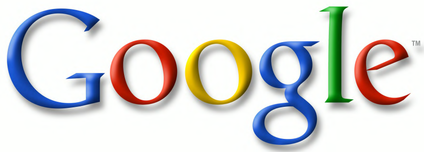

Romaine

EXPLICAȚIUNEA

TEORETICĂ ȘI PRACTICĂ

A

DREPTULUI CIVIL ROMÂN

ÎN COMPARAȚIUNE CU LEGILE VECHI

ȘI CU

PRINCIPALELE LEGISLAȚIUNI STRAINE

Freiheit, deine Seel 'ist Gesetz
Libertate, al tĕŭ suflet este legea!
KLOPSTOCK
(Din oda: *Mein Irrthum*)

DE

Dimitrie Alexandresco

Profesor la Universitatea din Iași
Director al Ziaruluĭ „Curierul Judiciar"

TOMUL I-iu

Ediția a II-a, revĕḑută, complect refăcută și mărită în mod considerabil

Art. 1—210, 278, 314, 660—663, 831, 885, 952, 1773, 1789, 1911—1914

BUCUREȘTI
EDITURA TIPOGRAFIEĬ ZIARULUĬ *„CURIERUL JUDICIAR"*
5, Calea Rahoveĭ 5, lângă Palatul Justițieĭ
1906

24

INTRODUCERE

ORIGINILE LEGISLAȚIUNEÏ ROMÂNE

Țările, pe care noï le locuim astădĭ, aŭ fost altă dată locuite de *Dacĭ*, popor rěsboinic și viteaz care, prin bărbăția sa, sub conducerea luĭ Decebal, timp de maĭ bine de 20 de anĭ (82—106 de la Hristos), a știut să țină piept Romanilor, și să biruiască chiar in maĭ multe rînduri armatele luĭ Domițian, impunĕnd acestuĭ împărat un tratat rușinos pentru poporul-rege, care aspira la dominațiunea lumeĭ întregĭ.

Dilele Dacilor eraŭ însă numĕrate, căcĭ în anul 98 de la Hristos, *Marcu Ulpiu Traian,* urcând treptele tronuluĭ, cea d'intăĭ a sa gândire fu de a sdrobi cu desĕvîrșire și de a nimici acest popor, care cutezase a se mĕsura cu cea d'intăĭ împărăție din lume; și în adevĕr, după câțĭ-va anĭ de lupte crîncene și sângeroase, cum Romaniĭ nu avuseseră de mult, viteazul Decebal cadu străpuns de însășĭ mâna sa pe mormîntul patrieĭ sale, iar Dacia, cădu sdrobită pentru tot-deauna la picioarele învingĕtoruluĭ (anul 106 de la Hristos) (1).

Este, decĭ, necontestat că Româniĭ de astă-dĭ sunt coborîtorĭ din Daco-Romanĭ, adecă: din Dacĭ și din coloniștiĭ pe care Traian, în urma cucerireĭ sale, i-a adus în țara luĭ Decebal din toate părțile imperiuluĭ.

Care a fost însă legislația strămoșilor noștrĭ? Nu putem rĕspunde maĭ bine la această întrebare, de cât re-

(1) Vedĭ A. D. Xenopol, *Ist. Românilor* (Iașĭ, 1886).

producênd aci, capitolul XI din *Descrierea Moldoveĭ* a prinţuluĭ *Dimitrie Cantemir*, intitulat: «despre legile ţăreĭ» :

«Ce fel de pravile aŭ fost în Dacia în vremile vechĭ, este neştiut, ḑice fostul Domn al Moldoveĭ, pentru tăcerea istoricilor. Insă, dintru asemănarea obiceiuluĭ de pe la celelalte popoare barbare, putem să prepunem cum că *voea Domnuluĭ şi dreptul firesc* aŭ avut putere ca şi o lege scrisă.

«Insă, după aceea, cu biruirea craiuluĭ Decebal de împăratul Nerva Traian, s'aŭ gonit popoarele Dace din Dacia, şi ţara s'aŭ făcut ţinut romanesc, umplêndu-se cu popoare romaneştĭ, şi aŭ primit şi legile romaneştĭ de la locuitoriĭ eĭ ceĭ noĭ, şi aŭ ţinut atâta cât aŭ fost ţara sub stăpânirea împăraţilor romaneştĭ şi ţarigradeştĭ. Iară, după ce aŭ fost ea golită de locuitoriĭ săĭ prin năpădirile Barbarilor, şi împăraţiĭ Ţarigraduluĭ vĕḑêndu-se siliţĭ a o părăsi, purtând grijă numaĭ pentru dînşiĭ, aŭ început apoĭ şi legile romaneştĭ între Dacĭ până intru atât a se strica şi a se schimba în cât, după descălecarea cea norocoasă a luĭ Dragoş, *maĭ că nu ştieaŭ judecătoriĭ să judece drept.*

«Şi pentru aceea, Alexandru Despotul cel d'întâĭ al Moldoveĭ, pe care locuitoriĭ l-aŭ numit cel bun, pentru faptele luĭ cele marĭ, voind să vindece rana aceasta, aŭ primit de la împăraţiĭ Ţarigraduluĭ, cu coroana crăiască, împreună şi legile greceştĭ, care eraŭ cuprinse în cărţile luĭ Balsamon ; şi din cărţile acele prea lungĭ, aŭ scos numaĭ aceea ce este acum legea Moldavieĭ.

«Insă, obiceiurile cele multe, pe care le aŭ fost luat eĭ de pe la popoarele cele învecinate cât aŭ umblat eĭ rătăciţĭ prin prejur, nu le aŭ putut sminti, precum: la moştenirea în scaun, la obiceiul dieţilor, şi la împărţirea acareturilor de moştenire şi a moşiilor, fie-care neam pe pămînt are osebit obiceiŭ.

«Pentru aceea, şi la Moldovenĭ s'aŭ făcut douĕ legĭ : una scrisă, care este întemeiată pe canoanele împăraţilor romaneştĭ şi ţarigradeştĭ, şi pe canoanele soboarelor bisericeştĭ, iar alta nescrisă, care se poate ḑice : ivirea saŭ apucarea neamuluĭ ; căcĭ se şi ḑice în limba noastră obiceiŭ, cu cuvînt slavonesc.

«Insă, pentru că aceste obiceiurĭ nefiind scrise, de multe orĭ le călcaŭ şi le schimonoseaŭ judecătoriĭ ceĭ

strîmbĭ; pentru aceea Vasile Albanitul, carele aŭ fost Domn in Moldova în veacul trecut, aŭ pus oamenĭ bine încuviinţaţĭ şi pricepuţĭ la legĭ, de aŭ adunat la un loc toate legile ţăreĭ, cele scrise şi cele nescrise, făcênd dintr'însile o carte osebită de legĭ, care şi până astă-ḑĭ este pentru judecătoriĭ Moldoveĭ aţa dreptăţeĭ după care judecă drept».

Pravila luĭ Alexandru cel bun.

Aşa dar, legislaţia popoarelor române n'a putut fi alta, de cât *obiceiul pămîntuluĭ* şi *pravila*, care nu apare în Moldova, de cât la începutul veaculuĭ al XV-lea sub Domnia luĭ Alexandru cel bun (1401—1433).

Anaforaua boerilor din 1819.

«Adîncimea ştiinţilor omeneştĭ nu aŭ putut pătrunde întunericul veacurilor celor maĭ depărtate vremĭ, ca să afle începerea legiuireĭ unora din cele maĭ vestite noroade, ḑice anaforaua boerilor către Domn din 1819 (1); este, decĭ, de prisos pentru noĭ a cerca, în neştiinţa a multor învăluirĭ ce după vreme aŭ împilat ţara aceasta, ştiinţa începereĭ pravilelor, şi obiceiurilor noastre; ci urmând povăţuireĭ istorieĭ pămînteştĭ, ne lămurim că Alexandru Voevod, ce aŭ câştigat numirea de bun prin ale sale îmbunătăţite fapte şi multe facerĭ de bine obşteştĭ (2), domnind la aniĭ 1401, şi

(1) Veḑĭ *Uricariul,* t. IV, p. 207 urm.

(2) Alexandru Voevod, cu drept cuvint, a fost numit cel bun; căcĭ, după cum ḑice M. Cogălniceanu în Dacia literară (ediţia din 1859, p. 73), în persoana acestuĭ Domn eraŭ adunate cele cincĭ temeliĭ de căpetenie a unuĭ Stat: bunătatea, dreptatea, religia, vitejia şi puterea.—El fu cel d'întâĭ Domn român, care întocmi în Suceava, vechia capitală a Moldoveĭ, în anul 1401, o şcoală de drept, de teologie şi de morală, în care Mitropolitul Teoctist preda el însuşĭ doctrina bisericeĭ greceştĭ, înfiinţând încă doue episcopiĭ: acea de Roman şi de Rădăuţĭ (Bucovina).

D-l Hăjdău ne spune că, maĭ în urmă, principele Iacob Despotul a instituit la *Cotnarĭ* o universitate cu o bibliotecă publică, sub direcţia vechiuluĭ cancelar Zomer, şi a doĭ celebrĭ savanţĭ: Gaspar Pencer, ginerele luĭ Melankton, şi Ioachim Reticĭ, profesor de matematicĭ din Cracovia. Veḑĭ Gr. I. Alexandrescu, *Studiŭ asupra istorieĭ generale a dreptuluĭ* (Focşanĭ, 1905), p. 317.

Finanţele ţăreĭ eraŭ atât de prospere sub Domnia luĭ Alexandru cel bun, în cât Vladislav, regele Poloniei, se împrumută de la visteria Moldoveĭ cu 1000 ruble de argint, sumă mare pe atuncĭ, reînoind amanetarea Pocuţieĭ făcută tot de dinsul către Petru Muşat la 1389, pentru care Pocuţia, cu tirgurile *Snetin* şi *Colomea*, măriră întinderea Moldoveĭ.

înţelegênd nevoea întrebuinţăreĭ pravilelor, aŭ cerut pravilele împărăteştĭ de la Aftocratoriĭ Paleologĭ, carĭ i-aŭ trimis Basilicalele, şi dintre aceste alegênd câte aŭ socotit trebuincioase şi potrivite vremilor de atunce, şi *în limba pămînteascā tălmăcindu-le* ([1]), aŭ alcătuit o carte pravilicească» ([2]).

Pravila luĭ Vasile Lupu.

«Două veacurĭ maĭ apoĭ (adecă pe la mijlocul seculuĭ al XVII-lea), dice hrisovul luĭ Sc. Calimach pentru publicarea coduluĭ civil, Vasile Voevod, numit Arnăutul, culegênd tot din Basilicale ca din nişte isvoare, precum se vede de pe inscripţia cărţeĭ sale, şi adăogând către legile luĭ Alexandru Voevod, aŭ tipărit la 1646 cartea sa de legĭ prin unul *Evstratie,* ce era pe atuncĭ Vel-logofĕt. Această carte cuprinde maĭ ales legĭ penale şi agricole *(leges rusticæ),* cu adăugirea obiceiurilor pămîntuluĭ; iar din legile civile ea foarte puţine cuprinde, şi anume câte eraŭ trebuitoare în acea vreme. De atuncea aŭ lipsit cu desĕvîrşire codul luĭ Alexandru cel bun, ca *unul ce n'aŭ ajuns a fi tipărit;* iar legea luĭ Vasile Voevod aŭ rĕmas domnitoare, şi după această lege judecătoriĭ urmăreaŭ pricinile până la începutul veaculuĭ trecut, precum Cantemir scrie, trăind în acea vreme» ([3]).

([1]) Costachi Negruzzi afirmă, de asemenea, în prefaţa coduluĭ Andr. Donicĭ (ediţia din 1858), că codul luĭ Alexandru cel bun *a fost scris în limba ţăreĭ,* iar un discurs de deschidere a anuluĭ judecătoresc a unuĭ procuror al Curţeĭ din Bucureştĭ din 1884 afirmă, din contra, că disposiţiile acesteĭ legiuirĭ nu eraŭ cunoscute poporuluĭ de cât prin tradiţie, *nefiind traduse în limba română.* (V. *Dreptul* din 1884, No. 58).

([2]) «Pravila luĭ Alexandru Voevod nu se află, *nefiind tipărită*», adaogă acest document, ceea ce se confirmă şi de alţĭ istoricĭ. V. hrisovul luĭ Sc. Calimach din 1 Iulie 1817, pentru publicarea coduluĭ civil (*Uricarul,* t. IV, p. 303); Missail, *Originile legisl. române,* p. 30, etc. Se pretinde că d-l Hăjdău ar fi descoperit la 1868, în biblioteca naţională din Paris, un exemplar manuscript în limba greacă din prescurtarea Basilicalelor întrebuinţate în Moldova sub Alexandru cel bun; însă aceasta este foarte îndoelnic. Uniĭ aŭ mers chiar până a tăgădui că Alexandru cel bun ar fi întocmit un cod de legĭ. V. *Dreptul* din 1904, No. 19 şi 20.

([3]) Vasile Lupu, care a domnit în Moldova de la 1634—1653, este întemeitorul şi înzestrătorul şcoaleĭ Treĭ-Ierarhĭ din Iaşĭ. Pravila sa, care a fost în vigoare până în timpul Fanarioţi-

Cu un an înainte de a se face Vasile Lupu Domn în

---

lor, se imparte în 104 capitole, şi fu tipărită pentru prima oară, *în limba naţională*, la tipografia bisericeĭ Treĭ-Ierarhĭ din Iaşĭ, în anul 1646, sub titlul următor: «*Carte românească de învăţătură de la pravilele împărăteştĭ şi de la alte giudeţe, cu ḑisa şi toată cheltuiala a luĭ Vasile Voevodul şi Domnul ţăreĭ Moldoreĭ, din multe scripturĭ tălmăcită din limba elinească în limba românească; în tiparul domnesc s'aŭ tipărit în mănăstirea a Treĭ-Svetitele în Iaşĭ, de la Hristos, 1646.* — Această ediţie fiind însă foarte rară, şi neexistând de cât câte-va exemplare, din care cele maĭ multe incomplecte, pravila luĭ Vasile Lupu s'a retipărit la Botoşanĭ (1875), şi maĭ târḑiŭ în colecţia legilor române, întocmită de I. M. Bujoreanu (1885), t. III, p. 5 urm.

Pedeapsa furilor, în această legislaţie, era: bătaia, tăierea nasuluĭ, ocna, spînzurătoarea, etc.

Acela care fura lucru sfînt din loc cinstit şi sfînt, era spînzurat saŭ ars de viŭ în foc. Acela ce fura saŭ cerca numaĭ să fure un boŭ din cireadă, gonind pe văcar, era condamnat a avea ochiĭ scoşĭ. Cel ce fura snopĭ saŭ freca spice la vreme de săceră, era bătut şi i se luaŭ hainele cu care era îmbrăcat. Aceluia ce tăia vie roditoare saŭ pusorĭ (cârligĭ), i se tăieaŭ mânile. Acel ce primea în casa sa tâlharĭ de drum, era condamnat la moarte, etc.

Asprimea acestor pedepse, care datează din mijlocul secoluluĭ al XVII-lea, nu trebue să ne mire, atuncĭ când vedem că, la începutul secoluluĭ trecut, Andronachi Donicĭ pedepsea pe aceĭ ce furaŭ din morminte, saŭ tipăriaŭ banĭ, cu tăierea mânilor: pe aceĭ ce prădaŭ sf. Altariŭ, cu scoaterea ochilor; pe aceĭ ce juraŭ strîmb, cu tăierea limbeĭ: pe naşul care se dădea în dragoste cu fina sa din botez, cu tăierea nasuluĭ, etc.

Pedepsele edictate de Vasile Lupu sunt cât se poate de exemplare şi de severe, şi une-orĭ chiar barbare; aşa era timpul. In pravila luĭ se găsesc însă disposiţiĭ care denotă un spirit cu totul modern ce nu întâlnim nicĭ în legile actuale. Ast-fel, un paragaf din această pravilă dispune că:

«Ţiganul saŭ ţiganca luĭ, saŭ copilul, de va fura odată saŭ de două orĭ găină, gânscă saŭ alt lucru micşor, să se iarte».

Cu toate acestea, furturile de păsărĭ domestice, care astăḑĭ se judecă de judecătoriile de ocoale, şi adesea-orĭ se pedepsesc cu o simplă amendă, eraŭ pedepsite, când se repetaŭ pentru a treia oară, cu spînzurătoarea.

Foamea şi miseria eraŭ scuze în materie de furt:

«Cela ce de mare sărăcie va fura, iar nu mult, ci numaĭ cât va mînca şi cât se va îmbrăca, acesta să se iarte; iar de vor vrea, să-l şi certe maĭ pre puţin, iar nu ca pre un fur, pentru-că să chiamă *că aŭ furat de nevoe*».

Pravila lui M. Basarab. Moldova, adecă: în 1633, Mateĭ Aga, care să trăgea din

---

S'ar părea că tribunalul din Chateau-Thierry a aplicat acest paragraf, când a achitat pe o femee care furase o pâne. Considerentele acesteĭ sentinţe, dată sub presid. cunoscutuluĭ president *Magnaud*, sunt reproduse în t. VII a Coment. noastre, p. 596, nota 3.

Falsificatoriĭ de banĭ (calpuzaniĭ) eraŭ pedepsiţĭ cu tăierea capuluĭ, iar trupul lor era ars în foc şi averea lor devenea domnească.

După Andronachi Donicĭ (art. 24, capit. 41), aceĭ carĭ tipăriaŭ banĭ se pedepseaŭ cu tăierea mânilor, iar după codul penal al Moldoveĭ din 1826 (art. 208), ca şi după acel al Ţăreĭ româneştĭ (Ştirbey), pedeapsa falsificătorilor de moneḑĭ era trimeterea la groapa ocneĭ în îndelungată hotărîtă vreme, cu deosebire că, după acest din urmă cod (art. 108), în privinţa monedeĭ mărunte (de bronz), pedeapsa era simpla închisoare la temniţele din Brăila saŭ Giurgiŭ.

S'a decis, cu drept cuvînt, de tribunalul de Putna *(Dreptul* din 1905, No. 1, cu observaţia noastră) că, pentru existenţa delictuluĭ (altă dată crimeĭ) de plăsmuire de moneḑĭ, se cere ca imitaţia să fie astfel făcută, în cât să poată induce pe cine-va în eroare. Când, decĭ, contrafacerea monedeĭ falsificate este aşa de imperfectă şi de grosolană, în cât nimenĭ, chiar din aceĭ maĭ simplĭ, n'ar putea lua moneda plăsmuită drept adevĕrată, acest fapt nu intră în prevederile legeĭ penale (art. 112 din codul penal actual).

Pedeapsa ucigătorilor era moartea, şi acela care ucidea un prunc era maĭ aspru pedepsit de cât cela care ucidea un om matur.

Il est si beau, l'enfant, avec son doux sourire,
Sa douce bonne foi, sa voix qui veut tout dire.
Ses pleurs vite apaisés;
Laissant errer sa vue étonnée et ravie,
Offrant de toutes parts sa jeune âme à la vie,
Et sa bouche aux baisers.

(V. Hugo)

Şi cu-toate-acestea, miserabilul . . . .

Infige a sale unghiĭ în carnea luĭ de spumă,
Şi pe ale morţeĭ gropĭ îl pleacă şi 'l zugrumă,
Blăstem pe al tĕŭ nume! Blăstem pe capul tĕŭ!
Copil cine ucide, îşĭ perde neamul sĕŭ!

(V. Alexandri)

Iată care era, după această pravilă, pedeapsa paricidului:

«Căruia i se va tâmpla de să-şĭ ucigă pre tată-sĕŭ, în ḑilele cele vechĭ, întâĭ il bătea cu vine de boŭ verḑĭ foarte tarĭ, şi atunce viŭ il baga într'un sac şi într'acel sac şi un dulăŭ, şi un cucoş, şi o

vechia familie a Basarabilor, căpătase de la Turcĭ domnia

---

năpârcă, şi o maimuţă, şi de aceea îl arunca în mare cu toate-acestea, de vrea fi aproape marea, iară de nu, il lepăda unde ştiea neşte heri sĕlbatice; iară acum, lasă pre voia giudeţuluĭ, iĭ dă moarte maĭ cumplită de cât altora, cum s'ar ḑice intâĭ, iĭ tăie mâna cea ce aŭ ucis intr'acel loc unde aŭ ucis pre tată-sĕŭ, şi deaceia il leagă de coadele cailor şi-l duc trăgĕnd pe uliţă până la locul cel de pierzare, şi intâĭ 'ĭ taie capul; de aceia il taie platoviţe saŭ şi într'alt chip, după cum iĭ va părea giudeţuluĭ, iară nicĭ într'un chip nu se cade să'l ingroape in pămĕnt».

Pravila nu face, în această privinţă, de cât a traduce L. 9, Pr., Dig., *De lege Pompeia de parricidiis,* 48. 9.

Animalele nenorocite, care eraŭ sacrificate cu această ocasie, şi care aveaŭ menirea de a sfâşia pe culpabil, eraŭ un simbol al perversităţeĭ sale; căcĭ cocoşul însemna aroganţa condamnatuluĭ, vipera, despre care se pretinde că se naşte sfâşiind pântecele mameĭ sale, însĕmna ura contra părinţilor, iar cânele, însĕmna turbarea de care era presupus a fi cuprins autorul comitereĭ acesteĭ crime monstruoase.

Sacul în care criminalul era închis, împreună cu animalele maĭ sus vorbite, era un burduf de piele de boŭ *(culeum* saŭ *culeus)*, în care apa nu putea să pătrundă, aşa că condamnatul murea asfixiat. Cicerone, acest mare geniŭ al antichităţeĭ, în loc de a se rădica contra barbarieĭ legilor romane, admiră supliciul edictat de legea Pompeia, fiind-că el lipsia pe culpabil de elementele necesare existenţeĭ omuluĭ: apa, aerul şi pămîntul: *«O singularem sapientiam! nonne videatur hunc hominem et rerum natura sustulisse et eripuisse, cui repentè cœlum, solem, aquam, terramve ademerunt?»* *(Pro Roscio).*

Ca şi astăḑĭ, paricidul nu era nicĭ atuncĭ scusabil. Şi trebue să notăm că să considera ca paricid nu numaĭ fiul care omoria pe tatăl sĕŭ, ci şi tatăl care omoria pe fiŭ, bărbatul pe femee, femeea pe bărbat, etc.

«Cela ce-şĭ va ucide muiarea, se va certa maĭ cumplit de şĭ-ar ucide pre inmăsa; aşijderea şi muerea ce-şĭ va ucide bărbatul»; «Cela ce-şĭ va omorî muiarea, cum ş'ar omorî pre tată-sĕŭ».

Pedeapsa paricidululĭ este cumplită, pentru că şi crima sa este îngrozitoare.

Iată, cum glasul nenorocituluĭ părinte, străpuns de mâna fiuluĭ sĕŭ, blăstemă pe acest din urmă din mormînt:

De-odată, prin vuirea de vaete 'n mulţime,
Prin miile de glasurĭ ce-l mustră cu asprime,
Şi maĭ presus de svonul pădureĭ ce trăsneşte
Un glas din altă lume se 'nalţă şi grăeşte:
«Tu, proclet, ucigaşe! infame paricide!
«Tu, pentru care astă-ḑĭ tot Iadul se deschide,
«Tu, răpitor de ḑile cuĭ ţi-aŭ dat viaţă, nume!
«Atuncĭ a ta osîndă sfîrşit să aibă 'n lume

în Muntenia. Acest Domn, duşmanul de moarte a luĭ Vasile

«Când astă buturugă de arbor ars sub care
«Părintele tĕŭ zace ucis, fără suflare,
«Va da şi florĭ şi frunḑe, etern fiind udată.
«Cu apa cea din vale în gura ta carată.
«Iar pân'atunce, iazmă ce a născut Pĕcatul,
«Legată 'n înfrăţire cu Rĕul ne'mpăcatul,
«In viaţă şi 'n mormîntu-ţĭ în vecĭ să nu guştĭ pace
«Şi cugetul din tine s'auḑĭ că nu maĭ tace.
«Să nu priveştĭ tu cerul şi omenirea în faţă!
«De foc să-ţĭ fie apa şi soarele de ghiaţă!
«Să bată în tine biciul urgiilor turbate
«Pân n'a maĭ fi pe tine loc unde a maĭ bate!
«Toţĭ şerpiĭ de pe lume să iasă 'n a ta cale!
«Să 'ntimpenĭ numaĭ ură, să nu simţĭ de cât jale!
«Să chemĭ cumplita moarte, şi ea l'a ta chemare
«Să rîdă; să te lase luptând cu a ta mustrare,
«In cât s'ajungĭ tu însuşĭ a te feri de tine
«Prin ultima ta crimă, uciderea de sine!
«Blăstem, Blăstem pe capu-ţĭ în lunga vecinicie!
«A ta cenuşă peară în vênt, şi neagră fie!»

(V. Alexandri)

Bărbatul care, la caz de boală a soţieĭ sale, nu chema medicĭ (vracĭ), saŭ nu 'ĭ dădea cele trebuitoare, perdea tot ce avea de la dînsa: pe când femeea care nu căuta pe bărbat, nu perdea nimic din averea luĭ.

Otrăvitoriĭ eraŭ maĭ aspru pedepsiţĭ de cât ucigătoriĭ.

«Orĭ-cine va omorî pre altul cu otravă, să se certe maĭ rĕŭ de cât cela ce face ucidere cu sabia, saŭ cu altă armă.

«Cela ce va otrăvi pre cine-va, nu numaĭ il vor pedepsi cu cumplită certare, ci încă şi cuconiĭ luĭ, ce vor rĕmânea pe urmă, vor fi neputernicĭ, fără nicĭ de o cinste, şi ruşinaţĭ inaintea tuturor.

«Cela ce va vinde otravă omuluĭ necunoscut, saŭ nebunuluĭ, saŭ uneĭ curve, să se certe, iar nu cu moartea.

«Cela ce va fi cumpărat otravă face prepus cum să fi otrăvit pre cel mort, maĭ virtos când se va tăgădui că nu o aŭ cumpărat.

«Cela ce va ingropa pre cel mort otrăvit, încă fiind cald, şi nu il va lăsa nicĭ să se răcească, face prepus cum să il fi el otrăvit.

«Cela ce ascunde boriturile omuluĭ celuĭ bolnav, şi nu le arată la vracĭ să le vaḑă, face prepus cum să-l fi el otrăvit.

«Vraciul ce va da otravă feciorului să otrăvească pre tată-sĕŭ, să 'ĭ se facă moarte; să 'ĭ taie capul.

«Slugile ce vor umbla în sus şi în gios, gătind treaba ca acele rele pentru să se facă ucidere, pre aceia să 'ĭ certe ca şi pre ucigătoriĭ de părinţĭ.

«Cela ce 'şĭ va trimite pre fiul sĕŭ cel bolnav la spital, acelaş piarde puterea cea părintească ce are asupra fiilor; acest fiŭ de s'ar prileji să ucigă pre tată-sĕŭ, nu s'ar certa ca cela ce 'şĭ ucide pre tatăl sĕŭ, ci s'ar certa ca un ucigător ce face ucidere grabnică. Aşa într'acest chip să pată şi fiul cela ce va trimite pre tată-sĕŭ în spital.

Lupu, care, în treĭ rîndurĭ consecutive, bătu cumplit pe

«Tatăl ce 'şĭ va ucide feciorul pentru ce-şĭ va fi lepădat legea luĭ Hristos, nu se va certa ca ucigătorul cel de părinţĭ.

«Când se va tâmpla orĭ bărbat orĭ femee de 'şĭ vor împresura cuconul lângă sine într'aşternut, pentru nesocotinţa lor, neavênd grijă cum se cade de pruncul lor, să se certe, iar nu cu moartea, ci după voia giudeţuluĭ; iar de se va afla că aŭ făcut acest lucru în deadins, cu înşelăciune, atuncĭ ca un ucigător de părinţĭ să se certe.

«Aceasta se înţelege şi spre mance (doice), carele apleacă pruncĭ micĭ.

«Un om cu femeea sa dormind într'un aşternut vor împresura-şĭ pruncul între sine şi 'l vor omorî, acest lucru nu se va chema că aŭ făcut eĭ din mintea lor cea rea, ci le-aŭ fost greşală, de vreme ce giudeţul de apururea crede cum părinţiĭ maĭ bine îşĭ socotesc fecioriĭ de cât singurĭ pre sine, saŭ maica nu se va chema să'şĭ poată uita pre fiu-sĕŭ, fiind din mănuntaele eĭ; drept aceea, nu se vor certa ca nişte ucigătorĭ, iar pentru nesocotinţa lor, se vor certa după voia giudeţuluĭ.

«Când va fi neştine nebun şi din afară de minte, şi de 'şĭ va ucide tată-sĕŭ saŭ pre fiu-sĕŭ, aceştuia să nu se dea nicĭ un fel de certare, pentru căcĭ agiunge-ĭ luĭ certare că este nebun şi fără de minte.

«Când se va afla neştine ucis în casă la muiare-şĭ, atuncea să muncească pre muiare şi pre toţĭ câţĭ aŭ fost în casă, pentru să spue cine l'aŭ ucis.

«Care muiare va apuca sabia bărbatuluĭ sĕŭ, saŭ cuţit, saŭ altă armă ce va fi pus bărbatul sub patu-şĭ pentru să'şĭ ucigă muerea-şĭ, şi de 'l va ucide muerea pre dînsul, să nu aibă nicĭ o certare.

«Un om, de va fi încins cu arme, şi de va da cuĭ-va o palmă, numaĭ ucide-l va de tot cela cu palma şi nu se va certa, ales de'l va fi suduit şi 'l va fi ocărît înainte de palmă.

«Tot omul se cade să fugă de cela ce'l sudueşte, pentru să lipsească să nu vie lucrul să se facă ucidere.

«Cela ce cunoaşte că este dator să pască cinstea altuia, se cade să fugă dinaintea-ĭ când îl va vedea că vine suduind, pentru să lipsească de pricina uciderеĭ.

«Cela ce va fi boiarin saŭ slujitor, nu este vinovat să fugă dinaintea celuia ce vine spre dînsul suduindu-l, pentru căcĭ de va fugi iĭ va fi maĭ mare ruşinea.

«Cela ce va ucide pre cela ce aleargă să ucigă, şi de ar ucide încă şi pre soţia luĭ, nicĭ o certare să nu aibă.

«Bărbatul are voe să ucigă pre cela ce va fi făcut vre-o răutate mucreĭ luĭ.

«Feciorul este dator să ajiute tătâne-sĕŭ, când va vedea că staŭ cu rĕsboiŭ asupra luĭ, să'l isbăvească de moarte.

«Slujitorul este dator să ajute căpitanuluĭ sĕŭ; nămitul, stăpânu-sĕŭ, etc.

«Ţara se cade să-şĭ socotească şi să-şĭ priească şi să acopere de asuprele pre oameniĭ pămîntuluĭ sĕŭ.

«Cela ce-'şĭ va încuia uşa caseĭ sale pentru să nu intre cel asuprit să scape din mâna asupritoruluĭ, să se certe după cum va fi voia giudeţuluĭ.

Domnul Moldoveĭ, dându-l la urma urmeĭ şi afară din dom-

Pedeapsa bigamieĭ merită de a fi semnalată aicĭ:

«Cela ce va lua douĕ muierĭ şi se va cununa cu amîndouĕ, ce se ḑice cu una într'un loc, cu alta unde-va într'alt loc, şi vor fi viĭ amîndouĕ, acest lucru după pravilele celor împăraţĭ bătrânĭ vechĭ de demult, li s'aŭ fost făcut moarte, iar în veacul de acum, se ceartă după voia giudeţuluĭ, ce se ḑice saŭ să-l bage în ocnă, saŭ îl vor purta prin târg, cu pielea, pre toate uliţile, şi să i să iea toate bucatele să fie domneştĭ, pentru-că nu i se maĭ cuvine să aibă bucate, de vreme ce 'şĭ-aŭ pierdut cinstea şi este de ocară şi de toată ruşinea.

«Pre une-locurĭ, pre uniĭ ca aceştia carĭ iaŭ douĕ muerĭ, poartă-ĭ pre uliţe, cu pielea, şeḑênd călare pre măgarĭ, şi-ĭ tot bat cu douĕ furcĭ ce torc muerele; aşijderea şi pre muierĭ, pre cele ce iaŭ doĭ bărbaţĭ, le poartă cu peile goale pre măgarĭ, şi le bat cu douĕ comănace, saŭ cu douĕ şlice. Intr'un chip se ceartă muerea ce va lua doĭ bărbaţĭ ca şi bărbatul ce iea douĕ muerĭ». (In privinţa vechiuluĭ drept frances, veḑĭ F. Hélie, *Th. du code penal,* IV, 1669).

Vinele pentru care se despart soţiĭ saŭ, în alte cuvinte, motivele de divorţ, eraŭ maĭ numeroase de cât astăḑĭ; vom cita numaĭ unul din ele, fiind nevoit a trece pe cele-lalte sub tăcere. Un motiv de divorţ, care a trecut şi în legea actuală, şi în puterea căruia femeea putea să ceară despărţenia, este vrăjmăşia bărbatuluĭ.

«Cela ce se va arăta cu vrăjmăşie şi cu groază asupra muiereĭ sale, nu se va despărţi numaĭ de dînsa, ci încă se va şi certa, după voia giudeţuluĭ.

«Când va fi bărbatul învĕţat deapururea a umbla tot beat şi să-şĭ bată muerea tot în beţie, atuncĭ muerea luĭ cu lege se va înpărţi.

«Nu numaĭ pentru vrăjmăşia şi rĕutatea ce are bărbatul asupra muereĭ sale, de a o ucide, se va despărţi, ci şi pentru cuvinte ce va grăi bărbatul sprânţare şi o va îngrozi în tot chipul că o va ucide de tot, pentru aceasta încă se vor despărţi, încă maĭ vîrtos de când o ar bate, şi ales când va fi om ca acela să-ĭ fie deapururea dragă sfada.

«Cela ce nu va lăsa pre muiare-şĭ să doarmă într'un pat cu dînsul, se chiamă că de vrăjmăşie nu o lasă, că este mânios pre dînsa.

«Celuĭ ce nu-ĭ place bucatele ce-ĭ face muiarea, saŭ cămăşile şi altele ca acestea, se chiamă că are vrăjmăşie spre dînsa.

«Trebue să fie mărturiile ce vor vrea să arate vrăjmăşia bărbatuluĭ; să fie destoinicĭ de a să crederea; să nu fie rude, saŭ oameniĭ mereĭ, nicĭ să fie de ris şi de batjocură, oamenĭ pe care să nu-ĭ bage nimenĭ într'o samă.

«Bocetele mereĭ şi ţipetele ce s'aud din casă nu vor putea arăta vrăjmăşia bărbatuluĭ; marturĭ trebuesc la aceasta, pentru să cunoască tot adevĕrul.

«Poate să îndrepteze şi să certe bărbatul pre muiare-şĭ pre lucru adevĕrat şi pre dreptate, iară nu cu înşălăciune şi fără de cale,

nie prin intrigile logofătuluĭ moldovan *Gheorghe Ştefan* (anul

şi incă să o bată şi când va fi cu vină, după dealǎ ce va fi făcut, şi atuncĭ cu măsură, *să nu o prea treacă*, cu blândeţă, iar nu cu vrăjmăşie, fără vină şi fără ispravă.

«Bărbatul poate să-şĭ bată muiarea cu măsură pentru vina eĭ, *măcar de ar avea şi zapis să n'o bată.*

«Nu se chiamă bărbatul vrăjmaş mereĭ sale de o va bate numaĭ odată, iar de o va bate de apururea şi maĭ de multe orĭ, fără de vină; atunce se dice că este cu vrăjmăşie asupra eĭ.

«De'şĭ va bate neştine muerea cu pumnul saŭ cu palma, nu se chiamă că este cu vrăjmăşie asupra eĭ, de o ar bate cât de mult şi de des.

«Fără de măsură şi cum nu se cade, şi cu vrăjmăşie se chiamă bătaea când se face cu toiagul, şi maĭ virtos când se va sfărâma lemnul, saŭ să facă cu acesta ranĭ să meargă sânge, saŭ când o va lovi cu lemnul in obraz, saŭ in cap, atuncea deapururea se va certa bărbatul pentru vrăjmăşia luĭ.

«Imparte-se muerea de bărbat nu numaĭ pentru vrăjmăşia luĭ, ci maĭ virtos pentru vrăjmăşia părinţilor şi a rudelor bărbatuluĭ, când se vor cumpăni să'ĭ facă nevoe şi s'o vatăme intru ce-va».

Dreptul de corecţiune, pe care legea il dă bărbatuluĭ, este o pată neagră în această legiuire, şi constitue o crimă de lèse-umanitate.

Trecem asupra motivelor pentru care bărbatul poate să-şĭ gonească femeea din casă şi venim de îndată la îndatorirea ce se impune femeeĭ de a urma pe bărbat:

«Când va fugi bărbatul dintr'un oraş saŭ sat pentru vre-o greşeală mare ce va fi făcut acolo, atuncea muiarea este datoare să meargă după dînsul orĭ unde va merge, şi de ar fi şi vinovat, tot se cade să meargă după dinsul.

«Bărbatul incă este dator să meargă după muiare, când va fugi de frica giudeţuluĭ pentru vre-o greşeală ce va fi făcut, pre direptate, iar de va fi vinovată intr'alt chip, să vie lucrul să se certe pre vina eĭ, atuncea să nu meargă după dinsa, că nu este bărbatul dator pentru vina muiareĭ, cum este muiarea datoare pentru vina bărbatuluĭ, deapururea să inble după dinsa, orĭ unde ar merge.

«Muiarea este datoare să inble după bărbat incă nu numaĭ când va fi vinovat, ci şi nevinovat, saŭ şi pentru binele luĭ, când va audi că-i se trece unde-va meşterşugul maĭ bine, se va duce aiurea să-ĭ fie maĭ binişor, că acolo nu poate trăi, saŭ şi direpŧ alt lucru; iară numaĭ când va cunoaşte că merge să facă vre-o rĕutate, ce se dice furtuşag, tâlhuşag şi alte ca acestea, acolo nu este datoare să meargă.

«Când nu vrea muiarea să inble după bărbat, ci va inbla cu şuvealeună altă va găsi să se poată mântui, dicênd nu este obiceiul să inble muerele după bărbaţĭ, nu i se vor prinde aceste şuveale, ci numaĭ ce'ĭ caută să meargă după bărbat.

«Nu este datoare muiarea să meargă după bărbat când va vrea să meargă bărbatul să locuiască intr'alt sat, şi aceasta pentru ce, pentru că va cunoaşte oare-ce nescare semne rele ca acele cum bărbatul vra să o viclenească, să-ĭ facă vre-o rĕutate, saŭ mergênd

1653), nu putea să rĕmână maĭ pre jos de cât rivalul sĕŭ,

---

pre cale, se va teme să nu o înece unde-va; dirept aceea nu va merge». Toate aceste dispoziţiĭ se găsesc şi în pravila luĭ Mateĭ Basarab (Glava 188).

«Cela ce va da fata la vre-o dăscăliţă muiare pentru să o înveţe carte saŭ şi alt meşterşug ceva, şi încă'ĭ va da şi plată s'o înveţe şi'ĭ va da şi hrana ce-ĭ va trebui, şi aceasta cu învĕţăturile eĭ răle o va îndemna şi va tocmi pre vre-un bărbat de o va răpi fără ştirea părinţilor, atuncea giudeţul să'ĭ facă lege cum se cade şi să se certe pre dăscăliţă: *să'ĭ verse plumb topit în gură, să'ĭ pogoară pre grumaz la inimă, pentru că pre aceste mădulare aŭ eşit de la inima eĭ toate îndemnăturile feteĭ de aŭ scârbit inima părinţilor.*

Pedeapsa răpitoruluĭ ca şi a hotruluĭ era moartea, iar nunta făcută cu femeea răpită nu era puternică.

«Certarea răpitorilor este nu numaĭ spre cela ce răpeşte fată fecioară, ci încă şi spre cela ce răpeşte muiarea cu bărbat, saŭ şi înpărţită cu bărbat saŭ văduvă, saŭ roabă, saŭ fată de suflet, verĭ bogată, verĭ săracă, verĭ fără cinste, tot într'un chip şi cu o certare se vor certa.

«Orĭ-care muiare va răpi pre vre-un bărbat, ca un răpitor se va certa.

«Nu va putea şovăi răpitorul, ḑicênd că este mic de ḑile, nu'ĭ vreme de însurat, ci tot se va certa şi aşa, iară maĭ puţin.

«De vor vrea părinţiĭ feteĭ şi de vor îndemna pre răpitor să le răpească fata, şi fata nu va vrea, atuncea se va certa cu moartea.

Cela ce va răpi muiare curvă cu voia eĭ, nu se va certa nicĭ cum.

Cela ce va răpi muiare călugăriţă de la mănăstire, nu se va numaĭ omori, ci încă şi bucatele luĭ toate se vor da la mănăstirea de la care aŭ răpit-o.

«Călugăriţa ce se va răpi de la mănăstire, o vor pune de va locui la altă mănăstire, şi acolo să o socotească foarte cu pază mare.

«Cela ce va apuca vre-o muiare mireancă de la mănăstire, şi acesta se va certa cu moartea.

«Când se vor iubi amîndoĭ, răpitorul cu fata cea răpită, şi neputênd într'alt chip să se uniască pentru dragostea ce aŭ la mijlocul lor, se vor svătuĭ să se răpească, atuncĭ cum ḑic o samă de dascalĭ, nu se va certa răpitorul, de vreme ce este un lucru *cum ar fi turbat de dragoste*: iar alţiĭ şi maĭ mulţĭ credincioşĭ dascalĭ ḑic cum să se certe cu certare uşoară, după cum va fi voia giudeţuluĭ».

Dragostea era, decĭ, o circumstanţă uşurătoare, care micşora pedeapsa nu numaĭ în materie de răpire, dar pentru orĭ ce faptă criminală.

«O pricină ce maĭ înmicşurează giudeţul celuĭ vinovat, este dragostea, de vreme ce dragostea se aseamăna cu beţia, aşijderea şi cu nebunia, şi maĭ virtos este şi maĭ rea chinuire de cât acelea de cât toate: dirept aceia s'a făcut această pravilă: cela ce face vre-o greşală, fiind îndemnat de dragoste, maĭ puţin se va certa de cum spune pravila.

«Cela ce va fi biruit de dragoste, şi de va întâmpina vre-o fată

Domnul Moldoveĭ; şi de aceea, el înfiinţând în 1634 o

---

mergênd pre drum, şi o va săruta, nu se va certa nicĭ cum, cum aŭ făcut un muncitor de la Athina ce l'aŭ chemat o Pisistratos, carele aŭ dis muerĭ-şi când îndemna să nu fie într'alt chip ce să omoare pre cela ce aŭ sărutat o fată fecioară a lor mergênd pre drum, dicêndu-ĭ acest cuvênt: cum de vreame ce pre ceia ce ne iubesc şi ne sărută tu dicĭ să-ĭ omorâm; dară încă ce învăţătură vor da să facem celor ce ne vor urî şi ne vor fi cu vrăjmăşie.

«Orĭ-care muiare pentru multă dragoste ce va avea către ibovnicul eĭ, va primi în casa eĭ furtuşagul ce va fi el furat, maĭ puţin se va certa de cum este scris la pravilă.

«Dragostea şuvăiaşte răpitul feateĭ şi alte greşelĭ ca acestea, ce se dice *când ar pune scărĭ la ferestrĭ să se sue la ibovnică-şĭ,* şi altele ca acestea».

Scara de care vorbeşte acest paragraf ne reaminteşte pe Romeo şi Julieta, opera nemuritoare a luĭ Shakespeare:

Quinze ans! o Roméo! L'âge de Julliette!
L'âge où vous aimiez! où le vent du matin,
Sur l'échelle de soie, au chant de l'alouette,
Berçait vos longs adieux et vos baisers sans fin!

(A. de Musset)

Această pravilă maĭ face încă să figureze între circumstanţele uşurătoare: mânia, nevîrsnicia, saŭ bătrîneţele adîncĭ: «pentru căcĭ pre bătrînĭ şi pre cuconiĭ ceĭ nu de vrîstă, pre aceştia maĭ puţin îĭ ceartă pravila»:

«Beţia, smintirea, obiceiul loculuĭ, poruncă dată de Domn saŭ de cel maĭ mare, neputinţa şi slăbiciunea fireĭ: «pentru care maĭ puţin se vor certa muerile de cât bărbaţiĭ la greşele ce vor face»: somnul: «de vreme-ce mulţĭ s'aŭ găsit de aŭ făcut multe şi minunate lucrurĭ în somn, şi dacă se deşteaptă, nu ţine minte nimica ce aŭ făcut»: ruda cea aleasă, adică boeria: «de vreme ce nicĭ ceĭ de rudă bună, nicĭ boiariĭ, nicĭ feciorii lor se vor certa cu caterga saŭ cu ocna, ci pentru aceasta se vor goni din moşia lor câtă-va vreme, iar nu să nicĭ spânzure în furcĭ ca alalţĭ făcătorĭ rĕĭ, nicĭ să înţapă, ci drept aceasta drept toate, li se tae capetele, nicĭ pre uliţă prin târg nu se poartă uniĭ ca aceştia».

Iată un paragraf privitor la beţie, care merită a fi semnalat:

«Omul cel bat de ar sudui, de ar huli, şi de ar strica şi pacea ce va fi făcut cu vrăjmaşul sĕŭ, deapururea şuvăieşte şi scapă şi se ceartă tot maĭ puţin: *şi maĭ vîrtos vinul ce va fi bĕut vĕdîndu-l limpede şi frumos la faţă şi moale şi dulce la gustare; de ar fi şi înţelept neştine, tot se amăgeşte părêndu-ĭ că nu se va înbăta*».

Beţia era, decĭ, o circumstanţă uşătoare. Nicĭ nu se putea alt-fel:

Tata Noe, cel bătrîn,
Fost-aŭ fost puiŭ de Român!

«La greşăle ca acelea ce sunt la pravilă, maĭ marĭ se daŭ boiarilor de cât saracilor, şi maĭ mult se vor certa boiariĭ de cât ceĭ maĭ micĭ şi maĭ saracĭ, cum s'ar dice de se va afla vre-un boiarin hiclean unuĭ

tipografie în mănăstirea *Govora*, prin un călugăr grec, *Me-*

Domn şi hain ţăreĭ, şi de s'ar arăta într'acest chip şi unul din ceĭ maĭ micĭ, maĭ mult s'ar certa cel maĭ mare boiarin, de cât cel maĭ mic şi om maĭ de gios; aşijderea, şi omul cel maĭ de gios, de-l vor prinde la rĕsboiŭ viŭ, iĭ vor tăiea capul, iar de vor prinde vre-un boiarin, îl vor spînzura.

«Greşălele ce fac ruşine boiariĭ boiarilor, maĭ mult să ceartă boiariĭ, de cât ceĭ maĭ micĭ şi oamenĭ maĭ de gios, cum s'ar ḑice la greşala hotrieĭ, se va certa maĭ mult boiarinul de cât cel maĭ micşor.

«Când ceartă pravila pre cine-va cu banĭ, tocmaĭ să ceartă boiarinul ca şi cel sărac.

«La greşălele ce invaţă pravila furcĭ, cum-i hainiea şi viclesugul, când hicleneşte pre Domnu-sĕŭ, se va spînzura şi boiarinul ca şi cel maĭ prost, iară furcile boiarinuluĭ se fac maĭ inalte de cât aceluĭ maĭ mic».

Imbrăţişarea religieĭ pravoslavnice era, de asemenea, după această lege, o circumstanţă care micşora pedeapsa vinovatuluĭ:

«Jidovul de va face o greşală şi după aceea va veni spre credinţa creştinească şi se va boteza, saŭ nu se va certa nicĭ-cum, saŭ se va certa maĭ puţin pentru acea greşală.

«Jidovul, dacă se va boteza, de ar fi făcut câte păcate, pentru darul botezuluĭ toate se vor curăţi, şi va rĕmânea cum ar fi născut a doua oară; atuncea poate să fie şi preot, fără nicĭ o sminteală».

Această pravilă cuprinde încă multe alte disposiţiĭ interesante, însă nicĭ o ordine saŭ clasificare nu există între ele.

Următoarea disposiţie merită să fie semnalată, ca una ce e privitoare la dreptul internaţional, care astăḑĭ a luat o desvoltare atât de mare, din causa deschidereĭ căilor de comunicaţie şi raporturilor diferitelor State între ele:

«Răpitorul se ceartă fie în ce loc unde-l vor prinde, cum s'ar ḑice: un om va răpi vre-o muiare de cinste din tirg din Iaşĭ şi o va lua de o va duce la Camenița, în ţara leşească; după aceea, de se va prileji să-l prinḑă aicea, sub biruinţa Iaşilor, se va certa de la Domnul din Moldova; iar de se va prinde sub biruinţa Cameniţeĭ, se va certa de biruitorul locului aceluia, şi nicĭ Domnul din Moldova nu este dator să-l trimeaţă acolo, de va fi leah răpitorul, la Domnul de ţară leşească: nicĭ biruitorul aceluĭ loc, spre Domnul din Moldova, dacă va fi Moldovan; numaĭ ce se cade să adevereze giudeţul cu mărturiĭ oamenĭ de credinţă cum este răpitor, şi atunce se va certa şi nu-l va maĭ trimete aiurea; iar de vor scrie cărţĭ Domniĭ unul la altul şi să-ĭ ceară ca pre nişte oamenĭ de loc, atuncĭ este dator Domnul acela, supt care biruire s'aŭ prins răpitorul, să-l trimeată pre dînsul cătra celalt».

Iată, decĭ, extradiţia răpitorilor reglementată încă din secolul al XVII-lea, între Moldova şi Regatul Polonieĭ.

In fine, vom semnala o altă disposiţie din această pravilă, care denotă un adevĕrat patriotism:

«Cela ce-şi va hicleni moşia şi naşterea, maĭ cumplit să-l certe de cât pre un ucigător de părinţĭ, de vreme ce se cade maĭ bine

letie, adus anume din Macedonia (¹), pune de se tipăreşte la 1652, în Tîrgoviştea, vechia capitală a Munteniei, unde acum se strămutase tipografia, *Pravila cea mare* saŭ *Indreptarea legeĭ* (²), care este o traducere a Basilicalelor şi

să-şĭ ferească şi să-şĭ socotească nestine moşia, de cât părinţiĭ ce l-aŭ născut».

Trădarea de neam şi de ţară este, deci. maĭ aspru pedepsită de cât cea maĭ îngrozitoare din toate crimele, părintuciderea.

Cu toată greşala ce a făcut-o Vasile Lupu, prin faptul că s'a rĕsboit cu contemporanul sĕŭ Mateĭ Basarab, în paguba Ţărilor-surorĭ, făcênd, prin ambiţia sa nemĕsurată, să se verse sânge nevinovat între fraţĭ de acelaşĭ neam ; totuşĭ nimenĭ nu va putea tăgădui că el a adus, ca şi Mateĭ Basarab, marĭ serviciĭ Ţăreĭ noastre, pe terenul cultural, prin introducerea în biserică şi în şcoală a limbeĭ strămoşeştĭ. Onoare, deci, acestuĭ Domn care, cu-toate-că i s'a contestat de uniĭ istoricĭ calitatea sa de Român, a ştiut să redeştepte în inimile Românilor sentimente cu adevĕrat naţionale!

(¹) Tot pe atuncĭ, *Gh. Racoţi*, principele Transilvanieĭ, înfiinţase maĭ multe tipografiĭ româneştĭ în Ardeal.

(²) «Şi aşa cu multă userdie şi îndemnare, ḑice Mitropolitul Ştefan, în enciclica care se găseşte la începutul acesteĭ pravile, o am scos din întuneric la lumină şi cu bună voea a luminatuluĭ şi blagocestivuluĭ meŭ Domn, *Io Martfeĭ Vr. Basarab*, şi cu tot sfatul Măriei sale, cu blagoslovenia părinteluĭ meŭ Paisie, patriarhul Ierusalimuluĭ, şi cu îndemnarea a doĭ fraţĭ iubitorĭ de D-zeu şi tocmaĭ slujitorĭ aĭ oblastieĭ Smerenie noastră, tipăritus'aŭ *ca să fie de folosul tuturor de obşte ca o grădină plină de florĭ mirositoare ale raiuluĭ, saŭ ca un vistiiar de obşte Bisericeĭ*».—In precuvîntarea pravileĭ luĭ Vasilie Lupu, logofătul *Evstratie* se exprimă în modul următor. «După tocmeala şi nevoinţa Măriei-sale Domnuluĭ, datu-s'aŭ învăţătură şi mie, unul maĭ mic şi nicĭ de o treabă a Măriei-sale rob, Evstratie biv-vel logofăt, de am scos aceste pravile şi le-am tălmăcit din scrisoarea grecească pre limba românească, ca să poată înţelege toţĭ».

Pravila luĭ Mateĭ Basarab, împărţită în 417 capitole *(glava)*, care s'a retipărit de curînd în Bucureştĭ, are următorul titlu: «Indreptarea legeĭ cu D-zeŭ, care are toată judecata arhierească şi împărătească de toate vinele preuţeştĭ şi mireneştĭ; pravila a sfinţilor apostolĭ, a cele şapte soboare şi toate cele *neameastnice* (locale), lângă acestea şi ale Sf. Dascalĭ a lumeĭ: Vasile Vel. Timotheĭ, Nikita, Nicolae, teologia dumnezeeştilor bogoslovĭ, scrise maĭ nainte i tocmite cu porunca şi învăţătura Blagocestivuluĭ Impărat *Kyr Ioan Comninul*, de cuvîntătorul

a legilor canonice a luĭ Aristin, și care a avut putere de lege până la codul actual.

Atât pravila luĭ Vasile Lupu, cât și acea a luĭ Mateĭ Basarab eraŭ însă defectuoase; căcĭ, pe când cea d'întâĭ cuprindea, după cum am vědut, aproape numaĭ legĭ penale și agricole, cea de a doua era maĭ mult un manual de drept canonic. Nu maĭ puțin adevěrat este, însă, că aceste legislațiĭ aŭ contribuit mult la rěspândirea cultureĭ naționale, căcĭ ele aŭ reîntrodus în judecățĭ limba strămoșească, isgonită încă de la soborul din Florența (anul 1439) și înlocuită prin acea grecească și slavonă.

Epoca acestor doĭ Domnĭ, marĭ în istoria Românilor, maĭ este încă caracterisată printr'un alt fapt însemnat: *introducerea idiomeĭ naționale în slujbele bisericeștĭ.* Mare, decĭ, și nespusă a trebuit să fie bucuria Moldovenilor, când pentru prima oară, după câte-va secule, audiră pe *Petru Moghilă* saŭ *Movilă,* Mitropolitul Kievuluĭ, care era de origină moldovan, cetind în limba română cununia Domnițeĭ Maria, fiica luĭ Vasile Lupu, care s'a însoțit la Iașĭ, în anul 1643, cu principele de Lituania, ducele Radzivil (1).

Domnia luĭ Vasile Lupu și a luĭ Mateĭ Basarab aŭ decĭ un caracter adevěrat național.

Până la începutul secoluluĭ al XVIII-lea, aceste pravile, scrise în limba națională, fură legislația Românilor.

Epoca Fanarioților. Cu venirea însă a Domnilor Fanarioțĭ în țară (anul 1711), corupțiunea ajunsese la culme, jaful și abusul se încuibaseră adînc în țările române, încât ideea de dreptate

---

diacon al mareĭ BesearicĬ luĭ D-zeŭ și păzitor de pravile, *Kyr Alexie Aristin,* iar acum de întâĭ *prepus* (adecă tradus) tot despre elinește pe limba românească, cu nevoința și userdia și cu toată cheltuiala a Pr. Sf. de Hristos *Kyr Ștefan,* cu mila luĭ D-zeŭ Mitropolit Tirgoviștеĭ, exarh plaiuluĭ și a toată Ungro-Vlachia; în Tirgoviștea, în tipografia prea luminatuluĭ meŭ Dom. Io Mateĭ Voevod Basarab, în Sf. Mitropolie, închinată Inălțăreĭ Domnuluĭ nostru Is. Hristos, Martie în 20, vleat 7160, adecă: 1652 de la Hristos».

(1) V. Gh. Missail. *Epoca luĭ V. Lupu și a luĭ Mateĭ Basarab,* p. 120. V. în *Curierul judiciar* din 1902, No. 63, descrierea ce am făcut, cu ocasia deschidereĭ anuluĭ școlar 1902—1903, a acesteĭ imposante ceremoniĭ.

se părea că a perit cu desĕvîrşire, iar justiţia ajunsese a se vinde pe banĭ, ca toate cele-lalte.

Pe ce legĭ se întemeiaŭ judecătoriĭ şi Domniĭ în pronunţarea hotărîrilor lor, atuncĭ când eĭ voiaŭ să dea acestor hotărîrĭ o aparenţă de legalitate ? Pravila luĭ Vasile Lupu rĕmănênd de maĭ mulţĭ anĭ în nelucrare şi devenind chiar cu totul rară de găsit, după cum mărturiseşte însuşĭ Calimach Voevod în hrisovul sĕŭ pentru publicarea coduluĭ civil, judecătoriĭ se serveaŭ *de legile împărăteştĭ, de Novelele luĭ Justinian, Leon, şi celor din urmă Impăraţĭ, de prescurtarea Basilicalelor* (Σύνοψις), *de introducerea pravilelor luĭ Teofil Antichirsor şi de manualul luĭ Armenopol* ([1]).

«Maĭ târḑiŭ însă, ḑice sus-citatul hrisov a luĭ Scărlat Calimach, se slobodiră şi vre-o căte-va hrisoave în oarecare pricinĭ, spicuindu-se şi aceste în restimpurĭ din Basilicale şi Novele de către Domniĭ din acea vreme» ([2]).

Pentru ca generaţia actuală să-şĭ poată face o slabă idee despre acele judecăţĭ, în care domniaŭ maĭ mult hatirul şi bunul plac al Domnuluĭ saŭ al logofătuluĭ, vom reproduce numaĭ căte-va rîndurĭ, scrise la 1858 de un scriitor nepărtinitor care, după părerea tuturora, a ştiut în totdeauna să zugrăvească cu o fidelitate rară, starea trecutuluĭ nostru. Tabloul este cam negru, însă el are nefericirea de a fi adevĕrat.

«Când cârmuirea ţăreĭ căzu în mâna Domnilor grecĭ, ḑice Constantin Negruzzi, în precuvîntarea coduluĭ Andr. Donicĭ, legile, după ḑicerea luĭ Anacharsis, ajunseră a fi ca mreja painguluĭ în care muştele micĭ se prindeaŭ, iar cele marĭ o spărgeaŭ. Atuncĭ, logofătul cel mare hotăria cum voia şi cum era disposat, şi dacă jăluitorul apela la Divan, Divanul sub presidenţa Domnuluĭ, ce nu înţelegea nicĭ limba, nicĭ obiceiul ţăreĭ, hotăria ca şi logofătul, şi jăluitorul nu câştiga alta de cât un adaos de cheltuelĭ şi de perdere de vreme. El se înturna acasă cu lacrimele in ochĭ şi cu tărfăloagele în sîn, remăindu-ĭ speranţa (acest dar din cutia Pandoreĭ), că la Domnul viitor îşĭ va capata dreptate ; căcĭ e de luat sama că pricinele semănaŭ cu pînza Penelopeĭ ; ele nu se maĭ curmaŭ, ci se

---

(1) V. anaforaua boerilor din 1819 arătătoare de pravilele ce cârmuiaŭ pămîntul Moldoveĭ din vechime. şi hrisovul luĭ Sc. Calimach maĭ sus citat. (*Uricariul*, t. IV, p. 208 şi 303). V. şi anaforaua boerilor către Domn din 1827 (*Uricariul*. I, partea II. p. 202, punctul 10).

(2) Veḑĭ Sobornicescul hrisov din 1785, modificat de obşteasca obicinuită Adunare în 1839.

incurcaŭ. mergeaŭ şi se inoiaŭ din Domn in Domn, şi pre Domnĭ iĭ schimba des mazilia saŭ ştreangul !

Codul luĭ Toma Carra.

Această tristă stare de lucrurĭ îndemnă pe Alexandru Muruzi Voevod, unul din Fanarioţĭ, de a rîndui pe Paharnicul *Toma Carra* a traduce în limba grecească (ordinară) manualul legilor, adecă: cele şease cărţĭ ale luĭ Armenopol, care s'aŭ şi tradus în 1804. Insă Muruzi Voevod, adaogă hrisovul sus-citat a luĭ Scărlat Calimach, orĭ de la sine, orĭ din îndemnul altora, înţelegênd că cartea luĭ Armenopol, cunoscută de puţin timp în Moldova, nu constitue legea pămîntească, ci maĭ vîrtos Basilicalele (adecă textul dreptuluĭ roman, iar nu comentariile autorilor grecĭ), aŭ poruncit tot luĭ Carra, ca adunând din Basilicale şi alte cărţĭ de legĭ, să compună un cod civil şi tot o dată penal după modul Institutelor, adecă: a întroducereĭ legilor de Teofil Antichirsor, precum însuşĭ Carra ḑice în prefaţa sa. Carra, săvîrşind decĭ, în limba grecească, la Aprilie 1806, partea întăĭ, care trata despre persoane, se sĕvîrşi din viaţă înainte de a-şĭ termina opera, încât lipsa de legiuirĭ se simţia din ce în ce maĭ mult.

Codul luĭ Andr. Donicĭ.

Logofătul Andronachi Donicĭ, unul din rariĭ jurisconsulţĭ aĭ timpuluĭ, simţind această lipsă maĭ mult ca orĭ şi cine, făcu în limba românească *o colecţie prescurtată din legile împărăteştĭ*, cu trimetere la Basilicale şi dreptul roman, pe care o tipări în Iaşĭ la 1814, în tipografia Sf. Mitropoliĭ, şi care avu putere de lege până la 1817, data punereĭ în lucrare a coduluĭ Calimach ([1]).

Cod. Ipsilanti.

Aceeaşĭ lipsă de legiuirĭ, care era în Moldova, exista şi în Muntenia, unde judecătoriĭ, în urma cădereĭ în de-

---

([1]) A doua ediţie a acestuĭ cod, care are şi astăḑĭ putere de lege în Basarabia, este din 1858, şi e precedată de precuvîntarea luĭ C. Negruzzi, despre care am vorbit maĭ sus.

«Câte puţin şi pe incetul, ḑice autorul acesteĭ precuvîntărĭ, judecătoriĭ incepură a se deprinde cu cartea legilor, şi a nu-şĭ maĭ da hotărîrile după capriţiĭ. Jăluitoriĭ iarăşĭ se minunaŭ vĕḑênd citate paragrafurĭ, când maĭ înainte se cita numaĭ voinţa şi socotinţa neintemeiată pe nicĭ-un cap de pravilă. Logofătul Donicĭ maĭ ales era strict observator a legeĭ; de aceea şi se ḑicea prin Divanurĭ:

«*Dacă aĭ vre-o judecată*
Mergĭ la Donicĭ de te arată,
Căcĭ el până şi în pilaf
Va găsi vre-un paragraf».

suetudine a pravileĭ luĭ Mateĭ Basarab, aplicaŭ tot *legile împărătești,* după cum o recunoaște însuși Alex. Ion Ipsilanti Voevod în hrisovul de publicare a coduluĭ sĕŭ din 1776, care nu este de cât o prescurtare foarte imperfectă în limba greacă a Basilicalelor, cuprindĕnd în unele locurĭ și obiceiul pămîntuluĭ ([1]).

Codul Calimach. Atât codul luĭ Andr. Donicĭ cât și codul luĭ Ipsilanti avură însă o scurtă existență, căcĭ, la 1817, ambele principate fură înzestrate fie care cu câte o nouă legislație: codul Calimach și codul Caragea.

«Cunoscĕnd, dice Scărlat Calimach, în hrisovul de promulgare a coduluĭ sĕŭ, *că legile contribuesc maĭ mult de cât orĭ-ce la fericirea omuluĭ, împedicând sila și distribuind tuturor o dreaptă egalitate,* ne-am hotărit a ne îndeletnici cu aceste maĭ serios; și, maĭ întâĭ, împărtășind hotărirea noastră, țintind la obștescul folos, pre Sf. Mitropolit, iubitorilor de D-zeŭ Episcopĭ și boerilor noștrĭ, nu numaĭ că eĭ aŭ fost de o idee cu noĭ, ci prin anaforaua lor ne aŭ făcut plecată rugăminte a pune hotărirea în lucrare; pentru care am găsit de cuviință a alcătui maĭ întâĭ un cod civil, ca unul ce este maĭ de trebuință de cât cele-lalte părțĭ ale legislațieĭ. Incepĕnd dar lucrul, l-am și sĕvirșit cu ajutorul luĭ D-zeŭ, ce este pricinuitorul tuturor bunătăților, *avĕnd de temeiŭ Basilicalele,* care la inceputul veaculuĭ al XV-le s'aŭ adus la noĭ de fericitul întru pomenire Alexandru I cel bun. Fiind, însă, că din Basilicale lipsesc nu numaĭ capiturĭ și titlurĭ, ci cărțĭ întregĭ desființate de timp cu maĭ multe alte bune și frumoase scrierĭ ale anticitățeĭ, precum se cunoaște de către filosofĭ, *am îndeplinit lipsele, culegĕnd* din Novele și cele-lalte cărțĭ de legĭ, de care s'aŭ slujit și luminațiĭ Domnĭ, predecesoriĭ noștrĭ. La cap. al IV-le, partea I. despre epitropie și curatorie, vĕdĕnd că scopul Basilicalelor și a tuturor legilor celor drepte stă în educarea orfanilor și siguripsirea averilor lor, am socotit de cuviință a schimba modurile despre aceste, adunând mijloace din nouĕ codice europeneștĭ (adecă codul austriac), găsindu-se aceasta maĭ siguripsitoare și maĭ de interesul orfanilor. Am maĭ găsit de cuviință a adăogi unele legĭ trebuitoare și despre materiĭ neobicinuite bătrânilor, încât ele eraŭ lor necunoscute, și altele iarășĭ despre pricinĭ ce se tratează alt-feliŭ în vremile noastre, precum: despre alcătuirĭ între autorĭ și tipografĭ, despre concursul creditorilor, etc.; acest de pe urmă caz nu'ĭ nicĭ cum lămurit în Basilicale și în cele-lalte cărțĭ ale noastre de legĭ.

([1]) Titlul acestuĭ codice, care a fost pentru prima oară tradus din grecește în românește la 1841, de către C. Brăiloiŭ, este următorul: *Pravilicească condică a Domnuluĭ Alex. Ion Ipsilanti Voevod.* Acest codice este mult maĭ scurt și maĭ necomplect de cât codul Caragea, pe care l-a precedat. Ca și codul Caragea, el a lăsat în vigoare dreptul canonic, adecă: pravila luĭ Mateĭ Basarab, după cum a decis și Curtea de casație. V. Bulet. Cas. anul 1865, p. 623. Acest cod a fost retipărit, cu pravilele luĭ V. Lupu și a luĭ M. Basarab, în colecția de legiuirĭ a luĭ I. M. Bujureanu, t. III (anul 1885).

Apoĭ, s'aŭ maĭ adăogit la locurile cuvenite şi obiceiurile pămîntuluĭ care, cercetându-se după a noastră poruncă şi găsindu-se de cuviinţă în adunările convocate spre acest sfirşit, s'aŭ cinstit cu vrednicia de a rĕmânea legĭ. Asemenea s'aŭ adăogit şi deslegările pomenite maĭ sus, făcute în rĕstimpurĭ de predecesoriĭ noştrĭ prin hrisoave domneştĭ.

«Astfel s'aŭ desĕvirşit acest al nostru cod politicesc, *alcătuit maĭ întâĭ în obicinuita aicĭ în ţară limbă nouă-elinească*, şi apoĭ tradus în acea pămînteană.... In cât se atinge de cele-lalte părţĭ ale legislaţieĭ ce aŭ relaţie cu legea civilă, precum: instrucţiile judecătoreştĭ, codul comercial, codul penal şi codul poliţienesc, şi aceste le vom lucra după modul cuviincios, de ne va dărui D-zeŭ linişte neturburată, isbândă şi înlesnire la vremile de faţă, ca să fie sistema noastră legislativă desăvirşită şi plină (1). Iar de nu, tot vom lăsa motiv luminaţilor Domnĭ, celora ce după noĭ li se va încredinţa cârmuirea acesteĭ de D-zeŭ păzite ţărĭ, ca să desăvirşească lucrul nostru, aducênd oblăduiţilor lor o mare binefacere» (2), etc.

Cod. Caragea. Ceea ce Vodă Calimach făcu în Moldova, Ion Gh. Caragea făcu tot atuncĭ în Muntenia, punênd pe logofeţiĭ *Atanasie Christopulo* şi *Nistor* să alcătuiască o condică civilă, *tot în limba greacă*, după manualul luĭ Harmenopol.

Acest cod, care s'a pus în lucrare la 1 Septembre 1818 (3), este mult maĭ defectuos şi maĭ incomplect de

---

(1) Codul penal al Moldoveĭ s'a prelucrat sub Ioniţă Sturza, şi s'a publicat pentru prima oară în 1826, retipărindu-se de atuncĭ în maĭ multe rîndurĭ; ediţia cea maĭ din urmă este din 1858; iar codul penal al Munteniei s'a promulgat sub Ştirbeĭ Vodă, în 1850, şi s'a pus în vigoare la Ianuarie 1852.— In ce priveşte codul comercial, el s'a tradus, cu oare-care modificărĭ, după acel francez, şi s'a promulgat în Muntenia la 1840, iar în Moldova, de abia la anul 1863 (legea din 10 Decembre). Acest cod s'a înlocuit, în 1887, prin altul, împrumutat în mare parte de la codul de comerţ italian, şi a fost până acum modificat de maĭ multe orĭ.

(2) Codul Calimach, care a fost promulgat în limba greacă în 1817, reproduce, cu oare-care schimbărĭ, în mare parte, codul austriac, anterior numaĭ cu câţĭ-va anĭ (1811). El este opera unuĭ jurisconsult de samă, *Anania Cuzanos*, şi a fost tradus pentru prima oară în româneşte la 1831, sub guvernul provisor a generaluluĭ Kissilef. A doua ediţie este din 1851, iar cea de pe urmă (format mic, portativ), din 1862. Codul Calimach a fost apreciat chiar în străinătate, şi Zachariæ von Liegenthal îl laudă foarte mult. Vedĭ Tratatul nostru în limba franceză, p. 481, nota 1 şi Gr. I. Alexandrescu, *Studiŭ asupra istorieĭ generale a dreptuluĭ* (1905), pag. 150.

(3) Vedĭ cartea domnească către Mitropolit, Episcopĭ şi Veliţiĭ boerĭ aĭ Divanuluĭ, publicată în *Dreptul* din 1898, No. 47. Ultima ediţie a acestuĭ cod este din 1905 (Craiova).

cât legiuirea Moldoveĭ. Cu-toate-acestea, promulgarea luĭ a umplut un adevărat gol în ţara românească. Iată, în adevĕr, cum se exprimă Vodă Caragea în porunca domnească de punere în lucrare a legiuireĭ sale:

Tara românească avênd din vechime canoane, pentru cele în parte dreptur̆ ale locuitorilor sĕĭ, ale sale nescrise şi nedesluşite obiceiurĭ, şi ale condiceĭ sale puţine şi nedesăvîrşite pravile înscris, care nefiind destoinice, nu puteaŭ cumpăni, nicĭ drept a îndrepta dreptatea fie-căruia, de aceea şi era silită a năzui la pravilele împărăteştĭ ale Romanilor, şi a se sluji cu toate aceste pravile, fără deosebire. Aşa dar, uluindu-se în treĭ întocmirĭ de pravile, adecă a obiceiurilor, a condiceĭ sale şi a Romanilor, urma a nu avea nicĭ-o pravilă; căcĭ obiceiurile prefăcêndu-se în multe chipurĭ, adesea se împrotiveaŭ pravilelor romane, şi acestea iarăşĭ, unele find pricinuitoare de douĕ tălcuirĭ, şi altele cu totul împrotivitoare între ele, surpaŭ una pre alta, în cât dreptăţile tuturor mădulărilor politiceşteĭ oblăduirĭ, căzênd neîncetat în amestecăturĭ şi învăluelĭ de multe cuvîntărĭ împrotivitoare, apururea eraŭ în primejdie, ca cum ar înota în noianurĭ de ape turbure ce se tălăzuesc de multe vînturĭ împrotivitoare; şi în cele de pe urmă nicĭ se îndreptaŭ, ci se abăteaŭ după voinţa celor maĭ tarĭ saŭ celor maĭ meşteşugăriţĭ în vicleşugurĭ, care tot la o pricină puneaŭ înainte când obiceiul, când condica ţăreĭ, când pravilele împărăteştĭ, după plăcerea lor.

«Aceste dar fără orînduială strămutărĭ ale dreptăţeĭ voind Domnia mea a le osteia, maĭ întâĭ cu adîncă chibzuire am socotit ce fel de întocmire de pravile se cuvine, şi câte sunt spre deplin îndestule la cea de acum politiciască oblăduire a ţăreĭ româneştĭ. Şi aşa primind apoĭ unele din cele vechĭ, iar altele îndreptând, şi cele maĭ multe adăogând, am întocmit aceste pravile ale Domnieĭ mele cât s'a putut cu bună orînduială şi foarte desluşite, în cât şi ceĭ neînvăţaţĭ foarte lesne să le înţeleagă, etc.».

Ambele aceste legislaţiĭ (codul Calimach şi Caragea) aŭ fost în vigoare până la 1 Decembre 1865, data punereĭ în lucrare a coduluĭ civil actual [1]. Ele aŭ fost, însă, modificate în parte prin maĭ multe legĭ posterioare, din care cele maĭ importante sunt: legea din 1840 asupra epitropiilor; acea din 1849 pentru mărginirea celor în drept de protimis la vîndărĭ; legile din 1855 şi 1856 pentru

[1] După art. 1913 din codul civil, acest cod trebuia să fie pus în lucrare la 1 Iulie 1865. Un decret a luĭ Cuza-Vodă din 30 Iunie 1865, a amînat însă aplicarea luĭ până la 1 Decembre acelaşĭ an. Acest decret a fost atacat ca ilegal şi considerat chiar ca atare de Curtea din Bucureştĭ (*Dreptul* din 1891, No. 2), însă Curtea de casaţie, restabilind adevăratele principiĭ, a recunoscut perfecta legalitate a decretuluĭ mencionat. Vedĭ Bulet. 1891, p. 1112 şi *Dreptul* din 1891, No. 28 şi 76; *Curierul judiciar* din 1892, No. 18 şi din 1905, No. 66; *Dreptul* din 1897, No. 46 şi Bulet. 1897, p. 339. Vedĭ t. V a Coment. noastre, p. 306, nota 4, şi Tr. nostru francez, p. 491, n. 1. Art. 1913 C. civil.

desfiinţarea robieĭ; legea din 1852 care modifică dispoziţiile coduluĭ Caragea privitoare la locaţiune, etc.

Reg. organic. Nu trebue, însă, să uităm Regulamentul organic impus de Ruşĭ la 1832, în timpul ocupaţiuneĭ lor, cea dintăĭ Constituţie a Principatelor, cuprinḑĕtoare de multe disposiţiĭ înţelepte asupra dreptuluĭ nostru public şi privat şi care, de şi tinde a favorisa clasa boerilor, totuşĭ constitue un progres necontestat asupra stăreĭ noastre din trecut. El introduce, în adevĕr, în ţara noastră principiul salutar al separaţieĭ puterilor în Stat, regimul parlamentar, instrucţia publică, actele stăreĭ civile, necunoscute până atuncĭ, principiul secretuluĭ desbaterilor judecătoreştĭ, publicitatea actelor translative de proprietate, principiul autorităţeĭ lucruluĭ judecat, şi multe alte reforme însemnate, care ar fi produs efectul cel maĭ salutar, dacă ar fi fost aplicate în mod serios şi leal. El prevede, de asemenea, inamovibilitatea magistratureĭ, unirea principatelor şi unificarea legislaţiuneĭ, care trebuia să aibă loc treĭ-ḑecĭ de anĭ maĭ tărḑiŭ (1).

Orĭ-cât s'ar ḑice, decĭ, istoria nepărtinitoare va trebui să recunoască că Ruşiĭ, fie din punctul de vedere a unuĭ interes personal, fie pentru a menţine echilibrul european în Orient, aŭ făcut mult în trecut pentru Principatele române şi că, fără dînşiĭ, ţara noastră ar fi poate astă-ḑĭ un paşalîc turcesc. Singurul lucru, pe care Româniĭ nu-l vor uita nicĭ-o-dată, este că li s'a luat Basarabia după ce aŭ eşit învingĕtorĭ în rĕsboiul de la 1877, luptându-se vitejeşte pe câmpiile Bulgarieĭ şi scăpând armata aliată de multe nevoĭ.

Codul civil actual. Venim, în fine, după acest lung istoric, la codul civil actual, care a desăvîrşit după atâtea secole de aşteptare, acest mare act naţional al istorieĭ noastre, unirea Principatelor prin unificarea legislaţiuneĭ, prevĕḑută încă de mult atât prin Regulamentul organic (art. 425, 426 Regul. Moldoveĭ), cât şi prin art. 35 al Convenţieĭ din Paris.

Aşa dar, în urma lovitureĭ de Stat din 1864, Cuza—

(1) Veḑĭ Tratatul nostru în limba franceză, p. 487 şi urm., în care multe din disposiţiile acestuĭ Regulament sunt traduse. Veḑĭ şi discursul general. Kisselef rostit la deschiderea obşteşteĭ extraordinare Adunărĭ a Moldoveĭ, în ḑiua de 8 Maiŭ 1831, publicat în *Uricariul*, t. I, partea II-a, p. 212 urm.

Vodă credênd că a sosit momentul de a înzestra țara cu o singură legislație ([1]), se hotărî a întroduce și această reformă radicală, invitând pe Consiliul de Stat a elabora un cod civil, luând de model pe acel italian, care nu era încă promulgat, dar a căruĭ proiect era publicat ([2]).

Presidentul Consiliuluĭ de Stat, C. Bosianu, lăsând însă codul italian la o parte ([3]), de și acest cod este cu mult

---

([1]) O comisie specială de jurisconsulțĭ maĭ fusese încă înstituită în 1862 tot pentru elaborarea unuĭ cod civil. Această comisie lucrase vre-o 700 și maĭ bine de articole, care s'aŭ avut în vedere de Consiliul de Stat la redactarea nouluĭ cod. Aceasta se constată din maĭ multe lucrărĭ aflătoare în archiva Minist. justițieĭ. V. articolul d-luĭ Gh. Nedelcu, publicat în *Dreptul* din 1904, No. 9, p. 68 urm.

([2]) Iată, mesagiul domnesc No. 809 către Consiliul de Stat, din 11 Iulie 1864:

«Consiliul nostru de Stat este invitat a se ocupa cu elaborarea proiectuluĭ de lege civilă; spre acest sfirșit, va avea în vedere *condica italiană* ce 'ĭ se va trimete de Ministrul nostru de la justiție, și va extrage dintr'însa articolele ce ar fi potrivite cu trebuințile țăreĭ noastre; va formula altele pentru materiĭ care sunt cu totul locale, și pentru care nicĭ nu vor fi disposițiunĭ în acea condică, și va alcătui cu modul acesta o condică civilă cu procedura eĭ, la care va avea in vedere și proiectul de reorganisație judecătorească votat de foasta Cameră legiuitoare».

Este, decĭ, inexactă afirmația pe care d-l Dissescu o face în *Dreptul* din 1904, No. 70, că *codul civil francez* ar fi fost indicat ca model Consiliuluĭ de Stat. Vedĭ în privința aplicăreĭ coduluĭ civil fr. în România un studiŭ foarte interesant a distinsuluĭ nostru fost elev, d-l V. Erbiceanu, actualmente magistrat la Iașĭ, publicat în *Dreptul* din 1904, No. 79 și urm.

([3]) Codul italian care, pe când se lucra codul nostru, era numaĭ în stare de proiect, și care a fost promulgat la Florența de abia la 25 Iunie 1865, spre a fi executor în toată Italia cu începere de la 1 Ianuarie 1866, a călăuzit cu-toate-acestea în maĭ multe materiĭ pe legiuitorul nostru. Aceasta resultă nu numaĭ din corespondența aflătoare la dosarul lucrărilor pregătitoare ale coduluĭ civil, pe care l-am avut de maĭ multe orĭ în mână pe când eram secretar general la Minist. justițieĭ, și care astădĭ nu s'ar maĭ găsi, dacă este să credem afirmările unuĭ funcționar al aceluĭ Minister (v. *Dreptul* din 1904, No. 9, p. 66, nota 4), dar maĭ cu seamă din maĭ multe texte, care reproduc unele disposițiĭ din codul italian. Ast-fel sunt, între altele: art. 349, 502, 743 § 2, 751, 756, 761, 828, 942, 967, 971, 986, 1003, 1018 § 3, 1073, 1074 § 2, 1080, 1110, Disposițiile cod. italian care aŭ trecut în codul nostru.

superior coduluĭ francez, a luat pe acest din urmă şi l-a împărţit membrilor Consiliuluĭ de Stat în modul următor:

I. Strat şi Alex. Papadopol-Calimach, prin adresa din 10 Octombre 1864, sunt invitaţĭ a elabora titlul preliminar, cartea I-a şi cartea II-a, privilegiile şi ipotecile, precum şi expropriarea silită.

Luĭ Gh. Vernescu i s'aŭ dat: succesiunile, donaţiunile şi angajamentele care se formează fără convenţie; iar luĭ Gh. Apostoleanu şi Alex. Creţescu, li s'aŭ dat: contractul de căsătorie, vînḑarea, schimbul, contractul de închiriere şi de societate, împrumutul, contractele aleatoriĭ, mandatul, fidejusiunea, transacţiunea, amanetul şi prescripţia.

Toate aceste materiĭ ale coduluĭ aŭ fost lucrate în *şase săptămânĭ*, după cum ne spune Alex. Creţescu, unul din membriĭ Consiliuluĭ de Stat care a luat parte la elaborarea luĭ (1).

Nu trebue, deci, să ne mirăm de contradicţiile, lacunele şi erorile ce s'aŭ strecurat în cuprinsul acestuĭ cod. Copiştiĭ (aŭ fost maĭ mulţĭ) (2) însărcinaţĭ cu copiarea textelor adoptate de Consiliul de Stat, eraŭ atât de grăbiţĭ şi de zăpăciţĭ în cât aŭ greşit numerotaţia articolelor, făcênd să figureze în manuscris 1936 de articole, în loc de 1914 cât sunt în realitate, greşală care s'a îndreptat în Monitorul oficial din 4 Decembre 1864, No. 271 (suplement No. 7); aşa că nu există în ediţia oficială 22 de articole maĭ mult de cât în textul original, după cum din greşală afirmasem în prima ediţie a lucrăreĭ noastre. In dosarul manuscris al coduluĭ, învestit cu iscălitura domnească, ca şi în ediţia

---

1183, 1298 *in fine*, 1504, 1533, 1576, 1579 § 3, 1669 § ultim. etc. Punênd, în adevĕr, aceste texte în comparaţie cu acele respective din legislaţia Italieĭ, vedem că ele sunt reproducerea identică a art. 242, 461, 1001, 1006, 1007 § 2, 1098, 1120, 1121, 1125, 1140, 1156, 1163 § ultim. 1217 § 2, 1218, 1219, 1224, 1255, 1328, 1710, 1738, 1819, 1822, 1915 § ultim. etc. din codul italian.

(1) Creţescu, *Comentar al coduluĭ Românieĭ Alexandru Ioan*, fascicula 1 (singura apărută), p. 5 urm.

(2) Din examinarea manuscrisuluĭ coduluĭ civil se vede că aŭ fost însărcinaţĭ opt copiştĭ cu scrierea luĭ; căcĭ se disting opt caractere deosebite de scrierĭ. Veḑĭ articolul mencionat a d-luĭ Nedelcu, în *Dreptul* din 1904, No. 10, p. 73, nota 21.

tipărită, nu există de cât 1914 articole, însă numerotarea lor este greşită în codul manuscris.

In dosarul manuscris se văd mai multe ştersături, adaose şi schimbări, din care cele mai multe nu se ştie când şi de cine aŭ fost făcute. Iată neregularităţile constatate de Directorul afacerilor judiciare al Minist. justiţiei, d-l Gh. D. Nedelcu [1], pe care le constatasem şi noi altă dată, pe când eram secretar general al acelui Minister. **Neregularităţile codului civil actual.**

Cartea a II-a începe cu art. 471, de şi cartea I-a se sfîrşeşte cu art. 460. Copistul s'a înşălat cu 10 articole.

Numerotaţia cărţei a II-a de la articolul al 8-lea (478) începe a fi greşită, greşeală care continuă până la art. 974. Intre art. 478 şi 974, numerotaţia este rasă şi îndreptată, însă greşită şi de astă dată. La art. 481 (471 din codul tipărit), se văd adăogate printre rînduri cuvintele: «lucrurilor imobile» după cuvîntul «usufructul».

Textul art. 746 din manuscris formează în codul tipărit ultimele două alineate ale art. 736.

Articolul care poartă No. 762 în manuscris, este şters şi deasupra lui stă scris: *«acest articol s'a suprimat în urma chibzuirei în Consiliul de miniştri»*. La sfîrşitul notiţei se văd iniţialele semnăturei lui Kreţulescu, ministrul justiţiei. Articolul suprimat avea următoarea cuprindere:

«Chiar când fiul saŭ descendentele ar fi fost dispensat expres de datoria de a raporta darurile, el nu poate popri darul de cât până la complectarea părţei disponibile; ceea ce ar trece mai mult, este supus la împărţeală».

La art. 826 (815 din codul tipărit) sunt adăogate cuvintele: *«saŭ neemancipat»*, fără nici o menţiune.

După art. 892 (881 din codul tipărit) urmează art. 894 în loc de 893. Cel care a îndreptat numerotaţia a sărit numĕrul. Textul acestui art. 894 este însă acel al articolului care, în adevĕr, trebuia să urmeze şi care în codul tipărit poartă No. 882.

La art. 1072 (1060 din codul tipărit) se află şters cuvîntul *debitul* din frasa: ..... «saŭ cari nu sunt ţinuţi de a plăti *debitul*, de cât în proporţie cu părţile lor ereditare». In josul paginei e notiţa următoare: «Cuvîntul *de-*

---

[1] *Dreptul* din 1904, No. 10, p. 74 urm.

bitul este *șters* cu consimțimîntul Consiliuluĭ. Secretar general: (s) *A. Vericeanu*».

La art. 1120 (1108 din codul tipărit) se află șterse, fără nicĭ o mențiune, de la alineatul cu No. 2, cuvintele «cu prețul sĕŭ» din frasa .... «dobândind un imobil plătește *cu prețul sĕŭ* creditorilor».

La art. 1239 (1227 din codul tipărit) se află ștearsă, fără nicĭ o mențiune, următoarea frasă: «*Regulele prescrise în acel cap. vor forma dreptul comun al Românieĭ*».

La alin. 2 al art. 1269 (1257 din codul tipărit) se află șters cuvîntul *civilă*, din frasa ...... «saŭ de nesolvabilitate *civilă* a bărbatuluĭ».

Doue articole consecutive poartă acelașĭ numĕr: 1786. Aceste articole corespund cu art. 1774 și 1775 din codul tipărit.

După art. 1790 (art. 1779 din codul tipărit) urmează art. 1792. Copistul a sărit numĕrul.

No. 1827 îl poartă doue articole consecutive, care în codul tipărit aŭ numerele 1815 și 1816.

La art. 1856 (art. 1845 din codul tipărit) se află adăogate cuvintele: «*ca particularii*» fără nicĭ o mențiune.

La alineatul al 3-lea al art. 1869 (1858 din codul tipărit) se află adăogate printre rîndurĭ cuvintele: «*la altul care este de bună credință*».

La art. 1876 (art. 1865 din codul tipărit), la alineatul cu No. 1, se află ștearsă o frasă finală: «*fie în materie litigioasă saŭ simplu de execuțiune*», și se vede adăogat înainte de cuvîntul «incident», cuvîntul «*numaĭ*».

După art. 1878 (1867 din codul tipărit) urmează art. 1889 (o săritură de 10 articole). Din examinarea manuscrisuluĭ se constată că copistul, după art. 1878, în loc să scrie 1879, a scris 1789. Sutimele 7 se vĕd îndreptate în 8 (îndreptare făcută și articolelor următoare); zecimile însă rĕmânĕnd neîndreptate, s'a continuat cu noua greșală de 10 articole în plus care, adăogate la plusul de 11 numere de maĭ 'nainte, constitue o diferință de 21 art. maĭ mult.

După art. 1918 (1897 din codul tipărit) urmează art. 1920. Copistul a sărit iarășĭ un numĕr.

Acesta este codul civil care ne cârmuește de maĭ

bine de *patru-ḑecĭ de anĭ*, şi care n'a fost modificat de cât prin câte-va legĭ posterioare ([1]).

([1]) Astfel, art. 57—59 din codul civil aŭ fost modificate prin legea din 8 Martie 1875 (v. şi art. 67 L. jud. ocoale din 1896); legea din 29 Octombre 1877, pentru atribuţiile ministeruluĭ public, modifică toate textele coduluĭ civil care impun concluziile procuroruluĭ, afară de acele privitoare la minorĭ şi interḑişĭ; disposiţiile privitoare la clausa penală în materie de imprumuturĭ băneştĭ aŭ fost modificate prin legea din 20 Februare 1879; art. 1589 a fost modificat, în privinţa dobînḑeĭ legale, prin legea din 10 Decembre 1882; legile asupra autentificăreĭ actelor din 1886 şi 1887 complectează disposiţiile din codul civil privitoare la autentificarea actelor; art. 1 din codul comercial a abrogat art. 1531 care, în materie de societăţĭ comerciale, se referă la usurile comerciale; legea din 1900, prin care se promulgă noua procedură civilă abrogă art. 15 C. c., care admitea în materie civilă, pentru străiniĭ reclamanţĭ, cauţiunea *judicatum solvi*; legea proprietarilor din 1903 complectează şi modifică de asemenea, însă în mod insuficient, o recunoaştem, unele disposiţiĭ ale coduluĭ civil privitoare la contractul de locaţiune, etc. Amicul nostru, d-l C. G. Dissescu, este deci greşit când, printr'un articol publicat în *Dreptul* din 1904, No. 72, afirmă că *nicĭ-o lege posterioară, afară de aceea din 1879, care a modificat Constituţia, n'a modificat saŭ complectat codul civil*. Legea prin care se desfiinţează clausa penală şi aceea prin care se modifică dobînda legală, fără a maĭ vorbi de cele-lalte, sunt legĭ economice destul de importante, pentru a nu fi trecute cu vederea. **Legile posterioare care aŭ modificat codul civil.**

D-l Dissescu maĭ afirmă încă în acest articol, care a fost maĭ întâĭ publicat în limba franceză, şi care are menirea de a iniţia pe străinĭ asupra legislaţieĭ noastre, că legatele nu sunt supuse raportuluĭ din causa art. 751, care a eliminat din textul corĕspunḑĕtor francez cuvîntul «legat». Aşa ar fi şi aşa ar trebui să fie, dacă art. următoare, adecă: 752, 754, 756 şi 846 care, de astă dată, n'aŭ maĭ avut de model codul italian, ci codul francez, n'ar presupune raportul legatelor. Trebuia, decĭ, să se ḑică că chestiunea este controversată, iar nu să se afirme ca o axiomă un ce foarte discutabil.

D-l Dissescu maĭ afirmă încă (*Dreptul, loco cit.*, p. 583, coloana 1) că legiuitorul nostru, prin art. 951 şi 1157, n'ar fi admis acţiunea în nulitate a minoruluĭ pentru causă de incapacitate, de cât în caz de lesiune. Cu alte cuvinte, codul actual ar fi consacrat maxima cunoscută: «*Minor restituitur non tanquam minor, sed tanquam læsus*», soluţie admisă prin o decisie isolată a Curţeĭ din Bucureştĭ, care însă a fost casată. Secţiunile-unite ale Curţeĭ de casaţie aŭ condamnat,

Toate aceste neregularităţĭ, precum şi nenumĕratele lacune strecurate în acest cod, care se explică prin lipsa de unitate şi prin timpul prea scurt ce l-aŭ avut membriĭ Consiliuluĭ de Stat pentru a desăvîrşi o operă atât de însemnată, ne dovedesc în de ajuns că această legislaţie, plină de defecte şi de contradiceri, în care adesea-orĭ până şi limba este schimonosită, şi-a făcut timpul, şi că a sosit momentul să ne gândim în mod serios la revisuirea eĭ (1).

în adevĕr, cu drept cuvînt, acest mod de a vedea (Bulet. 1892, p. 1084 şi *Dreptul* din 1893, No. 4; cpr. şi Cas. rom. *Curierul judiciar* din 1905, No. 62. Vedĭ asupra acesteĭ chestiunĭ, t. VII a Coment. noastre, p. 17 urm.).

In fine, d-l Dissescu maĭ afirmă între altele (*Dreptul, loco cit.*), că legiuitorul nostru *a interdis instituţia contractuală*. Şi tocmaĭ soluţia contrară este singură admisibilă şi admisă cu drept cuvînt de jurisprudenţă. (Cas. rom., C. Craiova şi Bucureştĭ. *Dreptul* din 1896, No. 83; *Curierul judiciar* din acelaşĭ an, No. 46; *Dreptul* din 1900, No. 46, etc. V. asupra acesteĭ chestiunĭ, t. VIII a Coment. noastre, p. 6, nota 3 şi pag. 286). Există, ce e dreptul, deosebirĭ în această privinţă, între legea noastră şi acea franceză (v. t. VIII a Coment. noastre, p. 7, *ad notam*), însă aceasta nu ne autorisă a tăgădui însuşĭ principiul admitereĭ instituţieĭ contractuale.

D-l Dissescu ne-a făcut onoarea la care nu ne aşteptam de a înscrie numele nostru în cartea jubilară, în care se tratează de diferiţiĭ scriitorĭ glorificarea şi critica coduluĭ Napoleon, de şi ne tăgădueşte orĭ-ce originalitate şi ne pune de a valma într'un pachet cu toţĭ aceĭ carĭ, în momentele lor perdute, s'aŭ ocupat cu codul civil. Se poate că lucrarea noastră să fie defectuoasă şi inutilă, maĭ ales pentru aceĭ carĭ o critică fără a o fi cetit saŭ consultat. Dacă însă d-sa ar fi deschis-o, nu s'ar fi expus a comite inexactităţile pe care le a comis şi a induce pe străinĭ în eroare asupra legilor noastre. Străiniĭ carĭ vor ceti frumosul articol publicat în cartea de aur, redactată cu ocasia serbăreĭ centenaruluĭ coduluĭ Napoleon, vor primi de bună samă, sub beneficiŭ de inventar, cele spuse de excelentul nostru amic.

Codul portughez. Art. 7.

(1) Această revisuire a fost impusă la 1866 prin Constituţie (art. 131), doĭ anĭ după elaborarea coduluĭ. Codul portughez din 1867 are, în această privinţă, în titlul preliminar, o disposiţie foarte nimerită. Iată, în adevĕr, cum se exprimă art. 7 din acest cod:

O comisie de jurisconsulţĭ va fi însărcinată de guvern, *în ceĭ dintâĭ cincĭ anĭ a executăreĭ coduluĭ civil*, spre a primi petiţiile, raporturile tribunalelor şi orĭ-ce obsevaţiĭ privitoare la îmbunătăţirea

Guvernul care va realisa această reformă va dobîndi un titlu neperitor la recunoştinţa ţăreĭ. Este însă maĭ mult de cât probabil că această reformă, atât de dorită, va fi încă mult timp aşteptată, din causa politiceĭ care consumă toată activitatea noastră şi care ne impedică de a ne gàndi la interesele cele maĭ vitale ale ţăreĭ.

acestuĭ cod şi la resolvirea dificultăţilor ce ar putea să aducă aplicarea luĭ. Această comisie va propune guvernuluĭ orĭ-ce mĕsură ar crede de cuviinţă pentru atingerea acestuĭ scop». «*Uma commissao de jurisconsultos será encarregada pelo governo, durante os primeiros cinco annos da execuçao do codigo civil, de receber todas as representaçoes, relatorios dos tribunaes e quaesquer observaçoes relativamente ao melhoramento do mesmo codigo, e á soluçao das difficuldades que possam dar-se na execuçao delle. Esta commissao proporá ao governo quaesquer providencias, que para o indicado fim lhe pareçam necessarias ou convenientes*».

EXPLICAŢIUNEA

TEORETICĂ ŞI PRACTICĂ

A

DREPTULUI CIVIL ROMÂN

Generalităţĭ

Despre dreptate saŭ justiţie, despre drept şi despre lege.

Justiţia saŭ dreptatea este voinţa statornică şi vecinică de a da fie-căruia ceea ce este al sĕŭ. *«Justitia est constans et perpetua voluntas jus suum cuique tribuendi».* (Instit., L. I, tit. 1, Pr., *De justitia et jure).* «Dreptatea, ḑice Andr. Donicĭ, este care fie-căruia dă ceea ce i se cuvine a lua întocmaĭ după cum hotăresc canoanele pravilelor, iar strâmbătatea este înprotiva dreptăţeĭ» (art. 2, capit. 1): **Justiţie, dreptate.**

«Dreptatea, ḑice Mateĭ Basarab (glava a 2-a, *ab initio).* easte un lucru maĭ adevărat de toate, carea dă fieş-cuĭ dreptate. Adiverinţa dreptăţeĭ easte să locuiască neştene frumos şi drept, ca să nu vinuiască pre nimenea».

Jurisprudenţa este cunoştinţa legilor şi arta de a le aplica. *«Jurisprudentia est divinarum atque humanarum rerum notitia, justi atque injusti scientia»* (Instit., I, *loco cit.*, § 1). **Jurisprudenţa**

Intr'un alt sens, însă, cuvîntul *jurisprudenţă* însemnează: decisiunile judecătoreştĭ ale unuĭ tribunal saŭ uneĭ curţĭ.

Dreptul *(dirigere, directum)* este ştiinţa legilor şi a regulelor date omuluĭ spre a se cârmui în raporturile sale cu semeniĭ sĕĭ, în aşa mod în cât să nu vatăme pe altul *(justi atque injusti scientia)* [1]. **Dreptul. Definiţie.**

---

[1] «Din punctul de vedere obiectiv, dreptul consistă în regulele la observarea cărora omul poate fi obligat prin o constringere externă saŭ fisică. Cpr. Baudry et Houques Fourcade, *Des personnes*, I, 1; Aubry et Rau, I, § 1, p. 2 (ed a 5-a); Capitant (profesor la Grenoble), *Introduction à l'étude du droit*

In limba de toate ḑilele, cuvîntul *drept* are însă maĭ multe înţelesurĭ. Astfel, acest cuvînt se întrebuinţează pentru a exprima legislaţia unuĭ popor, de exemplu: dreptul roman, dreptul germanic; pentru a arăta o adunare de legĭ relativă la aceeaşĭ materie, de ex.: dreptul penal, dreptul comercial; pentru a exprima o facultate saŭ un beneficiŭ care resultă din lege, de exemplu: dreptul de a se căsători, de a testa, etc.

Raport între drept şi morală. Nu trebue să confundăm dreptul, care nu se ocupă de cât de datoriile externe ale omuluĭ, cu morala care se întinde mult maĭ departe şi care cuprinde datoriile noastre cătră D-zeŭ, cătră noĭ înşi-ne, şi cătră semeniĭ noştrĭ (1). In adevĕr, dreptul se deosebeşte în maĭ multe puncte de morală: 1° dreptul îşĭ are sancţiunea sa, pe când morala se mulţumeşte numaĭ de a enunţa principiile sale, fără a avea vre-un mijloc de constrîngere pentru executarea lor; 2° legile moraleĭ sunt moralmente obligatoriĭ, independent de orĭ-ce promulgare, pe când dreptul positiv nu devine din contra obligator de cât prin promulgare, care-l aduce la cunoştinţa tuturor; 3° legile moraleĭ sunt universale şi obligă pe toţĭ oameniĭ, fără nicĭ-o deosebire; pe când, din contra, legile positive sunt particulare şi locale; 4° în fine, legile natureĭ sunt nestrămutate şi neschimbătoare, pe când, din contra, legile positive sunt schimbătoare.

Dreptul se deosebeşte decĭ de morală; aceste douĕ ştiinţe merg însă împreună, pentru-că ambele regulează modul de purtare a omuluĭ în societate (2).

---

civil, p. 17. In cât priveşte diferitele înţelesurĭ ale cuvîntuluĭ *drept*, veḑĭ Eschbach, *Introduction générale à l'étude du droit*, No. 4, p. 6 (ed. a 3-a, 1856).

(1) In cât priveşte raporturile între drept şi morală, precum şi asupra chestiuneĭ de a se şti dacă dreptul este o ştiinţă, veḑĭ Em. Antonescu, *Scrierĭ juridice*, II, p. 46 şi urm. şi p. 59 urm. (Bucureştĭ, 1902); Baudry et Fourcade, *Personnes*, I, 12, 13. In cât priveşte raporturile dintre drept şi morală, maĭ veḑĭ încă Marezoll, *Lehrbuch der Institutionen des römischen Rechts*, § 1; Eschbach, *op. cit.*, p. 1 urm.

(2) Dreptul nu este ţinut a consacra toate preceptele moraleĭ, însă el nu poate să le contraḑică. Veḑĭ Baudry et Houques Fourcade. *Des personnes*, I, 13.—In cât priveşte raporturile dintre drept şi sociologie, veḑĭ Gény, *Méthode d'interprétation*

Dreptul se împarte în *drept natural* saŭ *firesc* și *drept positiv*. **Impărțirea dreptuluĭ.**

Dreptul natural este acela care resultă din legile veșnice și nestrămutate ale natureĭ, pe care fie-care om le are adânc întipărite în conștiința și inima sa. «*Jus naturale est, quod natura omnia animalia docuit*» ([1]). Regulele fundamentale ale dreptuluĭ natural se reduc la treĭ: «*Honeste vivere, alterum non lædere, suum cuique tribuere*» ([2]). «Ființa dreptățeĭ, ḑice Andr. Donicĭ, este ca viața omuluĭ să fie cinstită, pre nimenĭ să nu vatăme, și lucrul străin să-l dea a cuĭ este» (art. 9, capit. 1). Aceste regule ale dreptuluĭ natural sunt în același timp și regule de morală; însă, după cum am observat maĭ sus, morala merge mult maĭ departe și cuprinde datoriile interne ale omuluĭ, precum este: datoria de a-șĭ stăpâni pasiunile și dorințile sale, etc. **Dreptul natural.**

Dreptul positiv este acela care resultă din legile statornicite de oamenĭ, *quod quisque populus ipse sibi jus constituit (Gaius,* Instit., I, 1, § 1). Acest drept se deosebește de acel natural, pentru-că este schimbător, după timpurĭ și după locurĭ; pe când regulele dreptuluĭ natural sunt pretutindenĭ și în toate timpurile aceleașĭ. **Dreptul positiv.**

Dreptul positiv se împarte în *dreptul ginților* și în *drept civil*.

Romaniĭ înțelegeaŭ prin dreptul ginților acela care, în fie-care țară, se aplică tuturor oamenilor, fără deosebire de naționalitate, străinilor ca și naționalilor ([3]). **Dreptul ginților.**

---

et Sources en droit privé positif (Paris, 1899); D. Drăghicescu, *Dreptul* din 1904, No. 77 și 78; iar în cât privește raporturile dintre drept și economia politică, vedĭ Rivet, *Des rapports du droit et de la législation avec l'économie politique* (1864); Minghetti, *Des rapports de l'économie politique avec la morale et le droit* (1864); *Des rapports entre le droit et l'économie politique* (1885); Béchaux, *Le droit et les faits économiques* (1889), etc.

([1]) Instit., Pr., *De jure naturali*, 1. 2.—Dreptul natural nu este însă comun oamenilor și animalelor, după cum spun Romaniĭ; el este propriŭ numaĭ oamenilor. Vedĭ în privința dreptuluĭ natural, Oudot, *Premiers essais de philosophie de droit*, p. 63 urm. (ed. din 1846); Massé, *Dr. comm.*, I, 39, p. 33 (ed. a 2-a); Eschbach, *op. cit.*, p. 16 urm.

([2]) L. 10, Dig., *De justitia et jure*, I. 1.

([3]) «*Quod vero naturalis ratio inter omnes homines constituit, id*

Drept internațional.

Prin dreptul ginților se înțelege astă-ḑĭ *dreptul internațional (jus inter gentes)*, adecă: legile care regulează raporturile dintre două saŭ maĭ multe națiunĭ considerate în mod individual.

Dreptul internațional se numește *public*, atuncĭ când are de obiect regularea raporturilor dintre diferitele națiunĭ saŭ popoare. El ia numele de *privat*, când are de obiect regularea raporturilor unor indiviḑĭ de osebită naționalitate.

Dreptul internațional nu este codificat. El derivă atât din tratatele încheiate între diferitele State, cât și din principiul reciprocităţeĭ.

Drept privat.

Dreptul civil saŭ privat este acela care regulează raporturile particularilor dintre eĭ, și care este propriŭ uneĭ națiunĭ *(jus proprium civitatis)*.

Dreptul propriŭ uneĭ națiunĭ se sub-împarte în drept *public* și *privat*.

Drept public.

Dreptul public este acela care regulează raporturile dintre cetățenĭ și Stat, *quod ad Statum reipublicæ pertinet*, iar dreptul privat este acela care regulează raporturile particularilor între eĭ, *quod ad singulorum utilitatem pertinet.*

Dreptul public cuprinde dreptul public propriŭ ḑis, saŭ dreptul *constituțional*, adecă: acel care regulează exercițiul puterilor unuĭ Stat; *dreptul administrativ*, care regulează rolul autorităților chemate la administrația Statuluĭ; și *dreptul penal* saŭ *sancționator*, care intervine pentru a apăra societatea contra acelora ce contravin ordinelor eĭ.

Dreptul privat cuprinde: *dreptul civil*, care regulează toate transacțiile ce nu aŭ caracterul unuĭ act de comerciŭ, și *dreptul comercial*, care are de obiect regularea transacțiilor comerciale.

Dreptul canonic.

Altă dată, maĭ era încă și dreptul *canonic saŭ bisericesc*, astfel numit pentru că emana de la autoritatea bisericească, iar nu de la acea politicească. La noĭ, până la punerea în lucrare a coduluĭ actual, canoanele bisericeștĭ făceaŭ parte din legislația țăreĭ. Vom vorbi maĭ la vale, p. 51 urm., despre abrogarea luĭ.

---

apud omnes peræque custoditur, vocaturque jus gentium, quasi quo jure omnes gentes utuntur. Instit., I, 2, *De jure naturali*, etc., § 1, *in medio)*.

Dreptul scris și nescris.

Dreptul positiv se maĭ împarte încă în *drept scris* și *drept nescris*. Dreptul scris este acela care a fost expres promulgat de legiuitor, iar dreptul nescris, acela care n'a fost promulgat, ci resultă din voința tacită a legiuitoruluĭ, prin tolerarea unuĭ uz saŭ obiceiŭ constant și general (¹). «Ca o pravilă se păzește, ḍice Andr. Donici, și obiceiul vechiŭ a uneĭ țărĭ, însă aprobăluit» (art. 11, capit. 1); iar art. 13 din codul Calimach dispune, de asemenea, că: «dacă în acest cod nu s'ar afla o lege potrivită la pricina înfățișată, atuncĭ se cuvine a se urma pămîntesculuĭ obiceiŭ carele, în curgere de mulțĭ anĭ de obște păzindu-se, și între judecătorĭ cercându-se, s'aŭ întărit și cu chipul acesta aŭ dobîndit putere legiuită». (V. și întroducerea coduluĭ Caragea, *suprà*, p. 21, unde se ḍice că obiceiurile pămîntuluĭ, prefăcându-se în multe chipurĭ, adesea se împotriveaŭ pravilelor).

Casurile în care judecătoriĭ se maĭ pot referi astăḍĭ la un obiceiŭ.

Această distincțiune a perdut însă însemnătatea sa, și judecătoriĭ nu se maĭ pot referi astăḍĭ la un obiceiŭ, orĭ cât de constant ar fi, de cât în casurile anume determinate de lege (²), soluție care se vede anume admisă prin art. 3 din disposițiile preliminare ale coduluĭ neerlandez.

(¹) «*Ex non scripto jus venit quod usus comprobavit. Nam diuturni mores consensu utentium comprobati legem imitantur*». Instit., I, II, *De jure naturali*, etc., § 9; L. 32, § 1, și legile următoare Dig. 1. 3. Veḍĭ și Instit., IV, 17, *De officio judicis*, Pr. Maĭ veḍĭ încă Harmenopol, I, 1, *De legibus*, § 20, unde se ḍice: «*Tunc utimur consuetudine, quum in judicio probata et confirmata fuerit*». Anaforaua boerilor către Domn din Noembre 1819 definește obiceiul: «o dreptate care, fără publicarisire, din obicinuință s'aŭ statornicit, și prin tăcuta primire a prea înalteĭ ocârmuirĭ aŭ dobîndit pravilicească putere în curgere de mulțĭ anĭ, păzindu-se cu tăcuta primire a orășenilor». V. *Uricariul*, t. IV, p. 210, 211. Cpr. C. Iașĭ, *Dreptul* din 1885, No. 69, consid. de la p. 550. Veḍĭ asupra obiceiurilor pămîntuluĭ, Gr. I. Alexandrescu, *Studiŭ asupra obiceilor juridice ale poporuluĭ român* (Galațĭ, 1896). Veḍĭ de același autor: *Studiŭ asupra istorieĭ generale a dreptuluĭ* (Focșanĭ, 1905).

(²) Veḍĭ însă Em. Antonescu, *op. cit.*, p. 75, care susține că și astăḍĭ obiceiul ar avea putere de lege, față cu legiuirile vechĭ, care aŭ rĕmas parțial în vigoare (art. 1912).—Codul austriac prevede expres că obiceiurile nu pot fi luate în considerație de cât în casurile în care legea se referă la ele: «*Auf Gewohnheiten kann nur in den Fällen, in welchen sich ein Gesetz da-*

(V. art. 529, 532, 600, 607, 610, 970, 980, 981, 1359, 1443, 1436, 1450, 1451 C. civ., etc.).

Art. 1 Cod. com.

Usurile nu aŭ astăḑĭ putere de lege nicĭ în materie comercială, întru-cât art. 1 din codul comercial dispune, contrar textuluĭ corespunḑĕtor italian [1], că acolo unde legea comercială este mută, se aplică codul civil [2].

Aplicarea usurilor străine.

Judecătoriĭ românĭ vor putea însă să aplice usurile străine, de câte-orĭ vor fi chemaţĭ a judeca un contract încheiat într'o ţară în care usurile comerciale aŭ putere de lege, de exemplu: în Englitera, în Italia, etc. [3].

Usurile consacrate de lege.

Prin urmare, la noĭ, nu aŭ putere de lege de cât usurile saŭ obiceiurile consacrate de legea positivă, şi numaĭ violarea unuĭ atare obiceiŭ ar putea da loc la casare [4].

Usurile neconsacrate de lege.

Cât pentru obiceiurile neconsacrate de legea scrisă, chiar dacă nu sunt contrare acesteĭ legĭ, ele nu pot servi de cât ca elemente de interpretare a legeĭ saŭ a voinţeĭ părţilor. (Demolombe, I, 34).

In fine, obiceiurile contrare legeĭ n'aŭ nicĭ-o putere [5].

Definiţia legeĭ.

Venim acum la definiţia legeĭ.

Legea este o regulă de urmare, întocmită în interesul

---

rauf beruft, Rücksicht genommen werden» (art. 10). Codul Calimach nu reproduce acest text, pentru-că, la noĭ, obiceiul pămîntuluĭ a avut în totdeauna putere de lege. Cpr. art. 318 din Regul. organic al Moldoveĭ, precum şi anaforaua boerilor ţăreĭ către Domn din 1827, citată *infrà*, p. 40, nota 2. Aceeaşĭ soluţie se vede admisă şi în pravila luĭ Mateĭ Basarab: «Unde nu e lege scrisă, acolo trebueşte să păzim obiceaiul loculuĭ» (glava IV). Obiceiul pămîntuluĭ, ḑice Curtea de casaţie, era pus în dreptul nostru anterior pe aceeaşĭ treaptă cu legile. (Bulet. S-a I, anul 1883, p. 307).

(1) Tot în sensul coduluĭ italian se vĕd redactate art. 1 şi 279 din codul de comerţ austriac.

(2) Această disposiţie a legiuitoruluĭ nostru este criticată de uniĭ. şi nu fără oare-care temeiŭ. V. Gr. Maniu, *Dreptul* din 1891, No. 63. Cpr. şi Al. Degré, *Scr. juridice*, III, p. 5.

(3) Trib. Covurluiŭ, C. Galaţĭ şi Cas. rom. *Dreptul* din 1891, No. 79; *Dreptul* din 1892, No. 15. Cpr. Dumitrescu, *Codul de comerciŭ comentat*, I, p. 22, No. 11.

(4) Veḑĭ t. V al Coment. noastre, p. 293.

(5) Demolombe, I, 35. Veḑĭ şi t. V citat al Coment. noastre, p. 293. «*Quod vero contra rationem juris receptum est, non est producendum ad consequentias*». L. 14, Dig., *De legibus*, 1. 3.

comun de o autoritate superioară, la care *cu toţiĭ* (1) suntem datorĭ a ne supune (2).

Din punctul de vedere a scopuluĭ ce-şĭ propun, legile sunt imperative, proibitive, facultative şi penale. «*Legibus virtus hæc est: imperare, vetare, permittere, punire*» (3).

Legile sunt *imperative* când poruncesc un fapt, precum sunt: legile privitoare la plata impositelor, la serviciul militar, etc. Legile sunt *proibitive* când opresc de a face ceva; astfel sunt: art. 7 din Constituţie, care opreşte pe străinĭ de *a dobîndi* fondurĭ rurale; art. 4 din codul civil, care opreşte pe judecătorĭ de a se pronunţa, în hotărîrile ce daŭ, pe cale de dispoziţiĭ generale şi reglementare; art. 803, care opreşte substituţiile fideicomisare, etc. (4). **Legile imperative şi proibitive.**

Legile sunt *permisive* saŭ *facultative*, când fără a porunci saŭ a opri un fapt, se mărginesc a îngădui un drept **Legile facultative.**

---

(1) «*Jura non in singulas personas, sed generaliter constituuntur*». L. 8, Dig., *De legibus*, 1. 3.

(2) «*Lex est, cui omnes obtemperare convenit* . . .» L. 2, Dig., *loco cit.* «Legea, ḑice art. 1 din codul Calimach, este o regulă obştească, care îndreptează cele prin cuvînt saŭ faptă lucrurĭ a omuluĭ cuvîntător; pe care lucrurĭ el le săvîrşeşte, când nu este silit de împrejurările ce i-ar opri buna voinţă şi hotărîrea de a servîrşi fapte legiuite». «Legea, ḑice pravila luĭ Mateĭ Basarab (glava 3, *ab initio*), este meşterşug lucruluĭ celuĭ bun şi poruncă tuturor priceputilor şi înţelepţilor şi oamenilor bogoslovi . . . şi porunca legeĭ easte să petreacă neştine drept, iară pre alţiĭ pre nimea să nu betejască; iar lege se chiamă pentru căcĭ că dă fie-cuĭ dreptate». «Prin lege, ḑice art. 2 din legea de introducere a coduluĭ german, se înţelege orĭ-ce regulă de drept» «*Gesetz ist jede Rechtsnorm*». Din acest text Konrad Cosack (*Lehrbuch des deutschen bürgerl. Rechts*, I, p. 37), trage conclusia că usul saŭ obiceiul este implicit recunoscut şi astăḑĭ de codul german ca isvor de drept. Cpr. Antonescu, *op. cit.*, p. 73, nota 1. **Definiţia legeĭ în dreptul nostru anterior şi în dreptul străin.**

(3) L. 7, Dig., *De legibus*, 1. 3. Cpr. Massé, *Dr. comm.*, I, 67.

(4) Legile *proibitive* implică maĭ totdeanna o nulitate. Veḑĭ *infrà*, explic. art. 5, rubrica: *despre nulităţĭ*.—Pentru ca o lege să fie proibitivă nu este neapărat ca legiuitorul să întrebuinţeze cuvintele: *a opri*, *a proibi* saŭ *a interḑice*, după cum se exprimă art. 4, 803, etc., ci este de ajuns să prevadă că cutare lucru nu poate să se facă, după cum se exprimă art. 197, 199, 1225, 1226 C. civ., etc. Cpr. Laurent, I, 61; Mârzescu, *Maximele dr. roman*, partea întâĭ (singura apărută), p. 138, 139.

pe care omul este liber de a-l întrebuinţa. Astfel sunt, de exemplu: legile care permit de a se căsători, de a se despărţi, de a testa, de a contracta, etc.

Legile penale. In fine, legile *penale* saŭ *pedipsitoare* sunt acele care hotăresc o pedeapsă pentru fapte anume determinate.

Trebue, însă, să observăm că legile penale se confundă cu acele imperative saŭ proibitive, a căror îndeplinire ele o asigură prin sancţiunea lor.

TITLUL PRELIMINAR

Efectele și aplicarea legilor în genere.

Întocmirea saŭ formarea legeĭ (art. 32, 33 Constit.).

La Romanĭ, din capul loculuĭ, legea se făcea prin decisia poporuluĭ, luată după propunerea unuĭ magistrat, senator saŭ consul: «*Lex est quod populus romanus, senatorio, magistratu interrogante, veluti consule, constituebat*» (1). **Drept. roman.**

Decisiile saŭ ordonanțele Senatuluĭ (*senatusconsulta*) înlocuiaŭ decisiile poporuluĭ și aveaŭ putere de lege (2). **Senatusconsulte.**

De asemenea, decisiile împăraților (*constitutiones*) aveaŭ putere de lege, fiind-că prin efectul legeĭ *Regia*, poporul investise pe împărat cu puterea și autoritatea sa (3). **Constit. împărăteștĭ.**

Edictele pretorilor se bucuraŭ și ele de o mare autoritate: «*Prætorum quoque edicta non modicam juris obtinent auctoritatem*» (4). Pretorul nu numaĭ că avea dreptul de a interpreta legile, dar putea încă a le complecta și chiar a le schimba, după cerințile necesităţeĭ publice, *propter utilitatem publicam* (5). Edictul pretorilor creаse un drept a parte, care se numia: *jus prætorium* saŭ *honorarium*, din causa considerațieĭ de care se bucura acest magistrat: *sic nominatum ad honorem prætorum* (6). **Dreptul pretorian.**

La noĭ, altă dată, ca și la Romanĭ, Domnul fiind investit cu puterea și autoritatea supremă, exercita singur **Dreptul nostru anterior.**

---

(1) Instit., I, 2, *De jure naturali*, etc., § 4.
(2) Instit., *loco cit.*, § 5. «*Non ambigitur Senatum jus facere posse*». L. 9. Dig., *De legibus*, 1. 3.
(3) Instit., *loco cit.*, § 6 și L. 1, Pr., Dig., *De constit. principum*, 1. 4.
(4) Instit., *loco cit.*, § 7.
(5) L. 7, § 1, Dig., *De justitia et jure*, 1. 1.
(6) L. 7, § 1, Dig., *loco cit.*

puterea legiuitoare deodată şi împreună cu celelalte puterĭ. «*Quod principi placuit, legis vigorem habet*» ([1]). De aceea, codul Caragea ḑice că «acolo unde nu e lege, *să se întrebe Domnul*» (art. 3, partea VI, capit. 3) ([2]).

Domnul, însă, în actele cele maĭ însemnate se sfătuia maĭ întăĭ cu divanul boerilor, şi apoĭ lua resoluţia care trebuia să aibă putere de lege ([3]).

Intocmirea legeĭ sub Regul. organic. După Regulamentul organic, pus în vigoare în ambele ţărĭ la 1832, puterea legiuitoare se exercita de Domn şi

---

([1]) Instit. I, 2, *De jure naturali*, etc., § 6, *ab initio*, şi L. 1, Pr., Dig., *De constitutionibus principum*, 1. 4. Veḑĭ şi Harmenopol, I, 1, *De legibus*, § 28, unde se ḑice: «*Quodcumque principi placuerit, lex esto, sive per epistolam subscriptam statuerit, sive cogonscens decreverit, sive quomodocumque. Atque hæ sunt quæ constitutiones adpellantur*».

Art. 318 Reg. org. Moldoveĭ. ([2]) Cpr. Trib. Ilfov, *Curierul judiciar* din 1905, No. 44.—In cât priveşte codul Calimach, art. 318 din Regul. organic dispune că, la caz de neprevederea legeĭ, să se aibă în vedere Basilicale, întru cât sunt potrivite cu obiceiurile pămîntuluĭ. Veḑĭ şi anaforaua boerilor ţăreĭ către Domn din 1827 (*Uricariul*, t. I, partea II, p. 202, punctul 10), unde se ḑice:

Anaforaua boerilor din 1827. «Judecăţile ce vor fi între boerĭ saŭ jalobe asupra boerilor, de la ceĭ maĭ micĭ în pără de judecăţĭ pentru moşiĭ şi alte pricinĭ, se vor urma, numaĭ după vechiul obiceiŭ şi rînduiala păzită şi până astăḑĭ la cea maĭ înaltă judecătorie a divanuluĭ, care deapururea aŭ avut urmarea sa, pe temeiul pravilelor ce se numesc Basilica şi pe condica politicească, care este următoare pravilelor şi publicarisită, şi pe a pămîntuluĭ obiceiŭ; iar unde saŭ pravila saŭ obiceiul n'aŭ lămurit, atuncea aŭ prins loc de pravilă hotărîrea Mitropolituluĭ şi a bătrînilor, şi a divanuluĭ cu glăsuirea Domnuluĭ, etc.».

([3]) Astfel, vedem din hrisovul maĭ sus citat că Vodă Calimach a împărtăşit maĭ întăĭ hotărîrea sa de a alcătui un codice civil. Mitropolituluĭ, episcopilor şi boerilor, carĭ nu numaĭ aŭ aprobat părerea Domuluĭ, dar încă prin anaforaua lor aŭ făcut plecată rugăminte a pune hotărîrea sa în lucrare. — Tot astfel, vedem că în 1749, Const. Mavrocordat adună la biserica Treĭ-Ierarhĭ din Iaşĭ soborul ţăreĭ compus din boeriĭ, episcopiĭ şi Mitropolitul, pentru desfiinţarea abusivă a robieĭ ţăranilor, carĭ eraŭ trataţĭ ca şi ţiganiĭ, şi Domnul, în urma discuţieĭ urmate, iscăleşte un act prin care se hotăreşte ca ţăraniĭ să nu maĭ fie robĭ, ci numaĭ şerbi. (V. *Magazin istoric pentru Dacia*, II, p. 288). Tot astfel s'a făcut şi codul Caragea. V. I. Bărbătescu, *Cursul dreptuluĭ civil român*, p. 41, 42 (1849). Acest autor adaugă că toate legile care se făceaŭ înainte de Regulament se supuneaŭ maĭ întâĭ în cercetarea uneĭ comisiĭ compusă din boerimea cea maĭ înaltă, şi numaĭ după priimirea boerilor, ele se sancţionaŭ de Domn.

de obşteasca obicinuită Adunare; aşa că, după acest Regulament, pentru ca o disposiţie să aibă putere de lege, ea trebuia să fie primită de ambele aceste puterĭ: de Adunare şi de Domn ([1]).

Iniţiativa legilor aparţinea atât Domnuluĭ cât şi miniştrilor seĭ ([2]).

Dacă Domnul încuviinţa hotărîrea luată de Adunare, el sancţiona legea, întărind-o cu pecetea şi iscălitura sa, prin un ofis domnesc, fiind liber de a refusa sancţiunea sa, fără a arăta nicĭ-un motiv. El nu era însă în drept a face de la sine schimbărĭ în hotărîrile luate de Adunare, dar putea orĭ şi când a pune înaintea Adunăreĭ prefacerile ce judeca de cuviinţă, rĕmănênd liber la o a doua înfăţişare de a slobozi saŭ de a opri întărirea sa ([3]). In urma sancţionăreĭ legeĭ, ea se promulga tot de Domn, trecêndu-se în foaea oficială după porunca sa.

Intocmirea legeĭ sub Convenţia din Paris (1858).

După Convenţia din Paris (art. 5 şi 6), puterea legiuitoare se exercita colectiv de Domn (Hospodar), de Adunare şi de comisiunea centrală. Legile de interes special pentru fie-care principat eraŭ pregătite de Hospodar şi votate de Adunare. Legile de interes comun ambelor principate eraŭ pregătite de Comisiunea centrală şi votate de Adunărĭ, după propunerea Domnuluĭ ([4]).

Intocmirea legeĭ sub Statutul din 1864.

După Statutul din 2 Iulie 1864, desvoltător al Convenţiuneĭ din Paris, puterea legiuitoare se exercita colectiv de Domn, de Adunarea ponderatrice (Senat) şi de Adunarea electivă. Domnul avea singur iniţiativa legilor; el le pregătia cu concursul Consiliuluĭ de Stat şi le supunea Adunăreĭ elective şi Corpuluĭ ponderatoriŭ spre votare (art. 2 şi 3 al Statutuluĭ). După modificările îndeplinitoare ale Statutuluĭ (art. 3), Domnul acorda saŭ refusa sancţiunea sa, ca şi sub Regulamentul organic. Nicĭ-o lege nu putea fi supusă sancţiuneĭ Domnuluĭ înainte de a fi votată şi discutată de Adunarea electivă şi de Senat.

([1]) Vedĭ art. 51, 52, capit. II. Regul. organic al Moldoveĭ: art. 46—49 Regul. organic al Munteniei.

([2]) Bărbătescu, *op. cit.*, p. 15 urm.

([3]) Art. 52 Regul. organic al Moldoveĭ.

([4]) Art. 6 al Conveţieĭ. Vedĭ şi art. 20, 26, 36 şi 37 din această conveţie.

Art. 18 din Statut. Conform art. 18 însă a acestuĭ Statut, decretele date de Domn până la convocarea noueĭ Adunărĭ, după propunerea Consiliuluĭ de miniştrĭ şi a Consiliuluĭ de Stat ascultat, aveaŭ putere de lege. Ast-fel, legislaţia actuală n'a fost discutată nicĭ votată de Adunărĭ, ci numaĭ decretată de Domn.

Venim, în fine, la Constituţia din 1866, care ne cârmueşte astădĭ, şi care până acum a fost modificată de două orĭ (1879 şi 1884).

Constit. din 1866. Art. 32, 33. După această Constituţie, puterea legiuitoare se exercită colectiv de representaţiunea naţională (Adunarea deputaţilor şi Senat) şi de Rege. Orĭ-ce lege cere învoirea a câtor trele ramurĭ ale putereĭ legiuitoare (art. 32 Const.). Iniţiativa legilor este dată fie-căreĭ din aceste treĭ ramurĭ ale putereĭ legislative, şi o lege poate să fie votată maĭ întâĭ de Senat şi apoĭ de Cameră; numaĭ legile relative la veniturile şi cheltuelile Statuluĭ, saŭ la contingentul armateĭ, trebue să fie votate maĭ întâĭ de Adunarea deputaţilor şi apoĭ de Senat (art. 33 Const.) ([1]).

Art. 113 Constituţie. Budgetul nu se votează însă de cât de Camera deputaţilor (art. 113 Constit.).

Convenţiĭ diplomatice. Tratatele saŭ convenţiile diplomatice încheiate între guvernul român şi guvernele străine, fiind nişte adevĕrate legĭ (art. 93, § final Constit.), sunt supuse formelor nece-

---

([1]) Vedĭ în privinţa istoriculuĭ acesteĭ chestiunĭ, C. G. Dissescu, *Cursul de drept public*, p. 540 urm.—D-l G. Meitani (*Studiĭ constit.* asupra art. 33, pag. 75—80) observă că § 2 al art. 33, nu are nicĭ-un sens la noĭ ca şi în Belgia, unde art. 27 al Constit. conţine o dispoziţie identică; căcĭ, la noĭ, ca şi în Belgia, senatoriĭ se aleg, iar nu se numesc de Rege. Această dispoziţie îşĭ are raţiunea sa de a fi în Constituţiile Franţeĭ din 1814 şi din 1830, de unde a luat-o Constituţia belgiană, fiind-că după aceste Constituţiĭ, pairiĭ se numiaŭ de Suveranul ţăreĭ şi, ca atare, nu eraŭ representanţĭ aĭ naţiuneĭ, pentru ca să poată ceĭ dintâĭ să cerceteze o lege de imposit ce ar cădea în sarcina poporuluĭ. O dispoziţie analoagă se vede în art. 115 din Constit. Englitereĭ, unde ea iarăşĭ îşĭ are raţiunea de a fi, pentru-că, în Anglia, lordiĭ nu se aleg de popor, ci se numesc de Capul Statuluĭ. Legea constituţională fr. din 24 Fevruar 1875 (art. 8) dispune, de asemenea, că legile de finanţe trebue să fie, în primul loc, presentate Camereĭ deputaţilor şi votate de ea.

sare pentru existenţa tuturor legilor în genere. De câte ori se ridică o contestaţie cu privire la interesele private, aplicarea şi interpretarea lor aparţine puterei judecătoreştĭ [1].

O lege care n'ar fi fost votată, sancţionată şi promulgată conform Constituţieĭ, n'ar avea nicĭ o tărie, şi magistratul nu numaĭ că este în drept, dar are încă şi datoria a cerceta dacă legea îndeplineşte formele externe ale Constituţieĭ [2]. Cât pentru chestiunea de a se şti dacă judecătoriĭ pot cerceta *constituţionalitatea internă* a uneĭ legĭ, ea este controversată, după cum vom vedea maĭ la vale (pag. 62). Constituţionalitatea externă a legeĭ.

Regele, cap al putereĭ executive, şi miniştriĭ în numele sĕŭ, pot emite, sub titlu de *ordonanţe, decisiunĭ, regulamente*, etc., acte care ca şi legea cer ascultarea cetăţenilor, întru cât sunt conforme legilor şi limitelor atribuţiunilor funcţionarilor de la care emană [3]. Regulamente, ordonanţe, etc.

Cât pentru instrucţiunile saŭ circulările ministeriale, ele, de şi sunt obligatoriĭ pentru prepuşiĭ diferitelor admi- Circul. ministeriale.

---

(1) T. Huc. I, 41; Cas. fr. şi Trib. Bruxelles, Sirey, 77. 1. 485; Sirey, 81. 4. 11; Cas. Roma, Sirey, 1902. 4. 2. Veḑĭ şi Vicent et Pénaud, *Dictionn. de dr. international*, v° *Traités diplomatiques*, 41 urm. Tratatele se interpretă conform dreptul civil şi public al ţăreĭ unde urmează a fi executate. Veḑĭ autoriĭ citaţĭ în t. V a Coment. noastre, p. 291, nota 5.—In cât priveşte însă interpretarea tratatelor ca acte politice şi de suveranitate, ea aparţine numaĭ putereĭ executive. Veḑĭ t. VII a Coment. noastre, p. 102, *ad notam*, şi *J. Clunet*, anul 1886, p. 747, nota 1.

(2) Cpr. Cas. rom., *Dreptul* din 1886, No. 33 şi Bulet. s-a II, 1886, p. 218. Bluntschli, *Dr. public général* (traduc. Riedmatten), cartea II, capit. 13, p. 93; C. G. Dissescu, *op. cit.*, p. 533.

(3) Art. 93 Constit.—«Regele, ḑice acest text, poate face regulamente necesariĭ pentru executarea legilor, fără să poată vre-o dată modifica saŭ suspenda legile, şi nu poate scuti pe nimenĭ de executarea lor».

S'a decis, cu drept cuvînt, că instanţele judecătoreştĭ sunt în drept a examina şi discuta legalitatea unuĭ regulament ce sunt chemate a aplica, cum şi a statua până unde se poate întinde puterea obligatorie a regulamentelor făcute de autoritatea comunală, şi, în acest scop, trebue a se cerceta dacă acel regulament îşĭ găseşte isvorul sĕŭ în vre-o lege al căreĭ accesor trebue să fie, şi în baza căreia trebue să existe. (Judec. ocol. I Galaţĭ (Remus C. Benişache). *C. jud.*, 1904, No. 43.

nistrațiunĭ, cărora ministrul are dreptul de a porunci, totușĭ, în privința celor-lalțĭ cetățenĭ și chiar a judecătorilor, ele țin loc numaĭ de sfaturĭ, fără a avea putere obligatorie.

Sancționarea, promulgarea și publicarea legilor (art. 93, 115, 126 Constit. și Decretul din 1 Iulie 1866).

Este de observat că maĭ toate codurile străine, care s'aŭ făcut în urma coduluĭ francez, aŭ adaos maĭ multe articole la titlul preliminar (1). La noĭ, departe de a se adăoga ceva, din contra, s'a eliminat art. 1 din codul francez, care vorbește de promulgarea și publicarea legilor, făcêndu-se din aceste formalitățĭ un principiŭ constituțional (art. 93, 115, 126 Constit.).

Condițiile de existență a uneĭ legĭ. Pentru ca o lege să devină executorie, trebue să fie sancționată, promulgată și publicată. Sancțiunea și promulgarea uneĭ legĭ sunt două acte deosebite, după cum resultă din decretul de la 1866, care arată formula sancționăreĭ și a promulgăreĭ.

Sancționarea legeĭ. Sancționarea este votul regal și definitiv al proiectuluĭ de lege votat de Cameră și Senat. Sancționarea este un act al putereĭ legislative (art. 93 Const.). Când Regele sancționează o lege, el face deci un act de legiuitor; iar când promulgă, el face un act de putere executivă. Regele, astădĭ, ca și sub Regulamentul organic, poate să refuze sancțiunea sa (atr. 93 Constit.). Nicĭ un caz de refuz nu s'a vĕdut însă până acum în practică.

Promulgarea legeĭ. Promulgarea este actul prin care Capul Statuluĭ atestă corpuluĭ social existența legeĭ și ordonă executarea eĭ, îndatorind pe agențiĭ administrativĭ și judecătoreștĭ s'o observe și să facă a fi observată. Promulgarea este, după cum am vĕdut, un act de putere executivă.

Publicarea legeĭ. Publicarea este modul care trebue a se întrebuința, spre a face ca legea să parvină la cunoștința tuturor cetățenilor. Publicarea se făcea în vechime prin pristavĭ, prin sunetul tobelor și al trâmbițelor (2). Astădĭ însă, publicarea

(1) Codul italian cuprinde în titlul preliminar 12 articole, iar Ante-proiectul de revisuire a luĭ Laurent, 37. Titlul preliminar al coduluĭ neerlandez are 14 articole, etc.

(2) Vedĭ Bărbătescu, *op. cit.*, p. 18.

uneĭ legĭ se îndeplinește prin inserțiunea eĭ în *Monitorul oficial* (art. 115, 126 Constit. și Decretul din 1866).

Iată, însă, o lege votată de Corpurile legiuitoare; în ce termen trebue să fie promulgată și publicată? Legea nicăierĭ nu se explică asupra acestuĭ punct.

Odată ce o lege a fost promulgată și publicată, nimenĭ nu este presupus a o ignora. *Nemo censetur ignorare jus* saŭ *legem* (1). «Publicându-se o lege după chipul cuviincios, dice art. 3 din codul Calimach (2 C. austr.), nu poate nimenĭ a se apăra, dicênd că nu-i s'a făcut cunoscut» (2).

Legĭ de ordine publică.

Acest principiŭ nu este însă adevĕrat de cât în privința legilor de ordine publică. Ast-fel, s'a decis că neștiința legeĭ nu poate fi invocată ca justificare a uneĭ infracțiunĭ penale (3).

Legĭ de interes privat.

In cât privește însă legile de interes privat, eroarea asupra unuĭ punct de drept poate fi invocată de acela care a fost victima lor (4), și aceasta chiar în privința transacțiilor, de oare-ce legiuitorul nostru a eliminat art. 2052 din codul fr., care admite soluția contrară (5).

---

(1) Vedĭ L. 9, Dig., *De juris et facti ignorantia*, 22. 6. «*Regula est juris quidem cuique nocere; facti vero ignorantiam non nocere*».

(2) «Trebuința cere, dice Andr. Donicĭ, ca tot omul să învețe pravilele, fiind-că nimenĭ nu se poate ajuta pentru neștiința lor (art. 3, capit. 1). Cpr. art. 2 din Codul spaniol, care dispune că ignoranța legeĭ nu scutește de a i se da ascultare. «*La ignorancia de las leyes no excusa de su complimiento*». «Nimenĭ, dice art. 9 din codul civil portughez, nu se poate scuti de îndeplinirea obligațiilor uneĭ legĭ, sub cuvînt că n'o cunoaște, saŭ că e cădută în desuetudine *(com o pretexto de ignorancia desta, ou com o seu desuso)*».

(3) Cas. rom. *Dreptul* din 1898, No. 69 și Bulet. 1898, p. 1110. Garraud, *Tr. th. et pratique de droit pénal fr.*, I, 287, p. 555 (ed. a 2-a).—Și chiar în privința legilor de ordine publică, cetățeanul ar putea dovedi că n'a putut lua cunoștință de o lege dintr'o causă independentă de voința sa, de exemplu: din causa întreruperei comunicațiilor, etc. Odată, însă, ce a trecut destul timp pentru ca legea să fi putut ajunge la cunoștința tuturora, nimenĭ nu se maĭ poate apără dicênd că n'o cunoaște.

(4) Vedĭ t. VII a Coment. noastre, p. 341, nota 1 și t. V, p. 54, *ad notam*.

(5) Vedĭ t. VII a Coment. noastre, p. 342 și t. V, p. 54, *ad notam*.

Art. 1206. Singurul caz excepţional, în care eroarea de drept nu maĭ este admisă de legiuitorul nostru, este acel prevĕḑut de art. 1206. Mărturisirea nu poate, în adevĕr, fi retractată pentru eroare de drept, ci numaĭ pentru eroare de fapt. Or, această excepţie justifică tocmaĭ regula generală: *Exceptio firmat regulam in casibus non exceptis.*

Momentul când legea e presupusă a fi cunoscută. Am vĕḑut că orĭ-ce lege se aduce la cunoştinţa publică prin publicarea eĭ în Monitor. Se naşte însă întrebarea: care este momentul când cine-va e presupus a cunoaşte legea astfel publicată? Legea noastră este mută asupra acesteĭ chestiunĭ, şi asemenea lacună este foarte regretabilă.

Prima comisiune însărcinată la 1862 cu elaborarea unuĭ proiect de cod civil, prevĕḑuse în această privinţă, în cele 717 articole prelucrate de dînsa, un text astfel conceput:

«Legile sunt executoriĭ în tot teritoriul ţăreĭ după promulgarea lor de Domn; ele se vor pune în lucrare după douĕ lunĭ de la a lor promulgare, afară numaĭ dacă însăşĭ legea ar fi determinat altfel» ([1]).

Această disposiţie a fost respinsă la 1864 de Consiliul de Stat. Nu era însă de ajuns a se respinge art. 1 al proiectuluĭ din 1862, ci trebuia să se înlocuiască această disposiţie prin alta maĭ bună ([2]).

([1]) Veḑĭ Alex. Creţescu, *op. cit.*, p. 38.

Dreptul nostru anterior. ([2]) C. Calimach dispune ca legea să fie executorie după treĭ lunĭ din ḑiua publicăreĭ sale (art. 4). Veḑĭ şi resoluţia domnească pusă pe anaforaua Minist. dreptăţeĭ (Colecţia Pastia, p. 275 urm.). In Muntenia, era un obiceiŭ după care legea se presupunea a fi cunoscută în Bucureştĭ tuturor locuitorilor, după o ḑi liberă de la publicarea eĭ. Cât pentru locuitoriĭ districtelor, eĭ eraŭ presupuşĭ a o cunoaşte după o ḑi liberă de la primirea foaeĭ oficiale, pentru care se socotea câte-o ḑi la fiecare distanţă de şase oare. Veḑĭ Bărbătescu, *op. cit.*, p. 19. Chestiunea de a se şti cum trebuia să fie apreciată această distanţă de şase oare: pe jos, călare, saŭ cu trăsura, era însă controversată. Veḑĭ B. M. Missir, *Dreptul* din 1876, No. 18.

Drept. roman. La Romanĭ, publicarea se facea prin afişarea legeĭ în oraşe, şi legea era obligatorie douĕ lunĭ maĭ tărḑiŭ. (Nov. 66, capit. 1). Maĭ veḑĭ încă L. 9, Cod. *De legibus*, etc., 1, 14; L. 65, Cod. *De decurionibus et filiis eorum*, etc., 10, 31.

Drept. străin. După codul austriac (art. 3), legea devine obligatorie îndată ce a fost publicată, afară de casul când însăşĭ legea ar prevedea contrariul; după codul italian, a 15-a ḑi de la publicarea eĭ, dacă legea n'a dispus contrariul (art. 1), iar după codul neerlandez, a 20-a ḑĭ (art. 2), etc.

In lipsa unuĭ text positiv, şi dacă legea nu determină momentul de când ea începe a fi executorie, chestiunea se va aprecia de judecătoriĭ fonduluĭ carĭ, pentru a decide dacă o lege a putut, saŭ nu, ajunge la cunoştinţa cutăreĭ saŭ cutăreĭ persoane, vor lua în consideraţie depărtarea maĭ mare saŭ maĭ mică de la centru, greutăţile saŭ uşurinţa comunicaţiilor, etc. Chestie de fapt.

Tot astfel, judecătoriĭ vor aprecia, în fapt, dacă a trecut destul timp de la publicare pentru ca legea să fie presupusă a fi parvenit la cunoştinţa Românilor carĭ s'ar afla în străinătate (1).

Despre abrogarea (2) saŭ desfiinţarea legilor.

Art. 1912.—Codiciĭ Domnilor Calimach şi Caragea şi orĭ-ce alte legĭ civile anterioare, ordonanţele domneştĭ şi instrucţiunile ministeriale din ambe Principatele-Unite, sunt abrogate în tot ce nu este conform regulelor prescrise în presentul codice. (Art. 740 Pr. civ. Art. 603 Pr. pen. Art. 398 C. pen.)

Puterea legiuitoare care a întocmit o lege, poate singură s'o desfiinţeze, după cerinţile timpuluĭ şi ale intereseluĭ obştesc. O lege nu poate, decĭ, fi abrogată nicĭ modificată printr'un regulament, saŭ printr'un decret (3); un regulament poate însă fi abrogat printr'un alt regulament emanat de la aceeaşĭ autoritate, saŭ de la o autoritate superioară, orĭ printr'o lege (4).

Odată ce o lege a fost abrogată, ea nu maĭ poate fi pusă în vigoare de cât printr'o altă lege (5).

---

(1) Cpr. Demolombe, I, 29; Aubry et Rau, I, § 26, p. 91 (ed. a 5-a); Cas. fr. D. P. 91. 1. 353.

(2) Şi cuvîntul şi instituţia abrogăreĭ ne vin de la Romanĭ: «*Lex aut rogatur, id est fertur; aut* ***abrogatur,*** *id est: prior lex tollitur*». (*Ulpiani Regulæ*, I, *De legibus et moribus*, § 3).

(3) Cpr. Cons. de Stat din Franţa. D. P. 95. 3. 52.—In caz de contrarietate de dispositiĭ, judecătoriĭ sunt ţinuţĭ a aplica legea, iar nu regulamentul. Cas. rom. *Dreptul* din 1903, No. 25.

(4) Hauriou, *Dr. administratif*, p. 43, 44 (ed. a 4-a). *A fortiori*, decĭ, o lege saŭ un regulament de administraţie publică nu pot fi modificate printr'o circulară ministerială. Cas. rom. Bulet. 1890, p. 1372 şi *Dreptul* din 1891, No. 1.

(5) De asemenea, legile vremelnice care-şĭ perd efectul lor prin trecerea timpuluĭ pentru care aŭ fost făcute (precum sunt de ex.: legea moratorie din 1877, legea din 19 Februarie 1880 Legile vremelnice.

Legea nu póte fi abrogată printr'un obiceiŭ contrar. Controversă.

O lege nu maĭ poate, decĭ, fi abrogată astădĭ printr'un obiceiŭ contrar, căcĭ dacă s'ar permite putereĭ executive de a îngădui călcarea legilor positive printr'un obiceiŭ contrariŭ, aceasta ar însemna a i se da indirect dreptul de a face singură legea, fără intervenirea putereĭ legiuitoare, după cum era înainte de Regulament; şi astfel separaţiunea puterilor, prevĕdută de pactul nostru fundamentul, n'ar maĭ avea fiinţă. Obiceiul putea altă dată să abroage legea, căcĭ toate puterile fiind atuncĭ în mânile Domnuluĭ, abrogarea era presupusă a se face cu consimţimîntul sĕŭ, atât ca putere legiuitoare, cât şi ca putere executivă. In realitate, era decĭ o altă lege nouă tacită, dacă ne putem exprima astfel, care abroga pe acea veche. Astădĭ însă, asemenea abrogare nu maĭ este cu putinţă, din causa principiuluĭ care statorniceşte separaţia puterilor în Stat (1).

Desuetudine. Controversă.

Tot pentru aceleaşi motive, maĭ toţĭ autoriĭ admit că o lege nu poate fi abrogată astădĭ prin desuetudine, părăsire saŭ neîntrebuinţare (2), ci numaĭ printr'o disposiţie expresă a legiuitoruluĭ, soluţie formal admisă în codul austriac (art. 9), în codul spaniol (art. 5), în codul italian (art. 5), în codul neerlandez (art. 5), etc. (3).

---

pentru suspendarea termenelor la tribunalul şi curtea din Iaşi, din causa ardereĭ palatuluĭ administrativ, etc.), nu-şĭ maĭ pot primi astădĭ aplicare, fără o altă lege, pentru-că este de principiŭ că o lege abrogată saŭ perimată nu maĭ poate fi pusă în vigoare de cât printr'o nouă lege. Cpr. Troplong, *Prescription*, II, 708; Répert. Sirey, v° *Lois*, 1090 urm.

(1) Aubry et Rau, I, § 29, p. 96, 97 (ed. a 5-a); Demolombe, I, 35 şi 130; T. Huc, I, 49; Planiol, I, 231; Baudry et Fourcade, *Personnes*, I, 123; Foucart, *Droit administratif*, I, 88.—*Contrà*: Duranton, I, 107, 108; Beudant, *Cours de dr. civ. fr., Introduction*, I, 105. Cpr. şi C. Douai, Sirey, 88. 2. 147.

(2) Trib. Ilfov, *Dreptul* din 1891, No. 5; Cas. fr., Sirey, 89. 1 317; Laurent, *Avant-projet de révision*, I, p. 199; Répert. Sirey, v° *Lois*, 1073 urm. şi autoriĭ citaţĭ în nota precedentă.—*Contrà*: Duranton şi Beudant, *loco suprà cit.*; Solon, *Théorie sur la nullité des conventions et des actes de tout genre, en matière civile*, I, 389 urm., p. 264 urm. (ed. din 1835).

Drept. roman.

(3) La Romanĭ, L. 32, § 1, *in fine*, Dig., *De legibus*, 1. 3, admitea abrogarea legilor prin desuetudine. Iată, în adevĕr, cum se exprimă acest text. «*Quare rectissimè etiam illud receptum est, ut leges non solum suffragio legislatoris, sed etiam tacito consensu omnium per desuetudinem abrogentur*». Legea 2, Cod,

Cu-toate-acestea, există în legislaţia noastră o lege care nu şĭ-a primit nicĭ-odată aplicare şi care n'a fost expres abrogată; aceasta e legea din 12 Septembre 1864 pentru constrîngerea corporală ([1]). L. p. constr. corporală.

De fapt sunt şi în Franţa legĭ care nu se aplică, de şi n'aŭ fost nicĭ-odată abrogate. Ast-fel sunt, de exemplu: legea din 20 niovôse anul XIII (10 Ianuar 1805) care, pentru a onora paternitatea, dispune că de câte orĭ într'o familie există *şeapte* copiĭ cari se găsesc în viaţă, unul din eĭ trebue să fie crescut cu cheltuiala Statuluĭ ([2]); ordonanţa din 1634 care, fără nicĭ-o sancţiune penală, interdicea fumatul ([3]); legea din 18 Novembre 1814, care opria lucrul duminicile şi dilele de sĕrbătorĭ ([4]), etc. Legĭ picate în desuetudine în Franţa.

O lege poate fi abrogată în mod expres saŭ tacit.

Abrogarea se dice *expresă*, când legea nouă prevede anume că legea veche încetează de a maĭ produce efecte. Abrogarea expresă.

Abrogarea este *tacită*, când legea nouă cuprinde dispoziţiĭ contrare aceleĭ vechĭ ([5]). Acesta este sensul reguleĭ: *Lex posterior derogat priori.* Abrog. tacită.

Dacă contrarietatea legeĭ noĭ e privitoare la însuşĭ principiul care servea de temeiŭ legeĭ vechĭ, această din

---

Quæ sit longa consuetudo, 8. 53, dispune, din contra, că autoritatea obiceiuluĭ, orĭ cât de respectabilă ar fi, nu poate să contravină raţiuneĭ saŭ legeĭ: «*Consuetudinis ususque longævi, non vilis auctoritas est: verum non usque adeo sui valitura momento, ut aut rationem vincat, aut legem*».

La noĭ, desuetudinea era altă dată un mod tacit de abrogare a legilor. Cpr. Cas. rom. Bulet. 1863, p. 405; Bărbătescu, *op. cit.*, p. 47, care observă că formalităţile prevĕdute de codul Ipsilanti pentru foile dotale nu s'aŭ aplicat nicĭ-o dată. De asemenea, regula veche, care opria pe doĭ fraţĭ de a lua în căsătorie două surorĭ, picase în desuetudine. (V. p. 53, 54. Dr. nostru anterior.

([1]) Vedĭ t. VIII a Coment. noastre, p. 292, text şi nota 3. Vedĭ şi t. VI, tabla analitică v[is] *Constr. corporală*.

([2]) Cpr. Planiol, I, p. 93, nota 1 (ed. a 2-a); Beudant, *op. cit.*, I. *Introduction*, 105, p. 112.

([3]) Beudant, *op.* şi *loco cit.*; p. 112, text şi nota 1.

([4]) Vedĭ Planiol, I, 231, *in fine*. Cpr. L. asupra repausuluĭ dominical din 6 Martie 1897, asupra căreia vedĭ t. V a Coment. noastre, p. 149, nota 1, p. 472, nota 2 şi Cas. rom., *Dreptul* din 1898, No. 69, precum şi Bulet. 1898, p. 953.

([5]) Cpr. Cas. rom. Bulet. s-a II. 1872, consid. de la p. 159.

urmă este abrogată în toate dispoziţiile sale, fără nicĭ-o deosebire ([1]).

In casul contrar, nu se consideră ca abrogate de cât dispoziţiile legeĭ vechĭ incompatibile cu acele ale legeĭ noĭ ([2]). «*Posteriores leges ad priores pertinent, nisi contrariæ sint*» (L. 28, Dig., *De legibus*, 1. 3).

In principiŭ, legile generale nu sunt presupuse a deroga de la legile speciale, şi abrogarea tacită nu are loc în asemenea caz, de cât atuncĭ când intenţia contrară a legiuitoruluĭ ar resulta neîndoelnic din obiectul saŭ din spiritul legeĭ noĭ ([3]).

După cum o lege generală nu poate, în principiŭ, abroga o lege specială, tot ast-fel, şi o lege specială nu poate abroga o lege generală ([4]). «*Legi speciali per generalem non derogatur, nec generali per specialem*».

Un alt principiŭ admis de Curtea de casaţie şi de Consiliul de Stat din Franţa este că, dacă două legĭ succesive aŭ de obiect aceeaşĭ materie, şi legea nouă nu reproduce o disposiţie particulară a legeĭ vechĭ, fără a pronunţa însă abrogarea eĭ expresă, această disposiţie particulară se consideră totuşĭ ca abrogată. (Demolombe, I, 128).

Art. 1912. Redacţia vicioasă a acestuĭ text.

Aceste principiĭ generale odată expuse, se naşte întrebarea: ce fel de abrogare a consacrat legiuitorul nostru? In tot codul civil nu găsim de cât art. 1912 ([5]).

Acest text este rĕŭ redactat; căcĭ legiuitorul a voit

([1]) Astfel, Curtea din Bucureştĭ a decis că art. 160 din Regul. organic al Munteniеĭ este tacit abrogat prin art. 89 din legea comunală. *Dreptul* din 1879, No. 14.

([2]) Cpr. Hauriou, *Pr. de dr. administratif* (ed. a 4-a, 1901), p. 41.

([3]) Aubry et Rau, I, § 29, p. 98 (ed. a 5-a); Demolombe, I, 127; Laurent, *Avant projet*, I, p. 200; Beudant, I, *Introduction*, 104, p. 110. Cas. rom. Bulet. 1900, p. 321 (decisie la care am luat şi noĭ parte); Trib. Roman, *Curierul judiciar* din 1898, No. 38.

([4]) Beudant, *loco cit.* Bulet. Cas. rom. S-a II, 1872, consid. de la p. 159. Astfel, legea bugetară nu poate abroga o lege generală. Cas. rom. Bulet. S-a I, 1871, p. 85. De asemenea, art. 11 din codul civil n'a putut abroga legea din 19 August 1864, privitoare la drepturile străinilor creştinĭ de a cumpăra imobile în ţară. Cpr. C. Focşanĭ, *Dreptul* din 1882, No. 28. Vedĭ *infrà*, explic. art. 11 (condiţia străinilor).

([5]) In proiectul coduluĭ fr. figuraŭ maĭ multe disposiţiĭ cu privire la abrogarea legilor, care însă aŭ fost eliminate. Vedĭ Laurent, *Avant-projet de révision du code civil*, I, p. 198 urm.

de bună samă să dică că legile vechĭ, care nu sunt contrare coduluĭ actual, sunt încă în vigoare. «Dacă s'ar fi aplicat dreptuluĭ vechiŭ, în raporturile sale cu codul Napoleon, principiul abrogăreĭ tacite, dice Laurent (1), s'ar fi păstrat din dreptul anterior tot ce nu este contrar dreptuluĭ noŭ». Eĭ bine, tocmaĭ aceasta a făcut legiuitorul nostru. Dreptul vechiŭ nu s'a abrogat de cât sub reserva condiţională de a fi incompatibil cu legile actuale, disposiţie care se maĭ vede încă admisă de art. 603 din procedura penală şi de art. 740 din procedura civilă.

Art. 1912 consacră deci principiul abrogăreĭ tacite, ceea-ce nu este fără dificultăţĭ. Va să dică, de câte-orĭ vom găsi o lacună în legea actuală, vom putea recurge la legile vechĭ, dacă casul se află prevědut acolo (2). **Abrog. tacită.**

Nu trebue însă să mergem prea departe cu aplicarea legilor vechĭ; căcĭ, pe lângă că aceasta distruge unitatea de legislaţie, reînviându-se codul Calimach în Moldova şi codul Caragea în Muntenia; apoĭ, s'ar putea prin acest mijloc nesocoti legea nouă, care e presupusă maĭ bună de cât acea veche. «Aşezemînturile pravilelor celor maĭ din urmă sunt maĭ puternice de cât acele vechĭ», dice Andronachi Donicĭ (art. 12, capit. 1).

In basa art. 1912, s'a susţinut şi decis chiar de maĭ multe orĭ, că dreptul canonic privitor la moştenirea călugărilor, admis prin Novelele luĭ Justinian şi în vechiul drept francez (3), consacrat în Moldova prin codul Calimach (art. 766 urm.) şi, în Muntenia, prin hrisovul luĭ Ipsilanti Vodă din 1776, prin hatişerifurile din 1812 şi 1827, şi prin un ofis domnesc a prinţuluĭ Ştirbeĭ din 13 Martie 1851, ar fi încă în vigoare (4). **Abrogarea dreptuluĭ canonic. Controversă.**

(1) Laurent, *Principes,* I, 25. Vedĭ şi Aubry et Rau, I, § 29, p. 97, nota 4.

(2) Cpr. Cas. rom. Bulet. S-a I, anul 1883, consid. de la p. 307, şi *Dreptul* din 1883, No. 36 (în privinţa actelor semnate prin punere de deget şi legalisate de autorităţile administrative).

(3) Vedĭ Pothier, *Successions,* VIII, p. 6.

(4) Vedĭ Bulet. Cas. 1865, p. 622; Bulet. 1876, p. 271; Bulet. Secţiĭ-unite 1880, p. 300 urm. şi *Dreptul* din 1881, No. 3; *Dreptul* din 1884, No. 14 şi din 1888, No. 11; *Dreptul* din 1895, No. 85 şi Bulet. 1895, p. 1311. Tot în acest sens se pronunţă şi Alex. Degré, care dice că legile relative la moş-

Această soluţie a fost însă în mod victorios resturnată prin decisia Curţeĭ de casaţie din 16 Noembre 1900, decisie pronunţată în Secţiunĭ-unite, la care am luat şi noĭ parte, şi cu a căreĭ redactare am fost însărcinat. Moştenirea fiind, în adevĕr, un mod de dobîndire a proprietăţeĭ ce isvoreşte din legea civilă, nu poate fi cârmuită de cât de legea care a înfiinţat-o; iar pe de altă parte, legile privitoare la moştenirĭ fiind în strînsă legătură cu organisarea socială a Statuluĭ, interesează în gradul cel maĭ înalt ordinea publică, şi se aplică fără deosebire la toate clasele sociale, nimenĭ ne putênd, în lipsa uneĭ derogărĭ exprese, să se sustragă de la aplicarea eĭ (¹).

Tribunalul de Ilfov admisese aceeaşĭ soluţie sub legea veche, în 1862, cu ocasia anulăreĭ testamentuluĭ episcopuluĭ de Buzĕŭ, Filoteiŭ (²), şi considerentele tribunaluluĭ, care se pot vedea în observaţia cu care am însoţit decisia mencionată a Curţeĭ de casaţie, par a fi fost scrise astădĭ.

Va să dică, judecătoriĭ din vechime căutaŭ să se lepede de dreptul canonic, chiar atuncĭ când el era în plină vigoare, şi noĭ l-am aplica astădĭ când societăţile moderne tind spre laicisare, şi când acest principiŭ salutar este chiar înscris în pactul nostru fundamental (art. 21, 22)! Aceasta nu se poate; şi de aceea, aprobăm în totul modul de a vedea al Secţiunilor-unite a Curţeĭ de casaţie, avênd satisfacerea de a fi contribuit şi noĭ prin votul nostru la acest reviriment al jurisprudenţeĭ, care era de mult aşteptat.

Este adevĕrat că sentinţa tribunaluluĭ de Ilfov din 1862, a fost infirmată de Curtea din Bucureştĭ, şi că făcêndu-se recurs de către executoriĭ testamentarĭ aĭ epis-

---

tenirile călugărilor, în calitatea lor de legĭ politice, n'aŭ putut fi abrogate prin codul actual. *Dreptul* din 1875, No. 63 şi *Ser. juridice*, I, p. 62 urm.

(¹) Vedĭ Bulet. Cas. 1900, p. 1309 urm.; *Dreptul* din 1900, No. 82, şi *Curierul judiciar* din 1900, No. 86 (cu observ. noastră în ambele diare). Tot în acest sens se pronunţase şi instanţele de fond *(C. judiciar, loco cit.)*. Curtea din Iaşĭ admisese de mult acest mod de a vedea. Vedĭ *Dreptul* din 1875, No. 63 (decisie criticată de Degré). Cpr. Petrescu, *Succesiunile*, I. p. 83 urm. şi 289 urm. (Bucureştĭ, 1895).

(²) Vedĭ *Gazeta tribunalelor* (primul diar juridic fondat în ţară de Aristidi Pascal), anul I (1862), No. 56, p. 463 urm.

copuluĭ de Buzĕŭ, Inalta Curte a respins recursul (4 Novembre 1865), intemeindu-se pe pravila luĭ Mateĭ Basarab, pe așeḑĕmîntul bisericesc a luĭ Duca Vodă și charta patriarchicească, ambele din 1675; pe hrisovul luĭ Mateĭ Racovița Vodă din 1742, pe hrisovul luĭ Ipsilanti Vodă din 1776, pe hatișerifurile din 1802 și 1827, etc. (1). Toată lumea va recunoaște însă temeinicia argumentelor tribunaluluĭ, și maĭ ales a decisieĭ Curțeĭ de casație din 16 Noembre 1900.

Astăḑĭ, în urma acesteĭ remarcabile decisiĭ de principiŭ, desbaterile, orĭ-ce s'ar ḑice, sunt închise, și dreptul canonic este definitiv înmormîntat aproape cu întregul edificiŭ al trecutuluĭ (2).

Jurămîntul preuților. Controversă. Chestiunea abrogăreĭ canoanelor s'a maĭ discutat încă cu ocasia jurămîntuluĭ preuților. Cum trebue să jure eĭ înaintea tribunalelor: cu mîna pe cruce, conform legilor civile, saŭ să facă numaĭ o simplă afirmare verbală, după cuvîntul mântuitoruluĭ, potrivit canonuluĭ 22? (3). Sunt decisiĭ și într'un sens și în altul. Codul civil ne admițênd însă nicĭ-o excepție în această privință, credem că preuțiĭ trebue să jure conform legilor în ființă. Nu insistăm de-o-cam-dată maĭ mult, pentru-că această chestie a maĭ fost discutată de noĭ (4).

Doĭ frați pot lua în căsăt. două surorĭ. In fine, abrogarea canoanelor a maĭ fost încă pusă în discuție cu ocasia chestiuneĭ de a se ști dacă doĭ frați pot lua în căsătorie douĕ surorĭ, ceea ce este oprit de

---

(1) Veḑĭ Bulet. Cas. 1865, p. 622 urm.

(2) Veḑĭ însă G. G. Mironescu, *Revista de drept și sociologie* din 15 Decembre 1900, p. 328 urm., care speră că Curtea de casație va reveni asupra jurisprudențeĭ sale, desgropând iarășĭ canoanele bisericeștĭ. De și lucrul n'ar fi fără precedent, totușĭ nădăjduim că această chestie este definitiv tranșată.

(3) Veḑĭ art. 42 al Regul. Sinoduluĭ pentru disciplina bisericească din 7 Iunie 1873, reprodus în t. VII a Coment. noastre, p. 353, 354.

(4) Veḑĭ t. VII a Coment. noastre, p. 299 și 353 urm. Cpr. în sensul păr ereĭ noastre, C. Bucureștĭ și Trib. Ilfov, *Dreptul* din 1874, No. 68 și din 1897, No. 81; Cas. rom. Bulet. S-a 1, 1879, p. 797: Jud. Ocol. T. Severin, *Curierul judiciar* din 1905, No. 27.—*Contrà:* Trib. Iașĭ, *Dreptul* din 1884, No. 17, precum și minoritatea Curțeĭ din Bucureștĭ, *Dreptul* din 1874, No. 68.

canoane: «pentru că este spiţa a patra despre amîndouĕ părţile şi numirile rudenieĭ se amestecă, pentru că ar fi fost, de s'ar fi luat, surorile cumnate, şi fraţiĭ între dînşiĭ cumnaţĭ». De şi chestiunea este şi de astă dată controversată, credem că nimic nu se opune la o asemenea căsătorie, de vreme ce chiar sub legea veche, regula dreptuluĭ canonic picase în desuetudine ([1]).

Aplicarea şi interpretarea legilor de către tribunale.

Art. 3.—Judecătorul care va refusa de a judeca, sub cuvînt că legea nu prevede, saŭ că este întunecată, saŭ neîndestulătoare, va putea fi urmărit ca culpabil de denegare de dreptate. (Art. 305 urm. Pr. civ. Art. 152 C. pen. Art. 36, 2° L. C. de cas. Art. 4 C. fr.)

Art. 4.—Este oprit judecătoruluĭ de a se pronunţa în hotărîrile ce dă, pe cale de dispoziţiunĭ generale şi reglementare, asupra causelor ce iĭ sunt supuse. (Art. 36 Constit. Art. 108 C. pen. Art. 1201, 1537 C. civ. Art. 5 C. fr.)

Separaţia puterilor în Stat. Odată ce legea a fost sancţionată, promulgată şi publicată, ea iese din domeniul putereĭ legiuitoare, şi aplicarea eĭ este încredinţată putereĭ judecătoreştĭ (art. 36 Constit.).

Principiul modern al separaţieĭ puterilor era necunoscut la noĭ altă dată, ca şi la Romanĭ. Domnul era autoritatea cea maĭ înaltă, care avea în mânile sale toate puterile Statuluĭ. El făcea legea şi tot el o aplica, fiind-că era şi judecător, ca president al divanuluĭ domnesc ([2]).

([1]) Vedĭ în acest sens, C. Iaşĭ şi Focşanĭ, *Dreptul* din 1879, No. 25 şi din 1880, No. 7; Trib. Botoşanĭ şi Rîmnicul-Vîlceĭ, *Dreptul* din 1885, No. 7 şi 24. — *Contrà:* Cas. rom. şi Trib. Iaşĭ (în majoritate), *Dreptul* din 1879, No. 25 şi Bulet. S-a I. 1879, p. 107. V. *suprà,* p. 49, nota, şi *infrà,* la titlul căsătorieĭ.

([2]) Vedĭ codul Ipsilanţi, capit. p. divanul domnesc. Vedĭ şi codul Caragea, partea VI, capit. 4, p. apelaţie. «Hotărîrea unuĭ Domn, dice acest cod, are apelaţie la alt Domn.—Hotărîrea unuĭ Domn, stricată de alt Domn, are apelaţie la al treilea Domn.—Hotărîrea domnească, întărită de doĭ Domnĭ, să nu aibă apelaţie.—Judecata cercetată de treĭ Domnĭ, să nu aibă apelaţie» (art. 7—10, partea VI, cap. IV). V. asupra vechilor noastre instituţiĭ judecătoreştĭ, discursul rostit de procurorul general la Curtea din Bucureştĭ, cu ocasia deschidereĭ anuluĭ judecătoresc 1901—1902, publicat în *Dreptul* din 1901, No. 55. Vedĭ şi Gr. I. Alexandrescu, *Studiŭ asupra istorieĭ generale a dreptuluĭ* (Focşanĭ, 1905), p. 258 urm.

«Monumentele legislative ale ţăreĭ, dice C. N. Brăiloiŭ, în diarul

La 1832, însă, Regulamentul organic introduce şi la noĭ acest mare principiŭ al democraţieĭ moderne, fără care libertatea cetăţenilor n'ar fi de cât un cuvînt, şi fără care nu poate să existe o adevĕrată organisaţie politică ([1]). Şi de la Regulament încoace, principiul separaţieĭ puterilor în Stat a trecut în toate aşezămintele noastre, atât în Convenţia din Paris şi în Statutul din 1864, cât şi în pactul nostru fundamental din 1866 (art. 32, 35, 36) ([2]). Reg. organic.

Epoca din 23 Ianuarie 1886, ne arată că *Domnul* român era maĭ înainte de toate marele judecător, avĕnd pe lângă dînsul un consiliŭ de judecătorĭ, pe veliţiĭ boerĭ, carĭ formaŭ divanul domnesc, un fel de centumvirat microscopic, care judeca în lipsa Domnuluĭ, saŭ cu dînsul împreună. Acest divan avea ca consecinţă a juridicţieĭ ce exercita şi puterea politică de a legifera, fiind compus din toţĭ demnitariĭ înalţĭ, carĭ funcţionaŭ ca miniştrĭ şi exercitaŭ fiecare în parte câte o magistratură».

Dreptul Domnuluĭ de a judeca s'a abrogat la 1832, prin Regul. organic (art. 213, 324, 329, 331 Reg. org. al Munteniеĭ şi art. 279 şi urm. Regul. Moldoveĭ), reservĕndu-ĭ-se numaĭ dreptul de întărire şi de privighere, care şi acesta s'a abrogat prin art. 14 al Convenţieĭ din Paris, unde se ḑice: că Domnul *nu va maĭ putea interveni în administraţia justiţieĭ.*

([1]) Cpr. Montesquieu, *Esprit des lois*, XI, 6. «Impărţirea între puterea administrativă şi judecătorească fiind cunoscută de neapărată pentru buna rînduială la regularea pricinelor şi pentru închezeşluirea driturilor particularilor, ḑice art. 279 din Regulamentul organic al Moldoveĭ, aceste două ramurĭ vor fi de acum înainte cu totul deosebite». Această disposiţie nu se prea aplica însă în practică; de aceea vedem că, la 1844, un ofis domnesc porunceşte Sfatuluĭ administrativ de a nu se maĭ amesteca în cause de natură judecătorească, ci de a le îndrepta la acest ram. V. colecţia Pastia, partea II, p. 595. Un proiect de Constituţie, redactat de boerĭ la 1822, sub Domnia luĭ Ioniţă Sandu Sturza, introdusese principiul separaţieĭ puterilor în Moldova, însă acest proiect din nefericire n'a fost transformat în lege. Veḑĭ P. Negulescu, *Tratat de drept administrativ* (Bucureştĭ, 1904), p. 11, 12. Regul. organic al Moldoveĭ. Art. 279.

([2]) In basa principiuluĭ separaţieĭ puterilor, s'a decis, cu drept cuvînt, că numaĭ autorităţile administrative sunt în drept a se pronunţa asupra actelor de natură pur administrativă a primarilor şi consilierilor comunalĭ, iar nu instanţele judecătoreştĭ ordinare. C. Galaţĭ, *Curierul judiciar* din 1900, No. 10 (cu observaţia noastră). S'a decis, de asemenea, că dreptul de a acorda unuĭ industriaş beneficul legeĭ din 12 Maiŭ 1887, pentru încurajarea industriilor naţionale, saŭ de a'ĭ revoca beneficiul acordat, fiind de competinţa exclusivă a Consiliu-

Art. 4.

Art. 4 din codul civil consacră încă o dată principiul constituţional al separaţieĭ putereĭ judecătoreştĭ de acea legiuitoare, oprind pe judecătorĭ de a se pronunţa pe cale de disposiţiĭ generale şi reglementare. «Hotărîrile ce se vor da de către Stăpânire, ḍice art. 16 din codul Calimach (12 C. austriac), saŭ de către locurile judecătoreştĭ, pentru unele din pricinĭ, nu aŭ putere legiuită; pentru aceasta nu se pot întinde, nicĭ a se aplica la alte pricinĭ, nicĭ a îndatori pe alte osebite persoane».

Judecătoriĭ, fie chiar şi aceĭ aĭ Curţeĭ de casaţie, carĭ aŭ a judeca un caz concret, trebue, decĭ, să se pronunţe numaĭ asupra acestuĭ caz, fără a crea o regulă de urmare obligatorie pentru alte casurĭ de aceeaşi natură. *Legibus*,

---

luĭ de Miniştrĭ, adecă: a putereĭ administrative, decisia acesteĭ puterĭ, care revoacă beneficiul acesteĭ legĭ, nu autorisă pe industriaş a se adresa la justiţie, spre a fi reintegrat în drepturile ce i se acordase în basa legeĭ menţionate, întru cât principiul separaţieĭ puterilor în Stat opreşte amestecul putereĭ judecătoreştĭ în sfera atribuţiilor exclusive a putereĭ administrative, amestec care ar avea de urmare desfiinţarea independenţeĭ şi a responsabilităţeĭ acesteĭ din urmă puterĭ. Trib. Ilfov, *Curierul judiciar* din 1905, No. 34. S'a decis, însă, că instanţele judecătoreştĭ sunt în drept a reforma încheierea autorităţeĭ administrative (în specie a Minist. de interne), care ordonase pe nedrept închiderea uneĭ farmaciĭ, sub cuvînt că dirigentele eĭ era străin. Trib. şi C. Iaşĭ, *Curierul judiciar* din 1895, No. 44 şi *Dreptul* din 1896, No. 17 (asupra cărora a intervenit o decisie de respingere a Curţeĭ de casaţie: Bulet. 1896, p. 925, 926). Cpr. şi Trib. Prahova, *Dreptul* din 1902, No. 6 (cu nota d-luĭ P. Negulescu). Veḍĭ t. V a Coment. noastre, p. 464, *ad notam*. Veḍĭ şi decisia Curţeĭ de casaţie din 15 Iunie 1905, publicată în *Dreptul* din 1905, No. 55 şi în *C. jud.*, 1905, No. 68, care pune, cu drept cuvînt, în principiŭ că de câte-orĭ actul putereĭ administrative violează un drept câştigat, plângerile acelor vătămaţĭ intră, conform dreptuluĭ comun, în căderea instanţelor judecătoreştĭ ordinare.

Toate aceste decisiĭ sunt pronunţate înainte de promulgarea legeĭ asupra contenciosuluĭ administrativ; căcĭ, astăḍĭ, după legea din 1 Iulie 1905, toate actele abusive ale putereĭ administrative sunt date în judecata secţieĭ a III-a a Curţeĭ de casaţie. Veḍĭ asupra acesteĭ legĭ, care a fost taxată de anti-constituţională, discursul ce am rostit în Senat, în ḍiua de 25 Maiŭ 1905, publicat în *C. judiciar* din 1905, No. 48 şi în *Monitorul oficial* din 22 Iunie 1905, No. 52 (desb. Senatuluĭ).

non exemplis statuendum est. Astfel, de exemplu, într'un proces ce am făcut luĭ X, judecătorul, prin decisia ce va da, trebue să se mărginească a ḑice cine din noĭ doĭ are dreptate, dar nu poate declara că pe viitor toţĭ aceĭ carĭ se vor afla în situaţia mea, vor perde saŭ vor câştiga procesul ([1]).

Acest text, pe lângă că derivă din principiul separaţieĭ puterilor, apoĭ este şi o aplicaţie a principiuluĭ statornicit de art. 1537, după care mandatarul nu poate să întreacă limitele mandatuluĭ sĕŭ.

Dacă s'ar fi permis judecătoruluĭ de a modifica legea, sub cuvînt de interpretare, s'ar fi făcut o confusie între puterea legiuitoare şi acea judecătorească, periculoasă pentru cetăţenĭ, după cum se întîmpla la Romanĭ, unde pretoriĭ, prin edictul ce publicaŭ, la intrarea lor în funcţiune, schimbaŭ legile existente (veḑĭ *suprà,* p. 39); după cum se maĭ întimpla încă la noĭ, altă dată, unde Domnul era totul, şi legislator şi judecător, făcênd legea, schimbând-o şi aplicând-o după bunul sĕŭ plac.

Judecătoriĭ şi procuroriĭ, saŭ auxiliarĭ lor carĭ, prin călcarea art. 4, se vor amesteca în exerciţiul drepturilor putereĭ legiuitoare, pe lângă destituire, pot fi şi pedepsiţĭ cu degradaţia civică de la treĭ până la ḑece anĭ (art. 108 C. pen.). Art. 108 C. penal.

Un tribunal s'ar pronunţa pe cale reglementară când

([1]) Judecătoriĭ sunt datorĭ a se pronunţa strict asupra causelor ce le sunt supuse, numaĭ în cât priveşte dispositivul hotărîreĭ lor. Cât pentru motivele ce eĭ trebue să dea spre a-şĭ justifica hotărîrea lor (art. 118 Pr. civ.), nimic nu-ĭ împedică de a presenta consideraţiĭ generale, de a enunţa principiĭ de drept, de a face inducţiunĭ saŭ deducţiunĭ, etc. T. Huc, I, 184, p. 171; Cas. fr. Sirey, 72. 1. 428; Sirey, 83. 1. 201. Judecătorĭ n'ar putea însă să-şĭ motiveze sentinţa lor, referindu-se pur şi simplu la o decisie anterioară, cu-toate-că eĭ pot avea în vedere jurisprudenţa lor proprie saŭ a unor instanţe superioare. T. Huc, *loco cit.* Eĭ nu pot, de asemenea, să se întemeieze exclusiv numaĭ pe cunoştinţile lor personale, de oare ce acest element de apreciare n'a putut fi cunoscut, nicĭ apreciat de părţĭ. Cas. rom. *Curierul judiciar* din 1905, No. 40. Veḑĭ şi t. VII a Coment. noastre, p. 122, text şi n. 2.

ar face un regulament asupra procedureĭ ce are a fi de urmat în resortul luĭ (¹).

Tot ca disposiţie reglementară ar trebui să se considere o declinare de competinţă nu numaĭ pentru casul concret, dar şi pentru viitor, în toate casurile de asemenea natură (²).

De asemenea, judecătoriĭ nu pot, fără a comite un exces de putere şi a călca art. 4, să determine în mod general drepturile şi datoriile funcţionarilor publicĭ.

O disposiţie reglementară ar trebui anulată, chiar dacă ar fi dată în camera de consiliŭ, sub denumirea de avis (³).

Art. 3. Dar, dacă judecătoriĭ nu sunt în drept a da o hotărîre de cât asupra causelor pendente înaintea lor, eĭ trebue însă neapărat să se pronunţe asupra tuturor acestor cause, fără a se putea opri de a judeca, sub cuvînt că legea ar fi întunecoasă saŭ neîndestulătoare (art. 3). Ordinea publică cere ca un proces să nu rĕmână nehotărît, ci să i se dea o soluţie (⁴). Art. 12 din codul Calimach dispune că nu este cu putinţă ca codul să cuprindă toate pricinile, ci cuprinde numaĭ pe acelea ce maĭ adesea-orĭ se întâmplă (⁵). Aceasta este adevĕrat şi sub legea nouă, care cuprinde multe lacune şi disposiţiĭ contrare. Cu-toate-acestea, instanţele judecătoreştĭ, şi chiar autorităţile administrative (art. 152 C. pen.), trebue să se pronunţe numaĭ de cât asupra casuluĭ concret ce aŭ înaintea lor, consultând la nevoe doctrina, jurisprudenţa, dreptul roman, dreptul vechiŭ (⁶), motivele legeĭ, discuţiunile urmate în camerele legiuitoare (⁷), obiceiurile consacrate de lege, saŭ echitatea,

(¹) Cas. fr. D. P. 46. I. 271; D. P. 47. 1. 255; C. Lyon, D. P. 79. 2. 204.

(²) V. Rép. Dalloz, vº *Compét. administr.*, 76 şi *Compét crimin.*, 641.

(³) Cas. belg. Répert. Dalloz, vº *Lois*, 482, 6º.

(⁴) Cpr. Cas. rom. Bulet. 1864, p. 163.

(⁵) L. 10, Dig., *De legibus*, 1. 3.

(⁶) Cpr. Répert. Sirey, vº *Lois*, 375. «*Non est novum, ut priores leges ad posteriores trahantur*». L. 28. Dig., *De legibus*, 1. 3.

(⁷) Ast-fel, de şi din art. 22 din Constit. ar părea să resulte că benedicţia religioasă este neapărată pentru existenţa căsătorieĭ. totuşĭ din desbaterile urmate în Constituantă resultă contrariul, după cum vom vedea la titlul căsătorieĭ.—Lucrările pregătitoare a uneĭ legĭ cuprindĕnd însă adesea-orĭ con-

în fine; dar trebue să se pronunţe într'un sens saŭ în altul, căcĭ altfel, atât judecătoriĭ cât şi autorităţile administrative s'ar putea urmări de părţile interesate pentru daune, prin acţiunea recursorie civilă (1), putêndu-se chiar condamna la amendă pentru denegare de dreptate (art. 152 C. pen.) (2).

Materie penală.

Uniĭ autorĭ cred că acest principiŭ sufere excepţie în materie penală, unde la caz de tăcerea legeĭ, judecătorul

---

tradicţiĭ şi erorĭ, vor fi luate în consideraţie cu multă băgare de samă. Cpr. Répert. Sirey, v° *Lois*, 378. Veḑĭ şi *infrà*, p. 66, text şi nota 3.

(1) Veḑĭ asupra acesteĭ acţiunĭ, t. V a Coment. noastre, p. 429 urm.

(2) Pentru ca să existe denegare de dreptate, trebue ca judecătorul să refuse de a da o hotărîre asupra casuluĭ concret adus înaintea luĭ (Cas. rom. Bulet. 1863, p. 708 şi Bulet. 1864, p. 387), şi acest refus trebue să fie făcut după două cererĭ, de partea în drept, în interval de câte treĭ ḑile cel puţin (art. 307 Pr. civ.).

Denegare de dreptate.

Nu există decĭ denegare de dreptate, când judecătorul îşĭ declină, chiar fără temeiŭ, competinţa de a judeca pricina adusă în cercetarea luĭ (Cas. rom. Bulet. 1862, p. 202, şi Bulet. 1863, p. 476; T. Huc, I. 182), saŭ comite maĭ multe greşelĭ în hotărîrea ce pronunţă (Cas. rom. Bulet. 1864, p. 454), saŭ omite de a se pronunţa chiar asupra întreguluĭ cuantum ce face obiectul reclamaţiuneĭ (Cas. rom. Bulet. 1864, p. 84); când el constată că o lege anterioară a fost abrogată printr'o lege posterioară (C. Iaşĭ, *Dreptul* din 1894, No. 80); când el refusă de a regula de maĭ 'nainte dificultăţile eventuale la care ar putea să dea loc executarea hotărîreĭ sale (Cas. fr. Sirey, 57. 1. 126); când el suspendă o instanţă un timp determinat (Cas. fr. D. P. 56. 1. 56); când el ar disjunge de causa ce reţine o altă causă considerată ca independentă de acea reţinută, rĕmânênd ca causa pe care el n'o judecă actualmente să fie judecată maĭ în urmă (Cas. fr. Sirey, 74. 1. 170; D. P. 74. 1. 262), etc. Cpr. T. Huc. I, 180.

Condiţiile de admisibilitate a acesteĭ acţiunĭ.

Ministerul public, fiind liber de a pune acţiunea publică în mişcare, n'ar putea, de asemenea, fi urmărit pentru denegare de dreptate, când ar refusa de a da pe cine-va în judecată.

Minist. public.

Denegare de dreptate ar exista însă când judecătorul ar respinge, printr'un simplu jurnal, şi fără chemarea părţilor, o acţiune pornită cu îndeplinirea tuturor formelor legale (Cas. rom. Bulet. 1863, p. 73); când el ar suspenda instanţa pe un timp nedeterminat, saŭ când ar cere de la puterea legiuitoare interpretarea legeĭ (Cas. rom. Bulet. 1864, p. 163; Cas. fr. Répert. Dalloz, v° *Déni de justice*, 12, nota 7. Veḑĭ şi Répert. Sirey, v° *Déni de justice*; Pand. fr., *eod v°*, etc.).

nu poate condamna, ci trebue să absolve (art. 10 şi 387 pr. pen.), conform principiuluì: *nulla pœna sine lege* (1). Aceştĭ autorĭ perd însă din vedere că, în caz de absolvire, judecătorul se pronunţă într'un fel; prin urmare, acest principiŭ este aplicabil în materie penală ca şi în materie civilă (2).

Ipoteza în care casul nu e prevĕdut de lege. Controversă.

Dar, dacă nicĭ legea nouă, nicĭ acea veche nu prevĕd casul adus în instanţă, nicì direct nicĭ indirect, ce trebue să facă judecătorul? Uniĭ susţin că, în asemenea caz, reclamaţia trebue să fie respinsă, pentru-că orĭ-ce drept trebue să fie întemeiat pe o lege positivă (3). Alţiĭ însă rĕspund, şi cu drept cuvînt, că echitatea fiind suplementul firesc al legilor positive, de câte-orĭ legea va păstra tăcerea, de atâtea orĭ judecătoriĭ vor trebui să admită reclamaţia, dacă asemene acţiune li s'ar părea întemeiată pe echitatea naturală (4); aceasta însă, bine înţeles, numaĭ în materie civilă, căcĭ dacă faptul penal ce se impută uneì persoane nu este anume prevĕdut de lege, inculpatul se absolvă, potrivit art. 10 şi 387 Pr. pen. (Argument prin

(1) Cpr. Marcadé, I, 81; Toullier-Duvergier, I, partea 1, 147.

(2) Demolombe, I, 112; Creţescu, *op. cit.*, p. 118.—Părerea luĭ Marcadé şi a luĭ Toullier s'ar fi putut susţine la noĭ, altă dată, sub codul de procedură criminală din 1850, după care judecătorul putea să nu se rostească asupra acusaţiuneĭ, mulţumindu-se a declara pe acusat grav bănuit, fără însă a da vre-o hotărîre. Astădĭ, însă, asemenea teorie nu se maĭ poate admite faţă de art. 387 din procedura penală.

(3) Demolombe, I, 113; T. Huc, I, 179.

(4) Marcadé, I, 80; Mourlon, I, 86; Demante, 1, 11 bis I; Ducaurroy, I, 29; Laurent (I, 256, 257), care observă că de câte-orĭ legea e întunecoasă şi neîndestulătoare, de atâte-orĭ decisia magistratuluĭ are un caracter legislativ, în acest sens că el formulează regula înainte de a o aplica.—Art. 3 din codul italian dispune că, dacă o chestiune nu poate fi deslegată prin un anume text de lege, magistratul trebue să recurgă la regulele de analogie, şi în lipsă de analogie posibilă, la principiile generale ale dreptuluĭ, *secondo i principii generali di diritto.* Vedĭ şi Ante-proiectul de revisuire a luĭ Laurent (art. 29 urm.), care cuprinde maĭ multe regule asupra interpretăreĭ legilor, reproducênd maĭ multe disposiţiĭ din proiectul primitiv al coduluĭ francez, care aŭ fost eliminate, pentru a fi lăsate în domeniul ştiinţeĭ.

analogie şi din art. 970, după care echitatea se poate avea în vedere pentru interpretarea convenţiilor) ([1]).

Acest sistem este cu atât maï admisibil la noï, cu càt el era admis şi de codul Calimach, sub care în lipsă de lege positivă, de analogie saŭ de obiceiŭ statornic, judecătorul era dator să cerceteze pricina cu cerşută cumpătate şi cu luare aminte întru toate împrejurările, şi să hotărască după principiile dreptuluï firesc (art. 9, 10 şi 13 C. Calimach, art. 7 C. austriac) ([2]). Codul Calimach.

([1]) Maï vedĭ încă art. 583, 1101 C. civ., art. 30 L. jud. de ocoale din 1896, etc.

Art. 30 din legea judecătoriilor de ocoale lasă, în cât priveşte judecătoriile comunale, la sufletul şi cugetul juraţilor, ca să nu judece şi să nu hotărească de cât pe fiinţă de adevĕr, şi să nu dea dreptate de cât numaĭ aceluĭ ce o are. Această instituţie a juraţilor, desfiinţată prin legea judecătoriilor de ocoale din 1894, restabilită prin acea din 1896, este o reîntoarcere la vechea noastră legislaţie. Vedĭ art. 319 din Regulamentul organic al Moldoveĭ, care înfiinţează judecătoriile săteştĭ, pentru a judeca aproape în condiţiile de astădĭ, pricinile micĭ de o valoare de 10 până la 15 leĭ vechĭ. Astădĭ, judecătoriile comunale judecă în ultimă instanţă până la valoarea de cincĭ leĭ inclusiv, şi cu drept de apel la judecătoria de ocol respectivă, până la suma de 50 leĭ inclusiv, capete şi dobîndĭ, orĭ-ce prigonire de orĭ-ce natură dintre săteni, pentru datoriĭ saŭ despăgubirĭ de orĭ-ce fel şi din orĭ-ce cause ar isvorî (art. 15 L. jud. ocoale din 1896). Datoria de căpetenie a acestor judecătoriĭ este împăcarea părţilor (art. 14). In privinţa celor-lalte acte care intră în competinţa acestor judecătoriĭ, v. t. VII a Coment. noastre, p. 139 urm.—S'a decis că jurămîntul decisor este admisibil şi înaintea acestor judecătoriĭ. V. *Dreptul* din 1885, No. 48. Judec. comunale. Art. 30 L. judec. de ocoale.

([2]) Se putea însă întâmpla ca cursul justiţieĭ să fie întrerupt, atuncĭ când judecătorul cerea deslegare de la puterea legiuitoare (art. 11 C. Calimach, art. 8 C. austriac). Referatul la puterea executivă saŭ legiuitoare.

Sub codul Caragea, cursul justiţieĭ putea de asemenea fi întrerupt, însă interpretarea legeĭ se făcea de Domn (art. 3, partea VI, capit. 3). Această soluţie era adevĕrată şi la Romanĭ, unde judecătoriĭ, la caz de îndoială, se adresaŭ la împărat, *cui soli concessum est leges et condere et interpretari* (L. 2, § 21, Cod, *Veteri jure enucleando,* etc., 1. 17 şi a doua prefaţă a Digestelor, § 31, *in fine).*

Art. 318 din Regul. organic al Moldoveĭ dispune că la pricinile neprevĕdute în condica politicească să se ia de povăţuire Basilicale, întru-cât sunt potrivite cu obiceiurile pămîn- Art. 318 Regul. org. Moldoveĭ.

Pipăirea constituționalitățeĭ interne a legeĭ. Controversă.

Am vĕḑut *suprà*, p. 43, că judecătoriĭ pot pipăi constituționalitatea externă a uneĭ legĭ. Chestiunea este de a se şti dacă eĭ pot cerceta constituționalitatea internă a legeĭ. Iată, cum ne exprimam în această privință în ediția 1-a: «Când judecătorul se află față cu o lege care este în contradicție cu Constituția, nu maĭ încape, după noĭ, nicĭ-o îndoială că el trebue să înlăture legea şi să aplice Constituția care, pentru a întrebuința cuvintele luĭ Ed. Laboulay, este secriul sfînt în care poporul şĭ-a depus libertățile sale, pentru ca nimenĭ, nicĭ chiar legiuitorul, să nu le poată atinge». Şi în acest sens s'a pronunțat, în adevĕr, jurisprudența, şi se pronunță şi o pate din doctrină ([1]).

---

tuluĭ. Aceasta se spune şi în hrisovul de promulgare a coduluĭ Calimach (*Uricarul*, t. IV, p. 309). Veḑĭ şi anaforaua boerilor țăreĭ către Domn, din 1827, citată *suprà*, p. 40, n. 2.

Codul Caragea.

Sub codul Caragea, judecătoriĭ nu puteaŭ, din contra, în lipsă de lege, să aplice Basilicale, ci trebuiaŭ să întrebe Domnul (art. 3, partea VI, capit. 3). Cpr. Trib. Ilfov, *Curierul judiciar* din 1905, No. 44. Veḑĭ şi *suprà*, p. 40, nota 2.

Interpretarea legilor în dreptul nostru anterior.

Cât pentru interpretarea legeĭ, în casurile când ea era mută saŭ întunecoasă, de şi în realitate ea se făcea de Domn, totuşĭ după Regulamentele ambelor țărĭ, ea nu se putea face de cât de puterea legiuitoare, în urma referatuluĭ judecătoruluĭ (art. 318 şi 365 Regul. Moldoveĭ şi 330 Regul. Muntenieĭ). Aceste referate la puterea executivă saŭ legiuitoare, care se obicinuiaŭ şi în Franța sub vechiul regim, şi chiar sub legea din 24 August 1790 (art. 12), eraŭ foarte periculoase; căcĭ saŭ puterea legiuitoare nu făcea nicĭ-o lege, şi atuncĭ cursul justițieĭ era şi rĕmânea întrerupt; saŭ legea se făcea, însă atuncĭ corpul legiuitor era transformat în tribunal, şi în asemenea caz, se legifera sub înriurirea intereselor private, iar nu în vederea interesuluĭ obştesc. Cpr. Laurent, *Principes*, I, 254, 255. Aceste abusurĭ nu maĭ pot avea loc astăḑĭ, căcĭ după art. 3 din codul civil, judecătorul este totdeauna obligat a-şĭ da hotărîrea sa, fără a maĭ putea cere deslegare de la nimenĭ, nicĭ chiar de la puterea legiuitoare.

([1]) Veḑĭ Cas. rom. Bulet. S-a II, 1875, p. 223 şi *Dreptul* din 1875, No. 64 (procuror general Vioreanu conclusiĭ contrare, publicate în *Dreptul, loco cit.*). Tot în acest sens se pronunțase şi tribunalul de Ilfov, *Dreptul, loco cit.* Idem: Mârzescu, *Maximele dreptuluĭ roman*, partea 1-a (singura apărută), p. 36 urm.; Meitani, *Studiĭ constituționale*, art. 61, p. 37 urm.; D. C. Popescu, *Dreptul* din 1883, No. 38 şi din 1886, No. 36; C. G. Dissescu, *Cursul de drept public*, p, 533 urm.; Berriat

Acum însă, după o maĭ matură reflexie, părerea contrară ne pare mult maĭ juridică. In adevĕr, Constituţia noastră nu conferă judecătorilor dreptul de a pipăi constituţionalitatea internă a legilor, şi în lipsa unuĭ text expres în această privinţă, eĭ nu pot avea acest drept. Judecătoriĭ aŭ, deci, numaĭ misiunea de a aplica legea, iar nu de a o judeca, de a o controla şi de a o înlătura. *Secundum leges, non de legibus judicandum est.* Prin un asemenea control, judecătorul ar usurpa prerogativile putereĭ legiuitoare, în cât principiul separaţiuneĭ puterilor ar fi compromis, iar confusiunea şi anarhia ar fi tristul şi fatalul resultat a uneĭ asemenea desordine morale ([1]).

Particulariĭ nu sunt în drept a discuta şi controla legea

A fortiori, deci, particulariĭ nu sunt în drept a controla şi a discuta o lege, căcĭ orĭ cât de imperfectă ar fi, cetăţeanul îĭ datoreşte ascultare, şi el nu se poate rădica în contra eĭ fără a aduce o vătămare însemnată întreguluĭ aşezămînt social. O lege la care cel dintâĭ venit ar putea, saŭ nu, să se supună, după bunul sĕŭ plac, n'ar maĭ fi lege, şi acolo unde legile şi-aŭ perdut autoritatea, cor-

---

St. Prix, *Tr. de dr. constitutionnel français*, 725. Acest sistem este admis în Grecia (v. *J. Clunet*, 1905, p. 1112), în America, etc. Vedĭ Esmein, *Éléments de droit constitutionnel*, p. 426 urm.; Emile Faguet, *Le libéralisme*, p. 181.

([1]) Vedĭ în acest din urmă sens, Laurent, *Principes*, I, 31, 145; Bluntschli, *Droit public général (Allgemeines Staatsrecht*, traduc. Riedmatten), cartea II, capit. 13, p. 94 urm.; Thonissen, *Constit. belge annotée*, 511, pag. 335 urm.; Hello, *Régime constitutionnel*, p. 246 urm. (ed. belgiană); T. Huc, I, 179; Esmein, *op. cit.*, p. 431 urm.; P. T. Missir, *Dreptul de succesiune al străinilor la imobilele rurale în România* (1886), p. 41 şi 59; Garsonnet, *Tr. th. et pratique de procédure*, I, § 12 (ed. a 2-a); Neagu, *Codicele civil adnotat şi comentat* (1905), p. 84, No. 12 urm. Cas. rom. *Dreptul* din 1886, No. 33, şi Bulet. 1886, p. 218; Trib. Ilfov şi Prahova, *Dreptul* din 1887, No. 42 şi din 1903, No. 27. Vedĭ şi Tratatul nostru în limba franceză, p. 267. Aceeaşĭ soluţie este admisă în Italia şi în Elveţia. V. Esmein, *op. cit.*, p. 432, text şi nota 3.—Art. 11 din codul neerlandez (disp. preliminare) dispune anume că judecătorul trebue să judece după lege, fără a putea judeca valoarea eĭ intrinsecă saŭ echitatea eĭ. Vedĭ asupra acesteĭ chestiunĭ discursul ce am rostit în Senat în ḑiua de 25 Maiŭ, 1905, cu ocasia contenciosuluĭ administrativ. *C.jud.*, din 1905, No. 48 şi *Monit. oficial* No. 52 (desb. Senatuluĭ).

pul social este putred şi condamnat de maĭ înainte la o peire iminentă. (Laurent, I, 32).

Aplicarea legilor.

Judecătorul, la toate casurile ce i se înfăţişează, trebue să aplice legea după adevăratul eĭ înţeles, căutând a-ĭ pătrunde sensul şi spiritul. «Legea, pe care judecătoria are s'o aplice la vre-o pricină de judecată, ḑice art. 8 din codul Calimach (6 C. austriac), nu să tălcueşte într'un alt chip de cât numaĭ după rostirea şi alcătuirea cuvintelor, şi după scopul cel vederat al dătătoruluĭ de legĭ». «*Scire leges non hoc est verba earum tenere, sed vim ac potestatem*» (1).

(1) L. 17, Dig., *De legibus*, 1. 3.—Veḑĭ şi Harmenopol, I, 1, § 15.

«Şi înţelegerea pravilelor, ḑice Andr. Donicĭ, este nu ca să înţeleagă cineva cuvintele, ci tălcuirea şi puterea lor» (art. 10, capit. 1).

Cod. luĭ Andr. Donicĭ.

Acest cod al Moldoveĭ cuprinde maĭ multe regule în privinţa aplicăreĭ şi interpretăreĭ legilor, care pot servi şi astăḑĭ de sfaturĭ judecătorilor. Din aceste regule vom cita numaĭ câte-va:

«Art. 13, capit. 1. — Intru cele care sunt în îndoială, să se urmeze iubirea de oamenĭ, şi ceea ce se poate socoti cu cale după rînduială;

«Art. 14, capit. 1.—Intru toate, iar maĭ ales în pravile, se cuvine a socoti ceea ce se cuvine după dreptate;

«Art. 15, capit. 1. — La tălmăcirea pravililor trebueşte multă luare aminte şi cugetare, în ce chip la asemenea pricinĭ aŭ urmat hotărîrile;

«Art. 16, capit. 1. — Nimic nu este maĭ mult în potriva pravileĭ şi în potriva dreptăţeĭ de cât vicleşugul şi cele urmate prin silă şi de frică;

«Art. 17, capit. 1.—La cele ce sunt cu îndoială a se înţelege în pravilă, trebue să se tălmăcească cu bunătatea şi iubirea de oamenĭ, cum şi la pricinile de judecăţĭ ce sunt cu îndoială, să biruiască iubirea de oamenĭ (cpr. Savigny, *System des heutigen römischen Rechts*, I, § 36, *in fine)*, şi iarăşĭ la cele ce nu se pot dovedi, să se socotescă cele ce sunt prin putinţă a se întimpla, şi cele ce adesea se întimplă, şi cu acest chip să se poată judeca adevărul:

«Art. 3, capit. 2.—Judecătorul este dator să primească cu blindeţă pre aceia carĭ cer să se cerceteze de isnoavă pricina lor:

«Art. 4, capit. 2.—*Judecătorul să nu primească peşcheş de cât un puţin lucrul care este spre mâncare saŭ spre băutură.* Un alt paragraf din acelaşĭ cod se grăbeşte însă a adăoga: «Ceĭ necinstiţĭ şi *primitorĭ de mită* nu se cade a fi judecătorĭ». Lucrurile de ale mincăreĭ şi de ale băutureĭ, pe care acest legislator le permitea, eraŭ *les épices* care, sub vechiul regim, existaŭ şi în Franţa. Aceasta ne reaminteşte o satiră care s'a scris în Franţa, în secolul al XVI-lea cu ocasia ardereĭ palatuluĭ de justiţie:

Certes ce fut un triste jeu,
Quand à Paris dame Justice
Pour avoir mangé trop d'épice
Se mit tout le palais en feu !

Când o lege este însă destul de lămurită, judecătorul nu trebue să se depărteze de la litera eĭ, sub cuvînt de a-ĭ pătrunde spiritul.

Această maximă, care făcea parte din titlul preliminar al Proiectuluĭ coduluĭ francez (art. 5), și pe care Laurent o reproduce în art. 29 din Ante-proiectul de revisuire, este de foarte mare însemnătate, și ar fi de dorit ca ea să fie inscrisă în lege, pentru a nu se călca ḑilnic în picioare atât de doctrină cât și de instanțele judecătoreștĭ.

Interpretarea legilor.

Judecătorul, fiind în totdeauna dator de a da o hotărîre, chiar în casurile neprevěḑute de lege, nu maĭ are astăḑĭ facultatea de a cere deslegarea de la Capul Statuluĭ, și nicĭ chiar de la Corpurile legiuitoare.

«Art. 5, capit. 2.—Judecătorul, la pricina care cercetează, să nu caute cum aŭ hotărit alțiĭ asemenea pricinĭ, ci însușĭ să socotească cu luare aminte cum urmează pravila, și să dea hotărîrea;

«Art. 6, capit. 2.—Judecătorul, la cele ce nu se pot dovedi prin marturĭ și sunt cu îndoială, să socotească ceea ce este cu cale și cu iubire de oamenĭ;

«Art. 11, capit. 2. — *Judecătorul să se sîrguiască a da sfîrșit pricinilor și a nu prelungi.*

«Art. 16, capit. 2.—Judecătorul dator este a lua sama, și a cugeta intru sine, socotind ceea ce este maĭ cu cuviință, etc., etc.»

Pravila luĭ Mateĭ Basarab (glava *pervaia*) are următoarea cuprindere:

Prav. luĭ Mateĭ Basarab.

«Cade-se judecătoruluĭ, adecă Arhiereuluĭ, să fie aseamene judecătoruluĭ celuĭ drept și mareluĭ Arhiereŭ Domnuluĭ nostru Is. Hristos; să fie tuturor miloserd, neaducětor aminte de rěŭ, nemănios, nefațarnic, *neluător de mită,* drept; să nu crează lesne fără de intrebare prepunerile și pârile și bănuealile. Că de va asculta și va creade, adeacă ceale ce staŭ împrotiva celor bune, nu easte drept. Pentru că mulțĭ de multe orĭ se pedepsesc fără dreptate, căcĭ nu caută judecătorul vina, etc.».

In fine, nu putem omite de a cita, cu această ocasie, și art. 282 din Regul. organic al Moldoveĭ, în următoarea cuprindere:

Regul. organic al Moldoveĭ. Art. 282.

«Judecătoriĭ sunt datorĭ a cunoaște cu adîncă pătrundere mărimea dregătorieĭ lor, *rěspunderea atât morală cât și pravilicească* la care sunt supușĭ, și datornica crutare a personalelor dreptățĭ și a driturilor proprietățeĭ compatrioților lor. Nepătrunderea și obijduirea trebue a fi cu totul departe de cercetarea pricinilor; cea maĭ bună rinduială, neclevetita armonie, și cele maĭ adincĭ sfătuirĭ, vor fi regula tuturor judecăților».

Ce frumoasă povățuire pentru tineriĭ noștrĭ magistrațĭ! Aceste cuvinte ar trebui săpate cu litere marĭ în toate instanțele noastre judecătoreștĭ, pentru ca judecătorul să le aibă vecinic în memoria și înaintea ochilor sěĭ.

Când legea este întunecoasă, îndoelnică saŭ neîndestulătoare, el trebue să recurgă la regulele de interpretare (1).

Definiția interpretăreĭ.

Interpretarea este o lucrare a mințeĭ, prin care înțelegênd vorbele ce se cuprind în lege, căutăm să-ĭ aflăm spiritul, ca să urmăm după scopul legiuitoruluĭ.

Interpretarea este *doctrinală, judecătorească* și *legislativă* saŭ *autentică*.

Interpretarea doctrinală.

Interpretarea *doctrinală* se ḑice aceea care emană de la jurisconsulțĭ, profesorĭ, etc., și care nu leagă pe judecătorĭ, ci servește numaĭ pentru a-ĭ lumina. La Romanĭ, rĕspunsurile jurisconsulților, când eraŭ unanime asupra uneĭ pricinĭ, aveaŭ însă atâta tărie, în cât judecătoriĭ nu puteaŭ să nu le aibă în vedere (2).

Interpretarea gramaticală și logică.

Interpretarea care se face pe cale de doctrină, se împarte în interpretare *gramaticală* și în interpretare *logică*. Cea dintâĭ are de obiect de a se hotărî sensul cuvintelor întrebuințate de legiuitor; iar cea de a doua, întemeindu-se pe lucrările pregătitoare ale uneĭ legĭ, pe discuțiunile urmate cu ocasiunea votăreĭ eĭ, ne face să cunoaștem spiritul legeĭ *(ratio legis)* și motivele care aŭ servit de călăuză autorilor eĭ (3). Lucrările pregătitoare ale uneĭ legĭ urmează

(1) Veḑĭ asupra regulelor de interpretare a legilor. Savigny, *System des heutigen römischen Rechts*, I, § 32 urm.; Aubry et Rau, I, § 40, p. 192 urm. (ed. a 5-a); P. Missir, *Dreptul de succesiune al străinilor la imobilele rurale în România*, p. 84 urm. Veḑĭ și t. V a Coment. noastre, p. 284.

(2) «*Responsa prudentium sunt sententiæ et opiniones eorum, quibus permissum est jura condere . . . . quorum omnium sententiæ et opiniones eam auctoritatem tenebant, ut judici recedere a responso eorum non liceret, ut est constitutum*». (Instit., 1. 2, *De jure naturali, gentium et civili*, § 8).

Interpretarea judaică.

(3) Cpr. Savigny, *op. cit.*, I, § 34.—Interpretarea se ḑice *judaică*, când litera legeĭ e pusă maĭ pre sus de cât spiritul eĭ. De câte-orĭ se va dovedi că legiuitorul a ḑis alt ceva de cât ceea ce a voit să ḑică, interpretul trebue să se depărteze de la sensul literal al legeĭ. Répert. Sirey, v° *Lois*, 366. Astfel, de și art. 197 din codul civil pare a prescrie pentru femeea măritată autorisarea din partea bărbatuluĭ saŭ a justițieĭ numaĭ pentru a *porni judecată*, adecă atuncĭ când este reclamantă, totușĭ complectând acest text prin altele și prin spiritul legeĭ, il vom interpreta în sensul că femea are nevoe de autorisare nu numaĭ atuncĭ când este reclamantă, dar și în casul când este *pârîtă*. Veḑĭ *infrà*, explic. art. 197. Trebue însă

decì să fie consultate în interpretarea eĭ, însă trebue să ne ferim de a vedea în aceste lucrărĭ interpretarea autentică a legeĭ (1).

Interpretarea judecătorească. Jurisprudență.

Interpretarea *judecătorească* este aceea care emană de la autoritățile judecătoreștĭ, curțĭ și tribunale. Decisiile judecătoreștĭ anterioare, care formează jurisprudența, nu produc efectul lor de cât între părțile care aŭ figurat în proces (art. 1201), și n'aŭ în principiŭ nicĭ-o putere obligatorie, pentru-că judecătorul poate să recunoască greșala sa după o nouă examinare. Cu-toate-acestea, ar fi de dorit ca jurisprudența să nu fie atât de schimbătoare, după cum se vĕd prea multe exemple, maĭ ales în decisiunile Curțeĭ noastre supreme, care este cu deosebire menită a priveghea și a păzi stricta aplicare a legeĭ în toate unghiurile țăreĭ.

Interpretarea autentică.

Interpretarea *autentică* saŭ *legislativă* este aceea care emană de la însușĭ Corpurile legiuitoare și are putere întocmaĭ ca legea.

După organisarea noastră judecătorească, nicĭ decisiile Curțeĭ de casație n'aŭ putere de autoritate (2), căcĭ inter-

a se lua bine de samă de a nu se înlătura litera legeĭ, sub cuvînt de a se pătrunde spiritul eĭ. Cpr. Répert. Sirey, *loco cit.*

(1) Cpr. Laurent, 1, 272 și art. 30 din Ante-proiectul de revisuire. Vedĭ *suprà*, p. 58, nota 7.

Art. 64 L. C. de casație (art. 74 vechiŭ).

(2) Vedĭ, cu-toate-aceste, art. 64 din legea Curțeĭ de casație, după care instanțele de fond sunt datoare a se conforma, în privința punctelor de drept, jurisprudențeĭ Inalteĭ Curțĭ, când o decisie a fost casată de două orĭ pentru aceleașĭ motive. In asemenea caz, instanța de trimitere nu îndeplinește de cât o formalitate, înregistrând doctrina Inalteĭ Curțĭ. Iată, însă, o formalitate zadarnică, care aduce părților prea multă trăgănare și cheltuelĭ, și ar fi de dorit ca, în asemenea caz, decisia Curțeĭ de casație să-șĭ producă de îndată toate efectele sale, fără a maĭ fi încă o dată înregistrată de a treia instanță de fond. Această reformă s'a cerut, între altele, și de Inalta Curte, prin raportul sĕŭ către Domn No. 8271 din 31 Decembre 1876. V. Bulet. Cas., anul 1876, la finele vol.

După art. 64 citat. instanța de fond nu este legată de cât în privința punctuluĭ de drept; cât pentru chestiunile de fapt, ele rĕmân tot la apreciarea instanțeĭ de fond. Chiar și în privința punctelor de drept, Curtea de casație nu este investită cu o putere reglementară, de oare-ce instanțele de fond nu sunt legate de decisiile sale de cât pentru afacerea în care a intervenit o îndoită casare asupra aceluiașĭ punct și în-

pretarea legilor cu drept de autoritate se cuvine numaĭ intereĭ legiuitoare (art. 34 Constit. şi 64 L. Curţeĭ Cas).

Interpretarea legeĭ sub legea veche.

Suntem deci departe de legea veche, unde instanţele judecătoreştĭ, de câte-orĭ întîlneaŭ o dificultate, se adresaŭ la logofeţia dreptăţeĭ, cerênd deslegărĭ, şi unde Domnul, prin ofise ([1]) saŭ înalte resoluţiĭ, după cum se dicea pe atuncĭ, şi chiar ministrul, prin anume circulărĭ, interpreta şi explica legea cu drept de autoritate, aşa în cât acele deslegărĭ aveaŭ şi ele, la rîndul lor, putere de lege. Aceasta resultă din însăşĭ anaforaua (raportul, ανα, φέρω) presidentuluĭ divanuluĭ domnesc din 1842, prin care se cere ca Domnul să încuviinţeze publicarea colecţieĭ. «Pe lângă legiuirile votarisite de obşteasca obicinuită Adunare şi înalt întărite, dice acest raport, aţĭ dat şi felurĭ de înalte deslegărĭ asupra nedumeririlor ce mijloace în lucrărĭ nu numaĭ prin ofisurĭ, dar şi prin resoluţiĭ, iar asemenea deslegărĭ s'aŭ împărtăşit instanţelor judecătoreştĭ spre a le sluji de *pravilă şi povăţuire* în lucrările lor, etc.».

Acest drept, pe care îl luase Domnul de a interpreta legea cu drept de autoritate, era însă o adevărată usurpare a intereĭ legiuitoare; căcĭ art. 318 şi 365 din Re-

---

tre aceleaşĭ părţĭ. In asemenea caz, Curtea de casaţie este datoare să comunice dificultatea Ministeruluĭ justiţieĭ, pentru ca să se ceară interpretarea de la Corpurile legiuitoare (art. 64). Vedĭ şi art. 81 al vecheĭ legĭ a Curţeĭ de casaţie, care punea îndatorire Inalteĭ Curţĭ să comunice, la finele fie-căruĭ an, Minist. justiţieĭ viciurile saŭ neajunsurile ce va fi observat in cursul anuluĭ la legislaţia existentă. (V. raportul citat al Inalteĭ Curţĭ, aflător în Bulet. din 1876, la finele volumuluĭ).

Ofisurĭ domneştĭ.

([1]) *Ofisul* saŭ *pitacul*, era o poruncă domnească, un decret, după cum s'ar dice astădĭ, pentru punerea în lucrare a uneĭ legĭ. Prin ofisurĭ saŭ pitacurĭ se maĭ înţelegea încă deslegările pe care le dădea prinţul pentru interpretarea legeĭ, după cererea judecătoruluĭ (art. 3, cap. 3, partea VI, C. Caragea). Aceste disposiţiĭ aveaŭ putere de lege (cpr. Cas. rom. Bulet. S-a 1, 1879, p. 88), şi eraŭ privite întocmaĭ ca rescriptele împaraţilor romanĭ. V. cu-toate-aceste Bărbătescu, *op. cit.*, p. 41—43, care arată că uniĭ consideraŭ pitacurile domneştĭ numaĭ ca o interpretare doctrinală, pentru-că chiar înainte de Regulament, puterea legiuitoare ar fi stat nu numaĭ în voia Domnuluĭ, ci şi în acea a boerilor din cea maĭ înaltă treaptă, de şi pe atuncĭ nu exista încă obşteasca Adunare.

gulamentul organic al Moldoveĭ ([1]) opria formal pe judecătorĭ, atât pentru fondul cât şi pentru formele pricineĭ, de a cere saŭ de a primi vre-un fel de povăţuire saŭ deslegare de la logofeţia dreptăţeĭ saŭ de aiurea, ci punea numaĭ în vederea instanţelor judecătoreştĭ că la nedumerirea ce ele ar întimpina pentru împrejurărĭ neprevĕḑute, ce nu s'ar găsi nicĭ în pravile, nicĭ în instrucţiile date pentru povăţuirea lor, să se adreseze la logofeţia dreptăţeĭ pentru ca logofeţia, făcênd un memoriŭ de asemenea casurĭ, să-l supună Domnuluĭ, iar Domnul, la rîndul sĕŭ, să-l trimeată obşteşteĭ obicinuite Adunărĭ, spre a se face potrivitele legiuirĭ hotărîtoare pentru acestea ([2]).

Eĭ bine, cu-toate-acestea, numaĭ legile organice treceaŭ prin Adunare; toate cele-lalte dificultăţĭ care se intimpinaŭ ḑilnic de judecătorĭ, se regulaŭ de Domn saŭ de miniştrĭ în numele luĭ ([3]). De aceea, în tot timpul domnieĭ luĭ Mihail Sturza (1834—1848), nu s'aŭ votat în ramul judecătoresc de cât vre-o câte-va legĭ, din care cea maĭ însemnată este acea din 1840 asupra epitropiilor.

Şi astăḑĭ miniştriĭ obicinuesc a face circulărĭ, care nu obligă însă la nimic nicĭ pe judecătorĭ ([4]), nicĭ pe particularĭ, pentru-că numaĭ puterea legiuitoare are dreptul de a interpreta legea. **Circul. ministeriale.**

Autorităţile administrative saŭ comunale nu aŭ acest drept, ci pot numaĭ să facă regulamente pentru a lumina **Regul. hotărniciilor din 1868.**

([1]) V. în colecţie, p. 366, adresa Secret. de Stat din 1837, după care tribunalele trebuiaŭ să se povăţuiască de acest art. în deslegările ce cereaŭ. In cât priveşte legislaţia Munteniei, v. art. 330 al Regl. org., după care interpretarea legeĭ trebuia să se facă tot de obşteasca obicinuită Adunare. In fine, vom menciona art. 80 din vechia lege a Curţeĭ de casaţie, care opria pe Minist. just. de a maĭ da deslegărĭ în pricinile judecătoreştĭ.

([2]) Cpr. art. 11 C. Calimach. Am arătat însă maĭ sus care eraŭ inconvenientele acestuĭ *referat* al judecătoruluĭ la puterea legiuitoare. Veḑĭ *suprà*, p. 62, *ad notam.*

([3]) Acelaşĭ lucru se petrecea şi în Muntenia, unde codul Caragea dispune, după cum ştim, că acolo *unde nu e pravilă să se întrebe Domnul* (art. 3. partea VI, capit. 3). Veḑĭ, cu toate-aceste, art. 330 din Regul. organic al Munteniei maĭ sus citat, după care interpretarea legeĭ trebuia să se facă numaĭ de puterea legiuitoare.

([4]) Cpr. Jud. Bourges, D. P. 1901. 2. 148. Veḑĭ şi *suprà*, p. 43, 44.

şi a uşura aplicarea uneĭ legĭ. Dar aceste regulamente, pentru a fi legale, nu trebue să aibă un caracter interpretativ. Cu-toate-acestea, Curtea de casaţie a decis, că regulamentul hotărniciilor din 1868 ţine loc de lege, în privinţa moduluĭ cum aŭ a se regula hotărniciile, de vreme ce dînsul a fost făcut în basa art. 745 şi 746 din pr. civilă, care prevede facerea unuĭ asemenea regulament de administraţie publică ([1]).

Decretele domneştĭ.

Decretele emanate de la puterea executivă nu pot fi interpretate cu drept de autoritate de cât de puterea executivă ([2]).

Regulele de interpretare.

Să venim acum la regulele de interpretare, care trebue să cârmuiască pe judecător în aplicarea legeĭ, la caz de întunicime saŭ de neîndestularea eĭ. Sunt maĭ multe argumente care se întrebuintează în interpretarea legilor.

Argumentul prin analogie.

Argumentul tras prin anaolgie (ανα, λογος) este admisibil în principiŭ şi se întrebuintează adesea-orĭ, însă nu se poate raţiona de la un caz la altul de cât atuncĭ când există identitate de motive, şi când este vorba de dispoziţiĭ necontrare principiilor generale ale dreptuluĭ ([3]). Acest principiŭ făcea obiectul art. 8 (titluĭ V) al cărţeĭ preliminare din codul francez, care a fost eliminată ([4]).

Legile excepţionale sunt stricte.

De asemenea, nu se poate aplica la alte casurĭ dispoziţiile uneĭ legĭ excepţionale: *Exceptiones sunt stric-*

([1]) Cas. rom. Vedĭ *Dreptul* din 1880 (anul al VIII-lea) No. 16. şi Bulet. S-a 1, 1880, p. 173.

([2]) Vedĭ Répert. Dalloz, v' *Lois*, 469.

([3]) Aubry et Rau, I, § 40, p. 196 (ed. a 5-a). Cpr. C. Bucureştĭ, *Curierul judiciar* din 1905, No. 7. *Ubi eadem ratio, ibi idem jus*, saŭ: *Ubi eadem est legis ratio, ibi eadem est legis dispositio*. Cpr. L. L. 12 şi 13, Dig., *De legibus*, 1. 3.

Codul Calimach. Art. 9.

([4]) Art. 9 din codul Calimach (7 C. austriac) dispune că de câte orĭ judecătorul nicĭ din cuvintele, nicĭ din noima legeĭ, nu va putea hotărî după legĭ pricina cea de faţă, atuncĭ dator este a lua în băgare de samă, cu căduta luare aminte *acele cu asemăluire şi cu lămurire hotărîte pricini în codul acesta*. (Cpr. L. 12, Dig., *De legibus*, 1. 3). Aceasta se prevede şi in art. 3 din codul italian. Codul actual prevede de asemenea, în maĭ multe dispoziţiĭ, aplicarea uneĭ regule de la casurile prevĕdute la acele neprevĕdute. Vedĭ art. 450, 454, 516, 534, 574, 727, 745, 881, 930, 1151, 1243, 1419, 1473, 1503, 1530, 1580, 1662, 1702, 1794, etc. C. civ.

tissimæ interpretationis ([1]). Aceasta se spunea formal în cartea preliminară a codului francez (art. 7, titlul V), şi se spune şi astădĭ în codul italian (art. 4) şi în Ante-proiectul de revisuire a luĭ Laurent (art. 33).

După acest principiŭ, analogia nu este admisibilă în materie penală ([2]), în materie de legĭ speciale, fiscale, de imposit, etc. ([3]). Casurile în care analogia nu este admisibilă.

([1]) «*Exceptio firmat vim legis in casibus non exceptis*», dicea Bacon, *De justit. univ.*, aforism 17.—Astfel, disposiţia art. 816 din C. civ., după care surdo-mutul care nu ştie a scri, nu poate primi o donaţiune, fără asistenţa unuĭ curator, fiind o excepţie de la dreptul comun, nu poate fi întinsă la alte casurĭ. Cpr. Cas. rom. Bulet. S-a 1, 1878, p. 84; Vedĭ t. VI a Coment. noastre, p. 455, nota, şi t. VIII, p. 64, t. şi nota 1. V. şi explic. art. 816.

([2]) Faustin Hélie. *Th. du C. pénal*, I, 24; Aubry et Rau, I, § 40, p. 196 (ed. a 5-a); Répert. Sirey, *v° Lois*, 334 urm., 383. *Odia restringenda, non amplianda.* «*Interpretatione legum pœnæ molliendæ sunt potius, quam asperandæ*», dice legea 42, Dig., *De pœnis*, 48. 19.

([3]) Cpr. Cas. fr. Sirey, 94. 1. 513; Répert. Sirey, v° *Lois*, 341 urm.—In basa acestuĭ principiŭ, Secţiile-unite ale Curţeĭ de casaţie aŭ decis că darurile manuale, care fără cuvînt aŭ fost contestate în legislaţia noastră, nu sunt supuse taxeĭ de inregistrare (*Curierul judiciar* din 1903, No. 41). In acelaşĭ sens, Ştef. Scriban, *Curierul judiciar* din 1903, No. 57.—*Contrà:* Trib. Iaşĭ şi Roman, *Dreptul* din 1902, No. 74 şi *Curierul judiciar* din acelaş an No. 72 (sentinţe aprobate de noĭ). Tot în sensul nostru sunt şi conclusiile procur. general, d-l G. E. Schina. Vedĭ *Curierul judiciar* din 1903, No. 41. Vedĭ şi t. VIII a Coment. noastre, p. 44, nota 1. Darurĭ manuale.

Tot în basa principiuluĭ că legile fiscale, ca legĭ excepţionale sunt de strictă interpretare, s'a decis sub vechea lege a timbruluĭ, că donaţiunile şi legatele dintre soţĭ nu pot fi supuse la taxa de înregistrare ce trebuiaŭ să plătească străiniĭ (V. *Dreptul* din 1879, No. 23. Cpr. şi G. Stratilat, *Dreptul* din 1882, No. 2). Vedĭ o altă aplicaţie a acestuĭ principiŭ făcută tot de Curtea de casaţie, în *Dreptul* din 1883, No. 2.—*Contrà:* Trib. Ilfov şi C. Iaşĭ, *Dreptul* din 1879, No. 14 şi din 1884, No. 23 (această din urmă decisie aprobată de noĭ). Astădĭ, chestiunea nu maĭ are nicĭ-un interes, de ore-ce după legea timbruluĭ din 1900, succesiunile ab intestat, legatele şi donaţiunile dintre soţĭ, sunt supuse la taxa de inregistrare de 3% (art. 46, § 3). V. C. Botez, *Legea asupra taxelor de timbru şi înregistrare* p. 159 (Botoşanĭ, 1905, ed. a 2-a). Donaţiile saŭ legatele dintre soţĭ. L. timbruluĭ.

Nu se poate distinge acolo unde legea nu distinge.

O altă regulă, admisă astădĭ atât de doctrină cât şi jurisprudenţă, este că judecătorul nu trebue să distingă acolo unde nicĭ legea nu distinge; de oare-ce asemenea distincţie ar mărgini aplicarea legeĭ la unele casurĭ numaĭ, pe când legea n'a distins anume, pentru a cuprinde toate casurile în genere. *Ubi lex non distinguit, nec nos distinguere debemus* ([1]).

Regula *ubi lex non distinguit*, etc. nu este în contradicere cu maxima *cessante ratione legis, cessat effectus* ([2]); căcĭ dacă, în genere, o lege concepută în termenĭ generalĭ nu poate fi restrînsă, totuşĭ restricţia este cu putinţă de câte-orĭ aplicarea eĭ generală ar întrece scopul eĭ, saŭ ar fi în oposiţie manifestă cu motivele eĭ ([3]).

Apropier. unuĭ text de alte disposiţiĭ relative la aceeaşĭ materie.

Unul din mijloacele de interpretare cele maĭ sigure este, de bună samă, acela care resultă din apropierea textuluĭ ce urmează a fi interpretat de alte disposiţiĭ legale relative la aceeaşĭ materie saŭ la materiĭ analoage ([4]). «*Incivile est, nisi tota lege perspecta, judicare vel respondere*» ([5]).

Judecătorul va putea să aibă în vedere nu numaĭ in-

Casurile în care judecătorul poate distinge.

([1]) Această regulă, formulată de Godefroy, *ad legem* 8, Dig., *De publiciana in rem actione*, 6. 2, era prevĕdută în cartea preliminară a coduluĭ francez (art. 7, tit. 5) şi este şi astădĭ în Ante-proiectul de revisuire a luĭ Laurent (art. 34).—Cu-toate-acestea, judecătorul va trebui să distingă de câte-orĭ principiile de drept îl silesc la aceasta. Astfel, când art. 1000 dispune că tatăl şi mama, după moartea tatăluĭ, sunt responsabilĭ de prejudiciul causat de copiiĭ lor minorĭ, aceasta se înţelege, cel puţin după uniĭ, numaĭ de copiiĭ neemancipaţĭ, nu însă şi de aceĭ emancipaţĭ, de şi legea nu distinge: pentru-că aceştĭ din urmă ne maĭ fiind sub puterea părintească, părintele nu maĭ are asupra lor dreptul şi datoria de supraveghere, din care tocmaĭ resultă responsabilitatea sa. Cpr. Laurent, *Principes*, I, 278 şi XX, 558; T. Huc, VIII. 440, p. 584, 585. Chestiunea este însă controversată. Vedĭ t. V a Coment. noastre, p. 520, şi la autoriĭ citaţĭ acolo, cari aplică responsabilitatea părinţilor chiar în privinţa copiilor emancipaţĭ, *adde*: Planiol, II, 910.

([2]) Această maximă însemnează că o disposiţie legală nu se aplică la casurile ce ea ar părea să cuprindă, dar care sunt excluse prin spiritul eĭ. Aubry et Rau, I, § 40, p. 195.

([3]) Aubry et Rau, *loco cit.*; Répert. Sirey, vº *Lois*, 358.

([4]) Répert. Sirey, *vº cit.*, 359.

([5]) L. 24, Dig., *De legibus*, 1. 3.

suşĭ textul legeĭ, ci şi rubricile sub care textul este pus, pentru-că de şi rubrica n'a fost discutată şi votată, totuşĭ ea a fost acceptată ca un accesoriŭ a legeĭ [1].

Judecătorul va putea, de asemenea, trage argument din tăcerea legeĭ, însă numaĭ atuncĭ când consecinţa ce ar trage ar fi în armonie cu principiile de drept. Astfel, de exemplu: art. 2 din codul civil, dispunênd că *numaĭ* imobilele aflătoare în cuprinsul teritoruluĭ Românieĭ sunt supuse legilor române, prevede prin aceasta însuşĭ că mobilele sunt supuse legeĭ personale a proprietaruluĭ lor [2]. **Argumentul tras din tăcerea legeĭ.**

Tot astfel, art. 428 dispune că minorul emancipat nu poate porni o acţiune imobiliară fără asistenţa curatoruluĭ. Eĭ bine, se poate şi aci argumenta din tăcerea legeĭ, pentru a ḑice că minorul emancipat poate, fără asistenţa curatoruluĭ, să pornească o acţiune mobiliară, fiind-că dreptul de a porni o atare acţiune se consideră ca un act de administraţie [3]. **Art. 428 C. civil.**

Argumentul tras din tăcerea legeĭ se confundă cu acela ḑis *a contrario sensu* [4]. **Argumentul a contrario.**

Acest argument nu este în genere concludent, de cât atuncĭ când plecăm de la o disposiţie excepţională spre a ne intoarce la principiile dreptuluĭ comun [5]. Argumentul a *contrario* nu poate, decĭ, fi întrebuinţat de câte-orĭ, în loc de a ne reîntoarce la principiile dreptuluĭ comun, el ne depărtează de la ele [6].

Nu trebue decĭ abusat de acest argument, căcĭ în multe casurĭ el ne ar putea conduce la denaturarea voinţeĭ legiuitoruluĭ.

Un alt argument care se maĭ întrebuinţează câte-odată **Argum. a fortiori.**

---

(1) Répert. Sirey, v° *Lois*, 360, şi autorităţile citate acolo. Cu această ocasie vom observa că rubricele marginale şi notele, care se vĕd în codul Calimach, sunt propriĭ ale legiuitoruluĭ, şi fac parte din lege.

(2) Veḑĭ *infrà*, explic. art. 2.

(3) Planiol, I, 2571; Laurent, V. 220; Aubry et Rau. I. § 132. p. 845 (ed. a 5-a); Demolombe, VIII, 283; Duraton, III. 669; Beudant, II. p. 545, No. 916. Veḑĭ *infrà*, explic. art. 428.

(4) «*Qui dicit de uno, negat de altero*, saŭ: *Inclusione unius, fit exclusio alterius*».

(5) Aubry et Rau, I. § 41, p. 196; Laurent, I. 279. Veḑĭ şi t. V a Coment. noastre, p. 302, nota 2.

(6) Bufnoir, *Propriété et contrat*, p. 508; Arntz, II. 1882, p. 438.

este acel *a fortiori*, saŭ *a majori ad minus* şi *a minori ad majus*, prin care o disposiţie legală este întinsă la o ipotesă neprevĕḑută. Pentru a se putea usa de el, trebue însă ca motivele legeĭ să existe cu maĭ multă putere în casul neprevĕḑut de cât în acel prevĕḑut (1).

Casul în care textul ar cuprinde o eroare materială.

Orĭ-care ar fi mijloacele de interpretare întrebuinţate de judecător, el nu poate să-şĭ substitue voinţa sa aceleĭ a legeĭ şi să modifice un text existent, afară de casul când el ar fi resultatul *uneĭ erorĭ materiale* (2), precum sunt între altele, în legislaţia noastră: art. 468, 1031, etc., care cuprind maĭ multe erorí materiale de redacţie (3).

Efectul legilor în privinţa timpuluĭ la care ele se aplică.

Neretroactivitatea legilor (4).

Conflict între legea vechie şi acea nouă.

Art. 1.—Legea dispune numaĭ pentru viitor; ea nu are putere retroactivă. (Art. 7 § 5 Constit. Art. 2 C. pen. Art. 742 Pr. civ. Art. 1818, 1911, 1914 C. civ. Art. 2 C. fr.)

Legea, fiind o regulă de urmare la care trebue să ne supunem numaĭ din ḑiua de când ea a ajuns la cunoştinţa

(1) Aubry et Rau, I, § 40, *in fine*, p. 196, 197; Répert. Sirey, v° *Lois*, 391. Astfel, art. 10 din codul civil, ḑicênd că orĭ ce copil născut din părinţĭ românĭ *în ţară străină* este Român, această soluţie este, prin *a fortiori*, aplicabilă copiilor născuţĭ din părinţĭ românĭ, în România. Veḑĭ *infrà*, explic. art. 10.

(2) Répert. Sirey, v° *Lois*, 367 urm.; Cpr. Cas. fr.; C. Nîmes şi Dijon, Sirey, 91. 1. 425; D. P. 92. 1. 57 şi 77. Sirey, 96. 2. 136; Sirey, 97. 2. 61.

(3) Veḑĭ t. VI a Coment. noastre, p. 149 urm.

Bibliografie specială.

(4) Veḑĭ asupra acesteĭ materiĭ, pe lângă autoriĭ obicinuit citaţĭ, Mailher de Chassat, *Traité de la rétroactivité des lois* (2 vol., 1822); I. Kalindero, *De la non-rétroactivité des lois* (tesă p. doctorat, Paris, 1864); Theodosiadès, *Essai sur la non-rétroactivité des lois* (tesă p. doctorat, Paris, 1866); G. Tabacovicĭ, *Despre noţiunea retroactivităţeĭ legilor* (Bucureştĭ, 1901, studiŭ început şi necomplectat); Vareilles-Sommières, *Une théorie nouvelle sur la rétroactivité des lois*, studiŭ apărut în *Revue critique*, anul 1893, t. 22, p. 444 urm. şi 492 urm.; Savigny, *System des heutigen römischen Rechts*, VIII, § 385, p. 381 urm. (ed. germ., Berlin, 1849).

noastră prin publicare, este invederat că numaĭ de atuncĭ ea trebue să-şĭ producă efectele sale şi că, în principiŭ, nu poate să aibă efect retroactiv *(retro agere)*, adecă: să cârmuiască faptele din trecut, pe când ea nu-şĭ avea încă fiinţă ([1]); pentru-că altfel, cetăţeniĭ n'ar maĭ avea nicĭ-o siguranţă, şi întregul aşezămînt social ar fi sguduit prin atingerea şi nerespectarea drepturilor câştigate.

«Principiul neretroactivităţeĭ legilor, ḑice un autor ([2]), este ocrotirea neapărată a intereselor individuale. Cetăţeniĭ, în adevĕr, n'ar maĭ avea nicĭ-o siguranţă dacă drepturile, averea, condiţia lor personală, efectele actelor şi contractelor lor, ar putea în tot momentul să fie din noŭ puse în discuţie, modificate saŭ desfiinţate prin o schimbare a voinţeĭ legiuitoruluĭ. Interesul general, care nu este aci de cât resultanta intereselor individuale, cere decĭ că ceea ce a fost făcut în mod regulat sub imperiul uneĭ legĭ, să fie considerat ca valid şi, prin urmare, ca stabil chiar după o schimbare de legislaţie».

Acest principiŭ este, decĭ, fundamental şi de cea maĭ mare însemnătate; de aceea îl găsim înscris în fruntea tuturor legislaţiunilor: «Legile nu aŭ putere lucrătoare până a nu se publica, ḑice art. 7 din codul Calimach (5 Cod. austr.); pentru aceea dar nu lucrează asupra faptelor ce s'aŭ săvîrşit maĭ înainte, nicĭ asupra driturilor ce s'aŭ câştigat maĭ înainte de publicare» ([3]). «*Leges et constitutiones futuris certum est dare formam negotiis, non ad facta prœterita revocari, nisi nominatim et de prœterito tempore et adhuc pendentibus negotiis cautum est*» ([4]). Codul Calimach. Art. 7.

Prin drepturĭ câştigate *(jura quœsita)*, trebue să înţelegem orĭ-ce drepturĭ care aŭ intrat definitiv în patri- Drepturĭ câştigate.

([1]) Veḑĭ aplicarea acestuĭ principiŭ la legea din 1886, pentru pensiunea militarilor morţĭ saŭ rĕmaşĭ infirmĭ din causa unuĭ serviciŭ comandat în timp de pace. C. Bucureştĭ, *Curierul judiciar* din 1899, No. 33.

([2]) Planiol. I, 240, p. 96 (ed. a 2-a). Veḑĭ şi Beudant, *op. cit.*, *Introduction*, I, 126; Aubry et Rau, I, § 30, p. 111, 112 (ed. a 5-a). «Legiuitorul, ḑice Bluntschli, trebue să respecte drepturile câştigate, adecă: drepturile care aparţin uneĭ persoane determinate, individ saŭ asociaţie» (*Dr. public général*, traduc. Riedmatten), p. 96.

([3]) Veḑĭ circulara Minist. dreptăţeĭ din 12 Noembre 1842, sub No. 6809, care lămureşte acest principiŭ (colecţia Pastia, I, p. 475). V. şi Regul. organic al Moldoveĭ, anexa lit. X, § VII, unde se ḑice că acest Regulament nu are putere retroactivă.

([4]) L. 7 Cod, *De legibus*. 1. 14.

moniul nostru şi care nu maĭ pot fi răpite din averea noastră prin faptul nimănuĭ [1]; ast-fel sunt: dreptul de proprietate dobîndit în puterea uneĭ legĭ [2]; drepturile care resultă dintr'un contract, dintr'o moştenire deschisă, dintr'un testament a căruĭ autor este săvîrşit din viaţă, etc. Din momentul morţeĭ testatoruluĭ, dreptul este dobîndit saŭ câştigat într'un mod definitiv; pe când acel drept constitue numaĭ o expectativă, o simplă speranţă în tot timpul cât trăeşte testatorul, căcĭ el rĕmâne în totdeauna liber de a-şĭ revoca disposiţia sa (art. 920) [3].

---

(1) Această definiţie, împrumutată de la Merlin (Répert., v° *Effet rétroactif,* S-a III, § 1, No. 1), este admisă de majoritatea autorilor.—Veḑĭ însă T. Huc, I, 60, care defineşte dreptul câştigat: orĭ ce avantaj a căruĭ conservare saŭ integritate este garantată aceluĭ investit cu dînsul printr'o acţiune, saŭ printr'o excepţie. Veḑĭ şi definiţia dată de Baudry et Houques Fourcade (*Personnes*, I, 133) care, prin drepturĭ câştigate, înţeleg facultăţile legale exercitate în mod regulat, iar prin expectativă, acele care nu eraŭ încă exercitate în momentul schimbăreĭ de legislaţie. Precum vedem, definiţia drepturilor câştigate presintă dificultăţĭ serioase, şi autoriĭ sunt departe de a fi de acord asupra eĭ.

(2) Veḑĭ art. 3 din legea de la 1882 pentru regularea proprietăţeĭ imobiliare în Dobrogea, unde se ḑice că drepturile de proprietate absolută *(mulk)* şi acele de posesiune imobiliară rurală *(mirie)*, dobîndite conform legilor anterioare din Dobrogea, sunt şi remân respectate. Pentru ca să existe însă un drept câştigat, titlurile de proprietate saŭ de posesiune trebue să fie conforme legilor otomane. Cas. rom. *Dreptul* din 1884, No. 58. Veḑĭ şi art. 7, § 5 din Constituţie, după care drepturile până acum câştigate în privinţa înpămînteniređ, în puterea legilor vechĭ, sunt respectate.

(3) Cpr. Cas. rom. *Dreptul* din 1902, No. 74, consid. de la p. 602, coloana 2; *Curierul judiciar* din 1903, No. 1; Cas. fr. D. P. 69. 1. 301; Thiry, I, 21, 22.- -Funcţionarul are un drept câştigat la salariul sĕŭ pe timpul servit; prin urmare, decretul de destituire nu poate avea efect retroactiv, în privinţa poprireĭ lefeĭ pentru timpul servit pe trecut. Cas. rom. Bulet. S-a 1, anul 1876, p. 7. S'a decis, de asemenea, că leafa funcţionarilor fiind subordonată condiţieĭ prestăreĭ serviciilor, nu devine un drept câştigat de cât după îndeplinirea serviciuluĭ, şi prin urmare, o asemenea leafă poate fi urmărită, în virtutea legeĭ proprietarilor din 30 Martie 1903 (art. 22) şi a legeĭ din 1905 modificătoare a art. 409 Pr. civ., pentru creanţe de chirie născute înainte de promulgarea acestor legĭ.

Prin expectativă se înţelege, decĭ, speranţa de a se folosi de un drept, când el se va deschide. Expectativă.

Facultăţile acordate de lege se consideră ca simple expectative cât timp n'aŭ fost exercitate. Astfel este, de exemplu: dreptul ce aŭ soţiĭ de a se despărţi. O lege nouă ar putea foarte bine astădĭ să desfiinţeze divorţul, şi această lege s'ar aplica persoanelor căsătorite în momentul promulgăreĭ eĭ, fără a se viola nicĭ-un drept, pentru-că legiuitorul are în tot deauna facultatea de a retrage saŭ de a modifica, după trebuinţile sociale, facultăţile ce el conferă cetăţenilor, şi aceştia nu pot să le considere ca definitiv câştigate, cât timp nu le aŭ exercitat (1). Despărţenie.

Nu tot astfel este în privinţa drepturilor definitiv intrate în patrimoniul cetăţeanuluĭ. Legea nu trebue să le violeze, pentru-că societatea are tocmaĭ misiunea de a le apăra.

---

fără ca prin aceasta să se violeze principiul neretroactivităţeĭ legilor. Cas. rom. *Curierul judiciar* din 1905, No. 44 şi *Dreptul* din 1905, No. 52.—*Contră:* Jud. ocol. T.-Severin, *Curierul judiciar* din 1905, No. 61.

Şi fiind că vorbim de legea din 1903 asupra drepturilor proprietarilor resultând din contractele de închiriere şi arendare, vom menciona că s'a decis că această lege se aplică nu numaĭ la contestaţiile dintre proprietarĭ şi chiriaşĭ, întroduse după 30 Martie 1903, data promulgăreĭ legeĭ, ci şi la contestaţiile pendente la acea dată. Cpr. Trib. Iaşĭ, *Curierul judiciar* din 1904, No. 25 (cu observ. noastă); C. Bucureştĭ şi Tribun. Ilfov, *Dreptul* din 1904, No. 6 şi *Curierul judiciar* din 1903, No. 80. S'a maĭ decis că proprietariĭ pot usa de dispoziţiile sumare ale acesteĭ legĭ nu numaĭ în timpul durateĭ contractuluĭ de închiriere saŭ arendare, ci şi în urmă, după expirarea contractuluĭ. Cas. rom. *Curierul judiciar* din 1905, No. 56. In fine, s'a maĭ decis că proprietariĭ se pot folosi de procedura sumară a acesteĭ legĭ speciale, spre a cere resiliarea unuĭ contract de închiriere saŭ arendare şi evacuarea imobiluluĭ, pentru nerespectarea obligaţiilor impuse prin contract chiriaşuluĭ saŭ arendaşuluĭ. Cas. rem. şi C. Iaşĭ, *C. judiciar* din 1905, No. 39 şi 70. Cpr. asupra acesteĭ legĭ, G. I. Demetriu, *Legea asupra drepturilor proprietarilor* (Focşanĭ, 1905). L. proprietarilor din 1903.

(1) Thiry, I, 22; Aubry et Rau, I, § 30, p. 115; Arntz, I, 40. «Legiuitorul poate, dice Laurent în art. 5 din Ante-proiectul de revisuire, în virtutea dreptuluĭ ce are de a regula interesele generale ale societăţeĭ, să modifice legile, chiar lovind în interesele particulare. Puterea sa se opreşte numaĭ înaintea drepturilor câştigate ale cetăţenilor, şi el nu le poate răpi drepturile intrate în patrimoniul lor, *nicĭ chiar sub cuvînt de salvare publică*».

Drepturile câştigate saŭ dobîndite pot să fie privitoare la patrimoniul cetăţeanuluĭ, saŭ la calitatea sa personală: de exemplu: la calitatea de soţ, de Român, etc.

Drepturĭ condiţionale saŭ supuse unuĭ termen.

Dreptul poate să fie câştigat cu-toate-că este condiţional saŭ supus unuĭ termen.

Termenul nu împedică, în adevĕr, existenţa luĭ, iar condiţia, dacă se îndeplineşte, îşĭ va produce efectele sale din ḑiua contractuluĭ, şi dreptul va fi considerat ca dobîndit din acea ḑi (art. 1015) ([1]). De aceea, se şi decide că, într'o obligaţie condiţională, creditorul are, *pendente conditione*, maĭ mult de cât o expectativă. El are un drept, care de şi imperfect încă, totuşĭ nu poate fi jignit printr'o lege nouă ([2]).

Intr'o societate bine organisată, drepturile câştigate trebue să fie respectate de legiuitor, şi în acest sens Benjamin Constant a putut ḑice în una din cele maĭ frumoase ale sale cuvîntărĭ, că *retroactivitatea este cel maĭ mare atentat pe care legea poate să-l săvîrşească* ([3]).

Aplic. principiuluĭ neretroactiv. legilor la anexiunea de teritoriŭ.

Astfel, anexiunea unuĭ teritoriŭ la Regatul României, nu poate atinge întru nimic drepturile private anterior câştigate pentru locuitorĭ teritoruluĭ anexat; de unde resultă că tribunalele române trebue să aplice Dobrogenilor din oficiŭ legile otomane, de câte-orĭ va fi vorba de interese născute înainte de anexiune ([4]). Tot în puterea

([1]) Thiry, I. 21: Laurent, I. 198: Arntz, I. 39: Aubry et Rau. I. § 30, p. 121 (ed. a 5-a).

([2]) Veḑĭ t. VI a Coment. noastre, p. 51.

([3]) Discurs rostit la 1828, cu ocasia discuţieĭ legeĭ asupra preseĭ. Veḑĭ Laurent, *Principes*, I. 161.—Drepturile câştigate sub imperiul uneĭ legiuirĭ anterioare aŭ a se judeca şi regula după disposiţiile aceleĭ legĭ. Cas. rom. *Dreptul* din 1883, No. 66 şi Bulet. S. 1. 1883, p. 659.

([4]) T. Huc. I. 95, *in fine*. Cpr. Cas. fr. Sirey, 82. 1. 174: D. P. 83. 1. 147: Sirey, 84. 1. 25: C. Aix, Chambéry şi Grenoble. D. P. 71. 2. 73 şi 160: Sirey, 84. 2. 209.—Astfel, Curtea de casaţie a casat, cu drept cuvînt, o sentinţă a trib. de apel din Tulcea, care ceruse pentru legalisarea unuĭ testament, formele prescrise de codul nostru civil, iar nu acele ale legeĭ otomane, după care testamentul creştinilor poate fi făcut în faţa marturilor, cu legalisarea episcopilor, patriarhuluĭ, saŭ a representanţilor comunităţeĭ religioase a testatoruluĭ, potrivit ordinuluĭ vizirial din anul Egereĭ 1282 (1866). *Dreptul* din

acestuĭ principiŭ, Ruşiĭ trebue să aplice legile române în Basarabia retrocedată prin tratatul de la Berlin [1].

Tot astfel, într'un interes de ordine publică, şi pentru a nu aduce o vădită turburare socială, legea din 1 Iulie 1905, modificătoare a legeĭ organice a Curţeĭ de casaţie, a limitat dreptul de recurs în contra actelor administrative din trecut, şi nu a admis un asemenea recurs de cât numaĭ în contra actelor care nu primiseră o executare definitivă până la data promulgăreĭ acesteĭ legĭ (1 Iulie 1905); de unde resultă că este inadmisibil recursul făcut în contra unor acte ale putereĭ executive, săvîrşite şi definitiv executate înainte de promulgarea acesteĭ legĭ [2]. **L. asupra contenciosuluĭ administrativ din 1905.**

Retroactivitatea poate însă fi imperios cerută de interesul obştesc, şi în asemenea caz, legiuitorul este liber de a nu respecta drepturile dobîndite în puterea legeĭ vechĭ; căcĭ, retroactivitatea legilor nu maĭ este astădĭ oprită prin Constituţie, după cum era altă dată în Franţa, sub Constituţia din 5 fructidor anul III [3], şi după cum este şi astădĭ în Norvegia (art. 97 Constit.), în Statele-unite ale Americeĭ de nord (art. 1 Constit.), etc. Cu alte **Neretroactivitatea legilor nu este la noĭ un principiŭ constituţional**

1881, No. 77, şi Bulet. S-a 1, 1881, p. 707. Art. 39 din legea de la 30 Marte 1886, asupra organ. judecătoreştĭ din Dobrogea institue tribunale speciale pentru afacerile dintre Mahometanĭ, relative la organisarea familieĭ, la puterea părintească, la căsătorie, divorţ şi succesiunile ab intestat. Reforma org. judecătoreştĭ în Dobrogea este la ordinea dileĭ. Vedĭ proiectul de lege întocmit de d-l G. D. Benderli, *C. judiciar* din 1905, No. 71.

(1) Basarabia n'a putut fi considerată ca deslipită de teritoriul Românieĭ, pe cât timp n'aŭ fost îndeplinite cerinţile Constituţieĭ (art. 2) pentru această micşorare a teritoriuluĭ săŭ; şi în lipsa îndeplinireĭ acestor cerinţe, tratatul de la Berlin n'a putut fi obligator în acest punct pentru România; de unde resultă că instanţele române aŭ fost competente de a judeca un proces relativ la un imobil situat în Basarabia, până la încuviinţarea retrocedăreĭ eĭ prin o anume lege, conform Constituţieĭ. Cas. rom. Bulet. S-a 1, 1879, p. 14. Cpr. Aubry et Rau, I, § 75 bis, p. 449, text şi nota 6 (ed. a 5-a); Laurent, *Dr. international*, III, 222 urm.

(2) Cpr. Cas. rom. *Curierul judiciar*, din 1905, No. 63 şi *Dreptul* din acelaşĭ an, No. 61 (prima decisie dată în materie de contencios administrativ).

(3) «Nicĭ-o lege, dice art. 14 din această Constituţie, nicĭ criminală, nicĭ civilă, nu poate să aibă efect retroactiv».

cuvinte, art. 1 nu se adresează legiuitoruluĭ, ci judecătoruluĭ. «Legile nu aŭ efect retroactiv, ḑice art. 3 din codul spaniol de la 1888, *afară de casul uneĭ disposiţiĭ* contrare. *si no dispusieren lo contrario*».

Legiuitorul va face însă foarte bine de a nu abusa de acest drept; căcĭ, după cum a ḑis Benjamin Constant în discursul sus-citat: «*retroactivitatea rădică legeĭ caracterul sĕŭ, iar legea care are efect retroactiv nu maĭ este o lege*» ([1]).

Dar, dacă legiuitorul este liber de a viola principiul neretroactivităţeĭ înscris în art. 1 din codul civil, el este dator să respecte drepturile consfinţite prin Constituţie. Astfel, nu s'ar putea face o lege cu efect retroactiv, care să mĕ despoae de proprietatea mea, chiar pentru causă de utilitate publică, fără o dreaptă şi prealabilă despăgubire; pentru-că asemene lege, chiar fără efect retroactiv, ar fi contrară Constituţieĭ (art. 19) ([2]).

Autoriĭ nu sunt însă de acord asupra punctuluĭ de a se şti dacă retroactivitatea trebue, saŭ nu, să fie în mod expres prevĕḑută de lege.

Retroactivitatea expresă. Controversă. Dreptul roman cerea în această privinţă o manifestare *expresă* a voinţeĭ legiuitoruluĭ: «*Nisi nominatim et de præterito tempore et adhuc pendentibus negotiis cautum est*», ḑice legea 7, Cod, *De legibus*, 1. 14. S'ar putea ḑice şi s'a ḑis chiar că această soluţie trebue să se aplice şi astăḑĭ, pentru-că principiul neretroactivităţeĭ legilor are o prea mare însemnătate, spre a se putea deroga de la el într'un mod tacit ([3]).

La aceasta se rĕspunde însă că textul sus-citat, nefiind reprodus de codul actual, voinţa legiuitoruluĭ de a face o lege cu efect retroactiv trebue să fie neîndoelnică; însă ea nu are nevoe de a fi formulată în termenĭ expreşĭ, putênd să resulte şi din economia saŭ spiritul legeĭ. Rĕ-

---

([1]) Veḑĭ Laurent, I, 161, care reproduce fragmente din acest discurs.

([2]) Veḑĭ şi art. 481 C. civ. Cpr. Thiry, I, 14.—Dacă s'ar întâmpla însă ca o lege să comită acest abus, judecătoriĭ n'ar putea să înlăture legea, sub cuvînt că ar fi anti-constituţională. V. *suprà*, p. 62 urm. Cpr. Répert. Sirey, v° *Lois*, 484; Demolombe, I, 67.

([3]) Duvergier, *De l'effet rétroactif des lois*, disertaţie publicată in *Revue des revues de droit* (revistă belgiană), t. VIII, p. 4 urm. Această monografie a fost publicată şi în *Revue de droit fr. et étranger*, anul 1845, t. II, p. 1 urm. şi 95 urm.

mâne însă bine înţeles că, la caz de îndoială, legea nu va fi interpretată ca având efect retroactiv (¹).

Orì cum ar fi, aŭ efect retroactiv la noĭ, în parte, dacă nu în totul: legea din 19 Februare 1879 pentru anularea clauseĭ penale în împrumuturile băneştĭ; legea din 1 Martie 1881 pentru modificarea art. 409, 410 din Pr. civ. (²); art. 18 din legea asupra numeluĭ (18 Martie 1895 (³), etc. **Exemple de legĭ interpretative.**

Legile cu efect retroactiv se interpretă *stricto sensu*. Prin urmare, dacă legea ḑice că va avea efect retroactiv din cutare ḑi, fără a se ḑice *inclusiv*, nu se înţelege această ḑi. (Répert. Dalloz, v⁰ *Lois*, 357, 358). **Interpretarea legilor retroactive.**

Aplicarea principiuluĭ neretroactivităţeĭ la diferitele materiĭ ale dreptuluĭ.

Principiul înscris în art. 1 din codul civil după care, în lipsa uneĭ voinţe contrare a legiuitoruluĭ, legea nu are putere retroactivă, pare foarte simplu la prima vedere. Cu-toate-acestea, nu există principiŭ care să fi dat loc la maĭ multe dificultăţĭ practice. Aceasta provine din împrejurarea că neretroactivitatea nu este o regulă absolută. Sunt, în adevĕr, casurĭ în care judecătoriĭ trebue să aplice legea nouă unuĭ fapt juridic petrecut sub imperiul vecheĭ legislaţiunĭ. Doctrina şi jurisprudenţa fac, în această privinţă, maĭ multe distincţiĭ, şi aceste distincţiĭ constituesc tocmaĭ dificultatea materieĭ.

Care sunt regulele ce trebuesc urmate pentru deslegarea acestor dificultăţĭ? Iată-le în resumat.

Regulele de urmat cu privire la aplicarea principiuluĭ neretroactivităţeĭ legilor.

Prima regulă.—Legea nouă este aplicabilă faptelor petrecute sub legea veche, saŭ consecinţilor acestor fapte,

---

(¹) Cpr. Thiry, I, 15; T. Huc, I, 92; Répert. Sirey, v⁰ *Lois*, 486; Baudry et Fourcade, *Des personnes*, I, 139; Laurent, I, 164; D. Neagu, I, art. 1, No. 4; Degré, *Dreptul* din 1889, No. 44.

(²) Această lege a fost modificată prin maĭ multe legĭ posterioare, din care cea din urmă este acea din 1 Iunie 1905. Veḑĭ, *infrà*, explic. art. 189—191.

(³) Acest text are, în adevĕr, putere retroactivă până la punerea in aplicare a cod. civil. Cpr. Cas. rom. Bulet. 1901, p. 1631.

de câte-orĭ nimenĭ nu sufere nicĭ-o daună din această causă. In adevĕr, legea nouă fiind presupusă maĭ potrivită trebuinților sociale de cât acea veche, nimic nu se opune la aplicarea eĭ în privința faptelor juridice din trecut, de cât rĕul ce această aplicare imediată ar putea să aducă cetățenilor. Decĭ, de câte orĭ retroactivitatea nu aduce nicĭ-un rĕŭ membrilor societățeĭ, de atâtea-orĭ ea va putea și chiar va trebui să aibă loc (1).

A doua regulă.—De și aplicarea imediată a legeĭ noĭ. unor fapte din trecut, ar jigni întru cât-va drepturile unora din cetățenĭ, totușĭ această aplicare va avea loc, de câte-orĭ prejudiciul individual va fi maĭ puțin considerabil de cât rĕul social care ar resulta din întârḑierea aplicăreĭ legeĭ noĭ; căcĭ este de principiŭ că interesul individuluĭ trebue să cedeze înaintea aceluĭ social (2).

A treia regulă.—Legea nouă nu poate fi aplicată faptelor din trecut, de câte-orĭ lovește în drepturile câștigate ale cetățenilor; căcĭ binele social care ar resulta din retroactivitate ar fi cu mult inferior rĕuluĭ ce ar pricinuĭ în realitate. Violarea drepturilor câștigate aduce, în adevĕr, în totdeauna o turburare în sinul societățeĭ și o sgudue

(1) Cpr. Valette sur Proudhon, *État des personnes,* I, pag. 76; Thiry, I. 18.

Art. 853 C. com.

(2) In basa acesteĭ regule, atât tribunalul cât și Curtea din Bucureștĭ aŭ aplicat art. 853, § 3 din codul de comerț, modificat prin legea din 1895, și comercianților carĭ maĭ fuseseră falițĭ înainte de promulgarea asesteĭ legĭ, sub codul de comerț din 1887; căcĭ, ḑice Curtea, este de principiŭ, în materie de retroactivitate a legilor, că în caz de tăcere din partea legeĭ posterioare, judecătorul este ținut să-ĭ dea efect retroactiv, orĭ de câte-orĭ interesul general și ordinea publică o cer; și în materie comercială, interesul general este garantarea credituluĭ public, și această garantare n'ar maĭ exista dacă s'ar permite cu ușurință încheierea de concordate. Veḑĭ *Curierul judiciar* din 1899, No. 43, și *Dreptul* din acelașĭ an, No. 85.—Veḑĭ însă C. Bucureștĭ, *Dreptul* din 1900, No. 76. Veḑĭ în *C. judiciar, loco cit.*, conclusiile d-lor T. Stelian și M. Antonescu, carĭ susțineaŭ că art. 853 din codul de comerț se aplică numaĭ la concordatul judiciar, iar nu și la acel benevol, soluție care a și fost admisă de Curtea de casație. Veḑĭ *Curierul judiciar* din 1900, No. 28, și *Dreptul* din acelașĭ an, No. 32. Veḑĭ și t. VI a Coment. noastre, p. 721, nota 2.

până în temelia eĭ. Legea având datoria de a apăra drepturile cetățeanuluĭ, nu poate ea însășĭ să le nesocotească; or, aplicarea retroactivă a legeĭ noĭ, unor fapte din trecut, ar nesocoti în specie aceste drepturĭ, în loc de a le apăra ([1]).

Aceste regule fiind cunoscute, putem să pășim maĭ departe în aplicarea principiuluĭ neretoactivitățeĭ la diferitele materiĭ ale dreptuluĭ.

Excepțiĭ de la principiul neretroactivitățeĭ.

Principiul că legea nu are efect retroactiv sufere oarecare excepțiĭ.

1° Astfel, scopul legilor represive fiind maĭ cu samă înfrânarea rĕuluĭ și darea unuĭ exemplu spre folosul obștesc, pentru motive de umanitate, legea penală are *de drept* putere retroactivă, de câte-orĭ este maĭ ușoară (art. 2 C. penal) ([2]). Legile represive.

Astfel, faptul calificat crimă sub vechiul cod penal, se va judeca de tribunal și se va pedepsi cu închisoarea corecțională, dacă acest fapt s'a urmărit după modificarea cod. penal printr'o lege care ar fi corecționalisat faptul ([3]).

De asemenea, faptul calificat crimă de legea sub care s'a comis și delict de legea sub care se urmărește, se prescrie prin *cincĭ* anĭ, de oare ce legea nouă este maĭ ușoară ([4]).

Această soluție este aplicabilă, chiar în caz când de la judecarea în prima instanță și până la judecarea apeluluĭ condamnatuluĭ, saŭ de la judecarea în a doua in-

([1]) Cpr. Thiry, I. 18, care formulează foarte bine aceste regule deduse din lucrările luĭ Merlin și a luĭ Blondeau.

([2]) Cpr. și art. 4, § 3 din C. penal.—Dacă legea nouă pedepsește un fapt care nu era prevĕḑut de legea veche, faptul comis sub această din urmă lege va rĕmânea nepedepsit. De asemenea, dacă legea nouă îngreuiază pedeapsa faptuluĭ comis sub legea veche, care se judecă sub legea nouă, atuncĭ se va aplica legea veche sub care faptul s'a săvîrșit; căcĭ legea nouă are putere retroactivă numaĭ atuncĭ când este maĭ ușoară de cât acea veche. Cpr. Garraud, *Tr. th. et pratique de dr. pénal fr.*, I, 133, p. 241 (ed. a 2-a). Asupra chestiuneĭ de a se ști dacă o lege nouă regulatoare a competințeĭ are, saŭ nu, putere retroactivă, veḑĭ Degré, *Dreptul* din 1897, No. 76.

([3]) Cas. rom. S-a vacanțelor. Bulet. 1874, p. 243.

([4]) Cas. rom. *Dreptul* din 1875, No. 50 și Bulet. S-a II, 1874, p. 321.

stanță și până la judecarea recursuluĭ, ar fi intervenit o lege maĭ ușoară; și în asemenea caz, se va aplica condamnatuluĭ tot legea cea maĭ ușoară, adecă: acea intervenită în urma condamnăreĭ sale (1).

Dacă însă a intervenit o lege maĭ ușoară, după ce inculpatul a fost condamnat în mod definitiv potrivit legeĭ vechĭ, legea nouă, orĭ cât de ușoară ar fi, nu-ĭ maĭ poate folosi, fiind lucru judecat, și ne maĭ fiind nicĭ-o cale pentru a se putea reforma hotărîrea pronunțată sub legea veche (2).

Legile fiscale.

Legile fiscale n'aŭ însă nicĭ-odată putere retroactivă, afară de casul când ele ar prevede contrariul (3).

Legile interpretative.

2° Principiul neretroactivitățeĭ nu poate, de asemenea, să se aplice la legile interpretative, care tălmăcesc o lege a căruĭ înțeles este întunecos, după cum se spunea anume în proiectul primitiv a cărțeĭ preliminare din codul francez, pentru-că asemenea lege nu înființează o disposiție nouă, ci se identifică cu legea interpretată. Interpretarea uneĭ legĭ este însășĭ legea explicată saŭ înterpretată, maĭ lămurită însă și maĭ înțeleasă (4).

Legile interpretative fac decĭ corp cu acele interpretate, așa că ele îșĭ aŭ aplicațiune din ḑiua punereĭ în lucrare a legeĭ interpretate, fără nicĭ-o disposiție positivă în această privință (5), soluție admisă și la Romanĭ (Nov. 12).

---

(1) Garraud, *op. cit.*, I, 135, p. 249; Valette sur Proudhon, *État des personnes,* I, p. 37, nota *a*; Duranton, I, 74.

(2) Garraud, *op. cit.*, I, 136, p. 250 urm., text și nota 14; Demolombe, I, 65, *in fine.—Contrà:* Valette sur Proudhon, *op. cit.,* I, p. 36, 37, nota *a.*

(3) Cas. rom. Bulet. S-a 1, 1871, p. 105, și Bulet. 1883, p. 295 și 420; Trib. Prahova, *Dreptul* din 1883, No. 76; Neagu, *op. cit.*, I, art. 1, No. 278 urm. Cpr. Protopopescu-Pache, *Dreptul* din 1873, No. 45 (Neretroactivitatea legeĭ timbruluĭ).

(4) In cât privește legile interpretative din punctul de vedere internațional, veḑĭ Pillet, *Pr. de dr. international privé,* 115.

(5) C. Bucureștĭ, *Dreptul* din 1882, No. 60; Cas. rom. *Dreptul* din 1883, No. 36, și Bulet. 1883, p. 269; *Dreptul* din 1885, No. 85, și Bulet. S-a 1, 1885, p. 806; Bulet. 1899, p. 670 și *Dreptul* din 1899, No. 51 (cu observ. noastră; era vorba în specie de legea din 16 Martie 1899, care interpretă art. 33 din legea timbruluĭ): Trib. Ilfov, *C. judiciar* din 1898, No. 2; Judec. ocol. I Iașĭ (Haralamb), *Curierul judiciar,* 1905, No. 72;

Printre legile interpretative cele maĭ cunoscute la noĭ, vom menciona legea din 13 Februarie 1879 pentru menţinerea şi executarea art. 7 din legea rurală ([1]); legea din 13 April 1885 care, interpretând art. 291 din procedura civilă, relativ la dreptul de revisuire al Statuluĭ, comunelor, judeţelor, minorilor, etc., explică că prin cuvintele din acest text «dacă ceĭ însărcinaţĭ a-ĭ apăra nu i-aŭ apărat» se înţelege nu numaĭ lipsa totală de apărare, dar şi orĭ-ce apărare necomplectă, care nu ar îmbrăţişa toate punctele deduse în instanţă ([2]), etc. **Exemple de legĭ interpretative.**

Doctrina şi jurisprudenţa aseamănă legilor interpretative acele care nu fac de cât a formula principiile admise de dreptul vechiŭ ([3]).

Trib. Macon. şi C. Grenoble, Sirey, 95. 2. 187, şi Sirey, 1900. 2. 96; D. P. 1900. 2. 350; Cas. fr. D. P. 1900. 1. 502; C. Aix, Sirey, 1902. 2. 241 (cu nota luĭ Naquet); Mourlon, I, 74; Marcadé, I, 44; Demolombe, I, 66 şi 121; Thiry, I, 36; Laurent, I, 166 şi 286; Baudry, I, 64; Baudry et Fourcade, *Personnes*, I, 141; T. Huc, I, 94; Beudant, I, *Introduc.*, 133 urm.; Planiol, I. 251; Aubry et Rau, I, § 30, p. 102; § 38, p. 186, nota 3; Répert. Sirey, v° *Lois*, 496 urm.; C. G. Dissescu, *Cursul de drept public*, p. 537; Neagu, I, art. 1, No. 39 urm.; Kalinder, *op. cit.*, p. 154, şi toţĭ autoriĭ. Art. 8 din codul austriac dispune anume că legile interpretative se aplică şi la casurile anterioare, dacă legiuitorul n'a dispus contrariul, disposiţie care nu s'a maĭ reprodus în textul corespundĕtor din codul Calimach (art. 11).

([1]) Cpr. Judec. ocol. Jiŭ (Gorj), *Curierul judiciar* din 1905, No. 39.

([2]) Trebue să mencionăm cu această ocasie că s'a decis, cu drept cuvînt, că numaĭ minoriĭ ajunşĭ la majoritate aŭ dreptul de revisuire în contra hotărîrilor ce 'ĭ privesc, nu şi tutoriĭ lor, în timpul minorităţeĭ. Trib. Covurluiŭ, *Curierul judiciar* din 1904, No. 71 (cu observ. noastră). Această soluţie era admisă şi naintea revisuireĭ procedureĭ civile prin legea din 1900. Cpr. Cas. rom. Bulet. 1885. p. 523, şi Bulet. 1887, p. 794; *Dreptul* din 1885, No. 63, şi din 1887, No. 83.—Vedĭ însă Trib. Dorohoiŭ şi Ilfov, *Dreptul* din 1894. No. 2 şi *Curierul judiciar* din 1905. No. 22 (cu nota d-luĭ S. Scriban). **Dreptul la revisuire al minorilor.**

([3]) Cpr. Laurent, I, 168.—Prin urmare, nu se violează principiul neretroactivităţeĭ, când se aplică unuĭ fapt petrecut sub legea veche, legea nouă, care este identică cu acea veche. Cas. rom. Bulet. 1867. p. 549 şi 818; Bulet. 1868. p. 51, şi Bulet. 1869, p. 38.—De asemenea, nu se violează principiul neretroactivităţeĭ, când judecătoriĭ, pentru afacerĭ petrecute sub codul Caragea,

Legile politice şi de ordine publică.

3⁰ Legile politice, acele care regulează Constituţia Statului, organisarea puterilor în Stat, legile care interesează ordinea publică şi bunele moravurĭ, precum sunt: acele privitoare la capacitatea politică a cetăţenilor [1], şi în genere, toate legile care aŭ de scop garantarea siguranţeĭ publice, aŭ totdeauna putere retroactivă, pentru cuvîntul că nimenĭ nu poate să aibă un drept câştigat contra interesuluĭ obştesc [2]. Ante-proiectul de revisuire a luĭ Laurent este expres în această privinţă. «Ar fi absurd, dice foarte bine Duvergier, în disertaţia maĭ sus mencionată asupra retroactivităţeĭ legilor [3], de a menţine ceea ce turbură ordinea publică şi vatămă bunele moravurĭ, de a lăsa să subsiste pericolul pentru fie-care cetăţean şi anarhia în ţară, numaĭ sub cuvînt de a nu se atinge principiul neretroactivităţeĭ».

Legile de procedură.

4⁰ Legile relative la organisarea judecătorească, la procedură, competinţă şi la căile de executare, sunt aplicabile, atât în materie civilă cât şi penală, chiar contestaţiilor care aŭ de obiect fapte anterioare publicăreĭ lor. Prin urmare, principiul neretroactivităţeĭ se aplică numai la fondul dreptuluĭ, nu însă şi la legile de procedură, instrucţie saŭ competinţă, care ar modifica compunerea saŭ competinţa uneĭ instanţe judecătoreştĭ. Aceste legĭ cârmuesc

---

invoacă legea nouă numaĭ în argumentarea lor, iar în hotărire se intemeiază pe codul Caragea. Cas. rom. Bulet. 1869, p. 229.

(1) Astfel, s'a decis, cu drept cuvînt, că art. 19 din legea electorală din 1884, care loveşte de incapacitate electorală persoanele condamnate pentru delictul de mituire, atinge pe acela care a fost maĭ înainte condamnat pentru un asemenea delict, cu-toate-că legea electorală în vigoare în momentul condamnăreĭ nu prevedea acest caz de nedemnitate. Cas. rom. Bulet. 1891, p. 416 şi 513. Maĭ vedĭ încă Bulet. Cas. 1893, p. 383 şi Bulet. 1895, p. 640; Neagu, I, art. 1, No. 271 urm.

(2) Cas. rom. *Curierul judiciar* din 1901, No. 39; Laurent, I, 154 urm.; T. Huc, I, 93; Planiol, I, 257; Thiry, I, 24; Arntz, I, 44; Baudry et H. Fourcade, *Personnes*, I, 143; Beudant, *Introduc.*, I, 140; Aubry et Rau, I, § 30, p. 104, text şi note; Repért. Sirey, v⁰ *Lois*. 525 urm.—Vedĭ însă Al. Degré, *Dreptul* din 1889, No. 44, p. 346, care dice că legile politice nu cârmuesc trecutul de cât atuncĭ când aceasta resultă din textul saŭ interpretarea legeĭ.

(3) Vedĭ *suprà*, p. 80, nota 3.

faptele anterioare promulgăreĭ şi publicăreĭ lor. In adevĕr, nimic nu se opune la principiul neretroactivităţeĭ, precum ştim, de cât un drept anterior câştigat; or, nicĭ-odată părţile nu pot avea un drept câştigat în privinţa formelor şi juridicţiilor, pe care legea le institueşte într'un interes public (1).

Art. 739 şi 743 din procedura veche conţineaŭ o aplicare a principiuluĭ retroactivităţeĭ legilor de procedură. In adevĕr, după art. 739, toate procesele care, la promulgarea procedureĭ civile, se găseaŭ nu numaĭ în judecata tribunalelor şi a Curţilor, dar şi a Curţeĭ de casaţie după legea din 1847, aŭ trebuit să se reînceapă şi să se judece din noŭ, după procedura actuală, la tribunalele de judeţ competente. Se înţelege că numaĭ procesele care se găseaŭ pendente la aceste instanţe aŭ trebuit să se reînceapă, iar nu şi acelea care eraŭ definitiv stinse, după legea din 1847 (2). Art. 739 şi 743 Pr. civ. veche.

In cât priveşte procesele de despărţenie care, după legea nouă aŭ încetat de a fi de competinţa autorităţilor bisericeştĭ, ele aŭ trecut, cele de la consistoriĭ, la tribunalele de prima instanţă, iar cele de la episcopiĭ saŭ mitropoliĭ (instanţe de apel), la curţile apelative (art. 743 Pr. civ. veche). Art. 743 Pr. civilă.

Legea nouă nu poate însă să aibă vre-un efect asupra decisiilor anterioare rĕmase definitive sub legea ve- Hot. rĕmasă definitivă sub legea veche.

(1) Aubry et Rau, I, § 30, p. 105; Demolombe, I, 59; Baudry et H. Fourcade, *Personnes*, I, 175 urm.; Laurent, I, 231; T. Huc, I, 83; Planiol, I, 258; Demante, I, 9 bis IV; Répert. Sirey, v° *Lois*, 841 urm., 990 urm.; Beudant, *op. cit.*, I, 141; Marcadé, I, 55; Garraud, *op. cit.*, I, 138 urm.; Neagu, I, art. 1, No. 228 urm.; Kalinder, *op. cit.*, p. 334 urm.; Cas. rom. şi C. Craiova, Bulet. S-a vacanţelor, 1874, p. 243; Bulet. S-a I, 1879, p. 477; *Dreptul* din 1886, No. 12, şi din 1887, No. 48; *Curierul judiciar* din 1897, No. 38 şi Bulet. 1897, p. 1078; *Curierul judiciar* din 1902, No. 2; C. Iaşĭ şi Bucureştĭ, *Curierul judiciar* din 1898, No. 28 şi din 1899, No. 3; Judec. ocol VI Bucureştĭ, *Curierul judiciar* din 1905, No. 72; Trib. Ilfov şi C. Bucureştĭ, *Dreptul* din 1904, No. 6 şi *Curierul judiciar* din 1903, No. 80 (cu nota d-luĭ N. Chirculescu). Aceste din urmă două hotărîrĭ decid că legea proprietarilor din 1903 se aplică şi contestaţiilor pendente la punerea eĭ în aplicare. Vedĭ în această din urmă privinţă *suprà*, p. 77, *ad notam*

(2) Cas. rom. Bulet. din 1864, p. 170, şi din 1865, p. 59 şi 275.

che ([1]), fiind-că asemenea decisiĭ sunt pentru părţile care s'aŭ judecat ca şi un contract *(judicio quasi contrahimus)* ([2]), şi constituesc pentru partea câştigătoare adevĕrate drepturĭ dobîndite; de unde urmează că o decisie definitivă şi irevocabilă din timpul legeĭ vechĭ, nu maĭ poate fi supusă căilor de reformare saŭ de anulare înfiinţate de legea nouă ([3]).

Acţiune posesorie.

Legile de procedură avênd, în principiŭ, putere retroactivă, de aicĭ ar părea să resulte că o acţiune posesorie pornită sub legea veche la tribunal, ar trebui să se judece de judecătorul de ocol, în urma promulgăreĭ legei noĭ, iar nu de tribunal, care a încetat de a maĭ fi competent ([4]).

Perimare.

Din faptul că legile de procedură aŭ efect retroactiv, trebue să conchidem că cererea de perimare cată a fi instruită după legea în vigoare în momentul când ea a fost făcută, cu-toate-că instanţa a căreĭ perimare se cere ar fi fost începută sub o lege anterioară ([5]).

([1]) Cpr. Trib. Vîlcea, *Curierul judiciar* din 1905, No. 63.

([2]) Vedĭ asupra acestuĭ adagiŭ, t. VII a Coment. noastre, pag. 453, text şi nota 4.

([3]) Cas. rom. Bulet. 1868, p. 199.—O decisie pronunţată sub legea veche ar putea, însă, fi contestată pe cale de contestaţie la urmărire (art. 399 urm. Pr. civ.), dacă urmărirea s'ar face sub legea nouă.

([4]) C. Bucureştĭ, *Dreptul* din 1878—1879, No. 1; *Idem*, Sand. Nănoveanu, *Pr. civ.*, p. 1439.—*Contrà:* Cas. rom. Bulet. 1876, p. 89; *Dreptul* din 1879, No. 24, şi Bulet. 1879, p. 979; C. Focşanĭ (*Dreptul* din 1881, No. 81) care, ca instanţa de trimitere, în urma decisieĭ C. de casaţie în Secţiĭ-unite, era datoare să se conforme jurisprudenţeĭ Inalteĭ curţĭ. Această din urmă soluţie este generalmente admisă şi în Franţa, unde se decide în genere că judecătorul sezisat de o afacere, rĕmâne competent de a o judeca, chiar dacă legea nouă, care n'ar fi desfiinţat instanţa primitivă, ar fi declarat-o pe viitor incompetentă. «*Ubi acceptum est semel judicium, ibi et finem recipere debet* (L. 30, Dig., *De judiciis*, 5. 1). Cpr. Aubry et Rau, I. § 30, p. 105, text şi nota 15. In basa acestuĭ principiŭ, s'a decis că delictul prevĕdut de art. 129 din legea electorală, de care Curtea cu juraţĭ fusese sezisată, este singură competentă de a-l judeca, în urma legeĭ din 4 Maiŭ 1895, care deferă aceste delicte în judecata tribunalelor ordinare. Cas. rom. *Dreptul* din 1899, No. 49, şi Bulet. 1899, p. 572.

([5]) Répert. Sirey, v° *Lois*, 845; Cas. rom. Bulet. S-a 1, 1879, p. 477; Cas. fr. D. P. 53. 1. 272.—Din decisiile maĭ sus citate

In cât priveşte însă termenul de apel, recurs, etc., ele se regulează, conform art. 742 Pr. civ., după legea sub care s'a pronunţat hotărîrea, iar nu după acea în vigoare în momentul înmânăreĭ eĭ [1]. Numaĭ formele apeluluĭ, recursuluĭ, etc., se determină după legea în vigoare în momentul când ele sunt făcute [2]. **Apel, recurs.**

Hotărîrile judecătoreştĭ fiind *declarative*, iar nu atributive saŭ *constitutive* de drepturĭ [3], de aicĭ resultă că ele îşĭ produc efectul lor încă din momentul întroducereĭ acţiuneĭ [4]. **Efectul declarativ al hot. judecătoreştĭ.**

In fine, legea constrîngereĭ corporale din 12 Septembre 1864 are efect retroactiv pentru datoriile care aŭ **L. constr. corporale.**

---

resultă că se poate perima un proces început sub legea veche, dacă afacerea a rĕmas în nelucrare doĭ anĭ în materie civilă (art. 257 Pr. civ.), şi un an în materie comercială (art. 903 C. com)., de la aplicarea legeĭ noĭ. Cpr. Troplong, *Prescription,* II, 1078.

(1) Sub procedura veche, chestia era însă controversată. Astfel, Curtea de casaţie a decis că termenul de apel contra uneĭ sentinţe pronunţate sub vechiul cod de comerţ, se determină după acel cod (Bulet. 1889, p. 371), iar Curtea din Galaţĭ a aplicat legea sub care hotărîrea a fost comunicată *(Dreptul* din 1889, No. 28, p. 221).

(2) Répert. Sirey, *v° cit.*, 446; Cas. fr. D. P. 62. 1. 453; Sirey, 63. 1. 28; Neagu, I, art. 1, p. 28, 29, No. 233.

(3) Veḑĭ asupra acestuĭ principiŭ incontestabil, t. VI a Coment. noastre, p. 663, text şi nota 6. Art. 1263 din codul civil cuprinde o aplicare a acestuĭ principiŭ. Art. 457 deroagă, însă, de la principiul declarativ al hotărîrilor judecătoreştĭ, în privinţa interdicţieĭ. Cpr. Cas. rom. *Dreptul* din 1901, No. 30, şi Bulet. 1901, p. 384.

(4) Cas. rom. *Dreptul* din 1882, No. 81 şi Bulet. S-a I, 1882, p. 299; Cas. fr. D. P. 68. 1. 397.

Hotărîrile judecătoreşţĭ, necuprinḑênd de cât o declaraţie de drepturĭ preexistente între părţile contractante, de aicĭ se deduce în genere că o hotărîre care, asupra uneĭ acţiunĭ în revendicare, ordonă delăsarea unuĭ imobil, nu constitue un titlu translativ de proprietate, spre a servi de justă causă usucapiuneĭ. C. Iaşĭ, *Dreptul* din 1899, No. 76; Aubry et Rau, II, § 218, p, 543, text şi nota 5 (ed a 5-a); Troplong, *Prescription,* II, 883; Marcadé, *Idem,* p. 195; Leroux de Bretagne, *Prescription,* II, 875; Laurent, XXXII, 404; Colmet de Santerre, VIII, 372 bis IV; Arntz, IV, 2038; Vigié, III, 1602; Baudry, III, 1692; Baudry et Tissier, *Prescription*, 663. etc.— *Contră:* Rauter, *Pr. civile,* pag. 64, nota b (ed. din 1834). **Titlu just p. usucapiune.**

luat naştere înainte de promulgarea eĭ, însă numaĭ după un an de la această promulgare (art. 77). Acesta este un adevěrat termen de graţie ce se dă debitorilor spre a-şĭ plăti datoriile lor. Legea violează, în casul de faţă, fără nicĭ-un cuvînt, principiul neretroactivităţeĭ. Ştim însă că această lege din fericire nu s'a aplicat nicĭ-odată ([1]).

Aplicarea principiuluĭ neretroactivităţeĭ la legile care privesc starea şi capacitatea persoanelor.

Starea persoanelor. Definiţie.

Starea uneĭ persoane (*status*) este posiţia saŭ situaţia ce acea persoană ocupă în societatea civilă; este un mod de a fi, care face ca cineva să fie român saŭ străin, căsătorit saŭ necăsătorit, copil legitim saŭ natural, etc.

Capacitate.

Capacitatea este aptitudinea de a face oare-care acte ce derivă dintr'o stare oare-care.

Astfel, tatăl are asupra copiilor sĕĭ minorĭ neemancipaţĭ dreptul de corecţiune (art. 329 urm.). Calitatea de părinte, aceasta este starea luĭ, iar dreptul ce-ĭ conferă legea este o capacitate, o aptitudine care resultă din această stare (Thiry, I, 25).

Aceste principiĭ odată expuse, cată să cercetăm: când o lege nouă privitoare la starea şi capacitatea persoanelor modifică o lege anterioară, legea nouă este aplicabilă stăreĭ şi capacităţeĭ dobîndite sub legea veche?

Doctrina distinge. Starea care aparţine uneĭ persoane se consideră ca un drept câştigat, şi nu i se poate aplica legea nouă; pe când capacităţile saŭ aptitudinile care resultă din această stare nu constituesc dreptur̆ câştigate, şi vor fi supuse legeĭ noĭ, cât timp n'aŭ fost exercitate. Numaĭ în urma exercităreĭ lor, legea nouă nu poate să le maĭ atingă.

Impămîntenire, căsătorie, etc.

Astfel, legea nouă care ar modifica condiţiile împămîntenireĭ, saŭ condiţiile de validitate ale căsătorieĭ, nu sunt aplicabile împămîntenirilor ([2]) şi căsătoriilor săvîrşite

([1]) Vedĭ *suprà*, p. 49.

([2]) Decĭ, dacă am devenit român, prin împămîntenire, această calitate nu-mĭ poate fi rădicată prin o altă lege (art. 7, § 5 Constit.). Astfel, împămîntenirile îndeplinite altă dată, înainte de Regulament, prin căsătoria cu o pămînteancă, sunt valide

sub legea veche, care rĕmân valide, orĭ-care ar fi condiţile impuse de legea nouă. Se înţelege, însă, că legea nouă va fi aplicabilă persoanelor care, la promulgarea eĭ, ar fi proiectat numaĭ o căsătorie, saŭ străinilor cari n'ar fi apucat încă a se împămînteni.

Aceste principiĭ sunt aplicabile tuturor actelor stăreĭ civile în genere. Actele făcute sub legea veche rĕmân valide sub acea nouă, şi-şĭ produc astădĭ toate efectele lor, pentru-că constituesc adevĕrate drepturĭ câştigate. Din momentul însă a punereĭ în aplicare a coduluĭ actual, toate actele stăreĭ civile pe viitor trebue să fie făcute conform acesteĭ legĭ. **Actele stăreĭ civile.**

Dar, dacă legea nouă relativă la validitatea saŭ la dovedirea căsătorieĭ nu este aplicabilă căsătoriilor săvîrşite sub imperiul legeĭ vechĭ, legea relativă la capacitatea saŭ la incapacitatea femeilor măritate sunt, din contra, aplicabile tuturor femeilor căsătorite sub vechia legislaţie, pentru-că asemenea legĭ fiind de ordine publică, nu poate să fie vorba în specie de drepturĭ câştigate [1]. **Capacitatea femeeĭ măritate.**

Rĕmâne însă bine înţeles că actele făcute de o femee măritată sub legea veche, în timpul capacităţeĭ sale, sunt şi rĕmân valide.

Puterea părintească poate, ca şi aceea a bărbatuluĭ, să fie modificată printr'o lege nouă, aplicabilă imediat părinteluĭ investit cu autoritatea sa [2]. **Puterea părintească.**

astădĭ. De asemenea, străiniĭ născuţĭ şi crescuţĭ în România cari, în termenul legal, aŭ făcut declaraţia prescrisă de art. 8 din codul civil, înainte de modificarea art. 7 din Constituţie, aŭ dobîndit în mod definitiv calitatea de cetăţenĭ românĭ şi nu pot astădĭ fi şterşĭ din listele electorale. Cas. rom. *Dreptul* din 1885, No. 40, şi Bulet. S-a II, 1885. p. 302.

Străiniĭ pot însă fi supuşĭ la nouĭ condiţiĭ pentru a păstra această calitate, destul este ca ele să atârne de voinţa lor. Répert. Dalloz, v° *Lois*, 210. Ceea ce s'a dis în privinţa calităţeĭ de român, nu se aplică drepturilor civile, care pot fi restrînse printr'o lege nouă. Astfel, o lege nouă ar putea să modifice capacitatea străinilor, numaĭ o atare lege să nu se atingă de libertatea lor individuală şi de averea lor.

(1) Laurent, I, 175 urm.; Demolombe, I, 43 urm.; T. Huc, I, 65; Baudry et H. Fourcade, *Personnes*, I, 148; Planiol, I, 260; Aubry et Rau, I, § 30, p. 108 (ed. a 5-a); Neagu, I, art. 1, p. 10, No. 71; Kalinder, *op. cit.*, p. 185 urm.

(2) T. Huc, I, 65, *in fine;* Baudry et H. Fourcade, *op. cit.*, I, 148,

Despărţenie. Legile privitoare la despărţenie interesând, de asemenea, ordinea publică, se înţelege că ele aŭ efect retroactiv, ca şi legile privitoare la capacitatea saŭ incapacitatea femeilor măritate; de unde resultă că dacă o lege ar desfiinţa astădĭ despărţenia, soţiĭ nu s'ar putea despărţi, cu-toate-că ar fi căsătoriţĭ sub o lege care permitea divorţul ([1]); după cum soţiĭ căsătoriţĭ în Franţa înaintea introducereĭ divorţuluĭ prin legile din 1884 şi 1886, aŭ putut să se despartă în urma promulgăreĭ acestor legĭ.

Adopţiune, recunoaşterea copiilor naturalĭ. O lege nouă care ar modifica condiţiile adopţiuneĭ ([2]) saŭ a recunoaştereĭ copiilor naturalĭ, n'ar putea să se atingă de adopţiunile şi recunoaşterile făcute sub imperiul legeĭ vechĭ, fără a se călca principiul neretroactivităţeĭ. Astfel, adopţiunea bisericească, săvîrşită sub codul Calimach, este validă astădĭ, constituind un drept câştigat pentru aceĭ interesaţĭ. Legiuitorul rĕmâne însă liber de a modifica drepturile cari ar resulta din adopţiune.

Minoritate, majoritate, etc. Legile relative la minoritate saŭ majoritate, la puterea părintească, epitropie, interdicţie, etc., sunt de ordine publică, şi ca atare, aŭ efect retroactiv.

Astfel, legea nouă hotărînd majoritatea la 21 anĭ, în loc de 25, după cum era sub legea veche, a făcut majorĭ pe toţĭ aceĭ cari eraŭ minorĭ la promulgarea eĭ; şi *vice-versa,* dacă o lege nouă ar ridica majoritatea la o vîrstă maĭ înaintată, ea ar face, pentru viitor, să reintre sub epitropie pe toţĭ aceĭ cari ar fi fost majorĭ după legea anterioară ([3]). Cât pentru actele săvîrşite până la punerea

---

in fine ; Aubry et Rau, *loco cit.*, p. 109 ; Laurent, I, 182 ; Demolombe, I, 43 ; Neagu, I, art. 1, No. 72 ; Kalinder, p. 204.

([1]) Laurent, I, 180 ; Planiol, I, 260 ; Beudant, *op. cit.*, I, 129, p. 135 ; Neagu, I, art. 1, No. 49 ; Thiry, I, 25. — Dreptul de a se despărţi n'ar fi un drept câştigat de cât atuncĭ când ar fi fost exercitat sub legea veche. Cât timp soţiĭ nu l-aŭ exercitat el este o facultate, şi orĭ-ce facultate poate fi retrasă saŭ modificată după trebuinţile sociale. Thiry, I, 22, 25 ; Laurent, I, 180. Vedĭ şi *suprà*, p. 77.

([2]) Legea nouă nu poate să modifice calitatea de tată şi de copil adoptiv, fiind-că ele resultă dintr'un contract, legiuitorul rĕmânênd însă liber de a modifica drepturile care resultă din adopţiune. Dalloz, *Nouv. C. civ. annoté*, I, art. 2, No. 442 urm.

([3]) Laurent, *Principes*, I, 182 urm. şi *Dr. international*, V, 265 ; Mourlon, I, 69 bis ; Demolombe, I, 45 ; Thiry, I, 25, *in fine ;*

in aplicare a legeĭ care ar modifica majoritatea, se înţelege că ele vor fi respectate ca făcute în timpul capacităţeĭ.

Puterea părintească. De asemenea, mama care, după codul Calimach, nu avea puterea părintească, a dobîndit această putere conferită prin codul actual tuturor mamelor văduve (art. 326) ([1]).

Usufructul legal. Legea nouă, care ar desfiinţa puterea părintească, ar face de îndată să înceteze folosinţa legală a părinţilor, şi *vice-versa*, legea care ar înfiinţa usufructul legal necunoscut în legea veche, trebue să-şĭ primească de îndată aplicare, în privinţa copiilor anterior născuţĭ, pe când folosinţa legală nu-şĭ avea fiinţă, şi pentru toată averea a căreĭ veniturĭ ar fi fost capitalisate, conform art. 198 din codul Calimach (150 C. austriac) ([2]).

Râsipitorĭ. Controversă. După legile noastre anterioare, râsipitoriĭ eraŭ puşĭ sub îngrijirea unuĭ curator, perdênd astfel dreptul de a administra averea lor şi de a dispune de dînsa ([3]). După codul actual, râsipitoriĭ nu maĭ sunt însă incapabilĭ, ci tribunalul le rîndueşte numaĭ un consiliŭ judiciar, fără care eĭ nu pot face nicĭ-un act de înstrăinare, avênd libera administraţie a avereĭ lor (art. 458). Eĭ bine, legea nouă, care a dat râsipitoruluĭ o capacitate pe care el n'o avea altă dată, are efect retroactiv, şi astfel a făcut capabilĭ pe toţĭ râsipitoriĭ interdişĭ sub legea veche. Din momentul publicăreĭ legeĭ actuale, toţĭ aceĭ vădiţĭ întru râsipire, după cum se exprimă art. 357 din codul Calimach, aŭ putut decĭ cere de la tribunal râdicarea interdicţieĭ, rĕmânênd

---

Arntz, I, 47; Marcadé, I, 46; Demante, I, 9 bis V; T. Huc, I, 63; Planiol, I, 260; Baudry et H. Fourcade, *op. cit.*, I, 148; Aubry et Rau, I, § 30, p. 108; Fréminville, *Tr. de la minorité,* I, 5, p. 23 (Clermont, 1845); Neagu, I, art. 1, No. 67 urm.—*Contrà:* Vareilles-Sommières, *Une théorie nouvelle sur la rétroactivité des lois,* No. 53. Cpr. în acest din urmă sens art. 154 din legea de introducere a coduluĭ civil german *(Einführungsgesetz zum bürgerlichen Gesetzbuche).*

([1]) Cpr. Laurent, I, 187; Neagu, I, art. 1, p. 11, No. 74.

([2]) Cpr. Laurent, I, 189: Dalloz, *Nouv. C. civ. annoté*, I, art. 2, No. 452 urm.; Neagu, I, art. 1, No. 65; Aubry et Rau, I, § 30, p. 115, 116 (ed. a 5-a); Baudry et Fourcade, I, 146.—*Contrà:* C. Agen, Répert. Dalloz, v° *Lois,* 238.

([3]) Vedĭ art. 357, § 4, 361, 362, 375, 377 C. Calimach. Vedĭ şi codul Caragea, partea I, capit. 5, pentru râsipitorĭ.

rudelor dreptul de a provoca rînduirea unuĭ consiliŭ judiciar, potrivit art. 459 C. civil [1].

Filiaţiunea legitimă.

Legile relative la paternitatea şi filiaţiunea legitimă n'aŭ nicĭ odată efect retroactiv; de unde resultă că dovada filiaţiuneĭ legitime se va face după legea în vigoare în momentul naştereĭ copiluluĭ. In adevĕr, o lege nu poate să aibă efect retroactiv de cât pentru o causă oare-care de interes general, causă care nu există în specie [2].

Filiaţiunea naturală.

Dacă copilul natural, care a fost de bună voe recunoscut de părinţiĭ sĕĭ, are interes a dovedi această recunoaştere în justiţie, dovada se va face tot conform legeĭ în vigoare în momentul săvîrşireĭ recunoaştereĭ, conform reguleĭ: *tempus regit actum* [3].

Casul copiluluĭ natural născut sub codul Calimach.

Iată, însă, un copil născut sub codul Calimach, pe când cercetarea paternităţeĭ era permisă; acest copil, poate dovedi paternitatea astădĭ, faţă cu art. 307 care opreşte formal această acţiune? Curtea din Iaşĭ tăgădueşte acest

---

(1) Laurent, I, 191; Chabot, *Quest. transitoires*, v° *Prodigue*, § 1. Jurisprudenţa şi o parte din doctrină (cpr. Aubry et Rau, I, § 30, p. 109, text şi nota 24) merg însă maĭ departe, admiţênd că interdicţia rîsipitoruluĭ incetează de drept prin publicarea legeĭ noĭ, şi că curatoria ar fi de drept transformată în consiliŭ judiciar, ceea ce este maĭ greŭ de admis.—Merlin susţine că tribunalul sezisat prin cererea rîsipitoruluĭ de a ridica interdicţia, poate prin aceeaşĭ hotărîre să-ĭ rînduiască un consiliŭ judiciar, fără nicĭ-o cerere din partea rudelor. Şi această părere este inadmisibilă, căcĭ nu vedem cum tribunalul s'ar putea pronunţa asupra unuĭ punct necerut de nimenĭ.—In fine, după T. Huc (I, 64), interdicţia ar fi de drept ridicată, asemenea mĕsură neputênd să subsiste sub o lege care n'o admite, însă curatela nu poate să fie de drept transformată în consiliŭ judiciar, fără o nouă hotărîre din partea justiţieĭ. Vedĭ asupra acesteĭ controverse, Baudry et H. Fourcade, *Personnes*, I, 149; Répert. Sirey, v° *Lois*, 782 urm.; Dalloz, *Nouv. C. civ. annoté*, I, art. 2, No. 477 urm.; Neagu, I, art. 1, p. 11, No. 77 urm.

(2) Baudry et Fourcade, I, 145; Laurent, I, 190; T. Huc, I, 66; Aubry et Rau, I, § 30, p. 112, nota 33; C. Bordeaux, D. P. 87. 2. 163; C. Bucureştĭ, *Dreptul* din 1885, No. 40. Vedĭ şi decisiile citate în t. VII a Coment. noastre, p. 245, nota 1.

(3) Cpr. Bonnier, *Tr. des preuves*, 926, pag. 770 (ed. Larnaude, 1888); Laurent, I, 190; T. Huc, I, 66.

drept copilului ([1]). Chestiunea este controversată, și va fi discutată la locul eĭ, sub art. 307.

In cât privește cercetarea maternităţeĭ, admisă atât în legea veche cât şi în acea nouă, şi unde numaĭ mijloacele de probă diferă, chestiunea este de asemenea controversată ([2]). Cercetarea maternităţeĭ.

In materie de absenţă, regulele coduluĭ actual sunt aplicabile absenţelor anterioare a căror efecte se urmăresc sub legea nouă ([3]). Absenţă.

Aplicarea principiuluĭ neretroactivităţeĭ la legile privitoare la bunurĭ.

Toate bunurile sunt mobile saŭ imobile (art. 461). Dacă presupunem că legea nouă, schimbând natura unor bunurĭ, a declarat mobile nişte bunurĭ care altă dată eraŭ imobile, legea nouă nu se va putea aplica la actele anterioare promulgăreĭ acesteĭ legĭ, şi bunurile calificate, de părţĭ, mişcătoare sub legea veche, tot astfel vor fi şi sub legea nouă; de-oare-ce, în specie, nu e vorba de alt ceva de cât de interpretarea voinţeĭ şi intenţiuneĭ părţilor ([4]). Bunurĭ mobile saŭ imobile.

De asemenea, o lege nouă nu poate să se atingă de un drept real preexistent, fie proprietatea saŭ altul, fără a lovi în drepturile câştigate ([5]); de aceea vedem că art. 1415 din codul civil menţine bezmanul saŭ embaticul constituit sub legea veche ([6]). Drept real. Art. 1415.

([1]) *Dreptul* din 1888, No. 42; *Idem*, Laurent. I, 190, şi *Dr. international*, V, 265. Vedĭ şi t. VII a Coment. noastre, p. 105, nota, *in fine*.

([2]) Vedĭ autorităţile într'un sens şi în altul, citate în t. VII a Coment. noastre, p. 245, nota 2. Vedĭ şi Neagu, I. art. 1, p. 9, No. 59 urm.

([3]) Vedĭ Dalloz, *Nouv. C. civ. annoté*, I, art. 2, No. 382, şi art. 115, No. 5.

([4]) Demolombe, I, 46, şi XXV, 6; Baudry et H. Fourcade, *op. cit.*, I. 150; Aubry et Rau, I, § 30, p. 119, 120; T. Huc, I. 67.

([5]) Baudry et Fourcade, *op. cit.*, I. 151; Dalloz, *Nouv. C. civ. annoté*, *loco cit.*, No. 486; Cpr. Cas. fr. Sirey, 89. 1. 377; D. P. 90. 1. 109.

([6]) Această soluţie nu este însă, din punctul de vedere legislativ, la adăpost de orĭ-ce critică. Vedĭ Tratatul nostru în limba franceză, p. 227.—Dar, dacă bezmanul este menţinut, sunt însă

Executarea și modul de întrebuințare a drepturilor.

Nu trebue însă să confundăm însuşĭ dreptul, pe care legiuitorul trebue să-l respecte, cu executarea luĭ şi cu modurile de a-l întrebuința orĭ de a-l conserva, căcĭ aceste modurĭ sunt cârmuite de legea nouă, şi prin aceasta nu se violează întru nimic drepturile câştigate, de câte-orĭ se respectă actele îndeplinite (1).

Din cele maĭ sus expuse resultă doue consecințe importante:

Servituțiile reale. Controversă.

1° Servituțile care derivă din situația locului saŭ servituțile legale, existente în folosul saŭ în sarcina unuĭ fond, continuă a subsista, cel puțin după uniĭ, chiar în urma uneĭ legĭ neretroactive, care nu le ar maĭ admite în viitor, pentru-că ele constituesc adevĕrăte drepturĭ reale în folosul saŭ în sarcina unuĭ fond, a căror existență este la adăpostul schimbăreĭ de legislație (2).

Desființarea dijmeĭ, podveḑilor şi altor sarcinĭ. Art. 10 L. rurală.

desființate pentru totdeauna în toată întinderea Românieĭ: claca (boerescul), dijma, podveḑile, ḑilele de meremet, carele de lemn şi alte asemenea sarcine datorite stăpânilor de moşiĭ, saŭ în natură saŭ în banĭ, unele şi altele stabilite prin legĭ, hrisoave, saŭ învoelĭ perpetue orĭ timporale (art. 10 L. rurală din 1864). Vom vedea însă, în t. II, la titlul proprietățeĭ, că jurisprudența menține monopolurile ce aŭ proprietariĭ unor tîrguşoare de a tăia carne, de a vinde păcură, lumânărĭ, bĕuturĭ spirtoase, etc. şi de a percepe taxe pentru aceste drepturĭ. Cpr. asupra aceşteĭ chestiunĭ, Trib. Tecuciŭ, înaintea căruia am susținut noĭ înşine validitatea acestor drepturĭ, tribunalul dându-ne câştig de causă (*C. judiciar* din 1902, No. 48, cu observ. noastră), sentință asupra căreia a intervenit o decisie de respingere a Curțeĭ de casație (*Dreptul* din 1903, No. 26). Atât tribunalul din Tecuciŭ cât şi Curtea de casație decid, conform teorieĭ ce am susținut de mult (v. t. II, ed. 1-a, p. 435, nota 2), că aceste drepturĭ patrimoniale, intrate în mod definitiv în patrimoniul proprietarilor, sunt desființate numaĭ în cuprinsul vetreĭ satuluĭ, care fiind plătită, este proprietatea comuneĭ (art. 21 L. rurală din 1864).

(1) Baudry et Fourcade, *op. cit.*, I, 152; T. Huc, I, 68; Laurent, I, 149, 162; Dalloz, *Nouv. C. civ. annoté, loco cit.*, No. 490; Répert. Sirey, v° *Lois*, 717; Thiry, I, 33.

(2) Baudry et Fourcade, *loco cit.*, 153; T. Huc, I, 71; Demolombe, XI, 422; Duranton, V, 316.—*Contrà*: Aubry et Rau, I, § 30, p. 116 şi t. III, § 238, p. 4 urm. (ed. a 5-a); Laurent, VIII, 119; Baudry et Chauveau, *Des biens*, 929. Veḑĭ Dalloz, *Nouv. C. civ. annoté*, I, art. 2, No. 506 urm. şi Répert. Sirey, v° *Lois*,

2º Legea care supune unor formalităţĭ noĭ conservarea unuĭ drept real, este aplicabilă drepturilor reale existente la promulgarea acesteĭ legĭ. Astfel, ipoteca constituită sub legea veche, este supusă reînoireĭ prescrise de art. 1786 din codul civil. Termenul de 15 anĭ curge de la data punereĭ în lucrare a coduluĭ civil. In adevĕr, această mĕsură, înfiinţată de codul actual în interesul ordineĭ publice şi a desvoltăreĭ creditului ipotecar, constitue una din acele forme ale actelor pe care legiuitorul poate s'o schimbe, iar judecătorul s'o aplice la trecut, fără a călca principiul neretroactivităţeĭ [1]. Art. 1786.

Efectele usufructuluĭ se determină după legea care exista în momentul constituireĭ luĭ, iar nu după legea în vigoare în momentul deschidereĭ sale. Astfel, nu după legea actuală, ci după legea care era în vigoare în momentul constituireĭ usufructuluĭ, se va hotărî chestiunea de a se şti dacă usufructuarul trebue, saŭ nu, să dea cauţiune, cât timp trebue să ţină usufructul, etc. [2]. Efectele usufructuluĭ.

In privinţa moştenirilor ab intestat, trebue să decidem că legea nouă nu se poate aplica la moştenirile deschise sub acea veche; de oare-ce, în acel moment, ele constituiaŭ un drept câştigat pentru moştenitorĭ; şi *vice-versa*, legea nouă se va aplica singură moştenirilor deschise sub imperiul eĭ. In adevĕr, este de principiŭ că legea sub imperiul căreia o moştenire se deschide determină singură persoanele care aŭ dreptul de a o culege, capacitatea lor, precum şi partea fie-căruĭ moştenitor [3]. Până la deschi- Moştenirea ab intestat.

---

725 urm. Servituţile convenţionale sunt, de asemenea, cârmuite de legea care era în vigoare în momentul constituireĭ lor. Dalloz, *Nouv. C. civil annoté*, I, art. 2, No. 524 urm.

(1) Cas. rom. *Dreptul* din 1885, No. 3; *Dreptul* din 1886, No. 48, şi Bulet. 1886, p. 379; *Dreptul* din 1887, No. 35, şi Bulet. 1887, p. 201; Trib. Bacăŭ, C. Iaşĭ, Bucureştĭ şi Focşanĭ, *Dreptul* din 1885, No. 78; *Dreptul* din 1886, No. 36, 55 şi 67; Trib. Dolj, *Dreptul* din 1890, No. 72; D. C. Popescu, *Dreptul* din 1886, No. 50. Cpr. C. Grenoble, D. P. 83. 2. 89; Baudry et Fourcade, *op. cit.*, I, 153, *in fine*; T. Huc, I, 78; Demolombe, I, 60; Laurent, I, 218 urm.; Dalloz, *Nouv. C. civ., annoté*, I, art. 2, No. 492 urm. Vedĭ şi *infrà*, p. 109.

(2) Dalloz, *Nouv. C. civ. annoté*, I, art. 2, No. 495 urm.; Répert. Sirey, vº *Lois*, 679 urm.

(3) Cpr. Cas. rom. Bulet. S-a 1, 1872, consid. de la p. 360; *Drep-*

derea succesiuneĭ, ḍice foarte bine Curtea de casaţie, moştenitoriĭ nu aŭ un drept câştigat, ci numaĭ o simplă expectativă, pe care legea poate în totdeauna s'o modifice ([1]).

Separaţia de patrimoniĭ.

Dreptul de a cere separaţia de patrimoniĭ, în materie de moştenire (art. 781 urm.), se determină tot după legea care exista în momentul deschidereĭ moştenireĭ. Aceasta este legea care determină persoanele în drept de a cere separaţia de patrimoniĭ şi efectele acestuĭ beneficiŭ ([2]).

Acceptarea saŭ lepădarea moştenireĭ.

Legea din timpul deschidereĭ moştenireĭ nu cârmueşte, însă, de cât fondul drepturilor succesorale. Cât pentru formele acceptăreĭ saŭ repudiereĭ moştenireĭ, acele ale lichi-

---

tul din 1897, No. 46. şi Bulet. 1897, p. 339; C. Iaşĭ şi Bucureştĭ, *Dreptul* din 1875, No. 63; din 1886, No. 14; din 1887, No. 74; din 1888, No. 42 şi din 1894, No. 80, etc. Cas. fr. Sirey, 68. 1. 342; D. P. 69. 1. 301; Thiry, I. 26; Arntz. I. 56; Laurent, I, 235 urm.; Demolombe, I. 47; Planiol, I, 247; Baudry, I, 62; Baudry et Fourcade, *op. cit.*, I, 162, 164: Neagu, I, art. 1, No. 107 urm.; Kalinder, *op. cit.*, p. 230 urm.; T. Huc, I, 84; Aubry et Rau, I, § 30, p. 115, text şi nota 39 bis; Dalloz, *Nouv. C. civ. annoté*, I, art. 2, No. 528 urm., şi toţĭ autoriĭ.—Astfel, fetele care, în concurenţă cu fraţiĭ lor, n'ar fi putut moşteni pe părinţiĭ lor, dacă moştenirea s'ar fi deschis sub codul Caragea, îĭ vor moşteni astăḍĭ de o potrivă, dacă moştenirea s'a deschis sub legea actuală, pentru-că legea nouă le a făcut capabile din incapabile ce eraŭ.—De asemenea, copilul natural, a căruĭ filiaţiune este stabilită şi care, după codul Calimach, ar fi moştenit pe tatăl sĕŭ, dacă acest din urmă ar fi murit sub legea veche, nu-l maĭ poate moşteni astăḍĭ, dacă moştenirea s'a deschis sub legea nouă. C. Iaşĭ, *Dreptul* din 1888, No. 42 şi din 1894, No. 80; Cas. rom. *Curierul judiciar* din 1895, No. 25, şi Bulet. 1895, p. 764. Cpr. T. Huc, I, 84, p. 88; Dalloz, *Nouv. C. civ. annoté*, I, art. 2, No. 538.—*Contrà :* C. Bruxelles, Répert. Dalloz, v° *Lois*, 326, nota 2.

Moştenirea fetelor sub C. Caragea.

([1]) Cas. fr. D. P. 69. 1. 301. Cpr. şi Cas. rom. *Dreptul* din 1902, No. 74, consid. de la p. 602, coloana 2, şi Bulet. Secţiĭ-unite, anul 1877, consid. de la p. 442. Veḍĭ şi *suprà*. p. 76.

Art. 1743.

([2]) Laurent, I, 242; Répert. Sirey, v° *Lois*, 900; Neagu, I, art. 1, No. 117, 118.—Art. 1743, care dispune inscrierea separaţieĭ de patrimoniĭ, se aplică şi moştenirilor deschise sub legea veche, întru cât formalităţile edictate de legea nouă pentru conservarea unuĭ drept se aplică, după cum am vĕḍut *suprà*, p. 97, şi drepturilor existente în momentul promulgăreĭ acesteĭ legĭ. Laurent, *loco cit.*; Répert. Sirey, *v° cit.*, 901.

dărei și ale împărțelei ei, ele sunt supuse legilor în vigoare în momentul când aceste acte se fac (1).

Iată, însă, o moștenire deschisă sub legea veche și acceptată sub legea nouă; această moștenire se va regula tot după legea veche, căci dreptul moștenitorului la această succesiune forma un drept câștigat încă de sub imperiul acestei legi, și efectele acceptărei se urcă în totdeauna la momentul în care defunctul s'a săvîrșit din viață (2). «Intrarea în moștenire, dice art. 1025 din codul Calimach, orĭ și când se va face, se socotește din vremea morței lăsătoruluĭ moștenireĭ». **Moștenirea deschisă sub legea veche și acceptată sub legea nouă.**

In cât privește moștenirea testamentară, capacitatea saŭ incapacitatea testatoruluĭ se determină după legea în vigoare în momentul facereĭ testamentuluĭ. Fiind, însă, că testamentul nu-șĭ produce efectele sale de cât la moartea testatoruluĭ, trebue să se țină socoteală de schimbările de legislație care ar putea să intervină între data testamentuluĭ și moartea testatoruluĭ. Dacă testatorul, capabil de a testa în momentul facereĭ testamentuluĭ, a fost declarat incapabil printr'o lege nouă intervenită înaintea morțeĭ sale, el va fi de bună samă atins prin această lege (3). **Moștenirea testamentară. Capacitatea testatoruluĭ.**

Dacă, însă, legea nouă declară capabilă de a testa pe o persoană care era incapabilă sub legea veche, legea nouă nu validează testamentul făcut de acea persoană în timpul incapacitățeĭ sale, ci îĭ conferă numaĭ dreptul de a face un testament valid (4).

«Cea din început netemeinică orînduire a voințeĭ celeĭ de pe urmă, dice art. 730 din codul Calimach, (art. 576 C. austriac), nu se întărește prin **Art. 730 C. Calimach.**

(1) Répert. Sirey, v° *cit.*, 902 urm.; Répert. Dalloz, v° *Lois*, 333; Dalloz, *Nouv. C. civ. annoté*, I, art. 2, No. 560 urm.; Neagu, I, art. 1, No. 115; Kalinder, *op. cit.*, p. 235; Cas. fr. Sirey, 37. 1. 393, și Répert. Dalloz, v° *Successions*, 591, p. 298, nota 2.

(2) Cpr. Dalloz, *Nouv. C. civ. annoté*, I, art. 2, No. 555.

(3) T. Huc, I. 85; Thiry, I, 29; Laurent, I, 238; Demolombe, I, 49; Baudry et H. Fourcade, *op. cit.*, I, 163; Dalloz, *op. cit.*, I, 605; Neagu, I, art. 1, No. 132 urm. Este vorba bine înțeles, în specie, de capacitatea de drept, căcĭ capacitatea fisică saŭ de fapt nu are nevoe de a exista de cât în momentul facereĭ testamentuluĭ. Thiry, *loco cit.*, p. 28, 29.

(4) Vedĭ autoriĭ *suprà* citațĭ și Dalloz, *op. cit.*, 606. — *Contrà*: Meyer, *Pr. sur les questions transitoires*, p. 179. Părerea jurisconsultuluĭ olandez a rĕmas însă isolată.

cele din urmă intâmplări, ci la aşa fel de intâmplare are loc moştenirea ab intestat (fără testament). Decĭ, dacă cineva fiind vrisnic, aŭ arătat voinţa sa cea de pe urmă, nu se intăreşte pentru că in urmă aŭ ajuns în legiuită vrîstă, dacă nu va face alt testament».

Capacitatea saŭ incapacitatea de a testa.

De asemenea, legea care declară pe o persoană incapabilă de a testa, atuncĭ când acea persoană ar fi fost capabilă sub legea veche, nu anulează testamentul făcut în timpul capacităţeĭ sale, dacă testatorul a murit sub legea veche; căcĭ, precum se exprimă art. 729 din codul Calimach (art. 575 C. austriac): «după regula obştească, cele din început temeinice nu se oboră de cele în urmă întâmplate».

Dacă, însă, testatorul a murit sub legea nouă, care-l declară incapabil, testamentul nu-şĭ va produce efectele sale. In adevĕr, legatarul neavĕnd un drept câştigat de cât la moartea testatoruluĭ, adecă: sub legea nouă, nu se poate ḑice că, prin aplicarea acesteĭ legĭ, s'ar viola principiul neretroactivităţeĭ. (Veḑĭ *suprà*, p. 76).

Capacitatea legatarilor.

Până acum ne-am ocupat despre capacitatea saŭ incapacitatea testatoruluĭ. In cât priveşte capacitatea de a primi din partea legatarilor, ea se determină după legea în vigoare în momentul morţeĭ testatoruluĭ; căcĭ numaĭ atuncĭ testamentul începe a-şĭ produce efectele sale [1].

Legate condiţionale.

Această şoluţie este adevĕrată chiar în privinţa legatelor condiţionale [2].

Formele testamentuluĭ.

Cât pentru chestiunea de a se şti dacă testamentul este valid în forma sa, aceasta se va determina după legea

---

(1) Thiry, I, 29, p. 29; Arntz, I. 57; Laurent, I, 236 urm.; Demolombe, I, 49, şi XVIII, 715; Baudry et Fourcade. I, 162; Marcadé, III, art. 906, No. 498; Dalloz, *Nouv. C. civ. annoté. loco cit.*, 609 urm.; Neagu, I, art. 1, No. 140 urm.; Kalinder, *op. cit.*, p. 248. Astfel, aşezămintele de mână moartă neavĕnd trebuinţă la noĭ, sub legea veche, de autorisarea putereĭ executive pentru a dobîndi un legat, nu se poate invoca contra lor disposiţia art. 811 din codul actual, pentru legatele dobîndite în timpul legeĭ vechĭ; căcĭ prin aceasta s'ar viola principiul neretroactivităţeĭ. Cas. rom. Bulet. S-a civ., 1870, p. 34.

(2) Neagu, I, art. 1, p. 18, No. 142; Baudry et Fourcade. *loco cit.*; Demolombe, I. 49.—După Toullier (III, partea I, 91 urm.), capacitatea legataruluĭ condiţional s'ar determina conform legeĭ în vigoare în momentul îndepliniriĭ condiţieĭ.

care era în vigoare în momentul redactăreĭ actuluĭ ([1]). *Tempus regit actum.* .

Proibiţia testamentelor conjunctive fiind, după uniĭ, relativă la forma actuluĭ, iar nu la capacitate, se susţine şi se admite în genere că disposiţia art. 857 nu va atinge asemenea testamente făcute în mod valid sub legea veche ([2]). **Testamente conjunctive. Art. 857.**

In cât priveşte însă reserva şi partea disponibilă, testamentul ne fiind de cât o expectativă, vom vedea maĭ la vale că ele se determină după legea în vigoarea în momentul morţeĭ testatoruluĭ. **Reserva şi partea disponibilă.**

Tot după legea care era în vigoare la această epocă, trebue să se aprecieze legalitatea unuĭ testament grevat de o substituţie fideicomisară (art. 803 ([3]). **Substit. fideicomisară. Art. 803.**

([1]) C. Bucureştĭ, *Dreptul* din 1882, No. 66, şi din 1884, No. 69; Trib. Argeş şi Brăila, *Dreptul* din 1882, No. 23, şi din 1883, No. 29; Marcadé, I, 52; Saintespès-Lescot, *Don. et test.*. I, 15; Neagu, I, art. 1, No. 31 urm.; Kalinder. *op. cit.*, p. 253; Thiry. I, 29; Planiol, I, 247; Arntz, I, 45 şi 57, *in fine*; Laurent. I, 202; Demolombe, I, 49; Aubry et Rau, I, § 30, p. 101; Baudry et Fourcade. I. 173; Chabot. *Quest. transitoires*, v° *Testament*, § 1; Répert. Sirey, v° *Lois*, 928 urm.; Dalloz, *Nouv. C. civ. annoté, loco cit.*, 624 urm.—*Contrà:* T. Huc, I, 73; Mailher de Chassat. *Tr. de la rétroactivité des lois*, II, p. 3 urm. Vedĭ *infrà*, p. 109 urm.

([2]) Cas. rom., *Dreptul* din 1881, No. 40. şi Bulet. S-a I, anul 1881, p. 300: C. Iaşĭ. Craiova şi Bucureştĭ. *Dreptul* din 1895. No. 18; din 1898. No. 84. şi din 1900, No. 46; Cas. fr. D. P. 45. 1. 126. Vedĭ şi alte decisiĭ maĭ vechĭ citate în Dalloz, *Nouv. C. civ. annoté*. art. 2, No. 628. Tot în acelaşĭ sens se pronunţă şi doctrina. Vedĭ Laurent. XV. 323; Demolombe, XXI, 20; Aubry et Rau, VII. § 667, *in fine*, p. 101; T. Huc, VI, 267; Neagu. I. art. 1. No. 143.—*Contrà:* Nacu, I, p. 56. No. 15. Asupra chestiuneĭ de a se şti dacă oprirea testamentelor conjunctive este. saŭ nu, privitoare la forma actuluĭ, vedĭ explic art. 885, şi t. VIII a Coment. noastre, p. 90, *ad notam*.

([3]) Cas. fr. D. P. 58. 1. 308; Trib. Argeş. *Dreptul* din 1882, No. 23; Aubry et Rau. I. § 30. p. 124; Baudry et Fourcade. *op. cit.*. I. 165. *in fine*; Demolombe, I, 49; Chabot. *Quest. transit.*, v° *Substitution*, § 2; Répert. Sirey, v° *Lois*. 941; Arntz, I, 57; Neagu. I. art. 1, p. 18, No. 136 urm.; Dalloz, *Nouveau C. civ. annoté*, I, art. 2. No. 632 urm.

Astfel. substituţia fideicomisară ce ar resulta dintr'un testament făcut sub codul Calimach, după care asemenea substituţiĭ eraŭ permise (art. 781 urm.). n'ar fi validă astădĭ, dacă testatorul s'ar fi săvîrşit din viaţă sub legea nouă. care o- **Art. 781 urm. C. Calimach.**

Interpretarea voinţeĭ testatoruluĭ.

De câte-orĭ, însă, va fi vorba de interpretarea voinţeĭ testatoruluĭ, de atâtea-orĭ se va aplica legea sub care s'a făcut testamentul; căcĭ testatorul nu poate fi presupus a fi avut în vedere de cât această lege ([1]).

Aplicarea principiuluĭ neretroactivităţeĭ la raport şi reducţiune a dat loc la maĭ multe dificultăţĭ.

Raport. Art. 1914.

In cât priveşte raportul, codul nostru are o disposiţie transitorie, şi anume art. 1914, după care fiica înzestrată sub legea veche nu poate veni astăḑĭ la moştenirea înzestrătoruluĭ, de cât raportând dota primită. Ea poate să se scutească de raport, însă numaĭ sub condiţia de a renunţa la moştenirea înzestrătoruluĭ ([2]). Acest text a fost explicat în t. VIII a Coment. noastre, p. 174 urm., şi ne mărginim a trimite pe cetitorĭ la studiul nostru anterior.

Donaţiunĭ făcute sub legea veche. Controversă.

Trebue însă să discutăm o chestie foarte delicată, şi anume: aceea de a se şti dacă art. 1914 este, saŭ nu, aplicabil la donaţiunile făcute sub legea veche. Cu alte cuvinte, donaţiunile între viĭ, făcute sub imperiul uneĭ legĭ care le scutia de raport, după cum era codul Caragea ([3]), trebue, saŭ nu, să fie raportate la moştenirile deschise sub legea nouă, care ordonă raportul? Chestiunea este controversată.

După un sistem, raportul donaţiunilor urmează a se regula conform legeĭ care era în vigoare în momentul facereĭ daruluĭ, iar nu conform aceleĭ care este în vigoare în momentul deschidereĭ moştenireĭ, pentru-că donaţiunea fiind un contract în principiŭ irevocabil (art. 801), trebue

---

preşte substituţiile (art. 803). Cas. rom. Bulet. 1880, p. 104; C. Bucureştĭ, *Dreptul* din 1884, No. 69; din 1886, No. 14 şi din 1887, No. 11. Substituţia nu va fi validă de cât atuncĭ când moştenirea s'a deschis sub legea veche. Trib. Suceava, *Dreptul* din 1890, No. 27.—In basa acestor principiĭ necontestabile, s'a decis cu drept cuvînt de Curtea de casaţie, în Secţiĭ-unite, că după legea în vigoare în momentul morţeĭ testatoruluĭ se va decide dacă condiţia pusă într'o disposiţie testamentară este, saŭ nu, licită. *Dreptul* din 1902, No. 74, consid. de la p. 602, coloana 2, şi *C. judiciar* din 1903, No. 1.

([1]) Répert. Dalloz, v° *Lois*, 319, şi v° *Biens*, 251.

([2]) Cas. rom. Bulet. S-a I, anul 1884, p. 392.

([3]) In codul Calimach, raportul (sinisfora) îşĭ avea fiinţă (art. 1006 urm.), însă dota nu era raportabilă (art. 1010, lit. g. şi 1013).

să fie cârmuită în toate efectele sale de legea care era în vigoare în momentul formăreĭ contractuluĭ, ceea ce însemnează că raportul nu va avea loc (1).

După un alt sistem, care ni se pare mult maĭ juridic, raportul va avea loc, conform legeĭ în vigoare în momentul deschidereĭ moştenireĭ, de şi donaţiunea ar fi fost făcută sub o lege care nu prevedea raportul (2).

---

(1) Cas. rom. şi C. Bucureştĭ, Bulet. S-a I, 1881, p. 841; *Dreptul* din 1881, No. 38, şi din 1882, No. 8; Chabot, *Quest. transit.*, v° *Rapport à successions*, tit. 2, p. 209; Répert. Sirey, v° *Lois*, 912 urm.

(2) «Considerând, dice o decisie a Curţeĭ noastre supreme, dată în Secţiĭ-unite, că, în ceea ce priveşte donaţiunea, este incontestabil că legea nouă nu poate avea cea maĭ mică influenţă asupra eĭ, fiind vorba de un fapt complect, desăvîrşit; în ceea ce priveşte însă dreptul de moştenire, donatarul faţă cu moştenirea donatoruluĭ, n'are până în momentul deschidereĭ sale de cât o simplă expectativă, care nu constitue un drept câştigat pentru donatarul erede, şi care nu dobîndeşte calitatea aceasta de cât din momentul deschidereĭ succesiuneĭ; că, în momentul acesta, legiuitorul este liber de a reglementa şi de a organisa astfel cum înţelege maĭ bine moştenirile nedeschise încă, fără a se putea susţine că, în această privinţă, s'a violat vre-un drept câştigat; că raportul fiind o condiţie esenţială pentru ca donatarul succesibil să poată moşteni, de aicĭ urmează că acest raport este aplicabil chiar persoaneĭ care a primit de la *de cujus* o donaţiune sub legea Caragea, fără a se viola prin aceasta principiul neretroactivităţeĭ legilor, succesiunele regulându-se după legea in vigoare în momentul deschidereĭ lor; că egalitatea, care este basa organisăreĭ noastre politice, este asemenea şi principiul fundamental pe care se intemeiază sistemul nostru succesoral; că disposiţia art. 1914 nu este o excepţie, ci o aplicaţie a principiuluĭ că orĭ-cine vroeşte a moşteni trebue să raporteze, afară numaĭ dacă a fost expres şi formal dispensat de aceasta».

Bulet. Cas. Secţ.-unite din 1877, p. 441, şi *Dreptul* din 1878, No. 1; *Idem*, C. Bucureştĭ, *Dreptul* din 1876, No. 5; Cas. fr. Répert. Dalloz, *Successions*, 1020, notele 2 şi 3; Grenier, *Donations*, III, 534, p. 654 urm. (ed. Bayle-Mouillard din 1847); Merlin, Répert. *Effet rétroactif*, S-a III, § 3, art. 6, No. 2; B. M. Missir, *Dreptul* din 1876, No. 2. Vedĭ şi distincţia făcută de Laurent (I, 243), care găseşte această părere prea absolută. Cpr. Aubry et Rau, I, § 30, p. 124, 125: Baudry et H. Fourcade, *op. cit.*, I, 166. Aceştĭ autorĭ recunosc, în principiŭ, că legea nouă trebue să decidă dacă este, saŭ nu, loc la raport, însă nu aplică această lege de cât atuncĭ când ea impune asemenea obligaţie în mod imperativ şi absolut. Când însă legea nouă lasă dispensa de raport la facultatea dăruitoruluĭ, precum este codul actual

Disposiţiĭ testamentare.

In cât priveşte însă liberalităţile testamentare, toţĭ autoriĭ recunosc că raportul e cârmuit de legea în vigoare în momentul morţeĭ testatoruluĭ, fiind raţional de a presupune că dispunĕtorul a înţeles a se referi la această lege, întru cât el n'a derogat de la dînsa ([1]).

Reducerea donaţiunilor şi a legatelor.

Chestiunea reducereĭ donaţiunilor şi a legatelor nu este maĭ puţin delicată de cât acea a raportuluĭ. Iată, în adevĕr, o donaţiune saŭ un testament făcut sub legea veche, şi care întrece partea disponibilă. Moştenitoriĭ neapăraţĭ saŭ reservatarĭ sunt în drept, după moartea autoruluĭ lor, să ceară reducerea unor asemenea disposiţiĭ. Care este însă legea ce urmează a fi aplicată în specie, pentru a se socoti reserva saŭ legitima şi partea disponibilă: legea veche, saŭ acea nouă?

Testamente.

In cât priveşte testamentele, ele neconstituind pentru legatar în tot timpul vieţeĭ testatoruluĭ, de cât o expectativă, o speranţă ([2]), reserva şi partea disponibilă se vor determina după legea în vigoare în momentul morţeĭ testatoruluĭ, în specie, după legea cea nouă, soluţie admisă şi la Romanĭ ([3]); pentru-că numaĭ atuncĭ el este presupus a-şĭ face testamentul. Legatarul, de şi are un act în favoarea sa încă de sub legea veche, totuşĭ nu are în această privinţă nicĭ-un drept câştigat, pentru-că dreptul

---

(art. 751 şi 846), autoriĭ de maĭ sus aplică legea veche, sub cuvînt că donaţiunile făcute sub o lege care nu admitea raportul, după cum era codul Caragea, sunt presupuse a fi făcute cu dispensă de raport, distincţie care se vede în totul admisă printr'o sentinţă a trib. din Brăila (*Dreptul* din 1884, No. 10), şi care pare să resulte şi din considerentele uneĭ decisiĭ a Curţeĭ de casaţie (Bulet. 1872, p. 361). Secţiile-unite aŭ pus însă în principiŭ, prin decisia de maĭ sus, că dispensa de raport nu poate să resulte din imprejurarea că legea sub care s'a făcut donaţiunea nu impunea raportul, şi că o astfel de dispensă nu poate să resulte în mod expres de cât din actul de donaţie. Cum era însă dăruitorul să scutească pe donatar de raport, atuncĭ când el nu putea să prevadă că o lege nouă are să impună obligaţia raportuluĭ?

([1]) Dalloz, *Nouv. C. civ. annoté*, I, art. 2, No. 584 şi autoriĭ citaţĭ acolo.

([3]) Vedĭ *suprà*, p. 76 şi 100.

([2]) «*Cùm quæritur, an filii de inofficioso patris testamento possint dicere, si quartam bonorum partem mortis tempore testator reliquit, inspicitur*» (L. 6. Cod. *De inofficioso testamento*, 3. 28).

său nu s'a deschis de cât prin moartea testatoruluĭ, adecă: sub legea nouă ([1]).

In privinţa donaţiunilor însă, chestiunea este controversată. Uniĭ aplică şi la donaţiunĭ legea în vigoare în momentul morţeĭ dăruitoruluĭ, sub cuvînt că partea disponibilă ar atârna de reservă, care fiind o parte din moştenire, nu s'ar deschide de cât prin moartea luĭ *de cujus* ([2]). Donaţiunĭ. Controversă.

Părerea generală este însă că reserva se determină după legea care era în vigoare în momentul facereĭ donaţiuneĭ, soluţie care era admisă şi în dreptul roman (Nov. 92, capit. 1); pentru-că donaţiunea a transmis imediat şi în mod irevocabil, primitoruluĭ daruluĭ, proprietatea bunurilor cuprinse în ea. Din acest moment există deci un drept câştigat pentru acel care a primit donaţiunea ([3]).

Acest principiŭ este generalmente admis în casurile când legea nouă ar fi micşorat partea disponibilă, mărind reserva, după cum a făcut legea noastră ([4]), saŭ în caz când legea nouă ar fi înfiinţat o reservă, care n'ar fi avut loc sub legea veche, după cum a făcut codul actual faţă de codul Caragea ([5]), după care se putea dispune prin darurĭ între viĭ de întreaga sa avere, fără nicĭ-o restricţie ([6]), şi după care descendenţiĭ şi ascendenţiĭ nu aveaŭ drept la Casul când legea nouă ar fi micşorat partea disponibilă, mărind reserva.

([1]) Laurent, I, 244: Demolombe, I, 49; Marcadé, I, 49, care revine asupra primeĭ sale opiniunĭ: Baudry, I, 63; Baudry et Fourcade, I, 168; Aubry et Rau, I, § 30, p. 127; Répert. Sirey, *v° cit.*, 927; Thiry, I, 29, p. 29: Arntz, I, 57; Planiol, I, 247; Dalloz, *Nouv. C. civ. annoté, loco cit.*, 687 urm.; Neagu, I, art. 1, p. 19, No. 153; Kalinder, *op. cit.*, p. 250.

([2]) Laurent, I, 245 urm.: Baudry et Fourcade, *op. cit.*, I, 167 urm.; Levasseur, *Portion disponible*, p. 193 urm.; Toullier-Duvergier, III, partea I, 119; Neagu, I, art. 1, p. 20, No. 161.

([3]) Vedĭ autorităţile citate în Répert. Sirey, v° *Lois*, 917 urm. şi în Dalloz, *Nouv. C. civ. annoté*, I, No. 704 urm. Cpr. B. M. Missir, *Dreptul* din 1876, No. 3, p. 24.

([4]) Cpr. art. 841, 843 din codul actual cu art. 1282, 1284 din codul Calimach (951 C. austriac).

([5]) Cpr. art. 33, partea IV, capit. 3 din codul Caragea.

([6]) Cu-toate-că codul Caragea este mut asupra reserveĭ în capit. relativ la donaţiunĭ, totuşĭ uniĭ aplică şi la donaţiĭ dispoziţiile de la testamente. Vedĭ Bărbătescu, *op. cit.*, p. 344. Cpr. şi Trib. Brăila (sentinţă *suprà* citată), *Dreptul* din 1884, No. 10.

o reservă, de cât în privința dispozițiilor testamentare ce ar fi făcut autorul lor.

Casul când legea nouă ar fi mărit partea disponibilă, micșorând reserva.

Doctrina nu maĭ este însă de acord în ipotesa în care legea nouă, în loc de a fi micșorat partea disponibilă, ar fi mărit-o, micșorând astfel reserva, saŭ când legea nouă ar fi desființat reserva care ar fi avut ființă sub legea veche.

Uniĭ, rĕmânênd logicĭ cu doctrina lor, aplică și în asemenea casurĭ principiul irevocabilitățeĭ darurilor, susținênd că nicĭ-într'un caz, legea nouă nu poate să cârmuiască donațiunile anterioare, ci numaĭ acea veche, care este maĭ favorabilă moștenitorilor reservatarĭ. Alțiĭ aplică însă și de astă dată legea sub care ar fi murit dăruitorul, adecă: legea nouă, care este maĭ favorabilă donataruluĭ [1].

Donațiunile dintre soțĭ în timpul căsătorieĭ.

Ce trebue să decidem în privința donațiunilor ce soțiĭ pot să-șĭ facă unul altuia în timpul căsătorieĭ (art. 936 urm. C. civ.)? Asemenea darurĭ fiind oprite în principiŭ de vechia noastră legislație [2], se înțelege că ele se vor judeca după legea sub care aŭ fost făcute, și că legea nouă nu-le ar putea valida, fără retroactivitate.

Donațiunĭ făcute între soțĭ sub Codul Calimach.

Codul Calimach permite însă soților de a-șĭ face unul altuia donațiunĭ cu pricină de moarte, *mortis causa* (art. 1688) [3], donațiunĭ mĕsurate și potrivite cu starea dăruitoruluĭ, care nu-l fac maĭ sărac (art. 1689, 1691) și donațiunĭ cu pricinĭ cuvioase și de răsplătire (art. 1690), declarând aceste donațiunĭ revocabile (art. 1697).

Ce va trebui să se aplice în privința reserveĭ și a părțeĭ disponibile, de câte-orĭ va fi vorba de reducerea unuĭ asemenea dar, făcut sub legea veche? De bună samă legea nouă, ca și la reducerea testamentelor, fiind-că darurile dintre soțĭ sunt prin esența lor revocabile (art. 937 C. actual și 1697 C. Calimach) [4].

---

(1) Vedĭ autoritățile citate într'un sens și în altul în Dalloz, *Nouv. C. civ. annoté*, I, art. 2, No. 732 urm. și în Répert. Sirey, v° *Lois*, 925. Vedĭ și Neagu, I, art. 1, No. 155 urm.

(2) Vedĭ art. 1687 C. Calimach și art. 5, partea IV, capit. 1 din codul Caragea, care consideră darurile dintre soțĭ ca împrumuturĭ. Cpr. Trib. Ilfov, *Dreptul* din 1886, No. 80.

(3) Asemenea donațiunĭ nu maĭ există aștădĭ. Cpr. Trib. Ilfov, *Curierul judiciar* din 1904, No. 68 (cu observația noastră); Neagu, I, art. 1, p. 19, No. 147; Nacu, I, p. 63, No. 23.

(4) Cpr. Aubry et Rau, I, § 30, p. 124 (ed. a 5-a); Neagu, I, p. 18 și 19, No. 139 și 151.

Revocarea donaţiunilor va avea loc după legea sub care donaţiunea a fost făcută; căcĭ acest contract nu cuprinde tacitamente, în momentul formăreĭ sale, alte cause de revocare de cât acele prevĕḑute de legea sub care el a luat naştere. Ast-fel, donaţiunea făcută sub codul Calimach, nu s'ar putea doborî astăḑĭ pentru naştere de copiĭ în urma donaţiuneĭ, conform art. 836 din codul actual, ci aceştĭ copiĭ vor avea numaĭ dreptul de a reduce donaţiunea la partea disponibilă, adecă: la jumătate din averea dăruitoruluĭ, conform art. 1282, 1283 şi 1287 din codul Calimach (art. 951, 954 C. austriac). A aplica, în adevĕr, art. 836 din codul actual la donaţiunile săvîrşite sub legea veche, ar însemna a da legeĭ actuale un efect retroactiv pe care nu-l are, şi a substitui o condiţie maĭ oneroasă de cât acea existentă în momentul dăruireĭ (1). Revocarea donaţiunilor.

De asemenea, darurile ce se obicinuiaŭ sub codul Calimach a se face femeeĭ de către bărbat, saŭ de către rudele luĭ, a doua ḑi după cununie, *pentru cinstea fecioriei* *(præmium virginitatis)* şi care la Bizantinĭ se numiaŭ *teoretre* (θεώρητρον) (2), iar la Germanĭ, *Morgengabe* (art. 1232 C. austriac), devenind pentru femee o proprietate definitivă şi irevocabilă (art. 1686 C. Calimach), nu maĭ pot fi revocate astăḑĭ, de şi darurile dintre soţĭ sunt în principiŭ revocabile (art. 937 C. civ.). Teoretre.

In cât priveşte formele instrumentare (3) ale actelor Formele instrumentare.

(1) Cpr. Mârzescu, *Maximele dreptuluĭ roman*, I, p. 122; Neagu, I, art. 1, p. 19, No. 152.

(2) «*Virgo ob virginitatis honorem theoretrum habet; vidua autem id non habet, sed pactum hypobolon et arrhabonem*», ḑice Harmenopol, IV, 13 (10), § 3. Vedĭ asupra teoretrelor t. VIII a Coment. noastre, p. 111, *in fine*, şi p. 534.

(3) Prin forme *instrumentare*, *probatoriĭ* saŭ *extrinsecĭ*, saŭ formele *cele pe din afară*, după cum le numia codul Calimach, trebue să înţelegem acele relative la inscrisul *(instrumentum)* întocmit de părţĭ pentru dovedirea şi stabilirea convenţieĭ lor; cu alte cuvinte, *tot ce nu este fiinţa a uneĭ fapte legiuite, ce este numaĭ o adăogire spre înlesnirea şi statornicirea dovedeĭ* (art. 5, nota 3, codul Calimach); iar prin forme *intrinsecĭ* saŭ *viscerale (viscera*, măruntaĭ) trebue să înţelegem acele care constituesc esenţa şi finţa actuluĭ. Astfel sunt: într'un contract: consimţemîntul părţilor (art. 953 urm.), într'o vênḑare: Formele viscerale saŭ intrensecĭ.

şi ale contractelor, toţĭ autoriĭ recunosc că aceste forme sunt cârmuite de legea sub care actul a luat naştere, conform reguleĭ cunoscute: *tempus regit actum*. Ce strică, dice Justinian, dacă ceĭ de maĭ înainte aŭ observat legea vechе, de oare-ce eĭ nu cunoşteaŭ pe acea nouă ([1]).

Donaţiunile făcute sub C. Caragea.

Astfel, sub codul Caragea, donaţiunile nu eraŭ supuse la niciĭ o formalitate între părţĭ, chiar in urma circulăreĭ din 2 Ianuar 1848 ([2]). Prin urmare, o donaţiune făcută sub codul Caragea, prin un act sub semnătură privată, este validă astădĭ între părţĭ, în privinţa formelor eĭ.

Art. 938.

Tot pentru aceleaşĭ motive, trebue să decidem că art. 938, care opreşte pe soţĭ de a-şĭ face în timpul căsătorieĭ, prin acte între viĭ saŭ prin testament, vre-o donaţiune mutuală şi reciprocă, prin unul şi acelaşĭ act, nu se aplică donaţiunilor mutuale ce soţiĭ şĭ-ar fi făcut sub legea veche, chiar dacă eĭ ar fi murit sub acea nouă ([3]).

Foile dotale făcute sub legea veche.

Tot astfel, foile dotale făcute sub legea veche printr'un act sub semnătură privată, sunt valide astădĭ şi îşĭ produc efectele lor între părţĭ, pentru-că ele nu

---

lucrul vîndut şi preţul (art. 1295): într'un comodat: tradiţia lucruluĭ împrumutat (art. 1560), etc. Cpr. Laurent, I, 103.

Formele abilitante.

Prin forme *abilitante*, uniĭ înţeleg condiţiile de aptitudine saŭ de capacitate pentru a putea face un act, după cum este, de exemplu: autorisarea de care are nevoe femeea măritată (art. 197, 199), autorisarea consiliuluĭ de familie şi încuviinţarea tribunaluluĭ, pentru înstrăinarea avereĭ nemişcătoare a minorilor (art. 401, 402), etc. Aceste formalităţĭ impropriŭ sunt numite *forme*, căcĭ ele constituesc o condiţie neapărată pentru validitatea actelor privitoare la incapabilĭ. Cpr. Laurent, I, 102.

Formele de executare.

In fine, formele *de executare* determină regulele de urmat pentru a dobîndi dreptate înaintea tribunalelor, şi mijloacele legale de executare. Cpr. Weiss, *Tr. élément. de dr. internat. privé*, p. 251, nota 1 (ed. a 2-a); Asser et Rivier, *op. cit.*, p. 61, a traduc. Schina; Demolombe, I, 105, etc.

([1]) «*Quid enim antiquitas peccarit quia præsentis legis inscia, pristinam secuta est observationem?*» L. 29, *in fine*. Cod. 6. 23.

([2]) Cpr. C. Bucureştĭ şi Trib. Ilfov, *Dreptul* din 1881, No. 38, şi din 1882, No. 54; C. Craiova, *Dreptul* din 1901, No. 65.

([3]) Vedĭ *suprà*, p. 101, text şi nota 2, unde am vĕdut că aceeaşĭ soluţie este aplicabilă în privinţa testamentelor conjunctive (art. 857).

puteaŭ să le facă de cât după formele existente în momentul confecţionăreĭ actuluĭ ([1]). *Tempus regit actum.*

Ipoteca convenţională fiind un contract, trebue să decidem, prin aplicarea principiilor de maĭ sus, că toate ipotecile constituite sub legea veche, chiar şi aşa ḑisele garanţiĭ saŭ ipotecĭ volante ([2]), sunt valide astăḑĭ, şi că legea care le ar anula ar lovi în nişte drepturĭ câştigate. Ipotecĭ volante.

Legiuitorul ar putea însă, fără a viola principiul neretroactivităţeĭ, să supună exerciţiul saŭ conservarea drepturilor anterior câştigate la o nouă formalitate, precum ar fi, de exemplu: luarea uneĭ inscripţiĭ ipotecare sub legea nouă din partea creditorilor ([3]), ceea ce se vede admis în Franţa prin legea din 11 brumariŭ, anul VII, iar în Belgia, prin art. 1 al legeĭ din 1851. S'ar părea chiar că legiuitorul nostru a admis această teorie în disposiţia transitorie a art. 1815, relativă la ipoteca şi precăderea ce femeea măritată avea după legile vechĭ pentru asigurarea doteĭ sale ([4]); însă acest text, care a fost explicat în t. VIII a Comentariilor noastre, p. 530 urm., este o enigmă şi a dat loc, după cum am věḑut, la maĭ multe dificultăţĭ. Mĕsurile edictate p. conservarea drepturilor reale. Art. 1815.

Ceea ce am ḑis în privinţa formelor donaţiunilor, convenţiilor matrimoniale, ipotecilor şi a tuturor contractelor în genere, se aplică, după cum am věḑut (*suprà*, p. 100, 101), şi testamentelor făcute sub legea veche, atuncĭ când testatorul a murit sub legea actuală. Testamentele făcute sub legea veche.

Astfel, testamentul făcut sub codul Calimach (art. 742 urm.) saŭ sub codul Caragea ([5]), prin punere de deget, Test. prin punere de deget.

([1]) Cpr. Thiry, I, 31. Veḑĭ t. VII a Coment. noastre, p, 244 şi t. VIII, p. 69, 75, nota 1, şi 425, nota 4. Veḑĭ şi *infrà*, p. 116.

([2]) Veḑĭ asupra acestor garanţiĭ, Tratatul nostru în limba franceză, p. 465 şi Gr. Vulturescu, *Societ. de Credit funciar*, p. 242 urm.

([3]) Cpr. Arntz, I, 51, *in fine*. Veḑĭ *suprà*, p. 97, unde am arătat că art. 1786 este aplicabil ipotecilor constituite sub legea veche.

([4]) Se susţine că, în cursul anuluĭ de la promulgarea coduluĭ civil, femeea măritată a fost în drept să iea o inscripţie ipotecară nu numaĭ pentru asigurarea doteĭ sale, ci şi pentru bunurile eĭ parafernale, precum şi pentru orĭ-ce alte pretenţiĭ ar fi putut avea contra bărbatuluĭ, pe temeiul foieĭ sale dotale (Mârzescu, *Maximele dreptuluĭ roman*, p. 94). Art. 1815 nu vorbeşte însă de cât de luarea uneĭ inscripţiĭ pentru asigurarea *doteĭ sale.*

([5]) In cât priveşte testamentul acelor fără ştiinţă de carte, sub

este valid astădĭ şi îşĭ produce efectele sale, cu-toate-că testatorul ar fi murit sub legea nouă şi ar fi putut să-şĭ facă o altă disposiţie, potrivit acesteĭ legĭ; căcĭ legea nouă nu obligă pe testatoriĭ pe care i-a apucat în viaţă să-şĭ facă alt testament într'un termen oare-care, sub pedeapsă de nulitate. O asemenea îndatorire legiuitorul n'o impune de cât pentru testamentele speciale ale militarilor şi pentru acele făcute pe mare (art. 871, 882) (¹).

Instituirea de moştenitori cerută de legea veche.

Testamentul făcut sub legea veche, pentru a fi însă valid astădĭ, trebue să îndeplinească toate formele prescrise de acea lege. Astfel, testamentul făcut sub codul Calimach nu este valid, dacă nu cuprinde *orînduire de moştenitorĭ*, de şi asemenea condiţie nu se maĭ cere de legea actuală; pentru-că, în vechia noastră legislaţie, ca şi în dreptul roman (²), instituirea de moştenitorĭ era o condiţie neapărată a validităţeĭ testamentuluĭ (art. 708, 770 urm. C. Calimach).

Dată certă. Art. 1182.

Aceste testamente nu pot însă fi valide astădĭ, de cât sub condiţia de a fi neapărat întocmite sub legea veche, condiţie care nu se poate stabili de cât prin dobîndirea de dată certă (art. 1182). De câte-orĭ, decĭ, testamentul făcut sub legea veche, prin punere de deget, nu va avea dată certă, de atâte-orĭ judecătoriĭ îl vor respinge: căcĭ altfel s'ar putea înlătura legea nouă cu cea maĭ mare uşurinţă, antidatându-se testamentul care s'ar face sub legea actuală (³).

Testamente verbale. Art. 745 urm. C. Calimach.

Din cele maĭ sus expuse resultă că testamentele verbale, făcute sub legea veche, faţă cu cincĭ martorĭ vrednicĭ de credinţă, potrivit art. 745 din codul Calimach (art. 584 urm. C. austriac), nu pot fi stabilite astădĭ în justiţie

---

codul Caragea, vedĭ observaţia ce am publicat în *Curierul judiciar* din 1904, No. 73, asupra uneĭ decisiĭ a Curţeĭ din Craiova. Cpr. C. Bucureştĭ şi Iaşĭ, *Dreptul* din 1882, No. 66; *Dreptul* din 1896, No. 27; *Curierul judiciar* din 1905, No. 2.

(¹) Vedĭ autorităţile citate *suprà*, p. 101, nota 1.

(²) «*Heredis institutio est caput et fundamentum totius testamenti*» (Gaius. Instit., II, § 229). V. şi Instit. Justinian, *De legatis*, 2, 20, § 34.

(³) Duranton, IX, 16; Répert. Dalloz, *Disp. entre vifs*, 2504.— Art. 80 al ordonanţeĭ din 1735 cuprindea o disposiţie expresă în această privinţă.

prin depunerea sub jurămînt a acestor marturĭ, conform art. 747 din codul Calimach (art. 586 C. austriac).

Testamentele verbale, făcute însă altă dată înaintea judecătorilor, sunt valide astădĭ şi aŭ puterea unuĭ act autentic, dacă judecătoriĭ n'aŭ servit numaĭ ca marturĭ, ci aŭ luat act înscris despre voinţa cea din urmă a testatoruluĭ, potrivit art. 748 urm. din codul Calimach (art. 588 urm. C. austriac) (¹). **Art. 748 urm. C. Calimach.**

Condiţiile de validitate ale contractelor sunt, ca şi formele instrumentare, cârmuite tot de legea sub care aceste contracte aŭ fost încheiate. Judecătorul va aplica deci tot legea veche, de şi o lege nouă ar schimba aceste condiţiĭ (²). **Condiţiile de validitate a contractelor.**

Efectele care resultă din contracte, fiind inseparabile de însuşĭ contractul, pentru-că constituesc tocmaĭ scopul **Efectele contractelor.**

(¹) S'a dis că asemenea testamente ar putea fi făcute şi astădĭ (v. Degré, *Dreptul* pin 1875, No. 32, p. 253), însă asest mod de a vedea este contrar art. 886. Cpr. Laurent, *Dr. civ. international*, VI, 411, p. 682 urm.

(²) Ast-fel, în basa asestor principiĭ, se decide că soţiĭ căsătoriţĭ sub legea veche, care permitea ca tocmelele căsătoreştĭ să se schimbe şi să se facă chiar în urma săvîrşireĭ căsătorieĭ (cpr. art. 1609, 1614 C. Calimach; art 4, capit. 33 C. Andr. Donicĭ; în privinţa coduluĭ Caragea, v. Bulet. 1890, p. 266), pot usa şi astădĭ de această facultate, cu toată disposiţia contrară a coduluĭ actual (art. 1228 urm. C. civ., 710, 716 Pr. civ.). Vedĭ în acest sens, C. Bucureştĭ, *Dreptul* din 1876, No. 7; F. Herman, *C. civ. annoté*, III, art. 1395, No. 5; Répert. Sirey, v⁰ *Lois*, 620, şi *Contrat de mariage*, 1057; Thiry, I, 31; Arntz, I, 54. Vedĭ şi autoriĭ citaţiĭ în t. VIII, a Coment. noastre, p. 89, text şi nota 3.—*Contrà:* Répert. Sirey, v⁰ *Contrat de mariage*, 1058, şi C. Lyon, Sirey, 60. 2. 17. **Schimbarea conv. matrimoniale încheiate sub legea veche.**

Soţiĭ, cari s'ar fi căsătorit sub legea veche fără contract matrimonial, şi ar fi făcut asemenea contract sub legea nouă, în puterea dreptuluĭ dobîndit sub legea veche, n'ar maĭ putea însă, în urmă, să maĭ schimbe acest contract, în virtutea legeĭ vechĭ, care permitea asemenea schimbărĭ, căcĭ eĭ s'ar găsi de astă dată în aceeaşĭ posiţie în care ar fi soţiĭ căsătoriţĭ sub legea nouă. Această lege, sub care eĭ şi-aŭ făcut contractul, îĭ opreşte decĭ de a maĭ face vre-o schimbare în viitor. Vedĭ t. VIII a Coment. noastre, p. 90. Vedĭ şi observaţia ce am publicat, asupra uneĭ sentinţe a trib. Mehedinţĭ, în *Curierul judiciar* din 1902, No. 68, p. 567, col. 2.

în vederea căruia părţile aŭ contractat, se înţelege că aceste efecte se determină de legea ce era în vigoare în momentul când s'a încheiat contractul (1).

Orĭ-ce drept actual, saŭ chiar eventual, nu poate decĭ fi atins, în cât priveşte efectele sale, de o lege posterioară, dacă acest drept resultă dintr'un contract (2).

Legea nu se consideră ca avênd efect retroactiv, de câte-orĭ ea conferă de drept uneia din părţĭ ceea ce această parte putea să-şĭ procure ea însăşĭ.

Art. 1670. Astfel, fidejusorul, care a plătit *sub legea actuală* o datorie contractată sub legea veche, este subrogat, *ipso jure,* conform art. 1670 din codul actual, în drepturile creditoruluĭ, cu-toate-că legea sub care fidejusiunea a fost consimţită nu-ĭ conferea de cât o subrogaţie facultativă (3). Această soluţie nu maĭ este însă admisibilă dacă fidejusorul a făcut plata înainte de punerea în vigoare a codului actual. (Dalloz, *Nouv. C. civ. annoté,* I, art. 2, No. 807).

Contractele sunt, decĭ, în totul cârmuite de legea sub care aŭ fost încheiate; şi prin contracte trebue să înţelegem nu numaĭ toate disposiţiile exprese ale părţilor, dar şi acelea pe care legea le a formulat, întemeindu-se pe intenţia probabilă a părţilor contractante, afară de casurile când părţile ar fi derogat expres de la aceste disposiţiĭ (4).

---

(1) Thiry, I, 31; Laurent. I, 207, 210; Baudry, I. 551; Baudry et Fourcade, I. 156; Répert. Sirey. v° *Lois*, 631 urm.; T. Huc, I, 81; Demolombe, I, 54; Aubry et Rau, I, § 30. p. 118 (ed. a 5-a); Demante, I. 9 bis VIII, şi toţĭ autoriĭ. Vedĭ maĭ multe aplicărĭ a acestuĭ principiŭ în Baudry et Fourcade. I. 158 urm.—Uniĭ disting între *efectele* şi *urmările* contractuluĭ *(les suites du contrat),* aplicând efectelor legea veche, iar urmărilor, legea nouă, sub cuvînt că părţile nu s'ar fi gândit la aceste din urmă, ca unele ce se produc cu ocasia contractelor (cpr. Thiry, I, 34; T. Huc, I. 79); însă această distincţie subtilă, periculoasă şi chiar inutilă, este cu drept cuvînt respinsă de majoritatea autorilor. Cpr. Laurent, I, 207 urm.; Demolombe, I, 57; Baudry et Fourcade, I, 157.

Urmările contractuluĭ. Controversă.

(2) Vedĭ autoriĭ *suprà* citaţĭ, şi Dalloz, *Nouv. C. civ. annoté*, I, art. 2, No. 795 urm.—Contractele se interpretă conform regulelor legeĭ sub care aŭ fost încheiate. Cas. fr. D. P. 82. 1. 465.

(3) Valette sur Proudhon, *Etat des personnes*, I, p. 76, *ad notam* (ed. a 3-a din 1848). Vedĭ şi alte autorităţĭ citate în Dalloz, *Nouv. C. civ. annoté*, I, art. 2, No. 806.

(4) Argument din art. 1223 care, de şi stabileşte acest principiŭ

Aplicând aceste principiĭ la convenţiile matrimoniale, vom decide că regimul sub care soţiĭ se căsătoresc, în lipsa uneĭ stipulaţiĭ exprese din partea lor, se determină de legea sub care contractul matrimonial a fost încheiat, iar nu de aceea care era în vigoare în momentul când s'a celebrat căsătoria (1). **Convenţiĭ matrimoniale.**

Tot pentru aceleaşĭ motive trebue să decidem că, calitatea de mobile saŭ de imobile a bunurilor ce soţiĭ aveaŭ în momentul căsătorieĭ, precum şi calitatea acelor câştigate în timpul căsătorieĭ, inainte de promulgarea legeĭ noĭ, trebue să se determine tot după legea care era în vigoare în momentul încheiereĭ contractuluĭ (2). **Calitatea de mobile saŭ imobile.**

De asemenea, efectele separaţieĭ de bunurĭ se determină de legea în vigoare în momentul celebrăreĭ căsătorieĭ, iar nu de aceea care era în vigoare în momentul când judecata a admis separaţia (3). **Efectele separaţieĭ de bunurĭ. Art. 1263.**

Tot legea care era în vigoare în momentul când s'a făcut contractul determină capacitatea saŭ incapacitatea femeeĭ, cu privire la înstrăinarea bunurilor sale dotale saŭ parafernale (4). **Instr. fonduluĭ dotal. Art. 1248.**

Chestiunea nu are nicĭ-un interes în legea noastră, pentru-că, sub legile abrogate, dota imobiliară era, în principiŭ, inalienabilă ca şi astădĭ (5). Ea presintă însă interes

---

numaĭ pentru convenţiile matrimoniale, totuşĭ se aplică şi la celelalte contracte. Cpr. Laurent, I, 210.

(1) Cpr. Laurent, I, 211 urm.; T. Huc, I, 67 şi 81; Demolombe, I, 44; Aubry et Rau, I, § 30, p. 117; Arntz, I, 54; Duranton, I, 59; Répert. Sirey, v° *Lois*, 645 urm. şi *Contrat de mariage*, 1048 urm.; F. Herman, *C. civ. annoté*, I, art. 2, No. 163 urm.; Baudry et Fourcade, I, 158, 2°; Dalloz, *Nouv. C. civ. annoté*, I, art. 2, No. 860 urm.

(2) Laurent, I, 213. Vedĭ şi *suprà*, p. 95.

(3) Vedĭ în acest sens, Dutruc, *Sépar. de biens*, 407; Aubry et Rau, I, § 30, p. 122, 123; Dalloz, *Nouv. C. civ. annoté*, I, art. 2, No. 902 urm.; Répert. Sirey, v° *Lois*, 705; Cas. fr. şi C. Chambéry, Sirey, 63. 1. 333; D. P. 63. 1. 411; Sirey, 63. 2. 7.

(4) Cpr. Laurent, I, 215; Guillouard, *Contrat de mariage*, IV, 1843; Troplong, *Idem*, IV, 3316; Jouitou, *Régime dotal*, I, 7; Répert. Sirey, v° *Lois*, 655 urm.; Dalloz, *op.* şi *loco cit.*, 910.

(5) Vedĭ t. VIII a Coment. noastre, p. 238.

în privinţa paraferneĭ, pe care femeea avea capacitatea de a o înstrăina singură, atât după codul Calimach (art. 1659. 1660), cât şi după C. Caragea (art. 46, partea III, capit. 16).

Instrăinarea paraferneĭ.

Femeile căsătorite sub legea veche pot astădĭ să înstrăineze paraferna lor, fără nicĭ o autorisare, în contra art. 199 din codul actual? Credem că nu, pentru-că fiind vorba de o chestie de capacitate, ştim că legile privitoare la capacitatea persoanelor aŭ efect retroactiv, ca unele ce interesează ordinea publică. (Vedĭ *suprà*, p. 91).

Resolvirea saŭ revocarea contractelor. (Leziune).

Causele de resolvire saŭ de revocare a contractelor se consideră ca un efect al lor; de unde resultă că, în această privinţă, trebue să aplicăm legea sub care contractul a fost încheiat. Astfel, un contract încheiat sub legea veche ar putea fi resiliat saŭ revocat astădĭ, pentru o causă admisă de legile anterioare şi neadmisă de legea actuală, precum ar fi de exemplu: resiliarea vîndăreĭ pentru leziune, pe care legile vechĭ o admiteaŭ, contrar legeĭ actuale ([1]). *Şi vice-versa*, un contract încheiat sub legea veche n'ar putea astădĭ, afară de o disposiţie contrară a legeĭ, să fie resiliat pentru o causă admisă de legea actuală, neadmisă însă de legea veche ([2]).

Nimic nu se opune însă ca legea, respectând efectele ce resultă din contracte, să supună conservarea lor la îndeplinirea uneĭ formalităţĭ care să atârne de voinţa părţilor. In asemenea casurĭ, legea nouă va fi fără nicĭ-o îndoială aplicabilă contractelor anterioare. (V. *suprà*, p. 96).

Confirmarea unuĭ contract anulabil.

In cât priveşte, însă, confirmarea saŭ ratificarea unuĭ contract anulabil, ea nefiind un efect al contractuluĭ confirmat, ci formând un contract noŭ, nu se va face conform legeĭ ce era în vigoare în momentul încheiereĭ contractuluĭ, ci conform legeĭ în vigoare în momentul când se manifestă voinţa de a confirma, aceeaşĭ lege fiind aplicabilă şi efectelor confirmăreĭ ([3]).

([1]) Vedĭ t. VIII a Coment. noastre, p. 767.

([2]) Cpr. T. Huc, I, 75; Arntz, I. 53; Thiry, I, 32; Laurent, I. 223 urm.; Demolombe, I. 54; Aubry et Rau, I, § 30, p. 121; F. Herman, *C. civ. annoté*, I. art. 2. No. 152 urm.; Répert. Sirey, v° *Lois*, 692 urm.; Baudry, I. 56; Baudry et Fourcade, I, 159; Dalloz, *Nouv. C. civ. annoté*, I, art. 2. No. 814 urm., 819 urm.; Neagu, I. art. 1, p. 26. No. 213.

([3]) Répert. Sirey, v° *Lois*, 605; Répert. Dalloz, *eod. v°*, 306; Dalloz.

Quasi-contractele sunt supuse aceloraşĭ regule ca şi contractele; de unde resultă că legea care era în vigoare la formarea quasi-contractuluĭ trebue să cârmuiască şi executarea sa (1). Quasi-contracte.

Aceleaşĭ principiĭ sunt aplicabile obligaţiilor care isvoresc din delicte saŭ quasi-delicte (2). Delicte, Quasi-delicte.

In cât priveşte dreptul intrinsec al probelor, adecă: în privinţa admitereĭ saŭ respingereĭ cutăruĭ saŭ cutăruĭ mijloc de probaţie, trebue să se aibă în vedere legea sub care s'a încheiat contractul, iar nu acea sub care se judecă contestaţia, fiind-că modul de probaţie este inerent fonduluĭ şi constitue un drept câştigat pentru părţĭ (3). Proba admisă de legea veche va fi admisă şi astădĭ pentru a se dovedi o obligaţie contractată sub legile anterioare, chiar dacă această probă n'ar maĭ fi recunoscută de legea actuală (4). Administrarea probelor.

Astfel, art. 1179 şi 1180, care statornicesc oare-care formalităţĭ pentru actele sub semnătură privată, nu se a- Art. 1179, 1180.

Nouv. C. c. annoté, I, art. 2, No. 844 urm.; Chabot, *Quest. transit.*, v° *Sénatus-consulte Velléien*, No. 4; Neagu, I, art. 1, No. 215.

(1) Cpr. Demolombe, I, 58; Baudry et Fourcade, I, 161; Aubry et Rau, I, § 30, p. 117; Dalloz, *op. cit.*, No. 849 urm.; Répert. Sirey, v° *Lois*, 882 urm.; Neagu, I, art. 1, p. 26, No. 216.

(2) Vedĭ autoriĭ citaţĭ în nota precedentă. Répert. Sirey, *v° cit.*, 707.—Nu se violează deci principiul neretroactivităţeĭ, când se aplică unuĭ delict comis înainte de punerea în aplicare a coduluĭ actual, principiul responsabilităţeĭ prevĕdut de art. 998, 999 C. civil, pentru-că principiul prevĕdut de aceste texte este un principiŭ general de drept. Cas. rom. Bulet. S-a II, 1874, p. 29.

(3) Thiry, I, 31; Arntz, I, 58; Marcadé, I, 54; Mourlon, I, 71; Demolombe, I, 54; Laurent, I, 230; T. Huc, I, 82; Baudry et Fourcade, I, 174; Duranton, I, 66; Planiol, I, 245; Aubry et Rau, I, § 30, p. 127; Dalloz, *Nouv. C. civ. annoté*, I, art. 2, No. 776 urm.; Bonnier, *Tr. des preuves*, 923; Répert. Sirey, v° *Lois*, 625 urm.; Neagu, I, art. 1, No. 171 urm.; Kalinder, p. 273; Cas. rom. Bulet. 1889, p. 303; Cpr. şi Bulet. 1896, p. 1463; Bulet. 1894, p. 1236, şi *Dreptul* din 1895, No. 5; C. Craiova, *Dreptul* din 1903, No. 41; Cas. fr. D. P. 76. 1. 430; Vedĭ şi t. VII a Coment. noastre, p. 244, text şi n. 3.

(4) Aubry et Rau, *loco cit.* Cpr. Laurent, I, 230; Neagu, I, art. 1, No. 172; Cas. rom. Bulet. S-a I, 1882, p. 19.—Obligaţiile contractate sub legea veche ar putea, de asemenea, fi dovedite prin probele admise de legea nouă, chiar dacă aceste

plică actelor făcute sub legea veche, unde aceste formalități eraŭ necunoscute (1).

Dovedirea foilor dotale.

De asemenea, o foae dotală, făcută sub legea veche, se poate proba astădĭ între părțĭ prin marturĭ, potrivit art. 1616 din codul Calimach, formalitatea transcriereĭ nefiind prescrisă de Regulamentul organic de cât în privința celor de al treilea (2).

Dovedirea actelor stăreĭ civile.

Tot în temeiul acestor principiĭ, am vĕdut că legea nouă relativă la probarea căsătoriilor, filiațiuneĭ și a tuturor actelor stăreĭ civile în genere, nu este aplicabilă căsătoriilor, filiațiunilor și tuturor actelor stăreĭ civile petrecute sub legea veche (3). Judecătoriĭ n'ar putea, în asemenea casurĭ, să supună pe părțĭ sistemuluĭ de probațiune admis de legea nouă, fără a călca principiul neretroactivităței.

Procedura probeĭ. Aplicarea legeĭ noĭ.

Dar, dacă mijloacele de probațiune sunt cârmuite de legea în vigoare în momentul încheiereĭ contractuluĭ, formele stabilite de lege pentru administrarea probelor sunt cârmuite de legea sub care proba se face, fiind-că aceste forme făcênd parte din procedură, aparțin domeniuluĭ public, și ca atare, pot în totdeauna fi schimbate de legiuitor. Așa, de exemplu, marturiĭ, cari aŭ fost admișĭ potrivit legeĭ vechĭ, nu vor depune jurămîntul la biserică, după cum era altă dată (cpr. art. 33, partea VI, capit. 2 C. Caragea), ci înaintea tribunaluluĭ, potrivit procedureĭ actuale (4).

Executarea contractelor și a hotărîrilor.

In privința moduluĭ de executare a contractelor și a hotărîrilor, toțĭ autoriĭ recunosc că executarea nu are a se face după legea în vigoare în momentul când părțile aŭ contractat, saŭ când hotărîrea a fost dată, ci după legea în vigoare în momentul executăreĭ; și aceasta pentru

---

probe n'ar fi fost recunoscute de legea veche. Aubry et Rau, *loco cit.*, p. 128, text și nota 66 (ed. a 5-a).

(1) Laurent, I, 230; Dalloz, *Nouv. C. civ. annoté*, I, No. 782. Vedĭ și t. VII a Coment. noastre, p. 201.

(2) Vedĭ t. VII a Coment. noastre, p. 244; t. VIII, p. 69, 75, nota 1 și 425, nota 4. Vedĭ și *suprà*, p. 108, 109.

(3) Vedĭ *suprà*, p. 91, și t. VII a Coment. noastre, p. 245.

(4) Vedĭ t. VII a Coment. noastre, p. 245. — S'a decis că capacitatea marturilor instrumentarĭ se determină după legea în vigoare în timpul confecțiuneĭ actuluĭ, iar nu după acea domnitoare în timpul contestațiuneĭ judecătoreștĭ. Cas. rom. Bulet. anul 1869, p. 213.

motivul că nu părţile sunt acelea care execută, ci puterea publică este aceea care dă sprijinul sĕŭ spre a aduce la îndeplinire un titlu autentic saŭ o hotărîre. Chestiunea fiind decĭ de drept public, părţile n'aŭ nicĭ-un drept câştigat de opus legiuitoruluĭ când el găseşte cu cale de a modifica modurile de executare ([1]).

Legea după care curg procentele moratorii.

Nĭ se pare însă că atât tribunalul de Tutova, prin sentinţa citată în nota 1, cât şi Curtea din Bucureştĭ, prin o decisie ce vom cita îndată, aŭ făcut o greşită aplicare a principiuluĭ de maĭ sus, admiţĕnd că procentele moratoriĭ, intr'un contract de împrumut săvîrşit sub legea veche şi devenit exigibil sub legea nouă, s'ar cuveni creditoruluĭ de la punerea în întârḑiere, conform legeĭ actuale, iar nu de la scadenţa obligaţieĭ, conform reguleĭ de drept *dies interpellat pro homine* (termenul interpelează în locul omuluĭ), care-şĭ primea în totul aplicaţie atât sub codul Calimach cât şi sub codul Caragea ([2]); căcĭ, nu e vorba în specie de executarea unuĭ act, adecă: de o chestie de formă, ci de o chestie de fond, şi nu trebue să confundăm exerciţiul unuĭ drept cu însuşĭ dreptul. De şi obligaţia expirase sub legea nouă, totuşĭ creditorul avea drept la procente conform legeĭ Calimach, sub care era contractat împrumutul, pentru-că obligaţia de a plăti procente derivând din voinţa părţilor, este învederat că ele n'aŭ putut avea intenţia de a se supune uneĭ formalităţĭ, adecă: punereĭ în întârḑiere, care este o creaţiune a legeĭ noi, pe care ele nu puteaŭ s'o prevadă şi la care poate n'ar fi consimţit. Nu insistăm de o cam dată maĭ mult asupra acesteĭ chestiunĭ, pentru-că ea a maĭ fost odată discutată în t. VI a Coment. noastre, p. 360, *ad notam* ([3]).

([1]) Laurent, I; 227; T. Huc, I. 83. Thiry I, 35; Demolombe, I, 59; Neagu, I, art. 1, No. 242; Répert. Sirey, v° *Lois*, 800 urm.; Baudry, 1, 60; Baudry et Fourcade, I, 178; Trib. Tutova, *Dreptul* din 1881, No. 76.

([2]) Veḑĭ t. VI a Coment. noastre, p. 359, *ad notam*, şi la autorităţile citate acolo, *adde:* Cas. rom. *Dreptul* din 1895, No. 63, şi Bulet. 1895, p. 885. Principiul *dies interpellat pro homine* este admis şi în codul italian (art. 1223). In cât priveşte dreptul roman, chestiunea era controversată. Veḑĭ t. VI suscitat al Coment. noastre, p. 358, nota 1.

([3]) Veḑĭ în sensul admis de noĭ, Capitolin, *Dreptul* din 1881,

Prescripţie.

Ne-a maĭ rĕmas, pentru a complecta comentariile art. 1, să aplicăm principiul neretroactivităţeĭ la prescripţie.

Vom reproduce mai întâĭ disposiţia art. 1911, dând apoĭ desvoltările cuvenite.

Art. 1911.—Prescripţiunile, începute la publicarea acestuĭ cod, se vor regula după legile cele vechĭ. (Art. 1890 urm. C. civ. Art. 568 Pr. civ. Art. 945 urm. C. com. Art. 2281 C. fr.) (¹).

Art. 568 Pr. civ. § 5 şi 6.— Prescripţiile începute la epoca publicăreĭ acestuĭ codice, se vor regula după legile cele vechĭ. — Cu-toate-acestea, prescripţiile începute maĭ înainte de punerea in aplicare a acestuĭ cod, şi pentru a căror împlinire ar trebui să treacă maĭ mult de cincĭ anĭ, se vor împlini după trecerea de cincĭ anĭ de la data punereĭ în executare a legeĭ de faţă.

Prescripţia începută sub legea veche. Art. 1911.

Prescripţia, când este îndeplinită, constitue un drept câştigat în puterea cuvîntuluĭ. Maĭ mult încă, după art. 1911 din codul civil, prescripţiile începute înainte de publicarea coduluĭ actual (²), se regulează după legile cele vechĭ, chiar dacă legea nouă ar hotărî un alt termen, fie chiar şi maĭ scurt (³). Aceasta resultă din art. 1911, care

---

No. 77. Cpr. T. Huc, I, 76.—*Contrà:* Trib. Tutova şi C. Bucureştĭ (decisie nemotivată), *Dreptul* din 1881, No. 76 şi din 1886, No. 25.

Deoseb. de redacţie de la Codul fr.

(¹) Textul corespundĕtor fr. (2281) maĭ are încă un paragraf, eliminat de legiuitorul nostru, în următoarea cuprindere: «Cu-toate-acestea, prescripţiile începute în momentul publicăreĭ titluluĭ prescripţieĭ, pentru care ar trebui, după legile vechĭ, maĭ mult de treĭ-decĭ de anĭ cu începere de la aceeaşĭ epocă, vor fi îndeplinite prin acest termen de treĭ-decĭ de anĭ». Cpr. art. 568 Pr. civ. § 5 şi 6.

(²) Cpr. C. Galaţĭ şi Bucureştĭ, *C. judiciar* din 1899, No. 32, şi *Dreptul* din 1903, No. 75; Cas. rom. *Dreptul* din 1891, No. 68; Trib. Bacăŭ, *C. judiciar* din 1903, No. 75. Acţiunile care s'aŭ născut sub legea nouă, sunt decĭ supuse prescripţieĭ statornicite de această lege. Cas. rom. Bulet. 1874, p. 84; Leroux de Bretagne, *Prescription*, II, 743.

Prescripţiile începute sub legile vechĭ. Codul Calimach şi Caragea.

(³) Astfel, lucrurile nemişcătoare publice şi cele bisericeştĭ şi mănăstireştĭ, cum şi a spitalelor saŭ a altor case folositoare, precum şi cele particulare a stăpânitoruluĭ şi a oraşelor, se dobîndesc prin usucapie în termen de 40 anĭ, iar cele mişcătoare în termen de 3 anĭ, conform art. 1936 din codul Calimach, dacă posesiunea a început sub acest codice; căcĭ legiuitorul român a eliminat din art. 1911 paragraful 2 al textuluĭ francez, care reduce la 30 de anĭ toate prescripţiile vechĭ maĭ lungĭ. — De asemenea, vîndarea făcută sub codul Caragea se prescrie prin cincĭ anĭ, de când ea a devenit per-

face în specie o aplicare a principiuluĭ neretroactivităţeĭ, după cum a spus-o în termenĭ expreşĭ, în expunerea de motive, oratorul guvernuluĭ, Bigot-Préameneu. Va să ḑică legiuitorul nostru consideră prescripţia începută ca un drept câştigat ([1]).

Aceasta este însă o excepţie de la adevăratele principiĭ; căci, drept vorbind, numaĭ când prescripţia este îndeplinită sub legea veche, dreptul este câştigat. Legiuito-

fectă, neputându-se regula de cât după legea care era în vigoare la confecţionarea eĭ. (Cas. rom. Bulet. 1881, p. 921).— Tot astfel, trebue să decidem că acţiunea cumpărătoruluĭ saŭ a vîndĕtoruluĭ, care ar tinde la desfiinţarea tocmeleĭ făcută sub codul Calimach, pentru lesiune a jumatate din preţul obicinuit al lucruluĭ (art. 1422 C. Calimach), se va prescrie prin patru anĭ, potrivit art. 1957 din sus-ḑisul cod. Veḑĭ încă o aplicare a acestuĭ principiŭ în o decisie a Curţeĭ de casaţie (Bulet. Secţia I, 1876, p. 406), în privinţa rĕspundereĭ arendeĭ, care după codul Caragea (art. 7, Cap. I, partea VI) se prescrie prin şease lunĭ de la expirarea *fie căruĭ termen anual*, ἀπὸ τὸ τέλος τῆς χρονιϰῆς, după cum se exprimă textul grecesc, iar nu de la *sfîrşitul soroculuĭ închiriereĭ* după cum greşit se exprimă textul românesc. După acest cod, prescripţia pentru plata câştiurilor începe a curge de la data exigibilităţeĭ lor. Cas. rom. *Dreptul* din 1891, No. 68.

([1]) In Franţa se poate susţine că prescripţia începută nu constitue un drept câştigat, şi că art. 2281 constitue numaĭ o disposiţie transitorie spre a înlesni trecerea de la o legiuire la alta; căcĭ acolo legea veche, sub care prescripţia a început a curge, nu este aplicabilă în totul, după cum resultă din § 2 al art. 2281 (1911 C. rom.) şi al art. 691 (al nostru 624), paragrafurĭ care la noĭ sunt eliminate. Cpr. Laurent, I, 234; Troplong, *Prescription*, II, 1075; T. Huc, I, 86, *in fine;* Marcadé, I, 69, şi *Prescription*, p. 258. Deoseb. de la Cod. francez.

Art. 169 din legea de introducere a coduluĭ german are următoarea cuprindere.

«Disposiţiile coduluĭ civil asupra prescripţieĭ se aplică drepturilor născute şi neprescrise încă înaintea intrăreĭ în vigoare a acestuĭ cod. Inceputul, suspendarea şi întreruperea prescripţieĭ se determină, cu-toate-acestea, în privinţa timpuluĭ anterior intrăreĭ în vigoare a coduluĭ civil, după legile anterioare. Dacă termenul prescripţieĭ este maĭ scurt după codul civil de cât după legile anterioare, termenul maĭ scurt se numĕră cu începere de la intrarea în vigoare a coduluĭ civil. Dacă însă termenul maĭ lung, determinat de legile anterioare, se sfirşeşte maĭ de grabă de cât acel maĭ scurt, determinat de codul civil, prescripţia se îndeplineşte prin expirarea termenuluĭ celuĭ maĭ lung». Legea de introducere a C. german. Art. 169.

rul putea, deci, să reguleze această materie după cum ar fi înțeles, și să aplice legea nouă la prescripțiile începute sub acea veche, fără a leza dreptul nimănui. Maĭ mult încă, în lipsa unuĭ text expres, după cum este art. 1911, judecătorul ar fi fost dator să aplice legea nouă la prescripția achisitivă saŭ liberatorie începută sub legea veche: căcĭ legile privitoare la prescripție fiind prin esența lor de interes public și social, aŭ efect retroactiv, și aceĭ în folosul cărora prescripția ar fi curs, n'ar fi avut nicĭ-un drept de opus legeĭ noĭ, pentru-că legiuitorul nu reguleazā dreptul lor, ci pe acel al societățeĭ.

Prescripțiile la care se aplică art. 1911.

Art. 1911 se aplică atât la prescripția achisitivă cât și la acea liberatorie, legea fiind generală și nefăcênd nicĭ-o distincție (¹).

Aplic. art. 1911 la prescripțiile începute în Dobrogea, sub dominația otomană.

S'a decis, cu drept cuvînt, ca acest text se aplică și prescripțiilor începute în Dobrogea, sub dominația otomană. Astfel, dacă cine-va a început a prescrie o proprietate în Dobrogea, conform legilor turcești, după care prescripția este de ḑece anĭ, și a continuat să prescrie în urma legeĭ din 1882 a organisăreĭ proprietățeĭ în Dobroga, după care dobîndirea proprietățeĭ se reguleazā de codul civil, el a dobîndit proprietatea prin prescripția de ḑece anĭ, începută sub dominația turcească, și terminată sub codul civil, de oare ce art. 1911 din codul civil stabilește un principiŭ general aplicabil orĭ căreĭ trecerĭ de la o legislație la alta, în materie de prescripție (²).

Aplic. art. 1911 la causele de suspendare și întrerupere a prescripțieĭ, etc.

De asemenea, în puterea generalitățeĭ principiuluĭ înscris în acest text, se decide că el se aplică la causele de suspendare și de intrerupere a prescripțieĭ (³); la toate prescripțiile stabilite de codul civil, iar nu numaĭ la acele din titlul din care el face parte (⁴), și chiar la acele stator-

---

(¹) Laurent, XXXII, 609; Arntz, IV, 1977; Baudry et Tissier, *Prescription*, 948; Aubry et Rau, II, § 215 bis, p. 529 (ed. a 5-a).

(²) Trib. Constanța (M. Balș presid.), *Curierul judiciar* din 1905, No. 73 (cu o observ. critică a d-luĭ D. Neagu).

(³) Laurent, XXXII, 611; T. Huc, I, 87.

(⁴) Troplong, *Prescription*, II, 1076; Arntz, IV, 1977; Leroux de Bretagne, *Prescription*, II, 736; Baudry et Tissier, *op.* și *loco cit.*; Vazeille, *Prescription*, II, 796 (ed. din 1832); Marcadé, *Prescription*, art. 2281, p. 257; Aubry et Rau, *loco cit.*, p. 531.

nicite de codul de comerţ (art. 1, § 2 C. com.) (1). El nu se aplică însă în Franţa prescripţiilor stabilite de legile speciale anterioare codului civil (2). *Legi speciali per generalem non derogatur* (3). Cât pentru prescripţiile stabilite de procedura civilă, principiul înscris în art. 1911 nu este aplicabil de cât în parte (4).

Casul când prescripţia începută sub legea veche a fost întreruptă. Controversă.

Trebue însă să observăm că art. 1911 nu se aplică de cât prescripţiilor începute înainte de promulgarea codului actual; de unde resultă că prescripţia care ar fi fost întreruptă sub legea veche (de exemplu prin minoritatea proprietarului saŭ creditorului), şi care ar fi reînceput a curge sub legea nouă, va trebui, cel puţin după uniĭ, să se reguleze după această din urmă lege, de şi ea este relativă la acte petrecute sub legea anterioară (5).

Deoseb. între legea nouă şi acea veche în privinţa prescriptibilităţeĭ.

Ce trebue să decidem în caz când legea nouă s'ar deosebi de acea veche în privinţa prescriptibilităţeĭ lucruluĭ posedat? Două ipotese sunt posibile: Saŭ legea nouă permite prescripţia unuĭ lucru orĭ a unuĭ drept care, după legea veche, era imprescriptibil, şi în asemenea cas, posesiunea începută sub legea veche nu poate conduce la prescripţie, pentru-că legea nouă nu are efect retroactiv (art. 1); saŭ legea nouă declară imprescriptibil dreptul orĭ acţiunea cari eraŭ prescriptibile după legea veche, şi în asemenea caz, se va aplica tot legea nouă, posesiunea începută sub legea veche rĕmânênd fără nicĭ un efect, de oare-ce nu se poate prescrie ceea ce este imprescriptibil (art. 1844).

---

(1) In Franţa, chestiunea este în această privinţă controversată. Vedĭ Aubry et Rau, II, § 215 bis, p. 532, text şi notele 12, 13.

(2) Aubry et Rau, *loco cit.*, p. 531; Troplong, *Prescription*, II. 1079; F. Herman, *C. civ. annoté*, IV, art. 2281, No. 2 urm.— Astfel, în materie de legĭ speciale, de exemplu: în materie fiscală, prescripţia neîndeplinită încă, poate fi regulată de legea nouă, fără a se călca principiul neretroactivităţeĭ. Trib. St. Julien, Sirey, 69. 2. 155.

(3) Vedĭ *suprà*, p. 50.

(4) Vedĭ art. 568 Pr. civ., transcris *suprà*, p. 118. Termenul de *cincĭ* anĭ, prevĕdut de acest text, este redus la *treĭ* anĭ în noul proiect de revisuire a acestuĭ Cod (art. 623).

(5) Troplong, *Prescription*, II, 1087.—*Contrà*: Leroux de Bretagne, *Prescrtption*, I, 617, p. 412. Cas. fr. D. P. 50. 1. 79; D. P. 53. 1. 290.

Art. 1911 presupune, deci, că drepturile saŭ acţiunile care fac obiectul uneĭ prescripţiĭ începute sub legea veche, aŭ rĕmas prescriptibile şi sub legea nouă (1).

Art. 624 C. civ. Aplicarea acestuĭ principiŭ o găsim în art. 624. In adevĕr, acest text dispunênd, contrar dreptuluĭ anterior (2), că servituţile continue neaparente şi acele necontinue, fie *aparente* (3) saŭ neaparente, nu maĭ pot fi stabilite astădĭ de cât prin titlurĭ, adecă prin efectul uneĭ convenţiĭ saŭ a unuĭ testament; de aicĭ resultă că posesiunea uneĭ servituţĭ continue însă neaparente (de exemplu: *servitus non altius tollendi)*, saŭ a uneĭ servituţĭ în acelaşĭ timp discontine şi neaparente (de ex.: un drept de trecere, care nu se anunţă prin nicĭ un semn exterior), saŭ în fine, a uneĭ servituţĭ aparente însă discontinue (de ex.: dreptul de trecere cu o portiţă), începută sub legea veche, nu poate conduce la prescripţia eĭ, orĭ cât de mult ar fi durat sub codul actual (4). Declarând asemenea servituţĭ imprescriptibile, codul actual n'a voit, în adevĕr, ca posesiunea posterioară să poată servi a complecta o posesiune anterioară.

Casul când prescripţia s'a îndeplinit sub legea veche. Dacă însă prescripţia s'a îndeplinit sub legea veche, nu maĭ încape îndoială că servitutea este definitiv câştigată, şi va putea fi exercitată sub legea nouă, această lege neavênd efect retroactiv (art. 1). Paragraful 2 al art. 691

---

(1) Cpr. Aubry et Rau, II, § 215 bis, p. 532; Laurent, XXXII, 612; Leroux de Bretagne, *op. cit.*, II, 749; Baudry et Tissier, *op. cit.* 950; F. Herman, *C. civ. annoté*, IV, art. 2281, No. 6; Marcadé, I, 61.

(2) In dreptul nostru anterior, orĭ-ce servitute putea, ca şi la Romanĭ, fi dobîndită prin prescripţie (art. 1927 C. Calimach şi art. 4, partea II, capit. 2 C. Caragea). Cpr. în privinţa coduluĭ Caragea, C. Bucureştĭ, *Dreptul* din 1874, No. 72 şi din 1882, No. 30.

(3) Textul nostru nu vorbeşte de servituţile necontinue *aparente*, ci numaĭ de acele neaparente, însă aceasta nu poate fi de cât o scăpare din vedere a redactoruluĭ art. 624. Cpr. Trib. Gorj, *Dreptul* din 1889, No. 19. Vedĭ *infrà*, explic. art. 624.

(4) Cpr. Leroux de Bretagne, II, 749; Troplong, II, 1088; Vazeille, *Prescription*, II, 809; Demolombe, XII, 799; Duranton, V, 579; Laurent, XXXII, 612; Beudant, *op. cit.*, I, 129, p. 135; Arntz, IV, 1978; Pardessus, *Servitudes*, II, 342; F. Herman, *C. civ. annoté*, I, art. 691, No. 54 urm.; Répert. Sirey, v° *Lois*, 712; Solon, *Servitudes réelles*, 399 (ed. din 1837).

din codul fr. (624 C. rom.) o spune anume; însă acest paragraf a fost eliminat de legiuitorul nostru, ca nefiind de cât o aplicare a principiuluĭ neretroactivităţeĭ, înscris în art. 1.

Aceĭ carĭ vor voi să se folosească de asemenea servituţĭ vor trebuĭ, bine înţeles, să dovedească că îndeplinise în momentul promulgăreĭ coduluĭ actual, posesiunea cerută de legile vechĭ, pentru dobîndirea servituţeĭ [1]. Această dovadă va putea, de bună samă, să fie făcută prin marturĭ. Doved. îndeplinireĭ prescripţieĭ sub legea veche.

Efectul legilor în privinţa lucrurilor şi persoanelor la care ele se aplică.

Statutul personal. — Statutul real [2]. — *Conflict între legile române şi acele străine.*

Art. 2.—*Numaĭ* [3] imobilele aflătoare în cuprinsul teritoriuluĭ Românieĭ sunt supuse legilor române, chiar când ele se posedă de străinĭ.

Legile relative la starea civilă şi la capacitatea persoanelor urmăresc pe Românĭ, chiar când eĭ îşĭ aŭ residenţa în străinătate.

Forma exterioară a actelor e supusă legilor unde se face actul. (Art. 34, 152, 885, 1773, 1789 C. civ. Art. 374 Pr. civ. Art. 3 urm. C. pen. Art. 3 C. fr.)

Textul nostru împarte legile în două categoriĭ deosebite: *legile personale saŭ statutul personal,* şi *legile reale saŭ statutul real,* vorbind apoĭ despre legile privitoare la forma exterioară a actelor (statutul formelor) [4].

---

(1) Cpr. Marcadé, II, 652.—După codul Calimach, şerbirile se dobindeaŭ prin stăpânirea da 10 saŭ 20 anĭ, afară de şerbirea de a scoate apă, care se dobindea prin întrebuinţare în curgere de treĭ anĭ (art. 1927); iar după codul Caragea, prin stăpânirea de 10 anĭ (art. 4, partea II, capit. 2).

(2) Prin statut, vechiĭ autorĭ înţelegeaŭ altă dată legile municipale care cârmuiaŭ provinciile saŭ oraşele. Astădĭ, însă, acest cuvînt se întrebuinţează ca sinonim al cuvîntuluĭ lege. Vedĭ Fœlix-Demangeat, *Tr. de droit international privé* (1866), I. 19, p. 36, 37; Weiss, *Tr. th. et pratique de dr. internat. privé* (1898), III, p. 10, 11; T. Huc, I, 102; Mourlon, I, 77, n. 1. Ce se înţelege prin statut.

(3) Cuvîntul *numaĭ* nu există în textul corespundĕtor francez, şi este adaos le legiuitorul nostru. Vedĭ *infrà*, p. 134, n. 3.

(4) Textul corespundĕtor francez vorbeşte: 1e despre legile de poliţie şi de siguranţă publică (cpr. art. 11 din disp. prelimin. ale coduluĭ italian); 2[o] despre legile reale, şi 3[o] despre legile personale (privitoare la starea şi capacitatea persoanelor). Re-

Legile personale.

Legile personale sunt acele care determină starea civilă şi capacitatea persoanelor, precum sunt: legile relative la naţionalitate, la majoritate şi minoritate, la interdicţie, la puterea maritală şi părintească, la căsătorie [1], despărţenie, adopţiune, etc.

Legile reale.

Legile reale sunt acelea care se ocupă în mod principal de bunurile ce staŭ în legătură cu persoanele, precum sunt, de exemplu: legile care determină diversele modurĭ de a se dobîndi şi transmite proprietatea, legile privitoare la ipotecĭ, la usufruct, la servituţĭ, la prescripţie [2]; legile

---

gula privitoare la forma actelor, pe care legiuitorul nostru a reprodus-o în paragraful ultim, figura în proiectul coduluĭ fr., însă a fost eliminată, ca una ce exprimă un adevĕr incontestabil. Cpr. art. 6—9, 11 C. italian (disp. preliminare).

(1) Cpr. Judec. ocol. Galaţĭ, *Curierul judiciar* din 1905, No. 13.

Prescripţia achisitivă.

(2) In cât priveşte usucapiunea saŭ prescripţia achisitivă, fie vorba de imobile, saŭ de mobile corporale considerate în mod individual (art. 1909), toţĭ autoriĭ recunosc că se aplică legea situaţiuneĭ lor (*lex rei sitæ*), chiar când ele sunt posedate de străinĭ; pentru-că usucapiunea interesând organisarea proprietăţeĭ este, ca atare, de ordine publică. Statutul real va fi, decĭ, în orĭ ce caz, aplicabil în specie, fie vorba de indigenĭ, saŭ de străinĭ. Cpr. Pothier, *Prescription*, IX, 247, p. 403 urm. (ed. Bugnet); T. Huc, I, 120 urm., 131 urm., şi XIV, 542; Laurent, *Dr. civ. international*, VIII, 235 urm., 240 urm.; Despagnet, *Pr. de dr. internat. privé*, 420, p. 752 urm. (ed. a 3-a, 1899); Vincent et Pénaud, *Dictionn. de dr. international privé*, v° *Prescription*, 2 urm.; A. Weiss, *Tr. élément. de dr. internat. privé* (ed. a 2-a, 1890), p. 593 urm.; Baudry et Tissier, *Prescription*, 967 urm.; Aubry et Rau, I, § 31, p. 136 şi 158 (ed. a 5-a); Marcadé, *Prescription*, art. 2219, No. VI, pag. 9.

Prescripţia liberatorie. Acţiunĭ reale.

Ce trebue să decidem în privinţa prescripţieĭ liberatoriĭ? Soluţia de maĭ sus este incontestabilă, de câte-orĭ este vorba de acţiunĭ reale, precum: acţiunea în revendicare (art. 1890), acţiunile confesoriĭ şi negatoriĭ privitoare la servituţĭ. Pentru aceleaşĭ motive se va aplica legea situaţiuneĭ atât în privinţa stingereĭ acţiunilor reale cât şi a drepturilor reale. Despagnet, *op.* şi *loco cit.*, p. 754; Laurent, *op. cit.*, VIII, 247; Massé, *Dr. comm.*, I, 558; Marcadé, *loco cit.*; Vincent et Pénaud, *op.* şi v° *cit.*, 4; T. Huc, XIV, 542, şi autoriĭ *suprà* citaţĭ.

Acţiunĭ personale. Controversă.

In cât priveşte însă chestiunea de a se şti ce lege cârmueşte prescripţia extinctivă a obligaţiilor, ea este controversată.

1° După un sistem, se susţine, în adevĕr, că prescripţia liberatorie saŭ extinctivă a uneĭ acţiunĭ personale, care nu

care regulează ordinea moştenirilor ab intestat; acele care

are alt obiect de cât plata uneĭ obligaţiĭ, ar atârna de legea domiciliuluĭ creditoruluĭ. Cpr. Pothier, *op. cit.*, 251. Toţĭ autoriĭ citează pe Pothier ca partisan a acesteĭ opiniĭ, afară de Baudry et Tissier *(Prescription,* 977) şi Surville et Arthuys *(Cours élément. de dr. internat. privé,* 271, p. 281, ed. a 3-a, 1900), cari ḑic că Pothier se referă numaĭ la prescripţia achisitivă a mobilelor şi la prescripţia care permite posesoruluĭ unuĭ fond de a-l libera de rentele constituite şi nedeclarate în momentul contractuluĭ. Şi, în adevĕr, Pothier *(loco cit.)* se exprimă în termeniĭ următorĭ: *«La prescription des rentes constituées et des meubles est régie par la loi qui régit la personne de celui qui en est le propriétaire, c'est à dire par la loi de son domicile»*.

2° După un alt sistem, care, în Franţa, se consideră ca tradiţional, ar trebui să se aplice, în specie, legea domiciliuluĭ debitoruluĭ. (Cas. fr. D. P. 69. 1. 135; Sirey, 69, 1, 49, şi nota luĭ Labbé; D. P. 84. 1. 287: C. Besançon, D. P. 83. 2. 211, şi *Dreptul* din 1883, No. 36; Inalta Curte a Ţărilor de jos, *J. Clunet,* anul 1874, p. 141; Trib. cant. Vaud, Sirey, 82, 4, 41, şi nota luĭ Er. Lehr; Trib. Paris, *J. Clunet*, anul 1892, p. 712, şi anul 1894, p. 145. Veḑĭ în acelaşĭ sens, Marcadé, *op. cit.*, No. VI, p. 10 urm.; Vincent et Pénaud, *op. cit.*, *Prescription*, 7 urm).—Uniĭ admit, însă, că domiciliul debitoruluĭ se determină în mod invariabil în momentul nasştereĭ obligaţieĭ (Surville et Arthuys, *op. cit.*, 271, p. 281), iar alţiĭ, în momentul urmăriréĭ (Fœlix-Demangeat, *Dr. internat. privé*, I, 100, p. 239 urm.). Veḑĭ şi Bertauld (*Quest. pratiques et doctrinales de Code Napoléon*, I, 150, p. 116), după care prescripţia nu s'ar determina de legea domiciliuluĭ debitoruluĭ. de cât atuncĭ când acest domiciliŭ ar fi locul executăreĭ obligaţieĭ.

3° Un al treilea sistem aplică, în specie, legea loculuĭ unde se judecă procesul *(lex fori)*, pentru motivul că prescripţia ar fi maĭ mult privitoare la executarea contractuluĭ, de cât la validitatea şi substanţa luĭ. Huber, *De conflictu legum*, 7; *De jurisprud. univers.*, III, capit. XI, § 34. Veḑĭ în acest sens: C. Alger, Sirey, 89. 2. 104; Trib. super. Imperiuluĭ german, *J. Clunet*, 1877, p. 243; C. de apel Bois-le-Duc (Olanda), Sirey, 83. 4. 9, şi nota luĭ Esmein; Labbé, nota în Sirey, 69, 1. 50, coloana 3. Veḑĭ şi *J. Clunet*, 1895, pag. 67 urm. studiŭ anonim: *Questions et solutions pratiques*. In acest sens se pronunţă maĭ mulţĭ autorĭ germanĭ, englezĭ şi americanĭ, precum: Schäffner *(Entwickelung des internationalen Privatrechts)*, Mittermaier, Story, Kent, Westlake, Lawrence, Wheaton, etc. Veḑĭ Vincent et Pénaud, *op. cit.*, *Prescription*, 17 urm.

4° Al patrulea sistem aplică legea loculuĭ unde obligaţia trebue să se execute (*lex loci executionis*). Massé, *Dr. comm.*,

hotărăsc partea disponibilă şi reserva, care opresc substituţiile, etc. Pentru a se putea determina caracterul uneĭ legĭ, cată decĭ a se examina scopul şi obiectul eĭ principal.

I. *Legile reale.*

Legile care aŭ în mod principal şi direct lucrurile de obiect, şi care numaĭ în mod accesoriŭ sunt privitoare la persoane, sunt reale, şi aceste legĭ nu pot să aibă, în prin-

I, 559, p. 460; Troplong, *Prescription*, I, 38; Er. Lehr, *Revue de dr. international*, anul 1881, p. 516 şi *France judiciaire*, anul 1882, 1, p. 106 urm.; Picard, *J. Clunet*, anul 1881, p. 476. Vedĭ şi nota în *J. Clunet*, anul 1877, p. 244, 245: Haus, *Dr. privé qui régit les étrangers en Belgique*, p. 293. Cpr. Trib. Paris, Sirey, 81. 2. 218.—Vedĭ combaterea acestuĭ sistem in nota luĭ Labbé, Sirey, 69. 1. 49 urm.

5° In fine, ultimul sistem, care ni se pare cel maĭ juridic, este acel care pune în principiŭ că prescripţia se îndeplineşte după legea care cârmueşte însuşĭ contractul, şi care este legea naţională a părţilor, când ele aŭ aceeaşĭ naţionalitate, saŭ legea loculuĭ unde s'a făcut contractul (*lex loci contractûs*) în caz contrar; pentru-că creditorul fiind obligat a-şĭ exercita într'un termen oare-care dreptul sĕŭ, sub pedeapsă de a-l perde, cu drept cuvînt se poate considera prescripţia ca referindu-se la o modalitate a creanţeĭ. «Nu este oare raţional de a se crede, ḑice Demangeat, că s'a convenit în mod tacit că acţiunea nu va putea fi exercitată de cât un timp oare-care, determinat de legea ţăreĭ în care această acţiune a luat naştere. Dacă am contractat cu un Englez în Anglia, unde presupun că obligaţiile se prescriŭ prin douĕ-ḑecĭ de anĭ, nu este oare ca şi cum aş fi ḑis debitoruluĭ că va trebui să-l urmăresc în termenul de douĕ-ḑecĭ de anĭ?» (*Condition des étrangers*, p. 358). Acest sistem are imensul avantaj de a fixa timpul prescripţieĭ într'un mod neschimbător, şi de a nu permite creditoruluĭ saŭ debitoruluĭ de a schimba termenul eĭ după voinţa lor. Vedĭ în acest sens: Despagnet *op. cit.*, p. 317, p. 621, 622; T. Huc, I, 164; Weiss, *op. cit.*, p. 644, 645; Flandin, *J. Clunet*, anul 1881, p. 230; Renault, *Revue critique*, anul 1882, t. 48, p. 723; Lyon-Caen et Renault, *Tr. de dr. comm.*, IV, 664; Lainé, *Bullet. soc. de législ. comparée*, anul 1889—1890, p. 551; Laurent, *op. cit.*, VIII, 254; Asser et Rivier, *Dr. internat.*, 38, p. 81 urm. a trad. Schina; Savigny, *System des heutigen römischen Rechts*, VIII, § 374 III, p. 27 a trad. Guenoux; Ballot, Demangeat, Plocke et Vatismenil, consultaţie publicată în *Revue pratique de dr. fr.*, anul 1859, t. 8, p. 333 urm.; P. Fiore, *Diritto internazionale privato*, 296.

cipiŭ, autoritate afară de teritoriul român; de unde resultă că legea română nu poate să fie aplicabilă imobilelor ce Româniĭ ar avea în străinătate. Imobilele ce străiniĭ aŭ în ţara noastră sunt deci, în puterea suveranităţeĭ teritoriale, supuse legilor române, chiar şi atuncĭ când aceştĭ străinĭ n'ar fi domiciliaţĭ în ţară, pentru-că imobilul este un accesoriŭ al pământuluĭ, care aparţine naţiuneĭ [1]. Distincţiunea între mobile şi imobile este o rĕmăşiţă a feodalităţeĭ şi nu maĭ corespunde cu cerinţele timpurilor moderne, pentru-că datează de la o vreme pe când averea mobiliară era departe de a fi una din cele maĭ marĭ sorginţĭ de bogăţie, după cum este astădĭ.

Imobilele ce străiniĭ ar avea în România.

Codul nostru, cu-toate-acestea, luându-se după acel francez şi după vechiul legiuitor al Moldoveĭ (art. 396 C. Calimach), a consacrat în termenĭ şi maĭ formalĭ teoria statutelor, după cum ea se vede admisă în maĭ toate legislaţiunile străine [2].

Consacrarea teorieĭ statutelor de către legiuitorul nostru.

---

p. 392 (ed. ital. din 1874); Aubry et Rau, I, § 31, p. 165 (ed. a 5-a). Vedĭ şi alte autorităţĭ citate de Vincent et Pénaud, *op. cit.*, *Prescription*, 26 urm. Tot. în acest sens se pronunţă şi jurisprudenţa. Cpr. Trib. Ilfov, *Dreptul* din 1903, No. 11 şi din 1896, No. 16 (cu nota d-luĭ Em. Miclescu). Această sentinţă este publicată de două orĭ în *J. Clunet*, anul 1897, p. 879 şi anul 1899, p. 424. V. în acelaşĭ sens: C. Alger, Sirey, 89. 2. 104; C. Chambéry, Sirey, 70. 2. 9. Senatul dirigent din Varsovia, *J. Clunet*, anul 1874, p. 333; Trib. com. St. Petersburg, *J. Clunet*, anul 1881, p. 189; Trib. Anvers, *J. Clunet*, unul 1886, p. 373; C. Bordeaux, Sirey, 92. 2. 76; Trib. Imperiuluĭ german (*Reichsgericht*, C. de cas.), Sirey, 1902. 4. 16 şi *Curierul judiciar* din 1903, No. 16 (cu observ. noastră).

(1) Numaĭ tribunalele române aŭ, deci, competinţa de a judeca orĭ-ce contestaţiĭ privitoare la imobilele situate în România, şi aceasta chiar când părţile care se judecă pentru acele imobile n'ar fi pămîntene. Cas. rom. Bulet. 1864, p. 353. Cpr. T. Huc, I, 121; F. Herman, *C. civ. annoté. Supplément*, I, art. 3, No. 137 urm. V. şi art. 23 din convenţia încheiată cu Rusia la 1869. Acest principiŭ fiind de ordine publică, părţile nu pot deroga de la el prin convenţia lor. C. Craiova, *Dreptul* din 1897, No. 59.—Tribunalele române nu sunt însă competente a ordona trimiterea în posesiunea unuĭ imobil situat în străinătate (cpr. Trib. Ilfov, *Dreptul* din 1889, No. 28), nicĭ de a determina efectele unuĭ testament în privinţa unuĭ atare imobil (cpr. Cas. fr. D. P. 59. 1. 277).

(2) Tradiţia seculară a statutelor este admisă prin *Common law*. Dr. străin.

Exemple de legĭ reale.

Imobilele aflătoare pe teritoriul Românieĭ, fiind supuse legilor române, fără nicĭ o deosebire, de aici resultă că legile relative la ipotecĭ, la înscrierea şi transcrierea drepturilor reale ([1]), la expropriarea silită ([2]), la prescripţie, la impositul fonciar ([3]), la urmărirea imobiliară, *şi chiar la*

în dreptul anglo-american, în codul austriac (art. 300, reprodus de art. 296 din codul Calimach), în codul olandez (art. 2), în Elveţia (art. 2 C. Cant. Vaud; art. 4 C. Cant. Berna), etc. — Art. 2 din codul cantonuluĭ Zurich din 1887 *(Privatrechtliches Gesetzbuch für den Kanton Zürich)* aplică legea situaţiuneĭ atât la imobile cât şi la mobile, însă la aceste din urmă într'un mod maĭ puţin absolut de cât la imobile. Teoria statutelor era altă dată admisă şi în Germania (art. 32 şi 36 al introducţieĭ din *Allgemeines Landrecht für die Preussischen Staaten, Einleitung)*. Codul Maximilian al Bavarieĭ din 1756 mergea şi maĭ departe în privinţa realitățeĭ, supunênd legeĭ situaţiuneĭ toate bunurile, fie ele mobile saŭ imobile (partea III, capit. 2, § 17). — Codul italian reproduce în art. 7 al titluluĭ preliminar tradiţia seculară, supunênd imobilele legeĭ situaţiuneĭ lor, *alle leggi del luogo dove sono situati*, adăogând însă în art. următor că succesiunile sunt supuse legeĭ naţionale a defunctuluĭ, orĭ-care ar fi natura bunurilor şi ţara în care s'ar găsi, *di qualunque natura siano i beni ed in qualunque paese si trovino*. Tot în acest sens se vĕd redactate şi art. 24—26 din legea de introducere a coduluĭ german (*Einführungsgesetz zum bürgerlichen Gesetzbuche)*. Laurent, în Ante-proiectul de revisuire a coduluĭ civil, rupe de asemenea cu tradiţia trecutuluĭ, dispunênd, prin art. 13 al titluluĭ preliminar, că toate bunurile, *fie mobile saŭ imobile*, sunt supuse legeĭ naţionale a proprietaruluĭ lor, soluţie care, de bună samă, va fi admisă şi de legiuitorul nostru, dacă codul civil se va revisui vre-odată.

([1]) Cpr. Laurent, *Principes*, I, 102; *Dr. internat.*, II, 252; Bonnier, *Tr. des preuves*, 928, p. 774 (ed. din 1888); Fœlix-Demangeat, *op. cit.*, I, 96 *in fine*, p. 230; Planiol, I, 189, etc.

([2]) Legea din 20 Octombre 1864, modificată în unele privinţe prin legea din 9 Fevruar 1900.

L. timbruluĭ.

([3]) Cpr. Cas. fr. Sirey, 96. 1. 449; T. Huc, I, 116. Vedĭ *infrà*, p. 137, nota 3.—Taxa de înregistrare privitoare la moştenirĭ se aplică tuturor moştenirilor deschise în ţară, chiar în favoarea străinilor. S'a decis însă că vasele sub bandieră străină şi matriculate într'un port străin, care fac parte dintr'o moştenire deschisă în România, nu pot fi supuse la taxa de înregistrare prevĕdută de legea timbruluĭ în privinţa moştenirilor, pentru-că această taxă este, ca orĭ-ce imposit, teritorială. Cas. rom. *Dreptul* din 1900, No. 73 şi din 1901, No.

moştenirea ab intestat saŭ testamentară, sunt aplicabile şi imobilelor posedate de străinĭ; în cât trebue să recunoaştem, in privinţa avereĭ nemişcătoare, atâtea moştenirĭ particulare câte teritoriĭ vor fi, în care să se găsească imobile de ale defunctuluĭ (1). *Quot sunt bona diversis territoriis obnoxia, totidem patrimonia intelliguntur.*

Moştenire ab intestat şi testamentară. Controversă.

Această regulă aplicându-se la toate succesiunile ab intestat saŭ testamentare, ordinare saŭ anomale, legea situaţieĭ va decide dacă există, saŭ nu, representaţie; care sunt efectele sezineĭ, etc. (Cpr. T. Huc, V, 258, p. 303).

Acest sistem este departe de a fi logic, pentru-că distruge unitatea patrimoniuluĭ, însă el resultă neîndoelnic din vechia tradiţie a statutelor, pe care legiuitorul nostru a consacrat-o prin art. 2. Chestiunea este, ce e dreptul, controversată, şi mulţĭ autorĭ dintre aceĭ maĭ în renume susţin că art. 2 nu se aplică succesiuneĭ imobiliare, şi că succesiunea străinuluĭ, în privinţa avereĭ nemişcătoare, ar urma a se regula, ca şi în privinţa celeĭ mişcătoare, după

74; Bulet. 1900, p. 1162; *Curierul judiciar* din 1904, No. 38.— *Contrà:* Trib. Covurluiŭ şi Ilfov, *Dreptul* din 1900, No. 73 şi din 1901, No. 75; *Curierul judiciar* din 1904, No. 38, p. 321.

(1) Vedĭ in acest sens: Cas. rom. *C. judiciar* din 1901, No. 24; *Dreptul* din 1901, No. 22, şi Bul. 1901, p. 222; Trib. Covurluiŭ, *C. judiciar* din 1903, No. 85; C. Craiova, *C. judiciar* din 1900, No. 68, şi *Dreptul* din 1901, No. 22; C. Bucureştĭ şi Trib. Ilfov, *Dreptul* din 1892, No. 76; *Curierul judiciar* din 1893, No. 40 şi din 1899, No. 8; *Dreptul* din 1893, No. 36; Trib. Corbeil, *J. Clunet*, anul 1898, p. 568. Cpr. şi Cas. Palermo, Sirey, 95. 4. 28; G. G. Mironescu, *C. judiciar*, 1899, No. 8; T. Huc, I, 122 urm. şi V, 258; Planiol, I, 196, 197; Aubry et Rau, I, § 31, p. 154, text şi nota 45; Demolombe, I, 79 şi 91; Valette sur Proudhon, I, p. 97 urm.; Fœlix-Demangeat, *op. cit.*, I, 66, p. 142 urm.; Demangeat, *Condition des étrangers*, p. 334 urm.; Thiry, I, 55; Demante, I, 10 bis III; Nacu, I, No. 53, p. 96; Laurent I, 108 urm.; *Dr. civ. international*, II, 116 urm. şi VI, 128 urm.; Dubois, *Conflit des lois*, 43; Massé, *Dr. comm.*, I, 554; Renault, *J. Clunet*, anul 1875, p. 338 urm.; Surville et Arthuys, *Cours élément. de dr. internat. privé*, 342 urm., p. 364 urm. (ed. a 3-a, 1900); Baudry et Wahl, *Successions*, I, 841 urm., p. 619 urm. (ed. a 2-a); Beudant, *op. cit.*, *Introduction*, I, 155; Boeck, nota în D. P. 91. 2. 41; Vincent et Pénaud, *op. cit.*, v° *Successions*, No. 6. Vedĭ şi t. V a Coment. noastre, p. 357.

statutul sĕŭ personal (soluţie formal admisă prin maĭ multe legislaţiunĭ străine) (1), sub cuvînt că n'ar fi vorba în specie de un imobil determinat, ci de o universalitate de bunurĭ *(universitas juris)*, care fiind o ficţiune juridică, nu are o situaţie fixă (2). Aşa este; însă art. 2 este conceput în termenĭ generalĭ şi nu distinge, iar pe de altă parte, trebue să ţinem socoteală de împrejurarea că codul francez, pe care l-a reprodus legiuitorul nostru, este redactat la începutul secoluluĭ trecut, atuncĭ când teoria statutelor era în

Dr. străin. (1) Cpr. art. 8 C. italian; art. 10 din C. spaniol: art. 4 din codul cant. Zurich din 1887 (opera prof. Schneider): art. 24 şi urm. din legea de introducere a coduluĭ civil (asupra cărora vedĭ Keidel în *J. Clunet*, anul 1899, p. 260 urm.). Jurisprudenţa maĭ multor ţărĭ: a Grecieĭ, a Serbieĭ, etc. aŭ adoptat acest sistem, care a fost aprobat de Institutul de drept internaţional de la Oxford (1880) şi de conferinţa de la Haga (1900). Vedĭ Weiss, *op. cit.*, IV, p. 525 urm.

(2) Vedĭ în acest sens: Arntz, I. 72: Bertauld. *Quest. pratiques et doctrinales de code Napoléon*, I. 75 urm.: A. Weiss. *Tr. théor. et pratique de dr. international privé*, IV, p. 511 urm. şi nota în *Pand. Périod.* 90. 5. 9: Savigny. *System des heutigen römischen Rechts*, VIII, § 375 urm.; Despagnet. *Pr. de dr. internat. privé*, 359 (ed. a 3-a): Esperson, *J. Clunet*, anul 1881, p. 220 urm.: N. Basilescu. *Conflit des lois en matière de successions ab intestat* (teză p. doctorat. Paris 1884), p. 68 urm.: Rougelot de Lioncourt. *Conflit des lois*, p. 290: Durand. *Essai de dr. international*, p. 387: P. Fiore. *op. cit.*, No. 392, 395: Pillet. *De l'ordre public en droit international privé*, p. 26, şi *Pr. de dr. internat. privé*, 356 urm. şi 386: C. C. Ştefănescu. *Dreptul* din 1879, No. 29: Asser et Rivier. *Dr. internat.*, p. 130 a traduc. Schina: Labbé, nota în Sirey, 82. 1. 145: Antoine, *Success. en dr. international*, p. 65 urm.: Trib. superior Colmar, Sirey, 95. 4. 28. Vedĭ şi alte decisiĭ maĭ vechĭ citate de Vincent et Pénaud, *op.* şi *v°* *cit.*, No. 1. Tot în acest sens se pronunţă Mittermaier, Mühlenbruch, Puffendorf, Zachariæ, Glück, Gœschen, Wächter, Von Bar *(Theorie und Praxis des internationalen Privatrechts*, p. 376), etc. Maĭ vedĭ încă A. I. Suciu (*Dreptul* din 1905, No. 23) şi G. Meitani (*Dreptul* din 1901, No. 72), carĭ combat părerea ce am susţinut în ediţia 1, pe care o menţinem şi astădĭ. O decisie a Curţeĭ de casaţie din 1869 (Bulet. 1869, p. 477) pune în principiŭ, în termenĭ generalĭ, că succesiunea uneĭ persoane constituind un statut personal, se regulează după legea naţiuneĭ căreia acea persoană aparţine. Din considerentele Curţeĭ nu se vede însă dacă era vorba în specie de mobile, saŭ de imobile.

floare, şi când se ḑicea că *toutes coutumes sont réelles* ([1]), fiind-că omul era redus la rolul umilit de accesoriŭ al pămîntuluĭ pe care locuia. Ideile ce le avem astăḑi nu-şĭ făcuseră drum pe atuncĭ, şi orì-ce aplicare a dreptuluì străin era respinsă; pentru-că omul, care de abia eşise din feudalitate, se încunjura de ziduri şi fortificaţiĭ menite a îndepărta orĭ-ce intervenţie din afară ([2]).

Şi dovadă că legiuitorul nostru s'a referit la vechia tradiţie a statutelor, este că el nu reproduce art. 8 din dispoziţiile preliminare ale coduluì italian, care curmă orì-ce discuţie, de şi se constată, precum am vĕḑut în introducere, că maì multe disposiţiĭ aŭ fost împrumutate de la acest cod care, pe când se legifera la noĭ, era în stare de proiect. Ingrădirea pe care Constituţia din 1866 a adus-o proprietăţeĭ imobiliare arată şi maĭ bine spiritul de care era pătruns legiuitorul din 1864. Legile asupra succesiunilor avênd adesea-orĭ un scop politic, aplicarea uneĭ legĭ străine, în privinţa imobilelor, ar putea fi contrară scopuluì urmărit de legiuitorul teritorial. In fine, maĭ multe convenţiì internaţionale încheiate cu diferitele State consacră doctrina statutelor ([3]). Iată, cum se exprimă, în această privinţă, art. 23 din convenţia încheiată cu Rusia la 1869:

«Succesiunile privitoare la imobile vor fi supuse legilor ţăreĭ şi judecate de tribunalele unde se află imobilul, aplicându-se acel regim la orĭ ce proprietate care, după legile ţăreĭ, este asimilată proprietăţeì imobiliare» ([4]).

Conchidem dar, orĭ-cât de puternice ar fi argumentele păreréĭ contrare şi orĭ-cât de dorit ar fi că această teorie să fi fost consacrată de legiuitor, că averea nemişcătoare ce un străin ar avea în România nu se va transmite prin moştenire după legea sa naţională, ci după legea română.

Dar, dacă moştenirea imobilelor se regulează după legea teritorială, saŭ după legea naţională a defunctuluì în părerea pe care am combătut-o, capacitatea saŭ incapa- Capacitatea de a moşteni.

([1]) Vedĭ V. Sommières, *Synthèse du dr. internat. privé*, I. p. 13. No. 19.

([2]) Vedĭ Weiss, *op. cit.*, III. p. 7. 8.

([3]) Asemenea convenţiĭ, consfinţitoare a vecheĭ teoriĭ a statutelor, există şi în Franţa. Vedĭ Weiss, *op. cit.*, IV. p. 523 urm.

([4]) Vedĭ Mitilineu. *Tratatele şi convenţiile Românieĭ* (1874). p. 245. «Succesiunile române în Rusia, adaogă art. 30 din sus-ḑisa convenţie, vor fi regulate conform legilor instituite în Imperiu, pentru succesiunile străine, şi pe piciorul naţiunilor celor maĭ favorisate».

citatea de a moşteni, privind pe acel chemat la moştenire, atârnă de legea personală a moştenitoruluĭ, care va fi consultată spre a se vedea dacă acesta are, saŭ nu, capacitatea de a moşteni, dacă este copil legitim, legitimat, adoptat, etc. (1).

«Considerând, dice Curtea din Bucureştĭ, că chestiunea de a se şti dacă un copil este saŭ nu legitim, e evident referitoare la starea civilă a uneĭ persoane; de unde resultă că legislaţia care reglementează această stare, trebue de asemenea să reglementeze şi admisibilitatea probelor ce pot fi invocate în sprijinul pretenţiunilor rivale, şi această legislaţie nu poate fi de cât legea sa personală» (2).

Imobilele posedate de Românĭ în străinătate.

După cum imobilele situate în România sunt în totul cârmuite de legile române, tot astfel imobilele ce Românii ar avea în străinătate vor fi cârmuite de legile respective străine, iar nu de acele române, pentru-că legile reale sunt teritoriale *(clauduntur territorio)* (3).

Acest principiŭ sufere însă excepţie pentru ţările în care moştenirile fac parte din statutul personal.

Codul italian.

Ast-fel, moştenirea ce Românii ar avea în Italia se va regula după legile române, iar nu după acele italiene, conform art. 8 din codul italian.

Codul austriac.

In Austria s'a păstrat deosebirea tradiţională între moştenirea mobiliară şi acea imobiliară, cea dintâĭ regulându-se după legea naţională a defunctuluĭ, iar cea de a doua după legea situaţiuneĭ bunurilor (art. 300 C. austriac). Capacitatea de a moşteni, fie ab intestat, fie prin testa-

---

(1) Cpr. art. 8 al legeĭ federale elveţiane din 25 Iunie 1891 (*Ann. de législ. étrangère* din 1891, p. 668) şi art. 18 din legea de introducere a coduluĭ german, asupra căruia vedĭ Keidel, *J. Clunet*, 1899, p. 243. V. şi Weiss, *op. cit.*, IV, p. 13, n. 4.

(2) Vedĭ *Curierul judiciar*, din 1901, No. 33 (cu observaţia noastră), şi din 1902, No. 27; Trib. Dorohoiŭ, *Curierul judiciar* din 1902, No. 10 (tot cu observ. noastră); Baudry et Wahl. *Successions*, I. 234; Despagnet, *op. cit.*, 365, p. 684; Weiss. *op. cit.*, IV, p. 551 urm.; Savigny, *op. cit.*, VIII, § 397, p. 313 (ed. germ.); Neagu, I. art. 2, No. 199. Cu-toate-acestea. chestiunea este controversată. Vedĭ diversele sisteme în Baudry et Wahl, *op.* şi *loco cit.*, precum şi în observaţia ce am publicat asupra sentinţeĭ mencionate a trib. din Dorohoiŭ, *Curierul judiciar* din 1902, No. 10, p. 90, nota 4.

(3) Cpr. Demolombe, I. 93; Baudry, I, 75; Baudry et Fourcade. I, 212; Aubry et Rau, I, § 31, p. 155 (ed. a 5-a); T. Huc. I, 116; Beudant. I, 155. p. 164; Neagu, I. art. 2. No. 151. şi toţĭ autoriĭ; Trib. Ilfov, *Dreptul* din 1889, No. 28.

ment, se regulează însă după legea personală a aceluĭ chemat la moştenire (1).

Legiuitorul nostru, ca şi acel francez, vorbeşte numaĭ de imobile şi tace cu desăvîrşire în privinţa mobilelor (2). Ce trebue să decidem în această privinţă? Statutul mobilelor.

Un punct asupra căruia toţĭ autoriĭ par a fi de acord este că mobilele, fie corporale saŭ incorporale, considerate *în individualitatea lor*, se regulează de legea română, chiar când sunt proprietatea străinilor (3). Mobilele considerate în individualitatea lor.

Astfel, legile relative la natura mobiliară saŭ imobiliară a bunurilor, la privilegiĭ, la executarea silită, la prescripţie, etc., sunt aplicabile nu numaĭ mobilelor posedate de Românĭ, dar şi acelora posedate de străinĭ. Ordinea publică cere, în adevĕr, ca mobilele considerate în individualitatea lor să fie în totul cârmuite de legea teritorială (4).

---

(1) Laurent, *Dr. civ. international*, II, 127; Unger, *System des österreichischen allgemeinen Privatrechts*, I, § 23.

(2) Art. 10 *ab initio* din codul spaniol de la 1889 dispune că mobilele sunt cârmuite de legea ţăreĭ proprietaruluĭ lor. «*Los bienes muebles están sujetos á la ley de la nación del propietario*». Cpr. art. 396 C. Calimach (300 C. austriac). Codul spaniol.

(3) T. Huc, I, 130 urm.; Baudry, I, 77; Baudry et Fourcade, *Personnes*, I, 213, 214; Planiol, I, 191; Vareilles-Sommières, *Synthèse du droit internat. privé*, II, 922 urm., p. 187 urm.; Despagnet, *op. cit.*, 99 şi 393 urm.; Vincent et Pénaud, *op. cit.*, v° *Meubles*, 14 urm.; Surville et Arthuys, *op. cit.*, 163, 171 urm.; Beudant, *op. cit.*, I, 164, p. 174, 175; Arntz, I, 67; Acollas, *Manuel de dr. civil*, III, p. 948; Demolombe, I, 96; Mourlon, I, 80; Glard, *Condition des meubles en droit internat. privé*, p. 133 urm.; Laurent, *Principes*, I, 117, 121 şi *Dr. internat.*, II, 173 bis, şi VII, 176 urm.; Neagu, I, art. 2, No. 149; F. Herman, *C. civ. annoté, Supplément*, I, art. 3, No. 118 urm. Vedĭ şi nota în Sirey, 1901, 4, p. 25, coloana 1.

(4) Decĭ, dacă un străin a închiriat un imobil în România, mobilele sale vor fi supuse privilegiuluĭ prevĕḑut de art. 1730. De asemenea, art. 1909 este aplicabil şi mobilelor posedate de străinĭ. Tot astfel trebue să decidem, prin aplicarea art. 972 că, dacă un străin a vîndut un lucru mobil la două persoane succesive, cumpărătorul care a dobîndit tradiţia de bună credinţă va fi preferat celuĭ-lalt. In fine, în puterea principiuluĭ realităţeĭ statutuluĭ, succesiunea mobiliară vacantă, ca şi acea imobiliară, se cuvine Statuluĭ unde mobilele se găsesc, iar nu Statuluĭ căruia a aparţinut defunctul, etc. Cpr. Aplic. art. 972, 1730 şi 1909 străinilor.

Strămut. creanţelor.

Regulele privitoare la strămutarea creanţelor se aplică atât creanţelor ce aparţin unuĭ străin, cât şi acelora ce aparţin Românilor ([1]).

Mobilele considerate ca universalitate. Controversă.

In cât priveşte însă mobilele considerate *ca universalitate,* adecă: din punctul de vedere a transmitereĭ lor prin moştenire, nu maĭ rĕmâne, după noĭ, nicĭ-o îndoială că statutul este personal şi că moştenirea se va regula în toate privinţile după legea naţională a defunctuluĭ. Mobilele sunt, în adevĕr, supuse schimbăreĭ, şi nu aŭ o situaţie fixă. *Mobilia sequuntur personam; ossibus personæ inhærent.* Aceasta resultă în mod învederat *per a contrario* din art. 2. Dacă, în dreptul francez, autoriĭ pentru a ajunge la asemenea resultat, se întemeiază pe vechia tradiţie a statutelor, apoĭ, acelaşĭ argument există şi la noĭ; căcĭ distincţia statutelor se vede expres consacrată prin art. 396 din codul Calimach ([2]). Maĭ mult încă, pe lângă tradiţie, avem şi un argument de text; căcĭ în art. 2 se ḑice că *numaĭ* imobilele aflătoare în ţară sunt supuse legilor române ([3]); de unde resultă că mobilele sunt supuse legeĭ personale a proprietaruluĭ lor, după cum se spune anume în codul Calimach. Va să ḑică, vechia tradiţie a statutelor

în această din urmă privinţă, Laurent, I, 121, şi IX, 159; *Idem, Dr. international,* VI, 255 urm.; Demolombe, XIV, 178; T. Huc, V, 142; Planiol, III, 1924. V. *infrà,* explic. art. 680.

(1) Acollas, *op. cit.,* III, p. 948.; Vareilles-Sommières, *op. cit.,* II, p. 188 urm., No. 925 urm.

Art. 396 C. Calimach. 300 C. austriac.

(2) «Nemişcătoarele lucrurĭ, ḑice acest text, se supun legilor loculuĭ unde se află, iar toate celelalte se supun acelor legĭ cărora este supusă persoana proprietaruluĭ lor». Textul corespunḑĕtor austriac (300) este identic: «*Unbewegliche Sachen sind den Gesetzen des Bezirkes unterworfen, in welchem sie liegen: alle übrige Sachen hingegen stehen mit der Person ihres Eigenthümers unter gleichen Gesetzen*».

(3) Nu se poate susţine că prin cuvîntul *numaĭ* legiuitorul ar fi înţeles a ḑice că imobilele care n'ar fi pe teritoriul nostru n'ar fi supuse legilor române, căcĭ aceasta se înţelege de la sine. Art. 2 trebue decĭ cetit ast-fel: «*Din bunurile ce se găsesc pe pămîntul Românieĭ, fie mobile saŭ imobile, numaĭ imobilele sunt supuse legilor române*». Mobilele, considerate ca universalitate, bine înţeles, nu în individualitatea lor, rĕmân decĭ supuse legeĭ personale a defunctuluĭ.

cu toate consecinţile şi anomaliile la care a dat loc, există şi în legea noastră ([1]).

In basa acestor principiĭ, moştenirea mobiliară a străinilor se va regula în România după legea lor personală ([2]).

Legile care determină partea disponibilă şi reserva, Partea disponibilă, etc.

([1]) Iată, unele din anomaliile regretabile la care dă naştere vechia teorie a statutelor. Copilul natural român, chiar recunoscut, neavênd după legea noastră, nicĭ un drept de moştenire faţă de tatăl sĕŭ, va lua, cu-toate-acestea, o parte din averea nemişcătoare ce tatăl sĕŭ ar avea în Franţa, conform codului francez, fără a lua însă nimic din averea mişcătoare ce tatăl sĕŭ ar avea tot acolo; şi *vice-versa*, copilul natural francez nu va lua nimic din averea imobiliară ce tatăl sĕŭ ar avea în România, ci numaĭ din averea sa mişcătoare. Dacă este vorba de mamă, anomalia este tot aceeaşĭ, căcĭ copilul natural nu va moşteni averea imobiliară ce mama sa ar avea în Franţa, de cât potrivit legeĭ franceze, iar copilul natural francez va moşteni din contra averea nemişcătoare ce mama sa ar avea în România, întocmaĭ ca un copil legitim. Toate aceste contradicţiĭ n'ar maĭ avea loc, dacă s'ar admite de legile tuturor naţiunilor civilisate principiul personalităţeĭ statutuluĭ moştenirilor. Anomaliile la care dă loc teoria statutelor.

([2]) Vedĭ în acest sens: Thiry, I, 56; Baudry et Wahl, *Successions*, I, 842; Aubry et Rau, I, § 31, p. 158, text şi nota 52; Laurent I, 117 urm. şi *Dr. internat.*, VI, 135 urm.; Demolombe, I, 94; Valette sur Proudhon, *op. cit.*, I, p. 98; Surville et Arthuys, *op. cit.*, 344; T. Huc, I, 136, şi V 258; Belost-Jolimont asupra luĭ Chabot, *Successions*, I, art. 726, p. 69 (ed. din 1839); Vincent et Pénaud, *op. cit.*, *v° Meubles*, 11; F. Herman, *C. civ. annoté, Supplément*, art. 3, No. 148; Neagu, I, art. 2, No. 186 urm.; Trib. regional superior din Colmar, D. P. 98. 2. 237. Cpr. şi C. Bucureştĭ, *Dreptul* din 1892, No. 76; din 1893, No. 11; *C. jud.*, 1893, No. 40; Trib. Ilfov. *C. judiciar* din 1897, No. 23; C. Galaţĭ, *Dreptul* din 1903, No. 10; Cas. rom., Bulet. 1895, p. 561, şi *Dreptul* din 1901, No. 22; *C. judiciar* din 1901, No. 24, şi Bulet. Cas. 1901, p. 222; Trib. Ilfov, *Dreptul* din 1901, No. 36.—Cu-toate-acestea, chestiunea este controversată, şi după un alt sistem, se susţine că moştenirea mobiliară a unuĭ străin, ar trebui să se reguleze, ca şi acea imobiliară, după legea loculuĭ unde mobilile se găsesc, fie-care Stat avênd o suveranitate autonomă şi independentă. Cpr. în acest din urmă sens, Marcadé, I, art. 3, No. VI, p. 31 urm.; Cas. Palermo, Sirey, 95. 4. 28. In fine, alţiĭ voesc ca moştenirea mobilelor să se reguleze după legea domiciliuluĭ proprietaruluĭ lor. Vareilles-Sommières, *op. cit.*, II, p. 192 urm., No. 932 urm.

fiind reale, de aicĭ resultă că un străin n'ar putea dispune nicĭ prin donaţiune, nicĭ prin testament, de imobilele ce ar avea în România, de cât până la concurenţa părţeĭ disponibile hotărîtă de art. 841 şi 843 din codul noastru [1]; şi la caz de a se fi violat aceste texte, numaĭ tribunalele române aŭ competinţa de a reduce liberalitatea, pentru-că ele aŭ o competinţă exclusivă în privinţa imobilelor situate în ţară. (Vedĭ *suprà*, p. 127, nota 1).

Capacitatea testat. saŭ legataruluĭ. Rĕmâne însă bine înţeles că numaĭ reserva şi partea disponibilă atârnă de statutul real. In cât priveşte capacitatea testatoruluĭ saŭ legataruluĭ [2], ea nu poate să facă parte de cât din statutul personal.

Art. 807. Astfel, dacă legea străină permite minoruluĭ, în contra art. 807 din codul român, de a dispune prin testament de toate bunurile sale, disposiţia făcută de minorul străin, conform legeĭ sale personale, este validă şi executorie în România, chiar asupra bunurilor ce testatorul ar avea în ţară la noĭ. Numaĭ reserva şi partea disponibilă se vor determina conform legilor române [3].

---

(1) Aubry et Rau, I, § 31, p. 157; Demolombe, I, 80, 83; Laurent, I, 108, p. 172, şi *Dr. internat.*, VI, 145, 273; Vernet, *Quotité disponible*, p. 553; Asser et Rivier, *op. cit.*, No. 65, p. 140, 141 a traduc. Schina; Vincent et Pénaud, *op. cit.*, v° *Testament*, 128 urm.; Marcadé, I, 70; C. Craiova, *Curierul judiciar* din 1900, No. 68, şi *Dreptul* din 1901, No. 22.—Cu toate-acestea, unïĭ aplică, în privinţa reserveĭ şi a părţeĭ disponibile, legea personală a defunctuluĭ, orĭ-care ar fi situaţiunea bunurilor. Bertauld, *op. cit.*, I, 97 urm., p. 69 urm.: Labbé, nota în Sirey, 82. 1. 147; Pillet, *Pr. de dr, international privé*, 176, 177, p. 361 urm.; Surville et Arthuys, *op. cit.*, 347, *in fine*, p. 372 (ed. a 3-a). Vedĭ şi alte autorităţĭ citate de Vincent et Pénaud, *op.* şi *v° cit.*, 127. Cpr. Neagu, I, art. 2, p. 66, No. 215 urm.

(2) Astfel, ar fi valid legatul făcut în Franţa în folosul unuĭ copil român conceput, de şi el nu s'ar naşte viabil, pentru-că condiţia viabilităţeĭ nu se maĭ cere de legile noastre. Cpr. Weiss, *Tr. élément. de dr. internat. privé*, p. 75 (ed. a 2-a).—*Contrà:* Vincent et Pénaud, *op. cit.*, v° *Testament*, 79.

(3) Vincent et Pénaud, *op.* şi *v° cit.*, 74 urm.; Bertauld, *op. cit.*, I, No. 67, p. 51; Laurent, *Dr. international*, VI, 187 urm.; Weiss, *Tr. élément. de dr. internat. privé* (ed. a 2-a, 1890), p. 704; Demangeat asupra luĭ Fœlix, *op. cit.*, I, p. 64, 65, nota *a*, şi p. 146, 147: C. Bordeaux, D. P. 56. 1. 472 (decisie

Tot reale sunt şi legile care opresc substituţiile (art. 803) ([1]), care determină condiţiile de validitate ale donaţiilor între vii şi causele de revocare la care ele sunt supuse (art. 813 şi 829 urm.); acele care determină partea disponibilă între soţi (art. 939) şi care-i opresc de a-şi face donaţiuni mutuale prin unul şi acelaşi act (art. 938) ([2]); acele care admit principiul revocărei şi pentru donaţiunile dintre soţi (art. 937); legile care statornicesc imposite asupra imobilelor, etc. ([3]). Substituţii, etc.

In cât priveşte art. 809, care opreşte pe minorul ajuns la majoritate de a dispune prin donaţiune saŭ testament în favoarea fostului sĕŭ epitrop, înaintea predărei socotelilor definitive, majoritatea autorilor se pronunţă pentru realitatea statutului, sub cuvînt că legiuitorul ar fi luat asemenea mĕsură întru conservarea averei epitropisitului ([4]). Dacă această consideraţie ar fi adevĕrată, apoi legiuitorul ar fi oprit pe minor de a testa în favoarea orĭcărei persoane, iar nu numai în favoarea epitropului sĕŭ. Art. 809. Statut personal. Controversă.

casată). Această decisie foarte juridică a Curţeĭ din Bordeaux n'a putut fi casată de cât prin o stranie confusie. Curtea de casaţie a perdut, în adevĕr, din vedere că era vorba în specie de o chestie de capacitate.

([1]) Vedĭ Aubry et Rau, I, § 31, p. 136, text şi nota 15 bis, precum şi autoriĭ citaţĭ acolo; Surville et Arthuys, *op. cit.*, 347, p. 371: Brocher, *Nouv. tr. de dr. international*, p. 257, 258, No. 92; C. C. Ştefănescu, *Dreptul* din 1879, No. 29; G. Meitani, *Dreptul* din 1901, No. 72; Neagu, I, art. 2, No. 192.—*Contrà:* Pillet, *op. cit.*, No. 171, p. 352, 353.

([2]) Cpr. Vincent et Pénaud, *op. cit.*, v° *Testament*, 62. — In privinţa testamentelor conjunctive, oprite de codul nostru (art. 857), chestiunea este foarte controversată. Vedĭ t. VIII a Coment. noastre, p. 90, *ad notam*, şi observaţia ce am publicat în *Dreptul* din 1889, No. 59, asupra uneĭ decisiĭ a Curţeĭ de cas. din Florenţa, unde se arată toate elementele acesteĭ controverse. Vedĭ asupra acesteĭ controverse, Neagu, I. art. 2, p. 77, No. 321, 322. Testamente conjunctive. Art. 857.

([3]) Vedĭ *suprà*, p. 128, text şi nota 3.—Toate imobilele situate în ţară, chiar şi acele ale consulilor străinĭ, sunt supuse impositului fonciar. Art. 3 din convenţia încheiată la 1883 între România şi Statele-Unite supune formal pe consulĭ la plata impositului fonciar, scutindu-ĭ numaĭ de serviciul militar şi de impositul personal. Cpr. Laurent, *Dr. international*, III, 73.

([4]) Vedĭ Répert. Dalloz, v° *Lois*, 411.

Deci, dacă minorul și chiar majorul, până la predarea socotelilor, nu poate să facă testament în favoarea epitropului sĕŭ, causa este că-ĭ lipsește o condiție de capacitate, și că epitropia este pricina acesteĭ incapacitățĭ. Statutul este decĭ personal. Prin urmare, art. 809 este aplicabil Românuluĭ, chiar dacă el s'ar afla într'o țară unde legea teritorială nu conține o astfel de împedicare [1].

Garantarea bărbatuluĭ de către femee. Controversă. Sunt legislațiĭ care opresc pe o femee măritată de a garanta pe bărbatul sĕŭ și de a se obliga solidarmente cu dînsul. Asemenea disposiție, care are de scop, până la un punct oare care, conservarea avereĭ femeeĭ, totușĭ nu are bunurile în vedere în mod principal; căcĭ, în aceste legislațiĭ, femeea nu e declarată incapabilă față de toată lumea, ci numaĭ față de bărbatul sĕŭ. Va să ḑică, legea presupune că femeea nu-șĭ are libertatea sa deplină pentru a refusa consimțimîntul, de câte-orĭ e vorba de bărbatul sĕŭ, ceea ce dovedește că statutul este personal [2]. Prin urmare, femeea străină incapabilă nu va putea garanta pe bărbatul sĕŭ în România, aceasta fiind oprit de statutul sĕŭ personal; și *vice-vèrsa*, femeea româncă se va putea obliga solidarmente cu bărbatul sĕŭ, în țările în care femeea este incapabilă în această privință.

Ipoteca legală a femeilor măritate. Controversă. Autoriĭ francezĭ controversează chestiunea de a se ști dacă femeile măritate străine aŭ, saŭ nu, o ipotecă legală asupra imobilelor ce bărbațiĭ lor ar avea în Franța [3].

După sistemul care ni s'a părut cel maĭ juridic, când am examinat maĭ pe larg această controversă [4], femeea va avea o ipotecă legală în România numaĭ atuncĭ când legea sa personală (adecă în genere acea a bărbatuluĭ) va admite această siguranță. Ipoteca legală a femeeĭ, ca și aceea a minorilor și a interḑișilor, atârnă decĭ, după această teorie, de statutul personal al părților [5].

---

(1) Laurent, *Principes*, I, 110. și *Dr. international*, VI, 208; Fœlix-Demangeat, I, p. 122, nota *a*; Vincent et Pénaud, *op. cit.*, *v⁰ Testament*, 83; Weiss, *op. cit.*, IV, p. 615 urm.

(2) Laurent, I, 112. -*Contrà:* Cas. fr. Répert. Dalloz, v⁰ *Lois*, 411, *ad notam*, p. 174.

(3) Vedĭ Baudry et Loynes, *Privil. et hypothèques*, II, 976 urm.; Pand. fr., *Privil. et hypothèques*, II, 15215 urm.

(4) V. t. VIII a Coment. noastre, p. 513 urm.

(5) Vedĭ autoritățile citate în t. VIII a Coment. noastre, p. 513,

Dacă însă ipoteca legală nu-şĭ are fiinţă în legea străină a soţilor, după cum este în codul olandez, de exemplu, unde art. 1220 permite numaĭ femeeĭ de a stipula o ipotecă convenţională prin contractul de căsătorie, .soluţie care se vede admisă şi de Laurent în Ante-proiectul de revisuire (art. 2256), se înţelege că asemenea ipotecă n'ar putea să aibă fiinţă în România.

Casul când legea străină nu recunoaşte ipoteca legală.

Aceeaşĭ soluţie este admisibilă în privinţa chestiuneĭ de a se şti dacă părintele străin are, in puterea art. 338, usufructul legal asupra avereĭ ce copilul sĕŭ ar avea în România; căcĭ folosinţa legală, chiar atuncĭ când se exercită asupra imobilelor, este un atribut şi un accesoriŭ al potereĭ părinteştĭ, adecă: a uneĭ legĭ personale care nu cârmueşte de cât pe Românĭ.

Usufructul legal. Statut personal. Controversă.

Aşa dar, după această teorie, care ni se pare cea maĭ juridică, un părinte austriac n'ar avea dreptul de folosinţă legală asupra avereĭ ce copilul luĭ ar poseda in România, pentru-că în codul austriac folosinţa legală e necunoscută (art. 150); şi *vice-versa*, părintele român va avea acest drept în Austria, în Anglia, în America şi în toate ţările unde usufructul legal este necunoscut, afară de casul, bine înţeles, în care judecătoriĭ austriacĭ saŭ anglo-americanĭ ar admite că statutul personal român trebue să fie predominat în specie de legea teritorială ([1]).

---

nota 3, şi la aceste autorităţĭ, *adde*: Pillet, *Pr. de dr. internat. privé*, No. 180, p. 365.

([1]) Vedĭ în acest sens: Demolombe, I, 88, şi VI, 486; Laurent, *Principes*, I, 96, şi *Dr. internat.*, II, 157; VI, 15 urm. şi VII, 336, 337; Demangeat, *Revue pratique*, anul 1856, t. I, p. 58 urm.; Weiss, *Tr. élément. de dr. internat.* (ed. a 2-a), p. 573 urm.; Pillet, *op. cit.*, No. 180, pag. 365; Bertauld, *op. cit.*, I, No. 134 urm., p. 95 urm.; P. Fiore, *Diritto internazionale privato*, 163, 164; T. Huc, III, 226; Acollas, III, p. 947; Durand, *Dr. internat.*, p. 352; Thiry, I, 49; Baudry, I, 72; Arntz, I, 61; Neagu, I, art. 2, No. 95; Cas. fr. D. P. 77. 1. 385; Sirey. 78. 1. 25, şi *J. Clunet*, anul 1878, p. 167; Trib. Covurluiŭ, *Curierul judiciar* din 1897, No. 23. Vedĭ şi t. V a Coment. noastre, p. 199, *ad notam*.—Cu-toate-acestea, chestiunea este controversată. Vedĭ diferitele sisteme arătate în Dalloz, *Nouv. C. civ. annoté*, I, art. 3, No. 805 urm. şi în Aubry et Rau, I, § 31, p. 138, nota 18 (ed. a 5-a).

Conflict de statute.

Dacă statutul părinteluĭ este deosebit de acel al copiluluĭ, usufructul legal se va regula după statutul părinteluĭ, usufructul fiind un atribut al putereĭ părinteştĭ (1).

Inalienabilitatea fonduluĭ dotal. Controversă.

Ce trebue să decidem în privința legilor care declară fondul dotal inalienabil. Aceste legĭ constituesc un statut real saŭ un statut personal? Uniĭ (2) admit realitatea statutuluĭ, pentru-că legiuitorul, prin asemenea dispoziție, ar fi înțeles a conserva bunurile în familie, şi pentru-că ordinea publică ar fi interesată la păstrarea şi conservarea avereĭ femeilor măritate.

Alțiĭ văd din contra, şi cu drept cuvînt, în regula care opreşte înstrăinarea fonduluĭ dotal o chestie de capacitate, şi prin urmare, un statut personal, scopul legeĭ nefiind de a conserva bunurile femeeĭ, pentru ca să se poată mărita în văduvie, după cum era la Romanĭ, ci de a o apăra în contra proprieĭ sale slăbiciunĭ şi inexperiențe: de unde resultă că bunurile dotale ce o femee străină ar avea în România, vor fi alienabile, de câte-orĭ legea sa personală permite înstrăinarea lor; şi *vice-versa*, femeea romancă, care ar avea bunurĭ dotale într'o țară unde aceste imobile ar fi alienabile, n'ar putea să le înstrăineze, conform statutuluĭ eĭ personal (3).

Art. 908 C. fr.

Art. 908 din codul francez, care opreşte pe copiiĭ naturalĭ de a primi ceva de la părințiĭ lor fireştĭ peste partea ce li se cuvine ca moştenitorĭ neregulațĭ, aparține

---

(1) Cas. fr., decisie citată în nota precedentă, Sirey, 73. 1. 13; Laurent, *Dr. international*, VI, 21, p. 43, 44.—*Contrà:* Weiss, *op. cit.*, p. 576, 577, şi IV, p. 156 urm.; Durand, *op. cit.*, pag. 350; Surville et Arthuys, *op. cit.*, 320, p. 342 (ed. a 3-a); Trib. Courtrai, *Pandectes belges*, 1888, p. 1254. — Se controversează, de asemenea, chestiunea de a se şti care lege este aplicabilă în casul când, în cursul putereĭ părinteştĭ, părintele usufructuar îşĭ schimbă singur naționalitatea. Vedĭ Weiss, *op. cit.*, IV, p. 159; T. Huc, I, 150.

(2) Aceştia sunt: Massé, Duranton, Troplong, Odier, Fœlix, etc. Vedĭ t. VIII a Coment. noastre, p. 242, nota 1, *in fine*. Cpr. Trib. Brăila, *Dreptul* din 1884, No. 78.

(3) Weiss, *Tr. élément. de dr. internat. privé* (ed. a 2-a), p. 516 şi *Tr. th. et pratique de dr. internat. privé*, III, p. 557 urm. şi autoriĭ citațĭ în t. VIII a Coment. noastre, p. 242, nota 1. Vedĭ şi Acollas, *op. cit.*, III, p. 947; Thiry, I, 48.

statutuluĭ personal saŭ statutuluĭ real? Chestiunea este controversată în Franța (1).

Convenții matrimoniale. Controversă.

O altă chestiune nu maĭ puțin controversată, este acea de a se determina legea care, în lipsa uneĭ convenții exprese, trebue să cârmuiască convențiile matrimoniale ale Românilor căsătoriți în străinătate, saŭ ale străinilor căsătoriți în România. Această chestiune celebră, cunoscută sub numele de la *famosissima quæstio*, care divisa pe vechiĭ autorĭ încă din secolul al XVI-lea, a fost examinată în t. VIII a Comentariilor noastre, p. 30—37, la care ne mărginim a trimite de cetitorĭ, găsind de prisos de a o maĭ examina încă odată (2).

II. *Legile personale.*

Legile personale sunt acelea care aŭ persoanele de obiect în mod principal și predominant, și care nu se ocupă de lucrurĭ de cât într'un mod accesoriŭ. Astfel, fac parte din statutul personal: legile relative la starea civilă (3), la filiațiune (4), la căsătorie (5) și despărțenie; la puterea maritală (6) și părintească; la usufructul legal și la înstrăinarea

(1) Vedĭ asupra acesteĭ controverse, Aubry et Rau, I, § 31, p. 136, nota 16; Weiss, *Tr. élément.*, etc., p. 707; Thiry, I, 47.

(2) Cpr. asupra acesteĭ controverse, Vareilles-Sommières, *op. cit.*, II, 998 urm., p. 230 urm.; Neagu, I, art. 2, p. 71, No. 266 urm.

(3) Starea civilă a unuĭ străin poate decĭ fi dovedită cu marturĭ, dacă statutul luĭ personal permite această probă. Cpr. C. Bucureștĭ, *Dreptul* din 1892, No. 76. Maĭ vedĭ încă C. Bucureștĭ și Trib. Dorohoiŭ, *Curierul judiciar* din 1901, No. 33 și din 1902, No. 10 (ambele hotărîrĭ cu observ. noastră). Vedĭ și Neagu, I, art. 2, p. 50, No. 64 urm.

(4) Și filiațiunea străinilor se dovedește tot conform legeĭ lor naționale. Cas. rom. Bulet. 1886, p. 939, și *Dreptul* din 1887, No. 12; Trib. Gorj, *Dreptul* din 1902, No. 45, și *Curierul judiciar* din 1902, No. 70 (cu observ. noastră).

(5) Cpr. Judec. ocol. Galațĭ, *Curierul judiciar* din 1905, No. 13.

(6) Capacitatea saŭ incapacitatea femeeĭ măritate atârnând de statutul eĭ personal, de aicĭ resultă că o femee străină, capabilă după legea sa națională, ar putea contracta și sta în judecată în Româniа, fără nicĭ o autorisare (cpr. C. Orléans, *Pand. Périod.* 1904. 5. 38, și *J. Clunet*, 1904, p. 680); și *viceversa*, Romånca, căsătorită chiar în străinătate, va avea nevoe pentru aceste acte de autorisarea soțuluĭ sĕŭ, în țările

Capacitatea saŭ incapacitatea femeeĭ măritate.

fondului dotal [1]; la majoritate şi minoritate [2], la interdicţie [3], adopţiune, şi în fine, la toate legile relative la capacitatea persoanelor.

Efectele statutului personal.

Aceste legĭ, care constituesc statutul personal, îşĭ produc efectul lor afară de teritoriul Românieĭ şi urmăresc

---

în care femeea măritată este capabilă, precum sunt: Austria. Germania (art. 51, § 2 Pr. civ.), Grecia, Imperiul otoman (cpr. Trib. mahometan din Constanţa, *Curierul judiciar* din 1905, No. 20), Anglia, Rusia, etc. Cpr. Trib. Paris, *Pand. Périod.* 1902. 5. 36. şi *Dreptul* din 1903, No. 27 (cu observ. noastră). Vedĭ t. VIII a Coment. noastre, p. 13, nota 2; p. 393, *ad notam* şi p. 489, 490. Vedĭ şi Dalloz, *Nouv. C. civ. annoté.* I. art. 3, No. 609 urm.; Thiry, I, 59; Massé, *Dr. comm.*, I. 566; Pillet, *Pr. de dr. international,* p. 278, No. 126; Aubry et Rau. I. § 31, p. 135; Laurent, *Principes,* I, 102, şi *Dr. international,* V, 61 urm.; Neagu, I, p. 415, No. 43 urm. Vedĭ *infrà*, p. 167, 168.—Vedĭ însă Merlin (Répert. v° *Autor. maritale,* p. 613 urm., ed. a 5-a), care părăsind părerea sa anterioară, susţine de astă dată că o femee capabilă după statutul eĭ personal, n'ar putea să invoace această lege într'o ţară, de ex. ca a noastră, în care incapacitatea eĭ ar fi legea comună. Legea personală a femeeĭ, în această teorie, pe care am combătut-o (v. t. VIII, *loco suprà cit.*), ar trebui să cedeze înaintea legeĭ teritoriale, care ar interesa ordinea publică internaţională. Tot în acest sens s'a pronunţat de curînd şi Curtea din Gand. V. *Revue trimestrielle de dr. civil,* III. anul 1904, p. 594, şi *Curierul judiciar* din 1905, No. 13.

(1) Am vĕdut însă *suprà*, p. 139 şi 140 că, în privinţa usufructuluĭ legal şi a înstrăinăreĭ fonduluĭ dotal, chestiunea este controversată.

Majoritate şi minoritate.

(2) Legea care determină majoritatea unuĭ străin în România este legea sa naţională. Când însă străinul, din causa unuĭ conflict de legislaţiĭ, are o naţionalitate nesigură, atârnând în acelaşĭ timp de douĕ statute diferite, şi nu poate avea în realitate un statut personal, în asemenea caz, legea domiciliuluĭ sĕŭ va determina starea şi capacitatea sa. Trib. Ilfov. *Dreptul* din 1900, No. 55. Cpr. Neagu, I. art. 2, No. 99 urm.

Consiliŭ judiciar.

(3) Cpr. C. Bucureştĭ. *Dreptul* din 1904, No. 28.—In basa principiuluĭ statutuluĭ personal aplicabil străinuluĭ, s'a decis că legea engleză necunoscênd instituţia consiliuluĭ judiciar, tribunalele franceze (şi decĭ şi acele române) trebue să declare inadmisibilă cererea de rînduire a unuĭ asemenea consiliŭ, formată în Franţa (saŭ în România) contra unuĭ Englez. C. Paris *J. Clunet*, anul 1896, p. 148 şi *C. judiciar*, 1900, No. 69 (cu observ. noastră). Cpr. C. Bucureştĭ, *Dreptul* din 1904, No. 28.

pe Românĭ orĭ unde s'ar afla; *personam sequuntur sicut umbra, sicut cicatrix in corpore* [1].

Motivul acesteĭ disposiţiĭ este lesne de înţeles. Românul este acelaşĭ orĭ-unde s'ar afla, şi nu poate să-şĭ schimbe condiţia de câte orĭ face o călătorie în străinătate. Aşa, de exemplu, Românul va fi major la 21 de anĭ, de şi s'ar afla domiciliat în Austria, unde majoritatea nu are loc de cât la 24 de anĭ (art. 21 C. austriac), saŭ în Japonia, unde majoritatea e fixată la 20 de anĭ împliniţĭ [2]. De asemenea, Românul nu se va putea căsători în străinătate de cât observând regulele relative la capacitatea matrimonială admisă de legea română [3]. Se înţelege însă că Românul nu va fi urmărit de statutul sĕŭ personal, de cât în ţările unde sunt admise aceleaşĭ principiĭ. Motivele statutuluĭ personal.

Cât pentru ţările care nu admit statutul personal şi unde străiniĭ sunt, în privinţa capacităţeĭ lor, supuşĭ acelorași legĭ ca şi pămînteniĭ, după cum pare a fi în Olanda [4], bună-oară, se înţelege că legea noastră nu va avea nicĭ-o putere, şi că Românul în Olanda va fi supus, în privinţa capacităţeĭ sale, legilor olandeze. Astfel, majoritatea în codul olandez fiind hotărîtă la 23 de anĭ, Românul care Situaţia Românilor în ţările în care statutul personal nu este admis.

---

(1) «Când puterea cea personalnică (capacitatea personală) a vre-unuĭ pămîntean, ḑice art. 5 din codul Calimach (4 C. austriac), va fi înmărginită de către aceste legĭ a patrieĭ sale, atuncĭ nicĭ de cum nu sunt primite aicĭ în patria sa, nicĭ acele într'altă ţară străină săvîrşite de către dînsul fapte şi lucrărĭ». Va să ḑică, Românul incapabil de a contracta în ţara luĭ, tot incapabil rĕmâne pretutindenĭ: de unde resultă că, sub codul Calimach, ca şi astăḑĭ, pămînteniĭ eraŭ supuşĭ, în privinţa capacităţeĭ lor, statutuluĭ personal, pentru toate afacerile ce eĭ ar fi întreprins în ţară străină. V. p. 166, n. 1. C. Calimach. Art. 5.

(2) Veḑĭ art. 3 din C. civil japonez, promulgat la 28 April 1896.

(3) Laurent, I, 89; Weiss, *Tr. th. et pratique de dr. internat. privé*, III, p. 407; Aubry et Rau, I, § 31, p. 142; Dalloz, *Nouv. C. civ. annoté*, I, art. 3, No. 489 urm. Curtea din Paris, Répert. Dalloz, v° *Lois*, 408. Veḑĭ *infrà*, explic. art. 152; — *Contrà*: Curtea din Caen, D. P. 47. 2. 33. Această decisie este însă contrară tuturor principiilor, căcĭ nesocoteşte statutul personal al străinuluĭ.— Dacă viitoriĭ soţĭ sunt de naţionalitate deosebită, condiţiile de capacitate a fie-căruia din eĭ se vor determina de legea sa naţională. Veḑĭ Dalloz, *Nouv. C. civil annoté*, I, art. 3, No. 492 urm.

(4) Vom vedea însă maĭ la vale, că chestiunea este controversată.

s'ar afla în Olanda nu va fi considerat ca major, față cu locuitorii acesteĭ țărĭ, de cât tot la 23 de anĭ (art. 9 cod olandez). Actul făcut de un Român în Olanda, după îndeplinirea vîrsteĭ de 21 de anĭ, nu va fi decĭ valid în această țară pentru aceĭ care susțin că, în codul olandez, străinii sunt supușĭ la aceleașĭ legĭ ca și pămîntenii; acest act va fi însă considerat ca valid în România și va putea fi opus Românuluĭ, după întoarcerea sa în țară.

Dacă legiuitorul regulează capacitatea Românilor în străinătate, în loc de a regula pe acea a străinilor în România și de a lăsa fie-căreĭ legĭ străine dreptul de a regula capacitatea Românilor, causa este că el a voit să valideze în România actele făcute de un Român în străinătate.

Perderea calităței de Român.

Românul va fi urmărit de statutul sĕŭ personal, ori unde s'ar afla până la perderea naționalităței sale. Indată ce el a perdut de *bună credință* (1) calitatea de Român și a devenit străin, el nu va maĭ fi urmărit, în cât privește capacitatea sa, de legile române, ci de acele ale țăreĭ a căreĭ naționalitate a fost primită de dînsul.

Casul în care Românul și-ar fi perdut naționalitatea, fără a dobîndi alta.

Cât pentru Românul care și-ar fi perdut naționalitatea fără o dobîndi alta, de exemplu: în ipotesa art. 20 C. civ., el fiind pretutindenĭ străin, nu se poate bucura de legile personale, care sunt un efect și o consecință a naționalităței, ci va fi supus legilor țăreĭ în care îșĭ are domiciliul saŭ residența (2).

Fraudă la legea română.

(1) Dicem de bună credință, pentru-că dacă Românul și-ar fi schimbat naționalitatea în frauda legeĭ, cu scop de a face aiurea ceea-ce nu putea face în țara luĭ, de exemplu: spre a fi scutit de serviciul militar (cpr. C. de apel din Luca. Sirey, 84. 4. 21), prin excepție, el va fi urmărit tot de legile române. Cpr. Laurent, *Dr. civil international*, II, 296 și III, 162; Cas. fr. și C. Paris, D. P. 76. 1. p. 1; D. P. 78. 1. 201 și 2. p. 1. (Aceste două din urmă decisiĭ sunt date în celebra afacere Beauffremont, care a făcut atâta svon) asupra căreia vedĭ Thiry, I, 38; Bluntschli (profesor la Heidelberg). *Revue pratique*, t. 41, anul 1876, p. 305 urm.; Holzendorff (prof. la München). *J. Clunet*, 1876, p. 5 urm.; Labbé, *J. Clunet*, 1875. p. 409 urm., Renauld, J. *Clunet*, 1880, p. 178; Vareilles-Sommières. *Synthèse du dr. internat. privé*, II, 892 ter, p. 162 urm.

(2) Cpr. Laurent. I, 86; T. Huc, I, 143; Dalloz, *Nouv. C. civ. annoté*, I, art. 3. No. 468 urm.; Trib. Anvers și Cas. Florența. *J. Clunet*, anul 1887, p. 219. și Sirey, 84. 4. 21. Cpr. Trib. Ilfov, *Dreptul* din 1900, No. 55. Vedĭ și *infrà*, p. 145.

Este adevĕrat că, în principiŭ, orĭ-ce om trebue să aibă o patrie şi o naţionalitate, după cum trebue neapărat să aibă o mamă şi un tată; în realitate, însă, se poate foarte bine întâmpla ca cine-va să nu aibă nicĭ-o naţionalitate. Pentru această situaţie anormală s'a creat, în dreptul internaţional, cuvîntul *Heimatlosat* (de la *Heimat*, patrie) ([1]). Statutul acelora carĭ nu aŭ nicĭ-o naţionalitate.

Astfel sunt la noĭ Israeliţiĭ, carĭ nu aparţin nicĭ-unuĭ Stat străin, carĭ sunt supuşĭ românĭ şi cărora, prin urmare, în privinţa capacităţeĭ, li se va aplica legea domiciliuluĭ lor, în specie legea română, pentru-că este imposibil ca nicĭ-un statut să nu le fie aplicabil ([2]). Statutul Israeliţilor.

Se poate întâmpla ca cineva să aibă două statute în acelaşĭ timp. Iată, de exemplu, un copil născut din părinţĭ românĭ în Anglia. După art. 10 din codul nostru, acest copil este român; după legile engleze, însă, el este englez ([3]). In Anglia, el va fi decĭ considerat ca englez, iar tribunalele române îĭ vor aplica legea română ([4]). Casul în care o persoană are două statute.

Statutul părinteluĭ poate să fie deosebit de acel al copiluluĭ. Astfel, Românul care s'ar fi naturalisat austriac, va fi cârmuit de legea austriacă, iar copiiĭ născuţĭ înainte de împămîntenirea sa, vor rĕmânea Românĭ, şi prin urmare, vor fi cârmuiţĭ de legile româneştĭ. Care este însă, în asemenea caz, legea aplicabilă putereĭ părinteştĭ? Conflict între statutul părinteluĭ şi acel al copiluluĭ. Controversă.

Uniĭ ar voi ca legea română să fie aplicabilă ([5]). Chestiunea este însă îndoelnică şi n'ar putea fi curmată de Puterea părintească.

([1]) Vedĭ Weiss, *Tr. th. et pratique de dr. internat. privé*, I, p. 20; Vincent et Pénaud, *op. cit.*, v° *Nationalité*, No. 3; Trib. Covurluiŭ, C. Galaţĭ şi Cas. rom. *Curierul judiciar* din 1904, No. 3, 26, 52, şi *Dreptul* din 1905, No. 68.

([2]) Cpr. Trib. civ. Nantes şi Covurluiŭ, *J. Clunet*, anul 1902, p. 590 urm.; *Curierul judiciar* din 1904, No. 3, şi *Dreptul* din 1905, No. 68; Baudry et Fourcade, *Personnes*, I, 210, *in fine*; T. Huc, I, 143; Laurent, I, 369 urm.; Aubry et Rau, I, § 31, p. 144, nota 24, *in fine*; A. Negrescu, *Curierul judiciar* din 1898, No. 22; Brocher, *Nouv. tr. de dr. internat. privé* (1876), p. 170, No. 53. In acest sens se vede redactat art. 29 din legea de întroducere a coduluĭ german *(Einführungsgesetz)*.

([3]) Cpr. C. apel Luca, Sirey, 84. 4. 21; Laurent, *Dr. internat.*, III, 250 urm.; Heffter, *Das europäische Völkerrecht der Gegenwart*, § 59 *a*, text şi nota.

([4]) Cpr. Laurent, *Principes*, I, 86. Vedĭ *infrà*, explic. art. 10.

([5]) Cpr. Demolombe, I, 104.

cât prin tratate internaţionale. (Laurent, I, 86, *in fine*).

Statutul personal atârnă de naţionalitatea persoanelor.

Din cele maĭ sus expuse resultă că statutul personal atârnă, în principiŭ, de naţionalitatea persoanelor. Părerea luĭ Merlin şi a luĭ Savigny, admisă altă dată în dreptul vechiŭ francez, admisă şi astădĭ în Englitera, în America şi în alte legislaţiĭ [1], după care capacitatea şi starea persoanelor ar atârna de legea domiciliuluĭ, poate fi susţinută în Austria, în basa art. 34 C. civ. şi putea fi susţinută altă dată în Germania [2] şi în alte ţărĭ, iar nu la noĭ, unde domiciliul determină, după cum am vĕdut, numaĭ statutul acelora carĭ nu aŭ nicĭ o naţionalitate.

Statutul străinilor în România. Controversă.

Dar, dacă Româniĭ sunt supuşĭ, când se găsesc în ţară străină, statutuluĭ lor personal, ce trebue să decidem în privinţa străinilor carĭ locuesc pe teritoriul nostru? Chestiunea este controversată în Franţa, şi aceeaşĭ con-

---

Dreptul austriac. Controversă.

(1) Vedĭ T. Huc, I, 141; Despagnet, *Pr. de dr. internat. privé*, 234; Weiss, *op. cit.*, III, p. 182 urm. Cpr. C. Paris, *Pand. Périod. 1900, 5. p. 18.* — Codul austriac proclamă principiul statutuluĭ personal în privinţa Austriacilor carĭ se găsesc in străinătate (art. 4), şi acel al statutuluĭ domiciliuluĭ în privinţa străinilor stabilițĭ în Austria (art. 34). Cpr. C. Bucureştĭ, *Dreptul* din 1902, No. 27. Se admite însă în genere că străiniĭ pot invoca în Austria statutul lor personal. Vedĭ F. Stoerk, *J. Clunet*, anul 1880, p. 335; Vesque von Püttlingen. *Handbuch des in Österreich-Ungarn geltenden internationalen Privatrechts* (Wien, 1878, ed. a 2-a), p. 57. Tot în acest sens se pronunţă Zeiller, Winiwarter, Stubenrauch, etc.—*Contrà*: Unger, *System des öster. allgemein. Privatrechts*, I, § 23, p. 163 urm. Această controversă se vede semnalată în Tr. de drept internaţional a luĭ Asser et Rivier, p. 57, nota 3 a traduc. Schina. V. şi A. Weiss, *Tr. th. et pratique de dr. intern. privé*, III, p. 221 urm. O controversă de asemenea natură s'a produs în Olanda şi în Rusia. Vedĭ *infrà*, p. 147, n. 1.

Dr. german.

(2) Cpr. art. 22 urm. şi 34 al Introducereĭ din *Allgemeines-Landrecht für die Preussischen Staaten* (asupra cărora vedĭ Savigny, *System des heutigen römischen Rechts*, VIII, § 363 urm.). Astădĭ însă, statutul legeĭ naţionale a înlocuit în mod victorios pe acel al domiciliuluĭ (cpr. art. 7—31 din legea de introducere a coduluĭ civil), conform opiniuneĭ dominante susţinută de mult in Germania de Mommsen, Stobbe, von Bar, etc. (V. între altele, un articol a acestuĭ din urmă autor, publicat în *J. Clunet*, anul 1895, p. 22 urm.). Maĭ vedĭ încă de acest din urmă autor, *Theorie und Praxis des internationalen Privatrechts*.

troversă ar putea să existe şi la noĭ ([1]), textul fiind acelaşĭ.

Părerea cea maĭ juridică este însă, de bună samă, aceea care pune în principiŭ că străinii aflătorĭ pe teritoriul nostru nu sunt supuşĭ, în ce priveşte capacitatea lor, legilor române, ci legilor naţiuneĭ lor respective, aceasta fiind o reciprocitate logică întemeiată pe dreptul internaţional ([2]).

([1]) Controversa care am vĕdut că există în Austria (v. p. 146, nota 1) există şi în Olanda. In adevĕr, art. 6 din codul civil neerlandez reproduce, pe de o parte, textul francez în privinţa indigenilor, fără a ḑice nimic despre străinĭ, iar art. 9 din acelaşĭ cod (disp. generale) dispune că dreptul civil al Regatuluĭ este acelaşĭ pentru străinĭ ca şi pentru olandezĭ, întru cât legea n'a stabilit contrariul. *Asser* invoacă acest text în favoarea statutuluĭ străinuluĭ *(Dr. internat.*, No. 23, p. 56 a traduc. Schina), iar *Oppzoomer* îl invoacă contra statutuluĭ străin, ḑicênd că străiniĭ nu sunt cârmuiţĭ în Olanda de legea lor personală, ci de legea neerlandeză. Laurent *(Dr. internat.*, II, 63) crede însă că acest text este străin de materia statutelor, şi e relativ numaĭ la drepturile civile ale străinilor, în cât după această din urmă părere, care ni se pare cea maĭ raţională, chestiunea statutuluĭ străinilor n'ar fi reglementată în Olanda, unde ar urma să se aplice aceleaşĭ principiĭ ca şi în codul francez. V. Weiss, *op. cit.,* III, p. 203, 204. **C. olandez. Controversă.**

O asemenea controversă s'a produs şi în privinţa legilor ruseştĭ. In adevĕr, uniĭ susţin că străiniĭ sunt supuşĭ în Rusia legilor personale ale naţiuneĭ lor (v. Er. Lehr, *Dr. civil russe*, I, p. 5 şi 6, ed. din 1877; Weiss, *op. cit.*, III, p. 209). Alţiĭ cred însă, din contra, că legile Imperiuluĭ sunt aplicabile şi străinilor cari se găsesc în Rusia (v. Fœlix, *op. cit.*, I, p. 76, 77). Acest principiŭ nu se aplică însă în toată rigoarea luĭ de cât în provinciile baltice. Veḑĭ Weiss, *op.* şi *loco cit.* **Legile ruseştĭ. Controversă.**

([2]) Cpr. Trib. Ilfov şi Covurluiŭ, *Curierul judiciar* din 1894, No. 33, şi din 1897, No. 23; C. Bucureştĭ (afacerea Collaro), *Dreptul* din 1901, No. 39, şi *Curierul judiciar* din acelaşĭ an, No. 44 (decisie publicată şi adnotată de noĭ în Sirey, 1904. 4. p. 21 urm.); *Dreptul* din 1904, No. 28; C. Iaşĭ, *Curierul judiciar* din 1903, No. 15 (cu observ. noastră); C. Paris şi Alger, D. P. 99. 2. 239 şi 410; *J. Clunet,* 1896, p. 148, şi *Curierul judiciar* din 1900, No. 69 (cu observ. noastră); Trib. Dieppe, D. P. 98. 2. 28; T. Huc, I, 140; Baudry et Fourcade, I, 203, 207; Thiry, I, 54; Arntz, I, 63; Surville et Arthuys, *op. cit.*, 149, p. 175; Despagnet, *op. cit.*, 230, p. 469 urm.; Planiol, I, 192; Weiss, *Tr. th. et pratique de dr. internat. privé*, III, p. 149 urm. şi *Tr. élément. de dr. internat. privé*, p. 273 urm.;

Casul când statutul străin ar compromite ordinea publică din țară.

Se ințelege, însă, că acest principiŭ trebue să sufere excepție de câte-orĭ legea străină ar consacra o stare de lucrurĭ care ar compromite ordinea publică internațională din România (¹).

Aubry et Rau, I, § 31, p. 143; Beudant, *op. cit.*, *Introduction*, I, 161; Nacu, I, No. 49, p. 91; Neagu, I, art. 2, No. 28; Brocher, *Nouv. tr. de dr. international*, p. 183 urm., No. 59; Vincent et Pénaud, *op. cit.*, vº *État et capacité*, No. 12; Acollas, III, p. 950; Mourlon, I, 79; Laurent, *Principes*, I, 84 și *Dr. internat.*, II, 45 urm.; Pand. fr., *Adoption*, 725 urm.; *Lois* 747 urm. și *Gestion d'affaires*, 433 urm.; Vareilles-Sommières, *Synthèse du dr. international privé*, II, p. 95 urm. Vedĭ și autoriĭ citațĭ în t. V a Coment. noastre, p. 354, nota 1.

Ordinea publică internațională.

(¹) Majoritatea autorilor distinge, în adevĕr, *ordinea publică internă* de *ordinea publică internațională*. Ordinea publică internă cuprinde legile care se impun numaĭ naționalilor și de la care eĭ nu pot deroga (art. 5), nu însă și străinilor.

Ordinea publică internațională, în care intră și ordinea publică internă, cuprinde, din contra, toate acele disposițiĭ pe care legiuitorul le consideră ca esențiale existențeĭ și conservăreĭ societățeĭ așa cum el o concepe și o ințelege, din punctul de vedere social, politic, moral, religios saŭ economic, și a căror călcare ar pune în pericol întreaga organisare a Statuluĭ și a societățeĭ. Ca atare, decĭ, aceste legĭ se aplică nu numaĭ naționalilor, dar și străinilor, pentru-că nu poate să fie permis străinuluĭ de a o compromite însășĭ existența țăreĭ în care el se găsește.

Exemple de legĭ care interesează ordinea publică internațională.

Astfel sunt, de exemplu: legile de drept public care determină constituirea și guvernarea țăreĭ,. basele organisăreĭ sale administrative și judecătoreștĭ și exercițiul suveranitățeĭ (cpr. Trib. Covurluiŭ, *Curierul judiciar* din 1904, No. 3); legile penale; acele privitoare la organisarea proprietățeĭ rurale: mĕsurile de publicitate prescrise în privința terțiilor pentru conservarea drepturilor reale; disposițiile constituționale care opresc pe străinĭ de a dobîndi imobile rurale; legile care opresc poligamia, căsătoriile între rudele de aproape, substituțiile fideicomisare, cercetarea paternitățeĭ, etc. Intr'un cuvînt, toate legile care aŭ fost edictate într'un interes social sunt de ordine publică internațională, și prin urmare teritoriale, iar acele care aŭ de scop numaĭ interesele individuale a membrilor societățeĭ, sunt de ordine publică internă, și nu obligă pe străinĭ. In lipsa unuĭ criteriŭ spre a se putea deosebi legile de ordine publică internă, de acele de ordine publică internațională, judecătoriĭ vor face această deosebire delicată, inspirându-se de starea moravurilor și a conștiințeĭ publice în momentul când eĭ sunt chemațĭ a se pronunța. Surville et Arthuys, *op. cit.*, p. 40, No. 25. Cpr. asupra acesteĭ

Art. 30 din legea de întroducere a codului civil în Germania, prevede anume că o lege străină nu este aplicabilă în Germania, întru cât aplicarea eĭ ar fi contrară bunelor moravurĭ saŭ scopuluĭ urmărit de o lege germană: *wenn die Anwendung gegen die guten Sitten oder gegen den Zweck eines deutschen Gesetzes verstossen würde»* ([1]). Legea de întroducere a Coduluĭ german. Art. 30.

«Nicĭ într'un caz, ḑice resoluţia votată de Institutul de drept internaţional din Oxford, în anul 1880, legile unuĭ Stat nu vor putea dobîndi recunoaştere şi efecte pe teritoriul unuĭ alt Stat, dacă sunt în oposiţie cu dreptul public saŭ cu ordinea publică» ([2]). Resol. institutuluĭ de dr. internaţional din Oxford.

Astfel, de şi codul austriac permite cercetarea paternităţeĭ (art. 63), totuşĭ un Austriac n'ar putea să dovedească paternitatea sa naturală în România, pentru-că legiuitorul nostru, ca şi acel francez, opreşte cercetarea paternităţeĭ din consideraţiĭ de ordine publică (art. 307) ([3]). Cercetarea paternităţeĭ. Controversă.

---

distincţiunĭ, generalmente admisă între ordinea publică internă şi acea internaţională, Weiss, *Tr. élément. de dr. international*, p. 245 urm. (ed. a 2-a) şi Tratatul cel mare, III, p. 83 urm.; Baudry et Fourcade, *Personnes*, I, 196 şi 272 urm., p. 239 urm.; Despagnet, *L'ordre public en dr. international privé*, *J, Clunet*, 1889, p. 207 urm. şi *Dr. international*, 160 urm. (ed. a 2-a), 108, p. 222 urm. (ed. a 3-a); Brocher, *Cours de dr. international privé*, I, p. 106 urm.; *Nouv. tr. de dr. international* (1876), pag. 343 urm., No. 141 urm.; Surville et Arthuys, *op. cit.*, 25, p. 39, 40; Vincent et Pénaud, *op. cit.*, v° *Ordre public*; Fedosi, *J. Clunet*, 1897, p. 69 urm. şi 495 urm.; Neagu, I, p. 78, No. 341 urm. şi p. 86, No. 3.—Vedĭ însă Pillet (*De l'ordre public en dr. international privé*, p. 30 urm. şi *Pr. de dr. international privé*, 186 urm., p. 374 urm.), care respinge distincţiunea între ordinea publică internă şi acea internaţională, ḑicênd că nu există de cât o singură ordine publică. Lainé opune ordinea publică *absolută*, ordineĭ publice *relative*, ceea ce nu este de cât o chestie de cuvinte. Vedĭ Weiss, *Tr. th. et pratique de dr. international*, III p. 84, nota 2.

([1]) Cpr. art. 12 C. italian (disposiţiĭ preliminare).

([2]) Vedĭ Asser et Rivier, *op. cit.*, p. 59, *ad notam* (traduc. Schina). Vedĭ t. V a Coment. noastre, p. 354 urm.; şi t. VI, p. 413.

([3]) Cpr. C. Bucureştĭ, *Dreptul* din 1893, No. 11, şi *Curierul judiciar* din acelaşĭ an, No. 40; *Dreptul* din 1902, No. 27; *Idem*, *Curierul judiciar* din 1904, No. 63 (cu observ. noastră); Trib. Tunis, *J. Clunet*, anul 1898, p. 358 şi D. P. 1900. 2.

Separaţia de trup. De asemenea, tribunalele noastre n'ar putea să pronunţe separaţia de trup între doĭ soţĭ străinĭ, conform statutuluĭ lor personal, pentru-că această separaţie a fost în totdeauna necunoscută la noĭ şi este incompatibilă cu statutul teritorial, care este de ordine publică ([1]).

Pactele succesorale. Controversă. Tot astfel, şi în materie de pacte succesorale, judecătoriĭ ţărilor în care legea, precum este a noastră (art. 702, 965, § 2 şi 1226), opreşte asemenea pacte, trebue să refuse de a le sancţiona, de şi ar fi fost făcute într'o ţară în care sunt permise; pentru-că, după cum foarte bine dice codul Calimach, prin art. 1032, asemenea pacte fiind în contra bunelor moravurĭ, de multe orĭ aduc un sfîrşit primejdios, în acest sens că acel care a convenit asupra uneĭ moştenirĭ viitoare, nedeschise încă, are interes a grăbi moartea aceluia despre a căruĭ moştenire este vorba. Pactele succesorale cuprindênd deci un *votum mortis* ([2]), ating în gradul cel maĭ înalt ordinea publică şi bunele moravurĭ. Prin urmare, judecătoriĭ românĭ nu le vor da sancţiunea lor ([3]).

107; Trib. superior Colonia, Sirey, 96. 4. 1 (cu nota luĭ Al. Wahl); C. Paris, *J. Clunet*, anul 1899, pag. 801; Savigny. *System des heut. römischen Rechts,* VIII, § 374, p. 279 (ed. germ.); Aubry et Rau, I, p. 150, nota 33; Weiss, *Tr. th. et pratique de dr. internat. privé,* IV, p, 57, text şi nota 2; Pillet, *Pr. de dr. internat. privé,* 193, p. 383, 384; Surville et Arthuys, *op. cit.*, 310, p. 328; Neagu, I, art. 2, No. 75, şi autoriĭ citaţĭ în observ. ce am publicat asupra ultimeĭ decisiĭ a Curţeĭ din Bucureştĭ, în *Curierul judiciar* din 1904, No. 63. p. 535, nota 2, şi în *Curierul judiciar* din 1900, No. 62, p. 496, nota 26. — *Contrà:* Laurent, *Dr. international,* V, 263, care se contradice cu cele susţinute în Principiile sale, (I, p. 125, nota 1). Vom reveni asupra acesteĭ chestiunĭ cu ocasia interpretăreĭ art. 307.

([1]) Cpr. Trib. Covurluiŭ, *Curierul judiciar* din 1904, No. 3; Trib. Ilfov, *Dreptul* din 1880, No. 7; Neagu, I, art. 2, No. 63. Répert. Sirey, *Divorce,* 5301; Nacu, I, p. 83, 84. — *Contrà:* Laurent, I. 107; Baudry et Chauveau, *Personnes (Divorce),* III, p. 262, nota 2. Vom reveni asupra acesteĭ chestiunĭ la titlul divorţuluĭ.

([2]) Cpr. Pothier, *Oblig.*, II, 132, p. 60.

([3]) Aubry et Rau, I, § 31, p. 162; Brocher, *Nouv. tr. de dr. international privé,* No. 91, p. 257; Vincent et Pénaud, *op. cit., Obligations,* 33; Despagnet, *op. cit.*, 366, p. 686 (ed. a 3-a); Bertauld, *op. cit.*, I, No. 46, p. 37; P. Fiore, *op. cit.*, 283, p.

Tot pentru aceleașĭ motive, trebue să decidem că nu s'ar putea aduce la îndeplinire în țara noastră o hotărîre străină care ar admite constrîngerea corporală contra debitoruluĭ (1), saŭ indisolubilitatea căsătorieĭ în privința unuĭ Român, saŭ care ar consacra robia, moartea civilă, poligamia (2), etc. Constr. corporală.

Curtea din Galațĭ a maĭ admis încă o excepție, punênd în principiŭ că, de și legile relative la capacitate urmăresc pe străinĭ orĭ unde s'ar afla, această regulă nu poate însă fi invocată de străinĭ, de câte-orĭ eĭ aflându-se în țară străină, contractează cu un pămîntean, fără a-șĭ arăta starea lor civilă, inducênd astfel în eroare asupra capacitățeĭ lor pe cealaltă parte contractantă, care fiind în țara sa, nu este ținută a cunoaște de cât legile țăreĭ sale (3). Nĭ se pare că chestiunea este rĕŭ pusă, căcĭ străinul va fi urmărit de legea sa personală, chiar când el ar fi ascuns-o, însă în asemenea caz el va fi responsabil de delictul saŭ quasi-delictul sĕŭ.

Din cele maĭ sus expuse resultă că judecătoriĭ românĭ pot fi chemațĭ a aplica legile străine, fie în materie de statut personal (art. 2, § 2), fie în privința statutuluĭ formelor (art. 2. § ultim). Curtea din Caen a dat deci o soluție nu se poate maĭ greșită, când a decis că un Prusac, incapabil de a contracta o căsătorie după legea germană, s'a putut în mod valid căsători în Franța, *unde legile germane*, adaogă Curtea, *sunt lipsite de orĭ-ce autoritate.* (Vedĭ D. P. 47. 2. 33). Aplicarea legilor străine de judecătoriĭ românĭ. Controversă.

379 (ed. ital.); Baudry et Wahl, *Successions*, II, 1904 (ed. a 2-a). Vedĭ și t. VII a Coment. noastre, p. 4, *ad notam.*—*Contrà:* Cas. Florența, Sirey, 97. 4. 17; Trib. region. superior din Colmar, D. P. 98. 2. 258; *J. Clunet*, 1899, p. 609 și *Curierul judiciar* din 1900, No. 62 (cu observ. noastră); Laurent, *Dr. international*, VI, 300.

(1) Vedĭ în privința constrîngereĭ corporale, *suprà*, p. 49 și 158, n. 3.

(2) Cpr. Savigny, *System des heutigen römischen Rechts*, VIII, § 365, p. 160 (ed. germ.). Și fiind-că vorbim de poligamie, vom menționa că, în Rusia, un musulman ar putea să aibă maĭ multe femeĭ legitime, cu-toate-că legea rusească nu admite poligamia. Vedĭ Berdnikow (prof. la facultatea din Kazan) *Drept canonic*, p. 186 a traduc. Silvestru Bălănescu, episcopul Hușilor (Bucureștĭ, 1892). Aceeașĭ soluție este aplicabilă și la noĭ în privința Musulmanilor din Dobrogea. V. *infrà*, p. 199, n. 1. Poligamie

(3) C. Galațĭ, *Curierul judiciar* din 1897, No. 27.

Aplicarea legilor străine din oficiŭ.

Chestiunea este însă controversată, şi după uniĭ judecătoriĭ ar avea numaĭ facultatea, iar nu obligaţia de a aplica legea străină ([1]), iar după alţiĭ, judecătoriĭ ar fi datorĭ a o aplica din oficiŭ, chiar fără cererea părţilor; şi în adevĕr, această părere ar fi cea maĭ juridică în teorie, dacă judecătoriĭ ar avea mijlocul de a cerceta şi de a afla legile străine.

«Considerând, ḑice trib. de Covurluiŭ, că, dacă aplicarea legilor străine într'o ţară dată nu este o pură chestiune de fapt, nu depinde decĭ numaĭ de diligenţa părţilor, ci poate, şi ar trebui chiar în teorie să aibă loc din oficiŭ, părţile neavênd din acest punct de vedere de cât un rol secundar de a înlesni învestigările respective ale justiţieĭ; totuşĭ aceasta, după natura lucrurilor, este adevĕrat numaĭ întru cât dreptul ţăreĭ străine respective este maĭ cunoscut de doctrina internaţională saŭ de legislaţiunea comparată; că, însă, pentru un drept aşa de eterogen şi de necunoscut în genere, cum este acela al Imperiuluĭ otoman, acţiunea justiţieĭ perde iniţiativa ce-ĭ atribue doctrina, şi diligenţa părţilor de a înfăţişa justiţieĭ mijloacele şi elementele necesare spre a-şĭ forma religiunea, ocupă planul întâiŭ, etc.» ([2]).

([1]) Kori, *Erörterungen*, t. III, p. 29 (citat de Laurent, *Dr. international*, II, 264) şi de Bar, etc. «Judecătorul frances, ḑice avocatul general Hello, înaintea Curţeĭ de casaţie din Franţa (Sirey, 43. 1. p. 217), nu este obligat să cunoască de cât legea francesă; nicĭ-o altă lege nu poate să aibă pentru dînsul caracterul obligator a uneĭ legĭ promulgate».—Curtea din Paris a mers şi maĭ departe, admiţênd că tribunalele franceze nu sunt obligate a aplica legile străine, de vreme ce aceste legĭ n'aŭ fost publicate. V. Répert. Dalloz, *Contrat de mariage*, No. 3914, nota 2. Teoria Curţeĭ este însă greşită, şi această greşală provine în mare parte din împejurarea că decisia sa este dată la 1831, adecă pe când raporturile internaţionale nu eraŭ atât de frecuente, din causa lipseĭ de căĭ de comunicaţie. In adevĕr, legea străină a fost publicată în străinătate, şi tribunalele nu aplică legile străine ca legĭ naţionale, ci ca legĭ străine. Dificultatea consistă numaĭ în modul de a se aduce la cunoştinţa judecătoruluĭ o lege străină, care n'a fost publicată în ţara luĭ. Cpr. Laurent, *Dr. international*, II, 262; Vareilles-Sommières, *op. cit.*, II, p. 296 urm.

([2]) Veḑĭ *Dreptul* din 1894, No. 42. Cpr. G. G. Flaişlen, *Revue de la jurisprud. roumaine en matière de dr. international* (Bruxelles, 1894), p. 5 urm. Veḑĭ în acelaşĭ sens, Laurent, *Dr. intern.*, II, 263; Asser et Rivier, *Dr. intern.*, No. 11, p. 33 a trad. Schina; Bar, *Das internationale Privatrecht* (edit. din 1862), § 32; Brocher, *Dr. intern.*, I, p. 154; Alb. Rolin, *Pr. de dr. intern. privé*, I, 516; Vraye et Gode, *Divorce*, II, 930; Répert. Sirey, v° *Étranger*, 579 urm. Această părere se maĭ

Aşa dar, principiul formulat de trib. de Covurluiŭ este că judecătorii trebue să aplice legea străină din oficiŭ, şi acest principiŭ n'a cedat, în specie, de cât înaintea dificultăţei de fapt de a cunoaşte legile otomane. Or, argumentul invocat de tribunal pentru legile Imperiuluĭ otoman, este acelaşĭ în privinţa tuturor legilor străine; pentru-că, după cum foarte bine ḑice Curtea noastră supremă, nu se poate cere de la judecătorĭ ca eĭ să cunoască toate limbile şi legile tuturor popoarelor ([1]).

Prin urmare, este mult maĭ juridic de a admite, împreună cu jurisprudenţa şi o parte din doctrină, că legile străine constituesc nişte chestiunĭ de fapt lăsate la suverana apreciare a instanţelor de fond; şi că judecătorii nu sunt ţinuţĭ a le aplica, de cât atuncĭ când părţile le propun şi le dovedesc în instanţă ([2]); de unde resultă că Curtea de casaţie nu are nicĭ-un control în această privinţă, nicĭ chiar atuncĭ când judecătorii fonduluĭ s'aŭ înşelat asupra legeĭ străine ([3]). Vina, în adevĕr, nu este, în ase-

susţine încă de A. Weiss, Despagnet şi alţĭ autorĭ. Veḑĭ şi Vincent et Pénaud, *Dictionn. de dr. international*, v° *Loi étrangère*, No. 44. Tot în acest sens s'a pronunţat de curînd şi Trib. imperiuluĭ german (C. de casaţie); «De câte-orĭ este loc la aplicarea uneĭ legĭ străine, ḑice această decisie din 23 Martie 1897, tribunalele sunt datoare să cerceteze însişĭ sensul acesteĭ legĭ, dacă părţile interesate nu-l arată: în orĭ-ce cas, ele nu pot să refuse aplicarea uneĭ legĭ străine, sub cuvînt că părţile n'o cunosc saŭ n'aŭ invocat-o. Veḑĭ Sirey, 1899, 4, p. 29.

([1]) Bulet. Cas. S. I, anul 1883, p. 994. Cpr. Demangeat asupra luĭ Fœlix, *Dr. internat.*, I, p. 220, nota *a*.

([2]) Cpr. Cas. rom. Bulet. S-a I, 1883, p. 757 şi 994; Bulet. 1886, p. 939; *Dreptul* din 1887, No. 12; Bulet. 1891, p. 1362; *Dreptul* din 1893, No. 41, şi Bulet. 1893, p. 317; Bulet. 1894, p. 10 şi *Dreptul* din 1894, No. 10; C. Bucureştĭ şi Iaşĭ, *Dreptul* 1890, No. 27, şi *Curierul judiciar* din 1894, No. 37; Trib. Gorj, *Dreptul* din 1902, No. 45 şi *Curierul judiciar* din acelaşĭ an, No. 70. Veḑĭ şi autorităţile citate de F. Herman, *C. civ. annoté*, *Supplément*, I. art. I, No. 68 urm. Veḑĭ şi t. VII a Coment. noastre, p. 102 urm. «Acela care invoacă o lege străină, ḑice art. 2406 din codul portughez de la 1867, este obligat a dovedi existenţa sa, de câte-orĭ este contestată».

([3]) Cpr. T. Huc, I, 176; Cas. fr. *J. Clunet*, 1898, p. 127; *Pand. Périod.* 98. 5. p. 8 şi 16, precum şi *Dreptul* din 1899, No.

menea caz, a judecătoruluĭ, ci a părţilor interesate, care n'aŭ făcut dovada cuvenită. Pentru ca o călcare saŭ o falşă interpretare a uneĭ legĭ străine să poată da loc la casare, trebue ca ea să atragă după sine violarea uneĭ legĭ române.

«Considerând, dice Curtea noastră supremă, în afacerea celebră Zappa (12 Martie 1898), că erorile ce se pretind prin acest mijloc de casare a fi comise de instanţa de fond, nu constituesc, chiar când ar fi întemeiate, de cât erorĭ de drept asupra înţelesuluĭ şi aplicaţiuneĭ unor legiuirĭ străine; că misiunea acesteĭ Curţĭ fiind menţinerea legeĭ române şi uniformitatea în aplicarea eĭ, urmează că interpretarea eronată dată de o instanţă de fond, uneĭ legislaţiunĭ străine, numaĭ atuncĭ poate servi ca mijloc de casare, când acea interpretare ar fi causa uneĭ contravenţiunĭ la legea română; căcĭ numaĭ într'un asemenea caz se poate dice că legea română a fost violată» (1).

Mijloacele de dovedire a leglor străine. Mijloacele de dovedire a uneĭ legĭ străine nefiind restrînse de legiuitor, părţile sunt admise a proba prin orĭ-ce mijloace, fie textul fie sensul legeĭ (2). Cel maĭ bun mijloc ar fi însă aducerea unuĭ certificat din partea agentuluĭ saŭ consuluĭ ţăreĭ respective, tradus şi vizat de Ministerul afacerilor străine (3), pentru-că judecătoriĭ nu sunt datorĭ a cunoaşte limba în care e scrisă legea străină.

Câte o dată, instanţele judecătoreştĭ aŭ dedus existenţa şi sensul legeĭ străine din părerea scrisă a unuĭ magistrat, din certificatele oficiale produse de părţĭ, din o consultaţie emanată de la unul saŭ de la maĭ mulţĭ jurisconsulţĭ (4), ceea ce este formal admis în Germania prin or-

---

57 (cu observ. noastră). Cpr. Cas. fr. Sirey, 1905. 1. 182, şi *Curierul judiciar* din acelaşĭ an, No. 56.—Vedĭ însă A. Colin. *J. Clunet*, anul 1890, p. 406 urm. şi p. 794 urm.

(1) Vedĭ *Dreptul* din 1898, No. 32, şi Bulet. 1898, p. 392; Cas. fr. şi belg. D. P. 92. 1. 299; *Pand. Périod.* 92. 5. 23; Cas. Florenţa, Sirey, 84. 4. 21; Crépon, *Pourvois en cassation*, II. 1929 urm., p. 536 urm.; Scheyven, *Pourvois en cassation*, 119; Pand. fr., v° *Cass. civile*, 729; Répert. Dalloz, *Supplément*, eod. v°. 294 urm.; Appert, nota în Sirey, 1900. 1. p. 282; Lyon-Caen, nota în Sirey, 1881. 1. 409; F. Herman, *C. civ. annoté*. I, art. 1, 153 urm. şi *Supplément*, 74 urm.; Vincent et Pénaud. *op. cit.*, v° *Loi étrangère*, 13 urm.; Aubry et Rau, I, § 31. p. 189, nota 6 bis; Weiss, *Pr. de dr. internat. privé*, p. 300 (ed. a 2-a); Répert. Sirey, v° *Etranger*, 588; Brocher, *Nouv. tr. de dr. internat.*, p. 187, No. 59.—*Contrà:* V. Sommières, *Syntèse du dr. internat. privé*, II, p. 294 urm., No. 1110 urm.

(2) C. Bucureştĭ, *Dreptul* din 1892, No. 76. Cpr. Vincent et Pénaud, *op. cit.*, v° *Loi étrangère*. 45.

(3) Vincent et Pénaud, *op. cit.*, 48.

(4) Aceiaşĭ autorĭ, No. 46 urm.

donanţa ministerială din 1819 ([1]); din notorietate şi părerea unanimă a autorilor ([2]), din decisiile străine publicate în revistele juridice ([3]), etc.

Curtea din Chambéry, în faţa contradicţiilor care resultaŭ din consultaţiile produse de o parte şi de alta, a ordonat uneia din părţĭ să producă, asupra chestiuneĭ în litigiŭ, părerea motivată a treĭ jurisconsulţĭ din ţara respectivă ([4]).

Chestie de fapt.

In orĭ-ce caz, şi orĭ-care ar fi documentele produse de părţĭ, tribunalele le apreciază după împrejurările fie-căreĭ cause, şi această apreciare întrând în domeniul exclusiv al faptelor, scapă de orĭ-ce control superior ([5]).

III. *Legile de poliţie şi de siguranţă publică (statut real).*

Textul nostru nu reproduce paragraful 1 al art. 3 din codul fr. relativ la legile de poliţie; însă art. 3 din codul penal, modificat prin legea din 15 Fevruar 1894, dispune că disposiţiile acestuĭ cod se aplică tuturor infracţiunilor comise pe pămîntul saŭ teritoriul Românieĭ ([6]), saŭ pe o navă română; prin urmare, şi acelor comise de străinĭ ([7]).

([1]) Laurent, *Dr. international*, II, 270.
([2]) Vincent et Pénaud, *op. şi v° cit.*, 50; C. Aix, Sirey, 45. 2. 116.
([3]) Vincent et Pénaud, *op. cit.*, 50. Vedĭ asupra tuturor acestor modurĭ de dovedire a legilor străine, pe care în orĭ-ce caz, judecătoriĭ fonduluĭ le apreciază în mod suveran, Despagnet, *Pr. de dr. internat. privé*, 19, p. 45 urm. (ed. a 3-a). Mărturisirea şi jurămîntul părţilor nu pot fi utilisate in specie. Despagnet, *loco cit.*
([4]) C. Chambéry, *J. Clunet*, anul 1895, p. 665. Cpr. Vincent et Pénaud, *op. şi v° cit.*, 51.
([5]) Vedĭ însă în sens contrar. V. Sommières, *op. cit.*, p. 298, No. 1118.
([6]) Teritoriul cuprinde tot pămîntul supus suveranităţeĭ naţiuneĭ, chiar şi părţile ocupate de o armată străină. T. Huc, I, 108.
([7]) Disposiţiile legilor penale se aplică, de asemenea, infracţiunilor comise pe o navă de comerţ străină staţionând într'un port român, cel puţin atuncĭ când faptele comise pe acea navă sunt de natură a turbura linişte publică. Cpr. Baudry et Fourcade, I, 194; Fœlix-Demangeat, *op. cit.*, II, 544, p. 261; Ortolan, *Éléments de dr. pénal*, I, 936; Despagnet, *Cours de dr. internat. public*, 279 urm. (ed. din 1894); Massé, *Dr. comm.*, I, 527.—Cât pentru navele de rĕsboiŭ care s'ar găsi într'un port român, ele nu sunt, în principiŭ, supuse juris-

Decĭ, necontestat este că şi în dreptul nostru, legile poliţieneştĭ sunt reale şi obligă pe toţĭ aceĭ carĭ s'ar afla pe teritoriul nostru, fie-că eĭ ar fi domiciliaţĭ în ţară, fie-că ar fi numaĭ trecătorĭ. «*Intrasti urbem, ambula juxta ritum ejus* (1).

In adevĕr, fie-care Stat are dreptul şi chiar datoria de a lua mĕsurĭ pentru conservarea sa, şi dacă străinii, carĭ se bucură de toate avantajele legilor noastre, ar putea să turbure liniştea publică, însăşĭ existenţa Statuluĭ român ar fi pusă în pericol (2).

Exemple de legĭ de poliţie. Prin legĭ de poliţie trebue să înţelegem toate acelea care aŭ de obiect menţinerea ordineĭ, liniştei şi salubrităţeĭ publice; siguranţa persoanelor şi a proprietăţeĭ; asigurarea liniştei şi a libertăţeĭ cetăţenilor. Astfel sunt: legile care edictează o penalitate, regulamentele şi ordonanţele administrative şi comunale, făcute în puterea uneĭ legĭ; dispoziţiile care, fără a pronunţa vre-o pedeapsă, tind la menţinerea ordineĭ publice (3). Legile privitoare la fali-

---

dicţieĭ române, numaĭ infracţiunile comise pe pămînt de către membriĭ echipajuluĭ militar, căḑênd sub această jurisdicţie. Despagnet, *op. cit.*, 281.

(1) Cpr. Thiry, I, 42; Arntz, I, 60; Aubry et Rau, I, § 31, p. 132, text şi nota 6; Demolombe, I, 71; Baudry, I, 69; Baudry et Fourcade, I, 193; Planiol, I, 188; Mourlon, I, 76; T. Huc, I, 108; Neagu, I, art. 2, p. 78, No. 338.

Dr. vechiŭ. (2) Aceleaşĭ principiĭ eraŭ admise şi sub legea veche. «Supuşiĭ străinilor stăpânirĭ, ḑice art. 19 din vechiul cod penal al Moldoveĭ, se judecă şi se pedepsesc după legiuirea acestor pravile». Cpr. şi art. 6 al vecheĭ procedurĭ penale munteneştĭ. Veḑĭ în Colecţia Pastia, partea III, p. 1386, raportul minist. dreptăţeĭ din 26 April 1861, aprobat de Domn, prin care se dispune că supuşiĭ austriacĭ să se pedepsească aicĭ după sentinţele criminale ce se daŭ în contra lor, aşa precum se urmează, adaogă sus-citatul raport, *în ţara suroră*. «Ruşiĭ în România şi Româniĭ în Rusia, ḑice art. 9 al Convenţieĭ consulare din 1869, vor fi supuşĭ la toate legile şi la toate regulamentele locale de poliţie şi de siguranţă generală». Veḑĭ şi art. 18 al sus-ḑiseĭ convenţiĭ, după care orĭ-ce faptă penală comisă de un supus rusesc în România, trebue să se judece la noĭ, după legile ţăreĭ, şi pedeapsa să se facă tot aicĭ.

(3) Thiry, I, 41; Arntz, I, 60; Baudry, I, 69; Baudry et Fourcade, I, 196; Demolombe, I, 70; Laurent, I, 105; Beudant, I, 153; Planiol, I, 188; Aubry et Rau, I, § 31, p. 132, text şi nota 5; Mourlon, I, 76. Cpr. Trib. Covurluiŭ, *Curierul ju-*

mente ([1]), la actele stăreĭ civile ([2]), la numele patronimic (art. 25 L. din 18 Martie 1895), la contribuţiile indirecte, la legea timbruluĭ, etc., sunt de asemenea aplicabile tuturor străinilor din ţară.

In principiŭ, fie-care om este responsabil înaintea societăţeĭ de actele sale cele rěle, dacă el se bucură de întregimea facultăţilor sale. Societatea este însă direct interesată la lipsa de rěspundere, din partea unor persoane anume determinate, şi de aceea principiul rěspundereĭ penale sufere oare-care excepţiĭ. Excepţiĭ de la principiul responsabilităţeĭ.

1⁰ Prima excepţie o găsim în dreptul public intern. Persoana Regeluĭ este inviolabilă, ḑice art. 92 din Constituţie (63 Constit. belg.). Regele nu poate nicĭ-odată să fie urmărit, nicĭ pentru delicte politice, nicĭ pentru delicte comune, şi persoana sa este maĭ presus de cât însăşĭ legea ([3]). Neresponsabilitatea Regeluĭ. Art. 92 Const.

Am arătat în t. V a Comentariilor noastre, p. 441, când am studiat teoria responsabilităţeĭ, care sunt moti-

---

diciar din 1904, No. 3, şi *Dreptul* din 1905, No. 68.—Astfel, un soţ străin ar putea fi condamnat de tribunalele române a da alimente soţieĭ sale (Demolombe, I, 70; T. Huc, I, 111; Planiol, I, 188); o femee străină ar putea fi autorisată a părăsi domiciliul bărbatuluĭ, dacă viaţa eĭ n'ar fi sigură în acest domiciliŭ; pentru-că, după cum foarte bine ḑice tribunalul de Ilfov, justiţia este datoare să iea mĕsurĭ pentru asigurarea vieţeĭ orĭ-căruĭ străin aflător în ţară (*Dreptul* din 1880, No. 4, p. 32; cpr. C. Metz, D. P. 65. 2. 160; Sirey, 66. 2. 237). Am vĕḑut însă *suprà*, p. 150, că tribunalele noastre n'ar putea pronunţa separaţia de trup.—Tribunalele ar putea, de asemenea, să iea măsurĭ de protecţiune pentru asigurarea persoaneĭ şi avereĭ alienaţilor saŭ minorilor străinĭ, etc. Cpr. Trib. Lille, *J. Clunet*, anul 1885, p. 94.

([1]) Pand. fr., v⁰ *Lois*, 711; Neagu, I, art. 2, p. 79, No. 337.

([2]) Veḑĭ art. 1 şi 2 Regul. din 2 Iunie 1865 p. punerea în aplicare a titl. II din C. civil, privitor la actele stăreĭ civile şi art. 10 Regul. din 3 Decembre 1866 p. serviciul actelor stăreĭ civile. Veḑĭ *infrà*, explic. art. 34, p. 190.

([3]) Principiul neresponsabilităţeĭ Capuluĭ Statuluĭ, care nu este in contradicţie cu principiul responsabilităţeĭ ministeriale (cpr. L. din 2 Maiŭ 1879, asupra căreia v. t. V a Coment. noastre, p. 438 urm.), îşĭ avea fiinţă la noĭ altă dată, atât sub Regulamentul organic cât şi sub Convenţia din Paris. Cpr. Cas. rom., Secţia reclamaţiilor, Bulet. 1864, p. 203. Veḑĭ t. V a citatelor Coment. p. 441, nota 1.

vele acestui principiŭ fundamental a orĭ-căruĭ regim constituţional care, la urma urmeĭ, nu are nicĭ o aplicare practică, pentru-că nu pe treptele tronuluĭ vom găsi făcătoriĭ de răle ([1]).

Art. 52 Const. 2⁰ A doua excepţie o găsim iarăşĭ în Constituţie, şi este menită a lăsa representanţilor ţăreĭ toată libertatea lor de acţiune, în timpul sesiuneĭ Corpurilor legiuitoare. Nicĭ-un membru al uneia saŭ celeilalte Adunărĭ, dice art. 52 din Constituţie (art. 45 Constit. belg.), nu poate în timpul sesiuneĭ fi urmărit ([2]) saŭ arestat, chiar în basa uneĭ sentinţe condamnătoare rĕmasă definitivă încă de maĭ înainte, în materie de represiune, adecă: pentru orĭ-ce fapt reprimat de lege ca crimă, delict saŭ contravenţie poliţienească, de cât cu autorisarea Adunăreĭ din care representantul face parte, afară de casul de *vină vădită* saŭ *vină veghiată,* după cum se exprimă art. 13 din Constituţie, adecă: afară de casul de *flagrant delict* (art. 40 Pr. pen.) ([3]).

L. asupra Pr. electorale. Art. 46. Art. 46 din legea asupra procedureĭ electorale din 1903 dispune, în aceeaşĭ ordine de ideĭ, că nicĭ-un alegător nu poate fi urmărit saŭ arestat, în timpul alegereĭ, de cât după ce-şi va fi dat votul, afară de casul de vină vădită.

Flagrantul delict de crimă. Se înţelege însă că art. 52 din Const. se referă numaĭ la flagrantul delict de crimă, căcĭ numaĭ în caz de crimă.

([1]) Cpr. Thonissen. *La Constit. belge annotée.* 265. p. 196.

([2]) S'a decis că imunitatea prevĕdută de art. 52 din Constit. este lăsată la facultatea părţeĭ de a se prevala, saŭ nu, de ea (Trib. Dorohoiŭ, *Curierul judiciar* din 1905, No. 43), însă această soluţie este, după părerea noastră, inadmisibilă, pentru-că imunitatea constituţională prevĕdută de citatul text este creată într'un interes superior, de vreme ce are de scop de a se lăsa representanţilor ţăreĭ toată libertatea de acţiune, spre a-şĭ putea exercita mandatul lor.

Constr. corporală. ([3]) Art. 68 din legea constrîngereĭ corporale din 12 Septembre 1864 care, precum ştim, s'a născut moartă, dispune, de asemenea, că «nicĭ-un fel de constrîngere corporală nu poate avea loc în contra unuĭ deputat al Corpurilor legiuitoare, în timpul sesiuneĭ, nicĭ în decurs de şease sĕptămânĭ, maĭ înainte de deschiderea saŭ după închiderea lor». Art. 45 din Constit. belg. (asupra căruia vedĭ Thonissen, *op. cit.*, 217 urm., p. 162 urm.) nu permite constrîngerea corporală de cât cu autorisarea Cameret din care representantul face parte.

mărimea primejdieĭ, atingerea şi perturbarea în gradul cel maĭ înalt a ordineĭ publice, a putut să facă pe legiuitor să înlăture, pentru asemenea casurĭ excepţionale, formele proteguitoare a libertăţeĭ individuale şi a inviolabilităţeĭ mandataruluĭ naţiuneĭ (1).

Art. 52 din Constituţie presupune că urmărirea în contra representantuluĭ ţăreĭ a început în cursul sesiuneĭ Corpurilor legiuitoare; căcĭ dacă el ar fi fost urmărit înaintea deschidereĭ sesiuneĭ, atât urmărirea cât şi detenţiunea luĭ pot fi suspendate în tot timpul sesiuneĭ, după cererea Adunăreĭ din care representantul urmărit face parte; aceasta însă, bine înţeles, numaĭ atuncĭ când justiţia n'ar fi apucat încă a-şĭ pronunţa decisia sa definitivă; căcĭ în asemenea caz, detenţiunea mandataruluĭ ţăreĭ ar continua şi după începerea lucrărilor Adunăreĭ (2). Suspendarea urmărireĭ representantuluĭ naţiuneĭ.

3° A treia excepţie nu e scrisă la noĭ nicăerĭ (3), însă face parte din dreptul public internaţional. Orĭ-ce străin poate fi urmărit în România pentru că a contravenit la Suveranii străinĭ şi representanţiĭ puterilor străine.

(1) Cpr. G. Meitani, *Studiĭ constituţionale*, art. 52, p. 64 urm. şi autorităţile citate acolo.—In fine, trebue să notăm că Constituţia, pentru a asigura şi maĭ bine libertatea de acţiune a representanţilor ţăreĭ, dispune formal, prin art. 51 (art. 44 Const. belg.), că nicĭ un membru al uneia saŭ celeilalte Adunărĭ, nu poate fi urmărit saŭ prigonit, se înţelege atât în materie civilă câ şi în materie penală (cpr. Thonissen, *op. cit.*, 215, p. 161), pentru opiniunile şi voturile emise de dînsul în cursul exerciţiuluĭ mandatuluĭ sĕŭ. Art. 51 Const.

(2) Vedĭ G. Meitani, *op. cit.*, p. 67.

(3) Sunt legislaţiĭ care aŭ anume disposiţiĭ în această privinţă. «Ambasadoriĭ şi representanţiĭ puterilor străine, dice art. 40 din *Allgemeines Landreht für die Preussischen Staaten* (Introducere), ca şi persoanele care sunt în serviciul lor, se bucură de imunităţile stabilite de dreptul ginţilor şi convenţiunile existente între diferitele Curţĭ». Art. 38 din codul austriac, nereprodus în codul Calimach, prevede de asemenea că trimeşiĭ şi însărcinaţiĭ de afacerĭ publice, precum şi persoanele care sunt în serviciul lor *(die Gesandten, die öffentlichen Geschäftsträger und die in ihren Diensten stehenden Personen)*, se bucură de privilegiile statornicite prin dreptul ginţilor şi tratatele publice. Vedĭ *infrà*, explic. art. 13. Cpr. şi art. 11 capit. 1 din codul Maximilian bavarez, care dispune că toţĭ aceĭ ce se bucură de dreptul ambasadorilor, nu sunt supuşĭ jurisdicţiilor ordinare. La noĭ, altă dată, legile luĭ Vasile Dreptul străin şi dreptul nostru anterior.

legile noastre de poliţie, afară de suveranii străinĭ ([1]) şi de representanţiĭ puterilor străine, ambasadoriĭ, miniştriĭ plenipotenţiarĭ, însărcinaţiĭ de afacerĭ, trimeşiĭ saŭ agenţiĭ diplomaticĭ.

Lupu şi a luĭ Mateĭ Basarab considerau ca sacrilegĭ pe aceĭ cari ultragiaŭ *pre soli* saŭ se atingeaŭ de persoana lor. Vedĭ tratatul nostru în limba franceză, p. 287, nota 3 şi p. 473: «*Cela ce va sudui saŭ va vătăma pre solĭ, este ca şi furul ce fură biserica*». *Sancti habentur legati*, dicea legea romană (L. 17, Dig., 50, 7, *De legationibus*). Proiectul C. civ. fr. avea un articol special care consacra imunitatea de jurisdicţie penală şi civilă a miniştrilor, agenţilor diplomaticĭ, etc., precum şi a familiilor şi a suiteĭ lor oficiale, însă acest text a fost eliminat, sub cuvînt că tot ce e privitor la ambasadorĭ aparţine dreptuluĭ ginţilor. Vedĭ Mangin, *Tr. le l'action publique et civile en matière criminelle,* I, 79, *in fine.*

([1]) Martens, *Droit des gens*, II, § 172, p. 10 (ed. Ch. Vergé din 1858): Despagnet, *Cours de dr. internat. public*, 254; Vincent et Pénaud, *op. cit.*, *v° Suverain etranger*, 12 urm.; Ortolan, *op. cit.*, I, 532, 533; Fœlix-Demangeat, *op. cit.*, I, 209 şi II, 576; C. Paris (15 Martie 1872), *Pand. Chron.*, V, 2. p. 64.— *Contrà:* Laurent, *Dr. international*, III, 26 urm. şi 69, care dice că privilegiul de care se bucură suveraniĭ străinĭ şi representanţiĭ puterilor străine (de care vom vorbi maĭ la vale) este un atentat contra suveranităţeĭ teritoriale; de vreme ce fie-care Stat are dreptul şi datoria de a veghea la menţinerea ordineĭ publice şi de a pedepsi pe aceĭ cari o turbură.

Casurile în care suveraniĭ străinĭ pot fi urmăriţĭ.

In caz însă când Suveranul nu s'a dus în străinătate pentru un interes de Stat, ci într'un interes particular, de exemplu: spre a-şĭ căuta de sănătate, şi maĭ ales *incognito*, atuncĭ nu poate să maĭ fie vorba de nicĭ-un privilegiŭ, suveranul străin fiind presupus că a abdicat, în timpul şedereĭ sale în străinătate, de la calitatea care putea să-ĭ dea drept la oare-care prerogative. Cpr. Laurent, *op. cit.*, III, 26; Ortolan, *op. cit.*, 533; Despagnet, *op. cit.*, 254.

De asemenea, suveranul străin ar putea fi urmărit pentru faptele penale ce ar fi săvêrşit în străinătate, maĭ ales cu ocasia uneĭ călătoriĭ făcute în interesul sĕŭ privat, dacă el este penaliceşte responsabil după legea ţăreĭ sale; pentru-că, în asemenea caz, nu există nicĭ un motiv ca să se bucure în străinătate de un privilegiŭ de care el nu se bucură în ţara luĭ. Cpr. Ortolan, *op. cit.*, I, 533, *in fine.*

In cât priveşte casurile în care suveraniĭ străinĭ pot fi traşĭ de Românĭ înaintea tribunalelor noastre, în materie civilă saŭ comercială, vedĭ *infrà*, explic. art. 13.

Maĭ toțĭ autoriĭ, afară de Laurent și încă câțĭ-va ([1]), sunt în adevĕr de acord pentru a recunoaște că persoanele maĭ sus arătate, cu excepție însă pentru consulĭ ([2]),

---

([1]) Vedĭ Laurent, *Dr. international*, III, 59 urm.

([2]) Consuliĭ, vice-consuliĭ saŭ agențiĭ consularĭ, cari nu sunt însărcinațĭ cu negociațiunĭ diplomatice, și cari sunt înființațĭ numaĭ în scop de a apăra interesele individuale și comerciale ale naționalilor aflătorĭ în străinătate (cpr. art. 16 și urm. L. din 13 Febr. 1894), nu se bucură în deobște, afară de excepțiile care ar resulta din reciprocitate saŭ tratate internaționale (cpr. Cas. fr. D. P. 59. 1. 185; Sirey, 54. 1. 811), de privilegiul acordat prin dreptul ginților, agenților diplomaticĭ. Cpr. Trib. Iașĭ și Covurluiŭ, *Dreptul* din 1886, No. 66 și din 1894, No. 9; C. Toulouse, *Dreptul* din 1892, No. 34. Vedĭ și decisiile străine citate în *Journal Clunet*, anul 1876, p. 272; anul 1877, p. 143 și 226; anul 1886, p. 76 și 703; Sirey, 77. 2. 17; D. P. 86. 2. 216; Sirey, 87. 2. 13, etc. Tot in acest sens se pronunță și doctrina. Vedĭ Ortolan, *Dr. pén.*, I. 529; Fœlix-Demangeat, *Dr. international*, I, 215, 219 și II, 576; Vincent et Pénaud, *Dictionn. de dr. international*, v° *Consuls*, 27 și 56 urm.; Despagnet, *Dr. internat. public*, 247 și 371; Calvo, *Dr. internat.*, I, 479; Massé, *Dr. comm.*, I. 446; Bousquet, *Agents diplom. et consul.*, 104; Aubry et Rau, VIII, § 748 bis, p. 141; Bluntschli, *Das moderne Völkerrecht der civilisirten Staaten*, § 151; Heffter, *Das Europäische Völkerrecht der Gegenwart*, § 248; Slatin, *De la juridiction sur les agents diplomatiques. J. Clunet*, anul, 1884, pag. 339; N. Basilescu. *Revue générale du droit et des sciences politiques* (Bucureștĭ 1887), 1, p. 119; Répert. Dalloz, *Supplém.*, *Consuls*, 9; P. Fiore, *Nouv. droit internat. public*. ed. a 2-a, traducere Ch. Antoine, II, 1183; Beaufils, *Compét. des trib. fr. à l'égard des étrangers*, 427, 429; Orillard, *Compét. et Procéd. des trib. de commerce*, 635; Faustin Hélie, *Instruc. criminelle*, II, 652; Garraud, *Tr. th. et pratique du dr. pénal fr.*, I, p. 292, nota 11 (ed. a 2-a); Martens, *Dr. des gens* (ed. Vergé din 1858). I, § 147, p. 388 și § 148, p. 394; Pand. fr., t. XXI. v° *Consuls*, No. 75 urm.; Répert. Sirey, v° *Agent diplomatique et consulaire*, 1245 urm. Vedĭ și *infrà*, explic. art. 13.—Cu-toate-acestea, sunt autorĭ cari asimilează pe consulĭ, ambasadorilor și miniștrilor plenipotențiarĭ, sub cuvînt că eĭ ar fi niște adevĕrațĭ agențĭ publicĭ. Vedĭ în acest din urmă sens, De Steck, *Essai sur les consuls*, pag. 18, precum și alțĭ autorĭ citațĭ în Pand fr., v° *Consuls*, No. 76.— Art. 3 din convenția încheiată la 1883 între România și Statele-unite prevede că consuliĭ nu pot fi arestațĭ preventiv, de cât în caz de crimă calificată și pedepsită ca atare de legislația lo- Consuliĭ. Controversă.

nu pot fi urmărite nicĭ în penal, nicĭ în civil (veḑĭ *infrà*, explic. art. 13), în ţara în care ele îşĭ exercită misiunea lor diplomatică, jertfind ast-fel jurisdicţia teritorială, fără nicĭ-o causă bine cuvîntată ([1]).

Acest privilegiŭ nu se întinde însă la agenţiĭ diplomaticĭ, cari trec prin o ţară spre a merge la postul lor ([2]).

Chemarea representanţilor puterilor străine ca marturĭ. Controversă. Maĭ mult încă, se admite în genere că representanţiĭ puterilor străine nu pot fi siliţĭ a veni ca marturĭ în justiţie, şi că depunerea lor trebue să se primească la domiciliŭ, conform art. 209 Pr. civ. ([3]). De asemenea, nicĭ o perchesiţie nu se poate face în cancelariile agenţilor diplomaticĭ. «Cancelariile consulatelor vor fi inviolabile, ḑice art. 6 din convenţia încheiată la 1883, între România şi

---

cală, scutindu-ĭ în acelaşĭ timp de serviciul militar şi de contribuţiĭ către Stat saŭ comună, afară de impositul fonciar.

([1]) Sunt autorĭ cari, admiţênd privilegiul representanţilor puterilor străine, numaĭ în cât priveşte crimele şi delictele de drept comun, iĭ supun jurisdicţieĭ teritoriale în cât priveşte crimele de stat îndreptate contra Guvernuluĭ saŭ Capuluĭ Statuluĭ (Barbeyrac, comentatorul luĭ Bynkershoeck, citat de Laurent, *Dr. internat.*, III, 64 urm. şi de F. Hélie, *Instruc. criminelle*, II, 644, p. 102); însă această teorie este generalmente respinsă; căcĭ autoriĭ sunt maĭ toţĭ unanimĭ pentru a declara că Ministrul străin, care ar fi comis o crimă contra Statuluĭ pe lângă care ar fi fost acreditat, poate numaĭ să fie depărtat saŭ isgonit din ţară, rěmânênd ca el să fie urmărit în ţara luĭ. Cpr. Fœlix-Demangeat, II, 576, p. 293; Martens, *op. cit.*, II, § 218; Garraud *op. cit.*, I, 150, p. 292.— *Contrà :* Faustin Hélie, *Instruc. criminelle*, II, 648.

([2]) Cpr. Vincent et Pénaud, *op. cit.*, v° *Agent diplomatique*. 27 şi 95.

([3]) Cpr. Gand, *Code des étrangers*, 86; Vincent et Pénaud, *Agent diplomatique*, 112 urm., *et Consuls*, 49 urm.; Slatin, *J. Clunet*, 1884, p. 472. — *Contrà :* Laurent, *op. cit.*, III, 75. Art. 4 din convenţia încheiată la 1883 între România şi Statele-unite dispune că justiţia, când va avea să primească vre-o declaraţie juridică saŭ depositie de la un consul, vice-consul, saŭ agent consular, va trebui să-l invite înscris a se înfăţişa înaintea sa, şi la caz de împedicare, va trebui să-ĭ ceară mărturisirea prin scris, saŭ să se transporte la cancelaria sa, spre a o dobîndi de viŭ graiŭ. Acest text adaogă că consuliĭ pot fi chemaţĭ ca marturĭ în cause criminale, însă înfăţişarea ḑişilor agenţĭ trebue să fie cerută cu toată deferenţa cuvenită demnităţeĭ consulare şi datorieĭ sarcineĭ lor.

Statele-unite, şi autorităţile locale nu vor putea să le calce sub nicĭ un cuvînt, nicĭ să viziteze, nicĭ să popreascǎ hârtiile închise acolo».

Autoriĭ nu maĭ sunt însă de acord când e vorba de a se determina motivele pe care se întemeiază o excepţie atât de exorbitantă, care revoltă sensul moral; căcĭ uniĭ invoacă principiul exteritorialităţeĭ ([1]), care astă-ḑĭ a perdut mult din însemnătatea sa; iar alţiĭ se întemeiază pe independenţa de care representanţiĭ puterilor străine aŭ neapărat nevoe pentru a-şĭ putea îndeplini misiunea lor, faţă cu guvernul pe lângă care sunt acreditaţĭ, precum şi pe consideraţia care se datoreşte înălţimeĭ ranguluĭ şi posiţiuneĭ lor ([2]). «Ambasadoriĭ, ḑice Montesquieu ([3]), represintă cuvîntul prinţuluĭ care i-a trimis, şi acest cuvînt trebue să fie liber, nicĭ-o pedică neputênd să oprească acţiunea lor. Or, li s'ar putea imputa crime şi datoriĭ închipuite, dacă eĭ ar putea fi pedepsiţĭ pentru crime şi urmăriţĭ pentru datoriĭ». Motivele pe care se întemeiază prerogativele representanţilor străinĭ. Controversă.

In orĭ ce caz, asemenea privilegiŭ se întinde numaĭ la familia ([4]) representanţilor puterilor străine, precum şi la suita lor oficială, din care fac parte: secretariĭ şi ataşaţiĭ, dragomaniĭ saŭ interpreţiĭ, ataşaţiĭ militarĭ ([5]); el nu se întinde Familia şi suita oficială a representanţilor străinĭ.

([1]) Fœlix-Demangeat, I, 209 urm., şi II, 576.

([2]) Despagnet, *op. cit.*, 249; Garraud, *op. cit.*, I, 150, p. 292. V. şi Pinheiro-Ferreira asupra luĭ Martens, *Dr. des gens*, II, p. 107; Slatin, *J. Clunet*, 1884, p. 335 urm. «Incompetinţa tribunalelor în asemenea materie se întemeiază, ḑice Curtea de casaţie din Franţa (10 Ian. 1891), pe independenţa reciprocă ce trebue să aibă diferitele State şi persoanele însărcinate cu representarea lor». Veḑĭ această decisie în *J. Clunet*, anul 1891, p. 157 şi în D. P. 91. 1. 9.

([3]) *Esprit des lois*, liv. 26, cap. 21.

([4]) Astfel, s'a decis că imunitatea de care se bucură agentul străin se aplică şi soţieĭ sale, care nu poate să compară înaintea unuĭ tribunal, fără a atrage şi pe bărbatul sĕŭ. Cpr. C. Paris, Pand. chron., t. II (aniĭ 1830—1844), partea II, p. 189; Sirey, 41. 2. 592; Répert. Dalloz, *Agent diplom.*, 757, No. 2; Vincent et Pénaud, *op. cit.*, *Agent diplomatique*, 100; Martens, *op. cit.*, II, § 234, p. 153; Fœlix-Demangeat, *op. cit.*, II. 576; Despagnet, *op. cit.*, 247; Slatin, J. Clunet, 1884, p. 473; Heffter, *Das Europäische Völkerrecht*, § 212. Soţia representantuluĭ străin.

([5]) Cpr. autoriĭ citaţĭ în nota precedentă, şi la aceste autorităţĭ, *adde:* în privinţa ataşaţilor militarĭ. Trib. Paris, *J. Clunet*, Ataşaţiĭ militarĭ.

nicĭ într'un caz la servitoriĭ lor; pentru-că aceştĭ din urmă sunt destinaţĭ la serviciul personal al representantuluĭ străin, iar nicĭ de cum la serviciul Statuluĭ care a trimes pe acest representant ([1]). Usurile internaţionale voesc însă ca aceste persoane să nu poată fi urmărite de cât cu consimţimîntul ministruluĭ străin.

Agenţiĭ străinĭ neînvestiţĭ cu un caracter representativ.

Imunitatea de care se bucură representantul străin, familia şi suita sa oficială, nu se întinde însă la agentul neînvestit cu un caracter representativ ([2]). Ea nu subsistă de asemenea în privinţa agentuluĭ, care a rĕmas în ţara unde fusese acreditat, în urma încetăreĭ funcţiuneĭ sale ([3]).

Renunţarea agentuluĭ diplomatic la imunitatea sa. Controversă.

Chiar în cursul exerciţiuluĭ funcţiuneĭ sale, representantul străin poate să renunţe la privilegiul ce-ĭ conferă dreptul ginţilor şi, în asemenea caz, tribunalele ţăreĭ pe lângă care agentul străin este acreditat devin competente de a-l judeca ([4]).

Acestea sunt persoanele care, după principiile dreptuluĭ ginţilor, se bucură de imunitatea jurisdicţieĭ penale şi civ.

---

anul 1878, p. 500, v° *Immunités diplomatiques*, şi anul 1898, p. 337; Cas. belg. *J. Clunet*, anul 1897, p. 839 urm.; D. P. 98. 2. 447; Sirey, 99. 2. 19, şi *Curierul judiciar* din 1900, No. 70 (cu observ. noastră); Slatin, J. Clunet, *loco cit.*—*Contrà*. Laurent, *Dr. international*, III, 85 urm.

([1]) Cpr. Ortolan, *Dr. pénal*, I, 528: Laurent, *op. cit.*, III, 83 urm.; Garraud, *op. cit.*, I, 150, p. 292, 293; Vincent et Pénaud, *op. cit.*, *Agent diplomatique*, 102; F. Hélie, *Instruc. criminelle*, II, 650; Mangin, *Action publique*, I, 79; Le Sellyer, *Dr. criminel*, II, 760; Legraverend, *Législ. criminelle*, I, p. 102; Martens, II, § 235, p. 155; Cas. fr. D. P. 52. 1. 192; Sirey, 52. 1. 467.—După uniĭ autorĭ, imunitatea care se opune la urmărirea agentuluĭ diplomatic, s'ar aplica şi la servitoriĭ sĕĭ, dacă eĭ aparţin naţionalităţeĭ agentuluĭ. Cpr. Despagnet, *op. cit.*, 247: Fœlix-Demangeat, *op. cit.*, II, 576, p. 293; Pand. fr., *Agent diplomatique*, 129; Slatin, *J. Clunet*, anul 1884, p. 474.—După Hefter (*op. cit.*, § 212), imunitatea de care se bucură ministrul s'ar aplica, fără nicĭ o distincţie, şi slugilor sale. Vedĭ şi Eschbach, *Introduction générale à l'étude du droit*, 64, p. 93 (ed. a 3-a, din 1856).

([2]) Cas. belg. *J. Clunet*, 1899, p. 618.

([3]) Trib. Paris, *J. Clunet*, 1899, p. 369.

([4]) Cas. fr. *J. Clunet*, 1891, p. 157, şi D. P. 91. 1. 15; Calvo, *Dictionn. de dr. internat. public et privé*, v° *Agents diplomatiques*, p. 25; Slatin, *J. Clunet*, 1884, p. 465, 466.—*Contrà*: C. Paris, Répert. Dalloz, *Agent diplom.*, 157, n. 2; Sirey, 41. 2. 592.

Este însă de observat că neresponsabilitatea penală, de care se bucură representanţii puterilor străine, nu este atât de absolută pe cât este aceea a suveranilor străini; căci, în adevĕr, dacă representanţii străini sunt apăraţi de pedeapsă în ţara în care sunt acreditaţi, ei pot şi chiar trebue să fie urmăriţi îndată ce misiunea lor a încetat, şi după ce s'aŭ întors în ţara lor respectivă. Este deci mai mult vorba, în specie, de competinţa jurisdicţiei care trebue să judece pe aceşti funcţionari, de cât de o adevĕrată neresponsabilitate penală (V. Ortolan, *op. cit.*, I, 516). **Casurile când misiunea agentului diplomatic a încetat.**

In fine, vom mai observa încă că vechiul obiceiŭ, întemeiat pe principiul exteritorialităţei, în puterea căruia făcătorii de rele se puteaŭ adăposti în domiciliul representanţilor puterilor străine, fără a putea fi urmăriţi, pentru-că eraŭ prin o ficţiune presupuşi în ţară străină, nu mai există astăḑi, şi că acest drept, cunoscut sub numele de *droit d'asile*, care era un abuz şi un adevĕrat atentat contra suveranităţei teritoriale, nu mai este de cât un fapt de domeniul istoriei [1]: «Cancelariile consulare, ḑice art. 6 din Convenţia consulară încheiată între România şi Statele-Unite, la 1883, nu vor putea servi ca locuri de asil. Cancelariile consulilor sunt însă inviolabile şi nu pot fi călcate de autorităţile locale sub nici-un cuvînt». **Dreptul de asil.**

IV. *Legile care regulează forma actelor* [2].—*Statut real* [3].

Formele externe ale actelor juridice, saŭ formele *cele*

(1) Cpr. Fœlix-Demangeat, *op. cit.*, II, 576, p. 293; Martens, *op. cit.*, II, § 220, p. 129; Laurent, *Dr. internat.*, III, 67 urm. Vincent et Pénaud, *op. cit.*, v° *Agent diplomatique*, 47; Despagnet, *Cours de dr. internat. public*, 244; Répert. Sirey, *Agent diplomatique*, 1062 urm.; Vattel, *Droit des gens*, II, liv. IV, capit. 9, § 118, p. 447 urm. (ed. Pinheiro-Ferreira din 1856).—Veḑi însă Le Sellyer, *Tr. de dr. criminel*, V, 1963.

(2) Veḑi Savigny, *System des heutigen römischen Rechts*, VIII, § 381, 382; Bonnier, *Tr. des preuves*, 928 urm., p. 771 urm. (ed. din 1888); Vincent et Pénaud, *op. cit.*, v° *Forme des actes*, 1 urm.; C. N. Buzdugan, *Dreptul* din 1895, No. 57 urm.; E. Naquet, *J. Clunet*, 1904, p. 39 urm.; Duguit, *Des conflits de législation relatifs à la forme des actes civils* (1882); Asser et Rivier, *op. cit.*, § 9; Weiss, *Tr. élément. de dr. internat. privé*, p. 250 urm. (ed. a 2-a, 1890); Vareilles-Sommières, *Synthèse du dr. international privé*, II, p. 257 urm., No. 1045 urm. **Bibliografie specială.**

(3) Legile privitoare la forma actelor nu sunt propriŭ ḑise nici

pe din afară, după cum le numeşte codul Calimach (art. 5, nota 3), sunt supuse legilor ţăreĭ în care se face actul, conform reguleĭ de drept internaţional, consacrată aproape de toate legislaţiile (1): *Locus regit actum.*

Această regulă: *locus regit actum* (2), care a fost formulată în Franţa, încă din timpul luĭ Bortolus şi Dumoulin (3),

---

reale, nicĭ personale (cpr. Aubry et Rau, I, § 31, p. 137, nota 7, şi VII, § 661, p. 91, nota 5; Demolombe, XXI, 483). Decĭ, dacă noĭ ḑicem că statutul formelor este real, este numaĭ întru atâta întru cât el se aplică şi străinilor.

Dreptul străin.

(1) Cpr. art. 11 din legea de introducere a coduluĭ german; art. 10 din codul neerlandez; art. 11 din codul spaniol de la 1889, etc. Veḑĭ Fœlix-Demangeat, *op. cit.,* I, 85, p. 186 urm. Această regulă figura în proiectul primitiv al coduluĭ francez, însă a fost eliminată ca una ce exprimă un adevĕr incontestabil. Veḑĭ Thiry, I, 58; Planiol, I, 194; T. Huc, I, 167; Baudry et Fourcade, I, 217; Bonnier, *Tr. des preuves,* 929. Codul italian o reproduce in art. 9, § 1 (disp. prelimin.), însă acest text adaogă că părţile sunt libere a face actul in formele legeĭ lor naţionale, dacă aceste forme sunt comune tuturor părţilor: «*è però in facoltà de disponenti o contraenti di seguire le forme de la loro legge nazionale, purquè questa sia comune a tutte le parte*». Cpr. art 5 cod. cant. Zurick din 1887.—Codul austriac nu consacră nicăerĭ regula *locus regit actum,* şi art. 35—37 aplică convenţiilor făcute în Austria saŭ în străinătate, între străinĭ, saŭ între străinĭ şi Austriacĭ, când legea străină, când legea austriacă, fără a distinge dacă această aplicaţie se mărgineşte la fondul convenţiilor, saŭ se întinde şi la forma actelor. Cpr. Fœlix-Demangeat, *op. cit.,* I, p. 187; Duguit, *Conflit de legislations,* p. 159; C. Buzdugan, *Dreptul* din 1895, No. 57, p. 476. Codul Calimach consacră, din contra, această regulă de drept internaţional, declarând-o însă facultativă. Iată, în adevĕr, cum se exprimă nota 3 de sub art. 5 din citatul cod: «Dacă pămînteanul ce va avea puterea personalnică (adecă capacitatea personală), făcênd testament în altă ţară, n'ar fi păzit forma cea pe din afară după hotărîrea legilor patrieĭ sale, *ci ar fi urmat după obiceiul Statuluĭ unde se afla,* atuncea numaĭ pentru această pricină nu se surpă aicĭ testamentul luĭ». Veḑĭ şi *suprà,* p. 143, nota 1.

Codul Calimach.

(2) Poate că ar fi fost maĭ exact de a se ḑice: *locus regit instrumentum.* Cpr. Vincent et Pénaud, v° *Forme des actes,* 1.

(3) Ea se vede figurând pentru prima oară în decisia parlamentuluĭ din Paris din 15 Ianuar 1721. Veḑĭ Asser et Rivier, *op. cit.,* No. 26, p. 60, *ad notam,* a traducereĭ Schina; Weiss, *Tr. élément. de dr. internat. privé,* p. 250, nota 2.

este de o necesitate practică necontestată; căcĭ fără ajutorul eĭ, cele de maĭ multe orĭ persoanele care s'ar găsi în străinătate ar fi în imposibilitate de a contracta. Cum ar putea, în adevěr, un Român să facă un act autentic în Franța, înaintea tribunaluluĭ, atuncĭ când tribunalele franceze nu aŭ asemenea competință? Românul este, decĭ, prin forța lucrurilor silit să meargă la notar, care în Franța instrumentează actele autentice, dacă nu preferă să meargă la agentul nostru diplomatic de acolo. Iată, pentru ce această regulă este, după cum dice Savigny, recunoscută de autoriĭ diferitelor timpurĭ și popoare [1].

Formele instrumentare saŭ probatoriĭ ale actelor, adecă: acele relative la înscrisul *(instrumentum)* întocmit de părțĭ, constituesc decĭ un statut real, de vreme ce ele sunt cârmuite de legea țăreĭ în care actul se face, fără a se avea în vedere naționalitatea părților și situația bunurilor care formează obiectul convenției. **Formele instrumentare.**

Formele viscerale saŭ intrinsecĭ, adecă: acele care constituesc esența și ființa actuluĭ, de exemplu: într'un contract, consimțimîntul părților; într'o vîndare, lucrul vîndut saŭ prețul, etc., atârnă în genere tot de legea țăreĭ în care actul a fost făcut; pentru-că părțile, în lipsa uneĭ stipulațiĭ exprese, sunt presupuse că aŭ înțeles a se supune legilor și obiceiurilor țăreĭ în care contractează (art. 970, 980, 981). Aceasta nu este însă de cât o regulă de interpretare, care poate să varieze după împrejurărĭ [2]. **Formele viscerale.**

Formele improprii numite abilitante [3], care determină condițiile de aptitudine și de capacitate pentru validitatea unuĭ act, de exemplu: autorisarea necesară femeeĭ măritate, etc., atârnă fără nicĭ-o îndoială de statutul personal al părților contractante; de unde resultă că o femee măritată română, nu va putea contracta în țară străină, fără a fi autorisată conform legeĭ române, chiar dacă în acea țară femeea măritată ar avea o capacitate deplină; pentru-că capacitatea și incapacitatea femeeĭ măritate atârnă de sta- **Formele abilitante. Autoris. necesară femeeĭ măritate.**

---

(1) *«Diese Regel wird von den Schriftstellern verschiedener Zeiten und Nationen übereinstimmend anerkannt»*. (Savigny, *System des heutigen römischen Rechts*, VIII, § 381, p. 351).

(2) Cpr. Demolombe, I, 105.—Vedĭ însă, Laurent, *Principes*, I, 103.

(3) Vedĭ *suprà*, p. 108, *ad notam*.

tutul eĭ personal. Nu se poate ḑice, în specie, aşa precum pe nedrept susţin uniĭ, că statutul personal al femeeĭ ar fi predominat de statutul teritorial, pentru-că, de şi incapacitatea femeeĭ măritate interesează ordinea publică, totuşi această incapacitate nu interesează în mod direct bunele moravurĭ. (Veḑĭ *suprà*, p. 141, nota 6).

Formele de executare. In cât priveşte formele de executare, care determină regulele de urmat pentru a dobîndi dreptate, şi mijloacele de executare, ele atârnă de statutul real, aşa că străinii cari ar voi să se judece în ţară, saŭ să execute o hotărîre pronunţată în străinătate (art. 374 Pr. civ.), vor avea a se conforma legilor române ([1]).

Formalităţile transcriereĭ. De asemenea, formalităţile cerute de legea noastră în privinţa transcriereĭ actelor translative de drepturĭ reale imobiliare, mĕsurile de publicitate privitoare la conservarea drepturilor reale, precum este: inscripţia în privinţa ipotecilor, etc., constituind un statut real, se aplică nu numai Românilor, ci şi străinilor ([2]).

Formele instrumentare. Regula *locus regit actum*, pe care textul nostru o consacră în termenĭ expreşĭ (art. 2, § ultim), are de obiect numaĭ formele instrumentare prescrise pentru validitatea actuluĭ, adecă: a instrumentuluĭ destinat la dovedirea faptului juridic. Nu trebue, decĭ, să confundăm forma exterioară a actelor cu condiţiile de validitate ale însuşĭ actuluĭ ([3]). Aşa.

([1]) Demolombe, I, 105; Bonnier, *op. cit.*, 928, p. 771 şi 774 (ed. din 1888); Planiol, I, 189; T. Huc, I, 120; Baudry et Fourcade, I, 214, *in fine*. Codul italian (art. 10, disp. prelim.) şi Ante-proiectul de revisuire a luĭ Laurent (art. 25) sunt formalĭ în această privinţă.

([2]) Laurent, *Principes*, I, 102, şi *Dr. international*, II, 252, 253: Pillet. *Pr. de dr. international privé*, 257, p. 475: Bonnier. *op. cit.*, 928; Fœlix-Demangeat, I, 96, *in fine*, p. 230; Neagu. I. art. 2, No. 166, 171 urm. şi 283; Weiss, *Tr. th. et pratique de dr. international*, IV, 193, 328 şi 244. Cpr. Trib. Dolj. *Dreptul* din 1901, No. 25.

([3]) Sunt autorĭ carĭ numesc aceste condiţiunĭ forme *abilitante* (v. p. 108, *ad notam*) pentru-că sunt destinate a *abilita* părţile, adecă: a le da capacitatea de a face oare-care acte: însă trebue să ne ferim de asemenea confusie şi să nu dăm numele de forme la nişte condiţiĭ care sunt cerute neapărat pentru validitatea actelor privitoare la incapabilĭ, şi care atârnă de statutul personal. (Laurent. *Principes*, I, 102, şi *Dr. international*, II, 237, p. 427).

de exemplu, mě aflu în Franța, și voesc să-mĭ fac testamentul acolo în forma autentică; eĭ bine, acest testament va primi forma autenticităţeĭ de la notar, conform legilor franceze, iar nu de la tribunal, conform legilor române (art. 885); căcĭ funcţionarul străin nu poate instrumenta de cât cu solemnităţile prevědute de legea naţiuneĭ sale.

In cât privește însă capacitatea de a dispune prin testament, vîrsta și celelalte, ele se vor determina numaĭ după legea română; căcĭ statutul personal mě urmărește pretutindenĭ (art. 2, § 2). **Capacitatea de a dispune prin testament.**

De asemenea, căsătoria mea în Austria se va celebra de funcţionarul competent austriac, adecă de preut, conform legilor austriace (art. 77, 80—82 C. austriac și 152 C. român); condiţiile însă de validitate ale căsătorieĭ, precum: vîrsta competentă, consimţimîntul ascendenţilor și celelalte, aŭ a se îndeplini după legea română; căcĭ nu pot face în ţară străină ceea ce sunt incapabil de a face în ţara mea. **Căsătoria contractată în ţară străină.**

Tot-astfel, străinul care va voi să contracteze în forma autentică în ţara noastră, va trebui să manifesteze consimţimîntul sěŭ înaintea tribunaluluĭ, conform legilor române. **Actele autentice făcute de străinĭ.**

Regula *locus regit actum* se aplică, în cât privește formele instrumentare, la toate actele în genere, atât la actele autentice, cât și la acele sub semnătură privată (1). **Actele la care se aplică regula locus regit actum.**

---

(1) Laurent, I, 101, și *Dr. internat.*, II, 238; T. Huc, I, 169; Demolombe, I, 106; Baudry et Fourcade, I, 220; Aubry et Rau, I, § 31, p. 169, text și nota 74; Répert. Dalloz, *Supplément*, v° *Lois*, 397; Neagu, I, art. 2, No. 297; Weiss, *Tr. élément. de dr. international privé*, p. 254, 255, și *Tr. th. et pratique de dr. international*, III, p. 104, 105, și IV, p. 326; Despagnet, *op. cit.*, 213, p. 439 urm. (ed. a 3-a); Beudant, *op. cit.*, 158, p. 167; Vincent et Pénaud, *op. cit.*, v° *Forme des actes*, No. 13 urm.; Pillet, *op. cit.*, 258, p. 477. — *Contrà :* Ducaurroy, Bonnier et Roustain, *Comment. th. et pratique du C. civil*, I, 26, cari cred că regula *locus regit actum* nu se aplică de cât la actele autentice, pentru-că numaĭ în asemenea casurĭ străinul este în imposibilitate absolută de a urma alte forme de cât acele ale loculuĭ unde contractează, și pentru-că nicĭ un funcţionar public nu intervine la formarea unuĭ act sub semnătură privată.— In cât privește însă actele solemne altele de cât actele stăreĭ civile (art. 34), căsătoria (art. 152) și ipotecile (art. 1773), chestiunea este controversată, după cum vom vedea *infrà*, sub art. 1773 și 1789.

Art. 1179, 1180.

Astfel, actele sub semnătură privată făcute de Românĭ in străinătate nu sunt supuse formalităţilor prescrise de art. 1179 şi 1180, dacă aceste forme nu sunt prescrise de legea ţăreĭ în care Românul contractează ([1]); şi *vice-versa*, actul sub semnătură privată, făcut de un străin în România, cu observarea formelor prescrise de art. 1179 şi 1180, ar fi valid, cu-toate-că statutul personal al străinuluĭ n'ar prescrie aceste formalităţĭ ([2]).

Străiniĭ nu se pot obliga în ţara noastră potrivit formelor legeĭ lor naţionale. Controversă.

Maĭ mult încă, am susţinut în prima ediţie, cu-toată părerea contrară a luĭ Laurent ([3]), că străiniĭ carĭ s'ar obliga în România ar fi datori a se supune formelor prescrise de legile române, şi nu s'ar putea obliga în ţară conformându-se formelor prevĕḑute de legea lor naţională ([4]). In adevĕr, argumentul prin analogie tras de Laurent din art. 885 C. civ. nu ni s'a părut concludent, pentru-că acest text permite Românilor de a-şĭ face testamentul lor olograf în străinătate după formele române, fără a da aceeaşĭ facultate străinilor carĭ ar testa în România, şi vom vedea, cu toată controversa ce există asupra acestuĭ punct, că străiniĭ nu pot testa în România în forma olografă de cât conformându-se legilor române. (V. *infrà*, explic. art. 885).

Dreptul Românilor de a se obliga, conform legilor române în străinătate.

Dar, dacă străinul, care s'ar obliga în România a plăti unuĭ Român saŭ unuĭ alt străin o sumă de banĭ saŭ o câtime oare-care de lucrurĭ, este supus formalităţeĭ *bunuluĭ şi aprobat* prevĕḑută de art. 1180, nimic n'ar opri pe Româniĭ carĭ ar contracta între dînşiĭ în străinătate de a se obliga după formele legeĭ lor naţionale, fără a se supune formelor prescrise de legea ţăreĭ în care s'ar face actul; căcĭ, dacă legiuitorul permite Românilor de a face testa-

---

([1]) Cpr. Baudry et Fourcade, I, 221; Neagu, I, art. 2, No. 298. Veḑĭ autorităţile citate în t. VII a Coment. noastre, p. 209, nota 4 şi p. 210, nota 1.

([2]) Laurent, *Principes*, I, 101; Répert. Dalloz, *Supplément, Lois*, 397.

([3]) Laurent, *Principes*, I, 101; *Dr. international*, II, 247 urm. şi VIII, 32.

([4]) Nu credem, de asemenea, că străinul să poată face un act în străinătate conform legilor române, sub cuvînt că acest act ar fi menit a fi produs în România. Aceasta n'ar putea să aibă loc de cât în puterea unuĭ tratat saŭ a uneĭ legĭ. Laurent, I, 101, şi *Dr. international*, II, 248.—*Contrà:* Cas. fr. Répert. Dalloz, v° *Lois*, No. 430.

mentul lor în străinătate în forma olografă română, cu atât mai mult, el trebue să le permită de a urma legea română, de câte-orĭ va fi vorba de a dobîndi o dovadă scrisă a convenţiuneĭ lor ([1]). In privinţa Românilor se poate decĭ trage argument *a fortiori* din art. 885, pentru-că actul sub semnătură privată făcut între Românĭ în străinătate este presupus a fi făcut în România. Aceasta nu este însă adevărat de cât pentru obligaţiile contractate între Românĭ.

Actele făcute în străinătate între Românĭ şi străinĭ. Cât pentru actele făcute în străinătate între Românĭ şi străinĭ, trebue să se păzească formele prescrise de legea loculuĭ unde s'a încheiat contractul, pentru-că în specie fiind două legĭ naţionale, nu există nicĭ un motiv care să facă a se da precădere maĭ de grabă uneia de cât alteia ([2]).

Emiterea, girarea, etc. efectelor de comerţ. Tot în puterea celor maĭ sus expuse trebue să decidem, că forma cerută pentru emiterea, girarea, acceptarea efectelor de comerţ, etc. se determină tot după legea ţăreĭ unde efectul a fost subscris ([3]).

Efectele contractelor, quasi-contractelor. Controversă. In cât priveşte efectele contractelor şi a quasi-contractelor, ele se determină în genere, maĭ cu samă dacă părţile aparţin la naţiunĭ deosebite, după legea ţăreĭ în care contractul saŭ quasi-contractul a luat naştere, părţile fiind presupuse că aŭ înţeles a se supune legilor acesteĭ ţărĭ (art. 980) ([4]). «*Semper in stipulationibus et cœteris contrac-*

([1]) Cpr. C. Besançon, *Dreptul* din 1883, No. 36, şi D. P. 83. 2. 211. — Tribunalele străine n'ar putea însă să considere ca valid actul sub-semnătură privată ce un Român ar fi subscris în România, în favoarea unuĭ alt Român, fără a se conforma formalităţeĭ *bunuluĭ şi aprobat*, prescrisă de art. 1180, căcĭ asemenea act fiind nul în România, va fi nul pretutindenĭ. Cpr. Laurent, *Dr. international*, VIII, 32.

([2]) Laurent, *Dr. international*, II, 247, p. 450.

([3]) Vincent et Pénaud, v° *Effets de commerce*, 3 urm., 17 urm.; Lyon-Caen et Renault, *Tr. de dr. comm.*, IV, 630 urm.; D. G. Maxim, *Curierul judiciar* din 1898, No. 44. — In cât priveşte capacitatea aceluia care se obligă prin un efect de comerţ, cambie saŭ altul, ea se determină după legea sa naţională. Vincent et Pénaud, *op.* şi *v° cit.*, 27 urm.; Lyon-Caen et Renault, *op. cit.*, IV, 627 urm.

([4]) Vedĭ autoriĭ citaţĭ în t. VI a Coment. noastre, p. 410 urm., unde se arată cele treĭ sisteme care există în această privinţă.—Astfel, într'un contract de împrumut, dobînda legală se va determina după legea ţăreĭ în care s'a încheiat con-

tibus sequimur quod actum est; aut si non appareat quid actum est, erit consequens ut id sequamur quod in regione in qua actum est, frequantatur» (1). Dacă ar resulta însă din oare-care împrejurări că părţile aŭ avut altă intenţie, atuncĭ se va urma conform aceleĭ intenţiĭ (2).

Actul făcut de un Român în ţară străină, conform legeĭ ţăreĭ unde a fost făcut, este valid nu numaĭ in România, dar pretutindenĭ.

Acest principiŭ sufere însă maĭ multe excepţiĭ :

Actele făcute în frauda legeĭ. Controversă.

1° Actul făcut conform formelor edictate de legea străină, nu maĭ este valid atuncĭ când Românul s'a dus anume în străinătate pentru a întrebuinţa alte forme de cât acele prescrise de legea sa naţională; căcĭ fiind de principiŭ că tot ce se face în frauda legeĭ este nul, legea nu poate să valideze un act care nesocoteşte şi dărîmă autoritatea sa (3). *Fraus omnia corrumpit.*

---

tractul, iar nu după aceea a ţăreĭ în care împrumutătorul este domiciliat, nicĭ după aceea a ţăreĭ în care contractul urmează a-şĭ primi executare. Cpr. în acest sens, Cas. fr., *J. Clunet*, anul 1890, p. 495; Trib. Paris, *Pand. Périod.* 96. 5. 1 (cu nota luĭ A. Weiss); Massé, *Dr. comm.*, I, 616; P. Pont. *Petits contrats*, I, art. 1907, No. 270; Vincent et Pénaud, v° *Taux de l'intérêt*, 7 urm.; Troplong, *Prêt*, 359; Baudry et Wahl. *Du prêt*, 941; Despagnet, *op. cit.*, 308, p. 608 urm. (ed. a 3-a); Guillouard, *Du prêt*, 143; Pillet, *op. cit.*, 212, p. 415. 416.—Cu-toate-acestea, chestia este controversată în Franţa. Vedĭ in sens contrar: Weiss, *Tr. élément. de dr. international*, p. 639, şi nota sus-citată în *Pand. Périod.* 96. 5. 1; Bertauld, *Quest. pratiques et doctrinales du C. Napoléon*, I. No. 52, p. 39; Laurent, *Dr. internat.*, VIII, 201 urm., etc.

(1) L. 34, Dig., *De diversis regulis juris antiqui*, 50. 17.

(2) Laurent, *Principes*, I, 104.

(3) Cpr. Laurent, *Dr. internat.*, II, 239 şi 294 urm.; Baudry et Fourcade, I. 223 urm.; Beudant, I, 164; Aubry et Rau. I. § 31, p. 173; Demolombe, I, 106; T. Huc, I, 169, *in fine*; Surville et Arthuys, *op. cit.*, 196, p. 226; Vincent et Pénaud. *op. cit.*, v° *Forme des actes*, No. 26; Fœlix-Demangeat, *op. cit.*, I, 82, p. 178; Negrescu, *Curierul judiciar* din 1898. No. 22. p. 2; Vareilles-Sommières, *op. cit.*, II, 1056, p. 263, 264. — Vedĭ şi *suprà*, p. 144. n. 1. Acest sistem se vede formal admis prin art. 5, § 2 din codul cant. Zurich de la 1887. — *Contrà*: Savigny, *System des heutigen römischen Rechts*, VIII. § 381, p. 358 (ed. germană); Asser et Rivier, *op. cit.*, No. 28.

Actele făcute în străinătate pe hârtie liberă sunt valide în ţară, căcĭ lipsa timbruluĭ nu atrage nulitatea lor; însă asemenea acte nu vor putea fi produse în România înainte de a se plăti taxele legiuite (art. 94 L. timbruluĭ din 1900) ([1]). L. timbruluĭ.

2º Regula *locus regit actum* maĭ sufere încă excepţie, atuncĭ când legea personală a părţilor contractante le opreşte de a contracta saŭ de a dispune în străinătate conform legeĭ loculuĭ unde ele se află, şi le obligă a se conforma formelor legeĭ lor naţionale, după cum dispune codul olandez, care permite Neerlandezilor de a testa în străinătate în forma autentică, conformându-se reguleĭ *locus regit actum* (art. 992), dar care nu permite testamentele olografe de cât pentru oare-care disposiţiĭ privitoare la executarea testamentuluĭ, la înmormîntarea testatoruluĭ, la legatele de haine, rufe şi altele (art. 982 C. oland.) ([2]). Casul când legea personală a părţilor le opreşte de a contracta conf. legeĭ ţăreĭ unde ele se află.

---

p. 62 a trad. Schina; Weiss, *Tr. élément. de dr. international privé*, p. 256, 257, şi *Tr. th. et pratique de dr. internat. privé*, III, p. 111. Aceaşĭ părere se susţine de Bar, Schäffner, Wächter, etc. Aceştĭ autorĭ susţin că individul care se duce chiar anume în străinătate pentru a face un act, uzează de o facultate ce-ĭ conferă legea; de unde resultă că actul nu poate fi considerat ca fraudulos.—In fine, după Demangeat (*op. cit.*, p. 178, nota *a*), judecătoriĭ aŭ facultatea de a aprecia dacă actul trebue saŭ nu să fie anulat. Cpr. Pillet, *Pr. de dr. international*, No. 267, p. 487 urm. şi *J. Clunet*, 1895, p. 951, 952. Chestia de a se şti dacă părţile s'aŭ dus anume în străinătate spre a face un act fraudulos, este o chestie de fapt, care se apreciază în mod suveran de instanţele de fond.

([1]) Vedĭ asupra acestuĭ text observ. d-luĭ C. Botez, *Legea asupra taxelor de timbru*, etc. (Botoşanĭ, 1905, ed. a 2-a), pag. 244.

([2]) Fœlix-Demangeat, I, 82, p. 178; Laurent, *Principes*, I, 100; XIII, 158, şi *Dr. international*, II, 249, şi VI, 419; Despagnet, *op. cit.*, 216, p. 448 (ed. a 3-a); Weiss, *op. cit.*, III, p. 255; Baudry et Fourcade, I, 225; Vincent et Pénaud, *op. cit.*, vº *Forme des actes*, 21. — Cu-toate-acestea, Curtea din Orléans şi Curtea de casaţie din Franţa aŭ validat testamentul olograf a uneĭ Olandeze făcut în Franţa, punênd în principiŭ că statutul personal al străinuluĭ îl urmăreşte numaĭ în cât priveşte starea civilă şi capacitatea sa, iar nu în privinţa formelor exterioare ale actelor, care sunt în totdeauna cârmuite de legea teritorială. D. P. 59. 2, 158; Sirey, 60. 2. 37; Sirey, 53. 1. 274.

Conflict între legea loculuĭ redactăreĭ actuluĭ şi aceea a loculuĭ unde actul urmează a fi executat.

3⁰ Această regulă maĭ sufere încă excepţie, atuncĭ când legea loculuĭ redactăreĭ actuluĭ conferă formeĭ pe care o prescrie, un efect care se găseşte în oposiţie cu dreptul ţăreĭ, în care actul este menit a-şĭ primi executare (1). Astfel, după legea noastră (art. 891), legatarul universal trebue să ceară de la justiţie posesiunea bunurilor cuprinse în testament, când testatorul nu a lăsat moştenitorĭ reservatarĭ; pe când după codul francez (art. 1006), el poate să iea posesiunea avereĭ fără intervenirea justiţieĭ. Eĭ bine. acest efect al legeĭ franceze nu va avea loc în România pentru testamentul autentic a unuĭ Român, făcut în Franţa, fiind-că legea noastră este în oposiţie cu acea franceză.

Art. 885.

4⁰ A patra excepţie este scrisă în art. 885. Românul care s'ar afla în străinătate, va putea face testamentul sĕŭ în forma olografă prescrisă de legea română, chiar dacă în ţara în care s'ar afla, testamentul olograf n'ar avea fiinţă, saŭ dacă formele prevĕḑute de legea străină ar fi deosebite de acele prescrise de legea română. (V. *infrà*, explic. art. 885).

Ambasadoriĭ, agenţiĭ diplomaticĭ, etc. Controversă.

5⁰ In fine, sunt autorĭ carĭ, pătrunşĭ de ficţiunea exteritorialităţeĭ, susţin că ambasadoriĭ şi agenţiĭ diplomaticĭ străinĭ precum şi persoanele din suita lor oficială n'ar fi supuse, în privinţa redactăreĭ actuluĭ, legilor ţăreĭ în care aceste persoane îşĭ exercită misiunea lor diplomatică; iar alţiĭ carĭ cred că aceste persoane aŭ alegerea între formele legeĭ lor personale şi acele ale ţăreĭ în care se află (2). Părerea contrară, susţinută de un jurisconsult italian, *Lomonaco*, şi de Laurent (3) este însă mult maĭ juridică. In adevĕr, în cât priveşte maĭ întâĭ actele autentice, este cu neputinţă ca agentul străin să recurgă la ministerul notarilor, acolo unde asemenea funcţionarĭ nu există, de plidă, la noĭ; şi el este materialmente silit a-şĭ manifesta consimţimîntul înaintea funcţionarilor competenţĭ după legea ţăreĭ în care se află. Aceeaşĭ soluţie este necontestabilă şi în privinţa actelor sub-semnătură privată; căcĭ, pe de o parte, ficţiunea exteritorialităţeĭ nu maĭ are astăḑĭ nicĭ-o

(1) Cpr. Fœlix-Demangeat, *op. cit.*, I, p. 179.
(2) Fœlix-Demangeat, I, 82 şi 179, 180; Massé, *Dr. comm.*, I, 576, p. 476 (ed. a 2-a).
(3) Laurent, *Dr. international*, III, 82, p. 159 urm.

rațiune de a fi, și ne conduce la o absurditate; iar pe de alta, cel de al treilea care contractează cu agentul străin nu poate fi sustras de la această regulă generală pentru singurul cuvînt că contractează cu o persoană care se bucură de oare-care prerogative. Conchidem, deci, că representanții puterilor străine sunt supuși dreptului comun, și că ei trebue să observe formele locale, de câte-ori nu instrumentează ca ofițeri publici, ci figurează ca părți contractante într'o convenție bilaterală.

Ce trebue să decidem în privința testamentului olograf ce agenții diplomatici străini ar putea face în România, în numele lor propriu, lucrând ca persoane private? Această chestiune va fi examinată *infrà*, sub art. 885. **Test. olograf al agenților diplomatici.**

Regula *locus regit actum* este obligatorie pentru Românii cari contractează în străinătate, saŭ numai facultativă, după cum era și în codul Calimach (art. 5, nota 3)? Intr'un sens ea este facultativă, în cât privește actele autentice. In adevĕr, în țările unde avem representanți saŭ agenți diplomatici, naționalii noștri n'aŭ nevoe să recurgă la funcționarii străini; ci se pot căsători, pot face donațiuni, testamente, convenții matrimoniale și ori-ce acte autentice, precum și actele stărei civile, înaintea agenților noștri, observând însă formele legilor române, și aceasta potrivit art. 23 din legea din 13 Fevruar 1894, pentru reorganisarea Minist. afacerilor străine. Regula *locus regit actum* este facultativă în acest sens și pentru străini; căci și ei aŭ facultatea de a contracta în forma autentică străină, înaintea agenților diplomatici străini, dacă acești funcționari aŭ asemenea competință după legea lor națională. Dar, dacă Românul se află în o țară în care noi nu avem representanți, saŭ dacă el nu voește să meargă la funcționarii români acreditați pe lângă guvernul străin, preferind a se adresa la funcționarul competent străin, atunci se vor aplica neapărat formele legei străine, funcționarul străin neputênd instrumenta de cât conform legilor țărei sale. In acest sens regula *locus regit actum* este imperativă (1). **Regula locus regit actum este obligatorie? Controversă.**

(1) Din imprejurarea că regula *locus regit actum* este obligatorie, vom trage conclusia, când ne vom ocupa despre căsătoria străinilor în România, că o căsătorie a doi Austriaci catolici,

Actele sub semnătură privată. Controversă.

Ce trebue să decidem în privinţa actelor sub semnătură privată? Un străin întocmeşte un atare act în ţara noastră; este el liber de a urma după legea străină, saŭ trebue să facă numaĭ de cât actul după legea ţăreĭ în care se află? Uniĭ susţin că regula tradiţională a fost introdusă în interesul relaţiunilor civile şi comerciale ale particularilor, şi că prin urmare, eĭ pot renunţa la această favoare, contractând după legea lor naţională ([1]).

Părerea contrară îşĭ are însă şi ea partisaniĭ eĭ, pentru cuvîntul că regulele privitoare la forma actelor nu atârnă de voinţa părţilor, ci sunt impuse de legiuitor ([2]). Astfel. după această din urmă teorie, străiniĭ nu s'ar putea obliga în ţara noastră prin acte sub-semnătură privată după formele legeĭ lor naţionale, ci vor trebui neapărat să se con-

---

celebrată în ţara noastră de către un preot catolic, nu este validă. Vedĭ *infrà*, explic. art. 152. Vedĭ asupra chestiuneĭ de a se şti dacă această regulă de drept internaţional este saŭ nu obligatorie, monografia luĭ E. Naquet, în *J. Clunet*. anul 1904, p. 39 urm.: *La règle «locus regit actum» est-elle impérative ou facultative?*

([1]) Fœlix-Demangeat, *op. cit.*, I, 83, p. 180 urm.; Savigny, *System* etc., VIII, § 381, p. 358 (ed. germ.), pag. 354 (ed. fr.); Massé, *Dr. comm.*, I, 572, p. 472 urm. (ed. a 2-a); Despagnet. *op. cit.*, 217, p. 450 (ed. a 3-a); Baudry et Fourcade, *op. cit.*. I, 227; Weiss, *Tr. élément.*, p. 255 urm. şi Tr. cel mare. III, p. 107 urm.; T. Huc. I, 170; Aubry et Rau, I, § 31, p. 172. text şi nota 79; M. Colin, *J. Clunet*, 1897, pag. 941; Pillet. *op. cit.*. 265 urm., p. 485 urm. şi *J. Clunet*, 1895, p. 944 urm.; Surville et Arthuys, *op. cit.*, 206 urm., 210; Neagu, I, art. 2. No. 307; Nacu, I, No. 48, p. 88; C. C. Ştefănescu, *Dreptul* din 1899, No. 3 (scrisoare deschisă către Degré); A. Juvara. *Dreptul* din 1900, No. 68. Tot în acest sens se pronunţă: Hert, Mittermaier, Rodenburg, Schäffner, Wächter, Eichorn, Glück, Tittman. etc. Această soluţie a fost admisă de a doua conferinţă internaţională ţinută la Haga în anul 1894 (v. *J. Clunet*, anul 1895. p. 206). Vedĭ asupra acesteĭ chestiunĭ Vincent et Pénaud, *op. cit.*, v° *Forme des actes*, No. 37 urm.; Pand fr., v° *Lois et décrets*, 867 urm.

([2]) Demolombe. I, 106 bis; Demangeat asupra luĭ Fœlix, *op. cit.*, I. p. 184. nota *a*; Laurent, *Dr. international*. II, 245 urm.; Buchère, *J. Clunet*, 1881, p. 36; C. N. Buzdugan, *Dreptul* din 1895, No. 59 şi 61; Vareilles-Sommières, *op. cit.*, II. 264 urm., p. 268 urm.; C. Paris şi Cas. fr., D. P. 52. 2. 145; Sirey, 53. 1. 274.

forme legilor române. Numaĭ Românii cari ar contracta în țară străină ar putea, după acest sistem, să se oblige între dinşiĭ conform legeĭ lor naționale, pentru-că actul este presupus a fi făcut în România, când toate părțile contractante sunt române. (Argument prin analogie din art. 885).

Am vĕdut că formele de procedură se determină de legea țăreĭ în care procesul se urmăreşte, iar formele de executare, de legea țăreĭ în care actul saŭ hotărîrea se execută. In cât priveşte însă mijloacele de probațiune a uneĭ obligațiunĭ, saŭ a orĭ-căruĭ fapt juridic în care intervine voința părților, ele neatârnând de legile de procedură, ci constituind nişte regule decisoriĭ *(litis decisoriæ)*, şi ca atare, avênd o înrîurire directă asupra moduluĭ de a se hotărî procesul, nu sunt cârmuite nicĭ de legea țăreĭ în care procesul se urmăreşte, nicĭ de legea națională a părților, nicĭ de legea situațiuneĭ bunurilor, ci numaĭ de legea țăreĭ în care convenția saŭ faptul juridic a luat naştere (1). Ante-proiectul de revisuire a luĭ Laurent (art. 25, § 2) şi codul italian sunt formalĭ în această privință. «*I mezzi prova delle obbligazioni sono determinati dalle leggi del luogo in cui l'atto fu fatto*» (art. 10, § 2, disp. preliminare). Modul de probație a oblig.

Astfel, actul autentic făcut în străinătate, va face dovadă în România despre obligațiunea ce constată, dacă acest act a fost făcut cu solemnitățile cerute de legea străină şi de funcționarul competent străin. Partea care produce un atare act în România, va stabili că actul îndeplineşte toate condițiile cerute de legea străină (2). Actele autentice.

---

(1) T. Huc, I, 174; Baudry et Fourcade, I, 221; Aubry et Rau, I. § 31, p. 170; Pand. fr., v° *Lois*, 841; Weiss, *Tr. th. et pratique de dr. international*, V, p. 474 urm.; Brocher, *Nouv. tr. de dr. internat. privé*, 154, p. 376; Despagnet, *op. cit.*, 172 şi 213; Bonnier, *Tr. des preuves*, 988; Pillet, *op. cit.*, 269, p. 490; Cas. fr. Sirey, 1900. 1. 225 (cu nota luĭ Pillet); C. Amiens, *J. Clunet*, 1900, p. 977; Trib. Tunis, D. P. 1900. 2. 326; C. Bucureştĭ, *Dreptul* din 1883, No. 67 (în privința dovedireĭ unuĭ contract de societate încheiat în Turcia); *Dreptul* din 1901, No. 32, şi *Curierul judiciar* din acelaşĭ an, No. 33 (în privința dovedireĭ uneĭ căsătoriĭ celebrate în Rusia). Vedĭ şi alte autoritățĭ citate în t. VII a Coment. noastre, p. 242, n. 5.—*Contră:* Vareilles-Sommières. *Synthèse du dr. international privé*, II, p. 281 urm., No. 1091 urm.

(2) Actul făcut în străinătate va fi tradus şi legalisat de Minis-

Art. 1773, 1789. In cât privește ipotecile, legea noastră, ca și acea belgiană, voește ca autenticitatea să se verifice de presidentul tribun. situațiuneĭ bunurilor (art. 1773 și 1789).

Puterea probatorie a actuluĭ autentic. Odată ce părțile aŭ stabilit autenticitatea actuluĭ, acest act va avea pretutindenĭ aceeașĭ putere probatorie, pe care o are după legea țăreĭ din care el emană (1).

Deosebire între puterea executorie și acea probatorie a unuĭ act. Nu trebue însă să confundăm puterea executorie a unuĭ act cu puterea sa probatorie. Executarea silită, în adevĕr, atârnă de dreptul public și, prin urmare, de legea teritorială, iar puterea probatorie de dreptul privat, și prin urmare, de legea țăreĭ în care actul a fost făcut (2); de unde resultă că actele autentice, făcute în țară străină, nu pot fi executate în România, de cât după ce vor fi investite cu formula executorie de judecătoriĭ românĭ (art. 1173 C. civ. și 374 Pr. civ.)

Actele sub semnătură privată. Aceleașĭ principiĭ sunt aplicabile și actelor sub semnătură privată, așa în cât forma acestor acte și puterea lor probatorie se vor determina tot de legea țăreĭ în care aŭ fost făcute (3).

Registrele comercianților. Controversă. Registrele comercianților, fiind în totul asemănate actelor sub semnătură privată, trebue să decidem, cu toată

---

terul afacerilor străine (art. 19 Regul. p. legaț. române din străinătate). Cpr. Cas. rom. și C. Iașĭ (în privința uneĭ procurĭ făcute în străinătate), *Dreptul* din 1892, No. 18 și din 1889, No. 45. Cpr. Weiss, *op. cit.*, IV, p. 329.

(1) Cpr. Laurent, *Dr. international*, VIII, 28; Weiss, *op. cit.* IV, p. 327, text și nota 3, și t. V, p. 479.

Dată certă. Art. 1182. Aceasta, bine înțeles, numaĭ în cât privește părțile contractante, căcĭ actul nu va fi oposabil terțiilor de cât din ḑiua când a dobîndit dată certă, fie în țară, fie în străinătate. Art. 1182 din codul civil este, în adevĕr, o disposiție de ordine publică internațională. Cpr. Weiss, *Tr. élément. de dr. international*, p. 625, 626 și Tratatul cel mare, IV, p. 328, precum și autoritățile citate acolo în nota 1; Despagnet, *op. cit.*, 213, p. 442; Neagu, I. art. 2, No. 304; Pand. fr., v° *Loi*, 862.—*Contrà:* Baudry et Fourcade, I, 222; Cas. fr. D. P. 92. 1. 473; Sirey, 92. 1. 521; Cas. belg. Sirey. 93. 4. 9.

Transcriere. Soluția de maĭ sus este admisibilă și în privința formalităţeĭ transcriereĭ. Veḑĭ *suprà*, p. 168.

(2) Cpr. Laurent, *Dr. international*, VIII, 30; Judec. de pace Gingue, *J. Clunet*, 1887, p. 244.

(3) Laurent, *op. cit.*, VIII, 35.

controversa ce există asupra acestuĭ punct, că regularitatea şi puterea lor probatorie se determină de legea ţăreĭ în care aŭ fost ţinute; căcĭ, neguţitorul care contractează cu un alt neguţitor, a căruĭ registre aŭ o credinţă maĭ mult saŭ maĭ puţin întinsă, este presupus a se referi la obiceiul şi la legea loculuĭ în care registrele aŭ fost ţinute [1].

Proba testimonială. Controversă.

Mijloacele de probaţiune ale obligaţiilor urmând a fi determinate, precum am vĕdut, de legile ţăreĭ în care contractul a fost încheiat, trebue să decidem, cu toată controversa ce s'a rădicat în această privinţă, că proba testimonială este admisibilă în România, pentru dovedirea uneĭ convenţiĭ a căreĭ valoare ar întrece suma de 150 leĭ, dacă convenţia a fost încheiată între un Român şi un străin, saŭ chiar între doĭ Românĭ, în o ţară în care proba testimonială este admisă fără nicĭ-o restricţie, precum este: în Englitera, în America, în Germania, în Spania (art. 1244 C. spaniol din 1889), etc. Proibiţia probeĭ testimoniale nu interesează decĭ ordinea publică [2]. De aceea, vom vedea maĭ la vale, sub art. 5, că părţile pot să încuviinţeze proba

[1] Cpr. autoriĭ citaţĭ în t. VII a Coment. noastre, p. 212, nota 4; Weiss, *op. cit.*, V, p. 480 urm. Vedĭ şi Savigny, *System des heutigen römischen Rechts*, VIII, § 381, p. 350 (ed. fr.), p. 355 (ed. germ.); «*Die Beweiskraft eines Handelsbuches*, dice acest din urmă autor, *ist zu beurtheilen nach dem Gesetz des Ortes an welchem das Buch geführt wird*».—Cu-toate-acestea, chestiunea este controversată. Vedĭ diversele sisteme arătate de Laurent, *Dr. international*, VIII, 36, p. 65 urm. Vedĭ şi Asser et Rivier, *op. cit.*, 94, p. 186 a trad. Schina. — Institutul de drept internaţional, întrunit la Zurich în anul 1877, a luat următoarea resoluţie. «Admisibilitatea mijloacelor de probă (proba scrisă, testimonială, jurămîntul, *registrele comercianţilor*, etc.) şi puterea lor probatorie, vor fi determinate de legea loculuĭ în care a avut loc faptul saŭ actul ce urmează a fi dovedit». Vedĭ Vincent et Pénaud, *op. cit.*, v° *Preuve*, No. 4.

[2] Cpr. Baudry et Fourcade, I, 221; Despagnet, *op. cit.*, 213, p. 441: Weiss, *Tr. élément. de dr. internat.*, p. 810, şi Tratatul cel mare. V, p. 483 urm.; Dalloz, *Nouv. C. civ. annoté*, I, art. 3, No. 406 urm.; Massé, *Dr. comm.*, II, 770, p. 41 urm.; Vincent et Pénaud, *op. cit.*, v° *Preuve*, No. 7, şi autoriĭ citaţĭ în t. VII a Coment. noastre, p. 242, nota 5. Vedĭ şi Tratatul nostru în limba franceză, p. 414, 415.—*Contrà:* Mittermaier (*op. cit.* in t. VII a Coment. noastre, p. 243, nota, *in fine*).

testimonială într'o causă în care această probă ar fi inadmisibilă după lege.

Aceleaşi principiĭ sunt aplicabile în privinţa chestiuneĭ de a se şti dacă proba testimonială este, saŭ nu, admisibilă în contra saŭ peste ceea ce cuprinde actul scris [1].

Capacitatea marturilor. Controversă.

De asemenea, capacitatea saŭ incapacitatea unuĭ martur se va determina tot de legea ţăreĭ în care s'a petrecut faptul ce urmează a fi dovedit, pentru cuvîntul că părţile contractante aŭ avut în vedere proba testimonială astfel cum e consacrată de legea ţăreĭ în care s'a făcut convenţia verbală [2].

Proced. chemăreĭ marturilor.

In cât priveşte însă formele întrebuinţate pentru chemarea şi ascultarea marturilor, ele făcênd parte din procedură, şi neavênd nicĭ-o înrîurire asupra fonduluĭ, ci fiind *ordinatoriæ litis*, nu maĭ rĕmâne îndoială că ele atârnă de legea ţăreĭ în care se judecă procesul [3].

Presumţiile simple. Controversă.

Ce trebue să decidem în privinţa presumţiilor? Fœlix făcênd o confusie regretabilă, aplică fără nicĭ-o deosebire legea ţăreĭ în care s'a petrecut faptul litigios, punênd toate presumţiile pe aceeaşĭ linie cu proba testimonială. Analogie nu poate însă să existe de cât în privinţa presumţiilor simple, numaĭ acestea confundându-se cu proba testimonială [4].

---

(1) Vincent et Pénaud, *op.* şi *v⁰ cit.*, No. 9; Fœlix-Demangeat, *op. cit.*, I, 234, p. 457.

(2) Laurent. *Dr. internat.*, VIII, 45; Weiss, *Tr. th. et pratique de dr. international*, V, p. 488; Fœlix-Demangeat, *op. cit.*, I. 235, p. 458.—*Contrà:* Massé, *Dr. comm.*, II, 772, p. 45 urm.; Mittermaier, *Archiv für civilistische Praxis*, t. 13, p. 310. După aceştĭ din urmă autorĭ, condiţiile de capacitate saŭ incapacitate a marturilor ar atârna de legea ţăreĭ în care se judecă procesul. In orĭ-ce caz, condamnarea în ţară străină la o pedeapsă, care ar atrage după sine incapacitatea de a fi martur in justiţie, n'ar împedica pe acel condamnat de a fi martur în România, pentru-că este de principiŭ că condamnările penale nu-şĭ produc efectul lor afară de ţara în care aŭ fost pronunţate. Cpr. Bonnier, *Tr. des preuves*, 933, *in fine*, p. 779. Vedĭ asupra acestuĭ principiŭ, t. VII a Coment. noastre, p. 468.

(3) Laurent, *Dr. international*, VIII, 45; Pand. fr., v⁰ *Lois*, 853; Trib Paris, *Pand. Périod.* 98. 5. 28.

(4) Laurent, *Dr. international*, VIII, 47; Bonnier, *op. cit.*, 934. *Contrà:* Fœlix-Demangeat, *op. cit.*, I, 237, p. 460. Cpr. şi Brocher, *Nouv. tr. de dr. internat.*, 113, p. 291 urm., care aplic[illegible]

In privinţa presumţiilor legale, autoriĭ fac oare-care distincţiĭ. Aşa, de exemplu, când este vorba de a se şti dacă o hotărîre străină are, saŭ nu, puterea lucruluĭ judecat în România, aceasta nu se poate decide de cât conform legeĭ ţăreĭ de unde emană hotărîrea (¹). Numaĭ formula executorie se va pune conform legilor ţăreĭ unde hotărîrea urmează a fi adusă la îndeplinire (art. 374 Pr. civ.). Presumţiile legale. Controversă.

In cât priveşte chestiunea de a se şti dacă remiterea voluntară a titluluĭ original din partea creditoruluĭ în mânile debitoruluĭ constitue, saŭ nu, o presumţie de liberare a obligaţiuneĭ, aceasta nu se va putea decide, nicĭ după legea ţăreĭ în care s'a încheiat convenţia, nicĭ după acea a loculuĭ unde s'a făcut tradiţia titluluĭ, ci numaĭ după legea personală a creditoruluĭ; căcĭ asemenea presumţie resultând din voinţa şi intenţia sa, aceasta este singura lege pe care creditorul este presupus a o cunoaşte (²). Presumţia de liberare.

De asemenea, presumţiile statornicite de lege în favoarea filiaţiuneĭ legitime, precum sunt: presumţia în puterea căreia copilul zămislit în timpul căsătorieĭ are de tată pe bărbat (art. 286), şi presumţiile asupra timpuluĭ maĭ scurt saŭ maĭ lung a gestaţiuneĭ mameĭ (art. 288 şi 289), vor fi cârmuite tot de legea naţională a copiluluĭ, care se confundă cu aceea a părinţilor sĕĭ; căcĭ legea loculuĭ în care s'ar fi născut copilul n'are nicĭ-un raport cu starea sa civilă, şi acest loc poate să varieze după împrejurărĭ şi întâmplărĭ. Legea loculuĭ în care s'a celebrat căsătoria nu poate să statornicească legitimitatea copiluluĭ, de cât a- Filiaţiunea legitimă.

presumţiilor omuluĭ legea ţăreĭ în care se judecă procesul *(lex fori)*, sub cuvînt că aceste presumţiĭ ar aparţinea maĭ mult procedureĭ, de cât fonduluĭ procesuluĭ. Părerea acestuĭ autor este însă greşită, pentru-că presumţiile simple hotărăsc fondul procesuluĭ ca şi proba testimonială. Ceea ce s'a spus în privinţa probeĭ testimoniale este, decĭ, aplicabil şi presumţiilor simple. Cpr. Weiss, *op. cit.*, V, p. 491.

(¹) Laurent, *Dr. international*, VIII, 49; Bonnier, *op. cit.*, 934; Fœlix-Demangeat, I, 237, p. 460.— *Contrà:* Demangeat, *Condition des étrangers en France*, p. 340 şi Dalloz, Répert., vº *Lois*, 431, *in fine*, care consideră excepţia lucruluĭ judecat ca o excepţie de procedură, aplicând legea ţăreĭ unde se urmăreşte executarea.

(²) Laurent, *op. cit.*, VIII, 50, p. 92 urm.

tuncĭ când această lege este acea personală a soţilor şi a copiluluĭ (1).

Presumţiile de comunitate. Art. 590, 591. In cât priveşte presumţiile de comunitate saŭ necomunitate a zidurilor, care deosebesc două proprietăţĭ vecine, presumţiĭ din care legea deduce proprietatea (art. 590, 591), autoriĭ sunt unanimĭ pentru a decide că aceste presumţiĭ atârnă de statutul real, pentru-că orĭ-ce lege privitoare la imobile este reală (art, 2, § 1) (2).

Art. 812 şi 941. De asemenea, presumţiile stabilite de art. 812 şi 941, în scop de a împedica fraudele prin care dăruitoriĭ şi testatoriĭ ar căuta a nesocoti incapacităţile statornicite de lege, atârnă tot de statutul real; căcĭ asemenea incapacităţĭ sunt în legătură intimă cu ordinea succesiunilor, şi este de principiŭ că tot ce e privitor la moştenirĭ constitue un statut real (3).

Art. 1903, 1904. Presumţiile de plată pe care se întemeiază prescripţiile de şease lunĭ şi de un an, statornicite de art. 1903 şi 1904, sunt cârmuite de legea loculuĭ unde s'a încheiat contractul, căcĭ presumţia că datoriile contractate către meşteri, institutorĭ, ospătătorĭ, găzduitorĭ, medicĭ, etc., aŭ fost plătite, se întemeiază pe usurile locale, şi motivul este decĭ teritorial (4).

Puterea probatorie a presumţieĭ. Legea care stabileşte presumţia legală determină şi puterea eĭ probatorie, căcĭ proba care resultă din presumţie este inseparabilă de însăşĭ presumţia; de unde resultă că, la caz de a se invoca înaintea tribunalelor noastre o presumţie legală statornicită de codul italian, această presumţie nu va putea fi combătută prin mărturisire şi jurămînt, conform art. 1202 din codul nostru, pentru-că după

(1) Laurent, *Dr. civ. international,* VIII, 51, p. 94, 95.

(2) Laurent, *op. cit.*, VIII, 52; Demangeat, *Condition des étrangers en France*, p. 346.— S'a decis, cu drept cuvînt, că presumţia de comunitate a unuĭ zid ce desparte două proprietăţĭ, nu se poate combate de cât prin titlu saŭ prin constatarea semnelor de necomunitate prevĕdute de art. 591 C. civ. Cas. rom. *Dreptul* din 1897, No. 54 şi Bulet. 1897, p. 696; Baudry et Chauveau, *De biens*, 941 urm.

(3) Laurent, *op. cit.*, VIII, 52, p. 96; Brocher, *op. cit.*, p. 293 urm. Vedĭ însă cele spuse *suprà*, p. 131, 132, în privinţa capacităţeĭ cerute pentru a moşteni.

(4) Laurent, *op. cit.*, VIII, 256, p. 362, 363.

codul italian (art. 1353), presumțiile legale sunt absolute și nu pot fi combătute de cât atuncĭ când legea care stabilește presumpția admite și dovada contrară. Legea țăreĭ în care se judecă procesul trebuește depărtată, pentru-că chestiunea de a se ști dacă cutare saŭ cutare presumție admite saŭ nu admite dovada contrară, nu e privitoare la formele de procedură ([1]).

Jurămîntul. Jurămîntul fiind un mijloc de probă, și ca atare curmând procesul, nu maĭ rĕmâne îndoială că admiterea saŭ neadmiterea acestuĭ mijloc de dovadă se determină de legea loculuĭ unde s'a făcut contractul, iar nu de legea țăreĭ unde se judecă procesul ([2]).

Unde însă chestiunea devine maĭ grea și chiar controversată, după cum vom vedea maĭ la vale, este asupra punctuluĭ de a se ști, dacă jurămîntul trebue să se presteze după formula loculuĭ unde s'a petrecut faptul juridic, saŭ după aceea a loculuĭ unde jurămîntul urmează a fi prestat.

Comisiĭ rogatoriĭ. Legea noastră nu se ocupă de cât de comisiile rogatoriĭ interne (art. 210, 236, 243 Pr. civ. și art. 33 și 709 C. com.) ([3]). Se întâmplă însă adesea-orĭ în practică ca

---

([1]) Laurent, *Dr. civ. international*, VIII, 53. p. 97.

([2]) Vincent et Pénaud, *op. cit.*, v⁰ *Preuve*, No. 11 și autoritățile citate acolo; Weiss, *Tr. th. et pratique de dr. international*, V. p. 489 urm. Tot legea loculuĭ unde s'a produs faptul juridic va determina puterea mărturisireĭ judiciare saŭ extrajudiciare și efectele sale. Vincent et Pénaud, *op.* și *v⁰ cit.*, No. 12; Weiss, *op. cit.*, V, p. 491.

([3]) Comisiĭ rogatoriĭ internaționale. Despre comisiile rogatoriĭ internaționale se ocupă art. 10 și 23 din legea de la 13 Fevruar 1894 p. reorgan. Ministeruluĭ afacerilor străine; art. 9 și 10 din conv. consulară încheiată la 1880 între România și Italia; art. 5—10 din convenția internațională de la Haga (Monit. of. No. 34 bis, din 14 Maiŭ 1899 și Maxim, *op. cit.* maĭ jos, p. 215, 216). V. t. VII a Coment. noastre, p. 303, nota 3 și P. Missir, *Proiectele conferințeĭ a patra de drept internat. privat* de la Haga (1905), p. 195 urm. Art. 41, § 2 din legea actuală a timbruluĭ (24 Fevruar 1900), scutește, ca și acea veche, de orĭ-ce taxă actele diplomatice și acele făcute după comisiunĭ rogatoriĭ din țară străină. Vedĭ în privința comisiilor rogatoriĭ internaționale art. 5—10 din convenția de la Haga (14 Nov. 1896), la care a aderat și România. Vedĭ textul acesteĭ conv. în *J. Clunet*, anul 1899, p. 628 urm. și în Monit. oficial al Ro-

instanţele noastre judecătoreştĭ să se adreseze, atât în materie comercială saŭ civilă [1], cât şi în materie penală. la autorităţile străine, pe cale diplomatică, prin Ministerul justiţieĭ [2], după cum şi aceste autorităţĭ se pot adresa la ale noastre [3], fie pentru ascultarea unuĭ martur, fie pentru

---

mânieĭ, No. 34 bis din 14 Maiŭ 1899. Codul de procedură civilă german se ocupă pe larg despre comisiile rogatoriĭ internaţionale, în art. 328 urm. *(Beweisaufnahme im Ausland).* Judecătoriĭ austriacĭ execută, de asemenea, comisiile rogatoriĭ ce primesc de la judecătoriĭ străinĭ. V. C. supremă din Austria, *Juristische Blätter* din 1893, p. 7, şi *J. Clunet*, anul 1894, p. 1240. Cpr. art. 283 şi 290 din noua procedură austriacă (L. din 1 Aug. 1895). — In cât priveşte Olanda, chestiunea pare a fi controversată. Vedĭ decisiile contradictoriĭ citate în *J. Clunet*, anul 1877, p. 152, 153. In orĭ-ce caz. judecătorul care, în lipsa uneĭ disposiţiĭ legislative saŭ a unuĭ tratat, rĕspunde la comisia rogatorie ce primeşte, face un act de curtoasie internaţională. Vincent et Pénaud, *op. cit.*, v° *Commiss. rogatoire*, 15 urm.; Weiss, *op. cit.*, V, p. 496; C. Douai, *J. Clunet*, 1896, p. 581.

Comisiĭ rogatoriĭ în materie de divorţ. Controversă.

(1) In cât priveşte comisiile rogatoriĭ în materie de divorţ. în privinţa ascultăreĭ marturilor, chestiunea este controversată. V. t. VII a Coment. noastre p. 303, nota 1. Trib. din Jonzac a respins o comisie rogatorie în materie de separaţie de corp. *J. Clunet*, anul 1877, p. 45. Cpr. Trib. Bruxelles, *J. Clunet*. 1894, p. 914 (în materie de divorţ). Vedĭ *infrà*, explic. art. 236—238.

Conv. din 1894 dintre Rusia şi România.

(2) După convenţia din 19 Maiŭ 1894, încheiată între România şi Rusia, unele autorităţĭ pot corespunde direct, fără nicĭ-o intervenţie diplomatică, cu tribunalele şi parchetele districtelor Odessa, Cherson şi Kamenitz-Podolsck. Vedĭ t. VII sus-citat. p. 303, nota 2. — Acelaşĭ lucru se practică între Franţa şi Elveţia, în casurile urgente. V. Vincent et Pénaud, *op.* şi *v° cit.*, 54. Institutul de drept internaţional ţinut la Zurich a emis dorinţa, în şedinţa sa de la 10 Septembre 1877, ca orĭ-ce comisie rogatorie să fie transmisă direct autorităţeĭ străine. V. Vincent et Pénaud, *op.* şi *v° cit.*, No. 14; Weiss, *op. cit.*, V, p. 521 urm.

Dreptul englez.

(3) Vedĭ, în privinţa comisiilor rogatoriĭ, excelenta monografie a amiculuĭ nostru, D. G. Maxim: *Comisiunĭ rogatoriĭ interne şi internaţionale* (Iaşĭ, 1899). Judecătoriĭ englezĭ primesc comisiĭ rogatoriĭ de la tribunalele străine, în basa legeĭ din 26 Iulie 1856 (vedĭ această lege reprodusă de D. Maxim, *op. cit.*, p. 219 urm.; cpr. şi Weiss, *Tr. th. et pratique de dr. internat. privé*, V, p. 500, nota 1), însă eĭ nu adresează comisiĭ rogatoriĭ în străinătate, ci deleagă pe uniĭ dintr'înşiĭ ca să

luarea unuĭ interogator, prestarea unuĭ jurămînt decisor, etc.

Chestiunea este însă, în asemenea caz, de a se şti dacă tribunalele însărcinate cu o comisie rogatorie internaţională, trebue să proceadă la lucrarea cerută după formele legeĭ de unde iĭ vine comisiunea, saŭ după formele legeĭ unde se instrumentează ([1]). **Formele ordinatoriæ litis.**

In cât priveşte disposiţiile de formă *ordinatoriæ litis*, precum: sunt formele întrebuinţate pentru chemarea părţilor şi a marturilor, redactarea procesuluĭ verbal, etc., nu maĭ rĕmâne îndoială că ele vor fi acelea ale ţăreĭ unde se instrumentează ([2]). Dreptul părţilor de a fi faţă la comisia rogatorie, saŭ de a fi representată printr'un mandatar, se regulează însă după legea de unde emană comisia rogatorie ([3]). **Formele comisieĭ rogatorii.**

In cât priveşte formula jurămîntuluĭ ce trebue să depună marturiĭ saŭ părţile cărora li s'a deferit în străinătate un jurămînt decisor orĭ supletor, chestiunea este controversată. Uniĭ, considerând această formulă ca *decisoria litis*, aplică legea ţăreĭ de unde emană comisia rogatorie ([4]); **Formula jurămîntuluĭ. Controversă.**

---

meargă la faţa locului, spre a culege informaţiile necesare. Vedĭ Fœlix-Demangeat, *op. cit.*, I. 241, p. 463, 464; Wharton, *Treatise on the conflict of laws* (Filadelfia, 1872), § 722—731; Weiss, *Tr. élément. de dr. internat. privé*, p. 812 şi Tratatul cel mare, V, p. 500, nota 1; Laurent, *Dr. internat.*, VIII, 58, p. 105, 106; Vincent et Pénaud, *op. cit.*, *Commiss. rogatoire*, No. 10.

([1]) S'a decis, cu drept cuvînt, că convenţia de la Haga permite ca tribunalul sezisat de o comisie rogatorie străină să delege pe o altă autoritate competentă spre a aduce această comisie rogatorie la îndeplinire. C. din Alger, *J. Clunet*, 1904, p. 124.

([2]) Vincent et Pénaud, *op.* şi v° *cit.*, 20; Fœlix-Demangeat, *op. cit.*, I, 247, p. 477; Asser et Rivier, *op. cit.*, No. 72 şi 87; Garsonnet, *Pr. civ.*, II, p. 10 (ed. 1-a); Maxim, *op. cit.*, p. 146; Weiss, *op. cit.*, V, p. 519 urm.; C. Pau, D. P. 62. 2. 75; Sirey, 62. 2. 253. Cpr. Trib. superior de comerţ din Leipzig. *(Reichsoberlandesgericht)*, *J. Clunet*, anul 1874, p. 192, punctul 5, şi C. Besançon, Sirey, 1903, 1. 37. Vedĭ t. VII a Coment. noastre, p. 303, text şi nota 4 şi p. 408, text şi nota 1.

([3]) Cpr. C. Dijon, Sirey, 1905. 2. 237.

([4]) Fœlix-Demangeat, I, 248, p. 478 urm.; Bonnier, *op. cit.*, 935; D. C. Popescu, *Dreptul* din 1882, No. 85. Vedĭ şi autorităţile citate de Vincent et Pénaud, *op.* şi v° *cit.*, 22.—După acest sistem, tribunalele însărcinate cu comisia rogatorie vor proceda potrivit formelor stabilite de legile ţăreĭ de unde emană comisia rogatorie, dacă aceste forme nu sunt contrare ordineĭ

iar alţiĭ cred că formula jurămîntuluĭ va fi aceea a loculuĭ unde comisia rogatorie se execută, pentru cuvîntul că ordinea jurisdicţiilor este prin esenţa sa teritorială, şi pentru-că tribunalul care îndeplineşte comisia rogatorie cerută de un tribunal străin, nu represintă autoritatea străină; de-oare-ce o naţiune nu poate fi representantul şi mandatarul uneĭ alte naţiunĭ (1).

Jurămîntul more judaico. După acest din urmă sistem, care ni s'a părut altă dată şi care ni se pare şi astădĭ cel maĭ întemeiat, Evreiĭ domiciliaţĭ în România, cărora li s'ar fi deferit jurămîntul decisor înaintea tribunalelor franceze, şi cari ar urma a-l presta în România, nu-l vor presta conform legeĭ franceze, ci conform jurisprudenţeĭ noastre, adecă: *more judaico*, în sinagogă (2); şi *vice-versa*, Israeliţiĭ domiciliaţĭ în Franţa, cari

---

publice şi bunelor moravurĭ din ţara în care comisia rogatorie se aduce la îndeplinire. Tribunalul străin, de la care emană comisia rogatorie, va determina chestiunea de dovedit şi formele jurămîntuluĭ marturilor saŭ părţilor; căcĭ, în lipsa uneĭ asemenea determinărĭ, judecătoriĭ însărcinaţĭ cu comisia rogatorie se vor putea conforma legeĭ teritoriale.

(1) Laurent, *Dr. internat.*, VIII, 59 urm.; Weiss, *Tr. élément. de dr. international,* p. 814; Massé, *Dr. comm.*, II, 875; Vincent et Pénaud, *op. cit.*, v° *Preuve*, 20, şi *Commiss. rogatoire*, 21. Vedĭ asupra acesteĭ controverse, D. G. Maxim, *op. cit.*, p. 148 şi t. VII a Coment. noastre, p. 408, text şi notele 2 şi 3.

Jurămîntul more judaico. Controversă.

(2) Chestiunea jurămîntuluĭ *more judaico* este foarte controversată în jurisprudenţa noastră. Vedĭ asupra acesteĭ controverse, t. VII a Coment. noastre, p. 396 urm. Curtea din Iaşĭ şi tribun. din Botoşanĭ persistă, cu drept cuvînt, în vechia lor jurisprudenţă a jurămîntuluĭ *more judaico.* Vedĭ *Dreptul* din 1903, No. 35; *Curierul judiciar* din 1903, No. 36 şi *Revista de drept şi sociologie*, din 1904, No. 2 (toate aceste hotărîrĭ însoţite de observaţiile noastre). Tot în acest sens s'a pronunţat de curînd şi tribunalul de Putna, *Curierul judiciar* din 1904, No. 28 (cu observ. noastră). Maĭ vedĭ încă şi tribunalul Iaşĭ, *Curierul judiciar* din 1905, No. 85. (Atât înaintea tribunaluluĭ cât şi înaintea Curţeĭ din Iaşĭ am avut onoarea de a pleda noĭ-înşine, şi atât tribunalul cât şi Curtea aŭ admis modul nostru de a vedea). Motivul care ne a făcut în totdeauna a ne pronunţa pentru jurămîntul *more judaico*, este că, după credinţa religioasă a Evreilor, acesta este singurul jurămînt care-ĭ leagă: «*Un juif ne se croit point lié par un serment prêté simplement avec invocation de la Divinité; il manquera à sa parole sans scrupule de conscience*», dice Lau-

ar urma să presteze jurămîntul deferit înaintea tribunalelor române, nu vor avea a se conforma în Franța jurisprudenței noastre, ci vor presta jurămîntul conform legeĭ franceze [1].

Aceasta este regula *locus regit actum,* pe care legiuitorul nostru a înscris-o în art. 2 din codul civil [2].

Legiuitorul, după ce pune principiul, face aplicarea acesteĭ regule la actele stăreĭ civile (art. 34), la căsătorie (art. 152), la testamente (art. 885) și la ipotecĭ (art. 1773, 1789).

Vom explica aicĭ toate textele rĕspândite în diferitele titlurĭ ale coduluĭ civil, pentru ca cetitorul să găsească la un loc tot ce este privitor la regula fundamentală: *locus regit actum.*

1° Aplicarea reguleĭ locus regit actum la actele stăreĭ civile în genere.

Art. 34.—Orĭ-ce act al stăreĭ civile, privitor la Românĭ saŭ la străinĭ, făcut fiind el în țară străină, va fi vrednic de credință, dacă el se va fi făcut după formele păzite în acea țară. (Art. 2, 11. 73, 152, 885, 1773, 1789 C. civ. Art. 47 C. fr.)

Art. 23 L. din 13 Fevruar 1894 p. reorganisarea Minist. afacerilor străine [3]. — Afară de atribuțiunile lor politice și administrative, agențiĭ diplomaticĭ și consularĭ aŭ calitatea de ofi-

---

rent (*Principes*, XX, 224). Tot în acest sens se pronunță și un alt autor, Kalixt de Volski, pe care l'am citat în *Curierul judiciar* din 1904, No. 28. Un curent nenorocit tinde însă la desființarea formalităţeĭ jurămîntuluĭ *more judaico*, și la prestarea jurămîntuluĭ din partea Israeliților în pretoriul tribunalelor, cu mâna pe tablele luĭ Moise. Curtea de casație s'a pronunțat de curînd în acest sens. Vedĭ *Curierul judiciar* din 1904, No. 28 și 70. Tot în acest din urmă sens se pronunță D-niĭ N. M. Pârvulescu și Ștef. Scriban, *Curierul judiciar* din 1903, No. 67 și din 1904, No. 56. Rĕmânem însă nestrămutat în convingerea noastră și credem că prestarea jurămîntuluĭ, din partea Israeliților, în pretoriul tribunalelor, echivalează cu desființarea acestuĭ soiŭ de probă. Susținem jurămîntul *more judaico* din rĕsputerĭ și din toată convingerea noastră, cu riscul de a rĕmânea singur de această părere:

Et s'il n'en reste qu'un, je serai celui-là!

(1) Vedĭ t. VII a Coment. noastre, p. 409, 410.
(2) Cpr. Trib. Dolj, *Dreptul* din 1901, No. 25.
(3) Acest text înlocuește art. 38 din legea de la 21 Martie 1873.

ţerĭ aĭ stăreĭ civile ([1]), observând disposiţiunile coduluĭ civil de la cartea I (despre persoane). Eĭ exercită funcţiunile de judecătorĭ în materie civilă şi comercială pentru neînţelegerile ce se ivesc între Românĭ, şi funcţiunile de notarĭ şi depositarĭ, conform disposiţiunilor legilor ţăreĭ; îndeplinesc, în limitele usurilor şi convenţiunilor diplomatice, toate actele conservatoriĭ, în caz de absenţă saŭ de deces a unuĭ Român în străinătate; legalisează, percepênd taxele legale, actele şi documentele destinate a fi produse în România; liberează pasporturĭ, conformându-se regulamentelor asupra materieĭ, patente de sănătate, acte de viaţă, protege şi asistă pe naţionaliĭ lor pentru afacerĭ de interes privat, etc. (Art. 34 C. civ. Art. 34 L. p. autentif. actelor din 1886. Cpr. art. 48 C. fr.)

Art. 24 L. sus-citată din 13 Fevruar 1894.—Secretariĭ, ataşaţiĭ şi cancelariĭ pot exercita, prin delegaţiune, totul saŭ parte din atribuţiunile prevĕdute în art. precedent.

Art. 25 din Regul. şi tariful consular (12 Iunie 1880).—Consuliĭ generaliĭ, consuliĭ şi vice-consuliĭ, aŭ atribuţiĭ administrative de ofiţerĭ aĭ stăreĭ civile şi de juridiscţiune civilă şi penală. (Art. 26 urm., 78 urm., 90 urm. din acest Regulament).

Româniĭ carĭ se află în străinătate sunt liberĭ de a constata starea lor civilă, fie conform legilor române, înaintea agenţilor noştri diplomaticĭ (art. 23 L. din 13 Fevr. 1894), fie înaintea funcţionarilor competenţĭ străinĭ, însă in acest din urmă caz, conform legilor străine; căcĭ nu se poate obliga pe un funcţionar străin a aplica legea română. Aceasta nu este de cât o aplicare a reguleĭ *locus regit actum*. Art. 73 din codul civil nu exceptează de la această regulă, după cum vom vedea, de cât actele stăreĭ civile privitoare la militarĭ, saŭ alte persoane în serviciŭ pe lângă armată. Chestiunea e însă controversată. (V. explic. art. 73).

Autorităţile străine sunt competente de a primi atât actele stăreĭ civile, care interesează exclusiv pe Românĭ, cât şi acele privitoare la Românĭ şi străinĭ, precum ar fi, de exemplu: în casul uneĭ căsătoriĭ mixte ([2]).

Doved. actelor stăreĭ civile în lipsă de registre.

Dacă în ţara în care s'a aflat Românul n'aŭ existat registrele stăreĭ civile, saŭ dacă registrele aŭ fost perdute orĭ distruse, actele stăreĭ sale civile vor putea fi dovedite

([1]) Vedĭ G. G. Flaişlen, *Attribution des consuls en matière de notariat et d'état civil* (Paris, 1892).

([2]) Baudry et Fourcade, I, 874; Aubry et Rau, I, § 66, p. 334; Laurent, II, 10; Demolombe, I, 312; Weiss, *Tr. élément. de dr. international*, p. 383, şi Tratatul cel mare, III, p. 249; Cas. fr. Sirey, 35. 1. 939.

în România prin marturĭ, independent de ori-ce probă scrisă, saŭ prin registre orĭ hârtiĭ casnice. (Cpr. art. 33 C. civ.) (¹).

Doved. naşterei printr'un act de botez.

In basa acestor principiĭ, vom decide că naşterea unuĭ Român în străinătate va putea fi dovedită în ţară printr'un act de botez saŭ de notorietate (²), saŭ prin orĭ-ce alt mod de probă recunoscut de legea ţăreĭ în care naşterea a avut loc (³).

Ofiţerul competent, numĕrul marturilor, etc.

Această lege va determina ofiţerul public competent, numĕrul marturilor a căror presenţă este cerută, termenul în care trebue să se redacteze actul, puterea probatorie a actuluĭ, etc. (⁴).

Casul când în ţara unde s'a întocmit actul există registre

Decĭ, dacă în ţara în care s'a produs un fapt relativ la starea civilă a uneĭ persoane, există registre menite a constata această stare, dovada naşterilor, căsătoriilor şi morţilor nu va putea fi făcută în România de cât prin producerea unuĭ extract din aceste registre, şi asemenea extracte vor avea la noĭ aceeaşĭ putere probatorie pe care o aŭ în ţara de unde emană (⁵).

(¹) T. Huc, I, 327, p. 336; Demolombe, I, 328; Laurent, I, 80 şi II, 9; Baudry et Fourcade, I, 873; Aubry et Rau, *loco cit.;* Weiss, *op. cit.*, p. 382 şi 468; Planiol, I, 587; Fuzier-Herman, *C. civ. annoté*, *Supplément,* I, art. 47, No. 4; Dalloz, *Nouv. C. civ. annoté,* I, art. 47, No. 9 urm.; Neagu, I, art. 34, p. 160, No. 8. Cpr. Cas. fr. D. P. 87. 1. 267; Sirey, 87. 1. 449.

(²) Veḑĭ autorităţile citate în adnotaţia ce am publicat asupra uneĭ sentinţe a trib. din Dorohoiŭ, în *Curierul judiciar* din 1902, No. 10, p. 90, nota 8. Veḑĭ şi Weiss, *op. cit.*, III, p. 248; C. Bordeaux, *J. Clunet,* 1887, p. 600 urm.—Biletul de botez, semnat de preot şi conform registruluĭ bisericeĭ, avea putere probatorie şi în dreptul nostru anterior, şi semnătura preotuluĭ şi a părţilor nu era prescrisă sub pedeapsă de nulitate. Cas. rom. Bulet. S-a 1, 1877, p. 227.

(³) Weiss, *op. cit.*, III, p. 248; Baudry et Fourcade, I, 873; Aubry et Rau, I, § 66, p. 334; Neagu, I, art. 34, No. 2 urm. Cpr. Trib. Dorohoiŭ, *Curierul judiciar* din 1902, No. 10; C. Bucureştĭ, *Dreptul* din 1901, No. 32, şi *Curierul judiciar* din 1901, No. 33 (în privinţa dovedireĭ uneĭ căsătoriĭ celebrate în Rusia). Veḑĭ şi C. Galaţĭ, *Dreptul* din 1902, No. 31 şi din 1903, No. 11 (în privinţa dovedireĭ uneĭ căsătoriĭ celebrate în Bulgaria).

(⁴) Weiss, *op.* şi *loco suprà cit.*

(⁵) F. Herman, *op. cit.*, *Supplément,* I. art. 47, No. 2 şi 5 şi autorităţile citate acolo; Weiss, *op. cit.*, III, p. 248; T. Huc, I, 327.

Netranscrierea actului în ţară. Lacună.

Românul nu este ţinut, la reîntoarcerea sa în ţară, să transcrie actul în registrele ofiţeruluĭ stăreĭ civile din România. Asemenea formalitate nu se cere la noĭ niciĭ în privinţa căsătorieĭ (art. 152). Iată o lacună care ar trebui îndreptată la cea dintăĭ ocasie; căcĭ ceĭ de al treilea nu aŭ de unde să ia nicĭ-o informaţie în privinţa actelor făcute în străinătate, cel puţin de funcţionariĭ străinĭ ([1]).

Oblig. străinilor aflătorĭ în România de a se conforma legilor române.

Din împrejurarea că Româniĭ cari se află în străinătate, trebue să se conforme legilor străine, de câte-orĭ recurg la funcţionariĭ străinĭ, resultă ca consecinţă, că şi străiniĭ cari s'ar afla în ţara noastră, trebue să se conforme legilor române, de câte-orĭ recurg la funcţionariĭ românĭ ([2]).

Agenţiĭ diplomaticĭ străinĭ.

Străiniĭ sunt însă liberĭ de a constata starea lor civilă înaintea agenţilor lor respectivĭ, dacă aceştĭ agenţĭ sunt, după legea lor naţională, ofiţerĭ aĭ stăreĭ civile ([3]).

Acelaşĭ drept îl aŭ şi Româniĭ, după art. 23 din legea de la 13 Fevruar 1894; căcĭ, după această lege, agenţiĭ noştri diplomaticĭ sunt ofiţerĭ aĭ stăreĭ civile.

Art. 48 C. fr.

Art. 48 din codul fr. dispune că orĭ-ce act al stăreĭ civile *al Francezilor* în ţară străină va fi valid, dacă a fost primit, conform legilor franceze, de agenţiĭ diplomaticĭ saŭ consuliĭ francezĭ; de unde autoriĭ conchid că agenţiĭ diplomaticĭ nu pot instrumenta în străinătate de cât actele Francezilor; aşa că, după acest text, un consul francez n'ar putea celebra în România căsătoria unuĭ Francez cu o Româncă, saŭ cu o altă străină ([4]).

Deoseb. de la codul fr.

La noĭ, art. 23 din legea din 13 Fevruar 1894 pre-

([1]) Cpr. art. 367, 368 C. italian şi 69, 70 din Ante-proiectul de revisuire a luĭ Laurent. Veḑĭ însă *infrà*, p. 191, 192.

([2]) Cpr. Weiss, *Tr. th. et pratique de dr. internat. privé*, III, p. 265; Neagu, I, art. 34, No. 23. Veḑĭ art. 1, 2 Regul. din 2 Iunie 1865, p. punerea în aplicare a titluluĭ II din codul civil, privitor la actele stăreĭ civile, şi art. 10 Regul. din 3 Decembre 1866, p. serviciul actelor stăreĭ civile. Aceste regulamente sunt publicate în primul suplement a luĭ Boerescu, p. 161 urm. şi 218 urm. Veḑĭ şi *suprà*, p. 157, t. şi n. 2.

([3]) Cpr. Weiss, *op. cit.*, III, p. 264, 265; Neagu, I, art. 34, No. 20.

([4]) Veḑĭ Marcadé, I, art. 48, No, 246; Baudry et Fourcade, I, 879; Planiol, I, 589; T. Huc, I, 328; F. Herman, *op. cit.*, *Supplém.*, I, art. 48, No. 1 şi autorităţile citate acolo.

vĕḑênd pur şi simplu că agenţiĭ noştri diplomaticĭ sunt ofiţerĭ aĭ stăreĭ civile, fără a adăoga: *numaĭ în privinţa Românilor*, de aicĭ resultă că căsătoria celebrată în străinătate într'un Român şi o străină, de agentul nostru diplomatic, ar fi validă în România. In acest sens se pronunţă uniĭ autorĭ chiar în Franţa ([1]).

Autentif. actelor de către agenţiĭ noştri diplomaticĭ.

Agenţiĭ noştrĭ din străinătate, pe lângă că sunt ofiţerĭ aĭ stăreĭ civile, îndeplinesc şi funcţiunile de notarĭ, conformându-se legilor ţăreĭ, în cât eĭ aŭ competinţa de a autentifica, în locul tribunalelor, toate actele ce Româniĭ ar face în străinătate (art. 23 L. din 13 Fevruar 1894; art. 34 L. p. autentif. actelor; art. 90 urm. Regul. consular din 12 Iunie 1880; art. 880 C. civ.) ([2]).

Consuliĭ onorificĭ.

Acest drept îl aŭ nu numaĭ secretariĭ, ataşaţiĭ şi cancelariĭ agenţiilor române (prin delegaţie) (art. 24 L. din 13 Fevruar 1894) ([3]), dar şi consuliĭ noştri onorificĭ ([4]).

Oblig. agenţilor românĭ de a ţine registre.

Agenţiĭ noştri diplomaticĭ, fiind adevăraţĭ ofiţerĭ aĭ stăreĭ civile, sunt supuşĭ tuturor îndatoririlor acestor funcţionarĭ. Eĭ trebue să ţină registre, observând toate prescripţiile legilor române (art. 78 şi urm. Regul. consular din 12 Iunie 1880). Acest registru, poate fi unul singur saŭ în treĭ exemplare: de naştere, căsătoriĭ şi decese, după numĕrul naţionalilor din circumscripţie (art. 79 Regul. cit.).

Dacă in cursul anuluĭ nu s'a înscris nicĭ-un act în registrele stăreĭ civile, consulul va înainta Ministeruluĭ de externe un certificat constatând aceasta (art. 83 Regul. cit.).

Fie-care registru va trebui, la finele anuluĭ, să fie închis şi parafat de consul. O copie de pe registru, certifi-

---

([1]) Veḑĭ Mourlon, I, 272, nota 1; Vazeille, *Mariage*, I, 185, 186 (ed. din 1825).—D-niĭ Nacu (I, p. 195, No. 18) şi Neagu (I, p. 160, 161. No. 17 şi p. 419, No. 81), perḑênd din vedere deosebirea de redacţie între textul român (art. 23 L. din 13 Fevr. 1894) şi vechiul text fr. (art. 48), cred că agenţiĭ noştri diplomaticĭ şi consularĭ n'ar fi competenţĭ de a celebra căsătoria dintre un Român cu o străină. In aceeaşĭ greşală picasem şi noĭ în ediţia întâĭ (p. 102).

([2]) Veḑĭ t. VII a Coment. noastre, p. 142 urm.

([3]) Cpr. C. Bucureştĭ, *Dreptul* din 1900, No. 17, şi *Curierul judiciar* din acelaşĭ, an, No. 18; Cas. rom. *Dreptul* din 1885, No. 31; Bulet. S-a 1, 1885, p. 92.

([4]) Cas. rom. şi C. Bucureştĭ, *Curierul judiciar* din 1904, No. 78.

cată conformă, se va trimite Ministeruluĭ de externe, pentru ca acesta s'o inainteze tribun. de Ilfov ([1]). Registrul original nu va eşi din cancelaria consulatuluĭ, de cât când aceasta se va cere de Ministru (art. 84 din sus-ḑisul Regulament). Copiile de pe registrele stăreĭ civile trimese de consulĭ, se verifică în fie-care an de parchetul tribunaluluĭ Ilfov, şi apoĭ, se înaintează primaruluĭ capitaleĭ spre a fi transcrise în registrele stăreĭ civile din capitală. Neregularităţile ce se constată de procurorul tribunaluluĭ sunt comunicate Minist. de externe, prin Minist. de justiţie, pentru ca acel dintâĭ să ia cuvenitele mĕsurĭ spre îndreptare (art. 85 din citatul Regul.). Consuliĭ pot libera copiĭ de pe actele stăreĭ civile înscrise în registrele lor (art. 87 cit. Regul.).

Public. de căsătoriĭ. Publicaţiile de căsătorie se afig la uşa cancelarieĭ, saŭ într'alt loc al cancelarieĭ maĭ bine expus la vedere (art. 88 cit. Regul.).

Jurisdicţia consulilor. Consuliĭ şi agenţiĭ noştriĭ diplomaticĭ, pe lângă funcţiunile de ofiţerĭ aĭ stăreĭ civile şi de notarĭ, despre care am vorbit maĭ sus, maĭ exercită încă, în privinţa Românilor, o jurisdicţie civilo-comercială şi chiar penală, conform regulelor resultând din dreptul ginţilor, din stipulaţiile convenţionale, saŭ din usul consacrat.

Jurisdicţia civilă şi comercială. In materie civilă şi comercială, consulul, asistat de doi asesorĭ aleşĭ dintre conaţionaliĭ notabilĭ, judecă contestaţiile dintre Românĭ. Apelurile contra sentinţelor consulare, se judecă numaĭ de Curtea din Bucureştĭ ([2]).

Jurisdicţia penală. Contravenţiĭ şi delicte. In materie penală se urmează astfel: In cât priveşte contravenţiile poliţieneştĭ, consuliĭ judecă singurĭ fără apel; în cât priveşte delictele, consuliĭ le judecă cu doĭ asesorĭ, şi

---

([1]) După legea fr. din 8 Iunie 1893, consuliĭ ţin registre în dublu exemplar, din care unul se trimite, la finele fie-căruĭ an, Minist. afacerilor străine, care poate elibera extracte de pe dînsul.

L. asupra numeluĭ din 1895. Art. 10. ([2]) Art. 23 L. din 13 Fevruar 1894. Veḑĭ şi art. 90 urm. din Regul. consular din 12 Iunie 1880. Curtea din Bucureştĭ maĭ este încă exclusiv competentă de a judeca contestaţiile ce se ridică cu ocasia schimbăreĭ numeluĭ uneĭ persoane. In această materie specială, Curtea judecă în complectul eĭ de cincĭ membrĭ, fără oposiţie saŭ recurs în casaţie (art. 10 L. asupra numeluĭ din 18 Martie 1895).

cu dreptul de apel la Curtea din Bucureştĭ, în termenele obicinuite, statornicite de lege conform dreptuluĭ comun (art. 23 L. din 13 Fevruar 1894) ([1]).

In cât priveşte crimele, consuliĭ sunt însărcinaţĭ cu instrucţia, iar acusatul este trimes, cu procedura şi piesele de convicţie, la parchetul general al Curţeĭ din Bucureştĭ (art. 23 L. din 13 Fevruar 1894). Crime.

In fine, agenţiĭ consularĭ românĭ, stabilițĭ în porturile străine, aŭ dreptul de poliţie şi de inspecţie asupra navelor şi a oamenilor de echipagiŭ, executând, în ceea ce-ĭ priveşte, disposiţiile coduluĭ de comerţ privitoare la comerciul maritim şi navigaţie (art. 23, *in medio*, L. din 13 Fevruar 1894). Dreptul de poliţie şi inspecţie a agenţilor stabilițĭ în porturile străine.

2° Aplicarea reguleĭ locus regit actum la căsătorie.

Căsătoria Românilor în străinătate ([2]).

Art. 152.—Căsătoria săvîrşită în ţară străină între Românĭ, saŭ între Românĭ şi străinĭ, va fi puternică şi în ţară, dacă se va

([1]) Aceste termene sunt sporite cu două lunĭ, când actele emană de la consulate aşeḑate în ţările limitrofe, şi cu şease lunĭ, când emană de la consulate aşeḑate în alte ţărĭ. Veḑĭ în privinţa jurisdicţieĭ penale, art. 121 urm. din Regul. consular din 12 Iunie 1880, iar în privinţa jurisdicţieĭ civile, art. 90 urm. din citatul Regulament.

([2]) Veḑĭ asupra acesteĭ materiĭ, C. N. Buzdugan, *Du mariage des Roumains à l'étranger et des étrangers en Roumanie* (Bucureştĭ, 1900, operă precedată de prefaţa noastră), precum şi *Dreptul* din 1895, No. 57 urm. şi din 1899, No. 61, 62; A. Juvara, *Dreptul internaţional privat înaintea tribunalelor române, Dreptul* din 1900, No. 60, 61, 65, 68, 69, 74, 77, 78, 83, 84; *Dreptul* din 1901, No. 19 şi 21; Neagu, *Codicele civil adnotat şi comentat,* I, p. 411 urm. (*Căsătoria în dreptul internaţional privat*); C. C. Ştefănescu, *Dreptul* din 1899, No. 3; Pic, *Du mariage en droit international et en législation comparée* (1885); Rossi, *Conflit des lois sur le mariage* (1886); I. Alexander, *Du mariage en droit international suivant la jurisprudence anglaise, J. Clunet*, 1881, p. 193 urm.; A. Weiss, *Tr. th. et pratique de droit international privé*, III, p. 384 urm.; Guelfi, *La regola locus regit actum nel matrimonio, Il Filangheri*, anul 1877, No. 6; Olivecrona, *Le mariage des étrangers en Suède et des Suédois à l'étranger, J. Clunet*, 1883, p. 343 urm.; P. Fiore, *Du mariage célébré à l'étranger suivant la législation italienne, J. Clunet,* 1886, p. 161 urm.; Mandelstam, *Du mariage et du* Bibliografie specială.

fi celebrat după formele usitate în acea țară, și dacă Românul nu va fi contravenit dispozițiilor cuprinse în capit. precedent ([1]). (Art. 2, 34, 35, 127—150, 176 urm., 885 C. civ. Art. 23 L. din 13 Fevruar 1894. Art. 170 C. fr.)

Pentru ca o căsătorie contractată în străinătate între Românĭ saŭ între Românĭ și străinĭ, să fie validă în România, trebue să fi fost celebrată, conform legilor române, de agențiĭ noștri diplomaticĭ (art. 23 L. din 13 Fevruar 1894), saŭ de funcționarul competent străin, după formele usitate în acea țară, conform reguleĭ *locus regit actum* ([2]).

Căsăt. religioasă. Așa dar, căsătoria religioasă celebrată în Rusia, în Bulgaria ([3]), în Austria ([4]), în Grecia ([5]), etc. înaintea preotuluĭ, conform legilor acestor țărĭ, va fi validă în România, *puternică*, după cum se exprimă art. 152, saŭ *vrednică de*

---

divorce dans les rapports internationaux au point de vue du droit russe. J. Clunet, 1902, p. 243 urm.; Mandelstam, *Du mariage et du divorce des Ottomans à l'étranger et des étrangers en Turquie, J. Clunet*, 1903, p. 86 urm.; Okamatsu (profesor la Tokio), *Du mariage et du divorce selon les coutumes de l'île de Formose (mer de Chine), J. Clunet.* 1903, p. 116 urm.; P. d'Enjoy, *La famille, le mariage et le divorce en Annam, J. Clunet*, 1904, p. 92 urm. Vedĭ și ultima convenție de la Haga din 1904, reprodusă de Neagu, I, p. 423 urm.

([1]) Aceste regule sunt acelea care se ocupă de condițiile de capacitate saŭ de fond a căsătorieĭ (art. 127 urm.). In Anglia, capacitatea de a se căsători se determină de legea domiciliuluĭ. V. decisia Inalteĭ Curțĭ, *J. Clunet*, anul 1903, p. 192.

([2]) Cpr. C. Galațĭ, *Dreptul* din 1895, No. 38; din 1902, No. 31 și din 1903, No. 10. Cpr. și Cas. rom. *Dreptul* din 1903, No. 20.

Dr. bulgar. ([3]) Actele stăreĭ civile aŭ fost, în Bulgaria, de resortul autorităților bisericeștĭ până la legea din 17|29 Decembre 1892, aplicabilă din ḑiua de 1 Ianuar 1893. V. *Annuaire de législ. étrangère*, anul 1892, p. 830.

Dr. austriac. ([4]) După codul civil austriac, ḑice tribun. de Dorohoiŭ, singurele persoane în drept de a confecționa actele stăreĭ civile în Austria, sunt numaĭ preoțiĭ. *Curierul judiciar* din 1902, No. 10 (cu observ. noastră). In Ungaria, căsătoria civilă a fost introdusă prin legea din 18 Decembre 1894. V. *Annuaire de législ. étrangère*, anul 1894, p. 275 urm.

Dr. grecesc. ([5]) O lege din 1865, împrumutată de la codul fr., a introdus și în Grecia secularisarea actelor stăreĭ civile, însă atât clerul cât și poporul protestând contra acesteĭ inovațiunĭ, această lege a picat în desuetudine și a fost chiar abrogată la 1887, și lucru curios, printr'o lege asupra recrutăreĭ. Cpr. G. G. Flaișlen, *Curierul judiciar* din 1898, No. 7. Cu toate acestea,

credință, după cum se exprimă art. 34 C. civ., adecă: va avea în țara noastră aceeașĭ putere probatorie pe care o are în țara în care a fost contractată (1).

Căsătoria religioasă, alăturea cu acea civilă.

Dacă legea țăreĭ în care se găsește Românul admite căsătoria religioasă alăturea cu acea civilă, precum este: în Englitera, în Spania (art. 42 urm., 75 urm. C. spaniol din 1889), în Portugalia (art. 1057 C. civ. din 1867), etc., orĭ-care din aceste două căsătoriĭ va putea fi contractată de dînsul, și această căsătorie, fie religioasă, fie civilă, va fi validă în România, întru cât el s'a conformat legeĭ țăreĭ în care se afla (2).

De fapt însă, Româniĭ nu se vor putea căsători într'o țară în care căsătoria, fiind un contract religios, trebue să se celebreze de un ministru al cultuluĭ, care nu este acel al credințeĭ lor (3).

Căsătoria contractată solo consensu.

De asemenea, tot validă ar fi și căsătoria contractată de un Român, fără nicĭ-o formalitate, *solo consensu,* în Scoția saŭ în America de Nord, unde asemenea căsătoriĭ sunt valide (4).

Weiss (III, p. 245) numĕră Grecia printre țările în care actele stăreĭ civile sunt de competința autorităților civile. Vedĭ însă acelașĭ autor, t. III, p. 449.

(1) Astfel s'a decis, cu drept cuvînt, că o căsătorie celebrată în Rusia, nu poate fi dovedită de cât conform legilor rusești, C. Bucureștĭ, *Dreptul* din 1901, No. 32, și *Curierul judiciar* din acelașĭ an, No. 33 (cu observ. noastră), iar o căsătorie celebrată în Bulgaria, conform legilor bulgare (C. Galațĭ, *Dreptul* din 1902, No. 31 și 1903, No. 10). Cpr. C. Paris și Besançon, D. P. 73. 2. 59; Sirey, 73. 2. 177; *J. Clunet*, 1895, p. 1052 (în privința dovedireĭ uneĭ căsătoriĭ contractate *solo consensu* la New-York). Vedĭ și t. VII a Coment. noastre, p. 242, nota 5. Cpr. Weiss, *op. cit.*, III, p. 659, text și nota 2; Vincent et Pénaud, *op. cit.*, *Mariage,* 174 urm.; Neagu, I, p. 420, No. 100 urm., și toțĭ autoriĭ.

(2) Cpr. Despagnet, *op. cit.*, 247, p. 491; Weiss, *op. cit.*, III, p. 457 urm. și *Tr. élément. de dr. international*, p. 468; Laurent, *Dr. international*, IV, 233; Buzdugan, *Dreptul* din 1895, No. 59, p. 491; Neagu, I, p. 419, 420, No. 91.

(3) Cpr. C. N. Buzdugan, *Dreptul* din 1895, No. 61, p. 508.

(4) Weiss, *op. cit.*, III, p. 458 urm. și *Tr. élément. de dr. international,* p. 468; Despagnet, *loco cit.*, p. 492; Laurent, *Droit international*, IV, 229; Surville et Arthuys, *op. cit.*, 281, p. 288; Buzdugan, *Dreptul* din 1895, No. 59; Neagu, I, p. 420,

Logodnă.

Doĭ Românĭ cari s'ar fi logodit în ţară străină, nu vor fi însă obligaţĭ a se căsători, cu-toate-că în ţara în care s'ar fi logodit, obligaţia căsătorieĭ ar resulta din logodnă, pentru-că legiuitorul nostru, voind a asigura libertatea căsătorieĭ, n'a conferit logodneĭ un caracter obligator (1).

Legea străină ar putea însă fi invocată în România, dacă după acea lege, logodna ar preceda efectele căsătorieĭ, sub condiţia, bine înţeles, ca logodna să fi avut loc conform tuturor formelor prescrise de legea străină (2).

Capacitatea personală.

Statutul personal urmărind pe Românĭ, în privinţa capacităţeĭ lor, pretutindenĭ (art. 2), eĭ vor trebui să observe regulele relative la capacitatea matrimonială. Astfel, Românul nu s'ar putea căsători în străinătate înainte de 18 anĭ îndepliniţĭ, chiar dacă după legea ţăreĭ în care s'ar afla, vîrsta matrimonială ar fi scoborîtă maĭ jos.

De asemenea, este anulabilă căsătoria contractată în străinătate de un Român, fără consimţimîntul ascendenţilor seĭ (3).

No. 92; Trib. Paris, *J. Clunet*, 1891, p. 932 şi anul 1895, p. 374; *Pand. Périod.* 92. 5. 25; C. Besançon, *J. Clunet*, 1895, p. 1051 urm., etc.

Fraudă la lege.

Tribunalele noastre ar putea, însă, să nu valideze o asemenea căsătorie, dacă s'ar constata că Românul a recurs la ea în scopul de a frauda legea sa naţională. Surville et Arthuys, *op. şi loco suprà cit.;* Aubry et Rau, I, § 31, p. 173. Veḑĭ şi *suprà*, p. 172.—*Contrà:* C. N. Buzdugan *(Dreptul* din 1895, No. 61, p. 506), care ḑice că teoria contrară aceleĭ maĭ sus expuse resultă din împrejurarea, că legiuitorul nostru n'a maĭ obligat pe Româniĭ ce se căsătoresc în străinătate a face publicaţiĭ în ţară. Veḑĭ în acelaşĭ sens, Weiss, *op. cit.*, III, p. 457; Neagu, I, p. 419, No. 88.

Străiniĭ nu se pot căsători solo consensu în România.

Dar, dacă Româniĭ aflătorĭ în străinătate s'ar putea căsători fără îndeplinirea vre-uneĭ formalităţĭ, *solo consensu*, conform legeĭ ţăreĭ unde s'ar afla, străiniĭ aceleĭ ţărĭ nu s'ar putea astfel căsători în România, conform legeĭ lor naţionale, pentru-că eĭ n'ar putea să dovedească căsătoria contractată de dînşiĭ în România de cât conform legeĭ române. Cpr. T. Huc, II, 106. Veḑĭ şi *infrà*, p. 203.

(1) Despagnet, *op. cit.*, 247, p. 493.

(2) Despagnet, *loco cit.*; Neagu, I, p. 429, No. 93, 94.

(3) Cpr. C. Besançon, şi Trib. Paris, D. P. 89. 2. 69; *J. Clunet*, 1887, p. 476; T. Huc, II, 96; Dalloz, *Nouv. C. civ. annoté*, I, art. 170, No. 4; Laurent, *Dr. international*, IV, 310 urm.; Baudry et Fourcade, *Personnes*, II, 1603; Weiss, *op. cit.*, III, p. 409 urm.; Vincent et Pénaud, *op. cit.*, v° *Mariage*, 113 urm.

Românul, care s'ar căsători în străinătate, nu are nevoe de a transcrie actul de celebrare, la reîntoarcerea sa în țară, nicĭ de a face publicațiĭ în România. Codul nostru a desființat, în adevĕr, aceste formalitățĭ prescrise de art. 170 și 171 din codul francez ([1]). **Netranscrierea în țară a căsătorieĭ celebrate în străinătate.**

Dacă însă contractul matrimonial bănesc este făcut în străinătate, bărbatul este dator, treĭ lunĭ după întoarcerea sa în țară, să-l transcrie în registrul tribunaluluĭ domiciliuluĭ sĕŭ. In caz de a cuprinde avere nemișcătoare, contractul matrimonial va fi transcris și în registrul tribunaluluĭ situațiuneĭ bunurilor (art. 720 Pr. civ.) ([2]). **Art. 720 Pr. civilă.**

Căsătoria celebrată în țară străină nu poate fi anulată de cât tot pentru aceleașĭ motive pentru care s'ar fi putut anula, dacă ar fi fost contractată în țară ([3]). **Anul. căsătorieĭ celebrate în străinătate.**

Căsătoria străinilor în România.

După codul Calimach (art. 80), străinul nu se putea căsători în Moldova, de cât aducĕnd o dovadă vrednică de credință de la autoritatea competentă străină că nu are nicĭ-o legiuită oprire întru aceasta, dând chezășie pentru siguranța căsătorieĭ. Acest text nu se vede în codul austriac, dar o disposiție analoagă există și astădĭ în codul italian (art. 103) ([4]) și în Ante-proiectul de revisuire a luĭ Laurent (art. 182). (Cpr. art. 1315, § 2 C. german). **C. Calimach.**

([1]) Vedĭ t. VIII a Coment. noastre, p. 78, n. 1 și p. 512, n. 4.

([2]) Vedĭ t. VIII a Coment. noastre, p. 77, 78. Cpr. Roguin, *Régime matrimonial* (Paris, 1905), p. 880, No. 1012, care, cu această ocasie, citează Tratatul nostru în limba franceză.

([3]) Laurent, *Principes*, III, 26 urm.; Fœlix-Demangat, *op. cit.*, II, p. 370 urm.—Nulitatea căsătorieĭ fiind o consecință a neobservăreĭ unuĭ text de lege, acel text de lege va determina caracterul nulitățeĭ, persoanele în drept a o propune, causele de neprimire ce pot fi opuse, etc. Weiss, *op. cit.*, III, p. 571; Neagu, I, p. 418, No. 70 urm.—Dacă este vorba de un viciŭ de formă, nulitatea se va determina de legea țăreĭ în care căsătoria a fost contractată. Weiss, *op. cit.*, III, pag. 573; Neagu, I, p. 418, No. 76.

([4]) «*Lo straniero che voglia contrarre matrimonio nel regno, deve presentare all'uffiziale dello stato civile una dichiarazione dell' autorità competente del paese a cui appartiene, del quale consti che giusta le leggi da cui dipende, nulla osta al divisato matrimonio*». **Art. 103 C. italian.**

Dr. actual. La noĭ, astăḑĭ, străinul se poate căsători fără nicĭ-o piedică (art. 11), şi capacitatea sa se determină de statutul sĕŭ personal. Astfel, doĭ germanĭ ar trebui să se poată căsători în ţara noastră, fără nicĭ-o dispensă, de şi ar fi rude in gradul oprit de codul nostru (de ex. unchiŭ şi nepoată), pentru-că, în Germania, această împedicare nu maĭ există, şi pentru-că, de şi o asemenea oprire interesează bunele moravurĭ, totuşĭ nu compromite existenţa şi conservarea societăţeĭ române. Şi, în adevĕr, în acest sens se pronunţă uniĭ (¹). Chestiunea este însă controversată, după cum vom vedea *infrà*, sub art. 144.

Art. 210. De asemenea, o văduvă străină s'ar putea căsători in România, înaintea expirăreĭ celor ḑece lunĭ de văduvie, dacă statutul eĭ personal nu se opune la căsătorie (²).

Art. 142. Tot astfel, un italian major, care nu are părinţĭ saŭ ascendenţĭ, se va putea căsători în România, în basa art. 65 din codul italian, fără consimţimîntul consiliuluĭ de familie, prescris de art. 142 din codul român (³).

Poligamie. Cu alte cuvinte, statutul personal al străinuluĭ va fi dominat de statutul teritorial numaĭ în privinţa împedicărilor de ordine publică. Aşa, spre exemplu, un Musulman nu s'ar putea căsători de maĭ multe orĭ în România, pen-

---

(¹) Cpr. Laurent, *Dr. international*, IV, 295, 330. P. Fiore, *J. Clunet*, 1887, p. 158.—*Contrà:* Weiss, *op. cit.*, III, p. 426 urm.

Dr. străin. După codul italian (art. 102), străinul e supus impedicărilor existente în Italia, chiar şi acelor de interes privat, precum: vîrsta, consimţimîntul ascendenţilor, etc. După Anteproiectul de revisuire a luĭ Laurent (art. 181), statutul personal al străinuluĭ e dominat de statutul teritorial numaĭ în casurile în care ordinea publică este în pericol. Aceste casurĭ sunt: bigamia, incestul, oprirea soţuluĭ adulter de a se însoţi cu complicele sĕŭ, etc.

(²) Cpr. Laurent, *op. cit.*, IV, 325 şi V, 131; T. Huc, II, 399; Pic, *op. cit.*, p. 141; Buzdugan, *op. cit.*, p. 224. Veḑĭ şi observaţia noastră, publicată în *Curierul judiciar*, din 1900, No. 63.—*Contrà:* C. Paris (considerente reproduse în observaţia suscitată): *Dreptul* din 1872, No. 17; Sirey, 73. 2. 112; D. P. 73. 2. 16; *J. Clunet*, anul 1874, p. 473. Această controversă va fi examinată maĭ pe larg *infrà*, sub art. 210.

(³) Jud. ocol. Galaţĭ, *Curierul judiciar* din 1905, No. 13. Veḑĭ *infrà*, explic. art. 142.

tru-că poligamia ar compromite ordinea publică și chiar existența societăței noastre (art. 130) ([1]).

Formele căsător. celebrate de străinĭ în România.

Căsătoria străinilor se va celebra, în cât privește forma, conform legilor noastre, saŭ de agenţiĭ respectivĭ străinĭ, conform legilor străine, dacă după dreptul lor național, acești agenţĭ sunt ofiţerĭ aĭ stăreĭ civile ([2]).

Dar aci se presintă una din chestiile cele maĭ controversate ale dreptuluĭ internaţional privat.

Nevaliditatea căsătorieĭ celebrate de străinĭ în România, înaintea unuĭ preot. Controversă.

Se pretinde, în adevĕr, și Curtea noastră supremă a admis de maĭ multe orĭ acest mod de a vedea, că o căsătorie celebrată pe teritoriul român între doĭ străinĭ, conform legeĭ ţăreĭ lor, înaintea ministruluĭ cultuluĭ lor respectiv (preot, pastor, rabin, etc.), ar fi validă în ţara noastră.

Astfel, ar fi validă căsătoria ce doĭ Austriacĭ ar contracta în ţară, înaintea preotuluĭ catolic, în basa art. 75 din codul austriac. Cu alte cuvinte, regula *locus regit actum* ar fi *facultativă* pentru străinĭ, iar nu obligatorie ([3]). Chestiunea este gravă, pentru-că desleagă una din cele maĭ controversate probleme din dreptul internaţional. Nu vom reproduce, cu această ocasie, argumentele care s'aŭ dat într'un sens și în altul, pentru-că chestiunea este prea cunoscută, și a fost tratată în maĭ multe rîndurĭ de noĭ, cu toate detaliile ce merită o asemenea controversă ([4]).

Poligamia în Dobrogea.

([1]) Veḑĭ *infrà*, explic. art. 130.—Căsătoriile Musulmanilor din Dobrogea, existente în momentul anexăreĭ acesteĭ provinciĭ, sunt valide. Maĭ mult încă, un Musulman din Dobrogea poate să se căsătorească astăḑĭ cu maĭ multe femeĭ, conform legeĭ musulmane, fiind-că, în privinţa familieĭ, s'a păstrat dreptul musulman, pentru care s'a și instituit tribunale mahometane (art. 39 L. din 30 Maiŭ 1886). Veḑĭ *suprà*, p. 151, nota 2.

([2]) Cpr. Laurent, *Dr. international*, IV, 275; Weiss, *op. cit.*, III, p. 265. Veḑĭ *suprà*, p. 190.

([3]) Cas. rom. Bulet. S-a II, 1869, pag. 22 și 153; *Dreptul* din 1903, No. 13; *Dreptul* din 1901, No. 22, și *Curierul judiciar* din același an, No. 24 (decisiĭ publicate de noĭ în *J. Clunet*, anul 1902, pag. 916 și în Sirey, 1903, 4, pag. 5 (cu observ. noastră); Bulet. 1901, p. 221; *Dreptul* din 1885, No. 25 și Bulet. Cas. S-a II, 1885, pag. 133; C. Focșanĭ și Trib. Ilfov, *Dreptul* din 1883, No. 24, și din 1899, No. 59; Trib. Imper. german, *Pand. Périod.* 1890. 5. p. 15.

([4]) Veḑĭ *Dreptul* din 1892, No. 79 (conclusiunĭ puse de noĭ înaintea Curţeĭ din Bucureștĭ și admise în totul de această Curte,

Art. 166 C. penal.

Vom observa numaĭ că soluţia dată de Inalta Curte este inadmisibilă şi în contradicere cu o altă decisie a aceleaşĭ Curţĭ, din 13 Septembre 1895, care de astă dată pune, cu drept cuvînt, în principiŭ că preotul străin este pedepsit conform art. 166 din codul penal, de câte-orĭ el a celebrat o căsătorie religioasă dintre doĭ străinĭ, înaintea îndeplinireĭ formelor cerute de legea civilă ([1]).

A dice, în adevĕr, că art. 166 din codul penal se aplică nu numaĭ preoţilor românĭ, dar şi acelor străinĭ. este, fără nicĭ-o îndoială, a dice că străiniĭ nu pot îndeplini formele religioase înaintea acelor civile; decĭ, aceste din urmă forme sunt aplicabile şi străinilor.

Cum că art. 166 din codul penal trebue să se aplice şi preoţilor străinĭ, nu maĭ rĕmâne, după noĭ, nicĭ o îndoială, căcĭ este vorba de o lege de poliţie şi de siguranţă publică, aplicabilă ca atare tuturor acelora carĭ se găsesc pe teritoriul român (arg. din art. 3 C. penal).

«Considerând, dice Curtea supremă prin decisia sus-citată din 13 Sept. 1895, că preoţiĭ de rit catolic, *fie că ar fi cetăţenĭ românĭ, fie că n'ar fi,* aŭ a fi de o potrivă pedepsiţĭ, conform art. 166 C. pen., când ar contraveni acestuĭ text, pentru-că disposiţiile de poliţie şi de un caracter

---

prin decisia sa din 11 Decembre 1892); *Dreptul* din 1893, No. 11 şi *Curierul judiciar* din 1893, No. 40. Maĭ vedĭ încă şi Tratatul nostru în limba franceză, pag. 80, text şi nota 2 şi t. VIII a Coment. noastre, p. 109, nota 3.

([1]) Cpr. Cas. rom. *Dreptul* din 1895, No. 76, şi Bulet. Cas. S. II. 1895, p. 1140. Această însemnată decisie este publicată şi în diarul de drept internaţional a luĭ *Clunet,* anul 1896. p. 915 urm. In acelaşĭ sens, C. din Iaşĭ, *Dreptul loco suprà cit.*: C. din Bucureştĭ, *Dreptul* din 1893, No. 11, şi *Curierul judiciar* din acelaşĭ an, No. 40. Cpr. şi Trib. Toulouse, *Journal Clunet*, anul 1891, pag. 225 urm. Vedĭ în acelaşĭ sens, Laurent, *Dr. international,* IV, 234; C. N. Buzdugan, *Mariage des Roumains à l'étranger et des étrangers en Roumanie,* p. 236 urm. — *Contrà:* Cas. rom. Bulet. S. II, 1869, p. 22 şi 153: Bulet. 1872, p. 264; Bulet. 1885, p. 133; Trib. Bacăŭ (sentinţă reformată de C. din Iaşĭ) şi Trib. Dorohoiŭ, *Dreptul* din 1895, No. 39 şi 86; Trib. Ilfov (ultim considerent). *Dreptul* din 1899, No. 59 (sentinţă reformată de Curte), etc. Parte din aceste sentinţe şi decisii aŭ fost publicate în *J. Clunet*, anul 1896, p. 915 urm. Vedĭ şi Savigny, *System des heutigen römischen Rechts,* VIII, § 381.—In Italia, căsătoria religioasă poate să precedeze pe acea civilă. V. *J. Clunet*, anul 1903. p. 474 şi 987.

penal aŭ a se aplica incontestabil la toţĭ de o potrivă, *fără distincţie dacă sunt cetăţenĭ saŭ nu,* etc.» ([1]).

Tot cam în aceştĭ termenĭ se exprimă şi Curtea din Bucureştĭ, prin decisia din 11 Decembre 1892, care aprobă în totul conclusiunile noastre, publicate în *Dreptul* din 1892, No. 79, şi citate *suprà*, p. 199, în nota 4.

«Considerând, dice această decisie, că legiuitorul român a făcut din principiul căsătorieĭ civile o chestiune constituţională şi de ordine publică, fiind-că art. 166 din codul penal pedepseşte pe orĭ-ce preot de orĭ-ce cult, care ar celebra o căsătorie religioasă înainte de a fi celebrată civil; considerând că disposiţiile privitoare la ordinea publică şi bunele moravurĭ sunt impuse tuturor acelora carĭ se găsesc pe pămîntul Românieĭ, căcĭ altfel s'ar părea straniŭ pentru naţionaliĭ noştrĭ să se vadă pedepsiţĭ pentru fapte pe care străiniĭ pot să le execute în România în toată libertatea şi fără nicĭ o sancţiune; considerând că disposiţia art. 166 C. pen. nu e relativă numaĭ la Românĭ, fiind-că textul e general şi nu face nicĭ-o distincţie între Românĭ şi străinĭ, şi legiuitorul nicĭ că putea face o asemenea distincţie, fără a-şĭ fi nimicit însuşĭ principiul căsătorieĭ civile, pe care voia să-l vadă respectat în România, etc.» ([2]).

Iată pentru ce majoritatea autorilor ([3]) şi jurispru-

([1]) Vedĭ *Dreptul* din 1895, No. 76, şi Bulet. Cas. S-a II, 1895, p. 140. Cpr. G. G. Flaişlen, *Curierul judiciar* din 1898, No. 7.

([2]) Vedĭ *Dreptul* din 1893, No. 11 şi *C. judiciar*, 1893, No. 40.

([3]) Cpr. C. N. Buzdugan, *Dreptul* din 1895, No, 63, şi *Du mariage des Roumains à l'étranger et des étrangers en Roumanie*, studiŭ extras din diarul de drept internaţional a luĭ *Clunet*, şi însoţit de prefaţa noastră (Bucureştĭ, 1900), p. 232 urm.; Pic, *Du mariage en droit intern.*, p. 56; Duguit, *Conflits de législ. relatifs à la forme des actes*, pag. 83; Lebret, *Journal Clunet*, 1884, p. 436; Er. Lehr, *Clunet*, 1885, p. 657; Chrétien, *Clunet*, 1886, p. 299, nota 3; Laurent, *Dr. international*, IV, 234 urm.; G. E. Schina (Anichs), *Dreptul* din 1899, No. 67; Consult. anonimă, *J. Clunet* 1892, p. 419; Thonissen, *Constit. belge annotée*, p. 66, 67, No. 97; Despagnet, *Dr. intern. privé* (ed. a 3-a, 1899), p. 503, No. 250; Baudry et Fourcade, *Personnes*, II, 1625; A. Weiss, *Tr. th. et pratique de dr. intern. privé*, III, p. 486. (Acest autor citează decisia C. din Iaşĭ şi a Curţeĭ noastre supreme de care am vorbit maĭ sus, precum şi Tr. nostru în limba franceză); Surville et Arthuys, *Dr. international*, 285; Alberic Rolin, *Dr. internat.*, II, p. 83; P. Fiore, *J. Clunet*. 1886, p. 302; Audinet, *Pr. élément. de dr. internat. privé*, 535. Cpr. T. Huc, II, 106. In acelaşĭ sens, C. Bucureştĭ şi Trib. Ilfov, *Dreptul* din 1893, No. 11 şi din 1899, No. 59; *Curierul judiciar* din 1893, No. 40 şi din 1899, No. 44; *Dreptul* din 1901, No. 52 şi Sirey, 1903, 4. pag. 6 şi 7; *Dreptul* din 1905, No. 44; Trib. Bacăŭ, *Dreptul* din 1899, No. 55; C. Alger, D. P. 89. 2. 78. Tot în acest sens se pro-

dența Curților de apel din țară se pronunță, cu drept cuvînt, în contra soluțieĭ preconisate de Curtea de casație.

Este adevĕrat că Curtea de casație are în favoarea sa autoritatea luĭ Savigny, însă este de observat că marele jurisconsult se mulțumeşte a afirma, şi a afirma nu este a dovedi. Iată, în adevĕr, cum se exprimă acest autor: «De câte-orĭ locuitoriĭ uneĭ țărĭ, în care căsătoria lor religioasă este obligatorie, se găsesc într'o țară în care căsătoria este un contract civil, căsătoria lor religioasă, fără observarea formelor civile este validă, ea fiind făcută după formele țăreĭ lor, adecă: a loculuĭ în care căsătoria îşĭ are sediul sĕŭ propriŭ şi permanent: «*So ist die Ehe gültig weil sie die Form der Heimath, also des eigentlichen, bleibenden Sitzes der Ehe, angewendet haben*» (1).

Conclusiune. Conchidem dar că străiniĭ nu se pot în mod valid căsători în țara noastră, de câte orĭ eĭ nu vor recurge la agențiĭ lor diplomaticĭ, de cât conform legilor noastre, adecă: mergênd la ofițerul stăreĭ civile, pentru-că intervenția acestuĭ funcționar este un principiŭ de drept public, decĭ o lege reală aplicabilă tuturor acelora carĭ se găsesc pe teritoriul nostru. In acest sens, regula *locus regit actum* este *obligatorie* pentru străinĭ. (Vedĭ *suprà*, pagina 175). In acest sens s'a pronunțat şi Ministerul justițieĭ, prin adresa No. 2164 din 20 Martie 1892, provocată de legațiunea austriacă din Bucureştĭ (2).

---

nunță şi jurisprudența belgiană. Vedĭ decisiile citate de Weiss, *op. cit.*, III, p. 487, *ad notam*, şi D. P. 71. 5. 259, No. 4.— *Contrà:* V. decisiile citate *suprà*, pag. 199, nota 3. Cpr. Savigny, *op.* şi *loco cit.*, în nota următoare; Louis Durand, *Dr. internat. privé*, p. 247 şi 316; C. C. Ştefănescu, *Dreptul* din 1899, No. 3; Arsène Laurent, *De la validité du mariage canonique entre deux étrangers dont la loi nationale reconnaît ce mariage*, p. 3 urm. şi *J. Clunet*, 1895, p. 268 urm.; Champcommunal, observ. asupra decisiilor Curțeĭ din Iaşĭ şi a Curțeĭ de casație, în *Revue critique de législ. et de jurisprudence*, anul 1896, p, 586; A. N. Juvara, *Dreptul* din 1901, No. 19 şi 21: Demangeat asupra luĭ Fœlix, *Dr. internat.*, I, p. 165, nota *a*; Nacu, I, p. 89, No. 48; Neagu, I. p. 422, No. 113; Pillet, *Pr. de dr. international privé*, 260, p. 479, 480. Vedĭ şi decisiile citate *suprà*, p. 199, nota 3.

(1) Savigny, *System des heutigen römischen Rechts*, VIII, § 381, *in fine*, p. 359 (ed. germană, Berlin, 1849).

(2) Vedĭ această adresă a d-luĭ Ministru Al. Marghiloman, in

Dar se va dice poate că soluţia noastră este în contradicţie cu cele maî sus expuse, unde am validat căsătoria contractată de un Român în străinătate fie *solo consensu*, fie înaintea preotuluĭ, conform legeĭ locale. Nicĭ de cum! Românul se poate în mod valid căsători în aceste condiţiunĭ, în străinătate, prin aplicarea reguleĭ *locus regit actum*, el neputênd dovedi căsătoria sa de cât conform legeĭ loculuĭ unde ea a fost contractată, pe când străiniĭ nu se pot căsători în România *solo consensu*, saŭ înaintea ministruluĭ cultuluĭ lor respectiv, conform legeĭ lor personale, pentru-că şi eĭ nu pot dovedi căsătoria lor contractată în România de cât tot conform legilor române ([1]). Aceasta, bine înţeles, numaĭ în cât priveşte tribunalele române, căcĭ o căsătorie contractată de străinĭ, în România, înaintea unuĭ preot, ar fi de bună samă considerată ce validă de tribunalele străine.

3° Aplicarea reguleĭ locus regit actum la testamente ([2]).

Testamentele ce Româniĭ pot face în străinătate.

Art. 885. — Românul ce s'ar afla în ţară străină va putea face testamentul sĕŭ, saŭ în forma olografă, saŭ în forma autentică întrebuinţată în locul unde se face testamentul. (Art. 2, 858 urm., 880, 1171 C. civ. Art. 34 L. p. autentif. actelor din 1886 şi art. 23 L. din 13 Fevruar 1894. Art. 999 C. fr.)

Test. făcut de Românĭ în ţară. Testamentul este un act solemn în acest sens că nu poate să existe fără un act scris. Românul nu poate testa în România de cât observând formele prescrise de legea română.

Test. făcut de Românĭ în străinătate. In cât priveşte însă testamentul ce Româniĭ pot face în străinătate, eĭ pot să urmeze saŭ forma olografă română, saŭ forma autentică a ţăreĭ unde s'a făcut actul. Aceasta nu este de cât o aplicare a reguleĭ «*locus regit*

care Ministerul ne face onoarea de a invoca părerea noastră, reprodusă în conclusiile sus-citate ce am depus înaintea Curţeĭ din Bucureştĭ (*Dreptul* din 1892, No. 79, p. 628, 629).

([1]) Cpr. T. Huc, II, 106. Vedĭ *suprà*, p. 196, nota, *in fine*.

Bibliografie. ([2]) Vedĭ asupra acesteĭ materiĭ, C. N. Buzdugan, *Forma testamentelor în dreptul internaţional privat* (studiŭ extras din Revista de drept şi sociologie, anul II, 1900); G. P. Petrescu, *Testamentele* (Bucureştĭ, 1889), p. 494 urm.

actum», aplicare pe care tribunalul de Ilfov a făcut-o la testamente încă sub codul Caragea ([1]).

Test. autentic făcut de Românĭ în străinătate.

Pentru ca testamentul, făcut de un Român în străinătate, să fie considerat ca autentic în sensul art. 885, nu este numaĭ de cât nevoe ca, la formarea luĭ, să intervină un ofiţer public, după cum prescrie art. 1171 din codul civil, căcĭ acest articol nu se aplică actelor făcute în străinătate. Testamentul va fi autentic, dacă Românul a observat formele prescrise de legea străină, chiar când legislaţia străină ar admite douĕ soiurĭ de testamente autentice: unul cu intervenţia unuĭ ofiţer public, iar altul fără concursul unuĭ atare funcţionar ([2]).

Codul Calimach şi dreptul roman.

([1]) Vedĭ *Gazeta tribunalelor* din 10 Martie 1862, No. 54 (cu nota luĭ Ar. Pascal). Cpr. şi *Curierul judiciar* din 1905, No. 2. După codul Calimach (art. 5, nota 3), pămînteanul, care se găsia în ţară străină, putea să testeze în forma hotărîtă de legea patrieĭ sale, saŭ după obiceiul Statuluĭ în care se afla. La Romanĭ, din contra, cetăţeanul nu putea să testeze de cât potrivit legilor romane. Cu-toate-acestea, cetăţeanul care se afla într'o ţară ce era în rĕsboiŭ cu poporul roman *(si in hostico deprehendatur)*, putea să testeze fără observarea vre-uneĭ formalităţĭ, printr'o simplă manifestare a voinţeĭ sale, şi testamentul astfel făcut îşĭ producea toate efectele sale, atuncĭ când testatorul se săvîrşia din viaţă în ţara duşmană. L. ultimă (44), Dig., *De testamento militis*, 29. 1.

([2]) Baudry et Colin, *Don. et testaments*, II, 2234; Planiol, III. 2726; Laurent, *Principes*, XIII, 149 urm. şi *Dr. international*, VI, 408 urm.; Demolombe, XXI, 475, p. 423; Vincent et Pénaud, *op. cit.*, v° *Testament*, 10 urm.; Thiry, II, 421; Arntz, II, 2040; Troplong, *Don. et testaments*, III, 1734, 1735; Marcadé, IV, 87, p. 62, nota 1; Aubry et Rau, VII, § 661, p. 89, nota 1; T. Huc, VI, 307; Saintespès-Lescot, *Don. et testaments*, IV, 1281; Cas. fr. D. P. 54. 1. 126 şi 313; Sirey, 54. 1. 417 şi 544.—Astfel, testamentul făcut de un Român în Anglia, fără intervenţia unuĭ ofiţer public, scris de un al treilea, faţă cu patru marturĭ, iscălit de testator şi marturĭ şi închis, după ce testatorul a declarat voinţa sa înaintea marturilor, este considerat ca autentic. Laurent, *Principes*, XIII, 150, şi *Dr. international*, VI, 409; Vincent et Pénaud, *op.* şi *v° cit.*, No. 11.—S'a decis, de asemenea, că testamentul făcut de un Român în Ungaria, iscălit de testator şi atestat de marturĭ, conform art. 579 din codul austriac (art. 740, 741 C. Calimach), se consideră ca autentic după legile în vigoare în Transilvania. C. Bucureştĭ, *Dreptul* din 1903, No. 24.

Testamentul verbal. Nevaliditatea luĭ în România.

Testamentul verbal făcut față cu marturĭ, fără însă ca să se fi luat act despre voința cea de pe urmă a testatoruluĭ, care se obicinuia sub codul Calimach (art. 745—747), și care este admis și în Austria (art. 585 C. austriac), în Germania în unele casurĭ (art. 2250 C. german), și în alte țărĭ, nu este valid în România, pentru-că, după legea noastră, testamentul trebue să fie constatat printr'un act scris, fie autentic, fie sub semnătură privată. Testamentul verbal saŭ nuncupativ *(mündlich)*, făcut în Austria, potrivit art. 585 din codul austriac, înaintea unor marturĭ, cari n'ar fi luat act în scris despre voința testatoruluĭ, nu va produce decĭ nicĭ-un efect în România, unde nu poate să existe testament fără act scris (1).

Casul când funcționarul străin a constatat voința testatoruluĭ printr'un act scris.

Dar, dacă testamentul verbal, făcut chiar înaintea unuĭ funcționar public, este lipsit de efecte în România, atuncĭ când funcționarul a servit numaĭ ca martur și n'a luat act despre voința testatoruluĭ, testamentul va fi, din contra, considerat ca autentic în România, dacă funcționarul public a constatat voința testatoruluĭ printr'un act scris (2). Un testament verbal făcut de un Român în Aus-

(1) Laurent, *Dr. internat.*, VI, 411. — *Contrà:* Cas. fr., Répert. Dalloz, v° *Disp. entre vifs*, 3412, nota 1, și Sirey, 32. 1. 51; Surville et Arthuys, *op. cit.*, 193, p. 222. In Principiile sale de drept civil (XIII, 152), Laurent aprobase această din urmă părere, însă în dreptul săŭ internațional (VI, 411, nota 2), distinsul jurisconsult recunoaște el însușĭ eroarea sa. In aceeașĭ eroare aŭ picat și alțĭ autorĭ. Cpr. Demolombe, XXI, 475, p. 424; Massé-Vergé, III, § 430, p. 80, nota 3. Vedĭ și C. N. Buzdugan, *op. cit.*, p. 18 urm., care combate părerea noastră.

Codul Calimach, codul austriac, legea ebraică, etc.

(2) Laurent, *Principes*, XIII, 152, și *Dr. international*, VI, 412; Cas. fr. D. P. 59. 1. 81; Sirey, 59. 1. 396.—Codul Calimach (art. 749, 750) și acel austriac (art. 588 urm.) permit testamentele verbale înaintea judecătorilor. Judecătoriĭ, în numĕr de doĭ, de îndată și în cuget curat, trebue să întocmească un act scris constatator al ultimeĭ voințe a testatoruluĭ, pecetluind actul cu sigiliul judecătorieĭ și dând testatoruluĭ adeverință de primirea luĭ. Asemenea testament există și în legea mosaică. Israelitul, după această lege, declară ultima sa voință fața cu doĭ marturĭ, cari întocmesc actul scris și-l înfățișează tribunaluluĭ rabinic spre a-l autentifica. Se înțelege că un asemenea testament făcut la Ierusalim, de un evreŭ din România, îșĭ va produce efectele sale în țară și va fi considerat ca autentic, dacă, după cum prescrie legea mo-

tria, potrivit art. 588 şi următorii din codul austriac, va fi deci valid în România şi considerat ca autentic.

Cine trebue să dovedească că test. este conform legei ţărei de unde emană?

Cine trebue să dovedească că testamentul este conform legei ţărei de unde emană? Legatarul trebue să stabilească existenţa legatului, dovadă care se va face prin înfăţişarea testamentului. Aceî cari combat testamentul trebue deci, în principiŭ, să stabilească că el nu întruneşte prescripţiile legilor de unde emană [1].

Testamentul unuî Român, făcut în ţară străină, în forma autentică, conform legei acesteî ţărî, este valid în urma întoarcereî testatoruluî în România, orî-care ar fi momentul morţeî sale, şi fără îndeplinirea vre-uneî formalităţî.

Determinarea locului unde test. a fost făcut.

Validitatea testamentuluî, atârnând de legea ţăreî în care el şi-a primit autenticitatea, trebue neapărat să se determine locul unde el a fost făcut. Această împrejurare va resulta cele de maî multe-orî din însuşî testamentul, care va arăta locul confecţionăreî sale. In lipsa uneî asemenea menţiunî, judecătoriî vor avea în vedere celelalte

---

saică, recunoscută şi aplicată în imperiul otoman, testatorul a murit de boala de care suferia când şi-a făcut testamentul. Vedî Cas. fr., decisia *suprà* citată. Cpr. Laurent, *Supplément*, IV, p. 178, No. 219; Baudry et Colin, *op. cit.*, II, 2233, *in fine*. Vedî în privinţa testamentelor ce Israeliţiî pot face în Palestina, interesantul raport a consilieruluî Bayle-Mouillard, în D. P. 59. 1. p. 82 urm.—S'a decis, de asemenea, că este valid, ca autentic, testamantul făcut de un Român în ţările supuse imperiuluî otoman, dacă este semnat de marturi de naţionalitate română şi legalisat de patriarchul ecumenic din Constantinopol, întru cât legile turceştî prescriŭ aceste formalităţî pentru alcătuirea unuî testament autentic. Trib. Ilfov, *Dreptul* din 1889, No. 22. Cpr. Trib. de apel Tulcea şi Cas. rom., *Dreptul* din 1881, No. 76 şi 77.—S'a decis că, după dreptul musulman, testamentul olograf este nul, dacă nu cuprinde semnătura marturilor. Testamentul Grecilor ortodocşî supuşî musulmanî, este însă cârmuit de legea lor religioasă, iar nu de legea musulmană. Cas. fr. Sirey, 1905. 1. p. 182, şi *Curierul judiciar* din 1905, No. 56.

Test. făcut în imperiul otoman.

(1) Laurent, XIII, 155; Baudry et Colin, *op. cit.*, II, 2235 bis.—Dacă nu se presintă testamentul în original, ci numaî o copie de pe el, legea ţăreî în care testamentul a fost făcut va determina credinţa ce merită această copie. Baudry et Colin, *op. cit.*, II, 2235 *ter*; C. Palermo, *J. Clunet*, 1887, p. 757.

enunțărĭ cuprinse în act, putênd chiar la nevoe admite, în această privință, proba testimonială ([1]).

Test. făcut în străinătate inaintea agentuluĭ diplomatic român.

Românul, care s'ar afla în străinătate, nu este numaĭ de cât silit să-șĭ facă testamentul sĕŭ în forma autentică străină; el poate să testeze și conform legilor române. In asemenea caz, autenticitatea se va da de agențiĭ noștri diplomaticĭ, carĭ vor observa formele prescrise de art. 860 urm. din C. civ. și de legea pentru autentificarea actelor. Controversa, care există asupra acestuĭ punct în Franța, nu-șĭ maĭ are ființă la noĭ, unde art. 23 din legea de la 13 Fevruar 1894 declară formal, că trimeșiĭ diplomaticĭ și consuliĭ noștri exercită în străinătate funcțiunile de *notarĭ* și depositarĭ, conform legilor țăreĭ ([2]).

Româniĭ carĭ se găsesc în străinătate pot, după cât știm, recurge la ministerul agenților noștri diplomaticĭ, nu numaĭ pentru testamente, dar și pentru celelalte acte, solemne saŭ nesolemne.

Asistența grefieruluĭ.

Agențiĭ noștri diplomaticĭ saŭ consularĭ, de câte-orĭ autentifică un act, nu aŭ nevoe de a fi asistațĭ de grefier, nicĭ legea din 1894, nicĭ regulamentul consular din 1880 neprescriind această formalitate ([3]).

Test. olograf.

Românul, care s'ar afla în străinătate și care n'ar voi să testeze în forma autentică, nicĭ înaintea agenților noștri diplomaticĭ, nicĭ după formele străine, înaintea funcționarilor competențĭ străinĭ, va putea să-șĭ facă testamentul sĕŭ în forma olografă română, chiar dacă în țara în care el ar testa, asemenea testament ar fi necunoscut ([4]).

Casul când formele test. olograf străin se deosebesc de formele române.

Presupunênd însă că testamentul olograf ar exista în țara în care s'ar afla Românul, și că formele acestuĭ testament s'ar deosebi de acele admise de legile române,

---

([1]) Laurent, *Principes*, XIII, 157. Cpr. Vincent et Pénaud, *op. cit.*, *v^o Testament*, 15.

([2]) Vedĭ și art. 34 din legea pentru autentificarea actelor (1 Sept. 1886, modificată în unele privințe prin legea din 1 Ianuar 1887).

([3]) C. Bucureștĭ, *Dreptul* din 1900, No. 17; C. N. Buzdugan, *Forma testamentelor în dreptul internațional privat*, pag. 33 urm.—*Contrà:* Trib. Ilfov, *Dreptul* din 1899, No. 82 (sentință infirmată de Curte și criticată de d-l M. M. Sipsom), *Revista de drept și sociologie*, anul II (1900), p. 313 urm.

([4]) Cpr. Demolombe, XXIV, 474; Laurent, *Principes*, I, 100 și *Dr. international*, VI, 415, *in fine*, p. 691; Planiol, III, 2726.

chestiunea este de a se şti, care sunt formele ce trebue să îndeplinească testamentul Românuluĭ: acele prevĕḑute de legea străină, saŭ de legea română? După principiul consacrat de regula *locus regit actum*, testamentul Românuluĭ ar trebui să fie făcut conform legilor străine. Art. 885 permite însă Românilor de a face testamentul lor conform legilor române, adecă: îndeplinind toate formalităţile prescrise de art. 859. Va să ḑică, textul nostru derogă până la un punct oare-care de la regula *locus regit actum;* însă această derogare este maĭ mult aparentă de cât reală.

Românii pot testa în străinătate după forma olografă locală. Controversă.

Imprejurarea că legiuitorul permite Românilor de a testa în forma olografă admisă de legea română, nu-ĭ împedică de a-şĭ face testamentul lor în forma olografă locală, pentru-că textul nostru, ca şi acel francez, nu obligă numaĭ de cât pe Românĭ la îndeplinirea formelor legeĭ lor naţionale, ci le dă numaĭ o facultate, voind a le uşura mijlocul de a testa în străinătate. In acest sens, decì, art. 885 nu face nicĭ-o derogare de la regula *locus regit actum*, ci din contra, consacră dreptul comun. Va să ḑică Românul, prin aplicarea reguleĭ *locus regit actum*, va putea testa în străinătate, după toate formele admise de legea ţăreĭ in care s'ar afla, chiar dacă acele forme n'ar fi cunoscute în România ([1]), după cum dispune anume atât codul italian (art. 9, disp. preliminare), cât şi codul spaniol din 1889 (art. 732, § 1) ([2]). Astfel, testamentul olograf făcut de un

([1]) Mourlon, II, 813; Laurent, XIII, 153, şi *Dr. international*, VI, 415; Demante et Colmet de Santerre, IV, 138; Marcadé, IV, art. 999, No. 87; Thiry, II, 422; Demolombe, XXI, 475; Surville et Arthuys, *op. cit.*, 192; Saintespès-Lescot, *op. cit.*, IV, 1281, p. 350, 351; Weiss, *Tr. élément. de dr. internat. privé*, p. 707 urm. şi *Tr. th. et pratique de dr. internat. privé*, IV, p. 623 urm.; Acollas, II, p. 541; C. Bucureştĭ (testament făcut în Ungaria), *Dreptul* din 1903, No. 24.—*Contrà:* Aubry et Rau, VII, § 661, p. 89, nota 1; Baudry, II, 577; Baudry et Colin, *op. cit.*, II, 2231, 2232; Arntz, II, 2040; Despagnet, *op. cit.*, 378; Troplong, *Don. et test.*, III, 1734, 1735; Duguit, *op. cit.*, p. 147, 148; Petrescu, *Testamentele*, p. 496 urm. Vedĭ asupra acesteĭ controverse, Vincent et Pénaud, *op. cit.*, v° *Testament*, 22 urm.; F. Herman, *C. civ. annoté*, *Supplément*, art. 999, No. 2 urm.

([2]) Iată cum se exprimă acest text; «*Los Espanoles podran testar*

Român în Austria ar fi valid, *cu-toate-că n'ar fi datat*, pentru-că art. 578 din codul austriac nu prescrie neapărat această condiţie ([1]).

Rĕmâne însă bine înţeles că, pentru-ca testamentul sub semnătură privată, făcut de un Român în străinătate după formele de acolo să fie valid în România, se cere ca acel testament să fie constatat printr'un act scris, iar nu *verbis*; pentru-că, după cum am vĕdut *suprà*, p. 205, în legislaţia noastră, actul scris, fie autentic, fie sub semnătură privată, este neapărat pentru existenţa testamentuluĭ (art. 886). **Românul nu poate testa în străinătate printr'un testament verbal.**

Din cele maĭ sus expuse resultă că Românul poate testa în străinătate, în forma mistică, dacă această formă este admisă de legea ţăreĭ în care el îşĭ face testamentul sĕŭ ([2]). **Testamentul mistic. Controversă.**

---

fuera del territorio nacional, sujetandose à las formas establicidas por las leyes del pais en que se hallen».

([1]) Este de observat că codul Calimach se deosebeşte de astă dată de codul austriac; căcĭ după art. 739 din vechiul cod al Moldoveĭ, testamentul fără de marturĭ are putere numaĭ atuncĭ când este scris şi iscălit de însăşĭ mâna testatoruluĭ, cu *însemnarea anuluĭ, a ḑileĭ şi a loculuĭ în care şi unde s'a scris.* **Deoseb. între codul Calimach şi acel austriac.**

([2]) Chestiunea pare a fi îndoelnică, din causa redactăreĭ vicioase a art. 885, care nu vorbeşte de cât de testamentul autentic şi de acel olograf. Dacă testamentul mistic ar putea fi considerat ca autentic, după cum aŭ decis atât Curtea din Paris, cât şi Curtea de casaţie din Franţa (D. P. 54. 1. 126), atuncĭ chestiunea n'ar suferi nicĭ-o dificultate. Testamentul mistic nu este însă autentic, de şi tribunalul intervine la formarea luĭ (art. 864); căcĭ acest testament cuprinde două acte: corpul testamentuluĭ, care se află pecetluit şi este sub semnătură privată, şi actul de *superscriere* din partea tribunaluluĭ, care este autentic. (Art. 864 din eroare întrebuinţează cuvîntul *subscripţie*, în textul fr. *suscription*, în loc de *superscriere, superscriptio*). Testamentul mistic este, decĭ, în acelaşĭ timp şi autentic şi sub semnătură privată. Legiuitorul care a permis Românuluĭ de a testa în străinătate, atât în forma olografă, cât şi în acea autentică, n'a putut decĭ să nu admită forma mistică, care cuprinde ambele forme de odată. Textul art. 885 se mulţumeşte, într'adevĕr, a permite Românilor testamentul autentic şi acel olograf, fără a mărgini dreptul lor numaĭ la aceste forme, şi acest text nefiind restrictiv, regula *locus regit actum* îşĭ primeşte în totul aplicarea sa. Cpr. Laurent, *Principes*, XIII, 153, şi *Dr. international*,

Testamente conjunctive. Controversă.

Aplicarea acesteĭ regule nu poate însă să meargă, cel puţin după uniĭ, până a permite Românilor de a face în ţară străină un testament mutual saŭ conjunctiv, în contra disposiţiilor formale ale art. 857 şi 938, dacă asemenea testament ar fi permis de legea ţăreĭ în care ar testa Românul, precum ar fi, de exemplu : în Brasilia, în Germania ([1]), etc. Pentru a se ajunge la acest resultat se ḑice că, de şi art. 857 se găseşte pus în secţia care tratează despre regulele generale relative *la forma testamentelor*, totuşĭ scopul acestuĭ text nu este de a regula o chestie de formă, ci de a preîntîmpina procesele, păstrând unitatea de legislaţie, după cum a spus-o expres oratorul guvernuluĭ. Va să ḑică, după această teorie, proibiţia statornicită de art. 857 şi 938, departe de a fi privitoare la formele instrumentare, ar fi înfiinţată într'un interes public, şi nu se poate presupune că legiuitorul ar fi înţeles a permite Românilor de a nesocoti şi de a călca legea lor naţională la cel dintâĭ pas ce ar fi făcut peste graniţă ([2]). Art. 733 din codul spaniol şi 811 din Ante-proiectul de revisuire a luĭ Laurent sunt formalĭ în această privinţă.

Din cele maĭ sus expuse se poate uşor vedea că statutul formelor, în ceea ce priveşte testamentul olograf. nu şĭ-a schimbat caracterul, devenind personal, aşa precum pe nedrept susţin uniĭ ([3]), ci a rĕmas tot ceea ce era, adecă: un statut real într'un sens oare-care.

VI, 413 ; Mourlon, II, 813 ; Marcadé, IV, 87 ; Demolombe, XXI. 475; C. N. Buzdugan, *op. cit.*, p. 23; Weiss, *Tr. th. et pratique de dr. internat.*, IV, p. 623 urm.; Surville et Arthuys, *op. cit.*, 192.—*Contrà:* Aubry et Rau, VI, § 661, p. 89, nota 1; Despagnet, *op. cit.*, 378, p. 702; Baudry et Colin, II, 2232, etc.

([1]) Codul german permite testamentul conjunctiv (comun) numaĭ între soţĭ: «*Ein gemeinschaftliches Testament kann nur von Ehegatten errichtet werden*» (art. 2265).

([2]) Laurent, *Principes*, XIII, 145, şi *Dr. internat.*, VI, 314 urm.: Surville et Arthuys, *op. cit.*, 193—1. Veḑĭ şi alte autorităţĭ citate într'un sens şi în altul în t. VIII a Coment. noastre. p. 90, *ad notam*. Cpr. şi *suprà*, p. 101, text şi nota 2.—D-l C. N. Buzdugan, *(op. cit., Forma testamentelor în dreptul internaţional privat)*. p. 26 urm. combate şi de astă dată părerea noastră, ḑicênd că art. 857 şi 938 din codul nostru cuprind o regulă de formă, iar nu de fond.

([3]) Marcadé, IV, 83; Saintespès-Lescot, *op. cit.*, IV, 1279; Demante et Colmet de Santerre, IV, 138; Bayle-Mouillord asu-

Românul, în adevĕr, poate peste tot locul să dispună de averea sa în forma olografă, fără a fi dator a se supune legilor locale, însă legiuitorul cu-toate-acestea, n'a înțeles a face din statutul formelor o chestie de capacitate personală ([1]).

In fine, vom observa că codul fr. prescrie, ca mĕsură fiscală, înregistrarea testamentuluĭ făcut în străinătate, la domiciliul testatoruluĭ și la acel al situațieĭ bunurilor, când testamentul ar cuprinde disposițiĭ privitoare la imobile (art. 1000 C. fr.). La noĭ, acest text este eliminat, însă toate transmiterile de bunurĭ mobiliare saŭ imobiliare, făcute cu titlu gratuit (donațiunĭ saŭ testamente), fie aceste acte făcute în țară saŭ în străinătate (art. 94 L. timbr. din 1900), sunt supuse la o taxă de înregistrare de 2, 3, 4, 6, 9 și 12°|₀, după gradul de înrudire a legataruluĭ (art. 46 L. timbr. din 1900, modificat prin L. din 1 Maiŭ 1904) ([2]). Art. 1000 C. fr. Disposiție fiscală.

Testamentele ce străiniĭ pot face în România ([3]).

Legea nevorbind nicăirĭ de testamentul ce străiniĭ pot

---

pra luĭ Grenier, *Don. et testaments*, II, No, 280, p. 605, nota a (ed. a 4-a, din 1846).

([1]) Laurent, *Principes*, XIII, 159, și *Dr. internat.*, VI, 416; Weiss, *Tr. th. et pratique de dr. internat. privé*, IV, pag. 633 urm.; Thiry, II, 425; Aubry et Rau, I, § 78, p. 510, nota 45 (ed. a 5-a). Legile privitoare la forma actelor nu sunt propriŭ ḑis nicĭ reale nicĭ personale (după cum am maĭ observat o-dată *suprà*, p. 165, nota 3), și dacă noĭ ḑicem că statutul formelor este real, este numaĭ întru atâta întru cât el se a-plică și străinilor.—Veḑĭ însă Duranton (IX, 15) care, intemeindu-se pe art. 2 din legea de la 14 Iulie 1819, susține că legile privitoare la testamentul olograf fac parte din statutul real.

([2]) Legea actuală a timbruluĭ nu scutește de aceste taxe de cât legatele și alte liberalitățĭ făcute Statuluĭ și administrațiunilor dependente de Stat, precum: caseĭ școalelor, caseĭ pensiunilor, caseĭ de dotațiune a oasteĭ, etc., comunelor și județelor, instituțiilor de bine-facere, a căror bugete se votează de Adunarea deputaților, și caselor dependente de aceste instituțiunĭ (§ 8 al art. 46 din L. timbruluĭ, adăogat prin L. din 1 Maiŭ 1904). Veḑĭ observ. d-luĭ C. Botez, *Legea asupra taxelor de timbru și înregistrare* (ed. a 2-a, 1905), p. 164. Scutirĭ admise de L. timbruluĭ.

([3]) Veḑĭ asupra testamentelor ce străiniĭ pot face în Franța, M. Colin, *J. Clunet*, anul 1897, p. 929 urm. In privința testa- Bibliografie.

face în România, de aici resultă că eĭ rĕmân supuşĭ în această privinţă dreptuluĭ comun, adecă: principiuluĭ de drept internaţional înscris în art. 2: *Locus regit actum.*

Străinul care ar voi să dispună în ţară de averea sa, prin testament, este deci dator să observe formele admise de legea română, numaĭ capacitatea sa fiind cârmuită de legea sa naţională ([1]). El va putea, prin urmare, să testeze în România, fie în forma autentică, înaintea tribunaluluĭ, potrivit art. 860 şi urm. din codul civil şi legeĭ pentru autentificarea actelor din 1886, fie în forma mistică, conform art. 864 din codul civil ([2]).

Aplic. art. 892 la test. străinilor.

Art. 892 din codul civil, după care înainte de a fi executat, testamentul olograf saŭ mistic trebue să fie înfăţişat tribunaluluĭ judeţuluĭ în ocolul căruia s'a deschis moştenirea, se aplică şi testamentelor făcute de străini, afară de casul unuĭ tratat internaţional derogator de la această dispoziţie ([3]).

Test. străinilor făcut înaintea agenţilor lor diplomatici.

Străiniĭ pot, de asemenea, să testeze în forma autentică admisă de legea lor naţională, înaintea agenţilor diplomaticĭ respectivĭ, dacă aceştĭ funcţionarĭ aŭ atare competinţă după legea lor naţională. In adevĕr, Românii

---

mentelor ce străiniĭ pot face în România, veḑĭ C. N. Buzdugan. *Forma testamentelor în dreptul internaţional privat* (Bucureştĭ, 1900), p. 50 urm.

([1]) Cpr. C. Paris şi Orléans, *J. Clunet*, anul 1899, p. 584; *Pand. Périod.* 1904. 5. 38; Trib. Brăila. *Dreptul* din 1883, No. 59; Vincent et Pénaud, *op. cit.*, v° *Testament*, 74 urm. Veḑĭ şi *suprà*, p. 169.

Autentif. test. redactat într'o limbă străină.

([2]) Toată dificultatea este numaĭ de a se şti, cum va proceda tribunalul faţă cu străiniĭ, cari n'ar cunoaşte limba românească. Nu vedem pentru ce tribunalele n'ar putea autentifica un testament scris într'o limbă străină, cu ajutorul unuĭ expert jurat, după cum dispune anume codul german prin art. 2244 urm. (veḑĭ t. VII a Coment. noastre, p. 132, nota 3). Codul spaniol (art. 684) prevede, în asemenea caz, presenţa a *doĭ* interpreţĭ *(dos interpretes)*. In Franţa s'a dat însă, în această privinţă, decisiĭ contradicătoare. Veḑĭ Vincent et Pénaud, *op. cit.*, v° *Testament*, 35. Asupra moduluĭ cum trebue să proceadă notariĭ în Franţa, în această privinţă, veḑĭ Baudry et Colin, *op. cit.*, II, 2049 urm.

([3]) C. Nîmes, *J. Clunet*, anul 1899, p. 599; Cas. fr. D. P. 97. 1. 357; Sirey, 97. 1. 401; Baudry et Colin, *op. cit.*, II, 2251.

avênd facultatea de a recurge, în străinătate la agenţiĭ lor respectivĭ (art. 23 L. din 13 Fevruar 1894), nimic nu este maĭ natural de cât a se admite această reciprocitate şi pentru străinĭ (1).

Străinul va putea, de asemenea, testa în România în forma olografă admisă de legile noastre (2), chiar dacă legea sa naţională n'ar admite testamentul olograf (3), bine înţeles numaĭ atuncĭ când, după legea sa naţională, autenticitatea testamentuluĭ n'ar fi cerută ca o condiţie substanţială a existenţeĭ disposiţieĭ testamentare. In adevĕr, dacă testamentul, după legea naţională a străinuluĭ, n'ar avea fiinţă de cât prin act autentic, atuncĭ se înţelege că străinul nu va putea testa în România de cât în forma autentică, pentru-că o disposiţie testamentară care n'ar avea fiinţă după legea testatoruluĭ, ar fi pretutindenĭ considerată ca inexistentă (4). Test. olograf. Controversă.

Astfel, codul neerlandez neadmiţênd testamentul olograf, de cât în oare-care limite, autenticitatea fiind după C. olandez.

---

(1) Trib. Ilfov şi C. Bucureştĭ, *Dreptul* din 1886, No. 56 şi din 1888, No. 15; *Dreptul* din 1896, No. 35. Cpr. art. 21 din conv. consulară încheiată cu Italia. Vedĭ şi alte convenţiĭ semnalate de C. N. Buzdugan, *Forma testamentelor în dr. internaţional privat*, p. 29 urm. După acest autor *(op. cit.*, p. 70), consuliĭ străinĭ n'ar putea proceda în România la deschiderea testamentelor naţionalilor lor.

(2) Testamentul olograf poate fi scris în orĭ-ce limbă, şi chiar într'o limbă ce nu se maĭ vorbeşte, de exemplu: în latineşte, etc. Vedĭ autorităţile citate de Vincent et Pénaud, *op. şi vo cit.*, 46. Cpr. Aubry et Rau, VII, § 665, p. 98; Demolombe, XXI, 120; Laurent, XIII, 170. Cpr. art. 688, § ultim. C. spaniol.— Şi la Romanĭ testamentul putea fi făcut în limba greacă: «*Etiam græcè omnibus liceat testari*» (L. 21, § 4, Cod, *De testamentis*, 6. 23).

(3) Cas. fr. şi C. Paris, D. P. 47. 1. 273; Sirey, 47. 1. 712; D. P. 53. 1. 217; Sirey, 52. 1. 274; D. P. 52. 2. 145; Vincent et Pénaud, *op. cit.*, vo *Testament*, 43 urm.; Weiss, *Tr. th. et pratique de dr. international privé*, IV, p. 632 urm.; Aubry et Rau, VII, § 661, p. 90; Laurent, *Dr. international*, VI, 417; Demolombe, XXI, 483; Baudry et Colin, *op. cit.*, II, 2248, 2249.—*Contrà:* Marcadé, (IV, 84), după care disposiţia care permite saŭ opreşte testamentul olograf, ar fi o regulă de capacitate personală, ceea ce noĭ n'am admis.

(4) Laurent, *Dr. international*, VI, 414 şi 417.

acest cod o condiție esențială fără de care testamentul nu-șĭ are ființă (art. 982 și 992), Olandezul nu va putea testa în România în forma olografă, de cât în condițiile și limitele admise de codul olandez (1).

C. austriac. Art. 578. Să presupunem, însă, că legea străină admite testamentul olograf deosebindu-se, în privința condițiilor, de legea română, precum este, de exemplu, codul austriac, după care testamentul olograf este valid fără a fi datat, numai sub condiția de a fi scris și subscris de însășĭ mâna testatoruluĭ (art. 578 C. austriac) (2).

Chestiunea este de a se ști, dacă testamentul făcut în aceste condițiĭ de un Austriac în România, va fi considerat ca valid după legile noastre? Uniĭ susțin că regula «*locus regit actum*» este facultativă, iar nu imperativă, și că străiniĭ ar putea testa în România în forma olografă străină, după cum și Româniĭ pot testa în străinătate potrivit legeĭ lor naționale (art. 885) (3). Argumentul tras din art. 885 nu ni se pare însă temeinic, pentru-că acest text constitue într'un sens o derogare de la regula generală, și este știut că orĭ-ce excepție este de strictă interpretare. Legiuitorul permite, în adevĕr, prin excepție, Românilor de a testa în străinătate după forma olografă română, pe când asemenea facultate nu se conferă străinilor, cari rĕmân deci supușĭ principiuluĭ: *locus regit actum*. Astfel, testamentul făcut de un străin în România nu-șĭ poate pro-

(1) Laurent, *Principes*, I, 100, și *Dr. international*, VI, 419; Despagnet, *op. cit.*, 216, p. 448; Trib. Bruxelles, *J. Clunet*, anul 1887, p. 495 și *Pand. Périod.* 87. 5. 7; *Pasicrisie*, 92. 3. 139; Weiss, *op. cit.*, IV, p. 636; Fœlix-Demangeat, *op. cit.*, I, 82, p. 178; Duguit, *op. cit.*, p. 137; Surville et Arthuys, *op. cit.*, 196, pag. 226.—*Contrà*: C. Orléans, D. P. 59. 2. 158; Sirey, 60. 2. 37. Vedĭ și Pillet, *J. Clunet*, anul 1894, p. 722.

(2) Vedĭ *suprà*, p. 209, text și nota 1.

(3) Aubry et Rau, I, § 31, pag. 172, text și nota 79, și VII, § 661, p. 91, text și nota 4; Weiss, *Tr. th. et pratique de dr. international privé*, IV, p. 637; Baudry et Colin, *op. cit.*, II. 2253 *ter*; Surville et Arthuys, *op. cit.*, 207; Laurent, *Principes*, I, 100, și *Dr. international*, II, 247 și VI, 421, *in fine*.—In t. XIII al Principiilor sale (No. 161), acelașĭ autor nu este atât de categoric și recunoaște că chestiunea este cel puțin îndoelnică. Cpr. Trib. Rouen și *Reichsgericht* din Leipzig, *J. Clunet*, anul 1899, p. 578 urm. și anul 1900, p. 164.

duce efectele sale în ţară, de cât numaĭ sub condiţia de a fi redactat în vre-una din formele externe admise de legea ţăreĭ noastre ([1]).

In basa acestor principiĭ, trebue să decidem că testamentul *nedatat*, făcut de un austriac în România, conform art. 578 din codul austriac, nu va produce nicĭ-un efect în ţară. Tot astfel străiniĭ, a căror lege naţională permite testamentul conjunctiv, nu vor putea usa de această facultate în România, asemenea testament fiind oprit de legea noastră (art. 857). (Vedĭ *suprà*, p. 210).

Curtea din Paris a făcut decĭ o bună aplicare a acestor principiĭ, când a decis că testamentul făcut de un străin în Franţa, după formele legeĭ sale naţionale, n'a putut anula şi revoca un testament anterior, făcut conform legeĭ franceze, de oare-ce testamentul, nul în privinţa formelor, este presupus a nu fi avut fiinţă nicĭ-odată ([2]).

Acestea sunt regulele privitoare la testamentele făcute de străinĭ în România.

Toate legatele lăsate de un străin în ţară, în favoarea unuĭ străin saŭ unuĭ Român, sunt supuse la aceleaşĭ taxe de înregistrare la care sunt supuse şi legatele făcute de Românĭ ([3]). Legatele făcute de un străin în străinătate, în favoarea unuĭ Român saŭ chiar a unuĭ străin, vor fi supuse aceloraşĭ taxe, dacă bunurile legate sunt situate în România (art. 94 L. timbr. din 1900). L. timbruluĭ.

Testamentele făcute de străinĭ în străinătate.

Testamentul făcut de un străin în străinătate, spre a fi valid în ţară, în privinţa bunurilor situate în Ro-

---

([1]) Cas. rom. Bulet. S-a I, 1872, pag. 338; Cas. fr. D. P. 53. 1. 217; Sirey, 53. 1. 274; C. Paris şi Orléans, Sirey, 52. 2. 289; *Pand. Périod.* anul 1898, 5. 6 şi anul 1899. 5. 25; *J. Clunet*, anul 1899, p. 584; D. P. 99. 2. 179; *Pand. Périod.* 1904. 5. 38 şi *J. Clunet*, anul 1904, p. 680; Demolombe, I, 106 bis şi XXI, 484; Troplong, *Don. et testaments*, III, 1736; Demante et Colmet de Santerre, IV, 138 bis III; Mimmrel, *Revue critique*, anul, 1852 (t. III), pag. 842. Cpr. Pand. fr., *Don. et testaments*, III, 14992 urm.

([2]) Vedĭ D. P. 52. 2. 145, şi Laurent, *Principes*, XIII, 162.

([3]) In privinţa taxelor prevědute de legea timbruluĭ, vedĭ *suprà*, p. 211.

mânia, va trebui să fie făcut, fie după formele legeĭ sale naţionale, fie după formele legeĭ ţăreĭ de unde el emană ([1]).

Astfel, testamentul olograf nedatat, făcut de un străin în Austria, va fi valid în privinţa bunurilor situate în România, întru cât testatorul s'a conformat legeĭ unde a testat.

Tribunalele române n'ar putea însă să valideze testamentul olograf făcut de un străin în străinătate, conform legilor române, dacă după legea sa personală, saŭ după legea ţăreĭ unde a testat, străinul nu putea să testeze în această formă ([2]).

Testamentele făcute de agenţiĭ diplomaticĭ străinĭ în România şi de agenţiĭ noştri în străinătate.

Test. autentic. Agenţiĭ diplomaticĭ românĭ, cari ar voi să facă testamentul lor autentic în străinătate, ca şi agenţiĭ străinĭ, cari ar voi să testeze în forma autentică în România, sunt siliţĭ a recurge la oficiul funcţionarilor respectivĭ competenţĭ în ţara în care se află, funcţionariĭ ne putênd înstrumenta de cât după legea lor naţională.

Test. olograf. Cât pentru testamentele sub semnătură privată, maĭ toţĭ autoriĭ sunt unanimĭ pentru a recunoaşte că, agentul străin ar putea să testeze în forma admisă de legea sa naţională, chiar atuncĭ când legea ţăreĭ în care el şĭ-ar exercita misiunea, n'ar recunoaşte asemenea testament, pentru cuvîntul că agentul diplomatic străin este presupus a fi tot în ţara pe care o represintă ([3]). Această excepţie

---

([1]) Cpr. Baudry et Colin, *op. cit.*, II, 2254; Aubry et Rau, I. § 78, p. 510 (ed. a 5-a), p. 300 (ed. a 4-a).

([2]) Baudry et Colin, *loco cit.*; Aubry et Rau, *loco cit.*, p. 510, n. 46 (ed. a 5-a), p. 300 (aceeaşĭ notă) din ed. a 4-a; Demolombe, XXI, 485. — *Contrà:* Duranton, VIII, 218 şi IX, 15, care consideră ca un statut real legile privitoare la forma testamentelor, soluţie care ni s'a părut inadmisibilă.

([3]) Laurent, *Principes*, XIII, 164. Cpr. şi *Dr. international*, VI, 423 urm.; Vincent et Pénaud, *op. cit.*, v° *Forme des actes*, 24; Massé, *Dr. comm.*, I, 576; Fœlix-Demangeat, *op. cit.*, I, 210, p. 416; Despagnet, *Dr. international public*, 239, p. 225 (ed. din 1894). Tot în basa acestuĭ principiŭ, se decide că succesiunea unuĭ agent diplomatic e presupusă a fi deschisă în ţara pe care el o represintă, şi că autorităţile locale nu aŭ

nu este însă aplicabilă consulilor, cari, precum știm, nu se bucură de privilegiul exteritorialităței ([1]).

4° Aplicarea regulei locus regit actum la ipotecĭ.

Art. 1773.—Ipotecile constituite în țară străină nu pot avea efect în România, de cât după ce actele prin care se constată ipoteca se vor fi vizat de presidentul tribunaluluĭ civil al situațiuneĭ bunurilor și se va fi luat inscripțiune.

Acest magistrat va verifica dacă actele de constituțiunea ipoteceĭ întrunesc toate condițiile cerute de legile loculuĭ unde s'aŭ făcut spre a fi autentice. (Art. 2, 11, 1780 urm., 1789 C. civ. Art. 374, 721 Pr. civ. Art. 77 L. belg. din 1851).

Art. 1789.—Actele făcute în țară străină, care constată consimțimîntul pentru ștergerea saŭ reducerea uneĭ inscripțiunĭ, nu sunt executoriĭ în România, de cât după ce s'aŭ vizat de presidentul tribunaluluĭ situațiuneĭ bunurilor, care va verifica autenticitatea acelor acte. (Art. 1773, 1788 C. civ.).

La Romanĭ, toate contractele eraŭ solemne, și numaĭ prin excepție, unele eraŭ consensuale. Astădĭ, din contra, contractele sunt în genere consensuale, și numaĭ unele sunt solemne ([2]). Din aceste din urmă fac parte și ipotecile.

Definiția ipoteceĭ. Ipoteca este, deci, un contract unilateral și solemn (drept real), prin care o persoană saŭ maĭ multe se obligă a plăti altuia o sumă de banĭ, pe care creditorul o primește, stipulând o siguranță reală asupra unuĭ imobil ([3]). Această siguranță permite creditoruluĭ de a urmări, la scadența obligațieĭ, vîndarea imobiluluĭ ipotecat, în orĭ-ce mână s'ar găsi, și de a fi plătit din prețul vîndăreĭ cu preferință înaintea altor creditorĭ, afară de aceĭ privilegiațĭ (art. 1746).

Ipoteca fiind un contract solemn, nu poate fi constituită de cât prin act autentic (art. 1772).

Inscripția ipoteceĭ. Art. 1780 urm. Odată ce convenția care constată ipoteca a fost autentificată, ea se înscrie în registrele speciale ale tribunaluluĭ situațieĭ imobiluluĭ afectat ca garanție (art. 1780 urm.

---

nicĭ-un amestec în această privință. Principiile de maĭ sus sunt incontestabile, de și ficțiunea exteritorialităței a perdut astădĭ mult din însemnătatea sa. Vedĭ *suprà*, p. 163.

([1]) Vedĭ *suprà*, p. 161, nota 2. Cpr. Massé, *op. cit.*, I, 576.

([2]) Vedĭ t. V a Coment. noastre, p. 15, 16, unde se enumĕră contractele solemne și parte din acele nesolemne.

([3]) Art. 1746 definește ipoteca, după art. 2114 din codul fr. (41 L. ipot. belg.): un drept real asupra imobilelor afectate la plata uneĭ obligațiĭ.

C. civ., 721 Pr. civ.). Fără aceste formalităţĭ, ipoteca convenţională nu-şĭ are fiinţă.

Casul când, după legea străină, ipoteca n'ar fi un contract solemn.

Să presupunem, însă, că părţile care voesc să formeze o convenţie ipotecară, se găsesc în străinătate şi că, după legea aceleĭ ţărĭ, ipoteca ar putea fi constituită printr'un act sub semnătură privată. In asemenea caz, chestiunea este de a se şti dacă ipoteca astfel constituită în ţară străină ar fi, saŭ nu, validă în România. După art. 2128 din codul francez, care nu face de cât să reproducă art. 121 al ordonanţeĭ fr. din Ianuar 1629, convenţiile încheiate în străinătate nu pot nicĭ odată să producă o ipotecă asupra bunurilor situate în Franţa, afară de excepţiile admise prin legile politice saŭ tratatele internaţionale.

Legea noastră, reproducênd pe acea belgiană (art. 77), declară, din contra, expres că ipotecile constituite în ţară străină îşĭ produc efectul lor în România, însă numaĭ sub condiţia de a fi constituite în forma autentică, după legea ţăreĭ în care ele aŭ fost făcute, şi de a fi înscrise în România în registrele tribunaluluĭ situaţiuneĭ bunurilor ipotecate.

Ipoteca trebue, decĭ, neapărat să fie constituită prin act autentic, orĭ unde s'ar face, pentru-că solemnitatea este o condiţie a existenţeĭ contractuluĭ. *Forma dat esse rei.*

Formele autenticităţeĭ.

Cât pentru formele autenticităţeĭ, ele vor fi acele ale loculuĭ unde s'a încheiat convenţia. Presidentul tribunaluluĭ situaţiuneĭ bunurilor din România va verifica, dacă convenţia ipotecară întruneşte toate condiţiile cerute de legea loculuĭ unde s'a făcut, spre a fi autentică, şi apoĭ, va ordona luarea inscripţieĭ (art. 1782), vizând actul constitutiv de ipotecă, la stăruinţa creditoruluĭ căruia, ca parte interesată, incumbă sarcina de a dovedi că actul întruneşte toate condiţiile cerute pentru a fi autentic după legea străină (1).

(1) Laurent, XXX, 457.- După art. 22 din Ante-proiectul de revisuire a luĭ Laurent, nu numaĭ ipotecile, dar orĭ-ce acte întocmite în străinătate, pentru a produce efectul lor în Belgia, trebue să fie vizate de presidentul tribunaluluĭ situaţiuneĭ bunurilor, dacă e vorba de acte translative de drepturĭ reale, saŭ de acel al domiciliuluĭ orĭ a residenţeĭ părţeĭ interesate, dacă e vorba de drepturĭ de creanţă.

Ipoteca, neputênd fi constituită de cât prin act autentic, se înțelege că și mandatul care s'ar da pentru constituirea acestuĭ contract solemn, trebue să fie tot autentic ([1]). Presidentul va trebui, deci, să vizeze și procura ce s'ar fi dat în străinătate pentru a constitui o ipotecă asupra unor bunurĭ din România, saŭ pentru a cere inscripția eĭ ([2]). Autenticitatea mandatului conferit pentru constituirea ipotecei. Controversă.

N'ar trebui însă să credem, că vizarea din partea presidentuluĭ tribunaluluĭ conferă actuluĭ autentificat în străinătate puterea executorie; căcĭ, după art. 374 Pr. civilă, hotărîrile pronunțate în țară străină și, prin urmare, și actele autentificate în țară străină, nu pot fi aduse la îndeplinire în România, de cât după ce vor fi declarate executoriĭ de către judecătoriĭ competențĭ românĭ. Ipoteca autentificată în străinătate nu va putea, decĭ, fi adusă la îndeplinire în România, de cât sub condiția de a fi maĭ întâĭ învestită cu formula executorie de complectul tribunaluluĭ, conform art. 374 Pr. civ. ([3]). Art. 374 Pr. civ.

Inaintea revisuireĭ procedureĭ civile prin legea din 1900, încheierea presidentuluĭ care ar fi refusat vizarea actuluĭ, nu era supusă apeluluĭ, pentru-că legiuitorul nostru n'a reprodus § ultim al art. 77 din legea belgiană, care conferă expres, în asemenea caz, creditoruluĭ dreptul de apel. Astădĭ, după procedura revisuită, apelul este admisibil conform art. 66 bis Pr. civ. Art. 66 bis Pr. civ.

Legea voește ca actele constitutive de ipotecă, făcute Art. 23 L. din 13 Fevr. 1894.

([1]) Mandatul formând, după cum foarte bine dice Curtea din Lyon (D. P. 92. 1. 218), un tot indivisibil cu actul pentru care a fost dat, este supus aceloragĭ condițiĭ la care este supus însușĭ actul. Cpr. C. Bucureștĭ și Trib. Mehedințĭ (această din urmă sentință cu observ. noastră), *Curierul judiciar* din 1902, No. 68; Baudry et Loynes, *Privil. et hypothèques*, II, 1413 care, cu această ocasie, citează Tratatul nostru în limba franceză. Vedĭ și autoritățile citate în t. VI a Coment. noastre. p. 611, nota 1, precum și t. VIII, p. 42, nota 1.

([2]) Cas. belg. și Laurent. XXX, 458; Martou, *Privil. et hypothèques*. III, 990, p. 92, 93; Thiry, IV, 510; Arntz, IV, 1811, *in fine*, p. 330.—*Contrà:* Curtea Liège (22 Aug. 1852), decisie casată in interesul legeĭ, în urma conclusiilor proc. general Leclercq. Cu-toate-acestea, în acest din urmă sens se pronunță Cloes. *Comment. de la loi du 16 Décembre 1851*, No. 90 urm.

([3]) Laurent, XXX, 456. Vedĭ și t. VII a Coment. noastre, p. 467.

în străinătate, să fie făcute în forma autentică admisă de legea străină pentru actele autentice, chiar dacă în acea ţară ipoteca n'ar fi un act solemn; însă nimic n'ar opri pe Românii, cari s'ar afla în străinătate, de a autentifica actul de ipotecă, saŭ mandatul ce s'ar da cui-va pentru constituirea acestuĭ contract, pentru radiarea, reducerea, luarea saŭ reînoirea inscripţieĭ ipotecare, înaintea agenţilor noştri diplomaticĭ, conform legilor române; căcĭ, în asemenea caz, actul n'ar maĭ fi presupus făcut în străinătate, ci în România (art. 23 L. din 13 Fevruar 1894).

Art. 1789. Actele făcute în străinătate, care constată consimţimîntul părţilor pentru ştergerea saŭ reducerea inscripţiilor ipotecare, trebue să fie autentificate ca şi însuşĭ actul constitutiv de ipotecă. Aceste acte vor fi verificate de presidentul tribunaluluĭ situaţiuneĭ bunurilor şi vizate în acelaşĭ mod ca şi actul constitutiv al ipoteceĭ. Dacă părţile interesate n'ar fi presente în persoană, ci ar fi însărcinat pe un mandatar de a opera în numele lor ştergerea, reducerea saŭ reînoirea inscripţiuneĭ (art. 1786), mandatul va trebui să fie autentificat de agenţiĭ diplomaticĭ românĭ, saŭ de funcţionariĭ competenţĭ străinĭ, conform legilor străine, şi vizat de presidentul tribunaluluĭ situaţiuneĭ bunurilor. Art. 1789 prescrie, decĭ, aceleaşĭ formalităţĭ pentru ştergerea, saŭ reducerea ipotecilor ca şi pentru formarea lor. Acest articol nu există în legea belgiană, ci este adaos de legiuitorul nostru.

Aplic. reguleĭ locus regit actum, tuturor contractelor solemne. Controversă. Chestiunea ipotecilor constituite în străinătate, ne aduce a vorbi de o altă chestiune foarte gravă; aceea de a se şti dacă regula *locus regit actum* este aplicabilă la actele solemne? Şi maĭ 'ntâĭ de toate, se ştie deosebirea capitală ce există între formele actelor solemne şi formele prescrise pentru actele nesolemne.

In contractele nesolemne, care devin perfecte prin simplul consimţimînt al părţilor, după cum sunt, de exemplu: vîndarea, locaţiunea, etc., actul scris nu serveşte de cât ca instrument de probă pentru dovedirea raportuluĭ juridic, şi nu este neapărat pentru existenţa contractuluĭ; pe când, din contra, în contractele solemne, precum sunt: ipotecile, donaţiunile, convenţiile matrimoniale, etc., forma este o condiţie neapărată pentru existenţa contractuluĭ. Solem-

nitatea este, decĭ, de esenţa actuluĭ juridic, în acest sens că actul nu are fiinţă în ochiĭ legeĭ, dacă n'a fost făcut in formele anume statornicite de lege. Ceea ce legea ḑice in privinţa convenţiilor matrimoniale (art. 1228 C. civ. şi 708—720 Pr. civ.) este decĭ aplicabil tuturor contractelor solemne (1).

Eĭ bine, să presupunem că un Român, care se află in străinătate, voeşte să facă o donaţiune, şi că după legea ţăreĭ în care el se găseşte, precum este, de exemplu, în Serbia (2), donaţiunea nu este un contract solemn; chestiunea este de a se şti dacă Românul va putea să dăruiască averea sa în acea ţară printr'un act sub semnătură privată, saŭ dacă va trebui să facă o donaţiune în forma autentică, înaintea funcţionarilor respectivĭ străinĭ, cari după legea străină, aŭ capacitatea de a autentifica actele? Chestiunea este controversată, însă această controversă pare a fi curmată prin art. 1773 şi 1789. In adevĕr, aceste texte dispun că ipoteca convenţională nu poate fi constituită în ţară străină de cât în forma autentică, autenticitatea fiind de astă dată o solemnitate fără de care ipoteca nu poate să aibă fiinţă. Eĭ bine, aceasta este adevĕrat nu numaĭ pentru ipotecĭ, dar pentru toate contractele şi actele solemne in genere; căcĭ nu se poate pricepe cum o donaţie saŭ o convenţie matrimonială, bună oară, ar putea să fie constatată printr'un act sub semnătură privată, atuncĭ când solemnitatea este de esenţa şi substanţa convenţieĭ. Ipoteca fiind un contract solemn, nu poate fi constituită în străinătate de cât prin act autentic; decĭ, şi celelalte contracte saŭ acte solemne nu pot fi constituite de cât tot prin acte autentice; căcĭ, de altmintrelea, convenţia n'ar

(1) V. şi art. 1168, unde se ḑice că dăruitorul nu poate repara, prin nicĭ-un act confirmativ, viciile uneĭ donaţiunĭ între viĭ; nulă în privinţa formelor, ea trebue să se refacă cu formele legiuite.

(2) O donaţie chiar verbală, urmată de executare, fiind validă după art. 564 din codul de Pr. civilă sêrbesc, de aicĭ resultă că, după acest cod, donaţiunea nu este un contract solemn. Cpr. Trib. Dolj, *Dreptul* din 1901, No. 25. V. t. VII a Coment. noastre, p. 47, nota 2. Donaţiunea nu este un act solemn nicĭ în Anglia. Cpr. Thiry, I, 53, p. 59; Répert. Sirey, v° *Donations*, 7123.

produce nicĭ-un efect şi ar fi inexistentă. Cu alte cuvinte, în contractele solemne, formele care constituesc consimţimîntul sunt cârmuite de legea personală a aceluĭ care contractează. Dacă această lege prescrie autenticitatea, străinul trebue să facă neapărat un act autentic, chiar dacă legea locală ar permite actul sub semnătură privată.

Formele autenticităţeĭ. Cât pentru formele autenticităţeĭ, ele se vor urma după legea ţăreĭ în care se face actul, potrivit reguleĭ: *locus regit actum* (1).

Thiry (I, 58, *in fine)* recunoaşte tăria argumentuluĭ tras din art. 77 al legeĭ ipotecare belgiane (al nostru 1773), însă adaogă că această lege fiind votată de abia la 1851. nu poate să ne denote spiritul coduluĭ civil, care este cu aproape jumătate de secol anterior acesteĭ legĭ, argument care la noĭ lipseşte, fiind-că art. 1773 n'a fost adaos în urmă, ci face parte din însuşĭ codul civil.

Cu-toate-acestea, mărturisim că chestiunea este îndoelnică, din causa art. 34 şi 152 care aplică, fără nicĭ-o restricţie, regula *locus regit actum* la actele stăreĭ civile în genere, şi în special la căsătorie, adecă: la nişte acte prin excelenţă solemne.

Dacă teoria maĭ sus expusă este adevărată, atuncĭ actele solemne după legislaţia noastră, făcute de un străin

(1) Laurent, *Principes*, I, 99; XXI, 49, şi *Dr. international*, II, 240 urm.; V, 213; Duranton, I, 91, şi autoriĭ citaţĭ în t. VIII a Coment. noastre, p. 72, nota 3, precum şi în Vincent et Pénaud, *op. cit.*, v° *Forme des actes*, No. 7 şi 18 şi v° *Testament*, 60.—*Contrà:* Thiry, I, 58; Demolombe, I, 106, şi XX, 113; Saintèspes-Lescot, *Don. et testaments,* III, 602, p. 60; Arntz, I, 76; Baudry, I, 84, şi III, 17, *in fine;* Aubry et Rau, I, § 31, p. 167, nota 70 şi p. 168 (ed. a 5-a), p. 109, aceeaşĭ notă şi p. 110 (ed. a 4-a); T. Huc, I, 168, şi IX, 61; Despagnet, *op. cit.*, 330. Cpr. şi Trib. Dolj, *Dreptul* din 1901, No. 25. C. Douai, care infirmă o sentinţă în sens contrar a trib. din Boulogne (în privinţa uneĭ convenţiĭ matrimoniale). *J. Clunet*, anul 1887, p. 61 urm. Vedĭ şi alţĭ autorĭ citaţĭ în t. VIII a Coment. noastre, *loco cit.* şi în Vincent et Pénaud, v° *cit.*, No. 12. După acest din urmă sistem, străiniĭ n'ar fi nevoiţĭ a recurge la forma solemnă prevĕdută de legea lor personală, de cât în casurile în care legea a dispus anume aceasta, şi art. 1773, privitor la ipotecile constituite în ţară străină, este unul din aceste casurĭ. Cpr. Arntz, *loco suprà cit.*

în România, prin acte sub semnătură privată, potrivit legeĭ sale naționale, n'ar avea nicĭ-o putere în România, de și ele ar fi fost valide în țara străină de unde emană, pentru motivul că asemenea acte nu pot avea ființă la noĭ fără solemnitățile prescrise de lege.

V. *Legile care interesează ordinea publică și bunele moravurĭ* ([1]).

Art. 5. — Nu se poate deroga, prin convențiunĭ saŭ *dispozițiunĭ* ([2]) particulare, la legile care interesează ordinea publică și bunele moravurĭ. (Art. 587, 620, 702, 728, 803, 839, 865, 968, 1008, 1010, 1089, 1224—1226, 1256, 1270, 1281, 1338, 1339, 1373, 1471, 1492, 1495, 1498, 1513, 1636, 1689, 1701, 1757, 1760, 1838 C. civ. Art. 80, 109, 340, 409 Pr. civ. Art. 79, 273 C. com. Art. 6 C. civ. francez).

([1]) Vedĭ asupra acesteĭ grele materiĭ, Vareilles-Sommières, *Des lois d'ordre public et de la dérogation aux lois* (1899); Alglave, *Définition de l'ordre public en matière civile. Revue pratique,* anul 1868, t. 25, p. 444—500 și p. 524—562.

([2]) Este de observat că cuvîntul *dispozițiunĭ*, care se referă la actele unilaterale, nu există în textul francez, ci numaĭ în art. 35 și 36 din Ante-proiectul de revisuire a luĭ Laurent.

Din acest cuvînt, adaos de legiuitorul nostru, și din lipsa art. 900 din codul fr., se trage conclusia, cu toată controversa ce există în această privință, că condiția ilicită saŭ contrară bunelor moravurĭ, prevĕdută într'un testament, anulează însușĭ testamentul, iar nu se consideră numaĭ ca nescrisă. Cpr. în acest sens, C. Bucureștĭ, *Dreptul* din 1881, No. 59 și din 1892, No. 27 ; Trib. Brăila, *Dreptul* din 1883, No. 59, și *Curierul judiciar* din 1901, No. 73 (cu observ. noastră). Vedĭ și alte decisiĭ citate în *Curierul judiciar*, *loco cit.*, p. 614, nota 27. — *Contrà :* C. Galațĭ și Trib. Botoșanĭ, *Curierul judiciar* din 1903, No. 25, și din 1902, No. 15. Vedĭ asupra acesteĭ chestiunĭ foarte controversate, t. VI a Coment. noastre, p. 41 urm. și t. VIII, p. 22, nota 3. D-niĭ D. I. Nenițescu *(Dreptul* din 1895, No. 20) și G. Pârvulescu *(Dreptul* din 1903, No. 20) admit părerea noastră, iar d-l Meitani (*Dreptul* din 1901, No. 82 și din 1902, No. 11) și Degré *(Dreptul* din 1884, No. 45; din 1890, No. 7 și din 1892, No. 38) o combat. Tot în sensul nostru s'a pronunțat de mult și distinsul nostru fost coleg de la Casație, d-l C. C. Ștefănescu, *Dreptul* din 1879, No. 12. Cpr. G. P. Petrescu, *Testamentele*, p. 356 urm. și 363; D. Kebapci, *Tratat teoretic și practic de Pr. civilă*, I, pag. 288 urm., etc. Vedĭ și t. VIII a Coment. noastre, p. 22, text și nota 3. D-l Neagu semnalează controversa, fără însă a-șĭ da părerea (I. p. 95, No. 105—107).

Efectul condițiilor ilicite puse într'un testament. Anularea testamentuluĭ. Controversă.

Nicĭ legea, nicĭ comentatoriĭ nu definesc ordinea publică ([1]) şi bunele moravurĭ. Aceste lucrurĭ se simt maĭ mult de cât se definesc, ḑice un autor ([2]).

Ordinea publică. Definiţie.

Cuvîntul *ordine*, în sensul sĕŭ gramatical, însemnează: aşezarea lucrurilor în relaţiile lor respective unele în raport cu altele, iar cuvîntul public, însemnează: care aparţine societăţeĭ. Ordinea publică intereseazā deci organisarea societăţeĭ. Considerată ca avênd un fel de existenţă abstractă, ḑice un autor ([3]), ordinea publică poate fi definită: aşezarea saŭ orînduiala ce resultă din legile care aŭ de obiect fixarea stăreĭ persoanelor, capacităţeĭ saŭ incapacităţeĭ lor şi ocrotirea interesuluĭ terţiilor.

Prin ordine publică, ḑice tribunalul de Ilfov ([4]), se înţelege respectarea tuturor legilor aşa numite de stat, care intereseazā maĭ direct societatea de cât pe particularĭ, şi în care intră legile constituţionale, administrative, penale, de interes economic, etc., care toate fac ca societatea să existe, să aibă o bună organisaţie şi să poată progresa, confundându-se astfel ordinea publică cu interesul obştesc saŭ general.

Tot cam în asemenea termenĭ se exprimă şi tribunalul de Iaşĭ ([5]): «Prin legĭ de ordine publică se înţeleg, ḑice tribunalul, toate acele care fixează starea persoanelor, capacitatea saŭ incapacitatea alipită de această stare, şi acele care se referă la dreptul public, precum sunt: legile de poliţie, de ordinea jurisdicţiilor; acele privitoare la guvernămînt, la funcţiunile publice, etc.».

Ordinea publică este decĭ organisarea societăţeĭ, şi prin urmare, legile de ordine publică sunt acele care privesc direct saŭ indirect această organisare ([6]).

([1]) Am vĕḑut *suprà*, p. 148, nota 1, că ordinea publică se imparte în ordine publică *internă* şi *internaţională*.

([2]) Mourlon, I, 95.

([3]) T. Huc, I, 186, p. 174. Cpr. şi Laurent, I, 47.

([4]) Veḑĭ *Curierul judiciar* din 1894, No 36.

([5]) Veḑĭ *Curierul judiciar* din 1897, No. 12.

([6]) Cpr. Larombière, *Oblig.*, I, art. 1133, No. 13; Protopopescu-Pache, *Dreptul* din 1873, No. 52. Veḑĭ t. V a Coment. noastre, p. 134, nota 2. «Ordinea publică, ḑice D-l C. G. Dissescu, este o stare de lucrurĭ necesară, creată pentru conservarea şi desvoltarea dreptuluĭ omuluĭ, cetăţeanuluĭ saŭ a naţiuneĭ». (*Dreptul* din 1897, No. 44).

Nu numaĭ legile de drept public, dar și acele de drept privat pot să intereseze ordinea publică. Aceasta se va întâmpla de câte-orĭ dispozițiile legeĭ vor fi motivate prin o considerație de interes obștesc, care ar fi compromis, dacă particulariĭ ar fi liberĭ de a împedica aplicarea legeĭ ([1]).

Legile de ordine privată care interesează ordinea publică.

Ordinea publică, după cum foarte bine observă o carte de judecată a unuia din ceĭ maĭ distinșĭ aĭ noștri elevĭ ([2]), nu este ceva statornic și nestrămutat; ea variază de la o epocă la alta, și după diferitele țărĭ care o reglementează așa cum ele înțeleg.

Cu alte cuvinte, ordinea publică nu este absolută, ci relativă, și Pascal a avut dreptate când a ḑis: «*Verité en de ça des Pyrénées, mensonge au de là*».

In adevĕr, multe disposițiĭ care, la noĭ sunt considerate ca contrare ordineĭ publice, de pildă: substituțiile fideicomisare (art. 803), sunt perfect valide în alte țărĭ.

Ordinea publică, fiind pusă pe aceeașĭ treaptă cu bunele moravurĭ (art. 5, 966, 968 și 1008), cată să determinăm ce se înțelege prin aceste cuvinte.

Bunele moravurĭ. Definiție.

Prin moravurĭ saŭ *nĕravurĭ*, după cum se exprimă codul Calimach (art. 879) și codul Caragea ([3]), trebue să înțelegem obiceiurile naturale saŭ câștigate în urmă pentru bine saŭ pentru rĕŭ, în cât privește purtările ce putem să avem în societate.

«Bunele moravurĭ, pe care nu trebue să le confundăm cu morala, ḑice T. Huc, sunt obiceiurile ([4]) dobîndite pentru bine, întru cât ele sunt apărate saŭ determinate prin legile positive» ([5]). Tot ce este contrar acestor obiceiurĭ este decĭ contrar bunelor moravurĭ. Papinian ḑicea foarte bine în această privință: «*Quæ facta lædunt pietatem, existima-*

([1]) Cpr. Planiol, I, 291, p. 117 (ed. a 2-a).

([2]) D-l Vespasian Erbiceanu, *Curierul judiciar* din 1902, No. 17, p. 147. Cpr. Fedosi, *J. Clunet*, anul 1897, p. 73.

([3]) «Tocmeala împrotiva pravilelor și *a nĕravurilor celor bune* nu se tocmește», ḑice art. 4, partea III. capit. 1 din codul Caragea. Vedĭ comentariul acestuĭ text de Ar. Pascal, în *Gazeta tribunalelor* din 1862, No. 59 și urm.

([4]) Cuvîntul *obiceiurĭ* se vede întrebuințat și de codul Calimach (art. 42), în sensul de nĕravurĭ saŭ moravurĭ.

([5]) T. Huc, I, 186, p. 174.

tionem, verecundiam nostram, contra bonos mores fiunt» (1).

Cod. civil al principatuluĭ Muntenegru.

Codul civil al principatuluĭ Muntenegru (art. 785), opera savantuluĭ profesor de la Odessa, Bogizic, defineşte bunele moravurĭ ḍicênd că: «ele consistă în nişte principiĭ de onestitate şi de dreptate, la observarea cărora autorităţile nu pot în totdeauna să constrîngă pe particularĭ, pe care însă sentimentul public prescrie fie-căruia de a le respecta» (2).

Legile care interesează bunele moravurĭ.

Din cele maĭ sus expuse putem, decĭ, deduce că legile care interesează bunele moravurĭ, sunt acele care aŭ de scop a ne face să contractăm obiceiurĭ bune şi morale, după cum se exprimă art. 42 din codul Calimach, impedicându-ne de a contracta obiceiurĭ răle şi pernicioase (3).

Prin urmare, ordinea publică cuprinde în sine şi bunele moravurĭ, imoralitatea fiind asimilată ilegalităţeĭ, de câte-orĭ este vorba de a se aprecia validitatea unuĭ act juridic (4).

C. german.

Codul german nu vorbeşte de ordinea publică, însă prevede nulitatea actuluĭ juridic care ar aduce o atingere bunelor moravurĭ; «*Ein Rechtsgeschäft, das gegen die guten Sitten verstösst, ist nichtig*», ḍice art. 138, § 1 din acest cod (5).

---

(1) L. 15, Dig., *De conditionibus institutionum*, 28. 7.

(2) Aceasta este singura legislaţie, după cât cunoaştem, care defineşte bunele moravurĭ; de aceea am reprodus această definiţie în t. V a Coment. noastre, p. 134, nota 2 şi în Tratatul nostru în limba franceză (pag. 137, nota 1), la care Planiol (I, p. 119, nota 1) ne face distinsa onoare de a trimite, cu această ocazie, pe cetitoriĭ sĕĭ.

(3) Nu numaĭ o lege, ci şi un regulament poate să aibă şi va avea în totdeauna de obiect interesul obştesc. Astfel, s'a decis cu drept cuvînt că regulamentul din 1 Maiŭ 1900, care opreşte reducerile de preţ pentru medicamentele farmaceutice, avênd de scop înlăturarea concurenţeĭ neleale ce se practica maĭ înainte de uniĭ farmaciştĭ în dauna sănătăţeĭ publice, părţile nu pot, prin convenţiile lor, să deroage de la el, şi orĭ-ce clausă contrară prescripţiilor sale, fie chiar anterior stabilită, devine nulă de drept şi nu poate să-şĭ primească executare, întru cât este ilicită şi contrară bunelor moravurĭ. Judec. ocol. II Iaşĭ (V. Erbiceanu). *Curierul judiciar* din 1902, No. 17.

(4) Cpr. Planiol, I, 293, *in fine;* C. G. Dissescu, *Dreptul* din 1897, No. 44, p. 347.

(5) Veḍĭ asupra acestuĭ text, R. Saleilles, *De la déclaration de volonté*, p. 251 urm. Maĭ veḍĭ încă, în privinţa bunelor mo-

In lipsa uneĭ definiţiĭ a bunelor moravurĭ, s'a decis că caracterul de imoralitate de natură a atrage nulitatea actuluĭ, este o chestie de fapt, lăsată la apreciarea suverană a instanţelor de fond ([1]). Această apreciare a judecătoruluĭ este însă cu drept cuvînt criticată, pentru-că în unele cazurĭ, poate să constitue un pericol social ([2]).

Acestea odată expuse, vom menciona câteva din legile care interesează ordinea publică şi de la care părţile nu pot deroga ([3]).

Exemple de legĭ de la care părţile nu pot deroga.

Astfel sunt: legile politice, constituţionale, administrative ([4]), penale ([5]); legile care stabilesc un imposit ([6]); acele care reguleazā starea civilă a persoanelor ([7]) şi determină

ravurĭ, art. 817, 819, 826 C. german şi art. 30 din legea de introducere a acestuĭ cod *(Einführungsgesetz)*, etc.

([1]) Curtea din Haga, Répert. Dalloz, v^o *Disp. entre vifs*, 146, nota 2; Cpr. Cas. fr. D. P. 79. 1. 78; Planiol, I, 294; Laurent, XI. 491; Fuzier-Herman, *C. civ. annoté*, *Supplément*, I, art. 6, No. 3.

([2]) Vedĭ Planiol, *loco suprà cit.*

([3]) «*Privatorum conventio juri publico non derogat*», dice Ulpian (L. 45, Dig., *De regulis juris antiqui*, 50. 17). Cpr. şi L. 6, Cod, *De pactis*, 2. 3, unde se dice: «*Pacta quæ contra leges constitutionesque, vel contra bonos mores fiunt, nullam vim habere, indubitati juris est*».

([4]) Baudry et Fourcade, I, 269; T. Huc, I, 188; C. G. Dissescu, *Dreptul* din 1897, No. 44; Neagu, I, p. 89, No. 44.

Impăcarea părţilor în unele delicte de competenţa judecătoriilor de ocoale.

([5]) Prin excepţie de la acest principiŭ, acţiunea publică se poate stinge prin împăcarea părţilor, în delictele prevědute de art. 238, 249 şi 299, § 1 C. penal, precum şi în contravenţiile prevědute şi pedepsite de art. 300 şi 396 din acelaşĭ cod, care intră în competenţa judecătoriilor de ocoale (art. 76 L. din 1896). Asupra dificultăţilor la care acest text a dat loc, vedĭ C. Botez, *Codicele de şedinţă al judec. de pace* (Botoşanĭ, 1902), p. 344 urm.—S'a decis, cu drept cuvînt, că convenţia prin care cine-va se obligă, în schimbul uneĭ sumĭ de banĭ, să împace părţile într'un proces penal, suferind pedeapsa la care eventual una din ele ar putea fi condamnată, cuprinde în sine o clausă ilicită, contrară ordineĭ publice şi principiuluĭ personalităţeĭ pedepseĭ; ca atare, decĭ, asemenea convenţie nu poate produce nicĭ-un efect. Judec. ocol. Buzĕŭ, *Curierul judiciar* din 1903, No. 10.

([6]) T. Huc, I, 188; Laurent, I, 51; F. Herman, *C. civ. annoté, Supplément*, art. 6, No. 19; Baudry et Fourcade, I, 269.

([7]) Astfel, Lipoveniĭ, ca şi ceilalţĭ locuitorĭ aĭ Dobrogeĭ, trebue să se conforme actelor stăreĭ civile prevědute de legile ţăreĭ,

capacitatea saŭ incapacitatea lor ([1]), minoritatea, majoritatea, tutela, emanciparea, interdicția, etc.; legile privitoare la moșteniri și la organisarea familieĭ (căsătorie, autoritate maritală și părintească, condiția copiilor naturalĭ, etc.); legile privitoare la condiția străinilor (art. 11 Constit. și 11 C. civ.); unele disposițiĭ privitoare la organisarea proprietățeĭ ([2]); legile privitoare la libertatea comerțuluĭ și a industrieĭ ([3]); legea asupra clauseĭ penale din 20 Fevruar 1879; legea care oprește urmărirea saŭ cesiunea lefilor și pensiilor funcționarilor plătițĭ de Stat, comună saŭ județ (art. 409, 410, modif. prin legea din 1 Iunie 1905); legea privitoare la neînstrăinarea pămînturilor clăcășeștĭ; legile privitoare la organisarea publicitățeĭ în interesul celor de al treilea (art. 1393 C. civ., 721 urm. Pr. civ.) ([4]); legile care hotărăsc principiile fundamentale ale executăreĭ silite ([5]); legile care opresc pactul comisoriŭ saŭ con-

exceptându-se de la aceste disposițiĭ numaĭ Musulmaniĭ, pentru cari s'aŭ prevĕḑut alte disposițiĭ în privința actelor stăreĭ civile. Cas. rom. Bulet. 1899, p. 1021.

([1]) Cpr. Cas. rom., *Curierul judiciar* din 1904, No. 81, punctul 2, *in medio* din speță; Cas. fr. D. P. 80. 1. 112; Thiry, I, 64, p. 67; Dalloz, *Nouv. C. civ. annoté*, I, art. 6, No. 49 urm.; F. Herman, *op.* și *loco cit.*, No. 7. Art. 1224 cuprinde o aplicare a acesteĭ regule. Veḑĭ t. VIII a Coment. noastre, p. 11.

([2]) Astfel sunt, de exemplu: art. 475, 479, 620, 702, 728, 803, 841 urm., 965, 1224—1226, 1838, etc. Cpr. Beudant, *op. cit.*, I, 120, p. 126 *(Introduction)*; Dalloz, *Nouv. C. civ. annoté*, I, art. 6, No. 60, 62.

([3]) Dalloz, *op. cit.*, 70. Cpr. C. Paris, *Pand. Périod.* 1904. 2. 243. Veḑĭ t. V a Coment. noastre, p. 144, nota 1, și t. VIII, p. 704, text și nota 2.

([4]) T. Huc, I, 186, p. 174; Arntz, I, 77; Thiry, I, 64, p. 68; Beudant, *op. cit.*, I, 120, *in fine*, p. 126.— *Contrà:* Cas. fr. (în privința art. 1393), D. P. 78. 1. 241; D. P. 79. 1. 307.

([5]) Nu s'ar putea deci în mod valid stipula că, la caz de neplata uneĭ creanțe, creditorul să intre în deplina proprietate a bunurilor debitoruluĭ, saŭ să le poată vinde fără a recurge la căile prescrise de lege. Cpr. N. Luca, *Execut. silită asupra bunurilor nemișcătoare* (Bucureștĭ, 1905), p. 378 urm. (operă precedată de prefața noastră).

Art. 495 Pr. civilă. Părțile pot însă să convină ca vînḑarea unuĭ imobil să se facă la alt tribunal de cât la acel al situațieĭ bunurilor (art. 495 Pr. civ.). Cpr. Cas. rom. Bulet. S-a II, 1874, p. 197.

tractul pignoritiv (art. 1689, 1701 C. civ., 488 C. com.) ([1]); legile care determină capacitatea de a dispune între soţĭ; care determină partea disponibilă şi reserva (art. 841 urm.); legile privitoare la libertatea individuală (proibiţia robieĭ, a servituţilor impuse persoanelor, a închiriereĭ de serviciĭ pe viaţă, etc.) ([2]); la libertatea de conştiinţă, şi la liberul exerciţiŭ al cultelor ([3]); la organisarea judecătorească (or-

([1]) Este deci nulă orĭ ce clausă prin care, din capul loculuĭ, creditorul ar fi îndrituit a-şĭ însuşi amanetul, saŭ a dispune de el fără îndeplinirea formelor legale; şi aceasta pentru ca debitorul să nu rĕmână la discreţia creditoruluĭ, care maĭ în totdeauna s'ar fi folosit de situaţia în care se găseşte debitorul, spre a-ĭ impune o asemenea condiţie, pe care debitorul ar fi primit-o cu uşurinţă, credênd că va putea plăti la timp. Dar, dacă asemenea clausă nu poate, în momentul încheiereĭ contractuluĭ, să fie impusă debitoruluĭ, nimic nu s'ar opune, cel puţin după părerea generală, ca creditorul, *posterior contractuluĭ*, atuncĭ când debitorul şi-a redobîndit libertatea sa de acţiune, să fie împuternicit a-şĭ însuşi amanetul (cpr. Baudry et Loynes, *Privil. et hypoth.*, I, 133, p. 130; Beudant, *Suretés personnelles et réelles*, I, 200, p. 178; Laurent, XXVIII, 519; Arntz, IV, 1598; T. Huc, XII, 384; Planiol, II, 2459; Cesare Vivante, *Il Codice di commercio ital. commentato*, V, art. 458, 459, No. 543, p. 390.—*Contrà:* Guillouard, *Nantissement*, 168; P. Pont, *Petits contrats*, II, 1157; Troplong, *Nantissement*, 386), saŭ a-l vinde, fără îndeplinirea vre-uneĭ formalităţĭ. Asemenea convenţie, care nu s'ar putea face din capul loculuĭ, prin contractul de amanet, este validă, dacă a fost făcută maĭ târḑiŭ, atuncĭ când debitorul nu maĭ este la discreţia creditoruluĭ, şi această soluţie este admisă atât în materie civilă cât şi în materie comercială. Cpr. Cas. rom. *Curierul judiciar* din 1903, No. 82 (cu observ. noastră); Troplong, *op. cit.*, 559; Laurent, XXVIII, 521; Guillouard, *op. cit.*, 170; P. Pont, *op. cit.*, II, 1163; Baudry et Loynes, *op. cit.*, I, 134; Répert. Sirey, v° *Gage*, 535; Pand. fr., *eod. v°*, 449 şi 584, etc. Debitorul ar putea de asemenea în urmă, şi chiar înaintea scadenţeĭ datorieĭ, însă în orĭ-ce caz, *posterior constituireĭ contractuluĭ*, să vîndă amanetul de bună credinţă şi fără fraudă, creditoruluĭ. C. Paris, *Pand. Périod.* 97. 2. 351; Laurent, XXVIII, 520; Baudry et Loynes, *op. cit.*, I, 194; Aubry et Rau, IV, § 434, p. 712; Répert. Sirey, *v° cit.*, 454; Pand. fr., *v° cit.*, 447; Troplong, *op. cit.*, 559. Art. 1689 C. civ. şi 488 C. com.

([2]) Cpr. C. G. Dissescu, *Dreptul* din 1897, No. 44; Baudry et Fourcade, I, 269; Neagu, I, p. 87, No. 22.

([3]) F. Herman, *C. civ. annoté*, *Supplément*, art. 6, No. 62, *in fine;* Baudry et Fourcade, I, 269, *in fine;* Neagu, I, p. 88, No. 30.

dinea jurisdicţiilor, competenţa *ratione materiæ*, disciplina, etc.) ([1]); legile care opresc poligamia, cercetarea paternităţeĭ ([2]), pactele succesorale, substituţiile fideicomisare ([3]), etc.; legea care declară învăţămîntul primar gratuit şi obligator pentru Românĭ (art. 1 L. din 30 April 1896) ([4]), etc.

Complectarea art. 5 prin art. 968 din C. civ.

După art. 968 din codul civil, care nu face de cât să reproducă disposiţia art. 5 din acelaşĭ cod, orĭ-ce convenţie făcută între particularĭ, avênd de obiect un act imoral şi vătămător ordineĭ publice, nu obligă la nimic şi nu produce nicĭ-un efect; căcĭ tot ce se referă la ordinea publică este afară din comerţ şi nu poate face obiectul uneĭ convenţiĭ. Aceasta este o excepţie de la principiul libertăţeĭ convenţiunilor, proclamat prin art. 969. In adevĕr, menţinerea ordineĭ publice într'un Stat civilisat este esenţială prosperităţeĭ publice, şi interesul general este maĭ presus de cât acel al individuluĭ.

Modif. legilor care nu interesează ordinea publică.

Tot din aceste texte resultă implicit că părţile pot.

([1]) F. Herman, *op. cit.*, *Supplément*, art. 6, No. 17, 22 şi 31; Baudry et Fourcade, I, 269, p. 234.

([2]) Cu-toate-că legea care interdice cercetarea paternităţeĭ (art. 307) este de ordine publică chiar internaţională, după cum am vĕdut *suprà*, p. 149, totuşĭ este validă obligaţia ce un tată natural şi-ar lua faţă de mama copiluluĭ sĕŭ natural de a-ĭ plăti o sumă de banĭ, fie sub forma uneĭ rente viagere, fie într'alt mod, pentru a contribui la sarcina creştereĭ şi stabilireĭ copiluluĭ; căcĭ causa acesteĭ obligaţiĭ nu este recunoaşterea copiluluĭ, ci repararea prejudiciuluĭ decurgênd din faptul recunoscut şi mărturisit de tată. Vedĭ în acest sens, Trib. C. Iaşĭ şi Cas. rom., *Curierul judiciar* din 1900, No. 13 (cu observaţia noastră) şi din 1901, No. 29, precum şi Bulet. Cas. 1900, p. 1441. Vedĭ şi Trib. din Tarbes, *Curierul judiciar* din 1900, No. 27 şi *Pand. Périod.* 1900. 2. 15. Cpr. Planiol. I. 2275 (ed. 1-a), 2916 (ed. a 2-a) şi 1530 (ed. a 3-a). Vedĭ şi t. V a Coment. noastre, p. 138, nota 2 şi p. 468, nota 2. Cpr. Neagu, I, p. 87, No. 24 urm.— Este însă nulă convenţia prin care un bărbat ar promite uneĭ femeĭ o sumă de banĭ pentru ca ea să întreţină saŭ să continue cu dînsul relaţiĭ nelicite. C. Bucureştĭ, *Curierul judiciar* din 1904, No. 29 şi t. V sus-citat a Coment. noastre, p. 138, nota 2.

([3]) Baudry et Fourcade, *op. şi loco cit.*; F. Herman, *op. şi loco cit.*, 21, 55; C. Bucureştĭ, *Dreptul* din 1887, No. 11. Vedĭ *suprà*, p. 137, 148, nota 1, 150, etc.

([4]) F. Herman, *op. şi loco cit.*, *Supplément*, No. 41.

prin convenţia lor, să modifice legile care nu se referă de cât la interesul lor privat ([1]). «*Regula est juris antiqui omnes licentiam habere, his, quæ pro se introducta sunt, renunciare*» (L. 29, Cod, *De pactis*, 2. 3).

Art. 1338, 1339.

Astfel, obligaţia de garanţie nefiind de esenţa, ci de natura vîndăreĭ, părţile pot s'o mărească, s'o micşoreze, saŭ s'o şteargă cu desăvîrşire (art. 1338), fără însă ca vîndĕtorul să se poată sustrage de la rĕspunderea care ar resulta din faptul sĕŭ personal (art. 1339) ([2]).

Art. 13, 1460, 1461, etc.

Se poate, de asemenea, deroga de la art. 13, renunţând la beneficiul conferit de acest text ([3]); de la art. 1460, 1461 C. civ., punêndu-se casurile fortuite ordinare şi extraordinare în sarcina locataruluĭ (art. 1156) ([4]).

Renunţarea la compensaţia legală. Controversă.

Tot astfel, părţile pot să renunţe fie în mod expres, fie tacitamente, la compensaţia legală, înaintea îndeplinireĭ eĭ. Este adevărat că nu se poate renunţa la o moştenire viitoare nedeschisă încă (art. 702, 965 § 2 şi 1226) ([5]), nicĭ la o prescripţie neîndeplinită încă (art. 1838); însă aceste disposiţiĭ se întemeiază pe motive de ordine publică, şi nu aŭ ce căuta în specie, fiind-că compensaţia nu este şi nu poate fi supusă uneĭ excepţiĭ de asemenea natură, pentru-că este de ordine pur privată, şi a fost înfiinţată în interesul părţilor, *propter reciprocam utilitatem* ([6]).

Suspendarea cursuluĭ prescripţieĭ.

Părţile pot să suspende pentru un timp determinat cursul prescripţieĭ; aceasta nu însemnează a renunţa la o

([1]) Veḑĭ t. VIII a Coment. noastre, p. 703, text şi nota 3.

([2]) Veḑĭ t. VIII a Coment. noastre, p. 707 urm. — Nu se poate, de asemenea, stipula de maĭ înainte ca cine-va să nu rĕspundă de dolul sĕŭ *(ne dolus præstetur)*, saŭ de *culpa lata*. Cas. fr. D. P. 76. 1. 449. Veḑĭ şi t. VIII a Coment. noastre, p. 707, nota 5; t. VI, p. 306, nota 3 şi p. 381; t. V, p. 135, text şi nota 3; p. 501, 502, text şi nota 1; p. 514, 538, etc.

([3]) Cpr. C. Bucureştĭ, *Dreptul* din 1890, No. 6. Veḑĭ *infrà*, explic. art. 13.

([4]) Cas. rom. Bulet. 1895, p. 876, şi *Curierul judiciar* din 1895, No. 27; Baudry et Barde, *Oblig.*, I, 464; Baudry et Wahl, *Louage*, I, 406 urm. (ed. a 2-a).

([5]) Asupra chestiuneĭ de a se şti dacă disposiţiile care opresc pactele succesorale, se opun saŭ nu la aplicarea în România a uneĭ legĭ străine care le ar admite, veḑĭ *suprà*, p. 150.

([6]) Cpr. Planiol, II, 593. Veḑĭ autoriĭ citaţĭ în t. VI a Coment. noastre, p. 786, nota 2, unde se arată controversa.

prescripţie neîndeplinită ([1]), renunţare oprită de art. 1838 din codul civil ([2]).

Incompetenţa ratione personæ şi materiæ. Art. 109 Pr. civ.

Din cele maĭ sus expuse resultă că părţile pot să deroage de la regulele de competenţă *ratione personæ* ([3]), nu însă şi de la acelea *ratione materiæ*, care interesează ordinea publică. Chestiunea incompetenţeĭ poate fi rădicată, în acest din urmă caz, în orĭ-ce stare s'ar găsi pricina, şi înaintea Curţeĭ de casaţie, chiar din oficiŭ, şi chiar dacă părţile ar fi consimţit a fi judecate de o instanţă necompetentă (art. 109 Pr. civ.) ([4]).

([1]) Cas. belg. Sirey. 95. 4. 19; D. P. 96. 2. 169, şi *Curierul judiciar* din 1901, No. 42 (cu observ. noastră): Cas. fr. D. P. 70. 1. 309; Sirey. 71. 1, 137: C. Toulouse, D. P. 68. 2. 108; Sirey. 71. 2. 156. Vedĭ în acelaşĭ sens. Baudry et Tissier, *Prescription*. 63; Troplong, *Idem*, I, 45; Laurent, XXXII, 185; Leroux de Bretagne, *Prescription*, I. 596; Guillouard, *Idem*, I, 170.—Cu-toate-acestea, sunt autorĭ carĭ susţin că nu există alte cause de suspendare a prescripţieĭ de cât acele arătate de lege. Cpr. Marcadé, *Prescription*, art. 2251, No. 1, p. 150 urm.: Mourlon, III, 1893. Vedĭ şi Aubry et Rau, II, § 214, p. 499 urm. (ed. a 5-a).

Motivele art. 1838, şi dreptul străin.

([2]) Legea opreşte renunţarea la prescripţie înainte de îndeplinirea eĭ, pentru-că creditorul n'ar lipsi maĭ nicĭ odată de a impune debitoruluĭ imprescriptibilitatea, aşa că prescripţia ar deveni ilusorie. Cpr. Cas. rom. Bulet. S-a II, 1892, p. 816. Vedĭ şi Trib. Ilfov, *Dreptul* din 1891, No. 50, considerent de la p. 397, coloana 2. De aceea, soluţia art. 1838 din codul nostru este admisă în maĭ toate legislaţiile străine. Cpr. art. 1502 C. austriac (1972 C. Calimach), art. 2107 C. italian, art. 1984 C. olandez, art. 1935 C. spaniol, art. 508 C. portughez, art. 225 C. german, etc.—*Contrà: Allgemeines Landrecht für die Preussischen Staaten*, 1, 9 *(von der Verährung)*, § 565.

Stipul. uneĭ prescripţiĭ maĭ lungĭ de cât acea statornicită de lege.

Cât pentru chestiunea de a se şti dacă părţile pot stipula o prescripţie maĭ lungă saŭ maĭ scurtă de cât acea prescrisă de lege, vedĭ t. VII a Coment. noastre, p. 373, nota 2. Vedĭ şi observaţia ce am publicat în *Curierul judiciar*, 1901, No. 42.

([3]) Părţile pot, decĭ, să renunţe la competenţa tribunalelor pămîntene, în beneficiul uneĭ jurisdicţiĭ excepţionale străine, şi aceasta atât în mod expres cât şi tacitamente, prin rînduirea unuĭ advocat saŭ curator, cu-toate-că chestiunea este controversată. Vedĭ decisiile citate într'un sens şi în altul în t. VII a Coment. noastre, p. 466, nota 1. Vedĭ şi *infrà*, explic. art. 14, *in fine*. Cpr. Neagu, I, p. 90, No. 50 urm.—*Contrà:* Nacu, I, No. 40, p. 161.

([4]) Cpr. Trib. Dolj. *Dreptul* din 1884, No. 73; Cas. rom., *Dreptul* din 1905, No. 76.

In cât priveşte însă tribunalele de prima instanţă, civile saŭ comerciale, art. 108 din Pr. civ., admiţênd plenitudinea lor de jurisdicţie, dispune că incompetenţa este acoperită de câte-orĭ nu este propusă în prima instanţă, înaintea orĭ-căreĭ apărărĭ asupra fonduluĭ; de unde resultă că, de câte-orĭ o afacere comercială s'a judecat de tribunalul civil, saŭ o afacere civilă, de tribunalul comercial, incompetenţa nu maĭ poate fi propusă la Curtea de apel. Tribunalele comerciale, compunêndu-se astădĭ cu aceleaşĭ elemente din care se compun şi tribunalele civile (art. 21 L. org. judec. din 1 Sept. 1890) [1], de aicĭ urmează că soluţia admisă prin noul art. 108 din Proced. civ. actuală, care a rĕmas neschimbat în noul proiect de revisuire a acestuĭ cod (art. 89—95), este raţională [2]. Art. 108 Pr. civilă.

---

[1] Vedĭ în această privinţă discursul ce am rostit în Camera deputaţilor, cu ocasia discuţieĭ art. 21 din legea organ. jud. (*M. of.*, No. 84 din 16 Maiŭ 1890, p. 1655 urm., desbat. Camereĭ).

[2] Cpr. G. G. Mironescu, *Analisa nouluĭ cod de procedură civilă* (Bucureştĭ, 1904), p. 188.—Se naşte însă întrebarea: care este termenul de apel saŭ de recurs, în casul când tribunalul civil judecă o afacere comercială, saŭ acel comercial, o afacere civilă? Cu alte cuvinte, aceste termene vor fi calculate după natura afacereĭ, saŭ după instanţa care a judecat-o? Chestiunea are mare însemnătate practică, pentru-că, în materie comercială, termenele sunt maĭ scurte şi curg fără comunicare, de câte-orĭ sentinţa saŭ decisia se pronunţă în contradictoriŭ (art. 904, 905 C. com.). Calcularea termenuluĭ de apel saŭ de recurs.

După art. 96 din noul proiect de revisuire al coduluĭ de procedură civilă, care a rĕmas în cartoanele Ministeruluĭ de justiţie, apelul şi recursul în casaţie se socotesc *după instanţa care a judecat procesul*, soluţie pe care d-l Em. Porumbaru a susţinut-o în Senat, cu ocasia discuţieĭ art. 108 din Procedura actuală, şi la care Ministrul justiţieĭ n'a rĕspuns în termenĭ precişĭ (vedĭ *Pr. civ.*, ed. oficială, desb. Senatuluĭ, pag. 366). Curtea de casaţie, S-a II-a, într'un proces în care am susţinut noĭ înşine recursul (25 Octombrie 1904), a decis însă că apelul şi recursul se calculează după cuprinsul acţiuneĭ şi natura afacereĭ, atuncĭ maĭ cu samă când în hotărîrea atacată nu se discută dacă afacerea este civilă saŭ comercială. Vedĭ *Curierul judiciar* din 1905, No. 84. Considerentele acesteĭ decisiĭ sunt reproduse şi de d-l Mironescu, *op. cit.*, p. 190, 191, *ad notam*. Cpr. şi alte decisiĭ a C. de casaţie şi a C. din Bucureştĭ, *Curierul judiciar* din 1904, No. 69. Vedĭ şi G. G. Mironescu, *op. cit.*, p. 188—190. Proiectul de revis. al Pr. civ. Art. 96.

Renunțarea la apel.

In principiŭ, se poate renunța la dreptul de apel, și aceasta după cum vom vedea, chiar in materie de divorț, de și în această din urmă privință chestiunea este controversată (1). In adevĕr, al doilea grad de jurisdicție fiind înființat într'un interes privat (2), asemenea renunțare ar fi validă chiar dacă ar fi făcută înainte de darea hotărîreĭ primeĭ instanțe, saŭ de începerea litigiuluĭ. Este decĭ validă clausa prin care părțile, cu ocasia încheiereĭ unuĭ contract, stipulează că hotărîrea ce se va da de prima instanță va fi fără drept de apel (3).

Renunțarea la recurs.

Se poate, de asemenea, renunța la recursul în casație, o asemenea renunțare nefiind contrară ordineĭ publice (4).

Renunțarea la primul grad de jurisdicție. Inadmisibilitate.

Nu se poate însă renunța la beneficiul primuluĭ grad de jurisdicție, spre a fi judecat de a dreptul de Curte, pentru-că o Curte nu se poate pronunța, fără a comite un exces de putere, asupra uneĭ afacerĭ care n'ar fi fost judecată în prima instanță (5).

---

(1) Vedĭ *infrà*, explic. art. 244, 245. Cpr. Neagu, I, p. 86, No. 17 și p. 466, No. 27.

(2) Chestiunea de a se ști dacă un apel este saŭ nu în termen, fiind însă de ordine publică, poate chiar din oficiŭ fi rădicată în orĭ-ce stare a procesuluĭ; iar dovada că apelul este în termen incumbă părțeĭ apelante. Cas. rom. Bulet. 1898. p. 69. Cpr. Bulet. 1890, p. 1903 și C. Galațĭ, *Dreptul* din 1905. No. 5. Vedĭ și Tratatul nostru în limba franceză, pag. 316, text și nota 1, precum și B. M. Missir, *Dreptul* din 1873, No. 61. Aceeașĭ soluție este admisă și în materie corecțională. C. Paris, *Dreptul* din 1882, No. 12.

(3) Trib. Ilfov, *Dreptul* din 1890, No. 8. Cas. fr. D. P. 56. 1. 9.— *Contrà:* C. Paris, D. P. 56. 2. 78.

(4) Cas. rom. *Dreptul* din 1879, No. 32, p, 265, și Bulet. S-a I, 1879, pag. 85.

«Considerând, dice această decisie, că nu există nicĭ-un cuvint pentru care o stipulație de renunțare anticipată la recurs să nu fie validă; că, precum ordinea publică nu e întru nimic vătămată prin o renunțare la recurs făcută posterior dăreĭ hotărîreĭ, tot astfel ea nu este câtușĭ de puțin atinsă printr'o renunțare anticipată; căcĭ numaĭ părților, în interesul lor privat, li s'a acordat de lege facultatea de a recurge in casație, în vreme ce, in interesul general și public, numaĭ Ministerul justițieĭ și Procurorul general de pe lângă această Curte aŭ misiunea de a denunța Inalteĭ Curțĭ hotărîrile judecătoreștĭ contrare legeĭ».

(5) Toullier-Duvergier, I, partea I, 104; Répert. Dalloz, *v°* *Degré de juridiction,* 494. Cpr. Cas. fr. Sirey, 91. 1. 513.—*Contrà:*

Debitorul, care poate renunţa la punerea în întârdiere (art. 1079), nu poate în mod valid să renunţe la comandamentul prealabil, ce trebue să preceadă orĭ-ce urmărire imobiliară (art. 496 urm. Pr. civ.): 1° pentru că comandamentul face parte din urmărire.(1), şi 2° pentru-că legiuitorul a îngrădit urmărirea imobiliară de multe formalităţĭ, în scopul ca debitorul să nu poată fi uşor expropriat, şi pentru ca el să poată avea destul timp spre a găsi baniĭ necesarĭ la plata datoriilor sale. Renunţarea la comandamentul prealabil.

El nu poate, de asemenea, cel puţin după uniĭ, să renunţe de maĭ înainte la termenul de graţie, pe care pot să-l acorde judecătoriĭ (art. 1101), pentru-că acest termen se întemeiază pe consideraţiĭ de umanitate şi are în vedere un interes general (2). Renunţarea la termenul de graţie. Controversă.

Părţile pot însă, printr'o convenţie expresă, să admită proba testimonială într'o causă în care această dovadă nu este admisă de lege, pentru-că dacă legiuitorul ar fi înţeles, aşa precum pe nedrept susţin uniĭ, a lua mĕsurĭ întru apărarea societăţeĭ în contra marturilor mincinoşĭ, apoĭ de sigur, el ar fi oprit cu totul acest mijloc de probă, în loc de a-l admite fără nicĭ-o restricţie în materie comercială (art. 46 C. com.), şi chiar în materie civilă, când există un început de dovadă scrisă (art. 1197) (3). Proba testimonială. Controversă.

Cas. fr. D. P. 55. 1. 133.– Părţile n'ar putea, de asemenea, să convină ca apelul făcut în contra uneĭ sentinţe a tribunaluluĭ de Ilfov, bună oară, să se judece de altă Curte de cât de acea din Bucureştĭ, pentru-că convenţia lor n'ar putea să dea uneĭ Curţĭ dreptul de a infirma saŭ confirma sentinţa unuĭ tribunal, care nu cade în resortul eĭ.—Părţile pot însă să convină ca contestaţia de competenţa unuĭ tribunal, să se judece de alt tribunal din ţară de acelaşĭ grad. Aceasta se numeşte *a proroga jurisdicţia*. Cpr. Toullier-Duvergier, I, partea 1, 103.

(1) Cpr. Cas. fr. Répert. Dalloz, *Vente publique d'immeubles*, 1007, nota 1.—*Contrà:* Cas. fr. si C. Douai, D. P. 54. 1. 227; D. P. 59. 2. 63; Trib. Angers, D. P. 49. 3. 96; Carré-Chauveau, *Lois de la procéd. civile, Supplément*. V, partea, I, *Quest*. 2200.

(2) Cpr. Planiol, II, 371; T. Huc, VIII, 34. Cu-toate-acestea, chestia este controversată. Vedĭ autoriĭ citaţĭ într'un sens şi în altul în t. VI a Coment. noastre, p. 506, nota 1.

(3) Vedĭ autorităţile citate într'un sens şi în altul în t. VII a Coment. noastre, p. 268, text şi notele 1—3. Cpr. în sensul nostru, C. Dijon, Sirey, 1905. 2. 261.—*Contrà:* Trib. Ialomiţa şi Luxemburg, *Dreptul* din 1886, No. 9; Sirey, 93. 4. 23.

Inalienabilitatea fonduluĭ dotal. Art. 1252.

Soţiĭ pot, de asemenea, să renunţe la inalienabilitatea fonduluĭ dotal (art. 1252), ceea ce dovedeşte că inalienabilitatea nu maĭ este astădĭ de ordine publică ca la Romanĭ ([1]).

Renunţarea la inscripţia luată de femeea măritată.

Femeea nu poate însă să renunţe, nicĭ în favoarea bărbatuluĭ, nicĭ în favoarea unuĭ terţiŭ, la inscripţia ipotecară luată în averea bărbatuluĭ sĕŭ, pentru asigurarea doteĭ sale alienabile (art. 1281, 1760) ([2]).

Schimbarea convenţiilor matrimoniale; obligaţia de credinţă, sprijin, ajutor, etc.

Soţiĭ nu pot, de asemenea, să convină că, în timpul căsătorieĭ, vor schimba convenţiile lor matrimoniale (art. 1229 urm.) ([3]), nicĭ că vor trăi separaţĭ unul de altul ([4]): că vor fi scutiţĭ de obligaţia de credinţă, sprijin şi ajutor ([5]); că nu-şĭ vor alimenta, întreţine şi creşte copiiĭ; că femeea va fi incapabilă de a se obliga către terţiĭ, chiar cu autorisarea bărbatuluĭ saŭ a justiţieĭ ([6]); că femeea nu va urma condiţia bărbatuluĭ (art. 12 şi 19) ([7]), etc.

Delegarea putereĭ maritale, altuia.

S'a decis de asemenea, cu drept cuvînt, că bărbatul nu poate să delege unuĭ terţiŭ dreptul de a autorisa pe femee a face un act juridic supus autorităţeĭ maritale ([8]). In adevĕr, numaĭ bărbatul poate să exercite autoritatea maritală şi să aprecieze utilitatea saŭ inutilitatea actuluĭ pentru care autorisarea este cerută.

Autoris. femeeĭ printr'un mandatar.

Bărbatul ar putea însă să-şĭ autorize femeea printr'un mandatar, însărcinat de a o representa pentru unul saŭ maĭ multe acte speciale determinate prin mandat ([9]).

([1]) Vedĭ t. VIII a Coment. noastre, p. 261 urm.

([2]) Cas. rom. *Curierul judiciar* din 1901, No. 85, şi *Dreptul* din 1902, No. 79. *Idem, Curierul judiciar* din 1905, No. 2 şi *Dreptul* din acelaşĭ an, No. 71.—*Contrà:* C. Iaşĭ (decisie casată), *Curierul judiciar* din 1901, No. 85, şi *Dreptul* din 1902, No. 8. Vedĭ şi t. VIII a Coment. noastre, p. 528 urm.

([3]) Baudry-Lacantinerie, III, 18.

([4]) Vedĭ t. VIII a Coment. noastre, p. 10 şi 12; Neagu, I, p. 86, No. 12 şi p. 198, No. 10; C. Gand, *C. judiciar*, 1905, No. 83.

([5]) Vedĭ t. VIII, *loco cit.*, p. 10, 12 urm.

([6]) Vedĭ t. VIII sus-citat, p. 11; F. Herman, *C. civ. annoté, Supplément,* I, art. 6, No. 9 urm.; T. Huc, I, 190.

([7]) Vedĭ *infrà*, explic. art. 12, unde se va vedea că chestia este cu-toate-acestea controversată.

([8]) Cas. fr. D. P. 77. 1. 101; Sirey, 77. 1. 215; Demolombe, IV. 209; Pand. fr., *Mariage*, I, 2075; T. Huc, I, 190, p. 178; F. Herman, *op. cit.*, *Supplément*, art. 6, No. 10.

([9]) Cas. fr. *loco cit.;* Cpr. Demolombe, *loco cit.;* Baudry et Fourcade, II, 2248. Vedĭ *infrà*, explic. art. 206.

Părintele nu poate renunţa la puterea părintească, la administraţia legală ([1]), şi după majoritatea autorilor, nicĭ chiar la usufructul legal ([2]). Renunţarea la puterea părintească, etc.

El nu poate să renunţe la dreptul de a dirigui educaţia morală, intelectuală şi religioasă a copiilor seĭ ([3]), etc. Educaţia copiilor.

Despre nulităţĭ ([4]).

Legiuitorul nu ne spune care este soarta convenţiilor particulare derogatoare de la legile ce interesează ordinea publică şi bunele moravurĭ; însă nu maĭ rĕmâne îndoială că el a înţeles să le lovească de nulitate. Sancţiunea art. 5. Nulitatea.

Neobservarea disposiţiilor legeĭ are, decĭ, de sancţiune anularea actuluĭ juridic; însă trebue să observăm că numaĭ legiuitorul are dreptul de a înfiinţa o nulitate. Acesta este sensul vechiuluĭ adagiŭ: *Nulităţile sunt odioase.*

Nulitatea este textuală, formală saŭ expresă, de câte orĭ legea o prevede anume. Astfel sunt nulităţile prevĕdute de art. 448, 803, 822, 823, 886, 966, 1089 (modificat prin L. asupra clauseĭ penale din 20 Fevruar 1879), 1168, 1228, 1308, 1309, 1339, 1689, 1701, 1714, 1715, 1716, etc. din codul civil; de art. 69, 76, 410, 501, 512, etc. din Pr. civ.; de art. 488, 724, etc. C. com.; de art. 1 din L. de la 1879 pentru menţinerea şi executarea art. 7 din legea rurală de la 1864, etc. Nulităţĭ exprese.

Dacă, din contra, nulitatea nu este anume prevĕdută de lege, ci resultă numaĭ din spiritul eĭ, atuncĭ nulitatea este *virtuală* saŭ *tacită;* şi este de principiŭ că legile *proibitive* ([5]) aŭ maĭ toate, ca consecinţă, nulitatea actuluĭ făcut fără îndeplinirea formelor prescrise de lege, chiar dacă nulitatea n'ar fi anume prevĕdută ([6]). Nulităţĭ virtuale saŭ tacite. Legile proibitive.

([1]) Vedĭ *infrà,* explic. art. 343, şi t. VIII, p. 14, nota 1.

([2]) Vedĭ autorităţile citate în t. VIII sus-citat, p. 14, nota 2.

([3]) Vedĭ, în privinţa educaţieĭ religioase, t. VIII a Coment. noastre, p. 14 urm. şi *infrà,* explic. art. 185. Educaţia religioasă.

([4]) Vedĭ asupra materieĭ nulităţilor, Solon, *Théorie de la nullité des conventions et des actes de tout genre, en matière civile* (2 vol.. Paris, 1835).

([5]) Vedĭ în privinţa legilor proibitive, *suprà,* p. 37.

([6]) Cpr. Savigny, *System des heutigen römischen Rechts,* I, § 37, p. 239 (ed. germ.); Laurent, I, 59 urm.; Merlin, *Quest. de droit,*

Această teorie se întemeiază pe o constituţie a împăraţilor Teodosie şi Valentinian (1), şi era formal admisă de legiuitorul francez în cartea preliminară a coduluĭ civil, care a fost eliminată ca inutilă, şi care avea următoarea disposiţie: «Legile proibitive atrag de drept nulitatea, cu toate-că această nulitate n'a fost anume prevĕḑută» (art. 6, tit. IV). (Cpr. Planiol, I, 337).

Art. 197, 199. Aşa, de exemplu, art. 197 şi 199 din codul civil nu pronunţă expres nulitatea actelor făcute de o femee măritată fără autorisarea bărbatuluĭ saŭ a justiţieĭ, însă presupun nulitatea, pentru-că proibiţiile statornicite de aceste texte sunt înfiinţate într'un interes general şi de ordine publică, şi dovadă că e aşa este art. 207, care declară că nulitatea, în asemenea caz, este relativă.

Art. 1225, 1226. Tot pentru aceleaşĭ motive, trebue să decidem că convenţiile ce soţiĭ ar face în contra disposiţiilor art. 1225 şi

t. V, v° *Nullité*, § 1. No. 6, p. 660 urm. (ed. a 5-a, 1829); Cas. rom. (în privinţa proibiţieĭ de a se dobîndi imobile rurale de către străinĭ). Bulet. 1892, p. 464, 465.—*Contrà:* Toullier-Duvergier, *Le dr. civ. fr.*, IV, partea I, 491 — 497. Veḑĭ şi Thiry, III, 95. După aceştĭ autorĭ, legiuitorul n'ar fi înţeles a anula actul făcut în contra proibiţiilor sale, atuncĭ când el s'ar fi mărginit numaĭ a opri pur şi simplu un lucru, fără a adăoga o clausă iritantă, adecă clausa nulităţeĭ, după cum fac maĭ multe texte din codul civil. (V. de ex. art. 803). Teoria luĭ Toullier, combătută de adnotatorul sĕŭ Duvergier (v. No. 497, p. 372, nota a) nu ni se pare însă admisibilă, pentru-că de câte-orĭ legiuitorul opreşte un fapt, trebue să existe motive puternice care să-l aducă la această necesitate: de unde resultă că proibiţia nu poate să rĕmână fără sancţiune. A pune, decĭ, în principiŭ ca actul făcut în contra proibiţiilor legeĭ trebue să rĕmână în picioare, de câte orĭ nulitatea nu este formal prevĕḑută, însemnează a ḑice că legea nu maĭ este o regulă obligatorie, ci numaĭ un simplu sfat. Şi apoĭ, nicĭ nu se poate pricepe cum legiuitorul ar fi făcut atâtea legĭ proibitive, dacă ar fi înţeles că aceste legĭ să nu aibă nicĭ-o sancţiune şi să poată fi ḑilnic călcate în picioare. Teoria luĭ Toullier are aceasta de greşit că înlesneşte călcarea legeĭ, în loc de a îndemna la ascultarea eĭ; şi ştiut este că respectarea legilor este temelia întreguluĭ aşeḑămînt social.

(1) L. 5, Cod. *De legibus*, 1. 14. Această constituţie este tradusă în Laurent, I, 59.

1226 din codul civil ar fi nule, cu-toate-că aceste texte nu pronunţă anume nulitatea. (Cpr. Laurent, I, 61).

Motivele pentru care legile proibitive aŭ de efect nulitatea actuluĭ.

Din cele maĭ sus expuse resultă că formula proibitivă aduce, în regulă generală, nulitatea actuluĭ făcut în dispreţul legeĭ, pentru-că proibiţia implică în genere un interes obştesc, care este maĭ presus de cât interesul particularilor. Codul civil cuprinde maĭ multe disposiţiĭ proibitive a căror călcare aduce, ca consecinţă, nulitatea actuluĭ oprit de lege. Astfel, sunt: art. 4, care deosebeşte puterea judecătorească de acea legiuitoare; art. 310 şi 311, care determină condiţiile adopţiuneĭ; art. 407, 408, 413, 1706 şi 1771, care statornicesc oare-care garanţiĭ în favoarea incapabililor; art. 702, 965 şi 1226 care, ca şi codul Calimach (art. 1032), opresc pactele succesorale, adecă convenţiile relative la o moştenire nedeschisă încă; art. 806, 807, 857 şi 938; art. 1230, 1650, 1833, etc., care constituesc nişte disposiţiĭ de interes general înfiinţate în favoarea celor de al treilea; art. 113, 795, 1179, 1838, 1840, etc. In toate aceste casurĭ, actul este nul, cu-toate-că legea nu pronunţă expres nulitatea, pentru-că asemenea nulitate este imperios cerută de interesul general care predomneşte în causă.

Legile proibitive care nu atrag nulitatea actuluĭ. Interes privat.

Dar, dacă formula proibitivă atrage nulitatea actuluĭ, de câte-orĭ este în joc interesul general, nulitatea nu va maĭ avea loc de câte-orĭ interesul privat va predomina în causă. Astfel, cu-toate-că art. 210, 277 şi 279 stabilesc în mod proibitiv oare-care împedecărĭ la căsătorie, totuşĭ căsătoria contractată în contra acestor disposiţiĭ nu va fi nulă, pentru-că căsătoria nu se poate anula de cât în casurile anume statornicite de lege (1).

Art. 612, 613, 1444, 1518, etc.

De asemenea, părţile pot să deroage de la art. 1444 şi 1518, pentru-că este vorba, în specie de un interes privat, iar nu de un interes public. Vedĭ art. 612 şi 613 de la care iarăşĭ părţile pot deroga, pentru aceleaşĭ motive.

Art. 735 Pr. civilă.

In cât priveşte actele de procedură, neobservarea unuĭ text fie imperativ, fie proibitiv, nu atrage nulitatea actuluĭ făcut contra prescripţiilor acestuĭ text, de cât atuncĭ când nulitatea e formal admisă de lege (art. 735, § 3 Pr. civ.) (2).

---

(1) Cpr. Planiol, I, 337. Vedĭ *infrà*, explic. art. 210, 277, 279, etc.
(2) Astfel, de şi art. 326 din Pr. civ. dispune că copia saŭ dis-

Rĕmâne însă bine înţeles că această regulă trebueşte mărginită numaĭ la actele de procedură ([1]).

Legile imperative.

Până acum am vorbit numaĭ de legile proibitive. Ce trebue să decidem în privinţa legilor imperative? Când legea imperativă se reduce la o proibiţie, se înţelege că aceleaşĭ principiĭ sunt aplicabile, şi că nulitatea va trebui să fie admisă de judecătorĭ.

Din faptul că orĭ-ce lege este imperativă, în acest sens că legea este expresiunea voinţeĭ generale, n'ar trebui să conchidem, că tot ce este contrariŭ legeĭ trebue să fie nul, pentru-că numaĭ în materia testamentelor, toate formalităţile sunt prescrise sub pedeapsă de nulitate (art. 886). In celelalte materiĭ, de pildă: la căsătorie, legea este când imperativă, când proibitivă, şi nu are în totdeauna de sancţiune nulitatea actuluĭ oprit saŭ poruncit. Legea prescrie, de asemenea, o mulţime de formalităţĭ pentru redactarea actelor stăreĭ civile (art. 21—86), pronunţând chiar pedepse contra funcţionarilor, şi câte odată chiar contra particularilor cari nu s'ar fi conformat legeĭ; şi cu-toate-acestea, neobservarea acestor formalităţĭ nu atrage une-orĭ nulitatea actelor iregulare, pentru-că se presupune că aceasta a fost voinţa legiuitoruluĭ. (Cpr. Planiol, I, 337, *in fine*).

Formalităţile substanţiale şi accidentale.

Va să ḑică, în unele casurĭ, actul făcut în contra legeĭ va fi nul, iar în altele el va fi valid, după cum a fost

---

positivul hotărîreĭ atacate cu apel trebue să se alătureze pe lângă petiţia de apel, totuşĭ apelul n'ar fi nul dacă nu s'a observat această formalitate.—In privinţa recursuluĭ în casaţie însă, Ministrul justiţieĭ a declarat, la întrebarea ce i-am pus în Senat (şedinţa din 26 Maiŭ 1905), că recursul în casaţie este nul dacă, pe lângă petiţia de recurs, nu se alătureză copia de pe decisia atacată. Veḑĭ *Monit. oficial* (desbaterile Senatuluĭ), No. 53 din 6 Iulie 1905, p. 664, coloana 2.

Art. 78 L. judec. de ocoale.

([1]) Sănd. Nănoveanu, *Proced. civ.*, p. 1429.—Sunt şi acte de procedură care vor trebui să fie anulate, de şi legea nu pronunţă expres nulitatea. Astfel, nu maĭ rĕmâne îndoială că cererea introductivă de instanţă, făcută înaintea judecătoruluĭ de pace, va fi nulă, dacă nu va cuprinde numele reclamantuluĭ saŭ nu va arăta obiectul reclamaţiuneĭ, de şi art. 78 din legea judec. de pace nu prevede asemenea nulitate. (Cpr. art. 69 Pr. civ., unde nulitatea se vede anume prevĕḑută pentru aceste motive). Veḑĭ C. Botez, *Codicele de şedinţă al judec. de pace*, p. 387, 388.

voinţa legiuitoruluĭ. Când, deci, legiuitorul tace asupra nulităţeĭ, judecătorul este dator să facă distincţiunea pe care legiuitorul ar fi trebuit s'o facă el însuşĭ, cercetând dacă a înţeles să creeze o nulitate virtuală, saŭ nu. De aicĭ doctrina universalmente admisă asupra formalităţilor *substanţiale* şi *accidentale*. De câte orĭ, decĭ, actul va fi lipsit de formele esenţiale saŭ substanţiale, adecă: de acele forme care constituesc esenţialmente substanţa sa *(substantia rei)*, fără de care el nu poate să aibă fiinţă, de atâtea orĭ el va trebui să fie anulat, şi anularea, în asemenea caz, se va admite de judecătorĭ, chiar dacă legea nu cuprinde o *clausă iritantă* (1) care să pronunţe nulitatea, pentru-că aceste formalităţĭ implică de la sine nulitatea (2). Astfel, o donaţiune este nulă, dacă este lipsită de forma autenticităţeĭ, pentru-că fără această formă, donaţiunea nu poate să aibă fiinţă (3). *Forma dat esse rei.* (art. 813 şi 1168).

De asemenea, ipoteca convenţională ar fi nulă, dacă n'a fost înscrisă în registrele tribun. situaţiuneĭ bunurilor, potrivit art. 1780 C. civ. şi 721 Pr. civ., pentru-că inscripţiunea organizează publicitatea, unul din elementele esenţiale ale regimuluĭ ipotecar. Actul nu va fi însă anulat dacă îĭ lipseşte numaĭ o formalitate *accidentală*, care nu este neapărată pentru fiinţa şi existenţa sa.

Alegerea de domiciliŭ. Art. 1781. Controversă.

Astfel, omisiunea în inscripţia ipotecară a alegereĭ de domiciliŭ, din partea creditoruluĭ, nu atrage nulitatea ipotecei, de şi această formalitate este prescrisă în mod imperativ de art. 1781 C. civ., pentru-că asemenea formalitate nu este substanţială (4). In unele casurĭ însă, ale-

(1) Cuvîntul *irritum*, la Romanĭ, urmat de verbul *esse*, era sinonim cu expresiunile «*non jure factum*». Vedĭ Mârzescu, *Maximele dreptuluĭ roman*, partea I, p. 146, nota 1.
(2) Cpr. Laurent, I, 67, 68; Thiry, III, 95, *in fine*, p. 122.
(3) Curtea din Iaşĭ, *Dreptul*, 1881, No. 4. Este adevărat că această decisie a fost casată (Vedĭ *Dreptul*, *loco cit.* şi Bulet. S-a I, 1880, p. 342), sub cuvînt că forma autentică n'ar fi prescrisă de lege pentru donaţiunile între viĭ, sub pedeapsă de nulitate, nicĭ ordonată în mod proibitiv; însă decisia Casaţieĭ calcă în picioare principiile cele maĭ elementare ale dreptuluĭ.
(4) Cas. rom. *Curierul judiciar* din 1898, No. 26; *Dreptul* din acelaşĭ an, No. 47 şi Bulet. 1898, p. 685; C. Bucureştĭ şi Galaţĭ, *Dreptul* din 1884, No. 29, şi din 1895, No. 38; Nacu,

gerea de domiciliŭ este prescrisă sub pedeapsă de nulitate [1].

Intervenţia justiţieĭ.

Când legiuitorul declară un act nul, acest act nu este nicĭ-odată nul *ipso jure*, ci numaĭ anulabil; ceea ce însemnează că nulitatea trebue în totdeauna să fie pronunţată saŭ cel puţin constatată de justiţie [2]. *Nullités de plein droit n'ont lieu,* ḑice un vechiŭ adagiŭ. In adevĕr, nulităţile, statornicite chiar într'un interes public, sunt privitoare la interesele private ale părţilor, în cât este just ca particularii să fie nevoiţĭ a cere de la justiţie anularea actelor contrare interesuluĭ lor. Aceasta este adevĕrat chiar când actul este declarat nul *de drept,* ca în casul art. 448 § 2, pentru actele făcute de un interḑis. Acest text nu însemnează, în adevĕr, că actele făcute de interḑis, în urma publicăreĭ hotărîreĭ de interdicţie, sunt nule, fără nicĭ-o judecată, ci că justiţia va trebui neapărat să pronunţe nulitatea de câte-orĭ art. 448 a fost nesocotit; şi dovadă că acesta este sensul legeĭ, este art. 1900, după care ac-

III, p. 749, No. 315; T. Huc, XIII, 328.—Chestiunea este cu toate acestea controversată, şi în sensul nulităţeĭ se pronunţă: Massé-Vergé (V, § 814, p. 216, nota 5), Laurent (XXXI, 48), Guillouard *(Privil. et hyphoth.,* III, 1203 urm.), etc. Veḑĭ t. VI a Coment. noastre, p. 559, nota 3.

(1) Veḑĭ, de exemplu, art. 72 din legea timbruluĭ; art. 4 şi 12 L. asupra proprietarilor din 30 Martie 1903. Veḑĭ *infrà,* explicarea art. 97.

(2) Cpr. C. Bordeaux, Sirey, 84. 2. 201 şi D. P. 88. 1. p. 162. primul considerent. «După o regulă generală de drept, ḑice această decisie, confirmată de Curtea de casaţie, nulităţile, *fie ele absolute saŭ substanţiale şi chiar de ordine publică,* nu există de drept; actele viciate îşĭ păstrează toate efectele lor *cât timp n'aŭ fost anulate.* Totul, la urma urmeĭ, se reduce la o acţiune în nulitate». Este însă de observat că această decisie merge prea departe, de oare-ce considerentele eĭ par a tăgădui teoria actelor inexistente, generalmente admisă chiar de jurisprudenţă (cpr. C. Bastia, Sirey, 89. 2. 177, cu nota luĭ Labbé). De aceea ea este criticată. Cpr. nota în Sirey, *loco cit.* şi Planiol, I, 334. Redactorul hotărîreĭ menţionate trebuia să se mărginească, decĭ, a ḑice că justiţia trebue să intervină în totdeauna, fie pentru a decreta nulitatea (în caz de acte anulabile), fie pentru a o constata (în caz de acte inexistente), fiind-că de câte-orĭ s'a redactat un act de căsătorie, actul chiar la caz de inexistenţa contractuluĭ, este creḑut, până când justiţia va distruge autoritatea acestuĭ act autentic. Cpr. Labbé, nota în Sirey. 89. 2. p. 177. coloana 1.

ţiunea în anulare, pentru desfiinţarea convenţieĭ făcute de un interḑis, se prescrie prin ḑece anĭ de la rădicarea interdicţieĭ ([1]).

Dacă actul a căruĭ anulare se cere este radical nul, *fără fiinţă saŭ inexistent*, justiţia la caz de contestaţie, va declara că el n'a avut nicĭ-odată fiinţă. Aceasta lasă a se înţelege că unele acte sunt *nule* saŭ *inexistente*, iar altele numaĭ *anulabile* ([2]). **Teoria actelor inexistente şi anulabile.**

Nulităţile, trebuind în totdeauna să fie pronunţate de justiţie, chestiunea este de a se determina persoanele care pot cere anularea unuĭ act. Dacă nulitatea a fost stabilită într'un interes public, societatea fiind direct interesată la anularea actuluĭ, nulitatea se poate cere de toţĭ aceĭ carĭ ar avea interes în causă, şi chiar de ministerul public, după cum ar fi, spre exemplu: nulitatea uneĭ a doua căsătoriĭ contractate înaintea desfacereĭ celeĭ dintăĭ. In asemenea caz, nulitatea se ḑice *absolută*. **Nulităţĭ absolute.**

Dacă, din contra, nulitatea se vede statornicită numaĭ în interesul particular al unor persoane determinate, atuncĭ asemenea nulitate nu se poate propune în instanţă de cât de persoanele limitativ arătate de lege. (Veḑĭ de exemplu art. 207). In asemenea caz, nulitatea este *relativă*. **Nulităţĭ relative.**

([1]) Cpr. Laurent, I, 69, 70.—Veḑĭ însă Planiol, I, 338. De şi acest autor afirmă că nulitatea de drept este opera directă a legeĭ, totuşĭ el recunoaşte şi nu putea să nu recunoască că, în caz de contestaţie, nulitatea trebue să fie *constatată*, nu însă *decretată* de judecător.

([2]) Vom avea ocasia de a reveni maĭ târḑiŭ asupra acesteĭ teoriĭ a actelor inexistente şi anulabile, datorită luĭ Zachariæ, (ed. Massé-Vergé, I, § 108, p. 165, 166, text şi nota 3); căcĭ ea nu este numaĭ pur teoretică, ci are şi o mare utilitate practică. Veḑĭ *infrà*, explic. art. 129 şi capit. IV al titluluĭ V, care se ocupă despre cererea în nulitate a căsătorieĭ. Cpr. de pe acum asupra acesteĭ chestiunĭ, t. V a Coment. noastre, tabla analitică v° *Acte inexistente;* t. VII, p. 2 urm., etc. Veḑĭ asupra actelor anulabile, Planiol, I, 340—344, iar asupra actelor inexistente, I. 345—349 (ed. a 3-a).

CARTEA ÎNTĂĬ

Impărțirea codului civil.

Codul civil se imparte în treĭ cărțĭ: cartea întâĭ tratează despre persoane ([1]), cartea a doua, despre lucrurĭ saŭ bunurĭ, şi în fine, cartea a treia se ocupă despre raporturile dintre persoane şi lucrurĭ, statornicind diferitele modurĭ de a dobîndi drepturile ce putem exercita asupra lucrurilor. Cât despre acțiunĭ, codul civil nu se ocupă de loc. Această materie face parte din procedura civilă. Codul actual se deosebeşte decĭ, sub acest punct de vedere, de Institutele luĭ Justinian, care tratează şi despre acțiunĭ: «*Omne autem jus quo utimur, vel ad personas, vel ad res, vel ad actiones pertinet*» ([2]).

Despre persoane.

Persoană. Definiție.

Prin persoană (*persona*, mască de teatru) saŭ *obraz*, după cum se dicea altă dată la noĭ, se înțelege orĭ-ce ființă capabilă de a avea drepturĭ şi datoriĭ ([3]).

Art. 26 C. Calimach.

«Persoană se dice în legĭ omul care are într'un Stat stare politicească, adecă: driturĭ şi îndatorirĭ» (art. 26, nota 4 C. Calimach).

Art. 1 codul portughez.

«Numaĭ omul este susceptibil de drepturĭ şi obligațiĭ,

([1]) Legiuitorul se ocupă maĭ întâĭ despre persoane, pentru-că dreptul a fost stabilit pentru oamenĭ. «*Cùm igitur hominum causa omne jus constitutum sit, primo de personarum statu, ac post de cæteris dicemus*». (L. 2, Dig., *De statu hominum*, 1. 5).

([2]) Instit., 1, 2, *De jure naturali, gentium et civili*, § 12, şi L. 1, Dig., *De statu hominum*, 1. 5.

([3]) Cpr. T. Huc, I, 96 şi 202; Planiol, I, 374; Aubry et Rau, I, § 52, *in fine*, p. 262. — Persoaneĭ se opune cuvîntul lucru (*res*), adecă: ceva care nu poate deveni *subiectul*, ci numaĭ *obiectul* unuĭ drept. T. Huc, I, 96, p. 98.

ḑice art. 1 din codul portughez de la 1867. In aceasta consistă capacitatea sa juridică saŭ personalitatea sa» ([1]).

Atributul principal al personalităţeĭ este de a avea un nume, o stare juridică de la care atârnă capacitatea saŭ incapacitatea sa, etc. (Planiol, I, 377). Atributul personalităţeĭ.

«Personalitatea omuluĭ (capacitatea juridică) începe la naşterea sa şi se sfîrşeşte odată cu moartea», ḑice art. 8 din Codul cantonuluĭ Zurich de la 1887 ([2]). Art. 8 codul cant. Zurich.

Copilul zămislit nu este deci o persoană, însă prin derogare de la regula de maĭ sus, el se consideră ca atare, pentru ca, prin faptul uneĭ naşterĭ tardive, să nu fie lipsit de drepturile ce i s'ar fi cuvenit, dacă s'ar fi născut maĭ de vreme ([3]). De aceea, în toate legislaţiile găsim principiul formulat în următoarea maximă: «*Infans conceptus pro nato habetur, quoties de ejus commodis agitur*». (Art. 654 şi 808 C. civ.) ([4]). Copilul zămislit. Art. 654, 808 C. civ. actual.

([1]) «*Só o homem é susceptivel de direitos e obrigaçoes. Nisto consiste a sua capacidade juridica, ou a sua personalidade*».—Animalul, căruia uniĭ îĭ daŭ pe nedrept numele de *demi-personnes* susceptibil de *demi-droits* (P. Janet), nu este o persoană, pentru-că nu i se poate impune niciĭ-o obligaţie. Planiol, I, 376 (ed. a 2-a), 364, n. 2 (ed. a 3-a). V. *infrà*, p. 249.

([2]) Cpr. şi art. 1 din Codul german, care ḑice că capacitatea juridică a omuluĭ începe odată cu naşterea sa: «*Die Rechtsfähigkeit des Menschen beginnt mit der Vollendung der Geburt*». Dreptul străin şi dreptul nostru anterior.

([3]) «Copilul în sînul mameĭ sale are, presupunênd că se va naşte viŭ, ḑice art. 9 din codul cantonuluĭ Zurich, expectativa personalităţeĭ şi dobîndirea drepturilor civile, trebuind prin aceasta însăşĭ a fi apărat în mod provisor». «Legile se îngrijesc, ḑice art. 34 din codul Calimach (22 C. austriac), şi pentru aceĭ zămisliţĭ, încă de la ceasul zămislireĭ lor; pentru-că se socotesc ca nişte născuţĭ, când se atinge pricina de dînşiĭ înşişĭ, iar nu de a treia persoană». Veḑĭ şi art. 986 C. Calimach (art. 40, partea IV, capit. 3 C. Caragea), care face aplicarea acestuĭ principiŭ la testamente. Codul german face, de asemenea, în maĭ multe texte aplicarea aceluiaşĭ principiŭ. Cpr. art. 844 § 2, 1277 § 2, 1912, 1918 § 2, 1923 § 2, 1963, 2043 § 1, 2178. Veḑĭ şi art. 721 C. japonez din 1896; art. 29 C. spaniol, etc.

([4]) Veḑĭ L. 7, Dig., *De statu hominum*, 1, 5, unde se ḑice: «*Qui in utero est, perinde ac si in rebus humanis esset, custoditur, quoties de commodis ipsius partus quæritur*».—L. 26, Dig., *ab initio, loco cit.*, ḑice, de asemenea: «*Qui in utero sunt, in toto penè jure civili intelliguntur in rerum natura esse*». Dr. roman.

Copilul trebue să se nască viŭ.

Pentru ca omul să fie o persoană, se cere ca să fie născut *viŭ* (art. 654 C. civ.), adecă: să fi respirat, fiind-că, după cum se exprimă art. 34 *in fine* din codul Calimach (22 C. austriac), «pruncul ce se naşte mort, în cât se atinge de cele pentru dînsul păstrate driturĭ, în nădejdea de a se naşte viŭ, se socoteşte ca şi cum n'ar fi fost zămislit» ([1]).

Viabilitatea. Deosebire de la C. francez.

Copilul, spre a fi o persoană, nu are însă nevoe de a se naşte *viablil (vitæ habilis)*. Această modificare însemnată de la codul fr., pe care amicul şi fostul nostru coleg de la Casaţie, d-l G. P. Petrescu, o scapă din vedere ([2]), resultă nu numaĭ din eliminarea ultimelor cuvinte ale art. 314 din codul francez (al nostru 288), dar încă şi din art. 654 şi 808 (725 şi 906 C. fr.) unde, de asemenea, s'a eliminat condiţia de viabilitate ([3]), soluţie care era admisă şi în vechia noastră legislaţie ([4]).

([1]) «*Qui mortui nascuntur, neque nati, neque procreati videntur.: quia nunquam liberi appellari potuerunt*». L. 129, Dig., *De verborum significatione*, 50. 16.

Codul italian şi C. austriac.

Unele legislaţiunĭ străine (v. de exemplu: art. 724 C. italian, art. 23 C. austriac, corespundĕtor cu art. 35 din codul Calimach) admit, la caz de îndoială, că copilul născut la termen e presupus, până la dovada contrară, a fi născut viu, soluţie admisă de uniĭ şi în Franţa. (v. Massé-Vergé, II, § 354, p. 241, nota 3), pentru-că faptul de a se naşte ar implica pe acela de a fi trăit. Asemenea presumpţie legală neexistând în legea noastră, aceĭ interesaţĭ vor putea dovedi prin orĭ-ce mijloace că copilul a trăit în realitate. Vedĭ t. VII a Coment. noastre, p. 308, text şi nota 6.

([2]) V. Petrescu, *Succesiunile*, I, p. 102 şi t. VII citat, p. 309, n. 1.

Cod. german, spaniol şi italian.

([3]) Vedĭ *infrà*, explic. art. 288, 654 şi 808. Maĭ vedĭ încă t. VII a Coment. noastre, p. 309, text şi nota 1. Cpr. şi C. Bucureştĭ, *Dreptul* din 1892, No. 63. — In codul german, de asemenea, este de ajuns ca copilul să fi trăit (art. 1). După codul spaniol din 1889, copilul spre a fi o persoană, trebue să aibă figura umană şi să fi trăit 24 oare după naştere (art. 30), iar după art. 725 din codul italian, la caz de îndoială, copilul născut viŭ este presupus viabil.

Dr. roman.

([4]) Vedĭ observaţia ce am publicat în *Curierul judiciar* din 1900, No. 2, p. 14, nota 22. In cât priveşte dreptul roman, chestiunea viabilităţeĭ este foarte controversată şi această controversă se datoreşte uneĭ virgule. Viabilitatea se susţine maĭ cu samă de Windscheid, Puchta, Gœschen, Namur. Ea este însă combătută cu mult succes de Vangerow, Mühlenbruch,

Pruncul care se naşte viŭ, adecă: care a respirat cât de puţin ([1]), este o persoană în puterea cuvîntuluĭ, chiar dacă ar fi o fiinţă diformă, de exemplu: un monstru ([2]). Monştri. Controversă.

Astădĭ, de când robia, pe care însuşĭ codul Calimach o declară în potriva dreptuluĭ firesc al omuluĭ (art. 27) ([3]), a fost desfiinţată şi la noĭ ([4]), putem dice că orĭ ce in- Desfiinţarea robieĭ.

Maynz şi Savigny (*System des heutigen römischen Rechts*, II, § 61, *in fine*, şi Apendice, III). Vedĭ adnotaţia noastră din *Curierul judiciar*, *loco suprà cit.*

([1]) Cpr. Planiol, I, 381; Beudant, I, No. 3, p. 6; Aubry et Rau, I. § 53, p. 262; Demolombe, XIII, 178; Baudry et Wahl, *Successions*, I, 182.—Chestiunea de a se şti dacă copilul, mort imediat după naştere, a respirat saŭ nu, este o chestie de fapt care atârnă de mărturiile persoanelor ce aŭ asistat la naştere şi de procedeurile determinate de medicina legală. Aubry et Rau, *loco cit.*

([2]) Demolombe, V, 112; Aubry et Rau, I, § 53, p. 263, text şi nota 5; Baudry et Fourcade, I, 293; Beudant, *op. cit.*, I, 3, p. 6.—*Contrà:* Duranton, VI, 75, text şi nota 2; Troplong, *Donations*, II, 605; Vazeille, *Successions*, I, art. 725, No. 9, p. 18 (ed. din 1837); Chabot, *Successions*, I, art. 725, No. 13, p. 49, 50 (ed. Belost-Jolimont din 1839). Aceştĭ autorĭ nu fac de cât a aplica şi astădĭ legile romane, care se pronunţaŭ în acest sens «*Non sunt liberi, qui contra formam humani generis converso more procreantur*: *veluti si mulier monstrosum aliquid, aut prodigiosum enixa sit*». (L. 14, Dig., *De statu hominum*, I, 5). Maĭ vedĭ încă L. 125, Dig., *De verb. significatione*, 50, 16; L. 3, Cod, *De posthumis*, 6. 29. Codul spaniol din 1889 prevede anume că, în privinţa efectelor civile, copilul trebue să aibă forma umană şi să trăiască 24 oare după naştere (art. 30). Art. 17, partea 1, tit. 1 din *Allgemeines Landrecht für die Preussischen Staaten* dispune, de asemenea, că fiinţile născute fără formă şi figură umană (*ohne menschliche Form und Bildung)* nu aŭ nicĭ drepturĭ de familie, nicĭ drepturĭ civile. Canoanele bisericeştĭ nu permit botezarea unuĭ monstru. Vedĭ Vering (profesor la Heidelberg), *Le droit canon*, II, p. 585 (traducere Bélet).

([3]) «*Servitus est constitutio juris gentium, quâ quis alieno dominio* **contra naturam** *subjicitur*». Instit., *De jure personarum*, I, 3, § 2 şi L. 4, § 1, Dig., *De statu hominum*, 1. 5.

([4]) «Toţĭ aceĭ carĭ vor călca pămîntul Moldoveĭ, sunt oamenĭ liberĭ», dice legea din 1855, votată sub Gr. Ghica, care desfiinţează robia în Moldova. Iată, cum se exprimă în această privinţă anaforaua Divanuluĭ pentru întărirea aceşteĭ legĭ memorabile. «Divanul găseşte de a sa datorie a vě arăta, prea Inălţate Doamne, că cu mândrie s'aŭ norocit a vota Desfiinţarea robieĭ.

divid, orĭ-ce ființă omenească născută vie, chiar dacă nu are aptitudinea necesară spre a putea trăi, este o persoană în sensul juridic al cuvîntuluĭ. «*Ieder Mensch ist rechtsfähig*», dice codul Saxonieĭ (art. 30). «*Kein Mensch ist rechtlos*», dice art. 7 din codul cantonuluĭ Zurich. «Tot omul se socotește vrednic a-șĭ câștiga driturĭ, însă după rînduelile hotărîte de către legĭ», dice art. 29 din codul Calimach. «*Iedermann ist unter den von den Gesetzen vorgeschriebenen Bedingungen fähig, Rechte zu erwerben*», dice art. 18 din codul austriac.

în această glorioasă și sfîntă causă, și că nu are îndoială că acest act național este obștește simțit și prețuit, iar Inălțimeĭ Voastre vĕ păstrează o pagină memorabilă în analele țăreĭ». Vedĭ t. VIII a Coment. noastre, p. 293, nota 3. Luĭ Gr. Ghica, a căruĭ memorie trebue să rĕmână neuitată, se datorește deci desrobirea atâtor suflete, și aplicarea principiuluĭ salutar înscris în art. 1 din declarația drepturilor omuluĭ, care glăsuește astfel: «Oameniĭ se nasc și rĕmân liberĭ și egalĭ în drepturĭ». (Vedĭ asupra acestuĭ text, E. Blum, *Déclaration des droits de l'homme et du citoyen*, p. 41 urm., ed. din 1902).

Te slăvesc, o! di ferice! sfîntă di de libertate.
Tu, a căreĭ mândră rază sufletul român străbate!
Te slăvesc, o! di măreață pentru patria-mĭ iubită,
Tu ce arățĭ ochilor noștri Omenirea desrobită!
Veacurĭ multe de durere aŭ trecut cu vijelie
Sub asprime plecând capul unuĭ neam în osîndire!
Dar Românul cu a sa mână rupe lanțul de robie
Și țiganul, liber astădĭ, se deșteaptă 'n fericire!
Adĭ e soarele maĭ falnic! lumea adĭ e maĭ voioasă!
Adĭ în piept inima-mĭ crește! adĭ e viața mea frumoasă,
Căcĭ la glasul libertățeĭ vĕd Moldova deșteptată
Și la glasul Omenireĭ o simțesc înduioșată.
Falĭ 'n lume și mărire pentru tine 'n vecĭ să fie
O! Moldovo, țară mândră! tu ce daĭ sfîntă dreptate!
Brațul tĕŭ ce sfarmă astădĭ un jug aspru de robie,
Ție însăți pregătește viitor de libertate!

(V. Alexandri)

Robia nu maĭ există astădĭ nicăirĭ; ea a fost desființată în coloniile franceze în 1848, iar la Cuba în 1877. In Muntenia, robia a fost desființată prin legea din 8 Fevruar 1856. Prin legea din 1843, Martie în 22, se desrobise însă țiganiĭ Statuluĭ (dajnicĭ de sub administrația vornicieĭ temniților), iar prin legea din 13 Fevr. 1847, se desrobise țiganiĭ mănăstireștĭ. Vedĭ ofisul domnesc din 22 Novembre 1850, publicat în codul Caragea, p. 222 (ed. Brăiloiŭ). Art. 4 din partea 1, capit. VIII a coduluĭ Caragea opria pe egumenĭ de a slobozi țiganiĭ mănăstireștĭ.

Acest principiŭ, universalmente admis, nu era recunoscut la noĭ altă dată; căcĭ, de şi în timpurile din urmă, stăpânul nu maĭ avea dreptul de viaţă şi de moarte asupra robuluĭ sĕŭ (1), totuşĭ necontestat este că robul făcea parte din lucrurile stăpânuluĭ şi nu avea nicĭ-o personalitate. Codul Caragea pune, în adevĕr, ţiganiĭ pe aceeaşĭ treaptă cu animalele (2).

Despre numele persoanelor (3).

Una din atribuţiile principale ale personalităţeĭ omuluĭ este de a avea un nume, spre a se putea distinge unul de altul, lucru care, de altmintrelea, se obicinueşte a se întrebuința şi la unele animale, precum: caiĭ, câniĭ, etc., de şi animalele sunt lipsite de personalitate. In adevĕr, cu toată părerea contrară a unor filosofĭ, după care animal ele ar fi *des demi-personnes munies de demi-droits*, ele nu aŭ nicĭ-o personalitate, pentru-că de şi ele aŭ dreptul de a nu fi maltratate, totuşĭ ele sunt incapabile de a avea obligaţiĭ (4). Or, prin persoană, se înţelege tocmaĭ o fiinţă capabilă de drepturĭ şi obligaţiĭ. Va să ḑică lucrurile, fie ele vieţuitoare saŭ nevieţuitoare, nu pot fi subiectul, ci numaĭ obiectul unuĭ drept.

Până la legea din 18 Martie 1895, noĭ nu am avut nicĭ-o dispoziţie legislativă în privinţa numeluĭ. Ba, ceva

(1) Veḑĭ art. 27 C. Calimach. Veḑĭ şi art. 4, partea I, capit. 7 din codul Caragea, care se exprima astfel: «Stăpînul ţiganuluĭ nu are putere asupra vieţeĭ luĭ».

(2) «Numaĭ *ţiganiĭ*, *dobitoacele* şi toate cele nemişcătoare, nepreţuite să se dea zestre», ḑice art. 27. partea III, capit. 16 din acest cod. Art. 30 din acelaşĭ cod *(loco cit.)* spune, de asemenea: «*Ţiganiĭ şi dobitoacele* se primejduesc pe sama bărbatuluĭ fără deosebire; căcĭ câştigă prăsila lor, ce ca o roadă a zestreĭ este a luĭ». Cpr. L. 32 § 2, Dig., *De legatis*, XXXI, 2.

(3) Planiol se ocupă pe larg despre această chestiune (I, 388—432). Veḑĭ şi discursul rostit de Procurorul general al Curţeĭ de casaţie, la deschiderea anuluĭ judecătoresc 1897—1898, în Bulet. Curţeĭ, anul 1897, p. 1017 urm. şi în *Dreptul* din 1897, No. 52. Maĭ veḑĭ încă, în privinţa numeluĭ patronimic, un studiŭ interesant, publicat în *Revue trimestrielle de droit civil,* t. II, anul 1903, p. 515 urm.

(4) Planiol, I, 376 (ed. a 2-a), 364, nota 2 (ed. a 3-a). Veḑĭ *suprà*, p. 245, nota 1.

maĭ mult, până la Regulamentul organic, nu am avut nicĭ actele stăreĭ civile, atât eram de înapoiaţĭ!

Cod. olandez. In Olanda, dispoziţiile privitoare la schimbarea numeluĭ saŭ a prenumeluĭ, fac parte din codul civil [1]. După acest cod, schimbarea numeluĭ este supusă autorizăreĭ Regeluĭ, iar aceea a prenumeluĭ, autorizăreĭ tribunaluluĭ de arondisment.

Art. 43 C. civ. Numele patronimic saŭ de familie, precum şi prenumele uneĭ persoane, sunt acelea sub care acea persoană este înscrisă în actul eĭ de naştere (art. 43 C. civ.) [2].

Numele copiilor legitimĭ şi naturalĭ. Copiiĭ legitimĭ saŭ legitimaţĭ aŭ numele de familie al tătăluĭ lor [3], iar copiiĭ născuţĭ din părinţĭ necunoscuţĭ sunt înscrişĭ sub doue prenume, din care cel din urmă le serveşte de nume patronimic (art. 4 şi 6 L. din 1895). Dacă mama este cunoscută, copiiĭ naturalĭ vor purta numele eĭ [4].

S'a decis că copilul natural nu dobîndeşte numele tătăluĭ sĕŭ natural, nicĭ chiar prin toleranţă, pentru-că numele patronimic constitue un bun făcênd parte din patrimoniul familiilor [5].

L. din 1895 asupra numeluĭ. Numele patronimic poate deci face obiectul uneĭ proprietăţĭ; de aceea legea din 18 Martie 1895 califică de usurpator pe acela care, fără drept, îşĭ insuşeşte numele altuia (art. 18 urm.) [6]. In acelaşĭ sens se pronunţă şi ju-

---

(1) Art. 63—69 din codul neerlandez.

(2) Dovedirea faptuluĭ cum că o persoană a maĭ purtat şi alt nume de cât acela sub care a figurat în registrele stăreĭ civile, se poate face prin orĭ-ce probe, şi chiar prin marturĭ, întru cât aci nu este vorba de dovedirea uneĭ filiaţiunĭ, care nu se poate face de cât în modul prescris de art. 33 şi 292 C. civ. Cas. rom. *Curierul judiciar* din 1905, No. 62.

Dreptul străin. (3) Cpr. art. 192 din codul Calimach, art. 146 C. austriac, art. 1801 C. saxon, art. 1616 C. german, etc. «Copilul primeşte numele de familie al tătăluĭ sĕŭ», dice art. 1616 din acest din urmă cod. «*Das Kind erhält den Familiennamen des Vaters*». Vedĭ t. VII a Coment. noastre, p. 570, n. 4.

(4) Cpr. art. 220 din codul Calimach (165 C. austriac); 1801 C. saxon; art. 1706 C. german, etc. Vedĭ şi t. VII a citatelor Comentariĭ, *loco suprà cit.*

(5) C. Bucureştĭ, *Curierul judiciar* din 1900, No. 80. Vedĭ t. VII menţionat, *loco cit.*

(6) Cpr. Cas. rom. *Curierul judiciar* din 1902, No. 67.—S'a decis însă că, spre a se putea admite o usurpare de nume, trebue

risprudenţa franceză ([1]), pe care însă Planiol o critică.

S'a decis că şi pseudonimul uneĭ persoane constitue o proprietate apărată de lege ([2]). Pseudonimul.

Aceeaşĭ soluţie a fost admisă în privinţa titl. unuĭ ḑiar ([3]). Titlul unuĭ ḑiar.

In cât priveşte însă porecla *(le surnom, le sobriquet)*, ea nu are nicĭ-o valoare juridică, cu-toate-că în unele casurĭ ea se substitue de fapt adevăratuluĭ nume al individuluĭ ([4]). Curtea din Paris a validat un testament, nesubsemnat cu numele testatoruluĭ, ci numaĭ cu porecla luĭ ([5]). Porecla.

Până acum am vorbit numaĭ de copiiĭ legitimĭ, legitimaţĭ şi naturalĭ. Cât pentru copiiĭ adoptaţĭ, eĭ adaogă la numele lor de familie pe acel al adoptătoruluĭ (art. 312 C. civil şi art. 5 L. din 1895). Copiĭ adoptaţĭ.

Dacă adopţiunea se face de o femee măritată, fără ca bărbatul să fi adoptat şi el pe aceeaşĭ persoană, ceea ce este cu putinţă (art. 310, § 2), adoptatul va primi numele ce femeea avea înainte de a se mărita, pentru-că femeea nu poate dispune, în folosul altuia, de numele bărbatuluĭ ([6]).

Din principiul că femeea nu poate dispune de numele bărbatuluĭ resultă că, în caz de tăgăduirea paternităţeĭ unuĭ copil născut în timpul căsătorieĭ (art. 286, 287), copilul va Tăgăduirea paternităţeĭ.

---

ca numele patronimic al reclamantuluĭ să fie perfect identic cu al aceluia ce este învinuit a fi usurpator, atât ca ortografie, cât şi ca fonetică, pentru-că numaĭ în casul acesta se poate face o adevărată confusie de nume, pe care legiuitorul a voit s'o înlăture. Cas. rom. *Curierul judiciar* din 1905. No. 21.— *Contrà:* A. Scriban. *Curierul judiciar* din 1905, No. 37.

([1]) Cpr. Trib. Paris, *Dreptul* din 1882, No. 21. — Veḑĭ însă Planiol, I, 411 urm. (ed. a 2-a).

([2]) Cas. fr. şi Curtea Paris, D. P. 59. 1. 248; D. P. 69. 2. 224.

([3]) Trib. Ilfov, *Dreptul* din 1887, No. 38.

([4]) Cpr. Planiol, I, 420 (ed. a 2-a).

([5]) D. P. 48. 2. 90; Sirey, 48. 2. 217.

([6]) Veḑĭ Foignet, *Manuel élément. de droit civil*, I, p. 76; Planiol, I, 405 şi 3008 (ed. a 2-a).– Din principiul că femeea nu poate dispune de numele bărbatuluĭ, Curtea din Bucureştĭ a tras, cu drept cuvînt, conclusia că, dacă femeea în urma morţeĭ bărbatuluĭ sĕŭ, a născut un copil din concubinaj, acest copil va purta numele mameĭ, iar nu pe acel al defunctuluĭ eĭ bărbat. *Dreptul* din 1900, No. 5.

purta numele de familie ce mama avea înainte de a se căsători (1).

Numele femeeĭ măritate.

După un vechiŭ obiceiŭ, admis şi în vechile noastre legiuirĭ (2), şi consacrat prin legea din 1895, femeea măritată ia numele bărbatuluĭ sĕŭ, perdênd acest nume prin pronunţarea divorţuluĭ (art. 6 L. din 1895) (3), saŭ prin anularea căsătorieĭ.

Moartea bărbatuluĭ nu atrage deci pentru femee perderea numeluĭ luĭ. Ea nu-l va perde de cât printr'o nouă căsătorie, spre a lua pe acel al nouluĭ eĭ bărbat (4).

Proprietatea numeluĭ fiind inalienabilă şi imprescriptibilă nu este în comerţ şi, ca atare, nu poate face obiectul uneĭ transacţiĭ (5).

Vîndarea unuĭ fond de comerţ.

Acest principiŭ nu este însă adevĕrat de cât în privinţa numeluĭ persoanelor, căcĭ în materie comercială, vîn-

---

(1) Foignet, *op. cit.*, I, p. 77, nota 1; Planiol, I, 405.

Dreptul nostru anterior şi dreptul străin.

(2) «Muerea se numeşte după porecla bărbatuluĭ sĕŭ», ḑice codul Ipsilant (capit. p. moştenirĭ, *in fine*). Aceeaşĭ soluţie era admisă şi în vechiul drept francez. Veḑĭ Pothier, *Contrat de mariage,* VI, 401. Veḑĭ şi art. 1355 din codul german, care are următoarea cuprindere: «*Die Frau erhält den Familiennamen des Mannes*». In Franţa se susţine însă astăḑĭ, de uniĭ, contrariul. Veḑĭ Planiol, I, 404 urm. Acest autor recunoaşte, cu-toate-acestea, că dacă femeea nu perde prin căsătorie numele eĭ patronimic spre a lua pe acel al bărbatuluĭ, totuşĭ ea este în drept de a se folosi de numele luĭ spre a semna actele vieţeĭ sale juridice. Aceste soluţiĭ fiind contraḑicătoare, adevĕrul e că şi în Franţa femeea măritată ia numele bărbatuluĭ, în basa unuĭ uz constant (Pothier, *loco suprà cit.* ḑice, pe nedrept, în basa unuia din efectele civile ale căsătorieĭ).

(3) Aceeaşĭ soluţie este admisă astăḑĭ şi în Franţa, pin legea din 6 Fevruar 1893 (paragraf adaos la art. 299 din codul civil). Cpr. Planiol, I, 409. Dacă femeea continuă, în urma pronunţăreĭ divorţuluĭ, a purta numele bărbatuluĭ, singura sancţiune pentru bărbat este condamnarea eĭ la daune interese. Planiol, I, 409 (ed. a 2-a), 395 (ed. a 3-a).

(4) Cpr. Planiol, I, 409; Foignet, *op. cit.*, I, 77; Beudant, I, 301, p. 420.—Actele juridice ale femeeĭ măritate vor fi deci semnate cu numele bărbatuluĭ. Planiol, I, 408. Această soluţie este admisibilă chiar în privinţa testamentuluĭ eĭ. Cpr. Baudry, II, 551; Baudry et Colin, *Don. et testaments*, II, 1968.—*Contrà:* Laurent, XIII, 225. Veḑĭ în t. IV, explic. art. 859.

(5) Cpr. C. Bucureştĭ, *Dreptul* din 1898, No. 8.

darea unuĭ fond de comerţ saŭ industrial, cuprinḍênd toate accesoriile ce servesc la exploatarea luĭ, cuprinde în genere şi numele comerciantuluĭ saŭ industriaşuluĭ vânḍător (firma), dacă părţile n'aŭ stipulat contrariul (1).

In cât priveşte schimbarea numeluĭ patronimic, legea din 1895 prevede maĭ multe formalităţĭ determinate de art. 8 şi urm. din citata lege. **Schimbarea numeluĭ.**

Cât pentru dificultăţile la care a dat loc autoritatea lucruluĭ judecat în privinţa numeluĭ patronimic, veḍĭ t. VII a Coment. noastre, pag. 571 (2). **Lucru judecat.**

In fine, vom observa că, prin o stranie anomalie, numaĭ Curtea din Bucureştĭ are căderea de a judeca contestaţiile ce s'ar ivi cu ocazia numeluĭ uneĭ persoane (art. 10 L. din 1895). **Art. 10 L. din 1895.**

După studiul consacrat numeluĭ patronimic, Planiol (3) se ocupă despre titlurile de nobleţă saŭ de boerie. Noĭ suntem scutiţĭ de această chestie, pentru-că boeriile, care altă dată se confereaŭ de Domnĭ, şi din care cele maĭ multe se dădeaŭ pe banĭ (4), aŭ dispărut odată cu vechiul regim, ne maĭ existând astăḍĭ în Statul român nicĭ-o deosebire de clasă (art. 10 Constit.) (5). **Titlurile de boerie.**

---

(1) Veḍĭ t. VIII a Coment. noastre, p. 562, text şi nota 4.

(2) Veḍĭ şi Planiol, I, 431, 432 (ed. a 2-a), 417, 418 (ed. a 3-a).

(3) Planiol, I, 423 urm. (ed. a 2-a), 408 urm. (ed. a 3-a).

(4) In Convorbirile literare din 1 Maiŭ 1877, s'a publicat un extract din condica Boeriilor aflătoare la Ministerul afacerilor străine, din care se vede că, în anul 1857, sub căimăcămia luĭ Vogoridi, adecă: în timp de un an şi câte-va lunĭ, s'aŭ conferit 2249 de boeriĭ, din care cea maĭ mare parte străinilor, cu-toate-că după Regulamentul organic al Moldoveĭ (art. 191), Căimăcamiĭ eraŭ opriţĭ de a hărăzi titlurĭ de boerie.

(5) Veḍĭ asupra boeriilor, pe care Domniĭ ar fi trebuit să nu le hărăzească de cât spre a răsplăti serviciile ce li se aduceaŭ, M. Kogălniceanu, *Histoire de la Valachie et de la Moldavie*, t. I (singurul apărut la Berlin, în anul 1837), pag. 227 urm. Veḍĭ şi D. Cantemir, *Descrierea Moldoveĭ*, capt. 15. In Manualul administrativ al Moldoveĭ, II, p. 157 urm. găsim maĭ multe regule atingătoare de decretele de boeriĭ şi hărăzirea lor, iar hrisovul luĭ Mateiŭ Ghica din 1755, publicat în *Uricariul*, t. I, partea II, p. 267 urm., ne arată veniturile tuturor rangurilor boereştĭ.

Impărțirea persoanelor fisice.

Persoanele se impart în persoane fisice saŭ reale și în persoane morale, juridice saŭ civile.

Persoanele fisice.

Persoanele fisice, singurele despre care ne ocupăm de o cam dată, se impart astădĭ în bărbațĭ și femeĭ, după cum dispune anume codul Caragea [1]; în rude, soțĭ saŭ

Cod. Caragea.

[1] Codul Caragea imparte persoanele (obrazele), după fire: în bărbațĭ și femeĭ; după naștere: în fiĭ adevărațĭ, din curvie (naturalĭ), vitrigĭ și bunĭ; după vîrstă și după minte: în vîrsnicĭ, nevîrsnicĭ, râsipitorĭ și fără minte; și în fine, după noroc: în slobodĭ, robĭ și slobodițĭ (codul Caragea, partea 1. disposițiĭ preliminare).

Ar. 1—3 de sub capit. 1 dispune apoĭ că: «numaĭ bărbațiĭ se fac boerĭ, judecătorĭ și cârmuitorĭ obșteștĭ; numaĭ bărbațiĭ se fac arhiereĭ, preoțĭ și diaconĭ. Femeile sunt depărtate de toate cinurile politiceștĭ, stăpânirĭ și slujbe publice». Ultimul paragraf nu face de cât a reproduce legea romană, unde se dice: «*Fœminæ ab omnibus officiis civilibus vel publicis remotæ sunt. Et ideò nec judices esse possunt, nec magistratum gerere, nec postulare, nec pro alio intervenire, nec procuratores existere*». (L. 2, Pr., Dig., *De regulis juris antiqui*, 50. 17). Vedĭ și Harmenopol, *De mulieribus*, 1, 13.

Drepturile ce pot exercita astădĭ femeile.

Femeile sunt și astădĭ depărtate de la drepturile politice (cpr. Cas. fr., Sirey, 85. 1. 317), însă ele pot fi mandatarĭ. (art. 1538), profesoare, medicĭ, moașe, funcționarĭ la poștă, telegraf, spitalurĭ, etc., marturĭ în actele stăreĭ civile și în toate pricinile în genere. (Vedĭ în codul judiciar pentru tribunalele din Moldova, adresa Minist. dreptățeĭ din 1858 către tribunalele criminale, lămuritoare că și femeile pot fi supuse jurămîntuluĭ în cause criminale). Ele sunt însă depărtate de la tron (art. 82 Constit.). Tratatul încheiat la 1711 între Cantemir, Domnul Moldoveĭ, și Petru cel mare, țarul Rusieĭ, dispune, în art. 3, că Rusia nu are dreptul de a pune Domn în Moldova nicĭ din pămîntul muntenesc, nicĭ din orĭ-ce familie străină, și că numaĭ familia Cantemireștilor, *parte bărbătească*, va fi susținută pe tronul Moldoveĭ, cu titlul de Suveran.

Dreptul femeeĭ de a fi advocat.

Am susținut înaintea Curțeĭ din Bucureștĭ, alăturea cu amicul nostru, D-l C. G. Dissescu, că legile actuale nu se opun la exercitarea din partea femeeĭ a profesiuneĭ de advocat (cuvîntarea noastră este publicată în *Curierul judiciar* din 1903 No. 19), însă nicĭ majoritatea consiliuluĭ de disciplină, nicĭ Curtea n'aŭ admis acest mod de a vedea (v. *Curierul judiciar* din 1902, No. 69; *Dreptul* din 1902, No. 71, și *Curierul judiciar* din 1903. No. 19). Vedĭ t. VII a Coment. noastre. p.

cuscri (relaţiĭ de familie); în Românĭ şi străinĭ; în capabilĭ şi incapabilĭ ([1]), etc.

Capacitatea este regula generală, iar incapacitatea o excepţie. In adevĕr, art. 949 dispunênd că orĭ-ce persoană, care nu este declarată de lege incapabilă, poate contracta, această regulă, formulată în privinţa contractelor, se aplică la orĭ-ce act juridic în genere ([2]). **Capacitatea persoanelor. Regulă generală.**

Persoanele fisice aŭ un sex, o familie, o stare civilă, o naţionalitate, şi prin urmare, un statut personal, atâtea lucrurĭ ce nu pot să existe în privinţa persoanelor morale ([3]). **Deoseb. între persoanele fisice şi acele morale.**

Aceasta ne aduce a vorbi despre ficţiunile numite persoane juridice saŭ morale *(juristische Personen*, după denumirea germană) ([4]), şi care în vechiul drept francez se numiaŭ *corporations* ([5]) saŭ *gens de main morte.* **Persoanele morale.**

356, nota 2.—In Franţa, dreptul de a fi advocat este recunoscut femeilor prin legea din 1 Decembre 1900. Femeile aŭ avut dreptul de a pleda şi la Romanĭ, până când pretorul le-a oprit prin edictul sĕŭ, din cauza uneĭ femeĭ neruşinate *(improbissima fœmina)*, numită după texte când *Carfania*, când *Afrania*, când *Calpurnia* (L. 1, § 5, *ab initio*, Dig., *De postulando*, 3. 1). **Dr. roman.**

(1) Unele persoane sunt lovite de o incapacitate naturală, care resultă din demenţă, imbecilitate, beţie, boală, cecitate, mutism, etc. (v. t. V a Coment. noastre, p. 25 urm.), iar altele de o incapacitate juridică. Incapabiliĭ din această categorie sunt: minoriĭ, interdişiĭ şi femeile măritate, în casurile determinate de lege. (v. t. V a citatelor Comentariĭ, p. 28 urm.). **Incapacitate naturală şi civilă.**

(2) Cpr. Planiol, I, 451.

(3) Cas. rom., Secţiĭ-unite, Bulet. 1895, p. 1293 urm.; *Dreptul* din 1895, No, 78. Cpr. Trib. Bacăŭ, *Dreptul* din 1895, No. 43; T. Huc, I, 144; Laurent, I, 307; Vincent et Pénaud, *op. cit.*, *Personnes civiles*, No. 1; Pillet, *Pr. de dr. international*, 159. p. 330 urm. Vedĭ şi *infrà*, pag. 263.—Un jurisconsult englez (Blackstone) dice că corporaţiile nu aŭ suflet (v. Laurent, *Avant-projet*, II, p. 379, 380), iar Savigny observă că ele nu aŭ drepturĭ de familie. «*Dagegen sind auf sie nicht anwendbar: Ehe, väterliche Gewald, Verwandtschaft..... und Vormundschaft*» (op. cit., II, § 85, p. 239). Cpr. Planiol, I, 1966.

(4) Cpr. Savigny, *System des heutigen römischen Rechts*, II, § 85 urm. Vedĭ şi art. 21 urm. C. german.

(5) Cuvîntul *corporations* este întrebuinţat şi astădĭ în Ante-proiectul de revisuire a luĭ Laurent (t. II, p. 377 urm.). Art. 67 din procedura noastră civilă vorbeşte de persoanele saŭ *corpurile*, care nu aŭ liberul exerciţiŭ al drepturilor lor.

Despre persoanele morale saŭ juridice (1).

Codul civil francez nu reglementează persoanele morale și nicĭ nu pronunță măcar cuvintele «persoană morală». Câte-va texte recunosc însă implicit existența lor. Aceeașĭ lacună există și la noĭ (2), însă cel puțin găsim expresiunea «persoane juridice» în art. 96, 817 C. civ. și 66, § 2 Pr. civ.—Art. 811 de la titlul donațiunilor (910 C. fr.) vorbește de ospicii, săraciĭ dintr'o comună și stabilimentele de utilitate publică, iar art. 475 urm., 1559, 1753 § 3, 1768 și 1845 presupun existența persoanelor morale.

Dr. străin. Maĭ multe legislațiĭ străine se ocupă pe larg despre aceste persoane. Astfel sunt: codul neerlandez (art. 1690—1702), codul portughez din 1867 (art. 32—39 și 382), codul spaniol (art. 35—39), codul cantonuluĭ Zurich (art. 17—39), codul german (art. 21 urm.), etc. Dar din toate legiuirile străine, codul cel maĭ complect in această privință este de bună samă codul japonez, promulgat la 28 April 1896, unde materia persoanelor morale se găsește reglementată prin 51 de articole (art. 33—84) (3).

Definiția persoaneĭ morale. Prin persoană *morală, juridică* saŭ *civilă*, se înțelege o ființă abstractă, intelectuală, creată prin *fictiunea legeĭ* (4).

Bibliografie. (1) Vedĭ asupra acesteĭ materiĭ, Vareilles-Sommières, *Les personnes morales* (Paris, 1902); D. Negulescu, *Le problème juridique de la personnalité morale* (teză p. doctorat, Paris, 1900); P. Negulescu, *Dr. administrativ*, p. 37 urm. (ed. a 2-a, 1905); Giorgio Giorgi, *La dottrina delle persone giuridiche* (Firenze, 1892); Capitant, *Introduction à l'étude du dr. civil*, pag. 107 urm. (ed. 1-a), etc.

(2) Guvernul presentase Corpurilor legiuitoare un proiect de lege în privința persoanelor morale încă din 1881, însă acest proiect a fost retras la 1885, de d-l Ministru Nacu, spre a fi din noŭ luat în studiŭ și complectat, ceea ce nu s'a făcut niciĭ până astădĭ.

(3) Cpr. art. 531 urm. din Ante-proiectul de revisuire a luĭ Laurent.

(4) Cpr. Windscheid, *Lehrbuch des Pandectenrechts*, I, § 57, *ab initio*. Teoria clasică a ficțiuneĭ, care ni s'a părut cea maĭ simplă, și pe care o adoptasem și în prima ediție, nu este admisă de toțĭ autoriĭ; căcĭ uniĭ ca Lainé și Otto Gierke, etc. văd în persoana juridică o ființă colectivă *reală*. Vedĭ și Planiol (I, 1967), care dice că teoria ficțiuneĭ este o concepție simplă, însă superficială și falșă, care tăgăduește proprietatea colectivă alăturea de acea individuală. In consecință, el în-

fie într'un interes public, fie într'un interes privat (de exemplu: societățile comerciale), având un patrimoniŭ deosebit, capabilă de a avea drepturĭ și datoriĭ.

Numaĭ legiuitorul este în drept de a crea asemenea persoane, pentru-că nicĭ-o ficțiune nu poate să existe fără lege (1). «Individul, dicea Dumoulin (Molineus) nu poate să creeze ficțiunĭ, nicĭ ființe fictive. *Această putere nu aparține de cât legeĭ»* (2). **Intervenția legeĭ.**

Creațiunea persoaneĭ morale ar putea să emane și de la autoritatea administrativă, dacă legea i-ar fi recunoscut de maĭ 'nainte dreptul de a conferi o asemenea personalitate. **Intervenția autorităţeĭ administrative.**

țelege sub numele de persoane morale saŭ civile, existența unor bunurĭ colective în stare de mase deosebite, nesupuse regimuluĭ proprietățeĭ individuale. După acest autor, persoanele morale nu există nicĭ în stare de ficțiune. Aceste pretinse persoane n'ar fi în realitate de cât niște lucrurĭ posedate de oamenĭ.

(1) Cpr. Cas. rom. (afacerea Zappa). Considerentele acesteĭ însemnate decisiĭ sunt reproduse *infrà*, p. 264. V. *Dreptul* din 1898, No. 32 și Bulet. S-a I, 1898, p. 393 urm.; *Curierul judiciar* din 1898, No. 15; *Dreptul* din 1895, No. 78 și Bulet. anul 1895, p. 1295; *Dreptul* din 1881, No. 50. Cpr. C. Poitiers și Rouen, *Pand. Périod.* 1895. 2. 84; D. P. 1899. 2. 401. Vedĭ Laurent, I, 288 urm. și *Dr. international*, IV, 84; A. Weiss, *Tr. th. et pratique de dr. internat. privé*, II, p. 392; Savigny, *System des heutigen römischen Rechts*, II, § 89, p. 275 urm. (ed. germană, Berlin 1840): Planiol, I, 1994; Capitant, *Introduc. à l'étude du droit civil* (1898), p. 136 urm.; Aubry et Rau, I, § 54 *ab initio*, p. 269 (ed. a 5-a); Beudant, I, 1; T. Huc, I, 210; Baudry et Fourcade, *Personnes*, I, 297 bis; Al. Degré, *Dreptul* din 1885, No. 83. Vedĭ și t. V a Coment. noastre, p. 540, n. 1. Cpr. și C. G. Dissescu, *Dreptul* din 1892, No. 2, care citează maĭ multe documente din care se vede că fundațiunile nu existaŭ la noĭ de cât în urma confirmăreĭ Domnuluĭ. Vedĭ și alte documente citate în sentința trib. Covurluiŭ (afacerea Bonachi), *Dreptul* din 1894, No. 25 și *Curierul judiciar* din 1894, No. 13.

(2) *Apud* Weiss, *op. cit.*, II, p. 392. «Nicĭ-o asociație saŭ corporație, dice art. 33 din codul portughez, nu poate să represinte o individualitate juridică, dacă nu este legal autorisată, *nao se achando legalmente auctorisada*». Vedĭ și art. 33 din codul japonez, care are următoarea cuprindere: «Persoanele juridice nu pot să existe de cât în virtutea disposițiilor acestuĭ cod saŭ a altor legĭ». **C. portughez și japonez.**

Societățile comerciale.

Prin excepție, legiuitorul recunoaște de maĭ înainte personalitatea morală a societăților comerciale, autorisând înființarea lor și conferindu-le personalitatea juridică prin anticipație (art. 78, § ultim C. com.), soluție admisă și de art. 379 din codul Calimach.

Pers. morale în Dobrogea.

In Dobrogea, sub dominația otomană, comunitățile creștine puteaŭ chiar să se constitue și să funcționeze fără nicĭ-o intervenție din partea putereĭ publice (*Haty-Humayun* din 16 Fevr. 1856). Aceste persoane aŭ continuat a avea acelașĭ caracter și în urma anexăreĭ Dobrogeĭ, întru-cât aŭ existat legalmente sub dominația otomană ([1]).

Regul. organic al Munteniei. Art. 364 § 5.

Principiul de drept public, admis și în dreptul roman ([2]), că persoanele morale nu pot fi înființate de cât printr'o lege, era formal consacrat în Muntenia prin art. 364 § 5 din Regul. organic:

«Considerând, ḑice Curtea noastră supremă, că Regulamentul organic ocupându-se de așezămintele pioase, după ce reglementează modul de administrație a avereĭ lor, dispune în § 5 de sub art. 364 că nicĭ un schit saŭ mănăstire, saŭ vre-un alt chinovion ([3]), nu se poate întocmi în Muntenia fără a se da de știre maĭ întâĭ mareluĭ logofăt al bisericelor, *ca printr'însul să se iea voia și slobozenia Domnuluĭ*»; că aceste așezăminte fiind singurele care, la acea epocă, puteaŭ avea un drept de proprietate saŭ de creanță, urmează învederat că legea n'a voit a lăsa în mâna particularilor și fără nicĭ-o intervenție a autorităților publice, crearea acestor persoane morale, și dar este inexact a se pretinde că, sub imperiul aceste legiuirĭ, particulariĭ puteaŭ avea un asemenea drept, etc.» ([4]).

([1]) Cpr. C. Galațĭ, *Dreptul* din 1895, No. 42.—Persoana morală, care n'ar fi existat în Dobrogea înainte de anexare, trebue să fie recunoscută printr'o lege. Cas. rom. *Dreptul* din 1892, No. 34 și Bulet. 1892, p. 180.

Dr. roman.

([2]) Cpr. L. 1, Pr., Dig., *Quod cujuscumque universitatis*, etc. 3. 4; L. 3, Pr. și § 1, Dig., *De collegiis*, etc. 47. 2. Autorisarea putereĭ publice putea însă fi nu numaĭ expresă, dar și tacită. Cpr. Savigny, *System des heutigen römischen Rechts*, II. § 89. *Juristische Personen.—Entstehung und Untergang*, p. 275 din ed. germană (Berlin, 1840), și p. 269 a traducereĭ Guenoux.

([3]) Chinoviile eraŭ mănăstirĭ cu călugărĭ. C. Bucureștĭ, *Dreptul* din 1881, No. 44.

([4]) Veḑĭ *Dreptul* din 1895, No. 78 și Bulet. 1895, p. 1295; *Curierul judiciar* din 1895, No. 43. Cpr. și Trib. Ilfov, *Dreptul* din 1895, No. 6 și *Curierul judiciar* din 1902, No. 82; Veḑĭ și C. Bucureștĭ (afacerea Zappa), *Dreptul* din 1896, No. 50 și *Curierul judiciar* din 1896, No. 40; Al. Degré, *Dreptul* din 1896, No. 24. Cpr. și C. G. Dissescu, *Dreptul* din 1892, No. 2

Aşa dar, nu maĭ încape îndoială că, în legislaţia ţăreĭ româneştĭ, persoana juridică nu putea fi creată de cât de puterea publică. Înainte de Regulamentul organic, mănăstirile şi bisericile nu puteaŭ chiar fi zidite de cât cu voia arhiereuluĭ (Pravila luĭ M. Basarab, glava 116) ([1]). Este decĭ de mirat cum Curtea din Bucureştĭ şi chiar Curtea noastră supremă aŭ putut să decidă că, în Muntenia, înainte de punerea în aplicare a coduluĭ actual, persoanele juridice îşĭ luaŭ naştere din voinţa individuală, fără a fi consacrate printr'o recunoaştere a putereĭ publice ([2]). Să sperăm că, în urma decisiuneĭ maĭ sus citate a Inalteĭ Curţĭ, pronunţată în secţiĭ-unite, în afacerea comunităţeĭ *Ianina*, orĭ-ce discuţie va înceta în această privinţă.

Am vorbit până acum despre legislaţia ţăreĭ româneştĭ. Ce trebue să decidem în privinţa legislaţieĭ anterioare, care cârmuia Moldova înainte de punerea în aplicare a coduluĭ actual? Chestiunea este earăşĭ controversată, deşi textele respective din codul Calimach par a fi destul de lămurite ([3]). In adevĕr, art. 15 din acest cod dispune, pe de o parte, că: «aşezările ce se fac între bresle saŭ *între alte obştimĭ*, spre a lor bună orînduială şi folos, vor avea între ele puterea legiuită, dacă cercându-se şi găsindu-se cu cale, *se vor întări de stăpânire*»; iar art. 43 şi **Codul Calimach. Controversă.**

([1]) Cpr. si art. 4 din legea cleruluĭ de la 1 Iunie 1893, care nu permite înfiinţarea uneĭ bisericĭ, de cât cu voia episcopuluĭ (chiriarhuluĭ) respectiv şi a Ministruluĭ cultelor.

([2]) Vedĭ *Dreptul* din 1893, No. 79 şi din 1895, No. 51. In aceeaşĭ eroare a picat şi judec. ocol. II din Bucureştĭ, *Curierul judiciar* din 1903, No. 49 (cu observ. noastră critică).

([3]) Persoanele morale existaŭ, decĭ, în vechia noastră legislaţie şi se numiaŭ *moraliceştĭ*, spre deosebire de acele *fireştĭ* (art. 40 C. Calimach) saŭ *fisiceştĭ* (art. 379 C. Calimach). Aceste persoane eraŭ: tovărăşiile neguţitoreştĭ, breslele meşterilor (asupra cărora vedĭ Regul. organic. a Moldoveĭ, capit. III, anexa lit. P, art. 19 urm. şi L. 1, Pr., *in fine,* Dig., 3. 4); mănăstirile, bisericile, obştimile, precum: obştimea săracilor dintr'o politie (art. 717 C. Calimach), şcolile, spitalurile, cutia milelor, etc. (cpr. art. 15, 17, 33 lit. j, 38, 41, 43, 379, 382, 383, 717, 842, 962. etc. C. Calimach; art. 24, partea 4, capit. 3 C. Caragea). Manualul administrativ al Moldoveĭ (t. I, p. 41) maĭ vorbeşte încă de o societate medico-istorică naturală din Iaşĭ, aprobată de ocârmuire la 1833. **Dreptul nostru anterior.**

maĭ formal, dispune că: «în cât obştimele, pentru însişĭ ale lor driturĭ, se cuvine a fi sub purtarea de grijă a ocârmuireĭ, *se hotărăşte prin deosebite legĭ făcute pentru dînsele, adecă: prin hrisoave*». Interpretând aceste texte şi altele din codul Calimach, Curtea supremă a decis că, sub acest cod, numaĭ puterea publică avea căderea de a înfiinţa o persoană morală:

«Considerând, dice această decisie care, după noĭ, face o adevĕrată aplicare a principiilor de drept, că, in principiŭ, persoanele morale, deosebindu-se prin natura lor de persoanele fisice, de oare-ce persoanele morale sunt nişte ficţiunĭ, ele nu'şĭ dobîndesc personalitatea şi existenţa de cât numaĭ prin o recunoaştere specială a Statuluĭ în care aŭ să funcţioneze; *că acest principiŭ a fost consacrat şi de codul Calimach prin art. 15, 43, etc. şi de alte legiuirĭ, de vreme ce orĭ-ce instituţie nu-şĭ putea lua naştere de cât printr'un hrisov domnesc, prin care urma a i se recunoaşte personalitatea sa juridică ca persoană morală*» (1).

Cu-toate-acestea, Curtea supremă, cu ocasiunea procesuluĭ cunoscut dintre comunitatea elină din Galaţĭ şi M. Grigoriady Bonachi, a revenit asupra acesteĭ jurisprudenţe în doue rîndurĭ consecutive, punênd de astă dată în principiŭ că, sub imperiul coduluĭ Calimach, simpla voinţă a particularilor putea să determine crearea de persoane juridice, fie că era vorba de o fundaţiune pioasă, fie de o corporaţiune, fără concursul Statuluĭ şi fără necesitatea vre-uneĭ autorisărĭ, autorisarea Statuluĭ fiind necesară numaĭ în privinţa corporaţiilor *neertate*, care eraŭ oprite de legĭ, saŭ contrare ordineĭ publice orĭ bunelor moravurĭ (2). Curtea de casaţie, S-a I, prin casarea uneĭ decisiĭ a Curţeĭ din Iaşĭ, a admis aceeaşĭ soluţie la 24 Ianuar 1900, pro-

---

(1) Cas. rom. Bulet. S-a I, anul 1880, pag. 244. In acelaşĭ sens Trib. Covurluiŭ, C. Galatz şi Iaşĭ, *Dreptul* din 1894, No. 25; din 1895, No. 6 şi din 1896, No. 44. *Idem*, C. Iaşĭ, *Curierul judiciar* din 1899, No. 44 (decisiĭ casate). Curtea din Focşanĭ a decis că, sub legea veche, o persoană morală (de exemplu: o comunitate religioasă) putea funcţiona cu simpla autorisare a Ministeruluĭ (*Dreptul* din 1883, No. 34), iar Curtea din Bucureştĭ a hotărît că aprobarea trebuia să fie dată de Capul Statuluĭ (*Dreptul* din 1893, No. 79 şi *Curierul judiciar* din acelaşĭ an, No. 82).

(2) Vedĭ *Dreptul* din 1895, No. 32 şi din 1898, No. 2; *Curierul judiciar* din 1898, No. 1 şi Bulet. Cas. secţ.-unite, anul 1897, p. 1423. (In această din urmă afacere am susţinut noĭ însine recursul, care a fost respins, alăturea cu distinşiĭ noştri amicĭ d-niĭ C. G. Dissescu şi P. T. Missir).

clamând de persoană morală, în baza principiilor de maĭ sus, spitalul israelit din Iaşĭ [1]. Chestiunea este definitiv tranşată, şi instanţele de fond se vor supune probabil acesteĭ jurisprudenţe. Cu-toate-acestea, rĕmânem nestrămutat în convingerea noastră, şi dacă nu insistăm aci asupra motivelor care ne fac a nu împărtăşi teoria preconisată de Inalta Curte, este că ele sunt cunoscute, procesul luĭ Gr. Bonachi, care a dat loc la această discuţie, fiind încă present în memoria tuturor [2].

Aceste motive sunt pe larg arătate în conclusiile noastre, care aŭ fost publicate în broşurĭ, şi în decisiile instanţelor de fond maĭ sus citate, care toate aŭ fost casate.

Venim acum, după acest scurt istoric, la o altă chestie iarăşĭ controversată. Persoana juridică, regulat constituită, are o existenţă juridică în afară de ţara în care a fost organisată, saŭ capacitatea eĭ este mărginită la teritoriul ţăreĭ unde este menită a funcţiona? O pleiadă de jurisconsulţĭ, din care uniĭ se bucură de cea maĭ mare autoritate, susţin că persoanele morale, regulat constituite după legile unuĭ Stat, pot să prelungiască activitatea lor şi să exercite drepturĭ pe teritoriul unuĭ Stat străin, *fără a fi recunoscute saŭ autorisate de acest din urmă* [3]. «Libertatea, **Pers. morale străine. Controversă.**

---

(1) Vedĭ *Curierul judiciar* din 1900, No. 15 şi *Dreptul* din 1900, No. 17. *Idem*: Trib. Iaşĭ, *Curierul judiciar* din 1902, No. 2. Tot în acest sens se pronunţă şi Al. Degré, *Dreptul* din 1896, No. 24 şi 26: *Dreptul* din 1900, No. 17. In această din urmă adnotaţie, Degré admite soluţia dată de Inalta Curte în afacerea spitaluluĭ israelit din Iaşĭ, însă critică motivele pe care se întemeiază Curtea.—*Contrà*: C. Iaşĭ (decisie casată), *Curierul judiciar* din 1899, No. 44.

(2) Vedĭ asupra formăreĭ persoanelor moràle sub codul Calimach, P. Negulescu, *Drept administrativ*, p. 58, 59 (ed. a 2-a).

(3) Vedĭ Merlin, Répert., t. X, *Main-morte (Gens de main-morte)*, § 7, No. 1 şi 2, p. 323 (ed. din 1827); Despagnet, *Tr. de dr. internat. privé* (ed. a 3-a, 1899), 46 urm., p. 105 urm.; Brocher, *Cours de dr. internat. privé*, I. 61 urm.; Fœlix-Demangeat, *op. cit.* I, 31, p. 65; A. Lainé, *Des personnes morales en dr. international privé*, *J. Clunet*, anul 1893, pag. 273 urm.; Lyon-Caen et Renault, *Dr. comm.*, II, 1093; Vavasseur, *J. Clunet*, anul II (1875), pag. 6; Asser et Rivier, *Dr. internat. privé*, 100, 102, p. 192 şi 195 urm. a trad. Schina; Audinet, *Dr. internat. privé*, 81 urm.; Ducrocq, *Dr. administratif*, II,

la naţiunile civilisate, trebue să aparţină atât persoanelor morale cât şi acelor fisice», dice Vavasseur ([1]). «Persoanele morale nu sunt alt-ceva de cât modalităţile vieţeĭ juridice ale persoanelor fireştĭ», dice profesorul Lainé, care a desvoltat cu mult talent această teorie. «Persoana morală, dice Al. Degré, nu e de cât o emanaţiune a personalităţeĭ omuluĭ; îndată ce recunoştĭ personalitatea omuluĭ, trebue să recunoştĭ persoana morală saŭ juridică». «Persoana morală, dice Otto Gierke, profesor la Berlin, nu este o ficţiune a legeĭ, ci o fiinţă colectivă reală, *eine reale Gesammtperson,* capabilă, ca şi persoana fisică, de voinţă şi de acţiune. Legea n'o crează, ci se mărgineşte a-ĭ recunoaşte existenţa, a-ĭ legalisa, aşa dicênd, actul de naştere» ([2]).

Va să dică, după cum o persoană fisică în carne şi

1599, 1600 (ed. a 6-a); Surville et Arthuys, *Dr. intern. privé.* 137, pag. 161 (ed. a 3-a); Baudry et Fourcade, *Personnes*, I, 308; Heisser, *Étude sur les personnes morales* (1871), p. 183; Bar, *Theorie und Praxis des internat. Privatrechts,* I, 104 (ed. a 2-a, 1889); Crome, *Allg. Theil des französischen Privatrechtswissenschaft* (1892), § 47; Wächter, *Über die Collision der Privatrechtsgesetze verschiedener Staaten (Archiv für civilistische Praxis),* t. XXV, p. 181 urm.; Fœrrster, *Lehrbuch des preussischen Privatrechts*, I, pag. 59, nota 19 (ed. a 5-a); Giorgio Giorgi, *La dottrina delle persone giuridiche*, I, p. 187; Ercole Vidari, *Corso di diritto commerciale,* I, 844, p. 563 urm. (ed. a 4-a, 1893); Alex. Degré, *Dreptul* din 1894, No. 28 urm. şi *Dreptul* din 1896, No. 36; D. Negulescu, *Dreptul* din 1901, No. 6. In acelaşĭ sens: Cas. Turin, Sirey, 83. 4. 13. Tot în acest sens s'aŭ pronunţat maĭ multe Curţĭ de apel din Italia, şi între altele: Curtea din Genova, din Roma, din Veneţia, etc. Vedĭ nota luĭ Albert Wahl (profesor la Facultatea din Lille), în Sirey, 1900, 4, p. 25, coloana 2, *in fine*, care ne-a făcut distinsa onoare de a cita şi părerea noastră. Vedĭ şi *J. Clunet*, anul 1889, p. 509. Cpr. C. Paris, *J. Clunet*, anul 1893, p. 529; Cas. belg. (contra conclusiilor proc. general Leclercq), D. P. 47. 2. 171; C. Gand, *Pasicr. belge*, 87. 2. 400; Trib. Courtrai, *Pasicrisie belge*, 1892. 3. 197.

([1]) *J. Clunet,* anul 1875, p. 6.

([2]) Otto Gierke, *Die Genossenschaftstheorie und die deutsche Rechtssprechung* (Berlin, 1897). Vedĭ de acelaşĭ autor, *Das deutsche Genossenschaftsrecht;* Hauriou, *De la personnalité comme élément de la réalité sociale*, *Revue générale du droit*, anul 1898, p. 5 urm.; Michoud, *La notion de personnalité morale*, *Revue du droit public,* anul 1899, p. 5 urm. şi 124 urm., etc.

oase va putea exercita drepturĭ nu numaĭ în ţara sa, dar şi într'o ţară străină, tot ast-fel va fi şi pentru persoanele morale saŭ juridice, cărora li se va aplica art. 2 şi 11 din codul civil, părere care s'a susţinut încă de la începutul seculuiuĭ trecut de Merlin, de care Lainé face mare caz. Dar cine nu vede deosebirile care există între persoanele fisice şi acele morale: persoana fisică deţine drepturile sale de la natură, pe când persoana morală le are de la lege; persoana fisică are nu numaĭ drepturĭ patrimoniale, dar şi drepturĭ de familie, pe când persoana morală are numaĭ drepturĭ patrimoniale; persoana fisică are o existenţă reală, pe când persoana morală este o abstracţiune, o ficţiune a legeĭ, creată anume pentru trebuinţile ţăreĭ în care este menită a funcţiona.

Or, o ficţiune universală, creată prin voinţa unuĭ legiuitor local, este o imposibilitate juridică, după cum foarte bine observă Laurent (1). Este adevĕrat că Lainé, unul din partisaniĭ ceĭ maĭ fervenţĭ şi maĭ autorisaţĭ aĭ sistemuluĭ opus, a tăgăduit principiul că persoanele morale ar fi nişte adevĕrate ficţiunĭ (2); însă aceasta este în contradicţie cu însăşĭ esenţa persoanelor juridice; căcĭ orĭ cât s'ar susţine că ele nu sunt de cât o modalitate a vieţeĭ juridice a persoanelor fisice care le compun, este învederat că ele nu aŭ o existenţă reală. În adevĕr, a ne închipui o fiinţă cu drepturĭ şi datoriĭ deosebite de ale persoanelor fisice care o compun şi care, fără a cădea sub simţurile noastre, are o existenţă proprie, nu este de cât a recurge, după cum foarte bine ḑice Curtea din Bucureştĭ, în afacerea Zappa, la o adevĕrată închipuire saŭ ficţiune (3).

Prin urmare, art. 2 din cod civil nu poate fi aplicat

---

(1) Laurent, *Dr. civ. international*, IV, 119, p. 232. Cpr. şi A. Weiss, *Tr. théorique et pratique de dr. international privé*, II, p. 396. Vareilles-Sommières, *Les personnes morales,* No. 97, p. 51, 52. «*Persoana morală nu poate avea o existenţă internaţională*», ḑice foarte bine Curtea de casaţie din Turin. Sirey, 1900. 4. p. 25 urm. şi *Curierul judiciar* din 1902, No. 2.

(2) Lainé, *op. cit.*, *J. Clunet*, anul 1893, p. 278, 279. Vedĭ şi O. Gierke, citat p. 262, t. şi nota 2. Cpr. şi Planiol, I, 1966 urm.

(3) *Curierul judiciar* din 1896, No. 40 şi *Dreptul* din acelaşĭ an, No. 50, p. 432.

de cât omului care, grație căilor de comunicație a timpurilor moderne, poate într'un scurt timp călca teritoriul mai multor țări, iar nici de cum persoanelor morale, la care el nici n'a înțeles a se referi, după cum foarte bine dovedește Curtea de casație din Turin prin decisia citată p. 263, n. 1. Principiul statutului personal, ori cât s'ar dice și ori-care ar fi autoritatea lui Merlin, se întemeiază, în adevĕr, pe considerațiuni de rasă, de climă, de naționalitate, etc., și presupune neapărat o ființă în carne și oase, iar nu o simplă închipuire (1).

«Considerând, dice foarte bine Curtea noastră supremă, în afacerea Zappa, că, pentru persoanele fisice, care există independent de ori ce intervenție legislativă, legea nu face de cât a reglementa drepturile și datoriile ce decurg din faptul existenței lor: în ce privește însă persoanele morale, ele neavênd o realitate fisică, personalitatea lor nu este de cât o fictiune: de unde resultă și *necesitatea unei intervențiuni a autorității sau a legei, care să le creeze ca atare;* considerând că individul neputênd crea fictiuni și dar nici ființe fictive, un asemenea drept nu-l poate avea de cât acela a cărui voință se poate impune tuturor, adecă Statul: că, afară de aceasta, creațiunea unor asemenea persoane neavênd ca rațiune de cât interesul general, urmează învederat că Statul, căruia îi este încredințată apărarea acestor interese, să aibă puterea, *prin representanții legali, a crea aceste persoane;* considerând însă că dreptul unui Stat de a crea, în interesul sĕu general, aceste persoane fictive, *nu-i poate da și pe acela de a impune și în alte State această a sa voință; că interesul general a unui Stat, puterea sa suverană de a recunoaște și proclama acest interes nu se întinde peste fruntariile teritoriului sĕu; că a se recunoaște acestor ființe, create de un Stat, existența lor în alte State, independent de ori-ce intervenție a acelor State, este a recunoaște fie-cărui Stat dreptul de a crea fictiuni universale, ceea ce este inadmisibil», etc.* (2).

---

(1) Vedi autoritățile citate *suprà*, p. 255, nota 3.

(2) Vedi *Dreptul* din 1898, No. 32, și Bulet. S-a I, 1898, p. 397, 398; *Curierul judiciar* din 1898, No. 15. Vedi și alte decisii anterioare ale Inaltei Curți tot în acest sens, *Dreptul* din 1895, No. 78; Bulet. 1895, p. 1295, și *Curierul judiciar* din 1895, No. 43; Bulet. S-a I, 1878, p. 331; Bulet. 1880, p. 344, și *Dreptul* din 1881, No. 50. In acelaș sens, C. Craiova și Bucureștĭ; Trib. Ilfov, Bacău, etc. *Dreptul* din 1881, No. 50; *Dreptul* din 1886, No. 50; din 1889, No. 28; din 1892, No. 76; *Curierul judiciar* din 1894, No. 11; *Dreptul* din 1895, No. 43 și 78; din 1896, No. 22 și 50, etc. In cât privește jurisprudența francesă, vom cita Cas. fr. și C. din Paris, D. P. 60. 1. 444; Sirey, 60. 1. 866; D. P. 63. 2. 84; iar în cât privește jurisprudența italiană, Cas. Roma, *La Legge* din 1888, 1. 438; Sirey, 1891. 4. 5; *La Legge* din 1889. 2. 579: *La Legge* din 1891. 1. 330; *La Legge* din 1892. 2. 293.

Aşa dar, după această jurisprudenţă, foarte temeinică şi pe care nimic nu o va putea resturna, o persoană morală străină nu poate exercita drepturĭ în România, *înainte de a fi recunoscută* de puterea suverană a Statuluĭ român, şi singura autoritate competentă este numaĭ puterea legiuitoare. Pentru ca puterea executivă să poată da viaţă uneĭ persoane morale, ar trebui o delegaţiune a putereĭ legiuitoare, adecă: o lege care să-ĭ confere acest drept, lege care de o cam dată nu există. In adevĕr, persoanele morale române avĕnd nevoe de o lege, pentru a putea funcţiona ca atare, cum se poate ca o persoană străină să fie scutită

In fine, la aceste decisiĭ trebue să adăogăm: Cas. Turin, Sirey, 1900, 4. 25 urm. şi *Curierul judiciar* din 1902, No. 2 (cu observ. noastră). Tot în acest sens se pronunţă şi o mare parte din doctrină. Vom cita numaĭ autoriĭ ceĭ maĭ în renume. Vedĭ Laurent, I, 306 urm,; XI, 196; XXX, 254, şi *Dr. international*, IV, 119 urm. şi VI, 206; Laurent, *Supplém.*, I, 102; *Avant-projet de révision*, I, p. 161; Ballot, *Revue pratique*, t. 17 (anul 1864), p. 90 urm.; Moreau, *Capacité des États étrangers pour recevoir par testament en France*, *J. Clunet*, anul 1892, p. 342; Wœste, *J. Clunet*, anul 1893, pag. 1125; Béquet, *Répert. de dr. administratif*, v⁰ *Dons et legs*, 220 urm.; Baudry et Colin, *Don. et testaments*, I, 339; Aubry et Rau, I, § 54, p. 276 (ed. a 5-a); T. Huc, I, 144; (vedĭ însă acelaşĭ autor, VI, 108); Vincent et Pénaud, *op. cit.*, v⁰ *Personnes civiles*, No. 2 urm.; Laferrière, *Dr. public et administratif*, I, p. 310 urm.; A. Rolin, *Princ. de dr. internat. privé*, I, 27, 31, 33 şi II, 806; Weiss, *Tr. élément. de dr. internat. privé*, p. 145 (ed. a 2-a, 1890) şi *Tr. th. et pratique de dr. internat. privé*, II, p. 396; Haus, *Dr. privé des étrangers en Belgique*, 118; Picard, *J. Clunet*, 1881, p. 476, No. 58. V. şi *J. Clunet*, anul 1892, p. 150; Elena, *Diritti della persona straniera secondo la legge ital.*, *Archivo juridico*, 1897, p. 111; Unger, *System des österreichischen allgem. Privatrechts*, I, p. 165 (ed. din 1868); Jettel, *Handbuch des internat. Privatrechts* (Wien, 1893), § 4, pag. 21; G. Petrescu, *Studiŭ asupra persoanelor morale*, p. 73 urm.; C. G. Dissescu, *Dreptul* din 1895, No. 82 şi 83 şi din 1902, No. 3; Varreilles-Sommières, *Personnes morales*, 97, p. 51, 52. Vedĭ de acelaşĭ autor şi *Synthèse du droit international privé*, II, 750 urm. Dudley-Fild, *Projet d'un code international*, art. 545. «Corporaţiile şi alte persoane morale, dice acest din urmă autor, n'aŭ existenţă în afară de jurisdicţia putereĭ prin care ele există: ele nu aŭ de cât capacitatea conferită prin această putere».

de o asemenea formalitate esenţială?... O persoană juridică nefiind creată de cât într'un interes oare-care, legiuitorul fie-căreĭ ţărĭ este judecătorul acestuĭ interes; căcĭ de câte orĭ un interes este recunoscut într'o ţară, el nu este prin aceasta însuşĭ recunoscut şi în alte ţărĭ, care rĕmân libere de a examina şi ele, la rîndul lor, dacă scopul ce urmăreşte o persoană juridică străină este moral, şi dacă ea poate să trăiască şi să se desvolte şi în altă ţară, de cât în acea în care a fost înfiinţată. Un Stat este, decĭ, în totdeauna liber de a încuviinţa, saŭ nu, existenţa uneĭ persoane morale străine, după cum el este liber de a primi saŭ de a respinge înpămîntenirea pe care o solicită un străin.

Art. 811, 817 C. civ. Să nu se confunde recunoaşterea existenţeĭ uneĭ persoane morale străine cu autorisarea de care orĭ-ce persoană morală are nevoe spre a primi o liberalitate (art. 811 şi 817 C. civ.); căcĭ acestea sunt două ordine de ideĭ deosebite. Asemenea autorisare se dă, ce e dreptul, de puterea executivă, prin decret regal, însă numaĭ uneĭ persoane *legalmente recunoscute;* căcĭ alt-fel ea este inexistentă, şi neantul nu poate fi gratificat. Existenţa chiar *de fapt* a uneĭ persoane morale, fie ea străină saŭ indigenă, nu este suficientă pentru a i se conferi dreptul de a dobîndi avere; pentru aceasta ea trebue să aibă o existenţă juridică, care n'o poate dobîndi de cât de la lege. Legiuitorul a creat decĭ, în această materie, două garanţiĭ: cea dintâĭ se exercită de puterea legiuitoare, care va examina dacă este saŭ nu pericol de a se crea o persoană morală, saŭ de a recunoaşte o persoană existentă peste hotar; iar cea de a doua se va exercita de puterea executivă, care va examina dacă este, saŭ nu, pericol de a fi gratificată. A recurge, în asemenea caz, numaĭ la un decret regal, este a nesocoti principiul separaţiuneĭ puterilor în Stat; este a încălca atribuţiile putereĭ legiuitoare; este a ştirbi din suveranitatea Statuluĭ român, dobîndită prin atâtea sacrificiĭ: este într'un cuvênt, a viola pactul nostru fundamental care, pentru a întrebuinţa cuvintele unuĭ publicist modern (Édouard Laboulaye), este secriul sfînt în care poporul şĭ-a depus libertăţile sale, pentru ca nimenĭ, fie chiar legiuitorul, să nu le poată atinge. Aceste principiĭ se impun

mai cu seamă în ţara noastră, faţă cu datinele noastre şi faţă cu jurisprudenţa noastră care, după cum am vědut, le-a consacrat fără nicĭ o şovăire atât în afacerea Zappa, cât şi în alte procese de asemenea natură (1).

Persoanele morale străine vor avea nevoe de încuviinţarea Statuluĭ român chiar pentru a putea sta în judecată; căcĭ art. 66 § 2 din Procedura revisuită, care prevede că persoanele morale străine, *capabile după legea română*, pot sta în judecată, chiar dacă ar fi incapabile după legea ţăreĭ lor, se referă, după cum aceasta resultă din desbaterile urmate atât în Cameră cât şi în Senat, la asociaţiunile străine existente de fapt, nerecunoscute de legea străină şi recunoscute de legea noastră (2), adecă: la o ipoteză care maĭ nicĭ-o dată nu se va ivi în practică. Textul, astfel cum este conceput, nu are absolut nicĭ-o utilitate; căcĭ cum s'ar putea întâmpla ca Statul român să recunoască existenţa unuĭ ce inexistent? Ne unim decĭ în totul cu părerile expuse de d-niĭ B. M. Missir, Em. Porum- Starea în judecată a persoanelor morale străine.

(1) Soluţia contrară a fost, cu-toate-acestea, admisă de tribunalul Ilfov în afacerea celebră a Comisiuneĭ Olimpicelor cu moştenitoriĭ Zappa (*Dreptul* din 1903, No. 9, şi *Curierul judiciar* din acelaşĭ an, No. 49) şi în afacerea comunităţeĭ catolice din Bucureştĭ (*Dreptul* din 1902, No. 51, şi *Curierul judiciar* din acelaşĭ an No. 82). Ambele sentinţe fac deosebire între persoanele morale străine create în ţară şi acele create în străinătate, care urmează numaĭ a funcţiona în ţară. Tribunalul admite necesitatea uneĭ legĭ numaĭ pentru acele dintăĭ, cele de al doilea avênd nevoe numaĭ de autorisarea guvernuluĭ, iar nu de o lege specială. Nu putem admite acest mod de a vedea, şi credem că o lege este necesară în ambele casurĭ, persoanele morale străine neputênd să aibă maĭ multe drepturĭ de cât acele române, şi autoritatea care le-a creat expirând la marginile teritoruluĭ ţăreĭ de unde ele emană. Soluţia tribunaluluĭ ar fi juridică numaĭ atuncĭ când o lege ar conferi guvernuluĭ dreptul de a recunoaşte existenţa uneĭ persoane morale străine, lege care pentru moment nu există.

(2) «Se poate întâmpla, a dis Ministrul justiţieĭ, d-l C. G. Dissescu, în Senat, că la Paris să existe o asociaţiune de Românĭ şi Francezĭ, care nu e recunoscută în Franţa. Scopul eĭ este folositor? Eĭ bine, *dacă un act de Stat român o va recunoaşte*, de şi este din ţară străină, pentru ce să nu poată sta în judecată»? Vedĭ *Proced. civ.* (ed. oficială), desb. parlamentare, p. 311.

baru şi M. Cornea în Senat, şi de d-niĭ C. C. Arion şi Alex. Marghiloman, în Cameră, cari aŭ cerut cu drept cuvînt desfiinţarea acestuĭ paragraf [1], desfiinţare care s'a şi admis prin noul proiect de revisuire al procedureĭ civile (art. 16). Textul ar fi presentat o utilitate practică numai atuncĭ când ar fi conferit dreptul de a sta în judecată persoanelor morale create în străinătate, însă nerecunoscute de legea română, aşa cum se întâmplă în Austria, unde persoanele morale străine aŭ capacitatea de a sta în judecată [2], avênd însă nevoe spre a putea face o operaţie, de autorisarea Guvernuluĭ [3].

Dreptul străin.

In cât priveşte codul german, prin art. 23 şi art. 10 de legea de introducere *(Einführungsgesetz)*, se dispune că o asociaţiune străină nu poate deveni în mod juridic capabilă de cât fiind autorisată printr'un decret a consiliuluĭ federal *(Bundesrath)*. Art. 28 din codul spaniol de la 1889 dispune, de asemenea, în partea sa finală, că asociaţiunile domiciliate în străinătate, vor avea în Spania situaţia şi drepturile determinate prin tratatele şi legile speciale, ceea ce însemnează că ele nu aŭ de drept foloasele personalităţeĭ care le sunt recunoscute prin legea lor naţională. Aşa dar, legiuirile cele maĭ recente, care aŭ legiferat asupra acesteĭ chestiunĭ, aŭ condamnat teoria luĭ Merlin şi a luĭ Lainé.

Persoane morale necesare. Statul, comună, etc.

Principiile maĭ sus expuse nu se aplică însă la persoanele pe care Savigny (II, § 86 *ab initio*) le numeşte *naturale* saŭ *necesare*, precum: Statul, comunele şi judeţele. Un Stat străin maĭ cu seamă, odată recunoscut ca corp politic, ar putea să aibă drepturĭ de exercitat în altă ţară. Eĭ bine, nu maĭ rĕmâne îndoială că el va fi admis a-şĭ exer-

(1) Vedĭ critica acestuĭ text făcută de d-l B. M. Missir, in *Dreptul* din 1899, No. 76. Vedĭ şi G. G. Mironescu, *Revisuirea Coduluĭ de proced. civilă*, p. 92 urm. şi *Analisa nouluĭ cod de proced. civilă* (Bucureştĭ, 1904), p. 160 urm.

(2) C. supremă din Austria (Viena), *Zeitschrift für internation. Privatrecht*, anul 1890, p. 385.

(3) Ordon. austriacă din 20 Nov. 1865 şi 29 Martie 1873. Vedĭ nota luĭ A. Wahl maĭ sus citată în Sirey, 1900. 4, p. 26, coloana 3. Acelaşĭ sistem pare a fi admis de jurisprudenţă în Elveţia. Vedĭ A. Wahl, nota citată, p. 26, coloana 1.

cita drepturile sale ([1]). Astfel, Statul elin a fost admis a sta în judecată, spre a revendica moştenirea luĭ Vanghelie Zappa. Curtea din Bucureştĭ l-a supus însă cauţiuneĭ *judicatum solvi* ([2]), care s'a desfiinţat prin noua procedură civilă, promulgată la 1900.

In cât priveşte societăţile comerciale străine, situaţia lor este reglementată prin codul comercial (art. 236 urm. din care unele disposiţiĭ aŭ fost modificate prin legea din 6 Aprilie 1900). **Societăţile comerciale străine.**

Persoanele morale străine, recunoscute în ţara noastră, vor putea necontestat să primească liberalităţĭ, aceasta nejignind întru nimic ordinea publică din ţara noastră ([3]), afară, bine înţeles, de bunurĭ rurale (art. 7 Constit.), însă numaĭ sub condiţia de a fi autorisate conform legeĭ române (art. 811, 817 C. civ.). Statul are, în adevĕr, interes de a împedica acumularea bunurilor de mână moartă, fie pentru ca ele să nu devină un pericol naţional în mâna uneĭ asociaţiunĭ străine, fie în interesul de a face ca bunurile să circule din mână în mână şi să devină o sorginte de bogăţie. Apoĭ, familia dispunătoruluĭ are, pe de altă parte, nevoe de a fi apărată în contra liberalităţilor făcute adeseaorĭ sub imperiul uneĭ presiunĭ morale la care dăruitorul saŭ testatorul n'a putut de multe orĭ să resiste ([4]). **Art. 811, 817 C. civ.**

([1]) Cpr. Weiss, *op. cit.*, II, p. 397 urm.; Picard, *J. Clunet*, 1881, No. 58, p. 476 şi 477; Despagnet, *op. cit.*, 49, p. 108 urm.; Laurent. I, 310 şi *Dr. internat.*, IV, 126, 127; Vincent et Pénaud. *op. cit.*, V° *Personnes civiles*, 7; Rolin, *op. cit.*, I, 28 şi 36; II, 805; Lainé, *op. cit.*, p. 289 urm., Trib. Bruges, *Pasicrisie belge*, 95. 3. 23. Trib. Montdidier, *Pand. Périod.*, 1892. 5. 17 urm. şi nota luĭ A. Weiss; Trib. Bacăŭ, *Dreptul* din 1895, No. 43, etc.; Baudry et Fourcade, I, 309.—Vedĭ însă Moreau (prof. la Aix), *J. Clunet*, 1892, p. 346 urm.

([2]) *Dreptul* din 1894, No. 8.

([3]) V. însă Lejeune, după care dobîndirea de liberalităţĭ n'ar fi permisă în Belgia, de cât în caz de reciprocitate. *J. Clunet*, anul 1893, p. 1127.

([4]) Cpr. Weiss, *op. cit.*, II, p. 403; Laurent, I, 196 şi *Dr. intern.*, IV, 138; VI, 207; *Avant-projet de révision*, II, p. 421 şi 424; Lainé, *op. cit.*, p. 302; T. Huc, VI, 108; Baudry & Fourcade, *op. cit.*, I, 310; Baudry, II, 382; A. Bertauld, *Quest. pratiques et doctrinales de C. Napoléon*, I, p. 103, 104, No. 141; Savigny, *System*, etc., VIII, § 377, p. 313 (ed. germană); L.

Această disposiţie va fi de bună samă aplicabilă şi unuĭ Stat străin; căcĭ art. 817 din codul nostru vorbeşte de *persoane morale* în genere, şi Statul este necontestat o persoană morală, publică şi necesară, însă o persoană morală în toată puterea cuvîntuluĭ. Această teorie este admisă de uniĭ şi în Franţa, cu-toate-că textul fr. (937) nu vorbeşte de persoane morale în genere, ci de ospiciĭ, săraciĭ dintr'o comună şi stabilimentele de utilitate publică ([1]).

Desfiinţarea persoanelor morale. Persoanele morale care, după cum am vĕḑut, nu pot fi create de cât prin lege, nu pot, în principiŭ, afară de societăţĭ (art. 1523), să fie desfiinţate de cât prin abrogarea legeĭ căreĭ ele îşĭ datoresc existenţa lor. Astfel, comunele, judeţele, etc. nu pot fi schimbate saŭ desfiinţate de cât în virtutea uneĭ legĭ (art. 4 Constit.). Singur Statul există cât timp există naţiunea. (Laurent, *Principes*, I, 315).

Când o lege desfiinţează o persoană juridică, averea acesteĭ persoane trece la Stat, ca organ al Societăţeĭ. Astfel s'aŭ petrecut lucrurile în toate ţările cu ocasia secularisăreĭ averilor mănăstireştĭ. (Laurent, *op. cit.*, I, 315, 316).

Art. 1530. In cât priveşte averea uneĭ societăţĭ, ea se împarte, la încetarea eĭ, între toţĭ asociaţiĭ (art. 1530).

Personalitatea mănăstirilor. Controversă. Şi fiind-că vorbim despre mănăstirĭ care, sub legea

---

Renault, *J. Clunet*, anul 1893, p. 1121; Lejeune, *Idem*, p. 1127; Ch. Wœste, *Idem*, p. 1125, 1126; Baudry et Colin, *Don. et test.*, I, 341 şi 422; A. Wahl, nota în Sirey, 1900, 4. p. 29, coloana 2 şi 3; Despagnet, *op. cit.*, 48 şi 391; Trib. Paris, *J. Clunet*, 1885, p. 192: Trib. Montdidier, *Pand. Périod.* 92. 5. 17; Cas. Turin, Sirey, 1900. 4. 25 şi *Curierul judiciar* din 1902, No. 2. Veḑĭ în *J. Clunet*, anul 1893, p. 727 urm. consultaţia dată de Facultatea de drept din Berlin cu ocasia procesuluĭ Zappa. (Această consultaţie este semnată de Gneist, Derenburg, Hinschius, Brunner, Hubler, Pernice, Gierke, Ech şi Kohler).

([1]) Veḑĭ în acest sens, T. Huc, VI, 108, 109; Lainé, *op. cit.*, p. 302; Rolin, *op. cit.*, II, 805; Beauchet, nota în *Pand. Périod.* 88. 2. 152; Ducrocq, *Revue du dr. public*, 1884, p. 64; Répert. Dolloz, *Supplément*, *Lois*, 431; Trib. Montdidier, *Pand. Périod.* 92. 5. 17; Trib. Paris, *J. Clunet*, 1898, p. 719.— *Contrà:* Weiss, *op. cit.*, II, p. 405 urm.: Moreau, *J. Clunet*, 1892, p. 344. După aceştĭ din urmă autorĭ, Statele străine ar putea dobîndi avere în Franţa, fără nicĭ o autorisare din partea putereĭ executive.

veche, eraŭ la noĭ persoanele morale cele maĭ de căpetenie (1), vom discuta aci o chestiune foarte controversată, şi anume: aceea de a se şti dacă, prin secularisarea bunurilor mănăstireştĭ, decretată prin legea din 17 Decembre 1863 (2), mănăstirile aŭ încetat, saŭ nu, de a maĭ fi persoane juridice.

Ca maĭ în toate chestiile importante, Curtea de casaţie s'a pronunţat şi într'un sens şi în altul. Iată în ce termenĭ Inalta Curte a proclamat, la 1878, încetarea personalităţeĭ juridice a mănăstirilor, în urma legeĭ din 1863:

«Considerând că, în urma legeĭ de secularisare din Decembre 1863, mănăstirile aŭ încetat de a maĭ exista ca persoane juridice, cu capacitatea de a avea drepturĭ, de a avea avere, de a administra această avere şi de a se folosi de ea; căcĭ Statul, ca să-şĭ însuşească averea mănăs-

---

Dreptul nostru anterior în privinţa mănăstirilor.

(1) Este, în adevĕr, necontestat că, în vechia noastră legislaţie, mănăstirile aŭ fost recunoscute ca persoane juridice nu numaĭ prin uz, dar şi prin deosebite monumente legislative. (Cpr. Cas. rom. *Dreptul* din 1889, No. 26 şi Bulet. S-a I, 1889, pag. 159). Legĭ positive vechĭ, afară de acele ale Imperiuluĭ roman de răsărit, care, de altmintrelea, sunt origina dreptuluĭ nostru, dice Curtea din Galaţĭ (*Dreptul* din 1894, No. 30), aŭ consacrat în vechime fiinţa legală a unor asemenea instituţiunĭ. Pravila luĭ Mateĭ Basarab (glava 117), codiciĭ Caragea şi Calimach (art. 379), Regulamentul organic al Munteniеĭ şi al Moldoveĭ, vorbind despre mănăstirĭ şi bisericĭ, prevĕd dreptul lor de a putea primi averĭ mişcătoare şi nemişcătoare şi de a le stăpâni. «Se opreşte cu hotărîre de istov, dice Sobornicescul hrisov din 1785, modificat de obşteasca obicinuită Adunare, sub Mihail Sturza, în anul 1839, să nu fie slobod a a se maĭ face daniĭ de către ceĭ săracĭ şi de starea de jos la ceĭ maĭ bogaţĭ şi puternicĭ, ci daniile să fie slobod a se face numaĭ între ceĭ de starea de o potrivă, saŭ puterniciĭ la ceĭ săracĭ, *şi de către toată starea la sfintele mănăstirĭ şi bisericĭ*». Va să dică, mănăstirile, atât acele închinate, cât şi acele neînchinate (pămîntene), avĕnd capacitatea de a dobîndi avere prin darurĭ saŭ testamente, eraŭ prin aceasta însuşĭ recunoscute ca persoane juridice. Curtea de casaţie dovedeşte în mod strălucit acest lucru, care, de altmintrelea, nu se contestă, prin o decisie dată în secţiĭ-unite încă din 1873. Regretăm de a nu putea reproduce aci considerentele acesteĭ însemnate decisiĭ, din causă că ne ar lua prea mult loc. Sfătuim însă pe cetitorĭ de a o ceti în Buletinul Curţeĭ (anul 1873, p. 267), căcĭ ea este o pagină din istoria noastră naţională.

(2) «Toate averile mănăstireştĭ, dice art. 1 din această lege, sunt şi rĕmân averĭ ale Statuluĭ».

tirilor, a trebuit ca acestea să înceteze de a exista ca persoane deosebite; alt-fel Statul n'ar fi putut să-şĭ însuşească averea mănăstirilor, precum în general, Statul nu poate să-şĭ însuşească averea orĭ-căreĭ persoane juridice, de orĭ-ce natură ar fi, de cât după ce persoana juridică încetează de a maĭ exista; că, aşa dar, pentru săvîrşirea secularisăreĭ averilor mănăstireştĭ, a trebuit să preceadă actuluĭ de secularisare, în mod logic şi necesar, disolvarea saŭ încetarea mănăstirilor ca persoane juridice; că a recunoaşte faptul necontestabil că Statul şi-a însuşit averile mănăstirilor şi a susţine totuşĭ că aceste mănăstirĭ ar maĭ continua a exista ca persoane juridice este o contradicţie, şi pentru aceasta asemenea opinie nu poate fi susţinută; că nicĭ legea de secularisare nu prescrie, în nicĭ una din disposiţiile eĭ, că cu toată secularisarea avereĭ lor, mănăstirile să continue a exista ca persoane juridice, ceea ce ar fi fost necesar pentru ca să putem, şi în urma acesteĭ legĭ, recunoaşte mănăstirilor capacitatea persoanelor juridice; că încetarea mănăstirilor ca persoane juridice se confirmă şi prin faptul că mănăstirile, în urma secularisăreĭ, nu administrează, nicĭ nu se folosesc de averea ce avusese, nicĭ nu exercită direct în numele lor propriŭ drepturĭ în privinţa acelor averĭ.

«Considerând că, pentru continuarea mănăstirilor ca persoane juridice, nu s'ar putea susţine că Statul, în urma secularisăreĭ, ar representa pe mănăstirĭ, şi de aceea Statul ar putea administra averea lor, ar putea exercita drepturĭ, saŭ face acte pentru mănăstirĭ numaĭ ca al lor representant: căcĭ dreptul de a representa ar trebui să fie consacrat printr'o disposiţie de lege, ceea ce nu este; că, în lipsa uneĭ asemenea disposiţiĭ formale, nu putem deduce acel drept de representare nicĭ chiar din principiile relative la persoanele juridice; căcĭ, în virtutea acestora, persoanele juridice, a căror înfiinţare s'a recunoscut de Stat, aŭ o sferă de existenţă şi de acţiune distinctă de acea a Statuluĭ; *că Statul, în urma înfiinţăreĭ uneĭ persoane juridice, nu are alt drept de cât dreptul de supraveghere, drept în virtutea căruia el poate decreta disolvarea uneĭ asemenea persoane, când ar crede că acea persoană nu maĭ urmăreşte scopul util pentru care fusese înfiinţată;* saŭ poate lua mĕsurĭ pentru ca să-şĭ realiseze maĭ bine scopul pentru urmărirea căruia s'a înfiinţat persoana juridică; *însă acest drept de supraveghere nu implică în sine dreptul de a representa persoana juridică;* că, admiţĕnd dreptul de representare al Statuluĭ, aceasta ar însemna că persoanele juridice nu aŭ o existenţă proprie a lor şi că ele nu sunt de cât dependinţe ale Statuluĭ; că, dar, dacă Statul nu are dreptul de a representa persoanele juridice ce există în Stat, acest drept nu-l poate avea şi nu'l are nicĭ pentru mănăstirĭ; şi de aceea, teoria representăreĭ nu poate fi admisă;

«Considerând, asemenea, că nu s'ar putea ḑice că mănăstirile ar continua a exista ca persoane juridice, fiind-că n'aŭ încetat de a fi instituţiĭ pioase; că dacă e adevĕrat că mănăstirile continuă a fi, ca în trecut locaşurĭ în care vieţuesc acele persoane care aŭ înbrăţişat tagma monachală, conform canoanelor şi prescripţiilor bisericeştĭ, această existenţă a mănăstirilor, ca instituţiĭ pioase în sensul arătat, nu dovedeşte că ele aŭ şi capacitatea persoanelor juridice, şi de la existenţa lor factice nu se poate conchide că ele continuă a exista ca persoane juridice: că în realitate, Statul a conservat şi conservă mănăstirile ca instituţiĭ pioase, fără personalitate juridică, şi el îngrijeşte de veniturile lor, pentru intreţinerea mănăstirilor şi a persoanelor ce vieţuesc în ele: în cât prin aceasta se invederează că mănăstirile sunt numaĭ instituţiĭ pioase ale Statuluĭ, avĕnd scopul intreţinereĭ persoanelor care aŭ înbrăţişat tagma

monachală, dar ele nu aŭ din causa scopuluĭ arătat o personalitate; tot asemenea, precum şi bisericile, saŭ spitalurile, saŭ orĭ-ce stabiliment public ce are Statul, tocmaĭ pentru că sunt ale Statuluĭ, nu pot fi în acelaşĭ timp şi persoane juridice;

«Considerând că mănăstirile încetând, în urma secularisăreĭ, de a fi persoane juridice, nu aŭ capacitatea de a avea avere saŭ drepturĭ şi pentru viitor; că dacă cineva ar dispune, în urma legeĭ de secularisare, în favoarea uneĭ mănăstirĭ, asemenea disposiţie testamentară ar fi caducă, conform art. 928 C. civ., întru-cât mănăstirea nu are capacitatea de a primi; că însă, spre a menţine o disposiţie testamentară, făcută în favoarea uneĭ mănăstirĭ, nimic nu împedică ca Statul apreciind, să recunoască în mod special mănăstireĭ caracterul de persoană juridică; în cât, în urma uneĭ asemenea recunoaşterĭ speciale, mănăstirea dobîndind capacitatea uneĭ persoane juridice, să poată primi averea ce i s'ar fi lăsat de cine-va ca legat saŭ ca donaţiune: tot asemenea, precum când cine-va ar fi dispus de averea sa pentru înfiinţarea unuĭ stabiliment de utilitate publică, disposiţia nu cade *eo ipso*, ci se menţine, dacă Statul recunoaşte şi admite înfiinţarea aceluĭ institut, etc.» (1).

Aceeaşĭ soluţie fusese admisă de Curtea de casaţie, la 22 Noembre 1873, printr'o decisie pronunţată în secţiĭ-unite:

«Considerând, ḑice între altele, această decisie, că Statul declarând prin legea din 1863, că averile mănăstireştĭ sunt şi rĕmân ale luĭ, însuşindu-şĭ prin secularisare orĭ-ce fel de avere a acestor instituţiĭ pioase, chiar însăşĭ edificiile şi bisericile lor, aceasta a făcut-o convins fiind că averea nu se întrebuinţa la scopul şi în modurile hotărite de donatarĭ; *că decretarea secularisăreĭ acelor averĭ implică în sine şi neapărat, când e vorba de instituţiunĭ pioase, disolvarea acestor persoane juridice;* că este, de altmintrelea, o contradicţie în sine a crede că Statul s'ar fi mărginit a-şĭ însuşĭ numaĭ averile mănăstirilor, acestea continuând şi după secularisare a exista ca persoane juridice; căcĭ o condiţie neapărată pentru existenţa uneĭ instituţiĭ pioase, ca persoană juridică, în oposiţie cu a doua categorie de persoane juridice, cu corporaţiile, e existenţa de avere destinată spre realisarea unuĭ scop de bine-facere, de utilitate publică; ne maĭ existând averea uneĭ instituţiĭ pioase din orĭ-ce causă, nicĭ scopul nu maĭ poate fi realisat şi nicĭ de continuarea acestia ca persoană juridică nu poate fi vorba, etc.» (2).

In urma acestor decisiĭ, prin care chestiunea părea definitiv tranşată, S-a I a Curţeĭ supreme, la 21 Septembre 1894, pune în principiŭ că secularisarea bunurilor mănăstireştĭ n'a rădicat mănăstirilor personalitatea ce ele aveaŭ după legile şi datinile anterioare, sub cuvînt că, prin legea din 1863, s'a declarat de averĭ ale Statuluĭ toate averile mănăstireştĭ din România, fără însă ca prin

(1) Veḑĭ Bulet. Cas. S-a I, anul 1878, pag. 357 urm. şi *Dreptul* din 1879, No. 11. In acelaşĭ sens, C. Iaşĭ (decisie casată), *Dreptul* din 1899, No. 76 (cu observaţia noastră).

(2) Veḑĭ Bulet. Cas. Secţiĭ-unite, anul 1873, p. 270.

aceasta, mănăstirile să fi devenit incapabile de a dobîndi cu titlu gratuit ([1]).

In fine, o altă decisie, pronunţată în Secţiĭ-unite la 24 Octombre 1902, admite aceeaşĭ teorie, adăogând la motivele din 1894, că personalitatea mănăstirilor ar resulta din decretul organic de la 1864, pentru regularea schimeĭ monachiceştĭ (art. 8) şi din regul. din 1873, pentru disciplina monachală (art. 78 şi 79) ([2]).

Cu toată autoritatea ce recunoaştem Secţiunilor-unite ale Curţeĭ de casaţie, nu putem admite nicĭ soluţia, nici motivele date de Inalta Curte, şi găsim mult maĭ întemeiată jurisprudenţa sa anterioară, pe care am reprodus-o maĭ sus, pentru ca fie-care să poată vedea care soluţie este maĭ juridică. Intr'adevěr, nu printr'un regulament, fie el chiar întocmit în basa legeĭ sinodale din 1872, se putea decide o chestiune atât de însemnată. Pentru ca personalitatea mănăstirilor, a căror bunurĭ s'aŭ secularisat în basa unor consideraţiunĭ de înaltă ordine publică, să subsiste şi în viitor, ar trebui ca legea s'o spună; fiind-că, după cum foarte bine ḑice Curtea de Casaţie în decisia din 1878, secularisarea averilor unor instituţiunĭ pioase, precum sunt mănăstirile, implică neapărat desfiinţarea acestor persoane juridice.

Era oare raţional ca puterea suverană, adecă Statul. considerând averea în mâna mănăstirilor ca un pericol naţional, s'o confişte pe de o parte, pentru-că această avere nu era întrebuinţată la scopul hotărît de donatarĭ, iar pe de altă parte, să dea voe mănăstirilor de a dobîndi altă avere în viitor? Rěspundem categoric: nu, pentru-că aceasta ar putea cu timpul să aducă altă secularisare. Dar se va ḑice poate că secularisarea a avut de scop de a lovi maĭ cu samă în mănăstirile închinate, adecă străine, iar nu în acele pămîntene. Legea nefăcênd nicĭ-o deosebire în această privinţă şi punêndu-le toate pe aceeaşĭ treaptă, toate, absolut toate, trebue să aibă aceeaşĭ soartă.

([1]) Veḑĭ *Dreptul* din 1894, No. 67 şi Bulet. Cas. S-a I, 1894, p. 857, 858. Tot în acest sens se pronunţase, în aceeaşĭ afacere şi Curtea din Galaţĭ, *Dreptul* din 1894, No. 30.

([2]) Veḑĭ *Dreptul* din 1902, No. 74 şi *Curierul judiciar* din 1903, No. 1 (cu observaţia noastră critică).

Ce fel de persoană juridică este aceasta, care nu poate nicĭ să administreze, nicĭ să dispună de averea ce i-aş lăsa? Partisaniĭ personalităţeĭ mănăstirilor recunosc, în adevĕr, că dacă am făcut un legat uneĭ mănăstirĭ, acest legat se va lua de Stat în numele mănăstireĭ, iar nu de insăşĭ mănăstirea. Or, eŭ n'am înţeles a gratifica pe Stat, ci locaşul pios, care a determinat liberalitatea mea. Cu ce drept Statul lua-va el averea mea, când eŭ am înţeles s'o daŭ altuia? In puterea dreptuluĭ de representare de sigur. Asupra acestuĭ punct n'avem nevoe de insistat, căcĭ însăşĭ Curtea de casaţie răstoarnă foarte bine această teorie a representaţiuneĭ, în decisia sa din 1878, prin considerentele maĭ sus reproduse.

Această din urmă teorie a Curţeĭ de casaţie, care recunoaşte personalitatea juridică şi astădĭ mănăstirilor, este sprijinită de d-niĭ C. G. Dissescu [1], Gr. Pĕucescu [2], P. Negulescu [3] şi Alex. Degré [4].

Argumentul principal a acestuĭ din urmă autor este că mănăstirea n'ar fi o fondaţie pioasă *(piæ causæ)* [5], ci o corporaţie de călugărĭ *(corpus, collegium, universitas)*, citând in acest sens pe Pfeifer [6]; or, dice d-sa, corporaţiile neîncetând ca instituţiĭ pioase de a fi persoane juridice, prin faptul că li s'ar sustrage toată averea, mănăstirile n'aŭ incetat de a fi persoane juridice.

---

(1) Vedĭ *Dreptul* din 1901, No. 53.

(2) Vedĭ *Dreptul* din 1872, No. 78, 83 şi 88. Vedĭ şi C. Arion, *Dreptul* din 1901, No. 54.

(3) *Tr. de drept administrativ român*, No. 34, p. 72 urm. (ed. a 2-a). Acest autor îşĭ întemeiază părerea sa pe art. 1 şi 7 din legea de la 23 Ianuar 1902 pentru înfiinţarea şi organ. caseĭ bisericeştĭ.

(4) Vedĭ *Dreptul* din 1872, No. 66 şi din 1874, No. 8, precum şi *Scrierĭ juridice*, I, p. 26 urm. şi 46 urm.— *Contrà:* G. P. Petrescu, *Studiŭ asupra persoanelor civile, juridice saŭ morale*, p. 113 urm.; B. M. Missir, *Dreptul* din 1879, No, 11, p. 87.— D-l Nacu (I, p. 115) se mulţumeşte a înregistra părerea luĭ Degré, fără a ne arăta pe a sa proprie.

(5) Cuvintele «*piæ causæ*» se găsesc în L. 19, Cod, *De sacrosanctis ecclesiis*, 1. 2: «*Donationes super piis causis factæ*». Cpr. Savigny, *System des heutigen römischen Rechts*, II, § 88, p. 262 (ed. germ.).

(6) *Die Lehre von den juristischen Personen.*

Silogismul ar fi perfect, dacă premisa ar fi adevěrată; or, tocmaĭ chestiunea este de a se şti dacă mănăstirea este o corporaţie saŭ o instituţie pioasă; şi, dacă ne referim la Romaniştĭ, vedem că eĭ sunt de acord pentru a clasifica mănăstirile în categoria a doua. Iată, în adevěr, ce găsim, în această privinţă, în Maynz. Acest autor, după ce, în § 20, dă noţiunea persoaneĭ juridice, în § 21 şi 22 se ocupă despre corporaţiunĭ şi comunităţĭ, iar în § 23, despre stabilimentele de binefacere *(piæ causæ)*, ḑicênd, între altele, că: «sorginţile dreptuluĭ menţionează diverse speciĭ de *piæ causæ*, avênd calitatea de persoane; între acestea sunt: *bisericile, mănăstirile*, orfanotrofiile, spitalurile, etc.» ([1]).

Un alt profesor de drept roman, Accarias, clasifică persoanele morale în două categoriĭ: unele îşĭ manifestă existenţa lor exterioară prin întrunirea de indiviḑĭ determinaţĭ, fără de care ele nu se pot concepe; ele sunt expresiunea şi resultatul uneĭ adunărĭ de interese, aparţinênd în comun acestor indiviḑĭ şi numaĭ lor *(corporaţiunĭ)*; celelalte personifică un interes obştesc de o natură permanentă; ele rĕspund saŭ sunt presumate a rĕspunde la nevoile tuturor, fără a exprima interesele exclusive ale uneĭ clase oare-care de persoane *(fondaţiunĭ pioase)*.

«Persoanele morale din categoria întâia se numesc *universitates, societates, collegia, corpora, sodalitia*, etc. In cât priveşte persoanele morale din categoria a doua, sub imperiul bizantin *(sous le Bas-Empire)*, ele cuprind *bisericile. mănăstirile, spitalurile, orfanotrofiile şi numeroasele stabilimente de binefacere*, care s'aŭ născut sub îndoita înrîurire a christianismuluĭ şi a mizerieĭ crescênde din ḑi în ḑi. In privinţa acestor speciĭ de persoane morale, Justinian nu menţine necesitatea uneĭ autorisărĭ legislative speciale, intervenţia episcopuluĭ fiind suficientă (Nov. 67, capit. 7 şi 11); şi astfel lumea romană s'a umplut de persoane morale altă dată necunoscute, din care un mare numĕr i-a supravieţuit» ([2]).

Art. 80 Regul. organic al Moldoveĭ. Nicĭ-o deosebire nu se face decĭ între bisericĭ saŭ mănăstirĭ şi spitalurĭ, şi art. 80 din Regulamentul organic al Moldoveĭ tot ast-fel înţelege lucrurile, când ḑice că: «mă-

---

([1]) Maynz, *Cours de dr. romain*, I, § 23, *ab initio*, p. 429, 430.
([2]) Accarias, *Précis de droit romain* (ed. IV din 1886), I, No. 187, p. 476, 477.—«In dreptul bizantin, ḑice un alt autor, personalitatea civilă a fost conferită *fondaţiunilor pioase, precum: bisericilor, mănăstirilor, şi într'un mod general, stabilimentelor de binefacere*». Rambaud, *Dr. romain* (1893), I, p. 308.

năstirile înadins sunt înzestrate cu averi atât naţionale cât şi particulare pentru împlinirea bunelor fapte plăcute luĭ D-zeŭ şi de obşte folositoare, întocmaĭ după vrednicul de pomenire creştinescul scop a ziditorilor şi a înzestrătorilor acelor sfinte locaşe».

Mănăstirea Neamţuluĭ, despre care era vorba în specie, era maĭ cu samă considerată ca o instituţie pioasă; căcĭ iată ce găsim, în această privinţă, în art. 79 din Regulamentul organic al Moldoveĭ. **Art. 79 Regul. organic al Moldoveĭ.**

«Partea din veniturile de toate moşiile şi acareturile mănăstireştĭ, atât acelor ce atârnă de la scaunele Mitropolieĭ şi a Episcopiilor Moldoveĭ, precum: Slatina, Rîşca, şi celelalte, cât şi acelor ce sunt închinate la mănăstirile străine, precum: Golia, Galata, Treisfetitele şi celelalte, vor fi scutite de orĭ-ce dărĭ. Sfîntul Spiridon, care ţine spitalul, mănăstirile Neamţul, Secul, Văraticul, Agapia şi Floreştĭ. unde sunt aşezate şi se ţin soboare de călugărĭ şi de călugăriţe, asemenea şi mănăstirea Socola, hotărîtă pentru aşezarea seminaruluĭ. Insă în privirea îndămănăreĭ mănăstireĭ Neamţuluĭ, *aceasta va ţine cu a sa cheltuială în tîrgul Neamţuluĭ, un spital pentru treĭ-ḑecĭ bolnavĭ, partea bărbătească şi femeiască, în care spital va avea tot cu a sa cheltuială un doftor, un spiţer şi toate cele trebuincioase, după regulamentele ce se vor face de obşte pentru toate spitalurile ţăreĭ*».

Va să ḑică, mănăstirile nu trebuesc în genere considerate ca corporaţiunĭ, ci ca fondaţiunĭ pioase, instituite într'un scop social, aşa cum eraŭ considerate în dreptul bizantin, de unde se trage dreptul nostru anterior, şi aşa cum le-aŭ considerat cu drept cuvînt atât Curtea din Iaşĭ prin decisia mencionată, cât şi Curtea noastră supremă prin decisiunile din 1873 şi 1878 (¹).

Dacă acest punct se admite, nu maĭ încape îndoială că personalitatea mănăstirilor a încetat prin faptul că li s'a luat averea, pentru-că nu maĭ aŭ nicĭ-un scop.

Or, Statul, adecă autoritatea suverană, exercitând o supraveghere asupra persoanelor morale, fie corporaţiunĭ, fie fondaţiunĭ pioase, poate să le ia averea, şi prin aceasta, să decreteze disolvarea lor, de câte-orĭ ele compromit siguranţa şi interesele sale; saŭ, dacă fiind vorba, ca în specie, de fondaţiunĭ pioase, se afectează averea la scopurĭ ostile Statuluĭ şi binelui obştesc; saŭ în fine, dacă această avere se afectează la scopurĭ la care ea nu era destinată (²).

(¹) Veḑĭ *suprà*, p. 271 urm.

(²) Cpr. Savigny, *System des heutigen römischen Rechts*, II, § 89,

Şi să nu să uite că sunt motive de înaltă consideraţie şi de ordine publică, care aŭ silit pe legiuitor, de şi cam târziŭ, să nu maĭ îngăduiască ca mănăstirile şi schiturile să se bucure pe viitor de un patrimoniŭ atât de însemnat; căcĭ un cler străin ţăreĭ, avênd în mânile sale un venit atât de mare, putea să devină un pericol pentru Statul român, făcênd un Stat în Stat şi putênd, la un moment dat, să întrebuinţeze veniturile sale în contra însăşĭ ţăreĭ româneştĭ. Apoĭ, adesea-orĭ se vedeaŭ oamenĭ înaintaţĭ în vîrstă, carĭ, fie din causa slăbiciuneĭ lor, fie din causa unor sentimente religioase prea entusiaste, şi în orĭ-ce cas exploatate, dădeaŭ întregul lor avut mănăstirilor, aşa în cât rudele cele maĭ de aproape rĕmâneaŭ de multe orĭ pe drumurĭ şi se găseaŭ cerşetorind pe la uşile egumenilor grecĭ; iar pe de altă parte, acumularea bunurilor în mânile mănăstirilor le făceaŭ să iasă din comerciŭ (1) şi să devină din ce în ce maĭ neroditoare, fiind-că eraŭ rĕŭ administrate de un cler corupt şi corupător. In toate ţările civilisate, pe unde a avut loc secularisarea, mănăstirile nu maĭ aŭ nicĭ-o personalitate; căcĭ spiritul timpurilor moderne nu maĭ permite existenţa acestor congregaţiunĭ ca persoane juridice. Dacă asemenea instituţiĭ aŭ fost un pericol pentru trecut, ele ar fi un pericol şi maĭ mare pentru viitor, şi asemenea instituţiĭ de alte timpurĭ nu aŭ putut fi păstrate într'un Stat, a căruĭ cea dintâĭ datorie este de a veghea la conservarea sa (2).

Bisericile de mir. Personalitatea bisericilor de mir, proclamată prin legea cleruluĭ din 1 Iunie 1893 (art. 35) (3), nu presintă nicĭ-un

p. 279 (ed. germ.); Unger, *System des österreichischen Privatrechts*. I, p. 345 urm.; 352; Cas. rom. Secţiĭ-unite, Bulet. 1873, consid. de la p. 270.

(1) Bunurile mănăstireştĭ nu puteaŭ fi înstrăinate nicĭ de stariţiĭ, nicĭ de obştea călugărilor. Veḑĭ *infrà*, p. 287, nota 1.

(2) Aceste consideraţiĭ sunt reproduse după conclusiile puse de d-l avocat I. Pala înaintea Curţeĭ de casaţie S-a I (*Dreptul* din 1879, No. 13), care aŭ provocat decisia Curţeĭ supreme din 17 Noembre 1878, decisie aprobată de D-l B. M. Missir.

(3) «Bisericile sunt persoane juridice, ḑice acest text. Averile lor se administrează de epitropiĭ, conform actelor de donaţiune şi testamentelor, şi sub controlul primăriilor respective». Acest text este însă modificat prin noul proiect de lege asupra cleruluĭ mirean, pendent înaintea Senatuluĭ. Veḑĭ *infrà*, p. 279.

pericol, pe când reînvierea mănăstirilor închinate sf. Morment, ca persoane juridice, ar putea, din contra, deveni un adevĕrat pericol pentru Stat (1).

Orĭ-care ar fi, decĭ, argumentele ce s'ar invoca pentru a ne reîntoarce la o stare de lucrurĭ de alte vremurĭ, nepotrivită cu ideile şi cerinţile timpurilor moderne, pentru a ne face să păşim înapoĭ, în loc de a merge înainte, cu incredere în viitor, rĕmânem nestrămutat în convingerea noastră şi nu considerăm încă desbaterile închise. *Adhùc sub judice lis est.*

Proiectul de modificare a legeĭ cleruluĭ mirean. Art. 49 din Proiect.

Trebue însă să observăm că, prin noul proiect de modificare a legeĭ cleruluĭ mirean, care astăḑĭ se găseşte pendent înaintea Senatuluĭ, mănăstirile sunt proclamate persoane morale. Iată, în adevĕr, cum art. 35 din legea actuală este modificat prin noul proiect care, dacă va trece astfel cum este conceput, va închide orĭ-ce discuţie: «Bisericile *şi mănăstirile sunt persoane juridice.* Averile lor se administrează de epitropiĭ saŭ consiliĭ economice, conform actelor de donaţiune şi testamentelor, şi sub controlul Administraţiuneĭ caseĭ bisericeĭ».

Imposibilitatea de a se putea gratifica o persoană morală inexistentă.

Din principiul maĭ sus expus, că o persoană morală nu poate să existe de cât în virtutea uneĭ legĭ, resultă că nu se poate gratifica prin donaţie saŭ testament o persoană morală care n'ar avea fiinţă şi representant legal

(1) Acest pericol exista şi în trecut; de aceea vedem că Ion Mateĭ Basarab, Domnul ţăreĭ româneştĭ, prin testamentul sĕu din 7149 (1641), sub blăstem, ordonă isgonirea din mănăstirile ţăreĭ a călugărilor grecĭ, ca uniĭ ce «*spurcându-şi mânile lor cu orbitoarea mită sub vicleana taină, începură a cârcimări şi a vinde sfintele mănăstirĭ ale ţăreĭ, şi la vremĭ Domneştĭ a le supune metoace dajnice altor mănăstirĭ din ţara grecească, făcêndu-le hrisoave de închinăciunĭ, fără de ştirea Sfatuluĭ şi fără de ştirea Soboruluĭ şi a nimăruĭ din locuitoriĭ ţăreĭ, ca să le biruiască şi să le moştenească în vecĭ*». Veḑĭ acest document în *Uricariul*, t. V, p. 157 urm. Veḑĭ în t. V a *Uricariuluĭ*, p. 167 şi 168 două extracte din două hrisoave a luĭ Leon şi Radul Leon Voevoḑĭ, pentru convocarea adunăreĭ generale spre isgonirea călugărilor străinĭ de la mănăstirile române şi a Grecilor laicĭ din ţară, din causă că «*toate nevoile şi sărăcia este de la Grecĭĭ străinĭ, cari amestecă Domniile şi vînd ţara fără milă*».

în momentul donaţiuneĭ saŭ morţeĭ testatoruluĭ; căcĭ, în asemenea caz, gratificarea ar fi făcută neantuluĭ (1).

Recunoaşterea persoaneĭ morale prin lege nu are efect retroactiv. Această soluţie este adevĕrată chiar atuncĭ când, în momentul donaţiuneĭ saŭ morţeĭ testatoruluĭ, persoana morală ar fi existat de fapt, însă n'ar fi fost recunoscută de cât maĭ târḑiŭ. Cu alte cuvinte, recunoaşterea personalităţeĭ de către legiuitor nu are efect retroactiv până în ḑiua când persoana morală a existat de fapt, şi nu produce efecte de cât din ḑiua manifestăreĭ recunoaştereĭ (2).

Dreptul de fondaţiune. Nu trebue însă să confundăm această ipoteză cu aceea în care un testator ar lăsa o sumă de banĭ pentru înfiinţarea unuĭ stabiliment de utilitate publică, precum ar fi, de exemplu: o şcoală (3), un spital, o bursă saŭ un stipendiŭ (4), etc.; căcĭ asemenea liberalitate ar fi validă cu toate-că stabilimentul n'ar fi avut fiinţă la moartea testatoruluĭ, rĕmânênd însă ca personalitatea acestuĭ stabiliment să fie recunoscută printr'un act posterior, care ar autorisa primirea legatuluĭ. Fie-care particular are, decĭ, dreptul de fondaţiune (în dreptul german *Stiftung)*, în puterea unuĭ vechiŭ obiceiŭ al pămîntuluĭ, consacrat şi în dreptul roman (5). Nu cunoaştem de cât o singură deci-

(1) Cpr. Trib. Ilfov, *Dreptul* din 1885, No. 71 şi din 1886, No. 50; C. Bucureştĭ, *Dreptul* din 1892, No. 76; Trib. Bruxelles, *Dreptul* din 1894, No. 19.

(2) Laurent, XI, 161, 192; Demolombe, XVIII, 588, 589; Aubry et Rau, VII, § 649, p. 24, text şi nota 6; Cas. fr. D. P. 67. 1. 110; Sirey, 67. 1. 61. Cpr. şi Cas. rom. Bulet. S-a I, 1881, p. 372. Veḑĭ *infrà*, explic. art. 811, 817; C. G. Dissescu, *Dreptul* din 1892, No. 2, p. 12.— *Contrà:* Troplong, *Donations*, II, 612; Arntz, II, 1737, *in fine*, p. 350.

(3) Cpr. Cas. rom. *Dreptul* din 1901, No. 33.

(4) Cpr. C. Iaşĭ, *Curierul judiciar* din 1901, No. 84.

(5) Cpr. Arndts, *Pandekten*, § 46, nota 4; Savigny, *System des heutigen römischen Rechts*, II, § 86 şi § 88 III, p. 262 urm. (ed. germ.); Goudsmit, *Cours de Pandectes* (traduc. Vuylsteke), I, § 37, p. 82 urm.; Laurent, XI, 193; Demolombe, XVIII, 590; G. Filiti (conclusiĭ în af. Oteteleşanu-Kalender), *Dreptul* din 1892, No. 25; Cas. rom. şi C. Iaşĭ, Bulet. S-a I, 1878, consid. de la p. 359; *Dreptul* din 1892, No. 25 şi Bulet. 1892, p. 183 (af. Oteteleşanu-Kalender); C. Iaşĭ, *Dreptul* din 1885, No. 69, p. 550. Decisia pronunţată de Curtea de casaţie în afacerea Oteteleşanu-Kalender este publicată în Sirey, 92.

sie a Curţeĭ din Bucureştĭ, care să fi contestat particularilor dreptul de a înfiinţa persoane morale cu caracter de perpetuitate (1).

In colo jurisprudenţa noastră este unanimă pentru a valida aşeḑămintele de utilitate publică datorite iniţiativeĭ private (2). Degré a criticat această jurisprudenţă, mărturisind însă că părerea sa a rĕmas isolată (3).

Aceste principiĭ odată expuse, cată să vedem care sunt astăḑĭ principalele persoane morale.

Cea dintâĭ persoană morală este Statul (4), adecă: colectivitatea tuturor locuitorilor care formează şi compun o naţiune (5). Statul este dator să întreţină serviciile publice, spre a garanta fie-căruia libertatea şi proprietatea sa. Savigny a avut deci dreptate să ḑică că Statul este o persoană necesară, pentru-că societatea nu poate să existe Statul.

---

4. 17 urm. (cu nota luĭ Labbé) şi în D. P. 93. 2. 4 (cu nota luĭ Beudant). Veḑĭ asupra dreptuluĭ de fondaţiunĭ pioase, Planiol, I, 1989 (ed. a 2-a), 3030 (ed. a 3-a) şi III, 3331 urm. (ed. a 2-a). Codul cantonuluĭ Zurich din 1887 consacră fondaţiunilor maĭ multe texte (art. 40—47), iar codul german art. 80—89. Cpr. Saleilles, *Oblig.*, 144, p. 150 (ed. a 2-a). Maĭ veḑĭ încă asupra fondaţiunilor, Baudry & Colin, *Don. et testaments*, I, 342 urm., precum şi un articol de Ullmann şi G. Ballin, publicat în *Revue trimestrielle de dr. civil*, t. III (anul 1904), p. 253 urm.

(1) C. Bucureştĭ, *Dreptul* din 1889, No. 75. — Curtea de casaţie a decis că legatul făcut în favoarea unuĭ spital, care de fapt exista, de şi nu era încă recunoscut ca persoană morală, poate fi considerat ca făcut în favoarea comuneĭ unde se află acel spital, întreţinerea spitalelor fiind pusă de lege în sarcina comunelor. *Curierul judiciar* din 1901, No. 22 şi Bulet. S-a I, 1901, p. 56.

(2) Veḑĭ decisiile citate p. 280, nota 5.

(3) *Dreptul* din 1885, No. 83, p. 658, nota 8, şi *Dreptul* din 1874, No. 75 urm.

(4) Averea Statuluĭ se administrează de Ministerul domeniilor. C. Craiova, *Curierul judiciar* din 1898, No. 23.

(5) In America, Statul nu este o persoană morală, cel puţin în ceea ce priveşte capacitatea de a primi cu titlu gratuit.— In Anglia, din contra, însuşĭ Regele se consideră ca o persoană morală, în puterea vechiuluĭ regim, după care Regele represintă pe Stat. *L'État, c'est moi*, ḑicea Ludovic al XIV-lea. Cpr. Laurent, *Dr. international*, IV, 73, p. 157.

fără o organisare oare-care. Este, decĭ, de mirat cum codul italian omite de a menţiona pe Stat între persoanele morale ([1]).

Ramurile de administraţie ale Statuluĭ. Statul are maĭ multe ramurĭ de administraţie, care pot lucra în numele luĭ propriŭ, precum sunt, de exemplu: regia monopoluluĭ tutunurilor, direcţia generală a căilor ferate (L. din 19 Marte 1883), etc., însă aceste persoane nu lucrează ca fiinţe deosebite, ci ca persoane făcênd parte din Stat.

Comuna. Imediat după Stat vin comunele (art. 1 L. din 31 Iulie 1894 şi art. 1 L. din 1 Maiŭ 1904 p. organ. comunelor rurale) care, după Savigny, aŭ o existenţă naturală şi chiar anterioară însuşĭ Statuluĭ ([2]), şi care, în vechia noastră legislaţie, se numiaŭ: *eforiĭ orăşăneştĭ* ([3]).

Judeţul, Casa de dotaţie a oasteĭ, Academia română, etc. Vin apoĭ districtele saŭ judeţele (art. 1 § ultim L. din 2 April 1864, modificat prin legea din 31 Maiŭ 1894); Casa de dotaţiune a oasteĭ (art. 1 L. din 3 April 1862); Academia română (art. 3 L. din 30 Martie 1879); Camerile de comerţ (art. 17 L. din 10 Maiŭ 1886); Ateneul român (L. din 31 Martie 1887); Fondaţiunea universitară

Codul italian şi codul Calimach. ([1]) Iată, în adevĕr, cum se exprimă acest codice in art. 2: «Comunele, provinciile, stabilimentele publice, civile saŭ bisericeştĭ, *gli instituti pubblici, civili od ecclesiastici*, şi in genere toate corpurile morale legalmente recunoscute *(tuti i corpi morali legalmente riconosciuti)* sunt considerate ca persoane şi se bucură de drepturile civile, după legile şi usurile care constituesc dreptul public». Este de observat că nicĭ codul Calimach nu vorbeşte despre Stat, însă aceasta nu este de mirat; căcĭ, în vechia noastră legislaţie, elementul civil era cu desăvîrşire contopit în elementul religios.

([2]) Savigny, *System des heut. römischen Rechts*, II, § 86, *ab initio*.—In Dobrogea, comuna n'a dobîndit o personalitate juridică de cât la 1874, când a fost organisată în Turcia. Cas. rom. Bulet. 1899, p. 170.

([3]) Vedĭ Regul. organic al Moldoveĭ, cap. III, anexa, lit. H. In cât priveşte organisarea acestor eforiĭ, vedĭ Manualul administrativ al Moldoveĭ, t. I, p. 126. «Intre aşezămînturile hărăzite acestuĭ principat, dice publicaţia Sfatuluĭ administrativ din 1833 către locuitoriĭ oraşelor, cel maĭ preţios este fără îndoială aşezarea eforiilor orăşeneştĭ, care maĭ 'nainte nu se aflaŭ nicĭ de cum în fiinţă în pămîntul acesta, şi pentru care noroadele ce până acum sunt lipsite de o aşa facere de bine, aŭ o învăpăeată dorinţă, etc.»

Carol I (L. din 9 Iunie 1891); Bisericile de mir (art. 35 L. din 10 Iunie 1893) (1); Casa şcoalelor (art. 1 L. din 10 Martie 1896) (2); Casa bisericeĭ (art. 2 L. din 23 Ianuar 1902); Universităţile (art. 56 L. din 24 Martie 1898); Clubul tinerimeĭ din Bucureştĭ (L. din 6 April 1900); Sindicatul ziariştilor din Bucureştĭ (L. din 6 Aprilie 1900); Şcoala de ştiinţe de Stat (L. din 19 Maiŭ 1905); Societatea femeilor române p. ajutorarea Românilor pe cale culturală, morală, religioasă şi economică (L. din 20 Maiŭ 1905); prima societate de economie din Iaşĭ (L. din 29 Iunie 1905); societatea Ţesătoarea p. încurajarea şi desvoltarea cultureĭ gândacilor de mătasă (L. din 22 Iunie 1905), etc. etc.; Societăţile comerciale (3), afară de acele în participare (art. 78 şi 253 C. com.) (4), etc. **Societăţile comerciale.**

---

(1) In privinţa dreptuluĭ anterior, vedĭ C. Galaţĭ (motive), *Dreptul* din 1894, No. 30.

(2) Cpr. Cas. rom. şi C. Iaşĭ, *Dreptul* din 1901, No. 33 şi din 1905, No. 12; *Curierul judiciar* din 1904, No. 34.

(3) In privinţa societăţilor civile, altele de cât acele constituite sub o formă comercială, pentru care personalitatea este recunoscută (C. Bucureştĭ, *Dreptul* din 1889, No. 60, consid. de la p. 482, coloana 2), chestiunea este controversată, însă se decide în genere că ele nu sunt persoane morale.. Cpr. Trib. Putna şi C. Galaţĭ, *Dreptul* din 1893, No. 39 şi din 1901, No. 40; Trib. Ilfov, *Dreptul* din 1905, No. 18; D. Negulescu, *Contractul de societate şi personalitatea morală* (Bucureştĭ, 1900); C. Botez, *Curierul judiciar* din 1903, No. 25; Baudry et Wahl, *Société*, 11 urm. (ed. a 2-a); T. Huc, XI, 24; Guillouard, *Société*, 25, 70 şi 362; Thaller, *Tr. élément. de dr. commercial*, ed. 1-a, 220 urm. (In ediţia a 2-a din 1900, acest autor susţine însă părerea contrară). Legea belgiană din 18 Maiŭ 1873 (art. 2 şi 3) curmă orĭ-ce discuţie, declarând *individualităţĭ juridice* numaĭ societăţile comerciale, afară de acele în participare.—*Contrà:* Nacu, III, p. 380; Planiol, II, 1956. Cpr. în acest din urmă sens, art. 1669 C. spaniol. Vedĭ asupra acesteĭ controverse, t. VI a Coment. noastre. p. 756, nota 2; t. VII, p. 333, nota 1 şi t. VIII, p. 499, nota 3. Maĭ vedĭ încă Pand. fr., *v⁰ Sociétés*, 1713 urm.; Répert. Sirey, *eod. v⁰*, 517 urm.; Gr. Trancu, *Administr. societăţilor anonime* (teză, Iaşĭ, 1905), p. 40 urm. **Personalitatea societăţilor civile. Controversă.**

(4) Cpr. Cas. rom. *Curierul judiciar* din 1893, No. 83 şi Bulet. 1893, p. 1069.—Societăţile comerciale sunt persoane juridice, însă există oare-care deosebirĭ între aceste societăţĭ şi celelalte persoane juridice. Astfel: 1⁰ Averea uneĭ societăţĭ apar- **Deoseb. între societăţile com. şi celelalte persoane morale.**

Senatul, Camera, Curţile, Tribunalele, etc.

Diferitele corpuri politice, judecătoreştĭ saŭ administrative, precum sunt: Senatul, Camera deputaţilor, Curţile şi tribunalele, Consiliile comunale şi judeţiane, Baroul advocaţilor, Corpul portăreilor (1), etc. nu sunt însă persoane morale (2).

Cluburile, falimentul, tutela, obştea răzăşilor, etc.

Nu sunt, de asemenea, persoane morale: cluburile politice şi cercurile literare, artistice saŭ musicale, chiar autorisate de autoritatea administrativă, care n'aŭ fost recunoscute ca atare printr'o anume lege (3); falimentul unui stabiliment comercial; unirea creditorilor; masa creditorilor (4); tutela (5); o ceată de moşnenĭ saŭ obştea răzăşilor, de şi se citează prin o singură citaţie (6).

Patrimoniul unuĭ absent.

Patrimoniul unuĭ absent (art. 106 urm.) nu constitue, de asemenea, o persoană juridică, pentru-că, la noĭ, absentul nu e presupus mort nicĭ-odată (7), ci este presupus

ţine *pro rata* membrilor societăţeĭ, pe când averea uneĭ persoane juridice aparţine, din contra, corpuluĭ fictiv, şi nu poate fi împărţită între membriĭ corporaţiuneĭ; 2° membriĭ uneĭ corporaţiĭ pot fi marturĭ şi judecătorĭ în procesele corporaţieĭ, pe când membriĭ uneĭ societăţĭ comerciale sunt din contra recusabilĭ ca judecătorĭ (art. 276 § 3 Pr. civ.); 3° bunurile uneĭ persoane juridice, care a încetat de a maĭ avea fiinţă, se cuvin Statuluĭ ca moştenire vacantă, pe când averea uneĭ societăţĭ se imparte, în asemenea caz, între asociaţĭ. Veḑĭ Degré, *Dreptul* din 1879, No. 9, pag. 69, nota 1 şi No. 79, pag. 640.

(1) Cpr. C. Bucureştĭ, *Dreptul* din 1879, No. 35.

(2) Aubry et Rau, I, § 54, p. 278 (ed. a 5-a).

(3) Aubry et Rau, *loco cit.*, I, p. 278, text şi nota 30.

(4) Cpr. art. 75 § 3 Pr. civ., după care masa creditorilor unuĭ faliment se citează prin sindic.—Veḑĭ însă în sens contrar Lyon-Caen et Renault, *Tr. de dr. comm.*, VII, 472.

(5) T. Huc, III, 299, p. 382; Laurent, *Dr. international*, IV, 82, p. 177.—*Contrà:* Cas. rom. Bulet. S-a civ., anul 1867, p. 145. «Considerând, ḑice această decisie, că, după legĭ, epitropia se consideră ca o persoană morală, şi prin urmare, pururea presentă». Veḑĭ şi Brocher, *Nouv. traité de dr. international privé*, p. 100, No. 26 (ed. din 1876).

(6) C. Iaşĭ şi Trib. Suceava, *Curierul judiciar* din 1902, No. 33 şi din 1905, No. 12.—O ceată de moşnenĭ, chemându-se in judecată printr'o citaţie colectivă (art. 75 § 11, Pr. civ.), lipsa unuia saŭ a maĭ multor din moşnenĭ ce compun ceata, nu face aplicabil art. 151 din Pr. civ. C. Iaşĭ, *loco cit.*

C. neerlandez.

(7) Codul neerlandez a introdus o inovaţie nefericită, înlocuind

tot proprietar, însă bunurile sale fiind în părăsire, legea iea oare-care měsurĭ maĭ întâĭ provisoriĭ şi apoĭ definitive (1).

Moştenirea beneficiară, moştenirea vacantă.

În Franţa, se decide în genere că o moştenire primită sub beneficiŭ de inventar nu constitue o persoană morală, pentru-că moştenitorul beneficiar este şi proprietarul şi posesorul moştenireĭ. Aceasta este adevěrat şi în privinţa moştenirilor vacante; căcĭ, de şi ele nu sunt ocupate de nimenĭ, nu se simte nevoe de a se închipui o persoană fictivă, care să ţină locul moştenitoruluĭ (2).

La noĭ, chestiunea pare a fi îndoelnică din causa art. 95 care, deosebindu-se de la codul francez, pare a personifica moştenirea, ḑicênd că *domiciliul uneĭ succesiunĭ* este domiciliul cel din urmă al defunctuluĭ. Nu vedem însă scopul pentru care s'ar înfiinţa această personalitate, căcĭ este ştiut că persoanele morale sunt în genere înfiinţate într'un scop de utilitate publică şi de interes general (3).

---

declaraţia de absenţă printr'o declaraţie de moarte (art. 523, 524); însă absentul este presupus tot proprietar, de vreme ce moştenitoriĭ sěĭ presumptivĭ aŭ drepturile şi îndatoririle unuĭ usufructuar (art. 530). Va să ḑică aceeaşĭ persoană este presupusă în acelaşĭ timp şi moartă şi în viaţă. Veḑĭ la titlul absenţeĭ şi alte legislaţiunĭ, care înlocuesc declaraţia de absenţă printr'o declaraţie de moarte.

(1) Laurent, *Dr. international*, IV, 82, p. 179.

(2) Veḑĭ însă Brocher, *op. cit.*, p. 100, care pare a susţine personalitatea, maĭ ales în privinţa tuteleĭ, moştenireĭ vacante, falimentuluĭ unuĭ stabiliment comercial, etc.

(3) Veḑĭ însă Marcadé (I, art. 110, No. 327, p. 216, 217), după care moştenirea ar fi o persoană morală. «Cât timp o moştenire nu este încă împărţită între moştenitorĭ, ḑice acest autor, ea se consideră de lege ca o fiinţă morală care 'şĭ are domiciliul sěŭ propriŭ. Aceĭ carĭ aŭ drepturĭ de exercitat contra defunctuluĭ nu sunt deci nevoiţĭ a reclama contra moştenitorilor, şi a cita pe fie-care din eĭ la domiciliul lor particular; eĭ vor acţiona succesiunea, a căreĭ domiciliŭ va fi acel ce avea defunctul în momentul morţeĭ sale».

Dreptul roman.

La Romanĭ, moştenirea vacantă *(hereditas jacens)* era, după uniĭ considerată ca o persoană morală, cât timp nu era încă acceptată. Veḑĭ Van Wetter, *Cours élément. de droit romain*, II, § 644; Windscheid, *Lehrbuch des Pandektenrechts*, III, § 531, text şi nota 10; Maynz, *Cours de dr. romain*, III, § 411, p. 505 urm. (ed. a 5-a, 1891). — *Contrà:* Savigny, *System des heutigen römischen Rechts*, II, § 102.

Biserica ortodoxă.

Biserica ortodoxă a răsăritului nu are, de asemenea, caracterul uneĭ persoane morale, de şi sf. Sinod a cerut în maĭ multe rîndurĭ ca să fie declarată ca persoană juridică în Statul român (1).

Biserica catolică.

Aceeaşĭ soluţie trebue, *a fortiori*, să fie admisă în privinţa Bisericeĭ catolice, care nu poate avea în ţara noastră maĭ multe drepturĭ de cât însăşĭ biserica naţională (2).

Comunitatea catolică din Bucureştĭ.

S'a decis însă de instanţele noastre judecătoreştĭ că biserica şi comunitatea catolică din Bucureştĭ a fost recunoscută de fapt, sub legea veche, ca persoană juridică (3). Aceasta nu implică însă personalitatea Bisericeĭ catolice în genere, care îşĭ are aşezămîntul principal afară din România (4).

Aceasta este teoria persoanelor morale, despre care legiuitorul nu se ocupă de cât în treacăt.

Capacitatea persoanelor morale.

Afară de societăţile comerciale, care aŭ o deplină capacitate ca şi persoanele fisice, capacitatea celorlalte

(1) Vedĭ Mârzescu, *Căsătoria*, partea I-a (singură apărută, Iaşĭ. 1883), p. 179 şi 183. — Vedĭ însă Şaguna, *Drept canonic*. p. 19, 197, 219 urm. şi 268.

(2) Mârzescu, *op.* şi *loco suprà cit.*—Canoniştiĭ pretind, ce e dreptul. că biserica catolică este o societate perfectă, adecă: un Stat în toată puterea cuvîntuluĭ, avênd o putere pe care ea n'o ţine de la lege, ci de la însuşĭ D-zeŭ, care a înfiinţat-o (Laurent, *Dr. international*, IV, 76, p. 164), însă această soluţie a fost respinsă în Franţa de Curtea din Amiens care, infirmând o sentinţă a tribunaluluĭ din Montdidier *(Pand. Périod.* 92. 5. 17), a pus în principiŭ că Papa, ca şef al Bisericeĭ catolice, nu poate să primească un legat în numele acesteia *(Dreptul* din 1893, No. 15). Cum ar putea, decĭ, Biserica catolică să aibă drepturĭ în ţara noastră, pe care ea nu le are nicĭ în Franţa, nicĭ în Belgia (v. Laurent, *op.* şi *loco cit.*). Pentru aceasta ar trebui o lege, şi asemenea lege nu există.

(3) Trib. Ilfov şi Judec. ocol. II din Bucureştĭ, *Dreptul* din 1902 No. 82 şi din 1903, No. 49 (cu observaţia noastră).

(4) Cpr. Trib. Ilfov, sentinţă citată în nota precedentă. Tribunalul pune în principiŭ că naţionalitatea uneĭ persoane morale străine nu se determină după naţionalitatea aderenţilor luaţĭ în parte, ci după locul unde este situat aşedămîntul principal al persoaneĭ morale. Drept vorbind însă, persoanele morale nu pot avea nicĭ naţionalitate, nicĭ statut personal. Vedĭ *suprà*, p. 255 şi 263, 264.—*Contrà:* (în privinţa naţionalităţeĭ): art. 28 C. spaniol din 1889.

persoane morale sufere oare-care restricţiĭ; căcĭ, într'un interes public, ele sunt puse sub tutela administrativă, fiind pănă la un punct oare-care asimilate cu minoriĭ (art. 475 C. civ., 67 Pr. civ.).

Aşa, de exemplu, persoanele morale nu pot dobîndi avere cu titlu gratuit fără autorisarea guvernuluĭ (art. 811, 817) (1). Ele nu sunt libere de a se obliga şi de a contracta în mod nelimitat cu persoanele reale, fără controlul şi autorisarea ocârmuireĭ. Am vĕḑut însă *suprà*, p. 266 că Art. 811, 817.

---

(1) Mănăstirile puteaŭ însă dobîndi avere, sub legea veche, fără nicĭ-o autorisare. Cas. rom. Bulet. S-a civ., anul 1870, p. 34. Neînstrăinarea bunurilor mănăstireştĭ sub legea veche.

Bunurile odată dobîndite de mănăstire saŭ chinov nu maĭ puteaŭ fi înstrăinate nicĭ de starițĭ, nicĭ de obştea călugărilor. Cas. rom. şi C. Bucureştĭ, *Dreptul* din 1881, No. 44 şi Bulet. 1881, p. 235. Iată, în adevĕr, cum se exprimă glava 117 din pravila luĭ Mateĭ Basarab, care reproduce în această privinţă o dispoziţie din Basilicale: «Câte lucrurĭ de ar da neştine la Besearică saŭ la Mănăstire, orĭ viĭ, grădinĭ, moşiĭ saŭ alte haine, mutate saŭ nemutate, mutate *(moventia)* se chiamă dobitoace, căcĭ că se mută de îmblă, iar nemutate se chiamă avuţia, căcĭ ca ia singură nu se poate muta pănă nu o mută altul; acestea toate luĭ D-zeŭ le-aŭ dat, şi sunt nemutate şi nescoase, şi nerădicate în vecie, şi niminea nu maĭ poate de aceia să le scoaţă de acolo de unde s'aŭ închinat; iară de va îndrăzni cela ce le-aŭ pus, saŭ feciorii luĭ, saŭ altul de în rudenie, saŭ de în moşneaniĭ luĭ, să ceară să le iea, să le înstrăineze de la Besearica luĭ D-zeŭ, saŭ toate saŭ o parte de într'însele: acela să se desparţă de Besearica luĭ Hristos, şi să se canonicească ca furiĭ de sfinte. Iară pentru averile şi dreptările cele pre leage şi maĭ 'nainte vreame închinate şi date, Dumnezeeasca leage şi pravila porunceaşte, că nicĭ multa vreame a anilor, nicĭ veacurile închid saŭ le opresc, ci foarte tare şi maĭ vîrtos trebue să stea nemişcate şi nesupărate în vecie, pre socotinţă şi pre judecată să le ţie mănăstirile şi bisearicele, cum am ḑis maĭ sus, măcar de ar trece şi anĭ mulţĭ şi vremĭ». Neînstrăinarea bunurilor mănăstireştĭ maĭ resultă încă din codul Caragea (art. 3, partea III, capit. 2), din Regulamentul organic, precum şi din legile de la 1843 (art. 2) şi de la 1847 (art. 3). Hrisovul luĭ Radu-Vodă, care a fondat mănăstirea Cernica, i-a recunoscut numaĭ dreptul de a-şĭ administra singură averea, fără a fi supusă Mitropolieĭ şi Episcopiilor, nu însă şi de a o înstrăina, ceea ce nicĭ nu se putea face, pentru-că averile dăruite mănăstirilor deveneaŭ prin aceasta chiar inalienabile. Cas. rom., *loco suprà cit.*

nu trebue să confundăm autorisarea dată spre a primi o liberalitate (art. 811, 817), cu acea neapărată pentru existența persoanelor morale.

Art. 73 Const. Persoanele morale nu pot avea drepturĭ politice ca persoanele reale. Se poate însă întâmpla ca o persoană juridică să aibă dreptul de a fi representată în Corpurile legiuitoare. Astfel, la noĭ, ca și în Englitera ([1]), Universitatea din Iașĭ și acea din Bucureștĭ trimet fie-care din sînul lor câte un membru în Senat (art. 73 Constit.).

Dobîndirea de avere cu titlu de moștenire ab intestat. Persoanele morale, afară de Stat (art. 679, 680), nu pot dobîndi avere cu titlu de moștenire ab intestat, fiind-că acest drept se întemeiază pe legăturile de sînge, care nu pot să existe pentru niște ficțiunĭ lipsite de viață reală și de familie. In fine, am vĕḑut că persoanele morale nu pot să aibă un statut personal ([2]).

Capacitatea comunelor. Comunele urbane nu pot face transacțiunĭ, compromisurĭ, nu pot intenta procese, afară de acțiunile posesoriĭ ([3]), fără o decisie prealabilă a consiliuluĭ comunal, aprobată de Ministerul de interne, dacă valoarea transacțiuneĭ saŭ procesuluĭ trece de 20000 leĭ, la comunele urbane reședințe de județe, și de 5000 leĭ la celelalte comune. Dacă valoarea transacțiuneĭ este maĭ mare de 50000, la comunele reședințe de județe, și de 20000 leĭ pentru celelalte comune, se cere un decret regal, în urma avisuluĭ Consiliuluĭ de Miniștrĭ ([4]).

([1]) Acest drept nu-l aŭ de cât Universitățile din Oxford și Cambridge, care trimet câte un representant în parlament. Aceștĭ representanțĭ sunt aleșĭ de toțĭ aceĭ cari aŭ dobândit titlurĭ academice de la acele Universitățĭ, iar nu numaĭ de profesoriĭ respectivĭ. D-l G. Meitani, comentând acest text (*Studiĭ constituționale*, art. 73, pag. 57, 58), regretă cu drept cuvînt că același sistem n'a fost admis și de Constituția noastră.

([2]) Cpr. Pillet, *Pr. de dr. international privé*, 159, pag. 330 urm. și autoritățile citate *suprà*, p. 255, nota 3.

([3]) In cât privește intentarea de procese din partea comunelor rurale, precum și transacțiunile și compromisurile, vedĭ art. 51, § 6 și 7 din L. p. org. comunelor rurale din 1 Maiŭ 1904.

([4]) Art. 90 din L. de la 31 Iulie 1894 p. organisarea comunelor urbane. In cât privește înstrăinările privitoare la imobile și la drepturile imobiliare făcênd parte din domeniul privat al comuneĭ, precum și cumpărările de averĭ imobiliare, vedĭ art. 86—88 din aceeașĭ lege și art. 52 § 5, 53 § 2 și 54 § 2

Legea nevorbind de cât de *intentare de procese* (art. 90 L. din 31 Iulie 1894, şi art. 51 § 7 L. din 1 Maiŭ 1904), comuna nu are nevoe de nicĭ-o autorisare spre a sta în judecată *ca pârîtă*, soluţie admisă şi sub legile anterioare (1). Casul când comuna este pârîtă.

Autorisarea prescrisă în specie, fiind de ordine publică, lipsa eĭ poate fi propusă pentru prima oară în casaţie (2), însă se înţelege numaĭ de comună, căcĭ legiuitorul a voit s'o apere numaĭ pe ea. (Argum. prin analogie din art. 207 şi 952 C. civ.) (3). Nulitate relativă.

Stabilimentele publice, precum sunt: Spitalul Brâncovenesc din Bucureştĭ, Sf. Spiridon din Iaşĭ, etc. pot însă sta în judecată fără nicĭ-o autorisare, neexistând la noĭ nicĭ-o lege în această privinţă. Aceste stabilimente nu pot însă face transacţiunĭ fără îndeplinirea unor anume forme (art. 1706 C. civ.). Starea în judecată a stabilimentelor publice.

Drepturile şi acţiunile persoanelor morale se exercită de representantul lor legal, saŭ 'în contra luĭ. Persoana morală, care urmează a sta în judecată, se citează prin administratorul eĭ, la scaunul administraţiuneĭ sale (art. 75 § 1 Pr. civ.) (4). Exercitarea drepturilor şi acţiunilor persoanelor morale.

din L. p. org. comunelor rurale din 1 Maiŭ 1904; iar în cât priveşte darurile şi legatele de averĭ mobiliare saŭ imobiliare, făcute comuneĭ saŭ în favoarea instituţiilor comunale, orĭ pentru vre-un serviciŭ public, care intră în atribuţiile comuneĭ, ele se primesc de consiliul comunal, cu aprobarea Ministeruluĭ de interne, dacă valoarea lor trece de 20000 leĭ pentru comunele urbane reşedinţe de judeţe, şi de 5000 leĭ pentru celelalte comune urbane (art. 89 Legea din 31 Iulie 1894). In cât priveşte comunele rurale, vedĭ art. 51 § 3 şi 53 § 1 din legea de la 1 Maiŭ 1904.

(1) Cas. rom. Bulet. S-a I, 1874, p. 59; Bulet. S-a I, 1875, pag. 284; Bulet. S-a I, 1878, pag. 166.—*Contrà:* Cas. rom. Bulet. S-a I, 1874, p. 250 şi 252.

(2) Cas. rom. Bulet. S-a I, 1874, p. 250 şi 252. Cpr. Cas. Turin, *Curierul judiciar* din 1902, No. 2 (în privinţa persoanelor morale străine). Aceeaşĭ soluţie este în genere admisă şi în privinţa autorisăreĭ necesare femeeĭ măritate. Cas. rom. Bulet. 1888, p. 173 şi 178; Bulet. 1899, p. 1347. Vedĭ şi alte autorităţĭ citate în t. VIII a Coment. noastre, p. 393, *nota in fine*.

(3) Cas. fr. *Pand. Périod.* 1905. 1. 407 şi *C. judiciar* din 1906, No. 4.

(4) Cpr. Cas. rom. *Dreptul* din 1902, No. 14. «Persoanele şi *corpurile*, care nu aŭ liberul exerciţiŭ al drepturilor lor, dice

Interog. persoanelor morale.

Interogatorul persoanelor morale se face agentuluĭ saŭ administratoruluĭ rînduit anume şi învestit cu o procură specială legalisată, spre a rĕspunde la chestiunile ce i se vor comunica maĭ dinainte. (V. t. VII a Coment. noastre, p. 332, 333).

Jurămîntul.

In cât priveşte jurămîntul decisor, se admite în genere că el nu poate fi deferit representantuluĭ persoaneĭ morale [1].

Responsab. persoanelor morale.

Nu ne vom ocupa aci despre responsabilitatea persoanelor morale, pentru-că această chestiune a fost studiată în t. V a Coment. noastre, p. 539 urm. Vom adăoga însă că s'a decis, conform teorieĭ admise de noĭ, că persoanele morale nu pot fi responsabile din punctul de vedere penal [2], ci numaĭ din punctul de vedere civil [3].

---

art. 67 § 2 din Pr. civilă, vor fi representate, asistate saŭ autorisate în chipul arătat de legile care regulează starea saŭ organisarea lor».

(1) Vedĭ t. VII a Coment. noastre, p. 385, text şi nota 1.

(2) Cpr. Trib. Neamţ şi Jud. ocol. Dorohoiŭ, *Curierul judiciar* din 1902, No. 73 şi din 1905, No. 11 (cu nota judicioasă a d-luĭ S. Scriban). In acelaşĭ sens: Savigny, *System des heutigen römischen Rechts*, II, § 94; Windscheid, *Lehrbuch des Pandektenrechts*, I, § 59 *(Handlungen der iuristischen Person)*; Garraud, *Tr. th. et pratique du dr. pénal fr.*, I, 221 urm., p. 416 urm. (ed. a 2-a); Ortolan, *Éléments de dr. pénal*, I, 491 urm., p. 192 urm. Vedĭ şi t. V a Coment. noastre, p. 545 urm. — *Contrà:* Autoriĭ citaţĭ de Savigny, *op. cit.*, § 94, nota b, la care trebue să adăogăm: Otto Gierke, *Die Genossenschaftstheorie und die deutsche Rechtssprechung* (Berlin, 1897).

(3) Cpr. în această din urmă privinţă, Garraud, *op. cit.*, I, 223; P. Negulescu, *Tr. de drept administrativ român*, No. 40, p. 89 urm. (ed. a 2-a) şi t. V a Coment. noastre, p. 543 urm.

TITLUL I

Despre drepturile civile și despre naturalisațiune

CAPITOLUL I

Despre bucurarea de drepturile civile și despre naturalisațiune

Bucurarea și exercitarea drepturilor civile.

Art. 6.—Exercitarea drepturilor civile nu depinde de calitatea de cetățean, care nu se poate dobîndi și păstra de cât conform art. 16 din acest codice (astădĭ conform art. 7 din Constituție) [1]. (Art. 11, 13, 87 C. civ. Art. 22 C. pen. Art. 7, 8, Const. Art. 7 C. fr.)

Art. 7.—Tot Românul se va bucura de drepturile civile. (Art. 11, 17 urm. C. civ. Art. 5, 11 Constit. Art. 8 § 2, 13, 16, 22 C. pen. Art. 8 C. fr.)

Drepturile private și publice. Art. 6 face deosebire între dreptul *civil* saŭ *privat* și acel *public*. Fac parte din domeniul dreptuluĭ privat: legile care reglementează raporturile juridice dintre particularĭ; pe când din contra, legile care reglementează raporturile particularilor cătră Stat, fac parte din domeniul dreptuluĭ public saŭ constituțional.

Drepturile politice. Drepturile de care omul se bucură în societate sunt: *politice* saŭ *civile*. Drepturile *politice*, cărora li se maĭ dice și *civice*, decurg din dreptul public și consistă în aptitudinea de a participa direct saŭ indirect la exercițiul putereĭ publice. Astfel sunt: dreptul de a vota, de a fi eligibil, de a fi jurat, funcționar, de a dobîndi fondurĭ rurale (art. 7 § 5 Constit,), etc.

Inexactitate de text. (1) Art. 6 este rĕŭ redactat. Legiuitorul a voit, în adevĕr, să dică că calitatea de cetățean român nu se poate dobîndi *de străinĭ*, de cât prin înpămîntenire, conform art. 7 din Constituție. Cpr. B. M. Missir, *Dreptul* din 1879, No. 19. Dicem conform art. 7 din Constituție, pentru-că art. 16 din codul civil, care arată formele înpămînteniriĭ saŭ naturalisăriĭ și la care ne trimete art. 6, este abrogat și înlocuit prin art. 7 din Constit.

Codul civil nu se ocupă nicăirĭ de aceste drepturĭ, ci numaĭ Constituţia, legea electorală, etc.

Drepturile civile.

Drepturile civile consistă în facultăţile garantate de legile positive, ce suntem chemaţĭ a exercita ca persoane private, în raporturile noastre reciproce, precum sunt, de exemplu: dreptul de a adopta, de a testa, de a se căsători, de a exercita puterea părintească saŭ maritală, de a bobîndi imobile urbane, de a fi epitrop saŭ membru într'un consiliŭ de familie, etc.

Exercitarea drepturilor civile.

Exercitarea drepturilor civile este independentă de calitatea de cetăţean *(civis)*. Aceasta însemnează că pot să am exerciţiul drepturilor civile, fără a avea pe acel al drepturilor politice; pe când dacă sunt cetăţean, trebue neapărat să am şi exerciţiul drepturilor civile, dacă aceste drepturĭ nu'mĭ aŭ fost rădicate printr'o sentinţă judecătorească; căcĭ cine poate maĭ mult, poate şi maĭ puţin [1]. Astfel, femeile [2], servitoriĭ cu simbrie (art. 18 L. elect.). şi străiniĭ (art. 11 C. civ. şi 11 Constit.) se pot căsători, pot adopta, pot exercita într'un cuvînt drepturile civile în ţara noastră, dar asemene persoane n'aŭ exerciţiul drepturilor politice; nu pot vota, nu pot fi funcţionarĭ (art. 10 Constit.), pentru-că exercitarea acestor drepturĭ are o înrîurire directă asupra prosperităţeĭ generale a societăţeĭ. Drepturile politice nu aparţin de cât Românilor din naştere. saŭ străinilor înpămînteniţĭ conf. regulelor constituţionale [3].

---

(1) Sunt casurĭ în care Românul, prin fapta sa, perde însăşĭ naţionalitatea (art. 17, 19, 20 C. civ.), iar alte casurĭ în care el perde saŭ în totul saŭ în parte numaĭ drepturile politice şi civile. (V. art. 1, 8, 13, 22, 23, 27, 95, 97 § 5, 99, 102, 104 urm., 120. 126, 140 urm., 152, 154 urm., 163, 184, 186 urm., 268, 286. 292, 293, 298, 308, 310, 324, 325, 334, 343, 348, 367, etc. Cod. penal).

(2) Se înţelege că vorbim aci de femeile vîrsnice şi nemăritate. Chiar şi aceste nu pot însă fi epitrope saŭ membri într'un consiliŭ de familie, de cât sub condiţia de a fi mamă saŭ altă ascendentă (art. 383).

Art. 46 Conv. din Paris.

(3) Vedĭ art. 46 al Convenţieĭ din Paris, care dice că Moldoveniĭ şi Valachiĭ, *de orĭ ce rit creştin*, se vor bucura de o potrivă de drepturile politice, şi că exercitarea acestor drepturĭ se va putea întinde şi la celelalte culturĭ prin disposiţiĭ legislative, ceea ce s'a şi făcut în privinţa Armenilor. Vedĭ în *Co-*

In rubrica cap. I se vorbeşte de *bucurarea*, iar în textul art. 6 de *exercitarea* drepturilor civile. A se bucura de un drept, înseamnă a avea proprietatea, atribuţia, învestitura aceluĭ drept şi aptitudinea legală de a se folosi de el; pe când a exercita un drept înseamnă a face actele necesare pentru întrebuinţarea, conservarea saŭ înstrăinarea luĭ. Exerciţiul dreptuluĭ este deci punerea în practică a folosinţeĭ. Folosinţa se confundă cu însuşĭ dreptul, iar exerciţiul este faptul care corespunde dreptuluĭ ([1]). Aşa, de exemplu: femeile măritate şi minoriĭ se bucură de drepturile civile, chiar fără ştiinţa lor, dar exercitarea acestor drepturĭ este încredinţată în specie bărbatuluĭ şi epitropuluĭ. Iată o moştenire care se deschide în favoarea unuĭ nevîrsnic; el este apt a o dobîndi; aceasta este bucurarea dreptuluĭ; numaĭ epitropul poate însă să primească moştenirea (art. 405); aceasta este exercitarea dreptuluĭ. Deoseb. între bucurarea şi exercitarea drepturilor civile.

Legiuitorul, după ce vorbeşte maĭ 'ntâĭ de exercitarea şi de bucurarea drepturilor civile, pune în principiŭ că toţĭ Româniĭ, fără deosebire de sex saŭ de vîrstă, se bucură de drepturile civile ([2]). *A fortiori*, decĭ, Româniĭ se bucură Art. 7 C. civ.

---

dul judiciar p. tribun. din Moldova (Colecţia p. 1194 urm.), circul. Minist. dreptăţeĭ din 29 Maiŭ 1859, care învoeşte Armenilor pămînteni, adecă: născuţĭ în ţară, cumpărarea de moşiĭ (ceea ce le era oprit după art. 1430 din codul Calimach), pentru cuvîntul că textul sus-citat statornicea egalitatea riturilor creştine înaintea legeĭ politice. Cpr. Cas. rom. (9 Fevr. 1904), *Curierul judiciar* din 1904, No. 43. Vedĭ şi Trib. Ilfov, punctul 2, § 4 din speţă, *C. judiciar* din 1904, No. 45.—S'a decis însă că disposiţia de favoare cuprinsă în art. 46 al conv. din Paris, avênd de scop de a stabili egalitatea politică şi civilă între toţĭ locuitoriĭ ţăreĭ româneştĭ, rădicând privilegiile în ceea ce priveşte pe Moldo-Valachĭ, adecă: pe aceĭ cari, în adevĕr, eraŭ Moldo-Valachĭ, iar nu pe orĭ-ce străinĭ aşedaţĭ în ţară, acest beneficiŭ n'a putut fi conferit de cât acelora cari l-aŭ cerut şi obţinut, şi în orĭ-ce caz nu s'a dat de cât acelor stabiliţĭ de maĭ multe generaţiĭ pe pămîntul romînesc, nu însă şi acelor veniţĭ în ţară cu câţĭ-va anĭ înainte de 1858. C. Iaşĭ, *Dreptul* din 1903, No. 25 şi *Curierul judiciar* din acelaşĭ an, No. 83.—Vedĭ însă Cas. rom. (motive), *Curierul judiciar*, *loco cit.* şi Trib. Ilfov, *C. judiciar* din 1906, No. 6.

([1]) T. Huc, I, 219, pag. 208.

([2]) «Cel care are drit de pămîntean, dice art. 44 din codul Calimach, dobîndeşte desăvîrşita întrebuinţare a *driturilor poli-* Art. 44 C. Calimach.

de facultăţile conferite prin dreptul ginţilor, de care se bucură şi străinii. Cât pentru drepturile politice, am vědut că ele nu se cuvin de cât Românilor din naştere, saŭ acelor înpămînteniţi, cari întrunesc condiţiile de vîrstă şi de cens prescrise de legea electorală.

Art. 8 § 1 şi 2 şi Art. 9. — Aceste texte sunt astădĭ abrogate prin Constituţie ([1]).

Art. 8 C. civ. Prin art. 8 se dădea voe orĭ-căruĭ individ născut din părinţĭ creştinĭ ([2]) şi crescut în ţară, care nu s'ar fi bucurat nicĭ-odată de vre-o protecţie străină, de a reclama calitatea de Român, în cursul unuĭ an de la majoritate, printr'o simplă suplică adresată comuneĭ unde locuia reclamantul ([3]). Străiniĭ născuţĭ şi crescuţĭ în România cari, în termenul legal, aŭ făcut declaraţia prescrisă de acest text, înainte de modificarea art. 7 din Constituţie, aŭ dobîndit decĭ calitatea de cetăţenĭ românĭ ([4]).

Art. 9 C. civ. Cât pentru art. 9, el permitea străinilor de rit necreştin de a dobîndi cetăţenia română numaĭ prin înpămîntenire, soluţie care a rěmas în vigoare până la art. 7 din Constit. de la 1866 (modificat la 1879), după care numaĭ străiniĭ de riturĭ creştine puteaŭ dobîndi înpămîntenirea.

---

*ticeştĭ (*adecă *civile).* Cum că prin driturĭ *politiceştĭ* se înţelege în specie drepturile *civile*, iar nu acele *politice*, aceasta resultă din art. 45 C. Calimach, unde se dice că străiniĭ se bucură de driturile *politiceştĭ*, ca şi pămînteniĭ.

([1]) Cpr. Cas. rom. *Dreptul* din 1891, No. 34 şi Bulet. 1891, pag. 517.—Art. 8 nu fusese însă abrogat prin Constituţia din 1866. C. Galaţĭ, *Dreptul* din 1888, No. 10.

([2]) Vedĭ *infrà*, pag. 316, nota 2.

([3]) Cpr. Cas. rom. Bulet. 1872, pag. 124; Bulet. 1884, pag. 737; Bulet. 1885, pag. 302.

([4]) Cas. rom. *Dreptul* din 1885, No. 40 şi Bulet. 1885, p. 309; *Dreptul* din 1890, No. 78 şi Bulet. 1890, p. 1259.—Declaraţia cerută de art. 8 nu putea fi înlocuită prin intrarea copiluluĭ în armată, prin exercitarea drepturilor politice, etc. Cas. rom. Bulet. 1878, p. 195 şi Bulet. 1887, p. 285. Cpr. Laurent, I, 337; Neagu, I, p. 99, No. 10.—*Contrà:* Cas. rom. Bulet. 1884, p. 825; Bulet. S-a II, 1887, p. 255; Bulet. 1892, p. 214 şi *Dreptul* din 1892, No. 42 (cu o observ. în sens contrar); Bulet. 1899, p. 560; C. Bucureştĭ, *Dreptul*, *loco cit.*

Despre dobîndirea naţionalităţeĭ române (¹).

Naţionalitatea română se poate dobîndi prin maĭ multe modurĭ: 1° prin anexiunea de teritoriŭ cătră regatul României; 2° prin naştere; 3° prin binefacerea legeĭ; 4° şi in fine, prin înpămîntenire.

I. *Anexiunea de teritoriŭ.*

Anexiunea uneĭ provinciĭ la teritoriul Românieĭ face pe toţĭ locuitoriĭ provincieĭ anexate să devină Românĭ *ipso facto*. Astfel, locuitoriĭ din Dobrogea cari, în ḑiua de 11 April 1877, eraŭ cetăţenĭ otomanĭ, aŭ devenit Românĭ (art. 3 L. din 9 Marte 1880 pentru organ. Dobrogeĭ) (²). Tot astfel, şi locuitoriĭ din Basarabia aŭ încetat de a mai fi Românĭ şi aŭ devenit Ruşĭ prin retrocedarea acesteĭ provinciĭ (³).

(¹) In cât priveşte dobîndirea şi perderea naţionalităţeĭ austriace, veḑĭ studiul luĭ L. Beauchet (profesor la Nancy), în *J. Clunet*, anul 1883, pag. 362 urm.

(²) Cas. rom. *Dreptul* din 1884, No. 46 şi Bulet. 1884, p. 312 şi 327; Bulet. 1890, p. 547. Cpr. C. Paris, D. P. 99. 2. 70; Aubry et Rau, I, § 75 bis, p. 448 (ed. a 5-a); Demolombe, I, 157; Laurent, I. 354 urm. Rĕmâne însă bine înţeles că aŭ devenit Românĭ numaĭ locuitoriĭ Dobrogeĭ cari, în momentul anexăreĭ, eraŭ supuşĭ otomanĭ. Cas. rom. Bulet. 1891, p. 380; Bulet. 1899, p. 554; Bulet. 1901, p. 695 şi 696. Prin urmare, n'aŭ devenit Românĭ locuitoriĭ dobrogenĭ, cari în acel moment eraŭ străinĭ. Cas. rom. Bulet. 1891, p. 417. Decĭ, Evreiĭ neîmpămînteniţĭ, chiar născuţĭ în România, n'aŭ putut deveni cetăţenĭ Românĭ, prin efectul anexiuneĭ, de şi la acea epocă eraŭ domiciliaţĭ în Dobrogea. Cas. rom. Bulet. 1889, p. 438, şi Bulet. 1890, p. 547. Cpr. Neagu, I, p. 105, No. 48 urm.

Schimbarea de naţionalitate resultând din anexiunea de teritoriŭ, atinge în principiŭ pe femeea şi pe copiiĭ minorĭ aĭ străinuluĭ devenit Român prin acest eveniment, dacă nicĭ-un drept de opţiune n'a fost acordat locuitorilor teritoriuluĭ cedat, saŭ dacă capul familieĭ nu face uz de această facultate. Cpr. Aubry et Rau, I, § 75 bis, pag. 452, text şi nota 11; Laurent, I, 362 urm.; Massé, *Dr. comm.*, II, 1001; Despagnet, *op. cit.*, 146, pag. 310 urm. Cpr. Tribun. Andelys, *J. Clunet*, 1898, p. 1086. Cu-toate-acestea, chestiunea este controversată. Veḑĭ diferitele sisteme în Vincent et Pénaud, *op. cit.*, v° *Annexion et démembrement*, No. 30 urm. Maĭ veḑĭ încă, Weiss, *op. cit.*, I, p. 530 urm.; Baudry et Fourcade, *Personnes*, I, 506 urm.

Soarta femeeĭ şi copiilor minorĭ aĭ acelor deveniţĭ Românĭ prin anexiune. Controversă.

(³) Cpr. Aubry et Rau, *loco cit.*, p. 453 urm. V. *suprà*, p. 78, 79.

Emigrare.

Locuitoriĭ provinciilor anexate sunt însă liberĭ într'un termen oare-care de a emigra în vechia lor patrie, după cum aŭ şi făcut mulţĭ Alsacienĭ, în urma rĕsboiuluĭ franco-german din 1870 (1).

Plata datoriilor ţăreĭ anexate. Controversă.

In caz de anexiune totală a unuĭ Stat la altul, acest din urmă culegênd, atât din punctul de vedere activ cât şi pasiv, *universum jus patrimoniale* a Statuluĭ anexat, trebue să-ĭ plătească datoriile, dacă nicĭ-o convenţie diplomatică nu deroagă de la acest principiŭ (2).

II. *Naştere.—Româniĭ de origină.*

Art. 10.—Tot copilul născut din Românĭ în ţară străină (3) este Român. Tot copilul născut în ţară străină (4) din un Român, care a perdut calitatea de Român, va redobândi totdeauna acea calitate, îndeplinind formalităţile prescrise de art. 18 (5). (Art. 9 Constit. Art. 18 C. civ. Art. 10 C. fr.)

---

(1) Vedĭ în privinţa dreptuluĭ de emigrare, Laurent, *Droit international*, III, 128 urm.; Vincent et Pénaud, *op. cit., Annexion et démembrement*, 45 urm. şi *Émigration*; Ellena, *Della emigrazione e delle sue leggi* (Roma, 1877). In cât priveşte emigrarea cetăţenilor austriacĭ, *Auswanderung* (art. 32 C. civ. şi scrisorile patente din 24 Martie 1832), vedĭ Beauchet, *J. Clunet*, anul 1883, p. 369 urm.; Weiss, *op. cit.*, I, pag. 625 urm.; C. Iaşĭ, *Dreptul* din 1903, No. 25 şi din 1895, No. 17.

(2) Cas. Florenţa, Sirey, 98. 4, p. 20 urm. şi *Curierul judiciar* din 1900, No. 57 (cu observ. noastră); Despagnet, *Cours de dr. international public*, 93, p. 100; Bluntschli, *Dr. international codifié*, § 54; Calvo, *Dr. internat.*, I, § 97; Vincent et Pénaud, *op. cit.*, v° *Annexion et démembrement*, No. 480; Heffter, *Das Europäische Völkerrecht der Gegenwart*, § 64.—Cu toate-acestea, chestia este controversată. V. observaţia noastră asupra decisieĭ C. de casaţie din Florenţa, publicată în *Curierul judiciar*, *loco cit.*—In cât priveşte anexiunea parţială, care consistă în cedarea uneĭ porţiunĭ de teritoriŭ deslipită de altă ţară, chestiunea este foarte delicată. Vedĭ Despagnet, *op. cit.*, 97, p. 102 şi nota în Sirey, 98. 4. p. 21.

(3) Saŭ maĭ bine dis: *fie chiar* în ţară străină.

(4) Şi *a fortiori*, în România. Cpr. Marcadé, I, 120.

Inexactitate de text.

(5) Nu este exact de a se dice că asemenea copil va *redobîndi*, căcĭ el fiind străin, nu poate *redobîndi*, ci numaĭ *dobîndi* ceea ce n'a avut nicĭ-odată. Cpr. Marcadé, I, 121.—După textul francez, asemenea copil trebue să îndeplinească formalităţile prescrise de art. 8, iar nu acele prevĕdute de art. 18.

Românii de origină sunt acei născuţi din părinţi români, fie chiar şi în străinătate, puţin importă locul naşterei lor (1), căci copilul urmează condiţia tatălui sĕŭ, atunci bine înţeles, când există căsătorie. «Fiul unui pămintean, Art. 10 C. civ.

(1) In Anglia şi în America s'a admis, din contra, principiul teritorialităţei, după care copilul născut pe pămîntul englez este englez. Copilul unui Român, născut în Anglia, va fi deci Român după legea noastră, şi Englez după legile Engleze (L. din 1870). Iată, deci, un copil care va avea două naţionalităţi şi două statute personale deosebite, ceea ce, în principiŭ, este absurd. (V. Laurent, I, 86 şi *suprà*, p. 145).—In codul olandez (art. 5), naţionalitatea atârnă de domiciliul părinţilor, căci copilul născut în Olanda din părinţi străini, nu este cetăţean de cât dacă părinţii sĕi sunt domiciliaţi în Olanda.—După codul italian, copilul născut în Italia din părinţi străini, nu este italian, de cât atunci când părintele sĕŭ îşi are domiciliul stabilit în Italia de ḑece ani, fără nici-o întrerupere, simpla residenţă pentru fapte de comerţ nefiind nici-odată suficientă spre a determina domiciliul. «*E riputato cittadino il figlio nato nel regno da straniero che vi abbia fissato il suo domicilio da dieci anni non interrotti: la residenza per causa di commercio non basta a determinare il domicilio*» (art. 8). Străinul rĕmâne însă liber de a opta pentru naţionalitatea sa de origină, în anul care ar urma majoritatea (art. 5 şi 8, § 2).—Codul spaniol din 1889, alăturea cu principiul intemeiat pe *jus sanguinis*, admite şi principiul teritorialităţei. «Sunt Spanioli, ḑice art. 17, 1° din acest Cod, *persoanele născute pe teritoriul spaniol «las personas nacidas en territorio espanol»*. Principiul teritorialităţei este admis şi în America. Astfel, în Venezuela, naşterea pe teritoriul republicei face pe străin a fi cetăţean (art. 5, 1° Constit. din 27 Aprilie 1881) (cpr. Trib. Caracaş, *J. Clunet*, anul 1903, p. 221 urm. şi *Curierul judiciar* din acelaşi an, No. 20). Tot astfel se urmează în Bolivia, Brasilia, Chili, Columbia, Paraguay, Uraguay, Peru, etc. (cpr. Weiss, *Tr. th. et pratique de dr. international privé,* I, p. 222 urm.). Mai mult încă, în Venezuela, străinii născuţi pe teritoriul republicei, cari şi-ar ascunde naţionalitatea, făcênd să se creadă că sunt străini, sunt consideraţi ca falşificatori şi sperjuri (L. din 13 Maiŭ 1873). Tot astfel, în republica Argentină, ori-ce individ născut pe teritoriul acestei republici, afară de copiii agenţilor diplomatici străini, sunt cetăţeni (L. din 1 Octombre 1869). Cpr. C. Riom, *J. Clunet*, 1898, p. 138. Veḑi pentru mai multe detalii observaţia noastră asupra sentinţei trib. din Caracaş (Venezuela), publicată în *Curierul judiciar* din 1903, No. 20. Dr. străin.

ḑice art. 44 din codul Calimach, prin naşterea sa dobîndeşte dritul unuĭ mădulariŭ de pămîntean».

Vechiul drept fr.

Nu tot astfel eraŭ lucrurile altă dată în vechiul drept francez, după care era de ajuns ca naşterea să se fi întâmplat pe teritoriul Franţeĭ, pentru ca copilul să fie francez *(jure soli)*.

Dreptul nostru.

La noĭ, ca şi la Romanĭ ([1]), naşterea pe teritoriul român n'a conferit nicĭ-odată naţionalitatea; numaĭ aceĭ născuţĭ din părinţĭ ortodoxĭ aŭ avut calitatea de Românĭ *(jure sanguinis)* ([2]).

Naţionalitatea copiilor aceluia care nu are nicĭ-o naţionalitate.

Iată însă un Român de origină, care şi-a perdut naţionalitatea sa, fără a fi dobîndit alta, şi care astfel se găseşte fără patrie şi fără naţionalitate *(Heimatlos)*. Să presupunem că acest individ se căsătoreşte cu o Româncă: femeea, în asemenea caz, îşĭ va păstra naţionalitatea eĭ, neputênd să urmeze condiţia bărbatuluĭ, de-vreme-ce el

([1]) Veḑĭ Cogordan, *La nationalité*, p. 20 (ed. 1-a).

([2]) Cpr. Cas. rom. Bulet. 1891, p. 510. «Considerând, ḑice o decisie a Curţeĭ din Bucureştĭ, că în vechia noastră legislaţie, nu se stabileşte nicăirĭ, într'un mod positiv, că calitatea de Român ar fi resultat din singurul fapt al naştereĭ pe teritoriul Românieĭ; că, dacă în vechile noastre moravurĭ, se admisese într'un mod tacit că străiniĭ născuţĭ în România să fie asimilaţĭ Românilor, această favoare ce resultă ca dintr'un drept cutumiar, nu era admisă de cât în privinţa străinilor de rit creştin, cari adoptând obiceiurile ţăreĭ, s'aŭ contopit în naţiunea română, iar nicĭ de cum în privinţa Evreilor, cari conservând o naţionalitate şi o fisionomie distinctă, n'aŭ putut a se contopi în elementul român, etc.» *Dreptul* din 1873, No. 82. Cpr. şi Trib. Ilfov, *C. judiciar* din 1904, No. 45, punctul 2 din speţă. Intr'o altă decisie tot a Curţeĭ din Bucureştĭ, doĭ judecătorĭ rĕmânênd în minoritate, aŭ pus în principiŭ că orĭcine se năştea în România era considerat ca Român. Veḑĭ *Dreptul* din 1873, No. 43. Această părere este însă greşită. «Considerând, ḑice cu drept cuvînt expunerea de motive a primuluĭ proiect întocmit din iniţiativă parlamentară pentru revisuirea art. 7 din Constituţie, că simplul fapt al naştereĭ pe teritoriul român, după tradiţiile noaste istorice din timpiĭ ceĭ maĭ vechĭ, prin el însuşĭ, nicĭ într'o epocă n'a conferit de drept naţionalitatea română; că nicĭ în casul când faptul naştereĭ era urmat de un domiciliŭ permanent saŭ de o residenţă imemorială, iarăşĭ nu conferea de drept naţionalitatea, etc.» Veḑĭ G. Mârzescu, *Raportul comisiuneĭ din iniţiativă parlamentară în chestiunea israelită* (Bucureştĭ, 1879), p. 10.

nu are nicĭ-o naționalitate ([1]). Care va fi însă naționalitatea copiilor? Tatăl nu le poate transmite nicĭ-o naționalitate, pentru-că el nu are nicĭ-una. Copiiĭ vor avea, decĭ, naționalitatea mameĭ, adecă: în specie, vor fi Românĭ ([2]).

Se poate întâmpla ca naționalitatea tatăluĭ să fie alta de cât acea a mameĭ, atuncĭ bună-oară când bărbatul, în urma căsătorieĭ, s'ar înpămînteni în țară străină, și femeea ar păstra naționalitatea dobîndită prin căsătorie. Care va fi naționalitatea copiilor în asemenea caz? Părerea generală este că copiiĭ vor avea naționalitatea tatăluĭ lor, pentru-că el are exercițiul putereĭ părinteștĭ, transmițêndu-le numele sĕŭ. și pentru-că el este capul familieĭ ([3]). **Conflict între naționalitatea tatăluĭ și acea a mameĭ. Controversă.**

Copilul natural născut în țară, saŭ găsit numaĭ pe teritoriul nostru, este Român, atuncĭ când părințiĭ sĕĭ sunt necunoscuțĭ (art. 8 § ultim). Copilul are în adevĕr, în favoarea sa, în asemenea caz, principiul teritorial, care face a se presupune că părințiĭ sĕĭ sunt Românĭ, de-vreme-ce aceasta este regula generală pentru aceĭ cari se nasc în România. Pentru ca copilul să se bucure însă de această presumpție, atât tatăl cât și mama trebue să fie necunoscuțĭ. Decĭ, dacă copilul a fost înscris la ofițerul stăreĭ civile sub numele mameĭ, mama fiind cunoscută, copilul va avea naționalitatea eĭ ([4]). **Copiiĭ naturalĭ aĭ căror părințĭ sunt necunoscuțĭ. Art. 8 § ultim C. civ.**

([1]) Cpr. Weiss, *Tr. th. et pratique de dr. internat. privé*, I, p. 520; C. Iașĭ, *Curierul judiciar* din 1903, No. 83. Cpr. și Trib. Nantes, *J. Clunet*, 1902, p. 590 urm. V. și monografia noastră publicată în *Curierul judiciar* din 1903, No. 22, p. 179.

([2]) Laurent, *Principes*, I, 326 și *Dr. international*, III, 96, p. 182.

([3]) Mourlon, I, 145; Demolombe, I, 148; Thiry, I, 71; Demante et Colmet de Santerre, I, 19 bis 1; Despagnet, *op. cit.*, 119, p. 239 (ed. a 3-a); Aubry et Rau, I, § 69, p. 349; Weiss, *op. cit.*, I, p. 54, 55; Cogordan, *Nationalité*, p. 29 (ed. a 2-a); Vincent et Pénaud, *op. cit.*, v° *Nationalité*, No. 11. «*Cùm legitimæ nuptiæ factæ sunt, patrem liberi sequuntur*». (L. 19, Dig., *De statu hom.* 1. 5. Vedĭ și *Ulp. Regul.* tit. 5, § 8).— *Contrà:* Laurent, I, 326, care susține că copilul, în timpul minorităţeĭ sale, are două naționalitățĭ, putênd alege, la majoritate, pe acea care i va conveni maĭ bine. Insușĭ autorul mărturisește însă că această părere, logică în principiŭ, devine rea în aplicarea sa. (Vedĭ *Dr. international*, III, 97).

([4]) «*Vulgo quæsitus matrem sequitur*», dice legea 19, Dig., *De statu hominum*, 1. 5. Vedĭ și L. 24, Dig., *loco cit.*, unde se

Nation. copil. natural recunoscut. In cât privește copilul natural legalmente recunoscut, el va avea naționalitatea mameĭ saŭ tatăluĭ care l-a recunoscut (1).

Iată însă un copil firesc, care a fost recunoscut atât de tatăl sĕŭ cât și de mama sa; dacă amîndoĭ părinții sunt Românĭ, copilul va fi Român fără nicĭ-o îndoială. Ce trebue să decidem însă în casul când numaĭ unul din părinți ar fi Român? Chestiunea este controversată în Franța (2). Uniĭ susțin, în adevĕr, că în asemenea caz, copilul va avea două naționalitățĭ, putênd alege pe acea care ĭ va conveni (3). Alțiĭ cred că copilul va avea naționalitatea tatăluĭ (4); iar alțiĭ, în fine, întemeindu-se pe principiile dreptuluĭ roman, inclină pentru naționalitatea mameĭ (5).

Efectele legitimăreĭ cu privire la naționalitate. Legitimarea prin căsătorie subsequentă nu atrage prin ea însășĭ nicĭ-o consecință cu privire la naționalitatea copiilor legitimațĭ; de unde resultă că recunoașterile făcute înainte de căsătorie, saŭ prin însușĭ actul de celebrare a

---

dice: «*Lex naturæ hæc est, ut qui nascitur sine legitimo matrimonio, matrem sequatur*». Vedĭ și *Ulpiani Regul.* tit. 5, *De his qui in potestate sunt*, § 8. Cpr. art. 220 C. Calimach (165 C. austriac). Copilul natural urmează naționalitatea mameĭ, de câte orĭ această din urmă este cunoscută, și în codul austriac. Vedĭ L. Beauchet, *J. Clunet*, anul 1883, p. 364.

(1) Laurent, *Principes*, I, 330, și *Dr. international*, III, 100; Weiss, *op. cit.*, I, p. 61; Aubry et Rau, I, *loco cit.*, pag. 349; Despagnet, *op. cit.*, 120; Demolombe, I, 149; Vincent et Pénaud, *op. cit.*, v° *Nationalité*, No. 12; Baudry et Fourcade, I, 334.

(2) Vedĭ asupra acesteĭ controverse, Neagu, I, p. 102, No. 23 urm.

(3) Richelot, *Pr. de dr. civil fr.*, I, 66; Laurent, *Principes*, I. 331 și autoriĭ citațĭ de Vincent et Pénaud, *op.* și *v° cit.*, 15.

(4) Valette, *Cours de C. civ.*, I (singurul volum apărut), p. 45 și Valette sur Proudhon, *État des personnes*, I, p. 123; Demolombe, I, 149. Vedĭ și autoriĭ citațĭ de Vincent et Pénaud, *op.* și *v° cit.*, 13. Acest sistem este cam greŭ de admis la noĭ, pentru-că nicăirĭ legea nu vorbește de tatăl natural, și pentru-că mama este aceea care exercită puterea părintească asupra copiilor naturalĭ.

(5) Duranton, I, 124, 125; Mourlon, I, 146, nota 2; Cogordan, *La nationalité*, p. 30 urm. Vedĭ asupra acesteĭ controverse, care astădĭ nu maĭ există în Franța, în urma legeĭ din 27 Iunie 1889, Baudry et Fourcade, I, 335. Acest din urmă sistem este formal admis prin legea germană din 1 Iunie 1870 (art. 3, anexa M). Vedĭ și alte legĭ străine citate de Cogordan, *op. cit.*, p. 32.

căsătorieĭ, îşĭ vor produce efectele legale maĭ sus specificate ([1]).

Efectele adopţiuneĭ.

Cât pentru copilul străin adoptat de un Român, el nu dobîndeşte prin adopţiune naţionalitatea română, pentru-că acest copil rĕmâne tot în familia sa firească, în care îşĭ păstrează toate drepturile sale, luând numaĭ numele adoptătoruluĭ, pe care îl adaogă la numele sĕŭ propriŭ (art. 312, 313 şi art. 5 L. asupra numeluĭ din 18 Marte 1895) ([2]).

Inrîurirea momentuluĭ zămislireĭ saŭ concepţiuneĭ asupra naţionalităţeĭ (Controversă).

Părinţiĭ unuĭ copil putênd să aibă o naţionalitate în momentul zămislireĭ acestuĭ copil, şi alta în momentul naştereĭ sale, chestiunea este de a se şti dacă, în asemenea caz, naţionalitatea copiluluĭ se va determina după condiţia ce părinţiĭ aveaŭ în momentul naştereĭ, saŭ a zămislireĭ? Mai multe sisteme sunt în presenţă:

1° Dacă este să ne referim la teoria dreptuluĭ roman, trebue să decidem că, de câte-orĭ există căsătorie legitimă, de atâtea-orĭ copilul va urma condiţia ce tatăl sĕŭ avea in momentul zămislireĭ; dacă nu există căsătorie, atuncĭ copilul va urma condiţia ce mumă-sa avea în momentul naştereĭ ([3]); căcĭ până în acel moment, copilul nu este o

---

([1]) Aubry et Rau, I, § 69, p. 351 (ed. a 5-a).— *Contrà:* Art. 4. L. ungurească din 1879 asupra dobîndireĭ şi perdereĭ naţionalităţeĭ ungureştĭ *(Gesetzartikel über der Erwerb und Verlust der ungarischen Statsbürgerschaft).* In Austria, această chestie este controversată. Vedĭ Beauchet, *J. Clunet*, anul 1883, p. 364, 365.

([2]) Laurent, *Dr. international*, III, 105; Cogordan, *op. cit.*, p. 33; Fœlix-Demangeat, *op. cit.*, I, 36, p. 98; Weiss, *op. cit.*, I, p. 75; Vincent et Pénaud, *op.* şi *v° cit.*, 25; Aubry et Rau, I, § 69, p. 351; Baudry et Fourcade, I, 341; Neagu, I, p. 103, No. 33; C. Bucureştĭ (afacerea Collaro), *Curierul judiciar* din 1901, No. 44 (decisie publicată şi adnotată de noĭ în Sirey, 1904. 4. pag. 21 urm.). Aceeaşĭ soluţie este admisă şi în Austria. Vedĭ Beauchet, *J. Clunet*, anul, 1883, p. 364. Adoptatul n'ar dobîndi naţionalitatea adoptătoruluĭ nicĭ în casul când acel dintâĭ ar fi *heimatlos*, adecă: n'ar avea nicĭ-o naţionalitate. Weiss, *op. cit.*, I, p. 76; Er. Lehr, *Journal Clunet*, anul 1891, p. 107.

([3]) «*In his qui jure contracto matrimonio nascuntur, conceptionis*

ființă deosebită, ci face parte din trupul mameĭ sale *(est pars viscerum matris)*; pe când, din contra, copilul este independent de tatăl sĕŭ din momentul zămislireĭ, acest din urmă putênd chiar să și moară fără a schimba întru nimic starea copiluluĭ (1).

2⁰ După un al doilea sistem se susține că, de câte-orĭ a existat între părințĭ căsătorie legitimă, copilul va urma condiția tatăluĭ sĕŭ, iar dacă a existat numaĭ concubinaj, copilul va urma condiția mameĭ sale; însă și într'un caz și în altul, el va urma condiția ce părințiĭ aveaŭ *în momentul nașhtereĭ*, căcĭ numaĭ din acest moment el există în societate; el nu poate, decĭ, să aibă un drept înainte de a fi născut, cu atât maĭ mult cu cât ficțiunea «*infans conceptus*, etc.» a fost admisă numaĭ în materie de moștenirĭ și de donațiunĭ (art. 654 și 808) (2).

3⁰ In fine, după al treilea sistem, care ni se pare preferabil, copilul va fi Român, dacă părintele a căruĭ condiție o urmează a fost Român, fie în momentul zămislireĭ, fie în momentul nașhtereĭ, fie în intervalul de la zămislire și până la naștere. In adevĕr, naționalitatea conferindu-se copiluluĭ încă din momentul zămislireĭ sale, el n'a putut s'o peardă prin împrejurarea că părințiĭ sĕĭ aŭ devenit străinĭ înainte de nașterea sa; căcĭ copilul are un drept câștigat, în privința naționalitățeĭ, încă din momentul zămislireĭ sale (3).

---

tempus spectatur; in his autem qui non legitime concipiuntur, editionis». *Ulp. Regul.*, V, *De his qui in potestate sunt*, § 10. Maĭ vedĭ încă Gaius, Instit., I. § 89.

(1) Demante Colmet de Santerre, I, 18 bis II; Marcadé, I. 110. 111. Cpr. și Brocher, *Cours de dr. international privé*, I. p. 208.

(2) Mourlon, I, 148, nota 2; Cogordan, *op. cit.*, p. 35; T. Huc, I. 224; Despagnet, *op. cit.*, 119, p. 239, 240; Weiss, *op. cit.*, I, p. 57 urm. Cas. belg., *Dreptul* din 1887, No. 64; D. P. 88. 2. 9; Sirey, 88. 4. 25.

(3) Thiry, I, 74; Baudry, I, 118; Baudry et Fourcade, I, 339; Aubry et Rau, I, § 69, p. 347 urm., text și note; Beudant, I, 16, p. 21; Demolombe, I, 151. Vedĭ asupra acesteĭ controverse, Vincent et Pénaud, *op. cit.*, v⁰ *Nationalité*, 20 urm. Uniĭ ar voi ca copilul să aibă alegerea între naționalitatea ce-ĭ imprimă nașterea și acea ce-ĭ conferă zămislirea, după cum el va crede maĭ folositor (cpr. Laurent, *Principes*, I. 327 și *Dr. international*, III, 106 urm.; Taulier, *Théorie raisonnée du C. civil*, I, p. 104; Richelot, *Pr. de dr. civ. fr.*,

Despre copilul născut în România dintr'un Român care a perdut naționalitatea sa (art. 10 § ultim).

Copilul născut în România saŭ în străinătate dintr'un Român care şi-a perdut naționalitatea sa este străin, dacă a fost zămislit după ce tatăl sĕŭ a perdut calitatea de Român. Acest copil poate însă orĭ când, după majoritatea luĭ [1], să dobîndească cetățenia română, îndeplinind formalitățile prescrise de art. 18. (Vedĭ *infrà*, explic. acestuĭ text).

N'ar fi fost just, în adevĕr, ca copilul să sufere din causa greşăleĭ părinților sĕĭ, cu atât maĭ mult cu cât origina, legăturile şi amintirile sale din copilărie pot să-l facă să simtă inima sa bătând pentru patria română.

Art. 10 crează o excepție şi o favoare, mărginind acest drept numaĭ la persoana *copiluluĭ*. Prin urmare, excepțiile fiind de strictă interpretare, copiiĭ copiilor saŭ nepoțiĭ şi strănepoțiĭ Românuluĭ, care ar fi perdut naționalitatea sa de origină, nu pot dobîndi cetățenia română de cât conform art. 7 din Constituție [2]. Art. 10 se aplică numaĭ la copiii fostuluĭ Român, nu însă la nepoțiĭ saŭ strănepoțiĭ luĭ.

Iată însă o Romîncă care a devenit străină prin căsătoria sa cu un străin (art. 19); copilul care se va naşte din această însoțire va fi străin (art. 10), cu-toate-că ar fi putut fi Român, dacă mamă-sa ar fi luat un Român. Aplic. art. 10 copiluluĭ născut dintr'o Romîncă căsătorită cu un străin. Controversă.

I, 65, nota 16); însă la aceasta se rĕspunde cu drept cuvînt că naționalitatea de origină se determină după disposițiile legeĭ, iar nu după voința copiluluĭ. Cpr. Baudry et Fourcade, I, 339, pag. 336; Aubry et Rau, *loco cit.*, p. 348, *ad notam.*

(1) Art. 10 dice că copilul va putea în totdeauna să dobîndească calitatea de Român, îndeplinind formalitățile prescrise de art. 18, însă se înțelege că el nu va putea să le îndeplinească de cât în urma majorităţeĭ sale, pentru-că până la această vîrstă el nu poate în mod valid manifesta voința de a fi Român. Cpr. Thiry, I, 82; Demolombe, I, 166; Acollas, I, p. 29; Mourlon, I, 161. Copilul se va socoti major după statutul sĕŭ personal, adecă: după legea străină a tatăluĭ sĕŭ, căcĭ el este străin până în momentul când îşĭ manifestă voința de a deveni Român. Cpr. Thiry, I, 79; Weiss, *op. cit.*, I, p. 93.

(2) Laurent, *Principes*, I, 345 şi *Dr. international*, III, 127; Demante et Colmet de Santerre, I, 20 bis IV; T. Huc, I, 263: Weiss, *op. cit.*, I, p. 597, 598; Baudry et Fourcade, I, 416; Aubry et Rau, I, § 73, p. 420; Cogordan, *op. cit.*, p. 73 (ed. a 1-a); Beudant, I, 33, p. 55; Neagu, I, p. 104, No. 37.

Chestiunea este de a se ști dacă acest copil va putea reclama cetățenia română în virtutea art. 10? Afirmativa este generalmente admisă, pentru-că disposiția acestuĭ text este o disposiție de favoare aplicabilă tuturor copiilor carĭ aŭ sînge românesc în vinele lor, fie că acest sînge vine din partea mameĭ, fie din partea tatăluĭ (1).

Aceeașĭ disposiție este aplicabilă și copiilor aceluiă care perduse naționalitatea română, și care apoĭ a redobândit-o conform art. 18 și 20 § 2 (2).

Despre recunoașterea calităţeĭ de român a Românilor din alte State.

Art. 9 Constit.—Românul din orĭ-ce Stat, fără privire către locul naștereĭ sale, dovedind lepădarea sa de protecțiunea străină, poate dobîndi de îndată exercitarea drepturilor politice printr'un vot al Corpurilor legiuitoare. (Art. 7, 8, 32 Constit.)

Art. 9 din Constituție, care complectează art. 10 din codul civil, conferă acelașĭ drept și Românilor din alte State. Astfel, Româniĭ din Bucovina, Transilvania, Basarabia, Macedonia, etc., dovedind origina lor și lepădându-se de protecția străină, vor putea dobîndi dreptul de cetățenie fără nicĭ-un stagiŭ, în urma unuĭ simplu vot individual al Corpurilor legiuitoare, manifestând această dorință printr'o suplică către Corpurile legiuitoare. In adevĕr, Româniĭ din alte State trebue să se bucure de o favoare oare-care, căcĭ eĭ sunt Românĭ de origină, și numaĭ prin forță și violență aŭ fost deslipițĭ de la sînul mameĭ lor (3). De aceea,

(1) T. Huc, I, 262; Laurent, *Principes*, I, 344 și *Dr. international*, III, 125; Demolombe, I, 167; Demante, I, 20 bis III; Aubry et Rau, I, § 70, p. 241, nota 17 (ed. a 4-a) și § 73, p. 420 (ed. a 5-a); Mourlon, I, 160 și *Revue pratique*, t. V, anul 1858, p. 254 urm.; Arntz, I, 97; Baudry, I, 133; Baudry et Fourcade, I, 418; Acollas, I, p. 30; Weiss, *op. cit.*, I, pag. 595, 596; C. Douai, Sirey, 90. 2. 212. Art. 41 din Anteproectul de revisuire a luĭ Laurent este formal în această privință.—*Contrà:* Thiry, I, 83; Valette, *Explic. sommaire*, p. 15; Marcadé, I, 120; Cas. belg. D. P. 75. 2. 147; Sirey, 74. 2. 233; Trib. Lille, *J. Clunet*, anul 1889, p. 654.

(2) Cpr. Neagu, I, p. 138, No. 10.

(3) Româniĭ din alte State aŭ privilegiul de a cumpăra proprietățĭ imobiliare în Dobrogea (art. 2 L. din 3 April 1882), însă

inaintea Regulamentuluĭ organic, Românii din alte State, stabiliţĭ în ţară fără spirit de reîntoarcere, se bucurau de toate drepturile civile şi politice, iar copiiĭ lor eraŭ consideraţĭ ca Românĭ, şi Regulamentul organic n'a atins dreptul acelor aşeḑaţĭ în ţară la epoca promulgăreĭ luĭ (1).

S'a decis că recunoaşterea calităţeĭ de Român a unuĭ Român de naştere din alt Stat străin, are de efect, spre deosebire de naturalisare (2), de a fi întinsă şi în privinţa fiilor născuţĭ înaintea dobîndireĭ eĭ de către părinte, aşa că un asemenea fiŭ trebue a fi considerat ca Român, cu exerciţiul tuturor drepturilor politice, pe câtă vreme locueşte în România şi nu este supus vre-uneĭ protecţiunĭ străine. Cel puţin în acest sens s'a pronunţat până acum Curtea de casaţie (3). Curtea din Galaţĭ şi acea din Bucureştĭ aŭ pus însă, cu-toate-acestea, în principiŭ că art. 9 din Constituţie admite numaĭ o înlesnire pentru Româniĭ din alte State, fără ca recunoaşterea cetăţenieĭ să aibă efect retroactiv (4). Aceeaşĭ soluţie a fost altă dată admisă şi de Curtea de casaţie. (Bulet. Cas. S-a II, 1891, p. 371). **Efectele recunoaştereĭ calităţeĭ de român în privinţa copiilor. Controversă.**

S'a maĭ decis încă tot de Curtea de casaţie, în Secţiĭ-unite, că Româniĭ din alte State aŭ capacitatea de a dobîndi imobile rurale în România, independent şi înaintea recunoaştereĭ calităţeĭ lor de Corpurile legiuitoare (5); însă am criticat această soluţie din toată puterea noastră, şi însăşĭ Inalta Curte, în aceeaşĭ afacere, a lepădat-o maĭ în urmă, reîntorcêndu-se la adevaratele principiĭ (6). **Dreptul Românilor din alte State de a cumpăra imob. rurale. Controversă.**

---

pentru a putea exercita acest drept, eĭ trebue să se lepede de protecţia străină. Cas. rom. Bulet. 1896, p. 192.—Drepturile câştigate înaintea legeĭ din 1882 sunt însă respectate. Cas. rom. Bulet. 1898, p. 410.

(1) C. Bucureştĭ, *Dreptul* din 1892, No. 42.

(2) Veḑĭ asupra efectelor înpămînteniréĭ *infrà,* explic. art. 7 Constit., p. 320 urm.

(3) Cas. rom. Bulet. 1894, p. 391; Bulet. 1899, p. 509 şi *Curierul judiciar* din 1899, No. 18; *Dreptul* din 1901, No. 33 şi Bulet. 1901, p. 365; C. Bucureştĭ, *Dreptul* din 1889, No. 42.

(4) C. Galaţĭ şi Bucureştĭ, *Dreptul* din 1898, No. 73 şi din 1903, No. 19. Cpr. V. Athanasovicĭ, *Dreptul* din 1890, No. 25.

(5) Cas. rom. *Dreptul* din 1901, No. 83 şi *Curierul judiciar* din 1902, No. 1 (cu observ. noastră critică); Bulet. 1901, p. 1489.

(6) Cas. rom. Secţiĭ-unite, *Curierul judiciar* din 1903, No. 79 (cu

III. *Binefacerea legeĭ.*

Calitatea de Român se poate dobîndi prin binefacerea legeĭ, adecă: în virtutea unuĭ drept anume consacrat de lege, îndeplinindu-se condiţiile aceleĭ legĭ.

Aşa, de exemplu, înainte de a se abroga în parte art. 8 din codul civil, orĭ-ce individ născut şi crescut în ţară până la majoritate, devenea Român prin binefacerea legeĭ, dacă reclama această calitate în cursul unuĭ an de la majoritate. Tot astfel, am vĕḑut că copilul născut în străinătate dintr'un fost Român, poate dobîndi calitatea de cetăţean tot prin binefacerea legeĭ, îndeplinind prescripţiile art. 18. Celelalte modurĭ de a deveni Român prin binefacerea legeĭ sunt prevĕḑute de art. 8, § ultim, singurul care a maĭ rĕmas în vigoare, şi de art. 12.

Art. 8, § ultim.—Copiiĭ găsiţĭ pe teritoriul român, fără tată şi mamă cunoscuţĭ, sunt Românĭ. (Art. 44 C. civ. Art. 13 L. comunală din 7 Maiŭ 1887; Art. 5 L. p. organ. comunelor urbane din 31 Iulie 1894; Art. 22 Regul. pentru serviciul actelor stăreĭ civile din 3 Decembre 1866) (1).

---

observaţia noastră). Curtea de casaţie admisese de mult acest mod de a vedea. Cpr. *Dreptul* din 1891, No. 72 şi Bulet. 1891, p. 1081. Veḑĭ şi Trib. Suceava, *Curierul judiciar* din 1903, No. 32. Cpr. şi C. Bucureştĭ, *Dreptul* din 1903, No. 19 şi *Curierul judiciar* din acelaşĭ an, No. 32. Tot Curtea de casaţie a maĭ decis, cu drept cuvînt, că un Român de origină, supus unuĭ alt Stat, nu poate exercita profesia de advocat în România, înainte de a fi dobîndit recunoaşterea calităţeĭ sale de către Corpurile legiuitoare. *Curierul judiciar* din 1903, No. 79, p. 678 şi *Dreptul* din 1903, No. 63. Şi fiind-că vorbim de profesia de advocat, vom aminti că de la 1874 încoace, această profesie este liberă în cantonul Zurich, orĭ-ce cetăţean care se găseşte în posesiunea drepturilor sale, putênd să represinte saŭ să asiste pe părţĭ înaintea tribunalelor. Veḑĭ Er. Lehr, *Code civil du canton de Zurich,* p. 65.

Dr. străin. (1) Această soluţie este maĭ pretutindenĭ legea comună. Cpr. art. 8, 2° C. fr. modificat prin legea din 26 Iunie 1889; art. 19, 2° din legea ungurească de la 20—24 Decembre 1879 asupra dobîndireĭ şi perdereĭ naţionalităţeĭ ungureştĭ. *Ann. de législ. étrangère*, anul 1880, p. 355; art. 10 L. din 19 Marte 1898 asupra dobîndireĭ şi perdereĭ naţionalităţeĭ daneze (*J. Clunet*. 1898, p. 618): art. 18, 4° C. portughez din 1867, etc. Aceeaşĭ soluţie este admisă şi în Austria unde, pentru raţiunĭ de umanitate, uniĭ, precum Vesque von Püttlingen, etc. tra-

In privinţa copiilor găsiţĭ, carĭ nu aŭ părinţĭ cunoscuţĭ, uniĭ susţin că asemenea copiĭ nu aŭ nicĭ-o naţionalitate (1). In Franţa însă, unde paragraful ultim al art. 8 lipsia până la legea din 1889, majoritatea autorilor susţineaŭ, cu toată lipsa unuĭ asemenea text, că copiiĭ găsiţĭ, fără părinţĭ cunoscuţĭ, aparţineaŭ naţiuneĭ pe a căreĭ teritoriŭ aŭ fost găsiţĭ (2). **Copiiĭ găsiţĭ, fără părinţĭ cunoscuţĭ. Codul fr.**

La noĭ, dificultatea a fost înlăturată prin paragraful ultim al art. 8, după care copiiĭ găsiţĭ pe teritoriul nostru, chiar dacă n'ar fi născuţĭ în ţară, sunt presupuşĭ născuţĭ din părinţĭ românĭ. Aceasta este un omagiŭ adus presumpţiuneĭ că naţionalitatea se transmite prin filiaţiune (3). **Dr. nostru.**

Legea nu ne spune până la ce vîrstă omul este socotit copil, însă se înţelege că nu vor beneficia de această disposiţie, aceĭ carĭ n'ar maĭ fi în vîrstă crudă şi carĭ s'ar putea hrăni fără ajutorul nimănuĭ.

De asemenea, pentru ca copilul să poată fi Român, în puterea art. 8 § ultim, trebue să fie fără părinţĭ cunoscuţĭ. Copilul, care ar fi fost înscris la ofiţerul stăreĭ civile sub numele mameĭ, n'ar putea deci beneficia de această disposiţie, pentru-că mama-sa n'ar fi necunoscută, după cum cere legea.

Se poate întâmpla ca un copil să fie recunoscut mult maĭ târḑiŭ de un tată străin saŭ de o mamă străină, după ce el a fost înscris în registrele stăreĭ civile ca neavênd părinţĭ cunoscuţĭ (art. 44), şi după ce, prin urmare, s'a bucurat de naţionalitatea română. Chestiunea este de a se **Casul când copilul a fost recunoscut după ce a fost înscris în actele stăreĭ civile.**

---

tează ca atare pe copiiĭ naturalĭ a unuĭ străin născuţĭ în Austria, atuncĭ când legea naţională străină a mameĭ îĭ refusă această naţionalitate străină. Veḑĭ Beauchet, *J. Clunet*, anul 1883, p. 365.

(1) Cpr. Laurent, I, 328; Richelot, *Pr. de dr. civil*, I, 66; Thiry, I, 76, p. 78; Cas. belg. D. P. 80. 2. 209; *J. Clunet*, 1881, p. 90.

(2) Demolombe, I, 154; Valette, *Explic. sommaire*, p. 10; Demante, I, 18 bis IV; Aubry et Rau, I, § 69, p. 232, text şi nota 6 (ed. a 4-a); Weiss, *op. cit.*, I, p. 211; Baudry et Fourcade, I, 342; Ducaurroy, Bonnier et Roustain, I, 53, *in fine*; Pillet, *Pr. de dr. internat. privé*, p. 313, nota 1; Arntz, I, 86, *in fine*; Cogordan, *op. cit.*, p. 102; Cas. fr. *J. Clunet*, anul 1898, p. 735.

(3) T. Huc, I, 225, p. 218.

şti care va fi, în asemenea caz, naţionalitatea acestuĭ copil: acea de origină, saŭ acea a părinteluĭ care l-ar fi recunoscut? Nu credem că faptul recunoaştereĭ să poată rădica copiluluĭ calitatea de Român, pe care a dobândit-o prin binefacerea legeĭ, ci credem maĭ de grabă că asemenea copil va avea două naţionalităţĭ, putênd alege la majoritatea sa pe acea care va crede de cuviinţă.

IV. *Dobîndirea naţionalităţeĭ române prin căsătorie.*

Art. 12. — Străina ce se va căsători cu un Român se va considera de Română. (Art. 19, 93, 196, 1753 urm. C. civ.—Art. 12 C. fr.) (1).

Dr. vechiŭ. Altă dată, atât în Moldova cât şi în Muntenia, străinul de rit creştin, care se căsătoria cu o pămînteancă, devenea Român în puterea unuĭ vechiŭ obiceiŭ al pămîntuluĭ (2).

Dr. actual. Astădĭ, se întâmplă contrarul; străina care se căsătoreşte cu un Român devine Română prin simplul fapt al căsătorieĭ (3); şi *vice-versa*, Românca care se căsătoreşte cu un străin îşĭ perde naţionalitatea sa; căcĭ, maĭ în toate legislaţiile, femeea urmează condiţia bărbatuluĭ, purtându-ĭ

---

(1) Acest text nu este abrogat prin art. 7 din Constituţie, după cum pe nedrept s'a susţinut (v. Al. Negrescu, *Curierul judiciar* din 1892, No. 23), pentru-că, în specie, nu este vorba de o înpămîntenire, ci de dobîndirea naţionalităţeĭ române prin binefacerea legeĭ. «Nu este vorba, în specie, dice Cogordan (*op. cit.*, p. 256), de o înpămîntenire ordinară; schimbarea de naţionalitate se face pe cale de consecinţă, *ipso facto*». Cpr. şi Neagu, I, p. 120, No. 3.

(2) Cpr. C. Bucureştĭ, *Dreptul* din 1897, No. 1; Trib. Vîlcea, *Dreptul* din 1883, No. 49. Această soluţie este admisă şi astădĭ în America de sud. Vedĭ I. Peritch, *De la nationalité suivant la législation serbe*, *J. Clunet*, anul 1900, p. 97. «Nevoile imigrăreĭ, dice acest autor, aŭ făcut pe legiuitorul american a adopta o regulă pe care n'aŭ primit-o legislaţiile europeane».

(3) S'a decis că această soluţie era admisă şi sub legiuirile anterioare coduluĭ civil (Calimach şi Caragea), de şi nicĭ o disposiţie expresă nu există în această privinţă, pentru-că soţiĭ formând o singură fiinţă, nu pot avea de cât o patrie comună. Trib. Ilfov, C. Bucureştĭ şi Cas. rom. *Dreptul* din 1896, No. 1 şi din 1897, No. 1 şi 36; Bulet. 1897, p. 356.

numele şi avênd acelaşĭ domiciliŭ (art. 19, 93 şi 196) (1).

«Această regulă, a dis Boulay, oratorul guvernuluĭ, în expunerea de motive, se întemeiază pe însăşĭ natura căsătorieĭ, care din două fiinţe nu face de cât una singură, dând preponderenţă soţuluĭ asupra soţieĭ» (2).

Art. 12 este de ordine publică. Controversă.

Legea presupune că femeea străină a consimţit a deveni Română, de-oare-ce a luat de soţ pe un Român, şi această presumpţie este atât de puternică în cât nu poate fi combătută prin proba contrară, iar femeea n'ar putea fi admisă a dovedi că a înţeles a-şĭ păstra naţionalitatea sa de origină, de-oare-ce art. 12 este relativ la starea

---

Dreptul roman şi dreptul străin.

(1) La Romanĭ, cu-toate-acestea, femeea nu dobîndea prin căsătorie naţionalitatea bărbatuluĭ (Gaius, Instit., I, 67, *ab initio)*, ceea ce era admis şi în Anglia până la legea din 12 Maiŭ 1870. Cpr. C. Orléans, *J. Clunet*, anul 1904, p. 680.—Soluţia coduluĭ nostru este admisă în Rusia (cpr. C. Paris, *J. Clunet*, anul 1903, p. 342), în Austria (decret din 23 Fevr. 1833), în Ungaria (art. 12 L. din 1879 maĭ sus citată), în Danemarca (art. 3 L. din 19 Marte 1898; *J. Clunet*, anul 1898, p. 615), şi chiar în imperiul otoman (legea aşa disă *Fabiet Nizammamessi* din 15 Ianuar 1869). Asupra condiţieĭ femeeĭ otomane, care se căsătoreşte cu un străin, şi a femeeĭ străine care se căsătoreşte cu un otoman, vedĭ Salem în *J. Clunet*, anul 1901, p. 936 urm. şi anul 1902, p. 79 urm., Répert. Sirey, *Nationalité*, 1193 urm. şi 1898 urm. Vedĭ şi avisul Cons. de Stat otoman, *J. Clunet*, anul 1901, p. 1079 urm.

Constituţia Repub. Salvador. Art. 41.

Printre legile care fac excepţie de la acest principiŭ, generalmente admis, putem cita art. 41 din Constituţia republiceĭ Salvador, după care indigena ce se căsătoreşte cu un străin nu-şĭ perde naţionalitatea sa. Vedĭ *J. Clunet*, anul 1900, p. 99. Precum am observat maĭ sus, această anomalie a existat şi în Anglia până la legea din 2 Maiŭ 1870.

Schimb. naţionalităţeĭ din partea femeeĭ nu are efect retroactiv. Controversă.

(2) Această schimbare de naţionalitate n'are însă efect retroactiv, şi străina nu devine Română de cât din diua căsătorieĭ sale cu un Român. Cpr. Laurent, *Principes*, I, 349, *in fine* şi *Dr. international*, III, 148, 154; Baudry et Fourcade, I, 427; Weiss, *op. cit.*, I, p. 511; Despagnet, *op. cit.*, 132, p. 270; Neagu, I, p. 121, No. 6. Codul fr. face o aplicare a principiuluĭ neretroactivităţeĭ. Vedĭ şi art. 48 din Ante-proiectul de revisuire a luĭ Laurent, care consacră acest principiŭ în termenĭ expreşĭ.—*Contrà:* Dobîndirea din partea femeeĭ a naţionalităţeĭ bărbatuluĭ are efect retroactiv până în diua naştereĭ sale. Trib. Paris, *J. Clunet*, 1874, p. 32, coloana 2.

civilă, şi ca atare, cuprinde o disposiţie de ordine publică de la care părţile nu pot deroga (art. 5) [1].

Femeea minoră.

Femeea dobîndeşte naţionalitatea bărbatuluĭ, chiar dacă era nevîrsnică în momentul căsătorieĭ (arg. din art. 1161 şi 1231) [2].

Căsătoria putativă.

In caz de anularea căsătorieĭ, străina care s'a căsătorit cu un Român, a devenit Româncă numaĭ în casul când a fost de bună credinţă; dacă însă a existat rea credinţă din partea eĭ, căsătoria neproducênd în privinţa eĭ nicĭ un efect, ea a rĕmas tot străină (art. 184) [3].

Femeea poate să aibă o altă naţionalitate de cât aceea a bărbatuluĭ. Controversă.

Dar dacă femeea urmează condiţia bărbatuluĭ, aceasta nu însemnează că ea nu poate să aibă altă naţionalitate de cât acea a bărbatuluĭ. Aşa, de exemplu, străina care a devenit Româncă prin căsătoria sa cu un Român, nu devine străină prin faptul perdereĭ naţionalităţeĭ române din partea bărbatuluĭ sĕŭ, dacă n'a consimţit şi ea formal la aceasta; căcĭ, o naţionalitate odată dobîndită, nu se maĭ poate perde de cât prin faptul personal al aceluia care a dobîndit-o [4].

---

[1] Laurent, *Principes*, I, 348 şi *Dr. international*, III, 154; Aubry et Rau, I, § 73, p. 409, text şi nota 20; Demolombe, IV, 111; Weiss, *op. cit.*, I, p. 504; T. Huc, I, 265; Despagnet, *op. cit.*, 132, p. 270; Cogordan, *op. cit.*, p. 259 (ed. 1-a); Baudry et Fourcade, I, 423; Demangeat asupra luĭ Fœlix, *op. cit.*, I, p. 92, 93, nota a; Neagu, I, p. 121, No. 11.—*Contrà*: Beudant, *op. cit.*, I, 33, p. 57; Blondeau, *Revue de dr. fr. et étranger*, II (anul 1845), p. 142 urm.; Nacu, I, p. 137. Cpr. şi Mourlon, I, 164, nota 1.

[2] Baudry et Fourcade, *loco cit.*; T. Huc, I, 293; Aubry et Rau, I, § 73, p. 408, text şi nota 18; Demolombe, I, 163 şi 184; Cogordan, *op. cit.*, p. 257; Laurent, I, 386 şi *Dr. international*, III, 156. Cpr. C. Paris, D. P. 48. 2. 49; Sirey, 48. 2. 50.

[3] Baudry & Fourcade, I, 426; Weiss, *op. cit.*, I, p. 510; Demolombe, I, 183; Despagnet, *op. cit.*, 132; Aubry et Rau, I, § 73, p. 409 text şi nota 22 (carĭ în ed. a 5-a revin asupra primeĭ lor opiniunĭ); Cogordan, *op. cit.*, p. 257 (ed. 1-a), p. 277 (ed. 2-a); Vincent, *Nationalité*, 124; C. Bordeaux, Sirey, 52. 2. 562; D. P. 53. 2. 178.

[4] Planiol, III, 248, 2°; Thiry, I, 84; Baudry et Fourcade, I, 429 şi 530; Marcadé, I, 159; Demolombe, I, 104, 175; Aubry et Rau, I, § 74, p. 442, text şi nota 40; T. Huc, I, 293; Demante et Colmet de Santerre, I, 36 bis; Mourlon, I, 164; Demangeat asupra luĭ Fœlix, I, p. 105, nota a; Brocher, *Nouv.*

Sunt însă legislaţii, în care schimbarea de naţionalitate din partea bărbatuluĭ atrage *ipso facto* schimbarea de naţionalitate din partea femeeĭ. Astfel este, de exemplu, legislaţia austro-ungară (1). **Dr. străin.**

Din faptul că femeea poate să aibă o altă naţionalitate de cât acea a bărbatuluĭ, resultă că ea are dreptul de a dobîndi prin înpământenire o naţionalitate străină, însă se înţelege numaĭ cu autorisarea bărbatuluĭ; căcĭ dacă ea n'are capacitatea de a face singură nicĭ măcar un act de administraţie (art. 199), nu se poate pricepe cum ea ar putea să facă singură un act de o însemnătate mult maĭ mare, care are să schimbe statutul sĕŭ personal. In zadar s'ar ḑice că asemenea schimbare de naţionalitate ar compromite unitatea familieĭ; căcĭ bărbatul avênd dreptul de a dobîndi o naţionalitate străină, acelaşĭ drept trebue să-l aibă şi femeea, pentru-că căsătoria nu'i rădică bucurarea drepturilor sale, ci supune numaĭ exerciţiul acestor drepturĭ autorisăreĭ capuluĭ familieĭ (2). **Dobîndirea alteĭ naţion. din partea femeeĭ, cu învoirea bărbatuluĭ.**

Codul italian prevede anume (3) că străina care a devenit italiană prin căsătoria sa cu un Italian păstrează în

---

tr. de dr. international, p. 197; Laurent, *Principes*, I, 349, 387 şi *Dr. international*, III, 161 şi V, 167; Weiss, *op. cit.*, I, p. 462; Valette sur Proudhon, *État des personnes*, I, p. 126, nota d; Beudant, I, 41; Cogordan, *op. cit.*, p. 256 (ed. 1-a); Despagnet, *op. cit.*, 148, p. 320 (ed. a 3-a); Trib. Paris şi Aix, *Dreptul* din 1882, No. 34 şi Sirey, 85. 2. 117.—*Contrà:* Fœlix, *op. cit.*, p. 104 şi *Revue de dr. fr. et étranger*, t. X (anul 1843), p. 447 urm.; Varambon, *Revue pratique*, anul 1859, t. VIII, p. 50 urm.; Mailher de Chassat, *Tr. des statuts*, 193. Această din urmă părere, care se întemeiază pe unitatea căsătorieĭ (*erunt duo in carne una*, după expresia evangelistuluĭ Mateĭ) este formal admisă în codul italian (art. 10) şi în Ante-proiectul de revisuire a luĭ Laurent (art. 42 şi 47).

(1) Veḑĭ Weiss, *Tr. th. et pratique de dr. international* III, p. 591.

(2) Veḑĭ Laurent care, în t. V al Dreptuluĭ sĕŭ internaţional (No. 170), admite această părere, după ce maĭ întâĭ o combătuse în tomul al III-lea (No. 164), sub cuvînt că unitatea familieĭ este o lege a căsătorieĭ. Veḑĭ şi Labbé, *J. Clunet*, anul 1875, p. 417.

(3) Iată cum se exprimă art. 9 din acest cod: «*La donna straniera che si marita a un cittadino acquista la cittadinanza* e **la conserva anche vedova**».

Femeea străină, căsătorită cu un Român, devenind văduvă, rămâne în principiu tot Română. Controversă.

văduvie naţionalitatea dobîndită prin însoţire, şi această soluţie este adevĕrată şi la noï, cu-toate-că art. 12 este mut în această privinţă. In adevĕr, din momentul căsătorieĭ sale cu un Român, femeea are un drept câştigat la cetăţenia română, şi nu există nicĭ-o causă bine cuvîntată care s'o facă să peardă de drept această naţionalitate. Să nu să ḑică că femeea, care a devenit Româncă prin căsătoria sa, ar redeveni de drept străină prin moartea bărbatuluĭ saŭ prin transcrierea sentinţeĭ de divorţ, după cum Românca care a perdut naţionalitatea sa prin căsătoria cu un străin redevine de drept Româncă în văduvie (art. 19); căcĭ copiiĭ acesteĭ femeĭ fiind Românĭ, unitatea familieĭ cere ca şi mama lor să fie tot Româncă, pentru ca să le poată însufleţi iubirea patrieĭ române, iar nu iubirea unuĭ neam străin (1). Se înţelege, însă, că ea rĕmâne liberă de a opta pentru naţionalitatea sa de origină, pentru-că niminea nu poate să fie Român în contra voinţeĭ sale; însă în asemenea caz, copiiĭ tot Românĭ vor rĕmânea, căcĭ eĭ sunt Românĭ, şi numaĭ voinţa lor le poate rădica această calitate (2).

V. *Inpământenire.*

Art. 7 din Constituţie (revisuit la 1879). — Diferenţa de

---

(1) Demolombe, I, 168 bis; Aubry et Rau, I, § 73, p. 409, text şi nota 23 (ed. a 5-a); Massé-Vergé, I, § 56, p. 75; Baudry et Fourcade, I, 428; T. Huc, I, 265; Beudant, I, 33. p. 57; Weiss, *op. cit.*, I, p. 513; Cogordan, *op. cit.*, p. 258 (ed. 1-a), p. 277 (ed. a 2-a); Neagu, I, p. 121, No. 8; Despagnet, *op. cit.*, 132; Laurent, *Dr. international*, III, 169; Thiry, I. 84; Cas. fr. Sirey, 63. 1. 430; D. P. 64. 1. 26; Trib. Paris şi Lyon, *J. Clunet*, 1899, p. 379 şi anul 1900, p. 792. C. Bucureştĭ, *Dreptul* din 1897, No. 1.—*Contrà:* Serrigny, *Droit public.* p. 149.

(2) De asemenea, redobîndirea în basa art. 19 a naţionalităţeĭ române, din partea uneĭ Romănce de origină, devenită străină prin însoţirea sa cu un străin, nu atrage schimbarea de naţionalitate a copiilor sĕĭ, cari rĕmân străinĭ după cum s'aŭ născut. Laurent, I, 398 şi *Dr. international*, III, 169; Neagu. I. p. 140, No. 14.—*Contrà:* Duvergier, *Collection des lois*, III. p. 241 (ed. a 2).—După părerea noastră însă, aceştĭ copiĭ, deşi străinĭ, ar putea reclama cetăţenia română potrivit art. 10 şi 18. Vedĭ. *suprà*, p. 304.

credinţe religioase şi confesiunĭ nu constitue în România o piedică spre a dobîndi drepturile civile şi politice şi a le exercita.

§ 1.—Străinul, fără osebire de religiune, supus saŭ nesupus uneĭ protecţiunĭ străine, poate dobîndi înpămîntenirea cu condiţiile următoare: *a)* va adresa guvernuluĭ (1) cererea de naturalisare, în care va arăta capitalul ce posedă, profesiunea saŭ meseria ce exercită şi voinţa de a-şĭ stabili domiciliul în România; *b)* va locui, in urma acesteĭ cererĭ, ḑece anĭ în ţară şi va dovedi prin faptele sale că este folositor ţăreĭ.—§ 2.—Pot fi scutiţĭ de stagiŭ: *a)* aceĭ cari vor fi adus în ţară industriĭ, invenţiunĭ utile saŭ talente distinse, saŭ care vor fi fundat aci stabilimente marĭ de comerciŭ saŭ de industrie; *b)* aceĭ cari, fiind născuţĭ şi crescuţĭ în România din părinţĭ stabiliţĭ în ţară, nu s'aŭ bucurat, nicĭ uniĭ nicĭ alţiĭ, vre-o dată, de vre-o protecţiune străină; *c)* aceĭ cari aŭ servit sub drapel in timpul rĕsboiuluĭ pentru independenţă şi cari vor putea fi naturalizaţĭ în mod colectiv, după propunerea guvernuluĭ, printr'o singură lege şi fără alte formalităţĭ.—§ 3.—*Naturalizarea nu se poate acorda de cât prin lege şi în mod individual.*—§ 4.—O lege specială va determina modul prin care străiniĭ vor putea stabili domiciliul lor pe teritoriul Românieĭ (2).—§ 5.—*Numaĭ Româniĭ saŭ ceĭ naturalizaţĭ Românĭ pot dobîndi imobile rurale în România.* Drepturile până acum câştigate sunt respectate. Convenţiunile internaţionale astăḑĭ existente rĕmân în vigoare cu toate clausele şi termenul cuprinse într'însele.

Art. 8 Constit. — Inpămîntenirea se dă de puterea legislativă.—Numaĭ înpămîntenirea aseamănă pe străin cu Românul pentru exercitarea drepturilor politice (Art. 7 Constit.).

Nu ne vom ocupa de o cam dată de cât de disposiţiile constituţionale relative la înpămîntenirea străinilor. Cât pentru celelalte disposiţiĭ de care se ocupă art. 7 din Constituţie, le vom expune şi comenta la timp, atuncĭ când vom trata despre condiţia juridică a străinilor în România.

Necesitatea uneĭ legĭ individuale.

După Constituţia noastră, înpământenirea nu se poate dobîndi de cât în urma uneĭ legĭ individuale, promulgată şi sancţionată de Rege. Această disposiţie se găseşte şi în alte ţărĭ, cu oare-care excepţiĭ însă. Aşa, de exemplu: în Rusia, înpămîntenirea se îndeplineşte prin singurul efect al jurĕmîntuluĭ prestat înaintea Impăratuluĭ. In Suedia (art.

(1) Cererea de înpămîntenire se adresează către Ministerul justiţieĭ dimpreună cu toate actele justificative pe un timbru fix de 25 leĭ (art. 25 § 7 L. timbr. din 1900). Cererile de recunoaştere a calităţeĭ de Român se adresează direct Corpurilor legiuitore şi sunt scutite de timbru.

(2) Până acum nu s'a votat, în privinţa străinilor, de cât legea din 7 April 1881. Veḑĭ şi Regulamentul din 31 Octomb. 1881.

28 Constit.) și în Țările de jos (art. 9 Constit.), înpămîntenirea se conferă de Rege. In Austria, și în Germania, înpămîntenirea se dobîndește prin numirea străinuluĭ într'o funcție publică. In Italia, înpămîntenirea se dobîndește printr'o lege, saŭ printr'un decret regal, *per legge o per decreto reale*, înregistrat de ofițerul stăreĭ civile, înaintea căruia acel înpămîntenit depune jurămîntul de credință și de fidelitate Regeluĭ și Constituțieĭ (art. 10 cod italian).

La noĭ, nu numaĭ că trebue o lege specială și individuală, dar este de observat că astădĭ atât legea cât și formele înpămîntenireĭ fac parte integrantă din Constituție, iar nu din legĭ speciale, după cum este în Franța, în Belgia, în Austria, în Germania, în Anglia, etc. In adevĕr, cu acest mod avem o garanție și maĭ mare, căcĭ este mult maĭ greŭ de a schimba Constituția de cât o lege specială.

Dreptul nostru anterior.

In cât privește dreptul străinilor de a dobîndi înpămîntenirea, nicĭ codul Caragea, nicĭ codul Calimach nu prevĕd absolut nimic; de unde resultă că, înaintea Regulamentuluĭ organic, la noĭ, străiniĭ, fie chiar și aceĭ de rit creștin, nu puteaŭ dobîndi înpămîntenirea de cât căsătorindu-se cu o pămînteancă nobilă, și aceasta în puterea unuĭ vechiŭ obiceiŭ al pămîntuluĭ, care n'a fost abrogat de cât prin Regulamentul organic (1).

Reforma adusă prin Regul. organic a ambelor țărĭ.

(1) Atât Regulamentul organic al Munteniei (art. 379), cât și acel al Moldoveĭ (capit. IX, anexa lit. X, art. 5) dispune că însurarea străinuluĭ cu o pămînteancă nu maĭ poate să-ĭ dea drept la înpămîntenire, ci numaĭ să micșoreze stagiul de la 10 la 7 anĭ. După aceste Regulamente, străiniĭ de rit creștin nu se maĭ pot înpămînteni de cât printr'un decret domnesc, întemeiat pe un vot al obșteșteĭ obicinuiteĭ Adunărĭ. S'a decis însă că, înainte de punerea în aplicare a acestor Regulamente, înpămîntenirea, în lipsă de regule speciale, se dobîndea prin toleranță și prin intenția străinilor de a rĕmânea legațĭ de pămîntul țăreĭ, însușindu-șĭ o parte dintr'însul, destul numaĭ să fi fost de rit creștin. Cas. rom. *Dreptul* din 1897, No. 36 și Bulet. 1897, p. 356, punctul 4 din speță. Nu numaĭ Regulamentul organic, dar și hrisovul luĭ Șt. Mihail Racoviță din 1764 opria în Muntenia pe Grecĭ, Sîrbĭ, Albanezĭ și alțĭ străinĭ, *afară de Moldovenĭ*, de a se căsători în viitor cu pămîntence, sub pedeapsa surghiunuluĭ și a confiscăreĭ. «Nimine, dice acest hrisov, să nu se maĭ însoare aicĭ în pămîntul țăreĭ și să iea fată de pămîntean, și din pămîntenĭ iarășĭ ni-

La 1832, vine însă Regulamentul organic care, în ambele ţărĭ, acordă dreptul de înpămîntenire tuturor străinilor *de credinţă pravoslavnică*, în puterea unuĭ document domnesc întemeiat pe socotinţa obşteşteĭ obicinuite Adunărĭ (1). După acest Regulament, există două felurĭ de înpămîntenire: acea mare, care nu se poate dobîndi de cât în urma unuĭ stagiŭ de ḑece anĭ, şi care aseamănă pe străinĭ întocmaĭ cu Româniĭ, conferindu-le toate drepturile politice ce aparţin adevăraţilor pămîntenĭ, precum este: dreptul de a fi funcţionar, de a cumpăra moşiĭ, viĭ şi ţiganĭ, etc.; şi înpămîntenirea cea mică, la care face alusie art. 22 lit. b din legea comunală de la 1864, prin care străinul nu câştigă drepturile politice, ci numaĭ *drepturile obicinuite ale pămîntenilor neguţitorĭ şi industriaşĭ*, după cum se exprimă Regulamentul organic al Ţăreĭ româneştĭ, saŭ *drepturile ce sunt hărăzite neguţitorilor şi meşterilor pămîntenĭ*, după cum se exprimă Regulamentul organic al Moldoveĭ (2). Aceasta însemnează că străiniĭ carĭ aŭ dobîndit înpămîntenirea cea mică se bucură de toate drepturile, prerogativele şi imunităţile acordate diferitelor corporaţiunĭ de comercianţĭ şi industriaşĭ prin obiceiurĭ (3). In nicĭ-un caz,

Inpămînteni-rea sub Reg. organic,

mine să nu îndrăznească a-şĭ da pe fiica sa saŭ alte rudeniĭ după străinĭ, *măcar orĭ-cine ar fi......*, iar pentru străiniĭ ce s'aŭ însurat până acum, sunt suferiţĭ a trăi şi a locui aicĭ în pămîntul ţăreĭ, însă cu orînduiala aceasta ca fie-care să se stâmpere şi *să rĕmâe la starea boerieĭ ce se află, şi să nu umble a se înălţa la altă treaptă maĭ mare*». După acest hrisov, fetele străinilor aveaŭ voe să se mărite cu un pămîntean, *însă fără de a încuiba pe aĭ seĭ aicĭ în ţară*. (V. acest hrisov în *Uricariul*, t. V, p. 336 şi în *Magasinul istoric pentru Dacia* (Bucureştĭ, 1846), II, p. 177 urm.

(1) Cpr. C. Bucureştĭ, *Dreptul* din 1904, No. 19.

(2) Amîndouă înpămîntenirile, atât acea mare, cât şi acea mică, nu pot însă fi dobîndite de cât de străiniĭ de rit creştin. C. Bucureştĭ, *Dreptul* din 1873, No. 43 şi 82.—Veḑĭ, cu toate acestea, o altă decisie tot a Curţeĭ din Bucureştĭ, care acordă Israeliţilor dreptul de a dobîndi înpămîntenirea cea mică şi de a cumpăra imobile urbane. (*Dreptul* din 1876, No. 12).

(3) Art. 4, 5 şi 41 din Regulamentul organic al Ţăreĭ româneştĭ, relative la sfaturile orăşeneştĭ (consiliul comunal cum s'ar ḑice astăḑĭ), acordă tuturor străinilor dreptul de a alege pe magistraţiĭ municipalĭ, iar la Brăila şi Giurgiŭ, chiar de a fi

însă, străinii cari dobîndeaŭ înpămîntenirea cea mică nu se puteaŭ bucura de drepturile politice (1).

Codul civil din 1865.

La 1865, vine codul civil care, prin art. 16, abrogă ambele Regulamente organice, și nu maĭ recunoaște de cât o singură înpămîntenire: acea mare, care se poate dobîndi după art. 9 din același cod, de toți străiniĭ, *fără deosebire de credință religioasă* (2), și care, odată dobîndită, conferă străinuluĭ exercitarea tuturor drepturilor politice.

Constit. din 1866. Art. 7.

Nu trecu însă mult și Constituția din 1866, pune în principiŭ că numaĭ *străiniĭ de rit creștin* pot dobîndi înpămîntenirea cea mare, singură care maĭ există sub legea nouă; căcĭ, de și legea comunală din 1864 (art. 22 lit. b)

---

aleșĭ, de vor fi de rit creștin. După Regulamentul organic al Moldoveĭ (capit. III, anexa lit. H, No. V), străiniĭ creștinĭ, în vîrstă de 30 de anĭ, stabilițĭ de doĭ anĭ în oraș, puteaŭ fi aleșĭ *mădularĭ aĭ eforieĭ*, dacă declaraŭ înscris, cel puțin 6 lunĭ înainte de alegere, că sunt hotărîțĭ a se supune, fără vre-o altă mijlocire, la toate îndatoririle impuse locuitorilor indigenĭ. (V. și legea comunală din 1864, art. 22, și acea din 1874, art. 24).

(1) Cas. rom. Bulet. S-a II, 1879, p. 227; Bulet. 1891, p. 517 și *Dreptul* din 1891, No. 34.

(2) Este de observat că străiniĭ de rit necreștin adecă: Evreiĭ, nu puteaŭ reclama calitatea de Românĭ în cursul unuĭ an de la majoritatea lor, potrivit art. 8, ci numaĭ conform art. 16, adecă: prin înpămîntenire. In dosarul coduluĭ civil despre a căruĭ rost astădĭ nu se maĭ știe (vedĭ articolul d-luĭ Nedelcu, publicat în *Dreptul*, 1904, p. 67, n. 9), există un proces-verbal a Consiliuluĭ de Stat, cu data din 5 Noembre 1864, din care se vede că un simulacru de discuție a existat în privința art. 8, 9 și 16 din codul civil. Din acest proces-verbal resultă că d-l Bozianu, presidentul Consiliuluĭ, voia ca Evreiĭ să fie cuprinșĭ în art. 8, adecă : să poată reclama calitatea de Român în cursul unuĭ an după majoritatea lor, ceea ce ar fi fost un adevărat pericol național, și ceea ce s'a combătut de către d-niĭ Gh. Vernescu și Al. Crețescu. D-l Bozianu, vědênd că părerea sa nu poate trece în Consiliul de Stat, a propus art. 9, după cum se vede redactat, făcênd astfel o transacție cu membriĭ Consiliuluĭ, cari eraŭ de părere contrară, și deschidênd pentru prima oară ușa cea mare la cetățenia română tuturor străinilor, chiar *și acelor de rit necreștin*. Nicĭ un evreu n'a fost însă înpămîntenit în tot timpul cât art. 9 a fost în vigoare, adecă: de la 1 Decembre 1865 și până la 1 Iulie 1866, când s'a promulgat Constituția.

prevede că sunt alegătorĭ comunalĭ străiniĭ carĭ aŭ dobîndit înpămîntenirea cea mică, totuşĭ această lege, fiind cu câte-va lunĭ anterioară Codulu civil, n'a putut să aibă în vedere de cât Regulamentul organic, care atuncĭ nu era încă abrogat şi cu care trebuia să fie în armonie [1].

Venim, în fine, la art. 7 din Constituţie, revisuit în urma tratatuluĭ din Berlin [2], după care toţĭ străiniĭ, *fără deosebire de credinţă*, pot dobîndi înpămîntenirea. Mĕsurile salvatoare, dictate de un înalt interes de conservare naţională, ce vedem că aŭ luat atât vechiĭ noştri legislatorĭ, cât şi Constituanţiĭ din 1866, se explică uşor faţă cu poziţia noastră geografică şi cu pericolul de care eram şi suntem şi astădĭ ameninţaţĭ prin năvălirea Evreilor din alte State vecine, unde eĭ nu aveaŭ şi nu aŭ nicĭ chiar acum toleranţa religioasă, pe care singurĭ nu contestă, că aŭ găsit-o în ţara noastră încă din timpurile cele maĭ îndepărtate [3]. In adevĕr, la noĭ, maĭ mult de cât aiurea, Evreiĭ **Constit. revisuită la 1879. Art. 7.**

---

(1) Vedĭ Meitani, *Studiĭ constit.*, art. 7, No. 195, p. 141, 142.— Cât pentru art. 26 din legea comunală din 1864 şi art. 24 din legea comunală din 1874, care vorbesc de *Israeliţĭ pămînteni*, legiuitorul prin această expresiune a voit să distingă Evreiĭ ce locuesc în România de ceilalţĭ (cpr. C. Bucur. *Dreptul* din 1873, No. 82, p. 2, coloana 1-a). Curtea de casaţie a decis că aceste texte sunt nule şi neavenite ca contrare Constituţieĭ, după care nu poate să existe Israeliţĭ saŭ alţĭ străinĭ pămîntenĭ, de-oare-ce înpămîntenirea nu se poate conferi de cât printr'o anume lege. Vedĭ *Dreptul* din 1875, No. 64 şi Bulet. S-a II, 1875, p. 223. Cpr. Meitani, *op. şi loco suprà cit.*— Vedĭ însă N. Mandrea (Iunius), *C. judiciar* din 1903, No. 39.

(2) Iată cum se exprimă art. 44 al Tratatuluĭ din Berlin: «In România, deosebirea credinţelor religioase şi a confesiunilor nu va putea fi opusă nimănui ca un motiv de excludere saŭ de incapacitate în ceea ce priveşte bucurarea de drepturile civile şi politice, admiterea în demnitățĭ şi onorurĭ publice, saŭ exercitarea diferitelor profesiĭ şi industriĭ, în orĭ-ce localitate ar fi». **Tratatul din Berlin. Art. 44.**

(3) Vedĭ învoirea dată de Sandu Sturza Voevod, la 1 Fevruar 1828, luĭ *Şaim Hahambaşa* şi celor maĭ fruntaşĭ din breasla jidovească din Iaşĭ, şi anume: luĭ *Iosif Postavariu*, *Solomon Izrail şi Iosif Daniil*, pentru tăerea cărneĭ şi perceperea taxelor cuvenite, după obiceiurile şi religia mosaică. Acest hrisov, care pomeneşte de alte acte de asemenea natură maĭ vechĭ, după cum este, de ex.: cartea luĭ Alex. Ipsilant Voevod din 1800 şi altele, opreşte pe *jidoviĭ sudiţĭ* de a fi casapĭ,

formează o sectă a parte, străină de moravurile, obiceiurile, limba şi chiar costumul nostru [1], care constitue un pericol social, atât din causa numĕruluĭ cel mare ce a copleşit maĭ ales partea de sus a Moldoveĭ [2], cât şi maĭ

---

obligându-ĭ a cumpăra carne de la jidoviĭ pămînteni, cari singurĭ pot să aibă trunchiurĭ. (V. *Uricariul*, t. III, p. 275. V. şi Regul. organic al Moldoveĭ, capit. III, anexa lit. P, punctul 51).—In Elveţia, tăerea cărneĭ după ritul mosaic este oprită prin Constituţia federală (art. 25 bis). V. *J. Clunet*, anul 1900, p. 221.

D-l Hăjdău, spre a dovedi toleranţa străbunilor noştri pentru religia Evreilor, cărora li se dădea până şi numele de *frate*, citează casul unuĭ jidov spaniol, anume *Şaim*, *fiul luĭ Iosif* care, fără a se boteza, ajunsese, sub domnia luĭ Alexandru Mircea, adecă: pe la 1573, a fi rădicat până la treapta de secretar domnesc. «Evreiĭ, dice Dimitrie Cantemir, care scriea pe la finele secoluluĭ al XVII-lea, *unde voesc*, *acolo pot să-şĭ facă sinagogă, însă numaĭ de lemn*, *iar de piatră nu aŭ voe*....... Armeniĭ sunt şi eĭ liberĭ de a-şĭ păzi legea lor, etc.» (*Descrierea Moldoveĭ*, cap. XVI, *ab initio)*. V. în *Uricariul*. t. IV, p. 170, hrisovul din 1803, Noembre 8, a luĭ Alexandru Moruz-Voevod pentru pămîntul ce s'a hărăzit Luteranilor, spre a-şĭ face biserică şi mormînturĭ.

(1) Circulara Minist. dreptăţeĭ din 25 Iunie 1860 (v. Colecţia. III, p. 1268) pune în vedere autorităţilor judecătoreştĭ ca Evreiĭ, în viitor, să nu maĭ fie primiţĭ a se înfăţişa înaintea autorităţilor, *îmbrăcaţĭ în haine polono-evreeştĭ şi cu capetele acoperite*, făcându-se o singură excepţie, în privinţa hainelor, numaĭ pentru jidoviĭ bătrânĭ, cari aŭ trecut vîrsta de 50 de anĭ.

Statistica oraşuluĭ Iaşĭ.

(2) Pentru a nu vorbi de cât de oraşul Iaşĭ, statistica din 1885 constată că vechea capitală a Moldoveĭ avea atuncĭ 59427 suflete, din care 23749 Românĭ, iar 32925 Evreĭ şi 2753 străinĭ. Această populaţie cuprindea: 4387 capĭ de familie Românĭ, 6166 capĭ de familie Evreĭ şi 512 capĭ de familie străinĭ: 10549 bărbaţĭ Românĭ, 14890 bărbaţĭ Evreĭ, 1259 bărbaţĭ străinĭ; 13200 femeĭ române, 18035 femeĭ evreice şi 1494 femeĭ străine. Vedĭ diarul *Patria* din 28 April 1885. — Iată acum şi resultatul uneĭ statistice maĭ recente. In Decembre 1894, totalul locuitorilor era la Iaşĭ: 66024, din care 31391 bărbaţĭ, 34633 femeĭ. *Creştinĭ:* 14477 bărbaţĭ şi 15379 femeĭ; *Evreĭ:* 15616 bărbaţĭ şi 17637 femeĭ. — In Decembre 1899, totalul locuitorilor era: 78057, din care: 37831 bărbaţĭ şi 40226 femeĭ. *Creştinĭ:* 17772 bărbaţĭ şi 17767 femeĭ. In total: 35539 creştinĭ. *Evreĭ:* 18595 bărbaţĭ şi 20848 femeĭ. In total:

cu samă, din causa dogmelor religiuneĭ lor, care îĭ impedică de a se supune legilor țăreĭ în care trăesc, întru cât acele legĭ n'ar fi conforme cu dogmele credințeĭ lor. Iată, în adevĕr, cum se exprimă însușĭ un autor israelit: «Şi apoĭ, nu este oare, dogmaticește vorbind, un adevăr cert pentru Israeliții din Algeria, cât și pentru aceĭ din universul întreg, că eĭ sunt datorĭ în conștiință să se supună la toate legile Statuluĭ în care locuesc, *întru-cât acele legĭ nu calcă prescripțiile esențiale ale religiuneĭ lor*» ([1]).

39443 Evreĭ, adecă: maĭ mulțĭ Evreĭ cu 3904 suflete. Vedĭ diarul *Opinia*, No. 212 din 23 Ianuar 1900.

Statistica oficială constată, de asemenea, că în 1899, eraŭ numaĭ în Moldova 195887 Evreĭ, ceea ce este enorm față de populația creștină, care atuncĭ era de 1636219 locuitorĭ. Pentru a ne face o idee de modul înspăimêntător cum populația israelită s'a înmulțit, vom aminti că, la începutul secoluluĭ trecut (1803), față de o populație creștină de 600000 suflete, eraŭ numaĭ 12000 Evreĭ. (V. Petrescu-Comnen, *Étude sur la condition des Israëlites en Roumanie*, Teză, Paris, 1905, p. 24, 25). Credem că aceste cifre, extrase din documente oficiale, vorbesc în deajuns prin ele înșile. Statistica Moldoveĭ.

La 1806, când s'aŭ emancipat Evreiĭ în Franța, care atuncĭ era unită la un loc cu Italia, în ambele țărĭ eraŭ numaĭ 77162 Evreĭ (V. discursul deputatuluĭ Mârzescu, în ședința Camereĭ de la 26 Septembre 1879). Nu era decĭ atuncĭ nicĭ-un pericol pentru Franța de a emancipa pe toțĭ Evreiĭ *în corpore;* pe când, la noĭ, lucrurile sunt cu totul altfel. Măsurile luate de art. 94 din Regulamentul organic în contra năvălireĭ Evreilor ar fi fost decĭ folositoare, dacă s'ar fi aplicat în realitate. Iată cum se exprimă acest text: «Este netăgăduit că jidoviĭ ce sunt împrăștiațĭ prin Moldova, *a căror număr crește din di în di,* și din care cea maĭ mare parte *trăesc în vătămarea intereselor pămîntenilor, folosindu-se de toate mijloacele speculațiilor, cu scăderea industrieĭ și a fericireĭ obștești;* spre vindecarea în cât se poate a acesteĭ neîncuviințărĭ, comisiile vor însemna în foaea înscriereĭ starea și meșteșugul fieștecăruĭ jidov, pentru ca aceĭ ce n'ar avea vre-o stare saŭ meșteșug, și care fără a urma vre-un meșteșug folositor ar trăi fără căpătâiŭ, *să fie depărtațĭ din țară și nicĭ alțiĭ asemenea să nu maĭ poată întra în Moldova*». Statistica Franțeĭ și a Italieĭ la 1806.

([1]) Frégier, *Les juifs algériens*, p. 61. «Şi apoĭ, popor saŭ nu, adaugă acelașĭ autor, totușĭ este un fapt necontestat că copiiĭ luĭ Israel, formează, cel puțin acolo unde există maĭ multe din familiile lor, grupurĭ, comunitățĭ, unitățĭ colective, *care pretutindenĭ, religios și maĭ peste tot locul civilimente vorbind,*

Religia şi fanatismul iată, deci, causele care împedică pe Evrei de a se contopi cu locuitorii ţărei în care trăesc, şi a cărei limbă de multe ori nu o cunosc; iată causele care aŭ silit pe toate Statele tinere să ia măsuri serioase întru asigurarea conservărei naţionalităţei lor; iată causele care, la 1871, în urma emancipărei colective a Evreilor din Algeria prin influenţa luĭ *A. Crémieux*, adus la putere de revoluţia de la 4 Septembre 1870 (1), aŭ făcut pe bătrânul şi marele om de Stat *Thiers* să ceară abrogarea decretuluĭ guvernuluĭ Apărăreĭ naţionale.

România, proclamând la 1879 prin legea sa organică, că deosebirea credinţelor religioase nu maĭ constitue nicĭ-o incapacitate în cât priveşte bucurarea şi exercitarea drepturilor politice, a dovedit şi de astă-dată că poate să meargă alăturea cu naţiunile cele maĭ civilisate.

Condiţiile înpământenireĭ. Stagiul de 10 anĭ, care era cerut de Regulamentul organic şi de codul civil, este menţinut şi astădĭ cu oarecare excepţiĭ, însă, pentru străiniĭ cari aŭ adus foloase însemnate ţăreĭ şi pentru aceĭ cari, fiind născuţĭ şi crescuţĭ în România din părinţĭ stabiliţĭ în ţară, nu s'aŭ bucurat, nicĭ uniĭ nicĭ alţiĭ, vre-odată de o protecţie străină; iar toţĭ Evreiĭ cari, aŭ luat arma în mână şi s'aŭ bătut pe câmpiile Bulgarieĭ pentru neatârnarea Românieĭ, aŭ fost înpământeniţĭ de odată printr'o singură lege.

Efectele înpământenireĭ în privinţa copiilor. Controversă. Din împrejurarea că înpământenirea nu se poate acorda de cât printr'o lege individuală (art. 7 § 3 Constit.), resultă ca consecinţă, că copiiĭ al căror tată, saŭ mamă văduvă, şi-ar fi schimbat naţionalitatea prin înpământenire, îşĭ păstrează naţionalitatea lor de origină, pe care eĭ aŭ dobîndit-o la naşterea saŭ la zămislirea lor; căcĭ este de principiŭ că naţionalitatea nu se poate schimba de cât prin voinţa proprie a celuĭ interesat. Acest sistem nu suferă nicĭ-o dificultate în privinţa copiilor majorĭ, de-vreme-ce majorul singur dispune de drepturile sale, şi părinţiĭ săĭ

---

fac din rasa lor o rasă a parte, osebită de tot ce o înconjoară». Vedĭ şi discursul deputatuluĭ G. Mârzescu maĭ sus citat.

(1) V. Decretul guvernuluĭ Apărăreĭ naţionale din 1870, care declară cetăţenĭ francezĭ pe toţĭ Israeliţiĭ indigenĭ din Algeria. D. P. 1870. 4. p. 124. V. şi decretul din 1871, relativ la exerciţiul dreptuluĭ de vot a acelor Israeliţĭ. D. P. 1871. 4. p. 20.

nu maĭ aŭ nicĭ-o putere asupra luĭ. El este admisibil și în privința minorilor, căcĭ omul neputêndu-șĭ schimba naționalitatea de cât prin voința sa proprie, nevîrsnicul nu poate să aibă nicĭ-o voință, juridicește vorbind (1). Copiiĭ unuĭ

(1) «Considerând, dice o decisie a Curțeĭ noastre supreme, că naturalisarea fiind un beneficiŭ ce se acordă străinuluĭ, este individuală, privește numaĭ pe persoana ce a obținut-o, și nu-șĭ poate întinde efectele asupra copiilor existențĭ aĭ străinuluĭ naturalisat; că aceasta este cu atât maĭ adevărat, cu cât copilul dobîndește de la lege naționalitatea ce avea părintele în momentul naștereĭ sale, și această calitate esențială a stăreĭ civile, dînsul n'o maĭ poate perde de cât numaĭ printr'un act al voințeĭ sale, expres saŭ tacit manifestată; că, pe de altă parte, dacă naționalitatea este un drept de care numaĭ cetățeanul singur poate dispune, apoĭ părintele, în timpul minorităţeĭ copiilor sĕĭ, nu are nicĭ-o calitate, nicĭ mandat de la lege pentru a schimba patria și naționalitatea lor de origină; că, de altmintrelea, nicĭ-un argument decisiv nu se poate trage din autoritatea putereĭ părinteștĭ, de-oare-ce legiuitorul n'a acordat părinteluĭ de cât dreptul de a veghia asupra creștereĭ și educațiuneĭ copiilor sĕĭ minorĭ, precum și de a îngriji de averea lor, iar nicĭ de cum dreptul abusiv de a renunța în numele lor la beneficiul uneĭ naționalitățĭ ce era câștigată atât copiilor, cât și națiuneĭ căreia eĭ aparțineaŭ, etc.» Bulet. S-a II, 1883, p. 467 și *Dreptul* din 1883, No. 43. In acelașĭ sens: Cas. rom. Bulet. 1891, p. 517 și *Dreptul* din 1891, No. 34; Bulet. 1893, p. 402; Bulet. 1897, p. 518; Bulet. 1899, p. 509 și *Curierul judiciar* din 1899, No. 19; Bulet. 1900, p. 682 (decisie la care am luat și noĭ parte); Trib. Vasluiŭ, *Dreptul* din 1892, No. 32; C. Lyon și Toulouse, Sirey, 76. 2. 149; D. P. 77. 2. 65 și 66; Demolombe, I, 175; Laurent, *Principes*, I, 323, 340, 352, și *Dr. international*, III, 165 urm.; Aubry et Rau, I, § 71, p. 256 (ed. a 4-a); T. Huc, I, 266; Baudry et Fourcade, I, 473, 474; Duranton, I, 120; Weiss, *op. cit.*, I, p. 354, 355; V. Athanasovicĭ, *Dreptul* din 1890, No. 25; Despagnet, *op. cit.*, 140, p. 284; Neagu, I, p. 133, No. 41; Cogordan, *op. cit.*, 152 urm. (ed. 1-a).—*Contrà*: Inpămîntenirea tatăluĭ saŭ a mameĭ văduve produce înpămîntenirea copiilor, cari eraŭ minorĭ în momentul dobîndireĭ eĭ, aceștĭ copiĭ rĕmânênd însă liberĭ de a se lepăda, la majoritate, de naționalitatea dobîndită prin înpămîntenirea părinților lor. Cpr. C. Bucureștĭ, *Dreptul* din 1889, No. 42; Fœlix-Demangeat, *op. cit.*, I, 40, p. 104 urm.; Meitani, *Studiĭ constit.*, art. 7, No. 215, p. 161. Această din urmă soluție, admisă de jurisprudența noastră maĭ ales în privința recunoaștereĭ calităţeĭ de Român, prevĕdută de art. 9 Constit. (vedĭ *suprà*

străin, cari eraŭ minorĭ în momentul înpămîntenireĭ părintelui lor, nu vor putea decĭ deveni Românĭ, la majoritatea lor, de cât dobândind şi eĭ înpămîntenirea în mod individual (1).

Naţionalitatea copiilor nascuţĭ în urma înpămîntenireĭ.

Cât pentru copiiĭ cari s'ar naşte în urma înpămîntenireĭ, se înţelege de la sine că eĭ vor fi Românĭ în basa art. 10 § 1. Unde însă chestiunea poate să fie controversată, este asupra punctuluĭ de a se şti, dacă naţionalitatea copiluluĭ trebue să se stabilească după condiţia ce părinţiĭ aveaŭ în momentul naştereĭ saŭ a zămislireĭ sale. (V. *suprà*, p. 301 urm.).

Schimbarea de naţionalitate din partea femeeĭ.

Ceea ce am ḑis în privinţa copiilor, este adevarat şi în privinţa femeeĭ, atuncĭ când bărbatul şi-ar schimba naţionalitatea în cursul căsătorieĭ (2).

Legea din 19 Decembre 1872. Art. 2.

Străiniĭ, din momentul dobîndireĭ înpămîntenireĭ, aŭ bucurarea şi exerciţiul tuturor drepturilor politice, ca şi Româniĭ din naştere. Eĭ nu pot însă, prin excepţie, fi *mitropolițĭ saŭ episcopĭ eparhioțĭ.* Aceste funcţiunĭ înalte ale cleruluĭ sunt reservate numaĭ *fiilor de părințĭ Românĭ născuțĭ în România.* (Art. 2 L. din 19 Decembre 1872) (3).

---

p. 305), este formal admisă în principiŭ în codul italian (art. 10), în Austria (cpr. Trib. Ilfov, *Dreptul* din 1900, No. 55, consid. de la p. 452; Weiss, *op. cit.*, I, p. 625; Beauchet, *J. Clunet*, anul 1883, p. 368, 369), în Ungaria (art. 7 L. din 20—24 Decembre 1879), în Germania (art. 41 L. de introducere, *Einführungsgesetz*), în Franţa (art. 12 L. din 27 Iunie 1889), în Danemarca (art. 2 şi 7 L. din 19 Marte 1898), în Ante-proiectul de revisuire a luĭ Laurent (art. 43), etc. In Belgia, copiiĭ minorĭ nu se folosesc de naturalisarea părinteluĭ lor, de cât după o declaraţie făcută la autoritatea comunală în anul care a urmat majoritatea lor. Veḑĭ Thiry, I, 85, p. 89.

(1) Art. 8 din legea de la 19 Ianuar 1869 prevede formal, în Turcia, că copilul chiar minor a unuĭ străin, care a devenit Otoman, nu urmează condiţia tătăluĭ sĕŭ, ci rĕmâne tot străin. După aceeaşĭ lege, copilul chiar minor al unuĭ Otoman care s'a naturalisat străin, saŭ care a perdut numaĭ naţionalitatea sa, fără a dobîndi alta, rĕmâne tot Otoman.

(2) Cpr. Trib. Paris, *Dreptul* din 1882, No. 34; C. Aix, Sirey, 85. 2. 117. Veḑĭ şi *suprà,* p. 310.

(3) Va să ḑică, un străin poate să fie Domn în România şi ministru, dacă este înpămîntenit (art. 97 Constit.), pe când el nicĭ-o dată nu poate să fie episcop cu scaun. Curios lucru!... Această excepţie de la dreptul comun, introdusă sub cuvînt

Femeile fiind şi astădĭ excluse, ca şi nevîrsnicii, de la drepturile de cetăţenie (1), cu toată stăruinţa publiciştilor celor maĭ eminenţĭ, precum sunt: Bentham, Stuart Mill, Laboulaye şi alţiĭ, cari aŭ rădicat glasul lor puternic întru apărarea şi susţinerea emancipăreĭ lor, se deduce de către uniĭ de aci că o femee n'ar avea nicĭ-un interes ca să-şĭ schimbe naţionalitatea prin înpămîntenire (2). Să presupunem însă o femee însărcinată; atuncĭ interesul este evident, căcĭ înpămîntenirea eĭ va face ca copilul, ce se va naşte maĭ târḑiŭ, să fie Român (3). Inpămînteni-nirea femeilor.

Despre aceĭ carĭ nu aŭ nicĭ-o naţionalitate.

Se poate întâmpla, ca omul să fie lipsit de patrie şi să nu aibă nicĭ-o naţionalitate (4). Astfel sunt: Francezii cari s'aŭ stabilit la noĭ fără spirit de reîntoarcere. Prin acest fapt, eĭ 'şi aŭ perdut naţionalitatea lor (art. 17 C. fr.), fără însă a devini Românĭ, naţionalitatea neputêndu-se dobîndi la noĭ de cât printr'o lege individuală (5).

de a se păstra tradiţiile trecutuluĭ, a fost anume înfiinţată pentru a se putea îndepărta de la scaunul episcopieĭ pe bătrânul şi venerabilul *Vladimir Suhopan*, care era singurul arhiereŭ român născut în Bucovina. Tradiţia trecutuluĭ era, în adevĕr, ca *străinii* să nu poată fi episcopĭ, iar nu aceĭ înpămîntenițĭ, cari sunt cu desăvîrşire asemănaţĭ Românilor de origină. V. în *Uricariul*, t. II, p. 236, cartea arhiereilor ţăreĭ Moldoveĭ, prin care se opreşte cu blăstĕm ca nimene din *străinĭ* să nu se aleagă Mitropolit saŭ episcop, de cât numaĭ din pămîntenĭ: «Fiind dar obiceiŭ, ḑice acest document din 1752, şi întru aceasta de D-zeŭ păzită ţara, Mitropoliţĭ şi episcopĭ din *străinĭ* să nu se facă, fără numaĭ din pămîntenĭ, care obiceiŭ din descălicătura ţăreĭ şi până acum aşa s'aŭ urmat, şi s'aŭ păzit şi nicĭ-odată altul străin nu s'aŭ întâmplat să fi fost primit la păstoria vre-unuĭ scaun, fără numaĭ la velet 7200, la vreme ce aŭ venit oştile moschiceştĭ de aŭ călcat pămîntul acesteĭ ţărĭ, etc.». Acest Mitropolit străin a fost un călugăr grec, anume: *Kir Nikifor*, la anul 1692.

(1) Cpr. Cas. fr. Sirey, 85. 1. 317. Veḑĭ şi *suprà*, p. 254, nota 1.
(2) Coin-Delisle, *Droits civils*, No. 23.
(3) Veḑĭ în privinţa dreptuluĭ femeeĭ străine de a cere înpămîntenirea, A. I. Suciu, *Curierul judiciar* din 1905, No. 35.
(4) Pentru această situaţie excepţională s'a creat în dreptul internaţional cuvîntul: *Heimatlos* (de la *Heimat*, patrie). Veḑĭ *suprà*, p. 145. Cpr. C. Iaşĭ, *Dreptul* din 1903, No. 25.
(5) Tot astfel, Românul care, de exemplu, ar intra în armata

Statutul Evreilor din România.

Tot astfel sunt şi Evreiĭ născuţĭ şi aşedaţĭ în ţară din tată în fiŭ. Aceştia neavênd nicĭ-o naţionalitate, nu pot avea nicĭ-un statut personal, şi prin urmare, nu pot fi cârmuiţĭ în această privinţă de cât de statutul domiciliuluĭ, adecă: de legile române ([1]). Eĭ se bucură însă de toate drepturile civile ca orĭ şi ce străinĭ în genere (art. 11).

Anomalia la care dădea loc legea englezâ din 12 Maiŭ 1870, în privinţa femeeĭ.

Acelaşĭ conflict era cu putinţă înaintea legeĭ engleze din 12 Maiŭ 1870, pentru Româncа care, anterior acesteĭ legĭ, s'ar fi căsătorit cu un Englez. In adevĕr, după legile noastre, această femee perde naţionalitatea română (art. 19), pe când după legile engleze anterioare legeĭ din 1870, ea nu dobîndia naţionalitatea engleză, aşa că era pretutindenĭ considerată ca străină.

Despre aceĭ carĭ aŭ maĭ multe naţionalităţĭ de-odată.

Omul nu poate să aibă, în principiŭ, de cât o naţionalitate, după cum nu poate să aibă de cât o mamă ([2]). Cu-toate-acestea, diversitatea de legislaţiĭ poate să facă ca cineva să aparţină de-odată la douĕ naţionalităţĭ deosebite. Astfel, copilul unuĭ Român născut în Anglia este Român după legile noastre (art. 10), şi Englez după legile engleze, principiŭ care se vede menţinut în Anglia şi prin legea din 1870. Acest copil va avea decĭ douĕ statute personale; el va fi considerat ca Englez în Anglia, şi ca Român în România (Vedĭ *suprà*, p. 145). Iată o anomalie care nu va putea să disparä de cât în basa unuĭ tratat internaţional.

Despre dovedirea călităţeĭ de Român.

Posesiunea de stat.

Calitatea de cetăţean român se poate dovedi, nu numaĭ prin actele de naştere şi de înpămîntenire, dar şi prin posesiunea de stat ([3]). Această posesiune de stat nu poate

austriacă, fără învoirea guvernuluĭ nostru, ar perde naţionalitatea sa de origină (art. 20 C. civ.), fără însă a dobîndi pe acea austriacă; în cât s'ar găsi fără patrie şi naţionalitate. Cpr. Fœlix-Demangeat, *op. cit.*, I, p. 111, nota *a*.

([1]) Vedĭ *suprà*, p. 145. Cpr. Trib. Covurluiŭ, *Curierul judiciar* din 1904, No. 3.

([2]) «*Duarum civitatum civis esse, nostro jure civili, nemo potest*», dicea Cicerone (*Pro Baldo*). Cpr. Despagnet, *op. cit.*, 113, p. 232.

([3]) Mourlon, I, 168. «Considerând, dice o decisie a Curţeĭ noastre supreme, că posesiunea de stat de cetăţean român nu trebue

însă fi dedusă şi invocată prin analogie din art. 179, 293, 294 C. civ., de cât în favoarea acelora cari pretind a fi Românĭ de origină, şi cari, după rigoarea principiilor, ar trebui să dovediască că tatăl, bunul şi străbunul lor sunt de origină Românĭ, iar nu în favoarea străinilor; căcĭ faptul că străinul a exercitat drepturĭ politice, îndeplinind obligaţiile ceĭ impune calitatea de Român, n'a schimbat întru nimic naţionalitatea sa. (Cas. rom. Bulet. S-a II, 1878, p. 165, 166).

Boeria, după vechile noastre instituţiunĭ, era un titlu de nobleţă ereditară care, în principiŭ, se conferea de Domn numaĭ pămîntenilor. Cu venirea însă în ţară a unuĭ regim corupt şi corupător, după cum era acela al Domnilor Fanarioţĭ, această instituţie a degenerat ca toate celelalte, şi conferirea diplomelor de boerie ajunsese un adevarat trafic, o speculă neruşinată, un mijloc sigur de a se înavuţi fără nicĭ o muncă ([1]). Astfel, vedem astădĭ, pe fiecare di, mulţĭ străinĭ venind şi cerênd, în basa unor asemenea diplome, înscrierea în listele electorale, sub cuvînt că ar fi Românĭ. Nu se poate admite un singur moment Boeria.

---

să fie probată absolut prin acte de naştere, saŭ de naturalisare, ci că urmează să avem în vedere lipsa şi neregularitatea ce era în trecut pentru dobîndirea actelor de stare civilă; că posesiunea de stat se poate proba şi cu alte acte, din care să resulte că reclamantul a fost considerat de pămîntean, fiind-că a purtat şi poartă toate sarcinile la care se supun numaĭ pămîntenĭĭ, etc.». V. *Dreptul* din 1880, anul VIII, No. 14, decisie nereprodusă în Bulet. Curţeĭ. Dovada naţionalităţeĭ de origină prin posesia de stat este admisă şi în Franţa. Vedĭ Baudry et Fourcade, I, 582; T. Huc, I, 266 bis; Beudant, I, 23, p. 32; Demolombe, I, 172; Despagnet, *op. cit.*, 121, p. 244; Aubry et Rau, I, § 69, p. 352, nota 18 (ed. a 5-a); Vincent, *Nationalité*, p. 152. Judecătoriĭ aŭ, în asemenea caz, o putere suverană de apreciare pentru a determina valoarea aceste posesiunĭ de stat. Despagnet, Aubry et Rau, *loco cit.* Acel ce are în favoarea sa posesiunea de stat a calităţeĭ de Român, prin faptul că a fost alegător, funcţionar, jurat, etc., are în favoarea sa presumpţiunea că este Român, până când partea interesată, care contestă posesiunea de stat, nu dovedeşte contrarul. Cas. rom. Bulet. 1893, pag. 854; Bulet. 1900, pag. 561 şi 729; Trib. Vîlcea, *Dreptul* din 1883, No. 49. Vedĭ şi alte decisiĭ maĭ vechĭ citate de Neagu, I, p. 107, No. 76 urm.

([1]) Vedĭ *supră*, p. 253, text şi nota 4.

că asemenea titlurĭ de boerie, a căror sorginte, pentru cea maĭ mare parte, e prea bine cunoscută, aŭ putut conferi străinilor, cari le aŭ dobîndit, calitatea de cetăţenĭ (1).

Condiţia străinilor în România.

Art. 7 Constituţie.—Veḑĭ acest text *suprà*, p. 312, 313.

Art. 11 Constituţie.—Toţĭ străiniĭ aflătorĭ pe pămîntul Românieĭ se bucură de protecţiunea dată de legĭ persoanelor şi averilor în genere. (Art. 11 C. civ.)

Art. 11 Codul civil.—Străiniĭ se vor bucura în deobşte în România de aceleaşĭ drepturĭ civile de care se bucură şi Româniĭ, afară de casurile unde legea ar fi hotărît altfel. (Art. 6, 14, 15, 1773 C. civ. Art. 54 Pr. civ. Art. 22, 220 C. pen. Art. 7, 11, 13, 14, 15, 19, 21, 24 Constit. Legea din 7 April 1881 asupra străinilor. Art. 45, 47, 1430, 1431 Cod. Calimach. Art. 11 C. fr.)

Cond. străinilor la Romanĭ şi la Grecĭ. In toate timpurile şi în toate ţările, oare-care prevenţiunĭ aŭ existat în contra străinilor, şi ştiut este că Greciĭ şi Romaniĭ numiaŭ *Barbarĭ* tot ce nu era de neamul lor. «*Adversus hostem æterna auctoritas esto*», ḑicea legea celor 12 Table, cel maĭ vechiŭ monument al legislaţieĭ Romanilor; ceea ce însemnează că străiniĭ eraŭ asemănaţĭ duşmanilor cu care poporul roman era în rĕsboiŭ şi nu aveaŭ nicĭ-un drept, nicĭ dreptul de a deveni proprietarĭ, fie prin usucapiune (2), fie prin alte mijloace, nicĭ acel de a moşteni, nicĭ înrudirea civilă numită *agnatio*, nicĭ *jus*

(1) Cpr. Trib. Vasluiŭ, *Dreptul* din 1892, No. 32. Curtea de casaţie a decis însă că boeria face a se presupune preexistenţa calităţeĭ de Român, întru-cât după Regulament (v. Regul. organic al Moldoveĭ, cap. IX, art. 390—402), ea nu se putea conferi de cât pămîntenilor. V. Bulet. Cas. S-a II-a, anul 1876, p. 196 şi 429; Trib. Ilfov, *Dreptul* din 1896, No. 1; Trib. Vîlcea, *Dreptul* din 1883, No. 49.—Hrisovul sus-citat a luĭ Şt. Mihail Racoviţă Voevod din 1764 dispune că: «fişte-care străin să se stâmpere şi să rĕmâe la starea boerieĭ ce se află, şi să nu umble a se maĭ înălţa la altă treaptă maĭ mare, ci să trăiască cu păciuire şi cu stâmpărare, supus ca şi pămînteniĭ la toate pravilele şi obiceiurile cele bune, iar umblând să-şĭ înalţe boeria şi să-şĭ arăte neamul, nestâmpărându-se, unul ca acela asemenea se va isgoni împreună cu femeea sa, şi ce va avea se va lua pe sama Domnieĭ. *Dar cel ce până acum n'aŭ intrat cu dregătorie în rîndul boerilor, nicĭ de acum să nu îndrăznească a face vre-o mişcare ca să iea dregătorie*».

(2) V. Leroux de Bretagne, *Nouv. tr. de la prescription*, I, p. 1.

connubii, adecă: capacitatea de a contracta o căsătorie civilă şi de a dobîndi drepturile care decurg dintr'însa, precum eraŭ: *patria potestas, manus mariti*, etc. Lipsiţĭ, într'un cuvînt, de toate drepturile civile, şi neavênd de cât acele conferite prin dreptul ginţilor, eĭ puteaŭ fi isgoniţĭ cu cea maĭ mare uşurinţă, fiind-că eraŭ sub o vecinică privighere din partea funcţionarilor. Un magistrat special: *prætor peregrinus* la Roma, şi *archontele polimarc* la Atena ([1]), judeca contestaţiile dintre străinĭ, în cât administraţia justiţieĭ era alta pentru străinĭ şi alta pentru cetăţenĭ ([2]).

Vechiul drept francez. Cât pentru vechiul drept francez, străiniĭ eraŭ şi maĭ rĕŭ trataţĭ, căcĭ până la revoluţia cea mare, care deschide o eră cu totul nouă, străiniĭ eraŭ aşa ḑicênd robiĭ stăpânuluĭ moşieĭ pe care locuiaŭ.

Dreptul de alibinat. Printre mĕsurile cele maĭ riguroase şi maĭ vexatoriĭ la care eraŭ supuşĭ străiniĭ, trebue să amintim dreptul de alibinat *(le droit d'aubaine)*, care n'a fost desfiinţat în realitate de cât la 1819, în virtutea căruia eĭ eraŭ opriţĭ de a dobîndi avere şi de a o transmite prin moştenire testamentară saŭ *ab intestat*, şi în puterea căruia bunurile lor, în lipsă de copiĭ cari ar fi dobândit naţionalitatea franceză, se cuvineaŭ Statuluĭ.

Drept. vechiŭ român. La noĭ, chiar înainte de Regulament, străiniĭ aŭ găsit cea maĭ mare toleranţă religioasă, şi putem ḑice că eĭ aŭ avut în mare parte şi bucurarea drepturilor civile.

Condiţia Turcilor. Este adevărat că tratatele încheiate de Domniĭ Românĭ cu Turcia în aniĭ 1391—1529, cunoscute sub numele de *capitulaţiĭ* ([3]), opriaŭ pe Turcĭ de a domicilia în ţară,

---

([1]) In cât priveşte situaţia străinilor înaintea justiţieĭ în Grecia veche, veḑĭ G. Meitani, *Dreptul* din 1905, No. 77.

([2]) Legea *Julia* şi *Plautia Papiria* acordă *jus civitatis* la toţĭ locuitoriĭ Italieĭ, şi Caracalla acordă dreptul de cetăţenie la toţĭ locuitoriĭ liberĭ aĭ imperiuluĭ: «*In orbe Romano, qui sunt cives sunt Romani*».

([3]) **Capitulaţiile încheiate între Turcia şi Domniĭ românĭ. Aniĭ 1391—1529.** Aceste tratate, recunoscute prin art. 2 al Convenţieĭ din Paris de la 1858, sunt în numĕr de 4: 1° tratatul din anul 1391 încheiat la Nicopoli între Mircea I, Domnul ţăreĭ româneştĭ, şi Sultanul Baiazet I; 2° tratatul din 1460, încheiat la Adrianopol între Vlad V, Domnul ţăreĭ româneştĭ, şi Mahomet II; 3° tratatul încheiat la 1511 între Bogdan, Domnul Moldoveĭ, şi Sultanul Selim I; 4° şi în fine, tratatul încheiat la 1529

de a clădi giamiĭ şi de a practica cultul mahometan, de a se neguţitori în ţară fără învoirea Domnuluĭ, şi numaĭ pentru un timp determinat, şi de a cumpăra imobile; însă aceste măsurĭ care, la prima vedere, par întemeiate pe netoleranţa religioasă şi pe ura şi aversiunea contra străinilor, eraŭ nişte măsurĭ de apărare contra tendinţelor cotropitoare ale Turcilor, dictate de un înalt interes de conservare naţională, cărora datorim astăḑĭ existenţa Statuluĭ român [1].

între Petru Rareş, Domnul Moldoveĭ, şi Sultanul Soliman II. V. aceste tratate în colecţia luĭ *Mitilineu* p. 6, 18, 35 şi 51. Cpr. G. G. Flaişlen, *J. Clunet*, anul 1894, p. 283, 284.

Condiţia Turcilor.

(1) Iată cum se exprimă, în această privinţă Dimitrie Cantemir în «Descrierea Moldoveĭ», cap. XVI: «Se maĭ zăbăvesc pentru neguţitorie şi Turcĭ mulţĭ în Iaşĭ, şi prin alte tîrgurĭ, însă *nu le este slobod să-şĭ cumpere moşiĭ nicĭ într'un loc*, cu cât maĭ puţin măcar să-şĭ facă casă la târg saŭ la vre-un sat, saŭ să-şĭ zidească moschee, adecă: casă de rugăciunĭ, saŭ *să-şĭ facă la vedere rugăciunile şi închinăciunile*, măcar că nicĭ Poarta nu aŭ silit ca să le dea voe nicĭ la unele de acestea, şi *măcar de ar da D-zeŭ ca să aibă pentru acest lucru tăcere deapururea*». In cât priveşte ţara românească, istoria fraţilor *Tunusli*, scrisă în limba elină, enumără printre condiţiile tratatuluĭ luĭ Vladislav Basarab cu Poarta, din 1470, următoarele clause: «Turciĭ ce vor veni în ţară pentru comerţ vor fi datorĭ să arăte de unde şi din ce loc sunt, şi după ce vor cumpăra saŭ vinde marfa cu deridicata, *numaĭ în oraşe, iar nu şi în alte locurĭ*, se vor întoarce fără întârḑiere îndărăt; eĭ nu vor fi liberĭ a lua nicĭ servitorĭ, nicĭ servitoare dintre Românĭ, nicĭ să aibă loc deosebit pentru închinăciunea lor».

Scrisoarea din 1774 trimeasă Porţeĭ din Moldova.

Intr'o scrisoare, care s'a trimes din Moldova în anul 1774 la Poartă, prin boerĭ, se ḑicea următoarele: «Turciĭ să nu fie volnicĭ a avea cifilăcurĭ, case, tamazlâcurĭ în ţară, nicĭ să împartă banĭ înainte pe lucrurĭ de neguţitoriĭ; ci marfa lor s'o vîndă cu derădicata, şi ce ar avea de cumpărat să cumpere, şi să se întoarcă la locul lor, iar să nu umble din loc în loc, prin ţară, care astfel de firman de apururea aŭ dat devletul, Domnilor, şi încă şi bumbaşirĭ trimetea Poarta spre înfrănarea Turcilor..... Turciĭ să nu aibă voe a ţinea slugĭ şi slujnice din pămîntenĭ, şi moşiile noastre strămoşeştĭ ce avem pe lângă sarbaturĭ, să fim volnicĭ a le stăpâni şi a lua venitul lor, iar Turciĭ să nu se amestece. Şi care din pămîntenĭ de bună voia lor (însă în ţara turcească) *se vor turci, să n'aibă a moşteni nimic din averile părinţilor*», etc. V. *Uricariul*, t. VI, pag. 422, 423.

In cât priveşte pe ceilalţĭ străinĭ, vechia noastră legislaţie face o deosebire între străiniĭ de rit creştin şi aceĭ de rit necreştin, deosebire care, în principiŭ, a rĕmas neatinsă până la revisuirea Constituţieĭ din 1879. Străiniĭ de rit necreştin, contra cărora vechiul legiuitor a luat oarecare mĕsurĭ, eraŭ *Evreiĭ* şi *Ereticiĭ*. Astfel, pravila luĭ Mateĭ Basarab opreşte căsătoria şi adopţiunea între creştinĭ şi necreştinĭ ca *o amestecare rea şi lucru ruşinat*, disposiţie care se reproduce maĭ tărḑiŭ atât în codul Calimach (art. 91), cât şi în codul Caragea (P. III, cap. 16, § 2); iar codul luĭ Andronachi Donicĭ (§ 11, cap. 22) opreşte pe jidovĭ şi pe ereticĭ de a fi marturĭ în potriva creştinilor, dându-le voe de a mărturisi numaĭ în procesele dintre dînşiĭ (1).

Evreiĭ şi Ereticiĭ.

In cât priveşte dreptul străinilor de a dobîndi avere nemişcătoare, în Muntenia, înainte de Regulament, acest drept se considera ca un drept politic, de care nu se puteaŭ bucura de cât naţionaliĭ indigenĭ (2), şi chiar dînşiĭ nu puteaŭ usa de acest drept într'un mod absolut, de-oare-ce vîndările imobiliare eraŭ supuse grelelor sarcinĭ şi formalităţilor restrictive ale dreptuluĭ de *protimisis*, prevĕḑut sub pedeapsă de nulitate şi amendă (3).

Dobîndirea de imobile în Muntenia.

---

(1) Această din urmă disposiţie este împrumutată de la Harmenopol. Veḑĭ t. VII a Coment. noastre, p. 296, nota 3.

(2) Veḑĭ în *Uricariul* (t. V, p. 337), hrisovul luĭ Ştefan Mihail Racoviţă Voevod din 1764, care opreşte pe *Grecĭ*, *Albanezĭ*, *Sîrbĭ* şi alţĭ străinĭ, *afară de Moldovenĭ*, de a cumpăra *moşiĭ*, *viĭ*, *case*, *morĭ*, *prăvăliĭ şi alte lucrurĭ nemişcătoare*, pentru-că ḑice hrisovul, *cu meşteşugurile lor*, *după vreme aŭ pricinuit multe stricăciunĭ ţăreĭ şi neamuluĭ boeresc*. Prin acest hrisov se respectă însă drepturile câştigate. — O decisie a Curţeĭ noastre supreme pune în principiŭ, că disposiţiile aflătoare în legile vechĭ asupra incapacităţeĭ străinilor de a deveni proprietarĭ de imobile în ţara românească prin vindere-cumpărare, fiind excepţionale, nu se poate deduce dintr'însele incapacitatea pentru străinĭ, fie persoane fisice, fie morale, de a dobîndi proprietăţĭ imobiliare prin acte de ultimă voinţă. (Veḑĭ Bulet. cas. S-a civ. din 1870, p. 34).

(3) Veḑĭ codul Ipsilant, art. 9 şi 10, *protimisis;* cod. Caragea, partea III, cap. 2, *Vînḑărĭ*, şi Pitacul luĭ Gr. Ghica vodă. V. în această privinţă o decisie foarte bine motivată a Curţeĭ din Bucureştĭ, *Dreptul* din 1878, No. 3. In privinţa dreptuluĭ

Protimisis.

Oprirea Turcilor de a veni în ţară şi de a cumpăra imobile.

In cât priveşte pe Turcĭ, încă din anul 1460, tratatul încheiat la Adrianopol între Vlad V şi Mahomet II, iĭ opreşte nu numaĭ de a cumpăra imobile, dar chiar şi de a veni în ţară: «Turciĭ, qice art. 1 a acestuĭ tratat, nicĭ de cum să se amestice în trebile ţăreĭ româneştĭ, *nicĭ să stăpânească, nicĭ să vie în ţară,* ci numaĭ un singur trimes imperial să vină, însă numaĭ cu învoirea domnească» ([1]).

Regul. organic al Munteniei. Art. 379.

La 1832, vine Regulamentul organic, care reservă dreptul de a dobîndi avere nemişcătoare numaĭ străinilor de rit creştinesc (art. 379). După acest Regulament, înpămîntenirea se împarte, după cum am vĕqut, în douĕ categoriĭ: înpămîntenirea cea mare, care conferă dreptul de a cumpăra orĭ-ce imobile rurale saŭ urbane, şi înpămîntenirea cea mică, care nu conferă dreptul de a dobîndi de cât *acareturĭ*, adecă: imobile urbane.

Desfiinţarea protimisuluĭ. L. din 15 Marte 1840.

In urma Regulamentuluĭ organic, la 1840, Marte în 15, vine legea care desfiinţează protimisul şi care afirmă din noŭ vechiul principiŭ de înaltă ordine publică şi conservare naţională, că proprietatea imobiliară, în generalitatea eĭ, este şi rĕmâne reservată numaĭ pentru aceĭ cari sunt saŭ pot deveni Românĭ: «Dobîndirea proprietăţeĭ de moşiĭ, viĭ şi ţiganĭ, nu se poate cuveni de *cât feţilor de rit creştinesc*». Să nu se deducă de aci, *a contrario*, că străiniĭ necreştinĭ ar fi putut de la 1840 încoace să dobîndească în Muntenia imobile urbane, căcĭ această lege specială nu abrogă Regulamentul organic, după care numaĭ aceĭ înpămînteniţĭ puteaŭ dobîndi avere nemişcătoare, ci

---

de protimisis, veqĭ t. VIII a Coment. noastre, p. 617 urm.; P. Negulescu, *Étude sur la protimis dans l'ancien droit roumain* (studiŭ extras din *Nouvelle Revue hist. de dr. fr. et étranger*, anul 1899, No. 2); I. Peretz, *Hist. de la vente en droit roumain* (teză, Paris, 1904), p. 97 urm.

([1]) Veqĭ şi art. 7 din tratatul încheiat la 1529 între Petru Rareş, Domnul Moldoveĭ, şi Sultanul Soliman II, care qice: «că nicĭ un Mahometan nu va putea stăpâni în Moldova, cu titlu de proprietar, nicĭ pămînt, nicĭ case, nicĭ dugheană, nicĭ că va putea petrece în ţară pentru trebĭ de negoţ, de cât numaĭ când va avea autorisarea principeluĭ». Aceeaşĭ proibiţie se găseşte şi în tratatul luĭ Bogdan cu Sultanul Selim, din 1511 (art. 8). Veqĭ şi cele patru *Capitulaţiĭ* încheiate cu Turcĭ, arătate la pag. 327, nota 3.

din contra, menţine acelaşĭ principiŭ, şi este viŭ în memoria fie-căruia, ḑice decisia maĭ sus citată a Curţeĭ din Bucureştĭ (*Dreptul* din 1878, No. 3), că până la legea din 1864, se refusa orĭ-căruĭ *sudit*, după expresia timpuluĭ, chiar creştin, cumpărarea de imobile rurale şi urbane, şi chiar acelora carĭ obţinuseră înpămîntenirea mică, li se refusa cumpărarea de moşiĭ, viĭ şi ţiganĭ.

Legislaţia Moldoveĭ era însă maĭ liberală; căcĭ dacă aceleaşĭ principiĭ existaŭ şi acolo, şi dacă după cum spune codul Calimach, străiniĭ fie chiar creştinĭ, nu puteaŭ cumpăra moşiĭ de vecĭ, nicĭ câştiga cinurĭ de boerie [1], nu maĭ puţin adevarat este că, prin excepţie, Evreiĭ puteaŭ cumpăra case şi dughenĭ (prăvăliĭ) în oraşe, puteaŭ ţine moşiĭ în posesie, drept care nu le-a fost interḑis de cât prin Regulamentul organic (cap. III, anexa lit. P, art. 50) [2], iar Ar- C. Calimach.

[1] Art. 45 C. Calimach şi circulara Minist. dreptăţeĭ din 21 Ianuar 1860, Colecţia, partea III, p. 1232 urm.

[2] V. şi circulările Minist. drep. din 1835 şi 1860 in *Colecţia*, p. 292 şi 1241, care glăsuesc că scopul acesteĭ legiuirĭ este: 1° *de a apăra pe locuitoriĭ sătenĭ de contactul pernicios cu Evreiĭ ce în deobşte sunt cunoscuţĭ asupritorĭ şi împilătorĭ pentru locuitorĭ;* 2° de a apăra agricultura ţăreĭ, cel dintâĭ element de înavuţire şi de prosperitate naţională. Veḑĭ şi art. 94 din Regulamentul organic al Moldoveĭ, reprodus *suprà*, p. 319, *ad notam*. Veḑĭ, de asemenea, în *Uricariul*, t. IV, p. 176, cărţile ce s'aŭ scris la 1804, sub Moruz-Vodă, pe la toate ţinuturile către ispravnicĭ, ca: «*să nu fie volnicĭ jidoviĭ a ţine moşiĭ cu anul, pentru-că prinḑênd locul stăpânuluĭ moşieĭ şi puterea stăpânireĭ asupra venituluĭ, nu puţine asuprelnice supărărĭ pricinuesc locuitorilor, din partea cărora şi necontenite plîngerĭ se vĕd*»,

Tot consideraţiĭ de asemenea natură aŭ făcut pe legiuitor să creeze art. 8 din legea licenţelor, care s'a pus în aplicare de abia la 1 Ianuar 1882, de şi legea e tocmaĭ din 1873. După acest text, numaĭ Româniĭ saŭ străiniĭ înpămîntenițĭ pot avea cârciume în comunele rurale.—Evreiĭ eraŭ opriţĭ în Moldova prin legiuirea din 1844 de a ţinea orânḑĭ de băutură prin sate şi la drumurĭ. Legiuirea votată de Divanul obştesc la 2 Sept. 1852 le permitea acest comerţ, însă sub condiţia de a plăti patenta şi de a fi înzestraţĭ cu un certificat al comunităţeĭ lor, întărit de Eforie, constătător al purtărilor lor de maĭ 'nainte şi a fiinţeĭ capitaluluĭ trebuitor pentru asemenea întreprindere. (V. *Manualul administrativ al Moldoveĭ*, t. II, p. 45). L. licenţelor din 1873. Articolul 8.

menii puteaŭ cumpăra şi viĭ în podgoriĭ (art. 1430, 1431 Cod. Calimach) (1).

Decretul luĭ Napoléon I, în privinţa Evreilor.

Decretul imperial a luĭ Napoléon I din 17 Marte 1808, astădĭ abrogat, cuprinde în titlul 2 (art. 7), o dispoziţie identică pentru Evreiĭ din Franţa, în privinţa orĭ-căruĭ comerţ ce eĭ ar întreprinde. Titlul I al acestuĭ decret declară de nule împrumuturile făcute de Evreĭ către minorĭ, femeĭ măritate şi *militarĭ*, fără autorisarea epitropilor, soţilor saŭ *ofiţerilor respectivĭ*, refusând exigibilitatea obligaţiilor subscrise de un necomerciant în favoarea Evreilor, dacă purtătorul lor nu dovedeşte că valoarea s'a plătit întreagă şi fără fraudă, *şi aceasta cu efect retroactiv* (art. 4 şi 13). Acelaşĭ decret iea măsurĭ de reducere contra usureĭ, dând drept tribunalelor să acorde termene chiar creanţelor legitime şi legale, oprind în acelaşĭ timp pe Evreĭ de a putea împrumuta pe amanet fără un act autentic, sub pedeapsă de a perde amanetul (art. 14). (V. acest decret în Répert. luĭ Dalloz, v° *Juifs*, p. 714). Româniĭ aŭ fost acusaţĭ, în privinţa Evreilor, de barbarie şi denunţaţĭ Europeĭ civilisate de către alianţa israelită, cu-toate-că nicĭ-odată legiuitorul nostru n'a mers până unde a mers legiuitorul francez de la începutul secoluluĭ trecut.

Hrisovul luĭ Ştefan Vodă cel tânăr din 1526.

(1) Vedĭ Cartea domnească a luĭ Gr. Alex. Ghica Voevod din 18 Octombre 1776 *(Uricariul*, t. XIX, p. 48), din care se constată că un Evreŭ din Iaşĭ, anume: Zalman Caşcaval, era proprietarul uneĭ case din acest oraş în mahalaua Munteniméĭ de mijloc.—Evreiĭ şi Armeniĭ se bucuraŭ însă de acest privilegiŭ numaĭ de un timp încoace; căcĭ vedem că, prin hrisovul luĭ Ştefan Voevod, nepotul luĭ Ştefan cel mare, din 1526, Septembre în 20, eĭ sunt depărtaţĭ de la aceste drepturĭ în urma plîngereĭ ce a primit Ştefan Voevod de la bătrîniĭ din Vasluiŭ cum că «*Armeniĭ, Jidoviĭ şi Greciĭ*, oploşiţĭ în acel tîrg, căşunează tuturor tîrgoveţilor multe neajunsurĭ, prin faptul *că se bagă la toate cupeţiile Moldovenilor, la care ceĭ străinĭ nu aŭ dreptate pe legea bătrînă: meserniţĭ, cârciume şi pităriĭ a ţine cum acolo în tîrg ţin, ma cumpără şi locurĭ ocini de casă şi de fâneţe şi de prisecĭ, şi vadurĭ de făcăe, şi ţin şi dobitoace cum ţin toţĭ tîrgoveţiĭ*». Iată cum se exprimă mencionatul hrisov adresat către boerul *Cărăbuţ*, pârcălab de Vasluiŭ: «*Noĭ Ştefan Voevod, boji milosti gospodar zemli Moldavskoi*, vědênd Domnia mea plînsoarea slugilor noastre şi a toţĭ tîrgoveţilor din Vasluiŭ, şi dacă vădum şi uricele cele bătrâne, iată numaĭ ce-ţĭ scrim şi tare îţĭ poruncim, cum a-mână veni îĭ-va cartea Domnieĭ mele, să nu într'altfel facĭ, numaĭ de sîrgŭ să vě strîngeţĭ cu solduḍiĭ şi cu pârgariĭ, să chiemaţĭ pe toţĭ ceĭ străinĭ cupeţĭ, *Armenĭ şi Grecĭ şi Jidovĭ*, să le luaţĭ sama cu ce derese cumpără ocinĭ, locurĭ de casă şi de fâneţe, şi de prisecĭ şi de ţarină şi vadurĭ de făcăe, şi

Aşa dar, pe când în Moldova, Evreiĭ şi Armeniĭ se bucuraŭ de o favoare excepţională, în Muntenia, numaĭ împămîntenirea dădea drept străinilor de a dobîndi avere nemişcătoare, după distincţiunea de maĭ sus ([1]). **Deoseb. între legislaţia Moldoveĭ şi acea a Munteniei.**

---

avênd derese, savaĭ Domneştĭ de ar firea, să le luaţĭ de la mâna lor şi să le trimeteţĭ la Domnia mea ca să le rumpem, *că n'aŭ lege Armeniĭ şi Jidoviĭ ocinĭ a ţinerea în pămîntul nostru moldovenesc; cu atare tocmeală şi lege fost-aŭ nu şi primiţĭ de strămoşul Domn bătrînul Alexandru Vodă cel bun*, tind aceste linghĭ curse întăĭ în pămîntul nostru moldovenesc, fugăriţĭ din ţară Ungurească şi d'intr'alte ţărĭ pentru legea a lor sĕĭ părinţĭ, *care li se' dete voe, şi lege de la Domniĭ şi de la ţară cu seimĭ de obşte a-şĭ ţine legile lor*, şi a face verĭ-ce cupeţiĭ, far' ce meserniţe (căsăpiĭ) şi cârciumĭ, şi pităriĭ a nu ţine, *ca nu care-cumvaşilea pe creştinĭ spurce, cum datina lor ar fi*. Şi pentru una ca asta, iată *tare vĕ poruncim Domnia mea, ca de sîrgŭ pe toţĭ ceĭ străinĭ, Armenĭ şi Jidovĭ, tare să'ĭ popriţĭ a face cupeţiĭ cu cârciume, verĭ cu meserniţĭ, verĭ cu pităriĭ, numaĭ fără ci Greciĭ, cari aŭ vrea cu volnicie la aceste cupeţiĭ*, **ma ocinĭ nimene, verĭ-care străin fire-ar şi Grec, n'are volnicie în pămêntul nostru moldovenesc cu a ţinea verĭ a birui,** că n'aŭ lege de la ceĭ bătrînĭ Domnĭ şi moşnenĭ, cari agonoisi pămîntul esta cu sîngele lor, îl ţin şi-l arătue, şi'l păstră moşia afirea pentru rodul lor, şi pentru seminţenia lor până în veac, **că nu-şi vărsară sîngele lor pentru ceĭ străinĭ, carĭ n'avură nicĭ un păs pentru moşia noastră, cum şi noĭ până în ḑiua de astăḑĭ ţinemu-ne moşia cu sabia şi cu sîngele nostru.....** şi că maĭ nu îndrăsneḑi verĭ-care dregător a călcarea legea bătrînă de a îngăduirea cupeţiĭ cu crăciume şi meserneţĭ şi pităriĭ Armenilor şi Jidovilor, *şi ocini a cumpĕrarea verĭ-care străinĭ de rodul moldovenesc* în pămîntul nostru şi în moşia noastră, poruncit-am pe legea bătrînă, **uniĭ ca aceia cu spînzurătoare să se omoare,** care atare poruncă dat-am Domnia mea credincioşĭ boerilor noştri hatmanuluĭ, şi celor mari vornicĭ a ţăreĭ de jos şi a ţăreĭ de sus, s'o plinească numaĭ de cât». (Acest document, pe care uniĭ îl cred apocrif, se găseşte publicat în întregimea luĭ în *Uricariul* t. I, pag. 139—143).

Veḑĭ în *Uricariul* t. V, p. 167 şi 168 douĕ extracte din douĕ hrisoave a luĭ Leon şi Radul Leon din 1631 şi 1669 pentru convocarea adunareĭ generale spre isgonirea călugărilor străinĭ de la mănăstirile române şi a Grecilor laicĭ din ţară, din causă că: *«toate nevoile şi sărăcia ţăreĭ este de la Greciĭ străinĭ, cari amestecă Domniile şi vînd ţara fără milă.»* Veḑĭ şi *suprà*, pag. 279, nota, *in fine*. **Hrisoavele din 1631 şi 1639 a luĭ Leon şi Radu Leon.**

([1]) Trebue însă să observăm că, după Regulamentul organic al

L. din 1 Maiŭ 1836 p. străinii din Brăila.

In anul 1836, însă, după tînguirea străinilor din Brăila către Domn, şi după cererea de a li se da şi lor voe *«ca să cumpere prin ştirea stăpânireĭ case şi magaziĭ în acel oraş»*, legea din 1 Maiŭ, prin excepţie de la dreptul comun, acordă un adevarat privilegiŭ străinilor din Brăila, fără deosebire de religie, dându-le dreptul de a cumpăra locurĭ în acel oraş, însă cu ştirea stăpânireĭ şi sub condiţie că, pentru câte se ating de această proprietate, să fie străinii cumpărătorĭ supuşĭ la toate ca şi pămîntenii, şi după ce maĭ 'ntâĭ vor da înscris că *«se supun atât personal, cât şi întru ceea ce se atinge de proprietăţile lor, întru toate lucrurile, pravilelor pămîntuluĭ, după toată puterea lor»* (1).

L. din 19 August 1864.

Această stare de lucrurĭ a ţinut până la legea din 1864, August în 19, care inspirată de principiile de reciprocitate ce trebue să existe între diferitele naţiunĭ, şi de prosperitatea ce se aduce proprietăţeĭ imobiliare prin atracţia capitalurilor străine, acordă tuturor străinilor dreptul de proprietate imobiliară în genere, dar nu uită străvechiul principiŭ de ordine publică relativ la calitatea acestor străinĭ, adecă: că eĭ *trebue să fie neapărat de rit creştinesc* (2).

Regul. organic al Munteniei. Art. 71.

Munteniei (art. 71), toţĭ plugariĭ şi muncitoriĭ de pămînt străinĭ, veniţĭ în ţară înainte de Regulament, *de ori-ce lege şi de ori-ce neam ar fi fost*, şi aceasta, după cum observă Curtea de casaţie, în interesul agriculturei şi a înmulţireĭ braţelor pentru munca pămîntuluĭ (Bulet. Cas. S-a II, 1878, p. 209 şi *Dreptul* din 1879, No. 23; cpr. şi Trib. Ilfov, *Curierul judiciar* din 1904, No. 45), eraŭ consideraţĭ ca pămîntenĭ. Iată cum se exprimă, în această privinţă, textul menţionat al Regulamentuluĭ organic: «Se vor înscrie tot între aceste catastişe de catagrafie (adecă ale împărţireĭ dăjdiilor şi altor dărĭ), toţĭ plugariĭ şi muncitoriĭ străinĭ aşeḑaţĭ în Valahia, cari după a lor aşeḑare nu pot a maĭ fi cunoscuţĭ de străinĭ, *de ori-ce lege şi neam vor fi măcar*, afară numaĭ de mocaniĭ străinĭ cari, venind toamna din ţara nemţească spre a-şĭ păşuna dobitoacele în pămîntul Valahieĭ, se întorc primăvara înapoĭ în ţara lor».

(1) Veḑĭ asupra acesteĭ legĭ t. VIII a Coment. noastre, p. 618. 619.

(2) Străinul *de rit creştin*, care voia să se folosească de legea din 1864, trebuia să întrunească următoarele condiţiĭ: 1° să fie domiciliat în ţară; 2° să dovedească că şi Românii, în ţara luĭ, pot dobîndi proprietăţĭ imobiliare. Cpr. Cas. rom. Bulet. 1865, p. 359. Veḑĭ şi C. Bucureştĭ, *Dreptul* din 1905, No. 21 şi *C. judiciar* din acelaşĭ an, No. 21 (cu observ. noastră).

Aşa dar, după această lege, prin care se abroagă legile anterioare, precum şi Regulamentul organic, afară de dispoziţiile relative la înpămîntenire, care rĕmân în vigoare până la punerea în aplicare a nouluĭ Cod civil, străiniĭ de *orĭ ce rit creştinesc,* pot dobîndi proprietăţĭ imobiliare, fără să fie înpămînteniţĭ, dacă sunt domiciliaţĭ în ţară, şi dacă se supun legilor pămîntuluĭ, însă numaĭ pe cât şi Româniĭ se bucură de asemenea drepturĭ în ţara acelor străinĭ. De şi sunt uniĭ carĭ susţin că art. 11 din codul civil ar fi abrogat legea din 1864, totuşĭ aceasta nu se poate admite, pentru următoarele motive: 1° legea din 1864, avĕnd un caracter internaţional, este o lege specială şi excepţională, şi ca atare, n'a putut să fie abrogată prin o disposiţie generală a coduluĭ civil ([1]); 2° însuşĭ art. 11, prin disposiţiile sale finale, ne trimete la legea din 1864, pe care o confirmă; căcĭ altfel cuvintele: *afară de casurile unde legea ar fi hotărît altfel,* n'ar avea nicĭ-o aplicare ([2]). Neabrogarea legeĭ din 1864 prin art. 11 din C. civil. Controversă.

Aşa dar, după legea din 1864, combinată cu art. 11 din codul civil, Evreiĭ, până la modificarea Constituţieĭ din 1879, n'aŭ avut dreptul să cumpere nicĭ-un imobil, nicĭ rural, nicĭ urban, şi această excepţie este de ordine publică ([3]), de-oare-ce Evreiĭ aŭ fost în tot-dea-una consideraţĭ ca străinĭ, şi chiar prin îmbrăţişarea religiuneĭ ortodoxe, eĭ nu dobîndesc de drept calitatea de Român ([4]). Evreiĭ nu puteaŭ cumpăra imobile în Moldova după legea din 1864. Controversă.

([1]) Vedĭ *suprà,* explic. art. 1912, p. 50.

([2]) Cas. rom. Bulet. 1867, p. 87; Bulet. S-II, 1876. p. 110; C. Bucureştĭ, *Dreptul* din 1873, No. 43 şi 82; *Dreptul* din 1875, No. 3; C. Focşanĭ, *Dreptul* din 1882, No. 28 (decisie casată).

([3]) Vedĭ decisiile citate in nota precedentă. — *Contrà:* Cas. rom. Secţiĭ-unite, Bulet. 1877, p. 33; Bulet. 1882, p. 144, şi *Dreptul* din 1882, No. 25; Bulet. 1897, p. 1203; *Dreptul* din 1897, No. 12 şi *Curierul judiciar* din 1898, No. 2; C. Galaţĭ şi Iaşĭ. *Dreptul* din 1891, No. 43 şi 72. Vedĭ asupra acesteĭ controverse, Neagu, I, p. 112, No. 34 urm.

([4]) Cas. rom. Bulet. S-a II, 1880, p. 271.—Regulamentul organic al Moldoveĭ (capit. 9, anexa lit. X, art. 4. *in fine*) ḑice că driturile *politiceştĭ* nu se vor putea dobîndi de cât de aceĭ de credinţă pravoslavnică, *saŭ de aceĭ ce o vor primi.* «Jidovul, dacă se va boteza, ḑice Pravila luĭ Vasile Lupu, de ar fi făcut câte păcate, pentru darul botezuluĭ toate se vor curăţi, şi va rĕmânea cum ar fi născut a doua oară: atuncea poate să fie şi preot fără nicĭ-o sminteală». Vedĭ *suprà,* p. 14.

Conv. dintre România și Austro-Ungaria din 1875. Controversă.

Israeliții supușĭ Austro-Ungarĭ puteaŭ să dobîndească imobile în țară în puterea convențieĭ comerciale încheiate la 1875 cu Austro-Ungaria? (1). Curtea noastră supremă, casând o decisie a Curțeĭ din Bucureștĭ, a decis chestiunea în mod afirmativ (2). Această interpretare ni se pare însă contrară atât spirituluĭ, cât și textuluĭ aceleĭ convențiĭ, căcĭ partea finală a art. 1 ḑice tocmaĭ că nu se deroagă de la legile și ordonanțele în vigoare aplicabile tuturor străinilor în genere; și să nu uităm că, până la revisuirea art. 7 din Constituție, ne aflam sub legea din 1864, după care orĭ-ce străinĭ de rit necreștin nu puteaŭ dobîndi avere nemișcătoare, chiar dacă ar fi avut un domiciliŭ statornic în țară. Așa dară, de și Înalta Curte afirmă, prin un considerent al sĕŭ, că din desbaterile urmate în Camere ar resulta că această convenție ar fi creatoare de drepturĭ pentru Israeliții Austro-Ungarĭ, nouă ni se pare că din acele desbaterĭ ar resulta tocmaĭ contrarul; căcĭ însușĭ V. Boerescu, autorul acesteĭ convențiĭ, recunoaște că legea din 1864 rĕmâne în vigoare (3); și prin urmare, cu drept cu-

(1) Veḑĭ această convenție în *Monitorul oficial* din 26 Maiŭ 1876, No. 113 și în *Dreptul* din 1876, No. 22.

(2) Cas. rom. Secțiĭ-unite, *Dreptul* din 1878, No. 9 și Bulet. 1878, p. 79 și 435; Bulet. 1877, p. 50 și 339; Bulet. 1881, p. 728. Cpr. G. G. Flaișlen, *Dreptul din* 1885, No. 65, 66.

(3) Iată, în adevĕr, rĕspunsul făcut de Ministrul de externe (V. Boerescu) luĭ Manolachi Kostaki, care combătuse această convenție: «Nu este consecuent, nu este demn de caracterul d-luĭ Iepureanu, ca să interprete art. 1 *ca cum printr'însul s'ar da dreptul Evreilor......* Ceea ce am făcut noĭ în art. 1 a fost nu de a resolva, ci de a face să se recunoască de cea-laltă înaltă parte contractantă starea legală a Israeliților din țară, adecă: de a se recunoaște toate restricțiile câte sunt admise prin legile existente contra Israeliților de la noĭ, în genere, fie străinĭ fie pămînteni....... Art. 1, ca și 4 din tratat, cuprind principiĭ generale de libertate de comerciŭ între ambele State, și de egalitate de drepturĭ saŭ favorĭ pentru supușiĭ fie-căreĭ părțĭ în Statul celeĭ-lalte. După ce am stabilit acest principiŭ în general în partea întâia a art. 1, apoĭ, în partea finală, am adăogat că prin adoptarea acestuĭ principiŭ *nu se deroagă de la ordonanțele și legile în vigoare* ale Statelor celor două înalte părțĭ contractante, și aplicabile tuturor străinilor în genere. Astfel, am putea face a se recunoaște restricția cuprinsă în legea noastră de la 1864 relativă

vînt, Curtea din Bucureştĭ a putut să decidă că, chiar după convenţia comercială încheiată la Viena în 1875, Evreiĭ nu aŭ dreptul de a cumpăra nicĭ imobile rurale, nicĭ urbane (1).

Această discuţie nu maĭ are însă astădĭ interes, căcĭ pe de o parte, sus-citata convenţie a încetat de a maĭ fi în vigoare de la 1 Iunie 1886, iar pe de alta, după art. 7 din Constituţie, revisuit la 1879, dreptul de a cumpăra imobile urbane nu maĭ constitue un drept politic, ci un drept civil, care se poate exercita de orĭ-ce străinĭ, fie chiar supuşĭ protecţiuneĭ unuĭ Stat străin. Dreptul vechiŭ a fost păstrat de Constituanţiĭ noştri numaĭ în cât priveşte fondurile rurale, care nu se pot dobîndi de cât de Românĭ, saŭ de străiniĭ înpămînteniţĭ (2). Şi aci vedem iarăşĭ o îngrijire a legiuitoruluĭ modern pentru conservarea Statuluĭ român, căcĭ proprietăţile rurale, maĭ cu samă la noĭ unde avem censul electoral, joacă un rol însemnat în organisarea noastră politică. **Dobîndirea de imobile urbane sub Constit. revisuită la 1879.**

Această disposiţie o găsim şi în Anglia pănă la legea din 12 Maiŭ 1870, unde străinul nu putea cumpăra imobile, de cât numaĭ în urma uneĭ învoirĭ a Ministeruluĭ de interne, şi unde el nu putea lua în arendă un imobil pentru un timp maĭ lung de 21 anĭ. **Dreptul englez.**

Imobilele rurale neputêndu-se dobîndi, după Constituţia revisuită la 1879, de cât de Româniĭ de origină şi de străiniĭ înpămînteniţĭ, se înţelege de la sine că străiniĭ sunt incapabilĭ de a dobîndi asemenea imobile prin prescripţie (3), cumpărare (4), schimb, dona- **Incapacitatea străinilor de a dobîndi imobile rurale.**

---

la drepturile străinilor de a cumpăra imobile» (*Monitorul oficial*, No. 151 din 12 Iulie 1875, p. 3417).

(1) Vedĭ *Dreptul* din 1878, No. 3.

(2) Nu numaĭ persoanele fisice saŭ reale străine, dar şi acele morale, precum sunt: societăţile (art. 247 urm. C. com.), nu pot dobîndi fondurĭ rurale în România.

(3) C. G. Dissescu, *Dreptul* din 1901, No. 78, p. 755.—Vedĭ însă în sens contrar, în privinţa prescripţieĭ, Alex. Degré, *Dreptul* din 1886, No. 32 şi *Scr. juridice*, IV, p. 98.

(4) Cas. rom., C. Galaţĭ şi Bucureştĭ, precum şi Trib. Ilfov, Bulet. 1892, p. 465; *Dreptul* din 1898, No. 73 şi din 1904, No. 39; *Curierul judiciar* din 1903, No. 85; Judec. ocol. VI Bucureştĭ, *Curierul judiciar* din 1902, No. 16.—Consecinţa nulităţeĭ saŭ maĭ bine dis a inexistenţeĭ contractuluĭ este că părţile se pot

ţiune ([1]), testament, etc., textul fiind formal şi nelăsând nicĭ-o urmă de îndoială în această privinţă.

Dreptul străinilor la moştenirea imobilelor rurale. Controversă. Ce trebue să decidem însă în privinţa moştenireĭ *ab intestat?* Iată, bună-oară, un străin înpămîntenit, care moare lăsând o moşie şi maĭ mulţĭ copiĭ, din cari numaĭ uniĭ sunt Românĭ, iar ceilalţĭ străinĭ. Aceştĭ din urmă aŭ capacitatea de a moşteni, împreună cu ceilalţĭ fraţĭ Românĭ, partea lor de moşie rĕmasă de la părintele lor? Sub legea din 20 August 1864, nu maĭ încăpea îndoială că străiniĭ de rit creştin eraŭ în drept a dobîndi prin moştenire imobile, fie rurale, fie urbane, în afară de orĭ-ce reciprocitate, de-oare-ce aceştĭ străinĭ, numaĭ în privinţa *cumpărăreĭ* de imobile, eraŭ supuşĭ condiţiuneĭ reciprocităţeĭ. *Quid juris* astădĭ, sub Constituţia revisuită la 1879? Chestiunea este controversată, şi asemenea lacună regretabilă cere o soluţie grabnică de la legiuitorul constituant. D-l P. Th. Missir, întemeindu-se pe scopul legeĭ, care ar fi fost de a opri numaĭ achisiţiunile prin acte între viĭ şi maĭ ales de a face inaccesibilă proprietatea rurală Evreilor, argumentând şi cu legea din 1864, care nu excludea dreptul de moştenire al străi-

---

sustrage de la executarea luĭ, iar cumpărătorul care a plătit preţul, poate să-l ceară înapoĭ de la vîndător (cpr. Judec. ocol. VI Bucureştĭ, *Curierul judiciar* din 1902, No. 16; Trib. Ilfov, *Curierul judiciar* din 1904, No. 45 şi *Dreptul* din 1905, No. 17). V. C. G. Dissescu, *Dreptul* din 1897, No. 48. Nulitatea vîndăreĭ făcute unuĭ incapabil, fiind de ordine publică, nu poate fi acoperită prin voinţa părţilor, sub orĭ-ce formă s'ar manifesta. C. Bucureştĭ, *Curierul judiciar* din 1903, No. 85 şi *Dreptul* din 1904, No. 19 şi 39; Cas. rom. Bulet. 1892, pag. 465.—S'a decis însă că străiniĭ cumpărătorĭ de imobile rurale nu pot fi scoşĭ din posesiunea lor, de cât prin anularea actuluĭ de cumpărare, după acţiunea acelor în drept, şi că detentoriĭ de fapt a unuĭ imobil rural, aŭ dreptul de a face acte conservatoriĭ acestuĭ imobil, ca mĕsură de asigurare a dreptuluĭ de proprietate ce maĭ în urmă ar putea dobîndi asupra luĭ în mod legal. Cas. rom. *Dreptul* din 1904, No. 19.

([1]) Cpr. C. Craiova şi Bucureştĭ, *Curierul judiciar* din 1899, No. 7 şi *Dreptul* din 1903, No. 19. S'a decis însă, greşit după noĭ şi după alţiĭ (cpr. A. Cerban, *Curierul judiciar* din 1905, No. 6), că străiniĭ cari nu pot poseda imobilele rurale dăruite, aŭ drept la valoarea acestor imobile. Cas. rom. Secţiĭ-unite, *Dreptul* din 1904, No. 80 şi *Curierul judiciar* din acelaşĭ an. No. 84. Vedĭ *infrà*, p. 342, *ad notam*.

nilor de rit creștin, conchide că străinii aŭ și astăḑĭ capacitatea de a devini proprietarĭ de fondurĭ rurale prin moștenire (1). In acelașĭ sens se pronunță și Gh. Mărzescu: «Cutez a afirma, a ḑis Mărzescu, într'o interpelare făcută în Senat la 10 Fevruar 1886, că n'a trecut prin gîndul și cugetul nicĭ a unuĭ membru al Camereĭ de revisuire, *de a lipsi și de a alunga pe copil de la moștenirea părinteluĭ sĕŭ*» (2).

Eĭ bine, să ne fie permis, cu-toate-acestea, a nu înbrățișa sistemul susținut de eminențiĭ foștĭ profesorĭ aĭ facultățeĭ din Iașĭ, pentru următoarele motive:

1° Cuvîntul *a dobîndi*, întrebuințat de art. 7 din Constit., este general și cuprinde toate modurile de a câștiga proprietatea cu titlu oneros saŭ gratuit (3), și prin urmare, și moștenirea testamentară saŭ *ab intestat*, care figurează și ea între modurile de dobîndire a proprietățeĭ (art. 644 și 645). Și tocmaĭ pentru aceasta poate s'a eliminat cuvintele: *sub ver-ce titlu ar fi*, care figuraŭ în proiectul guvernuluĭ. Se poate, în adevĕr, că legiuitorul să fi găsit deprisos a adăoga aceste cuvinte, față cu expresia generală întrebuințată de dînsul, care cuprinde toate modurile de a dobîndi proprietatea asupra lucrurilor. De sigur că textul ar fi fost maĭ complect, dacă s'ar fi votat astfel cum era propus; eliminarea însă a acestor cuvinte din proiectul guvernuluĭ

---

(1) P. Th. Missir, *Dreptul de succesiune al străinilor la imobilele rurale în România* (Bucureștĭ, 1885) și *Proiectele conferențeĭ a patra de drept internațional privat de la Haga* (Bucureștĭ, 1905), p. 113 urm.

(2) Veḑĭ desbaterile Senatuluĭ în *Monitorul oficial*, No. 40 din 15 Fevruar 1886. In acelașĭ sens se pronunță și Alex. Degré, sub cuvînt că Constituția ar opri numaĭ dobîndirea de imobile rurale, adecă: achisiția unor lucrurĭ individualisate, iar nu dreptul de moștenire, care dă o vocațiune la universalitatea bunurilor rĕmase în urma defunctuluĭ. Veḑĭ *Dreptul* din 1886, No. 32 și *Scr. juridice*, IV, p. 93 urm. Veḑĭ și *Dreptul* din 1890, No. 43; din 1893, No. 63; din 1896, No. 63; din 1897, No. 59; din 1898, No. 13 și din 1899, No. 21, etc.

(3) Cpr. C. Bucureștĭ, *Dreptul* din 1903, No. 19 (decisie casată); *Curierul judiciar* din 1903, No. 32; Anichs (Schina) în *Dreptul* din 1899, No. 70, p. 567; Valerian Ursian, *Dreptul* din 1893, No. 7, p. 50; C. G. Dissescu, *Dreptul* din 1897, No. 48 și din 1901, No. 78; D. Comșa, *Curierul judiciar* din 1903, No. 32, etc. Veḑĭ și *infrà*, p. 341, nota 1.

nu sunt încă de ajuns pentru a dovedi că străinii aŭ drept la moştenirea fondurilor rurale din România. Argumentul ce s'ar trage din legea de la 1864, sub care necontestat este că străinii de rit creştin aveaŭ dreptul de moştenire asupra proprietăţilor nemişcătoare din România, nu poate fi invocat cu succes; căci dreptul de a dobîndi moşii devinind politic din civil cum era, este uşor de înţeles că legiuitorul a putut lua mai multe mĕsuri pentru îngrădirea acestui drept şi pentru conferirea luĭ fără nicĭ o excepţie numai Românilor.

2° Primul proiect emanat din iniţiativă parlamentară, presentat Camereĭ de raportorul Gh. Mărzescu, prevedea, în adevĕr (§ ultim), că străinii nu pot în alt mod dobîndi imobile rurale, *de cât numaĭ prin moştenire ab intestat*, disposiţie care s'a păstrat şi de majoritatea comitetuluĭ delegaţilor ales de secţiunile Camereĭ [1]. Acest proiect fiind însă respins în şedinţa Camereĭ din 11 Septembre, guvernul a venit cu un noŭ proiect, în care se spunea de astă dată (§ 2), că străinii nu vor putea dobîndi, *sub verĭ-ce titlu ar fi*, proprietăţĭ rurale, afară de viĭ, locurĭ saŭ case în oraşe, proiect care, trimes din noŭ în studiul secţiunilor, a divenit legea actuală, din care s'a eliminat cuvintele de maĭ sus. Nu trebue însă să perdem din vedere că Dim. Giani a declarat în raportul sĕŭ că modificările aduse proiectuluĭ guvernuluĭ *n'aŭ alterat nicĭ spiritul nicĭ esenţa sa*, şi că *dobîndirea* proprietăţeĭ rurale a rĕmas tot *un drept politic* [2]. Aceste cuvinte ale raportoruluĭ sunt semnificative şi ne dovedesc că schimbarea textuluĭ primitiv n'a avut de scop modificarea principiuluĭ înscris în paragraful 2 al proiectuluĭ guvernuluĭ. Dacă ar fi adevarat, după cum a declarat Gh. Mărzescu în interpelarea sa la Senat din 10 Fevruar 1886, că n'a trecut prin mintea nimănuĭ de a

(1) V. raportul luĭ V. Conta în *Monitorul oficial* No. 201, şedinţa din 4 Septembre 1879.

(2) V. raportul luĭ D. Giani în şedinţa de la 6 Oct. 1879, *Monit. of.* No. 227. Cpr. C. Bucur., *Dreptul* din 1903, No. 19 şi *Curierul judiciar* din acelaşĭ an, No. 32. Curtea de casaţie este decĭ greşită când afirmă că dreptul de a dobîndi imobile rurale este *un drept civil.* (Vedĭ *Dreptul* din 1901, No. 83 şi *Curierul judiciar* din 1902, No. 1 (cu observ. noastră critică).

exclude pe străinĭ de la moştenirea proprietăţilor rurale, de sigur că s'ar fi propus un amendament în acest sens, ceea ce nu s'a ivit în tot cursul desbaterilor. Este cu neputinţă, faţă cu cele maĭ sus expuse, să admitem că Camera ar fi înţeles la 6 Octombre a consacra dreptul de moştenire al străinilor la proprietăţile rurale, atuncĭ când tot aceeaşĭ Cameră, la 11 Septembre, a respins cu 75 bile negre contra 53 bile albe şi o abţinere proiectul din iniţiativă parlamentară, unde dreptul de moştenire al străinilor era anume prevĕḑut. Conchidem dar că străiniĭ sunt incapabilĭ astăḑĭ de a dobîndi în România fondurĭ rurale, prin orĭ-ce mod ar fi, fie chiar şi prin moştenire testamentară saŭ *ab intestat* ([1]).

Dreptul străinilor de a lua partea lor în banĭ. Controversă.

Ce facem însă cu imobilele cuvenite acesteĭ categoriĭ de incapabilĭ? O moştenire compusă din fondurĭ rurale s'a deschis în România; străiniĭ, cari sunt incapabilĭ de a lua în stăpânire aceste imobile, sunt eĭ în drept a le vinde şi a lua preţul? De sigur că nu, căcĭ pentru a putea vinde, ar trebui să fie proprietarĭ ([2]). Fondul rural nu

---

([1]) In acest sens se pronunţă d-l Zenide, în discursul rostit cu ocasia deschidereĭ anuluĭ judecătoresc 1884—1885, precum şi primul president al Curţeĭ în rĕspunsul sĕŭ. Veḑĭ *Dreptul* din 1884, No. 58; *Idem*, Meitani, *Studiĭ constituţionale*, art. 7, No. 207, p. 151; Trib. Buzĕŭ şi C. Bucureştĭ, *Dreptul* din 1896, No. 47; Trib. Suceava şi C. Iaşĭ, *Dreptul* din 1891, No. 75 şi din 1892, No. 13; Trib. Ilfov, *Dreptul* din 1894, No. 55 şi *Curierul judiciar* din acelaşĭ an, No. 28, etc. Veḑĭ şi autorităţile citate *suprà*, p. 339, nota 3.

([2]) Dim. C. Popescu crede că minist. public ar fi în drept a urmări expropriarea moşiilor faţă cu moştenitorĭ, după formele prevĕḑute pentru licitaţiile publice, însă acest sistem, respins cu drept cuvînt de tribun. Covurluiŭ (v. *Dreptul* din 1886, No. 15 şi 27), ni se pare cu desăvîrşire inadmisibil, căcĭ noĭ nu avem legea din 20 April 1810 care, în Franţa, dă drept minist. public de a urmări din oficiŭ executarea legilor civile de ordine publică. La noĭ, din contra, afară de casurile excepţionale prevĕḑute de art. 100, 106 şi 172 C. civ., în care vom vedea că minist. public are dreptul de acţiune, atribuţiile luĭ sunt mărginite în civil, ca parte alăturată, numaĭ la causele în care sunt interesaţĭ minoriĭ, interḑişiĭ (L. din 29 Oct. 1877) şi aceĭ puşĭ sub consiliŭ judiciar (art. 81 Pr. civ.). Cpr. Cas. rom. Bulet. S-a 1, 1902, p. 1.

Cu-toate-acestea, Curtea de casaţie persistă în ideea, gre-

se va putea vinde de cât atuncĭ, când între moştenitorĭ ar fi unul capabil. Vîndarea, în asemenea caz, se va putea face, de bună voe, de acest din urmă, şi moştenitorul incapabil va putea ast-fel să-şĭ primească partea sa din preţul vîndăreĭ. In toate celelalte casurĭ, partea moştenitoruluĭ incapabil o va lua comoştenitorul român, saŭ succesibilul după el, iar în lipsa şi a unuia şi a altuia, moştenirea se va considera ca vacantă şi se va cuveni Statuluĭ, în basa art. 724 şi urm. din codul civil [1].

Această soluţie este cu atât maĭ riguroasă, cu cât pe de o parte, moştenitorul incapabil se expropriază în contra art. 19 din Constituţie, fără o dreaptă şi prealabilă despăgubire, iar pe de altă parte, se săvîrşeşte o despoiere, înfiinţându-se o aşa ḑisă confiscare oprită de însăşĭ Constituţia ţăreĭ (art. 17). Recunoaştem toate aceste grave inconveniente, însă nu avem ce face faţă cu un text atât de formal şi cu o lege positivă. Aceeaşĭ so-

Dr. străin. luţie era admisă în Franţa până la legea din 1819, în Belgia, până la legea din 27 April 1865, iar în Olanda, până la legea din 7 April 1869, unde străinul nu putea moşteni pe rudele sale străine saŭ indigene de cât în virtutea reciprocităţeĭ, constatată în Franţa prin tratatele internaţionale, iar în Belgia, prin legĭ şi obiceiurĭ (L. din 20 Maiŭ 1837) şi unde, în lipsă unor asemenea tratate saŭ legĭ, bunurile se moşteneaŭ de Stat [2]. Aceeaşĭ soluţie era, de a-

---

şită după noĭ, că străiniĭ, carĭ nu pot poseda fondurile rurale în natură, aŭ drept la valoarea lor. Cpr. în acest din urmă sens: Cas. rom. Bulet. 1897, p. 668 şi 1167; *Dreptul* din 1897, No. 42; din 1898, No. 13; Bulet. 1898, p. 19, 188 şi 604; *Dreptul* din 1904, No. 80 şi *Curierul judiciar* din acelaşĭ an, No. 84; C. Bucureştĭ şi Craiova, *Dreptul* din 1897, No. 20 şi *Curierul judiciar* din 1899, No. 7. Veḑĭ A. C. Şendrea, *Curs de Pr. civilă*, p. 401; G. P. Petrescu, *Dreptul* din 1893, No. 54 şi 55; Ionescu-Dolj, *Curierul judiciar* din 1899, No. 7.- -*Contrà*: C. Bucureştĭ, *Dreptul* din 1896, No. 47 şi din 1903, No. 19. D-niĭ Gr. Vulturescu (*Dreptul* din 1892, No. 30), precum şi d-l Valerian Ursian (*Dreptul* din 1893, No 7) recunosc că există o lacună şi cer împlinirea eĭ prin o lege specială.

(1) Cpr. Trib. Ilfov, *Curierul judiciar* din 1894, No. 28 şi *Dreptul* din acelaş an, No. 55.

(2) Cpr. Demolombe, XIII, 192; Laurent, *Principes*, VIII, 552.

semenea, pănă maĭ dăunădĭ, admisă în Anglia şi în Statele-Unite, unde de abia la 1873 s'a permis copiilor străinĭ să moştenească pe mama lor americană ([1]). Nu trebue, decĭ, să ne mirăm dacă legiuitorul nostru a luat în această privinţă mĕsurĭ cam aspre, voind astfel a rădica un zid de apărare contra străinilor, cari ne copleşesc pe fie-care dĭ. Ar fi însă de dorit ca, cu o oră maĭ 'nainte, o lege specială să reglementeze această materie, şi să facă ca străinul să poată măcar lua partea sa în banĭ din vîndarea fondurilor, care s'ar face la stăruinţa ministeruluĭ public saŭ altfel ([2]).

Se naşte acum întrebarea: ce trebue să înţelegem prin imobile rurale? Maĭ întăĭ, nu rĕmâne îndoială că este vorba în specie de orĭ-ce imobile în genere, adecă: atât de imobilele prin natura lor, cât şi de acele prin destinaţie saŭ obiectul la care se aplică (art. 462 C. civ.). Care imobile sunt însă urbane, şi care sunt rurale? Aceste din urmă nu pot să fie de cât imobilele situate în comunele rurale, fie chiar şi în *tîrguşoare,* fie acele imobile şi clădirĭ, precum: velniţe, cârciume, fabricĭ, etc. ([3]). **Sensul cuvintelor imobile rurale. Controversă.**

([1]) In Anglia, pănă la legea din 12 Maiŭ 1870, străiniĭ eraŭ incapabilĭ de a dobîndi saŭ de a transmite prin orĭ-ce mod avere nemişcătoare.—La noĭ, o scrisoare trimeasă la Poartă prin boerĭ, în anul 1774, dispune că: «aceĭ cari din pămîntenĭ de bună voea lor (însă în ţara turcească) se vor turci, *să n'aibă a moşteni nimica din averile părinţilor* (V. *Uricariul,* t. VI, p. 423). Vedĭ *suprà*, p. 328, nota 1, *in fine.*

([2]) Vedĭ expunerea de motive şi proiectul de lege depus în Senat de d-l Gr. Vulturescu, publicat în *Dreptul* din 1897, No. 7 şi 8. Acest proiect n'a maĭ venit în discuţie, ca maĭ toate proiectele din iniţiativă parlamentară.

([3]) Vedĭ art. 1 al protocol. final din Convenţia cu Austro-Ungaria de la 1875, unde se dice: «Prin cuvintele «*bunurĭ imobile rurale*» nu s'a înţeles a se exclude casele şi construcţiile de orĭ-ce fel stabilite pe imobilele rurale». Cpr. C. Bucureştĭ şi Trib. Ilfov, *Curierul judiciar* din 1903, No. 85 şi din 1904, No. 45; *Dreptul* din 1905, No. 17; Cas. rom., *Curierul judiciar* din 1905, No. 79. Vedĭ şi t. VIII a Coment. noastre, p. 559, nota 3; N. Luca, *Execut. silită asupra bunurilor nemişcătoare* (Bucur., 1905, operă precedată de prefaţa noastră), pag. 69.—Vedĭ însă N. Basilescu, care prin «imobile rurale» înţelege numaĭ moşiile şi pămînturile ţărăneştĭ. *Curierul judiciar* din 1902, No. 13 şi *Dreptul* din 1902, No. 39.

Bucurarea străinilor de drepturile civile. Art. 11 C. civ. Deoseb. între codul francez și codul nostru.

Venim acum la bucurarea de drepturile civile, așa cum se vede reglementată prin art. 11 din codul civil de la 1865. După codul italian (art. 3), toțī străiniĭ sunt admișĭ a se bucura în genere de drepturile civile ca și cetățeniĭ, ceea ce se vede propus și de Laurent în Ante-proiectul de revisuire (art. 50). Codul francez împarte străiniĭ în două categoriĭ: aceĭ cari aŭ dobîndit de la guvern autorisarea de a-șĭ stabili domiciliul în Franța și cari sunt asimilațĭ Francezilor (art. 13), și străiniĭ cari n'aŭ dobîndit această autorisare, și cari în puterea principiuluĭ reciprocitățeĭ, se bucură numaĭ de acele drepturĭ de care și Franceziĭ se bucură în țara lor, în temeiul tratatelor internaționale (art. 11 C. civ. fr.). La noĭ s'a suprimat, și cu drept cuvînt, această distincțiune, punêndu-se în principiŭ, ca și în codul italian, că străiniĭ se bucură, fără nicĭ-o deosebire, de toate drepturile civile de care se bucură și Româniĭ. Eĭ se bucură, de asemenea, de protecțiunea dată de legĭ atât persoanelor cât și averilor în genere (art. 11 Constit.). Va să dică, în privința drepturilor civile, străinul este la noĭ cu desăvîrșire asimilat indigenuluĭ.

C. Calimach.

Codul civil, în această privință, nu face de cât a reproduce codul Calimach, după care străiniĭ se împărtășiaŭ deobște de drepturile și îndatoririle *politiceștĭ* saŭ *civile*, ca și pămînteniĭ; ceea ce însemnează, că eĭ puteaŭ dobîndi avere prin neguțitoriĭ, prin tocmelĭ, darurĭ, etc.; puteaŭ cere drepturile lor prin judecată, și nu eraŭ lipsițĭ de cât de acele drepturĭ pentru a căror dobîndire era de trebuință ca să fie străinul în rîndul pămîntenilor, saŭ de o credință, precum se cerea la vecinica cumpărare de moșiĭ, la câștigarea de cinurĭ, etc. (art. 45); și este de notat că deosebirea credințeĭ religioase nu avea, în principiŭ, nicĭ-o înrîurire în privința drepturilor civile (art. 47 C. Calimach) (1).

Deoseb. între codul Calimach și acel austriac.

(1) Este de observat că codul Calimach se deosebește de-astădată de codul austriac; căcĭ, după acest din urmă cod (art. 33), străiniĭ pentru a se bucura în Austria de aceleașĭ drepturĭ ca și naționaliĭ, trebue să dovedească, la caz de îndoială, că și Austriaciĭ se bucură în țara acestor străinĭ de aceleașĭ drepturĭ ca și indigeniĭ. «*Auch müssen die Fremden, um gleiches Recht mit den Eingebornen zu geniessen, in zweifelhaften Fällen beweisen, dass der Staat, dem sie angehören,*

Codul actual este însă superior coduluĭ Calimach, pentru-că nu maĭ reproduce restricţiile admise de vechiul legiuitor al Moldoveĭ.

Drepturile civile de care se bucură străinii.

Prin eliminarea distincţiuneĭ admise de codul francez, legiuitorul nostru a curmat maĭ multe dificultăţĭ. Aşa, de exemplu: străiniĭ se pot căsători astădĭ în ţară, chiar cu o pămînteancă; pot exercita puterea părintească şi acea maritală; pe când, după art. 80 din codul Calimach, străinul nu se putea căsători în Moldova, până nu aducea cea de trebuinţă şi vrednică de credinţă dovadă cum că nu avea nicĭ-o legiuită oprire întru aceasta, şi până nu dădea chizeşie pentru siguranţa căsătorieĭ ([1]). Străiniĭ pot face comerţ ([2]), şi prin urmare, pot fi declaraţĭ în stare de faliment, fiind în această privinţă datorĭ a se supune legeĭ şi regul. din 1884 pentru înscrierea firmelor. Străiniĭ pot fi epitropĭ şi membri într'un consiliŭ de familie, de-oare-ce acest drept constitue un drept civil, iar nu un drept politic ([3]). Străiniĭ pot fi marturĭ în justiţie, saŭ într'un act

---

die hierländigen Staatsbürger in Rücksicht des Rechtes, wovon die Frage ist, ebenfalls wie die seinigen behandle». Vechia legiuire a Moldoveĭ nu reproduce decĭ principiul reciprocităţeĭ admis de legiuitorul austriac, ceea ce face că codul Calimach este, în această privinţă, superior modeluluĭ sĕŭ.

([1]) Vedĭ *suprà*, p. 197.

Dreptul nostru anterior.

([2]) Acest drept îl aveaŭ străiniĭ în ţara noastră încă din vechime. Vedĭ în *Uricariul*, t. II, p. 145 şi 149, două hrisoave de la Constantin şi Alexandru Mavrocordat din 1784 şi 1785, pentru ocrotirea neguţitorilor Armenĭ supuşĭ austrieceştĭ, «*cari cu silinţa şi ostenelele lor aduc adaos eparchioţilor şi înmulţire de folos, prin neguţitoria ce fac în acest pămînt*».—Vedĭ cu toate-acestea, *suprà*, p. 332, nota 1, hrisovul luĭ Ştefan Vodă cel tănăr, din 1526, care opreşte pe «*Armenĭ şi Jidovĭ de a face cupeţiĭ cu cârciume, mesernite şi pităriĭ, ca nu cum-va pe creştinĭ să spurce, cum datina lor ar fi*». După hrisovul menţionat, numaĭ Greciĭ aveaŭ voe să ţină cârciume, căsăpiĭ, etc.

Deoseb. între codul Calimach şi acel austriac.

([3]) Cpr. C. Nancy şi Trib. Montbéliard, *J. Clunet,* anul 1899, p. 602, 605.—După art. 260 din codul Calimach, supuşiĭ străinĭ nu puteaŭ fi epitropĭ. Este de observat că art. 192 corespundĕtor din codul austriac nu prevede nicĭ-o incapacitate în privinţa străinilor, ci numaĭ în privinţa femeilor, a persoanelor care aparţin unuĭ ordin religios, saŭ care locuesc în ţară străină. «*Auch Personen weiblichen Geschlechtes, Ordensgeistlichen, und Einwohnern fremder Staaten, soll in der Regel keine Vormundschaft aufgetragen werden*».

al stăreĭ civile (art. 24); eĭ pot fi puşĭ sub un consiliŭ judiciar; pot dobîndi şi transmite prin moştenire *ab intestat*, prin testamente, donaţiunĭ şi alte modurĭ, orĭ-ce soiŭ de avere, afară de fondurĭ rurale. (Vedĭ *suprà*, explic. art. 7 Const.).

Dobîndirea unuĭ domiciliŭ din partea străinilor.

Străiniĭ, bucurându-se la noĭ de toate drepturile civile, pot să dobîndească un domiciliŭ real în România, şi chiar legea din 1864 şi acea din 1881 asupra străinilor presupun acest drept (1).

Statutul personal al străinilor.

Străinul însă, prin dobîndirea unuĭ domiciliŭ în România, nu va fi supus, în cât priveşte statutul personal, legilor române, ci îşĭ va păstra statutul sĕŭ naţional; căcĭ statutul personal nu maĭ atârnă astădĭ de domiciliul, ci de naţionalitatea persoanelor. (Vedĭ *suprà*, pag. 146 urm). Numaĭ persoanele care nu aŭ nicĭ-o naţionalitate, precum sunt Evreiĭ, vor fi supuse statutuluĭ domiciliuluĭ, în specie, legilor române. (V. *suprà*, p. 145 şi 324).

Dreptul străinilor de a fi expertĭ, arbitri, etc.

Străiniĭ, fie chiar şi Evreiĭ, pot fi numiţĭ experţĭ şi arbitri, de oare-ce funcţiunea arbitrilor voluntarĭ nu poate fi considerată ca o delegaţie a putereĭ publice, ci numaĭ ca un mandat. Art. 341 din noua Pr. civ. este formal în această privinţă (2).

Dreptul nostru anterior.

(1) Vechile noastre aşedăminte dovedesc că străiniĭ de orĭ-ce religie, *afară de Turcĭ*, aŭ avut în totdeauna libertatea de a se stabili în ţară. (Vedĭ Regul. Org. al Moldoveĭ, art. 99, cap. III, S-a 4).—In cât priveşte oprirea Turcilor, vedĭ cele patru capitulaţiĭ încheiate între Poartă şi Domniĭ românĭ, arătate *suprà*, p. 327, nota 3.

Dreptul străinilor de a se aşeza în Dobrogea şi în comunele rurale.

In privinţa Dobrogeĭ însă, legea din 9 Martie 1880 (art. 9) opreşte pe străinĭ de a-şĭ statornici domiciliul în aceasta provincie, fără autorisarea administraţiuneĭ. Pentru comunele rurale se cere, de asemenea, autorisarea consiliuluĭ comunal (art. 5 L. p. organ. comunelor rurale din 1 Maiŭ 1904). După art. 20 din legea de la 16 April 1903 (v. *Ann. de législ. étrangère*, 1903, p. 739 urm.), străiniĭ cari voesc a se stabili pe teritoriul Republiceĭ Venezuela, trebue să dovedească statutul lor personal şi să producă un certificat de bună purtare de la autorităţile ultimuluĭ lor domiciliŭ.

(2) Aceeaşĭ soluţie era admisă şi sub proced. veche. Vedĭ Cas. rom. Bulet. S-a II, 1878, p. 25. Cpr. Laurent, *Dr. intern.*, III, 348; Massé, *Dr. comm.*, I, 505. Ofisul domnesc din 1844 (*Colecţia*, p. 542) lămureşte însă că supuşiĭ protecţiilor străine nu pot fi însărcinaţĭ a fi hotarnicĭ şi arbitri.

Străinii nu puteaŭ însă, sub vechiul cod de comerţ, să fie *judecătorĭ aleşĭ* (arbitri siliţĭ) în materie de tovărăşie, pentru-că arbitriĭ, în asemenea materiĭ, eraŭ adevăraţĭ magistraţĭ vremelnicĭ, cari nu dobîndiaŭ puterea şi misiunea lor de la părţĭ, ci de la lege (art. 50—63 C. com. vechiŭ) (1). Arbitri siliţĭ. Codul vechiŭ comercial.

Străinii pot fi adoptaţĭ şi pot adopta în România, dacă legea lor personală admite adopţiunea (2). Adopţiune.

Străinul, debitor nefericit şi de bună credinţă, este admis la beneficiul cesiuneĭ bunurilor (art. 1125 C. civ.), de-oare-ce, la noĭ, nu s'a reprodus art. 905 din procedura franceză. Străinul, putênd să devină proprietar în România de fondurĭ urbane, poate, ca posesor a unor asemenea imobile, să invoace disposiţiile din legile române relative la acţiunile posesoriĭ, la usucapiunea saŭ prescripţia achisitivă, fie de 30 de anĭ (art. 1890 şi urm.), fie de 10 saŭ 20 de anĭ (art. 1895 urm.) (3). El poate, de asemenea, ca proprietar de fondurĭ urbane, să invoace disposiţiile din legile noastre relative la dobîndirea saŭ stingerea servituţilor, putênd să se prevaleze, în privinţa mobililor sale, de art. 1909 C. civ., şi putênd, în fine, să invoace beneficiul tuturor legilor române, care intră în statutul real şi care aŭ de obiect garantarea bunurilor în genere. (Art. 11 Constit.). Cesiunea bunurilor; dreptul de a dobîndi imobile urbane, etc.

Străinul, putênd în principiŭ să fie proprietar, se bucură de proprietatea literară şi industrială (4), de dreptul de a poseda mărcĭ de fabrică şi de comerciŭ (art. 10 L. din 15 April 1879). El se foloseşte exclusiv de invenţiile sale, în basa art. 1 din legea asupra brevetelor de invenţiune, promulgată în *Monitorul oficial* din 17 Ianuar 1906, No. 229. Proprietatea literară, industrială, etc.

---

(1) Cpr. Laurent, *op. cit.*, III, 348; Massé, *Dr. commer.*, I, 505.

(2) In Franţa, chestiunea este controversată. Vedĭ Aubry et Rau, I, § 78, p. 515, nota 61 (ed. a 5-a).

(3) Aubry et Rau, I, § 78, p. 507, text şi nota 39 (ed. a 5-a).— Străinul va putea invoca în România şi prescripţia ca mijloc de stingere a obligaţiilor sale. Aubry et Rau, I, § 78, pag. 514. Vedĭ *suprà*, p. 124 urm., nota 2.

(4) Cpr. Aubry et Rau, I, § 78, p. 502 (ed. a 5-a).—Străinii chiar nedomiciliaţĭ în ţară, cari aŭ editat în străinătate opere literare saŭ artistice aŭ în ţara noastră o proprietate exclusivă, pe care nimenĭ nu o poate viola; aceasta însă nu în virtutea uneĭ convenţiĭ internaţionale, care nu există, ci in basa principiuluĭ reciprocităţeĭ, consacrat prin art. 11 din legea preseĭ (13

Libertatea individuală, de conştiinţă; libertatea preseĭ, etc.

După art. 11 al Constit., care nu face de cât a reproduce art. 128 din Constituţia belgiană, străinii se bucură la noĭ nu numaĭ de protecţiunea conferită de legĭ bunurilor, dar şi persoanelor în genere. Aşa, de exemplu: străinii, ca şi Românii, sunt garantaţĭ în libertatea lor individuală (art. 13 Constit. şi 99 Cod pen.) (1); eĭ se bucură de disposiţiile art. 14, 15 şi 19 din Constituţie, avênd libertatea de conştiinţă cea maĭ absolută, fiind liberĭ de a-şĭ exercita cultul religiuneĭ lor. (Art. 21 Constit. şi 209 Cod. pen.). Eĭ aŭ dreptul de a-şĭ publica şi comunica ideile şi opiniunile lor prin graiŭ, prin scris şi prin presă (art. 24 Constit.); eĭ aŭ dreptul de întrunire, de asociaţie şi de petiţie (art. 26—28 Constit.), bucurându-se întocmaĭ ca şi Românii de secretul scrisorilor şi a telegramelor (art. 25 Constit., 156 C. pen. şi art. 127 L. telegrafo-poştală din 1 Marte 1900). Eĭ pot recurge la justiţia ţăreĭ (art. 54 Pr. civ., 14 C. civ.), etc. Străinul nu maĭ este decĭ astădĭ, în societăţile moderne, un duşman *(hostis)*, după cum era considerat de legea celor 12 table, ci maĭ mult un *frate*.

Dreptul de a fi advocat, de a ţine cârciume în com. rurale, etc.

Străinii nu pot însă fi advocaţĭ (art. 1 legea din 1864) (2), nicĭ cârciumarĭ în comunele rurale (art. 8 L. licenţilor din 1873), disposiţie care nu s'a pus în aplicare de cât la 1

April 1862), sub condiţia însă de a face depositul prescris de art. 9 din această lege, modificat prin legea din 13 April 1885, care şi ea, la rîndul eĭ, a fost modificată prin legea din 23 Marte 1904. Cpr. Trib. Ilfov, *C. judiciar*, din 1906, No. 11. V. şi art. 339 urm. din codul penal, după care contrafacerea este un delict şi se pedepseşte ca atare. În cât priveşte elementele acestuĭ delict, care sunt în numĕr de două: faptul material de a edita, grava saŭ vinde exemplare contrafăcute a uneĭ opere literare, artistice, ştiinţifice, etc. şi intenţia frauduloasă a agentuluĭ. Vedĭ Trib. Ilfov, *Curierul judiciar* din 1901, No. 41.

(1) Soluţie identică în Japonia. V. *J. Clunet*, 1905, p. 1217 urm.

(2) Cpr. Cas. rom. *Curierul judiciar* din 1903, No. 79. Vedĭ în Codul judiciar pentru tribunalele din Moldova (*Colecţia*, p. 237), circul. Minist. dreptăţeĭ din 1834, prin care se opreşte pe supuşiĭ străinĭ de a figura ca vechilĭ din partea pămîntenilor, sub cuvînt că «aceĭ vechilĭ nu puţină zăticnire pricinuesc în marşa proceselor prin călcarea şi neîndeplinirea din partea lor a formelor, dar nu maĭ puţin şi viclenesc interesele părţilor încredinţătoare, alergând apoĭ la proteguitoarele lor Consulate, spre a scăpa de responsabilitatea aceea ce legile chiamă asupra unor aşa fapte». După anaforaua Minist. dreptăţeĭ din

Ianuar 1882. Străinii chiar înpămînteniţi nu pot să fie Mitropoliţi, nici episcopi eparhioţi. (V. *suprà*, p. 322).

Instrucţia primară.

După art. 31 din legea veche asupra instrucţiunei din 5 Decembre 1864, străinii eraŭ datori să trimeată pe copiii lor la şcoală ca şi Românii, chiar dacă în ţara lor instrucţiunea n'ar fi fost obligatorie, pentru-că datoria de creştere şi de educaţiune este de ordine publică şi interesează conservarea şi perfecţionarea societăţei ([1]). După legea actuală (art. 1 L. din 1 Sept. 1893 şi din 30 April 1896), învăţămîntul primar este gratuit şi obligator *numaĭ pentru Românĭ.* (V. şi art. 1 L. din 28 August 1901). Străinii, afară de aceĭ din Dobrogea, plătesc o taxă şcolară. Legea veche era deci superioară şi, din acest punct de vedere, am făcut un pas înapoĭ.

Recrutarea armateĭ.

După legea pentru recrutarea armateĭ din 5 Marte 1876 şi Regul. din 10 Iunie 1900, toţĭ locuitoriĭ ţăreĭ (prin urmare şi Evreiĭ), afară de aceĭ cari probează că se bucură de o protecţie străină, datoresc personal serviciul militar ([2]).

Isgonirea străinilor din ţară.

Străiniĭ, cari ar fi declaraţĭ vagabonḑĭ printr'o hotărîre judecătorească, pot fi isgoniţĭ din ţară (art. 220 C. pen.) ([3]).

1843, April în 26, sub No. 2339, aprobată de Domn (v. *Colecţia*, I, p. 484), supuşiĭ străinĭ se puteaŭ înfăţişa în procesele străinilor cu vechilimele întărite numaĭ de Consulatele respective.

([1]) Art. 54 din Regul. organic al Moldoveĭ (cap. III, anexa lit. P) prevede că în şcolile publice ale pămîntuluĭ vor fi primiţĭ şi copiiĭ Evreilor, cu îndatorirea însă de a-şĭ lua forma portuluĭ celorlalţĭ şcolarĭ, fără nicĭ-o deosebire.

([2]) In cât priveşte pe aceĭ cari se consideră ca supuşĭ străinĭ, veḑĭ art. 2 din Regul. asupra legeĭ p. recrutarea armateĭ din 10 Iunie 1900.—Evreiĭ, afară de rabinĭ în vremea funcţiuneĭ lor, eraŭ supuşi, în Moldova, la recrutaţie de-o potrivă cu celelalte clase pămîntene, în puterea legeĭ votată de Divanul obştesc la 8 April 1852, întărită prin ofisul domnesc No. 37, şi în puterea anaforaleĭ aceluiaşĭ Divan din 25 Iulie 1853, încuviinţată de Domn. (V. *Manualul administrativ al Moldoveĭ*, t. I, p. 590, No. 460).

([3]) Dreptul de a isgoni din ţară pe un vagabond de naţionalitate străină aparţine potereĭ administrative, iar nu aceleĭ judecătoreştĭ. C. Galaţĭ şi Cas. rom. *Dreptul* din 1897, No. 78 şi din 1898, No. 10; Bulet. 1897, p. 1500. Maĭ veḑĭ încă Cas. rom. *Dreptul* din 1892, No. 69 şi Bulet. 1892, p. 924 (motive).

L. din 7 April 1881. Maĭ mult încă, străinul care, în timpul şedereĭ sale în ţară, va compromite siguranţa publică, tulburând linişteа obştească, va putea fi isgonit din ţară, după o decisie a Consiliuluĭ de miniştri. Dacă în urma expulsăreĭ sale, acest străin s'ar reîntoarce în ţară, el va putea fi condamnat la închisoare, şi după expirarea pedepseĭ, va fi din noŭ condus peste graniţă prin forţa publică. (Legea asupra străinilor din 7 April 1881) (1).

Regul. din 31 Octombre 1881. Orĭ-ce străin, care nu are nicĭ domiciliŭ, nicĭ reşedinţă cunoscută în ţară, este dator să aibă o cartă de liberă petrecere de la autorităţile administrative saŭ poliţieneşti, pe timpul cât voeşte a sta în ţară (2). (Regul. din 31 Octombre 1881).

L. din 15 Fevr. 1894, modificătoare a unor dispo-siţiĭ din codul penal. Statul are dreptul de represiune asupra străinilor, în privinţa infracţiunilor comise pe teritoriul sĕŭ, saŭ pe o navă română (art. 3 C. pen. modificat prin legea din 15 Fevr. 1894). După această din urmă lege, care maĭ modifică încă art. 4 şi 5 din codul penal, Românul poate, în principiŭ, fi urmărit pentru faptele penale săvîrşite în afară de teritoriul Românieĭ, şi pedepsite după codul nostru, dacă aceste fapte sunt pedepsite şi după legea ţăreĭ unde aŭ fost comise, şi dacă inculpatul n'a fost în mod definitiv judecat în străinătate. In caz de deosebire între pedepsele prevĕdute de legislaţia ţăreĭ unde faptul a fost comis şi acele prevĕdute de codul nostru, se va aplica pedeapsa cea maĭ

(1) Româniĭ din alte State, fiind consideraţĭ ca străinĭ, cât timp nu li s'a recunoscut calitatea lor, conform art. 9 din Constit., pot fi isgoniţĭ din ţară, dacă tulbură liniştea publică. S'a decis însă că această soluţie nu se aplică Evreilor născuţĭ în ţară, nesupuşĭ uneĭ protecţiĭ străine. C. Bucureştĭ, *Dreptul* din 1903, No. 29; *Curierul judiciar* din 1903, No. 39 şi N. Mandrea (Iunius), *Curierul judiciar*, *loco cit.* şi din 1902, No. 52, p. 426. Această soluţie este, după părerea noastră inadmisibilă. Cpr. în acest din urmă sens, C. G. Dissescu, *Dreptul* din 1902, No. 53 şi maĭ ales No. 56. Vedĭ şi Alex. Degré. *Dreptul* din 1893, No. 8; Cas. rom. Bulet. 1888, p. 57.

(2) V. în *Manualul administrativ al Moldoveĭ*, t. II, p. 165, jurnalul sfatuluĭ administrativ din 1832, care pune îndatorire tuturor străinilor ce ar intra în lăuntrul principatuluĭ, *măcar de la orĭ-ce loc*, de a se mildui cu paşpoartele lor la poliţia locală, unde se vor visita după formă.

uşoară (art. 4 C. pen.). Aceasta nu este de cât aplicarea principiuluĭ înscris în art. 2 C. pen., după care, pentru motive de umanitate, se aplică inculpatuluĭ pedeapsa cea maĭ uşoară (Veḑĭ *suprà*, p. 83).

Nicĭ-o urmărire nu se va putea face pentru faptele săvîrşite de Românĭ în afară de teritoriul Românieĭ, de cât după întoarcerea voluntară a Românuluĭ în ţară, saŭ după obţinerea extrădăreĭ luĭ. Acţiunea publică nu se va putea însă prescrie în acest caz, de cât printr'un termen îndoit de acel ordinar (art. 4 § ultim C. pen.).

Extradarea Românuluĭ care ar fi comis o faptă penală în străinătate, saŭ care s'ar fi refugiat acolo în urma unuĭ fapt delictuos comis în ţară, nu poate fi cerută şi dobîndită de cât în basa uneĭ convenţiĭ internaţionale (1), saŭ a principiuluĭ reciprocităţeĭ. Cât pentru extradarea refugiaţilor politicĭ, ea este oprită de Constituţie (art. 30) (2). Extradare.

Din cele maĭ sus expuse resultă, că străiniĭ aşezaţĭ saŭ numaĭ trecătorĭ în România, sunt supuşĭ tuturor legilor poliţieneştĭ şi de ordine publică internaţională (3). Eĭ sunt, de asemenea, supuşĭ legilor care statornicesc plata de contribuţiĭ către Stat, comună, judeţ, precum sunt: legea Legile de poliţie şi de ordine publică, legĭ fiscale. etc.

(1) In cât priveşte convenţiile saŭ aranjamentele ce avem actualmente în această privinţă cu ţările străine, veḑĭ t. VII a Coment. noastre, p. 469 şi S. Scriban, *Conv. de extradare ale Românieĭ* (Bucureştĭ, 1901), iar în privinţa convenţiilor maĭ vechĭ, veḑĭ t. VII al citatelor Comentariĭ, p. 469, nota 2. — In urma unuĭ aranjament de curênd încheiat între guvernul fr. şi acel român, atentatul la pudoare îndeplinit saŭ cercat cu violenţă poate în viitor, pe lângă celelalte fapte (falş în acte publice, private şi comerciale, furt, înşălăciune, abus de încredere şi bancrută frauduloasă), să dea şi el loc la extradare, în privinţa raporturilor dintre cele două State. Veḑĭ *J. Clunet*, anul 1905, p. 504 şi *C. judiciar* din 1905, No. 77, p. 616.

(2) Art. 7 din legea asupra străinilor (7 April 1881) dispune că nu se consideră ca delict politic atentatul comis în contra persoaneĭ Capuluĭ unuĭ Stat străin, saŭ în contra membrilor familieĭ sale, când acest atentat constitue faptul de o sinucidere, asasinat saŭ otrăvire.—In cât priveşte chestiunea de a se şti ce trebue înţeles prin delicte politice, veḑĭ t. VII a Coment. noastre, p. 470, nota 1. L. din 7 April 1881. Art. 7. Delicte politice.

(3) Veḑĭ *suprà*, p. 148, nota 1 şi 155 urm. Eĭ sunt, de asemenea, supuşĭ legilor privitoare la actele stăreĭ civile (art. 1 şi 2

timbruluĭ, legea patentelor, legea pentru căile de comunicaţie, legea pentru impositul fonciar, legea pentru înfiinţarea dreptuluĭ de licenţă asupra bĕuturilor spirtoase ([1]), etc.

Regul. din 2 Ianuar 1865 şi art. 10 Regul. din 3 Decemb. 1866), şi legilor care determină forma exterioară a actelor (art. 2 C. civ.), etc.

Dreptul vechiŭ în privinţa biruluĭ ce plăteaŭ străiniĭ.

(1) Veḑĭ în *Uricariul*, t. IV, pag. I, hrisovul luĭ Const. Mihail Cehan Racoviţă Voevod din 1752, pentru aşezarea biruluĭ ţăreĭ pe străinĭ, unde se prevĕd următoarele: «Toţĭ oameniĭ înstrăinaţĭ saŭ străinĭ, ce vor veni la aşezarea şi mila acestuĭ Testament, până în şase lunĭ să aibă odihnă nesupăraţĭ de bir, şi care d'intr'aceĭ oamenĭ ar fi lipsit cu pricină de vecinătate, să n'aibă supărare de către stăpâniĭ lor, şi după plinirea soroculuĭ cu această tocmală să între în bir; 15 leĭ să dea omul fruntaşul într'un an, căruia să'ĭ fie socotit birul pe 6 boĭ, şi 10 leĭ să dea cel ce va fi cu 4 boĭ, şi 5 leĭ cel cu 2 boĭ, şi 2 leĭ să dea cel ce nu va avea nimic.... şi aceştĭ banĭ să'ĭ dea pe patru sferturĭ într'un an, adecă: pe treĭ lunĭ un sfert, şi vorniciĭ şi vatamaniĭ satelor să fie scutiţĭ, şi eĭ să strîngă baniĭ, şi să'ĭ dea la zapciul ce va fi rînduit, . . . etc.». «Eŭ nu cred, ḑice Dim. Cantemir, fostul Domn al Moldoveĭ, în «Descrierea Moldoveĭ (cap. XIV)», că maĭ este altă ţară de potriva Moldoveĭ, întru care să se afle locuind aşa multe felurĭ de noroade; căcĭ osebit de Moldovenĭ, aĭ căror moşĭ s'aŭ întors din Marmoroş, maĭ locuesc întru dênsa Grecĭ, Albanezĭ, Sêrbĭ, Bulgarĭ, Leşĭ, Kazacĭ, Ruşĭ, Ungurĭ, Nemţĭ, Armenĭ, Evreĭ şi Ţiganiĭ ceĭ plodoşĭ. . . . Iar Armeniĭ sunt supuşĭ ca şi ceilalţĭ neguţitorĭ şi tîrgoveţĭ, ce sunt prin oraşele Moldoveĭ; şi *plătesc asemenea bir la Domnie*, şi bisericele lor sunt ca şi ale papistaşilor... Evreiĭ încă sunt supuşĭ, şi *plătesc pe an maĭ mare bir de cât cel de obşte*, şi cu alta nu se îndeletnicesc, de cât numaĭ cu neguţitoria şi cu cărciumăritul... etc.». Veḑĭ în *Manualul administrativ al Moldoveĭ*, t. II, p. 41 şi urm. disposiţiile relative la dările ce plăteaŭ Evreiĭ în Moldova. Evreiĭ şi Otomaniĭ cari se botezaŭ eraŭ însă scutiţĭ de bir, iar fiĭ lor nu intraŭ în această categorie. Veḑĭ în această privinţă, în *Manualul administrativ* (t. II, p. 37 şi 38), referatul vestereĭ şi încheierea sfatuluĭ administrativ din 1834.—Veḑĭ şi Regul. organic, cap. III, S-a 3, art. 5, care tratează despre veniturile de la viile străinilor, şi care desfiinţează taxa vădrărituluĭ, plătită până atuncĭ de străiniĭ proprietarĭ de viĭ, înlocuind-o prin 10 leĭ vechĭ pe an de fie-care pogon.—După Regul. organic al Moldoveĭ, străiniĭ nevoeşĭ puteaŭ să primească ajutor de la casa cutieĭ milelor, însă pămînteniĭ eraŭ totdeauna preferaţĭ străinilor (anexa lit. F, art. 48).

Despre competenţa tribunalelor române în ceea ce priveşte contestaţiile dintre Românĭ şi străinĭ.

Art. 13.—Străinul, chiar când nu ar avea reşedinţa sa în România, va putea fi tras înaintea tribunalelor române pentru îndeplinirea obligaţiunilor contractate de dînsul în România, saŭ în ţară străină cu un Român (¹). (Art. 11, 14, 1773, 1789 C. civ. Art. 5 C. pen. Art. 54, 58, 59, 75, 76, 374 Pr. civ. Art. 14 C. fr.)

Art. 14.—Românul va putea fi tras înaintea unuĭ tribunal român pentru obligaţiunile contractate de el în ţară străină (²), chiar cu un străin. (Art. 13 C. civ. Art. 4, 5 C. pen. Art. 15 C. fr.)

Disposiţia art. 13 din codul civil este excepţională. Iată cum uniĭ justifică această excepţie: Legea trebue să fie favorabilă naţionalilor; de aceea acest text dispune că tribunalele române sunt competente de a judeca contestaţiile dintre Românĭ şi străinĭ, fie contractul făcut în ţară, fie în străinătate; şi aceasta prin derogare de la regula generală «*actor sequitur forum rei*», inscrisă în art. 58 Pr. civ. In adevĕr, creanţa ce un Român ar fi avut contra unuĭ străin ar fi fost aproape ilusorie, dacă Românul ar fi fost silit să acţioneze pe străin la domiciliul sĕŭ, conform dreptuluĭ comun (³).

Aceasta lasă însă a se presupune că părţile n'aŭ derogat de la art. 13, căcĭ facultatea conferită de acest text Românuluĭ, făcênd parte din dreptul privat, părţile pot să **Derogarea de la art. 13.**

(¹) Art. 13 este abrogat în Belgia prin legea din 25 Marte 1876 (cpr. Thiry, I, 96, p. 99) şi el n'a maĭ fost reprodus în codul italian; de unde resultă că regula edictată de acest text nu este admisă nicĭ în Belgia, nicĭ în Italia, ea fiind contrară principiuluĭ că nimenĭ nu poate fi sustras de la judecătoriĭ sĕĭ fireştĭ. Veḑĭ în privinţa Italieĭ, Cas. Palermo, Sirey, 95. 4. 21; F. Herman, *C. civ. annoté*, *Supplément*, art. 14, No. 6; T. Huc, I, 278, p. 279. Veḑĭ şi C. Genua, D. P. 98. 2. 36. **Dreptul străin în privinţa art. 13.**

(²) Şi *a fortiori*, în România. Cpr. Berriat St. Prix, *Notes élément. sur le C. civil*, I, 156, *in fine;* Mourlon, I, 119 bis.

(³) Cu-toate-acestea, disposiţia art. 13 este criticată de majoritatea autorilor ca exorbitantă şi ca fiind de natură a provoca mĕsurĭ de reciprocitate în prejudiciul Românilor. Cpr. Fœlix-Demangeat, *op. cit.*, I, 169, p. 348; Surville et Arthuys, *op. cit.*, 402, p. 449 (ed. a 3-a); Pillet, *Principes de droit international*, 98, p. 231; Weiss, *Tr. th. et pratique de dr. international privé*, V, p. 57 urm. Veḑĭ şi expunerea de motive a unuĭ proiect de lege presentat de mult Camerelor franceze pentru abrogarea art. 13, *J. Clunet*, anul 1890, p. 772. **Critica art. 13.**

renunțe la dînsa, atât în mod expres cât și în mod tacit, și judecătorii fondului apreciază în mod suveran faptele și împrejurările din care resultă asemenea renunțare ([1]).

Faptele care lasă a se presupune o renunțare la art. 13.

Astfel, faptul creditorului român de a fi acționat pe debitorul străin înaintea tribunalelor străine, va lăsa cele de mai multe ori a se înțelege că el a renunțat a mai introduce aceeași acțiune înaintea tribunalelor române ([2]).

Declinarea competenței trib. române din partea străinului.

Străinul care, în urma unei renunțări exprese saŭ tacite din partea Românului, s'ar vedea acționat înaintea tribunalelor române, va putea declina competența acestor tribunale, însă în specie, fiind vorba de o incompetență *ratione personæ*, acest declinator va fi propus *in limine litis*, înainte de ori-ce apărare asupra fondului (art. 108 Pr. civ.) ([3]).

Acțiunile privitoare la starea civilă a persoanelor.

Tribunalele române sunt competente, dacă reclamantul n'a renunțat la beneficiul art. 13, nu numai în privința acțiunilor personale relative la interese bănești, dar chiar și la acele privitoare la starea civilă a persoanelor, precum ar fi, de exemplu: o acțiune în anularea unei căsătorii, o acțiune în divorț, o acțiune în interdicție, etc. Scopul art. 13 fiind, în adevĕr, de a sustrage pe naționali de la justiția străină, puțin importă interesul care este în joc ([4]).

([1]) C. Bucureștĭ, *Dreptul* din 1890, No. 6; Cas. fr. Sirey, 1900. 1. p. 355, 356 (două decisiĭ); *J. Clunet*, 1896, p. 840; D. P. 97. 1. 12 și 380; Baudry et Fourcade, I, 659 urm.; Demolombe, I, 251; T. Huc, I, 280; Weiss, *op. cit.*, V, p. 217 urm.; Aubry et Rau, VIII, p. 142; Beudant, I, 91, p. 157; Despagnet, *op. cit.*, 178, p. 372; Pillet, *Pr. de dr. international privé*, No. 98, p. 231; Bonfils, *Compétence des trib. fr. à l'égard des étrangers*, 83; Massé, *Dr. commer.*, I, 691; F. Herman, *op. cit.*, *Supplément*, I, art. 14, No. 85 urm.; Neagu, I, p. 125, No. 35 urm. Vedĭ *suprà*, p. 231.—*Contrà:* Delzers, *Cours de procéd. civile*, II, p. 131 (citat de Weiss).

([2]) Cpr. Baudry et Fourcade, I, 661 și autoritățile citate de acești autorĭ. — Vedĭ însă C. Craiova, *Dreptul* din 1897, No. 47.—S'a decis însă că procesul ar putea să fie adus din noŭ înaintea tribunalelor române, dacă înaintea instanțelor străine nu s'a luat conclusiĭ în fond. Cpr. C. Douai, D. P. 48. 2. 187.

([3]) Baudry et Fourcade, I, 662; Despagnet, *loco cit.*; Neagu, I, p. 126, No. 45; C. Paris, Sirey, 66. 2. 147; D. P. 67. 2. 21; Cas. rom. Bulet. S-a I, 1880, p. 114.

([4]) Cpr. Baudry et Fourcade, I, 648 bis; Beudant, *op. cit.*, 1, 89; Weiss, *op. cit.*, V, p. 207; Neagu, I, pag. 123, No. 9; Demo-

Nu numaĭ debitoriĭ străinĭ, dar şi moştenitoriĭ lor, pot fi chemaţĭ de creditoriĭ românĭ saŭ de moştenitoriĭ acestora, înaintea tribunalelor române; căcĭ moştenitoriĭ moştenesc toate drepturile şi îndatoririle autorilor lor [1]. Aplic. art. 13. moştenitorilor debitoruluĭ străin.

Din faptul că art. 13 nu vorbeşte de cât de obligaţiile *contractate* de străinĭ, n'ar trebui să deducem că această regulă este mărginită la casurile în care obligaţia străinuluĭ a luat naştere numaĭ dintr'un contract; căcĭ ea trebue să se aplice şi atuncĭ când Românul reclamant a devenit creditorul unuĭ străin în puterea unuĭ quasi-contract, delict, quasi-delict, saŭ lege. Art. 13 vorbeşte numaĭ de contracte, pentru-că aceasta este ipoteza care se întâmplă cele maĭ dese-orĭ [2]. Aplic. art. 13 oblig. isvorite din quasi-contracte, delicte, quasi-delicte, etc.

Dar dacă raportul juridic n'a avut loc direct între Românĭ şi străinĭ, ci între străinĭ, şi dacă Românul a devenit creditorul străinuluĭ într'un mod indirect, de exemplu: în puterea uneĭ cesiunĭ de creanţă, atuncĭ străinul poate, cel Casul când Românul ar fi devenit creditor al străinuluĭ în basa uneĭ cesiunĭ de creanţă. Controversă.

---

lombe, I, 250; Aubry et Rau, VIII, § 748 bis, p. 137; Despagnet, *op. cit.*, 178, p. 373 (ed. a 3-a); Cas. fr. şi C. Montpellier, *J. Clunet*, anul 1898, pag. 334 şi anul 1900, p. 955; C. Bucureştĭ, *Dreptul* din 1904, No. 28.

(1) Aubry et Rau, *loco cit.*, pag. 140, nota 17, *in fine;* Répert. Dalloz, *Droit civil*, 280.

(2) Baudry et Fourcade, *op. cit.*, I, 647; T. Huc, I, 279; Demolombe, I, 250; Aubry et Rau, VIII, § 748 bis, p. 137, text şi nota 5; Despagnet, 178, p. 373; Surville et Arthuys, 398, p. 437; Weiss, *Tr. élément. de dr. international privé*, p. 745 (ed. a 2-a) şi *Tr. th. et pratique de dr. international*, V, pag. 201 urm.; Neagu, I, p. 122, No. 2; Massé, *Dr. comm.*, I, 686; Massé-Vergé, I, § 62, pag. 83, nota 3; Marcadé, I, 139; Demante, I, 29 bis II; Fœlix-Demangeat, I, 175, pag. 359; C. Focşanĭ, *Dreptul* din 1881, No. 6; Trib. Ilfov, *Dreptul* din 1902, No. 84; Trib. Paris, şi C. Rouen, *J. Clunet*, anul 1897, p. 124 şi 523.—*Contrà :* C. Paris, Répert. Dalloz, v° *Droit civil*, 138.

Tribunalele române nu aŭ însă această competenţă excepţională de cât în privinţa acţiunilor personale imobiliare; cât pentru acţiunile reale, ele se vor judeca după dreptul comun de tribunalul situaţieĭ imobiluluĭ *(forum rei sitæ)*, conform regulelor generale (art. 59 Pr. civ.). Prin urmare, tribunalele române n'ar fi competente în privinţa acestor acţiunĭ de cât atuncĭ când bunurile ar fi situate în România. Cpr. T. Huc, I, 279; Surville et Arthuys, *op. cit.*, 398, pag. 436; Marcadé, I, 139; Baudry et Fourcade, I, 657; Neagu, I, pag. 122, No. 7; Nacu, I, pag. 158, No. 136; Cas. rom. Bulet. S-a II civilă, anul 1864, pag. 353. Acţiunile reale. Aplicarea dreptuluĭ comun. Art. 59 Pr. civ.

puţin după un sistem, să decline competenţa tribunalelor române; pentru-că posiţia sa n'ar putea fi agravată printr'un fapt independent de voinţa sa, pe care el n'a putut să-l prevadă ([1]).

Cambiĭ subscrise în folosul unuĭ străin.

Doctrina face însă excepţie de la acest principiŭ în privinţa cambiilor subscrise în folosul unuĭ străin care, la scadenţă, s'ar afla în mâna unuĭ Român; căcĭ, în asemenea caz, subscriitorul cambieĭ, transmisibilă din mână în mână prin gir (art. 277 C. com.), este direct obligat faţă de cel de al treilea care, la scadenţă, ar avea cambia în posesiunea sa ([2]).

Invocarea art. 13 de aceĭ deveniţĭ Românĭ prin înpămîntenire. Controversă.

Beneficiul art. 13 poate fi invocat nu numaĭ de Românii de origină, dar şi de aceĭ cari ar fi devenit Românĭ prin înpămîntenire saŭ prin alte modurĭ, chiar dacă aceştĭ Românĭ nu-şĭ ar avea domiciliul lor în ţară ([3]), şi chiar dacă obligaţia a căreĭ executare se cere ar fi anterioară dobîndireĭ calităţeĭ de Român; căcĭ, fiind vorba în specie de o chestie de competenţă, ştim că principiul neretroactivităţeĭ nu se aplică la legile de procedură ([4]). (V. *suprà*, p. 86).

Aplic. art. 13 la Evreĭ.

Curtea de casaţie a mers şi maĭ departe, aplicând art. 13 din codul civil şi Evreilor aşa ḑişĭ *pămîntenĭ*, adecă: născuţĭ în ţară, cari n'ar fi fost supuşĭ uneĭ protecţiĭ străine ([5]), soluţie pe care uniĭ o cred inadmisibilă, pentru-că Evreiĭ pretinşĭ pămîntenĭ sunt străinĭ cât timp n'aŭ fost înpămînteniţĭ; şi 2° pentru-că disposiţia art. 13 din codul

---

([1]) Massé, *Dr. comm.*, I, 688; Aubry et Rau, VIII, § 648 bis, p. 139, text şi nota 16; Demolombe, I, 250; Bodin, *Revue pratique*, t. V, anul 1858, p. 155.—*Contrà:* Surville et Arthuys, *op. cit.*, 398, p. 437; T. Huc, I, 279, *in fine*, şi *Tr. de la cession*, II, 409, 410, p. 102; Baudry et Fourcade, I, 653.

([2]) Massé, Aubry et Rau, *loco cit.*; Demolombe, I, 250 şi 260 bis; Fœlix-Demangeat, *op. cit.*, I, 172, 173, pag. 352 urm.: Baudry et Fourcade, I. 652; Despagnet, *op. cit.*, 178, p. 374; Neagu, I, p. 124, No. 20; C. Paris, *J. Clunet*, anul 1899, p. 996.

([3]) Demolombe, I, 249; Aubry et Rau, VIII, *loco cit.*, pag. 136; Duranton, I, 151, nota 1.—*Contrà:* C. Paris, Répert. Dalloz, v° *Droit civil*, 265.

([4]) Fœlix-Demangeat, *op. cit.*, I, 176, p. 363; Zachariæ (ed. Massé-Vergé), I, § 62, pag. 84.—*Contrà:* Massé, *Dr. comm.* I, 682; Massé-Vergé, *loco cit.*, nota 7; C. Paris, D. P. 48. 2. 49.

([5]) Cas. rom., *Curierul judiciar* din 1902, No. 52 (cu nota d-luĭ N. Mandrea) şi *Dreptul* din acelaşĭ an, No. 52, p. 419. Veḑĭ şi *C. judiciar* din 1903, No. 39, art. d-luĭ N. Mandrea (Iunius).

civil este o disposiţie de favoare, înfiinţată numai în folosul Românilor (¹). După părerea noastră, beneficiul art. 13 poate fi invocat şi de străinĭ. (V. *infrà*, p. 364).

Persoane fisice, persoane morale. Art. 13 se aplică atât la persoanele fisice cât şi la acele morale (²), în timp de pace ca şi în timp de rĕsboiŭ (³), şi chiar în privinţa obligaţiilor contractate sub legea veche, pentru-că jurisdicţia se determină după legea sub care acţiunea a fost introdusă (⁴).

Aplic. art. 13 unuĭ Stat străin. Controversă. In privinţa chestiuneĭ de a se şti dacă art. 13 se aplică, saŭ nu, unuĭ Stat străin care ar fi contractat cu un Român, chestiunea este controversată. In adevĕr, după un sistem, se susţine că art. 13 fiind aplicabil numaĭ contractelor încheiate între particularĭ, n'ar putea fi invocat în contra unuĭ Stat saŭ unuĭ guvern străin, pentru-că prin această mĕsură s'ar lovi în principiul neatârnăreĭ reciproce a tuturor Statelor (⁵).

După un alt sistem, se decide că Românul ar avea în toate casurile facultatea de a chema pe un guvern străin înaintea tribunalelor noastre, conform art. 13 din codul civil, pentru motivul că un guvern care contractează fie cu supuşiĭ sĕĭ, fie cu un străin, nu maĭ face act de

---

(¹) Cpr. C. G. Dissescu, *Dreptul* din 1902, No. 52; Neagu, I, p. 123, No. 15.

(²) Cpr. C. Focşanĭ (soluţie implicită), *Dreptul* din 1881, No. 6; Cas. fr. şi C. Paris. Sirey, 85. 1. 169; D. P. 97. 1. 380; *J. Clunet*, anul 1899, pag. 996; Sirey, 1900. 1. 356; T. Huc, I, 279; Neagu, I, p. 123, No. 11 şi 24; Baudry et Fourcade, I, 649, 654; Aubry et Rau, *loco cit.*, p. 141; F. Herman, *C. civ. annoté*, *Supplément*, I, art. 14, No. 25 urm.; Surville et Arthuys, *op. cit.*, 398, p. 441; Weiss, *op. cit.*, t. V, p. 78.

(³) Répert. Dalloz, v° *Droit civil*, 299; Weiss, *op. cit.*, V, p. 78.

(⁴) Fœlix-Demangeat, *op. cit.*, I, 179, p. 365; Coin-Delisle, *Droits civils*, art. 14, No. 10; Répert. Dalloz, v° *Droit civil*, 267.—*Contrà*: Guichard, *Tr. des droits civils*, 226.

(⁵) Aubry et Rau, VIII, *loco cit.*, p. 141; Demolombe, I, 251 bis; Beudant, *op. cit.*, I. 89; Fœlix-Demangeat, *op. cit.*, I, 212, p. 418; F. Herman, *op. cit.*, *Supplément*, art. 14, No. 50 urm.; Cas. fr. D. P. 49. 1. 5. Vedĭ şi alte autorităţĭ citate de Baudry et Fourcade, I, p. 569, nota 1 (ed. a 2-a). Cpr. Cas. austriacă, citată *infrà*, p. 358, nota 5, care a pus în principiŭ că un Stat străin nu poate nicĭ-într'un caz fi supus jurisdicţieĭ tribunalelor austriace.

autoritate, ci se pune prin însuşi acest fapt în posiţia unuĭ particular (1).

In fine, după un sistem intermediar, care singur ne pare juridic, art. 13 din codul civil nu este aplicabil unuĭ Stat saŭ unuĭ guvern străin, de cât atuncĭ când el n'a contractat ca putere suverană, ci ca o persoană morală de drept privat (2).

Suveraniĭ străinĭ.

Aceeaşĭ distincţie este admisibilă în privinţa suveranilor străinĭ (3).

In basa acestor principiĭ care, după părerea noastră, sunt incontestabile, *Isabella,* foastă Regină a Spanieĭ, a fost declarată justiţiabilă de tribunalele franceze pentru plata unor juvaere cumpărate de la un neguţitor francez (4).

Acţiunile reale imobiliare,

Rĕmâne însă bine înţeles, că tribunalele române ar fi în toate casurile competente în privinţa acţiunilor reale, petitoriĭ saŭ posesoriĭ, relative la lucrurile imobiliare saŭ chiar mobiliare aflătoare pe teritoriul nostru (5).

Ambasadoriĭ şi Miniştriĭ plenipotenţiarĭ străinĭ. Controversă.

Ce trebue să decidem în privinţa ambasadorilor, Miniştrilor plenipotenţiarĭ şi tuturor agenţilor diplomaticĭ în genere, cari s'ar găsi în misiune în ţara noastră ca representanţĭ aĭ puterilor străine? Aceştĭ funcţionarĭ aĭ Statelor străine pot fi urmăriţĭ înaintea tribunalelor noastre spre a fi constrînşĭ la plata obligaţiilor ce ar fi contractat

---

(1) Despagnet, *op. cit.*, 179; Demangeat asupra luĭ Fœlix, *op. cit.*, I, p. 418, nota *a* şi *Revue pratique*, anul 1856, I, p. 394 urm.; Legat, *Code des étrangers*, p. 306. In acest sens s'a pronunţat şi conferinţa advocaţilor din Paris, *Revue pratique de dr. français*, anul 1859, t. VII, p. 182 urm.

(2) Baudry et Fourcade, I, 657, p. 569 urm.; Laurent, *Dr. international*, III, 38 urm.; Weiss, *op. cit.*, p. 736 urm. şi t. V, p. 82 urm.; Surville et Arthuys, *op. cit.*, 398, p. 441 şi autorităţile citate de aceştĭ autorĭ în nota 4. Cpr. Alex. Degré, *Dreptul* din 1894, No. 31 şi Neagu, I, p. 124, No. 27 urm.

(3) Surville et Arthuys, *op. cit.*, p. 440; Weiss, *op. cit.*, p. 736 şi t. V, p. 82 urm.; Laurent, *Dr. international*, III, 41 urm.; Baudry et Fourcade, I, 658 şi autorităţile citate de aceştĭ din urmă autorĭ, p. 574, nota 2.

(4) Trib. şi C. Paris, D. P. 72. 2. 124; Sirey, 72. 2. 68 şi 293.

(5) Baudry et Fourcade, I, 657; Despagnet, *op. cit.*, 179, p. 377.— *Contră:* Cas. austriacă *J. Clunet,* anul 1883, p. 67, 68 (decisie cu drept cuvînt criticată de Lyon-Caen).

cu un Român în țară, orĭ în străinătate, saŭ sunt scutițĭ de orĭ-ce jurisdicție civilă în țara noastră?

Consuliĭ și vice-consuliĭ.

Maĭ întâĭ, în cât privește pe consuliĭ, vice-consuliĭ saŭ agențiĭ instituițĭ pentru afacerile comerciale și neînsărcinațĭ cu misiunĭ diplomatice, fie aceștĭ funcționarĭ retribuițĭ saŭ onorificĭ, se admite în genere că eĭ nu se bucură de prerogativile conferite prin dreptul ginților, agenților diplomaticĭ în genere, de câte-orĭ nu sunt însărcinațĭ cu o misiune diplomatică, și că eĭ rĕmân supușĭ, conform dreptuluĭ comun, afară de excepțiile care s'ar statornici prin anume tratate, atât jurisdicțieĭ civile cât și aceleĭ penale a Statuluĭ în care se găsesc [1].

Ambasadoriĭ, Miniștriĭ străinĭ, etc. Controversă.

In cât privește pe ambasadoriĭ și agențiĭ saŭ trimeșiĭ diplomaticĭ străinĭ, maĭ toțĭ autoriĭ admit că aceste persoane nu pot, nicĭ într'un caz, să fie chemate înaintea tribunalelor pămîntene, de și însușĭ *Martens*, partisanul acesteĭ teoriĭ, mărturisește că nu se poate dovedi *într'un mod convingĕtor cum că, după dreptul universal și riguros,* Ministrul străin ar fi scutit de orĭ-ce jurisdicție civilă a Statuluĭ în care se află în misiune [2].

---

(1) Trib. Iașĭ și Covurluiŭ, *Dreptul* din 1886, No. 66 și din 1894, No. 9; Baudry et Fourcade, I, 656, *in fine*; Aubry et Rau, VIII, *loco cit.*, p. 141; Fœlix-Demangeat, *op. cit.*, I, 215, p. 422, 423; Weiss, *op. cit.*, p. 739 și V, p. 132 urm.; Massé, *Dr. comm.*, I, 445; F. Herman, *C. civ. annoté*, *Supplément*, I, art. 14, No. 69 urm.; Neagu, I, p. 125, No. 35; Valerian Ursian, *Agențiĭ diplomaticĭ și consularĭ* (Bucureștĭ, 1904), p. 207, No. 135. Vedĭ și *suprà*, p. 161, text și nota 2.

(2) Martens, *Dr. des gens*, II, § 216, pag. 109; Aubry et Rau, VIII, § 748 bis, p. 141; Baudry et Fourcade, I, 656; Weiss, *op. cit.*, p. 738 urm. și t. V, p. 113 urm.; Eschbach, *Introduction générale à l'étude du droit*, 62 urm., p. 91 urm.; Vincent et Pénaud, *op. cit.*, v° *Agent diplomatique*, 59 urm. Vedĭ și *suprà*, pag. 160 urm. Adresa Minist. justițieĭ către corpul portăreilor tribun. Ilfov, No. 3576 din 29 Marte 1879, reprodusă de Dim. C. Popescu în *Dreptul* din 1881, No. 11, prevede că *orĭ-ce reclamațiune contra unuĭ representant al uneĭ puterĭ străine nu se poate formula nicĭ satisface de cât pe cale diplomatică.*

Casurile în care agențiĭ diplomaticĭ nu pot declina competența trib. pămîntene.

Acest sistem admite însă oare care excepțiĭ. Astfel, trimeșiĭ diplomaticĭ străinĭ nu pot declina competența tribunalelor pămîntene în următoarele casurĭ: 1° în materie de acțiunĭ reale imobiliare, căcĭ art. 13 nu se aplică acestor acțiunĭ; 2° când

Critica fictiunei exteritorialităţeĭ.

Pe ce se întemeiază o prerogativă atât de exorbitantă, neprevĕḑută nicĭ într'o lege, şi care nesocoteşte dreptul cetăţeanuluĭ şi permite unuĭ înalt funcţionar străin de a se înavuţiĭ în detrimentul indigenilor? Singura scuză a acestuĭ sistem, nedemn de o ţară civilisată, este pretinsa ficţiune *a exteritorialităţeĭ* de care se bucură agenţiĭ străinĭ; căcĭ nu se poate susţine de-astă-dată, după cum se susţine când e vorba de jurisdicţia criminală, că dreptul ce ar avea indigenul de a chema în judecată pe Ministrul străin pentru a-l constrînge la îndeplinirea datoriilor sale, i-ar rădica libertatea şi neatârnarea de care el are neapărată trebuinţă pentru a-şĭ îndeplini misiunea sa (Veḑĭ *suprà*, p. 163).

Eĭ bine, această ficţiune nu maĭ are astăḑĭ raţiunea de a fi, căcĭ ea nu se întemeiază nicĭ pe o lege (1), şi ştiut este că numaĭ legiuitorul este în drept a crea ficţiunĭ, pentru-că numaĭ el singur poate să schimbe realitatea lucrurilor, şi să facă ca o persoană să fie şi presentă şi absentă în acelaşĭ act (2). Această ficţiune contrară însuşĭ

---

eĭ sunt urmăriţĭ pentru plata cheltuelilor la care aŭ fost condamnaţĭ în urma respingereĭ uneĭ reclamaţiunĭ, pe care înşişĭ eĭ o intentaseră înaintea tribunalelor străine; 3° când sunt intimaţĭ într'un apel saŭ recurs interjectat contra uneĭ sentinţe câştigate de dînşiĭ; 4° când e vorba de o acţiune reconvenţională intentată contra lor în urma uneĭ acţiunĭ principale pornită de dînşiĭ. Veḑĭ Baudry et Fourcade, I, 656, p. 567; Weiss, *op. cit.*, p. 740, 741 şĭ t. V, p. 141 urm.; Fœlix-Demangeat, I, 214, p. 422; Laurent, *Dr. international,* III, 80; Répert. Sirey, v° *Agent diplomatique*, No. 1154 urm.; F. Herman, *op. cit.*, *Supplément,* I, art. 14, No. 65; Neagu, I, pag. 125, No. 33.

Dr. austriac. (1) Codul austriac dispune că trimeşiĭ, însărcinaţiĭ de afacerĭ oficiale şi personale cari sunt în serviciul lor *(die in ihren Diensten stehenden Personen)* se bucură de privilegiile stabilite prin dreptul ginţilor, saŭ prin tratate publice (art. 38 nereprodus în codul Calimach). Veḑĭ *suprà*, pag. 159, nota 3. Cu-toate-acestea, în Austria, Mareşalul imperial *(Hofmarschal)* veghiază asupra obligaţiilor contractate de agenţiĭ diplomaticĭ străinĭ. Acest tribunal special *(Hofmarschalamt)* judecă şi condamnă pe agentul diplomatic la plata datoriilor sale, ordonând urmărirea avereĭ sale, până la deplina achitare. Un caz de asemenea natură s'a întâmplat la 1704, cu un ambasador al Rusieĭ. Veḑĭ Laurent, *Dr. international*, III, 77, p. 150.

(2) Cpr. Laurent, *Dr. civil international*, III, 12, p. 15 urm.

bunuluĭ simţ, cea maĭ absurdă creaţiune a minţeĭ omeneştĭ, care pune o clasă de oamenĭ în afară de lege, este o rĕmăşiţă a timpurilor de altă dată, pe când poporul se închina înaintea Regeluĭ atot puternic, credêndu-l representantul dreptuluĭ divin, şi ca atare, tinde să dispară din legislaţiile civilisate. Ştiinţa dreptuluĭ a făcut în această privinţă un pas înainte, căcĭ autoriĭ ceĭ maĭ modernĭ resping această ficţiune ca un non-sens ([1]).

Dar chiar dacă asemenea ficţiune ar fi admisă în deobşte şi ar fi întemeiată pe adevăratele principiĭ de drept, încă aceasta n'ar decide chestiunea imunităţeĭ civile. In adevĕr, împrejurarea că ministrul străin ar fi presupus a se afla tot în ţara sa, pe când în realitate el s'ar afla de fapt în altă ţară, nu prejudecă încă chestiunea necompetenţeĭ judecătorilor teritorialĭ; căcĭ chestiunea de a se şti dacă un străin aflător în ţara sa poate, saŭ nu, să fie chemat înaintea tribunaluluĭ uneĭ ţărĭ străine, fiind o chestiune de competenţă, atârnă de legea ţăreĭ în care se dă hotărîrea, în specie de legea noastră, şi legea, la noĭ (art. 13), ca şi în Franţa, decide chestiunea în contra străinuluĭ. Exteritorialitatea singură nu scuteşte, decĭ, pe Ministrul străin de jurisdicţia civilă a ţăreĭ în care se află. Pentru aceasta, ar trebui o lege care să-l sustragă de la dreptul comun, lege care nu există. (Cpr. Laurent, *Dr. intern.*, III, 76).

Conchidem dar că tribunalele pămîntene aŭ competenţa de a judeca acţiunile civile întroduse contra agenţilor diplomaticĭ străinĭ, cu residenţa în România, după cum şi tribunalele străine aŭ competenţa de a judeca pe agenţiĭ noştri; căcĭ un ambasador, care are imprudenţa de a contracta obligaţiunĭ personale, renunţă, cel puţin într'un mod tacit, la orĭ-ce imunitate sub umbra căreia ar putea să se adăpostească, şi se expune la toate urmările pentru îndeplinirea lor ([2]). Această soluţie este cu atât maĭ admisibilă

([1]) Vedĭ Heffter, *Das Europäische Völkerrecht der Gegenwart*, § 42; Bar, *Das internationale Privatrecht*, p. 411, nota 7. Vedĭ şi studiul însemnat consacrat de Laurent asupra exteritorialităţeĭ, în Tratatul sĕŭ *de Dr. civ. internaţional*, III, 1—88.

([2]) Cpr. Laurent, *op. cit.*, III, 74 urm.; Favard de Langlade, Répert, v° *Ministre public*; Rousseau et Laisney, *Dictionn. de procéd.*, *eod v°*, 4 şi 5; Calvo, *Dr. internat. public*, I, p. 588;

la noĭ, cu cât hotărîrile tribunalelor noastre nu se pot resfrînge asupra însăşĭ persoaneĭ Ministruluĭ străin, pentru-că constrîngerea corporală nu maĭ există de fapt, de şi legea din 24 Septembre 1864 n'a fost încă formal abrogată.

Dreptul agenţilor străinĭ de a recurge la justiţia ţăreĭ în care se găsesc în misiune. Se înţelege că şi Miniştriĭ străinĭ vor putea recurge la justiţia ţăreĭ în care se găsesc în misiune, şi drepturile lor vor fi de asta dată maĭ bine garantate prin protecţia justiţieĭ teritoriale, de cât eraŭ altă dată prin caracterul lor de sanctitate şi de inviolabilitate.

Urmărirea avereĭ agenţilor străinĭ. Controversă. Nu ne maĭ rĕmâne acum să vorbim de cât despre modul executăreĭ hotărîrilor ce s'ar putea dobîndi, conform dreptuluĭ comun, contra agenţilor diplomaticĭ străinĭ. Chestiunea este şi de-astă-dată controversată ([1]). Pentru noĭ însă, care am admis dreptul instanţelor pămîntene de a judeca pe Miniştriĭ străinĭ după dreptul comun, nimic nu ni se pare maĭ logic şi maĭ juridic, de cât de a admite că toată averea agenţilor străinĭ serveşte spre asigurarea comună a tuturor creditorilor lor (art. 1719), fără nicĭ-o deosebire, nu numaĭ averea nemişcătoare şi venitul eĭ, dar şi acea mişcătoare, precum : titlurĭ, creanţe, mobilele propriŭ ḑise, etc. ([2]). In adevĕr, la ce ar maĭ servi hotărîrea care s'ar fi dobîndit în contra unuĭ Ministru străin, dacă acea hotărîre n'ar putea fi adusă la indeplinire, şi la ce maĭ serveşte deosebirea între mobile şi imobile, când

---

Cornazza-Amari, *Tr. de dr. international public en temps de paix* (traduc. Montanari-Revest), I, pag. 226; Glasson, nota 2 în D. P. 85. 2. 193.

([1]) Uniĭ exclud cu desăvîrşire ideea urmăriręĭ orĭ-căreĭ averĭ a Miniştrilor străinĭ. Burlamaqui, *Principes du droit de la nature et des gens*, cap. XIII, § 12 (citat de Laurent). Cpr. Trib. şi C. Paris, *Dreptul* din 1901, No. 22. Veḑĭ şi Cas. fr. D. P. 49. 1. 5 (soluţie admisă în privinţa avereĭ unuĭ Stat străin). Alţiĭ cred că agenţiĭ străinĭ pot fi urmăriţĭ înaintea tribunalelor pămîntene, însă că averea lor nu poate fi urmărită. cât timp eĭ n'aŭ perdut caracterul lor. Gand, *Code des étrangers*. No. 71, 72, 80 şi 81. Alţiĭ, în fine, fac o deosebire arbitrară între mobile şi imobile, supunênd urmăriręĭ numaĭ pe aceste din urmă, cu excepţie însă pentru ospelul ambasadeĭ, când el este proprietatea Ministruluĭ. Veḑĭ Vincent et Pénaud, *op. cit.*, v° *Agent diplomatique,* 72 urm.; Répert. Sirey, *eod v°*, 1142 urm.

([2]) Laurent, *Dr. international*, III, 79; Dim. C. Popescu, *Dreptul* din 1881, No. 44.

acelaşĭ inconvenient presintă pentru Ministrul străin atât urmărirea avereĭ sale nemişcătoare cât şi aceleĭ mişcătoare? Justiţia şi echitatea cer dar în mod imperios ca Ministrul unuĭ Stat străin să nu poată abusa de înalta sa posiţiune, pentru a despoea pe aceĭ cari ar fi avut nenorocirea de a avea încredere într'însul. Să sperăm, decĭ, că civilisaţia modernă nu va maĭ tolera în viitor o prerogativă, care constitue o nedreptate strigătoare şi un atentat în contra suveranităţeĭ teritoriale.

Tribun. teritorial competent. Controversă.

Art. 13, mărginindu-se a declara că trib. române sunt competente de a judeca contestaţiile dintre Românĭ şi străinĭ, se naşte întrebarea: care este tribunalul din ţară competent de a judeca acţiunea pornită de un Român contra unuĭ străin? Dacă străinul pârît îşĭ are domiciliul saŭ residenţa [1] în ţară, tribunalul competent va fi, în materie personală mobiliară, acel al domiciliuluĭ saŭ residenţeĭ sale (art. 58 Pr. civ.). Dacă afacerea este comercială, tribunalul competent este acel arătat de legea comercială (art. 897 urm. C. com.) [2]. In celelalte casurĭ, chestiunea este controversată, însă părerea cea maĭ juridică este, de bună samă, aceea care pune în principiŭ că reclamantul român are dreptul de a alege tribunalul înaintea căruia străinul urmează a fi judecat, cu această condiţie, bine înţeles, de a nu face o alegere vexatorie de natură a expune pe pârît la cheltuelĭ vexatoriĭ [3]. *Malitiis hominum non est indulgendum* (L. 38, § 1, *in medio*, Dig., *De rei vindicatione*, 6. 1).

---

(1) O agenţie saŭ sucursală însemnată a uneĭ societăţĭ străine se consideră ca o residenţă. Cas. fr. Sirey, 85. 1. 169; D. P. 85. 1. 353; C. Focşanĭ, *Dreptul* din 1881, No. 6.—Vedĭ însă Trib. Covurluiŭ, *Dreptul*, *loco cit.*, p. 45 şi Weiss, *op. cit.*, t. V, p. 210 urm.

(2) Surville et Arthuys, *op. cit.*, 398, p. 438; Despagnet, 180, p. 381; Weiss, *op. cit.*, p. 747 urm. şi t. V, p. 212; Baudry et Fourcade, I, 663; Demolombe, I, 252; F. Herman, *op. cit.*, *Supplément*, I, art. 14, No. 74 urm. şi autorităţile citate acolo; T. Huc, I, 282; Neagu, I, pag. 126, No. 46 urm. Cpr. Trib. comm. Marseille, *J. Clunet*, 1904, p. 671.

(3) Cpr. Baudry et Fourcade, I, 664; Demolombe, I, 252; T. Huc, I, 282; Fœlix-Demangeat, *op. cit.*, I, 171, p. 350, 351; Laurent, I, 436; D. Tăzlăoanu, *Dreptul* din 1894, No. 1. După un alt sistem, străinul ar trebui să fie citat înaintea tribuna-

Invocarea beneficiuluĭ art. 13 de către străinĭ.

Până aci am presupus că Românul reclamă în contra unuĭ străin. Se poate însă întâmpla ca străinul să reclame fie în contra unuĭ Român (ipoteză prevĕḑută de art. 14), fie în contra unuĭ alt străin. In Franţa, străinul nu poate invoca beneficiul art. 13, de cât dacă a primit de la guvern autorisarea de a-şĭ stabili domiciliul sĕŭ acolo. La noĭ, însă, din faptul că codul civil a modificat codul francez, resultă că legiuitorul român a înţeles a da tuturor străinilor drepturile civile (art. 11), şi dreptul de a recurge la justiţia ţăreĭ fiind necontestat un drept civil, urmează că străinul aşeḑat în ţară poate beneficia de art. 13, chemând pe un alt străin înaintea tribunalelor române. dacă acest din urmă îşĭ are domiciliul, saŭ măcar residenţa în ţară ([1]); de unde resultă că tribunalele române sunt, în principiŭ, competente de a judeca contestaţiile dintre doi străinĭ, dacă pârîtul străin îşĭ are domiciliul saŭ residenţa în ţară (cpr. art. 54 Pr. civ.) ([2]).

———————

luluĭ domiciliuluĭ Românuluĭ reclamant (Surville et Arthuys, *op. cit.*, 398, p. 438; Demangeat asupra luĭ Fœlix, I, p. 351, nota *a;* Massé, *Dr. comm.*, I, 710; Beudant, I, 91, *in fine*, p. 158; Ducaurroy, Bonnier et Roustain, I, 59; Trib. Ilfov (motive), *Dreptul* din 1902, No. 84, p. 688; C. Focşanĭ (motive), *Dreptul* din 1881, No. 6); iar alţiĭ aplică, chiar în materie civilă, art. 897 din codul de comerţ (420 Pr. civ. fr.), ceea ce în orĭ-ce caz este inadmisibil, pentru-că acest text nu se aplică de cât în materie comercială. Curtea din Colmar a decis, în această privinţă, că tribunalul competent este acel maĭ apropiat de residenţa ce străinul ar avea în străinătate (Sirey, 63. 2. 125; D. P. 63. 2. 172; conform: Surville et Arthuys, *op. cit.*, p. 438, 439, ed. a 3-a). Veḑĭ asupra acesteĭ controverse, Weiss, *op. cit.*, p, 749 şi t. V, p. 215 urm.

Dacă sunt doĭ pârîţĭ străinĭ, din care unul este domiciliat în ţară şi celalalt în străinătate, tribunalul competent este acel al domiciliuluĭ pârîtuluĭ din ţară. Cas. rom. şi C. Bucur.. Bulet. 1899, consid. de la p. 1129 şi *Dreptul* din 1899, No. 4.

([1]) Cpr. Cas. rom. Bulet. S-a civ., 1869, p. 92. V. şi *suprà*, p. 357.

([2]) Cas. rom. Bulet. 1869, pag. 92; Bulet. S-a II, 1874, p. 346; Bulet. S-a I, 1875, pag. 309; Bulet. S-a I, 1880, p. 114; C. Bucureştĭ şi Focşanĭ, *Dreptul* din 1883, No. 14 şi din 1885, No. 4; C. Bucureştĭ (afacerea Collaro), *Dreptul* din 1901, No. 39; *Curierul judiciar* din acelaşĭ an, No. 44 (decisie publicată şi adnotată de noĭ în Sirey, 1904. 4. p. 21 urm.); Trib. Covurluiŭ. *Curierul judiciar* din 1903, No. 3 (cu observaţia

Tribunalele române aveaŭ competența de a judeca contestațiile dintre străinĭ și sub legile anterioare. Iată, în adevĕr, cum se exprimă, în această privință, art. 297 din Regulamentul organic al Moldoveĭ: «Toțĭ locuitoriĭ principatuluĭ, fără osebire, sunt supușĭ rînduelilor judecătoreștĭ a tribunalelor așezate. Subt această regulă se cuprind: toțĭ străiniĭ ce se află sub protecția orĭ-căreia puterĭ, în toate judecățile ce ar avea cu pămîntenĭ» ([1]). Dreptul nostru anterior. Art. 297 Regul. organic. al Moldoveĭ.

Să presupunem acum că un Român are de luat o sumă de banĭ de la doĭ debitorĭ solidarĭ, din care unul este Român și celalalt străin. In cât privește pe debitorul străin, creditorul pote să-l urmăriască, fie la domiciliul sĕŭ în străinătate, fie înaintea tribunalelor române, conform art. 13 din codul civil. Chestiunea este însă de a se ști dacă debitorul român poate fi urmărit odată cu acel străin înaintea tribunalelor străine? Negativa singură ne pare admisibilă în specie, pentru-că art. 58 Pr. civ. nu-șĭ primește aplicare de cât în casul când toțĭ debitoriĭ sunt Românĭ. Debitorul român nu va putea decĭ fi urmărit de cât înaintea judecătorilor românĭ a domiciliuluĭ saŭ residențeĭ sale ([2]). Casul când din doĭ debitorĭ solidarĭ unul este Român iar. celalalt străin.

Acesta este art. 13 din Codul civil, a căruĭ abrogare se cere ([3]), și care ișĭ va primi aplicare numaĭ dacă

noastră); Gr. Constantinescu, *Dreptul* din 1881, No. 9.— *Contră:* C. Bucureștĭ și Trib. Covurluiŭ, *Dreptul* din 1873, No. 31 și din 1881, No. 6.

([1]) Vedĭ și art. 5, 6, 46 C. Calimach, precum și art. 239, capit. VII, Regul. organic al Munteniеĭ.—Falimentele străinilor se judecaŭ tot de tribunalele țăreĭ, când eraŭ creditorĭ pămîntenĭ. V. în *Colecția*, p. 1246, încheierea Consiliuluĭ de Miniștri din 27 Iunie 1850.—Vedĭ în *Uricariul*, t. VI, pag. 422, o carte din 1774, trimeasă prin boerĭ la Poartă, în care se dice: «Nimenĭ din pămîntenĭ să nu se facă ihdar la Țarigrad, după obiceiul vechiŭ, pentru orĭ-ce pricină ar fi; ci aicea să se caute pricina a fiște-căruia cu judecata Domnuluĭ. Și orĭ-care din pămîntenĭ va avea judecată cu Turciĭ, să nu să judece la alte judecățĭ și cadiĭ, ci numaĭ aicea la Domnĭ, și mărturiile creștinilor să se ție în samă la judecată, căcĭ aicea nefiind Turcĭ trăitorĭ, nu se poate avea marturĭ Turcĭ, care la aceasta este și fetva turcească».

([2]) Cpr. Carré-Chauveau, *Lois de la procéd. civile*, I, *Quest.* 257 bis, p. 285; Boileux, *Comment. sur le C. Napoléon*, I, pag. 68.

([3]) Vedĭ *J. Clunet*, anul 1886, p. 63 urm. și anul 1890, p. 772, 773, Surville et Arthuys, *op. cit.*, No. 402, p. 449, 450.

părţile n'aŭ renunţat la el ([1]), şi dacă dispoziţia sa n'a fost înlăturată prin tratate internaţionale ([2]).

Art. 14. Acest text (art. 13), despre care ne am ocupat până acum, presupune că un Român este creditorul unuĭ străin. Se poate însă întâmpla ca un străin să fie creditorul unuĭ Român, în puterea uneĭ obligaţiĭ contractate în ţară saŭ în străinătate. Această ipoteză este prevĕḑută de art. 14, care dă drept străinuluĭ de a acţiona pe Român înaintea tribunalelor române, nu numaĭ în privinţa obligaţiilor *contractate* de acest din urmă către acel dintâĭ, după cum se exprimă textul, ci după o doctrina şi jurisprudenţă constante, pentru orĭ-ce obligaţiĭ, orĭ-care ar fi isvorul lor, şi chiar în privinţa chestiunilor de stat care ar putea fi rădicate între un străin reclamant şi un Român ([3])

Legiuitorul a înţeles a stabili prin acest text o justă reciprocitate şi a înlesni relaţiile comerciale, dând creditorilor străinĭ aceeaşĭ protecţie pe care o dă şi Românilor. Această dispoziţie era însă de prisos, pentru-că Românul, fie de origină, fie înpămîntenit ([4]), nu poate să recuse pe judecătoriĭ sĕĭ fireştĭ, chiar dacă ţara din care face parte străinul reclamant ar fi în rĕsboiŭ cu România ([5]).

Tribunalul competent a judeca pe debitorul rom., după cererea străinuluĭ. Tribunalul înaintea căruia Românul va trebui să fie citat va fi acel al domiciliuluĭ saŭ residenţeĭ sale (art. 58 Pr. civ.), afară de casurile când s'ar putea aplica art. 59 din Pr. civilă, saŭ art. 897 din codul de comerţ ([6]).

([1]) Veḑĭ *suprà*, p. 353, 354.

([2]) Cpr. Weiss, *op. cit.*, t. V, p. 145; Neagu, I, p. 124, No. 26.

([3]) Cpr. Trib. Paris. *Pand. Périod.* 1904. 5. 29; Weiss, *op. cit.*, p. 754 şi t. V, p. 233; Despagnet, *op. cit.*, 175; Baudry et Fourcade, I, 667; Neagu, I, p. 127, No. 6. V. şi *suprà*, p. 355.

([4]) Străinul devenit Român prin înpămîntenire este justiţiabil de tribunalele române, chiar pentru obligaţiile anterioare înpămîntenireĭ sale. Cpr. Demolombe, I, 253; Aubry et Rau, VIII. § 748 bis, p. 143; Fœlix-Demangeat, *op. cit.*, I, 129, p. 282; Cas. fr. D. P. 67. 1. 308; Sirey, 67. 1. 159.

([5]) Cpr. Weiss, *op. cit.*, t. V, p. 230.

([6]) Baudry et Fourcade, I, 670; Despagnet, I, 175, p. 366; Weiss, *op. cit.*, t. V, p. 234.—Dacă Românul pârît nu are nicĭ domiciliŭ, nicĭ residenţă în ţară, şi dacă nicĭ art. 59 Pr. civ. saŭ 897 C. com. nu sunt aplicabile, străinul reclamant va alege tribunalul ce va crede de cuviinţă, sub condiţia însă, bine in-

Românul va putea fi acţionat înaintea tribunalelor române nu numaĭ de persoanele fisice, dar chiar şi de o persoană morală recunoscută în ţară (1). Pers. morală.

Cât pentru chestiunea de a se şti dacă Româniĭ pot fi acţionaţĭ înaintea tribunalelor străine pentru obligaţiile contractate cu străinĭ, aceasta nu se poate decide de cât de legile străine, şi sunt multe legislaţiĭ care, ca mijloc de reciprocitate, conţin disposiţiĭ identice cu acele prevĕḍute la noĭ prin art. 13 din codul civil (2). «Cancelarul imperiuluĭ poate să ordoane, cu consimţimîntul Consiliuluĭ federal *(Bundesrat)*, ḍice art. 31 din legea de introducere a coduluĭ german, să se exercite un drept de retorsiune *(ein Vergeltungsrecht)* contra unuĭ Stat străin, precum şi în contra supuşilor sĕĭ şi a succesorilor juridicĭ aĭ acestor din urmă». Art. 31 L. de introducere a C. german.

Ca şi art. 13, art. 14 din codul civil neavênd caracterul uneĭ disposiţiĭ de ordine publică, ambele părţĭ pot să renunţe la aplicarea acestuĭ din urmă text, fie în mod expres, fie tacitamente (3). Renunţarea la beneficiul art .14.

Românul poate, decĭ, în mod valid să se supună uneĭ jurisdicţiĭ străine, renunţând fie expres, fie tacitamente, la jurisdicţia tribunalelor pămîntene. Jurisprudenţa validează în genere asemenea clausă (4). Supunerea din partea Românilor, uneĭ jurisdicţiĭ străine.

Despre cauţiunea judicatum solvi (art. 15 C. civ., 106, 107 Pr. civ.)

Cauţiunea, impropriŭ numită *judicatum solvi*, pe care trebuia s'o depună înaintea tribunalelor române, în materie civilă (5), numaĭ reclamanţiĭ străinĭ, fie principalĭ, fie

ţeles, că această alegere să nu fie făcută cu intenţia de a şicana pe adversarul sĕŭ. Cpr. Baudry et Fourcade, I, 670. Veḍĭ şi *suprà*, p. 363.

(1) Baudry et Fourcade, I, 668 şi autorităţile citate acolo. Weiss, *op. cit.*, t. V, p. 231.—Şi pâritul poate fi o persoană morală. Weiss, *op. cit.*, t. V, p. 232.

(2) Veḍĭ *suprà*, p. 353, nota 3.

(3) Baudry et Fourcade, *op. cit.*, I, 669; T. Huc, I, 283; Weiss. *op. cit.*, t. V, p. 236; Despagnet, *op. cit.*, 175, p. 366; Neagu, I, p. 127, No. 7 şi 8. V. în privinţa art. 13, *suprà*, p. 231 şi 353.

(4) Veḍĭ *suprà*, p. 232, nota 3, şi t. VII a Coment. noastre, p. 466, text şi nota 1. Cpr. C. Bucureştĭ, *Dreptul* din 1890. No. 6.—*Contrà:* Nacu, I, No. 40, p. 161.

(5) Legea franceză din 5 Marte 1895 a introdus această cauţiune

intervenienţĭ, nedomiciliaţĭ în ţară, saŭ carĭ nu aveaŭ aicĭ imobile de o valoare suficientă pentru a asigura plata cheltuelilor de judecată şi a daunelor ce ar fi putut resulta din procesele civile intentate contra *unuĭ Român* [1]. a fost desfiinţată prin Procedura revisuită la 1900, din causă că ţara noastră a aderat la conferinţa saŭ maĭ bine ḑis la convenţia internaţională încheiată la Haga în 1896 (art. 11) [2]. D-l Nacu (I, p. 162) ḑice că aceasta este una *din puţinele amelioraţiunĭ* aduse de Procedura civilă din 1900, fără a pomeni despre convenţia de la Haga, căreia în realitate se datoreşte această însemnată inovaţie.

CAPITOLUL II

Despre perderea şi redobîndirea calităţeĭ de Român [3].

1° *Perderea calităţeĭ de Român.*

Art. 17.—Calitatea de Român se perde: *a)* prin naturalisa-

Dreptul nostru anterior.

în Franţa şi în materie comercială, după cererea unanimă a Camerelor de comerţ. — Această cauţiune n'a existat la noĭ sub legiuirile abrogate, însă instanţele judecătoreştĭ obligaŭ pe străinĭ de a da înscris că vor fi supuşĭ formelor şi hotărîreĭ date, ceea ce n'a fost oprit de cât prin ofisul domnesc din 1834 a luĭ Mihail Sturza, care pune îndatorire logofeţieĭ *de a mărgini aceste neorînduelĭ eşite din drumul cuviinţeĭ.* (V. *Colecţia*, p. 260).

(1) Chestiunea de a se şti dacă un pârit străin putea cere această cauţiune de la un reclamant străin, era controversată. Veḑĭ asupra acesteĭ controverse, care a rĕmas de domeniul istorieĭ, Vincent et Pénaud, *v° Caution judicatum solvi*, 8 urm.

(2) Convenţia din 14 Nov. 1896 de la Haga a fost încheiată între Belgia, Spania, Portugalia, Franţa, Italia, Luxemburgul, Olanda şi Elveţia. La această convenţie aŭ aderat maĭ în urmă: Rusia, România, Germania, Austro-Ungaria, Suedia, Norvegia şi Danemarca. Textul aceşteĭ convenţiĭ se poate vedea în *J. Clunet*, anul 1899, p. 628 urm. şi în *Monitorul oficial* al RomânieĭNo. 34 bis din 14 Maiŭ 1899. Această convenţie este privitoare: 1° la comunicarea actelor judecătoreştĭ saŭ extra-judecătoreştĭ (art. 1—4); 2° la comisiile rogatoriĭ (art. 5—10); 3° la cauţiunea *judicatum solvi* (art. 11—13); 4° la asistenţa judecătorească gratuită (art. 14—16); 5° la constrîngerea corporală (art. 17).

Inexactitatea rubriceĭ.

(3) Rubrica capit. II este intitulată: *Despre perderea drepturilor civile prin perderea calităţeĭ de Român.* Această rubrică este

ţiunea dobîndită în ţară străină; *b)* prin primirea, fără autorisaţiunea guvernuluĭ român, a vre-uneĭ funcţiunĭ publice de la un guvern străin; *c)* prin supunerea, pentru orĭ cât de puţin timp, la vre-o protecţiune străină. (Art. 7, 19, 20 C. civ. Art. 30 Constit. Art. 17 C. fr.) [1]

Art. 19. — Romànca, care se va căsători cu un străin, va urma condiţiunea soţuluĭ sĕŭ. Devenind văduvă, ea va redobîndi calitatea sa de Romàncă. (Art. 12, 17, 93, 196 C. civ. Art. 19 C. fr.)

Art. 20, § 1.—Românul care, fără autorisaţiunea guvernuluĭ, va intra în serviciul militar la străinĭ, saŭ se va alătura pe lângă vre-o corporaţiune militară străină, va perde calitatea de Român. (Art. 66 şi urm. Cod. pen.)

Naţionalitatea este, după cum am vĕdut, legătura care uneşte pe un individ de o naţiune determinată. Am vĕdut cum se dobîndeşte naţionalitatea română. Acum cată să determinăm modurile prin care ea se perde.

Naţionalitatea română se perde:

1° Prin inpămîntenirea ce Românul ar fi dobîndit în ţară străină, de-oare-ce nimene nu poate, în principiŭ, să aibă în acelaşĭ timp doue naţionalităţĭ deosebite [2]. **Perderea naţionalităţeĭ prin înpămîntenire. Art.17.**

---

inexactă, din causă că s'a tradus *ad litteram* pe acea din codul francez, unde cu drept cuvînt se vorbeşte de perderea drepturilor civile. La noĭ, însă, străiniĭ bucurîndu-se în deobşte de toate drepturile civile ca şi RomâniĭI (art. 11), perderea calităţeĭ de român nu atrage perderea drepturilor civile. De aceea am intitulat rubrica de faţă: *Despre perderea şi redobîndirea calităţeĭ de Român*. D-l Nacu (I, p. 148) nu-şĭ dă osteneala de a observa această inexactitate atât de bătătoare la ochĭ. De asemenea, nicĭ d-l Neagu.

(1) Este de observat, că paragraful ultim al art. 17 modifică vechiul text fr. (modificat şi el la rîndul luĭ prin legea din 26 Iunie 1889), după care naţionalitatea franceză se perdea prin înfiinţarea în străinătate a unuĭ stabiliment, altul de cât comercial, fără spirit de reîntoarcere. **Deoseb. de la codul fr.**

(2) Vedĭ *suprà*, p. 145 şi 324.—Numaĭ persoanele capabile, adecă majore, pot dobîndi o naţionalitate străină prin înpămîntenire. Femeea măritată are pentru aceasta nevoe de autorisarea bărbatuluĭ saŭ a justiţieĭ. Baudry et Fourcade, I, 523; Aubry et Rau, I, § 74, p. 433, nota 8; Despagnet, *op. cit.*, 148; Cogordan, *op. cit.*. p. 169 urm. (ed. 1-a), şi toţĭ autoriĭ.—Persoanele puse sub un consiliŭ judiciar şi acele interdise pot, în timpul unuĭ interval lucid, să dobîndească singure o naţionalitate străină, întru-cât asemenea act nu cere intervenţia protectorilor lor legalĭ. Baudry et Fourcade, I,

Inpâmînt. Românului trebue să fie definitivă.

Este însă de observat, că Românul nu-şĭ perde naţionalitatea sa cât timp înpămîntenirea n'a devenit încă perfectă conform legilor străine, căcĭ până atuncĭ el poate să se căiască de pasul ce l-a făcut şi să revină asupra primeĭ sale hotărîrĭ ([1]).

Bucurarea de drepturĭ civile în străinătate.

De asemenea, autorisarea dobîndită de un Român de la un guvern străin de a se bucura de drepturile civile într'o ţară străină, de a-şĭ stabili domiciliul sĕŭ acolo, etc., nu-l face să peardă naţionalitatea sa de origină ([2]).

Efectele înpămînteniriĭ în privinţa copiilor minorĭ. Controversă.

Perderea naţionalităţeĭ române din partea unuĭ tată legitim, saŭ a uneĭ mame naturale, nu atrage la noĭ, *ipso facto*, perderea acesteĭ naţionalităţĭ pentru copiiĭ sĕĭ minorĭ, cu toată controversa ce există în această privinţă ([3]).

Primirea uneĭ funcţiunĭ publice de la un guvern străin.

2° Calitatea de Român se perde prin primirea uneĭ funcţiunĭ publice, politice, administrative saŭ judecătoreştĭ de la un guvern străin, fără autorisarea guvernuluĭ român (art. 30 Constit. şi 17 C. civ.) ([4]). Astfel, s'a decis că Ro-

---

522 şi autoriĭ *suprà* citaţĭ. Vedĭ şi Cogordan, *Nationalité*, p. 179 (ed. a 2-a), p. 169 (ed. 1-a). Cât pentru minor, fie chiar emancipat, el fiind incapabil de a-şĭ schimba naţionalitatea, nicĭ-o autorisare nu-l poate abilita la aceasta. Cogordan, *loco cit.*; Baudry et Fourcade, I, 521; Weiss, I, p. 433; Aubry et Rau, I, § 74, p. 433, nota 7; Pillet, nota în Sirey, 1897, p. 305 urm.; Cas. fr. *J. Clunet*, 1890, p. 117; Sirey, 93. 1. 126.— *Contrà:* Despagnet, *op. cit.*, 148, p. 316.

(1) Cpr. Demolombe, I, 179; Laurent, I, 376; Marcadé, I, 153; Baudry et Fourcade, I, 516; Beudant, I, 41; Despagnet, *op. cit.*, 148, p. 315; Aubry et Rau, I, § 74, p. 435, text şi nota 13; Thiry, I, 106.

C. italian. Art. 11 § 1.

(2) După art. 11 § 1 din codul italian, cetăţenia se poate perde printr'o renunţare formală făcută prin anume declaraţie la ofiţerul stăreĭ civile al domiciliuluĭ declarantuluĭ, unită cu transferarea residenţeĭ sale în ţară străină.

(3) Vedĭ *suprà*, p. 320, 321, text şi nota 1.

Dreptul străin. Codul austriac.

(4) Acest mod de a perde naţionalitatea a fost abrogat în Belgia, împreună cu art. 20 § 1, prin legea din 21 Iunie 1865. Cpr. Thiry, I, 106, p. 108.—In Austria, străinul devine austriac prin simplul fapt că primeşte acolo o funcţiune publică. Intrarea în armata austriacă nu atrage însă schimbarea naţionalităţeĭ. Cpr. Fœlix-Demangeat, *op. cit.*, I, 44, p. 111; Unger, *System des österreichischen Privatrechts*, I, p. 293. După art. 32 din codul austriac şi scrisorile patente din 24 Marte 1832, naţionalitatea austriacă se perde prin emigrare (*Aus-*

mânul care, sub codul actual, şi fără autorisarea guvernuluĭ, a fost funcţionar poştal austriac, chiar în România, pe când poştele şi telegrafele eraŭ în mânile străinilor, şi-a perdut naţionalitatea sa (1).

Exerciţiul în străinătate a profesiuneĭ de advocat, institutor, profesor, medic, hirurg, etc. nu se consideră însă ca o funcţiune publică, cu excepţie numaĭ pentru mediciĭ şi hirurgiĭ alipiţĭ pe lângă spitalurile publice, cari prestează jurămîntul de credinţă guvernuluĭ străin şi primesc un salariŭ de la acest guvern (2). **Funcţiunile străine care atrag perderea naţionalităţeĭ române.**

Majoritatea autorilor consideră funcţiunile bisericeştĭ ca funcţiunĭ publice, atuncĭ când preotul saŭ episcopul a prestat jurămînt guvernuluĭ străin, saŭ primeşte un onorariŭ de la acel guvern (3). Uniĭ nu consideră însă ministerul preotuluĭ ca o funcţiune publică, ci maĭ mult ca o misiune spirituală. Cât pentru prestarea jurămîntuluĭ, el nu exclude încă spiritul de reîntoarcere (4). **Funcţiunile bisericeştĭ. Controversă.**

3° Naţionalitatea română se maĭ perde încă, prin supunerea pentru un timp cât de scurt la o protecţie străină, de exemplu: prin faptul că cine-va s'a servit cu un pasport străin, în scop de a se scuti de serviciul militar (5). **Supunerea la o protecţiune străină.**

Această disposiţie este proprie legislaţiuneĭ noastre şi are o raţiune istorică. In adevĕr, sub vechile noastre legiuirĭ, uniĭ pămîntenĭ, spre a scăpa de sarcinile datorite ţăreĭ, se supuneaŭ protecţieĭ unuĭ consul străin, făcêndu-se *sudiţĭ* (6). Aceştĭ sudiţĭ cari, prin fraudele înlesnite de Con- **Istoricul acesteĭ chestiunĭ.**

---

wanderung), adecă: prin aşeḑarea fără spirit de reîntoarcere într'o ţară străină. Cpr. C. Iaşĭ, *Dreptul* 1895, No. 17 şi *Curierul judiciar*, din 1903, No. 83; *Dreptul* din 1903, No. 25. Veḑĭ şi *suprà*, p. 296, nota 1.

(1) Cas. rom. Bulet. S-a II, 1875, p. 207.

(2) Demolombe, I, 180; Baudry et Fourcade, I, 535; Aubry et Rau, I, § 74, p. 438; Beudant, I, 41, p. 73; Despagnet, *op. cit.*, 149, p. 326; Valette, *Cours de C. civil*, I, p. 59.

(3) Aubry et Rau, *loco cit.;* Demolombe, I, 180; F. Herman, *op. cit.*, *Supplément*, I, art. 17, No. 65; Valette, *op. cit.*, p. 60.

(4) Cpr. în acest din urmă sens, Boileux, *Comment. sur le C. Napoléon*, I, art. 17, p. 80. In privinţa domiciliuluĭ legal al episcopilor, veḑĭ *infrà*, explic. art. 92.

(5) Trib. Tecuciŭ şi C. Galaţĭ, *Dreptul* din 1898, No. 37 şi 73; Cas. rom. Bulet. 1895, p. 628. V. şi Cas. S-a II, anul 1878, p. 199.

(6) Veḑĭ în *Colecţie*, p. 308, adresa Secret. de Stat. din 1835, din care se vede că un Moldovan, anume: *Mihalache Givit Su-*

sulatele străine, se sustrăgeaŭ de la datoriile lor cele maĭ sacre, fără a dobîndi nicĭ-un drept în ţara sub a căreĭ protecţie se puneaŭ, eraŭ numiţĭ *protegiaţĭ,* spre a se distinge de adevăraţiĭ supuşĭ străinĭ, de şi consuliĭ căutaŭ a pune pe protegiaţĭ pe aceeaşĭ treaptă cu supuşiĭ, după cum aceasta se vede din raportul Sfatuluĭ administrativ de la 10 Maiŭ 1858, publicat în Codul judiciar pentru tribunalele din Moldova *(Colecţia)* (1). Regulamentul organic a protestat în contra acestor abusurĭ ale Consulilor, ceea ce nu ĭ-a împedicat de a urma înainte cu procedările lor ilegale. Iată cum se exprimă, în această privinţă, Regulamentul Moldoveĭ în art. 93 (capit. III): «Iar cât pentru agenţiĭ Consulatelor aşeḍaţĭ în deosebitele ţinuturĭ ale principatuluĭ de câţĭ-va anĭ sub numele de *Staroştĭ,* şi cari însuşindu-şĭ dreptul de judecătorie şi de protecţie asupra locuitorilor pămîntenĭ, împedică lucrările ocârmuireĭ, aceştia trebue fără întârḍiere a se chema îndărăt, ocârmuirea principatuluĭ îndatorită fiind a cunoaşte numaĭ pe consuliĭ şi agenţiĭ consulatelor numiţĭ de puterile europeane şi împuterniciţĭ cu firman a Inalteĭ Porţĭ, în urmarea legăturilor încheiate» (2).

Art. 20, § 1. 4° Naţionalitatea română se maĭ perde încă, prin intrarea într'un serviciŭ militar la străinĭ, saŭ prin alăturarea pe lângă o corporaţie străină, fără autorisarea guvernuluĭ (art. 20 § 1) (3). Acest text era însă de prisos,

---

zana a fost protejat de agenţia austriacă. Sus-citata adresă desluşeşte că familia protejaţilor nu este datoare a urma calitatea părinţilor. S'a decis chiar, în privinţa acelora cari recurgeaŭ la o protecţie străină, că înscrierea în condica de sudiţĭ nu este o dovadă deplină că dînşiĭ înţelegeaŭ a se lepăda de naţionalitatea părintească şi a adopta pe acea străină. Trib. Ilfov şi Cas. rom. *Dreptul* din 1896, No. 1 şi din 1897, No. 36. Bulet. anul 1897, p. 356.

(1) Veḍĭ în sus-citata *Colecţie*, p. 1149, adresa Secret. de Stat către Logofeţie, care arată că familiile protegiaţilor pot reveni la întâia lor protecţie. Veḍĭ şi *Manualul administrativ al Moldoveĭ*, t. II, p. 163 urm.

(2) Maĭ veḍĭ încă art. 92 din Regul. Moldoveĭ precum şi art. 93, 94 din Regulamentul Munteniei.

(3) Pentru ca Românul să poată astfel perde naţionalitatea sa, el trebue să fie capabil; de unde resultă că minorul, care ar intra într'o armată străină, nu-şĭ ar perde naţionalitatea sa. Aubry et Rau, I, § 74, p. 439; Beudant, I, 41, p. 74; Bau-

de-oare-ce el nu face de cât a reproduce principiul înscris în art. 17. Osebit de perderea naţionalităţeĭ sale, Românul care va rădica armele în contra ţăreĭ sale, asumă asupra-şĭ pedepsele prevĕḑute de legile militare şi penale (art. 66 urm. C. pen. şi 197 C. justiţieĭ militare din 24 Maiŭ 1881). Art. 66 urm. C. pen. şi codul de justiţie militară.

Perderea cetăţenieĭ române nu atinge însă de cât pe aceĭ cari aŭ contractat un angajament în serviciul uneĭ puterĭ străine, iar nu şi pe aceĭ cari, fără nicĭ-un angajament, ar fi prestat serviciile lor spre a da ajutor unuĭ partid care îşĭ disputa puterea ([1]), saŭ spre a combate o insurecţie ([2]).

Guvernul nostru poate, să autorise pe un Român, să primească o funcţiune străină, saŭ să intre în serviciul uneĭ armate străine, şi în asemenea caz, acest Român îşĭ păstrează naţionalitatea sa. (Cpr. C. Toulouse, D. P. 53. 2. 10). Primirea uneĭ funcţiunĭ străine cu învoirea guvernuluĭ.

Autorisarea ce guvernul ar fi dat unuĭ Român de a păstra serviciul străin ce el ar fi primit fără nicĭ-o autorisare prealabilă, nu-l împedică însă de a-şĭ perde calitatea de Român, această calitate fiind perdută *ipso facto* prin primirea unuĭ serviciŭ străin, şi ne maĭ putêndu-se redobîndi de cât prin îndeplinirea disposiţiilor art. 18 ([3]). Autoris. guvernuluĭ nu are efect retroactiv. Controversă.

5⁰ Calitatea de Român se maĭ perde încă, prin anexiunea de teritoriŭ la o ţară străină. Aşa, de exemplu, Româniĭ din Basarabia aŭ devenit Ruşĭ prin retrocedarea acesteĭ provinciĭ, în urma tratatuluĭ din Berlin, după cum şi locuitoriĭ Dobrogeĭ aŭ devenit Românĭ. (V. *suprà*, p. 295). Anexiunea de teritoriŭ.

6⁰ In fine, maĭ există un alt mod de a perde naţionalitatea română, aplicabil numaĭ femeilor care se căsătoresc cu un străin (art. 19). Acest text nu este de cât co- Art. 19.

---

dry et Fourcade, I, 539; Despagnet, *op. cit.*, 152, p. 329; Surville et Arthuys, *op. cit.*, 98, nota 1; Demolombe, I, 185; Neagu, I, p. 141, No. 6.—*Contrà:* Le Sueur et Dreyfus, *Nationalité,* p. 195; D. de Folleville, *Naturalisation,* p. 390; Trib. Blidah, *J. Clunet*, 1889, p. 111.

([1]) Cpr. Weiss, *op. cit.*, I, p. 485; Baudry et Fourcade, I, 541; Aubry et Rau, *loco cit.*, p. 440; Despagnet, *loco cit.;* Cas. fr. D. P. 78. 1. 26; Sirey, 78. 1. 117; C. Paris, D. P. 46. 2. 100.

([2]) V. autoriĭ citaţĭ în nota precedentă. Cpr. Neagu, I, p. 141, No. 5.

([3]) Baudry et Fourcade, I, 538; Weiss, *Tr. th. et pratique de dr. international,* I, p. 492.—*Contrà:* Aubry et Rau, I, § 74, p. 440; Demolombe, I, 185; C. Amiens, D. P. 49. 2. 71; Sirey, 49. 2. 587. Cpr. Neagu, I, p. 136, No. 23.

rolariul art. 12. Străina care se căsătoreşte cu un Român, devenind Româncă, este just ca şi Românca să-şĭ peardă naţionalitatea prin căsătoria sa cu un străin (1).

Inexactitate de text.

Nu este însă exact de a se ḑice, aşa cum se exprimă art. 19, că Românca care se căsătoreşte cu un străin devine străină, această calitate neputêndu-se conferi femeeĭ de cât de legea străină. Legiuitorul ar fi trebuit, deci, să se mulţumească a ḑice că Românca îşĭ perde naţionalitatea sa de origină prin faptul căsătorieĭ cu un străin. Cât pentru chestiunea de a se şti dacă femeea devine străină, aceasta nu se poate decide de cât de legea ţăreĭ bărbatuluĭ, după cum dispune art. 14 din codul italian (2).

Femeea minoră.

Femeea încetează de a fi Româncă, chiar dacă ar fi minoră, căcĭ de câte-orĭ este vorba de căsătorie şi de efectele sale legale, minorul este asemĕnat majoruluĭ, dacă a fost asistat de persoanele în drept (art. 1161, 1231) (3). Rĕmâne însă bine înţeles că, dacă căsătoria a fost anulată, Românca căsătorită cu un străin a rĕmas tot Româncă (4). *Quod ab initio nullum est, nullos producit effectus.*

Critica uneĭ decisiĭ a Curţeĭ de casaţie.

Curtea de casaţie a decis că de câte-orĭ căsătoria uneĭ Romance cu un străin este validă, Românca care-şĭ perde naţionalitatea nu-şĭ perde *origina sa*, şi în consecinţă, nicĭ capacitatea de a dobîndi imobile rurale (5).

Casul în care bărbatul străin, care se căsătoreşte cu o Româncă, nu are nicĭ-o naţionalitate.

(1) Aceeaşĭ soluţie este admisă şi în Austria. Veḑĭ *J. Clunet*, anul 1901, p. 588.—Aceasta lasă a se presupune că străinul care se căsătoreşte cu o Româncă are o naţionalitate, căcĭ dacă el este *heimatlos*, femeea nu poate dobîndi o naţionalitate pe care bărbatul n'o are, şi rĕmâne tot Româncă. Cpr. în acest sens, C. Iaşĭ, *Curierul judiciar* din 1903, No. 83 şi *Dreptul* din acelaşĭ an, No. 25; Weiss, *op. cit.*, I, p. 520; Répert. Sirey, v° *Nationalité*, 1197. Veḑĭ şi monografia noastră, publicată în *Curierul judiciar* din 1903, No. 22.

Dr. străin.

(2) Cpr. şi noul art. 19 din codul fr., modificat prin legea din 26 Iunie 1889; art. 5 şi 13 din legea federală germană (1 Iunie 1870); art. 48 din codul civil sîrbesc, asupra căruia veḑĭ *J. Clunet*, anul 1900, p. 97 urm., etc.

(3) Veḑĭ *suprà*, p. 310.

(4) Demolombe, I, 183; Aubry et Rau, I, § 73, p. 409; D. de Folleville, *Naturalisation*, 237, p. 178; Cogordan, *Nationalité*, p. 277 (ed. a 2-a); Weiss, I, p. 519; Despagnet, *op. cit.*, 151, p. 327; Neagu, I, p. 139, No. 6. C. Poitiers, Sirey, 45. 2. 215.

(5) Cas. rom. *Dreptul* din 1901, No. 83 şi *Curierul judiciar* din 1902, No. 1 (cu observaţia noastră critică).

Această soluţie ni s'a părut însă cu desăvîrşire inadmisibilă. In adevĕr, nu se poate ḑice, aşa precum pe nedrept afirmă Curtea, că Romànca care se căsătoreşte cu un străin îşĭ perde pe de o parte naţionalitatea, păstrându-şĭ pe de alta *origina sa*, adecă, în alte cuvinte, tot naţionalitatea; căcĭ legea dispune în termenĭ neîndoelnicĭ că Romànca care se căsătoreşte cu un străin, încetează de a fie Română. Soluţia dată de Inalta Curte este decĭ pentru noĭ inexplicabilă, de şi decisia sa a fost pronunţată în secţiĭ-unite. De aceea ea n'a fost admisă de Curtea de trimetere ([1]).

Acestea sunt, de-o-cam-dată, afară de acele ce vom vedea maĭ la vale, modurile limitativ determinate de lege prin care Românii pot să-şĭ peardă naţionalitatea lor ([2]).

Despre perderea drepturilor civile prin oare-care condamnărĭ judecătoreştĭ.

In Franţa, perderea naţionalităţeĭ are de consecinţă perderea drepturilor civile. La noĭ, aceste drepturĭ nu se pot perde de cât prin osîndirea la oare-care pedepse. Astfel, osîndirea la o pedeapsă criminală aduce cu sine de drept excluderea de la tutelă, precum şi destituirea dintr'o tutelă primită maĭ 'nainte (art. 384 C. civ.) ([3]). Art. 384 C. civ.

([1]) Cpr. C. Bucureştĭ, *Dreptul* din 1903, No. 19 şi *Curierul judiciar* din acelaşĭ an, No. 32.

([2]) Astfel s'a decis, cu drept cuvînt, că naţionalitatea română nu se poate perde printr'o hotărîre de excludere din garda civică saŭ orăşenească (desfiinţată prin art. 121 Constit.) Cas. rom. *Dreptul*, 1879, No. 23 şi Bulet. S-a II, 1878, consid. de la p. 210.

([3]) Veḑĭ şi art. 268 C. pen., după care aceĭ condamnaţĭ la o pedeapsă corecţională pentru atentat la bunele moravurĭ contra unuĭ minor, sunt lipsiţĭ de aceleaşĭ drepturĭ pe un timp mărginit, de la un an până la doĭ, pentru persoanele străine de nevrîsnic, iar de la doĭ până la patru pentru părinţiĭ, epitropiĭ saŭ aceĭ însărcinaţĭ cu privigherea copiluluĭ. Părinţiĭ, în asemenea caz, maĭ perd încă şi puterea părintească. Din causa uneĭ lacune regretabile ce cuprinde textul nostru, părinţiĭ nu perd, în asemenea caz, usufructul legal al avereĭ copiilor cari aŭ fost victima acestuĭ delict, textul nostru omiţênd de a vorbi de drepturile ce legea conferă părinteluĭ *asupra avereĭ copiluluĭ*. Cu-toate-acestea, d-l Nacu (I. pag. 563) scapă din vedere această însemnată modificare, de sigur involuntară a legiuitoruluĭ nostru, îndreptând această lacună printr'o simplă tră- Lacuna ce cuprinde art. 268 din codul penal.

Degradația civică. Art. 22 C. penal.

De asemenea, aceĭ condamnațĭ la degradația civică sunt incapabilĭ de a face parte dintr'un consiliŭ de familie, de a fi epitropĭ, curatorĭ saŭ consilierĭ judiciarĭ, avênd aceste drepturĭ numaĭ pentru copiiĭ lor, şi atuncĭ încă după chibsuirea familieĭ (art. 22, § 4 C. penal) (1). Degradația civică maĭ consistă încă în perderea dreptuluĭ de vot, de alegere şi eligibilitate şi, în genere, a tuturor drepturilor civile şi politice; în incapacitatea de a fi funcționar public, jurat, expert saŭ martor, etc.; în perderea dreptuluĭ de a purta arme saŭ decorațiunĭ, de a servi în armată, de a fi profesor, învățător, institutor, repetitor saŭ privighitor, etc. (Art. 22 Cod. pen.).

Degradația civică poate să fie pronunțată ca pedeapsă principală saŭ ca pedeapsă accesorie (art. 23 Cod pen.); ca pedeapsă principală, de la 3—10 anĭ (art. 7 § 5), în casurile art. 102, 104, 105, 108, 110 C. pen., etc. Degradația civică începe din ḑiua expirăreĭ termenuluĭ de recurs, saŭ din ḑiua respingereĭ recursuluĭ (2). (Art. 396 Pr. pen.). Ea încetează numaĭ prin amnistie (art. 93 Constit.) şi prin revisuirea judecăților (art. 445—449 Pr. pen.).

Reabilitarea condamnaților. Inexistența eĭ.

Cât despre reabilitarea condamnaților, care în procedura franceză face să înceteze această pedeapsă (3), procedura noastră nicĭ nu pomeneşte măcar, art. 619—634 din procedura penală franceză fiind la noĭ eliminate.

Interdicția legală. Art. 13, 16 C. pen.

Interdicția legală este privațiunea, cu titlu de pedeapsă, a exercițiuluĭ drepturilor private. Ea este în totdeauna accesoriul uneĭ alte pedepse: a munceĭ silnice şi a reclusiuneĭ (art. 13 şi 16 C. pen.), şi rădică condamnatuluĭ exercițiul drepturilor sale, şi prin urmare, gestiunea şi administrația avereĭ sale, punêndu-l sub curatelă (4).

———

sătură de condeiŭ, uitând că nu este legislator, ci comentator, şi că decăderile de drepturĭ sunt de strictă interpretare. Cpr. C. Iaşĭ, *Curierul judiciar* din 1905, No. 10.

(1) Este de observat că art. 22 din codul penal, traducênd orbeşte textul fr., vorbeşte de *subrogatul-tutor (le subrogé-tuteur)*, care în legea noastră nu există.

(2) Degradația civică nu este aplicabilă contumacilor, art. 28 din codul penal francez fiind eliminat din codul nostru.

(3) Cpr. Mourlon, I, 209.

(4) Degradația civică rădică condamnatuluĭ nu numaĭ exercițiul, dar şi bucurarea drepturilor prevêḑute de art. 22 din C. penal.

Interdisul păstrează însă bucurarea și chiar exercițiul drepturilor personale, care nu pot să fie exercitate prin mijlocirea altuia. Astfel, condamnatul care se află în stare de interdicție legală, poate să vîndă, să contracteze, să cumpere, să ipoteceze, etc., însă nu singur, ci numaĭ prin mijlocirea curatoruluĭ care i se numește ([1]). El poate, de asemenea, să-șĭ facă testamentul, să se căsătorească, să recunoască un copil natural, să adopteze pe cineva, etc. ([2]). Actele ce poate face acel interdis legalmente.

El nu poate însă să dispună de averea sa prin acte între viĭ, nicĭ s'o administreze singur, pentru ca nu cum-va prin astfel de mijloace, să-șĭ poată procura banĭ spre a-șĭ înlesni evadarea sa ([3]). Actele ce el nu poate face.

Interdicția legală începe din ḑiua de când decisia juraților a devenit definitivă, și încetează prin expiațiunea pedepseĭ, prin prescripție, prin amnistie, prin iertarea pedepseĭ de către Rege (art. 93 Constit.), și în fine, prin revisuirea judecățeĭ (art. 445—449 Pr. pen.). De când începe interdicția legală.

([1]) Nulitatea obligațiilor contractate de individul care s'ar găsi în stare de interdicție legală, este de ordine publică, și ca atare, poate să fie propusă de toate părțile interesate, și chiar de aceĭ de al treilea, cari ar fi contractat cu dînsul. Art. 952 din C. civ., care oprește pe persoanele capabile ce ar fi contractat cu un interḑis pentru causă de smintire (435 urm.), de a'ĭ opune incapacitatea sa, nu este decĭ aplicabil în specie. Se admite însă, în genere, că individul aflător în stare de interdicție legală, n'ar putea propune însușĭ anularea actelor sale, dacă el ar fi abusat de buna credință a celor de al treilea, ascunḑêndu-le starea sa de incapacitate. Mourlon, I, 198; Demolombe, I. 193; Valette sur Proudhon, *État des personnes*, II, p. 556, 557; Bertauld, *Cours de C. pénal*, p. 226; Aubry et Rau, I, § 85, p. 564 (ed. a 5-a); Baudry et Fourcade, I, 738; Garraud, *Tr. th. et pratique du dr. pénal*, II, 427, p. 202 urm. (ed. a 2-a).—*Contrà:* Demante et Colmet de Santerre, I, 79 bis II (ed. a 3-a), care aplică în specie art. 952 C. civ. Nulitatea oblig. contractate de interḑis. Inaplicarea art. 952 C. civ.

([2]) Veḑĭ Aubry et Rau, I, § 85, pag. 563; Demolombe, I. 192; Garraud, *op. cit.*, II. 427, p. 201 urm. Cpr. Cas. fr. (în privința testamentuluĭ), Sirey, 84. 1. 65.—Demante et Colmet de Santerre (I. 79 bis I) refusă interḑisuluĭ dreptul de a testa, concedându-ĭ însă pe acela de a se căsători, etc. In cât privește adopțiunea, veḑĭ *infrà*, explic. art. 309, 310.

([3]) Argument din art. 13 C. penal, care ḑice că aceĭ osîndițĭ la munca silnică, saŭ reclusiune (art. 16), vor fi incapabilĭ de a-șĭ administra averea și de a dispune de ea prin acte între viĭ, *în timpul pedepseĭ lor.*

Interdicția pe timp mărginit. Art. 8 § 2 și art. 27 C. pen.

Afară de aceste incapacitățĭ generale, art. 8 § 2 și art. 27 din codul penal permit, și câte o dată obligă chiar tribunalele corecționale de a rădica condamnatuluĭ, pe un timp determinat (6 lunĭ până la 6 anĭ), exercițiul unora din drepturile politice, civile, orĭ de familie. (Vedĭ de ex., art. 120, 126, 140, 154, 268, 334 din codul penal, etc.).

Moartea civilă.

In Franța, până la 1854, drepturile civile se maĭ perdeaŭ încă prin o condamnare judecătorească la o pedeapsă aflictivă și perpetuă (moartea, munca silnică pe viață și deportațiunea), care avea de consecință *moartea civilă* a condamnatuluĭ (¹). (Art. 23 C. civil fr. și art. 18 C. pen. fr.).

2⁰ *Redobîndirea calităței de român.*

Art. 18.—Românul care va fi perdut calitatea sa de Român, o va putea redobîndi întorcêndu-se în România cu autorisațiunea guvernuluĭ român, și declarând că voește a se așeḑa în țară și că renunță la toate distincțiunile contrare legilor române. (Art. 10, 17, 19 § 2, 20 § 2 C. civ. Art. 12 Constit. Art. 18 C. fr.)

Art. 19, § 2. — Românca care se va căsători cu un străin, devenind văduvă, va redobîndi calitatea sa de Româncă. (Art. 12, 93 C. civ. Art. 19 C. fr.)

Art. 20, § 2.—Românul care, fără autorisarea guvernuluĭ, va intra în serviciul militar la străinĭ, saŭ se va alătura pe lângă

Dr. roman.

(¹) La Romanĭ, aceĭ cari eraŭ condamnațĭ la moarte eraŭ lipsițĭ de bucurarea drepturilor civile îndată după condamnare. «*Qui ultimo supplicio damnantur, statim et civitatem et libertatem perdunt*» (L. 29, Dig., *De pœnis*, 48. 19). Aceeașĭ soluție era admisă și pentru aceĭ condamnațĭ la munca silnica în mine *(in metallum)*. Condamnațiĭ la deportație într'o insulă eraŭ lipsițĭ numaĭ de drepturile cetățeneștĭ, avênd facultatea de a face toate actele a căror validitate nu atârna de calitatea de cetățean roman. Bunurile lor eraŭ confiscate, însă eĭ puteaŭ să dobîndească altele: «*Deportatus civitatem amittit, non libertatem, et speciali quidem jure civitatis non fruitur, jure tamen gentium utitur: emit enim et vendit, locat, conducit, permutat, fœnus exercet, et cætera similia.* (L. 15, Dig., *De interdictis et relegatis*, 48. 22).

La Romanĭ, bucurarea drepturilor civile se perdea și prin adopțiune, pentru-că ea făcea pe adoptat să intre în categoria fiilor de familie: «*Si parterfamilias adoptatus sit, omnia quæ ejus fuerunt, et acquiri possunt, tacito jure ad eum transeunt, qui adoptavit; hoc ampliùs, liberi ejus, qui in potestate sunt, eum sequuntur*». (L. 15, Pr., Dig., *De adoptionibus*, 1. 7).

vre-o corporaţiune militară străină, nu va putea reintra în România, de cât cu permisiunea guvernuluï. El nu va putea redobîndi calitatea de Român de cât conform art. 18; toate acestea fără a fi scutit de osîndele pronunţate de legea criminală contra Românilor, cari aŭ purtat, saŭ vor purta arma contra patrieï lor [1]. (Art. 17, 18 C. civ. Art. 66 şi urm. C. pen. Art. 21 C. fr.)

Românul care s'a expatriat poate în totdeauna să redobîndească calitatea sa primitivă şi să se reîntoarcă în vechia sa patrie, în care poate să aibă încă legăturï de familie. Calitatea de Român o dată perdută, se poate redobîndi prin bine-facerea legeï (art. 19), şi prin reîntoarcerea şi aşeḑarea în ţară, cu învoirea guvernuluï (art. 18).

Româanca, care şi-a perdut naţionalitatea prin căsătoria sa cu un străin, o redobîndeşte devenind văduvă fie prin moartea soţuluï sĕŭ, fie prin despărţenie legal pronunţată; şi această schimbare de naţionalitate are loc prin bine-facerea legeï, fără ca văduva să fie nevoită a se reîntoarce în România cu învoirea guvernuluï, şi a-şï fixa domiciliul sĕŭ în ţară, după cum prescriŭ art. 19 din codul francez şi art. 14 din codul italian [2]. Modificarea admisă de legea noastră este însemnată şi pot ḑice chiar contrară principiilor; căcï legiuitorul, care a avut până aci de normă că naţionalitatea, odată dobîndită, nu se poate schimba fără voinţa omuluï, de o dată părăseşte acest principiŭ şi declară că femeea, prin simplul fapt al desfacereï căsătorieï, redevine de drept Româncă, fără nicï-o formalitate din partea eï. Legiuitorul, pentru a ajunge la acest resultat şi-a făcut următorul raţionament: care e causa în specie a schimbăreï naţionalităţeï femeeï? Căsătoria sa cu un străin; prin urmare, încetând causa, adecă: căsătoria, trebue să înceteze şi efectul: *cessante causa, cessat effectus*. Este necontestat că acest raţionament e greşit faţă cu principiul maï sus admis: însă în presenţa unuï text formal, nu avem ce face; bun saŭ rĕŭ, acesta este siste-

Bine-facerea legeï. Deoseb. de la codul fr. Art. 19 § 2.

---

(1) Art. 18, 19 şi 20 nu sunt în armonie cu art. 7, § 3 din Constituţie, după care cetăţenia română nu se poate dobîndi *de cât prin lege*. De aceea uniï le şi cred abrogate. Veḑï A. Negrescu, *Curierul judiciar* din 1892, No. 23.—*Contrà:* Meitani, *Studiï constituţionale*, art. 7, p. 152, No. 209.

(2) Soluţia admisă de codul italian şi acel francez este admisă şi în Rusia. Cpr. Trib. Paris, *Pand. Périod.* 99. 5. 14.

mul primit de legiuitorul nostru; căcĭ, de altmintrelea, nu ne am putea explica modificarea textuluĭ francez. Va să ḑică femeea redevine la noĭ de drept Româncă, fără nicĭ-o manifestare a voinţeĭ sale, şi această manifestare este neapărată numaĭ în casul când ea ar voi să rĕmână străină: pe când în codul francez, s'a admis soluţia inversă: femeea, după acest codice, ca şi după acel italian, rĕmâne străină, şi numaĭ prin manifestarea voinţeĭ sale, ea îşĭ redobîndeşte naţionalitatea sa de origină. Este, decĭ, de mirat cum faţă cu un text atât de formal, uniĭ susţin că femeea va rĕmânea străină şi în urma desfacereĭ căsătorieĭ, până ce nu se va rosti conform art. 18 că voeşte să-şĭ redobîndească calitatea de Româncă (1). Aceasta însemnează a legifera, iar nu a comenta legea.

Redobîndirea naţional. femeeĭ în basa art. 19 nu are efect în privinţa copiilor.

Dar dacă văduva, prin simpla desfacere a căsătorieĭ sale, redobîndeşte naţionalitatea sa primitivă, copiiĭ sĕĭ minorĭ născuţĭ din această însoţire, avĕnd de tată pe un străin, tot străinĭ rĕmân ca şi aceĭ majorĭ, şi favoarea excepţională acordată mameĭ nu se întinde şi la copiiĭ sĕĭ (2). Aceştĭ copiĭ nu vor putea deveni Românĭ de cât prin înpămîntenire, saŭ, ceea ce este mult maĭ simplu, conformându-se art. 10 şi 18, pentru-că disposiţia art. 10 este o disposiţie de favoare aplicabilă tuturor copiilor cari aŭ sînge românesc în vinele lor. (Vedĭ *suprà*, p. 303, 304).

Art. 18 şi 20 § 2.

Româniĭ cari vor fi perdut naţionalitatea lor prin vre-unul din modurile arătate în art. 17 şi 20 § 1, vor putea, fără nicĭ-o deosebire, să redobîndească calitatea ce aŭ perdut, îndeplinind următoarele condiţiĭ: eĭ se vor reintoarce în România (3) cu autorisarea guvernuluĭ român, declarând că voesc a se aşeḑa în ţară şi că renunţă la toate distincţiunile contrare legilor române, adecă: la titlurile de nobleţă şi la demnităţile străine contrare principiilor de egalitate, admise de Constituţia noastră (art. 12).

Autor. guvernuluĭ.

Se naşte însă întrebarea: ce trebue să înţelegem prin

(1) Cpr. Bonachi. *Cod. civ. rom. comentat*, I, p. 59 (Fălticenĭ, 1876).
(2) Vedĭ *suprà*, p. 312, nota 2.
(3) Legiuitorul presupune ceea ce se va întâmpla cele maĭ deseorĭ, adecă: că Românul care şi-a perdut naţionalitatea s'a strămutat în străinătate. Dacă acest Român n'a părăsit însă ţara, el nu va îndeplini de cât celelalte condiţiĭ.

autorisarea guvernuluï? Uniï voind să pună acest text în armonie cu Constituţia, susţin că Românul care ar voi să redobîndească vechia sa naţionalitate, va trebui să adreseze o cerere de înpămîntenire cătră guvern, şi guvernul la rîndul sĕŭ, să supună Corpurilor legiuitoare un proiect de lege în acest sens (1). Nu credem însă că acesta să fie sensul cuvintelor întrebuinţate de art. 18; căcĭ, în adevĕr, acest text nu supune pe fostul Român la înpămîntenire, ci numaï la reîntoarcerea şi aşeḑarea sa în ţară, urmată de o renunţare formală la toate distincţiunile contrare aşeḑĕmintelor ţăreï; şi pentru aceasta, intervenţia putereï legiuitoare devine zadarnică. Textul corĕspunḑĕtor francez voeşte ca acel care şi-a perdut naţionalitatea sa, să se reîntoarcă în Franţa cu învoirea *Regeluï* saŭ a *Impăratuluï*, şi noï am tradus aceste cuvinte prin *guvern* (2), ceea ce însemnează că învoirea de a se reîntoarce în ţară trebue să se dea de *puterea executivă* (3).

Va să ḑică Româniï, cari şĭ-aŭ perdut naţionalitatea lor prin unul din modurile maĭ sus arătate, sunt maĭ bine trataţĭ de cât Româniĭ din alte State, pentru care este, intr'adevĕr, neapărată trebuinţă ca Corpurile legiuitoare să le recunoască calitatea lor (art. 9 Constit.). Ar fi fost poate maĭ nemerit ca toţĭ foştiĭ Românĭ, să fi fost puşĭ pe aceeaşĭ treaptă; textul art. 18 este însă formal şi nu lasă nicĭ-o îndoială în această privinţă. Art. 9 Const.

Maĭ trebue încă să observăm că art. 21 din codul francez face o deosebire între aceĭ cari aŭ primit funcţiunĭ de la un guvern străin şi aceĭ cari aŭ servit într'o armată străină. Aceştĭ din urmă sunt mult maĭ aspru trataţĭ, pentru-că într'un moment dat, puteaŭ să fie siliţĭ a purta arma în contra ţăreĭ lor; de aceea eĭ nu pot redobîndi vechea lor naţionalitate de cât îndeplinind condiţiile înpămîntenireĭ, impuse tuturor străinilor în genere. Legea noastră, luând Româniĭ cari aŭ servit într'o armată străină. Deoseb. de la codul fr.

---

(1) Cpr. Philipescu-Dubăŭ, *Explic. Codiceluĭ civil român*, p. 14, No. 3 (Iaşĭ, 1873).

(2) Codul italian prevede, ca şi al nostru, că cetăţeanul care a perdut naţionalitatea sa, o redobîndeşte prin reîntoarcerea sa în ţară cu o autorisare specială a guvernuluĭ, *con permissione speciale del governo* (art. 13).

(3) Cpr. Neagu, I, p. 138, No. 1.

însă exemplu de la acea italiană, s'a arătat maĭ puţin aspră, şi n'a făcut această deosebire, de sigur în scopul lăudabil de a face pe toţĭ aceĭ carĭ, într'un moment de rătăcire, s'aŭ deslipit de la sînul patrieĭ lor, să revină la sentimente maĭ bune, şi să se reîntoarcă în ţara în care aŭ copilărit.

Redobîndirea calităţeĭ de Român nu are efect retroactiv.

De şi legea noastră n'o supune nicăirĭ, şi de şi art. 20 din codul fr., care face o aplicare a principiuluĭ neretroactivităţeĭ, a fost eliminat de legiuitorul nostru, totuşi resultă din principiile generale, că schimbarea de naţionalitate nu produce nicĭ-un efect retroactiv, şi că, prin urmare, redobîndirea calităţeĭ de Român nu poate să producă efecte de cât pentru viitor [1].

Soarta femeeĭ şi copiilor aceluia care a redobîndit calitatea de Român.

Rĕmâne bine înţeles că numaĭ acel care a redobîndit naţionalitatea, prin îndeplinirea condiţiilor prescrise de lege, se va folosi în viitor de calitatea de Român. Cât pentru femeea şi copiiĭ sĕĭ minorĭ, eĭ tot străinĭ rĕmân. Copiiĭ vor putea însă, la majoritate, să redobîndească naţionalitatea română conform art. 10 şi 18 C. civ. (Vedĭ *suprà*, p. 304).

Dr. vechiŭ francez şi dr. roman.

[1] In dreptul vechiŭ francez, *scrisorile de declaraţiune*, prin care un fost francez redobîndea calitatea ce perduse, aveaŭ efect retroactiv, şi acel care le dobîndea era presupus că n'a părăsit nicĭ-o dată teritoriul. Laurent, I, 399.—La Romanĭ, de asemenea, cetăţeanul care perdea cetăţenia prin faptul cădereĭ în robie la străinĭ, se considera ca cum n'ar fi perdut-o nicĭ-o dată, de câte-orĭ o redobîndea *jure postliminii* (Gaius, Instit., I, 129, § 5; *Idem*, Instit. Justinian, I, 12, § 5, *Quibus modis jus potestatis solvitur*).

TITLUL II

Despre actele stărei civile ([1]).

Regule generale.

Actele stărei civile sunt scriptele autentice, prin care se constată de un funcţionar public instituit *adhoc,* starea civilă a uneĭ persoane, adecă: posiţia ce fie-care individ ocupă în societate, ca membru din cutare saŭ cutare familie, avênd drepturĭ de exercitat şi datoriĭ de îndeplinit. **Definiţie.**

La Romanĭ, găsim foarte puţine disposiţiĭ privitoare la actele stăreĭ civile, fiind-că proba testimonială era admisă pentru dovedirea tuturor actelor în genere. **Dr. roman.**

Utilitatea acestor acte este necontestată. Aşa, de exemplu, actul de naştere serveşte a determina majoritatea saŭ minoritatea (art. 342, 434); actul de căsătorie serveşte a determina starea de soţ legiuit, de tată saŭ mamă (art. 286), starea de Român în oare-care casurĭ (art. 12 şi 19); actul de moarte determină momentul deshcidereĭ uneĭ moştenirĭ (art. 651), etc. **Utilitatea actelor stăreĭ civile.**

Este de observat, că toate legislaţiile anterioare revoluţieĭ franceze încredinţaseră ţinerea actelor stăreĭ civile în mâna preoţilor, şi aceasta era potrivit cu duhul vremeĭ. **Istoric.**

([1]) Acest titlu ar trebui să fie aşeḍat, ca şi în codul italian, la finele cărţeĭ I, în urma celorlalte titlurĭ care tratează despre relaţiunile ce constituesc starea civilă a persoanelor. Codul portughez din 1 Iulie 1867 se ocupă despre actele stăreĭ civile la finele coduluĭ, în capitolul care tratează despre doveḍĭ (art. 2441—2491).—Veḍĭ asupra aceşteĭ materiĭ, Rieff, *Comment. sur la loi des actes de l'état civil* (1844); Mersier, *Tr. th. et pratique des actes de l'état civil* (1892); Grünn, *Guide et formulaire pour la rédaction des actes de l'état civil;* M. A. Beşteley, *Explic. actelor stăreĭ civile*, etc. **Obser. asupra loculuĭ unde ar trebui să figureze actele stăreĭ civile.** **Bibliografie.**

Preotul fiind, în adevĕr, cel dintăĭ care asistă pe om cu rugăciunile sale la naşterea, la căsătoria şi la moartea sa, era natural ca actele care constată cele treĭ maĭ de căpitenie întîmplărĭ ale vieţeĭ omuluĭ să fie încredinţate miniştrilor cultuluĭ, şi a trebuit o revoluţie ca acea din 1789, care să sgudue în temelia sa întregul edificiŭ al trecutuluĭ, pentru ca să se poată pune în principiŭ că actele stăreĭ civile sunt independente de credinţile religioase ale omuluĭ ([1]).

Dreptul vechiŭ. Regul. organic.

Inainte de Regulamentul organic, în legislaţia noastră, n'aŭ existat propriŭ ḑis nicĭ acte, nicĭ ofiţerĭ aĭ stăreĭ civile, de şi starea civilă a cetăţenilor interesează ordinea publică, pentru-că e privitoare la constituirea fa-

Dr. străin.

([1]) In Spania, până la 1870, actele stăreĭ civile eraŭ înscrise tot în registrele biserice̦ştĭ, şi de abia la 1870, prin legea din 17 Iunie, ele s'aŭ încredinţat judecătorilor municipalĭ, sub privigherea Ministeruluĭ justiţieĭ şi a presidentuluĭ tribunaluluĭ. V. Répert. Sirey, *Actes de l'état civil*, 1047 urm. Veḑĭ şi G. G. Flaişlen, *Curierul judiciar* din 1898, No. 7, p. 51. — In Austria, în Rusia, în Grecia (veḑĭ *suprà*, p. 194, nota 5), în Serbia (art. 60 C. civ.) şi în alte ţărĭ, miniştriĭ cultuluĭ sunt şi astăḑĭ ofiţerĭ aĭ stăreĭ civile, după cum eraŭ şi în Anglia până la 1874. Este adevărat că o lege din 1836, promulgată sub Wilhelm IV, înfiinţase în Anglia un corp special de funcţionarĭ civilĭ pentru ţinerea actelor stăreĭ civile *(registrar)*, însă înscrierea actelor în registrele acestor funcţionarĭ n'a devinit obligatorie de cât la 1874. Veḑĭ Répert. Sirey, *v° cit.*, 966 urm.—Sub dominaţia otomană, în Dobrogea, actele stăreĭ civile eraŭ încredinţate comunităţilor religioase, afară de acea turcească. Cas. rom. Bulet. S-a I, 1881, p. 466.

Actele stăreĭ civile privitoare la Musulmanĭ. Art. 60 L. din 30 Marte 1886.

Art. 60 din legea asupra organ. judec. în Dobrogea (30 Marte 1886) dispune că «atribuţiile primaruluĭ, în privinţa actelor, stăreĭ civile, se vor îndeplini, *în cât priveşte pe Mahometanĭ* de către fie-care cadiŭ saŭ hoge din localitate, care este obligat ca îndată să trimeată primaruluĭ extractul cuvenit pentru a se înscrie în registrele stăreĭ civile». S'a decis cu drept cuvînt că acest text, excepţional creat numaĭ în favoarea Mahometanilor, nu se aplică Lipovenilor saŭ altor locuitorĭ din Dobrogea. Cas. rom. Bulet. 1899, p. 1021. Veḑĭ *suprà*, p. 227, nota 7. In cât priveşte ţinerea actelor stăreĭ civile în imperiul otoman, veḑĭ legea din 27 Maiŭ 1318 (1902), publicată în *Annuaire de législation étrangère* din 1902, p. 659 urm., iar în cât priveşte Bulgaria, veḑĭ *suprà*, p. 194, nota 3.

milieĭ [1]. In anul 1832, vine însă Regulamentul organic, care înfiinţează în ambele ţărĭ actele stăreĭ civile, dându-le în păstrarea preoţilor. şi această stare de lucrurĭ durează până la punerea în aplicare a coduluĭ actual. Aşa dar, de la 1832 şi până la 1 Decembre 1865, preoţiĭ, sub îngrijirea protoereilor şi privigherea mitropoliţilor, precum şi a celorlalţĭ episcopĭ, aŭ fost ofiţerĭ aĭ stăreĭ civile. Eĭ aveaŭ îndatorirea, la finele fie-căruĭ an, să trimeată registrele ce ţineaŭ în dublu exemplar, la proteoreŭ care, la rîndul sĕŭ, le supunea spre cercetare şi încheiere: în Muntenia, la tribunalele judeţuluĭ, iar în Moldova, la isprăvnicie, unde rĕmânea câte un exemplar, iar celalalt se înapoia preotuluĭ, spre a fi păstrat cu cea maĭ mare scumpătate, *ca un deposit sfînt*, în biserica parochială în Moldova, iar în Muntenia, *la judecătoria de împăciuire, unde preotul era pravilnic mădulariŭ.*

Legislaţia actuală. Constituţia noastră (art. 22), ca şi acea belgiană, şi art. 22 din legea de la 1880 pentru organisarea Dobrogeĭ, pun în principiŭ că actele stăreĭ civile sunt de atribuţia autorităţeĭ civile, şi autoritatea competentă este acea comunală. (Art. 77 L. comun. din 1887 şi art. 86 L. p. org. comunelor rurale din 1 Maiŭ 1904).

Toţĭ locuitoriĭ ţăreĭ sunt supuşĭ legilor privitoare la starea civilă. Toţĭ aceĭ cari locuesc pe teritoriul român, fără osebire de naţionalitate saŭ religie, sunt supuşĭ legilor privitoare la actele stăreĭ civile. Aceasta se spune expres în art. 1 şi 2 al Regul. promulgat la 2 Iunie 1865, şi în art. 10 al Regul. promulgat la 3 Decembre 1866 [2]. Cu-toate acestea, adresa Ministeruluĭ de interne către acel de externe cu No. 10986 din 20 Maiŭ 1867 constată că parte din străiniĭ catolicĭ şi protestanţĭ se sustrăgeaŭ pe atuncĭ de la această îndatorire.

Actele stăreĭ civile. Legea se ocupă în acest titlu numaĭ de actele de naştere, de actele de căsătorie şi de moarte, pentru-că aceste sunt întâmplările cele maĭ de căpetenie ale vieţeĭ omuluĭ;

(1) Vedĭ *suprà*, p. 227.
(2) Vedĭ *suprà*, p. 157 şi 190. Vedĭ în *Manualul administrativ al Moldoveĭ*, t. II, p. 425 anaforaua Sfatuluĭ cârmuitor din 1843, unde iarăşĭ se prevede, că măsura privitoare la actele stăreĭ civile se aplică la toate bisericele de osebite riturĭ aflătoare în principat, şi chiar la Evreĭ.

dar osebit de aceste acte, maĭ sunt încă: actele de adopţiune (art. 323), actele de recunoaştere a unuĭ copil natural (art. 48), şi hotărîrile definitive prin care s'a dobîndit despărţenia (art. 246, 276), care toate trebuesc transcrise în registrele străreĭ civile.

CAPITOLUL I

Persoanele care figurează în actele stăreĭ civile.

Patru felurĭ de persoane intervin la formarea actelor stăreĭ civile: 1⁰ ofiţerul stăreĭ civile; 2⁰ declaranţiĭ; 3⁰ părţile, şi 4⁰ martoriĭ.

1⁰ *Ofiţerul stăreĭ civile.—Competenţa sa.*

Ofiţerul stăreĭ civile atestă că s'a făcut cutare declaraţie şi constată *de visu* existenţa şi sexul nouluĭ născut, precum şi moartea uneĭ persoane (art. 41 şi 63).

L. comunală. După legea comunală (art. 51 L. din 31 Iulie 1894 şi art. 86 L. din 1 Maiŭ 1904), primarul, sub privigherea procuroruluĭ (art. 39 C. civ.), este însărcinat cu ţinerea actelor stăreĭ civile; el poate delega în locul sĕŭ pe un consilier, saŭ pe un ajutor [1]. Iregularitatea delegaţieĭ nu aduce nulitatea actelor făcute de delegat, părţile neputênd suferi consecinţile greşălilor altora [2]. Orĭ-ce declaraţie de naştere, de moarte saŭ de căsătorie, făcută înaintea unuĭ preot saŭ chiar înaintea unuĭ funcţionar public, precum ar fi notarul saŭ secretarul comuneĭ, ar fi însă nulă şi neavenită.

Competenţa teritorială a of. stăreĭ civile. Competenţa ofiţeruluĭ stăreĭ civile nu se vede determinată nicĭ de legea franceză, nicĭ de legea noastră. Cu-toate-acestea, este generalmente admis, cel puţin în cât priveşte actele de naştere, de moarte şi de recunoaştere a unuĭ copil natural, că competenţa sa este teritorială. Prin urmare, în cât priveşte aceste acte, orĭ cât de mare

---

(1) In comunele urbane, primariĭ numesc unul saŭ maĭ mulţĭ ofiţerĭ aĭ stăreĭ civile (art. 3 Regul. pentru serviciul actelor stăreĭ civile din 3 Decembre 1866).

(2) Baudry et Fourcade, I, 800; Aubry et Rau, I, § 56, p. 288 (ed. a 5-a); Cas. fr. D. P. 84. 1. 4; Sirey, 84. 1. 5.

ar fi urgența, ofițerul stăreĭ civile nu va putea instrumenta afară de teritoriul comuneĭ sale, dar el va fi singur competent în comuna sa, chiar pentru persoanele nedomiciliate în această comună (art. 41 și 68) ([1]).

Căsătorie. Controversă.

In cât privește însă actele de căsătorie, chestiunea e controversată, după cum vom vedea *infrà*, sub art. 60 și 151.

Instrumentarea of. stăreĭ civile în actele sale proprii saŭ ale rudelor sale. Controversă.

Nicĭ-o lege nu oprește pe un ofițer al stăreĭ civile de a primi și a întocmi actele privitoare la rudele sale, dar este generalmente admis că el n'ar putea să îndeplinească funcțiunea de ofițer al stăreĭ civile într'un act în care el ar figura însușĭ ca parte, ca declarant, saŭ ca martor ([2]). Aceasta se spune anume în Ante-proiectul de revisuire a luĭ Laurent (art. 51).

Refusul of. stăreĭ civile de a încheia un act.

Competența ofițerilor stăreĭ civile se mărginește la primirea declarațiunilor privitoare la starea civilă a persoanelor, saŭ la refusul primireĭ acestor declarațiunĭ, sub a lor responsabilitate. Când ofițerul stăreĭ civile refusă de a primi o declarație, saŭ de a încheia un act, părțile nu aŭ altă cale de cât aceea de a chema în judecată pe funcționarul recalcitrant și de a dobîndi o hotărîre care, după ce se va transcrie în registrele respective, va înlocui actul ([3]).

([1]) Aubry et Rau, I, § 56, p. 288, 289; Planiol, I, 499; Baudry et Fourcade, I, 804; Beudant, I, 104; Demolombe, I, 279; Thiry, I, 112; Répert. Sirey, *Actes de l'état civil*, 51; Pand. fr., *eod. v°*, 39 urm.; Mersier, *Actes de l'état civil*, 20; Neagu, I, p. 143, No. 8 și 9.

([2]) Demolombe, I, 279; Aubry et Rau, I, *loco cit.*, p. 289; Planiol, I, 501; Laurent, II, 23; T. Huc, I, 312; Baudry et Fourcade, I, 805, 806; Neagu, I, p. 143, No. 4 și 5.—*Contrà*: Coin-Delisle, *Actes de l'état civil*, *Introduc.*, No. 12. — Acest autor, întemeindu-se pe legile romane (L. 2 și 3 Dig., *De adoptionibus* și L. 2, Dig., *De off. præsid.)*, care permiteaŭ magistratuluĭ de a face el însușĭ actele de jurisdicție voluntară grațioasă în care el ar fi fost parte, susține că și astădĭ căsătoria unuĭ ofițer al stăreĭ civile ar putea fi validă, cu-toate-că ar fi fost celebrată de însușĭ acest ofițer. însă natura lucrurilor se opune la aceasta; căcĭ, pe de o parte, nu există în realitate ofițer al stăreĭ civile, atuncĭ când el este parte interesată în actul pe care îl încheie, iar pe de alta, ofițerul și-ar face însușĭ un act contra celor de al treilea, ceea ce este inadmisibil. Vedĭ autoriĭ *suprà* citațĭ.

([3]) T. Huc, I, 312, *in fine*, Baudry et Fourcade, I, 803 bis;

2⁰ *Declaranţiĭ saŭ comparanţiĭ.*

Declaranţiĭ, după cum iĭ numeşte art. 21 din Regulamentul asupra actelor stăreĭ civile din 1866, sunt acele persoane străine, de exemplu: o moaşă saŭ un medic, etc. (art. 42), care sunt datoare să declare ofiţeruluĭ stăreĭ civile faptele despre care aŭ cunoştinţă. Orĭ-ce declaraţiĭ mincinoase sunt pedepsite de legea penală (art. 275, 290 C. penal). Declaranţiĭ sunt şi martorĭ în unele casurĭ. Astfel sunt, de exemplu: viitoriĭ soţĭ, a căror declaraţie o primeşte ofiţerul stăreĭ civile, şi tatăl care declară naşterea copiluluĭ sĕŭ.

Legea nu cere nicĭ-o condiţie specială de aptitudine din partea declaranţilor, pe care uniĭ iĭ numesc şi *comparanţĭ.* Prin urmare, atât minoriĭ cât şi femeile pot fi declaranţĭ. Eĭ trebue însă să aibă o vîrstă destul de matură pentru a-şĭ putea da sama de greutatea şi de consecinţile declaraţiuneĭ lor [1].

Inlocuirea declaranţilor prin mandatarĭ. Controversă.

Declaranţiĭ pot fi înlocuiţĭ prin mandatarĭ (argum. din art. 25), însă procura lor trebue să fie specială şi autentică (art. 23) [2]. Responsabilitatea declaraţiuneĭ incumbă, în asemenea caz, declaranţilor iar nu mandatarilor lor, afară de casul când aceştĭ din urmă ar fi întrecut limitele mandatuluĭ lor (art. 1546) [3].

3⁰ *Părţile.*

Art. 23. –In casurile când părţile interesate nu vor fi obligate a se înfăţişa în persoană, ele vor putea fi representate de un

---

Pand. fr., v⁰ *Actes de l'état civil*, 44; Neagu, I, p. 143, No. 12; C. Pau, Sirey, 53. 2. 491; D. P. 54. 5. 13. No. 4.

(1) Demolombe, I, 283; T. Huc, I, 315; Planiol, I, 516; Baudry et Fourcade, I, 810; Aubry et Rau, I, § 56, pag. 302 (ed. a 5-a).

(2) Baudry et Fourcade, I, 810, *in fine*; Thiry, I, 115; T. Huc, I. 315; Demolombe, I, 284; Répert. Sirey, *Actes de l'état civil*, 194 urm.; Pand. fr., *eod. v⁰*, 63. Codul italian (art. 373) şi Anteproiectul de revisuire a luĭ Laurent (art. 62) sunt formalĭ în această privinţă.—*Contrà:* Hutteau d'Origny, *Traité de l'état civil*, p. 36, după care numaĭ părţile ar putea fi înlocuite prin mandatarĭ. Vedĭ în acelaşĭ sens: Grünn, *Guide et formulaire pour la rédaction des actes de l'état civil*, No. 85.

(3) Pand. fr., *Actes de l'état civil*, 63.

procurator, cu procurațiune specială și autentică. (Art. 25, 31, 52, 61, 246, 276, 1171, 1532, 1535 C. civ. L. p. autentif. actelor din 1 Sept. 1886. Art. 36 C. fr.)

Art. 31.—Procurele și celelalte înscrisurĭ, care trebue să rĕmână anexate la actele stăreĭ civile, se vor depune, după ce se vor parafa de persoanele care le aŭ depus și de ofițerul stăreĭ civile, la grefa tribunaluluĭ dimpreună cu registrele care trebue să rĕmână in ḑisa grefă. (Art. 23, 39, 54, 56, 59 C. civ. Art. 44 C. fr.)

Părțile sunt persoanele a căror stare civilă face obiectul actuluĭ ce urmează a se încheia, saŭ acele care aŭ interes la întocmirea actuluĭ, de exemplu: soțiĭ, într'o căsătorie; tatăl copiluluĭ, într'un act de naștere; rudele cele maĭ de aproape, într'un act de moarte, etc.

Casurile în care părțile pot fi representate prin mandatarĭ.

In actele de naștere și de moarte, părțile pot fi representate prin procuratorĭ, însă cu procurĭ speciale (art. 1535) și autentificate (art. 1171 și L. din 1886). Legea vorbește în art. 23 numaĭ de părțĭ, dar este generalmente admis, că atât declaranțiĭ cât și chiar martoriĭ pot fi representațĭ printr'o persoană investită cu un mandat autentic și special, în care declarațiunea lor ar fi constatată [1].

Casurile în care părțile trebue să se înfățișeze în persoană.

In cât privește actele de căsătorie, părțile trebue să se înfățișeze în persoană, căcĭ altfel nu s'ar putea pune in vederea viitorilor soțĭ drepturile și datoriile lor respective [2]. Părțile maĭ trebue încă să se presinte în persoană la despărțenie (art. 225, 246, 276).

Art. 31.

Procurele și celelalte înscrisurĭ, care trebue să se alipească la actele stăreĭ civile, precum ar fi: actele de naștere saŭ consimțimîntul părinților ce viitoriĭ soțĭ trebue să aducă ofițeruluĭ stăreĭ civile (art. 56—59), se iscălesc în momentul când sunt aduse, atât de părțĭ, cât și de ofițerul public, pentru a nu se putea contesta maĭ pe urmă identitatea lor. Apoĭ, pentru maĭ multă siguranță, legea cere că atât procurele cât și celelalte înscrisurĭ să se depună, nu în archiva comuneĭ, ci la grefa trib. civil. împreună cu unul din exemplarele registrelor (art. 30, 31).

---

(1) Veḑĭ în privința declaranților, *suprà*, p. 388, iar în privința martorilor, Pand. fr., *Actes de l'état civil*, 63.—*Contrà:* (în privința martorilor), T. Huc, I, 316.

(2) Veḑĭ *infrà*, explic. art. 61, unde se arată controversa.

4⁰ *Martorii.*

Art. 24. — Martorii produşi la actele stărei civile nu vor putea fi de cât în vîrsta de 21 ani cel puţin, rude saŭ străini, şi vor fi aleşi de persoanele interesate. (Art. 33, 42, 57, 61, 81, 874, 884 C. civ. Art. 22 C. pen. Art. 37 C. fr.) (1).

Martorii, doi în actele de naştere (art. 42, 45) şi în actele de moarte (art. 64, 71), patru în actele de căsătorie (art. 61), şi trei în ipoteza art. 81, sunt nişte persoane străine care, fără jurămînt, confirmă prin presenţa şi semnătura lor, identitatea declaranţilor, şi până la un punct oare-care, sinceritatea declaraţiunei lor.

Condiţiile ce trebue să îndeplinească martorii.

Ori-cine poate fi martor la întocmirea actelor stărei civile, şi chiar rudele părţilor, saŭ a ofiţerului public (2). Singura condiţie prescrisă de lege este ca martorii să fie majori (art. 434), iar nu de 16 ani ca în dreptul comun (art. 197 Pr. civ. şi 76 Pr. pen.) (3). Străinii pot deci, ca şi Românii, să fie martori. Chestiunea s'a discutat în Franţa, dar la noi ea nu poate să sufere nici-o îndoială. Vechiul text francez prescria ca martorii să fie neapărat de sex bărbătesc, pe când la noi, nu se dispune nimic în această privinţă; de unde conchidem că femeile aŭ capacitatea de a fi martori, ceea ce este mult mai logic şi mai raţional, şi ceea ce s'a admis şi în Franţa prin legea din 7 Decembre 1897; căci nu vedem pentru ce ele n'ar avea această capacitate (4).

(1) Art. 37 din codul fr., modificat prin legea din 7 Decembre 1897, opreşte pe bărbat şi pe femee de a fi martori în acelaşi act, disposiţie care la noi nu există.

Persoanele care nu pot fi martori.

(2) Planiol, I, 517; Baudry et Fourcade, I, 813; Beudant, I, 106; Aubry et Rau, I, § 59, p. 303.—Numai surdo-muţii, orbii, acei interdişi (art. 435 şi urm.) şi acei lipsiţi de exerciţiul drepturilor civile şi de familie (art. 22 § 3 C. pen.), nu pot fi martori într'un act al stărei civile. Duranton, I, 288; Répert. Sirey, *Actes de l'état civil*, 183, 184.

(3) In caz când martorii ar fi străini, ei nu aŭ nevoe de a fi majori după legea lor naţională, pentru-că legea nu cere ca martorul să fie major, ci determină numai vîrsta de 21 ani. Baudry et Fourcade, I, 812; T. Huc, I, 316; Demolombe, I, 280.

(4) Atât Alex. Creţescu, în *Coment. sale asupra codului civil*, p. 210, cât şi d-l M. A. Beşteley, în *Explicaţiunile sale asupra actelor stărei civile*, p. 16, cred că textul nostru din eroare nu conţine această condiţie şi susţin că, cu toată tăcerea legei,

Martoriĭ, în regulă generală, se aleg de părţile interesate; în caz însă când nu există nicĭ-o parte interesată, de exemplu: când cineva moare într'ùn loc cu totul necunoscut, saŭ când se găseşte un copil lepădat, atuncĭ martoriĭ se aleg de ofiţerul stăreĭ civile ([1]). **Alegerea martorilor.**

Lipsa martorilor n'ar atrage, după uniĭ, nulitatea actuluĭ, presenţa lor nefiind o condiţie substanţială ([2]). **Sancţ. lipseĭ martorilor. Controversă.**

Disposiţiĭ generale aplicabile tuturor actelor stăreĭ civile.

Art. 21. — Actele stăreĭ civile vor cuprinde anul, luna, ḑiua şi ora când ele s'aŭ făcut, prenumele (numele de botez), familia, vîrsta, profesiunea saŭ meseria şi domiciliul tuturor persoanelor inscrise in ele. (Art. 29, 43 urm., 62, 64, 65, 70, 71, 73 urm., 87 C. civ. Art. 34 C. fr.)

Toate aceste menţiunĭ, care eraŭ prescrise şi sub legea veche ([3]) şi care trebue să fie scrise în litere (art. 29), aŭ de scop de a precisa individualitatea persoanelor ce figurează în act. Aşa, de exemplu, prin arătarea ḑileĭ, se poate precisa dacă martoriĭ eraŭ majorĭ (art. 24), saŭ dacă actul s'a făcut în termenul prescris de lege (art. 41, 45, 323). Arătarea numeluĭ, meserieĭ, profesiuneĭ etc., serveşte a recunoaşte maĭ tărḑiu persoana care ar fi figurat în act, etc. **Scopul menţiunilor prescrise de art. 21.**

numaĭ bărbaţiĭ pot fi martorĭ. Această părere este însă greşită şi nu poate să fie nicĭ-o discuţie acolo unde legea e formală. Dacă este să calificăm de eroare toate inovaţiile aduse de legiuitorul nostru, atuncĭ să dăm textul nostru la o parte, şi să aplicăm în totdeauna legea franceză.—In codul italian, martoriĭ trebue să fie majorĭ şi de sex bărbătesc, şi să aibă residenţa în comuna unde se face actul (art. 351).

([1]) Rieff, *Comment. sur la loi des actes de l'état civil*, p. 165 urm. (ed. din 1844); Aubry et Rau, I, § 58, p. 303 (ed. a 5-a).

([2]) Baudry et Fourcade, I, 818 şi 864; T. Huc, I, 316, *in fine;* Laurent, II, 26; Neagu, I, p. 146, No. 4; Beudant, I, 114.— *Contrà:* Arntz, I, 155, p. 98.—Nu se cere, de asemenea, ca martoriĭ să fie domiciliaţĭ în comuna în care se întocmeşte actul. Baudry et Fourcade, I, 815; Neagu, *loco cit.*, No. 5.

([3]) Vedĭ în *Manualul administrativ al Moldoveĭ* (t. II, p. 430), instrucţiile alcătuite de departamentul averilor bisericeştĭ, pentru ţinerea actelor stăreĭ civile, unde se prevede îndatorirea preoţilor de a însemna anul, luna şi ḑiua înscriereĭ, numele, porecla, locuinţa, vîrsta şi meşteşugul tuturor acelor înscrişĭ. **Dr. vechiŭ.**

Textul francez, din greşală, nu prescrie arătarea luneĭ ([1]).

In Franţa, legea asupra notariatuluĭ (art. 12) dispune să se arăte în act şi locul în care el a fost încheiat. regulă care se poate aplica prin analogie şi la actele stăreĭ civile. La noĭ, nicĭ-o lege nu prevede asemenea formalitate. însă cu-toate-acestea, se obicinueşte a se arăta în act şi locul unde el a fost făcut ([2]).

Limba română fiind acea oficială, se înţelege de la sine că toate actele vor fi redactate în limba românească.

Art. 22. — Ofiţeriĭ stăreĭ civile nu vor putea trece în aceste acte, nicĭ prin adnotaţiunĭ, nicĭ prin alte adaose oare-care, de cât numaĭ ceea ce trebue a fi declarat de persoanele ce se înfăţişează înaintea lor. (Art. 29, 41—43, 64, 70, 307, 308 C. civ. Art. 35 C. fr.)

Declaraţiile ce of. stăreĭ civile trebue să treacă în act.

Ofiţerul stăreĭ civile fiind un mandatar, nu poate să facă nimic afară din limitele mandatuluĭ sĕŭ (art. 1546). El nu poate, decĭ, să treacă în actele ce încheie de cât ceea ce legea prescrie să se treacă. Aşa, de exemplu, actul de naştere nu trebue să arăte că copilul născut în afară de căsătorie are de tată pe cutare bărbat, chiar dacă s'ar face astfel de declaraţie ofiţeruluĭ public, pentru-că cercetarea paternităţeĭ este, în principiŭ, oprită (art. 307).

Declaraţiile neprevĕdute şi neoprite de lege. Controversă.

Iată însă o declaraţie neprevĕḑută dar nicĭ oprită de lege; bună oară, într'un act de moarte, declaranţiĭ aŭ arătat ḑiua şi ora morţeĭ. Ofiţerul public poate să treacă în act asemenea declaraţie? Chestia este controversată ([3]).

Un punct, însă, asupra căruia toţĭ autoriĭ sunt de acord este că ofiţerul public nu poate să adaoge nimic la declaraţiile părţilor, chiar dacă ele omit de a face declaraţiĭ din acele prescrise de lege. El nu poate, decĭ, să verifice, nicĭ să comenteze aceste declaraţiĭ, ci trebue să le înregistreze după cum ii sunt făcute. Cu-toate-acestea, ro-

---

([1]) Arătarea luneĭ nu se prevede nicĭ în codul italian; dar în acest codice, se prevede arătarea comuneĭ şi caseĭ în care actele vor fi primite, precum şi a documentelor înfăţişate de părţĭ (art. 352).

([2]) In Franţa, o circulară a Ministeruluĭ dreptăţeĭ din 3 Iulie 1807 prescrie de a se arăta în act şi titlurile onorifice, precum: decoraţiile, etc.—Maĭ mult încă, în Franţa, ofiţerul stăreĭ civile trebue să observe până şi ortografia numelor de familie.

([3]) Veḑĭ *infrà*, explic. art. 65, unde se arată controversa.

lul ofițeruluĭ stăreĭ civile nu este cu totul pasiv, așa cum a spus tribunul Siméon; căcĭ el ar putea să se asigure dacă declaranțiĭ și martoriĭ nu fac o declarație mincinoasă; de oare-ce legea nu poate să-l silească a-șĭ presta concursul sĕŭ la o fraudă (1).

Ofițerul public, care ar contraveni la aceste disposițiĭ, pe lângă pedeapsa prevĕḑută de art. 36, este responsabil și de daune către părțile interesate (2); declarațiile inutile înscrise într'un act n'ar atrage însă nulitatea actuluĭ (3). Sancțiune.

Din faptul că ofițerul stăreĭ civile trebue să se mărginească a menționa numaĭ declarațiile făcute de părțĭ, resultă că el n'ar putea să încheie un act *ex officio*. Parvenind însă la cunoștința sa că s'a omis de a se declara vre-un act, el este dator să aducă faptul la cunoștința procuroruluĭ, saŭ chiar să pună în vederea părților interesate datoria ce le incumbă. Of. stăreĭ civile nu poate instrumenta din oficiŭ.

Art. 25.—Ofițerul stăreĭ civile va ceti părților înfățișate saŭ procuratorilor lor, precum și martorilor actele, și se va face mențiune despre îndeplinirea acesteĭ formalitățĭ. (Art. 23, 26. 36 C. civ. Art. 124 C. pen. Art. 38 C. fr.)

Art. 26.—Aceste acte se vor sub-scrie de ofițerul stăreĭ civile, de persoanele înfățișate înaintea luĭ și de martorĭ, saŭ se va menționa causa ce a oprit pe aceștia de a sub-scrie. (Art. 25. 36, 863 C. civ. Art. 41 Pr. pen. Art. 39 C. fr.)

Art. 27.—Actele stăreĭ civile vor fi înscrise în fie-care comună într'unul saŭ maĭ multe registre, ținute în câte două exemplare. (Art. 29, 36, 38, 45, 49, 66, 180 C. civ. Art. 161 Cod. pen. Art. 40 C. fr.)

Art. 28.—Registrele vor fi numerotate, șnuruite și parafate pe fie-care pagină de presidentul tribunaluluĭ de prima instanță, saŭ de judecătorul ce-l va înlocui. (Art. 49, 76 C. civ. Art. 5 Regul. din 1866. Art. 41 C. fr.)

Art. 29. — Actele se vor înscrie pe registre în șir, fără loc gol. Răsăturile, indicațiunile și notițile vor fi aprobate și sub-scrise în acelașĭ mod ca și textul actuluĭ. Nu se va putea scrie nimic

---

(1) Laurent, II, 18; Répert. Sirey, *v°* *cit.*, 212; Pand. fr., *eod v°*, 83; Neagu, I, p. 145, No. 4.—In Belgia, ofițerul stăreĭ civile este obligat să primească chiar o declarație falșă, rĕmânêndu-ĭ însă dreptul de a aduce casul la cunoștința autoritățeĭ judecătoreștĭ. (Circul. Minist. justițieĭ din 2 Maiŭ 1855). Pand. fr., *loco cit.*

(2) Demolombe, I, 298; Pand. fr., *v°* *cit.*, 85; Toullier D., I, 316.

(3) T. Huc. I, 314: Pand. fr., *v°* *cit.*, 86; Neagu, I, p. 145, No. 2.

în prescurtare, și data nu se va scrie în cifre, ci în litere. (Art. 26, 36 C. civ. Art. 42 C. fr.)

Art. 30.—Registrele se vor încheia de ofițerul stăreĭ civile la finitul fie-căruĭ an; și până într'o lună, unul din cele două exemplare se va depune la arhivele comuneĭ, iar celalalt se va trimite la grefa tribunaluluĭ de prima instanță, spre păstrare. (Art. 36, 39 C. civ. Art. 8 Regul. din 1866. Art. 43 C. fr.)

Cetirea actuluĭ. Art. 25.

Ofițerul stăreĭ civile trebue să cetească tuturor persoanelor care aŭ figurat într'un act al stăreĭ civile, întregul cuprins al acestuĭ act, pentru a se putea verifica dacă s'aŭ scris declarațiile întocmaĭ. Mențiunea ce el trebue să facă despre cetire, este o garanție care asigură îndeplinirea acesteĭ formalitățĭ; căcĭ ofițerul public care ar menționa că s'a dat cetire actuluĭ, fără ca în realitate această cetire să fi avut loc, ar comite un falș în acte publice (art. 124 C. penal).

Art. 861, 862 C. civ. și 73 Pr. pen.

Legea maĭ cere încă cetirea din cuvînt în cuvînt pentru testamentele autentice (art. 861, 862), și pentru depositiile luate de judecătorul de instrucție (art. 73 Pr. pen.).

Sub-semnarea actuluĭ. Art. 26.

In toate legislațiile, semnătura e considerată ca o manifestare a consimțimîntuluĭ. Toate persoanele care aŭ luat parte la întocmirea unuĭ act al stăreĭ civile trebue decĭ să-l iscălească, dacă știŭ carte, împreună cu ofițerul care a instrumentat; iar la din contra, să se arate că declaranțiĭ orĭ martoriĭ nu știŭ, saŭ nu aŭ voit a iscăli [1].

Deoseb. între Regul. org. al Moldoveĭ și acel al Munteniei.

Este de observat că o dispoziție identică exista și în Regulamentul organic al Munteniei, căcĭ în acest Regulament, se prevede că actele stăreĭ civile se vor iscăli de *preot și de părțile interesate* [2], iar de nu vor ști aceștia să iscălească, se va cuprinde într'însele această întâmplare, și vor fi îndatorițĭ să însemneze o cruce care va ținea locul iscălitureĭ; pe când în Regulamentul organic al Moldoveĭ nu se vorbește de cât de iscălitură preotuluĭ.

Lipsa semnătureĭ. Anulare. Controversă.

Lipsa semnătureĭ părților saŭ a martorilor nu atrage neapărat anularea actuluĭ, tribunalele fiind suverane în

---

Art. 49. [1] Prin excepție, actele de publicație ale căsătoriilor se iscălesc numaĭ de ofițerul stăreĭ civile (art. 49).

[2] Curtea de casație a decis că semnătura părților, pe lângă acea a preotuluĭ, nu era prescrisă sub pedeapsă de nulitate. Bulet. Cas. S-a I, 1877, p. 227. Cpr. Neagu, I, p. 147, No. 6.

apreciarea lor (1). In cât privește însă semnătura ofițeruluĭ public, această formalitate fiind substanțială, credem că lipsa eĭ ar aduce anularea actuluĭ; căcĭ nu poate să existe un act autentic fără un funcționar competent și, în asemenea caz, funcționarul n'a instrumentat (2). Semnăt. of. stăreĭ civile. Controversă.

Inscrierea actelor stăreĭ civile într'unul saŭ maĭ multe registre, după numĕrul populațiuneĭ (3), iar nu pe o filă volantă, este o garanție contra perdereĭ saŭ rătăcireĭ acelor acte (4); iar îndatorirea de a ține două originale, care exista și sub Regulamentul organic, este de mare interes; căcĭ, la caz de distrugerea unuĭ registru, rĕmâne celalalt (5). Dublul exemplar al registrelor. Art. 27.

---

(1) Cas. fr. și C. Angers, Sirey, 69. 1. 445; D. P. 71. 1. 327; D. P. 55. 2. 202; Baudry et Fourcade, I, 864.—Am vĕḑut *suprà*, p. 391 că, după uniĭ, nicĭ presența martorilor n'ar fi substanțială.

(2) Laurent, II, 25; T. Huc, I, 317; Arntz, I, 155; Beșteley, *op. cit.*, p. 21.—Veḑĭ însă Baudry et Fourcade, I, 826 bis; Planiol, I, 561.—Cea maĭ mare parte din ofițeriĭ stăreĭ civile aŭ luat obiceiul rĕŭ de a iscăli actele ce fac, mult maĭ tărḑiŭ, după încheierea lor. Ce se va întâmpla, decĭ, când, ofițerul public va muri înainte de a sub-semna actul? D-l Beșteley, p. 15, crede că tribunalul ar putea să autorise pe funcționarul următor a sub-semna actul după cererea părților interesate, soluție care s'a admis de Curtea de casație din Florența (Sirey, 81. 4. 8). In Franța, în asemenea casurĭ, se recurge la o hotărîre de rectificare. Veḑĭ Aubry et Rau, I, § 59, p. 303, nota 7 bis (ed. a 5-a).

(3) Registrele se trimet comunelor, prin prefectură, de Ministerul de interne, prin înțelegere cu Ministerul de justiție (art. 5 Regul. din 1866, și art. 13 Regul. din 2 Iunie 1865). In comunele rurale, se trimete numaĭ câte un registru, în care se înscriŭ toate actele stăreĭ civile, iar în comunele urbane, se trimete un registru pentru actele de naștere, unul pentru actele de căsătorie și altul pentru actele de moarte (art. 6 și 7 Regul. pentru serviciul actelor stăreĭ civile din 1866).

(4) Veḑĭ în *Manualul administrativ al Moldoveĭ*, t. II, p. 430, instrucțiile alcătuite de departamentul averilor bisericeștĭ, în care se pune îndatorire preoților ca actele să nu se scrie pe o foae *răslețită* saŭ *necusută*, după cum se exprimă Regulamentul organic al Munteniеĭ, nicĭ pe altă hârtie, ci numaĭ în tăblițele date spre această întrebuințare. Dr. anterior.

(5) Publicațiile pentru căsătorie se trec numaĭ într'un singur registru, pentru-că ele nu sunt de cât niște formalitățĭ pregătitoare (art. 49 C. civ., art. 6, 7 și 12 Regul. din 1866).

Filă volantă. Nulitate. Controversă. Ofiţerul public, care ar înscrie un act pe o filă volantă saŭ liberă, după cum se exprimă art. 161 din codul penal şi art. 39 din codul civil, s'ar expune, pe lângă acţiunea în daune (art. 38), la pedeapsa prevĕdută de art. 161 din codul penal. Maĭ mult încă, actul în asemenea caz va fi nul, saŭ maĭ bine dis inexistent; căcĭ nu se poate dovedi starea civilă a uneĭ persoane printr'o filă volantă saŭ liberă, şi un act al stăreĭ civile nu poate să aibă fiinţă fără registre, după cum n'ar putea să existe o ipotecă fără înscrierea în condică. Inscrierea actelor stăreĭ civile în registrele respective este decĭ o formalitate substanţială, fără de care nu poate să existe act [1].

Inceput de probă scrisă. Controversă. Foaea volantă n'ar putea servi, după uniĭ, nicĭ ca început de probă măcar, pentru-că nu emană nicĭ de la partea protivnică, conform art. 1197, nicĭ de la o parte care ar avea un interes contrar (art. 297) [2].

Acela decĭ a căruĭ act, fie din neglijenţă, fie din rea credinţă, a fost înscris pe o filă volantă saŭ liberă, nu are, spre îndreptare de cât o singură cale deschisă, ca şi acel al căruĭ act n'a fost înscris de loc. El va porni o acţiune penală contra ofiţeruluĭ care a instrumentat, şi hotărîrea ce va dobîndi, o va transcrie în registru, conform art. 180, care de şi e relativ la căsătorie, totuşĭ se aplică prin analogie la toate actele stăreĭ civile [3].

Numerotarea, şnuruirea şi parafarea registrelor. Art. 28. Ministerul de interne, la fie-care an, la 1 Septembre, trimete tribunalelor de judeţ registrele necesare pentru trecerea actelor stăreĭ civile (art. 13 Regul. din 1865), şi

---

(1) Argum. din art. 32, 176 şi 292. Planiol, I, 560; Laurent, II, 24; Duranton, II, 251.—*Contrà:* Actul este numaĭ anulabil. Coin-Delisle asupra art. 52; Bonnier, *Tr. des preuves*, 200, 527 şi 744; Ducaurroy, Bonnier et Roustain, I, 338.

(2) Mourlon, I, 905, nota 1; Neagu, I, p. 147, No. 4.—*Contrà:* Actele stăreĭ civile înscrise pe file volante, însă încheiate conform legeĭ, formează o dovadă complectă, atuncĭ când sunt sprijinite de o posesiune de stat constantă. In orĭ-ce caz, asemenea acte pot constitui un început de dovadă. Toullier-Duvergier, I, 348; Demante, II, 46 bis V; Bonnier, *op. cit.*, 200; Aubry et Rau, I, § 64, p. 329, text şi nota 14: Planiol, I, 560; Répert. Sirey, *v° cit.*, 170. Vedĭ *infrà*, explic. art. 33 şi 299.

(3) Laurent, II, 24; Planiol, I, 560. V. *infrà*, explic. art. 33 şi 180.

presidentul fie-căruï tribunal, saŭ judecătorul cel maï vechiŭ, le iscăleşte pe fie-care *pagină*, adecă: pe ambele feţe a fie-căreï file, iar nu numaï pe *fie-care filă*, după cum prevede textul francez. Apoï, registrele se numerotează, nu în litere, ci în cifre, şi se şnuruesc, însemnându-se la începutul fie-căruï registru îndeplinirea acestor formalităţĭ şi numĕrul paginelor (art. 5 Regul. din 1866). Registrele, apoï, se trimet la 1 Noembre prefecturilor de judeţ, spre a fi distribuite comunelor respective (art. 13 Regul. din 1865). (Veḑĭ *suprà*, p. 395, nota 3).

Scopul numerotăreï şi şnuruireï.

Numerotarea şi şnuruirea ([1]) registrelor aŭ de scop de a împedica adăogirea saŭ sustragerea vre-uneï file, iar semnătura presidentuluï împedică schimbarea saŭ sustragerea lor.

Inscrierea în şir, fără loc gol şi fără prescurtare. Art. 29.

Actele se vor scrie în registre în şir, pe ambele feţe ale fie-căreï file, fără a se lăsa vre-un loc gol, pentru ca să nu să poată adăoga nimic în urmă. O margină lăsată în alb e consacrată la menţiunile ce aŭ a se face în urmă, potrivit art. 35 C. civ. (art. 5 Regul. din 1866). Răsăturile, indicaţiunile şi notiţele vor fi aprobate şi sub-scrise atât de ofiţerul public, cât şi de celelalte persoane, că şi corpul actuluï. Nimic nu se va putea scrie în prescurtare, şi data nu se va inscrie in cifre, ci în litere, *poslovită*, după cum se exprimă Manualul administativ, în limba de atuncĭ.

Regul. org. al Munteniei.

«Ştersăturile şi însemnăturile din josul cuprindereï înscrisuluï, saŭ pe *restav* (margină) se vor iscăli şi se vor adeveri tot cu acel chip, ca şi cuprinderea înscrisuluï, ḑice Regul. organic al Munteniei. Nimic nu se va scrie printre rînduri, nicĭ cu prescurtare de cuvînt, iar *leatul* (data) se va însemna în *ambac* (cifre)» ([2]).

Dreptul anterior.

([1]) Formalitatea şnuruluï, care nu se vede în textul francez, şi care consistă în trecerea uneï şferĭ prin toate filele registruluĭ, şi pecetluirea la sfîrşit saŭ la început, este luată din Regul. organic al Moldoveï, unde se ḑice că condicele vor fi *şnuruite* peste toată fila şi pecetluite cu pecetea Mitropolieĭ saŭ a Episcopieĭ.—V. şi Regul. organic al Munteniei, unde se ḑice că *şahul* va fi tras pe fie-care foae.

Regul. org. al Moldoveï.

([2]) Veḑĭ şi Regul. organic al Moldoveĭ, unde cu alte cuvinte se prevĕd aceleaşĭ formalităţĭ, care toate aŭ de scop de a împedica pe cât se poate falsificările.

Incheierea registrelor şi depunerea lor la arhivă. Art. 30.

La 31 Decembre a fie-căruĭ an, ofiţeriĭ stăreĭ civile vor încheia registrele, conform formul. aflător în art. 8 din Regul. din 1866, adecă: vor constata printr'un proces-verbal câte acte cuprinde fie-care registru, arătându-se ḑiua când s'a încetat de a se maĭ înscrie în el acte; asemenea încheiere trebue să aibă loc, chiar dacă nu s'a înscris nicĭ un act în registru ([1]).

Reg. organic.

După Regul. organic, încheierea registrelor se făcea în Moldova de ispravnic, iar în Muntenia, de presidentul judecătorieĭ. Această formalitate avea de scop împedicarea de a se înscrie într'un registru vre-un act care ar fi fost întocmit în alt an.

Trimiterea registrelor la tribunal. Art. 30.

Până într'o lună de la încheierea registrelor, adecă: până la 1 Fevr. cel tărḑiŭ, ofiţeriĭ stăreĭ civile sunt datorĭ să trimeată toate registrele la grefa tribunaluluĭ civil, luând adeverinţă de primirea lor. Tribunalul le înaintează procuroruluĭ, spre a fi examinate potrivit art. 39. Apoĭ un exemplar se trimete comunelor respective, unde fie-care primar privighează păstrarea lor în arhivă, iar celalalt exemplar se păstrează la grefa fie-căruĭ tribunal, sub rĕspunderea grefieruluĭ. (Art. 45 L. org. judecătoreştĭ din 1890).

Prin depunerea registrelor în două locurĭ deosebite, legea voeşte să le sustragă, pe cât se poate, de la diferitele întâmplărĭ care ar putea să aducă distrugerea lor.

Despre credinţa ce merită actele stăreĭ civile şi extractele de pe acele acte.

Art. 32. — Orĭ-cine are drept de a cere de la păstrătoriĭ registrelor stăreĭ civile extracte din acele registre. Extractele date conform registrelor şi legalisate de presidentul trib. de prima instanţă, saŭ de judecătorul ce-l va înlocui, vor fi creḑute, pe cât timp ele nu vor fi atacate prin inscripţiune de falş. (Art. 30, 84—86, 292, 1171, 1173, 1188 C. civ. Art. 123—126 Cod. pen. Art. 450 urm. Pr. pen. Art. 134, 162 urm. 168, 181 Pr. civ. Art. 15—18 Regul. stăreĭ civile din 1866. Art. 45 C. fr.)

Actele stăreĭ civile aparţin nu numaĭ părţilor, dar şi societăţeĭ; ca atare, orĭ-cine poate să ceară un extract de pe ele de la depositariĭ lor, adecă: de la primarul comuneĭ, saŭ de la grefierul tribunaluluĭ pentru aniĭ trecuţĭ, iar de

([1]) Rieff, *op. cit.*, p. 191, No. 55 (éd. din 1844).

la însuşĭ ofiţerul stăreĭ civile pentru anul curent (art. 15 Regul. din 1866). Această publicitate este înfiinţată în interesul terţiilor, şi cu drept cuvînt, căcĭ validitatea actelor uneĭ persoane atârnă adese-orĭ de starea sa civilă.

Extractul de care vorbeşte art. 32 C. civ. consistă într'o copie întocmaĭ din cuvînt în cuvînt a actuluĭ, constatată şi certificată conformă registrelor, de depositariĭ lor (1). Asemenea extracte saŭ maĭ bine ḑis copiĭ, legalisate de presidentul tribunaluluĭ civil (al secţieĭ de notariat la Iaşĭ şi Bucureştĭ), în cât priveşte semnătura şi calitatea depositaruluĭ, aŭ aceeaşĭ putere probatorie pe care o aŭ actele originale; căcĭ, de şi legea se ocupă în acest text numaĭ de extracte, totuşĭ se înţelege de la sine că aceeaşĭ credinţă o merită *a fortiori* actele originale, de vreme ce ele sunt întocmite de un funcţionar competent, cu toate solemnităţile prescrise de lege (art. 1171, 1173) (2). Extractele. Credinţa lor.

Care este însă puterea probatorie de care se bucură atât extractele cât şi registrele originale ale actelor stăreĭ civile? Puterea probatorie a extractelor.

In regulă generală, copia unuĭ act nefiind de cât reproducerea originaluluĭ şi trăgêndu-şĭ toată puterea sa probatorie din acest original, cât timp originalul există, ea nu face prin ea însăşĭ credinţă de cât despre ceea ce cuprinde originalul. De aceea, identitatea copieĭ poate în totdeauna fi contestată, şi înfăţişarea originaluluĭ poate în totdeauna fi cerută (art. 1188 C. civ.) (3) *Semper oportet ostendi ori-* Art. 1188.

---

(1) Mourlon, I. 261; Ducaurroy, Bonnier et Roustain, I, 121: Baudry et Fourcade, I, 835: T. Huc. I, 319; Planiol, I, 552: Beudant, I, 139, p. 222; Neagu, I, p. 151, No. 22. Aceasta se spune la noĭ expres în art. 15 din Regul. de la 1866. Copiile se numesc aicĭ *extracte* pentru-că sunt *extrase* din registrele stăreĭ civile.

(2) Baudry et Fourcade, I. 840; T. Huc, I, 320; Laurent, II, 35; Demolombe, I. 319; F. Herman, *op. cit.*, *Supplément*, art. 45, No. 6 urm. Répert. Sirey, *v° cit.*, 246, şi toţĭ autoriĭ.

(3) S'a decis, însă, că art. 1188 nu se aplică de cât părţilor contractante, şi că terţiĭ nu pot fi constrînşĭ la înfăţişarea originaluluĭ, copiile ce eĭ presintă făcênd deplină dovadă de contractele petrecute între alte părţĭ. Cpr. Trib. Dolj şi Tecuciŭ, *Dreptul* din 1892, No. 54 şi *Curierul judiciar* din 1901, No. 1. Veḑĭ şi Cas. rom. *Curierul judiciar* din 1901, No. 41. Neaplicarea art. 1188 terţiilor şi actelor întocmite în străinătate.

ginale, ḑicea Dumoulin (Molineus). «Cine va arăta copie după carte, ḑice art. 29 din codul Caragea (partea VI, capit. 2), este dator, când i se va cere, să scoată şi pre cea adevĕrată saŭ îndată, avênd-o, saŭ cu soroc, de nu o va avea la îndămână» ([1]).

Art. 1188 nu se aplică la actele stăreĭ civile. Controversă.

Acest principiŭ sufere, însă, excepţie în privinţa actelor stăreĭ civile, cărora art. 1188 este inaplicabil; de-vreme-ce extractele date conform registrelor aŭ aceeaşĭ putere probatorie pe care o aŭ însişĭ actele originale, dacă nu se invoacă nicĭ-o împrejurare, care să pună la îndoială conformitatea lor cu originalul.

Aşa dar, extractele învestite cu toate formele legale prescrise de lege, înlocuesc registrele stăreĭ civile, şi ceĭ de al treilea nu pot slăbi puterea lor probatorie, obligând pe aceĭ cari aŭ produs extractul, să aducă originalul, potrivit art. 1188; căcĭ art. 32 din codul civil deroagă de la dreptul comun. Prin urmare, dacă am contestat conformitatea unuĭ extract, mie îmĭ incumbă sarcina probeĭ, şi până când voiŭ face asemenea dovadă, conformitatea este presupusă; de-oare-ce altfel textul art. 32 n'ar avea nicĭ-un sens, şi extractul n'ar merita nicĭ-o credinţă dacă, printr'o simplă contestaţie, s'ar putea dărâma autoritatea sa. Această soluţie este generalmente admisă atât de doctrină cât şi de jurisprudenţă ([2]).

(Această din urmă decisie e privitoare la interpretarea art. 29, partea VI, capit. 2 din codul Caragea). S'a decis, de asemenea, că art. 1188 nu se aplică la actele emanate de la o autoritate străină, care se găsesc în străinătate. C. Bucureştĭ, *Dreptul* din 1904, No. 75.

([1]) S'a decis însă că, sub codul Caragea, acest principiŭ nu se aplica actelor de naştere, căcĭ prescurtările saŭ extractele de pe ele, chiar neiscălite de părinţĭ şi naş, făceaŭ deplină credinţă şi înlocuiaŭ actul original. C. Bucureştĭ, *Dreptul* din 1888, No. 61.—Veḑĭ însă Trib. Ilfov, *Dreptul* din 1874, No. 28, pag. 217.

([2]) Veḑĭ în acest sens, Trib. Mehedinţĭ, *Curierul judiciar* din 1903, No. 3 (cu observ. noastră); C. Iaşĭ şi Bourges, *Dreptul* din 1875, No. 40: Sirey, 47. 1. 55; D. P. 46. 1. 337; Baudry et Fourcade, I, 841; T. Huc, I, 319 şi VIII, 266; Beudant, I. 140; Thiry, I. 121; Arntz, I, 154; Planiol, I, 552 şi II. 113; Acollas, I, p. 74, 75; Bonnier, *op. cit.*, 794; Laurent, II. 37; Demolombe, I, 318; Marcadé, I, 238 şi V, art. 1334, No. 2;

Art. 32 din codul civil prevĕḑênd, însă, că extractele de pe registrele actelor stăreĭ civile fac dovadă despre cele ce constată, *până la înscrierea în falş,* se naşte întrebarea: care este sensul acesteĭ disposiţiĭ? Toullier a susţinut (¹) că toate menţiunile cuprinse in actele stăreĭ civile, şi prin urmare, şi în extractele de pe aceste acte, făcute de comparanţĭ saŭ declaranţĭ, sunt creḑute până la inscrierea in falş, sub cuvînt că declaranţiĭ merită, în cât priveşte declaraţiunile ce legea le pune îndatorirea de a face (art. 42), aceeaşĭ credinţă pe care o merită ofiţerul public; de oare-ce aceste persoane ar avea întru-cât-va o misiune oficială şi ar fi asimilate funcţionarilor publicĭ. **Menţiunile din actele stăreĭ civile care se cred până la înscrierea în falş. Controversă.**

Orĭ-cât de generalĭ ar fi termeniĭ în care se exprimă legiuitorul, această părere este inadmisibilă; pentru-că este de principiŭ că ceea ce se crede într'un act autentic până la înscrierea în falş, sunt numaĭ faptele pe care funcţionarul public le atestă că s'aŭ petrecut înaintea luĭ, *quorum notitiam et sententiam habet propriis sensibus visu et auditu,* după expresia luĭ Dumoulin (²).

Actele fac, de asemenea, credinţă despre faptul material al declaraţiuneĭ ce ofiţerul public a primit, misiunea acestuĭ funcţionar fiind tocmaĭ de a constata asemenea declaraţiunĭ; actele nu maĭ merită, însă, aceeaşĭ credinţă în ceea ce priveşte veracitatea declaraţiuneĭ părţilor; căcĭ ofiţerul stăreĭ civile nu poate să ştie dacă ceea ce a declarat părţile este saŭ nu expresiunea adevĕruluĭ (³).

Mourlon, I, 264; Aubry et Rau, I, § 65, p. 331, 332; Vigié, I. 202; Répert. Sirey, *v° cit.*, 250 urm.; Pand. fr., *eod. v°*, 398; Dalloz, *Nouv. C. civ. annoté*, I, art. 45, No. 104; Nacu, I, p. 198, No, 121; Ş. Scriban, *Curierul judiciar* din 1902, No. 84, p. 700; Neagu, I, p. 151, No. 19 urm.—*Contrà:* Larombière, IV, art. 1334, No. 5; Vazeille, *Mariage,* I, 199 (ed. din 1825); Rieff, *op. cit.*, p. 216, No. 66; Richelot, *Pr. de dr. civ.*, I, 152; Duranton, I, 299; Villemartin, *Études du dr. fr.,* I, p. 278 (ed. din 1834); Maleville, *Analyse du C. civil,* I, p. 65 (ed. din 1822). Veḑĭ asupra acesteĭ controverse t. VII a Comentariilor noastre, p. 231, text şi nota 3.

(¹) Toullier-Duvergier, I, partea I, 854, 865 (Duvergier nu împărtăşeşte însă această părere, *loco cit.*, nota *a).* Cpr. şi Duranton, I, 305 urm.; Merlin, Répert., *v° Maternité*, No. VI.

(²) Dumoulin asupra Cutumeĭ din Paris, tit. 1, § 8, No. 64.

(³) Acest sistem este formal admis în codul italian. Iată, în ade-

Astfel, ofiţerul stăreĭ civile constată că, în cutare ḑi, un copil i-a fost înfăţişat; atât data actuluĭ cât şi faptul înfăţişăreĭ copiluluĭ, fac deplină credinţă până la înscrierea în falş. Cât pentru declaraţiunile ce i s'aŭ făcut că copilul s'a născut în cutare ḑi şi are de mamă pe cutare femee, căsătorită saŭ nu, ele nu merită aceeaşĭ credinţă, pentru-că emană de la nişte persoane, care aŭ putut să declare neadevĕrul, fie din greşală, fie din rea credinţă. Sinceritatea acestor declaraţiunĭ poate deci fi combătută, după dreptul comun, prin orĭ-ce soiŭ de probe, fără a se recurge la procedura grea a falşuluĭ.

Astfel, actul de naştere nu face dovadă până la înscrierea în falş despre sexul copiluluĭ, de cât atuncĭ când în act se menţionează că ofiţerul stăreĭ civile s'a asigurat însuşĭ despre sexul luĭ (1).

Art. 1173. Şi art. 1173 din codul civil prevede, în termenĭ generalĭ, că actul autentic are deplină credinţă în privinţa orĭ-căreĭ persoane *despre dispoziţiile şi convenţiile ce constată*, şi cu-toate-acestea toată lumea recunoaşte că numaĭ faptele petrecute sub ochiĭ funcţionaruluĭ care instrumentează se cred până la înscrierea în falş (2). Or, actele stăreĭ civile fiind o specie de acte autentice, nicĭ-o raţiune bine cuvîntată nu militează în favoarea uneĭ distincţiunĭ între asemenea acte şi actul autentic în genere (3).

---

vĕr, cum se exprimă art. 363 din acest cod: «*Gli atti dello stato civile, formati secondo le disposizioni degli articoli precedenti, fanno prova fino a querela di falso di ciò che l'uffiziale pubblico attesta avvenuto alla sua presenza. Le dichiarazioni dei comparenti fanno fede sino a prova contraria*».

(1) Demante et Colmet de Santerre, I, 102 bis I; Répert. Sirey, 264.

(2) Cpr. C. Bucureştĭ, *Dreptul* din 1875, No. 7 şi din 1887, No. 36: Trib. Fălciŭ, *Dreptul* din 1897, No. 43. Veḑĭ şi alte autorităţĭ citate în t. VII a Coment. noastre, p. 155, nota 2. Maĭ veḑĭ încă observaţiile noastre publicate în *Dreptul* din 1900, No. 72 şi în *Curierul judiciar* din acelaşĭ an, No. 14. Cpr. art. 1317 § 1 C. italian, şi 1218 din codul spaniol, etc.

(3) Planiol, I, 554, 555; T. Huc, I, 320; Beudant, I, 137; Marcadé, I, 239; Valette, *Cours de C. civ.*, I, p. 112; Laurent, II, 38 urm.; Beudant, I, 137; Demolombe, I, 319; Mourlon, I, 263; Arntz, I, 153; Thiry, I, 122; Baudry, I, 251; Baudry et Fourcade, I, 844; Aubry et Rau, I, § 65, p. 329; Neagu, I, p. 149, No. 3 urm.; Nacu, I, No. 20, p. 197, 198.—Acest

In cât priveşte declaraţiile ce s'ar fi făcut într'un act, şi care nu trebuiaŭ a fi făcute, pentru-că sunt străine de act, saŭ pentru-că legea le opreşte, precum este de exemplu: arătarea tatăluĭ natural (art. 307), ele nu vor avea nicĭ-o putere probatorie [1]. «*Le indicazioni estranee all'atto non hanno alcun valore*», ḑice art. 363 § ultim din C. italian. **Valoarea declaraţiilor care nu trebuiaŭ a fi făcute.**

Actele stăreĭ civile fiind înfiinţate nu numaĭ în interesul particularilor, dar şi în acel al ordineĭ publice, sunt scutite de timbru (art. 41 § 6 L. timbr. din 24 Fevruar 1900 şi art. 13 Regul. din 1866). De asemenea, buletinele de naştere, certificatele de căsătorie şi autorisaţiile de înmormîntare, care se înmânează părţilor de ofiţerul public, îndată după înscrierea actuluĭ, sunt scutite de orĭ-ce taxă şi se daŭ pe hârtie liberă (art. 14 Regul. din 1866 şi art. 63 C. civ.) **Disposiţiĭ fiscale.**

Sub legea veche, nu numaĭ actele stăreĭ civile, dar şi copiile de pe dînsele eraŭ gratuite. «Iereul parohieĭ, precum şi ispravnicul ţinutuluĭ, ḑice Regulamentul organic al Moldoveĭ, sunt datorĭ a da *fără nicĭ-o plată* fişte-căreĭ persoane extract de naştere, căsătorie, şi săvîrşire din viaţă, orĭ când li se va cere». **Reg. organic.**

Astăḑĭ, extractele saŭ copiile cerute de pe aceste acte conform art. 32, nu sunt scutite de timbru de cât pentru comunele rurale (art. 41 § 6 L. timbruluĭ din 1900). Pentru comunele urbane, extractele se eliberează pe timbrul de un leŭ, după o cerere prealabilă timbrată cu 30 banĭ, osebit de timbrul fix, care se cere pentru legalisare la trib. **Taxele la care sunt supuse extractele.**

Pe lângă aceste taxe ce se percep în folosul fiscului, se maĭ percep şi alte taxe în folosul comunelor. Aşa, de **Taxele percepute în folosul comunelor.**

---

din urmă autor n'a găsit cu cale să citeze părerea noastră, de şi noĭ ne pronunţasem cu mult înaintea d-sale, şi de şi autoriĭ ceĭ maĭ noĭ obicinuesc a avea în vedere pe aceĭ anteriorĭ. Colegul nostru de la Bucureştĭ n'a deschis probabil cartea noastră de cât în momentele sale perdute, pentru-că nu putea să găsească într'însa nicĭ-o informaţie utilă. Ştim prea bine că: *de minimis non curat prætor;* însă ştim în acelaşĭ timp că: *on a souvent besoin d'un plus petit que soi!*

(1) Cpr. Trib. Mehedinţĭ, *Curierul judiciar* din 1903, No. 3 (cu observ. noastră); Laurent, II, 39, 41; Mourlon, I, 263; Demante et Colmet de Santerre, I, 90 bis V; Beudant, I, 137, p. 220: Neagu, *loco suprà cit.*

exemplu, la Iaşĭ, pentru un extract de naştere se percepe câte un leŭ; pentru un extract de căsătorie câte treĭ leĭ, iar în cât priveşte foile dotale, cu excepţie în privinţa trusouluĭ, se percepe o taxă proporţională de 1—5 la sută, după valoarea doteĭ.

Despre modul cum se stabileşte starea civilă când nu aŭ existat registre.

Art. 33.—Când nu vor fi existat registre, saŭ se vor fi perdut, lipsa saŭ perderea lor se va putea dovedi atât prin dovedĭ înscris, cât şi prin martorĭ, şi în asemenea casurĭ, căsătoriile, naşterile şi încetările din viaţă se vor putea dovedi atât prin registre şi înscrise de ale tătăluĭ şi ale mameĭ încetaţĭ din viaţă, cât şi prin martorĭ. (Art. 176, 296, 297, 308, 1169, 1185, 1189 C. civ. Art. 46 C. fr. (1).

Dr. vechiŭ. Este cunoscut că, înainte de Regulamentul organic, nu s'a ţinut în ţara noastră nicĭ-un fel de registre pentru întocmirea şi înscrierea actelor stăreĭ civile; de unde resultă că naşterile, săvîrşirile din viaţă şi căsătoriile întîmplate înaintea anuluĭ 1832, data punereĭ în lucrare a acestuĭ Regulament, pot fi astădĭ stabilite cu martorĭ, fără nicĭ-o altă formalitate (2).

Origina art. 33. (1) Dispoziţia art. 33 este împrumutată de la ordonanţa franceză din 1667 (art. 14, tit. 20). Vedĭ Baudry et Fourcade, I, 847; Thiry, I, 125; Planiol, I, 572; Valette sur Proudhon, I, p. 211, nota *a:* Arntz, I, 156.

(2) Actele stăreĭ civile, introducêndu-se în ambele ţărĭ prin Regulamentul organic, de aicĭ resultă că, de la 1832 încoace, starea civilă nu poate fi dovedită de cât prin extracte din registre, şi numaĭ când se va dovedi în mod prealabil inexistenţa saŭ perderea registrelor, devine admisibilă proba testimonială. Cas. rom. Bulet. S-a I, 1869, p. 251; Bulet. S-a I, 1879, pag. 705 (motive); Em. Cernătescu, *Dreptul* din 1893, No. 82, pag. 662.—*Contrà:* Cas. rom. Bulet. 1896, pag. 1327. Cpr. şi Bulet. 1894, p. 438, 439.

In cât priveşte însă pe Israeliţĭ, de şi mĕsura luată de Regulament le era şi lor aplicabilă (vedĭ *suprà*, p. 385, nota 2), totuşĭ fiind de notorietate publică că registrele stăreĭ civile n'aŭ fost ţinute pentru dînşiĭ, ca şi pentru străiniĭ de celelalte riturĭ, s'a decis că proba testimonială este de a dreptul admisibilă în privinţa lor, pentru a se dovedi starea lor civilă. Cas. rom. Bulet. S-a I, 1879, p. 784.—In fine, s'a

După legea actuală, starea civilă a persoanelor nu se poate dovedi, în principiŭ, de cât prin extractele saŭ copiile despre care s'a vorbit maĭ sus [1]. Nefiind însă drept ca particularii să sufere consecinţile unuĭ caz fortuit saŭ a negligenţeĭ funcţionaruluĭ respectiv, legea declară că actele stăreĭ civile se pot stabili prin alte înscrisurĭ şi chiar prin martorĭ, în două casurĭ excepţionale: 1° când nu vor fi existat de loc registre, saŭ când, cu toată existenţa acestor registre, ţinerea lor ar fi fost neregulată, saŭ întreruptă măcar un timp cât de scurt [2]; 2° când registrele vor fi fost perdute saŭ distruse fie în totul, fie în parte, destul ar fi ca o filă numaĭ să lipsească saŭ să nu se poată ceti [3]. Dr. actual.

In ambele casurĭ însă, înainte de a se ajunge la dovedirea stăreĭ civile, trebue maĭ întâĭ să se stabilească inexistenţa orĭ perderea totală saŭ parţială a registrelor, fie prin acte scrise, după cum ar fi, de exemplu: un certificat emanat de la depositarul registrelor, fie prin martorĭ [4], şi Dovedirea prealabilă a inexistenţeĭ saŭ perdereĭ registrelor.

---

maĭ decis *că, chiar în privinţa ortodoxilor*, sub Regulamentul organic, proba testimonială este admisibilă pentru dovedirea actelor stăreĭ civile, fără nicĭ-o altă dovadă prealabilă, întru-cât înainte de punerea în lucrare a coduluĭ actual n'ar fi existat registre de stare civilă în regulă. Cas. rom. Bulet. 1901, p. 781. Această soluţie este însă, după părerea noastră greşită, întru-cât de la Regulamentul organic avem actele stăreĭ civile. Pentru ca proba testimonială să fie admisibilă, trebue decĭ maĭ întâĭ să se dovedească inexistenţa registrelor saŭ perderea orĭ distrugerea lor.

(1) Cpr. Cas. rom. Bulet. 1901, p. 779.

(2) Demolombe, I, 322; Laurent, II, 50; Aubry et Rau, I, § 64, pag. 326; Marcadé, I, 241 bis; Mourlon, I, 267; Baudry et Fourcade, I, 852; T. Huc, I, 321; Beudant, I, 142; Thiry, I, 125; Arntz, I, 157; Planiol, I, 573, 574; Demante et Colmet de Santerre, I, 91 bis 1; Neagu, I, p. 154, No. 16; C. Craiova, *Curierul judiciar* din 1898, No. 34.

(3) Laurent, II, 49; Demolombe, Aubry et Rau, *loco cit.*; Valette sur Proudhon, I, p. 211, nota *a* şi *Cours de C. civ.*, I, p. 114; Marcadé. I, 241; Ducaurroy, Bonnier et Roustain, I, 124; Demante et Colmet de Santerre, I, 91 bis II. Vedĭ şi autoriĭ citaţĭ în nota precedentă. Codul italian (art. 364) şi Anteproiectul de revisuire a luĭ Laurent (art. 66) prevĕd expres atât perderea saŭ distrugerea parţială, cât şi întreruperea registrelor.

(4) Cpr. Cas. rom. *Curierul judiciar* din 1899, No. 24; *Dreptul*

numaĭ după această dovadă prealabilă, judecătoriĭ, suveranĭ apreciatorĭ aĭ împrejurărilor (1), vor putea admite a se proba: naşterile, căsătoriile (art. 176), încetările din viaţă şi chiar celelalte acte care se înscriŭ în registrele stăreĭ civile, atât prin registre saŭ orĭ-ce hârtiĭ casnice, autentice saŭ private, de ale părinţilor încetaţĭ din viaţă, cât şi prin martorĭ saŭ presumpţiunĭ (art. 1203) (2).

Suverana apreciare a judecătorilor.

Judecătoriĭ pot deci, după împrejurărĭ, să admită proba testimonială, cu saŭ fără vre-un început de dovadă scrisă, după cum vor crede de cuviinţă. Tot astfel se interpreta şi ordonanţa din 1667, de la care art. 33 este împrumutat (3).

Art. 33 este enunciativ, iar nu limitativ.

Legea vorbeşte despre registrele şi înscrisurile emanate de la tatăl şi mama încetaţĭ din viaţă, pentru-că acestea ar fi cele maĭ sigure dovedĭ, cu atât maĭ mult cu cât autoriĭ înscrisurilor fiind încetaţĭ din viaţă, ele n'aŭ putut fi pregătite în interesul causeĭ. S'ar putea însă produce şi alte hârtiĭ emanate de la alte persoane, rude saŭ străine (4), precum şi registrele şi înscrisurile părinţilor cari s'ar afla încă în viaţă. Nimic n'ar împedica, de asemenea, pe tatăl saŭ mama cari s'ar afla încă în viaţă, de a fi ascultaţĭ ca martorĭ (5).

---

din acelaşĭ an, No. 42 şi Bulet. 1899, p. 481; C. Galaţĭ, *C. judiciar* din 1897, No. 36 şi alte hotărîrĭ citate în t. VII a Coment. noastre, p. 252, nota 3; Thiry, I, 124; T. Huc, I, 322, 326; Planiol, I, 585 urm.; Mourlon, I, 268; Arntz, I, 160; Baudry et Fourcade, I, 848; Aubry et Rau, I, § 64, p. 326, (ed. a 5-a); Neagu, I, p. 153, No. 5 urm. şi p. 156, No. 27 urm.

(1) Cas. rom. Bulet. 1897, p. 858.

(2) Cpr. Trib. Paris, D. P. 97. 2. 84; Arntz, I, 161; Pand. fr., *Actes de l'état civil*, 450; Neagu, I, p. 154, No. 12.

(3) Planiol, I, 578; Mourlon, I, 268; Demolombe, I, 325; Pand. fr., *Actes de l'état civil*, 444; Neagu, I, p. 154, No. 13.

Codul italian. Art. 364.

(4) T. Huc, I, 326; Baudry et Fourcade, I, 850; Laurent, II, 46; Neagu, I, p. 154, No. 14, şi autoriĭ citaţĭ acolo.—Codul italian dispune că dovada actelor inexistente, saŭ distruse fie chiar în parte, se va putea face atât prin documente şi alte scripte, cât şi prin martorĭ, fără a maĭ vorbi de părinţiĭ încetaţĭ din viaţă (art. 364). Şi acest text adaogă că în caz când lipsa, distrugerea saŭ întreruperea registrelor, se datoreşte fraudeĭ reclamantuluĭ, atuncĭ el nu maĭ poate recurge la această probă excepţională.

(5) Mourlon, I, 268; Laurent, II, 46; Demolombe, I, 325; Valette

Regula dreptuluĭ comun, după care martoriĭ nu pot fi rude cu părţile (art. 191 Pr. civ.), nu-şĭ primeşte decĭ aci aplicare, pentru-că in asemenea materie, ca şi în caz de despărţenie (art. 234 C. civ.), rudele sunt acelea care ar putea să dea cele maĭ bune informaţiĭ justiţieĭ.

Inaplicarea în specie a art. 191 Pr. civ.

In cât priveşte căsătoriile şi încetările din viaţă, se decide în genere că proba testimonială înlocueşte registrele, chiar atuncĭ când n'ar exista cel maĭ mic început de probă scrisă. (Demolombe, I, 326).

Dovedirea căsătoriilor şi a încetărilor din viaţă.

In cât priveşte actul de naştere, autoriĭ decid de asemenea că, în caz de inexistenţa saŭ perderea registrelor, proba testimonială singură le înlocueşte, dovedind pe deplin vîrsta şi individualitatea copiluluĭ, adecă: ḑiua şi ora naştereĭ, precum şi numele luĭ (1).

Dovedirea vîrsteĭ şi individualităţeĭ copiluluĭ.

Unde însă chestiunea devine controversată este asupra punctuluĭ de a se şti, dacă proba testimonială administrată fără nicĭ un început de dovadă scrisă, saŭ fără vre-un indiciŭ avênd oare-care gravitate (art. 296), dovedeşte, saŭ nu, filiaţiunea copiluluĭ. Chestiunea este controversată, şi această controversă va fi examinată *infrà*, sub art. 296.

Dovedirea filiaţiuneĭ. Controversă.

Legea vorbeşte în mod enunciativ numaĭ de căsătoriĭ, naşterĭ şi încetărĭ din viaţă, însă art. 33 este aplicabil la toate actele stăreĭ civile, care urmează a fi transcrise în registre, precum sunt: adopţiunea, despărţenia, recunoaşterea unuĭ copil firesc, şi chiar actele făcute in străinătate (2).

Aplicarea art. 33 la toate actele stăreĭ civile.

Legea prevede numaĭ două casurĭ în care actele stăreĭ civile pot fi dovedite prin martorĭ saŭ scripte altele de cât extractele din registrele stăreĭ civile: 1° când n'a existat de loc registre (3), şi 2° când registrele aŭ fost per-

Omiterea înscriereĭ actuluĭ saŭ înscrierea luĭ pe o filă volantă. Controversă.

sur Proudhon, *État des personnes*, II, p. 70, nota *a*; Baudry et Fourcade, I, 850; T. Huc, I, 326; Arntz, I, 161; Pand. fr., *Actes de l'état civil*, 447 urm.; Planiol, I, 577; Neagu, I, p. 154, No. 15.

(1) Cpr. Aubry et Rau, I, § 64, p. 325, t. şi n. 4; Mourlon, I, 269.

(2) Planiol, I, 577; Demolombe, I, 327, 328; Aubry et Rau, I, § 64, p. 325, nota 2 bis; Pand. fr., *v° cit.*, 416; Baudry et Fourcade, I, 847; Neagu, I, p. 153, No. 4.

(3) Am vêḑut însă *suprà*, p. 405, că aceste expresiĭ cuprind, după o doctrină constantă, şi casurile când registrele aŭ fost neregulat ţinute saŭ ar presenta o intrerupere cât de scurtă.

dute saŭ distruse în totul saŭ în parte (1). Art. 33 nu poate deci fi aplicat în casul când aŭ existat registre, însă actul a fost înscris pe o filă volantă (2), saŭ n'a fost înscris de loc din causa uneĭ omisiunĭ a ofiţeruluĭ public (3). Art. 33 fiind, în adevěr, o excepţie de la dreptul comun, urmează a fi strict aplicat numaĭ la casurile prevĕḑute de lege. Persoana a căreĭ act n'a fost de loc înscris, saŭ a fost înscris pe o filă volantă, nu va avea deci de cât o singură cale de îndreptare. Ea va porni o acţiune publică contra ofiţeruluĭ care a instrumentat, şi hotărîrea ce va dobîndi o va transcrie în registre, potrivit art. 180 C. civ. Acest sistem este cu atât maĭ admisibil la noĭ cu cât art. 161 din codul penal pedepseşte de o potrivă pe ofiţerul stăreĭ civile, care a omis de a trece actele în registre, ca

(1) Legea nu distinge, în adevěr, între distrugerea totală saŭ parţială, precum ar fi aceea, de exemplu, în care una saŭ maĭ multe file ar fi dispărut, saŭ n'ar maĭ putea fi cetite din causa umidităţeĭ saŭ a altor împrejurărĭ. Cpr. Pand. fr., *v*° *cit.*, 407. Veḑĭ *suprà*, p. 405.

(2) Demolombe, I, 323; Laurent, II, 52; Duranton, I, 341 şi II, 251; Capitolin, *Dreptul* din 1882, No. 26; Nacu, I, p. 200, No. 22.—*Contrà:* Arntz, I, 159; Aubry et Rau, I, § 64, p. 328 (numaĭ în privinţa actelor de naştere şi de moarte, nu însă şi în privinţa actelor de căsătorie); Baudry et Fourcade, I, 857; T. Huc, I, 325. V. asupra acesteĭ controverse, Neagu, I, p. 156 urm., No. 33 urm.

(3) Trib. Ialomiţa, Dorohoiŭ şi Ilfov, *Dreptul* din 1890, No. 4 şi din 1891, No. 72; *Curierul judiciar* din 1901, No. 47; Cas. rom. Bulet. 1901, p. 780; Demolombe, I, 324; Duranton, I, 297; Marcadé, I, 242; Valette sur Proudhon, *op. cit.*, I, p. 212, *ad notam;* Demante et Colmet de Santerre, I, 91 bis II; Capitolin, *Dreptul* din 1882, No. 26.—*Contrà:* Baudry et Fourcade, I, 853; Laurent, II, 51; Arntz, I, 158; T. Huc, I, 323; Beudant, I, 143; D. G. Maxim, *Dreptul* din 1898, No. 41; Bonnier, *Tr. des preuves*, 194; Neagu, I, p. 155, No. 20; Cas. rom. şi C. Craiova, Bulet. 1897, p. 858; *Dreptul* din 1892, No. 65. Cpr. C. Galaţĭ, *C. jud.* din 1906, No. 7. Maĭ veḑĭ încă Cas. rom. şi C. Galaţĭ, Bulet. 1890, p. 1003 şi *Dreptul* din 1890, No. 66 (decisie privitoare la o căsătorie săvîrşită sub Regulamentul organic).—Ducaurroy, Bonnier et Roustain (I, 339, 340, 461), Planiol (I, 574) şi Aubry et Rau (I, § 64, p. 328) aplică art. 33 numaĭ la actele de naştere şi de moarte, iar nu şi la acele de căsătorie. Veḑĭ asupra acesteĭ controverse, Thiry, I, 126, p. 126, 127; Répert. Sirey, *Actes de l'état civil*, 290 urm.; Pand. fr., *eod. v*°, 409 urm.

şi pe acela care le-a înscris pe o filă volantă; pe când art. 192 din codul penal fr. nu pedepseşte de cât pe acest din urmă. De aceea Demolombe (I, 332) ḑice că, în privinţa omitereĭ de a se trece un act în registre, trebue să se urmeze procedura rectificăreĭ. (V. *infrà*, explic. art. 84—86).

Corelaţiunea unuĭ act înscris în registre cu un alt act posterior.—Mĕsurĭ prescrise în asemenea caz.

Art. 35. — In toate casurile când urmează a se face menţiune despre un act privitor la starea civilă, pe marginea unuĭ alt act deja înscris în registre, acea menţiune se va face, după cererea părţeĭ interesate, de către ofiţerul stăreĭ civile pe registrele ḑilnice, saŭ pe acelea care vor fi fost depuse la arhivele comuneĭ, şi de către grefierul tribunaluluĭ de întâia instanţă, pe registrele depuse la grefă. Spre acest sfîrşit ofiţerul stăreĭ civile va vesti, în termen de treĭ ḑile, despre menţiunea de el făcută, pe procurorul tribunaluluĭ respectiv, care va privighea ca menţiunea să se facă într'un mod uniform pe ambele registre. (Art. 36, 48, 53, 86, 180 C. civ. Art. 49 C. fr.)

De câte orĭ un act posterior explică, schimbă saŭ îndreptează un act anterior, de atâte orì ar trebui să se facă menţiune în marginea actuluĭ primitiv, despre schimbarea adusă prin actul posterior (1). Astfel, o adopţiune are de efect o schimbare în filiaţiunea copiluluĭ adoptat, după cum o hotărîre de despărţenie are de efect desfiinţarea căsătorieĭ. Ar fi fost, decĭ, de dorit ca legea să fi prescris şi în asemenea casurĭ menţiunea despre aceste schimbărĭ radicale în marginea actelor primitive, şi să nu se fi mulţumit numaĭ a cere transcrierea în registru a hotărîreĭ de adopţiune (art. 323) şi de despărţenie (art. 246, 276). Eĭ bine, cu-toate-acestea, actele care trebue să se menţioneze în marginea actelor corespunḑĕtoare, sunt numaĭ în numĕr de treĭ: actul de recunoaştere a unuĭ copil firesc (art. 48); hotărîrea care are de obiect îndreptarea unuĭ act (art. 86), şi anularea uneĭ oposiţiĭ la căsătorie (art. 53). In aceste treĭ casurĭ, părţile interesate trebue să se adreseze la ofiţerul stăreĭ civile (2), care va face menţiunea în am-

Actele care se menţionează în marginea actelor corespunḑĕtoare.

(1) Spre acest sfîrşit se lasă anume în fie-care rgistru câte o margină albă (art. 5. Regul. din 1866).

(2) După noul text fr., astfel cum a fost modificat prin legea din 17 August 1897, menţiunea se face în margină de ofiţerul

Dr. francez.

bele registre, dacă e vorba de un act înscris în anul curent, saŭ numaĭ în registrul depus la arhiva comuneĭ, pentru aniĭ trecuţĭ ([1]). Cât pentru duplicatul care se află la arhiva trib. (art. 30), ofiţerul public, în cele dintâĭ treĭ ḑile de la primirea cerereĭ, va vesti pe procurorul tribun., care va privighea ca menţiunea să se facă de grefier în mod uniform şi în registrul aflător la tribunal. Pentru ca această menţiune să fie în totul uniformă, ar trebui ca ofiţerul stăreĭ civile să comunice procuroruluĭ o copie de pe menţiunea făcută de dînsul. De câte orĭ depositariĭ registrelor vor elibera un extract (art. 32), se înţelege că se va avea în vedere şi menţiunea din margină.

Sancţiunea formalităţilor prescrise de lege pentru actele stăreĭ civile şi responsabilitatea ofiţerilor publicĭ însărcinaţĭ cu ţinerea şi paza lor.

1° *Pedepsele prevĕḑute pentru simplele contravenţiunĭ.*

Art. 36. — Orĭ-care abaterĭ de la articolele precedente, din partea funcţionarilor în ele arătaţĭ, vor fi urmărite înaintea tribunaluluĭ de întâia instanţă şi pedepsite cu o amendă care nu va putea trece peste una sută leĭ. (Art. 39, 172, 174, 181, 182 C. civ. Art. 50 C. fr.).

Art. 40. — Părţile interesate aŭ dreptul de apelaţiune în contra hotărîrilor date de tribunalul de întâia instanţă asupra actelor stăreĭ civile. (Art. 85 C. civ. Art. 316 urm. Pr. civ. Art. 54 C. fr.).

Sancţiunea regulelor de maĭ sus.

Neobservarea formalităţilor prescrise de lege nu atrage, în regulă generală, nulitatea actelor de cât numaĭ în caz de falş şi de înscrierea actuluĭ pe o filă volantă saŭ liberă ([2]). Cu adevĕrat, ar fi fost prea riguros ca starea civilă a persoanelor să fi atârnat de la negligenţa saŭ reaua credinţă a unuĭ funcţionar. Abaterile daŭ însă loc la o cerere în rectificare (art. 84—86), la o acţiune în daune

---

stăreĭ civile *din oficiŭ*, aşa cum propusese din capul loculuĭ secţia de legislaţie a tribunatuluĭ (Rieff, *op. cit.*, p. 287, No. 91).

([1]) Aceste menţiunĭ ce se fac pe marginea registrelor, făcĕnd parte din actele stăreĭ civile ale cetăţenilor, sunt supuse tuturor regulelor de formă aplicabile actelor stăreĭ civile în genere. Astfel, ele trebuesc datate şi sub-semnate, scrise fără loc gol şi în şir; răsăturile şi adnotaţiunile trebuesc aprobate şi sub-scrise de ofiţerul public (art. 29), etc.

([2]) Laurent, II, 21 urm. Veḑĭ şi *suprà*, p. 396.

(art. 37, 38, 999), şi la o urmărire din partea ministeruluĭ public (art. 39).

Art. 36. Orĭ-ce abaterĭ din partea ofiţerilor stăreĭ civile, fie chiar şi agenţiĭ noştri diplomaticĭ din străinătate (art. 23 L. din 1894), numaĭ de la articolele precedente, nu însă şi de la articolele următoare ([1]), când nu sunt prevĕḍute de alte legĭ, se pedepsesc cu o amendă de la 1—100 leĭ vechĭ, adecă: 37 leĭ nouĭ şi 3 banĭ cel mult ([2]).

Prescrierea acţiuneĭ procuroruluĭ. Această pedeapsă se pronunţă în prima instanţă de tribunalul civil unde aŭ fost depuse registrele, după cererea ministeruluĭ public. Acţiunea procuroruluĭ, fiind în asemenea caz civilă, se va prescrie prin 30 de anĭ (art. 1890) ([3]).

Amenda prevĕḍută de art. 36 se aplică numaĭ ofiţerilor stăreĭ civile şi grefierilor. Controversă. Legea supune la pedeapsa globireĭ pe *toţĭ funcţionariĭ arătaţĭ în articolele precedente*, de unde ar părea să resulte că această pedeapsă ar fi aplicabilă atât procuroruluĭ, care n'ar fi verificat starea registrelor (art. 39), cât şi presidenteluĭ care nu le ar fi parafat conform art. 28 ([4]). Părerea contrară, după care art. 36 nu este aplicabil de cât ofiţerilor stăreĭ civile şi grefierilor, este însă maĭ juridică; căcĭ, pe de o parte, tribunalele şi membriĭ parchetuluĭ sunt sub privigherea şi disciplina Ministeruluĭ dreptăţeĭ (art. 100 urm. L. org. judec.), iar pe de alta, magistraţiĭ nu sunt responsabilĭ de cât în casurile excepţionale anume determinate de lege (art. 305 şi urm. Pr. civ.) ([5]).

Art. 40. Orĭ-ce hotărîrĭ date de tribunal în materie de stare

---

([1]) Aubry et Rau, I, § 62, p. 313, nota 2; Garraud, *Tr. th. et pratique du dr. pénal,* IV, 1236, p. 150 (ed. a 2-a); Baudry et Fourcade, I, 866; C. Metz, D. P. 56. 2. 129.—*Contrà:* Vazeille, *Mariage*, I, 209; Massé-Vergé, I, § 82, p. 113, nota 2; C. Limoges, Sirey. 95. 2. 192; D. P. 95. 2. 398.

([2]) Veḍĭ tabela anexată la finele legeĭ din 22 April 1867 p. înfiinţarea unuĭ noŭ sistem monetar.

([3]) Cpr. Garraud, *op. şi loco cit.*, p. 151; Baudry et Fourcade, I, 867; F. Herman, *op. cit.*, *Supplément*, I, art. 50, No. 14; T. Huc, I, 331; Neagu, I, p. 162, No. 4. Veḍĭ asupra caracteruluĭ amendeĭ prevĕḍute de art. 36 din codul civil, nota luĭ P. de Loynes în D. P. 93. 1, p. 305 urm.

([4]) Aubry et Rau, I, § 61, pag. 312, nota 1; Baudry, I, 265; Baudry et Fourcade, I, 866; Rieff, *op. cit.*, 95, p. 291; Mersier, *op. cit.*, 46.

([5]) Demolombe, I. 288; Marcadé, I, 248; Ducaurroy, Bonnier et Roustain, I, 129; Thiry, I, 133; Boileux, *op. cit.*, I, p. 173.

civilă, fie chiar și acele relative la rectificare (art. 84-86), sunt supuse apeluluĭ, iar decisiile Curților sunt supuse recursuluĭ în casație. Art. 40 consacră, deci, principiul celor două grade de jurisdicție, din causa însemnătățeĭ actelor stăreĭ civile. Toate părțile aŭ drept de apel, prin urmare, și ofițeriĭ stăreĭ civile, la caz de condamnare la o amendă cât de mică, și procurorul la caz de achitare; căcĭ procurorul aci e parte principală, de și acțiunea sa e civilă. Termenul de apel este acel ordinar de două lunĭ, și curge de la comunicare, conform dreptuluĭ comun (art. 318 Pr. civ.).

2[0] *Responsabilitatea civilă a depositarilor registrelor pentru faptul altuia.*

Art. 37. Verĭ-care depositar al registrelor menționate va fi supus acțiuneĭ civile a părțeĭ vătămate pentru alterațiunile ce s'ar săvîrși în ele, rĕmănênd însă acestuia, de va găsi de cuviință, dreptul de a se întoarce cu urmărirea asupra adevaraților făptuitorĭ a sus-ḑiselor alterațiunĭ. (Art. 38, 998, 999, 1083, 1599, 1601 C. civ. Art. 51 C. fr.)

Redacțiunea greșită a art. 37. Textul art. 37 este rĕŭ redactat, dar iată ce a voit să ḑică legiuitorul: depositariĭ registrelor, adecă: ofițerul stăreĭ civile pentru registrele anuluĭ curent, primarul și grefierul tribunaluluĭ pentru acele date în păstrarea lor potrivit art. 30, sunt responsabilĭ pe cale civilă către partea vătămată de alterațiunile (1), saŭ falsificările ce ar suferi registrul, chiar prin faptul altuia. Aceasta nu este de cât aplicarea art. 999. Depositarul, într'adevĕr, fiind dator a îngriji de paza lucruluĭ încredințat ca și de lucrul sĕŭ propriŭ (art. 1599), legea presupune că alterațiunea n'ar fi avut loc, dacă el ar fi fost cu maĭ multă priveghere și băgare de samă (2). Această rĕspundere civilă a depositaruluĭ numaĭ atuncĭ ar înceta, când s'ar dovedi că alterațiunea a avut loc prin caz fortuit, saŭ din cauză

(1) Prin alterațiunĭ trebue să înțelegem *lato sensu*, orĭ-ce falsificare, orĭ-ce schimbare neautorisată, și chiar ruperea, pătarea saŭ substituirea uneĭ file, saŭ a întreguluĭ registru. Cpr. Rieff, *op. cit.*, p. 306, No. 103.

(2) Dacă depositarul este el însușĭ autorul alterațiuneĭ, atuncĭ el este responsabil și pe calea penală (art. 38 C. civ.).

de forţă majoră (art. 1083 şi 1601) ([1]). Dar, dacă depositarul este, în principiŭ, responsabil de fapta altuia, iĭ rĕmâne şi luĭ dreptul de a se întoarce contra adevĕratuluĭ culpabil, pe care-l va putea chema ca garant în causă în procesul principal, pentru a lichida şi el pretenţiile sale contra autoruluĭ alteraţiuneĭ prin unul şi acelaşĭ proces (art. 112 Pr. civ.). Se înţelege de la sine că partea vătămată ar putea să urmărească şi pe însuşĭ autorul alteraţiuneĭ.

3⁰ *Responsabilitatea depositarilor pentru culpa lor proprie.*

Art. 38.—Orĭ-ce alteraţiune, orĭ-ce falsificare în actele stăreĭ civile, orĭ-ce înscriere a acestor acte făcută pe vre-o foae liberă, şi nu în registrele destinate pentru ţinerea lor, va da drept părţilor interesate a-şĭ cere despăgubirĭ, şi aceasta fără prejudiciul pedepselor prescrise de codicele penal. (Art. 27, 54, 62, 139, 140, 174, 182, 998, 999 C. civ. Art. 58 Regul. din 1866. Art. 123—125, 161, 162, 203, 204 C. pen. Art. 52 C. fr.).

Art. 38 nu maĭ presupune, ca art. 36, o simplă contravenţie din partea ofiţeruluĭ stăreĭ civile, ci o alteraţie saŭ falsificare a registrelor, care poate să emane de la însuşĭ păstrătorul lor saŭ de la alte persoane străine. Culpabilul, în orĭ-ce caz, se va pedepsi conform coduluĭ penal ([2]). Art. 38.

Faptul de a înscrie un act pe o filă volantă saŭ liberă, iar nu în registrele *ad hoc*, saŭ de a omite de tot înscrierea unuĭ act ([3]), constitue un delict, care se pedepseşte cu închisoare şi amendă (art. 161 C. pen.). In toate aceste casurĭ, ca şi în casul când s'ar comite o falsificare, părţile sunt libere de a cere despăgubirĭ de la făptuitorĭ, orĭ-cine ar fi, fie prin o acţiune civilă deosebită, fie de odată cu acea publică (art. 8 Pr. pen.), fără însă a putea împedica cursul aceste din urmă acţiunĭ, care s'ar pune în mişcare de procuror ([4]). Inscrierea pe o filă volantă saŭ omiterea de a se înscrie actul în registru. Controversă.

([1]) Cpr. Répert. Sirey, *Actes de l'état civil*, 68.

([2]) Art. 123 urm. C. pen., modificate prin legea din 28 Maiŭ 1893.

([3]) Este de observat că codul penal francez (art. 192) nu prevede, ca al nostru, omiterea de a se trece un act în registrele stăreĭ civile. Faptul însă de a înscrie un act pe un alt registru de cât pe acel respectiv, la noĭ, ca şi în Franţa, nu cade de cât sub aplicarea art. 36 C. civ. Deoseb. de la C. francez.

([4]) Trebue să adăogăm că maĭ sunt şi alte texte, atât în codul

Funcționarii însărcinați cu verificarea registrelor.

Art. 39.—Procurorul tribun. de întâia instanță va fi dator a verifica starea registrelor, când ele se vor depune la grefă. El va încheia proces-verbal sumariŭ despre a sa verificare, va arăta abaterile saŭ vinele comise de ofițerul stăreĭ civile, și va cere osîndirea sa la amendile prevĕdute de lege [1]. (Art. 36, 54, 62 § ultim. 139. 140, 174 C. civ. Art. 123—125. 161, 162 C. pen. Art. 21. 178 Pr. pen. Art. 53 C. fr.).

Ofițeriĭ stăreĭ civile sunt pușĭ sub priveghierea procurorilor, cari sunt datorĭ a examina registrele îndată ce se vor trimete la grefa tribunaluluĭ, și a verifica dacă s'aŭ îndeplinit toate prescripțiile legeĭ. Spre acest sfîrșit, grefierul îĭ comunică registrele, și el le verifică pe toate, constatând pe scurt într'un proces-verbal contravențiile saŭ delictele comise de ofițeriĭ stăreĭ civile, trimețêndu-ĭ fie înaintea tribunaluluĭ civil, fie înaintea tribunaluluĭ corecțional. Contravențiile vor fi trimise înaintea tribunaluluĭ civil, spre a fi pedepsite cu o simplă amendă (art. 36, 54, 62, 174 C. civ.), iar delictele, în casurile art. 139, 140 C. civ. 161 și 162 C. pen., vor fi trimese înaintea tribunalelor corecționale, spre a fi pedepsite cu închisoarea și amendă. Procurorul poate, în oare-care casurĭ, să ceară și rectificarea actuluĭ, de exemplu: în ipotesa art. 62 § 10. (V. art. 84-86).

Sancțiunea art. 39. Procuroriĭ cari nu se vor conforma legeĭ vor putea fi pedepsițĭ pe cale disciplinară și chiar destituițĭ; nicĭ într'un caz însă nu li se va putea aplica amenda prevĕdută de art. 36. (Vedĭ *suprà*, p. 411, unde se arată controversa).

---

civil cât și în acel penal, care prevĕd osebite pedepse pentru ofițeriĭ stăreĭ civile cari ar călca prescripțiile legeĭ. Astfel sunt: art. 54, 62 § ultim, 139, 140, 174 din codul civil și 162 din codul penal. In toate aceste casurĭ, hotărîrea se dă de tribunal cu drept de apel, orĭ cât de mică ar fi amenda la care ar fi condamnat ofițerul public. Vedĭ și art. 182 C. civ., care reglementează responsabilitatea civilă a moștenitorilor ofițeruluĭ public. Cât pentru sustracțiunea saŭ desființarea registrelor, ele sunt prevĕdute și pedepsite de art. 203, 204 din codul penal.

Inexactitate de text. (1) Textul art. 39 nu este exact, căcĭ sunt casurĭ în care procurorul cere și închisoarea, de exemplu: în casurile art. 139, 140 C. civ., 161 și 162 C. pen.

CAPITOLUL II

Despre actele de naştere (1).

Legea, după ce a prevĕḑut formalităţile aplicabile tuturor actelor stăreĭ civile în genere, se ocupă apoĭ de fiecare act în parte, şi maĭ întâĭ despre actele de naştere.

1⁰ *Termenul în care trebue să se facă declaraţiile de naştere.*

Art. 41. — Declaraţiunea despre naşterea unuĭ copil se va face la ofiţerul stăreĭ civile al loculuĭ *(naştereĭ)*, în termen de treĭ ḑile după uşurarea femeeĭ. Copilul i se va înfăţişa.—La caz de împedicare de a se transporta copilul înaintea ofiţeruluĭ stăreĭ civile, acesta va fi dator a merge însuşĭ, fără vre-o plată, la locuinţă spre a constata naşterea. (Art. 42, 45, 77, 84 urm. C. civ. Art. 276 C. pen. Art. 10, 19 şi 23 Regul. din 1866. Art. 55 C. fr.)

Orĭ-ce naştere a unuĭ copil, întâmplată pe teritoriul Românieĭ, va fi declarată de persoanele arătate în art. următor, la ofiţerul stăreĭ civile al comuneĭ în care naşterea a avut loc (2), fără deosebire de locuinţa, naţionalitatea, saŭ religiunea acelora pe cari iĭ privesc asemenea înscrierĭ (art. 10 Regul. din 1866). Străiniĭ sunt însă liberĭ de a declara naşterile copiilor lor la consulul lor respectiv, dacă acest funcţionar este, după legea lor respectivă, ofiţer al stăreĭ civile (3). Această declaraţie se va face la primărie (4), în termen de treĭ ḑile libere (art. 729 Pr. civ.)

---

(1) La Romanĭ, în timpul Republiceĭ, actele de naştere se treceaŭ numaĭ în registrele casnice ale părinţilor, şi registrele publice nu apar de cât la începutul imperiuluĭ. Marc-Aureliŭ impune tatăluĭ obligaţia de a declara naşterea în termen de 30 ḑile, la Roma, înaintea prefecţilor tesauruluĭ public *(ærarium)*, iar în provincie, înaintea tabularilor *(tabularii)*. Veḑĭ Capitolinus, *Marc-Aureliŭ*, 9. Actul de naştere înscris de aceştĭ functionarĭ făcea deplină dovadă despre filiaţiunea legitimă. (Nov. 117, capit. 2). Veḑĭ şi L. 15, § 1, Cod, *De testibus*, 4. 20. **Dr. roman.**

(2) Dacă naşterea a avut loc în drum de fer, ea se va declara la comuna unde mama şi-a întrerupt călătoria. Cpr. T. Huc, I, 332.—In cât priveşte copiiĭ născuţĭ pe mare. Veḑĭ *infrà*, art. 45 urm., p. 428 urm. **Naşterea întâmplată în drum de fer.**

(3) Veḑĭ *suprà*, p. 190.

(4) S'a decis că declaraţia de naştere se poate face şi la domi-

din ḑiua nașterei (1), iar în termen de ḑece ḑile (2), în casul art. 77, sub pedeapsa prevĕḑută de art. 276 din codul penal. In codul italian, termenul este de cincĭ ḑile, din causa greutăților de comunicație (art. 371 C. ital.), iar în Anglia, de 42 de ḑile, după legea din 1874. La Romanĭ, acest termen era de 30 de ḑile din ḑiua nașterei (3).

Copiĭ gemenĭ. Dacă s'aŭ născut doĭ copiĭ gemenĭ, se vor întocmi douĕ acte de naștere separate, arătându-se care s'a născut întâĭ, și dându-se câte un nume fie-căruia din eĭ (4).

Declarația nașterei unuĭ copil născut mort. In caz când copilul s'ar fi născut mort, saŭ ar fi murit înaintea declarațiunei, actul se va înscrie în registrul actelor de moarte, constatând de o dată atât nașterea cât și moartea luĭ (art. 55 Regul. din 1866) (5). Cadavrul va fi înfățișat ofițeruluĭ public (arg. din art. 41 și 63) și acest funcționar va constata că copilul, în momentul înfățișereĭ, era săvîrșit din viață, fără a prejudeca chestiunea dacă copilul s'a născut viŭ saŭ mort (6).

---

ciliul primaruluĭ, dacă astfel era obiceiul loculuĭ. (Trib. Laon, *Dreptul* din 1883, No. 24).

(1) Cas. rom., *Dreptul* din 1892, No. 69 și Bulet. 1892, p. 922. Cpr. T. Huc, I, 333; Planiol, I, 524; Baudry et Fourcade, I, 884.—*Contrà:* Arntz, I, 167.

(2) In casul art. 45, actul se încheie din oficiŭ în 24 ore.

(3) Veḑĭ Capitolinus, *Marc-Aureliŭ*, 9.

(4) Veḑĭ Neagu, I, pag. 164, No. 9; Répert. Sirey, *Actes de l'état civil*, 470, 471; Pand. fr., *eod v°*, 122; T. Huc, I, 338; Rieff, *op. cit.*, p. 383 urm. Veḑĭ și *infrà*, p. 423, nota 1.

(5) Cpr. Planiol, I, 531.—Moartea copiluluĭ în momentul nașterei nu scutește deci pe persoanele care aŭ fost față, saŭ la care s'a întâmplat nașterea de a face declarația prescrisă de lege. Cas. fr. D. P. 72. 1. 277; Sirey, 72. 1. 337; Faust. Hélie, *Théorie du C. pénal*, IV, 1722 (ed. a 5-a); Baudry et Fourcade, I, 887, *in fine*.—Maĭ mult încă, Curtea de Paris a decis (D. P. 65. 2. 138) ca orĭ-ce copil născut după o gestațiune orĭ-cât de scurtă, fie chiar un fœtus inform, trebue să fie declarat ofițeruluĭ stăreĭ civile, dacă acest fœtus are forma uneĭ ființe umane. Veḑĭ cu-toate-acestea D. P. 71. 2. 35.

Jurnalul Consiliuluĭ de Miniștri din 1871. (6) Jurnalul Consil. de Ministri No. 3 din 16 Iulie 1871 prevede că: «ofițeriĭ stăreĭ civile cărora li s'a înfățișat cadavrul unuĭ copil, neavênd competența de a cerceta dacă copilul s'a născut mort, saŭ a trăit cât-va timp, saŭ dacă a fost botezat înainte de a muri, sunt datorĭ a constata faptul că li s'a înfățișat un copil fără viață, și a băga de samă a nu alcătui,

Indată după înscriere, ofiţerul public este dator să dea la mâna părţilor, fără nicĭ-o plată, un buletin de naştere, spre a le servi la ceremonia botezuluĭ (art. 14 Regul. din 1866). Atât din art. sus-citat al Regul. din 1866, cât şi din art. 22 al Constituţieĭ, ar părea să resulte că botezul nu poate să aibă loc înaintea înscriereĭ naştereĭ. Dar cu-toate-acestea, preotul care ar boteza înainte n'ar fi supus la nicĭ-o penalitate, legea nepedepsind de cât pe preotul care ar săvîrşi o căsătorie religioasă înaintea aceleĭ civile (art. 22 Constit. şi 166 C. pen.) ([1]). **Eliberarea buletinuluĭ de naştere.**

Nicĭ-o declaraţie de naştere nu se maĭ poate trece în registru după cele treĭ ḑile prescrise de lege, sub pedeapsa prevĕḑută de art. 36 din codul civil. Ofiţerul stăreĭ civile nu va putea lua act despre o naştere tardiv declarată, de cât în urma uneĭ hotărîrĭ a tribunaluluĭ care, pe cale de rectificare (art. 84), va ordona înscrierea eĭ în registru ([2]). Aceasta se spune expres în art. 372 din codul italian, şi la noĭ în art. 23 din Regul. promulgat la 3 Decembre 1866, care nu face de cât a reproduce părerea Consiliuluĭ de Stat fr. din 12 Brumariŭ anul XI ([3]). In asemenea caz, actul **Inscrierea în registru a uneĭ naşterĭ declarată tardiv. Rectificare.**

în asemenea caz, un act de naştere, ci totdeauna un act de deces, după formularul No. 5 din Regul. actelor stăreĭ civile, şi a înscrie acest act numaĭ în registrele de morţĭ». Această disposiţie a Consiliuluĭ nostru de Miniştri reproduce întocmaĭ decretul imperial a luĭ Napoléon I din 4 Iulie 1806. Veḑĭ Baudry et Fourcade, I. 887.—Lipsa din act a menţiuneĭ că copilul ce s'a înfăţişat ofiţeruluĭ stăreĭ civile era mort, dovedeşte decĭ că el s'a născut viŭ. V. t. VII a Coment. noastre, p. 309, text şi nota 4. Cpr. C. Bucureştĭ, *Dreptul* din 1892, No. 63.

([1]) Maĭ veḑĭ încă art. 63 C. civ. şi art. 284 C. pen. Cpr. Rieff, *op. cit.*, p. 354, No. 119; Neagu, I, p. 164, No. 11.

([2]) Thiry, I, 135; Arntz, I, 167; Laurent, II, 19, 55 şi III, 397; Baudry et Fourcade, I, 885; T. Huc, I, 333; Beudant, I, 120; Planiol, I, 526; Répert. Sirey, *v° cit.*, 427; Pand. fr., *eod v°*, 97 urm., Nacu, I, p. 206, No. 27; Neagu, I, p. 163, No. 4; Demolombe, I, 292; Aubry et Rau, I, § 60, p. 308; Valette sur Proudhon, I, p. 221, nota *a* şi *Cours de C. civil*, p. 117; Mourlon, I, 275.—*Contrà:* Demante et Colmet de Santerre, I, 100 bis II; Coin-Delisle, art. 56, No. 4.

([3]) Art. 23 din Regul. din 1866 nu se aplică numaĭ la actele de naştere, ci la orĭ-ce act al stăreĭ civile, omis de a fi trecut

face dovadă din ḑiua nașterei constatate în hotărîre, după uniĭ, iar după alțiĭ, din ḑiua dobîndireĭ hotărîreĭ.

Credința actuluĭ a căruĭ declarație ar fi fost făcută peste termenul legal. Controversă.

Dacă ofițerul stăreĭ civile ar fi primit declarația peste termenul legal, aceasta n'ar scuti însă, pe de o parte, pe persoanele obligate a face declarația de naștere, de pedeapsa prevĕḑută de lege, iar pe de alta, n'ar face ca actul să fie neapărat nul. Tribunalele vor aprecia deci, după împrejurări, credința ce merită un asemenea act ([1]).

Infățișarea copiluluĭ, ofițeruluĭ stăreĭ civile. Sancțiunea aceșteĭ disposiții.

Declarația de naștere nu este complectă, dacă copilul n'a fost înfățișat ofițerului public spre a se asigura el însuşĭ dacă copilul e noŭ născut, ce sex are, etc. Lipsa aceșteĭ formalitățĭ n'ar atrage însă nulitatea actuluĭ, ci numaĭ pedepsirea ofițeruluĭ public conform art. 36 C. civ. In toate casurile, actul de naștere trebue să facă mențiune despre înfățișarea copiluluĭ, aceasta fiind singurul mijloc de a constata îndeplinirea aceșteĭ formalitățĭ. In regulă generală, copilul se aduce la primărie; numaĭ la caz de impedicare, fie din causa slăbiciuneĭ pruncului, fie din causa vremeĭ, de exemplu în timp de iarnă, ofițerul public este dator a se transporta el însușĭ la fața loculuĭ spre a vedea pe noul născut, și aceasta fără nicĭ-o plată, rĕmânênd numaĭ a i se procura mijloacele de transport ([2]). Tot astfel se petrec lucrurile și în Franța, unde paragraful al doilea din art. 41 nu există ([3]). Ofițerul public care ar pretinde pen-

---

în registre, prin urmare, și la actele de deces. C. Galațĭ. *Curierul judiciar* din 1906, No. 7. — *Contrà:* Trib. Covurluiŭ, *Curierul judiciar*, *loco cit.* (sentință infirmată de Curte).

([1]) T. Huc, *loco cit.;* Aubry et Rau, *loco cit.*, pag. 308, nota 12; Baudry et Fourcade, *loco cit.;* Demolombe, I, 292; Répert. Sirey, *v⁰ cit.*, 429: Pand. fr., *eod. v⁰*, 100; Laurent, II, 27.— *Contrà:* Laurent, III, 397 (care se contraḑice cu cele spuse în t. II); Merlin, Répert., v⁰ *Naissance*, § 4.

Dr. străin.

([2]) Codul italian (art. 371) permite ofițeruluĭ public de a scuti pe părțĭ de înfățișarea prunculuĭ în împrejurărĭ grave *(per circostanze gravi)* lăsate la aprecierea luĭ, asigurându-se altfel despre veracitatea naștereĭ; iar codul olandez a desființat cu desăvîrșire această îndatorire, pentru cuvînt că maĭ nicĭ-odată legea nu se pune în practică, permițênd numaĭ ofițeruluĭ public de a cere înfățișarea prunculuĭ când ar crede de cuviință.

([3]) Cpr. Thiry, I. 138; Rieff, *op. cit.*, p. 353, No. 118.

tru aceasta vre-o plată, s'ar face culpabil de mituire.

2° *Persoanele care trebue să facă declaraţiunea de naştere.*

Art. 42.—Naşterea copiluluĭ se va declara de către tată saŭ, în lipsa acestuia, de către medicĭ saŭ hirurgĭ, moaşe, saŭ de către orĭ-ce alte persoane care vor fi fost faţă la naştere. Iar dacă mama nu va fi născut la domiciliul eĭ, această declaraţiune se va face şi de persoana aceea la locuinţa căreia ea a născut. Actul de naştere se va redige îndată faţă cu doĭ martorĭ. (Art. 24, 93 C. civ. Art. 276 C. pen. Art. 21, 22 Regul. din 1866. Art. 56 C. fr.)

Obligaţia de a declara naşterea unuĭ copil este impusă la treĭ categoriĭ de persoane, pe care art. 21 din Regul. promulgat la 3 Decembre 1866 le numeşte *declaranţĭ*, carĭ n'aŭ nevoe de a fi majorĭ ca martoriĭ (art. 24), şi carĭ pot fi înlocuiţĭ prin mandatarĭ învestiţĭ cu procurĭ autentice şi speciale (argument din art. 23 şi 25) (V. *suprà*, p. 388, 389). **Persoanele obligate a declara naşterea unuĭ copil.**

Tatăl, se înţelege acel legiuit, căcĭ legea noastră nicăirĭ nu vorbeşte de tatăl natural (1), este acel dintăĭ care are îndatorirea de a aduce naşterea la cunoştinţa funcţionaruluĭ competent, dacă el este present, chiar atuncĭ când soţia sa ar naşte afară din domiciliul conjugal (2). **Tatăl copiluluĭ.**

In lipsa tatăluĭ, adecă: dacă el este absent orĭ impedicat dintr'o causă de forţă majoră, saŭ dacă femeea e nemăritată, vin mediciĭ, hirurgiĭ, moaşele, şi apoĭ toate **Mediciĭ, hirurgiĭ, moaşele, etc.**

---

(1) Tatăl natural este însă liber de a declara naşterea copiluluĭ seŭ firesc şi chiar de a-l recunoaşte (art. 48), cu-toate-că în această din urmă privinţă, chestiunea este controversată. Vedĭ în t. II, explic. art. 48.

(2) Cpr. T. Huc, I, 337; Cas. fr. Sirey, 60. 1. 186. — Uniĭ, intemeindu-se pe termeniĭ generalĭ aĭ art. 42, care nu face nicĭ-o deosebire, cred că această obligaţie incumbă tatăluĭ, chiar atuncĭ când el n'ar fi fost faţă la naştere, dar s'ar fi întors acasă în cele dintăĭ treĭ ḑile de la uşurarea femeeĭ. Vedĭ Boileux, I, p. 178; Thiry, I, p. 133, nota 1. — Părerea contrară, după care art. 42 din C. civ. şi art. 276 din codul penal nu sunt aplicabile tatăluĭ, în caz când el ar fi fost absent de la domiciliul seŭ în momentul naştereĭ, este mult maĭ juridică şi se întemeiază pe însuşĭ textul art. 276 C. pen., care nu pedepseşte de cât pe acele persoane care, *asistând la o naştere*, nu vor fi făcut declaraţia prescrisă de lege. Marcadé. I. 252; Baudry et Fourcade, I, 888; Pand. fr., *Accouchement*, 32. **Casul când tatăl n'a fost faţă la naştere, însă s'ar fi întors acasă în cele treĭ ḑile după naştere. Controversă.**

celelalte persoane care ar fi fost față la naștere, fie chiar din întîmplare (1).

Nașterea copilului afară din domiciliul conjugal. Deoseb. de la codul fr.

In fine, când femeea n'a născut la domiciliul bărbatului, pe lângă tată și celelalte persoane, legea mai pune îndatorirea de a declara nașterea *și* persoanei la locuința căreia femeea a născut (2). Trebue să observăm acest *și*, care nu se vede în textul francez și care schimbă cu desăvîrșire sensul frasei. Astfel, pe când în dreptul francez, se poate susține că numai persoana la al căreia domiciliu ar fi născut femeea are îndatorirea de a declara nașterea (3), la noi, din contra, atât această persoană cât și celelalte, care ar fi fost față, aŭ această îndatorire.

Mama poate să declare nașterea copilului sĕŭ.

Codul italian (art. 373) și Ante-proiectul de revisuire a lui Laurent (art. 72) prevĕd între declaranți și pe mamă (4). Legea noastră n'o prevede pentru-că este cam greŭ de admis ca o femee, în cele dintăi trei ḑile după facere, să poată merge la ofițerul stărei civile, pentru a face cuvenita declarație. Dar, dacă mama este în stare de a o face, se înțelege că declarația este bună și că ofițerul stărei civile trebue s'o primească, mai ales dacă mama e nemăritată, și dacă n'a fost nimini față la naștere. Tăcerea din partea mamei nu poate însă s'o supună la nici-o rĕspundere. *Nulla pœna sine lege.* (Cas. fr. D. P. 47. 1. 302; S, 47. 1. 763).

Sancțiunea art. 42. Art. 276 C. pen.

Sancțiunea pentru celelalte persoane cărora, afară de mamă, legea le pune îndatorirea de a face declarația de naștere, o găsim în art. 276 din codul penal. N'ar trebui însă

---

(1) Legea nu prescrie ca să se facă mențiune în act dacă declarantul a fost, saŭ nu, față la naștere, însă el e presupus că a fost față până la dovada contrară. Duranton, I, 310, p. 256.

(2) Curtea de casație din Franța a decis că persoana la care nașterea a avut loc, e scutită de ori-ce rĕspundere, atunci când se stabilește că a fost absentă de la domiciliŭ în momentul nașterei, saŭ că tatăl noului născut era atunci de față. D. P. 63. 1. 392; Sirey, 63. 1. 276.

(3) Ducaurroy, Bonnier et Roustain, I, 134; Cas. fr. D. P. 63. 1. 392. — *Contrà:* Planiol, I, 527; T. Huc, I, 337; Baudry et Fourcade, I, 889; Aubry et Rau, I, § 60, p. 305 (ed. a 5-a).

Dr. roman.

(4) La Romani, nașterea copilului, în lipsa tatălui, putea să fie declarată de către bun saŭ mamă. «*Etiam matris professio filiorum recipitur; sed et avi recipienda est*». L. 16, Dig., *De probationibus et præsumptionibus*, 22. 3.

să credem că lipsa declaraţieĭ aduce în mod colectiv şi solidar pedepsirea tuturor persoanelor prevĕḑute de art. 42; căcĭ, maĭ întâĭ, declaraţia trebue să se facă de tată, orĭ unde ar naşte femeea, şi numaĭ în lipsa tatăluĭ, vin mediciĭ, hirurgiĭ, moaşele, şi la urma urmeĭ, celelalte persoane care aŭ asistat la naştere numaĭ ca martorĭ (art. 22 Regul. din 3 Decembre 1866).

Ordinea în care declaranţiĭ trebue să declare naşterea şi urmează a fi pedepsiţĭ, la caz de contravenţie. Controversă.

Toate persoanele de o artă specială, precum: mediciĭ, hirurgiĭ şi moaşele, chemate a da concursul lor la uşurarea femeeĭ, formând una şi aceeaşĭ categorie, sunt de o potrivă datoare a face declaraţia de naştere, iar nu în mod succesiv una în locul alteia. Prin urmare, la caz de contravenţie, toate aceste persoane vor fi pedepsite în mod colectiv. Cât pentru celelalte persoane, care n'aŭ dat nicĭ-un concurs lehuseĭ, ci numaĭ aŭ fost faţă la naştere, ele nu sunt chemate a face declaraţia de cât în lipsa medicilor, hirurgilor şi a moaşelor care, prin specialitatea profesiuneĭ lor, aŭ precădere (1).

Naşterea afară din domiciliul conjugal.

Dacă mama n'a născut la domiciliul bărbatuluĭ, ci într'o casă străină, obligaţia de a face cuvenita declaraţie cade, maĭ întâĭ, tot asupra tatăluĭ legiuit, şi în lipsa tatăluĭ, asupra medicilor, hirurgilor şi moaşelor care ar fi dat concursul lor la naştere, iar în lipsa şi a acestora, asupra celorlalte persoane care ar fi asistat ca martorĭ, şi la urma urmeĭ, asupra capuluĭ familieĭ saŭ stabilimentuluĭ în care femeea ar fi născut, după cum se exprimă art. 373 din codul italian (2).

---

(1) Astfel, persoanele care aŭ fost martorĭ la o naştere n'ar putea fi pedepsite, la caz de lipsă de declaraţie din partea lor, atuncĭ când la naştere ar fi fost faţă un doctor, un hirurg saŭ o moaşă: căcĭ ele aŭ putut să nu facă declaraţia, creḑênd că a fost făcută de doctor, de moaşă, saŭ chiar de însuşĭ tatăl copiluluĭ. Demolombe, I, 293; Duranton, I, 312, nota 2. — *Contrà:* In lipsa tatăluĭ, presenţa doctorilor şi a moaşelor nu scuteşte pe celelalte persoane care ar fi fost faţă la naştere. Cas. fr. D. P. 60. I. 50; Sirey, 60. 1. 186. Cpr. Neagu, I, p. 165, No. 10.

Deoseb. de la codul francez.

(2) In Franţa, se decide în genere că, la caz de naştere a mameĭ afară din domiciliul conjugal, obligaţia de a declara naşterea şi responsabilitatea penală cade maĭ întâĭ asupra per-

Efectele actuluĭ de naştere.

Actul de naştere, trecut în registrele stăreĭ civile şi încheiat după declaraţia persoanelor prevěḑute de art. 42, face deplină credinţă despre filiaţiunea legitimă, saŭ maĭ bine ḑis despre faptul naştereĭ din partea mameĭ ([1]).

Casul când declaraţia a fost făcută de o persoană care n'a fost faţă la naştere.

Dar acest act n'ar avea nicĭ-o tărie, dacă declaraţia naştereĭ ar fi fost făcută de o persoană care n'ar fi fost faţă la naştere, şi în asemenea caz, n'ar fi nevoe de a se dovedi că declaraţia a fost mincinoasă, după cum susţin uniĭ ([2]), ci că persoana care a făcut declaraţia nu avea calitatea de a o face ([3]). Actul de naştere, înscris în registre, face însă deplină dovadă, chiar dacă este neregular; destul e numaĭ ca mama să fie arătată cu precisiune ([4]).

Puterea probatorie a actuluĭ de naştere.

Actul de naştere face el dovadă despre faptul naştereĭ până la înscrierea în falş, saŭ până la proba contrară? Această chestie a fost discutată *suprà*, pag. 401 urm.

3° *Menţiunile ce trebue să cuprindă actul de naştere.*

Art. 43.—Actul de naştere va arăta cu desluşire ḑiua, oara, locul naştereĭ, sexul copiluluĭ, prenumele ce ĭ se va da la botez, precum şi numele de familie, profesiunea şi domiciliul tatăluĭ, mameĭ şi al martorilor. (Art. 21, 22, 24, 44, 45, 85, 307, 308 C. civil. Art. 57 C. fr.)

Menţiunile ce trebue să cuprindă actul de naştere.

Actul de naştere se va întocmi de ofiţerul stăreĭ civile îndată după facerea declaraţieĭ de către persoanele pre-

---

soaneĭ la a căreia locuinţă ar fi născut mama, şi apoĭ, asupra celorlalte persoane. (Cpr. Demolombe, I. 293; Marcadé, I, 252; Demante et Colmet de Santerre, I, 101 bis 1). La noĭ, însă, din modificarea de redacţie adusă art. 42 resultă că porsoana la al căreia domiciliŭ mama ar fi născut este acea de pe urmă căreia incumbă obligaţia de a declara naşterea prunculuĭ; pentru-că, după textul nostru, obligaţia de a declara naşterea incumbă, pe lângă celelalte persoane, *şi persoaneĭ* la a căreĭ domiciliŭ s'ar fi născut copilul. In acest din urmă sens se pronunţă uniĭ chiar în Franţa. Cpr. T. Huc, I, 337; Baudry et Fourcade, I, 889, *in fine;* Cas, fr., D. P. 67. 1. 190; Sirey, 67. 1. 267. Veḑĭ şi Aubry et Rau, I, § 60, p. 305, text şi nota 4, cari revin asupra primeĭ lor opiniunĭ.

([1]) Veḑĭ *infrà* în t. II. explic. art. 292.

([2]) Cpr. Demolombe, V, 191.

([3]) Laurent, III, 396. Veḑĭ *infrà*, explic. art. 292, unde se arată controversa.

([4]) Veḑĭ *infrà* în t. II, explic. art. 292.

vědute de art. precedent, faţă cu doĭ martorĭ (art. 42). Ofiţerul stăreĭ civile va arăta în act cu desluşire toate imprejurările de natură a determina individualitatea copiluluĭ, şi anume: ḑiua, oara şi locul naştereĭ (¹), sexul (²) copiluluĭ şi prenumele *(præ nomen)* ce 'ĭ se va da la botez. Cât pentru numele de familie, el va fi, după un uz admis în toate legislaţiile, acel al tatăluĭ, dacă părinţiĭ sunt căsătoriţĭ (art. 294 şi 312), saŭ acel al mameĭ, dacă copilul e firesc (³).

Ofiţerul stăreĭ civile trebue să arăte cu aceeaşĭ desluşire prenumele, numele de familie, profesiunea saŭ meseria, precum şi domiciliul tatăluĭ legitim, a mameĭ şi a **Greşală de redacţie.**

(¹) Arătarea ḑileĭ dovedeşte vîrsta copiluluĭ, iar oara poate să fie folositoare, nu numaĭ pentru a determina capacitatea copiluluĭ de a moşteni saŭ de a primi liberalităţĭ (art. 654, 808), dar încă pentru a se determina care din aceĭ doĭ copiĭ născuţĭ gemenĭ ar fi cel dintâĭ născut şi, prin urmare, cel maĭ în vîrstă *(ante natus)* pentru a fi scutit de serviciul militar (art. 18 L. recrutăreĭ din 5 Marte 1876). Veḑĭ şi circulara Minist. de interne No. 999 din 18 Ianuar 1868, unde se spune că, la caz de naştere de copiĭ gemenĭ, trebue să se facă atâte acte câţĭ copiĭ sunt, şi să se arăte care copil s'a născut întâĭ, soluţie admisă şi în Franţa. Veḑĭ *suprà*, p. 416. — Codul spaniol (art. 31) dispune că, în caz de naştere a maĭ multor copiĭ gemenĭ, prioritatea naştereĭ conferă primuluĭ născut drepturile ce legea recunoaşte copiluluĭ celuĭ maĭ mare.

(²) Ar fi fost bine ca ofiţerul stăreĭ civile să aibă obligaţia de a constata însuşĭ *de visu* sexul copiluluĭ, după cum o face pentru copiiĭ găsiţĭ (art. 44), căcĭ spre acest sfîrşit copilul iĭ este înfăţişat. Aceasta ar fi un mijloc pentru a-l constrînge de a se conforma legeĭ, care'l obligă a vedea în totdeauna copilul, fie la primărie, fie la locul naştereĭ (art. 41). Legea nu'ĭ pune însă această îndatorire, ci se mulţumeşte a cere ca el să arăte sexul după declaraţia acelor în drept; de unde resultă că, dacă asemenea arătare a fost greşită, ea se va putea îndrepta prin o simplă procedură de rectificare, fără înscriere în falş. Veḑĭ *infrà*, explic. art. 84—86.

(³) Veḑĭ *suprà*, p. 250. — Art. 43 nu cere să se menţioneze în act religia copiluluĭ, pentru motivul că, în momentul declarăreĭ naştereĭ, copilul în genere nu este încă botezat. Decĭ, dacă s'a menţionat religia luĭ în mod greşit, această menţiune nu poate să invalideze actul, şi judecătoriĭ pot să încuviinţeze ca actul să fie rectificat în privinţa religieĭ. C. Bucureştĭ, *Dreptul* din 1900, No. 5.

celor doï martorï. Este adevĕrat că textul nostru nu prescrie, ca acel francez, arătarea numeluï de botez al părinţilor şi al martorilor, însă aceasta nu poate să fie de cât o scăpare din vedere a traducătoruluï, căcï asemenea arătare se prevede în art. 21. De asemenea, art. 43 nu prescrie să se arăte în actul de naştere vîrsta părinţilor şi a martorilor, pentru-că s'ar putea întâmpla ca declaranţiï să n'o cunoască, dar dacă eï o declară, se va lua act despre această declaraţie, conform art. 21.

Arătarea tatăluï legitim. Legea prevede arătarea tatăluï, se înţelege însă aceluï legitim, căcï acel nelegiuit este în totdeauna necunoscut [1]. Decï, acela care, fără voia luï, ar fi fost declarat într'un act tatăl unuï copil firesc, fie chiar de însăşï mama, nu numaï că n'ar avea nicï-o îndatorire către copil, dar încă ar putea să ceară rectificarea actuluï şi chiar daune de la ofiţerul stăreï civile, de la declaranţï şi martorï. Tatăl fie singur, fie printr'un mandatar (art. 23), ar putea însă să se declare în act tatăl unuï copil firesc. Aceasta ar fi o recunoaştere a paternităţeï [2].

Arătarea mameï naturale. Controversă. Ce trebue să decidem în privinţa mameï naturale? Poate ea, atuncï când e cunoscută, să fie declarată în act fără ştirea eï, de persoanele prevĕḑute în art. 42? In codul italian (art. 376), declaranţiï numaï atuncï pot să arăte pe mamă când ea consimte a fi declarată printr'un act autentic; iar în Ante-proiectul de revisuire a luï Laurent (art. 74), numele mameï trebue să fie totdeauna declarat, afără de casul când ea s'ar ascunde şi n'ar voi a fi cunoscută. La noï, ca şi în Franţa, chestiunea e controversată. După uniï, numele mameï naturale nu trebue nicï-odată să fie arătat în act fără ştirea eï; căcï ofiţeriï stăreï civile neputênd să treacă în acte de cât numaï ceea ce trebue a fi declarat (art. 22), nicï-o lege nu prescrie să

(1) Codul italian spune formal că numele tatăluï şi al mameï se arată numaï atuncï când naşterea este fructul căsătorieï (art. 375). La noï, în formularul No. 1, nota *b*, publicat în urma Regulamentuluï din 3 Decembre 1866, se ḑice că nicïodată în actul unuï copil natural nu poate figura numele tatăluï, ci numaï acel al mameï.

(2) Planiol, I, 530; T. Huc, I, 338; Baudry et Fourcade. I, 894; Aubry et Rau. I, § 60, p. 307; Laurent, II. 56, şi toţï autoriï.

se declare numele mameĭ naturale, şi art. 43 nu înţelege a vorbi de cât de tatăl şi mama legitimĭ ([1]). După alţiĭ însă, numele mameĭ naturale trebue să fie arătat de declaranţĭ, ceea ce se face maĭ totdeauna în practică, de oare-ce cercetarea maternităţeĭ este permisă, şi faptul care o constitue este un fapt manifest care se poate uşor constata, în cât nu este de temut să se facă o declaraţie mincinoasă ([2]). In fine, după a treia părere, declaraţia numeluĭ mameĭ naturale e facultativă. Ofiţerul public nu e dator să treacă în act numele mameĭ, dar poate să-l treacă, dacă declaranţiĭ arată cine este mama ([3]).

Ceea ce însă este afară de orĭ-ce îndoială, este că declaranţiĭ nu pot fi siliţĭ de ofiţerul public a arăta numaĭ de cât cine este mama naturală, şi nicĭ nu pot fi pedepsiţĭ potrivit art. 276 C. pen., dacă n'aŭ făcut asemenea declaraţie ([4]). Astfel, de câte orĭ declaranţiĭ nu arată numele mameĭ naturale, copilul se va înscrie ca născut din tată şi mamă necunoscuţĭ, şi ofiţerul stăreĭ civile îĭ va da un nume.

Declaranţiĭ nu pot fi siliţĭ a arăta numele mameĭ naturale.

Cât pentru chestiunea de a se şti care este puterea probatorie a actuluĭ de naştere, atuncĭ când s'a trecut în el numele mameĭ naturale, chestiunea este controversată, şi această controversă va fi examinată sub art. 308.

Puterea probatorie a actuluĭ de naştere care arată numele mameĭ.

([1]) Laurent, II, 56 urm.; Ducaurroy, Bonnier et Roustain, I, 136; Marcadé, I, 230; Arntz, I, 190; Bertauld, *Quest. et exceptions préjudicielles*, 38 şi 40; Baudry et Fourcade, I, 895; Mersier, *op. cit.*, 77; Planiol, I, 530.

([2]) Toullier D. I, 317: Duranton, I, 315; Aubry et Rau, I, § 60, p. 306, text şi nota 8 şi § 65, p. 330; Valette sur Proudhon, I, p. 209 şi 222, nota *a* şi *Cours de C. civ.*, pag. 117; Cas. fr. D. P. 53. 1. 177; D. P. 70. 1. 97. Vedĭ şi formul. No. 1, nota *b*, adaos la Regul. actelor stăreĭ civile din 1866, unde se dice că actul unuĭ copil natural nu va putea cuprinde de cât *pe mamă sa*.

([3]) Demante et Colmet de Santerre, I, 102 bis II şi III; Mourlon, I, 287 ter; Planiol, I, 530; T. Huc, I, 338; Demolombe, I, 297 care, în ediţiile precedente, susţinuse primul sistem. Vedĭ asupra acesteĭ controverse, Thiry, I, 140, p. 135 urm.; Neagu, I, p. 166, No. 5 urm.

([4]) Mourlon, I, 287; Planiol, I, 530; T. Huc, I, 338.

Despre actele de naştere ale copiilor găsiţi.

Art. 44.—Verĭ-cine va găsi un copil noŭ născut va fi dator a-l încredinţa ofiţeruluĭ stăreĭ civile, împreună cu toate hainele şi obiectele găsite la copil şi a declara toate împrejurările timpuluĭ şi locului unde îl va fi găsit.—Ofiţerul stăreĭ civile va întocmi îndată proces-verbal arătător de toate împrejurările, în care se va cuprinde vîrsta copiluluĭ după aparenţă, sexul şi numele ce i se va da şi autoritatea civilă la care se va fi încredinţat.—Acest proces-verbal se va trece în registru. (Art. 8, 21, 27 şi urm. C. civ. Art. 276—279 C. pen. Art. 13 L. comunală. Art. 5 L. din 31 Iulie 1894, p. organ. comunelor urbane. Art. 10 L. din 1 Maiŭ 1904 p. org. comunelor rurale. Art. 22 Regul. din 1866. Art. 58 C. fr.)

Acela care găseşte într'un loc, fie singuratic, fie nesinguratic, un copil de curînd născut [1], este dator a-l încredinţa ofiţeruluĭ stăreĭ civile al comuneĭ unde s'a găsit, cu toate obiectele şi hainele aflate la copil. Ofiţerul stăreĭ civile va întocmi îndată proces-verbal, faţă cu doĭ martorĭ, arătând cu deamănuntul locul în care s'a găsit copilul şi toate împrejurările aflăreĭ luĭ, precum: rufele cu care era îmbrăcat, marca ce aveaŭ acele rufe, şi orĭ-ce alte semne s'ar fi găsit asupra-ĭ [2]. Toate aceste arătărĭ pot să servească maĭ tărḑiŭ la descoperirea părinţilor copiluluĭ [3].

Numele şi prenumele [4] i se va da de ofiţerul stăreĭ civile, care va însemna în proces-verbal vîrsta copiluluĭ, după aparenţă, şi sexul, pe care de astă dată ofiţerul public îl constată *de visu.*

---

(1) De şi legea vorbeşte numaĭ de un copil *noŭ născut*, credem însă că ofiţerul stăreĭ civile ar trebui să se conforme art. 44, de câte-orĭ i se va înfăţişa un copil, fie chiar şi maĭ mare, dacă acest copil n'ar fi în stare să dea nicĭ-o informaţie asupra identităţeĭ sale.

(2) Veḑĭ formul. No. 2, Regul. din 1866.

(3) Pe lângă aceste formalităţĭ, care toate eraŭ prescrise şi de Regul. organic al Moldoveĭ (Anexa litera F, Secţia III, art. 116—118), acest Regulament maĭ punea încă îndatorire preotuluĭ parohieĭ în care copilul a fost găsit de a-l boteza fără nicĭ-o plată (art. 116). Veḑĭ şi Regul. organic al Munteniei, art. 26, cap. II, secţia I.

(4) Cea maĭ mare parte din aceĭ părinţĭ denaturaţĭ cari îşĭ leapădă copiĭ, obicinuesc a înscrie într'un bilet, ce se găseşte în rufele copiluluĭ, numele de botez a acestuĭ nenorocit. In asemenea caz, ofiţerul public va da copiluluĭ numaĭ un nume de familie.

Acest proces-verbal, care formează actul de naştere al pruncului găsit, se va trece în registrul de naşteri şi va mai arăta încă stabilimentul saŭ persoana particulară căreia copilul s'a încredinţat. In Iaşi, asemenea copii se încredinţează Institutului Grigorian, fondat la 1852 de Gr. Ghica-Vodă ([1]). In cele-lalte oraşe, unde asemenea institute de bine-facere nu există, copiii găsiţi se încredinţează primarului comunei în care s'aŭ găsit, dacă nici-o persoană particulară nu voeşte a se însărcina cu creşterea lor, căci comunelor le incumbă sarcina de a se îngriji de copii găsiţi ([2]). Institutul Grigorian din Iaşi.

Persoana care va fi găsit un copil şi nu se va fi conformat art. 44 se va pedepsi, conform art. 276 C. pen., cu închisoare şi amendă. Nu va fi însă supus la această pedeapsă acela care se va însărcina cu creşterea pruncului găsit, obligându-se înscris la aceasta, fie către administratorul institutului orfanicesc, fie către primarul local (art. 276 C. pen.). Legea scuzează delictul în asemenea caz, numai pentru a face, pe cât este cu putinţă, ca particularii să se însărcineze cu creşterea acestor nenorociţi copii. Sancţiunea art. 44. Art. 276 C. pen.

Copiii găsiţi pe teritoriul român, fără părinţi cunoscuţi, sunt Români (art. 8 § ultim). Art. 8 § ultim.

([1]) Vedĭ în *Manualul administrativ al Moldoveĭ*, t. II, pag. 562, hrisovul domnesc cuprinḑĕtor de aşeḑămîntul pentru moşit, copiĭ lepădaţĭ şi mance.—Afară de institutul de la Iaşĭ, care se datoreşte iniţiativeĭ private a nemuritoruluĭ Domnitor Gr. Ghica, nu cunoaştem altul în toată ţara, de şi atât Regul. organic al Munteniei (cap. II, secţia I, art. 20—26), cât şi acel al Moldoveĭ (anexa lit. *F*, Secţia III, art. 111—131), prevĕd înfiinţarea unuĭ institut pentru copiiĭ sărmanĭ lepădaţĭ pe la biserici, pe la porţile caselor şi pe drumurĭ în mila creştinilor.—S'a decis că faptul de a depune un copil în leagănul institutuluĭ Grigorian constitue delictul prevĕḑut şi pedepsit de art. 277 C. penal (Trib. Iaşĭ, *Curierul judiciar* din 1905, No. 34). Această soluţie ni se pare însă inadmisibilă, pentrucă acest institut are tocmaĭ de scop primirea copiilor cari nu pot fi crescuţĭ de părinţiĭ lor.

([2]) Vedĭ art. 13 L. comunală; art. 5 L. din 31 Iulie 1894 pentru org. comunelor urbane şi art. 10 L. din 1 Maiŭ 1904 pentru org. comunelor rurale.

Despre actele de naştere ale copiilor născuţi pe un vas român călătorind pe mare (1).

Art. 45.—Dacă se naşte un copil pe un vas român călătorind pe mare, actul de naştere se va face până în 24 de oare in *presenţa tatăluĭ* (2), dacă se va fi aflat faţă, şi a doĭ martorĭ luaţĭ d'intre ofiţeriĭ vasuluĭ, saŭ în lipsă, d'intre oameniĭ echipagiuluĭ.—Acest act se va redige de căpitanul, *stăpânul saŭ patronul* (3) vasuluĭ şi se va trece în rolul (lista oficială) persoanelor ce se află pe vas. (Art. 21 urm. 46, 47, 71 şi 72, 874—883 C. civ. Vedĭ Regul. de navigaţiune din 9 August 1862. Art. 59 C. fr.)

Art. 46.—La cel intâĭ port unde se va opri vasul, de va fi un port român, căpitanul, stăpânul saŭ patronul vasuluĭ, saŭ orĭcine ar fi redactat actul de naştere, este dator a depune douĕ copiĭ autentice de pe act la autoritatea portuluĭ. Acea sta va opri o copie în cancelaria sa, iar cealaltă o va trimete neîntârdiat Minist. de interne, care o va transmite autorităţeĭ comunale al domiciliuluĭ tatăluĭ copiluluĭ născut, saŭ, de nu s'ar cunoaşte tatăl, al mameĭ.—Autoritatea comunală va trece actul îndată în registrul *stăreĭ sale civile* (4). (Art. 32, 45, 47, 72, 182 C. civ. Art. 60 C. fr.)

Art. 47.—De va aborda vasul într'un port străin, căpitanul, stăpânul saŭ patronul vasuluĭ va trimite, prin poşta loculuĭ, la Minist. de interne al Românieĭ o copie legalisată de pe actul de naştere.—Ministerul şi autoritatea comunală vor urma la acest caz, după cum s'a prescris la art. precedent. (Art. 46, 72, 877 C. civ. Art. 61 C. fr.) (5).

Origina art. 45 urm.

Origina disposiţiilor excepţionale prevĕdute în art. 45—47 o găsim în Ordonanţa franceză asupra marineĭ din 1681.

In caz de a se naşte vre-un copil pe un vas român călătorind pe mare, actul de naştere se încheie *ex officio* de căpitanul vasuluĭ, saŭ de acel care'ĭ ţine locul (analogie din art. 46 şi 874), în fiinţa tatăluĭ legiuit, dacă el este faţă, şi a doĭ martorĭ (art. 42) luaţĭ d'intre ofiţeriĭ

(1) Aceste disposiţiĭ excepţionale nu sunt aplicabile la caz de naşterea unuĭ copil pe un vas călătorind pe un fluviŭ, de exemplu: pe Dunăre.

(2) Ar fi fost maĭ bine să se dică că actul se va încheia după declaraţia tatăluĭ.

(3) Prin stăpân saŭ patron se înţelege tot căpitanul. Vedĭ art. 46, 47, 72 C. civ. şi 506 C. com., etc.

(4) Textul este greşit redactat, căcĭ ar fi trebuit să se dică pur şi simplu că actul se va trece în *registrele stăreĭ civile*, adecă: în ambele exemplare.

(5) Textele corespundĕtoare din codul fr. (art. 58—60) aŭ fost modificate, în Franţa, prin legea din 8 Iunie 1893.

vasuluĭ, dacă vasul face parte din marina militară, iar dacă vasul e de negoţ, dintre oamenii echipagiuluĭ, adecă: dintre oamenii cari, sub comanda căpitanuluĭ, lucrează şi contribuesc la mişcarea vasuluĭ (art. 531 urm. C. com.).

Actul se încheie într'un singur exemplar, în 24 de oare cel mult de la naştere, iar nu în treĭ ḑile, ca pentru actele ordinare (art. 41), din causa nenorocirilor care se pot întâmpla pe mare. Acest act se trece îndată din cuvînt în cuvînt în rolul de echipagiŭ, adecă în lista oficială care cuprinde persoanele aflătoare pe vas, la care se anexează filele destinate la înscrierea actelor de naştere şi de moarte, potrivit art. 10 din Regul. de navigaţie de la 9 August 1862.

In codul francez, căpitanul se maĭ numeşte încă *maître* în Ocean, şi *patron* în Marea mediterană. Legiuitorul nostru nu trebuia deci să traducă aceste cuvinte, care toate servesc a arăta pe căpitan. In art. 378 din vechiul cod comercial, cuvîntul *maître* este tradus prin cuvîntul *magistru*, ceea ce iarăşi este un non-sens. Art. 506 din codul de comerţ actual întrebuinţează cuvintele: căpitan saŭ patron. Greşală de traducere.

La cel dintăĭ port român unde se va opri vasul cât de puţin timp, căpitanul, saŭ *orĭ-cine ar fi redactat actul* [1], va depune la autoritatea portuluĭ două copiĭ autentice de pe act, adecă: redactate de însuşĭ căpitanul şi încredinţate de el conforme cu originalul [2] (arg. din art. 72). Una din aceste copiĭ rĕmâne în cancelaria autorităţeĭ, iar cealaltă se trimete de îndată Ministeruluĭ de interne, care o transmite ofiţeruluĭ stăreĭ civile a domiciliuluĭ tatăluĭ legiuit, saŭ a mameĭ, dacă copilul e firesc, saŭ dacă tatăl legiuit e mort. Ofiţerul stăreĭ civile trece şi el actul în ambele registre, aşa că un exemplar se găseşte în rolul echipagiuluĭ, unul la autoritatea portuluĭ, şi două la ofiţerul stăreĭ civile. Intrarea într'un port român. Art. 46.

(1) Aceste cuvinte nu se vĕd în textul francez unde, pe lângă căpitan, se maĭ vorbeşte încă de *ofiţeriĭ de administraţie aĭ marineĭ.*

(2) In codul italian, căpitanul depune la autoritatea portuluĭ chiar originalele actuluĭ. Numaĭ în porturĭ străine se depune câte o copie autentică în mânile consuluiuĭ (art. 381 cod. italian). C. italian. Art. 381.

Intrarea într'un port străin. Art. 47.

La caz de a se opri vasul într'un port străin, căpitanul saŭ suplinitorul sĕŭ va trimete prin poştă o copie autentică de pe act tot Ministeruluĭ de interne, iar nu agentuluĭ diplomatic român ([1]), după cum prescriŭ atât textul francez (art. 60), cât şi acel italian (art. 381). Ministrul trimite actul, ofiţeruluĭ stăreĭ civile al domiciliuluĭ tatăluĭ saŭ al mameĭ, şi ofiţerul public îl transcrie în registrele sale.

Căpitaniĭ de corăbiĭ sunt, decĭ, adevĕraţĭ ofiţerĭ aĭ stăreĭ civile, însă numaĭ pentru naşterile şi încetările din viaţă întâmplate pe o corabie când călătoreşte pe mare (art. 45-47, 71, 72). Această competenţă excepţională a lor încetează când corabia se află într'un port român, saŭ într'un port străin în care avem consulĭ orĭ agenţĭ diplomaticĭ.

Căpitaniĭ de corăbiĭ fiind, în aceste casurĭ excepţionale, adevăraţĭ ofiţerĭ aĭ stăreĭ civile, în ceea ce priveşte actele de naştere (art. 45-47) şi de încetare din viaţă (art. 71, 72), sunt supuşĭ pedepselor prevĕḑute de art. 36 C. civ. şi de art. 162 din codul penal. In Franţa, după o ordonanţă din 1833, eĭ sunt supuşĭ numaĭ la pedepse disciplinare.

CAPITOLUL III

Despre actele de căsătorie.

Sub legea veche, acel care voia să se căsătorească trebuia maĭ întâĭ să scoată un bilet de la protoereŭ *(peciŭ)* ([2]), şi apoĭ preotul care cetea cununia era dator, după Regulamentul organic, să încheie un act şi să-l treacă în condica bisericeĭ, îndeplinind aceleaşĭ formalităţĭ ca şi pentru naşterĭ.

Legea nouă, rupênd de o dată cu tradiţia trecutuluĭ şi făcênd din căsătorie un contract civil, a prescris maĭ multe formalităţĭ, care sunt cuprinse în art. 49-62. Toate aceste texte vor fi explicate la titlul căsătorieĭ.

([1]) Este de notat că testamentele, în asemenea caz, se depun în mânile agentuluĭ diplomatic (art. 877).

([2]) Taxa unuĭ peciŭ era după Regul. organic al Moldoveĭ (Anexa lit. *B*, art. 8) de 5 leĭ pentru orĭ-ce locuitor, fără nicĭ o deosebire, şi de 1 leŭ pentru ţiganĭ. In realitate, însă, se luaŭ taxe mult maĭ marĭ.

CAPITOLUL IV

Despre actele de încetare din viaţă.

Autorisaţia neapărată pentru înmormîntărĭ.

Art. 63.—Nicĭ o înmormîntare nu se va face fără autorisaţiune.—Autorisaţiunea se dă de ofiţerul stăreĭ civile, care nu o va putea elibera până ce maĭ întâĭ nu va merge insuşĭ *la locuinţa celuĭ încetat din viaţă* (1), ca să se încredinţeze despre moartea sa, şi până nu *vor trece 36 ore de la încetarea din viaţă* (2), afară de casurile prevědute de regulamentele poliţieneştĭ.--In localităţile unde se vor fi aflând revisorĭ de morţĭ, ofiţerul stăreĭ civile îl va lua cu dînsul pentru a face constatarea.—Autorisaţiunea de înmormîntare se va da fără plată de vre-o taxă. (Art. 66, 67, 68, 81 C. civ. Art. 14 Regul. din 1866. Art. 284—286 C. pen. Art. 5 Regul. p. verif. morţilor din 1866. Art. 77 C. fr.).

Nicĭ-o înmormîntare nu poate să aibă loc fără o autorisare eliberată pe hârtie liberă şi fără nici-o taxă, de ofiţerul stăreĭ civile al comuneĭ unde s'a întîmplat moartea (art. 10 Regul. din 1866) (3).

Ofiţerul public, înainte de a da autorisarea, se va asigura însuşĭ despre moarte, fie singur, fie împreună cu revisorul morţilor, acolo unde există asemenea funcţionarĭ (4). Inmormîntarea nu va putea să aibă loc de cât

(1) Saŭ maĭ bine ḑis la locul unde se află mortul.

(2) După cum textul se află redactat, s'ar părea că autorisarea nu se poate da înainte de a trece 36 ore de la moarte; legea însă a voit să ḑică că înmormîntarea nu poate să aibă loc de cât după 36 ore de la moarte, după cum se exprimă art. 5 din Regul. p. verif. morţilor din 1866. Cât pentru autorisare, ea se poate da îndată după moarte. Cpr. Baudry et Fourcade, I, 904. In codul francez şi în acel italian (art. 385), termenul e redus la 24 de ore. In Ante-proiectul de revisuire a luĭ Laurent (art. 84), termenul e de 36 ore, ca şi la noĭ. **Inexactitate de text.**

(3) Legea noastră nu vorbeşte de cât de *îngropare*. In alte ţărĭ se practică însă şi cremaţiunea saŭ arderea cadavrelor, care se practica şi în antichitate. «Majorul saŭ minorul emancipat, ḑice art. 3 din legea fr. de la 15 Noembre 1887, poate să determine modul înmormîntăreĭ sale». Cpr. Planiol, I, 703. **Cremaţiune.**

(4) In practică însă, maĭ ales în oraşele care aŭ revisorĭ de morţĭ, ofiţeriĭ stăreĭ civile nicĭ-odată nu se transportă la locul unde se află mortul. Constatarea se face numaĭ de medicul revisor. Iată decĭ iar un text care, din cauza lipseĭ de sancţiune, rěmâne o literă moartă.

36 de ore după săvîrşirea din viaţă ([1]), afară de casurile excepţionale, de exemplu: în caz de epidemie, când medicul verificator va putea permite înmormîntarea după 24 de ore, dacă după acest timp se vor arăta semnele sigure ale morţeĭ, adecă petele cadaverice (art. 5 şi 9 Regul. pentru verif. morţilor din 1866) ([2]). Dar, dacă s'a găsit pe teritoriul uneĭ comune un cadavru în putrefacţie, ofiţerul stăreĭ civile va putea, în interesul salubrităţeĭ publice, să permită înmormîntarea îndată ce se vor face constatările prescrise de lege (art. 67 C. civ. şi 43 Pr. pen.).

L. p. înmormîntărĭ din 1864. Inmormîntările nu pot să aibă loc de cât în cimitire, la o depărtare cel puţin de 200 de metri de la marginea fie-căruĭ oraş saŭ sat (art. 1 L. pentru înmormîntărĭ din 1864). Orĭ-ce persoană poate însă să fie înmormîntată în proprietatea sa, dacă acea proprietate se află în depărtarea prescrisă de lege (art. 16 Regul. p. înmormîntărĭ din 1864).

In oraşele saŭ comunele unde locuitoriĭ profesează maĭ multe riturĭ, fie-care cult va avea câte un cimitir deosebit. Acolo unde însă se află numaĭ un cimitir, se va despărţi prin zidurĭ, gardurĭ, saŭ şanţurĭ adâncĭ şi largĭ locurĭ parţiale pentru fie-care rit (art. 22 Regul. din 1864).

Art. 284 C. penal. Persoanele care nu se vor conforma legeĭ vor fi pedepsite potrivit art. 284 din codul penal. Aceeaşĭ pedeapsă se va aplica şi preotuluĭ, care va presta serviciile sale la o înmormîntare grăbită. Autorisaţia pentru înmormîntare este neapărată chiar pentru copiiĭ născuţĭ morţĭ (art. 55 Regul. din 1866) ([3]).

Intocmirea actuluĭ de moarte.

Art. 64.—Actul de încetare din viaţă va fi redactat de ofiţerul stăreĭ civile, după declaraţiunea a doĭ martorĭ; aceştĭ martorĭ vor fi, de se va putea, din cele maĭ de aproape rude saŭ vecinĭ. Iar când cine-va va muri afară din domiciliul sĕŭ, persoana în locuinţa căreia a murit, dimpreună cu o rudă saŭ alte persoane, vor servi de martorĭ. (Art. 21, 24, 25, 36, 65, 68, 81, 87 C. civ. Art. 54 57 Regul. din 1866. Art. 78 C. fr.).

([1]) Nu se poate însă socoti cu precisie momentul când expiră termenul de 36 ore, căcĭ în actul de moarte nu se arată oara săvîrşireĭ din viaţă. Vedĭ, *infrà*, p. 434 urm.

([2]) Cpr. art. 1 al legeĭ fr. din 27 April 1889.

([3]) Cpr. T. Huc, I, 347; Baudry et Fourcade, I, 903. V. *suprà*, p. 416.

Actul de moarte se încheie şi se trece în registre de către ofiţerul stăreĭ civile al comuneĭ unde moartea a avut loc, fără nicĭ-o deosebire de religia saŭ naţionalitatea mortuluĭ (art. 10 Regul. din 1866), după declaraţia a doĭ martorĭ, în vîrstă cel puţin de 21 anĭ (art. 24), care sunt aci şi declaranţĭ ([1]), iar nu din oficiŭ, ca în casul art. 45. Legea prevede ca aceştĭ martorĭ să fie pe cât se poate rude saŭ vecinĭ cu defunctul, pentru ca să fie maĭ bine în stare de a da informaţiile prevěḑute de art. 65. Când cine-va se săvîrşeşte din viaţă la domiciliul uneĭ alte persoane, această persoană împreună cu o rudă, un vecin, saŭ un cunoscut, vor face, dacă este cu putinţă, declaraţia de moarte. Legea nu impune numaĭ de cât îndatorirea acestor persoane de a face declaraţia de moarte, după cum o impune persoanelor însărcinate cu declaraţia nașterel (art. 42), ci arată numaĭ o simplă dorinţă. Dacă mortul a fost îngropat înainte de a se da autorisarea prescrisă de art. 63, ofiţerul stăreĭ civile nu va putea întocmi actul de moarte de cât în urma uneĭ hotărârĭ judecătoreştĭ dată pe cale de rectificare (art. 84), ca şi pentru naşterile declarate tardiv. (Argum. din art. 23 Regul. din 1866) ([2]). Codul italian este formal în această privinţă (art. 392).

Intocmirea actuluĭ de moarte.

Menţiunile ce trebue să cuprindă actul de moarte.

Art. 65. — Actul de încetare din viaţă va cuprinde: prenumele, numele, vîrsta, profesiunea mortuluĭ, prenumele celuilalt soţ, dacă mortul era căsătorit, saŭ văduv; prenumele, numele, vîrsta, profesiunea şi domiciliul celor ce aŭ declarat moartea, şi de sunt rude, gradul înrudireĭ ([3]). Acelaşĭ act va maĭ cuprinde, cât se va putea şti, prenumele, numele, profesiunea şi domiciliul părinţilor mortuluĭ şi locul naştereĭ sale. (Art. 21, 22 urm.. 36, 68, 82 C. civ. Art. 79 C. fr.).

([1]) Dacă declaranţiĭ nu sunt majorĭ, atuncĭ trebue ca declaraţia să se facă faţă cu alţĭ doĭ martorĭ majorĭ. Cpr. Arntz, I, 173.

([2]) Baudry et Fourcade, I, 907: T. Huc, I, 351; Aubry et Rau, I, § 61, p. 310; Neagu, I, p. 180, No. 4. Cpr. C. Galaţĭ, *C. judiciar* din 1906, No. 7.—*Contrà:* Trib. Louvain şi Termonde (Belgia), Sirey, 92. 4. 32.

([3]) Va să ḑică persoanele care nu sunt rude cu defunctul aŭ capacitatea de a fi martorĭ şi declaranţĭ într'un act de moarte. Aceasta resultă şi din art. 64.

Menţiunile ce trebue să cuprindă actul de moarte.

Art. 65 nu este de cât o aplicare a art. 21. Actul de moarte trebue să arăte cu deslușire persoana defunctuluĭ, persoana soţuluĭ sĕŭ şi a declaranţilor, persoana părinţilor mortuluĭ, pe cât este cu putinţă, precum şi locul naşterei sale. Toate aceste arătărĭ servesc a stabili identitatea mortuluĭ.

Constatarea morţeĭ de către ofiţerul stăreĭ civile.

Actul de moarte trebue să maĭ cuprindă încă menţiunea că moartea s'a constatat de însuşĭ ofiţerul stăreĭ civile, fie singur, fie împreună cu medicul revisor, potrivit art. 63 (1). Cea maĭ mare parte din ofiţeriĭ stăreĭ civile fac însă în acte asemenea menţiune, fără ca în realitate să se fi transportat la locul unde se află mortul. Aceasta este uu adevĕrat falş în acte publice (art. 124 C. pen.).

Casul când moartea se datoreşte unuĭ accident.

La caz când moartea s'a întîmplat prin înecăciune, foc, dărîmare, saŭ alte asemenea împrejurărĭ, actul trebue să arăte locul unde s'a întîmplat moartea, accidentul care a causat-o, precum şi împrejurarea că s'a găsit orĭ nu s'a putut găsi cadavrul, după toate cercetările făcute (2).

Arătarea momentuluĭ săvîrşireĭ din viaţă. Controversă.

Codul italian (art. 387), codul olandez (art. 51), Anteproiectul de revisuire a luĭ Laurent (art. 85), legea germană din 6 Fevruar 1875 (art. 59) şi legea spaniolă din 17 Iunie 1870 (3) prescriŭ formal arătarea în actul de moarte a ḑileĭ şi a oreĭ săvîrşireĭ din viaţă, împrejurare neapărată pentru a se putea stabili momentul deschidereĭ moştenireĭ (art. 651 şi 654). Nicĭ codul francez, nicĭ al nostru nu prescriŭ îndeplinirea acesteĭ formalităţĭ. Cu-toate-acestea sunt autorĭ carĭ susţin că actul de moarte va trebui în totdeauna să arăte momentul încetăreĭ din viaţă, fiind-că legea nu opreşte formal asemenea declaraţie, ceea ce la noĭ totdeauna se face în practică, din causa formularuluĭ No. 4, care însoţeşte Regulamentul din 3 Decembre 1866, şi care prescrie să se treacă în act ḑiua şi ora morţeĭ. (Argument şi din art. 63) (4). Alţiĭ susţin însă,

---

(1) Veḑĭ formul. No. 4 din Regul. actelor stăreĭ civile din 1866.

(2) Veḑĭ formul. menţionat No. 4 al Regul. din 1866.

(3) Această lege maĭ cere încă să se arăte în act causa morţeĭ, cimitirul în care defunctul are a fi îngropat, precum şi dacă el a făcut saŭ nu un testament, iar legea germană din 1875 maĭ cere încă să se arăte şi religia defunctuluĭ.

(4) Aubry et Rau, I, § 61, p. 310, text şi nota 3; Ducaurroy,

și cu drept cuvînt, că ofițerul public nu trebue să treacă în act de cât numaĭ declarațiile prescrise de lege, conform art. 22, și nicăirĭ legea nu cere să se arăte ḑiua și ora morțeĭ. Chestiunea de a se cunoaște momentul precis al morțeĭ uneĭ persoane are, într'adevĕr, prea mare însemnătate pentru a fi prejudecată prin actul de moarte; și tocmaĭ din causa acesteĭ însemnătățĭ, legea n'a voit ca să se arăte în act momentul morțeĭ, ci a lăsat anume ca chestiunea să se discute înaintea tribunalelor, unde părțile interesate vor putea să dovedească ḑiua și oara morțeĭ autoruluĭ lor prin orĭ-ce fel de probe. Regulamentul din 1866 n'a putut, în această privință, să modifice legea care e positivă. Asemenea mențiunĭ prevĕḑute în formularul No. 4, pe care ofițeriĭ stăreĭ civile obicinuesc a face să figureze în toate actele de moarte, nu aŭ decĭ nicĭ-o putere probatorie, sunt radical nule și trebuesc considerate ca nescrise (¹).

Bonnier et Roustain, I, 143; Bonnier, *op. cit.*, 543; Berriat-St. Prix, *Notes élément. sur le C. civil*, I, 473; Planiol, I, 539; Beșteley, *Actele stăreĭ civile*, p. 131; Demante et Colmet de Santerre, I, 80 bis și 109 bis I; Marcadé, I, 268. După aceștĭ autorĭ, asemenea mențiunĭ pot însă fi combătute prin proba contrară, fără înscrierea în falș.

(¹) Laurent, II, 17 și 62; Demolombe, I, 304; Mourlon, I, 300, nota 1; Duranton, I, 323; Baudry et Fourcade, I, 913; T. Huc, I, 352; Acollas, I, p. 87; Thiry, I, 144; Arntz, I. 174; Valette sur Proudhon, I, p. 229, nota *b* și *Cours de C. civil*, p. 120; Nacu, I, No. 32, p. 210. Cpr. Trib. Ilfov, *Dreptul* din 1903, No. 47 și *Curierul judiciar* din același an, No. 45.

Casul când două persoane aŭ murit de odată într'un accident.

Se poate întâmpla ca două persoane, de exemplu: tatăl și fiul, să moară de o dată într'o primejdie, și în asemenea caz, este foarte important de a se ști cine a murit întâĭ; căcĭ dacă tatăl a murit înaintea fiuluĭ, averea a trecut la mama acestuĭ din urmă, iar dacă fiul a murit înaintea tatăluĭ, averea trece la rudele acestuĭ din urmă. Eĭ bine, în asemenea împrejurărĭ, art. 37 din codul Calimach (art. 25 C. austriac) declară formal că acel ce ḑice că aŭ murit maĭ înainte una, saŭ alta din fețele acele, se îndatorește a dovedi ḑisa sa (se înțelege prin autopsia cadavrelor, saŭ alte mijloace), iar neputĕnd-o dovedi, se socotește ca și când ar fi murit toate fețele tot-odată. Art. 20 din codul german dispune, de asemenea, că dacă maĭ multe persoane aŭ pierit în același accident, ele sunt presupuse a fi perit toate în același timp. La noĭ, în dreptul actual, nicĭ-o presumpție neexistând în această privință, pre-

Constatarea morților întîmplate în stabilimente publice saŭ particulare, orĭ în spitalurĭ militare în timp de liniște.

Art. 66. — Dacă încetarea din viață a vre-uneĭ persoane s'a întîmplat în spitalele militare, civile, saŭ în orĭ-ce alte stabilimente publice saŭ particulare [1], superioriĭ, directoriĭ, administratoriĭ și stăpâniĭ acelor case vor fi datorĭ a da de știre în 24 de ore ofițeruluĭ stăreĭ civile, care va merge îndată ca să se încredințeze de moartea aceleĭ persoane *(și să întocmească actul, potrivit art. 65)* [2], după declarațiunile ce i se vor fi făcut și după științile ce va fi luat; se vor ținea în ḑisele spitale și stabilimente, registre destinate spre a se înscrie acele declarațiunĭ și științe.— Ofițerul stăreĭ civile va întocmi actul de încetare din viață, și-l va trimete la locul unde încetatul din viață va fi avut cel din urmă domiciliŭ, pentru a se înscrie în registre. (Art. 21 urm., 63, 81, 82 C. civ. Art. 10 Regul. din 1866. Art. 284 cod penal. Art. 80 cod fr.) [3].

Stabilimentele publice despre care vorbește art. 66 sunt: seminarile, liceurile, școalele publice în genere, spitalurile civile saŭ militare, și în fine, toate stabilimentele, afară de închisorĭ (art. 69, 70), care sunt proprietatea Statuluĭ, saŭ care sunt puse sub privigherea sa; iar acele particulare, despre care textul francez nu vorbește, sunt: fabricele, școalele prticulare, etc. La caz de moarte într'un stabiliment public saŭ particular, ofițerul stăreĭ civile se va transporta el însușĭ la fața loculuĭ, spre a constata (art. 63) și a încheia actul în asistența a doĭ martorĭ (art. 64), după informațiile luate de la director saŭ administrator, care vor aduce casul la cunoștința ofițeruluĭ public, cel mult până în 24 oare, sub pedeapsa prevĕḑută de art. 284 C. pen. Ofițerul public nu va trece actul în registrele sale, după cum pare à cere art. 10 din Regulamentul de la 1866,

sumpțiile așa ḑise *commorientes*, prevĕḑute de art. 720—722 din codul fr. fiind eliminate de legiuitorul nostru, părțile interesate vor dovedi, conform dreptuluĭ comun, cine a murit maĭ întăĭ. Veḑĭ Tr. nostru în limba franceză, p. 154.

(1) Aceste cuvinte lipsesc în textul francez. Prin urmare, la noĭ, chiar stabilimentele particulare, precum: pensionatele, sunt ținute a avea registrele despre care se vorbește în acest text.

(2) Aceste cuvinte lipsesc din text, însă ar trebui să figureze pentru ca textul să fie maĭ complect.

(3) Acest text a fost modificat în Franța prin legea din 8 Iunie 1893.—Aceeașĭ observație este de făcut și în privința art. 82.

ci-l va trimite la ofiţerul stăreĭ civile de la ultimul domiciliŭ al defunctuluĭ, spre a fi transcris acolo. Ofiţerul care va constata moartea, numaĭ atuncĭ va trece actul în registrele sale, când defunctul va fi domiciliat chiar în stabilimentul în care s'a întîmplat moartea, saŭ când ultimul sĕŭ domicilŭ ar fi necunoscut.

Registrele care se ţin de stabilimentele publice saŭ particulare, şi în care se trec informaţiile relative la morţile întîmplate în acele stabilimente, n'aŭ în sine nicĭ-o putere probatorie, fiind-că sunt particulare; cu-toate-acestea ele pot fi consultate de justiţie, la caz de lipsă saŭ distrugerea actelor stăreĭ civile ([1]). Puterea probatorie a registrelor prevĕdute de art. 66.

Constatarea morţilor întîmplate în spitalele militare în timp de rĕsboiŭ saŭ de turburărĭ.

Art. 82.—La caz de moarte în spitalele militare ambulante saŭ statornice ([2]), actul se va redacta de directorul acelor spitale şi se va trimete la Cuartirul-maestru saŭ la intendentul corpuluĭ din care făcea parte încetatul din viaţă; aceştĭ ofiţerĭ vor trimete o copie funcţionaruluĭ stăreĭ civile al loculuĭ unde încetatul din viaţă şi-a avut domiciliul în urmă. (Art. 66, 74, 78, 87, 869 C. civ. Art. 97 C. fr.).

In casul excepţional al art. 82, directorul spitaluluĭ este ofiţer al stăreĭ civile. El va încheia decĭ actul de moarte, faţă cu treĭ martorĭ, iar nu numaĭ faţă cu doĭ, după cum pe nedrept susţin uniĭ ([3]). Intr'adevĕr, este mult maĭ natural de a ne referi, în privinţa formeĭ actuluĭ, la art. 81 de cât la art. 64 ([4]).

Directorul spitaluluĭ va înscrie acest act într'un registru, şi va trimete Cuartir-maestruluĭ saŭ intendentuluĭ corpuluĭ, nu actul în original, după cum pare a cere art. 82, ci o copie de pe acel act, copie pe care acest ofiţer o va trimete şi el, la rîndul sĕŭ, ofiţeruluĭ stăreĭ civile al ultimuluĭ domiciliŭ al defunctuluĭ, spre a fi trecută acolo în registre, potrivit art. 83 ([5]).

([1]) Baudry et Fourcade, I, 917; Demolombe, I, 306; Demante et Colmet de Santerre, I, 110 bis II; Neagu, I, p. 181, No. 1.

([2]) Şi trebue adaos: pe teritoriul român, în timp de rĕsboiŭ saŭ de turburărĭ. Vedĭ rubrica capit. V, din care face parte acest text.

([3]) Vedĭ Bonachi, *op. cit.*, I, p. 126.

([4]) Vedĭ Instrucţia Minist. de rĕsboiŭ fr. din 8 Marte 1823.

([5]) Vedĭ aceeaşĭ instrucţie ministerială.

Actele de deces ale militarilor morţi pe câmpul de rĕsboiŭ.

Cât pentru militariĭ morţĭ pe câmpul de rĕsboiŭ, la noĭ, nu cunoaştem nicĭ-o disposiţie în această privinţă. In Franţa însă, instrucţiile Ministeruluĭ de resboiŭ prevĕd că ofiţerul stăreĭ civile, adecă: Cuartir-maestrul saŭ intendentul corpuluĭ trebue să încheie fie-care act de moarte în deosebĭ, faţă cu treĭ martorĭ, după ce maĭ întăĭ se asigură de dispariţia soldatuluĭ saŭ a ofiţeruluĭ, prin sergentul major al companieĭ (1).

Despre constatarea morţilor bănuite de violenţă.

Art. 67.—Când vor fi oare-care semne saŭ indiciĭ de moarte violentă saŭ alte împrejurărĭ bănuitoare, mortul nu se va putea îngropa de cât după încheierea unuĭ proces-verbal de către un funcţionar poliţienesc, faţă cu un medic saŭ hirurg, spre a se constata starea cadavruluĭ şi a verĭ-căreia alte împrejurărĭ relative la aceasta, precum şi orĭ-ce informaţiunĭ ce se vor putea lua despre prenumele, numele, vîrsta, profesiunea, locul naştereĭ şi domiciliul aceluĭ mort. (Art. 68 C. civ. Art. 14, 43 Pr. pen. Art. 284, 285 C. pen. Art. 81 C. fr.).

Art. 68. – Funcţionarul poliţienesc va fi dator a trimete îndată ofiţeruluĭ stăreĭ civile al loculuĭ unde va fi murit acea persoană, toate ştiinţile arătate în procesul sĕŭ verbal, în conformitatea căruia se va redacta actul de încetare din viaţă.

Funcţionarul stăreĭ civile va expedui *o copie după acea comunicaţiune despre încetarea din viaţă a aceleĭ persoane* (2) la domiciliul sĕŭ (3), de va fi cunoscut, şi această expeduire se va înscrie în registre. (Art. 67, 83, 87 urm. C. civ. Art. 82 C. fr.).

Indată ce un cadavru poartă un semn de violenţă orĭ cât de mic, saŭ chiar fără asemenea semne, dacă se bănueşte că moartea n'a fost naturală, procurorul va fi încunoştiinţat de agenţiĭ poliţieneştĭ, spre a merge el însuşĭ cu unul saŭ doĭ medicĭ la faţă loculuĭ, pentru a constata starea cadavruluĭ şi identitatea mortuluĭ. (Art. 67 C. civ. şi 43 Pr. pen.). Procurorul va putea delega în locul sĕŭ pe

(1) Vedĭ Boileux, *Comment. sur le C. Napoléon,* I, p. 198.

Inexactitate de text.

(2) După redacţia vicioasă a textuluĭ nostru, s'ar părea că ofiţerul care a încheiat actul, trebue să trimeată ofiţeruluĭ domiciliuluĭ mortuluĭ o copie *de pe comunicarea primită de la procuror*, ceea ce n'ar avea nicĭ-un sens. Este evident că legiuitorul s'a exprimat rĕŭ şi a înţeles a prescrie, ca şi textul francez, comunicarea copieĭ de pe actul de moarte.

(3) Adecă: la domiciliul aceluĭ săvîrşit din viaţă.

un ofiţer al poliţieĭ judiciare. In orĭ-ce caz, înmormîntarea nu va putea să aibă loc de cât după această constatare, fără de care crima ar rĕmînea nedovedită şi nepedepsită [1].

Procurorul saŭ funcţionarul care a făcut constatarea va trimete de îndată, ofiţeruluĭ stăreĭ civile al loculuĭ unde s'a întîmplat moartea, informaţiile ce le-a putut culege în privinţa identităţeĭ defunctuluĭ, a soţuluĭ şi a părinţilor sĕĭ, şi acest ofiţer al stăreĭ civile va încheia actul de moarte faţă cu doĭ martorĭ. Apoĭ, ofiţerul care a încheiat actul va trimete o copie de pe dînsul ofiţeruluĭ stăreĭ civile de la ultimul domiciliŭ al mortuluĭ, spre a fi şi acolo trecut în registre. Dacă ultimul domiciliŭ nu este cunoscut, saŭ dacă defunctul îşĭ avea domiciliul la locul unde s'a întîmplat moartea, atuncĭ actul va rămînea numaĭ în registrele ofiţeruluĭ care l-a încheiat.

Art. 67 şi 68 presupun aflarea cadavruluĭ. Dacă însă cadavrul nu s'a putut găsi, după toate cercetările urmate, se va face menţiune despre aceasta în actul de moarte [2]. Neaflarea cadavruluĭ.

Despre constatarea morţilor întîmplate în închisorĭ.

Art. 69.—In caz de moarte în închisorĭ, se va încunoştiinţa îndată ofiţerul stăreĭ civile [3], de către îngrijitorul închisoreĭ, spre a merge acolo după cuprinderea art. 66, spre a redige actul de moarte. (Art. 24, 27, 64 urm., 70 C. civ. Art. 284 C. pen. Art. 84 C. fr.).

Art. 70.—In toate casurile de moarte în închisorĭ, nu se va face în registre nicĭ-o menţiune despre *asemenea împrejurărĭ*, şi actele încetăreĭ din viaţă se vor redacta numaĭ după formele prescrise de art. 65. (Art. 65, 67, 69 C. civ. Art. 85 C. fr.).

Când un prevenit saŭ un condamnat, fie pentru o crimă, un delict saŭ chiar o contravenţie, va muri în închisoare, ofiţerul stăreĭ civile va merge însuşĭ la penitenciar, după încunoştiinţarea ce i se va face în 24 oare de îngrijitorul arestuluĭ, spre a întocmi actul de moarte faţă cu doĭ martorĭ. Dacă defunctul ar avea un domiciliŭ cunoscut,

---

(1) Dacă moartea a avut loc prin duel saŭ prin sinucidere, aceasta se va constata în proces-verbal, pentru a se înlătura orĭ-ce bănuială.

(2) Vedĭ formularul No. 4 din Regul. de la 1866. Cpr. Ducaurroy, Bonnier et Roustain, I, 146.

(3) Adecă : în 24 oare, conform art. 66.

ofiţerul stărei civile care a încheiat actul, va trimete o copie ofiţerului stărei civile a acestuĭ domiciliŭ, spre a fi înscris şi acolo (analogie din art. 68) ([1]). Penitenciarele nu sunt însă ţinute a avea registre pentru actele stăreĭ civile ca celelalte stabilimente publice saŭ particulare (art. 66).

Nearătarea în act a împrejurăreĭ că moartea a avut loc în temniţă.

Nu se va menţiona în act împrejurarea că moartea a avut loc în temniţă, pentru a nu se aduce vre-o neciste familieĭ defunctuluĭ. Dacă însă asemenea menţiune s'ar face în contra legeĭ, ea n'ar putea fi ştearsă de cât print'o hotărîre judecătorească dată pe cale de rectificare (art. 84).

Responsab. of. st. civile.

Cât pentru ofiţerul public care nu s'ar fi conformat legeĭ, el va fi responsabil către părţĭ, atât de daune, cât şi de toate cheltuelile procesuluĭ de rectificare ([2]).

Nearătarea în act a împrejurăreĭ că moartea a fost violentă.

Scopul actuluĭ de moarte este de a constata faptul morţeĭ, iar nu causa eĭ. De aceea textul francez (art. 85) şi textul italian (art. 395) prevĕd formal ca să nu se arăte în act împrejurarea că moartea a fost violentă. La noĭ, de şi textul nu ḑice nimic în această privinţă, credem totuşĭ că soluţia trebue să fie aceeaşĭ, şi că textul nostru nu conţine o inovaţie, ci o greşală de traducere. In adevĕr, textul francez prevede treĭ casurĭ; acel de moarte violentă, de moarte în temniţă şi acel de executare a pedepseĭ cu moarte. Noĭ ne avênd pedeapsa cu moarte, redacţiunea art. 70 urma a fi puţin schimbată, şi legiuitorul nostru voind a elimina cuvintele relative la pedeapsa morţeĭ, a scos fără a-şĭ da seamă, şi acele relative la moartea violentă. Dovadă că astfel s'aŭ petrecut lucrurile, este însăşĭ redacţia art. 70, care, ca şi în codul francez, începe tot astfel: «*în toate casurile....* etc.». Dacă legiuitorul ar fi înţeles a vorbi numaĭ de moarte în închisorĭ, atuncĭ n'ar fi vorbit la înmulţit de maĭ multe casurĭ, ci ar fi ḑis; *la caz de moarte în închisorĭ,* după cum se exprimă în art. 69. Maĭ mult încă, art. 70 ḑice că nu se va face în registre nicĭ-o menţiune despre *asemenea împrejurărĭ,* exprimându-se iarăşĭ la înmulţit, ca

([1]) Demolombe, I, 307.—*Contrà:* Baudry et Fourcade, I, 921.

([2]) Marcadé, I, 273; Répert. Sirey, *v° cit.*, 569.— Proibiţia prevĕḑută de art. 70 nu se aplică însă soldaţilor morţĭ pe câmpul de onoare. Répert. Sirey, *loco cit.*, 568; F. Herman, *C. civ. annoté*, I, art. 85, No. 1.

şi textul francez, ceea ce ne arată că legea a voit să vorbească atât de moarte în inchisorĭ, cât şi de moarte violentă. Totul decì ne dovedeşte că textul nostru este rĕŭ redactat, dar că legiuitorul n'a înţeles a schimba codul fr.

Despre constatarea morţilor întîmplate pe un vas român călătorind pe mare.

Art. 71.—In caz de moarte pe un vas român călătorind pe mare, moartea se va constata până în 24 ore printr'un act în presenţa a doĭ martorĭ luaţĭ dintre ofiţeriĭ vasuluĭ, saŭ în lipsă, dintre oameniĭ echipagiuluĭ. Acest act se va redige de către căpitanul vasuluĭ şi se va înscrie pe rolul echipagiuluĭ. (Art. 21 urm., 45, 65, 72, 84 C. civ. Art. 86 C. fr.).

Art. 72. — La cel întăĭ port unde va intra vasul, de va fi portul român, căpitanul, stăpânul saŭ patronul vasuluĭ, care a redactat actul, va depune douĕ copiĭ încredinţate de el (¹) ale actuluĭ de încetare din viaţă la autoritatea portuluĭ, care va urma conform art. 46; iar de va intra vasul într'un port străin, se va urma conform art. 47. (Art. 46, 71, 87, 877 C. civ. Art. 87 C. fr.).

Legea prescrie pentru actele de moarte întîmplate pe mare aceleaşĭ formalităţĭ ca şi pentru actele de naştere, cu această deosebire că Ministerul de interne va comunica copia pe care o va primi, fie de la autoritatea portuluĭ (art. 46), fie de la căpitanul vasuluĭ (art. 47), la ofiţerul stăreĭ civile al domiciliuluĭ persoaneĭ săvîrşite din viaţă, spre a fi înscrisă în ambele registre.

Căpitaniĭ de corăbiĭ sunt ofiţerĭ aĭ stăreĭ civile numaĭ în privinţa naşterilor şi morţilor întîmplate pe mare. Nicĭ într'un caz însă, eĭ nu aŭ competenţa de a celebra o căsătorie.

CAPITOLUL V

Despre actele stăreĭ civile privitoare la militariĭ ce se găsesc afară de teritoriul român, saŭ pe teritoriul român, în timp de rĕsboiŭ saŭ de turburărĭ.

Art. 73. — Actele stăreĭ civile făcute afară de teritoriul român, *saŭ pe teritoriul român în timp de rĕsboiŭ saŭ de turburărĭ* (²),

---

(¹) Adecă: certificate conforme originaluluĭ.

(²) Aceste cuvinte, care lipsesc în codul francez, s'aŭ adaos anume de legiuitorul nostru.

şi care privesc la militarĭ saŭ alte persoane în serviciŭ pe lângă armată, vor fi redactate după formele prescrise de disposiţiunile de maĭ sus, afară de excepţiunile cuprinse în articolele următoare (Art. 21 urm., 34 urm., 42 urm., 62, 64 urm., 868 urm. C. civ. Art. 88 C. fr.).

In proiectul primitiv al coduluĭ francez, militariĭ carĭ se aflaŭ în ţară străină, trebuiaŭ să se conforme art. 34. Primul consul Bonaparte s'a rădicat însă în contra acestuĭ proiect şi a făcut să se întroducă acest capitol în cod. ḑicênd că *oştaşul, cât timp se află sub steag, nu este în ţară străină, şi că Franţa este acolo unde e steagul sĕŭ. (Là où est le drapeau, là est la France)!* Aceste cuvinte, rĕmase celebre, arată în deajuns spiritul de cucerire de care era cuprins viitorul împărat, şi care câţĭ-va anĭ maĭ târḑiŭ avea să fie aruncat pe stânca Sf. Elena.

Deoseb. de la codul fr. — Noĭ, în această privinţă, ca şi în celelalte, am reprodus codul frances, însă cu oare-care schimbărĭ. In adevĕr, regulele excepţionale prevĕḑute de art. 73 — 82 nu sunt aplicabile, după codul francez, de cât militarilor carĭ s'ar afla în ţară străină, pe când, din contra, aceste disposiţiĭ le sunt aplicabile după codul nostru chiar în ţară, însă numaĭ în timp de resboiŭ saŭ de turburărĭ. In timp de linişte, se aplică dreptul comun.

Dreptul militarilor de a recurge la autorităţile străine. Controversă. — N'ar trebui însă să credem, după cum susţin uniĭ (1), că persoanele arătate în acest capitol aŭ exclusiv competenţa de a întocmi actele stăreĭ civile ale militarilor în casurile excepţionale prevĕḑute de lege; căcĭ, aceste regule sunt numaĭ facultative, şi militariĭ carĭ s'ar afla în ţară străină, ar putea, în principiŭ, să recurgă la autorităţile străine, potrivit art. 34, şi chiar la agenţiĭ noştri diplomaticĭ (2).

(1) Aubry et Rau, I, § 66, p. 223 (ed. a 4-a); Duranton, I, 232; Demante et Colmet de Santerre, I, 118 bis II; Vazeille, *Mariage*, I, 194; Valette sur Proudhon, I, p. 234; Mourlon, I, 307; Boileux, I, p. 194; Marcadé, I, 281, 283; Villemartin, *Études du dr. fr.*, I, p. 369 (ed. din 1834); T. Huc, I, 354.

(2) Demolombe, I, 315; Laurent, II, 12 — 14; Coin-Delisle, art. 88, No. 5; Ducaurroy, Bonnier et Roustain, I, 151; Valette (care revine asupra primeĭ sale opiniunĭ), *Cours de C. civil*, p. 122; C. Bruxelles, Paris şi Colmar, Répert. Dalloz, v° *Mariage*, 395 şi 405, 1°—S'a decis, însă, că ofiţerul stăreĭ civile dintr'o ţară străină n'ar avea calitatea de a instrumenta în

Rĕmâne însă bine înţeles că ostaşiĭ românĭ caḍuţĭ în captivitate sunt supuşĭ legilor străine, potrivit art. 34 ([1]). Ostaşiĭ căḍuţĭ în captivitate.

Cât pentru militariĭ aflaţĭ în ţară, în timp de rĕsboiŭ saŭ de turburărĭ, nu maĭ rĕmâne îndoială că eĭ ar putea să recurgă la ofiţeriĭ stăreĭ civile ordinarĭ, de şi textul art. 73 pare a fi imperativ.

Dacă ofiţeriĭ stăreĭ civile aĭ oasteĭ n'aŭ ţinut registre, saŭ dacă aceste registre aŭ fost distruse, se va aplica dreptul comun, adecă: art. 33. Aplic. art. 33.

Când militariĭ recurg la funcţionariĭ străinĭ, actul se va face în totul conform legeĭ străine: *locus regit actum.* Când eĭ recurg la agenţiĭ noştri diplomaticĭ, actul se va face, fără nicĭ-o excepţie, conform dreptuluĭ comun al Românieĭ. Când eĭ recurg, în fine, la funcţionariĭ specialĭ înfiinţaţĭ pentru dînşiĭ, actul se va întocmi potrivit dreptuluĭ comun, cu oare-care excepţiĭ însă, pe care le vom vedea maĭ la vale. Forma actelor privitoare la militarĭ.

Regulele speciale prevĕḍute de art. 73—82 sunt aplicabile nu numaĭ militarilor, dar şi persoanelor alipite pe lângă armată şi autorisate a o urma, precum sunt: funcţionariĭ administrativĭ, antreprenoriĭ însărcinaţĭ cu alimentarea armateĭ, vivandierele, şi chiar slugile, femeile, precum şi copiiĭ militarilor ([2]). Aplic. art. 73 urm. persoanelor alipite pe lângă armată.

Legea vorbeşte în acest capitol numaĭ de actele de naştere, de căsătorie şi de moarte, dar se înţelege că aceste regule speciale sunt aplicabile tuturor actelor stăreĭ civile privitoare la persoanele prevĕḍute de art. 73 ([3]). Celelalte acte ale stăreĭ civile.

Persoanele însărcinate cu funcţiunea de ofiţerĭ aĭ stăreĭ civile.

Art. 74.—Cuartir-maestrul în fie-care corp de unul saŭ maĭ multe batalioane saŭ escadroane, ofiţerul contabil în celelalte corpurĭ, vor îndeplini funcţiunile de ofiţerĭ aĭ stăreĭ civile. Aceste funcţiunĭ vor fi îndeplinite, pentru ofiţeriĭ fără trupe şi pentru func-

privinţa unuĭ militar francez (decĭ şi român), încetat din viaţă într'un spital din acel loc. Cas. fr. (17 August 1815), Sirey, *Recueil général*, V (aniĭ 1815—1818), 1. p. 90, coloana 3-a şi Répert. Dalloz, v° *Faux et fausse monnaie,* 179, n. 2.

([1]) Cpr. Mourlon, I, 307; Duranton, I, 332.

([2]) Ducaurroy, Bonnier et Roustain, I, 150. Cpr. F. Herman, *op. cit.*, I, art. 88, No. 2; Demolombe, I, 314; Neagu, I, p. 183, No. 2.

([3]) Demolombe, *loco cit.*; Marcadé, I, 295.

ţionariĭ armateĭ, de către intendentul ataşat pe lângă armată, saŭ pe lângă corpul de armată. (Art. 82 C. civ. Art. 89 C. fr.).

Cuartir-maestrul este ofiţerul însărcinat cu contabilitatea corpuluĭ numit batalion pentru infanterie, şi escadron pentru cavalerie. In Franţa, el este înlocuit prin maiorul regimentuluĭ. Va să dică ofiţerul contabil este, în regulă generală, ofiţerul stăreĭ civile al armateĭ. Pentru ofiţeriĭ fără trupe, adecă: pentru statul-major şi intendenţă, precum şi pentru funcţionariĭ civilĭ aĭ oasteĭ, această funcţiune se îndeplineşte de intendentul militar, care este ofiţerul însărcinat de a priveghea materialul de rĕsboiŭ. Textul primitiv francez prevedea, pentru asemenea persoane, *l'inspecteur aux revues*, care în urmă a fost înlocuit, ca şi la noĭ, prin intendentul militar ([1]).

Actele de moarte. Art. 82. Pentru morţile întîmplate în spitalurĭ militare, directoriĭ spitalelor sunt ofiţerĭ aĭ stăreĭ civile, ca uniĭ ce aŭ maĭ multă uşurinţă spre a constata moartea unuĭ militar, care se află sub privigerea lor (V. p. 437, 438, explic. art. 82).

Ţinerea registrelor de către ofiţeriĭ stăreĭ civile aĭ armateĭ.

Art. 75. — Se va păstra în fie-care corp al trupelor *un registru* al actelor stăreĭ civile pentru oameniĭ din acel corp, şi altul la statul-major al oştireĭ, pentru actele civile relative la ofiţeriĭ fără trupe şi la funcţionariĭ ataşaţĭ *(pe lângă armată)* ([2]).

Aceste registre se vor păstra, ca şi celelalte registre ale corpurilor şi ale statelor majoare, şi se vor depune în arhivele Minist. de rĕsboiŭ la întoarcerea corpurilor saŭ armateĭ în ţară, saŭ la încetarea rĕsboiuluĭ saŭ a turburărilor în ţară. (Art. 27, 76 C. civil. Art. 90 C. fr.).

Art. 76.— Registrele vor fi numerotate şi parafate, în fie-care corp de către ofiţerul care-l comandă, şi la statul-major, de către capul statuluĭ major general. (Art. 28 urm., 75 C. civ. Art. 91 C. fr.).

Fie-care corp de armată îşĭ are un singur registru pentru înscrierea actelor stăreĭ civile, iar nu două, după cum prevede art. 27. Legea prescrie numerotarea şi parafarea pe fie-care pagină, potrivit art. 28, uitând de a prevede şi şnuruirea, care nu se vede în textul francez, dar pe care legiuitorul nostru a prevĕdut-o în art. 28.

([1]) Vedĭ ordon. fr. din 29 Iulie 1817.

([2]) Cuvintele: *pe lângă armată* lipsesc din text; însă trebue să figureze în el pentru ca textul să fie inteligibil.

Intocmirea actelor de naştere.

Art. 77. — Declaraţiunile de naştere în oştire se vor face în ḑece ḑile după naştere. (Art. 41 — 43 C. civ. Art. 92 C. fr.).

Art. 78. —Ofiţerul însărcinat cu ţinerea registrelor stăreĭ civile va fi dator, în ḑece ḑile după trecerea unuĭ act de naştere în registrul sĕŭ, să adreseze un extract funcţionaruluĭ stăreĭ civile al locului unde şi-a avut în urmă domiciliul tatăl copiluluĭ saŭ mama, când tatăl nu este cunoscut. (Art. 74, 83, 87, 41 — 43 C. civil. Art. 93 C. fr.).

Prin excepţie de la dreptul comun, declaraţia de naştere se poate face în ḑece ḑile libere de la naştere, din causa greutăţilor de comunicaţie ce poate să aducă rĕsboiul. Actul se încheie însă conform dreptuluĭ comun, după declaraţia persoanelor prevĕḑute în art. 42. In ḑece ḑile de la trecerea actuluĭ în registrul corpuluĭ, se trimete o copie de pe acest act ofiţeruluĭ ultimuluĭ domiciliŭ al tătăluĭ saŭ al mameĭ, dacă copilul e natural, pentru ca actul să fie înscris şi acolo.

Intocmirea actelor de căsătorie.

Art. 79.—Publicările căsătoriilor militarilor saŭ funcţionarilor de pe lângă armată se vor face la locul unde *aceste persoane* [1] aŭ avut cel din urmă domiciliŭ. Pe lângă aceasta, 25 ḑile maĭ înainte de săvîrşirea căsătorieĭ, publicaţiunile se vor pune la ordinea ḑileĭ a corpuluĭ, pentru ceĭ ce ţin de un corp, şi la ordinea ḑileĭ a armateĭ, pentru ofiţeriĭ fără trupe şi pentru funcţionariĭ ataşaţĭ pe lângă dînsele. (Art. 49—51, 151, 174 C. civ. Art. 94 C. fr.).

Art. 80.—Indată după înscrierea în registru a actuluĭ de serbarea (celebrarea) căsătorieĭ, ofiţerul însărcinat cu ţinerea registrelor va trimete o copie funcţionarilor stăreĭ civile al locului unde căsătoriţiĭ îşĭ vor fi avut cel din urmă domiciliŭ. (Art. 62, 74, 78, 83, 87 C. civ. Art. 95 C. fr.).

Ofiţeriĭ armateĭ şi asimilaţiĭ lor, de orĭ-ce grad şi de orĭ-ce armă, nu pot să se căsătorească niciĭ în România, nicĭ în ţară străină, de cât în urma uneĭ autorisărĭ date în scris de către autoritatea militară superioară [2].

---

(1) Cuvintele: aceste persoane lipsesc din text.

(2) Art. 1. L. din 12 Marte 1900 asupra căsătoriilor militare şi art. 1 din Regul. p. aplicarea acesteĭ legĭ. Ofiţeriĭ nu se pot căsătorĭ înainte de a fi împlinit vîrsta de 23 anĭ (art. 2 L. din 1900). Această lege va fi analisată *infrà*, la titlul căsătorieĭ.

L. asupra căsăt. militarilor din 1900.

Căsătoria, în urma acesteĭ învoirĭ, se va celebra de ofiţerul stăreĭ civile al oasteĭ (art. 74), după dreptul comun, în public şi faţă cu patru martorĭ, îndeplinindu-se maĭ întăĭ toate prescripţiile legeĭ (art. 127—150). Publicaţiile se vor face atât la uşa bisericeĭ, cât şi la uşa primărieĭ, în două duminicĭ consecutive, la locul unde militarul şi viitoarea sa soţie aŭ avut ultimul lor domiciliŭ. Căsătoria nu va putea însă să aibă loc în joia care va urma a doua publicaţie, potrivit art. 50, ci numaĭ după 25 de ḑile. Va să ḑică, legea prescrie maĭ multă publicitate pentru militarĭ, de cât pentru civilĭ. Imediat după celebrarea căsătorieĭ şi înscrierea actuluĭ în registrul corpuluĭ, ofiţerul stăreĭ civile al oasteĭ va trimete o copie de pe actul de căsătorie ofiţeruluĭ stăreĭ civile al loculuĭ unde căsătoriţiĭ vor fi avut cel din urmă domiciliŭ, pentru ca actul să fie trecut în registru şi acolo, potrivit art. 83. Dacă femeea a avut un domiciliŭ deosebit de acel al bărbatuluĭ, atuncĭ se va trimete câte o copie la ofiţerul fiecăruĭ domiciliŭ. Legea voeşte ca actul de căsătorie să se trimeată de îndată ofiţeruluĭ ultimuluĭ domiciliŭ, iar nu în termen de 10 ḑile, după cum prevĕd art. 78 şi 81, pentru-că actul de căsătorie are maĭ multă însemnătate de cât actul de naştere saŭ de moarte, şi pentru ca ceĭ de al treilea să fie cât maĭ curând informaţĭ despre schimbarea adusă ostaşuluĭ prin căsătoria sa.

Intocmirea actelor de moarte.

Art. 81.—Actele de încetare din viaţă se vor face ([1]) în fiecare corp de către Cuartir-maestru, şi pentru ofiţeriĭ fără trupe şi funcţionariĭ ataşaţĭ pe lângă armată, de către intendentul corpuluĭ, după încredinţarea a *treĭ martorĭ*, şi extract de pe aceste registre se va trimete în ḑece ḑile funcţionaruluĭ stăreĭ civile a loculuĭ unde 'şi-a avut cel din urmă domiciliŭ încetatul din viaţă. (Art. 21 urm., 33, 64 urm., 74, 78, 87 C. civ. Art. 96 C. fr.).

Acest articol aplică actelor de moarte competenţa funcţionarilor specialĭ statorniciţĭ de art. 74, uitând însă de a vorbi de ofiţerul contabil, care îndeplineşte funcţiunea de ofiţer al stăreĭ civile în corpurile maĭ micĭ de un ba-

([1]) Afară de casul prevĕḑut de art. 82. Veḑĭ *suprà*, p. 437. 438 explicarea acestuĭ text.

talion saŭ un escadron ([1]). La caz de moarte în spital, actul se încheie însă de directorul spitaluluĭ (art. 82). Este de notat că legea, de astă-dată, nu se mulţumeşte cu *doĭ* martorĭ, ca în art. 64, ci prescrie unul maĭ mult, pentru-că, pe de o parte, încetările din viaţă sunt maĭ greŭ de constatat în caz de rĕsboiŭ saŭ de turburărĭ, iar pe de alta, pentru-că aceştĭ martorĭ încredinţează eĭ înşuşĭ moartea, pe care ofiţerul public, prin derogare de la art. 63, nu este ţinut a o constata însuşĭ. In ḑece ḑile după încheierea actuluĭ, ofiţerul stăreĭ civile al oasteĭ trimete o copie de pe actul de moarte funcţionaruluĭ stăreĭ civile ultimuluĭ domiciliŭ al mortuluĭ, dacă acest domiciliŭ este cunoscut.

Inscrierea actuluĭ în registru.

Art. 83.—Funcţionarul stăreĭ civile de la domiciliul părţilor, îndată ce va primi de la armată copia unuĭ act al stăreĭ civile, va fi dator a-l trece în registru. (Art. 21 urm., 36, 78, 80, 81, 82, 86 C. civ. Art. 161 C. pen. Art. 98 C. fr.).

De câte-orĭ ofiţerul stăreĭ civile al domiciliuluĭ părţilor primeşte un act, nu numaĭ de la oaste, dar şi de la orĭ-care alt funcţionar al stăreĭ civile, şi chiar de la o persoană privată (art. 86), el este dator a-l înscrie îndată în şir, fără loc gol şi în toată cuprinderea sa, în registrele sale respective, întocmind anume proces-verbal pentru aceasta. Lipsa înscriereĭ din partea sa l-ar face pasibil de penalitatea prescrisă de art. 161 C. pen., căcĭ acest text pedepseşte la noĭ, nu numaĭ înscrierea actuluĭ pe o filă volantă, dar încă şi faptul de a omite înscrierea.

CAPITOLUL VI

Despre rectificarea actelor stăreĭ civile.

Art. 84.—Când se va cere rectificarea unuĭ act al stăreĭ civile, tribunalul competent va judeca, cu drept de apel, ascultând conclusiunile procuroruluĭ ([2]). Părţile interesate se vor chema la

([1]) Veḑĭ în *Monitorul oasteĭ* No. 9, din 11 April 1877, ordinul circular al Minist. de rĕsboiŭ No. 1080, către comandanţiĭ corpurilor de armată, care complectează disposiţiile art. 81.

([2]) Conclusiile ministeruluĭ public nu maĭ sunt cerute astăḑĭ de

judecată, de va fi trebuinţă. (Art. 32, 33, 40, 41, 65, 180 C. civ. Art. 316 urm. Pr. civ. Art. 60 Regul. din 1865 p. cheltuelĭ în materie criminală. Art. 99 C. fr.).

Art. 85.—Hotărîrea asupra rectificăreĭ nu va putea nicĭ-odată fi opusă părţilor interesate, care n'aŭ făcut cerere, saŭ care n'aŭ fost chemate la judecată. (Art. 40, 1201 C. civ. Art. 100 C. fr.).

Art. 86.—Hotărîrile asupra rectificăreĭ se vor trece în registre de către funcţionarul stăreĭ civile, îndată ce'ĭ se vor fi comunicat, şi tot de-odată se va face menţiune despre aceasta pe marginea actuluĭ reformat. (Art. 35, 36, 48, 83 C. civ. Art. 21 şi 23 L. asupra numeluĭ din 18 Marte 1895. Art. 101 C. fr.).

Indreptarea erorilor strecurate în actele stăreĭ civile. Ofiţerul stăreĭ civile poate să îndrepte el însuşĭ, în momentul când încheie actul, greşălele care s'ar strecura în redactarea acestuĭ act. Odată însă actul înscris în registru, nicĭ o îndreptare nu se maĭ poate face, fără o hotărîre judecătorească, nicĭ chiar în privinţa uneĭ erorĭ materiale [1].

Casurile în care se poate cere rectificarea. Rectificarea se poate cere: 1⁰ când actul nu arată toate împrejurările ce trebue să arăte; când, de exemplu, nu se arată în act sexul copiluluĭ [2], ḑiua saŭ oara naştereĭ, numele părinţilor legitimĭ (art. 43), etc. saŭ când aceste menţiunĭ sunt făcute în mod greşit; 2⁰ când naşterea nu s'a înscris în registru în termenul de treĭ ḑile, saŭ când

---

cât în casul când ar fi vorba de rectificarea actuluĭ unuĭ minor saŭ a unuĭ interḑis (art. 2 L. din 29 Octombre 1877).

(1) Trib. Ilfov, *Dreptul* din 1900, No. 54; C. Amiens, D. P. 92. 2. 214; Beudant, I, p. 204, No. 125; Neagu, I, p. 189, No. 31.

(2) Rectificarea poate decĭ fi cerută de câte-orĭ actul de naştere cuprinde o eroare saŭ o omisiune în privinţa sexuluĭ copiluluĭ. Thiry, I. 147; T. Huc, I, 359; Planiol, I, 526; Baudry et Fourcade, I. 139; Beudant, I, 128, p. 207, şi toţĭ autoriĭ. Cpr. Trib. Gand, *Flandre jud.* din 1890, p. 159 (anul al 2-lea) şi *Curierul judiciar* din 1906, No. 12. S'a decis cu-toate-acestea, însă în mod greşit, că nu se poate rectifica un act de naştere, când se tinde a se schimba sexul persoaneĭ arătate în act, căcĭ prin aceasta se schimbă însăşĭ substanţa actuluĭ. Trib. Fălciŭ, *Dreptul* din 1897, No. 43. In orĭ-ce caz, cererea de rectificare nu poate să aibă de obiect de cât îndreptarea unor indicaţiĭ greşite, complectarea unor indicaţiĭ ce lipsesc, saŭ ştergerea indicaţiilor ce prisosesc; nicĭ într'un caz nu se poate cere anularea întreguluĭ act al stăreĭ civile. Trib. Iaşĭ, *Dreptul* din 1896, No. 34.—In Franţa, rectificarea poate fi cerută pentru simpla greşală de ortografie a unuĭ nume. Thiry, I, 148; Arntz, I. 186; Planiol, I, 562, 563; Baudry et Fourcade, I. 939; Neagu, I, p. 187, No. 8.

cadavrul uneĭ persoane s'a înmormîntat înaintea termenuluĭ legiuit, fără autorisarea prescrisă de art. 63 (art. 23 Regul. din 1866); 3° când s'aŭ făcut în act menţiunĭ din acelea care nu trebuiaŭ să se facă (art. 22), când de ex.: s'a arătat într'un act de naştere tatăl firesc al copiluluĭ (art. 307) ([1]), saŭ când actul de încetare din viaţă arată că moartea s'a întîmplat în temniţă saŭ a fost violentă (art. 70); 4° când nu s'a făcut în actul de celebrare a căsătorieĭ menţiune că există, saŭ nu, o convenţie matrimonială, saŭ când menţiunea s'ar fi făcut în mod greşit (art. 62 § 10) ([2]), etc.

Inscrierea actuluĭ pe o filă volantă, etc. In caz de a se înscrie actul pe o filă volantă saŭ de a nu se înscrie de loc, nu se poate procede la rectificare, pentru-că nu se poate rectifica ceea ce nu există. In asemenea caz, se va porni o acţiune penală contra ofiţeruluĭ stăreĭ civile, întemeiată pe art. 161 cod pen., şi hotărîrea ce se va dobîndi va ţine loc de act, după ce maĭ întăĭ se va trece în registrul respectiv, conform art. 180 ([3]).

Refusul of. public de a primi declaraţia. In caz când ofiţerul public ar refusa de a primi o declaraţie, tribunalul va constata acest refus, şi hotărîrea ce se va da se va înscrie în registru, îndată ce va fi definitivă, şi va inlocui actul stăreĭ civile ([4]).

Refusul of. public de a celebra o căsătorie. Dacă ofiţerul stăreĭ civile a refusat de a celebra o căsătorie, fără nicĭ-un motiv legiuit, el va putea fi constrîns prin o hotărîre judecătorească la celebrarea căsă-

---

([1]) Acela care a recunoscut pe un copil natural a căruĭ tată nu era, poate să dovedească că nu este tatăl copiluluĭ, şi să ceară rectificarea actuluĭ sĕŭ de naştere. Beudant, I, 128, p. 209; C. Nîmes, D. P. 79. 2. 133.

([2]) Nu trebue să confundăm cererea de rectificare cu acea prin care cine-va ar reclama o stare alta de cât acea care resultă din actul luĭ de naştere. De exemplu: prin actul de naştere se arată că o persoană este fiul cutăreĭ femeĭ măritate, şi această persoană tinde să dovedească că este fiul uneĭ alte femeĭ. In asemenea caz, nu este vorba de o cerere de rectificare, ci de o adevărată chestie de stat, şi rectificarea actuluĭ nu este de cât o consecinţă şi un accesoriŭ a chestiuneĭ în reclamaţie de stat. Cpr. Thiry, I, 147, *in fine;* Planiol, I, 564; Arntz, I, 186, *in fine;* Vigié, I, 224, *in fine.*

([3]) Vedĭ *suprà*, p. 396 şi 408, 409. Vedĭ şi *infrà*, explic. art. 180.

([4]) Cpr. C. Pau, D. P. 54. 5. 13, No. 4.

toriei, osebit de daunele la care ar putea fi condamnat către părţile interesate.

Omiterea de a se înscrie actul în registre.

In caz însă când ofiţerul public ar fi celebrat căsătoria, omiţênd de a trece actul în registru, părţile vor putea să-l urmărească tot înaintea tribunalului corecţional, în basa art. 161 cod pen., şi hotărîrea ce ele vor dobîndi va înlocui actul de celebrare, îndată ce se va transcrie în registrele respective, această transcriere asigurând căsătoriei toate efectele sale civile din ḑiua celebrărei. (Analogie din art. 180) [1]. Dacă această teorie a fost susţinută de unii în Franţa [2], apoi cu atât mai mult ea poate să fie admisă la noi, în basa art. 161 din codul penal.

Persoanele care pot cere rectificarea.

Rectificarea actelor stărei civile nu poate nici-odată să aibă loc din oficiŭ, după cum era proiectul primitiv al codului francez, ci numai în urma cererei părţilor interesate. Cât timp, deci, partea care ar avea vre-un interes, fie bănesc, fie moral, nu cere rectificarea actului, el rĕmâne neregular.

Dreptul Ministerului public de a cere rectificarea. Deoseb. de la codul fr.

In Franţa, se controversează chestiunea de a se şti dacă procurorul poate să ceară rectificarea, atunci când ordinea publică ar fi interesată la această rectificare, de exemplu: când s'ar fi omis anume de a se trece un act pentru a scăpa pe cine-va de plata birului, saŭ de serviciul militar. La noi, însă, credem că această controversă nu poate să aibă fiinţă; căci, în urma legei din 29 Octombre 1877, procurorul, în materie de rectificare, nu mai are nici măcar cuvîntul, afară de causele privitoare la minori, in-

---

Deoseb. de la codul francez.

(1) In Franţa se decide în genere că art. 180 nu este aplicabil atunci când ofiţerul stărei civile n'ar fi încheiat nici-un act, pentru-că art. 192 din codul penal francez nu pedepseşte omiterea de a se înscrie actul în registrele respective, ci numai înscrierea pe o filă volantă (Demolombe, III, 409; Aubry et Rau, V, § 452 bis, p. 26, text şi nota 43; Duranton, II, 259; Ducaurroy, Bonnier et Roustain, I, 346; Toullier D., I, partea I, 599). La noi, însă, faptul de a nu se înscrie de loc un act în registre fiind un delict (art. 161 C. pen.), este evident că art. 180 din codul civil îşi primeşte aplicare, căci acest text este aplicabil, după cum ḑice Demolombe (III. 409), de câte ori faptul ce se impută ofiţerului public e pedepsit de legea penală.

(2) Cpr. Toullier D., *op. cit.*, I, partea I, 600, p. 349, 350.

terḑişĭ şi la aceĭ puşĭ sub consiliŭ judiciar. Art. 60 din Regulamentul pentru cheltuelĭ în materie criminală, promulgat la 24 Iunie 1865, vorbeşte de dreptul ce ar avea procurorul de a cere rectificarea unuĭ act, însă acest text se referă, de bună samă, la singurul caz în care procurorul are această competenţă, adecă: la acel prevĕḑut de art. 62 C. civ., când părţile n'aŭ declarat ofiţeruluĭ public, în momentul săvîrşireĭ căsătorieĭ, dacă aŭ saŭ nu o convenţie matrimonială, saŭ când asemenea declaraţie a fost făcută în mod greşit (1).

Numaĭ tribunalul civil este competent de a judeca chestiunile relative la rectificarea actelor stăreĭ civile (art. 84 şi 299), se înţelege tribunalul la a căruĭ grefă s'aŭ depus registrele, potrivit art. 30, de şi legea n'o spune nicăirĭ (2). **Tribunalul competent de a ordona rectificarea.**

Dacă cererea de rectificare s'a făcut în mod incidental, în cursul unuĭ proces pendent înaintea unuĭ alt tribunal, acest tribunal, prin excepţie, devine competent de a judeca şi cererea în rectificare (3). *Accessorium sequitur principale* (art. 61 Pr. civ.). **Casul când rectificarea este cerută în mod incidental. Controversă.**

Cererea în rectificare se va adresa presidentuluĭ trib., pe timbrul legal, ca toate acţiunile, reclamantul avênd facultatea de a chema, saŭ nu, în judecată părţile interesate. Dacă el n'a chemat pe nimenĭ în judecată, tribunalul poate din oficiŭ să ordone chemarea părţilor. In asemenea caz, se dă o hotărîre în contradictoriŭ, oposabilă tuturor acelora cari aŭ luat parte în instanţă (art. 85). **Chemarea părţilor.**

---

(1) Cpr. Cas. fr. Sirey, 61. 2. 33; D. P. 61. 1. 87; Planiol, I, 568; Mourlon, I, 311; Baudry et Fourcade, I, 948 urm.; T. Huc, I, 360; Neagu, I, p. 188, No. 26 urm. Ar fi fost de dorit ca procurorul să aibă asemenea acţiune chiar şi atuncĭ când ordinea publică n'ar fi fost interesată, de exemplu: pentru actele privitoare la copiiĭ găsiţĭ, saŭ atuncĭ când naşterea nu s'a trecut în registre în termenul de treĭ ḑile conform art. 41, etc.

(2) T. Huc, I, 361; Demolombe, I, 334; Planiol, I, 566; Marcadé, I, 298; Neagu, I, p. 189, No. 32 urm.; Aubry et Rau, I, § 63, p. 212, 213 (ed. a 4-a); Thiry, I, 149; Carré-Chauveau, *Lois de la procéd. civile*, VI, partea II, *Quest.* 2893; C. Metz, Sirey, 63. 2. 190; D. P. 64. 2. 71.—Noul text fr., modificat prin legea din 8 Iunie 1893, este formal în această privinţă.

(3) Veḑĭ Baudry et Fourcade, I, 945 şi autoriĭ citaţĭ în nota precedentă; Neagu, I, p. 189, No. 35.—*Contrà:* Marcadé, I, 299.

Deoseb. de la codul fr. După procedura franceză (art. 856), tribunalul, înainte de a-şĭ da hotărîrea sa, poate să recurgă la luminile consiliuluĭ de familie, ceea ce la noĭ nicăirĭ nu se prevede.

Casul când nimenĭ n'a fost chemat în judecată. Dacă nu s'a chemat pe nimenĭ în judecată, tribunalul judecă pe cale graţioasă şi ordonă rectificarea în camera de consiliŭ, în caz de a găsi vre-o neregularitate. Conclusiile procuroruluĭ nu maĭ sunt cerute de cât când e vorba de actele minorilor, interdişilor şi acelor puşĭ sub consiliŭ judiciar. Hotărîrea tribunaluluĭ e supusă oposiţieĭ şi apeluluĭ, iar acea a Curţeĭ, oposiţieĭ, recursuluĭ şi revisuireĭ. Termenele sunt acele ordinare şi curg, după dreptul comun, numaĭ de la comunicare (art. 316 şi urm. Pr. civ.) (1).

Rectif. actelor făcute în străinătate. Tribunalele române ar fi competente de a rectifica nu numaĭ actele făcute în România, fie ele privitoare la Românĭ saŭ la străinĭ (2), dar şi acele făcute în străinătate, fie de agenţiĭ noştri diplomaticĭ, fie de funcţionariĭ respectivĭ străinĭ, potrivit art. 34; căcĭ trebue ca o autoritate să poată îndrepta erorile strecurate în actele privitoare pe Românĭ, chiar atuncĭ când ele ar fi făcute în străinătate (3).

Trib. competent p. actele făcute în străinătate. Controversă. In asemenea caz, acţiunea se va introduce la domiciliul de origină al reclamantuluĭ, iar dacă el e născut în străinătate, la domiciliul părinţilor saŭ a bunilor sĕĭ; căcĭ numaĭ acolo s'ar putea găsi actele părinţilor care ar putea servi la îndreptarea actelor a căror rectificare s'ar cere (4).

Actele privitoare la străinĭ făcute în străinătate. In cât priveşte însă actele privitoare la străinĭ, făcute în străinătate, tribunalele române n'ar avea nicĭ-o competenţă (5).

---

(1) Cpr. T. Huc, I, 361; Neagu, I, p. 190, No. 44; Baudry et Fourcade, I, 945.

(2) Cpr. Trib. Paris, *J. Clunet*, anul 1897, p. 1030; Baudry et Fourcade, I, 945; Vincent et Pénaud, *op. cit.*, v° *Actes de l'état civil*, 92. — Numaĭ tribunalele române sunt competente de a rectifica actele străinilor făcute în România. Cpr. Trib. Paris, D. P. 98. 2. 120.

(3) Cpr. Trib. Toulouse, Sirey, 74. 2. 57; D. P. 74. 5. 9. No. 3.

(4) Vedĭ în Répert. Dalloz, v° *Actes de l'état civil*, p. 578, nota I, circul. Minist. dreptăţeĭ din Franţa de la 10 August 1836. Vedĭ şi Pand. fr., *eod.* v°, 540; Neagu, I, p. 190, No. 41.— *Contrà:* Carré-Chauveau, *op. cit.*, VI, partea II, *Quest.* 2893 bis, p. 651 (ed. a 4-a), după care reclamantul ar trebui să se adreseze la tribunalul străin.

(5) Vedĭ Répert. Dalloz, *v° cit.*, 450 şi Pand. fr., *eod. v°*, 542; Vincent et Pénaud, *op. cit.*, *Actes de l'état civil*, 95.

Hotărîrea dobîndită pe cale de rectificare nu va putea fi opusă de cât persoanelor care aŭ figurat în instanță [1]. Aceasta nu este de cât aplicarea principiilor generale ale lucruluĭ judecat: *Res inter alios judicata aliis nec nocere, nec prodesse potest* (art. 1201). Prin urmare, în caz când partea care n'ar fi fost chemată în judecată ar dobîndi, în urma primeĭ hotărîrĭ, o rectificare în sens contrariŭ, ambele decisiunĭ ar produce efectele lor de odată, și ar fi lucru judecat deosebit pentru fie-care în parte, așa în cât o persoană va fi presupusă că face parte saŭ că nu face parte din cutare familie, după persoana cu care se va găsi față în față [2]. **Efectele lucruluĭ judecat. Art. 85 și 1201.**

Indată ce hotărîrea care a admis rectificarea a devenit definitivă, ofițerul public, după cererea părțeĭ interesate, o va trece din cuvînt în cuvînt în registrele sale curente, după data primireĭ, pentru ca aceĭ de al treilea, carĭ ar cere copie de pe act potrivit art. 32, să nu fie induşĭ în eroare [3]. **Trecerea hotărîreĭ în registru. Art. 86.**

In caz când unul din registre ar fi fost depus la grefă, înscrierea se va opera în acel registru de grefier, după vestirea ceĭ va face ofițerul public. (Analogie din art. 35).

In fine, art. 23 din legea asupra numeluĭ (18 Marte 1895) dispune că hotărîrile tribunalelor rĕmase definitive, care ordonă rectificarea unuĭ act al stăreĭ civile, se pu- **L. asupra numeluĭ. Art. 23.**

---

(1) Cpr. C. Bucureștĭ, Tribun. Ilfov, C. Galațĭ și Cas. rom., *Dreptul* din 1898, No. 80; din 1899, No. 73 și 84; din 1901, No. 23; *Curierul judiciar* din 1901, No. 23 și Bulet. 1901, pag. 115 (decisie pronunțată în urma raportuluĭ nostru). Toate aceste decisiĭ pun cu drept cuvînt în principiŭ că anularea uneĭ sentințe de divorț, transcrisă în registrele stăreĭ civile, nu este oposabilă terțiilor carĭ aŭ contractat cu femeea, considerând-o ca nemăritată, pentru cuvîntul ca aceștĭ terțiĭ n'aŭ figurat în procesul de anulare. — S'a decis cu-toate-acestea, însă în mod greșit, și contrar unuĭ text positiv (art. 85), că hotărîrea de rectificare a unuĭ act al stăreĭ civile este oposabilă terțiilor carĭ n'ar aduce dovada contrară. *Dreptul* din 1882, No. 77.

(2) In cât privește efectele lucruluĭ judecat în materie de chestiĭ de stat (teoria contradictoruluĭ legitim), vedĭ t. VII a Coment. noastre, p. 557 urm.

(3) Vedĭ formul. No. 21 al Regul. din 1866 și art. 19, 20 din același Regulament.

blică în *Monitorul oficial*, şi în treĭ ḑiare din cele maĭ rĕspîndite din Capitală.

Menţiunea în margină. Art. 86.

Nicĭ-o îndreptare saŭ ştersătură nu se va face în corpul actuluĭ, ci numaĭ pe marginea actuluĭ îndreptat se va face menţiune despre rectificare, adecă: se va arăta numĕrul şi data hotărîreĭ, cuprinderea eĭ pe scurt, menţionându-se registrul şi pagina unde ea a fost inscrisă. Dacă s'aŭ dat maĭ multe decisiĭ faţă cu maĭ multe părţĭ, fie chĭar şi în sens contrariŭ, toate vor fi notate în marginea actuluĭ, şi asemenea menţiunĭ se vor face şi în registrul aflător la grefa tribunaluluĭ, potrivit art. 35.

Toate copiile ce se vor elibera de pe act vor face menţiune despre toate rectificările ce s'ar afla în marginea actuluĭ, de şi nicĭ-un text nu prescrie la noĭ această formalitate, care se vede anume prevĕḑută de art. 857 al Procedureĭ franceze; căcĭ altfel, hotărîrea prin care s'ar fi dobîndit rectificarea n'ar maĭ servi la nimic.

TITLUL III

Despre domiciliŭ.

Definiţia domiciliuluĭ.

Prin domiciliŭ *(domus colere)* se înţelege sediul legal şi juridic a uneĭ persoane.

Domiciliul este decĭ o abstracţie juridică, o ficţiune datorită creaţiuneĭ legiuitoruluĭ ([1]).

([1]) Baudry et Fourcade, I, 959; T. Huc, I, 366; Marcadé, I, 309; Mourlon, I, 318.—Cu-toate-acestea ceĭ maĭ mulţĭ autorĭ definesc domiciliul: relaţia juridică, morală saŭ legală care există între o persoană şi locul unde această persoană este presupusă presentă în cât priveşte exerciţiul drepturilor şi îndeplinirea obligaţiilor sale. Aubry et Rau, I, § 141, p. 881; Duranton, I, 351; Arntz, I, 189; Beudant, I, 149, p. 235; Valette, *Cours de C. civil*, I, p. 124; *Explic. sommaire*, p. 54 şi notele asupra luĭ Proudhon, *État des personnes*, I, p. 236; Demante et Colmet de

In limba de toate ḑilele se înţelege însă prin domiciliŭ: locuinţa, construcţia materială, adecă: casa în care şade cine-va (art. 861). In acest sens Constituţia ḑice că *domicilul* este inviolabil (art. 15) şi art. 151 din codul penal pedepseşte călcările de domiciliŭ ([1]). Tot în acest sens art. 84 şi 85 din Pr. pen. permit facerea uneĭ perchisiţiĭ la *domiciliul* prevenituluĭ saŭ altor persoane. Inţelesul vulgar al cuvîntuluĭ domiciliŭ.

Nu trebue să confundăm domiciliul cu residenţa care, după cum se exprimă codul italian (art. 16), este acolo unde persoana îşĭ are locuinţa obicinuită, *la dimora abituale* ([2]). In adevěr, domiciliul fiind o abstracţiune şi o ficţiune a legeĭ, poate să existe independent de faptul locuireĭ, pe când residenţa, din contra, resultă tocmaĭ din faptul material al locuireĭ într'un loc anume determinat. Se poate decĭ întâmpla ca o persoană să aibă maĭ multe residenţe, pe când nu se pote dobîndi un noŭ domiciliŭ de cât perḑêndu-se pe acel vechiŭ. Residenţă. Posibilitatea maĭ multor residenţe.

Cele de maĭ multe orĭ, domiciliul uneĭ persoane este la locul residenţeĭ sale, dar se poate întâmpla ca residenţa să fie deosebită de domiciliŭ. In asemenea caz, pârîtul nu poate să fie acţionat de cât la domiciliul sĕŭ. Nicĭ-un act nu poate fi înmânat în mod valabil la residenţa sa ([3]). Casurile în care residenţa este deosebită de domiciliŭ.

Santerre, I, 127 (ed. a 2-a) şi 133 (ed. a 3-a), etc. Această definiţie este însă cu drept cuvînt criticată de uniĭ. Cpr. Marcadé, *loco cit.*; Planiol, I, 614; Ortolan, *Explic. hist. des Instituts de Justinien,* I, p. 434, nota 1 (ed. a 7-a).

([1]) Principiul în virtutea căruia domiciliul orĭ-căruĭ cetăţean este inviolabil, se aplică nu numaĭ la locuinţa propriŭ ḑisă, ci şi la dependinţele saŭ atenansele sale. Astfel, când o casă de locuit este cuprinsă, ca şi dependinţele sale, în incinta uneĭ curţĭ închise, dependinţele şi curtea fac parte din domiciliŭ cu acelaşĭ titlu ca şi casa de locuit. Trib. Pau, *Pand. Périod.*, 1904, 2. 166 şi *Dreptul* din 1905, No. 23.

([2]) Veḑĭ asupra residenţeĭ saŭ reşedinţeĭ, Planiol, I, 672 urm. Uniĭ disting residenţa de abitaţia momentană şi trecătoare a uneĭ persoane. Cpr. Baudry et Fourcade, I, 961, 962; Beudant, I, 150; Laurent, II, 71.

([3]) Art. 77 din legea jud. de ocoale de la 1896, prin excepţie de la dreptul comun, permite reclamantuluĭ de a acţiona, după alegerea sa, pe pârît la domiciliul saŭ residenţa acestuia, după cum va găsi maĭ folositor. Această excepţie, care se explică prin celeritatea cu care trebue să se judece causele de- Art. 77 L. judec. de ocoale. Excepţie de la dreptul comun.

Numaĭ atuncĭ residenţa înlocueşte domiciliul, când acest domiciliŭ e necunoscut (art. 58 Pr. civ.). Cuvîntul residenţă să iea câte o dată în sensul de domiciliŭ. Astfel, art. 2 din legea de la 17 April 1880 prevede că residenţa, adecă domiciliul Bănceĭ naţionale, va fi în Bucureştĭ.

Domiciliul politic şi civil. Domiciliul uneĭ persoane este politic, dacă ne referim la exerciţiul drepturilor sale politice. El este civil, când ne referim la exercitarea drepturilor sale civile.

Domiciliul politic. Domiciliul politic al fie-căruĭ cetăţean este, după alegerea sa, acolo unde el îşĭ plăteşte darea directă, saŭ unde îşĭ are proprietatea, orĭ principalul sĕŭ aşeḑămînt. Acel care are proprietăţĭ în maĭ multe locurĭ este liber de a-şĭ alege domiciliul sĕŭ politic în locul în care va voi, făcênd o declaraţie inscrisă de alegere de domiciliŭ cu treĭ lunĭ înaintea încheiereĭ listelor provisoriĭ (art. 35 şi 36 L. electorală din 9 Iunie 1884). El nu poate însă exercita dreptul de vot de cât într'un singur loc (1).

Domiciliul civil. Domiciliul civil, singurul despre care vorbeşte codul civil, poate să fie deosebit de acel politic. El se împarte în domiciliŭ real saŭ ordinar (art. 87), în domiciliŭ de origină, în domiciliŭ legal (art. 93) şi în domiciliŭ ales (art. 97).

Despre domiciliul real saŭ ordinar.

Art. 87.—Domiciliul fie-căruĭ *Român* (2), în cât priveşte exer-

---

ferite acestor judecătoriĭ, exista şi sub legea veche, căcĭ tot în acest sens se vede redactat şi art. 10 din Pr. civ.

Art. 897 C. comercial. Art. 897 din codul comercial permite, de asemenea, reclamantuluĭ, tot din causa celerităţeĭ, de a introduce după alegerea sa, acţiunile personale şi mobiliare la domiciliul *saŭ residenţa* pârîtuluĭ. Asupra chestiuneĭ de a se şti dacă art. 77 din legea judec. de ocoale deroagă, saŭ nu, de la art. 897 C. com., în causele de competenţa judecătoriilor de ocoale, veḑĭ C. Botez, *Codicele de şed. al judec. de pace*, p. 375 urm. (ed. I-a); D. I. Filitti, *Dreptul* din 1896, No. 82; P. S. Rainu, *Dreptul* din 1900, No. 67; N. M. Pârvulescu, *Curierul judiciar* din 1905, No. 43. — In fine, vom aminti că art. 102 din codul civil pune îndatorirea de a se cerceta absenţa nu numaĭ la domiciliul, dar şi la residenţa aceluĭ dispărut, când ea este deosebită de domiciliŭ.

(1) Cas. rom. Bulet. 1889, p. 521 şi 608.

(2) Saŭ maĭ bine ḑis: *a orĭ-căreĭ persoane* (fie chiar şi străine), după cum se exprimă art. 16 din codul italian.

citarea drepturilor sale *civile* (1), este acolo unde 'şĭ are principala sa aşeḍare. (Art. 52. 60, 101, 102, 151, 318, 1104, 1659 C. civ. Art. 58, 60, 63, 137, 497, 649, 710 Pr. civ. Art. 15 Constit. Art. 151 C. pen. Art. 84. 85 Pr. pen. Art. 102 C. fr.).

Art. 96. — Domiciliul uneĭ persoane juridice este acolo unde acea persoană juridică îşĭ are centrul administraţiuneĭ sale. (Art. 87 C. civ. Art. 75 Pr. civ.).

Art. 95. — Domiciliul uneĭ succesiunĭ este domiciliul cel din urmă al defunctuluĭ. (Art. 651. 695, 704, 724, 725, 733 C. civ. Art. 63, 702, 703 Pr. civ. Art. 110 C. fr.).

Domiciliul real a uneĭ persoane este acolo unde ea 'şĭ are *principala sa aşeḍare*, adecă: centrul activităţeĭ, intereselor, ocupaţiunilor, legăturilor şi afecţiunilor sale (2). «*Domicilium est, ubi quis larem, rerumque, ac fortunarum suarum summam constituit*» (3). Persoana care ar avea maĭ multe stabilimente, de exemplu: maĭ multe case de negoţ, saŭ maĭ multe fabricĭ, îşĭ va avea decĭ domiciliul la locul unde, după apreciarea judecătorilor, acea persoană îşĭ va avea stabilimentul cel maĭ de căpetenie (4). Toate celelalte lo-

---

(1) Legea vorbeşte de drepturĭ civile prin oposiţie la drepturile politice, dspre care codul civil nu tratează. Cuvintele *drepturĭ private*, care se vĕd în Ante-proiectul de revisuire a luĭ Laurent (art. 105) arată maĭ bine această idee.

(2) Un Român poate să-şĭ aibă domiciliul nu numaĭ în ţară, dar şi în străinătate (art. 78, 79 Pr. civ.). Aceasta nu este de cât o consecinţă a libertăţeĭ individuale. Cas. fr. D. P. 65. I. 418; Thiry, I, 157; Laurent, II, 67 şi *Dr. international*, III, 263.— Veḍĭ cu-toate-acestea Demolombe, I, 349.

(3) L. 7 Cod, *De incolis*, etc., 10, 39.

(4) Cas. rom. Bulet. S-a I, 1879, p. 890 (motive); Bulet. 1878, pag. 171; Bulet. 1883, pag. 8; Cas. fr. Sirey, 96. 1. 148; J. Clunet, 1900, pag. 944; *Pand. Périod.* 1900. 1. pag. 460; Beudant, I, 156, p. 241; Baudry et Fourcade, I, 1018; Neagu, I. p. 192, No. 9; Aubry et Rau, I, § 141, p. 882, nota 1; T. Huc, 1, 373; Planiol, I, 630. Aceeaşĭ soluţie este admisă în privinţa chestiuneĭ de a se şti dacă cine-va are un domiciliŭ ales (Cas. rom. Bulet. 1898, p. 1069), saŭ are un domiciliŭ saŭ o residenţă cunoscută (Cas. rom. Bulet. 1898, pag. 593), dacă şi-a strămutat domiciliul (Cas. rom. Bulet. 1899, p. 775), etc. Când o persoană are maĭ multe stabilimente în maĭ multe ţărĭ. tribunalele fie-căreĭ ţărĭ vor aprecia care este locul unde se găseşte principalul sĕŭ stabiliment. Vincent et Pénaud, *op. cit.*, v° *Domicile*, No. 3 bis.

curĭ, la care acea persoană ar şedea un timp oare-care, pentru că ar avea şi acolo interese, ar fi numaĭ nişte reşedinţe.

Situaţia principaleĭ aşeḑărĭ pe limita a două comune deosebite.

Se poate întâmpla că stabilimentul principal a uneĭ persoane să fie situat pe limita a două despărţirĭ, saŭ a două comune deosebite; în asemenea caz, este natural a se admite că domiciliul va fi în despărţirea saŭ în comuna unde va fi principala poartă de intrare, căcĭ aceasta este semnul exterior al stabilimentuluĭ principal (1).

Domiciliul străinilor.

Din faptul că art. 87 vorbeşte numaĭ de domiciliul Românilor, n'ar trebui să credem că străiniĭ sunt incapabilĭ de a dobîndi un domiciliŭ civil în România, căcĭ eĭ avênd bucurarea tuturor drepturilor civile, ca şi Româniĭ, dreptul lor de a se aşeza în ţară n'a fost tăgăduit în vechime de cât Musulmanilor (2). Legea noastră nu cere în această privinţă, ca acea franceză, autorisarea guvernuluĭ (3). Art. 87 vorbeşte numaĭ de Românĭ, pentru-că legiuitorul a voit să distingă domiciliul civil de acel politic care, în adevĕr, nu se poate dobîndi de cât de Românĭ, fiind-că eĭ singurĭ aŭ exerciţiul drepturilor politice (art. 6 Constit. şi art. 16 L. electorală din 1884).

Efectele domiciliuluĭ.

Domiciliul nu maĭ are astăḑĭ, din causa unificăreĭ legislaţieĭ, însemnătatea pe care îl avea altă dată, dar totuşĭ produce următoarele efecte: Domiciliul determină competenţa în materie personală şi mobiliară: *actor sequitur forum rei* (4) (art. 58, 60 Pr. civ. art. 77 L. jud. de ocoale).

(1) Demolombe, I, 346; Répert. Sirey, *v°* *Domicile*, 13; F. Herman, *op. cit.*, I, art. 102, No. 49; Toullier D., I, 378; C. Douai, D. P. 78. 2. 86; Sirey, 78. 2. 178.

(2) Veḑĭ *suprà*, p. 327, 328, nota 1 şi 346, nota 1.

(3) Autorisarea prealabilă a administraţieĭ este cerută numaĭ în cât priveşte statornicirea domiciliuluĭ în Dobrogea (art. 9 L. din 9 Marte 1880) şi în comunele rurale (art. 5 L. din 1 Maiŭ 1904). Veḑĭ *suprà*, p. 346, nota 1.

Infiinţarea unuĭ pârît fictiv printr'o fraudă la lege

(4) Se întâmplă adesea-orĭ în practică că reclamantul, voind a-şĭ uşura posiţia, pentru a nu fi silit a merge şi a reclama la un tribunal prea depărtat, înfiinţează un pârît fictiv printr'o cesiune simulată a creanţeĭ sale, punênd pe acest cesionar să reclame la domiciliul proprietaruluĭ creanţeĭ, care devine astfel pârît numaĭ *pro forma*, pentru ca reclamantul să poată alege domiciliul care'ĭ convine maĭ bine, potrivit art. 58, §

Domiciliul determină locul unde trebue să se înmâneze citațiile, comandamentele, copiile de pe hotărîrĭ, oposițiile la căsătorie, atuncĭ când aceste acte nu se daŭ acelor în drept în persoană, orĭ unde s'ar afla (art. 74, 137, 497 Pr. civ. şi 52 C. civ.); locul unde se deschide moştenirea uneĭ persoane (art. 95 C. civ., 63 Pr. civ.); locul unde se deschide tutela (¹); locul unde trebue să se formeze şi să se înscrie contractul de adopțiune (art. 318, 323 C. civ.); locul unde trebue să se celebreze căsătoria (art. 60 şi 151 C. civ.); locul unde debitorul de bună credință şi nenorocit poate să ceară ca justiția săĭ încuviințeze cesiunea judiciară a bunurilor sale (art. 1122 — 1127 C. civ. şi 649 Pr. civ.); locul unde trebue să se transcrie contractul matrimonial (art. 710 Pr. civ.); locul unde trebue să se declare absența aceluĭ dispărut (art. 101, 102 C. civ. 622 Pr. civ.); locul unde trebue să se facă plata, în lipsă de altă stipulație în convenție (art. 1104 C. civ.), etc. (²).

Statutul personal. Altă dată, statutul personal era determinat tot de legea domiciliuluĭ; astădĭ, însă, această lege este înlocuită prin legea națională a persoanelor (³).

Domiciliul persoanelor juridice. Art. 96. Persoanele juridice, de ex.: Statul, comunele, societățile comerciale, etc. aŭ drepturĭ de exercitat şi datoriĭ de îndeplinit. Ca atare, asemenea persoane trebue, deci, să aibă un domiciliŭ unde să poată fi acționate. A-

---

ultim Pr. civ. Eĭ bine, tribunalele de câte-orĭ vor constata asemenea fraude, a căror scop este de a sustrage pe părțĭ de la judecătoriĭ lor fireştĭ, vor putea să-şĭ decline competența, rĕmânênd ca adevĕratul reclamant să-şĭ urmărească dreptul sĕŭ la domiciliul pârîtuluĭ. *Malitiis hominum non est indulgendum.* Vedĭ o hotărîre a trib. din *La Réole*, dată într'un caz analog *(Dreptul* din 1882, No. 61). Se înțelege însă că asemenea excepție va trebui propusă de pârît *in limine litis,* fiind vorba în specie de o incompetență *ratione personæ* (art. 111 Pr. civ.).

(¹) Vedĭ asupra sediuluĭ tuteleĭ, C. Bucureştĭ (*Curierul judiciar* din 1903, No. 24) şi articolul ce am publicat in *Curierul judiciar* din acelaşĭ an, No. 83.

(²) Cpr. Baudry et Fourcade, I, 965; Aubry et Rau, I, § 145, p. 897, 898 (ed. a 5-a).

(³) Vedĭ *suprà*, p. 146.—In cât priveşte domiciliul în dreptul internațional, vedĭ Weiss, *Tr. th. et pratique de dr. international privé,* III, p. 275 urm.; Neagu, I, p. 209, No. 1—5.

cest domiciliŭ este acolo unde persoana morală îşĭ are *centrul administraţiuneĭ sale* ([1]). Vom vedea p. 462 şi 463 că o persoană nu poate să aibă maĭ multe domiciliĭ reale în acelaşĭ timp. Aceasta este adevĕrat nu numaĭ pentru persoanele fisice, dar şi pentru acele morale, căcĭ centrul administraţieĭ nu poate să fie de cât într'un loc. Dacă chestiunea e controversată în Franţa, în privinţa persoanelor morale, causa este că art. 96 nu 'şi are fiinţă în codul francez. Astfel, Banca Românieĭ îşĭ are domiciliul în Bucureştĭ, de şi ea are maĭ multe sucursale în ţară (art. 2 şi 3 L. din 17 April 1880). Statul, de asemenea, îşĭ are centrul administraţieĭ sale în Capitală. Prin urmare, el nu poate fi acţionat, în materie personală şi mobiliară, de cât înaintea tribunaluluĭ Ilfov ([2]). In cât priveşte persoanele prin care trebue să se citeze Statul, comunele, administraţiile publice, societăţile comerciale, etc., vedĭ art. 75 Pr. civ.

Domiciliul uneĭ moşteniri. Art. 95. In dreptul roman, pănă la facerea împărţeleĭ, moştenirea era, după uniĭ, considerată ca o persoană morală ([3]). Textul nostru maĭ categoric de cât acel frances, pare şi el a personifica succesiunea. Legiuitorul însă nu avea nicĭ o causă bine cuvîntată care să-l fi silit a recurge la o ficţiune; căcĭ nu vedem care ar fi utilitatea uneĭ asemenea personificărĭ. Scopul legeĭ n'a fost decĭ de a face din moştenire o persoană juridică, ci de a aduce o uşurinţă creditorilor defunctuluĭ, cari în lipsa acestuĭ text, ar fi fost

([1]) Cpr. Cas. rom. Bulet. 1867, p. 759.

([2]) Cpr. Cas. rom. Bulet. S-a 1, 1873, p. 165. — Aceeaşĭ soluţie este admisă în privinţa Direcţieĭ căilor ferate, care nu este de cât o ramură de admistraţie a Statuluĭ. Cas. rom. Bulet. 1896. p. 795; *Dreptul* din 1896, No. 45 şi *C. judiciar* din acelaşĭ an. No. 23. Vedĭ şi t. V a Coment. noastre. p. 363, *ad notam*.

Dr. roman. ([3]) Vedĭ *suprà*, p. 285, nota 3.—La Romanĭ, punerea în posesie a moştenireĭ se făcea de judecătorul loculuĭ situaţieĭ bunurilor, iar acţiunile privitoare la moştenire se judecaŭ de acel al domiciliuluĭ pârîtuluĭ, saŭ de acel al situaţieĭ bunurilor. când pârîtul avea o locuinţă în acel loc: «*Illic, ubi res hæreditarias esse proponis, hæredes in possessionem rerum hæreditariarum mitti postulandum est. Ubi autem domicilium habet qui convenitur, vel si (ibi) ubi res hæreditariæ sitæ sunt, degit: hæreditatis erit controversia terminanda*» (*L. unică Cod, Ubi de hæreditate agatur*, etc. 3. 20).

nevoiţĭ să reclame la domiciliul fie-căruĭ moştenitor. Legiuitorul a voit, deci, să ḑică că moştenirea se deschide în momentul morţeĭ, la locul celuĭ din urmă domiciliŭ al defunctuluĭ, după cum se exprimă art. 923 din codul italian, şi că în materie de moştenirĭ, acţiunile se adresează la tribunalul loculuĭ unde s'a deschis moştenirea, după cum se şi exprimă art. 63 din Pr. civ. Aşa dar, tribunalul ultimuluĭ domiciliŭ al defunctuluĭ este acel competent de a judeca toate acţiunile relative la executarea saŭ anularea testamentuluĭ; diferitele cererĭ şi pretenţiunĭ ce moştenitoriĭ ar putea sa aibă unul în contra altuia până la impărţeală, şi în fine, cererile făcute de creditoriĭ defunctuluĭ înainte de împărţeala moştenireĭ (art. 63 Pr. civ.) [1]. Dacă defunctul nu are un domiciliŭ cunoscut, acţiunile personale mobiliare se vor îndrepta la locul ultimeĭ sale residenţe (art. 58 Pr. civ.).

Despre domiciliul de origină.

Domiciliul *de origină,* pe care uniĭ îl numesc *natural,* pentru-că natura îl dă fie-căruĭ om, este acela ce fie-care persoană primeşte la naşterea sa. El se confundă cu domiciliul părinţilor, când eĭ sunt cunoscuţĭ (art. 93). In cât priveşte copiiĭ găsiţĭ, eĭ îşĭ aŭ domiciliul la persoana, saŭ în stabilimentul unde aŭ fost primiţĭ [2].

Este decĭ cu neputinţă, teoreticeşte vorbind, ca cine-va **Imposibilitatea de a nu avea un domiciliŭ.**

(1) Duranton (I, 375, nota 1) crede că, în caz când ar fi numaĭ un moştenitor, acţiunea ar trebui îndreptată la domiciliul luĭ, potrivit art. 58 din Pr. civ., pentru-că, în asemenea caz, nu poate să existe împărţeală. Nu credem însă ca această soluţie să poată fi admisă la noĭ, faţă cu termeniĭ imperativĭ aĭ art. 95 C. civ. şi 63 Pr. civ. Ceea ce ni se pare însă afară de orĭ-ce discuţie este că cererile de revendicare, pornite chiar înainte de împărţeală, de o a treia persoană care n'ar fi creditorul defunctuluĭ, ar trebui îndreptate la domiciliul situaţiuneĭ imobiluluĭ, conform dreptuluĭ comun (art. 59 Pr. civ.), pentru-că faptul morţeĭ luĭ *de cujus* nu poate să schimbe competenţa tribunaluluĭ *rei sitæ*.

(2) Valette, *Explic. sommaire*, p. 60 şi *Cours de C. civil,* I, p. 131; Répert. Sirey, v° *Domicile*, 327: T. Huc, I, 388; Baudry et Fourcade, I, 989; Planiol, I, 634; Cas. fr. D. P. 89. 1. 424; Sirey, 89. 1. 436.

să fie fără domiciliŭ ([1]); căcĭ fie-care persoană îşĭ are domiciliul sĕŭ de origină, pe care îl păstrează prin simpla intenţie, *animo manendi,* până când îl strămută aiurea, fie prin sine, dacă are capacitatea juridică, fie prin persoana de care atârnă ([2]). Această teorie este astădĭ aproape generalmente admisă ([3]), şi chiar însuşĭ codul penal (art. 217) prevede că vagabondĭ sunt aceĭ cari, pe lângă celelalte elemente, n'aŭ domiciliŭ *statornic,* iar nu aceĭ cari nu aŭ domiciliŭ de loc. Ceea ce se poate decĭ întâmpla este, nu ca cineva să fie fără domiciliŭ, ci să nu aibă domiciliŭ cunoscut, după cum se prevede expres în art. 58 şi 75 al Pr. civile; şi în asemenea caz, residenţa ţine loc de domiciliŭ.

Unitatea domiciliuluĭ. După cum este cu neputinţă ca cine-va să nu aibă un domiciliŭ, tot astfel nu se poate ca o persoană să aibă maĭ multe domiciliĭ; căcĭ nu se poate dobîndi un noŭ domiciliŭ de cât perdêndu-se pe acel vechiŭ. Unitatea domi-

---

Domiciliul ţiganilor. Controversă. ([1]) In basa acestuĭ principiŭ se susţine că şi ţiganiĭ, cari umblă din loc în loc cu şatra, aŭ un domiciliŭ, acel pe care l'aŭ avut odată părinţiĭ, saŭ unul din strămoşiĭ lor. Cpr. Baudry, I, 315; Foignet, *Manuel élément. de dr. civil,* I, p. 81; T. Huc, I, 373.- Vedĭ însă Planiol, I, 660; Despagnet, *op. cit.*, 168, p. 355.

([2]) Laurent, II, 74, 75; Mourlon, I, 340, 340 bis; Marcadé, I. 310; Thiry, I, 156; Baudry, I, 315; Baudry et Fourcade, I. 1010; T. Huc, I, 373; Beudant, I, 162. — Principiul că orĭ cine are un domiciliŭ de origină, pe care-l păstrează la nevoe toată viaţa sa, se contestă de câţi-va autorĭ. (V. în acest din urmă sens: Demolombe, I, 348; Demante et Colmet de Santerre, I, 128 bis IV; Valette, *Cours de C. civil,* p. 139; Ducaurroy, I, 170; Planiol, I, 660; Despagnet, *op. cit.*, 168, ed. a 3-a). Marcadé recunoaşte în principiŭ că orĭ-cine trebue să aibă un domiciliŭ, însă crede că acest principiŭ sufere excepţie, atuncĭ când domiciliul uneĭ persoane a fost distrus prin foc saŭ inundaţie, susţinênd că, în asemenea caz, acea persoană se găseşte fără domiciliŭ (I, 317). Laurent rĕspunde însă cu multă dreptate (II, 71) că această teorie confundă domiciliul, care e de drept, cu residenţa care e de fapt. Trebue decĭ să conchidem că acel al căruĭ domiciliŭ a fost distrus, continuă a avea acest domiciliŭ, cât timp păstrează intenţiunea de a-şĭ avea acolo principala sa aşedare.

Dr. roman. ([3]) In cât priveşte dreptul roman, vedĭ L. 27, § 2, Dig., *Ad municipalem et de incolis,* 50. 1, unde se dice: «*Difficele est, sine domicilio esse quemquam*». Cpr. Savigny, *System des heutigen römischen Rechts,* VIII, p. 354, *ab initio.*

ciliuluĭ, proclamată de oratoriĭ Tribunatuluĭ, resultă din toate textele privitoare la domiciliŭ, şi maĭ ales din art. 87 care, vorbind *de principala aşeḍare,* presupune această unitate ([1]). S'ar putea însă întâmpla în fapt ca ceĭ de al treilea să fie înşelaţĭ asupra domiciliuluĭ real a uneĭ persoane, şi să creadă că domiciliul aceşteĭ persoane este în cutare loc, pe când în realitate el ar fi aiurea; eĭ bine, în asemenea împrejurărĭ, aparenţele care ar fi indus în eroare pe ceĭ de al treilea vor putea face, după apreciarea judecătorilor, ca persoana în chestiune să se considere, faţă cu dînşiĭ, ca domiciliată în acest loc, considerându-se acest domiciliŭ ca un domiciliŭ ales. (Cpr. Demolombe, I, 347).

Despre schimbarea domiciliuluĭ prin voinţa omuluĭ.

Art. 88.—Schimbarea de domiciliŭ se operează prin locuinţa în fapt într'un alt loc, unită cu intenţiunea de a-şĭ statornici acolo principala sa aşeḍare. (Art. 89, 92, 93 C. civ. Art. 103 C. fr.).

Art. 89.—Dovada intenţiuneĭ resultă din adins declaraţiune, făcută atât la autoritatea comunală a loculuĭ ce se părăseşte, cât şi la acea a loculuĭ unde 'şi-a strămutat domiciliul. (Art. 88, 90 C. civ. Art. 104 C. fr.).

Art. 90.—In lipsă de declaraţiune expresă, dovada intenţiuneĭ va depinde de împrejurărĭ. (Art. 89 C. civ. Art. 105 C. fr.).

Condiţiile necesare pentru strămutarea domiciliuluĭ. Fie-care om păstrează, după cum am vĕḍut, *solo animo, animo manendi,* domiciliul sĕŭ de origină până când îl strămută aiurea. Domiciliul primitiv a uneĭ persoane se poate

([1]) Cpr. Trib. Iaşĭ, *Curierul judiciar* din 1903, No. 55: Planiol, I, 661; Thiry, I, 155; Arntz, I, 193; Laurent, II, 69; Demolombe, I, 347; Baudry, I, 316; Baudry et Fourcade, I, 1013; T. Huc, I, 371; Beudant, I, 162; Duranton, I, 359; Ducaurroy, Bonnier et Roustain, I, 170; Mourlon, I, 341; Marcadé, I, 316; Valette, *Cours de C. civil*, I, p. 138; Répert. Sirey, *v° Domicile* 40; Neagu, I, 192, No. 13.—*Contrà:* L. 6, § 2, şi L. 27, § 2, Dig., *Ad municipalem et de incolis*, 50, 1, precum şi art. 7, § 2 din codul german. «*Der Wohnsitz kann gleichzeitig an mehreren Orten bestehen*», ḍice acest din urmă text. Cpr. Savigny, *System des heutigen römischen Rechts*, VIII, § 354, *ab initio.*—Astăḍĭ, nu se poate ca cineva să aibă maĭ multe domiciliĭ reale saŭ politice de o dată; domiciliul politic poate însă să fie deosebit de acel ordinar (art. 35, 36 L. elect. din 1884). De asemenea, o persoană poate să aibă maĭ multe domiciliĭ alese (art. 97).

strămuta prin voinţa eĭ, saŭ prin efectul legeĭ. Două condiţiĭ sunt neapărate pentru ca domiciliul să fie strămutat dintr'un loc în altul; faptul locuireĭ în alt loc un timp orĭ cât de scurt, şi intenţia de a-şĭ strămuta acolo principala sa aşeḑare ([1]). Locuinţa fără intenţie constitue numaĭ o residenţă, iar intenţia fără faptul locuinţeĭ nu este de cât un proiect ([2]).

Pentru ca cine-va să-şĭ strămute domiciliul, trebue să-şĭ strămute în realitate şi locuinţa. Transportarea numaĭ a câtor-va mobile n'ar fi de ajuns pentru a constitui un noŭ domiciliŭ. (Cpr. Planiol, I, 656).

Dar dacă locuinţa este reală, domiciliul se consideră ca strămutat, orĭ-cât de scurtă ar fi residenţa în noul domiciliŭ, dacă pe lângă această residenţă, există şi intenţia de strămutare ([3]).

Intenţia expresă saŭ tacită. Intenţia de a-şĭ strămuta domiciliul poate să fie expresă saŭ tacită. Intenţia expresă resultă dintr'o dublă declaraţie făcută atât la primăria locului ce se părăseşte ([4]), cât şi la acea a locului unde domiciliul are a fi strămu-

---

([1]) In lipsa uneĭ declaraţiĭ exprese, dovada intenţieĭ schimbăreĭ domiciliuluĭ prin transferarea stabilimentuluĭ principal atârnă de împrejurările care trebue, în acest caz, să dovedească părăsirea complectă a vechiuluĭ loc şi adoptarea definitivă a unuĭ alt loc. Cas. fr. Sirey, 83. 1. 311; D. P. 84. 1. 101; *Revue trimestr. de droit civil*, IV, anul 1905, p. 122.

Dr. roman. ([2]) La Romanĭ, singura locuinţă urmată timp de ḑece anĭ în acelaşĭ loc era de ajuns pentru a face să se presupună o schimbare de domiciliŭ. L. 2, Cod, *De incolis*, etc. 10. 39.

([3]) Chestiunea de a se şti dacă există, saŭ nu, strămutarea de domiciliŭ, este o chestie de fapt lăsată la suverana apreciare a instanţelor de fond. Cas. rom. Bulet. 1899, p. 775 şi *Curierul judiciar* din 1899, No. 28; Cas. fr. Sirey, 1905. 1. 411 şi *Curierul judiciar* din 1905, No. 12; Baudry et Fourcade, I, 1024, 1027; Neagu, I, p. 195, No. 2; T. Huc, I, 374. Veḑĭ şi *suprà*, p. 457, text şi nota 4. Decisia de fond trebue însă să arăte elementele din care resultă strămutarea de domiciliŭ, pentru ca Curtea de casaţie să-şĭ poată exercita controlul seŭ, altfel decisia ar fi casabilă. Cas. fr. Sirey, 97. 1. 100.

([4]) O declaraţie făcută în alt loc, de exemplu: la grefa tribunaluluĭ, nu strămută domiciliul. Cas. fr. D. P. 80. 1. 203; Sirey, 80. 1. 407; Neagu, I, p. 194, No. 2. Codul italian prescrie ca declaraţiile să se facă la biroul stăreĭ civile: *all'uffizio dello stato civile* (art. 17).

tat [1]. Aceste declaraţiĭ nu operează însă schimbarea domiciliuluĭ, dacă nu sunt urmate de o strămutare reală [2], făcută de bună credinţă la noul domiciliŭ, fapt care se apreciază în mod suveran de instanţele de fond [3].

Intenţia de a-şĭ strămuta domiciliul poate să fie tacită, şi să resulte din nenumărate împrejurărĭ, care se apreciază în mod suveran de instanţele de fond şi care, prin urmare, scapă de censura casaţieĭ [4]. Intenţia tacită.

Judecătoriĭ fonduluĭ vor putea să ţină în samă maĭ ales locul unde cine-va îşĭ are familia şi petrece sĕrbătorile; locul unde îşĭ plăteşte dările, unde contractează obicinuit, unde îşĭ exercită drepturile politice, dacă domiciliul politic este deosebit de acel civil, etc. [5]. Imprejurările pe care judecătoriĭ pot să le aibă în vedere p. a deduce intenţia tacită.

Dacă judecătoriĭ recunosc că domiciliul s'a schimbat, toate actele, precum: citaţiile, comandamentele şi celelalte se vor înmâna pe viitor la noul domiciliŭ [6]. Efectele schimbăreĭ domiciliuluĭ.

Strămutarea îndeplinită în cursul uneĭ instanţe începute, nu schimbă însă competenţa judecătorilor sezisaţĭ de afacere, instanţa fiind legată între părţĭ; căcĭ altfel un debitor de rea credinţă şi-ar schimba vecinic domiciliul, Strămutarea domiciliuluĭ după începerea instanţeĭ.

---

(1) O singură declaraţie, insuficientă ca atare, ar putea fi o împrejurare care, unită cu altele, să dovedească, după apreciarea judecătoruluĭ, schimbarea domiciliuluĭ. (Argument din art. 90). Demante et Colmet de Santerre, I, 130 bis 1.

(2) Cpr. C. Paris, *Pand. Périod.* 1901. 2. 173.

(3) Pentru ca declaraţiile prescrise de lege să aibă de efect strămutarea domiciliuluĭ, trebue să fie făcute *de bună credinţă*, iar nu în scopul de a frauda şi înşăla pe ceĭ de al treilea. Judecătoriĭ, suveranĭ apreciatorĭ aĭ faptelor, pot să decidă, de câte-orĭ vor constata dol saŭ fraudă, că domiciliul nu s'a strămutat, cu-toate-că s'aŭ făcut ambele declaraţiĭ. Cas. fr. D. P. 88. 1. 486; Sirey, 92. 1. 151; D. P. 92. 1. 288; T. Huc, I, 374, p. 394; Répert. Sirey, v° *Domicile*, 126; Baudry et Fourcade, I, 1027; Neagu, I, p. 194, No. 5. Chestiunea de a se şti unde se găseşte domiciliul uneĭ persoane este decĭ, după cum am vĕḑut *suprà*, p. 457, text şi nota 4 şi p. 464, nota 3, o chestie de fapt lăsată la suverana apreciare a instanţelor de fond. Casul când declaraţia schimbăreĭ domicil. ar fi frauduloasă.

(4) Vedĭ Répert. Sirey, *Domicile*, 142 urm. şi Cas. rom. Bulet. anul 1899, p. 775.

(5) Demolombe, I, 345: Aubry et Rau, I, § 144, p. 896 (ed. a 5-a).

(6) Cas. rom. Bulet. S-a II, 1881, p. 153.

pentru a nu putea fi judecat nicĭ-odată ([1]). *Ubi acceptum est semel judicium, ibi et finem accipere debet* ([2]).

Dovedirea schimbăreĭ domiciliuluĭ.

Persoana care pretinde că 'şi-a schimbat domiciliul trebue să dovedească propunerea sa (art. 1169), şi asemenea excepţie trebue ridicată *in limine litis* (art. 108 Pr. civ.). Judecătoriĭ nu pot s'o ridice din oficiŭ, ca una ce este de ordine privată (Cas. rom. Bulet. S-a civ., 1869, p. 414).

Despre domiciliul legal.

Domiciliul legal, pe care uniĭ îl numesc şi *necesariŭ*. este acel care se determină de lege, independent de voinţa omuluĭ. Domiciliul legal se confundă, pentru minorĭ, cu domiciliul de origină. Pentru celelalte persoane, domiciliul legal implică totdeauna o schimbare de domiciliŭ.

Domiciliul legal este adesea-orĭ o ficţiune.

Domiciliul legal este adesea-orĭ o ficţiune. Iată, de exemplu, o femee din Iaşĭ, care s'a căsătorit cu un bărbat, domiciliat în Bucureştĭ. Domiciliul eĭ va fi la Bucureştĭ, cu toate că soţiĭ ar şedea de fapt în Iaşĭ la părinţiĭ femeeĭ, saŭ aiurea. De asemenea, un copil minor, trimes în străinătate pentru studiĭ, va avea acolo numaĭ residenţa sa, iar domiciliul sĕŭ legal va fi la părinţiĭ sĕĭ, unde poate el n'a venit de un timp îndelungat ([3]).

Domiciliul femeilor măritate, minorilor neemancipaţĭ şi majorilor interdişĭ.

Art. 93. — Femeea măritată n'are alt domiciliŭ de cât acel al bărbatuluĭ sĕŭ ([4]). Minorele neemancipat va avea domiciliul la părinţiĭ saŭ tutorele sĕŭ. Majorele interdis va avea pe al sĕŭ la *curatorele* sĕŭ ([5]). (Art. 124, 196, 201, 250, 326, 328, 450, 452, 454, 950 C. civ. Art. 13 C. pen. Art. 624 Pr. civ. Art. 108 C. fr.).

([1]) Carré-Chauveau, *Lois de la procédure*, I, *Quest.* 254, p. 282. şi VII *(Supplément)*, No. 18, *v°* *Ajournement;* Aubry et Rau. I, § 144, pag. 894; Baudry et Fourcade, 1, 1030; Favard, Répert., v° *Action,* § 2; Neagu, I, p. 195, No. 9.

([2]) L. 30, Dig., *De judiciis*, etc. 5. 1.

([3]) Baudry et Fourcade, I, 1023; Répert. Sirey, *v°* *Domicile*, 78, 135 şi 173; Aubry et Rau, I, § 141, p. 885, nota 8 (ed. a 5-a); Demolombe, I, 354.

([4]) Aceeaşĭ soluţie era admisă, în privinţa femeeĭ, şi în dreptul roman. L. 38, § 3, Dig., *Ad municipalem et de incolis*, 50. 1.

Inexactitate de text.

([5]) Saŭ maĭ bine ḑis : la epitropul sĕŭ, pentru-că interdisul are un epitrop, iar nu un curator, ca la Romanĭ. V. *infrà*, p. 473.

1[0] *Domiciliul femeeĭ măritate.*

Femeea măritată trebue să locuiască împreună cu bărbatul sěŭ şi să-l urmeze orĭ unde el ar crede de cuviinţă să-şĭ stabilească locuinţa, fie chiar şi în străinătate (art. 196) (¹). Din momentul căsătorieĭ şi până la desfacerea eĭ prin moarte saŭ despărţenie, femeea măritată, fie chiar şi separată de bunurĭ, nu poate, decĭ, să aibă alt domiciliŭ juridic de cât acel al bărbatuluĭ, chiar dacă de fapt ea ar avea o locuinţă deosebită (²). *Erunt duo in carne una*, dicea Evangelistul Mateĭ. O convenţie prin care femeea s'ar obliga a locui deosebit ar fi nulă, fiind contrară ordineĭ publice (art. 5, 968 şi 1224) (³).

Părăsirea domiciliuluĭ din partea femeeĭ

Femeea ar putea însă să părăsească de fapt domiciliul bărbatuluĭ, atuncĭ când acesta n'ar ocroti în deajuns demnitatea eĭ şi ar lăsa pe rudele luĭ s'o vexeze şi s'o

---

Codul german Art. 10.

(¹) Vedĭ *infrà*, explic. art. 196. Cpr. Répert. Sirey, v° *Domicile*, 263; Demante et Colmet de Santerre, I, 297 bis 1.—Art. 10 din codul german dispune că femeea măritată îşĭ are domiciliul la bărbatul sěŭ, afară de casul când el s'ar stabili în străinătate saŭ aiurea, unde femeea nu este obligată a-l urma. Cpr. Pothier, *Tr. de la puissance du mari sur la personne et les biens de la femme*, VII, 1. Femeea poate, decĭ, după acest cod, să aibă un domiciliŭ propriŭ deosebit de acel al bărbatuluĭ: «*Die Frau kann selbständig einen Wohnsitz haben*».

(²) Cpr. Baudry et Fourcade, I, 981; C. Paris, *Dreptul*, 1881, No. 66.

(³) Cpr. Baudry et Fourcade, I, 978; Aubry et Rau, I, § 143, p. 888; Demolombe, I, 357; T. Huc, I, 382; Laurent, II, 84; Planiol, I, 637; Répert. Sirey, v° *Domicile*, 259; Beudant, I, 157, p. 243; Mourlon, I, 332; Acollas, I, p. 98. Vedĭ *suprà*, p. 236 şi t. VIII a Coment. noastre, p. 10 şi 12.

Casul când femeea ar avea o altă naţionalitate de cât bărbatul. Controversă.

Unitatea domiciliuluĭ n'ar fi distrusă nicĭ prin dobîndirea uneĭ naţionalităţĭ străine din partea bărbatuluĭ, chiar în casul când femeea ar fi rĕmas romāncă; căcĭ şi în asemenea caz, femeea trebue să urmeze pe bărbat orĭ în ce loc el ar găsi de cuviinţă să-şĭ stabilească domiciliul (art. 196). T. Huc, I, 382, p. 401; Baudry et Fourcade, I, 982; Demangeat asupra luĭ Fœlix, *op. cit.*, I, p. 105, nota a; Varambon, *Revue pratique*, anul 1859, t. VIII, p. 50 urm.; Répert. Sirey, v° *Domicile*, 265. — *Contrà:* Aubry et Rau, I, § 143, p. 889; Esmein, nota în Sirey, 84. 1. 257; C. Douai, D. P. 58. 2. 218; Sirey, 58. 2. 513. Cpr. Neagu, I, p. 198, No. 14, 15.

umilească (1), saŭ când el ar maltrata-o în aşa mod în cât viaţa eĭ n'ar maĭ fi sigură. Eĭ bine, chiar în asemenea casurĭ excepţionale, domiciliul juridic al femeeĭ, principala sa aşezare, va fi tot la bărbatul sĕŭ (2). Femeea poate, de asemenea, în starea legislaţieĭ actuale, să părăsească domiciliul conjugal, la caz de despărţenie, chiar fără autorisarea tribunaluluĭ (3), dobîndind astfel de fapt o locuinţă deosebită de acea a bărbatuluĭ. Cu-toate-acestea, şi în asemenea caz, domiciliul eĭ, faţă cu ceĭ de al treilea, va fi tot la bărbatul sĕŭ, până la transcrierea hotărîreĭ de divorţ, căcĭ până atuncĭ ea tot măritată rĕmâne. Numaĭ faţă de bărbat, domiciliul eĭ provisor va fi la locul unde ea 'şi-a strămutat locuinţa, în urma părăsireĭ caseĭ conjugale, şi la acest domiciliŭ bărbatul, când se va judeca cu dînsa, va avea a-ĭ comunica citaţiile, copiile de pe hotărîre, etc. A permite, într'adevĕr, după cum făcuse Curtea din Aix (4), ca bărbatul să citeze pe femee la propriul sĕŭ domiciliŭ, ar fi mijlocul cel maĭ sigur ca femeea să nu aibă cunoştinţă de termen şi să fie judecată fără a fi ascultată (5).

Femeea comerciantă. Excepţiĭ de la principiile de maĭ sus.

Există însă două casurĭ excepţionale în care, după părerea generalmente admisă, femeea măritată poate să aibă un domiciliŭ propriŭ. Prima excepţie are loc atuncĭ când femeea exercită un comerciŭ deosebit de acel al bărbatuluĭ; căcĭ pentru toate actele relative la acest comerciŭ, domiciliul eĭ va fi la locul unde se găseşte principala sa aşezare. Celeritatea de care are nevoe în deobşte negoţul justifică această excepţie (6).

Act de paupertate.

(1) Cas. rom. Bulet. S-a 1, 1874, p. 13. Vedĭ şi *infrà*, explic. art. 187 şi 188.

(2) Din împrejurarea că femeea măritată nu are alt domiciliŭ de cât acel al bărbatuluĭ sĕŭ, resultă că ea nu se poate servi în justiţie de un act de paupertate eliberat de o altă autoritate comunală, de cât acea a domiciliuluĭ bărbatuluĭ. Cas. rom. Bulet. 1900, p. 255 (decisie la care am luat şi noĭ parte).

(3) Vedĭ *infrà*, explic. art. 250.

(4) Vedĭ Répert. Dalloz, *Domicile*, 59, nota 2 şi Sirey, 39. 2. 391. Maĭ vedĭ încă Cas. fr. Sirey, 62. 1. 795.

(5) Marcadé, I, 322; Demolombe, I, 358. Aubry et Rau, I, § 143, p. 888, nota 6 (ed. a 5-a); Valette, *Cours de C. civ.*, I, p. 136.

(6) Planiol, I, 642; T. Huc, I, 382; Baudry et Fourcade, I, 983; Aubry et Rau, I, § 143, p. 888, nota 4, *in fine;* Répert.

A doua excepţie are loc atuncĭ când femeea este epitropa bărbatuluĭ sĕŭ interḑis (art. 452). In adevĕr, interḑisul neputênd să aibă alt domiciliŭ de cât acel al epitropuluĭ sĕŭ (art. 93), domiciliul, în asemenea caz, va fi acel al femeeĭ, fiind-că ea este epitropă, iar nu acel al bărbatuluĭ (1).

Casul când femeea este epitropa bărbatuluĭ sĕŭ interḑis. Altă excepţie. Controversă.

In caz însă când epitropul bărbatuluĭ este o persoană străină, atât domiciliul bărbatuluĭ cât şi acel al femeeĭ vor fi la acest epitrop (art. 93) (2).

Casul când femeea nu este epitropă.

Aplicarea art. 93, adecă obligaţia locuinţeĭ comune, incetează, de asemenea, de câte-orĭ bărbatul este interḑis legalmente, saŭ absent, căcĭ în primul caz, puterea bărbatuluĭ, unul din elementele din care derivă unitatea domiciliuluĭ, este retrasă condamnatuluĭ în tot timpul pedepseĭ sale (art. 203), iar în casul de al doilea, ea este pusă în suspensie în timpul cât ţine absenţa (art. 204). Femeea

Casul când bărbatul este interḑis legalmente saŭ absent.

Sirey, *v° cit.*, 297 urm.; Cas. fr. D. P. 83. 1. 281; Sirey, 84. 1. 257 (cu nota luĭ Esmein). Rĕmâne însă bine înţeles că femeea işĭ păstrează domiciliul bărbatuluĭ în privinţa tuturor afacerilor străine comerţuluĭ sĕŭ. Veḑĭ autoriĭ *suprà*, citaţĭ. Cpr. Neagu, I, p. 198, No. 17.

(1) Demolombe, I, 363; Valette, *op. cit.*, p. 137; Marcadé, I, 322; Mourlon, I, 336; Aubry et Rau, I, § 143, p. 889, text şi nota 7; Massé-Vergé, I, § 89, p. 123, nota 7; Planiol, I, 644; Thiry, I, 160, p. 155; Arntz, I, 195, p. 120; Baudry, I, 310; Baudry et Fourcade, I, 997; Neagu, I, p. 199, No. 22; Répert. Sirey, *v° Domicile*, 287; Duranton, I, 366; Demante et Colmet de Santerre, I, 132 bis V. — *Contrà:* Laurent (II, 99), care susţine că femeea păstrează domiciliul ce bărbatul avea în momentul interdicţieĭ sale, fie că este saŭ nu este epitropa bărbatuluĭ. In basa principiilor de maĭ sus s'a decis că femeea unuĭ individ aşezat într'un stabiliment de alienaţĭ, care a fost însărcinată cu administraţia persoaneĭ şi a bunurilor bărbatuluĭ (art. 32 L. asupra alienaţilor din 15 Decembre 1894), poate să strămute domiciliul comun acolo unde va crede de cuviinţă. Trib. Chaumont, D. P. 67. 3. 56; Sirey, 67. 2. 297.

(2) Demolombe, I, 363; Marcadé, I, 322; Répert. Sirey, v° *cit.*, 290, 291 şi autorităţile citate în nota precedentă. — *Contrà* (în privinţa domiciliuluĭ femeeĭ): Aubry et Rau şi Laurent, *loco cit.;* T. Huc, I, 386; Planiol, I, 644. Veḑĭ asupra acesteĭ controverse, Neagu, I, p. 199, No. 23 urm.

unuĭ condamnat saŭ a unuĭ absent poate decĭ să-şĭ strămute domiciliul acolo unde crede de cuviinţă ([1]).

Casul când femeea a fost interdisă. Se poate întâmpla ca femeea să fie interḑisă judecătoreşte. In asemenea caz, domiciliul eĭ legal va fi totdeauna la bărbatul sĕŭ, chiar dacă el ar fi depărtat saŭ destituit din epitropie; căcĭ atuncĭ femeea avênd două domiciliĭ legale, unul la bărbat şi altul la epitropul sĕŭ, domiciliul bărbatuluĭ va avea precădere, pentru-că este întemeiat pe o causă permanentă şi de ordine publică, pe puterea maritală. Nu este decĭ exact de a se ḑice, aşa cum pe nedrept se susţine de uniĭ, că femeea interḑisă va avea domiciliul legal la epitropul sĕŭ, de câte-orĭ acest epitrop va fi o persoană străină ([2]).

Casul când femeea măritată este servitoare. Vom vedea că aceeaşĭ soluţie este aplicabilă femeeĭ măritate, care ar servi obicinuit la altul. Domiciliul eĭ legal nu va fi la stăpân, ci la bărbatul sĕŭ ([3]).

Interdic. ambilor soţĭ. Dacă ambiĭ soţĭ sunt interḑişĭ, fie-care va avea domiciliul la epitropul sĕŭ ([4]).

Incetarea domiciliuluĭ legal al femeeĭ. Din ḑiua morţeĭ bărbatuluĭ saŭ a transcriereĭ hotărîreĭ de divorţ, domiciliul legal încetează pentru femee, fiind-că nu maĭ există căsătorie. Femeea păstrează însă acest domiciliŭ pănă când va dobîndi un altul, conform art. 87 şi urm. ([5]). Se înţelege însă că domiciliul, în asemenea caz, nu maĭ este legal, ci voluntar.

2⁰ *Domicilul minorilor neemancipaţĭ (art. 93).*

Domiciliul copiilor legitimĭ. Copilul legiuit dobîndeşte, la naşterea sa, domiciliul pe care îl avea în acel moment tatăl sĕŭ. Acest domiciliŭ de

([1]) Cpr. Baudry et Fourcade, I, 985.

([2]) Boileux, *Comment. sur le C. Napoléon*, I, p. 222; Baudry et Fourcade, I, 999; Beudant, I, 158; Demante et Colmet de Santerre, I, 137 bis V.

([3]) Vedĭ *infrà*, explic. art. 94, p. 477, 478.

([4]) Baudry et Fourcade, I, 1000; Neagu, I, p. 199, No. 28; Demante et Colmet de Santerre, *loco suprà cit.*

([5]) Laurent, II, 98; Demolombe, I, 370. Această soluţie era admisă la Romanĭ (L. 22, § 1. Dig., *Ad Municipalem*, 50. 1), şi este admisă şi astăḑĭ în codul italian: «*La moglie divinendo vedova conserva il domicilio del martio, finchè non ne abbia acquistato un altro*» (art. 18).

origină se strămută de drept prin schimbarea domiciliuluĭ din partea tatăluĭ (1). Tatăl este acela care, în timpul căsătorieĭ, administrează averea personală a copiluluĭ (art. 343), și copilul nu poate părăsi casa părintească fără învoirea tatăluĭ sĕŭ (art. 328), care singur exercită puterea părintească (art. 327). Este decĭ natural ca domiciliul tatăluĭ, care este și acel al soțieĭ luĭ (art. 93 și 196), să fie și acel al copiluluĭ legitim neemancipat (2).

Despărțenia părinților. Controversă.

In caz de despărțenie, copilul ișĭ va avea, după uniĭ, domiciliul sĕŭ la soțul saŭ la persoana căreia a fost încredințat de justiție (art. 282) (3).

Domiciliul copiluluĭ unuĭ absent.

Cât pentru cazul în care bărbatul ar fi fost declarat absent, copiiĭ minorĭ vor avea domiciliul la mama lor, pentru-că ea exercită drepturile bărbatuluĭ (art. 124).

Moartea unuia din soțĭ.

In caz de moarte a unuia din soțĭ, copiiĭ minorĭ neemancipațĭ vor avea domiciliul lor legal la soțul rĕmas în viață, dacă acest soț este și epitrop (4). Dacă însă soțul rĕmas în viață a fost destituit din epitropie saŭ n'a primit-o (art. 346), domiciliul minoruluĭ neemancipat va fi la epitropul sĕŭ, iar nu la soțul rĕmas în viață, de și de fapt minorul ar ședea la acest din urmă; căcĭ epitropul este acela care representă pe nevîrsnic în toate actele sale civile (art. 390) (5).

(1) Cas. fr. D. P. 46. 1. 200. Cpr. Neagu, I, p. 200, No. 30.

(2) Cpr. Trib. Dolj, *Dreptul* din 1892, No. 70. — La Romanĭ, femeea nu avea alt domiciliŭ de cât acel al bărbatuluĭ (L. 38, § 3, Dig., *Ad municipalem, et de incolis*, 50. 1); minorul neemancipat putea însă să aibă un alt domiciliŭ de cât acel al tatăluĭ saŭ al epitropuluĭ sĕŭ, și acest domiciliŭ era acolo unde el îl stabilise: «*Placet etiam, filiosfamilias domicilium habere posse. Non utique ibi, ubi pater habuit, sed ubicunque ipse domicilium constituit*». (L, 3 și 4, Dig., *loco cit.).* — Dr. roman.

(3) Vedĭ însă T. Huc, I, 387, după care copilul minor neemancipat ar avea în totdeauna domiciliul sĕŭ legal la tatăl sĕŭ. Cpr. în același sens, Vraye et Gode, *Divorce*, 760. Vedĭ, *infrà*, explic. art. 282, 283.

(4) Cpr. C. Craiova, *Dreptul* din 1893, No. 3.

(5) Laurent, II, 86 și IV, 263, p. 355; Demolombe, I, 359; Marcadé, I, 323 și II, 135; Planiol, I, 633; Baudry et Fourcade, I, 988; T. Huc, I, 384; Mourlon, I, 334; Aubry et Rau, I, § 143, p. 890, text și nota 9; Thiry, I, 190, p. 156; Arntz,

Domiciliul minoruluĭ emancipat.

Minorul emancipat, de şi este incapabil (art. 427—430), totuşi încetează de a avea un domiciliŭ legal şi este liber de a-şĭ stabili locuinţa orĭ unde va voi, ca unul ce are administraţia bunurilor sale (art. 427), şi nu se maĭ află sub puterea tatăluĭ saŭ a epitropuluĭ (art. 326 şi 426) (1). Se înţelege însă că, până la strămutarea domiciliuluĭ sĕŭ, el îşĭ păstrează pe acel de origină.

Domiciliul copiilor naturalĭ.

Legea se ocupă numaĭ de copiiĭ legiuiţĭ. In cât priveşte copilul natural, el va avea domiciliul la mama sa, dacă este cunoscută (art. 357) (2), iar dacă nu e cunoscută, atuncĭ copilul firesc va avea domiciliul la persoana care s'a însărcinat cu creşterea sa, saŭ în stabilimentul unde a fost primit (3).

Domiciliul copiluluĭ adoptat.

După art. 11 din codul german, copilul adoptat îşĭ are domiciliul la adoptător (4). La noĭ, adoptatul rĕmânênd şi păstrându-şĭ toate drepturile sale în familia sa firească (art. 313), îşĭ va păstra domiciliul la tatăl sĕŭ, saŭ la mama sa naturală, dacă aceasta din urmă este cunoscută. Numaĭ copilul natural, născut din părinţĭ necunoscuţĭ, îşĭ va avea domiciliul la adoptător.

3° *Domiciliul interdisuluĭ (art. 93).*

Inexactitate de text.

Interdisul îşĭ are domiciliul legal la epitropul sĕŭ. Legea vorbeşte de majorĭ, pentru-că presupune casul interdicţieĭ unuĭ major (art. 435). Expresiunea nu este însă exactă, de oare-ce vom vedea *infrà*, sub art. 435, că şi

---

I, 195; Beudant, I, 157, p. 242; Répert. Sirey, *v° cit.*, 311; Neagu, I, p. 200, No. 35.

(1) Baudry et Fourcade, I, 994; Laurent, II, 87; Planiol, I, 635; Aubry et Rau, I, § 144, *ab initio*, p. 892; Nacu, I, p. 222, No. 10; Neagu, I, p. 200, No. 42.

(2) Cpr. art. 11 C. german. «*Ein uneheliches Kind theilt den Wohnsitz der Mutter*», dice acest text. — *Quid juris* în caz când copilul a fost recunoscut de ambiĭ părinţĭ, cari ar avea domiciliĭ deosebite? Chestia e controversată. Vedĭ Neagu, I, p. 200, No. 39 urm.

(3) Cpr. Cas. fr. D. P. 89. 1. 424; Sirey, 89. 1. 436; Planiol, I, 634; Baudry et Fourcade, I, 989; Neagu, I, p. 200, No. 37 bis.

Cod. german. Art. 11.

(4) «*Ein an Kindesstatt angenommenes Kind theilt den Wohnsitz des Annehmenden*», dice art. 11 din codul german.

minoriĭ pot fi interdișĭ. Textul maĭ cuprinde încă și o altă inexactitate. El vorbește de *curator*, pe când interdisuluĭ se rîndueşte un epitrop, iar nu un curator (art. 454).

Numaĭ condamnațiĭ la munca silnică și la reclusiune aŭ un curator, care administrează averea lor în tot timpul pedepseĭ, cât ține interdicția legală (art. 13 C. pen.). Prin urmare, textul pentru a fi exact ar trebui să fie astfel redactat: «Interdisul își are domiciliul la epitropul saŭ curatorul sĕŭ». Astfel e redactat art. 109 din Ante-proiectul de revisuire a luĭ Laurent. (Vedĭ *suprà*, p. 466, nota 5). Art. 13 C. penal.

In cât privește însă pe râsipitoriĭ (art. 458), saŭ pe ceilalțĭ indivizĭ, cărora li s'a rînduit numaĭ un consiliŭ judiciar, potrivit art. 445, nu maĭ rĕmâne îndoială că eĭ își aŭ un domiciliŭ propriŭ și pot să-l schimbe când voesc, întocmaĭ ca și minoriĭ emancipațĭ (1). Domiciliul râsipitorilor.

Domiciliul legal al funcționarilor.

Art. 91. — Cetățeanul chemat într'o funcțiune publică temporară saŭ revocabilă, își va păstra domiciliul de maĭ 'nainte, de n'a manifestat o altă intențiune (Art. 88 C. civ. Art. 106 C. fr.).

Art. 92. — Primirea uneĭ funcțiunĭ pe viață va trage după sine strămutarea nemijlocită a domiciliuluĭ funcționaruluĭ în locul unde este chemat a exercita acea funcțiune (2). (Art. 88 C. civ. Art. 15 L. Curțeĭ Cas. Art. 4 L. Curțeĭ de compturĭ. Art. 107 C. fr.).

Singuriĭ funcționarĭ cari aŭ un domiciliŭ legal sunt aceĭ numițĭ într'o funcțiune inamovibilă și irevocabilă (3).

(1) Demolombe, I, 362; Répert. Sirey, *v° cit.*, 338; Baudry et Fourcade, I, 996; Planiol, I, 645; Nacu, I, p. 222: Neagu, I, p. 201, No. 49.

(2) Cpr. L. 22, § 6, Dig., *Ad municipalem, et de incolis*, 50. 1 și L. 8 Cod, *De incolis*, etc. 10. 39.

(3) Funcțiunile inamovibile sunt de o cam dată la noĭ: acele de president saŭ membru la Curtea de casație (art. 15 L. C. cas.) și la Curtea de compturĭ (art. 4 L. din 29 Ianuar 1895); de procuror general la Curtea de casație (Legea votată de Senat, în urma raportuluĭ nostru, în ședința din 21 Ianuar 1905, dar nepromulgată încă); de membru saŭ president la Curțile de apel, precum și de president la tribunal (art. 90 și 91 L. din 1 Septembre 1890); de procuror general la Curțile de apel (L. din 1 Iunie 1905, modificătoare a art. 62 din legea organ. judecătoreștĭ, a căruĭ raportor am fost noĭ înșine în Senat) (*Monit. oficial*, 1905, No. 47); de profesor titular la fa- Funcțiunile care sunt inamovibile.

Momentul când funcţionarul inamovibil dobîndeşte domiciliul legal. Controversă.

Primirea uneĭ atare funcţiunĭ atrage după sine strămutarea domiciliuluĭ la locul unde funcţionarul e chemat a exercita acea funcţiune, pentru-că altfel funcţionarul n'ar putea să-şĭ îndeplinească cu sfinţenie datoria sa. Strămutarea are loc de drept şi imediat prin singurul fapt al primireĭ funcţiuneĭ, adecă: al prestăreĭ jurămîntuluĭ ([1]), chiar în contra voinţeĭ funcţionaruluĭ şi înainte de a se strămuta în realitate ([2]). Această excepţie de la dreptul comun nu se prea

---

cultate (L. din 24 Marte 1898); de mitropolit saŭ episcop eparhiot (art. 4 L. din 14 Decembre 1872). Maĭ sunt încă inamovibilĭ: ofiţeriĭ de poliţie cari întrunesc condiţiile cerute pentru funcţiunile ce ocupă (art. 38 L. din 1 April 1903 asupra organis. poliţieĭ generale a Statuluĭ), precum şi inspectoriĭ comunalĭ, cari întrunesc condiţiile prevĕḑute de lege şi cari aŭ servit şase lunĭ de la numirea lor (art. 215 L. din 1 Maiŭ 1904 p. organis. comunelor rurale). După legea din 1 April 1905 (*Monitorul oficial*, No. 1 bis), inspectoriĭ comunalĭ pot însă fi mutaţĭ în altă plasă din acelaşĭ judeţ, printr'o simplă decisie ministerială, şi în alt judeţ, prin decret regal, iar ofiţeriĭ de poliţie pot fi mutaţĭ în acelaşĭ grad în altă localitate prin decret regal, după propunerea Minist. de interne (art. 38 L. din 17 Iunie 1905; *Monit. oficial*, 1905, No. 61 şi 62). Toate celelalte funcţiunĭ sunt revocabile şi amovibile.

Funcţiunile elective.

Funcţiunile irevocabile, însă vremelnice, precum sunt acele elective, de exemplu: mandatul de deputat saŭ senator (art. 66 şi 78 Constit.), nu conferă un domiciliŭ legal, pentru-că legiuitorul n'a putut presupune că acel care este chemat numaĭ pentru un timp determinat în Capitala ţăreĭ, ar fi înţeles a-şĭ strămuta acolo principala sa aşeḑare. Cpr. Laurent, II, 91; T. Huc. I, 381; Baudry et Fourcade, I, 972; Neagu, I, pag. 196. No. 4.

([1]) Dacă este vorba de un funcţionar care nu are de prestat jurămîntul, chestiunea de a se şti când a avut loc acceptarea funcţiuneĭ se va resolvi în fapt de judecătoriĭ fonduluĭ. Veḑĭ autoriĭ citaţĭ în nota următoare.

([2]) Laurent, II. 92; Mourlon, I, 331; Marcadé, I, 320; Valette, *Cours de C. civil*, p. 133 şi *Explic. sommaire*, p. 62; Ducaurroy, Bonnier et Roustain, I. 173; Demolombe, I, 364; T. Huc, I, 381; Thiry, I. 160; Baudry et Fourcade, I. 974; Aubry et Rau. I, § 143. pag. 887; Neagu. I, p. 196, No. 6.—*Contrà:* Toullier (I, partea I, 375), care susţine că strămutarea domiciliuluĭ nu are loc de cât atuncĭ când funcţionarul s'a presentat la post pentru a-şi exercita funcţiunea sa. Duvergier însă (nota *a)* nu împărtăşeşte această părere, şi cu drept cuvînt, căcĭ ea este contrară însuşĭ textuluĭ legeĭ, care pre-

explică, şi ar fi fost poate maĭ bine ca domiciliul funcţionaruluĭ să nu fie considerat ca strămutat de cât din momentul în care el ar fi ajuns la locul unde are a-şĭ exercita funcţiunea sa [1].

Episcopiĭ eparhioţĭ. L. din 14 Decembre 1872. Episcopiĭ eparhioţĭ se consideră şi eĭ ca funcţionarĭ publicĭ, de oare ce sunt întăriţĭ, în urma alegereĭ lor, prin decret regal şi sunt salariaţĭ din bugetul Statuluĭ (art. 4 şi 7 L. din 14 Decembre 1872). Episcopiĭ fiind aleşĭ pe viaţă, îşĭ aŭ decĭ domiciliul legal la locul unde se află scaunul episcopieĭ lor [2].

Funcţiunile vremelnice şi revocabile. Art. 91. Funcţionariĭ amovibilĭ şi revocabilĭ, după cum sunt: prefecţiĭ, judecătoriĭ de pace, judecătoriĭ de tribunal, etc., nu aŭ un domiciliŭ legal. Eĭ îşĭ păstrează vechiul lor domiciliŭ, dacă n'aŭ manifestat o intenţiune contrară, fie în mod expres, fie tacitamente, conform dreptuluĭ comun (art. 89 şi 90). In adevĕr, cetăţeanul chemat într'o funcţiune vremelnică şi revocabilă, putênd fi înlocuit saŭ strămutat orĭ când, nu este neapărat ţinut a-şĭ avea principala sa aşeḑare într'un loc unde poate va sta puţin timp. Funcţionarul revocabil are, decĭ, facultatea de a-şĭ păstra vechiul sĕŭ domiciliŭ, saŭ de a-l strămuta prin voinţa sa la locul unde are a-şĭ exercita funcţiunea.

Domiciliul militarilor. Aceste principiĭ sunt aplicabile şi militarilor. Nu se poate susţine astăḑĭ, ca în dreptul roman [3], că domiciliul

---

vede expres că strămutarea e *nemijlocită*, adecă imediată.

Dr. roman. La Romanĭ, funcţionariĭ numiţĭ pe viaţă dobîndeaŭ un domiciliŭ la locul unde funcţiunea lor trebuia să fie exercitată, fără însă a perde vechiul lor domiciliŭ, în cât aceştĭ funcţionarĭ aveaŭ două domiciliĭ de o dată: «*Senatores, licet in urbe domicilium habere videantur, tamen et ibi unde oriundi sunt, habere domicilium intelliguntur: quia dignitas, domicilii adjectionem potiùs dedisse, quam permutasse videtur*». L. 11, Dig., 1. 9.

(1) **Dr. străin.** In codul italian, în acel olandez şi în Ante-proiectul de revisuire a luĭ Laurent, art. 91 şi 92 se vĕd eliminate; de unde resultă că, în aceste legislaţiĭ, funcţionariĭ inamovibilĭ şi irevocabilĭ rĕmân supuşĭ dreptuluĭ comun.

(2) Aceeaşĭ soluţie este admisă şi în Franţa. Cpr. Planiol, I, 652. Veḑĭ în privinţa episcopilor şi a funcţiunilor bisericeştĭ în genere, *suprà*, p. 371.

(3) **Dr. roman şi codul german.** «*Miles ibi domicilium habere videtur ubi meret, si nihil in patria possideat*». (L. 23, § 1, *Ad municipalem*, 50. 1). Militarul îşĭ are domiciliul sĕŭ în locul unde este în garnisoană, ḑice

militarilor este acolo unde se găsește regimentul, pentru că eĭ sunt strămutațĭ din loc în loc foarte adesea orĭ. Militarul îșĭ are, decĭ, în regulă generală, numaĭ reședința la locul unde se află cu regimentul. Cât pentru domiciliul sĕŭ, militarul îșĭ păstrează pe acel vechiŭ, adecă pe acel ce-l avea înainte de a intra în armată, dacă n'a manifestat intenția fie expresă, fie tacită, de a'l strămuta acolo unde se găsește regimentul. Astfel, un militar cu serviciul în Dobrogea, poate să aibă domiciliul sĕŭ acolo, dacă aceasta este voința sa, dar poate să-l aibă în alt loc, acolo unde-șĭ are familia și interesele sale ([1]).

Domiciliul advocaților.

Curtea din Douai a decis că profesiunea de advocat nu atrage după sine, fără alte împrejurărĭ, strămutarea domiciliuluĭ în locul unde ea se exercită ([2]); însă această soluție este prea absolută, căcĭ maĭ totdeauna advocatul va fi domiciliat acolo unde îșĭ exercită obicinuit profesiunea sa ([3]).

Domiciliul legal al servitorilor.

Art. 94.—Majoriĭ cari servesc saŭ lucrează obicinuit la altul vor avea acelașĭ domiciliŭ ca persoana pe care o servesc, saŭ la care lucrează, când vor locui în acelașĭ loc. (Art. 93, 1470 C. civ. Art. 74 Pr. civ. Art. 109 C. fr.).

Condițiile cerute p. existența domiciliuluĭ legal al servitorilor.

Două condițiĭ sunt neapărate pentru ca oameniĭ cari îșĭ închiriază serviciile lor să aibă un domiciliŭ legal: 1° trebue să lucreze saŭ să servească *obicinuit* la altul ([4]);

---

art. 9 din codul german. «*Eine Militärperson hat ihren Wohnsitz am Garnisonorte*».

([1]) Laurent, II, 94; Planiol, I, 652; Demolombe, I, 354; Baudry et Fourcade, I, 976; Marcadé, I, 323; Aubry et Rau, I, § 141, p. 885, nota 8: Neagu, I, pag. 196, art. 91, No. 2: C. Paris, D. P. 95. 2. 150.

([2]) Vedĭ D. P. 45. 4. No. 205; Sirey, 45. 2. 278. Vedĭ și C. Agen, D. P. 64. 2. 206.

([3]) Cpr. Demolombe, I, 354.

Persoanele la care art. 94 este inaplicabil.

([4]) Art. 94 nu se aplică decĭ acelora cari nu servesc saŭ cari nu lucrează *obicinuit* la altul, ci în mod accidental, chiar dacă eĭ ar ședea la un loc cu stăpînul lor. Baudry et Fourcade, I, 1003; Laurent, II, 96; Mourlon, I, 337; Planiol, I, 647.—*Contrà:* Art. 97 cod olandez.—Art. 94 nu se aplică, de asemenea, acelora cari slujesc obicinuit la altul, fără a locui la stăpînul lor. Cas. fr. D. P. 82. 1. 18.

2º trebue să locuiască la un loc cu persoana la care lucrează saŭ serveşte (1). Dacă aceste două condiţiĭ sunt întrunite, art. 94 îşĭ primeşte aplicare, fără ca servitorul saŭ lucrătorul să manifeste voinţa de a-şĭ schimba domiciliul (2). Dacă una din aceste condiţiĭ lipseşte, servitorul nu-şĭ are domiciliul la stăpînul sĕŭ (3).

Aceĭ carĭ servesc saŭ lucrează obicinuit la altul şi carĭ şed la un loc cu stăpînul lor, perd decĭ imediat domiciliul lor anterior, chiar dacă ar fi manifestat o voinţă contrară (4).

Legea vorbeşte numaĭ de majorĭ, însă se înţelege că art. 94 se aplică şi minorilor emancipaţĭ, de oare ce şi eĭ pot să-şĭ peardă domiciliul de origină şi să dobîndească altul (5). Aplic. art. 94 minorilor emancipaţĭ.

In cât priveşte însă pe minoriĭ neemancipaţĭ, eĭ îşĭ vor avea domiciliul la tatăl saŭ epitropul lor, de şi ar servi saŭ ar lucra obicinuit la altă persoană şi ar locui tot acolo, pentru-că aci fiind conflict între două domiciliĭ legale, domiciliul tatăluĭ saŭ al epitropuluĭ trebue să aibă precădere, de-oare-ce acolo se exercită drepturile civile ale nevîrsniculuĭ (6). Minoriĭ neemancipaţĭ.

Pentru aceleaşĭ motive trebue să decidem că femeea măritată care serveşte obicinuit la altul şi locueşte de fapt Domiciliul femeeĭ care serveşte la altul.

Dr. străin.

(1) Laurent, în Ante-proiectul de revisuire, reproduce codul francez, iar în codul italian, art. 94 este cu desăvîrşire eliminat. Cât pentru codul olandez (art. 97), el nu cere de cât o singură condiţie, şi anume: domiciliul comun.

(2) Cpr. C. Bourges, D. P. 97. 2. 364.

(3) Vedĭ *Revue trimestrielle de droit civil*, anul al 4-lea (1905), p. 121.—Domiciliul legal, odată dobîndit de servitor prin îndeplinirea condiţiilor de maĭ sus, nu se perde de cât conform art. 88. Vedĭ aceeaşĭ Revistă, *loco cit.*

(4) Cas. fr. Sirey, 1905. 1. 47 şi 414; *Curierul judiciar* din 1906, No. 12, p. 96; Acollas, I, p. 101.

(5) Thiry, I, 160, p. 157; Planiol, I, 650; Laurent, II, 97; Demolombe, I, 368; Baudry, I, 311; Baudry et Fourcade, I, 1002; Marcadé, I, 326; Duranton, I, 374; T. Huc, I, 390; Acollas, I, p. 100; Neagu, I, p. 202, No. 4; Aubry et Rau, I, § 143, p. 891, nota 11; Mourlon, I, 337 şi toţĭ autoriĭ.

(6) Laurent, II, 97; Ducaurroy, Bonnier et Roustain, I, 175; Baudry et Fourcade, I, 1002; Planiol, I, 650; Répert. Sirey, *v° cit.*, 361; Beudant, I, 157, p. 244; Aubry et Rau, I, § 143, p. 891; Neagu, I, p. 201, No. 3;

la stăpînul sĕŭ, îşĭ va avea domiciliul legal la bărbat, iar nu la stăpînul sĕŭ (1).

Domiciliul interdisuluĭ care ar servi la altul. Aceeaşĭ soluţie este aplicabilă şi interdisuluĭ care, de şi ar locui la stăpînul sĕŭ, totuşĭ îşĭ va avea domiciliul legal la epitropul sĕŭ. (Vedĭ autoriĭ citaţiĭ în nota 1).

Calfele, secretariĭ, intendenţiĭ, etc. Din termeniĭ generalĭ întrebuinţaţĭ de art. 94 trebue să conchidem că această disposiţie este aplicabilă tuturor persoanelor care, sub un titlu oare-care, s'ar afla sub direcţia stăpînuluĭ caseĭ saŭ stabilimentuluĭ în care locuesc şi exercită funcţiunea orĭ industria lor. Astfel, prin oameniĭ *cari servesc saŭ lucrează obicinuit la alţiĭ*, trebue să înţelegem nu numaĭ servitoriĭ propriŭ dişĭ (2), dar şi calfele, secretariĭ, intendenţiĭ, profesoriĭ cari daŭ lecţiĭ cu luna saŭ cu anul, etc. (3).

Vieriĭ, grădinariĭ, etc. Trebue să facem însă excepţie în privinţa vierilor şi grădinarilor, cari locuesc într'o casă a stăpînuluĭ, însă nu la un loc cu dînsul; căcĭ, în asemenea caz, lipseşte comunitatea de domiciliŭ prescrisă de art. 94 (4).

Despre domiciliul ales.

Art. 97.— Când părţile saŭ una din ele îşĭ va alege, pentru executarea unuĭ act (5), domiciliul în altă parte de cât unde este domiciliul real, citaţiunile, cererile şi urmăririle relative la acel act se vor putea face la domiciliul prevĕdut prin disul act şi înaintea

(1) Laurent, II, 99; Demolombe, I, 368; Ducaurroy, *loco cit.*; Thiry, I, 160; Planiol I, 650; T. Huc, I, 390; Beudant, I, 157; Aubry et Rau, *loco cit.*; Mourlon, I, 337; Acollas, I, p. 100; Répert. Sirey, *v° cit.*, 337; Neagu, I, p. 202, No. 5, V. p. 470.

(2) In cât priveşte chestiunea de a se şti ce se înţelege prin *servitorĭ*, vedĭ art. 1 al legeĭ pentru servitorĭ din 16 Iunie 1892.

(3) Demolombe, I, 369; Laurent, II, 97; Duranton, I, 374; Baudry et Fourcade, I, 1003; Planiol, I, 648.—Proudhon (*État des personnes*, I, p. 248) cuprinde în această expresie şi pe arendaşul unuĭ moşiĭ, care ar şădea la un loc cu proprietarul; însă aceasta este o eroare, pentru-că arendaşul lucrează pe socoteala sa proprie, iar nu pe acea a proprietaruluĭ. Cpr. Planiol, I, 649. Vedĭ şi Valette (*loco cit.*, nota *c*), care nu admite părerea luĭ Proudhon; Demolombe, I, 369; Laurent, II, 97; Répert. Sirey, *v° cit.*, 364; Baudry et Fourcadé, I, 1004.

(4) Cpr. Demolombe, I, 369; Répert. Sirey, *v° cit.*, 365; Baudry et Fourcade, I, 1004.

(5) Cuvîntul *act* este luat aci în sensul de contract saŭ convenţie.

judecătoruluĭ acestuĭ domiciliŭ. (Art. 157. 969, 1104, 1115 § 6, 1121, 1781 C. civ. Art. 64 § *c*, 659, 2° Pr. civ. Art. 65. 179 Pr. pen. Art. 897 § ultim C. com. Art. 111 C. fr.).

Scopul domiciliuluĭ ales.

Pentru a înlesni pe cât se poate transacţiile dintre persoanele separate prin o mare depărtare, legea permite părţilor, fie ele române saŭ străine (1), de a-şĭ alege unul saŭ maĭ multe domiciliĭ speciale, fie în locul în care se află domiciliul real (2), fie în alt loc deosebit.

Deosebire între domiciliul ales şi acel real.

Domiciliul ales se deosebeşte în maĭ multe privinţe de acel real. Astfel, 1° pe când domiciliul real este *general*, domiciliul de elecţiune, din contra, este *special* pentru o afacere determinată; 2° domiciliul real se stinge prin moartea aceluia căruĭ aparţine, pe când domiciliul de elecţiune este transmisibil la moştenitorĭ: 3° nu este cu putinţă, după cum am vĕḑut *suprà*, p. 462 urm. ca cineva să aibă maĭ multe domiciliĭ reale, pe când se poate alege câte un domiciliŭ special pentru fie-care afacere (3); 4° în fine, domiciliul real se poate schimba după voinţa omuluĭ, pe când domiciliul ales nu poate fi schimbat de debitor fără concursul creditoruluĭ, de cât atuncĭ când a fost stabilit în interesul exclusiv a celuĭ dintâĭ, ceea ce trebue să resulte anume din convenţie.

---

(1) Cpr. Répert. Sirey, *Domicile* (*élect. de* —). 93: Aubry et Rau, I. § 146, p. 899; Baudry et Fourcade. I. 1035.

Capacitatea părţilor.

Pentru a putea alege un domiciliŭ, părţile trebue să fie capabile. Astfel, minoriĭ şi femeile măritate nu pot să-şĭ aleagă un domiciliŭ, de cât cu autorisarea acelor în drept. Cpr. Nacu, I, p. 225, No. 16 *in fine;* Neagu, I. p. 204, No. 3: Répert. Sirey, *v° cit.*, 90.—Individul pus sub un consiliŭ judiciar are însă capacitatea de a-şĭ alege singur un domiciliŭ, pentru-că asistenţa consiliuluĭ nu este cerută de cât în casurile anume determinate de lege (art. 445, 458). Laurent, V. 358; Répert. Sirey, *v° cit.*, 91; Neagu, I, p. 204. No. 4; Trib. Vendôme şi C. Orléans, Sirey, 81. 2. 149.

(2) Persoana care ar fi făcut alegere de domiciliŭ la domiciliul sĕŭ real păstrează acest domiciliŭ faţă cu cealaltă parte contractantă, chiar în urma schimbăreĭ domiciliuluĭ real. Demolombe, I, 375; Marcadé, I, 331; Massé-Vergé, I, § 92, pag. 130, nota 20; Aubry et Rau, I, § 146, p. 900; T. Huc, I. 393; Laurent, II, 108; Beudant, I, 172; Baudry et Fourcade, I, 1036; Planiol, I, 670; Mourlon, I, 344; Thiry, I, 163; Neagu, I, p. 205, No. 18. C. Pau, D. P. 88. 2. 152.

(3) Cpr. Trib. Iaşĭ, *Curierul judiciar* din 1903. No. 55.

Convenţie expresă. Controversă.

Alegerea domiciliuluĭ se poate face atât în actul care constată convenţia, cât şi printr'un act posterior. Ea trebue însă să resulte dintr'o declaraţie expresă a părţilor, după cum a declarat-o tribunul Malherbe, şi după cum se prevede formal în codul italian (1) şi în Ante-proiectul de revisuire a luĭ Laurent (art. 111); căcĭ, a-şĭ alege un domiciliŭ special, este a renunţa la domiciliul sĕŭ real, şi este de principiŭ că renunţarea la un drept, departe de a se presupune, trebue să fie expresă (2).

Hotărîrea loculuĭ unde urmează a se face plata.

Astfel, faptul de a hotărî locul unde urmează a se face plata uneĭ datoriĭ nu constitue, cel puţin în materie civilă, o alegere de domiciliŭ, această împrejurare nedovedind în deajuns intenţia părţeĭ (3).

Cod. italian. Casurile în care alegerea de domiciliŭ este imperativă.

(1) «*Quest'elezione deve risultare da prova scritta*» (art. 19 C. italian). In genere alegerea de domiciliŭ este facultativă. Sunt însă casurĭ în care ea este anume impusă de lege. Astfel sunt, de exemplu, casurile prevĕḑute de art. 157 şi 1781 din codul civil (veḑĭ *suprà*, p. 241); de art. 659, 2° Pr. civ.; de art. 65, 179 şi 534 Pr. pen.; de art. 72 din legea timbruluĭ (veḑĭ asupra acestuĭ text observaţiile d-luĭ C. Botez, *Legea asupra taxelor de timbru*, etc., p. 221 urm., ed. din 1905, şi Trib. Iaşĭ, *Curierul judiciar* din 1896, No. 8). Maĭ veḑĭ încă art. 118 L. asupra libertăţeĭ provisorie din 15 Marte 1902; art. 4 şi 12 L. asupra proprietarilor din 30 Marte 1903. In această din urmă lege, ca şi în legea timbruluĭ, alegerea de domiciliŭ este prescrisă *sub pedeapsă de nulitate*. Aceeaşĭ sancţiune există şi în casul art. 157 din codul civ. V. *infrà*, explic. acestuĭ text.

(2) Laurent, II, 104; Merlin, Rép., v° *Domicile élu*, § 2, No. 4; T. Huc, I, 393; Vellemartin, *Études du dr. fr.*, I, p. 451 (ed. din 1834); Arntz, I, 197; Nacu, I, p. 225, No. 16.—*Contrà*. Alegerea de domiciliŭ poate să resulte implicit din oare-care împrejurărĭ de natură a nu lăsa nicĭ-o îndoială asupra voinţeĭ persoaneĭ. Marcadé, I, 333; Demolombe, I, 374; Aubry et Rau, I, § 146, p. 899; Beudant, I, 171; Planiol, I, 671; Répert. Sirey, *Domicile (élection de—)*, 104 urm. Cas. fr. Sirey, 94. 1. 88; D. P. 94. 1. 157; Sirey, 1900. 1. 171; D. P. 1900. 1. 469. Veḑĭ Neagu, I, p. 204, No. 9 urm.

Dr. roman.

(3) Laurent, II, 105; Demolombe, I, 374; T. Huc, I, 393; Valette sur Proudhon, I, p. 240, No. II şi *Cours de C. civ.*, I, p. 141; Baudry et Fourcade, I, 1040; Planiol, I, 665; Répert. Sirey, v° *cit.*, 291; Aubry et Rau, I, § 146, p. 899; Neagu, I, pag. 205, No. 16. Veḑĭ şi t. VI a Coment. noastre, p. 522, text şi nota 3. Marcadé, I, 333.—La Romanĭ, din contra, acel care se obliga a plăti într'un loc era presupus a se supune prin

Prin excepţie însă, în materie comercială, procedura franceză (art. 420) prevede că simpla indicare a locului unde trebue să se facă plata este atributivă de competenţă şi că reclamantul este liber de a întroduce acţiunea sa la tribunalul locului unde s'a stipulat facerea plăţeĭ, disposiţie admisă şi la noĭ prin art. 897 § 3 din codul com. Art. 897 § 3 C. com.

Curtea de casaţie din Franţa a decis maĭ întâĭ că facultatea dată unuĭ mandatar de a alege un domiciliŭ prin o anume convenţie echivalează cu o alegere efectivă, cu-toate-că mandatarul n'ar fi usat de această facultate; însă maĭ în urmă, aceeaşĭ Curte a recunoscut ea însăşĭ eroarea sa, punênd de astă dată în principiŭ că alegerea de domiciliŭ nu poate să resulte de cât dintr'o anume convenţie ([1]). Convenţia părţilor.

Alegerea de domiciliŭ nu poate deci să aibă loc de cât în puterea uneĭ convenţiĭ; de unde resultă următoarele consecinţe: 1⁰ Alegerea de domiciliŭ fiind legea comună a părţilor, n'ar putea fi revocată de cât prin consimţimîntul lor mutual (art. 969), afară, bine înţeles, de casul când alegerea de domiciliŭ ar fi avut loc în interesul persoaneĭ care ar fi făcut alegerea, ceea ce nu se presupune nicĭ odată, şi ceea ce trebue să resulte din convenţie ([2]); 2⁰ ale- Consecinţile acestuĭ principiŭ.

acest singur fapt jurisdicţieĭ judecătorilor aceluĭ loc, pentru-că contractele eraŭ atributive de jurisdicţie, fiind în totdeauna presupuse a fi făcute în locul în care trebuia să se facă plata. (L. 19, § 4, Dig., *De judiciis*, 5. 1 şi L. 21, Dig., *de obligationibus et actionibus*, 44. 7).

([1]) Vedĭ Répert. Dalloz, *Domicile élu*, 124; D. P. 79. 1. 55; Sirey, 79. 1. 212; Laurent, II, 106; Demolombe, I, 374; Aubry et Rau, I, § 146, p. 900; Neagu, I, p. 205, No. 17. *A fortiori*, decĭ, alegerea unuĭ mandatar nu atrage după sine alegerea de domiciliŭ la dînsul. Aubry et Rau, *loco cit.*, p. 900, nota 5; C. Dijon, Sirey, 52. 2. 302.

([2]) Debitorul este acela care are interes a fi urmărit înaintea judecătorilor domiciliuluĭ sĕŭ real; de aceea, alegerea de domiciliŭ din partea sa, în lipsă de altă convenţie, se presupune a fi făcută în interesul creditoruluĭ, şi din această causă, creditorul are facultatea de a urmări pe debitor, fie la domiciliul ales, fie la domiciliul real (art. 64. lit. *c*. Pr. civ.). Dacă resultă însă din convenţie că alegerea de domiciliŭ a avut loc numaĭ în interesul debitoruluĭ, saŭ în interesul reciproc al ambelor părţĭ, atuncĭ debitorul nu maĭ poate fi urmărit la domiciliul sĕŭ real, ci numaĭ la domiciliul ales.

gerea de domiciliŭ se transmite, ca toate celelalte clause ale contractuluĭ, la moştenitoriĭ părţilor contractante (1); 3⁰ alegerea de domiciliŭ nicĭ nu foloseşte, nicĭ nu poate fi opusă celor de al treilea, cari nu aŭ luat parte la convenţia prin care s'ar fi făcut această alegere (art. 973); 4⁰ în fine, alegerea de domiciliŭ, ca orĭ-ce convenţie, se interpretă de judecătorĭ, după intenţia comună a părţilor, iar nu după sensul literal al termenilor întrebuinţaţĭ de părţĭ (art. 977).

Efectele domiciliuluĭ ales: Alegerea fără determinarea uneĭ persoane. In caz când domiciliul s'ar fi ales într'un loc determinat, de exemplu: în cutare comună, saŭ în cutare oraş, fără a se arăta o persoană anume determinată, care să fie menită a representa pe debitor ca un mandatar (art. 1532 şi urm. C. civ.) şi a'ĭ comunica toate actele de procedură ce se vor înmâna la acest domiciliŭ, atuncĭ alegerea unuĭ asemenea domiciliŭ nu va produce de cât un singur efect, şi anume: acel de a determina competenţa judecătoruluĭ domiciliuluĭ ales *(prorogatio jurisdictionis)* (2), şi de a permite reclamantuluĭ de a acţiona pe debitor la acest domiciliŭ special, creditorul rĕmânênd însă liber de

---

Cas. fr. D. P. 75. 1. 289; Sirey, 76. 1. 172; C. Galaţĭ, *Dreptul* din 1890, No. 20; Demolombe, I, 376; Carré-Chauveau, *Lois de la procéd.*, I, *Quest.*, 270, p. 300; Marcadé, I, 328; Mourlon, I, 348; Aubry et Rau, I, § 146, p. 903; Valette sur Proudhon, I, pag, 241, No. 3; Thiry, I, 169; Baudry et Fourcade, I, 1048; Répert. Sirey, *v⁰ cit.*, 180; Beudant, I. 171, *in fine*, p. 261; Neagu, I, p. 207, No. 39.

(1) Demolombe, I, 357; Répert. Sirey, *v⁰ cit.*, 162; Baudry et Fourcade, I, 1050; Laurent, II, 109; T. Huc, I, 393; Planiol. I, 668; Thiry, I, 166; Marcadé, I, 330; Aubry et Rau, I, § 146, p. 903, 904; Neagu, I, p. 207, No. 42; C. Poitiers, D. P. 56. 2. 191; Sirey, 57. 2. 104; C. Pau, D. P. 88. 2. 152. — Astfel, după moartea debitoruluĭ meŭ, atât eŭ cât şi moştenitoriĭ meĭ, vom avea facultatea de a urmări pe moştenitoriĭ acestuĭ debitor la domiciliul ales de autorul lor, afară bine înţeles, de casul când ar resulta din convenţie că alegerea de domiciliŭ ar fi fost mărginită la persoana care a făcut-o. Acelaşĭ drept l'ar avea şi creditoriĭ meĭ, în caz când eĭ ar urmări pe debitorul meŭ, exercitând drepturile şi acţiunile mele, în basa art. 974 C. civ. Cpr. Laurent, II, 109.

(2) Cpr. C. Galaţĭ, *Dreptul* din 1890, No. 20, p. 156; T. Huc, I. 393; Beudant, I. 172, p. 262; Baudry et Fourcade, I. 1054; Neagu, I. p. 206, No. 30; Planiol, I, 665.

a-şĭ introduce acţiunea sa la domiciliul real al debitoruluĭ, conform dreptuluĭ comun (art. 58 Pr. civ.) (1). Numaĭ atuncĭ creditorul ar fi obligat a acţiona pe debitor la domiciliul ales, când alegerea de domiciliŭ nu s'ar fi făcut în interesul exclusiv al creditoruluĭ, çi numaĭ în interesul debitoruluĭ saŭ al ambelor părţĭ, împrejurărĭ care nu se presupun nicĭ odată, şi care trebue să resulte din convenţie (2).

Alegerea de domiciliŭ cu determinarea uneĭ anume persoane.

In caz însă când, pe lângă arătarea loculuĭ unde s'a ales domiciliul, s'a determinat şi o persoană care să represinte pe debitor, atuncĭ nu numaĭ că această alegere de domiciliŭ va fi atributivă de competenţă, dar pe lângă aceasta, citaţiile, copiile de pe hotărîrĭ şi toate notificările vor putea fi comunicate la acest domiciliŭ special, pentru-că persoana nominal arătată se socoteşte drept un mandatar al debitoruluĭ: *est mandatum de recipiendis citationibus* (3).

Comunicarea hotărîreĭ. Controversă.

Maĭ mult încă, şi hotărîrea care se va dobîndi prin citarea pârîtuluĭ la domiciliul ales va putea fi comunicată tot la acest domiciliŭ, căcĭ această hotărîre nu face să dispară convenţia părţilor şi obligaţiile la care ea a dat naştere (4).

---

(1) Excepţia care ar tinde la anularea actelor de procedură ce ar fi fost introduse la un alt domiciliŭ de cât la acel ales, va trebui să fie propusă *in limine litis* (art. 111 Pr. civ.) (C. Grenoble, D. P. 82. 2. 17).

(2) Vedĭ *suprà*, p. 481, nota 2.

(3) Mourlon, I, 345; Valette sur Proudhon, I, p. 241, No. V; Planiol, I, 665; T. Huc, I, 393, pag. 410; Massé-Vergé, I, § 92, p. 129; Répert. Sirey, *v° cit.*, 139, 145 urm., 215 urm.; Baudry et Fourcade, I, 1042 urm., 1054; Beudant, I, 172, p. 261. Vedĭ şi t. VI a Coment. noastre, p. 523, nota 1.—Citaţiile şi celelalte notificărĭ nu vor putea însă fi comunicate la domiciliul ales, ci numaĭ la domiciliul real, *când domiciliul ar fi fost ales la insuşĭ reclamantul:* căcĭ acest din urmă fiind interesat în causă, ar putea să nu le transmită pârîtuluĭ şi să facă ca astfel o condamnare ignorată de partea în drept să rĕmână definitivă. Cpr. Judecăt. ocol IX-lea din Paris, *Dreptul* din 1881, No. 58.

(4) Mourlon, I, 346; Demolombe, I, 380; Aubry et Rau, I, § 146, p. 901; T. Huc, I, 393; Beudant, I, 173; Baudry et Fourcade, I, 1043; Thiry, I, 168; Massé-Vergé, I, p. 129, nota 14; Valette sur Proudhon, I, p. 241, No. IV; Carré-Chauveau, I, *Quest.* 608.—*Contrà:* Cas. fr. D. P. 65. 1. 73; Sirey, 65. 1. 127; Duranton, I, 379.

Strămutarea creanţeĭ. Controversă.

Dar ni se pare însă că notificarea relativă la cesiunea creanţeĭ (art. 1393), care ar constata alegerea de domiciliŭ, nu poate fi comunicată la domiciliul ales al debitoruluĭ, ci numaĭ la domiciliul sĕŭ real, pentru-că strămutarea creanţeĭ nu e privitoare la executarea obligaţieĭ ([1]).

Anul. conv. privitoare la alegerea de domiciliŭ. Controversă.

Pentru aceleaşĭ motive, trebue să decidem că acţiunea privitoare la anularea totală saŭ la rescisiunea convenţieĭ, care ar cuprinde o alegere de domiciliŭ, n'ar putea fi introdusă de cât la domiciliul real al pârîtuluĭ, iar nu la domiciliul ales ([2]). Acţiunea ar putea însă să fie introdusă la domiciliul ales, atuncĭ când ea n'ar avea de obiect anularea întreagă a actuluĭ, ci ar contesta numaĭ în parte validitatea şi executarea luĭ, saŭ când ar avea de obiect resiliarea pentru neîndeplinire a unora din condiţiile contractuluĭ, după cum ar fi, de exemplu: resiliarea uneĭ vîndărĭ saŭ a unuĭ contract de închiriere pentru neplata preţuluĭ (art. 1361, 1365, 1429, 1439); căcĭ, în asemenea casurĭ, acţiunea ar fi relativă la executarea contractuluĭ ([3]).

Alegerea de domiciliŭ nu obligă pe debitor a face plata la acest domiciliŭ.

După cum faptul de a hotărî locul unde urmează a se face plata (art. 1104) nu constitue o alegere de domiciliŭ în acest loc (v. p. 480), tot astfel, alegerea de domiciliŭ într'un loc determinat nu obligă pe debitor a face plata la acel domiciliŭ; căcĭ persoana la care el şi-a ales domiciliul pentru executarea uneĭ obligaţiĭ are mandat de a primi citaţiĭ, copiĭ de pe reclamaţiĭ saŭ hotărîrĭ etc., nu însă şi o sumă de banĭ. Nu se poate, decĭ, cere debitoruluĭ de a executa de bună voe obligaţia sa acolo unde el 'şi-a

---

([1]) Aubry et Rau, I, § 146, p. 903; Duranton, I, 380; T. Huc, I, 393, p. 411 şi *Tr. de la cession*, II, 326; Baudry et Fourcade, I, 1044; Guillouard, *Vente*, II, 774; Thiry, III, 622; Arntz, III, 1090. Vedĭ t. V a Coment. nostre, p. 180, 181 şi t. VIII, p. 808, text şi nota 3; Neagu, I, p. 207, No. 36.— *Contrà:* Demolombe, I, 381.

([2]) Demolombe, I, 379; T. Huc, I, 293; Massé-Vergé, I, § 92, p. 129, nota 11; Baudry et Fourcade, I, 1045, 1046; Aubry et Rau, I, § 146, p. 902; Neagu, I, p. 207, No. 34; Répert. Sirey, *v° cit.*, 233. *Contrà:* Carré-Chauveau, *op. cit.*, I, *Quest.* 275, p. 305. Cpr. C. Rouen şi Galaţĭ, Sirey, 71. 2. 75 şi *Dreptul* din 1890, No. 20.

([3]) Massé-Vergé, *loco cit.;* Demolombe, I, 379; Baudry et Fourcade, I, 1045, p. 864.

ales domiciliul, fiind-că această alegere s'a făcut tocmaĭ pentru casul când executarea nu se va face de bună voe. Debitorul care 'şĭ-a ales un domiciliŭ pentru executarea silită a uneĭ obligaţiĭ rĕmâne deci liber, în lipsă de altă convenţie, de a face plata la domiciliul real (art. 1104) ([1]).

Moartea saŭ schimbarea domiciliuluĭ din partea persoaneĭ la care domiciliul a fost ales. Controversă.

Am vĕḍut că cel de al treilea, la care cine-va 'şĭ ar alege domiciliŭ pentru executarea uneĭ obligaţiĭ are mandat de a primi, în numele debitoruluĭ, citaţiile şi celelalte comunicărĭ ce s'ar face de creditor la domiciliul ales ([2]). Ce s'ar întâmpla însă când acest mandatar şĭ-ar schimba domiciliul, ar înceta din viaţă, saŭ ar renunţa la mandatul sĕŭ? Un punct asupra căruia ni se poare că nu poate să rĕmână nicĭ-o îndoială este că, şi în asemenea casurĭ, domiciliul işĭ va păstra efectul sĕŭ atributiv de competenţă, şi că creditorul va fi liber de a-şĭ introduce acţiunea sa tot la acest domiciliŭ. In cât priveşte însă citaţiile şi celelalte acte de procedură care trebue să se comunice debitoruluĭ, ele vor fi înmânate la domiciliul sĕŭ real, saŭ la residenţa sa, dacă acest domiciliŭ este necunoscut; iar în lipsă şi de asemenea reşedinţă, se vor aplica disposiţiile art. 75 Pr. civ. ([3]).

([1]) Mourlon, I, 347; Demolombe, I, 378; Laurent, II, 111; Duranton, I, 377; Aubry et Rau, I, § 146, pag. 903; Thiry, I, 167; Répert. Sirey, *v⁰ cit.*, 190; T. Huc, I, 393; Baudry et Fourcade, I, 1047; Planiol, I, 665, *in fine;* Neagu, I, p. 207, No. 37. Cas. fr. D. P. 93. 1. 183; Sirey, 94. 1. 186; Massé-Vergé, I, p. 128, nota 10. Veḍĭ şi t. VI a Coment. noastre, p. 523, text şi nota 2.—Art. 1115 § 6 autorisă însă pe debitor a face creditoruluĭ oferte reale la domiciliul ales, pentru executarea convenţieĭ, când nu există nicĭ-o convenţie specială în privinţa loculuĭ unde urmează a se face plata.

([2]) Acceptând acest mandat, persoana la care domiciliul este ales se obligă, sub pedeapsă de daune, a primi comunicările ce i se vor face şi a le transmite aceluĭ în drept. Acceptarea acestuĭ mandat pote fi expresă saŭ tacită (art. 1533). Faptul de a fi primit, fără protestare, comunicările făcute la domiciliul ales, se consideră ca o acceptare tacită a mandatuluĭ. Baudry et Fourcade, I, 1051; Aubry et Rau, I, § 146, pag. 904, 905; Neagu, I, p. 208, No. 47 urm.

([3]) Mourlon (I, 350) crede că, şi în asemenea casurĭ, actele de procedură ar putea fi înmânate la domiciliul ales, *în caz când ar fi cinera acolo ca să le primească*, iar Demolombe (I, 372), Aubry et Rau (I, § 146, p. 905) şi Massé-Vergé (I, p.

Distrugerea caseĭ în care domiciliul era ales.

Aceeaşĭ soluţie este admisibilă şi atuncĭ când casa în care debitorul şi-a ales domiciliul ar fi fost distrusă prin foc, inundaţie saŭ alte împrejurărĭ. Debitorul este însă liber şi chiar obligat în toate aceste casurĭ, a notifica creditoruluĭ o nouă alegere de domiciliŭ la o altă persoană stabilită în aceeaşĭ comună. Până la această nouă alegere, toate actele se vor comunica însă, după părerea noastră, la domiciliul real al debitoruluĭ.

130, nota 21), întemeindu-se pe art. 2152 şi 2156 din codul francez, care la noĭ se vĕd eliminate, cred că, chiar in lipsa uneĭ asemenea persoane de la domiciliul ales, toate comunicările se vor putea face la acest domiciliŭ, până când debitorul nu va comunica creditoruluĭ o nouă alegere la o altă persoană. Vedĭ şi Baudry et Fourcade, I, 1053; T. Huc, I, 393, p. 410, 411; Neagu, I, p. 208, No. 52. Ambele aceste sisteme ni se par inadmisibile, pentru-că mandatul care s'a conferit celuĭ de al treilea a încetat în specie, atât prin renunţarea şi moartea mandataruluĭ (art. 1552), cât şi prin faptul strămutăreĭ domiciliuluĭ sĕŭ în alt loc, şi pentru-că debitorul ar putea fi judecat şi condamnat fără a avea cunoştinţă despre termen şi fără a fi apărat. — In fine, după Zachariæ (ed. Massé-Vergé, I, p. 130), creditorul ar fi în drept a acţiona pe debitor la domiciliul sĕŭ real, spre a-şĭ alege un domiciliŭ la o altă persoană în acelaşĭ loc. Foarte bine; dar dacă debitorul nu se va supune hotărîreĭ care l-ar condamna a-şĭ alege un noŭ domiciliŭ, ce va face creditorul? Iată ce Zachariæ a uitat să ne spună. De aceea, pentru a curma orĭ-ce discuţie, credem că creditorul, în loc de a porni un noŭ proces, care n'ar ajunge la nicĭ-un resultat practic, va face mult maĭ bine de a comunica citaţiile şi celelalte acte la domiciliul real al debitoruluĭ, saŭ în lipsă de domiciliŭ cunoscut, la residenţa sa.

TITLUL IV

Despre absenţĭ (1).

Prin absenţă se înţelege, în limba usuală, starea acelora carĭ nu sunt presenţĭ la domiciliul saŭ residenţa lor

Sensul usual al cuvîntuluĭ absenţă.

(1) Dreptul roman se ocupa numaĭ despre absenţiĭ făcuţĭ prisonierĭ în rĕsboiŭ (Cod, *De postliminio reversis et redemtis ab hostibus*, 8. 51), iar codul Calimach vorbeşte, după acel austriac (art. 21, 24 şi 276 urm.), (*) de aceĭ aflaţĭ în străinătate (art. 33) saŭ înstrăinaţĭ (art. 36 şi 365 urm.), înlocuind absenţa printr'o presumţie şi declaraţie de moarte (art. 367 urm.), soluţie admisă atât în Anglia (v. *J. Clunet*, 1903, p. 445) cât şi prin codul german (art. 13 urm.). Această declaraţie *(Todeserklärung)* poate, după acest din urmă cod, să aibă loc de câte-orĭ aŭ trecut *ḑece* anĭ de când nu s'a maĭ primit nicĭ-o ştire despre viaţa absentuluĭ. Asemenea declaraţie nu poate să aibă loc înaintea expirăreĭ anuluĭ în care absentul a îndeplinit 31 de anĭ. Absentul care ar fi îndeplinit 70 de anĭ poate fi declarat mort, dacă de *cincĭ* anĭ nu s'a primit nicĭ-o ştire despre viaţa sa. Termenul de ḑece saŭ cincĭ anĭ curge de la expirarea ultimuluĭ an în care, după ştirile primite, absentul era încă în viaţă (art. 14). Art. 15 şi 16 din acelaşĭ cod vorbesc de aceĭ dispăruţĭ în rĕsboiŭ saŭ carĭ se aflaŭ pe un vas ce a perit pe mare (cpr. art. 36 lit. b C. Calimach, art. 24, 3° C. austriac); iar art. 17, de aceĭ carĭ s'aŭ găsit în pericol de moarte din alte împrejurărĭ. In cât priveşte codul neerlandez care, de asemenea, înlocueşte declaraţia de absenţă prin o declaraţie de moarte, veḑĭ *suprà*, p. 284, nota 7.

Dr. roman şi codul Calimach.

(*) Disposiţiile coduluĭ austriac aŭ fost modificate şi complectate prin legea din 16 Fevruar 1883, promulgată în urma incendiuluĭ unuĭ teatru din Viena *(Ringtheater)*, incediŭ în care aŭ perit maĭ multe persoane *(Gesetz betreffend das Verfahren zur Todeserklärung und Beweisführung des Todes)*. Veḑĭ asupra acesteĭ legĭ nota luĭ Bufnoir, în *Annuaire de législ. comparée*, t. 13, anul 1883. p. 334 urm. Cpr. şi Planiol, I, 680.

C. austriac.

(art. 730 C. civ.), saŭ la facerea unuĭ act, a căror existență nu este însă necertă. Acesta este sensul cuvîntuluĭ *absențĭ* ce găsim în art. 290 și 749. «*Absentem accipere debemus eum, qui non est eo loco in quo petitur*» ([1]).

Sensul juridic al cuvîntuluĭ absență.

In titlul de față, se înțelege prin absențĭ: aceĭ cari lipsesc de la domiciliul saŭ residența lor, când acestea sunt deosebite, și despre care nu se știe unde se află și dacă se maĭ găsesc încă în viață ([2]). Absența, în sensul juridic al cuvîntuluĭ, nu este decĭ de cât resultatul incertitudineĭ asupra existențeĭ uneĭ persoane. Rubrica titluluĭ de față, care explică că prin absență se înțelege: *aceĭ cari lipsesc de la locul lor,* este decĭ inexactă. De aceea n'am maĭ reprodus cuvintele adaose de legiuitorul nostru.

Absențiĭ, în înțelesul juridic al cuvîntuluĭ, sunt decĭ aceĭ dispăruțĭ, a căror existență este necertă, neștiindu-se dacă trăesc saŭ sunt morțĭ. Absența, prin urmare, este starea uneĭ persoane care a dispărut și a căreĭ existență este necertă (art. 101 și 120).

Legea nu consideră căsătoria acestor persoane ca desfăcută, nicĭ moștenirea lor ca deschisă, ci se mărginește a lua mĕsurĭ pentru păstrarea avereĭ lor.

Perioadele absențeĭ.

Legea distinge, în materie de absență, treĭ perioade: 1° acea a absențeĭ presupuse; 2° acea a absențeĭ declarate saŭ a absențeĭ propriŭ ḑise și a trimetereĭ în posesiunea provisorie; și în fine, 3° acea a trimitereĭ în posesiune definitivă. In prima perioadă, absentul este presupus în viață; în a doua perioadă, presumpția de moarte iea o consistență oare-care, iar în a treia perioadă, absentul este presupus mort. Materia absențeĭ presintă un interes practic foarte restrîns. «Cele maĭ multe chestiĭ pe care autoriĭ le discută

(1) L. 199, *ab initio*, Dig., *De verborum significatione,* 50. 16.

(2) Cpr. Trib. Bacăŭ, *Curierul judiciar* din 1905, No. 80. Calitatea de absent nu aparține, juridicește vorbind de cât aceluia care, în urma îndeplinireĭ formalităților prescrise de art. 101—105 C. civ., a fost declarat ca atare printr'o hotărîre definitivă. Se consideră însă ca presupus absent acela care, de fapt, nu s'a maĭ ivit la domiciliul saŭ residența sa, și despre care nu se știe nimic un timp destul de îndelungat, în cât se naște o îndoială despre existența sa. C. Alger, D. P. 97. 2. 564. Veḑĭ și t. V a Coment. noastre, p. 518, nota 1.

în această privinţă, ḑice Laurent, aparţin doctrineĭ; ele nu se presintă în viaţa reală» (1). De aceea, în ediţia întâĭ, niciĭ nu ne ocupasem despre absenţă.

CAPITOLUL I

Despre absenţa presumată.

Art. 98. — De va fi trebuinţă a îngriji de administraţiunea totală, saŭ a uneĭ părţĭ a avereĭ lăsate de către o persoană care se presupune a fi absentă, şi care nu are un împuternicit, tribunalul de prima instanţă va lua disposiţiunile cuvenite, după cererea părţilor interesate. (Art. 100, 101, 107, 108 C. civ. Art. 621 Pr. civ. Art. 112 C. fr.).

Art. 621 Pr. civ.—In casul arătat de art. 98 C. civ., se va da petiţia de către partea interesată către presidentul tribunaluluĭ ultimuluĭ domiciliŭ al celuĭ presupus absent. — Acesta 'va înainta cererea cu actele procuroruluĭ local, care va face cuvenitele cercetărĭ şi va raporta. Tribunalul va hotărî, după ce va asculta cetirea acestuĭ raport şi conclusiile procuroruluĭ. (Art. 622, 623 Pr. civ. Art. 98 urm. C. civ.).

Art. 99 C. civ. — Tribunalul, după cererea părţeĭ celeĭ maĭ stăruitoare, va însărcina un curator (2) spre a representa pe ceĭ presupuşĭ absenţĭ la inventare, socotelĭ, împărţelĭ şi desfacerĭ la care s'ar afla interesaţĭ. (Art. 120, 121, 730, 747, 749, 1530 C. civ. Art. 623 P. civ. Art. 113 C. fr.).

Art. 623 Pr. civ.—Tribunalul, după cererea părţeĭ interesate, va însărcina pe unul saŭ maĭ mulţĭ curatorĭ, după trebuinţă, pentru administrarea intereselor celor presupuşĭ absenţĭ. (Art. 621, 622 Pr. civ. Art. 99 C. civ.).

Art. 100 C. civ.—Ministerul public este special însărcinat de a privighea asupra persoanelor presupuse absente, şi va lua cuvîntul în toate cererile privitoare la dînsele. (Art. 98, 102, 111 C. civ. Art. 80, 621 Pr. civ. L. din 29 Octombre 1877 pentru atribuţiile minist. public. Art. 114 C. fr.).

Presumpţia absenţeĭ începe odată cu dispariţia persoaneĭ saŭ cu încetarea de a se maĭ avea ştirĭ de la dînsa, şi ţine până la declararea absenţeĭ, adecă: cel puţin *cincĭ* saŭ *unspre-ḑece* anĭ (art. 101, 105, 107). (V. *infrà*, p. 495). **Când începe presumpţia absenţeĭ.**

Punctul de plecare al presumpţieĭ absenţeĭ este o chestie **Chestie de fapt.**

(1) Laurent, II, 114. Cpr. şi T. Huc, I, 397, *in fine;* Beudant, I, 175; Planiol, I, 677.

(2) In codul francez, curatorul este înlocuit printr'un notar.

de fapt care se apreciază în mod suveran de judecătorî [1].

Nelăsarea unuĭ împuternicit din partea absentuluĭ.

Impre͡jurarea că acel dispărut a lăsat, saŭ n'a lăsat un mandatar însărcinat cu administrarea avereĭ sale, este unul din elementele acesteĭ aprecierĭ. Tribunalul nu poate să intervină în administrarea avereĭ acelor presupușĭ absențĭ de cât la caz de trebuință și când eĭ nu aŭ lăsat un împuternicit, care să administreze averea în lipsa lor [2].

Persoanele care pot să provoace luarea mĕsurilor legale.

Tribunalul nu poate să intervină din oficiŭ, ci numaĭ după cererea părților interesate. Aceste părțĭ sunt: creditorii, fie chiar cu termen saŭ condiționalĭ, soțul, copiiĭ, ascendențiĭ și toțĭ moștenitoriĭ presumtivĭ aĭ aceluĭ presupus absent; toțĭ aceĭ cari se găsesc cu dînsul în stare de comunitate saŭ indivisiune; aceĭ cari aŭ o obligație către dînsul și ar voi să se libereze, etc. [3], și chiar ministerul public care, după art. 100, nu poate priveghia interesele acelor presupușĭ absențĭ de cât avênd dreptul de acțiune [4]. Rolul ministeruluĭ public nu se mărginește deci, în specie, a lua conclusiĭ ca parte alăturată și a face cuvenitele cercetărĭ (art. 621 Pr. civ. revisuită la 1900), ci consistă în provocarea mĕsurilor menite a apăra interesele presupușilor absențĭ, pe care el are datoria de a le priveghia. Ministerul public nu este însă în drept a exercita însușĭ

---

(1) Cpr. Cas. fr. Sirey, 92. 1. 16; Aubry et Rau, I, § 149, pag. 909, nota 1; T. Huc, I, 398; Baudry et Fourcade, I, 1065.

(2) Justiția intervine chiar când acel dispărut a lăsat un procurator, dacă acest procurator n'a primit mandatul ce i s'a încredințat, saŭ s'a lepădat de el, orĭ a încetat din viață; dacă procuratorul are interese contrare mandantuluĭ, saŭ dacă el nu-șĭ îndeplinește mandatul cu bună credință. Cpr. Beudant, I, p. 274, nota 3; Aubry et Rau, I, § 149, p. 909; T. Huc, I, 398; Baudry et Fourcade, I, 1067; Neagu, I, p. 211, No. 8.

(3) Un simplu interes moral saŭ de afecțiune nu este în genere suficient pentru a conferi o acțiune în justiție. Acollas, I, p. 105, 106; Thiry, I, 175; Mourlon, I, 367; Répert. Sirey, *Absence*, 45; Demolombe, II, 23; Baudry et Fourcade, I, 1073.

(4) Cpr. T. Huc, I, 399, 403; Planiol, I, 685, 697; Thiry, I, 175 și 179; Arntz, I, 204; Laurent, II, 138; Demolombe, II, 29; Baudry, I, 333; Baudry et Fourcade, I, 1076; Mourlon, I, 371; Duccaurroy, Bonnier et Roustain, I, 192; Beudant, I, 184; Aubry et Rau, I, § 149, p. 910; Répert. Sirey, *Absence*, 46 urm.: Neagu, I, p. 214, No. 1.—*Contrà:* De Moly, *Tr. des absents*, 121 urm. (ed. din 1822).

acţiunile ce aparţin absentuluĭ, pentru-că el nu este însărcinat cu administrarea avereĭ aceluĭ dispărut, ci numaĭ cu privigherea intereselor sale (1).

Art. 621 din Pr. civilă ne arată procedura de urmat în această privinţă. Art. 621 Pr. civilă.

Tribunalul ultimuluĭ domiciliŭ a aceluĭ presupus absent (art. 621 Pr. civ.) (2), de câte orĭ va crede de cuviinţă, va rîndui după cererea părţeĭ interesate, unul saŭ maĭ mulţĭ curatorĭ pentru administrarea intereselor celor presupuşĭ absenţĭ (art. 99 C. civ. şi 623 Pr. civ.), avênd facultatea de a determina şi actele de administraţie pe care curatorul le va putea face (3).

Tribunalul ar putea lua şi alte mĕsurĭ, de exemplu: să dispună repararea acareturilor absentuluĭ, strîngerea recoltelor, depunerea banilor la casa de consemnaţie, etc.

De câte-orĭ va fi nevoe de a se căuta în hârtiile aceluĭ presupus absent, tribunalul va putea delega un judecător spre a merge la faţa loculuĭ împreună cu părţile interesate, ca să nu să comită vre-o indiscreţie.

Regulele maĭ sus expuse se aplică, după rigoarea principiilor, numaĭ în caz de presumţie de absenţă, iar nu şi în caz de simplă nepresenţă la domiciliŭ, dacă existenţa persoaneĭ nepresente nu este incertă (4). Neaplic. regulelor de maĭ sus la caz de nepresenţa uneĭ persoane la domiciliŭ. Controversă.

---

(1) Laurent, II, 139; Baudry et Fourcade, I, 1077; Demolombe, II, 30; Répert. Sirey, v° *cit.*, 48; Aubry et Rau, I, § 149, p. 911; T. Huc, I, 403; Neagu, I, p. 214, No. 2 şi 3.

(2) Art. 852 din Pr. fr. nedeterminând tribunalul competent, chestiunea acolo este controversată, şi uniĭ recunosc de competent şi tribunalul situaţiuneĭ bunurilor, în privinţa mĕsurilor conservatoriĭ relative numaĭ la unele imobile determinate. Cpr. T. Huc, I, 401.—Vedĭ însă Baudry et Fourcade, I, 1078; Planiol, I, 696. Vedĭ şi Neagu, I, p. 212, No. 24 urm. Deoseb. de la C. fr.

(3) Baudry et Fourcade, I, 1069, 1071; Aubry et Rau, I, § 149, p. 912, nota 12; Demolombe, II, 38, 43; Laurent, II, 142; T. Huc, I, 402; Planiol, I, 699. Acest curator nu are drept la partea de fructe ce art. 112 acordă acelor trimeşĭ în posesia provisorie a bunurilor absentuluĭ. El nu poate de asemenea să reclame pensia cuvenită absentuluĭ, dacă nu dovedeşte existenţa titularuluĭ eĭ. Cas. rom. *C. jud.* din 1905, No. 83.

(4) Baudry et Fourcade, I, 1056, 1081; T. Huc, I, 404; Laurent, II, 118; Beudant, I, 174, p. 265.—*Contrà:* Aubry et Rau, I, § 147, p. 906; Demolombe, II, 18; Demante et Colmet de

Incetarea presumpţieĭ de absenţă.

Presumpţia de absenţă încetează: 1° prin dovedirea morţeĭ absentuluĭ, în care caz se deschide succesiunea luĭ (art. 651); 2° prin dovedirea existenţeĭ sale şi reîntoarcerea luĭ, în care caz el îşĭ reia administraţia avereĭ sale, cu îndatorire însă de a respecta actele făcute în numele sĕŭ (art. 116); şi în fine, 3° prin declaraţia absenţeĭ.

CAPITOLUL II

Despre declaraţiunea absenţeĭ.

Art. 101.—Când o persoană nu se va maĭ arăta la locul domiciliuluĭ sĕŭ, *saŭ* [1] al residenţeĭ sale, şi nicĭ a lăsat procură pentru administraţiunea avereĭ sale, şi dacă în curs de patru anĭ nu va avea nimenĭ ştiinţă despre dînsa, părţile interesate se vor putea adresa cu cerere la tribunalul de prima instanţă spre a o declara absentă.

Iar, dacă va fi existând o procură pentru administraţiunea avereĭ sale, părţile interesate nu vor putea cere a se declara absenţa de cât după ḑece anĭ deplinĭ de când a dispărut persoana, saŭ de la primirea celor din urmă ştiinţe de la ea. (Art. 87 urm., 98, 106, 107, 108 C. civ. Art. 621—623 Pr. civ. Art. 115 C. fr.) [2].

Art. 107.—Dacă absentele va fi lăsat procură, atuncĭ moştenitoriĭ sĕĭ presumptivĭ nu vor putea cere de la tribunalurĭ punerea lor în posesiune provisorie, de cât după ḑece anĭ deplinĭ de când el a dispărut, saŭ de la primirea celor din urmă ştiinţe de la el. (Art. 101, 108 C. civ. Art. 121 C. fr.).

Art. 108.—Tot astfel se va urma şi când termenul procureĭ ar expira, şi în asemenea caz, se va procede la administrarea avereĭ absentuluĭ, potrivit regulelor statornicite prin capit. I din acest titlu. (Art. 98 urm., 107 C. civ. Art. 122 C. fr.) [3].

Santerre, I, 136 bis II şi 141 bis III, *in fine*. Cpr. C. Bordeaux, D. P. 98. 2. 254. Veḑĭ şi Neagu, I, p. 211, No. 11 urm.

Inexactitate de text.

(1) Trebuia ḑis: *şi* al residenţeĭ sale, căcĭ pentru ca cineva să poată fi declarat absent, trebue să fi dispărut nu numaĭ de la domiciliŭ, dar şi de la residenţa sa. Laurent, II, 154; Thiry, I, 181.

(2) Acest al doilea paragraf lipseşte în codul fr. şi este adaos de legiuitorul nostru, aşa că art. 107 ar fi putut foarte bine să fie eliminat la noĭ.

(3) Veḑĭ asupra art. 108, Baudry et Fourcade, I, 1089 urm.—După părerea unanimă a autorilor, art. 107 şi 108, care figurează în capit. III, sub titlul: despre efectele absenţeĭ, nu sunt la locul lor şi ar trebui să figureze în capit. II, unde ar trebui să fie contopite cu art. 101. Cpr. Marcadé, I, 366; Baudry et Fourcade, I, 1087; T. Huc, I, 410. La noĭ, faţă cu paragra-

Art. 102.—Spre a constata absenţa, tribunalul, după înscrisurile şi doveḑile produse, va ordona a se face o cercetare în fiinţa procurorului, în ocolul domiciliuluĭ şi acela al residenţeĭ, de vor fi osebite. (Art. 87, 100 C. civ. Art. 622 Pr. civ. Art. 116 C. fr.).

Art. 103. — Tribunalul, statuând asupra cerereĭ, va avea în privire motivele absenţeĭ şi causele care aŭ putut să împedice de a avea ştiinţă despre persoana presupusă absentă. (Art. 117 C. fr.).

Art. 104. — Indată ce se va da o hotărîre, fie pregătitoare, fie definitivă, procurorul va trimite copie după dînsa Ministeruluĭ justiţieĭ, spre a se publica prin Monitorul oficial. (Art. 100, 105 C. civ. Art. 118 C. fr.).

Art. 105. — Hotărîrea declaraţiuneĭ de absenţă nu se va da de cât un an după hotărîrea care a ordonat cercetarea. (Art. 102, 104 C. civ. Art. 119 C. fr.).

In perioada presumpţieĭ absenţeĭ, legiuitorul îşĭ propune de a apăra atât pe absent cât şi pe terţiĭ, carĭ aŭ interes ca bunurile luĭ să nu se părăduiască; pe când în perioada declaraţieĭ absenţeĭ, el nu are în vedere de cât pe aceĭ a căror drepturĭ sunt subordonate morţeĭ absentuluĭ.

După *patru anĭ,* dacă acel dispărut a lăsat o procură pentru administrarea avereĭ sale (arr. 101 § 1), şi după *ḑece anĭ* (1), dacă el n'a lăsat asemenea procură (art. 101 § 2 şi 107), părţile interesate pot cere (2) de la tribunal declararea absenţeĭ sale, şi aceasta fie că ar fi vorba de un Român saŭ de un străin (3). Art. 101, 107.

Existenţa uneĭ procurĭ întârḑie deci atât declararea absenţeĭ cât şi trimeterea în posesiune provisorie. Efectele existenţeĭ uneĭ procurĭ.

Spre a produce aceste efecte, procura trebue să fie generală, *pentru administrarea avereĭ sale,* ḑice § 2 al art. 101, adaos de legiuitorul nostru; căcĭ dacă procura ar fi specială pentru anume bunurĭ, judecătoriĭ ar putea, după

---

ful 2 din art. 101, adaos de legiuitorul nostru, art. 107 ar fi putut foarte bine să fie eliminat.

(1) Codul spaniol măreşte termenul de patru anĭ la *cincĭ*, reducênd pe acel de ḑece la doĭ (art. 184). C. spaniol.

(2) Legea timbruluĭ din 1900 dispune că asemenea cererĭ se fac pe un timbru fix de cincĭ leĭ (art. 22, § 26). L. timbruluĭ.

(3) Cas. fr. *Dreptul* din 1898, No. 31 şi *J. Clunet*, anul 1898, p. 334; T. Huc, I, 407 şi 415; Despagnet, *op. cit.*, 243, nota 1; Vincent et Pénaud, *op. cit.* v° *Absence*, 7 urm. şi 14 urm. Cpr. art. 9 L. de introducere a coduluĭ german. — *Contrà:* Demolombe, II, 14 bis (2).

părerea generalmente admisă, să amâne pentru un timp oare-care hotărîrea de declararea absenţeĭ [1].

Punctul de plecare al termen. de 4 saŭ 10 anĭ.

Punctul de plecare al termenelor de *patru* saŭ *dece* anĭ este data disparițieĭ absentuluĭ saŭ acea a *primireĭ celor din urmă știrĭ de la dînsul* (art. 107) [2].

Persoanele care pot provoca declarația absențeĭ.

Cine poate provoca declarația absențeĭ? Art. 101 vorbește, ca și art. 98, de *părțile interesate.*

Cu-toate-că expresiile întrebuințate de ambele texte sunt identice, declarația absenţeĭ nu poate fi provocată de cât de aceĭ carĭ pot fi trimeșĭ în posesiunea provisorie a bunurilor absentuluĭ, adecă: a căror drepturĭ sunt subordonate morțeĭ sale (art. 109 [3]).

Creditoriĭ absentuluĭ. Controversă.

Creditoriĭ absentuluĭ nu aŭ acest drept, pentru-că declarăția absențeĭ nu numaĭ că nu le este folositoare, dar încă ar putea să le cauzeze pagube [4].

Ministerul public.

Cât pentru ministerul public, el nu poate să provoace declarația absențeĭ, pentru-că ea nu este în interesul absentuluĭ [5].

---

(1) Cpr. în diferite sensurĭ: Baudry et Fourcade, I, 1088; Aubry et Rau, I, § 151, p. 914, text și nota 3; Demolombe, II, 54; Laurent, II, 155; T. Huc, I, 411; Planiol, I, 683.

Deoseb. de la codul fr.

(2) Textul fr. ḑice: de la dispariție *saŭ de la ultimile știri*, așa că acolo chestia e controversată, uniĭ voind ca termenul să se calculeze din ḑiua când acel dispărut a trimes ultima sa scrisoare, saŭ a fost vĕḑut pentru ultima oară, iar nu din ḑiua când scrisoarea a fost primită de rudele saŭ amiciĭ sĕĭ. Planiol, I, 684; Acollas, I, p. 109; T. Huc, I, 409; Demolombe, II, 57; Laurent, II, 156; Baudry et Fourcade, I, 1092; Marcadé, I, 352.—*Contrà*: Aubry et Rau, I, § 151, p. 914, n. 4.

(3) Cpr. Planiol, I, 685; T. Huc, I, 412; Beudant, I, 187; Baudry et Fourcade, I, 1093; Baudry, I, 343; Thiry, I, 182; Arntz, I, 213; Laurent, II, 157 urm.; Demolombe, II, 59 urm.; Aubry et Rau, I, § 151, p, 915, 916; Répert. Sirey, v° *Absence*, 107 urm.; Ducaurroy, Bonnier et Roustain, I, 193; Nacu, I, p, 231; Neagu, I, p. 216, No. 14 urm.

(4) Baudry et Fourcade, I, 1094; Mourlon, I, 382; T. Huc, I, 413 și autoritățile citate în nota precedentă.—*Contrà:* Acollas, I, p, 109; Demante et Colmet de Santerre, I, 150 bis I (ed. a 3-a); Plasman, *Code et Tr. des absents*, I, pag. 128 urm. (ed. din 1845).

(5) Beudant, I, 187, p. 277: Mourlon, I, 381; Baudry et Fourcade, I, 1094; Demolombe, II, 62; Neagu, I, p. 217, No. 22; Thiry, I, 182, *in fine*, și autoritățile *suprà* citate.

In cât priveşte procedura de urmat spre a se declara absenţa, art. 622 din Pr. civ. dispune că se vor observa aceleaşĭ formalităţĭ ca şi în privinţa absenţeĭ presumate. Deci, partea interesată va adresa o petiţie presidentuluĭ tribunaluluĭ civil a ultimuluĭ domiciliŭ a absentuluĭ, iar tribunalul va dispune facerea uneĭ cercetarĭ locale de către un judecător, în fiinţa procuroruluĭ (1), la domiciliul şi residenţa absentuluĭ, dacă sunt deosebite, spre a se asigura dacă persoana despre care este vorba a dispărut în adevĕr, dacă a trecut termenul de *patru* saŭ *ḑece* anĭ, după cum el a lăsat, saŭ nu a lăsat procură, etc. Hotărîrea prin care se declară absenţa nu se poate da de cât un an după admiterea constatăreĭ locale, aşa că adăogându-se acest an la ceĭ patru saŭ ḑece prevĕḑuţĭ de art. 101 şi 107, ajungem la termenul de *cincĭ* saŭ *unspreḑece* anĭ, care represintă timpul minimum al perioadeĭ presumpţieĭ de absenţă, la care declaraţia absenţeĭ pune capăt (2). (V. *suprà*, p. 489). — Procedura declaraţieĭ absenţeĭ. Art. 622 Pr. civ.

Atât hotărîrea preparatorie, care admite ancheta locală, cât şi acea care declară absenţa, se publică în *Monitorul oficial* prin Ministerul justiţieĭ, căruia ea se trimite de către procuror (art. 104) (3), pentru ca absentul să poată lua cunoştinţă de cele urmate şi să se poată întoarce în ţară. — Art. 104 C. civil.

Hotărîrea prin care se declară absenţa saŭ se respinge cererea acelor interesaţĭ, este supusă apeluluĭ conform dreptuluĭ comun (4). — Existenţa dr. de apel conform dreptuluĭ comun.

(1) In casul art. 98 C. civ., cercetarea se face de însuşĭ procurorul (art. 621 Pr. civ.).

(2) Cpr. Baudry et Fourcade, I, 1099; Vigié, *Cours élément. de dr. civ. fr.*, I, 267, *in fine*. — Termenul de un an a fost înfiinţat în scopul de a se da absentuluĭ timpul necesar spre a se putea întoarce, saŭ a face cunoscut că există. Planiol, I, 687; Thiry, I, 183.

(3) Publicarea acestor hotărîrĭ este substanţială şi absenţa nu poate fi declarată, dacă hotărîrea care a admis ancheta n'a fost publicată. Baudry et Fourcade, I, 1100; T. Huc, I, 416; Aubry et Rau, I, § 151, p. 917, nota 13; Neagu, I, p. 218, No. 1 (art. 10); Cas. fr. Sirey, 78. 1. 452; D. P. 78. 1. 422.— *Contrà:* C. Nîmes, D. P. 78. 2. 62.

(4) T. Huc, *loco cit.;* Demolombe, II, 69; Baudry et Fourcade, I, 1100, *in fine;* Aubry et Rau, I, § 152, pag. 917, nota 13; Neagu, I, art. 104, p. 218, No. 2.

CAPITOLUL III

Despre efectele absenţeĭ.

Acest capitol este împărţit în două secţiĭ. Secţia întăĭ se ocupă despre efectele absenţeĭ, în privinţa avereĭ ce absentele poseda în ḑiua disparițieĭ sale (art. 106—119), iar secţia a 2-a, despre efectele absenţeĭ în privinţa drepturilor eventuale ce se pot cuveni absentuluĭ.

SECŢIUNEA I

Despre efectele absenţeĭ (declarate) în privinţa avereĭ ce absentele poseda în ḑiua dispariţieĭ sale (lipsireĭ sale).

Sub această rubrică vom trata: 1° despre trimeterea saŭ punerea în posesie provisorie a bunurilor absentuluĭ şi despre efectele sale şi împrejurările care o fac să înceteze; 2° despre trimiterea în posesie definitivă, despre efectele sale şi împrejurările care o fac să înceteze.

1° Punerea în posesie provisorie şi efectele sale.

Art. 106.—Dacă absentele nu va fi lăsat procură pentru administrarea avereĭ sale (1), atuncĭ aceĭ carĭ ar fi fost moştenitoriĭ seĭ, în ḑiua când el a dispărut (s'a făcut nevĕḑut), saŭ când s'a primit cele din urmă ştiinţe de la dînsul, moştenitoriĭ presumtivĭ vor putea cere, în virtutea hotărîreĭ judecătoreştĭ definitive, prin care se va fi declarat absenţa, punerea lor în posesiune provisorie pe averea ce absentele avea în ḑiua porniręĭ sale, saŭ a primireĭ celor din urmă ştiinţe de la dînsul, cu îndatorire însă pentru aceştia de a da cauţiune despre buna lor administrare. (Art. 107, 109, 120 urm., 652, 1271, 1659, 1660, 1675, 1676 C. civil. Art. 120 C. fr.).

Art. 109.—După ce moştenitoriĭ presumtivĭ vor fi fost puşĭ în stăpînire provisorie, testamentul, dacă va exista, se va deschide

---

Greşală de redacţie.

(1) Art. 106 este rĕŭ redactat, căcĭ el pare a subordona trimiterea în posesie provisorie faptuluĭ că absentele n'ar fi lăsat o procură pentru administrarea avereĭ sale. Or, aceasta este inexact; în adevĕr, faptul că absentele a lăsat o procură poate cel mult să întârḑie declaraţia absenţeĭ; odată însă ce ea a fost declarată, faptul de a fi lăsat o procură nu are nicĭ-o înrîurire asupra trimetereĭ în posesie provisorie. Thiry, I, 186; Marcadé, I, 356; Baudry et Fourcade, I, 1103; T. Huc, I, 417; Mourlon, I, 398, nota 1.

după cererea părților interesate, saŭ a procurorului tribunaluluĭ, şi legatariĭ, donatariĭ, precum şi toțĭ aceia cari aveaŭ asupra averei absentuluĭ, drepturĭ subordonate morțeĭ absentuluĭ, le vor putea exercita provisor, cu îndatorire din parte-le de a da cauțiune. (Art. 100, 106, 119, 801, 889, 899, 1659, 1660, 1675, 1676 C. civ. Art. 123 C. fr.).

Art. 110.—Posesiunea provisorie nu va fi considerată de cât ca un deposit, care va da celor ce aŭ dobîndit-o dreptul de a administra averea absentuluĭ, cu îndatorire din parte-le de a da sama absentuluĭ, când s'ar arăta, saŭ se va proba existența sa. (Art. 106, 109, 111 urm., 1853 C. civ. Art. 125 C. fr.).

Art. 111.—Ceĭ ce vor fi dobîndit punerea în posesiune provisorie, vor fi datorĭ a stărui pentru facerea inventaruluĭ avereĭ mişcătoare şi a înscrisurilor absentuluĭ [1], în ființa procuroruluĭ tribunaluluĭ de prima instanță.

Tribunalul va ordona, în caz de trebuință, vîndarea întregeĭ averĭ mişcătoare, saŭ a uneĭ părțĭ dintr'însa. În caz de vîndare, atât prețul eĭ cât şi veniturile se vor capitalisa în banĭ saŭ în pămînt.

Ceĭ ce vor fi dobîndit punerea în posesiune provisorie vor putea, pentru propria lor siguranță, cere de la tribunal orînduirea unuĭ expert care să revizuiască averea nemişcătoare şi să descrie starea eĭ printr'un proces-verbal, care se va aproba de tribunal, în presența procuroruluĭ; cheltuelile acesteĭ lucrărĭ vor fi în sarcina avereĭ absentuluĭ. (Art. 100, 106, 110 C. civ. Art. 211 urm. Pr. civ. Art. 126 C. fr.).

Art. 113. — Ceĭ cari se folosesc de averea absentuluĭ numaĭ în virtutea punereĭ în posesiune provisorie, nu vor putea înstrăina, nicĭ ipoteca averea luĭ cea nemişcătoare. (Art. 110, 117 C. civ. Art. 128 C. fr.).

Art. 119. — După darea hotărîreĭ prin care s'a declarat absența, verĭ-cine ar avea drepturĭ contra absentuluĭ nu le va putea exercita, de cât în contra celor ce vor fi fost puşĭ în posesiunea avereĭ luĭ, saŭ în contra celor ce vor fi avênd administrațiunea legală [2]. (Art. 106, 114 C. civ. Art. 134 C. fr.).

Trimet. în posesie provisorie a avereĭ absentuluĭ.

Față cu declararea absențeĭ, legea considerând pe absent maĭ mult mort de cât în viață, împuterniceşte pe moştenitoriĭ luĭ şi pe toțĭ aceĭ cari, la caz de moartea luĭ, ar

---

(1) Adecă: a documentelor absentuluĭ (*les titres de l'absent*, dice textul corespundêtor francez).

Inexactitate de text.

(2) Cuvintele «administrație legală», care se vĕd în acet text şi care, din greşală, aŭ fost reproduse şi în art. 112, nu aŭ nicĭ-un sens şi trebuesc considerate ca nescrise, fiind-că se referă la art. 124 din codul fr., privitor la soțiĭ căsătorițĭ sub regimul de comunitate legală, regim care la noĭ nu există. Vedĭ *infrà*, p. 505, nota 1.

fi avut drepturĭ de exercitat asupra patrimoniuluĭ sĕŭ, a exercita aceste drepturĭ în mod provisor, prin trimeterea lor în posesiunea avereĭ absentuluĭ, ca şi cum acesta ar fi încetat din viaţă.

Persoanele care pot cere punerea în posesie provisorie. Acest drept aparţine tuturor acelora carĭ ar fi fost moştenitorĭ presumptivĭ aĭ absentuluĭ în ḑiua când el s'a făcut nevĕḑut, saŭ când s'a primit cele din urmă ştirĭ de la dînsul, iar nu acelora carĭ ar fi moştenitoriĭ sĕĭ presumptivĭ în momentul cerereĭ saŭ a hotărîreĭ prin care se declară absenţa.

Soţul, Statul, copilul natural, etc. Toţĭ moştenitoriĭ aŭ acest drept: soţul (1), Statul, copilul natural faţă de mama sa, copilul adoptat faţă de adoptător (art. 315), legatariĭ universalĭ saŭ cu titlu universal (2), donatariĭ de bunurĭ viitoare, etc. (Cpr. Planiol, I, 685).

Pentru a dobîndi punerea lor în posesie, moştenitoriĭ nu aŭ nevoe să dovedească că sunt ceĭ maĭ apropiaţĭ în grad cu absentul, ci numaĭ că aŭ calitatea de moştenitorĭ, eĭ nefiind supuşĭ acestĕĭ dovedĭ de cât atuncĭ când alţiĭ revendică acelaşĭ drept (3).

Transmiterea dreptuluĭ de a cere punerea în posesie provisorie. Persoanele existente şi capabile în momentul disparițieĭ absentuluĭ saŭ primireĭ ultimelor ştirĭ de la dînsul, care aŭ dreptul a fi trimese în posesiunea avereĭ luĭ, transmit acest drept moştenitorilor saŭ representanţilor lor, după cum ar fi transmis drepturile lor de moştenire în caz

(1) Art. 140 din codul fr. o spune anume în privinţa soţuluĭ, însă acest text a fost eliminat de legiuitorul nostru ca inutil, după cum vom vedea *infrà*, p. 527.

(2) Legatariĭ pot cere trimeterea în posesie, chiar dacă moştenitoriĭ presumptivĭ rĕmân în inacţiune. Cpr. Planiol, I, 685; Neagu, I, p. 220, No. 9 şi autoriĭ citaţĭ acolo. In cât priveşte procedura de urmat în această privinţă, veḑĭ Mourlon, I, 404.

(3) Cpr. Arntz, I, 217; T. Huc, I, 418; Aubry et Rau, I, § 152, p. 918; Laurent, II, 162; Baudry et Fourcade, I. 1107; Demolombe, II, 77.—Copiiĭ femeeĭ absentuluĭ, născuţĭ maĭ tărḑiŭ de 300 ḑile după dispariţia absentuluĭ saŭ primirea celor din urmă ştirĭ de la dînsul, pot fi depărtaţĭ de la trimeterea în posesie provisorie nu numaĭ de către copiiĭ născuţĭ înainte, dar încă de toţĭ moştenitoriĭ presumptivĭ aĭ absentuluĭ (argum. din art. 106, 289 şi 654). Aubry et Rau, *loco cit.*, text şi nota 5; T. Huc, I, 418; Neagu, I, p. 219, No. 6; Laurent, II, 162; Demolombe, II, 268. Veḑĭ în t. II, explic. art. 290, 291.

de moarte (art. 692). Prin urmare, trimeterea în posesie provisorie poate fi cerută nu numaĭ de moştenitorĭ, legatarĭ saŭ donatarĭ, dar şi de representanţiĭ acestora, în numele lor (1), şi după uniĭ, chiar de creditoriĭ lor (art. 974) (2). Aplic. art. 974. Controversă.

Dreptul de a cere trimeterea în posesie provisorie se prescrie prin 30 de anĭ, conf. dreptuluĭ comun (art. 1890) (3). Art. 1890.

Legea noastră nearătând procedura de urmat pentru trimeterea în posesiune a avereĭ absentuluĭ, vom aplica prin analogie art. 621 şi 622 din Pr. civ.; de unde resultă că justiţia va fi de multe orĭ chemată a pronunţa două hotărîrĭ: una, cu privire la declararea absenţeĭ, iar cealaltă în privinţa trimetereĭ în posesiunea avereĭ absentuluĭ. Părţile vor putea însă să ceară în acelaşĭ timp şi declararea absenţeĭ şi trimeterea în posesiune (art. 101, 106), în care caz tribunalul ultimuluĭ domiciliŭ, saŭ în lipsă de domiciliŭ, a ultimeĭ residenţe a absentuluĭ, va pronunţa o singură hotărîre (4). Procedura trimetereĭ în posesie provisorie. Art. 621, 622 Pr. civilă.

Trimiterea în posesie se aplică la toate bunurile, de orĭ-ce natură ar fi, care aparţineaŭ absentuluĭ în momentul dispariţieĭ sale saŭ a primireĭ celor din urmă ştirĭ de la dînsul (art. 106); ea nu se aplică însă drepturilor Bunurile la care se aplică trimeterea în posesie provisorie.

---

(1) Vedĭ Répert. Sirey, v° *Absence*, 158 urm.; T. Huc, I, 418; Laurent, II, 163; Planiol, III, 2468; Vigié, I, 269, şi toţĭ autoriĭ.

(2) Baudry et Fourcade, I, 1110; Baudry et Barde, *Oblig.*, I, 611: Aubry et Rau, IV, § 312, p. 210, text şi nota 44 (ed. a 5-a); Demolombe, II, 61, 78; Duranton, I, 439. — *Contrà:* Répert. Sirey, v° *cit.*. 164; Laurent, II, 187. Vedĭ şi distincţia admisă de T. Huc, I, 413, 448. Maĭ vedĭ încă autoriĭ citaţĭ în t. V a Coment. noastre, p. 207, nota. 4.—Se admite însă, cu-toate-acestea, că moştenitorul presumptiv nu poate ceda vocaţiunea sa prin acte între viĭ, nicĭ chiar în urma declarăreĭ absenţeĭ, pentru că această declaraţie necuprindênd presumpţia de moarte a absentuluĭ, cesiunea ar constitui un pact succesoral oprit de lege. Cpr. Répert. Sirey, v° *cit.*, 162; Laurent, II, 184 urm. — *Contrà:* C. Bordeaux, Sirey, 38. 2. 413.

(3) Marcadé, I, 362; Répert. Sirey, v° *cit.*, 149 urm. Cpr. C. Grenoble, Sirey. 51. 2. 93: D. P. 52. 2. 864; C. Paris, Sirey, 51. 2. 769; D. P. 54. 5. 4.

(4) Thiry, I, 189; Vigié, I, 270; Arntz, I, 221; Demolombe, II, 79; Baudry et Fourcade, I, 1103; Ducaurroy, Bonnier et Roustain. I. 198; T. Huc, I, 417; Mourlon, I, 411; Planiol, III, 2469; Neagu, I, p. 219, No. 2.

eventuale ce absentul ar fi putut dobîndi maĭ în urmă, sub condiţia existenţeĭ sale. Aceste din urmă bunurĭ vor fi decĭ administrate conform art. 98 [1].

Efectele trimetereĭ în posesiune provisorie.

Care sunt efectele trimetereĭ în posesiune? Această posesiune saŭ *stăpânire* provisorie, după cum o numeşte art. 109, poate fi considerată şi se consideră, în adevĕr, de uniĭ ca o devoluţie anticipată şi provisorie a patrimoniuluĭ absentuluĭ către moştenitoriĭ sĕĭ presumptivĭ [2], de şi după art. 115, moştenirea absentuluĭ nu se deschide de cât din ḑiua când moartea sa a fost dovedită. Faţă cu absentul, trimeşiĭ în posesie provisorie se consideră însă ca nişte administratorĭ contabilĭ. Art. 110 întrebuinţează, ce e dreptul, cuvîntul «*deposit*», însă acest cuvînt nu trebue luat în sensul sĕŭ juridic (art. 1591) urm.). Legea a voit să ḑică pur şi simplu că trimeşiĭ în posesie provisorie sunt nişte posesorĭ precarĭ aĭ patrimoniuluĭ carĭ, ca atare, nu pot să prescrie contra absentuluĭ (art. 1853) [3].

Oblig. impuse trimeşilor în posesie provisorie.

Trimeşiĭ în posesie provisorie a avereĭ absentuluĭ, fiind nişte administratorĭ contabilĭ, legea le impune oare-

---

(1) Baudry et Fourcade, I, 1111, 1264; Aubry et Rau, I, § 152, p. 917, nota 3; Mourlon, I, 409; Laurent, II, 166, 167; Arntz, I, 220; T. Huc, I, 419; Neagu, I, p. 220, No. 12. — In cât priveşte fructele bunurilor posedate de absent înainte de a fi dat ultimele semne de viaţă, şi care aŭ fost percepute de la dispariţia sa până la trimeterea în posesie, veḑĭ Baudry et Fourcade, I, 1112.

Art. 476 Pr. penală.

In ceea-ce priveşte pe contumacĭ, a căror avere, după art. 476 din Pr. pen., se administrează din ḑiua executăreĭ decisieĭ, ca avere de absent, veḑĭ Aubry et Rau, I, § 84, p. 557, text şi note (ed. a 5-a); Demolombe, I, 225, 234.

(2) Cpr. Vigié, I, 271; Aubry et Rau, I, § 152, *ab initio*, p. 917; Demolombe, II, 71; Thiry, I, 186; Marcadé, I, 367.—*Contrà*: Baudry et Fourcade, I, 1101, p. 908. Cpr. şi Planiol, III, 2463.

(3) Cpr. C. Bucureştĭ (motive), *Dreptul* din 1903, No. 27; Vigié, I, 272; Baudry et Fourcade, I, 1123; Aubry et Rau, I, § 153, p. 921, nota 1; Laurent, II, 168; T. Huc, I, 434 şi 451; Planiol, III, 2481; Nacu, I, p. 236, No. 11; Thiry, I, 191, p. 174, 175; Mourlon, I, 417; Leroux de Bretagne, *Nouv. traité de la prescription*, I, 94, p. 82; Neagu, I, p. 222, No. 1 urm.— Aceĭ carĭ culeg moştenirea în locul absentuluĭ (art. 121), posedând ca proprietarĭ, pot din contra să prescrie contra luĭ. Leroux de Bretagne, *loco cit.*; T. Huc, I, 451.

care obligaţiĭ menite a asigura restituirea bunurilor aceluĭ în drept, la caz de întoarcerea luĭ (art. 110, 117). Astfel, eĭ trebue să dea cauţiune pentru buna lor administraţie (art. 106, 109). Această cauţiune trebue să îndeplinească cerinţele art. 1659 şi 1660 (art. 1675), ea putênd fi înlocuită cu un amanet, o ipotecă saŭ altă asigurare (art. 1676). Dacă aceĭ trimeşĭ în posesiunea avereĭ nu sunt în stare să dea cauţiune, se vor aplica prin analogie art. 542, 543 de la usufruct ([1]).

Art. 111.

Eĭ trebue să facă inventarul avereĭ mişcătoare şi a titlurilor saŭ documentelor absentuluĭ, în fiinţa procuroruluĭ (art. 111 § 1); să vîndă, la caz de trebuinţă, după ordinul tribunaluluĭ, sub pedeapsa de a fi responsabilĭ ([2]), averea mişcătoare, dând baniĭ cu dobîndă, saŭ cumpărând imobile (pămînt) (art. 111 § 2) ([3]); să ceară de la tribunal rînduirea unuĭ saŭ maĭ multor experţĭ, cari să cerceteze averea nemişcătoare şi s'o descrie într'un proces-verbal ce se va aproba de tribunal, în presenţa ministeruluĭ public, cheltuiala expertiseĭ ca şi acea a inventaruluĭ fiind în sarcina avereĭ absentuluĭ (111 § 3), pentru că foloseşte acesteĭ averĭ.

Consecinţile lipseĭ expertiseĭ. Controversă.

Lipsa acesteĭ expertise ar expune pe aceĭ trimeşĭ în posesie provisorie la contestaţiĭ, în privinţa stăreĭ în care se găseaŭ imobilele în momentul când ele aŭ fost luate de dînşiĭ şi ar putea chiar, după uniĭ, să facă ca eĭ să le restitue în bună stare, aşa cum ar fi presupuşĭ că le aŭ primit ([4]).

([1]) Planiol, III, 2470; Thiry, I, 191; Arntz, I, 224; Nacu, I, p. 236, No. 11; Demolombe, II, 93; Baudry, I, 353; Aubry et Rau, I, § 152, p. 819, text şi nota 9.—*Contrà:* Laurent, II, 171; T. Huc, I, 431; Répert. Sirey, *Absence*, 206; Baudry et Fourcade, I, 1115; Mourlon, *Revue pratique*, I, anul 1856, p. 136.

Formele vîndăreĭ.

([2]) Tribunalul fixează formele vîndăreĭ, putênd admite şi o vîndare de bună voe. Planiol, III, 2472; Demolombe, II, 96; Neagu, I, art. 111, No. 5,

([3]) Vîndarea nu se poate face fără ordinul tribunaluluĭ. Laurent, II, 178 urm.; Duranton, I, 427. — *Contrà:* Marcadé, I, 406; Demolombe, II, 112, 113; Aubry et Rau, I, § 153, p. 923, n. 7.

([4]) Demolombe, II, 98; Thiry, I, 191, p. 174; Aubry et Rau, I, § 153, p. 922; Mourlon, I, 416; Arntz, I, 224; Duranton, I, 474.—*Contrà:* Laurent, II, 173; Baudry, I, 354; Baudry et

Art. 109. Dacă absentul a lăsat un testament, acest testament se va deschide după cererea părţilor interesate (legatariĭ), saŭ a ministeruluĭ public, şi legatariĭ, donatariĭ, precum şi aceĭ cari aveaŭ asupra avereĭ absentuluĭ drepturĭ subordonate morţeĭ absentuluĭ, le vor putea exercita provisor, cu îndatorire însă ca şi aceĭ trimeşĭ în posesiune, de a da cauţiune, care, la caz de reîntoarcerea absentuluĭ, va garanta restituirile ce eĭ trebuesc să facă (art. 109).

Responsabilitatea acelor trimeşĭ în posesiune provisorie. Aceĭ trimeşĭ în posesiunea avereĭ absentuluĭ fiind, după cum am vĕdut, nişte mandatarĭ saŭ administratorĭ contabilĭ, trebue să administreze patrimoniul intrat în mânile lor ca bunĭ părinţĭ de familie, şi responsabilitatea lor va fi cu atât maĭ grea cu cât gestiunea lor nu este gratuită (art. 112 şi 1540).

Administraţia lor are multă analogie cu acea a tutoruluĭ; ca şi acest din urmă, eĭ pot să facă singurĭ unele acte, iar altele nu le pot face de cât cu îndeplinirea unor anume formalităţĭ.

Actele de administraţie. Eĭ pot face singurĭ, şi fără îndeplinirea vre-uneĭ formalităţĭ, toate actele de administraţie în genere. Astfel, eĭ pot să întrerupă prescripţiile care curg în contra absentuluĭ, să reînoiască o inscripţie ipotecară (art. 1786); să facă reparaţiile necesare la imobilele absentuluĭ, să le închirieze, însă numaĭ pe cincĭ anĭ cel mult, pentru-că numaĭ până la acest termen contractul de închiriere saŭ arendare se consideră, în legea noastră, ca un act de administraţie (art. 427, 534, 1268, 1269, 1419) [1]; să primească sub a lor chitanţă capitalurile datorite absentuluĭ şi să le plaseze cu dobîndă saŭ în cumpărare de imobile (art. 111 § 2); să represinte pe absent în toate acţiunile introduse în contra luĭ, orĭ-care ar fi natura lor; să intenteze în numele absentuluĭ o acţiune mobiliară saŭ o

---

Fourcade, I, 1119; T. Huc, I, 433; Planiol, III, 2474. Această din urmă soluţie este singură juridică, pentru-că presumpţia legală înscrisă în art. 1432, după care locatarul, în lipsă de inventar, e presupus a fi primit lucrul închiriat saŭ arendat în stare bună, nu este aplicabilă în casul de faţă.

(1) Vedĭ t. VIII a Coment. noastre, p. 207, 208. In Franţa chestiunea este controversată. Vedĭ Baudry et Fourcade, I, 1126.

acţiune posesorie, aceste acţiunĭ fiind conferite orĭ-căruĭ administrator în genere (arg. din art. 408, 428) ([1]).

Art. 817 § 2 din codul fr. conferă acelor trimeşĭ în posesie provisorie dreptul de a exercita acţiunea în împărţeală în numele comoştenitoruluĭ lor absent, însă acest text a fost eliminat de legiuitorul nostru. **Art. 817 § 2 C. fr.**

Dar dacă trimeşiĭ în posesiunea avereĭ unuĭ absent aŭ dreptul de a face toate actele de administraţie, actele de disposiţie le sunt absolut interḑise. Art. 113 dispune, în adevĕr, că eĭ nu pot să înstrăineze, nicĭ să ipoteceze averea nemişcătoare a absentuluĭ. Generalitatea acesteĭ regule dovedeşte că orĭ-ce înstrăinare de imobile corporale saŭ incorporale, cu titlu oneros saŭ cu titlu gratuit *(lex non distinguit)*, orĭ-ce constituire de servituţĭ, ipotecĭ saŭ alte dreptur̆ reale, este absolut interḑisă ([2]). **Actele de disposiţie. Instrăinarea imobilelor. Art. 113.**

Se admite însă în genere în Franţa că, în caz de necesitate, de exemplu, pentru facerea de reparaţiĭ marĭ: imobilele absentuluĭ pot fi ipotecate şi chiar vîndute cu autorisaţia justiţieĭ ([3]).

([1]) In cât priveşte acţiunile imobiliare petitoriĭ, chestia este controversată, însă se decide în genere că aceĭ trimeşĭ în posesiunea provisorie a bunurilor unuĭ absent nu le pot exercita de cât cu autorisarea justiţieĭ. Cpr. Trib. Botoşanĭ (în privinţa acţiuneĭ în revendicare), *Dreptul* din 1898, No. 74; Laurent, II, 188; T. Huc, I, 434; Aubry et Rau, I, § 153, p. 926, text şi nota 16; Duranton, I, 492.—*Contrà:* Demolombe, II, 114; Baudry et Fourcade, I, 1130; Demante et Colmet de Santerre, I, 163 bis 1 (ed. a 3-a); Planiol, III, 2484; C. Douai, Sirey, 54. 2. 431; D. P. 56. 2. 192.—Hotărîrile pronunţate în favoarea saŭ contra acelor trimeşĭ în posesie provisorie sunt oposabile absentuluĭ, la reîntoarcerea sa, pentru-că el a fost representat printr'înşiĭ. Planiol, *loco cit.*; Thiry, I, 191, p. 175; T. Huc, I, 434 şi autoriĭ citaţĭ în t. VII a Coment. noastre, p. 553, nota 2. — Şi hotărîrile pronunţate faţă de curatorul rînduit conform art. 99 C. civ. şi 623 Pr. civ. sunt oposabile absentuluĭ, dacă n'a existat înţelegere frauduloasă între curator şi adversarul sĕŭ. Baudry et Fourcade, I, 1069; Demolombe, I, 39; T. Huc, I, 402, etc. **Acţiunile imobiliare petitoriĭ. Controversă.**

([2]) Cpr. Baudry et Fourcade, I, 1133; Neagu, I, p. 225, No. 1.

([3]) Planiol, III, 2483; T. Huc, I, 436; Baudry et Fourcade, I, 1140; Demolombe, II, 111; Laurent, II, 181.—Este însă de observat că art. 2126 din codul fr., pe care se intemeiază acest sistem, vorbeşte şi de bunurile absenţilor, pe când textul co-

Instrăinarea mobilelor. Controversă.

Se admite de asemenea de unii, că acei trimeşi în posesiunea provisorie a bunurilor unuĭ absent, pot să înstrăineze mobilele luĭ, pentru-că art. 113 nu vorbeşte de cât de imobile ([1]).

Transacţii, compromisuri, etc.

După această teorie, care este foarte îndoelnică, eĭ ar putea de asemenea să facă transacţiĭ şi compromisurĭ în materie mobiliară ([2]).

Primirea saŭ lepădarea uneĭ moşteniri.

Ceea ce este însă afară de orĭ-ce îndoială este că trimeşiĭ în posesia provisorie a bunurilor absentuluĭ nu pot, fără autorisarea justiţieĭ, să primească saŭ să lepede o moştenire orĭ un legat, în numele absentuluĭ; pentru-că aceste acte avênd de obiect mărirea saŭ micşorarea patrimoniuluĭ sĕŭ, nu pot fi considerate ca acte de administraţie ([3]).

Actele de administraţie.

Acestea sunt drepturile şi puterile acelor trimeşĭ în posesiunea provisorie a bunurilor unuĭ absent. Actele făcute de dînşiĭ de bună credinţă, în limitele mandatuluĭ lor de administratorĭ, sunt valide şi oposabile absentuluĭ, saŭ acelor care-l represintă.

Responsab. trimeşilor în posesie provisorie.

Aceasta nu însemnează însă că trimeşiĭ în posesia avereĭ absentuluĭ nu sunt responsabilĭ, pentru-că este de principiŭ că eĭ rĕspund de culpa comisă în administraţia lor ([4]).

Darea socotelelor.

La finele trimetereĭ în posesiune, eĭ trebue să dea socoteală de gestiunea lor, fie absentuluĭ, fie representanţilor sĕĭ. Ca detentorĭ aĭ lucruluĭ altuia, eĭ trebue să dea so-

---

respundĕtor din codul nostru (art. 1771) vorbeşte numaĭ de bunurile minorilor şi ale interdişilor. Cpr. Neagu, I, p. 226, No. 10.

([1]) Vedĭ în acest sens, T. Huc, I, 435; Planiol, III, 2483; Aubry et Rau, I, § 153 p. 923, text şi nota 7.—*Contrà:* Baudry et Fourcade, I, 1134; Demolombe, II, 112, 113; Laurent, II. 177 urm.; Duranton, I, 485. Cpr. Mourlon, I, 425; Neagu, I. 225, No. 2 urm.—In privinţa vîndăreĭ saŭ convertireĭ mobilelor incorporale, chestiunea este de asemenea controversată. Vedĭ autoriĭ citaţĭ într'un sens şi în altul de Neagu, I, p. 226, No. 5 şi 6.

Mobile incorporale. Controversă.

([2]) Aubry et Rau, *loco cit.*, pag. 924: T. Huc, I, 435.—*Contrà:* Baudry et Fourcade, I, 1136. Cpr. Neagu, I, p. 226, No. 7 urm.

([3]) Baudry et Fourcade, I, 1137; Aubry et Rau, I, § 153, pag. 924, 925, text şi nota 11; T. Huc, I, 436; Demolombe, II. 115; Demante et Colmet de Santerre, I, 163 bis V (ed. a 3-a): Neagu, I, p. 226, No. 9.

([4]) In cât priveşte diligenţa ce eĭ trebue să aducă în gestiunea intereselor absentuluĭ, vedĭ Baudry et Fourcade, I, 1139.

coteală atât de capitaluri cât şi de venituri saŭ fructe, deducêndu-se sarcinile de orĭ-ce natură ar fi.

Administraţia trimeşilor în posesia provisorie nu este însă gratuită; ea este din contra bine plătită, căcĭ iată cum se exprimă art. 112 din codul civil. Art. 112.

Art. 112.—Ceĭ cari, în puterea punereĭ lor în posesiune provisorie saŭ *a administraţiuneĭ legale* (1), se vor fi folosit de averea absentuluĭ, nu vor fi datorĭ a întoarce absentuluĭ de cât a cincea parte din venit (2), dacă existenţa absentuluĭ va fi dovedită înainte de cincĭ-spre-ḑece anĭ deplinĭ din ḑiua când el a dispărut, şi a ḑecea parte, când existenţa luĭ se va dovedi după cinspre-ḑece anĭ deplinĭ (3) de la ḑiua declaraţiuneĭ absenţeĭ, *saŭ una sută anĭ de la ḑiua naştereĭ absentuluĭ* (4). (Art. 101 urm., 106, 114, 115, 123, 545, 548 urm. C. civ. Art. 127 C. fr.).

Acest text acordă moştenitorilor presumptivĭ, puşĭ în posesia bunurilor unuĭ absent, nu însă şi curatoruluĭ rîn-

---

(1) Cuvintele «administraţie legală» n'aŭ nicĭ un sens în textul nostru şi trebuesc considerate ca nescrise, fiind-că se referă la art. 124 din codul fr. privitor la soţiĭ căsătoriţĭ sub regimul de comunitate legală, care text s'a eliminat din codul nostru, unde nu s'a maĭ reprodus acest regim matrimonial (veḑĭ t. VIII a Coment. noastre, p. 26). Cu-toate-acestea, greşala comisă în art. 112 se vede reprodusă şi în art. 119 care, în partea finală, vorbeşte iarăşĭ de *administraţia legală*. V. p. 497, n. 2. Această negligenţă de redacţie scapă atât d-luĭ Nacu cât şi d-luĭ Neagu, căcĭ ambiĭ autorĭ nu ḑic nimic asupra eĭ. Inexactitate de text.

(2) Adecă: atât din fructele naturale cât şi civile. Fructele naturale *nepercepute* şi acele civile *neprimite* de aceĭ puşĭ în posesia provisorie, cu-toate-că ar fi exigibile, aparţin absentuluĭ saŭ representanţilor luĭ. Art. 525, după care fructele civile se socotesc dobîndite ḑi cu ḑi şi se cuvin usufructuaruluĭ, în proporţie cu durata usufructuluĭ sĕŭ, nu este decĭ aplicabil în specie. Mourlon, I, 435; Acollas, III, p. 916.

(3) Textul nostru este întru cât-va maĭ bine redactat de cât acel francez, însă pentru a fi maĭ exact, el trebuia să vorbească, într'un mod maĭ general, de casul *în care ar fi trebuit să se restitue bunurile încredinţate acelor trimeşĭ în posesia provisorie.* Cpr. Marcadé, I, 409. Inexactitate de text.

(4) Cuvintele subliniate în text nu există nicĭ în codul fr. (art. 127), nicĭ în acel italian (art. 31); ele sunt adaose de legiuitorul nostru. Soluţia formal admisă de legea noastră este generalmente admisă şi în Franţa. Cpr. Demolombe, II, 126; Baudry et Fourcade, I, 1145; Laurent, II, 194, etc.

duit aceluĭ presupus absent (art. 99 C. civ., 623 Pr. civ.) (1), patru *cincimĭ* din fructele percepute în urma trimetereĭ în posesie (2), dacă existența luĭ va fi dovedită înainte de 15 anĭ deplinĭ din ḑiua dispariţieĭ sale, *nouĕ ḑecimĭ* când existenţa absentuluĭ se va dovedi după 15 anĭ deplinĭ, şi totalitatea fructelor când aŭ trecut treĭ-ḑecĭ anĭ deplinĭ din ḑiua declaraţieĭ absenţeĭ (3), saŭ una sută anĭ (termenul cel maĭ lung al vieţeĭ omuluĭ) din ḑiua naştereĭ absentuluĭ.

Partea de fructe ce moştenitoriĭ presumptivĭ trebue să restitue este decĭ o cincime saŭ o ḑecime. Cele patru cincimĭ saŭ nouĕ ḑecimĭ le aparţin lor în deplină proprietate, pentru-că altfel nu s'ar fi găsit nimene ca să ceară trimeterea în posesia bunurilor absentuluĭ.

Deducerea din fructe a cheltuelilor de cultură şi a contribuţiilor. Prin partea de fructe ce eĭ trebue să restitue împreună cu capitalul avereĭ (art. 115), absentuluĭ, saŭ acelora la care ar fi trecut averea, când s'ar stabili că el a murit într'un timp când aceĭ puşĭ în posesiunea provisorie a bunurilor sale nu eraŭ moştenitoriĭ luĭ (4), se înţelege ceea ce rĕmâne după deducerea cheltuelilor de cultură, sĕmănătură, întreţinere, precum şi contribuţiile care, fiind în sarcina folosinţeĭ, privesc pe aceĭ trimeşĭ în posesie, ca şi pe usufructuar (art. 545, 548) (5).

---

(1) Baudry et Fourcade, I, 1069, *in fine*; Demolombe, II, 123.—*Contrà:* Cas. fr. Sirey, 31. 1. 80 şi Répert. Dalloz, v° *Absence*, 304.

(2) Cât pentru fructele percepute înainte de declaraţia absenţeĭ, moştenitoriĭ trebue să le restitue în totul fie absentuluĭ, fie representanţilor sĕĭ, pentru-că aceste fructe sunt atribuite ca capital trimeşilor în posesie provisorie. T. Huc, I, 140; Baudry et Fourcade, I, 1148; Laurent, II, 192; Aubry et Rau, I, § 154, p. 933, nota 1 bis.

(3) Termenul de 15 anĭ curge din ḑiua dispariţieĭ absentuluĭ saŭ din ḑiua primireĭ celor din urmă ştirĭ de la dînsul, fără a se avea în vedere momentul când s'a declarat absenţa saŭ s'a admis punerea în posesiune; iar termenul de 30 de anĭ curge din ḑiua declaraţieĭ absenţeĭ, textul nostru fiind expres în această privinţă şi curmând controversa ce există în Franţa (veḑĭ Thiry, I, 191, p. 176, text şi nota 1), după părerea luĭ Marcadé (I, 411). Veḑĭ asupra aceste controverse, care nu maĭ există în dreptul nostru, Baudry et Fourcade, I, 1146; Mourlon, I, 433, 434. Cpr. Neagu, I, p. 225, No. 6.

(4) Cpr. Marcadé, I, 409; Thiry, I, 191, *in fine*.

(5) Thiry, I, 191, p. 176; Marcadé, I, 419; Demolombe, II, 127;

In cât priveşte reparaţiile cele marĭ, precum sunt acele ale zidurilor şi ale boltelor, restabilirea grindilor şi a acoperişuluĭ întreg, ale zăgazelor şi ale zidurilor de sprijinire şi de împrejmuire (art. 546), ele sunt în sarcina absentuluĭ (analogie din art. 545) ([1]). **Reparaţiile mari. Art. 545.**

Raporturile trimeşilor în posesie provisorie între eĭ.

Declaraţia de absenţă socotindu-se, cel puţin după uniĭ, ca o deschidere fictivă a moştenireĭ absentuluĭ, aceĭ puşĭ în posesiunea provisorie sunt în genere consideraţĭ, în cât priveşte raporturile reciproce dintre eĭ, ca nişte comoştenitorĭ chemaţĭ împreună la aceeaşĭ moştenire; de unde resultă că eĭ pot să împartă între eĭ bunurile absentuluĭ, conform regulelor ordinare privitoare la împărţeala moştenireĭ ([2]). **Aplic. regulelor de la împărţeala moştenireĭ.**

Moştenirea nefiind însă în realitate deschisă, legea timbruluĭ nu-ĭ supune la plata taxeĭ de îmregistrare. Taxele legale nu se vor plăti de cât la punerea în posesie definitivă (art. 114 C. civ.) ([3]). **L. timbruluĭ.**

Dacă împărţeala în natură nu poate avea loc, bunurile se vor vinde la licitaţie, fără a se admite însă concurenţa persoanelor străine, pentru-că această licitaţie este provisorie, precum sunt şi celelalte operaţiĭ ([4]). **Vîndarea bunurilor la licitaţie.**

Procedând la împărţirea bunurilor absentuluĭ, descendenţiĭ sunt în drept a cere raportul liberalităţilor făcute de ascendentul absent, unora din eĭ (art. 751 urm.) ([5]). **Oblig. raportuluĭ. Art. 751 urm. Controversă.**

Baudry et Fourcade, I, 1149; Laurent, II, 193; T. Huc, I, 440; Planiol, III, 2490; Mourlon, I, 435, *in fine;* Arntz, I, 226.

(1) Arntz, I, 226, *in fine;* Baudry et Fourcade, Marcadé, *loco cit.*

(2) Thiry, I, 192; Arntz, I, 227; Demolombe, II, 128, 153; Duranton, I, 503; Marcadé, I, 433; Planiol, III, 2479, 2480; Aubry et Rau, I, § 153, p. 927.—*Contrà:* Laurent, II, 128, 195, 196 şi 226; Baudry et Fourcade, I, 1152; T. Huc, I, 437.

(3) In dreptul francez, soluţia contrară este formal admisă prin legea din 28 April 1816 (art. 40). Cpr. Planiol, III, 2476; Baudry et Fourcade, I, 1160.

(4) Thiry, *loco cit.;* Aubry et Rau, I, *loco cit.*, pag. 928; Demolombe, II, 129; Massé-Vergé, I, § 100, pag. 149, No. II.—*Contrà:* Baudry et Fourcade, I, 1152; Laurent, II, 196; T. Huc, I, 437; C. Orléans, D. P. 60. 2. 160; Sirey, 60. 2. 562.

(5) Massé-Vergé, *loco cit.*, nota 18; Aubry et Rau, *loco cit.;* De-

Acţiunea în reducţiune. Controversă.

Se decide însă în genere că moştenitoriĭ reservatarĭ aĭ absentuluĭ, puşĭ în posesiunea provisorie a bunurilor sale, nu pot să exercite acţiunea în reducţiune a donaţiunilor făcute de dînsul peste marginile părţeĭ disponibile, de cât aducênd dovada morţeĭ sale (1).

Raporturile dintre aceĭ trimeşĭ în posesie şi terţiile persoane.

In privinţa terţiilor, uniĭ consideră pe aceĭ trimeşĭ în posesiunea provisorie a bunurilor absentuluĭ ca moştenitorĭ beneficiarĭ (art. 704 urm.), iar pe legatariĭ carĭ aŭ dobîndit exerciţiul provisor, ca nişte adevăraţĭ legatarĭ (2).

Din acest principiŭ se trage următoarele consecinţe:

1° Creditoriĭ absentuluĭ pot să reclame drepturile lor de la aceĭ puşĭ în posesiunea avereĭ luĭ (art. 119);

2° Aceştĭ din urmă nu plătesc datoriile absentuluĭ *ultra vires*, nicĭ asupra bunurilor lor personale (3);

3° Terţiĭ pot să prescrie contra absentuluĭ şi *vice-versa*, însă în această prescripţie, persoana acelor trimeşĭ în posesiune va fi luată în consideraţie, iar nu acea a absentuluĭ, de câte-orĭ va fi vorba de a se şti dacă prescripţia a fost saŭ nu în suspensie (4);

---

molombe, II, 132; Thiry, I, 192, *in fine;* Planiol, III, 2477.—*Contrà:* Laurent, II, 129; Baudry et Fourcade, I, 1158.

(1) Planiol, III, 2478; Demolombe, II, 140; Aubry et Rau, I, § 153, p. 932; T. Huc, I, 438, p. 472; C. Caen, Sirey. 72. 2. 241; D. P. 73. 2. 81.—*Contrà:* Garsonnet, nota în D. P. *loco cit.;* Demante et Colmet de Santerre, I, 152 bis IV urm.—*Quid juris* în privinţa liberalităţilor excesive făcute prin testament? Reductibilitatea este de astă dată admisă. Cpr. T. Huc, *loco cit.;* Aubry et Rau, *loco cit.*, nota 36.

(2) Vedĭ Thiry, I, 193; Arntz, I, 229. Cpr. Demolombe, II, 134 urm.; Aubry et Rau, I, § 153, p. 928 urm., 932.—Vedĭ însă Laurent, II, 197; T. Huc, I, 438. După aceştĭ din urmă autorĭ, trimeşiĭ în posesiunea provisorie a avereĭ absentuluĭ nu se consideră ca moştenitorĭ, ci ca administratorĭ, pentru-că absentul nu este considerat ca mort. Absentul, după cum ḑice Curtea de casaţie din Franţa, nu este considerat nicĭ ca mort nicĭ ca fiind în viaţă (Sirey, 79. 1. 159).

(3) Cpr. Thiry, I, 193; Arntz, I, 229.—Planiol (III, 2487) ajunge la acelaşĭ resultat, cu-toate-că nu recunoaşte acelor puşĭ în posesia bunurilor absentuluĭ calitatea de moştenitorĭ beneficiarĭ.

(4) Thiry, *loco cit.;* Arntz, I, 230; Demolombe, II, 139; Aubry et Rau, I, § 153, p. 929, 930.

4° In fine, vom adăoga că dacă aceĭ puşĭ în posesia provisorie a bunurilor absentuluĭ aŭ vîndut saŭ ipotecat bunurile acestuia, fără îndeplinirea formelor legale, eĭ nu vor putea să ceară anularea acestor acte, în calitate de garanţĭ aĭ înstrăinăreĭ (¹), şi aceasta prin aplicarea maximeĭ: *Quem de evictione tenet actio, eumdem agentem repellit exceptio* (²).

Incetarea trimitereĭ în posesie provisorie a bunurilor absentuluĭ.

Punerea în posesie provisorie a bunurilor absentuluĭ incetează: 1° prin reîntoarcerea absentuluĭ saŭ primirea de ştirĭ de la dînsul (art. 116); 2° prin dovedirea morţeĭ sale (art. 115); 3° printr'o nouă trimitere în posesie făcută în favoarea unor persoane preferabile celor dintăĭ; 4° şi în fine, prin trimeterea în posesie definitivă (art. 114).

Art. 116.—Dacă absentele revine, saŭ dacă se dovedeşte existenţa luĭ în timpul punereĭ în posesiune provisorie, efectele hotărîreĭ prin care s'a declarat absenţa vor înceta, însă fără prejudiciul, dacă va fi trebuinţă, a mĕsurilor conservatoriĭ prescrise la cap. I din acest titlu, pentru administrarea avereĭ. (Art. 98, 99, 110, 112, 117 urm. C. civ. Art. 131 C. fr.).

Reîntoarcerea absentuluĭ. 1° In caz de reîntoarcerea absentuluĭ, efectele hotărîreĭ care a declarat absenţa încetând, încetează neapărat şi trimeterea în posesie, care a avut loc în basa acesteĭ hotărîrĭ. Trimeşiĭ în posesiunea avereĭ trebue să restitue, în asemenea caz, absentuluĭ saŭ procuratoruluĭ luĭ, toate bunurile cuprinse în această posesiune, mărite de partea de veniturĭ determinate de art. 112, dând sama de administraţia lor (art. 110).

Dovedirea existenţeĭ absentuluĭ. Dacă absentul nu se întoarce, ci se dovedeşte numaĭ existenţa luĭ prin primirea de ştirĭ de la dînsul, trimeterea în posesie tot va înceta, iar tribunalul va putea să ia mĕsurile conservatoare despre care s'a vorbit maĭ sus, rînduind un curator absentuluĭ, saŭ luând alte mĕsurĭ de conservare, în basa art. 98 şi 99.

(¹) Cpr. Arntz, I, 229.
(²) Vedĭ asupra acesteĭ celebre maxime, tabla analitică a t. VIII a Coment. noastre, v^{is} *Quem de evictione tenet actio*, etc.

Dacă de la ultimele ştirĭ ar trece iarăşĭ patru anĭ. fără ca absentul să dea semn de viaţă, o nouă declaraţie de absenţă ar putea fi provocată, conform art. 101 (1).

2º Punerea în posesie provisorie încetează prin dovedirea morţeĭ absentuluĭ (art. 115).

Art. 115. — Moştenirea absentuluĭ va fi deschisă din ḑiua morţeĭ luĭ dovedită, în folosul moştenitorilor celor maĭ apropiaţĭ în ḑiua morţeĭ, şi ceĭ cari se vor fi folosit de averea absentuluĭ vor fi datorĭ a o restitui acestora, cu reserva veniturilor ce li se cuvine lor, în virtutea art. 112. (Art. 106, 112, 120 urm., 651 urm., 1169 C. civ. Art. 130 C. fr.).

Moartea absentuluĭ. Moştenirea deschiḑêndu-se prin moarte (art. 651 C. civ.), de câte-orĭ aceĭ interesaţĭ vor stabili că absentul s'a săvîrşit din viaţă, moştenirea luĭ, fie ab intestat, fie testamentară (2), se va deschide în folosul acelora carĭ, în ḑiua morţeĭ, eraŭ moştenitoriĭ ceĭ maĭ apropiaţĭ, fără a se distinge dacă moartea a avut loc în timpul trimetereĭ în posesie provisorie saŭ aceleĭ definitive (3), şi aceĭ trimeşĭ în posesie vor da samă de gestiunea lor şi vor restitui acestor moştenitorĭ averea absentuluĭ, putênd reţine numaĭ parte din venit ce li se cuvine după art. 112. Dacă aceĭ puşĭ în posesiunea avereĭ vor fi eĭ singurĭ moştenitoriĭ absentuluĭ în timpul morţeĭ sale, se înţelege că eĭ nu vor maĭ face nicĭ-o restituire.

Prescripţie. Aceĭ puşĭ în posesiunea provisorie, fiind numaĭ nişte administratorĭ (art. 110), nu pot să prescrie în contra adevěraţilor moştenitorĭ. Aceĭ puşĭ în posesiune definitivă, fiind proprietarĭ, vor putea din contra să prescrie.

Adevěraţiĭ moştenitorĭ vor avea treĭ-ḑecĭ de anĭ din

(1) Cpr. T. Huc, I, 441, p. 477.

(2) Decĭ, dacă absentul, a căruĭ moarte se dovedeşte, ar fi lăsat un testament valid, legatariĭ luĭ vor putea cere bunurile lăsate lor. Marcadé, I, 437.

(3) Baudry et Fourcade, I, 1246; Demolombe, II, 192; T. Huc, I, 445; Thiry, I, 206; Arntz, I, 249; Laurent, II, 242; Aubry et Rau, I, § 157, p. 947, text şi nota 15; Valette sur Proudhon, *op. cit.*, I, p. 336 urm. — *Contrà:* Zachariæ (ed. Massé-Vergé), I, § 103 *in fine*, p. 157; Favard, Répert., v° *Absence*, S-a III, § 1.

ḑiua deschidereĭ moştenireĭ pentru a exercita dreptul lor contra acelor cari s'aŭ folosit de averea absentuluĭ ([1]).

Acţiunea în restituire a moştenitorilor nu este însă o petiţie de ereditate, aşa precum pe nedrept o consideră unii autorĭ; căcĭ pârîţiĭ, adecă: trimeşiĭ în posesie provisorie a bunurilor absentuluĭ nu posedă nicĭ *pro herede*, nicĭ *pro possessore*, eĭ fiind nişte detentorĭ precarĭ, pe care art. 110 îĭ califică de *depositarĭ*, saŭ maĭ bine ḑis de administratorĭ ([2]). Caracterele acţiuneĭ în restituire a moştenitorilor.

3° Punerea în posesie provisorie maĭ încetează încă printr'o nouă trimetere în posesie, pronunţată în favoarea unor persoane preferabile celor dintăĭ. In acest caz, trimeşiĭ evinşĭ vor restitui celorlalţĭ, partea din fructele ce ar fi trebuit să le restitue absentuluĭ, dacă s'ar fi întors ([3]).

4° In fine, punerea în posesie provisorie încetează prin trimeterea în posesie definitivă.

2° Punerea în posesie definitivă şi efectele sale.

Art. 114. — Dacă absenţa se va prelungi treĭ-ḑecĭ anĭ din ḑiua punereĭ în posesiune provisorie, saŭ dacă se vor fi împlinit una sută anĭ de la naşterea absentuluĭ ([4]), cauţiunile date se vor ridica, toţĭ ceĭ îndrituiţĭ vor putea cere de la tribunalul de prima instanţă împărţeala avereĭ absentuluĭ, şi punerea în posesiune definitivă. (Art. 106, 109, 112, 116, 117 C. civ. Art. 129 C. fr.).

Art. 117. — Dacă absentul se iveşte, saŭ dacă existenţa luĭ este dovedită, chiar şi după punerea în stăpânire definitivă, el îşĭ va primi averea în starea în care s'ar găsi, precum şi preţul lucrurilor înstrăinate din ea, saŭ cele cumpărate cu preţul avereĭ celeĭ vîndute, *fără a putea urmări acea avere, dacă va fi trecut la*

([1]) Cpr. T. Huc, I, 441; Baudry et Fourcade, I, 1178; Neagu, I, p. 229, No. 4.—Chestiunea de a se şti de când începe a curge termenul de 30 de anĭ, este însă controversată. Veḑĭ Baudry et Fourcade, *loco cit.*, Neagu, I, p. 229, No. 5.

([2]) Cpr. T. Huc, I, 441; Neagu, I, p. 229, No. 3. — Veḑĭ însă Baudry et Fourcade, I, 1246 urm.; Demolombe, II, 193 urm.

([3]) Cpr. T. Huc, I, 441, p. 477; Demolombe, II, 188.

([4]) Codul portughez reduce termenul de 30 anĭ la 20, iar acel de 100 anĭ, la 95 (art. 78, 5° şi 87). Codul spaniol păstrează termenul de 30 de anĭ, numaĭ acel de 100 fiind redus la 90 (art. 191). Art. 36 din codul Calimach (24 C. austriac) presupune absentul mort, dacă din vremea naştereĭ luĭ, aŭ trecut opt-ḑecĭ anĭ şi locul petrecereĭ luĭ nu se ştie în curgere de ḑece anĭ. Dr. străin.

o a treia persoană ([1]). (Art. 114, 118, 1770 C. civ. Art. 132 C. fr.).

Art. 118. — Copiiĭ şi descendenţiĭ în linie dreaptă aĭ absentuluĭ pot asemenea, în termen de treĭ-ḑecĭ anĭ de la definitiva stăpânire, a cere restituirea avereĭ absentuluĭ, după cum s'a ḑis în art. precedent. (Art. 114, 116 C. civ. Art. 133 C. fr.).

Ultima perioadă a absenţeĭ este punerea în posesie definitivă a bunurilor absentuluĭ.

Când se poate cere punerea în posesie definitivă.

Această punere în posesie nu poate fi cerută de cât după 35 saŭ 41 anĭ de la dispariţia absentuluĭ. In adevĕr, conform art. 101 § 1, declaraţia absenţeĭ nu poate fi provocată de cât după *patru* anĭ de la ultimile ştirĭ, dacă absentul n'a lăsat procură, saŭ după *ḑece* anĭ, când a lăsat procură (art. 101 § 2 şi 107). Or, după art. 105, hotărîrea declarativă de absenţă neputênd să fie pronunţată de cât un an maĭ tărḑiŭ, adecă: cel puţin după *cincĭ* saŭ *unsprezece* anĭ, trebue ca posesiunea provisorie să fi ţinut treĭ-ḑecĭ de anĭ; decĭ, nu se poate dobîndi posesia definitivă de cât după *treĭ-ḑecĭ şi cincĭ* saŭ *patru-ḑecĭ şi unu* anĭ de la dispariţia absentuluĭ, saŭ de la primirea celor din urmă ştirĭ de la dînsul, afară de casul când ar fi trecut una sută anĭ de la naşterea absentuluĭ ([2]).

In acest din urmă caz, nu este nevoe ca să fi intervenit o hotărîre de punere în posesie provisorie.

Persoanele care eraŭ în drept să provoace această din urmă mĕsură pot cere în acelaşĭ timp declaraţia de absenţă şi trimeterea în posesie definitivă, care vor fi pronunţate prin una şi aceeaşĭ hotărîre, dată, la caz de trebuinţă, în urma uneĭ anchete ([3]).

([1]) Cuvintele subliniate din art. 117 nu-şĭ aŭ fiinţă în textul corespunḑĕtor fr. şi sunt adaose de legiuitorul nostru; însă soluţia este tot aceeaşĭ şi în Franţa. Cpr. Planiol, III, 2495; Mourlon, I, 468 bis, şi toţĭ autoriĭ.

Dr. roman.

([2]) Cpr. T. Huc, I, 442; Mourlon, I, 461, *in fine*. Termenul de 100 anĭ este termenul cel maĭ lung al vieţeĭ omuluĭ: «*quia is finis vitæ longevi hominis est*» (L. 56, *in fine*, Dig., *De usufructu et quemadmodum quis utatur, fruatur*, 7. 1). Maĭ veḑĭ încă L. 8, Dig., *De usu et usufructu*, 33, 2, unde se ḑice: «*Centum annos observandos esse constat: qui finis vitæ longissimus est*». Veḑĭ şi L. 23, *in medio*, Cod, *De sacrosanctis ecclesiis*, etc. 1. 2.

([3]) T. Huc, I, 442; Baudry et Fourcade, I, 1217; Planiol, III, 2491; Neagu, I, p. 227, No. 2.

Această punere în posesie poate fi cerută de toţĭ aceĭ carĭ eraŭ în drept să dobîndească punerea în posesie provisorie, saŭ exerciţiul provisor a drepturilor supuse morţeĭ absentuluĭ (1). **Persoanele care pot cere punerea în posesie definitivă.**

Ea trebue să fie cerută de la tribunalul ultimuluĭ domiciliŭ al absentuluĭ, care va putea în acest scop, de va crede de cuviinţă, să ordone o nouă cercetare (2). **Tribun. competent.**

Efectele punereĭ în posesie definitivă.

In cât priveşte maĭ întâĭ raporturile acelor trimeşĭ în posesie faţă de absent, legea nu maĭ cuprinde nicĭ-o mĕsură menită a garanta interesele acestuĭ din urmă, dispoziţiile art. 110 şi 111 nefiind aplicabile de cât punereĭ în posesie provisorie. **Raporturile acelor trimeşĭ în posesie definitivă faţă de absent. Art. 114, 117.**

Maĭ mult încă, art. 114 dispune că cauţiunile date cu ocasia trimetereĭ în posesia provisorie (art. 106, 109) sunt de drept descărcate, se înţelege atât pentru viitor cât şi pentru trecut (3), şi aceasta fie-că punerea în posesie definitivă a fost saŭ nu cerută, destul este ca să fi sosit momentul pentru a fi cerută (4).

---

(1) Demolombe, II, 150; T. Huc, I, 442; Baudry et Fourcade, I, 1218; Aubry et Rau, I, § 156, p. 941; Laurent, II, 223; Neagu, I, p. 226. No. 3; Em. Cernătescu, *Dreptul* din 1897, No. 32.

(2) Thiry, I, 201; Vigié, I, 279; Arntz, I, 244; Planiol, III, 2492; Mourlon, I, 464; Laurent, II, 244; Demolombe, II, 149; Baudry, I, 377; Baudry et Fourcade, I, 1219; Demante et Colmet de Santerre, I, 164 bis IV; Marcadé, I, 429.—După alţĭ autorĭ o nouă cercetare ar fi obligatorie. Cpr. Duranton, I, 501; Aubry et Rau, I, § 156, p. 942. Vedĭ şi Neagu, I, p. 227, No. 5 şi 6.

(3) Aceasta însemnează că cauţiunile sunt liberate de obligaţiile contractate în trecut, fără a maĭ rĕspunde pentru viitor de faptele acelor puşĭ în posesiune. Thiry, I, 203; Baudry et Fourcade, I, 1221; Demolombe, II, 161; Mourlon, I, 466; T. Huc, I, 443; Aubry et Rau, I, § 156, p. 942; Marcadé, I, 428; Massé-Vergé, I, § 103, p. 155, nota 4; Vigié, I, 281; Neagu, I, p. 227, 228, No. 7 şi 8.—*Contrà:* Laurent, II, 230.

(4) Baudry et Fourcade, I, 1220; Thiry, I, 203; Demolombe, II, 160; Ducaurroy, Bonnier et Roustain, I, 211; Aubry et Rau, *loco cit.*, p. 942, text şi nota 4; Mourlon, I, 466. — *Contrà:* Valette sur Proudhon, I, p. 326, nota *a*.

Cele maĭ sus expuse sunt privitoare la obligaţiile trimeşilor în posesie definitivă.

Drepturile acelor trimeşi în posesie definitivă. In cât priveşte drepturile lor, eĭ dobîndesc toate fructele şi bunurile absentuluĭ, neavênd nimic de restituit (art. 112). Eĭ se consideră decĭ ca proprietarĭ, însă nu ca proprietarĭ irevocabilĭ ([1]); căcĭ orĭ când absentul s'ar ivi, saŭ existenţa sa ar fi dovedită, eĭ trebue să-ĭ restitue bunurile care s'ar maĭ afla încă în patrimoniul sĕŭ, însă în starea în care se găsesc (art. 117).

Proprietatea sub condiţie resolutorie. Consecinţe. Faţă cu absentul, aceĭ trimeşĭ în posesie definitivă sunt decĭ proprietarĭ, supuşĭ uneĭ condiţiĭ resolutoriĭ fără retroactivitate, în caz de a se reîntoarce absentul saŭ de a se primi ştirĭ de la dînsul. Din acest principiŭ decurg maĭ multe consecinţe:

1⁰ In caz de deteriorarea bunurilor, trimeşiĭ în posesie definitivă nu aŭ nicĭ-o responsabilitate, pentru-că eĭ considerаŭ lucrul ca al lor: «*quia, quasi rem suam neglexit, nulli querelæ subjectus est, ante petitam hereditatem*» ([2]).

Instrăinările cu titlu oneros. 2⁰ Dacă bunurile aŭ fost înstrăinate, înstrăinările rĕmân bune ([3]). In caz însă de a se datori preţul, trimeşiĭ în posesie definitivă sunt datorĭ a ceda absentuluĭ acţiunile ce eĭ aŭ contra dobînditoruluĭ; în caz când preţul ar fi fost plătit vînḍĕtorilor, absentul îl va putea cere de la dînşiĭ, de oare-ce acest preţ se găseşte încă în patrimoniul lor, afară de casul când eĭ ar dovedi ca l'aŭ risipit fără nicĭ-un folos ([4]).

Instrăinările cu titlu gratuit. Dacă trimesul în posesie definitivă n'ar fi înstrăinat bunurile absentuluĭ cu titlu oneros, ci cu titlu gratuit, dă-

---

([1]) După proiectul coduluĭ fr., aceĭ cari dobîndeaŭ un bun de la trimeşiĭ în posesie definitivă, aveaŭ un drept irevocabil, absentul neavênd drept la nicĭ-o restituire. Mourlon, I, 467.

([2]) L. 31, § 3, Dig., *De hereditatis petitione*, 5. 3.

([3]) Nu numaĭ înstrăinările totale, dar şi acele parţiale precum: constituirile de ipotecĭ, servituţĭ, usufruct, etc. Baudry et Fourcade, I, 1230; Aubry et Rau, I, § 157, pag. 944; Planiol, III, 2495.

([4]) Thiry, I, 203, pag. 186; Arntz, I, 247; Demolombe, II, 171; Laurent, II. 235; Duranton, I, 509; Baudry, I, 381; Baudry et Fourcade, I, 1236; T. Huc, I, 444.— *Contrà:* Valette sur Proudhon, *op. cit.*, I, p. 329, nota *b.* Cpr. Neagu. I, p. 231. No. 17.

ruindu-le, de exemplu, absentul n'ar avea nicĭ-o repetiţie de exercitat, afară de casul când această liberalitate ar fi folosit aceluĭ trimes în posesie: când, de exemplu, el ar fi înzestrat pe o fiică a sa (1).

Restituirile ce trebue să facă absentul. Controversă.

Absentul primindu-şĭ, după cum am vĕḑut, bunurile existente cu accesoriile saŭ îmbunătăţirile, datorite fie evenimentelor natureĭ (de ex. uneĭ aluviunĭ), fie faptuluĭ trimeşilor în posesie definitivă, va restitui acestor din urmă, conform dreptuluĭ comun, impensele necesare saŭ utile, afară de casul când, după împrejurărĭ saŭ după natura lucrurilor, aceste impense ar fi considerate ca o sarcină a fructelor (2).

Raporturile acelor trimeşĭ în posesie definitivă între eĭ.

Am vĕḑut că aceĭ trimeşĭ în posesie provisorie a bunurilor absentuluĭ se consideră ca moştenitorĭ. Acest adevĕr este şi maĭ mare în privinţa acelor trimeşĭ în posesie definitivă; de aceea art. 114 dispune că aceĭ în drept vor putea cere de la tribunalul de prima instanţă împărţeala avereĭ absentuluĭ, dacă această împărţeală nu s'a făcut în timpul posesieĭ provisoriĭ (3).

Formarea maseĭ de împărţit.

In cât priveşte formarea maseĭ de împărţit, se vor aplica regulele privitoare la raport şi la reducţiune, iar trimeşiĭ în posesie definitivă nu vor plăti datoriile absentuluĭ *ultra vires*, ci numaĭ până la concurenţa bunurilor primite de dînşiĭ (4).

---

(1) Thiry, *loco cit.;* Arntz, I, 247; Laurent, II, 237; Demolombe, II, 176; Baudry, I, 381; Aubry et Rau, I, *loco cit.*, p. 945; Duranton, I, 506; Valette sur Proudhon, I, p. 330, text şi nota *a*; T. Huc, I, 444, p. 482; Marcadé, I, 447; Mourlon, I, 472.

(2) Thiry, I, 203, *in fine;* Demolombe, II, 166; Baudry, I, 381; Baudry et Fourcade, I, 1233; Planiol, III, 2495; Aubry et Rau, I, § 157, p. 946; Duranton, VI, 246.—*Contrà:* T. Huc, I, 444, pag. 481; Cas. fr. Répert. Dalloz, *Absence*, 621. Cpr. Neagu, I, p. 231, No. 9 şi 10.

(3) Cpr. Thiry, I, 192 şi 204.—Veḑĭ însă Laurent (II, 195 urm.), după care aceĭ trimeşĭ în posesie provisorie nu pot să împartă averea absentuluĭ, pentru-că moştenirea n'ar fi deschisă nicĭ în realitate, nicĭ în mod fictiv.

(4) T. Huc, I, 443, p. 480; Baudry et Fourcade, I, 1227; Aubry et Rau, I, § 157, p. 944; Neagu, I, p. 228, No. 13. — Veḑĭ însă Planiol, III, 2494.

Dr. internaţional. In cât priveşte împărţeala imobilelor, ea se va face după legea ţăreĭ în care sunt situate ([1]).

Raporturile acelor trimeşĭ în posesie definitivă cu terţiile persoane.

Faţă cu terţiĭ, aceĭ trimeşĭ în posesie definitivă a bunurilor absentuluĭ, fiind învestiţĭ cu un drept de proprietate irevocabilă, pot să le confere drepturĭ irevocabile asupra tuturor bunurilor ce aŭ primit în posesiunea lor. Decĭ, dacă absentul se reîntoarce, el trebue să respecte toate înstrăinările consimţite de aceĭ trimeşĭ în posesiunea definitivă a bunurilor sale, primindu-şĭ bunurile înapoĭ în starea în care se găsesc (art. 117). Aceasta se înţelege numaĭ în privinţa capitaluluĭ, cacĭ veniturile sunt dobîndite în mod definitiv şi irevocabil de către aceĭ trimeşĭ în posesia avereĭ (art. 112 § ultim).

Incetarea trimetereĭ în posesie definitivă a bunurilor absentuluĭ.

Punerea în posesie definitivă a bunurilor absentuluĭ, fiind un efect al absenţeĭ, încetează odată cu dînsa, ca şi punerea în posesie provisorie.

Ea încetează, decĭ; 1° prin reîntoarcerea absentuluĭ; 2° prin dovedirea existenţeĭ sale; 3° prin dovedirea morţeĭ sale. In acest din urmă caz, moştenirea sa este deschisă în folosul moştenitorilor celor maĭ apropiaţĭ în grad în momentul morţeĭ sale, fără a se distinge dacă moartea absentuluĭ s'a întâmplat în timpul posesieĭ provisoriĭ saŭ a aceleĭ definitive ([2]), şi trimeşiĭ în posesie trebue să restitue bunurile, moştenitorilor, păstrând însă fructele (art. 112 § ultim).

Restituirea bunurilor este maĭ mult saŭ maĭ puţin complectă, după cum moştenitoriĭ le cer în timpul posesieĭ provisoriĭ saŭ a aceleĭ definitive. In casul întâĭ, toate bunurile trebue să fie restituite, iar în casul de al doilea, moştenitoriĭ iaŭ bunurile în starea în care le găsesc, după cum le-ar fi luat însuşĭ absentul, dacă s'ar fi reîntors (art. 117); căcĭ eĭ nu pot să aibă maĭ multe drepturĭ de cât dînsul ([3]).

([1]) T. Huc, *loco cit.*; Laurent, *Dr. civ. international*, VII, 96.
([2]) Vedĭ *suprà*, p. 510, text şi nota 3, unde se arată controversa.
([3]) Cpr. Thiry, I, 206, p. 187.

4⁰ In fine, maĭ există un caz în care posesiunea definitivă nu încetează propriŭ ḑis, în care însă bunurile trec în alte mânĭ. Acesta este casul prevěḑut de art. 118. Acest text, presupunênd că există incertitudine asupra soarteĭ absentuluĭ, adecă: că el nu s'a ivit, că nu s'a primit nicĭ-o ştire de la dînsul şi că nu se dovedeşte nicĭ moartea luĭ, permite descendenţilor legitimĭ, legitimaţĭ, adoptivĭ şi chiar naturalĭ faţă de mama lor, cari s'ar presenta în timpul posesieĭ definitive, să ceară, în starea în care se găsesc şi în termen de treĭ-ḑecĭ de anĭ din ḑiua punereĭ în posesie definitivă (¹), bunurile de la aceĭ cari aŭ fost puşĭ în stăpânirea lor, aşa cum ar fi putut să le ceară însuşĭ absentul, dacă s'ar fi reîntors. Art. 118.

Textul art. 118 prevede o ipoteză care nu se prea poate întâmpla în practică; căcĭ este cam greŭ de admis ca absentul să aibă copiĭ saŭ alţĭ descendenţĭ, şi cu-toate-acestea, alţĭ moştenitorĭ să fi parvenit a fi fost puşĭ în posesiunea avereĭ luĭ; saŭ atuncĭ trebue să presupunem că şi aceştĭ descendenţĭ eraŭ absenţĭ în momentul punereĭ în posesie. Orĭ cum ar fi, această disposiţie, cu totul excepţională, deroagă de la adevěratele principiĭ; căcĭ dacă ar fi vorba de alţĭ moştenitorĭ de cât descendenţiĭ, eĭ ar trebui să ceară bunurile de la aceĭ maĭ depărtaţĭ cari s'ar fi pus în stăpânire, in termen de treĭ-ḑecĭ de anĭ *de la punerea în posesie provisorie,* altfel acţiunea lor ar fi prescrisă; de-oare-ce punerea în posesie definitivă nu are loc de cât treĭ-ḑecĭ de anĭ după acea provisorie (art. 114). Eĭ bine, prin derogare de la dreptul comun, descendenţiĭ pot face ceea ce nu pot face alţĭ moştenitorĭ maĭ depărtaţĭ, adecă: să ceară bunurile absentuluĭ, în starea în care se găsesc, în termenul de treĭ-ḑecĭ de anĭ *de la punerea în posesie definitivă.*

Se admite în genere că acest termen de treĭ-ḑecĭ de anĭ este o adevěrată prescripţie supusă, ca atare, causelor ordinare de suspendare şi întrerupere (²). **Art. 118 cuprinde o prescripţie. Controversă.**

(¹) Cpr. Neagu, I, p. 232, No. 3 şi autoriĭ citaţĭ acolo.
(²) T. Huc, I, 445, p. 484; Demolombe, II, 185; Baudry et Fourcade, I, 1253; Aubry et Rau, I, § 157, p. 946, text şi nota 12; Valette sur Proudhon, I, p. 335, not *a*; Mourlon, I, 480; Vigié, I, 280, *in fine.—Contrà:* Proudhon, *État des personnes,*

SECŢIUNEA II

Despre efectele absenţeĭ în privinţa drepturilor eventuale (1) *ce se pot cuveni absentuluĭ.*

1° Despre devoluţia drepturilor cuvenite uneĭ persoane a căreĭ existentă este incertă.

Art. 120.—Verĭ-cine va reclama un drept deschis uneĭ persoane, a căreĭ existenţă nu va fi recunoscută, este dator a dovedi că acea persoană exista în timpul când dreptul s'a deschis pentru dînsa (2). (Art. 98 urm., 101 urm., 121 urm., 654, 668, 808, 1169 C. civ. Art. 135 C. fr.).

Art. 121.—Dacă se va deschide o moştenire, care s'ar cuveni unuĭ individ, a căruĭ existenţă nu este cunoscută, ea se va da numaĭ acelora cu care individul s'ar fi găsit în drept de a concura, saŭ acelora ce aveaŭ drept de a o dobîndi în lipsă-ĭ. (Art. 99, 120, 122, 123, 654, 665 urm. Art. 136 C. fr.).

Este ştiut că numaĭ aceĭ cari există pot dobîndi un drept (art. 654 şi 808). De câte orĭ, decĭ, cine-va cere un drept în numele uneĭ persoane a căreĭ existenţă nu este recunoscută, el trebue să dovedească existenţa acesteĭ persoane, pentru-că acesta este tocmaĭ temeiul reclamaţiuneĭ sale (art. 1169) (3).

I, p. 335; Duranton, I, 513; Marcadé, I, 454; Demante et Colmet de Santerre, I, 171 bis IV; Massé-Vergé, I, § 103, p. 156, nota 12; Taulier, *Théorie raisonnée du C. civil*, I, p. 224; Nacu, I, p. 244, No. 21. Aceştĭ autorĭ văd în termenul statornicit de art. 118 o perdere saŭ decădere de drepturĭ, iar nu o adevĕrată prescripţie. Cpr. asupra acesteĭ controverse, Neagu, I, p. 232, No. 5 (art. 118).

(1) Precum: succesiunea ab intestat saŭ testamentară, donaţia subordonată condiţieĭ de supraveţuire, etc. Cpr. Planiol, III, 1720, nota 1; T. Huc, I, 446; Acollas, III, p. 927; Baudry et Fourcade, I, 1261; Laurent, II, 252; Neagu, I, p. 237, No. 6.

(2) Textul fr. maĭ adaogă încă: până la această dovadă, cererea sa nu va fi primită *(jusqu'à cette preuve il sera déclaré non recevable dans sa demande).*

Autoris. necesară femeeĭ măritate.

(3) Astfel, se decide cu drept cuvînt că, de câte-orĭ o femee măritată cere anularea unuĭ act pentru lipsă de autorisare din partea bărbatuluĭ sĕŭ declarat absent, ea trebue să dovedească existenţa bărbatuluĭ în momentul facereĭ actuluĭ. T. Huc, I, 447, p. 486; Répert. Sirey, v° *Absence*, 569; Aubry et Rau, I, § 159, p. 959 (ed. a 5-a); Demolombe, II, 267.

Calcularea reserveĭ.

De asemenea, absentul nu se numĕră pentru calcularea

Art. 120 și 121, care aŭ în vedere nu numaĭ pe aceĭ declarațĭ, dar și pe aceĭ presupușĭ absențĭ (1), cuprind o aplicare a acestuĭ principiŭ cu privire la absență.

Ca o consecință a principiuluĭ de maĭ sus, art. 121 dispune că, dacă o moștenire s'a deschis în favoarea uneĭ persoane a căreĭ existență nu este recunoscută, moștenirea se cuvine acelora cu carĭ acea persoană ar fi fost în drept a concura, saŭ acelora cărora ea s'ar fi cuvenit în lipsa eĭ. Art. 121.

Iată, de exemplu, o moștenire deschisă în favoarea absentuluĭ, înaintea dispariţieĭ luĭ; dreptul fiind fixat asupra capuluĭ sĕŭ, aceĭ pușĭ în posesie provisorie saŭ definitivă a bunurilor absentuluĭ, vor culege această succe-

---

reserveĭ saŭ părțeĭ disponibile; moștenitoriĭ reservatarĭ carĭ invoacă existența luĭ, pentru a restrânge partea disponibilă, trebue să facă această dovadă. T. Huc, *loco cit.*, pag. 487; Laurent, II, 254 și XII, 17, 23; Planiol, III, 3060; Aubry et Rau, I, § 158, p. 954, și VII, § 680, p. 169 și § 681, p. 173; Demolombe, II, 202 și XIX, 92; Arntz, I, 257 și II, 1772, *in fine;* Thiry, II, 324; Marcadé, III, 539; Demante et Colmet de Santerre, IV, 45 bis V; Troplong, *Donations et testaments*, II, 782, etc.

In fine, s'a decis că atât timp cât nu se dovedește existența absentuluĭ, Ministerul de finanțe este în drept a suspenda plata pensiuneĭ sale. C. Bucureștĭ, *Dreptul* din 1903, 27; Cas. rom. *Curierul judiciar* din 1905, No. 83. Suspend. pensieĭ datorite absentuluĭ.

(1) Thiry, I, 207; T. Huc, I, 447, p. 486; Planiol, III, 1720; Demolombe, II, 203 urm.; Arntz, I, 252; Mourlon, I, 486; Marcadé, I, 460; Laurent, II, 253; Baudry et Fourcade, I, 1258; Aubry et Rau, I, § 158, p. 950, text și nota 1 bis; Dalloz, *Nouv. C. civ. annoté*, I, art. 135, 136, No. 2; Neagu, I, p. 237, No. 3; C. din Alger, D. P. 97. 2. 364; Trib. civ. Termonde (Belgia), *Flandre judiciaire*, 1900, No. 23, p. 358; C. Orléans, *Pand. Périod.* 1905. 2. p. 363 și *Dreptul* din 1906, No. 13, p. 104.

Art. 120 nu se aplică însă la nepresențĭ, adecă la aceĭ carĭ nu se găsesc pentru moment la domiciliul saŭ residența lor, pentru-că existența lor nu este îndoelnică. Mourlon, *loco cit.*; Marcadé, I, 467; Planiol, III, 1722; T. Huc, I, 449; Baudry et Fourcade, I, 1259; Demolombe, II, 205; Laurent, II, 253; Aubry et Rau, I, *loco cit.*, p. 95, text și nota 2; Dalloz, *op. și loco cit.*, No. 7; Arntz, I, 252. Tribunalele apreciază în mod suveran dacă este absență saŭ numaĭ nepresență. Cas. fr. D. P. 88. 1. 165; Dalloz, *op. și loco cit.*, No. 9. Neaplic. art. 120 la aceĭ carĭ, fără a fi absențĭ, lipsesc de la domiciliul lor.

... absentuluĭ, ca representanţiĭ sĕĭ legali.
... contra, moştenirea s'a deschis în favoarea
... urma disparițieĭ luĭ, acesta nu are nicĭ un
... ... eĭ, cât timp nu se va dovedi că el era
... capabil în momentul deschidereĭ moştenireĭ.
... aceastā dovadă, comoştenitoriĭ absentuluĭ saŭ
... din gradul subsequent vor lua moştenirea ([1]).
... este sensul art. 120 şi 121 din codul civil.

Dar aci se presintă o chestie foarte controversată, ... care o vom atinge în treacăt.

Absentul poate fi representat de copiiĭ sĕĭ? Iată, de exemplu, un tată care moare, lăsând maĭ mulţĭ copiĭ, din care unul este absent. Copiiĭ absentuluĭ vin la moştenirea bunicululuĭ lor? Afirmativa este generalmente admisă, şi cu drept cuvînt, pentru-că ar fi nedrept şi contradicător de a se permite celorlalţĭ moştenitorĭ să depărteze pe absent, sub cuvînt că existenţa sa ar fi incertă, şi în acelaşĭ timp şi pe representanţiĭ sĕĭ, sub cuvînt că ar fi cu putinţă ca el să fie încă în viaţă ([2]).

Rĕmâne însă bine înţeles că representarea este provisorie, şi că la reîntoarcerea absentuluĭ, saŭ la dovedirea morţeĭ sale, se va procede la o lichidare definitivă ([3]).

([1]) Trib. Termonde, *Flandre judiciaire*, *loco cit.*; Trib. Bacăŭ, *Curierul judiciar* din 1905, No. 80; Baudry et Fourcade, I, 1262.

([2]) Vedĭ în acest sens, Aubry et Rau, I, § 158, p. 952, text şi nota 3; Demolombe, II, 209 şi XIII, 405; Laurent, II, 255; T. Huc, I, 448 şi V, 63; Mourlon, I, 485; Demante et Colmet de Santerre, I, 174 bis V; Valette sur Proudhon, I, p. 353 urm. şi *Explic. sommaire*, p. 72; Thiry, II, 57, p. 62 şi 324, p. 316; Arntz, I, 254; Duranton, I, 547; Vazeille, *Successions*, I, art. 744, No. 2, p. 40 urm. (ed. din 1837); Planiol, III, 1767; De Moly, *Tr. des absents*, 640; Pand. fr., *Successions*, I, 479, şi *Absence*, 623; Répert. Sirey, *Successions*. 479 şi *Absence*, 514; Ducaurroy, Bonnier et Roustain, II, 470; Baudry et Fourcade, I, 1262; Baudry et Wahl, *Successions*. I, 334; Vigié, II, 104; Marcadé, I, 465.—*Contrà:* Le Sellyer. *Successions*, I, 257, p. 295 urm.; Proudhon, *op. cit.*, p. 347 urm.; Plasman, *Tr. de l'absence*, I, p. 333 urm.; Locré, *Législ. civile*, II, asupra art. 135; Favard, Répert., v° *Absence*, S-a III, § 2, No. 2; Rousseau et Laisney, *Dictionn. de procédure*, v° *Absence*, 88. etc.

([3]) Baudry et Wahl, *op. cit.*, I, 334, p. 266 (ed. a 2-a).

2° Drepturile şi puterile acelora cari culeg o succesiune, saŭ alte drepturĭ în lipsa absentuluĭ.

Art. 122.—Dispoziţiunile cuprinse în precedentele două articole îşĭ vor avea puterea lor, fără prejudiciul acţiunilor prin care se cere o moştenire saŭ alte drepturĭ ce se vor cuveni absentuluĭ (1) orĭ representanţilor sĕĭ, şi nu se vor perde de cât după trecerea termenuluĭ statornicit pentru prescripţiune. (Art. 117, 120 urm., 701, 974, 996, 1097, 1554, 1557 urm., 1803, 1886, 1890 urm., 1895 urm., 1909 C. civ. Art. 137 C. fr.).

Art. 123.—Pe cât timp absentul nu se va arăta, saŭ acţiunile nu se vor exercita în numele sĕŭ, ceĭ ce vor fi primit moştenirea vor dobîndi în deplină proprietate veniturile luate de dînşiĭ, cu bună credinţă. (Art. 485—487, 994, 1898 C. civ. Art. 138 C. fr.).

Aceĭ cari culeg, în locul absentuluĭ, în baza art. 120 şi 121, o moştenire saŭ alte drepturĭ, de exemplu: un legat (art. 899) ce eventual s'ar fi cuvenit acestuĭ din urmă, le culeg în numele lor propriŭ, iar nu ca administratorĭ aĭ patrimoniuluĭ luĭ, după cum sunt trimeşiĭ în posesie provisorie. De aceea legea nu-ĭ supune nicĭ la cauţiune (cpr. art. 106, 109), nicĭ la facerea unuĭ inventar (cpr. art. 111), nicĭ la restituirea uneĭ părţĭ din fructe (cpr. art. 112), eĭ avênd din contra drept la toate fructele percepute de bună credinţă (art. 123).

Eĭ posedă lucrurile care compun moştenirea, în numele lor propriŭ *(pro suo)* şi cu titlu de moştenitorĭ *(pro herede)*, însă proprietatea lor va fi desfiinţată, când absentul saŭ representanţiĭ luĭ vor cere moştenirea saŭ celelalte drepturĭ ce i se cuvin. Devoluţia care, după art. 120 şi 121, are loc în folosul lor nu este decĭ irevocabilă, de oare ce absentul, la reîntoarcerea luĭ, saŭ representanţiĭ

Revocabilitatea proprietăţeĭ dobîndite în baza art. 120, 121.

---

(1) Textul corespundĕtor francez ḑice: «fără prejudiciul acţiunilor în petiţie de ereditate şi altor drepturĭ ce se vor cuveni absentuluĭ». **Art. 137 C. fr.**

Petiţia de ereditate, *hereditatis petitio* saŭ *vindicatio* (Dig., *de hereditatis petitone* 5. 3), este o acţiune reală prin care reclamantul ce se pretinde moştenitor şi pe care adversarul sĕŭ nu-l recunoaşte ca atare, revendică o moştenire saŭ nişte bunurĭ care fac parte din ea. Vom vorbi despre această acţiune la finele titluluĭ moştenirilor. Veḑĭ de pe acum asupra acesteĭ grele materiĭ, Serezia, *De la pétition d'hérédité en droit moderne* (1873); Pand. fr. *Successions*, I, 1948 urm.; Répert. Sirey, v° *Pétition d'hérédité,* etc. **Petiţia de ereditate.**

sěĭ, cari ar dovedi existența luĭ în momentul deschidereĭ moștenireĭ, pot cere această moștenire de la aceĭ cari aŭ primit-o în locul absentuluĭ.

Prescrierea acțiuneĭ în petiție de ereditate. Aceĭ cari aŭ luat moștenirea în locul absentuluĭ, ne-fiind posesorĭ cu titlu precar, după cum sunt trimeșiĭ în posesie provisorie, acțiunea ce legea conferă absentuluĭ saŭ representanților luĭ pentru valorificarea drepturilor acestuĭ din urmă (acțiunea în petiție de ereditate) este prescriptibilă, ca orĭ-ce acțiune în genere.

Art. 1890 și 1907. Dacă este vorba de o moștenire ab intestat saŭ testamentară, acțiunea acelor în drept, adecă a absentuluĭ saŭ a representanților sěĭ, se va prescrie prin treĭ-ḑecĭ de anĭ de la deschiderea moștenireĭ, conform dreptuluĭ comun (art. 700 și 1890), iar dacă este vorba de veniturile uneĭ rente viagere, pe care le ar reclama absentul, acțiunea se va prescrie prin cincĭ anĭ (art. 1907) (1).

Restituirea fructelor. Art. 112. In cât privește fructele, am vědut că aceĭ trimeșĭ în posesiunea provisorie a bunurilor ce absentul avea în momentul disparițieĭ sale, cari restitue bunurile ce aŭ administrat, nu pot să rețină de cât o parte din fructele ce aŭ perceput (art. 112).

Art. 123. Aceĭ cari, în lipsa absentuluĭ, aŭ cules o succesiune saŭ orĭ-ce alte drepturĭ deschise în folosul acestuia, în timpul absențeĭ sale, păstrează, din contra, toate fructele pe care le aŭ perceput de bună credință, adecă : fără a avea cunoștință despre existența absentuluĭ (art. 123), nerestituind de cât fructele percepute de rea credință (art. 485, 486). In orĭ-ce caz, eĭ vor restitui lucrurile care compun moștenirea.

Dr. roman. Codul actual a abrogat decĭ regula romană: *Fructus augent hereditatem*, după care posesorul uneĭ succesiunĭ trebuia să restitue atât capitatul cât și fructele luĭ (2).

---

(1) Baudry et Fourcade, I, 1269; T. Huc, I, 451; Laurent, II, 258; Mourlon, I, 491, *in fine;* Aubry et Rau, I, § 158, p. 954; Neagu, I, p. 239, No. 4 și 5. Cpr. C. Paris, Sirey, 51. 2. 769; D. P. 54. 5. 4.

(2) Cpr. L. 20, § 6; L. 25, § 3 și 4; L. 40, § 1, Dig, *De hereditatis petitione,* 5. 3. «*Prædo fructus suos non facit, sed augent hereditatem,* ḑice acest din urmă text; *ideoque eorum quoque fructus præstabit. In bonæ fidei autem possessore hi*

Această inovație este dreaptă, pentru-că nicĭ-o rațiune nu se opune la dobîndirea fructelor din partea posesoruluĭ legal a uneĭ moștenirĭ, ca și din partea posesoruluĭ legal a unuĭ lucru particular (art. 485) (1).

Este de prisos să spunem că buna credință este totdeauna presupusă și că reaua credință trebue să fie dovedită de acel care o invoacă (art. 960 § 2, 1169, 1899 § 2).

Art. 117. In fine, absentul saŭ representanțiĭ sĕĭ trebue să respecte actele de administrație, făcute de aceĭ carĭ aŭ cules moștenirea saŭ celelalte drepturĭ în locul luĭ, și chiar înstrăinările consimțite de bună credință către terțiĭ (art. 117) (2).

Nevaliditatea înstrăinărilor făcute de un moștenitor aparent. Controversă.

Aceasta nu însemnează însă că înstrăinările făcute de un moștenitor aparent în genere sunt valide, chiar dacă el ar fi de bună credință, pentru-că regula art. 117, după care absentul care se reîntoarce își reia averea în starea în care se găsește, *fără a o putea urmări în mânile uneĭ a treia persoane,* fiind excepțională, nu poate fi întinsă la alte casurĭ. In adevĕr, nu se poate ḑice că aceĭ trimeșĭ în posesiunea avereĭ absentuluĭ ar fi usurpatorĭ, pentru-că eĭ aŭ luat locul care li s'ar fi cuvenit, dacă persoana a căreĭ existență este incertă ar fi murit în realitate; pe când aceĭ carĭ aŭ pus mâna pe o moștenire, la care nu eraŭ chemațĭ, sunt adevărațĭ usurpatorĭ, fie-că eraŭ de bună saŭ de rea credință. Casul întâĭ fiind anume prevĕḑut de lege, aceĭ pușĭ în posesiunea avereĭ absentuluĭ se găsesc într'o situație care nu presintă nicĭ-o analogie cu casul usurpăreĭ moșteniriĭ de o persoană fără calitate; de unde resultă că nu se poate, în mod legal, argumenta de la un caz la altul (3).

Cu-toate-acestea, chestiunea este foarte controversată, și atât jurisprudența cât și o parte din doctrină men-

tantum veniunt in restitutionem, quasi augmenta hereditatis, per quos locupletior factus est».

(1) Cpr. Delsol, *Explic. élément. du C. Napoléon*, I, p. 141 (ed. a 2-a).

(2) Vedĭ Aubry et Rau, I, § 158, p. 954; Vigié, I, 288, *in fine.* Cpr. Laurent, II, 257.

(3) Cpr. T. Huc, I, 452 și V, 275, 276; Marcadé, I, 472; Baudry et Wahl, *Successions*, I, 936; Baudry, I, 393, p. 226; Mourlon, I, 493 și II, 201, 202; Thiry, II, 103; Cas. belg. Sirey, 79. 2. 108, etc.

ţin înstrăinările imobiliare, săvîrşite de moştenitorul aparent, fără a distinge între moştenitorul legitim şi acel care deţine dreptul sĕŭ de la o disposiţie testamentară, însă nu sunt de acord asupra condiţiilor ce urmează a fi îndeplinite; căcĭ uniĭ menţin aceste înstrăinărĭ, sub condiţie ca atât vîndĕtorul (moştenitorul aparent) cât şi cumpărătorul să fie de bună credinţă, iar alţiĭ se mulţumesc numaĭ cu buna credinţă din partea cumpărătoruluĭ, sistem formal admis prin art. 933 din codul italian (¹).

Despre efectele absenţeĭ cu privire la căsătoria soţuluĭ present (art. 139 şi 140 din Codul fr. eliminate de legiuitorul nostru) (²).

Absenţa fie presumată, fie declarată, orĭ cât de lungă ar fi, chiar dacă ar fi trecut 100 anĭ de la naşterea absentuluĭ (art. 114), nu este prin ea însăşĭ o causă de desfacere a căsătorieĭ, care nu se desfiinţează de cât prin moarte saŭ despărţenia legal pronunţată (art. 209); de unde resultă că femeea bărbatuluĭ absent va avea nevoe de autorisarea justiţieĭ spre a putea contracta şi sta în judecată (art. 626 Pr. civ.) (³).

Căsătoria soţuluĭ aceluĭ absent. Soţul present nu se va putea deci căsători din noŭ de cât dovedind moartea absentuluĭ (⁴), saŭ făcênd să se pronunţe divorţul, ceea ce va fi foarte lesne, pentru-că

(¹) Vedĭ asupra acesteĭ controverse t. VI a Coment. noastre. p. 475 urm., t. VII, p. 555, *ad notam* şi t. VIII, p. 845, text şi nota 2. Vedĭ în sensul validităţeĭ acestor înstrăinărĭ. Cas. rom., *Dreptul* din 1902, No. 22 şi *Curierul judiciar* din 1902. No. 60 (cu observ. noastră critică); Trib. Ilfov şi C. Iaşĭ. *Dreptul* din 1893, No. 20 şi *Curierul judiciar* din 1903, No. 49, p. 415 (punctul 21 din speţă); Cas. fr. Sirey, 97. 1. 313: D. P. 1900. 1. 33; *Pand. Périod.* 1901. 1. 209; Nacu, I. p. 247, 248, No. 23.

(²) Vedĭ asupra acesteĭ materiĭ, Prosper Schæfer. *Étude sur le second mariage contracté par le conjoint d'un absent*, studiu publicat în *Revue critique*, t. IX, anul 1880, p. 201 urm.

(³) Répert. Sirey, v° *Absence*, 568: Demolombe, II. 266: Laurent. II, 143; T. Huc, I, 456; Aubry et Rau, I, § 159, p. 959. Vedĭ şi *suprà*, p. 518, nota 3.

(⁴) Cpr. Planiol, III, 34.

dispariția soțuluĭ sĕŭ, fiind o părăsire, constitue neapărat o insultă gravă (art. 212). Este adevĕrat că absența unuia din soțĭ aduce obligația de restituire a doteĭ (art. 1271), însă aceasta nu dovedește încă desfacerea căsătorieĭ; căcĭ dota se restitue și în urma separațieĭ de patrimoniĭ, și această separație nu numaĭ că nu desființează căsătoria, dar nicĭ chiar regimul dotal, care continuă a subsista cu inalienabilitatea fonduluĭ dotal ([1]).

Presupunênd însă că, de fapt, soțul absentuluĭ a contractat o a doua căsătorie, se naște întrebarea: cine poate cere anularea acesteĭ căsătoriĭ?

Codul francez are, în această privință, următoarea disposiție, care a fost eliminată de legiuitorul nostru ([2]): «Soțul absent, a căruĭ soț a contractat o nouă însoțire va fi singur primit a ataca această căsătorie, fie el însușĭ, fie printr'un procurator, care va dovedi existența absentuluĭ» (art. 139 C. fr.) ([3]). Art, 139 C. francez.

Acest text, reproducênd o maximă formulată în 1723, într'o afacere celebră, de advocatul general Gilbert Desvoisins ([4]), n'ar permite, dacă ar fi luat *ad litteram*, de a

([1]) Vedĭ t. VIII a Coment. noastre, p. 248 urm., 325, text și nota 4; 383 și 421. Chestiunea este însă controversată.

([2]) Codul german dispune, în această privință, că dacă un soț, în urma declarațieĭ de deces a celuilalt soț, a contractat o nouă căsătorie, această căsătorie nu este nulă în caz când soțul declarat mort s'ar afla încă în viață, de cât atuncĭ când ambiĭ nuoĭ soțĭ aŭ avut cunoștință despre această împrejurare, in momentul contractăreĭ căsătorieĭ (art. 1348). Vedĭ asupra acestuĭ text, Roguin, *Mariage*, p. 71, No. 62. Cod. german. Art. 1348.

([3]) De și chestiunea este controversată, se decide însă cu drept cuvînt că procura trebue să fie specială și că un mandat general de administrare n'ar cuprinde și dreptul de a ataca căsătoria. Procura care ar fi autentică ar dovedi prin ea însășĭ existența absentuluĭ. Vedĭ asupra acestor puncte, Mourlon, I, 501—503; Acollas, I, p. 115; Dalloz, *Nouv. C. civ. annoté*, I, art. 139, No. 22; T. Huc, I, 456, p. 499; Baudry et Fourcade, I, 1277; Laurent, II, 251; Demolombe, II, 263.— *Contrà:* Marcadé, I, 487; Duranton, I, 524. Necesitatea uneĭ procurĭ speciale.

([4]) Iată cum era formulată această maximă: «*L'incertitude de la mort de l'un des époux ne doit jamais suffire pour contracter un mariage nouveau, mais elle ne doit jamais suffire aussi pour troubler un mariage contracté*». Cpr. Thiry, I, 211; Planiol, III, 351; Ducaurroy, Bonnier et Roustain, I, 333.

cere anularea căsătorieĭ de cât însuşĭ soţuluĭ absent, saŭ împuternicituluĭ sĕŭ: de unde ar părea să resulte că dacă absentul, odată reîntors saŭ existenţa sa dovedită, n'ar cere anularea căsătorieĭ, nimenĭ n'ar maĭ putea exercita această acţiune, aşa că adulterul şi bigamia ar fi patronate de însuşĭ legiuitorul, ceea ce ar fi monstruos. De aceea, sensul acestuĭ text este, după părerea generală, următorul: cât timp existenţa absentuluĭ este incertă, nimenĭ nu este în drept a cere nulitatea acesteĭ căsătoriĭ; dacă însă incertitudinea încetează prin reîntoarcerea absentuluĭ saŭ dovedirea existenţeĭ sale, cererea de nulitate poate fi introdusă nu numaĭ de dînsul, dar încă de toţĭ aceĭ interesaţĭ şi de ministerul public (art. 166) [1].

Causa eliminăreĭ art. 139 fr. din codul nostru. Aceleaşĭ regule sunt admisibile şi în legislaţia noastră, pentru-că, după cum foarte bine observă Marcadé (I. 487, *in fine*), aceasta resultă din principiile generale; de aceea, poate, art. 139 a şi fost eliminat de legiuitorul nostru.

Aşa dar, în timpul absenţeĭ unuia din soţĭ, celalalt nu este în drept a contracta o nouă căsătorie. Dacă însă, de fapt, această căsătorie a fost contractată, ea nu va putea fi anulată cât timp ţine absenţa. Indată ce existenţa absentuluĭ este dovedită, dreptul comun îşĭ primeşte aplicare. (Cpr. Nacu, I, p. 248, No. 24).

Dr. internaţional. Sunt legislaţiĭ care permit soţuluĭ absentuluĭ de a se căsători din noŭ, dacă absenţa a ţinut un timp oare-care [2]. Eĭ bine, după noĭ, nu maĭ rĕmâne îndoială că străinul a căruĭ lege personală ar permite căsătoria în asemenea condiţiĭ, n'ar maĭ putea contracta o nouă căsătorie în România, conform statutuluĭ sĕŭ personal, cât timp nu va do-

---

(1) Planiol, III, 379; Vigié, I, 289; Mourlon, I, 499; Baudry et Fourcade, I, 1283; Demolombe, II, 264; Thiry, I, 211; Arntz, I, 260; Ducaurroy, Bonnier et Roustain, I, 333. — *Contrà*: T. Huc, I, 456; Laurant, II, 250; Vazeille, *Mariage*, I, 225. Vedĭ şi părerea intermediară susţinută de Aubry et Rau (I. § 159, p. 957 urm.). Cpr. şi Beudant, I, 364, p. 498 urm. Vedĭ cele treĭ sisteme resumate de Mourlon, I, 498—500 şi de Acollas, I. p. 114 urm.

Dr. străin. (2) Cpr. art. 549, 550 C. neerlandez. Vedĭ şi art. 1348 C. german. După art. 551 din Codul neerlandez, absentul este şi el în drept a contracta o nouă însoţire, în urma căsătorieĭ soţuluĭ sĕŭ.

vedi moartea soţuluĭ sĕŭ, pentru-că bigamia fiind contrară ordineĭ publice, statutul real va ţinea, în specie, în frîŭ pe acel personal al străinuluĭ (1).

In fine, art. 140 din codul francez dispune că: «dacă soţul absent n'a lăsat rude în gradul succesibil, celalalt soţ va putea cere punerea sa în posesie provisorie a bunurilor». Şi acest text a fost eliminat de legiuitorul nostru ca de prisos. In adevĕr, toţĭ autoriĭ observă că soluţia admisă de acest text resultă din combinarea art. 106 cu art. 679 (2); căcĭ punerea în posesie provisorie putênd, după art. 106, fi cerută de moştenitoriĭ presumptivĭ aĭ absentuluĭ şi, după art. 679, soţul present fiind moştenitor în lipsă de alte rude în grad succesibil, nu maĭ rĕmâne îndoială că acest din urmă poate cere punerea în posesie provisorie. Textul francez nu face decĭ de cât să tragă conclusia pusă de art. 106 şi 679. Ca atare, el a putut fi eliminat de legiuitorul nostru, fără ca prin aceasta să se aducă vre-o inovaţie. Vedĭ *suprà*, p. 498, nota 1. **Art. 140 C. fr. eliminat de legiuitorul nostru.**

Eliminarea art. 139 şi 140 din codul fr. n'aŭ adus decĭ nicĭ o schimbare în codul nostru, unde soluţia a rĕmas aceeaşĭ ca şi în acel francez.

CAPITOLUL IV

Despre privigherea copiilor minorĭ aĭ tatăluĭ, care a dispărut.

Legea se ocupă, în capit. de faţă, numaĭ de dispariţia tatăluĭ, pentru-că la caz de dispariţia mameĭ, tatăl, dacă este present, este însărcinat cu creşterea şi privegherea copiilor minorĭ. **Dispariţia mameĭ.**

Inainte de a explica textele ce cuprinde acest capitol, trebue să observăm că ele se aplică numaĭ în tim- **Casurile la care se aplică art. 124 urm.**

(1) T. Huc, I, 457; Weiss, *Tr. élément. de droit internationl privé*, p. 401 (ed. a 2-a); Baudry et Fourcade, I, 1325; Despagnet, *op. cit.*, 255, p. 515 (ed. a 3-a); Pic, *Mariage en droit international*, p. 148.—Vedĭ însă Laurent, *Droit civil international*, IV, 300; Répert. Sirey, v° *Absence*, 787; Demolombe, I, 101. Cpr. Vincent et Pénaud, *op. cit.*, v° *Absence*, 39.

(2) Cpr. Marcadé, I, 490; T. Huc, I, 458; Ducaurroy, Bonnier et Roustain, I, 226, etc.

pul perioadeĭ presumpţieĭ de absenţă, nu însă şi în timpul absenţeĭ declarate, în care timp se deschide tutela, de câte-orĭ unul din părinţĭ, tatăl saŭ mama, nu maĭ este de faţă. Aceasta resultă, pe de o parte, din rubrica capit. care vorbeşte de tatăl *dispărut*, iar nu absent, şi pe de alta din textul art. 125, care are în vedere nişte ipoteze ce se produc «*maĭ înainte de a se declara absenţa*» (1).

Art. 124—126 nu se aplică de asemenea la aceĭ cari, fără a fi presupuşĭ absenţĭ, lipsesc de la domiciliul lor (2).

Dr. internaţional. In cât priveşte pe minoriĭ străinĭ aflătorĭ în România, a căror tată saŭ mamă ar fi absenţĭ, tribunalele noastre vor putea să ia mĕsurile de conservare ce ar necesita situaţia lor. Puterea părintească şi tutela se vor regula însă, în principiŭ, după legea lor naţională. (Cpr. T. Huc, I, 466).

Art. 124. — Dacă tatăl dispărut a lăsat copiĭ minorĭ, făcuţĭ cu soţia sa înaintea plecăreĭ sale, mama va avea privigherea asupra lor şi va exercita toate drepturile bărbatuluĭ, în privinţa educaţiuneĭ şi avereĭ lor. (Art. 132, 327, 330, 331, 335, 338, 343 C civ. Art. 10—13 C. com. Art. 141 C. fr.) (3).

Art. 125.—Dacă mama va fi încetat din viaţă, în timpul de şase lunĭ din ḍiua când tatăl a dispărut (4), saŭ dacă ea ar muri maĭ înainte de a se declara absenţa la tribunal, privigherea copiilor se va încredinţa de către consiliul de familie la ascendenţiĭ ceĭ maĭ apropiaţĭ, şi, în lipsa lor, unuĭ tutor provisor. (Art. 98, 126, 344, 355 urm. C. civ. Art. 142 C. fr.).

Art. 126.—Tot astfel se va urma şi în casul când unul din soţĭ dispărênd, ar fi lăsat copiĭ minorĭ din altă căsătorie. (Art. 125, 344, 347, 348 C. civ. Art. 143 C. fr.) (5).

---

(1) Thiry, I, 212; Demolombe, II, 335; Aubry et Rau, I, § 160, *ab initio*, p. 961, t. şi nota 1; T. Huc, I, 459; Arntz, I, 267; Valette sur Proudhon, I, p. 311, nota *a*; Mourlon, I, 506; Marcadé, I, 491; Baudry et Fourcade, I, 1305; Beudant, II, 775; Ducaurroy, Bonnier et Roustain, I, 227; Vigié, I, 290.—*Contrà:* Laurent, II, 219 urm.; Duranton, I, 517. Vedĭ Neagu, I, p. 242, No. 5 şi 6.

(2) Dalloz, *Nouv. C. civ. annoté*, I, art. 141, No. 1.

(3) Cpr. L. 1, Cod, *Ubi pupilli educari debeant*, 5. 49.

Greşală de redacţie. (4) Textul este rĕŭ redactat. Legea trebuia să se exprime astfel: «*Dacă mama, în timpul când tatăl a dispărut, era moartă, atuncĭ după ce vor trece şase lunĭ din ḍiua de când el s'a făcut nevĕḍut*, etc. Cpr. Thiry, I, 213, p. 195; Marcadé, I, 498.

(5) Dispoziţia art. 126 intrând în aceea a art. 125, este inutilă,

Casul când tatăl a dispărut.

Maĭ multe ipoteze sunt posibile în această privință: Art. 124.

Prima ipoteză.—Tatăl a dispărut, însă mama este presentă. In asemenea caz, aceasta din urmă va avea supravegherea copiilor minorĭ comunĭ, şi neemancipaţĭ, exercitând toate drepturile tatăluĭ (¹), în privinţa creştereĭ copiilor şi administraţiuneĭ avereĭ lor (art. 124). In privinţa dreptuluĭ de corecţiune (art. 329 urm.), se va aplica restricţia prevědută de art. 335.

In privinţa administraţieĭ avereĭ copiilor, pe care art. 124 i-o conferă, mama va exercita toate drepturile ce le avea tatăl, după art. 343, fără a avea nevoe de vre-o autorisare; căcĭ, prin conferirea administraţieĭ, legea iĭ recunoaşte neapărat capacitatea de a face toate actele privitoare la această administraţie, orĭ-care ar fi regimul eĭ matrimonial (²). **Mama nu are nevoe de autorisare pentru a face actele de administrație.**

Ea va avea, după uniĭ, şi usufructul legal, după cum dispune anume art. 23 din codul italian, de şi art. 338 nu-l acordă de cât mameĭ *supraveţuitoare*, pentru-că acest usufruct este e compensaţie a sarcinilor putereĭ părinteştĭ, pe care mama o exercită. Art. 124 deroagă decĭ de la art. 338 (³). **Usufructul legal. Controversă.**

şi ca atare, ar fi putut fi eliminată. Cpr. T. Huc, I, 463; Baudry et Fourcade, I, 1301; Marcadé, I, 503; Laurent, II, 149; Neagu, I, art. 126, No. 1, p. 242.

(¹) Astfel, mama va consimţi la căsătoria copiilor eĭ minorĭ, tatăl fiind în imposibilitate de a exercita acest drept. Cpr. T. Huc, I, 460; Baudry et Fourcade, I, 1291 şi II, 1461, 1462; Laurent, II, 147; Neagu, I, p. 240, No. 4.—Ea ar putea singură să-şĭ emancipeze copiiĭ sĕĭ minorĭ (art. 422). Laurent, II, 147; Demolombe, II, 316; Répert, Sirey, *Absence*, 589; Aubry et Rau, I, § 129, p. 833, text şi nota 10; Ducaurroy, Bonnier et Roustain, I, 683; T. Huc, III, 470; Neagu, I, p. 240, No. 3; Baudry et Chéneaux, *Personnes*, IV, 677.—*Contrà:* Valette sur Proudhon, I, p. 306, nota *a*.

(²) Thiry, I, 213; Demante et Colmet de Santerre, I, 181 bis II; T. Huc, I, 461; Baudry et Fourcade, I, 1292; Aubry et Rau, I, § 160, pag. 962; Laurent, II, 146; Demolombe, II, 317; Dalloz, *Nouv. C. civ. annoté*, I, art. 141, No. 6.

(³) Thiry, I, 213; Laurent, IV, 325; Marcadé, I, 493; Baudry, I, 401; Baudry et Fourcade, I, 1293; Duranton, I, 521; Beu-

Art. 125. *A doua ipoteză.* — Tatăl a dispărut în urma morței mameĭ. De câte-orĭ mama a murit înaintea saŭ în urma disparițieĭ tatăluĭ, se deschide tutela (art. 344). Dacă tatăl ar fi present, el ar fi tutor. El fiind însă absent, legea ia mĕsurĭ în interesul copiilor minorĭ. In asemenea caz, consiliul de familie încredințează supravegherea acestor copiĭ ascendenților celor maĭ apropiațĭ, saŭ în lipsa lor, unuĭ tutor provisor. Misiunea ce legea încredințează ascendenților nu este o adevărată tutelă, tutela nedeschiḑêndu-se de cât în lipsă de ascendențĭ ([1]). Aceste mĕsurĭ nu se aplică de cât după trecerea termenuluĭ de șase lunĭ de la dispariția tatăluĭ; căcĭ legea n'a voit ca niște persoane străine să se amestece în afacerile absentuluĭ îndată după dispariția luĭ ([2]).

Ce se va face, decĭ, în timpul acestor șase lunĭ, căcĭ copiiĭ minorĭ nu pot fi lăsațĭ în părăsire? Toțĭ autoriĭ rĕspund că, in acest interval de timp, tribunalul, după cererea părților interesate saŭ a ministeruluĭ public, vor lua mĕsurile necesare pentru creșterea copiilor și administrarea avereĭ lor (art. 98—100), încredințând copiiĭ unor rude saŭ prietenĭ, pănă ce li se va rîndui un tutor ([3]).

A treia ipoteză. — Tatăl a dispărut în timpul vieței

dant, II, 755; Répert. Sirey, v° *Absence*, 590; Magnin, *Tr. des minorités*, I, 123.—*Contrà:* Aubry et Rau, VI, § 550 bis, p. 83; Demolombe, II, 318 și VI, 483; Demante et Colmet de Santerre, I, 186 bis I (ed. a 3-a); T. Huc, I, 461; Mourlon, I, 509; C. Alger, Sirey, 92. 2. 5 și D. P. 91. 1. 413. Veḑĭ și *infrà*, explic. art. 338. Veḑĭ asupra acesteĭ controverse. Neagu, I, p. 241, No. 6 și 7.

([1]) Cpr. Planiol, I, 2253, p. 738 (ed. a 2-a); 1760 (ed. a 3-a).—Se susține însă de uniĭ că și încredințarea copiilor ascendenților este o tutelă provisorie. Veḑĭ autoriĭ citațĭ de Neagu, I. p. 242, No. 6.

([2]) Mourlon, I, 510; 511; Marcadé, I, 498; T. Huc, I, 462; Acollas, I, p. 116; Répert. Sirey, v° *Absence*, 592; Laurent. II, 148; Demolombe, II, 320; Thiry, I, 213, p. 195; Planiol. I, 2253; Beudant, II, 775, pag. 419; Baudry et Fourcade. I. 1294. Veḑĭ și *suprà*, p. 528, nota 4, unde am arătat că textul este rĕŭ redactat.

([3]) Baudry et Fourcade, I, 1294; T. Huc, I, 462; Laurent. II. 148; Demolombe, II, 320; Demante et Colmet de Santerre. I, 182 bis 1; Neagu, I, p. 242, No. 5.

mameĭ, însă ea a murit înainte de a se declara absența luĭ. Acest caz se confundă cu acel precedent. Cât timp a trăit mama ea a avut supravegherea copiilor (art. 124). In urma morțeĭ sale, dacă această moarte s'a întâmplat după șase lunĭ de la dispariția tatăluĭ, supravegherea copiilor va fi *imediat* încredințată ascendenților celor maĭ apropiațĭ, saŭ in lipsa lor, unuĭ tutor provisor. Dacă ea a murit înaintea expirăreĭ termenuluĭ de șase lunĭ, aceste mĕsurĭ vor fi luate în urma expirăreĭ acestuĭ termen (1).

A patra ipotesă. — Mama a dispărut odată cu tatăl, saŭ după dînsul. In asemenea caz, se va aplica tot art. 125, fiind-că această ipoteză este analoagă cu acea precedentă. (Cpr. Thiry, I, 213, *in fine,* p. 195).

Casul când mama a dispărut (caz neprevĕḑut de lege).

In caz de dispariţa mameĭ, tatăl, dacă trăește, are puterea părintească și administrația legală (art. 327, 343). Art. 125.

Dacă el este săvîrșit din viață în momentul disparițieĭ mameĭ, saŭ moare după această dispariție, art. 125 devine aplicabil. Dacă el dispare după mamă, vom aplica iarășĭ art. 125 (2).

Casul când unul din soțĭ dispare lăsând copiĭ minorĭ născuțĭ dintr'o căsătorie anterioară.

Acest caz este prevĕḑut de art, 126. Aceștĭ copiĭ ne- Art. 125, 126. avênd nicĭ tată nicĭ mamă cari să poată îngriji de dînșiĭ, ci numaĭ un tată vitrig, saŭ o mamă vitrigă, art. 125 va fi aplicabil și ipotezeĭ de față, și nu maĭ era nevoe ca art. 126 s'o maĭ spună (3).

Despre privigherea copiilor naturalĭ aĭ absentuluĭ.

Art. 124—126 se aplică numaĭ copiilor legitimĭ saŭ

(1) Mourlon, I, 512; Baudry et Fourcade, I, 1297; Demolombe, II, 324: Laurent, II, 148; T. Huc, I, 462; Planiol, I, 2253, *in fine* (ed. a 2-a), 1760 (ed. a 3-a).
(2) Thiry, I, 214, p. 196; Baudry et Fourcade, I, 1299, 1300.
(3) Cpr. Marcadé, I, 505 și autoriĭ citațĭ *suprà,* p. 528, nota 5.

legitimaţĭ, cari se găseaŭ sub privigherea părinteluĭ dispărut (1).

Copiiĭ naturalĭ. Lacună.

Ce trebue să decidem în privinţa copiilor naturalĭ? Un punct cert este că mama are îndatorirea de a-şĭ creşte şi privighea copiiĭ sĕĭ naturalĭ recunoscuţĭ, fie chiar adulterinĭ saŭ incestuoşĭ. In acest scop legea îĭ conferă dreptul de corecţiune asupra lor (art. 337). *Quid juris* când mama este necunoscută saŭ a dispărut? In Franţa se decide în genere că tribunalele sunt în drept a ordona mĕsurile ce reclamă interesul acestor nenorocite fiinţe (2). In orĭ-ce caz, legea cuprinde o lacună regretabilă în această privinţă.

Supravegherea copiilor minorĭ în timpul absenţeĭ declarate.

Legea nu se ocupă despre acest caz, fiind-că declaraţia absenţeĭ deschide în mod fictiv, cel puţin după uniĭ, moştenirea absentuluĭ. Or, moartea unuĭ din părinţĭ dând loc la deschiderea tuteleĭ (art. 344), regulele tuteleĭ vor fi aplicabile în specie (3).

Absenţa militarilor. Aplicarea dreptuluĭ comun.

Acestea sunt disposiţiile privitoare la absenţă. Ele se aplică, în legea noastră, şi la militarĭ, fie în timp de rĕsboiŭ saŭ de pace, pentru-că, la noĭ, nu există disposiţiĭ speciale în această privinţă, precum există în Franţa (4).

Casurile în care art. 124 urm. nu sunt aplicabile.

(1) Textele de maĭ sus nu se aplică deci copiilor a căror mamă, în urma morţeĭ tatăluĭ, a refusat tutela, nicĭ copiilor a căror tată, după moartea mameĭ, a fost scutit saŭ exclus din tutelă, nicĭ în fine, copiilor a căror părinte a perdut puterea părintească prin aplicarea art. 268 din codul penal. Cpr. T. Huc, I, 465.—Art. 124—126 nu se aplică de asemenea minorilor emancipaţĭ. T. Huc, I, 464; Baudry et Fourcade, I, 1304; Demolombe, II, 332; Neagu, I, art. 126, No. 4.

(2) T. Huc, I, 464; Demolombe, II, 331; Baudry et Fourcade, I, 1303; Neagu, I, art. 126, No. 3. Vedĭ şi Beudant, II, 776.

(3) Thiry, I, 216; Arntz, I, 267; Demolombe, II, 335 urm.; Baudry, I, 406; Marcadé, I, 507; Valette sur Proudhon, I. p. 311, nota *a*; Aubry et Rau, I, § 160, *in fine*, p. 963.—*Contrà:* Laurent, II, 219 urm.; Duranton, I, 517 urm. Vedĭ şi *suprà*, p. 528, text şi nota 1.

(4) Vedĭ în privinţa disposiţiilor speciale din Franţa, Demolombe, II, 337 urm.

TITLUL V

Despre căsătorie (1).

Jurisconsultul Modestinus a dat o definiţie despre căsătorie, care a rĕmas celebră: «*Nuptiæ sunt,* ḑice acest jurisconsult, *conjunctio maris et fœminæ et consortium omnis vitæ, individuæ vitæ consuetudo, divini et humani juris communicatio*» (L. 1, Dig., *De ritu nuptiarum,* 23. 2). **Definiţie.**

Paul Gide, reproducênd această definiţie, ḑice că nicĭodată legislatoriĭ creştinĭ n'aŭ definit maĭ bine căsătoria (2).

«Legăturile familieĭ, ḑice art. 63 din codul Calimach (44 C. austriac), care se vede că s'a inspirat din nobila şi frumoasa definiţie a luĭ Modestin, se alcătuesc prin căsătoreasca tocmeală, prin care două persoane, partea bărbătească şi partea femeească, arată cu un chip legiuit a lor voinţă şi hotărîre de a vieţui într'o legiuită însoţire, cu **C. Calimach. Art. 63.**

---

(1) Veḑĭ asupra acesteĭ materiĭ, pe lângă autoriĭ obicinuit citaţĭ, Vazeille, *Tr. du mariage* (2 vol., 1826); Allemand, *Tr. du mariage et de ses effets* (2 vol., 1853); Tissot, *Le mariage, la séparation de corps et le divorce* (1 vol., 1876); Pezzani, *Tr. des empêchements du mariage* (1838); Glasson, *Du consentement des époux au mariage* (1867); Glasson, *Éléments du droit français,* I, p. 118 urm. (ed. a 2-a, 1884); Glasson, *Le mariage civil et le divorce dans l'antiquité et dans les principales législations modernes de l'Europe* (ed. a 2-a, 1880); Rittner, *Das österreichische Eherecht* (Wien, 1876); Zhishman, *Das Eherecht der orientalischen Kirche* (Wien, 1864); Esmein, *Le mariage en droit canonique* (1891); Er. Lehr, *Le mariage, le divorce et la séparation de corps dans les principaux pays civilisés* (1899, Studiŭ extras din Répert. Sirey, v° *Mariage*); Roguin, *Le mariage (Tr. de dr. civil comparé,* 1904), etc. Acest din urmă autor, vorbind în maĭ multe rîndurĭ de România, se referă la Tratatul nostru în limba franceză. **Bibliografie specială.**

(2) P. Gide. *Étude sur la condition privée de la femme,* p. 111 (ed. a 2-a revĕḑută de A. Esmein).

dragoste, cu frica luĭ D-zeŭ, şi cu cinste, într'o tovărăşie nedespărţită, de a naşte pruncĭ, a-ĭ creşte şi a se ajuta între eĭ după putinţă la toate întâmplările».

Zachariæ von Ligenthal, reproducênd în Istoria dreptuluĭ privat greco-roman (§ 2, nota 2) această definiţie a legiuitoruluĭ Moldoveĭ, ḑice cu drept cuvînt că ea este mult maĭ morală de cât acea pe care o dă codul Caragea. şi care sună în termeniĭ următorĭ: «Nunta este tocmeala unireĭ bărbatuluĭ cu femeea spre facerea de pruncĭ» (art. 1, partea III, capit. 16) (1).

Cod. actual. Definiţia căsătorieĭ. Codul actual nu defineşte căsătoria, însă ea poate fi definită astăḑĭ: un contract (2), prin care doue persoane *de sex osebit* (3) stabilesc între ele o uniune, pe care legea o

---

(1) Această definiţie brutală este din cele maĭ greşite, pentru-că procrearea copiilor nu este unicul scop al căsătorieĭ. Pothier (*Contr. de mariage*, VI, 4 şi 5), reproducênd teoria mistică a sf. Augustin şi a altor părinţĭ aĭ Bisericeĭ latine, ḑice că raporturile sexuale nicĭ nu sunt de esenţa căsătorieĭ. Noĭ însă credem, cu-toate-acestea, că o căsătorie n'ar putea fi contractată sub condiţia ca soţiĭ să se abţină de la datoria lor conjugală. Veḑĭ Pothier, *loco cit.*, p. 3, nota 1 a luĭ Bugnet. Veḑĭ şi Vering, *Droit canon,* II, p. 598 urm.

Căsăt. este un contract. Controversă. (2) Ḑicem *un contract*, pentru-că căsătoria este un contract solemn, după părerea majorităţeĭ autorilor, de şi uniĭ o consideră pe nedrept ca o stare de lucrurĭ, *comme un état et non comme un contrat* (v. Massol, *Sépar. de corps*, p. 2, text şi note, ed. a 2-a; Roguin, *Le mariage*, No. 1 şi 3). Veḑĭ asupra acesteĭ controverse pur teoretice. t. VIII a Coment. noastre, p. 3, *ad notam.* Cpr. Planiol, III, 4 şi 5; T. Huc, II, 3, 4; Ducaurroy, Bonnier et Roustain, I, 307, p. 194; Vigié, I, 293; Vraye et Gode, *Divorce*, I, No. 1, p. 2 (ed. a 2-a).

Deoseb. de sex. (3) Deosebirea de sex este atât de evidentă, în cât legea actuală n'a maĭ creḑut de cuviinţă a o prescrie anume, ea presupunênd-o în art. 127. Absenţa complectă a organelor care caracterizează sexul este decĭ o causă de inexistenţă a căsătorieĭ. Répert. Sirey, v° *Mariage*, 18; Pand. fr., *eod. v°*, 197 urm.; Beudant, I, 214; Mourlon, I, 650, 651; Thiry, I, 220; Vigié, I, 316; Baudry, I, 419; T. Huc, III, 14; Planiol, III, 26 şi 340, 341; Laurent, II, 271; Demolombe, III, 11; Legrand du Saule, *Tr. de médecine légale*, p. 89; C. Montpellier şi Trib. Alais, D. P. 72. 2. 48; Sirey, 72. 2. 272; D. P. 82. 3. 71. Cpr. Trib. Nevers, *Curierul judiciar* din 1894, No. 5.— *Contrà:* C. Caen, Sirey, 82. 2. 108; D. P. 82. 2. 155.

Curtea de casaţie din Franţa a decis că, de şi deosebirea

sancţionează, şi pe care ele nu pot s'o desfiinţeze după voinţa lor. (Cpr. Planiol, III, 3).

Alţĭ autorĭ definesc căsătoria: o societate formată între două persoane de sex osebit, în scopul de a întemeia o familie legitimă (1).

Din această definiţie resultă; 1⁰ că căsătoria nu poate să existe de cât între un singur bărbat şi o singură femee, conform tradiţiilor constante ale popoarelor occidentale; 2⁰ că societatea stabilită între bărbat şi femee este perpetuă în intenţia părţilor, neputênd să fie constituită nicĭ sub un termen, nicĭ sub condiţie, de şi ea poate fi desfiinţată fie pentru anume cause, fie în unele casurĭ prin consimţimînt mutual; 3⁰ că această uniune este supusă unor anume forme stabilite de lege; 4⁰ şi în fine, că o- **Consecinţele care resultă din definiţia căsătorieĭ.**

---

de sex este o condiţie substanţială pentru existenţa căsătorieĭ, totuşĭ anularea eĭ nu poate fi propusă de bărbat de câte-orĭ femeea, lipsită de organe genitale interne, presintă toate aparenţele externe ale sexuluĭ femenin. Veḑĭ *Dreptul* din 1903, No. 76 şi *Pand. Périod.* 1903. 1. p. 381. Cpr. C. Caen, D. P. 82. 2. 155. Cu alte cuvinte, o conformitate vicioasă a organelor genitale a femeeĭ n'ar fi o causă de anulare a căsătorieĭ. Cpr. Trib. Nevers, *Curierul judiciar* din 1894, No. 5. — *Contrà:* Pand. fr., *Mariage*, I, 204. Vom avea ocasia de a reveni asupra acesteĭ chestiunĭ maĭ la vale, când ne vom ocupa despre neputinţă.

Sexul soţilor, la caz de contestaţie, se va dovedi printr'o expertisă medicală. Dacă soţul a căruĭ sex se contestă refusă de a se supune visiteĭ medicale, nicĭ-un mijloc de constrîngere, fie direct, fie indirect, nu va putea fi întrebuinţat în contra luĭ. In faţa unuia asemenea refus, tribunalele vor hotărî după documentele şi împrejurările fie-căreĭ cause, menţinênd căsătoria de câte-orĭ reclamantul nu va putea să-şĭ dovedească afirmaţia sa. Cpr. Répert. Sirey, *v⁰ cit.*, 19; Pand. fr., *eod. v⁰*, 209; T. Huc, II, 14; Trib. Alais şi C. Riom, D. P. 82. 3. 71; D. P. 77. 2. 32; Sirey, 77. 2. 153.—Veḑĭ însă Demolombe, III, 254. **Dovedirea sexuluĭ soţilor.**

(1) T. Huc, II, 2, p. 9. Veḑĭ art. 1056 din codul civil portughez, care dă următoarea definiţie: «Căsătoria este un contract perpetuu, încheiat între două persoane de sex osebit, în vederea constituireĭ uneĭ familiĭ legitime, *com o fim de costituirem legitimamente a familia*». **C. portughez. Art. 1056.**

biectul şi scopul final a acesteĭ societăţĭ este maĭ totdea-una înfiinţarea uneĭ familiĭ legitime ([1]).

Dr. vechiŭ. Până la punerea în lucrare a coduluĭ actual, căsătoria a fost la noĭ un contract religios ([2]), o taină, după cum o proclamă soborul întrunit la Iaşĭ, în anul 1642, sub Domnia luĭ Vasile Lupu. Codul civil, scuturând jugul bisericeĭ, a secularisat căsătoria, făcênd din acest contract un contract pur civil ([3]).

Căsătoria religioasă. Art. 22 Constit. Controversă. Nu trecu însă mult, şi constituanţiĭ din 1866 înscriseră în pactul nostru fundamental, după propunerea luĭ Manolaki Costaki, art. 22, care pare a face din căsătorie un contract *mixt*. Cu-toate-că acest text pare a cere în mod imperios pentru validitatea căsătorieĭ ca celebrarea să fie urmată de benedicţia religioasă, totuşĭ se decide astădĭ aproape fără discuţie că această formalitate este facultativă, şi că o căsătorie celebrată numaĭ înaintea ofiţeruluĭ stăreĭ civile este perfect validă. Această soluţie, singură juridică, resultă din desbaterile Constituanteĭ, unde vedem că N. Blaremberg, apărătorul amandamentuluĭ care formează art. 22 din Constituţie, rĕspundênd d-luĭ C. Boerescu, în şedinţa din 24 Iunie 1866, a declarat că, până la disposiţiile transitoriĭ ce aŭ a se regula printr'o anume lege, care nu s'a făcut încă, codul civil rĕmâne în vigoare ([4]).

([1]) Această intenţie nu este însă un element esenţial al validitățeĭ căsătorieĭ, de exemplu: în căsătoriile *in extremis* şi în acele contractate la o vîrstă înaintată. Vedĭ Roguin, *op. cit.*, No. 1; Beudant, I, 204. Cpr. C. Caen (motive), D. P. 82. 2. 155.—*Contrà:* Art. 1056 C. portughez, citat în nota precedentă.

([2]) Cpr. Trib. Suceava, *Curierul judiciar* din 1896, No. 45.

([3]) Vedĭ într'un articol foarte interesant, datorit peneĭ distinsuluĭ nostru fost elev, d-l V. Erbiceanu, şi publicat în *Dreptul* din 1904, No. 82, p. 662, nota 1, protestul arhiereuluĭ Neofit Scriban, dat Sinoduluĭ român, în contra coduluĭ civil, prin care se atacă şi se desfiinţează chiar sfîntul mister al nunţeĭ.

([4]) Vedĭ în acest sens, Trib. Dîmboviţa, Mehedinţĭ şi Teleorman, *Dreptul* din 1893, No. 49; din 1894, No. 50 şi din 1895, No. 36; *Curierul judiciar* din 1896, No. 1; Trib. Ilfov, *Dreptul* din 1882, No. 6 şi din 1889, No. 9; C. Bucureştĭ, *Dreptul* din 1872, No. 8; din 1876, No. 17 şi *Curierul judiciar* din 1900, No. 24 (această din urmă decisie cu observaţia noastră): C. Focşanĭ, *Dreptul* din 1880, No. 7; Trib. Covurluiŭ şi C. Galaţĭ, *Dreptul* din 1889, No. 73 şi din 1885, No.

Cu ocasia discuțiuneĭ legeĭ din 1906, modificătoare a unor articole din codul civil, a căruĭ raportor am fost în Senat, și care în momentul când tipărim aceste rîndurĭ se amendează de Camera deputaților, banca Prelaților a cerut cu insistență ca să se declare benedicția religioasă obligatorie, conform desideratuluĭ exprimat de Constituție, însă nicĭ-un amandament n'a fost depus în acest sens, așa că chestiunea a rĕmas, ca și maĭ înainte, în domeniul jurisprudențeĭ. Necurmarea controverseĭ privitoare la benedicția religioasă, prin legea din 1906.

Căsătoria civilă, întrodusă pentru prima oară în Țările de jos în 1580 [1], este astădĭ maĭ pretutindenĭ legea comună. Astfel, ea este admisă în Franța, în Belgia, în Germania (art. 1318 C. german), în Elveția (L. federală din 24 Decembre 1874), în Olanda, în Italia, în Ungaria [2], etc. Dr. străin în privința căsătorieĭ civile și religioase.

In unele legislațiunĭ, căsătoria este și astădĭ un con-

52; Trib. și C. Iașĭ, *Dreptul* din 1897, No. 64 și din 1879, No. 25; Cas. rom. Bulet. S-a I, 1873, p. 326; Bulet. 1884, p. 1 și *Dreptul* din 1884, No. 13; C. Craiova, *Dreptul* din 1901, No. 62; Judec. ocol. Simila și Mizil, *Curierul judiciar* din 1903, No. 52 și din 1904, No. 5. Maĭ vedĭ încă t. V a Coment. noastre, pag. 511, *ad notam* și Tr. nostru în limba franceză, p. 72, text și nota 1. In acelașĭ sens, C. N. Buzdugan, *Mariage des Roumains à l'étranger et des étrangers en Roumanie*, p. 246 urm.; Al. Degré, *Dreptul* din 1890, No. 69 și din 1891, No. 20, p. 155; Mârzescu, *Căsătoria*, p. 38; G. Mortzun, *Dreptul* din 1879, No. 18; Meitani, *Studiĭ constituționale*, asupra art. 22, pag. 85 urm.; Neagu, I, p. 275, 276, No. 11.—*Contrà:* Trib. Iașĭ și Cas. rom. (în afacerea celebră a fraților Nădejde), *Dreptul* din 1879, No. 25 și Bulet. S-a I, 1879, p. 107; Jud. ocol. Simila, *Curierul judiciar* din 1903, No. 52; C. G. Dissescu, *Cursul de drept public* p. 443 urm.; P. Negulescu, *Dreptul* din 1900, No. 48, p. 391. Tot în acest din urmă sens se pronunță și uniĭ autorĭ străinĭ, cari aŭ fost indușĭ în eroare prin textul art. 22 din Const. Vedĭ Glasson, *Le mariage civil et le divorce*, p 306; Planiol, I, p. 50 (ed. 1-a). In edițiile următoare, acest din urmă autor se mărginește a semnala controversa, trimețênd la Tratatul nostru în limba franceză.

(1) Vedĭ Vering, *Droit canon* (traduc. Bélet), II, § 188, p. 633.

(2) Vedĭ în privința acesteĭ din urmă țărĭ legea din 18 Decembre 1894 (*T. cz. hazassági jógról)*, publicată în *Annuaire de législ. étrangère*, anul 1894, p. 355 urm. Vedĭ și Er Lehr, *J. Clunet*, anul 1895, p. 751 urm. Vedĭ *suprà*, p. 194, nota 4 și t. VIII a Coment. noastre, p. 109, nota 3.

tract religios, de exemplu: în Serbia (art. 60 C. civ.) (1), în Grecia (2), în Rusia (3), în Scoţia (4), în principatul Montenegro, în Norvegia însă numaĭ pentru Luteranĭ; căcĭ aceĭ cari profesează un cult disident se pot căsători înaintea unuĭ notar, după o lege din 16 Iulie 1845 (5).

Ţările care admit formele civile şi religioase.

In Danemarca, o lege din 13 August 1851 permite viitorilor soţĭ de a opta între formele civile şi acele religioase, soluţie admisă în Anglia (6), în Portugalia (art. 1057 C. civ. din 1867), în Spania (art. 42 C. civil din 1889), în Austria (art. 69 urm. C. austriac, L. din 25 Maiŭ 1868 şi din 9 April 1870) (7), etc.

Căsătoria solo consensu.

In Scoţia, pe lângă căsătoria *regulată*, celebrată de un ministru al cultuluĭ, maĭ exista altă dată şi o altă căsătorie, numită *neregulată*, care îşĭ producea efectele sale juridice şi care se forma *solo consensu*, fără îndeplinirea

---

(1) Cpr. Weiss, *Tr. th. et pratique de dr. internat. privé*, III, p. 433. In privinţa Bulgarieĭ, veḑĭ *suprà*, p. 194, nota 3.

(2) Weiss, *op. cit.*, III, p. 449. Veḑĭ *suprà*, p. 194, nota 5.

(3) Cpr. Trib. Paris, *J. Clunet*, anul 1896, p. 848; C. Bruxelles, *J. Clunet*, anul 1889, p. 859; Pand. fr., *Mariage*, 13669 urm.; Weiss, *op. cit.*, III, p. 451; Er. Lehr, *Dr. civ. russe*, I, p. 36.— Tot regulele canonice cârmuesc în Rusia anularea căsătorieĭ şi desfacerea eĭ prin divorţ. Trib. Paris, *J. Clunet*, *loco cit.*

(4) Veḑĭ t. VIII a Coment. noastre, p. 109, nota 3. Cpr. Weiss, *op. cit.*, III, p. 440 urm.

(5) Cpr. Trib. Paris, *J. Clunet*, 1889, p. 104; Weiss, *op. cit.*, III, pag. 452.

(6) Veḑĭ Er. Lehr, *Éléments de dr. civ. anglais*, 97 urm., p. 52 urm.; Weiss, *op. cit.*, III, p. 438 urm.; Glasson, *Le mariage civil et le divorce*, p. 308 urm.

(7) Weiss, *op. cit.*, III, p. 443, 444: Glasson, *op. cit.*, p. 396 urm.

Dr. roman şi dr. vechiŭ.

In dreptul roman clasic, căsătoria era un contract pur civil până la Domnia luĭ Leon filosoful, care a făcut obligatorie benedicţia religioasă (Nov. 89) (veḑĭ Ruben de Couder, *Résumé de droit romain*, I, p. 55, ed. a 7-a; Glasson, *op. cit.*, p. 203; veḑĭ şi Cuq, *Les institutions juridiques des Romains*, II, p. 801), iar în Franţa, benedicţia religioasă, prescrisă de soborul din Trident, a devenit obligatorie sub Henric III, şi dreptul nu s'a schimbat în această privinţă de cât la Revoluţia cea mare (Constit. din 1791). «Legea consideră căsătoria ca un contract civil», ḑice art. 7, tit. 2 din această Constituţie.

vre-uneĭ formalităţĭ civile saŭ religioase, fără nicĭ-o publicaţie şi fără nicĭ-o locuire comună (1).

Uniĭ ar voi să introducă uniunea liberă şi în moravurile noastre, însă o asemenea reformă ar avea de consecinţă nicĭ maĭ mult nicĭ maĭ puţin de cât distrugerea familieĭ şi a societăţeĭ; căcĭ, după cum foarte bine ḑice un autor (2), «căsătoria este instituţia care crează familia şi asupra căreia totul se întemeiază. O legislaţie rea asupra căsătorieĭ ar putea să aducă peirea unuĭ Stat». Critica uniuneĭ libere.

Nu, codul civil nu trebueşte desfiinţat, aşa cum cer unele spirite bolnăvicioase, ci trebueşte refăcut, adoptându-se, în privinţa capacităţeĭ femeeĭ, ideile moderne. Nu, căsătoria nu este o prostituţie legală *(par devant le maire)*, aşa cum se susţine de o sectă pernicioasă. Charles Turgeon, profesor de economie politică la facultatea din Rennes, arată foarte bine unde ne ar conduce uniunea liberă şi lipsa orĭ-căruĭ angajament reciproc.

«L'union libre est un principe d'avilissement. Dépourvue de toute garantie légale à l'encontre de son compagnon, la femme retombera misérablement sous la main de l'homme. Loin d'affranchir le sexe faible, l'abolition du mariage ne peut manquer de l'asservir aux appétits et aux brutalités du sexe fort. L'histoire atteste que plus l'idéal conjugal s'abaisse, plus la condition de la femme s'aggrave; que plus l'amour se dégrade, plus la femme déchoit. La passion émancipée, c'est l'indépendance dans l'abjection. Dieu garde la femme d'une si lamentable extrémité! La civilisation elle même risquerait d'en périr. Car, là où la femme n'est point respectée, il est impossible que l'humanité soit respectable. Le moyen le plus efficace de perfectionner l'homme, c'est d'ennoblir et d'exalter la femme, etc.» (3).

Şi maĭ departe (4) acelaşĭ autor adaogă:

«Et maintenant, détruisez l'institution matrimoniale, si vous le pouvez; croyez-vous que les ménages seront plus unis, plus heureux, plus honnêtes? Croyez-vous que les trottoirs seront moins encombrés? Pouvez-vous affirmer que vos femmes émancipées ne mettront jamais le libre amour aux enchères publiques? Pouvez-vous assurer que la femme, privée des garanties du mariage, sera moins assujéttie, moins exploitée, moins vénale, moins bête de somme ou moins bête de luxe? Verrons-

(1) Cpr. Weiss, *op. cit.*, III, pag. 440 urm. Répert. Sirey, v° *Mariage*, 1969.—O asemenea căsătorie, contractată de bună credinţă de un Român în Scoţia, ar fi validă în România. Veḑĭ *suprà*, pag. 195, text şi nota 4.

(2) Planiol III, p. 1, nota 1. Cpr. şi Weiss, *op. cit.*, III, p. 384.

(3) Ch. Turgeon, *La féminisme français*, II, p. 312.

(4) *Op.* şi *loco suprà cit.*, II, p. 300, 301.

nous les filles de joie se ranger et les souteneurs se convertir? Si le libertinage déborde dans les grandes villes, n'est-ce point précisément que le mariage y est de moins en moins honoré, de moins en moins pratiqué? Vous nous jetez au visage toutes les plaies conjugales, mais elles sont vôtres. Nos mœurs deviennent anarchiques parce que votre esprit révolutionnaire s'est glissé entre l'homme et la femme, parce que les époux sont portés de plus en plus à n'accepter de leur union que les plaisirs, a répudier leurs devoirs, à méconnaître leurs obligations. Ils ont perdu le sens du mariage chrétien. Ayez donc la franchise de les reconnaître pour vos disciples, car ils vous font honneur! Ils se libèrent de toutes leurs charges, ils trahissent tous leurs engagements. Démolissez donc la dernière digue qui protège la famille contre l'envahissement des mauvaises mœurs; et quand le vice aura submergé la pierre sacrée du foyer domestique, la loi de la force reprenant son empire dans les relations sexuelles, on verra la femme humiliée, meurtrie, opprimée, avilie, retomber dans cette misère où le christianisme l'avait trouvée. Que si (je le veux bien) les plus fières, les plus vaillantes, les plus fortes échappent à cette igominie, la masse redeviendra nécessairement ce que le passé l'a connue; «chair à souffrance ou chair à plaisir», comme vous le dites: et, pour la honte de l'humanité, la femme ne sera plus (tranchons le mot) qu'une lamentable femelle».

Am reprodus anume aceste frumoase cuvinte ale profesoruluĭ de la Rennes, pentru-că nu se poate apăra in termenĭ maĭ călduroşĭ şi maĭ elocinţĭ în acelaşĭ timp frumoasa şi nobila instituţie a căsătorieĭ care, orĭ cât s'ar dice şi orĭ cât s'ar face, va rĕmânea, spre onoarea neamuluĭ omenesc, pururea în picioare, pentru a protesta in contra unor teoriĭ straniĭ şi vătămătoare.

Despre împedicărĭ la căsătorie.

Căsătoria este temelia familieĭ şi a societăţeĭ. Ea este actul cel maĭ de căpetenie a vieţeĭ omuluĭ; de aceea legiuitorul avea datoria a o încunjura cu cât se poate maĭ multe garanţiĭ şi formalităţĭ (1). Lipsa uneia din aceste formalităţĭ constitue o împedicare.

Impedicărĭ proibitive şi dirimante. Impedicările, în materie de căsătorie, sunt *proibitive* (de la *prohibere*, a opri), saŭ *dirimante* (de la *dirimere*, a distruge). Impedicările proibitive sunt acelea a căror sancţiune consistă numaĭ în condamnarea la o penalitate a

(1) Uniĭ pretind că tocmaĭ acestor formalităţĭ multiple se datoreşte numĕrul crescênd al concubinajelor. Poate că ar fi ceva de făcut maĭ mult de cât a făcut legea din 1906, în cât priveşte înlesnirea căsătoriilor. Desfiinţarea formelor solemne ar fi însă, după părerea noastră, o adevărată nenorocire.

funcţionaruluĭ care ar fi celebrat căsătoria (art. 54, 140), saŭ a părţilor care s'ar fi unit împreună (art. 175); pe când împedicările dirimante sunt acelea care atrag anularea căsătorieĭ (1).

Impedicările proibitive sunt: 1° existenţa uneĭ oposiţiĭ la căsătorie (art. 54); 2° lipsa actelor respectuoase (art. 134—140) sub codul civil, când se cereaŭ asemenea acte; 3° lipsa de publicaţie, saŭ un viciŭ de publicitate (art. 49, 173—175); 4° termenul celor ḑece luĭ de văduvie în privinţa femeeĭ (art. 210, 278) (2); 5° înrudirea fictivă care isvorěşte din adopţiune (art. 145—148, 313) (3); 6° înrudirea duhovnicească care isvorěşte din botez (art. 145); 7° oprirea prevěḑută de art. 149 în privinţa epitropilor, curatorilor, etc.; 8° împedicările la care dă naştere despărţenia (art. 277—279) (4); 9° lipsa consimţimîntuluĭ din partea epitropuluĭ pentru copiiĭ fireştĭ (art. 141) (5); 10° lipsa autorisăreĭ din partea autorităţeĭ militare superioare pentru ofiţeriĭ şi Impedicările proibitive.

(1) Veḑĭ *infrà*, explic. art. 162 urm.

(2) Veḑĭ *infrà* (t. II), explic. art. 210 şi 278 (explicate la un loc).

(3) Vigié, I, 623; Mourlon, I, 1014; Demolombe, III, 338 şi VI, 136; Beudant, I, 231; Laurent, II, 484; Marcadé, II, 105; Massé-Vergé, I, § 128, p. 213, text şi nota 5; Aubry et Rau, V, § 463, p. 82, text şi nota 3 şi VI, § 560, p. 137; T. Huc, II, 24, p. 35 şi 65; Neagu, I, art. 147, No. 2; Arntz, I, 302; Baudry, I, 944; Baudry et Fourcade, *Personnes*, II, 1860 şi IV, 93.—*Contrà:* Proudhon, *op. cit.*, I, p. 390 şi 403; Ducaurroy, Bonnier et Roustain, I, 519; Vazeille, *Mariage*, I, 228; Demante et Colmet de Santerre, I, 260 bis II, şi II, 83 bis; Planiol, III, 336. Acest din urmă sistem este formal admis în codul italian (art. 60 şi 104) şi în Ante-proiectul de revisuire a luĭ Laurent (art. 189). Impedicările care isvorěsc din adopţiune. Controversă.

(4) Laurent, II, 484 şi III, 290; Demolombe, III, 339; Duranton, II, 278; Massé-Vergé, I, § 128, p. 214; Baudry, I, 451; Aubry et Rau, V, *loco cit.*, p. 82, 83; T. Huc, II, 24, 396; Trib. şi C. Paris, D. P. 99. 2. 51 şi D. P. 97. 2. 439. Maĭ veḑĭ încă în acelaşĭ sens, în privinţa art. 279 (abrogat prin legea din 1906), Trib. Lyon, Sirey, 90. 2. 199; D. P. 90. 2. 365.—*Contrà:* Valette sur Proudhon, I, p. 406; Planiol, III, 329 şi 336, 363. Acest din urmă sistem este formal admis în codul neerlandez (art. 89, 90 şi 145) şi în Ante-proiectul de revisuire a luĭ Laurent (art. 147, 189). Veḑĭ observaţia ce am publicat, în această privinţă, în *Dreptul* din 1900, No. 58, p. 476. Impedicările care isvorěsc din divorţ. Controversă.

(5) Veḑĭ *infrà*, explic. art. 164. Cpr. Planiol, III, 336.

asimilaţiĭ lor de orĭ-ce grad şi de orĭ-ce armă, din activitate şi disponibilitate (art. 1 şi 15 L. din 12 Marte 1900 asupra căsătoriilor militarilor) (1).

Impedicările dirimante.

Impedicările dirimante sunt: 1° neîndeplinirea vîrsteĭ legiuite (art. 127, 162—169, 172); 2° lipsa totală a consimţimîntuluĭ soţilor (art. 129); 3° lipsa consimţimîntuluĭ ascendenţilor (art. 131—133), saŭ a consiliuluĭ de familie (art. 142) (2); 4° existenţa uneĭ căsătoriĭ anterioare (art. 130. 166, 169—171); 5° înrudirea de sînge saŭ cuscria (art. 144, 166, 172); 6° lipsa totală de publicitate, şi în fine. 7° identitatea de sex.

Impedicări din legea veche.

In vechile noastre legiuirĭ, eraŭ maĭ multe împedicărĭ potrivite cu duhul vremeĭ şi cu moravurile de atuncĭ, care astădĭ toate aŭ dispărut. Astfel, căsătoria era oprită între slobozĭ şi robĭ (art. 154 C. Calimach şi art. 2, partea III, capit. 16 C. Caragea) (3); între creştinĭ şi necreştinĭ, pravoslavnicĭ şi persoane de altă dogmă (art. 91 C. Calimach şi art. 2, partea III, capit. 16 C. Caragea), soluţie admisă în C. austr. (art. 64) (4) în C. Saxonieĭ (art. 1617) (5), etc.

La noĭ, cu toată oprirea legeĭ, asemenea căsătoriĭ mixte se săvîrşeaŭ în toate dilele, căcĭ urmaşiĭ Apostolilor gă-

---

L. asupra căsăt. militarilor din 1900.

(1) Cpr. Planiol, III, 335, 5°; Thiry, I, 252.—După această lege (art. 2), ofiţeriĭ nu se pot căsători înainte de a avea vîrsta de 23 anĭ împliniţĭ. Ofiţeriĭ stăreĭ civile şi autorităţile bisericeştĭ sunt opriţĭ de a proceda la căsătoria unuĭ ofiţer saŭ a orĭcăruĭ militar, care nu va produce autorisaţia şefuluĭ superior de care ofiţerul atârnă (art. 15). In cât priveşte dota ce trebue să aibă soţia unuĭ ofiţer inferior, vedĭ art. 4 urm. şi Regul. legeĭ căsătoriilor militarilor, publicat în al 2-lea Suplement a luĭ Gheţu, p. 937 urm.

(2) Art. 142 este abrogat prin legea din 1906.—Lipsa consimţimîntuluĭ tutoruluĭ (art. 133 § ultim) este, de asemenea, o împedicare dirimantă.

(3) Robul chiar iertat nu putea să iea de soţie pe stăpâna sa. (Pravila luĭ Mateĭ Basarab, glava 197).

(4) Cpr. în privinţa coduluĭ austriac, C. de casaţie şi trib. de apel din Viena, *J. Clunet*, anul 1898, p. 942, 943 şi anul 1897, pap. 1067 urm., decisiĭ traduse şi adnotate de noĭ în *Curierul judiciar* din 1900, No. 54, p. 430 urm.

(5) Iată cum se exprimă art. 1617 din acest din urmă Cod, care a fost abrogat prin legea din 20 Iunie 1870: «*Christen können mit Personen, welche sich nicht zur christlichen Religion bekennen, eine Ehe nicht eingehen*».

siră un leac minunat pentru a împăca toate conştiinţele, şi anume: dispensa (1):

«Le ciel défend, de vrai, certains contentements,
«Mais on trouve avec lui des accommodements»,

ḑice Tartufe în nemuritoarea comedie a luĭ Molière. Când ambiĭ viitorĭ soţĭ eraŭ de religiĭ deosebite, benedicţia religioasă se putea da, după înţelegerea soţilor, de una din cele două bisericĭ (2).

Lucrurile ajunseră până acolo, în cât Ministerul dreptăţeĭ din Moldova, în anul 1850, în urma intervenţieĭ episcopuluĭ de Roman, fù silit să pună în vedere judecătorilor de a nu recunoaşte aceste căsătoriĭ mixte între pravoslavnicĭ şi catolicĭ, ca unele ce nu sunt îngăduite de aşeḑămintele ţăreĭ (3). «Când o legislaţie, ḑice cu drept cuvînt regretatul G. Mârzescu, ajunge să fie rechemată în mintea judecătorilor prin circulărĭ ministeriale, avem o probă vie că acea legislaţie nu maĭ corespunde nicĭ cu moravurile, nicĭ cu necesităţile sociale» (4).

Călugăria era (art. 90 C. Calimach) şi este şi astăḑi după canoane, o împedicare la căsătorie. Ipodiaconiĭ, diaconiĭ şi preoţiĭ se pot căsători, după religia ortodoxă; în urma hirotonieĭ însă, căsătoria lor este oprită (5). Ce s'ar întâmpla deci când un preot saŭ un călugăr s'ar căsători? Călugăria.

(1) S'a decis chiar că asemenea împedicare era numaĭ proibitivă, iar nu dirimantă. Cpr. C. Iaşĭ şi Cas. rom. *Dreptul* din 1895, No. 60 şi din 1896, No. 54; *Curierul judiciar* din 1896, No. 28 şi Bulet. 1896, p. 966 urm. Tot în acelaşĭ sens se pronunţă şi colegul nostru de la Bucureştĭ, d-l Valerian Ursian (*Dreptul* din 1894, No. 83). Este însă de observat că, în această afacere celebră, Ministerul public a luat conclusiĭ, înainte Curţeĭ supreme, în sens contrar. Vedĭ conclusiile remarcabile ale amiculuĭ nostru, d-l Ciru Oeconomu, publicate în *Curierul judiciar* din 1896, No. 8 şi ale regretatuluĭ procuror general, G. Filiti (*Dreptul* din 1896, No. 51).—Împăraţiĭ Valentinian, Theodosie şi Arcadius opriseră, de asemenea, căsătoria între Evreĭ şi creştinĭ (L. 5, Cod, *De judiciis*, 1. 9), însă Justinian a rădicat această împedicare.

(2) C. Bucureştĭ şi Cas. rom. *Dreptul* din 1882, No. 76 şi din 1883, No. 61; Bulet. S-a 1, 1883, p. 645.

(3) Vedĭ *Manualul administrativ al Moldoveĭ*. II, p. 695, No. 994.

(4) Mârzescu, *Căsătoria*, partea I (singura apărută), p. 64, 65.

(5) Cpr. art. 63 din codul austriac.

Din punctul de vedere al dreptuluĭ civil, căsătoria ar fi validă. Biserica îl va cateresi însă, de bună samă.

Răpirea. Răpirea constituia, de asemenea, ca şi în timpul luĭ Justinian, o împedicare vecinică, şi absolută la căsătorie atât după codul Calimach (art. 82) ([1]), cât şi după pravilele luĭ Vasile Lupu şi Mateĭ Basarab (glava 259). După aceste pravile, certarea răpitoruluĭ era moartea ([2]), şi această pedeapsă se cuvinea nu numaĭ bărbatuluĭ, dar şi femeeĭ, când ea era răpitoare. Iată, în adevĕr, cum se exprimă, în această privinţă, Mateĭ Basarab (glava 259).

«Orĭ-care muiare va răpi pe vre-un bărbat pentru dezmierdăciunea eĭ, aceea ca un răpitor se va certa şi ea, de vreame ce nu iaste la judecător alt nimica, fără tot o certare celuia ce răpeaşte fie bărbat, fie fămeae. Muiarea carea va răpi pre altă muiare pentru zburdăciunea trupuluĭ, aceia ca un răpitor se va certa», etc.

Neputinţa. Neputinţa permanentă (de a pururea) şi anterioară căsătorieĭ era o legiuită împedicare la săvîrşirea eĭ şi o causă de nulitate în acelaşĭ timp (art. 86 şi 143 Cod Calimach) ([3]).

C. Calimach şi pravila bisericească. Codul Calimach maĭ opria încă căsătoria smintiţilor (art. 72), a acelor cunoscuţĭ în deobşte cu purtărĭ rele, a acelor vătămaţĭ de boale lipicioase saŭ lipsiţĭ de hrana ḑilnică (art. 79); iar după pravila bisericească, nu se puteaŭ căsători ofticoşiĭ, epilepticiĭ, beţiviĭ, aceĭ slabĭ de nervĭ şi vătămaţĭ de boale sifilitice ([4]).

C. luĭ Andr. Donicĭ. In fine, vom menţiona codul luĭ Andr. Donicĭ, după care un Moldovan nu putea să ia o ţigancă, saŭ o Moldovancă un ţigan, fără a cădea în robie (art. 20, *in fine*, capit. 30). Această disposiţie figura şi în sobornicescul hrisov din 28 Decembre 1785.

Dr. canonic. După canoane, a patra nuntă şi chiar a treia se consideră ca o călcare de lege.

«Cinstitul bogoslov şi marele Grigorie ḑice că nunta cea dintâĭ iaste leage, a doua iaste iartare, a treia călcare de leage» ([5]).

Se dădeaŭ însă şi aci dispense cu cea maĭ mare uşu-

([1]) Cpr. art. 56 din codul austriac.
([2]) Cpr. Cod, *De raptu virginum, seu viduarum*, etc., 9. 13.
([3]) Cpr. art. 60 Cod. austriac. In cât priveşte codul nostru actual, veḑĭ *infrà*, explic. art. 162.
([4]) Disposiţiĭ analoage se vĕd şi astăḑĭ în Rusia, în Anglia, în Danemarca, în Austria (art. 48, 53 C. austriac), etc.
([5]) Pravila luĭ Mateĭ Basarab, glava 205.

rinţă. Curtea de casaţie a considerat ca validă, sub codul Caragea, căsătoria a patra, de şi era oprită de canoane (1).

In fine, trebue să observăm o împedicare specială pe care n'o găsim de cât în câte-va legislaţiï străine. Astfel, după codul italian (art. 62), acel austriac (art. 68) şi codul Calimach (art. 101), individul recunoscut culpabil de omor îndeplinit saŭ cercat asupra unuia din soţï, nu se poate căsători cu celalalt soţ. O dispoziţie analoagă a existat în Germania până la legea din 6 Fevruar 1875. Omorîrea unuia din soţï.

Legiuirile străine maï cuprind încă şi alte împedicărï. Astfel, în Würtemberg, după o ordonanţă din 1828, orï-ce funcţionarï, nu numaï militariï, nu se puteaŭ căsători fără învoirea guvernuluï, iar Evreiï, fără învoirea autorităţeï administrative. «Militariï şi funcţionariï unuï Stat confederat *(Militärpersonen und solche Landesbeamte)*, dice art. 1315 din codul german, cari, după legile acestuï Stat, aŭ nevoe de o autorisaţie specială pentru a contracta o căsătorie, nu pot s'o contracteze fără această autorisare». In coloniile franceze, căsătoriile dintre albï şi negri aŭ fost oprite până la 1831 (2). Dr. străin.

CAPITOLUL I

Despre însuşirile şi condiţiile necesare spre a se putea săvîrşi căsătoria.

Condiţiile cerute de lege pentru ca o căsătorie să poată avea fiinţă sunt: deosebirea de sex; o vîrstă oare-care; consimţimîntul soţilor; acel al persoanelor sub a căror autoritate se află viitoriï soţï; inexistenţa uneï căsătoriï anterioare; inexistenţa înrudireï în gradul oprit, şi celebrarea căsătorieï în public.

In cât priveşte deosebirea de sex, nu e nevoe de insistat, pentru-că unul din scopurile căsătorieï fiind procreaţiunea, căsătoria între două persoane de acelaşï sex ar fi radical nulă saŭ inexistentă (3). Aceasta este atât de Deoseb. de sex.

(1) Cas. rom. *Dreptul* din 1883, No. 61 şi Bulet. S-a I, 1883, p. 645. Cpr. şi C. Bucureştï, *Dreptul* din 1882, No. 76.

(2) Vedï Planiol III, 55, care arată şi alte împedicărï din vechiul drept francez.

(3) Vedï *suprà*, p. 534, nota 3.

evident în cât legiuitorul a credut de prisos a o maĭ spune în termenĭ expreşĭ. Codul Calimach o spune anume în art. 63 şi 88 (art. 44, 62 C. austriac).

I. Vîrsta cerută de lege pentru a se putea căsători.

Art. 127. — Nu este iertat bărbatuluĭ înainte de 18 anĭ, şi femeeĭ înainte de 15 anĭ, să se căsătorească. (Art. 128, 166 urm. Art. 144 C. fr.).

Art. 128. — Numaĭ Domnul (Regele) poate da dispense de vîrstă pentru motive grave. (Art. 127, 150 C. civ. Art. 145 C. fr.).

Legisl. indiană. Legiuitoriĭ tuturor timpurilor şi aĭ tuturor ţărilor aŭ hotărît o vîrstă până la care casătoria nu poate să aibă loc. Astfel, Manù, în India, nu permitea căsătoria bărbaţilor până la 24 anĭ, iar femeilor, până la 8 anĭ (1). După acelaşĭ legislator, un bărbat de 30 de anĭ trebuia să iea de soţie o femee de 12 anĭ. Chiar dacă ţinem samă despre împrejurarea că femeea se desvoltă maĭ repede de cât bărbatul, totuşĭ disproporţia e prea mare; şi în adevĕr, această lege a fost fatală Indieĭ, căcĭ a împedicat constituirea familieĭ.

Dr. vechiŭ grecesc. Lycurg, într'o climă maĭ temperată, opria pe cetăţenĭ de a se căsători înainte de 37 anĭ, iar Platon doreşte în Republica sa ca copiiĭ uneĭ femeĭ care n'ar avea încă 20 anĭ şi a unuĭ bărbat care n'ar avea 30, să fie notaţĭ de infamie.

Dr. nostru anterior şi dr. roman. Vechile noastre legiuirĭ permiteaŭ, după dreptul roman (2), căsătoria la 12 anĭ pentru fete, şi la 14 pentru bărbaţĭ. (Prav. luĭ Mateĭ Basarab, glava 230; art. 70 C. Calimach, etc.).

Dr. actual. Astădĭ, vîrsta la care căsătoria este permisă, este hotă-

(1) După această legislaţie, femeea era decĭ nubilă la opt anĭ. Tatăl trebuia să-şĭ mărite fetele sale în ceĭ treĭ anĭ cari urmaŭ nubilitatea; după expirarea acestuĭ termen, adecă: după ce fata ajunsese la 11 anĭ, ea se putea mărita fără consimţimîntul tatăluĭ sĕŭ. Vedĭ Eschbach, *Introduction générale à l'étude du droit civil*, No, 279, p. 594.

(2) Cpr. Instit., Pr., *De nuptiis*, 1. 10; L. 4, Dig., *De ritu nuptiarum*, 23. 2; L. 3, Cod, *Quando tutores*, etc. 5. 60. Aceeaşĭ vîrstă era admisă şi în dreptul vechiŭ francez. Vedĭ Pothier, *Contrat de mariage*, VI, 94, p. 39.

rită la noĭ ca în Franţa, în Italia, în Belgia, etc. la 18 anĭ pentru bărbaţĭ şi la 15 anĭ pentru femeĭ ([1]).

Chestiunea este însă de a se şti dacă această vîrstă are nevoe de a fi îndeplinită, saŭ dacă bărbatul se poate căsători îndată ce a intrat în anul al 18-lea, iar femeea, în anul al 15-lea? S'a decis şi noĭ înşine am susţinut în ediţia anterioară, că bărbatul se poate căsători îndată ce a intrat în anul al 18-lea, iar femeea în al 15-lea, în basa maximeĭ: *annus inceptus pro completo habetur*. (Cpr. C. Andr. Donicĭ, § 10, capit. 35) ([2]). **Vîrsta de 18 saŭ 15 anĭ trebue să fie împlinită. Controversă.**

---

(1) Vîrsta la care se poate contracta o căsătorie validă variază după climă şi împrejurărĭ. Unele legislaţiĭ străine aŭ menţinut vîrsta de altă dată (14 şi 12 anĭ). Această vîrstă este admisă şi astădĭ în Anglia, în Grecia, în Spania (art. 83 C. spaniol), în Portugalia (art. 1072, 4° C. portughez), şi în unele republice americane (rep. Argentina, Chili, Mexic, Uraguay, etc.). In Brasilia, vîrsta legală este 16 şi 14 anĭ, iar în Peru, 18 şi 14 anĭ. Legea austriacă fixează ca minimum vîrsta de raţiune *(Mündigkeit)*, adecă: 14 anĭ împliniţĭ pentru ambele sexe, iar acea rusească, olandeză şi elveţiană, 18 şi 16 anĭ. In Caucasia şi în Serbia, vîrsta legală e hotărîtă la 15 şi 13 anĭ, iar în Norvegia, la 15 anĭ pentru ambele sexe. In Danemarca, vîrsta legală este 20 şi 16 anĭ, precum era şi în Germania după legea din 6 Fevruar 1875. Astădĭ, însă, în această din urmă ţară, codul civil hotărăşte vîrsta bărbatuluĭ la majoritate, iar a femeeĭ la 16 anĭ împliniţĭ (art. 1303). Acest text nu permite de a se acorda dispense de cât femeeĭ. «*Einer Frau kann Befreiung von dieser Vorschrift bewilligt werden*». De şi bărbatul nu se poate, în principiŭ, căsători de cât la majoritate, adecă: la 21 anĭ împliniţĭ (art. 2), totuşĭ minorul putênd, la 18 anĭ împliniţĭ, să fie declarat major printr'o decisie a tribunaluluĭ tutelelor *(Vormundschaftsgericht)*, de aicĭ resultă că, în Germania, bărbatul se poate căsători la 18 anĭ. Cpr. Planck, *Bürgerliches Gesetzbuch*, I, pag. 19; Roguin, *Mariage*, 37, p. 49. **Dr. străin.**

In fine, vom menciona legea suedeză din 1 April 1892, care, modificând art. 6 din capit. căsătorieĭ al coduluĭ din 1736, fixează vîrsta la care se poate contracta o căsătorie, la 21 anĭ pentru bărbat şi 17 anĭ pentru femee (în loc de 15 anĭ cât era înainte), făcênd excepţie pentru Laponĭ, carĭ se pot căsători la 17 anĭ, în privinţa bărbaţilor, şi 15 anĭ, în privinţa femeilor. (V. *Annuaire de législ. étrangère*, t. 22, anul 1892, p. 681). Ante-proiectul de revisuire a luĭ Laurent propune o reformă radicală, oprind căsătoria până la 21 anĭ (art. 141). **L. suedeză din 1892.**

(2) Vedĭ în acest sens, Trib. Suceava, *Curierul judiciar* din 1896,

Acum însă, după matură reflexie, credem că de și cuvîntul *împliniți* a fost eliminat din textul nostru, totuși bărbatul nu se poate căsători înainte de a fi împlinit vîrsta de 18 anĭ, iar femeea, pe acea de 15, pentru-că nu se poate dice că cineva are 18 saŭ 15 anĭ, atuncĭ când nu i-a împlinit (¹).

Art. 374. 807, etc. Tot astfel trebue să interpretăm art. 374, care vorbeşte de persoanele de 65 anĭ (adecă care aŭ împlinit 65 anĭ), art. 807, care vorbeşte de minorul de 16 anĭ (adecă care a împlinit 16 anĭ), etc. In art. 330 este, din contra, vorba de minorul care n'a împlinit încă 16 anĭ.

Căsătoria in extremis. Facultatea de a procrea încetează la o vîrstă înaintată, şi cu-toate-acestea, două persoane se pot căsători la orĭ-ce vîrstă, şi chiar *in extremis vitæ momentis* (²).

Art. 50 bis din proiectul legeĭ din 1906. Proiectul legeĭ din 1906, presentat Senatuluí şi votat chiar de maturul corp, permitea prin art. 50 bis, celebrarea căsătorieĭ *in extremis*, fără nicĭ-o publicație, atuncĭ când o boală gravă punea viața unuía din soțĭ în pericol, însă acest text a fost cu drept cuvînt respins de comitetul delegaților al Camereĭ deputaților, pentru-că putea să dea loc la abusurĭ. In raportul nostru asupra acesteĭ legĭ, am atras atenția Senatuluĭ asupra acesteĭ disposițiĭ, arătând că ea este periculoasă şi că, în orĭ-ce caz, nu este bine de a se lăsa casul la apreciarea ofițeruluĭ stăreĭ civile, aşa cum înțelegea d-l Ministru al justițieĭ.

No. 13 şi V. Tătaru, *Dreptul* din 1896, No. 7 (raport adresat Minist. justițieĭ). Vedĭ şi Tratatul nostru în limba franceză, p. 78, nota 2, citat în această privință de Planiol (III, p. 8, nota 2). Cpr. şi Nacu, I, No. 9, *in fine*, p. 267, 268.

(¹) Vedĭ în acest din urmă sens, Cas. rom. *Dreptul* din 1897, No. 62 şi *Curierul judiciar* din 1897, No. 36; Bulet. 1897, p. 1133; G. Străjescu, *Curierul judiciar* din 1896, No. 13; Alex. Degré, *Dreptul* din 1897, No. 68 şi *Scr. juridice*, I, p. 70 urm. Vedĭ şi t. VIII a Coment. noastre, pag. 52, nota 1. D-l Neagu (I, p. 245, No. 2) se mărgineşte a arăta părerea ce am susținut altă dată, fără însă a ne spune pe a sa proprie.

(²) Cpr. Baudry et Fourcade, *op. cit.*, II, 1439; T. Huc, II, 15; Planiol, III, 6, *in fine;* Nacu, *loco cit.;* Neagu, I, pag. 245, No. 5; Beudant, I, 215; Demolombe, III, 17; Laurent, II, 284, şi toțĭ autoriĭ. — In dreptul vechiŭ francez, după art. 6 al ordonanțeĭ luĭ Ludovic al XIII-lea din 1639 şi edictul

Legea Papia Poppea opria căsătoria bărbaţilor peste 60 anĭ şi a femeilor peste 50. Astădĭ, legea rusească (*Svod*, X, partea I-a, art. 4) este singura care pune ca limită vîrsta de 80 anĭ ([1]); de unde resultă că un Rus în vîrstă de peste 80 anĭ n'ar putea contracta o căsătorie validă în România, legea sa personală oprind în asemenea împrejurărĭ căsătoria ([2]). **Căsăt. poate fi contractată la o vîrstă orĭ-cât de înaintată.**

Am vĕdut că, pentru a se putea căsători în mod valid, bărbatul trebue să aibă 18 anĭ împliniţĭ, iar femeea 15. Find însă că une-orĭ poate să existe motive grave care să facă neapărată căsătoria înainte de vîrsta legiuită, în caz, de exemplu, când femeea a devenit îngreunată înainte de a împlini vîrsta de 15 anĭ, Regele poate să dea dispense de vîrstă, după cum poate să dea dispense şi între unele rude (art. 150). **Art. 128.**

Impedicarea care resultă din neîndeplinirea vîrsteĭ legiuite este, după cum am vĕdut, dirimantă, şi ca atare, poate da loc la anularea căsătorieĭ (art. 166, 167) ([3]). **Impedic. dirimantă.**

II. Consimţimîntul viitorilor soţĭ.

Căsătoria fiind un contract, consimţimîntul părţilor,

---

din Martie 1697, căsătoriile sărvîrşite *in extremis* între concubinĭ nu-şĭ produceaŭ efectele civile, de-oare-ce copiiĭ născuţĭ din asemenea căsătoriĭ nu moşteneaŭ pe părinţiĭ lor. Vedĭ Pothier, *Contrat de mariage*, VI, 429 şi *Successions*, VIII, p. 19. Scopul acestor disposiţiĭ era de a sili pe aceĭ carĭ trăise în concubinaj de a-şĭ regula posiţia lor cât maĭ curînd, iar nu numaĭ înainte de moarte. Cpr. Planiol, III, 56.

([1]) Er. Lehr, *Le mariage et le divorce*, 1023, p. 436 şi *Éléments de dr. civil russe*, I, p. 19, No. 7; Roguin, *Mariage*, p. 47, No. 34.— Demolombe (III, 17) dice, din eroare, că legea rusească pune ca termen vîrsta de 90 de anĭ, eroare reprodusă şi de d-l Nacu (I, p. 268). Disproporţia de vîrstă între ambiĭ soţĭ, orĭ cât de mare ar fi, nu poate, la noĭ, nicĭ într'un caz fi o împedicare la căsătorie. Cpr. Demolombe, III, 18; Baudry et Fourcade, II, 1440; Neagu, I, p. 246, No. 7; Weiss, *Tr. élément. de dr. internat. privé*, p. 444 (ed. a 2-a).

([2]) Vincent et Pénaud, *op. cit.*, v° *Mariage*, 128; Weiss, *op. cit.*, pag. 448.

([3]) Cpr. Beudant, I, 216; T. Huc, II, 26; Neagu, I, p. 245, No. 3. Această nulitate este însă *mixtă*, după cum vom vedea maĭ la vale, adecă: absolută pe de o parte, şi relativă pe de alta.

adecă: al viitorilor soţĭ, este una din condiţiile sale esenţiale, ca în orĭ-ce contract în genere (art. 942, 948, 2°) (1).

Acest consimţimînt, prin natura lucrurilor, trebue să fie pur şi simplu, nesupus vre-uneĭ reserve, saŭ unuĭ termen orĭ condiţiĭ (2).

Trebue să distingem, în această privinţă, casul în care consimţimîntul părţilor saŭ a uneia din ele a lipsit în totul, de acela în care consimţimîntul a existat, însă a fost viciat.

1° *Lipsa totală de consimţimînt.*

Art. 129. — Nu este căsătorie când nu este consimţimînt. (Art. 127, 162, 163, 178, 183, 184, 942, 948, 953 urm. C. civ. Art. 280—283 C. pen. Art. 146 C. fr.).

Căsăt. anulabilă saŭ inexistentă.

Lipsa totală de consimţimînt face căsătoria să fie inexistentă saŭ fără fiinţă, pe când în caz când există consimţimînt, însă viciat, căsătoria este numaĭ anulabilă.

Intâlnim deci aci teoria actelor inexistente şi anulabile, datorită luĭ Zachariæ, pe care am enunţat-o *suprà*, p. 243, text şi nota 2, şi despre care am vorbit de maĭ multe orĭ până acum (3).

Persoanele care nu se pot căsători.

Din cele maĭ sus expuse resultă că numaĭ persoanele capabile de a consimţi se pot căsători; de unde resultă că nebuniĭ, furioşiĭ (4) saŭ aceĭ cari s'ar afla într'o stare complectă de beţie n'ar putea să se căsătorească, neavênd libertatea lor şi neputênd consimţi.

Sugestie hipnotică.

Aceeaşĭ soluţie este generalmente admisă în privinţa

---

(1) «*Nuptiæ consistere non possunt nisi consentiant qui..... coeunt*». L. 2, Dig., *De ritu nuptiarum*, 23. 2.

C. german. Art. 1317.

(2) Baudry et Fourcade, II, 1447; Aubry et Rau, V, § 451 bis, p. 12, 13. Art. 1317 § ultim din codul german este formal în această privinţă. Iată cum se exprimă acest text: «*Die Erklärungen können nicht unter einer Bedingung oder einer Zeitbestimmung abgegeben werden*».

(3) Vedĭ asupra acesteĭ teoriĭ, t. V a Coment. noastre, tabla analitică, v° *Acte inexistente* şi t. VII, p. 2 urm. Vedĭ şi *infrà*, capit. IV. Cpr. Planiol, I, 333 şi 345 urm. (ed. a 2-a), 332 urm. (ed. a 3-a).

(4) «*Furor contrahi matrimonium non sinit, quia consensu opus est*». L. 16, § 2, Dig., *De ritu nuptiarum*, 23. 2.

acelora cari n'ar fi dat consimţimîntul lor în mod liber, ci sub imperiul uneĭ sugestiunĭ hipnotice (1).

O asemenea căsătorie ar fi inexistentă, şi inexistenţa eĭ ar putea fi propusă în orĭ-ce timp şi de orĭ-ce persoane (2). Inexist. căsătorieĭ.

Individul pus sub un consiliŭ judiciar (art. 458) şi acel interḑis pentru imbecilitate, smintire saŭ nebunie cu furie (art. 435) pot însă în mod valid să se căsătorească, cel dintăĭ în totdeauna şi fără asistenţa consiliuluĭ (3), iar cel de al doilea, în timpul intervalelor lucide, *in suis induciis*, după cum se exprimă L. 9, Cod. 6. 22, saŭ *per perfictissima intervalla*, după cum se exprimă Justinian in L. 6, Cod. 5. 70; căcĭ, pe de o parte, în acest timp, alienatul se bucură de întregimea minţeĭ sale, iar pe de altă parte, nicĭ-un text de lege nu opreşte căsătoria interḑisuluĭ, nicĭ n'o declară nulă. Nulitatea prevĕḑută de art. 448 nu este aplicabilă la căsătorie, ci numaĭ la actele de administraţie. Zachariæ, întemeindu-se pe art. 454, crede că consimţimîntul ascendenţilor saŭ a consiliuluĭ de familie este neapărat pentru validitatea căsătorieĭ. Acest text fiind însă străin de materia căsătorieĭ, credem că interḑisul nu are nevoe de consimţimîntul nimăruĭ pentru a se putea căsători în intervalele lucide. Chestiunea este însă foarte controversată (4). Căsăt. interḑisuluĭ. Controversă.

---

(1) Cpr. Beudant, I, 224, p. 319; Baudry et Fourcade, II, 1446: Neagu, I, p. 248, No. 14.

(2) Laurent, II, 272, 288; 432, 443; Demolombe, III, 129, 246; Thiry, I, 223; Baudry et Fourcade, II, 1444 urm., 1683, 1691; Mourlon, I, 532; T. Huc, II, 16; Marcadé, I, 520, 620 urm.; Demante et Colmet de Santerre, I, 262 bis I; Aubry et Rau, V, § 451 bis, p. 10; Cpr. C. Bastia, Sirey, 89. 2. 177 (cu nota luĭ Labbé).—*Contrà:* Căsătoria unuĭ dement nu este inexistentă, ci numaĭ anulabilă, şi colateraliĭ nu pot propune nulitatea eĭ. C. Gand, Sirey, 1903. 4. 24 şi *Curierul judiciar* din 1905, No. 24 (cu observaţia noastră). Cpr. Planiol, III, 345. Veḑĭ asupra acesteĭ controverse, Répert. Sirey, v° *Mariage*, 922 urm.

(3) Laurent, II, 285; Demolombe, III, 22; Duranton, II, 35; Neagu, I, pag. 247, No. 6; C. Pau, D. P. 56. 2. 249; Sirey, 56. 2. 65.

(4) Veḑĭ autorităţile citate într'un sens şi în altul în t. VII a Coment. noastre, pag. 2, nota 2 şi în t. VIII, p. 62, nota 3. Se poate consulta asupra acesteĭ chestiunĭ observaţia ce am

Căsăt. orbilor surdo-muţilor, etc.

Cât pentru orbĭ şi surdo-muţĭ, eĭ se pot în mod valid căsători, chiar când nu ştiŭ a scrie, de câte orĭ sunt în stare să-şĭ manifeste voinţa, legea cerênd asistenţa unuĭ curator, în privinţa surdo-muţilor, numaĭ pentru a putea primi o donaţiune (art. 816) (1).

Dr. canonic.

Dreptul canonic prevede formal că surdo-muţiĭ pot manifesta la logodnă voinţa lor prin semne externe (2).

Dr. străin.

In Würtemberg, surdo-muţiĭ, orbiĭ şi şchiopiĭ nu se puteaŭ căsători fără învoirea tribunaluluĭ matrimonial.

Momentul când trebue să se dea consimţimîntul.

Consimţimîntul, pentru a fi liber, trebue să fie exprimat chiar în momentul celebrăreĭ căsătorieĭ (art. 151, 173) (3):

---

publicat asupra uneĭ deciziĭ a Curţeĭ de casaţie din Belgia. în *Curierul judiciar* din 1900, No. 65. Tot în sensul nostru se pronunţă şi d-l Neagu, I, pag. 247, No. 8 urm.—*Contrà:* Ef. Mazlâm, *Dreptul* din 1886, No. 21 ; G. Meitani (fiul), *Dreptul* din 1903, No. 45.

(1) Baudry et Fourcade, II, 1446; Thiry, I, 223, *in fine;* Mourlon, I, 532; Arntz, I, 274; Demolombe, III, 24; T. Huc, II. 18; Beudant, I, 222; Marcadé, I, 520; Laurent, II, 272; Ducaurroy, Bonnier et Roustain, I, 246; Duranton, II, 39; Vazeille, *Mariage*, I, 91, 92; Allemand, *Idem*, 197 urm.; Mazlâm, *Dreptul* din 1883, No. 43; Neagu, I, p. 248, No. 15. Trib. Saintes, *Dreptul* 1890, No. 68; C. Paris, D. P. 57. 2. 175; Sirey, 57. 2. 443. Vedĭ şi t. VIII a Coment. noastre, p. 63, 64.

(2) Şaguna, *Drept canonic*, § 78.

Dreptul peţitorilor la un onorariŭ.Controversă.

(3) De aceea se şi decide de uniĭ că obligaţia care ar avea de obiect răsplătirea înlesnireĭ uneĭ căsătoriĭ ar fi ilicită, şi n'ar putea da loc la o acţiune în justiţie. Motivul ce se invoacă în sprijinirea acesteĭ soluţiĭ este că intervenţia interesată a unuĭ terţiŭ, proxeneta (de la πρό pentru şi ξένοσ străin), *seu conciliator nuptiarum*, ar putea să aibă o înrîurire asupra consimţimîntuluĭ părţilor şi să aducă o atingere libertăţeĭ şi moralităţeĭ căsătorieĭ. Vedĭ în acest sens, T. Huc, II, 11: Aubry et Rau, IV, § 345, p. 553 (ed. a 5-a); Larombière. *Oblig.*, I, art. 1133, No. 11; Demolombe, XXIV, 335; Laurent. XVI, 150, 151; Bufnoir, *Propriété et contrat*, p. 541, 542; Pand. fr., v° *Agence matrimoniale*, 12 urm. şi *Mariage*, I, 439 urm. Vedĭ în acelaşĭ sens, C. Besançon, Paris, Nimes, etc. Sirey, 95. 2. 196; D. P. 95. 2. 223; *Pand. Périod.* 96. 2. 221: Trib. Cassel, *J. Clunet*, anul 1882, p. 349; C. Pau, Sirey, 1905. 2. 15; Cas. belg. *J. Clunet*, 1905, p. 688; Jud. ocol. Ploeştĭ şi Trib. Ilfov, *C. jud.* din 1902, No. 82 şi din 1905, No. 83.—Nu împărtăşim această părere şi nu vedem întru cât faptul unuĭ terţiŭ de a înlesni şi mijloci contractarea uneĭ căsătoriĭ, în schimbul uneĭ sume de banĭ, ar avea în sine un caracter

prin urmare, promisiunile de căsătorie nu maĭ aŭ astădĭ nicĭ-o putere obligatorie. Aceasta se spune anume în art. 53 din codul italian (1), în art. 1067 din codul portughez, în art. 43 din codul spaniol, în art. 1 de legea ungară de la 1894 asupra căsătorieĭ, etc. Promis. de căsătorii.

In vechile noastre legislațiĭ, căsătoriile eraŭ, din contra, precedate de logodnă care se făcea, ca și cununiile, Dr. vechiŭ. Logodnă.

---

ilicit, dacă nu s'a întrebuințat dol saŭ fraudă. Rolul mijlocitoruluĭ este, în adevĕr, foarte simplu și nu atinge întru nimic ordinea publică și bunele moravurĭ; el cercetează relațiile de familie, averea viitorilor soțĭ, etc.; el face cercetărĭ și une-orĭ călătoriĭ pentru descoperirea informațiilor necesare și controlarea exactitățeĭ lor; el înlesnește raporturile dintre viitoriĭ soțĭ și părințiĭ lor, precum și ocasiile de a se întâlni, fără a înrîuri întru nimic asupra voințeĭ lor; el lasă latitudinea și toată libertatea aprecierilor, investigațiunilor și consimțimîntuluĭ lor. Dacă la aceasta se mărginește rolul mijlocitoruluĭ, încă odată nu vedem cum intervenția luĭ ar putea fi calificată ca ilicită și contrară bunelor moravurĭ. (Vedĭ raportul consilieruluĭ Laborie, în D. P. 55. 1. p. 148 și în Sirey, 55. 1. p. 339). De aceea, atât jurisprudența noastră cât și acea străină a avut ocasia de a valida asemenea contracte. Vedĭ Trib. Nivelles, *J. Clunet*, anul 1902, p. 388 urm.; Sirey, 1903. 4. 14 și *Curierul judiciar* din 1902, No. 69 (cu observația noastră); Judec. ocol. III Iașĭ (Cozlovan), *Curierul judiciar* din 1903, No. 60; Trib. Lisieux și Cas. Napoli, Sirey, 1903. 2. 182 și Sirey, 1905. 4. 5; Trib. Ilfov și Cas. rom., *Dreptul* din 1899, No. 60 și *C. jud.* din 1897, No. 12; *Idem*, Bulet. Cas. 1897, p. 6 urm. Ambele aceste decisiĭ aŭ fost publicate și adnotate de noĭ în Sirey, 1901. 4. p. 37. Tot în acest sens se pronunță și o parte însemnată din doctrină. Vedĭ Baudry, II, 852; Baudry et Barde, *Oblig.*, I, 311, pag. 314 urm. (ed. a 2-a); Alb. Wahl, *Revue trimestrielle de dr. civil*, III, 1904. p. 471 urm.; Nouguier, *Actes de commerce et Commercants*, 302; Giorgio Giorgi, care revine asupra primeĭ sale opiniunĭ, *Teoria delle obbligazioni nel diritto moderno italiano*, III, 384 (ed. a 4-a); consultația dată de Berryer, Delangle, Paillet, Odilon Barrot, Marie, L. Duval, etc., publicată în D. P. 53. 2. 211 și în Sirey, 53. 2. 653. Vedĭ articolul ce am publicat în *Dreptul* din 1899, No. 63 și t. V a Coment. noastre, pag. 142, 143, nota 2. Tot acolo se arată dreptul nostru anterior și acel străin în această privință.

(1) «*La promessa scambievole di futuro matrimonio non produce obbligazione legale di contrarlo, nè di eseguire ciò che si fosse convenuto pel caso di non adempimento della medesima*». C. italian. Art. 53.

înaintea preotuluĭ, prin blagoslovenie și legătură cu facerea crucilor (ierologie) [1]. După canoane, logodna consista în declarația de a se lua în căsătorie, urmată de schimbarea inelelor și sărutare reciprocă [2].

C. Calimach. Logodna desăvîrșită.

Logodna *desăvîrșită* [3] era un adevĕrat contract obligator, care trebuia a fi urmat de cununie în doĭ saŭ patru anĭ cel mult (art. 83 și 85 C. Calimach), și care nu se putea desface de cât pentru anume motive, de exemplu: pentru îngreunare de sămînță străină [4], pentru deosebire de credință, mărșevenie de nărăvurĭ, osăndire criminalicească, etc. (art. 65 și 120 C. Calimach), și chiar prin consimțimînt mutual, când logodniciĭ se căiaŭ (art. 7, cap. 30 C. Andr. Donicĭ și art. 3 lit. h, partea III, cap. 15 C. Caragea) [5].

Dreptul actual în privința promisiunilor de căsătorie. Controversă.

Astădĭ, cu toată controversa ce s'a rădicat în această privință, maĭ cu samă în primele timpurĭ care aŭ urmat publicarea coduluĭ francez, maĭ toțĭ autoriĭ sunt de acord spre a decide că promisiunea de căsătorie este un contract nul, ca unul ce se întemeiază pe o causă ilicită contrară ordineĭ publice, pentru-că aduce o atingere liberuluĭ consimțimînt al părților contractante [6].

---

(1) V. C. Andr. Donicĭ, § 2, cap. 30; art. 65 C. Calimach. V. și pravluĭ Mateĭ Basarab, glava 173; C. Caragea, part. III, cap. 15, etc.

(2) Șaguna, *op. cit.*, § 75 și 78.—In cât privește dreptul canonic al bisericeĭ apusene, vedĭ Vering, *Droit conon* (traduc. Bélet), II, § 185, p. 595 urm.

Logodna nedesăvîrșită. C. Calimach și dr. străin.

(3) In codul Calimach exista și o logodnă *nedesăvîrșită*, care se făcea prin simplă tocmeală și dare de arvună, care putea să nu fie urmată de cununie și care supunea numaĭ la despăgubirĭ pe acela din logodițĭ ce se lepăda de cununie, fără o pricină cuviincioasă și dreaptă (art. 66 urm. C. Calimach). O asemenea logodnă există și astădĭ în codul austriac (art. 45, 46), în codul cantonuluĭ Zurich din 1887 (art. 576 urm.), în codul german (art. 1297 urm.), etc.

(4) Ingreunarea viitoareĭ soțiĭ ar fi și astădĭ o causă legitimă a nețínereĭ făgăduințeĭ de căsătorie, afară de casul când viitorul soț ar fi însușĭ autorul acestuĭ fapt. Demolombe, III, 29; Répert. Sirey, v° *Mariage*, 88 urm.; Pand. fr., *eod. v°*, 391. Principiul oprireĭ cercetăreĭ paternitățeĭ nu s'ar opune la dovedirea din partea viitoareĭ soțiĭ că logodnicul este autorul îngreunăreĭ eĭ. Répert. Sirey, *v° cit.*, 91; Pand. fr., *eod. v°*, 411 urm.; Demolombe, III, *loco cit.*

(5) Cpr. Pothier, *Contrat de mariage*, VI, 55 urm. p. 22 urm.

(6) Vedĭ autoritățile citate în Pand. fr., *v° Mariage*, I, 346 și in

Acest sistem nu este însă la adăpost de orĭ-ce critică, căcĭ făgăduinţile de căsătorie neproducênd nicĭ-un efect, nimic maĭ uşor de cât a amăgi prin astfel de manopere pe o tînără copilă, şi a o asvîrli apoĭ in uliţă, unde va fi prada mizerieĭ şi a prostituţieĭ. Iar dacă într'o bună dimineaţă, această nenorocită simte tresărind în sînul sĕŭ fructul crimeĭ, iată douĕ victime în loc de una. Copiĭ fără părinţĭ, fiinţe nevinovate, cari n'aţĭ cerut a veni pe această lume, ce soartă oare vĕ aşteaptă! Pruncuciderea şi lepădarea vĕ amenință din primele momente când aţĭ deschis ochiĭ la lumină. Mergeţĭ la cea dintăĭ Curte cu juraţĭ, şi luaţĭ cea dintăĭ pruncucigaşă. Ştiţĭ pentru ce această nenorocită şi-a omorit copilul, astupându-ĭ gura cu petecĭ?... Nu din furie, nicĭ din egoism, ci de ruşine, de miserie şi de desperare. Adevĕratul culpabil este decĭ nelegiuitul, care a abusat de tinereţele eĭ, şi cu-toate-acestea legea nu numaĭ că-l absolvă, dar nicĭ nu permite măcar de a-l arata cu degetul. S'a ḑis că temerea scandaluluĭ a oprit pe legiuitor, dar nepedepsirea doluluĭ nu este oare mult maĭ scandaloasă?.. *Dura lex, sed lex!* Critică la adresa legiuitoruluĭ.

Făgăduinţile de căsătorie fiind nule, tot nulă este şi clausa penală stipulată în scop de a asigura executarea lor, şi aceasta prin aplicarea art. 1067 (1). Nulitatea clauseĭ penale.

Neţinerea uneĭ făgăduinţĭ de căsătorie, fără nicĭ-o causă bine-cuvîntată, poate însă da loc la o acţiune în daune, în basa art. 998 C. civ., din partea viitoruluĭ soţ care a fost victima acestuĭ delict, atât pentru prejudiciul material cât şi pentru acel moral (2) suferit de dînsul, nicĭ Acţiunea în daune. Art. 998.

Répert. Sirey, *eod. v°*, 49; Thiry, I, 228; T. Huc, II, 28; Mourlon, I, 535; Planiol, III, 106. Veḑĭ şi t. V a Coment. noastre, p. 140, text şi nota 3.

(1) Veḑĭ autorităţile citate in Répert. Sirey, *v° cit.*, 51 şi în Pand. fr., *eod v°*, I, 348. Maĭ veḑĭ încă autoriĭ citaţĭ în nota precedentă şi în t. VI a Coment. noastre, pag. 260, text şi nota 1. Cpr. Neagu, I, pag. 252, No. 19. Această soluţie este formal admisă în codul cantonuluĭ Zurich din 1887 (art. 579, § 2), în codul german (art. 1297 § 2), în codul italian (art. 53), în codul austriac (art. 45), etc. Dr. străin.

(2) Prejudiciul *material* va consista în cheltuelile făcute în vederea căsătorieĭ (cpr. art. 67, 68 C. Calimach; art. 1298 C. german (v. C. Bucureştĭ, *Dreptul* din 1883, No. 13), iar pre-

odată însă pentru câştigul ce el ar fi fost impedicat de a realisa *(lucrum cessans)* (1).

Art. 1890. Acţiunea în daune se prescrie prin 30 de anĭ, conform dreptuluĭ comun (art. 1890) (2).

Restituirea presenturilor de nuntă. Maĭ mult încă, presenturile de nuntă *(munera sponsalitia)* sunt supuse restituireĭ, atuncĭ când din o causă saŭ alta căsătoria proiectată nu are loc (3). «Desfiinţarea logodneĭ atrage după sine, în principiŭ, restituirea presenturilor schimbate», ḑice art. 580 din codul cant. Zurich (4).

Prescr. acţiuneĭ. Şi această acţiune se prescrie în dreptul nostru tot prin treĭ-ḑecĭ de anĭ, în codul german prin doĭ anĭ (art. 1302), iar în codul cant. Zurich, prin şase lunĭ (art. 582).

Proba testimonială. Acel care reclamă daune în puterea uneĭ făgăduinţi

---

judiciul *moral*, în atingerea onoareĭ şi reputaţieĭ unuia din viitoriĭ soţĭ. Veḑĭ t. V, p. 141, nota 2. Curtea noastră supremă a admis de curînd principiul daunelor morale în materie de delicte saŭ quasi-delicte. Veḑĭ *Curierul judiciar* din 1905, No. 17. Maĭ veḑĭ încă, în privinţa daunelor morale. t. V, pag. 450 urm.; Trib. Bacăŭ şi Ilfov, *Dreptul* din 1898. No. 23 şi din 1899, No. 50 (ambele sentinţe cu observaţia noastră). Cpr. Trib. Périgueux, *Curierul judiciar* din 1904. No. 2; Répert. Sirey, v° *Mariage*, 79 urm.; Planiol, II, 252.

(1) Veḑĭ autorităţile citate în t. V a Coment. noastre, pag. 141. nota 3; p. 460, text şi nota 4 şi t. VI, p. 372, nota 6. şi la aceste autorităţĭ, *adde:* Bédarride, *Du dol et de la fraude*. III. 1352; Capitolin, *Dreptul* din 1881, No. 70; Répert. Sirey. v° *Mariage*. 103;. Pand. fr., *eod v°*, 387.

Dr. străin în privinţa prescr. acţiuneĭ în daune. (2) In codul italian, această acţiune se prescrie printr'un an (art. 54), ca şi în codul spaniol (art. 44 § ultim.), în codul german prin doĭ anĭ (art. 1302), iar în codul cant. Zurich, prin şase lunĭ din ḑiua rupereĭ făgăduinţeĭ de căsătorie.

(3) Veḑĭ t. V a Coment. noastre, pag. 363, *ad notam;* pag. 387. nota 2 şi t. VIII. p. 536, nota 2. Cpr. Neagu, I, p. 253, No. 27.— Veḑĭ însă C. Bruxelles, Sirey, 89. 4. 24. Această decise nu admite restituirea presenturilor de mică însemnătate făcute din galanterie. In orĭ-ce caz, trebue să se dovedească că presenturile aŭ fost făcute în vederea căsătorieĭ, căcĭ nicĭ-o presumpţie de drept nu poate înlocui această dovadă. Cas. Napoli, Sirey, 82. 4. 28. In cât priveşte restituirea presenturilor de nuntă (arvună, inele, juvaere, etc.), în vechiul drept fr.. veḑĭ Roussilhe. *Tr. de la dot*, p. 35, No. 56 (ed. Sacase, 1856).

Dr. străin în privinţa rest. presenturilor. (4) Cpr. art. 1301 C. german; 1247 C. austriac; 1583. 1586 C. saxon, precum şi textele din legile noastre anterioare. citate în t. VIII a Coment. noastre, p. 536, nota 2.

de căsătorie este admis a usa de proba testimonială și de presumpții, chiar fără nicĭ-un început de dovadă scrisă, de oare-ce obligația de a repara paguba causată nu resultă în specie din neexecutarea convenției, fiind-că făgăduința de căsătorie nu valorează ca contract, ci din ruperea acesteĭ făgăduințĭ, considerată ca delict saŭ quasi-delict (1).

2⁰ Casurile în care consimțimîntul soților există, însă a fost viciat.

Art. 162.—Căsătoria care se va fi făcut *fără consimțimîntul* ambilor soțĭ, saŭ a unuia din eĭ, se poate ataca numaĭ de către soțĭ saŭ de către acela din eĭ al căruĭ consimțimînt nu a fost liber.—Dacă a urmat eroare asupra persoaneĭ fisice, căsătoria se poate ataca numaĭ de către acela din soțĭ care a fost amăgit. (Art. 129, 152, 163, 183, 184, 953—960, 1712 C. civ. Art. 280 urm. C. pen. Art. 180 C. fr.).

Din capul loculuĭ trebue să semnalăm un defect de redacție în art. 162: căcĭ acest text confundă ipotesa în care nu există de loc consimțimînt cu aceea în care consimțimîntul există, însă a fost viciat. Textul nostru vorbește, în adevĕr, de o căsătorie contractată *fără consimțimîntul soților*; pe când, în realitate, în ipoteza acestuĭ text, consimțimîntul a existat, însă n'a fost liber, după cum prevede anume textul francez și chiar textul nostru la finele paragrafuluĭ întâĭ. **Redacția vicioasă a art. 162.**

Rĕmâne dar bine înțeles că, în ipoteza art. 129, consimțimîntul neexistând de loc, căsătoria nu are ființă; pe când în ipoteza art. 162, consimțimîntul există, însă n'a fost dat în deplină libertate, ceea ce face căsătoria numaĭ anulabilă.

In regulă generală, treĭ împrejurărĭ viciază consimțimîntul: dolul, violența și eroarea (art. 953—958, 960). In materie de căsătorie, legea nu prevede însă de cât violența și eroarea. **Viciile de consimțimînt.**

a) Dol.—Seducțiune. (Controversă).

După părerea aproape unanimă a autorilor, dolul nu

(1) Répert. Sirey, *v⁰ cit.*, 104 urm.; Demolombe, III, 33; Cas. fr., Sirey, 45. 1. 539; D. P. 64. 1. 347; Sirey, 65. 1. 33. Cpr. Trib. Paris, *Pand. Périod.* 1905. 2. 337. — *Contrà:* Laurent, II, 310; T. Huc, II, 9; C. Paris și Grenoble, Sirey, 65. 2. 5; D. P. 65. 2. 21. Pand. fr., *Mariage*, 396 urm.

maĭ este astădĭ un viciŭ al consimţimîntuluĭ [1], aşa precum era în vechiul drept francez, sub care Pothier dicea că seducţiunea nu este maĭ puţin de cât violenţa, contrară libertăţeĭ consimţimîntuluĭ [2]. Legiuitorul modern n'a admis acest sistem, în scopul probabil de a asigura legătura căsătorieĭ şi de a o face maĭ trainică. Fie-care din părţĭ va trebui, decĭ, să deschidă ochiĭ înainte de a-şĭ da consimţimîntul; căcĭ, după cum dicea un vechiŭ autor (Loysel): «*En mariage trompe qui peut*» [3].

b) Violenţă [4].

Definiţie. Violenţa este temerea actuală a unuĭ rĕŭ considerabil de natură a face înrîurire asupra uneĭ persoane cu mintea întreagă. Violenţa distruge libertatea şi face căsătoria anulabilă; consimţimîntul există, însă el este viciat: *Coacta voluntas, voluntas est; volui, quia coactus volui* [5]. «Primirea

---

(1) Baudry, I, 502 *quater*; Baudry et Fourcade, II, 1710; Beudant, I, 225, p. 322; Neagu, I, p. 292, No. 39 bis; Laurent, II, 302; Thiry, I, 224; Arntz, I, 278, *in fine;* Demolombe, III, 320; T. Huc, II, 67; Aubry et Rau, V, § 462, p. 65; Planiol, III, 394; Cpr. şi Trib. Covurluiŭ, *Dreptul* din 1885, No. 52. — *Contrà:* Marcadé, I, 628, p. 436, a căruĭ opinie a rĕmas isolată. Părerea luĭ Marcadé este formal admisă în Elveţia (art. 50 L. federală din 1874) şi în Germania prin art. 1334 din codul civil, care vorbeşte de manoperĭ frauduloase *(arglistige Täuschung).* După acest din urmă text, căsătoria nu poate însă fi anulată, dacă a existat dol numaĭ în privinţa avereĭ soţuluĭ.

(2) Pothier, *Contrat de mariage*, VI, 320, p. 138.

(3) Căsătoria ne maĭ putênd astădĭ fi atacată din causa doluluĭ urzit de unul din viitoriĭ soţĭ faţă de celalalt, nu poate fi anulată din causa simulăreĭ din partea femeeĭ a uneĭ îngreunărĭ atribuită bărbatuluĭ. (Trib. Imper. german, Sirey, 1903. 4. p. 1 şi *C. judiciar* din 1904, No. 3).—Această soluţie nefiind însă de ordine publică, căsătoria a doĭ soţĭ străinĭ poate fi anulată pentru fapte de asemenea natură, dacă ele sunt prevĕdute ca cause de anulare de legea naţională a soţilor. Aceeaşĭ decisie.

(4) Vedĭ în privinţa acestuĭ viciŭ de consimţimînt, în vechiul drept francez, Pothier, *Contrat de mariage*, VI, 315 — 319. Vedĭ asupra violenţeĭ în materie de obligaţiunĭ, t. V a Coment. noastre, p. 58 urm.

(5) L. 21, § 5, Dig., *Quod metus causa gestum erit*. 4. 2. Vedĭ şi L. 116, Dig., *De diversis regulis juris antiqui*, 50. 17, unde se dice: «*Nihil consensui tam contrarium est, quam vis et metus*».

spre căsătorie, ḑice art. 81 din codul Calimach (55 C. austriac), când va fi de silă şi frică, nu are legiuită putere».

Violenţa poate să fie fisică saŭ morală (1).

Violenţa fisică. Pentru ca violenţa fisică să fie o causă de anulare, trebue să fie exercitată înaintea ofiţeruluĭ stăreĭ civile, ceea ce lasă a se presupune că acest funcţionar este complice al violenţeĭ, saŭ este şi el siluit. Violenţa trebue să fie caracteristică pentru a fi o causă de anulare (2). Ea este relativă şi se apreciază după vîrsta, sexul şi condiţia persoanelor (art. 956). «Frica, ḑice art. 81 din codul Calimach (art. 55 C. austriac), trebue să se judece după mărimea primejdieĭ, după starea trupuluĭ şi a minţeĭ persoaneĭ îngrozite». Chestiunea de a se şti dacă a existat, saŭ nu, violenţă este o chestie pură de fapt, care se apreciază în mod suveran de judecătoriĭ fonduluĭ. «Judecătoriĭ trebue din împrejurărĭ, ḑice art. 1162 din codul Calimach (art. 870 Cod. austriac), să judece de aŭ fost frica bine cuvîntată şi cu temeiŭ», adecă: dacă temerea a fost reală şi serioasă. Decisia lor scapă, în această privinţă, de censura Casaţieĭ (3). Soţul care invoacă violenţa trebue s'o dovedească (art. 1169), dovada putêndu-se face, ca şi în privinţa doluluĭ, prin martorĭ şi presumpţiĭ (4).

Răpirea. Răpirea prin violenţă care, după legile vechĭ, era o impedicare vecinică şi absolută la căsătorie, şi care altă dată se pedepsea cu moartea (5), nu maĭ este astăḑĭ o causă de anulare, dacă persoana răpită şi-a dobîndit libertatea sa în momentul celebrăreĭ căsătorieĭ (6).

Art. 958. Simpla temere reverenţială ce cine-va ar avea pentru

---

(1) Violenţa în materie de atentat la pudoare. Art. 264 C. pen. S'a decis că şi în materie de atentat la pudoare (art. 264 C. pen.), violenţa morală este suficientă pentru a imprima actuluĭ caracterul penalităţeĭ. C. Bucureştĭ, *Dreptul* din 1901, No. 78 şi *C. judiciar* din acelaşĭ an, No. 79. Cpr. Garraud, *Tr. th. et pratique du droit pénal français*, V, 1833 (ed. a 2-a).

(2) C. german. Art. 1335. Art. 1335 din codul german permite anularea căsătorieĭ de câte orĭ consimţimîntul a fost dobîndit fără drept prin ameninţare *(widerrechtlich durch Drohung)*.

(3) Veḑĭ t. V a Coment. noastre, p. 68.

(4) Veḑĭ t. V menţionat, *loco suprà. cit.*

(5) Veḑĭ *suprà*, p. 544.

(6) Cpr. Planiol, III, 396; Baudry et Fourcade, II, 1716; T. Huc, II, 68, şi toţĭ autoriĭ.

ascendenţiĭ sĕĭ n'ar fi de ajuns spre a vicia consimţimîntul (art. 958). Cu alte cuvinte, vom aplica şi la căsătorie art. 955—958, fără însă ca violarea acestor texte să poată da loc la casare (1).

c) *Eroare* (2).

Eroare asupra persoaneĭ.

Eroarea este o causă de anulare în materie de contracte, când cade asupra substanţeĭ obiectuluĭ convenţiuneĭ (art. 954), iar în privinţa căsătorieĭ, când cade asupra persoaneĭ. Ce se înţelege însă prin eroare asupra persoaneĭ? In Franţa (3), în Austria şi în Italia există mare controversă asupra acestuĭ punct, căcĭ art. 105 din codul italian, reproducênd textul francez, prevede pur şi simplu eroarea asupra persoaneĭ, *nella persona*, saŭ *in der Person*, după cum se exprimă codul austriac în art. 57, nereprodus în codul Calimach (4).

Dr. spaniol şi elveţian.

Aceeaşĭ expresie se vede şi în art. 101 din codul spaniol, *error en la persona*.—Veḑĭ şi art. 50 din legea federală elveţiană din 24 Decembre 1874.

Dr. nostru.

La noĭ însă, din fericire, această celebră controversă a fost curmată în sensul părévereĭ luĭ Malleville, Zachariæ,

(1) Cpr. Thiry, I, 225; Arntz, I, 279; Demolombe, III, 248; Baudry, I, 502 bis; Baudry et Fourcade, II, 1715; T. Huc, II. 68, p. 84; Glasson, *Du consentement des époux au mariage*, No. 119; Beudant, I, 225; Demante et Colmet de Santerre, I, 262 bis IV; Aubry et Rau, V, § 462, p. 65, nota 4.—Veḑĭ însă Laurent, II, 33, care nu aplică în specie de cât art. 958. Sunt autorĭ carĭ, în lipsa unor regule speciale, cred că judecătoriĭ sunt obligaţĭ a aplica în specie art. 955—958. Cpr. Planiol, III, 395.

(2) Veḑĭ asupra acestuĭ viciŭ de consimţimînt, în privinţa dreptuluĭ vechiŭ francez, Pothier, *op. cit.*, VI, 310 — 314, iar în privinţa eroreĭ în materie de contracte, veḑĭ t. V a Coment. noastre, p. 47 urm.

(3) Veḑĭ în privinţa părerilor ce se susţin în Franţa, Planiol, III, 399; Thiry, I, 226; Neagu, I, p. 290, No. 27 urm.

C. german. Art. 1333.

(4) Art. 1333 din codul german vorbeşte de eroarea asupra persoaneĭ saŭ asupra calităţilor personale *(persönliche Eigenschaften)* a celuilalt soţ. Planck citează, în Comentariile sale de drept civil, p. 58, ca exemple de calităţĭ personale, presupunerea greşită a unuĭ bun caracter *(Lauterkeit des Charakters)*, viaţa desfrănată, saŭ sterilitatea uneĭ femeĭ, etc.

Laurent, etc. (1). Eroarea, pentru a fi o causă de anulare a căsătorieĭ, trebue să cadă *asupra persoaneĭ fisice*, ḑice textul nostru, care presupune o substituţie de persoană, ceea ce a-rare-orĭ se va întâmpla în practică (2). Ante-proiectul de revisuire a luĭ Laurent prevede eroarea asupra individuluĭ fisic şi asupra persoaneĭ civile (art. 144). Eroarea asupra persoaneĭ civile consistă în a atribui uneĭ persoane, starea civilă a uneĭ alte persoane.

Eroare asupra calităţilor morale saŭ fisice.

Aşa dar, după legea noastră, eroarea asupra calităţilor morale şi chiar fisice (precum ar fi, de exemplu: boala incurabilă a unuia din soţĭ, lipsa de virginitate a femeeĭ (3), îngreunarea eĭ în momentul celebrăreĭ căsătorieĭ, etc.) (4), şi eroarea asupra calităţilor civile saŭ sociale a unuia din soţĭ nu viciază decĭ consimţimîntul şi nu poate da loc la anularea căsătorieĭ.

Neputinţa.

Dr. străin.

Neputinţa unuia din soţĭ *(impossibilitas coeundi)* este o causă de anulare a căsătorieĭ? In Franţa există iarăşĭ controversă (5). In Italia (art. 107 Cod italian) şi în Spania

(1) Cpr. Laurent, II, 291 urm.; Massé-Vergé, I, § 127, p. 106.

(2) Vechiul testament ne relatează că Iacob a fost victima uneĭ asemenea erorĭ, luând de soţie pe vara sa Lia, în locul uneĭ alte femeeĭ, Raşela, cu care voia să se însoţească.

(3) Cpr. Trib. Covurluiŭ şi Prahova, *Dreptul* din 1885, No. 52 şi din 1895, No. 68. In vechile noastre legiuirĭ, nefecioria femeeĭ era o causă de divorţ (art. 143 § 6 C. Calimach). Veḑĭ *infrà* (t. II), explic. art. 212 şi 215.

Dr. străin.

(4) In codul austriac, căsătoria contractată între catolicĭ trebue, din contra, să fie anulată dacă, în momentul căsătorieĭ, femeea era îngreunată de sămînţă străină, şi dacă ea nu dovedeşte că bărbatul avea, când a luat-o, cunoştinţă de starea în care se găsea. Cas. austr. *J. Clunet*, 1900, p. 394. In Franţa, soluţia contrară este generalmente admisă, de şi chestia este controversată. Cpr. Baudry et Fourcade, II, 1743, text şi nota 4.—Asupra chestiuneĭ de a se şti dacă îngreunarea femeeĭ, întîmplată înainte de căsătorie, maĭ este saŭ nu astăḑĭ un motiv de divorţ, după cum era altă dată (art. 120 § 2 şi 143 § 6 C. Calimach), veḑĭ *infrà*, explic. art. 212 (t. II).

(5) Veḑĭ cele treĭ sisteme arătate în Demolombe, III, 254 şi în Pand. fr., *Mariage*, I, 327 urm. Cpr. F. Herman, *C. civ. annoté*, I, art. 180, No. 69 urm.

(art. 83 C. spaniol) [1], neputința manifestă și permanentă, *manifesta e perpetua,* dice textul italian, poate fi propusă ca o causă de anulare, când este anterioară căsătoriei; iar în Rusia, neputința poate da loc la despărțenie după trei ani de însoțire. In codul austriac (art. 60) și în codul Calimach (art. 86), neputința cea de a pururea, adecă: care nu se poate tămădui *(das immerwährende Unvermögen)* constitue o legiuită oprire a însoțireĭ, dacă a fost încă din vremea alcătuireĭ căsătorieĭ [2]. In cât privește însă neputința vremelnică *(das zeitliche Unvermögen)* saŭ acea survenită în timpul căsătorieĭ, art. 60 din codul austriac declară formal că asemenea neputință, chiar când nu s'ar putea vindeca *(selbst unheilbares),* nu poate să desfacă legătura căsătorieĭ, *kann das Band der Ehe nicht auflösen:* pe când, din contra, în codul Calimach, neputința vremelnică este o causă de anulare, saŭ cel puțin de divorț, după treĭ anĭ de însoțire (art. 86 și 143 § 1). In orĭ-ce caz, neputința se dovedea prin mărturiĭ de bărbațĭ ispitițĭ, doctorĭ, hirurgĭ, moașe, etc. (art. 116 C. Calimach, 100 C. austriac) [3].

Cod. german. Art. 1333. Codul german nu vorbește de neputință, însă această meteahnă ar putea da loc la anularea căsătorieĭ, în basa dispozițiilor generale ale art. 1333, care prevede ca o causă de anulare eroarea asupra persoaneĭ saŭ asupra calităților personale ale celuilalt soț, de câte-orĭ soțul atins de a-

---

Art. 83 C. spaniol. (1) Iată cum se exprimă art. 83 din codul spaniol. «*No pueden contraer matrimonio: los que adoleciern de impotencia fisica, absoluta ó relativa para la procreación con anterioridad á la celebración del matrimonio, de una manera patente, perpetua é incurabile*».

(2) In basa acestuĭ text, Curtea de casație din Viena a decis că o căsătorie este anulabilă de câte-orĭ unul din soțĭ este atins, în momentul contractăreĭ eĭ, de o neputință persistentă, fie chiar relativă, de exemplu: dacă bărbatul, capabil până la un punct oare-care de a săvîrși actul conjugal, n'a putut, din causa micșorimeĭ organuluĭ sĕŭ, să desvirgineze pe soția sa. Vedĭ această decisie, precum și altele, traduse de noĭ și publicate în *Dreptul* din 1900, No. 54 (cu observația noastră).

(3) Dacă nu era cu putință a se hotărî de era slăbiciunea de apururea saŭ vremelnică, atuncĭ căsătoria se putea anula după un an de însoțire în codul austriac (art. 101), și după treĭ anĭ în codul Calimach (art. 117, 143).

ceastă infirmitate ar fi cunoscut-o și ar fi ascuns-o în mod fraudulos ([1]).

Astădĭ, la noĭ, nu credem ca chestiunea să poată suferi vre-o dificultate; căcĭ neputința fiind o calitate fisică, am vĕdut că eroarea asupra calităților unuia din soțĭ, orĭ cât de esențiale ar fi ele, n'ar putea servi de basă cereręĭ de anulare a uneĭ căsătoriĭ; de oare-ce, pe de o parte, nicĭ-un text nu prevede asemenea nulitate, iar pe de alta, dovedirea neputințeĭ ar da loc la nenumărate scandalurĭ ([2]). Ce s'ar face, în adevĕr, când soțul bănuit de neputință ar refusa de a se supune visiteĭ medicilor? Refusul sĕŭ n'ar putea, de bună samă, fi luat drept o mărturisire ([3]). Ar trebui decĭ să recurgem la mijlocul propus de Demolombe (III, 254), să întrebuințăm forța brutală, să ne întoarcem la închisiție și la schingiuirile de altă dată, adecă: la niște mijloace reprobate și condamnate de secolul în care trăim. Dr. nostru.

Vechile tribunale franceze închipuiseră ceva și maĭ scandalos, și anume proba congresuluĭ, *l'épreuve du congrès*. Iată ce găsim în această privință în Merlin ([4]): Proba congresuluĭ.

([1]) Cpr. Planck, *Bürgerliches Gesetzbuch*, p. 58; Roguin, *Mariage*, pag. 47, No. 34.

([2]) Vedĭ în acest sens, Laurent, II, 298; Aubry et Rau, V, § 464, pag. 101, 102; Baudry et Fourcade, II, 1742; Briand et Chaudé, *Manuel complet de médecine légale*, p. 102 (ed. a 9-a, 1874); Neagu, I, p. 292, No. 39; P. Negulescu, *Studiĭ de istoria dreptuluĭ român*, p. 131; C. Riom și Trib. Nîmes, D. P. 77. 2. 32; Sirey, 77. 2. 153; Sirey, 96. 2. 142. Cpr. și T. Huc, II, 15 și 79, care admite aceeașĭ soluție, însă numaĭ atuncĭ când ambiĭ soțĭ cunosc realitatea lucrurilor.

S'a decis chiar că lipsa totală a organelor genitale n'ar fi o causă de anulare a căsătorieĭ. C. Caen, Sirey, 82. 2. 108; D. P. 82. 2. 155. Cpr. și C. Nîmes. Sirey, 70. 2. 78.—*Contrà*: C. Montpellier și Trib. Alais, D. P. 72. 2. 48; D. P. 72. 1. 52; Sirey, 72. 2. 272; D. P. 82. 3. 71, și autoriĭ citațĭ *suprà*, p. 534, nota 3. Lipsa organelor genitale. Controversă.

([3]) C. Riom și Trib. Alais, D. P. 77. 2. 32; D. P. 83. 2. 71.

([4]) Merlin, Répert., t. III, pag. 489, v° *Congrès*. Cpr. Esmein, *Le mariage en droit canonique*, II, p. 275 urm.; Roguin, *Mariage*, 32, p. 46.—Aproape acelașĭ lucru se petrecea și la noĭ. în dreptul anterior. Vedĭ P. Negulescu, *Studiĭ de istoria dreptuluĭ român* (Bucureștĭ. 1900). p. 130, nota 2, care citează maĭ multe do- Dreptul nostru anterior.

«Congresul este o probă juridică, la care se recurgea altă dată, când se cerea anularea uneĭ căsătoriĭ pentru causă de neputinţă. Acest soiŭ de dovadă, despre care nu se găseşte nicĭ-o urmă nicĭ în dreptul civil, nicĭ în dreptul bisericesc, fusese întrodus, prin mijlocul secoluluĭ al XVI-lea, înaintea oficialităţilor (jurisdicţiunĭ bisericeştĭ delegate de episcopĭ pentru a executa în numele lor jurisdicţia contenţioasă). Cu-toate-că acest mijloc de dovadă era contrar bunelor moravurĭ, totuşĭ el a funcţionat maĭ bine de un secol, fiind-că n'a fost desfiinţat de cât la 1677.

«Origina Congresuluĭ se atribue neruşinăreĭ unuĭ tînăr, care fiind acusat de neputinţă, se oferi a dovedi contrariul în presenţa hirurgilor şi a matroanelor. Jurisdicţia bisericească (oficialul) avu cutezanţa de a admite acest noŭ soiŭ de probă. Celelalte tribunale aŭ urmat acelaşĭ exemplu, şi, ceea-ce este maĭ straniŭ, este că această procedare a fost autorisată şi de Parlamente. Jurisprudenţa francesă cuprinde o mulţime de monumente care atestă că această dovadă necuviincioasă a fost ordonată şi confirmată prin maĭ multe decisiĭ. Bărbatul, acusat de neputinţă, era condamnat a-şĭ dovedi virilitatea înaintea hirurgilor şi matroanelor, care eraŭ rânduiţĭ de oficial pentru a-şĭ face raportul lor. Dacă bărbatul eşea victorios, acţiunea femeeĭ era respinsă. Dacă, din contra, el nu putea să consume actul căsătorieĭ, acţiunea în neputinţă era admisă şi căsătoria anulată.

«Gradul de certitudine al acestuĭ soiŭ de probă poate uşor fi judecat după modul cum se făcea experienţa. S'ar părea că justiţia voia să silească natura a se desbrăca de această pudoare, care este atât de necesară la propagarea specieĭ umane. Se pare chiar că judecătoriĭ se făcuseră complicĭ aĭ desfrânăreĭ, ordonând săvîrşirea aproape în public a unuĭ act pe care natura a voit ca omul să-l săvîrşească în întuneric şi în taină. Cu-toate-acestea, nu este maĭ puţin adevĕrat (şi trebue s'o mărturisim pentru ruşinea raţiuneĭ şi a moravurilor) că această tristă procedare a fost consacrată de tribunalele franceze; dar dacă ea a subsistat maĭ bine de un secol, modul cum a fost desfiinţată face onoare Parlamentuluĭ din Paris şi vestituluĭ sĕŭ procuror general, Lamoignon, care a determinat pe această Inaltă Curte a nimici o jurisprudenţă atât de înjositoare şi de necuviincioasă. Cu ocasiunea procesuluĭ marchisuluĭ de Langey, a căruĭ căsătorie fusese anulată pentru neputinţă, Lamoignon ceru, prin rechisitorul sĕŭ, desfiinţarea Congresuluĭ. Parlamentul din Paris, prin decisia sa din 18 Fevruar 1677 respinse cererea marchisuluĭ şi, admiţênd conclusiile procuroruluĭ general, opri pe orĭ-ce judecător de a maĭ ordona pe viitorime proba Congresuluĭ, poruncind în acelaşĭ timp ca decisia sa să fie trimeasă la toate tribunalele, spre a fi cetită, publicată şi înregistrată».

De la această decisie memorabilă, asemenea probă scandaloasă n'a maĭ fost admisă în Franţa, şi în procesele de neputinţă nu se maĭ recurge astădĭ de cât la luminile oamenilor competenţĭ.

Iată cum a dispărut din analele judecătoreştĭ un in-

---

cumente, între care unul din anul 1794, din timpul Mitropolituluĭ Dosofteĭ, din care se vede că Mitropolitul dă ordin protopopuluĭ George să cerceteze, într'un caz în care divorţul era cerut de femee, dacă bărbatul era neputincios.

treg sistem de probaţiune, care constitue o ruşine pentru judecătorii secolelor trecute!

Am vědut că neputinţa unuia din soţi nu pote fi o causă de anulare a căsătoriei. Chestiunea este însă de a se şti dacă ea pote fi propusă ca motiv de divorţ (insultă gravă). Chestiunea este controversată şi îndoielnică tot pentru motivele mai sus expuse (1). Neputinţă. Motiv de divorţ. Controversă.

III. Consimţimîntul persoanelor sub autoritatea cărora se află copilul.

Sub această rubrică ne vom ocupa: 1° despre consimţimîntul ascendenţilor necesar copiilor legitimi: 2° despre actele respectuoase (astădi abrogate); 3° despre consimţimîntul consiliului de familie şi al tutorului; 4° despre consimţimîntul tribunalului; 5° despre consimţimîntul necesar copiilor naturali, şi în fine, 6° despre consimţimîntul necesar copiilor adoptaţi.

1° *Consimţimîntul părinţilor şi al bunilor.*

Art. 131 (modificat prin L. din 1906).—Băeatul. precum şi fata, cari nu aŭ vîrsta încă de două-decĭ şi unu anĭ împliniţĭ nu se pot căsători fără consimţimîntul tatăluĭ şi al mameĭ.— La caz de desbinare între tată şi mamă, consimţimîntul tatăluĭ este de ajuns. (Art. 59, 62, 132, 133, 139, 152, 164, 165, 168, 254, 257, 434 C. civ. Art. 162 C. pen. Art. 148 C. fr.).

Art. 132 (modif. prin L. din 1906).—Dacă tatăl saŭ mama a murit, saŭ dacă unul din eĭ se găseşte in neputinţă de a manifesta voinţa sa, saŭ dacă residenţa sa este necunoscută, consimţimîntul celuilalt este de ajuns pentru săvîrşirea căsătorieĭ. (Art. 98, 124, 133, 138, 152, 164 C. civ. Art. 149 C. fr.).

Art. 133 (modif. prin L. din 1906).—Dacă tatăl şi mama sunt morţĭ, saŭ dacă se găsesc în neputinţă de a manifestă voinţa lor, atuncĭ bunul şi buna despre tată, şi în lipsa lor, bunul şi buna despre mamă, ţin locul acestora.—Dacă este desbinare, aceasta va fi considerată ca consimţimînt.

In lipsă şi de bunĭ, minoriĭ nu se pot căsători de cât cu consimţimîntul tutoruluĭ (2). (Art. 59, 98, 125, 126, 134, 138, 152, 164, 165, 257, 342 urm. C. civ. Art. 150 C. fr.).

Art. 139.—Ofiţerul stăreĭ civile, care va fi celebrat căsătoria băeţilor saŭ a fetelor neajunşĭ în vîrsta prescrisă de art. 131, fără consimţimîntul persoanelor îndrituite a-l da după art. 131—133,

(1) Această controversă va fi examinată în t. II, sub art. 212.
(2) Ultimul alineat al art. 133 este adaos prin legea din 1906.

va fi pedepsit, după cererea persoanelor interesate saŭ a ministerului public, conform art. 162 din Codul penal. (Art. 59, 62, 131, 133, 140, 164 C. civ. Art. 162 C. penal, art. 156 C. fr.).

Art. 162 Cod penal.—Ofiţerul statuluĭ civil, care nu se va fi asigurat maĭ întâĭ despre fiinţa consimţimîntuluĭ tatăluĭ, mameĭ saŭ a altor persoane, cerut de lege pentru validitatea căsătorieĭ, se va pedepsi cu închisoarea de la două până la şase lunĭ, şi cu amenda de la 100 până la 1500 leĭ. (Art. 271, 399 C. pen. Art. 178 Pr. pen. Art. 59, 131—133, 139 C. civ. Art. 193 C. pen. fr.).

Căsătoria fiind actul cel maĭ de căpetenie al vieţeĭ omuluĭ, copiiĭ nu se pot căsători până la o vîrstă oarecare fără consimţimîntul ascendenţilor saŭ al tutoruluĭ lor, dacă eĭ sunt minorĭ şi nu aŭ ascendenţĭ (art. 131—133) ([1]).

Acest consimţimînt este cerut atât în interesul copiluluĭ cât şi în acel al familieĭ. De şi legea n'o spune în termenĭ expreşĭ, el trebue să fie liber şi neviciat (art. 162) ([2]).

Soluţia codului civil. După codul civil, bărbatul, până la 25 anĭ, iar femeea până la 21 anĭ împliniţĭ, nu se puteaŭ căsători fără consimţimîntul ascendenţilor ([3]).

L. din 1906. Astădĭ, în urma legeĭ promulgate la 15 Martie 1906([4]), atât

Dr. nostru anterior. ([1]) «Nu se face puternică alcătuirea căsătorieĭ, fără primirea celor ce vor să se logodească, şi acelor încă cari îĭ aŭ pe dînşiĭ sub stăpânire şi povăţuire», dice art. 73 din codul Calimach (49 Cod austriac). Vedĭ şi art. 3, partea III, capit. 16 din codul Caragea, unde se dice: «Nevîrsniciĭ fără voinţa părinţilor saŭ a epitropilor să nu se căsătorească, şi părinţiĭ saŭ epitropiĭ fără voia lor să nu-ĭ căsătorească». După art. 1625 din codul Calimach, fetele saŭ nepoatele care se căsătoriaŭ fără ştirea saŭ voia părinţilor saŭ bunilor, perdeaŭ dreptul la înzestrare.

([2]) Cpr. Thiry, I, 233. — S'a decis, în această ordine de ideĭ, că principiile generale de drept privitoare la violenţă, fiind aplicabile şi acteler respectuoase, ele puteaŭ fi anulate dacă fuseseră stoarse prin violenţă. C. Gand, *Revue trimestrielle de dr. civil*, III, anul 1904, p. 593, No. 5 şi *Curierul judiciar* din 1905, No. 12. Cpr. T. Huc, II, 47. Actele respectuoase nu maĭ există astădĭ, în urma legeĭ din 1906, care le-a desfiinţat cu drept cuvînt. Vedĭ *infrà*, p. 572.

([3]) Motivele acesteĭ deosebirĭ de vîrstă între bărbat şi femee era că aceasta din urmă se desvoltă maĭ repede de cât bărbatul. Tot pentru aceleaşĭ motive, femeea se poate căsători la o vîrstă maĭ fragedă de cât bărbatul (art. 127). Codul neerlandez hotărăşte majoritatea matrimonială a ambilor soţĭ la vîrsta de 30 de anĭ.

([4]) Vedĭ *Monit. Oficial* No. 276 din 15 Martie 1906.

bărbatul cât şi femeea se pot căsători, fără consimţimîntul nimănuĭ, la 21 anĭ împliniţĭ. Eĭ nu aŭ nevoe de consimţimîntul părinţilor saŭ celorlalţĭ ascendenţĭ, de cât până la această vîrstă. Prin această disposiţie, legiuitorul noŭ a voit să înlesnească căsătoriile [1]. .

In lipsă de părinţĭ şi de bunĭ, minoriĭ aŭ nevoe, până la această vîrstă, de consimţimîntul tutoruluĭ lor (art. 133 § ultim, adaos prin legea din 1906). Art. 133 § ultim.

La caz de desbinare între tată şi mamă, consimţimîntul tatăluĭ era suficient sub codul Calimach şi este suficient şi astădĭ (art. 131). Aceasta este o consecinţă a putereĭ maritale şi a putereĭ părinteştĭ, care aparţin tatăluĭ. Consimţimîntul mameĭ faţă de refusul tatăluĭ, care ar fi în stare de a-şĭ manifesta voinţa, n'ar fi suficient nicĭ-o dată. Legea prescrie ofiţeruluĭ stăreĭ civile să enunţe în actul de căsătorie atât consimţimîntul tatăluĭ cât şi al mameĭ (art. 62 § 4), de unde resultă că ambiĭ trebue să fie consultaţĭ. Desbinarea între tată şi mamă.

Mama va fi consultată, chiar în caz când ar fi divorţată şi chiar remăritată, de-oare-ce legea nu face nicĭ-o distincţie în această privinţă [2]. Consultarea mameĭ divorţate.

Refusul mameĭ se va dovedi prin declaraţia eĭ autentică conform art. 59, saŭ printr'o somaţie extra-judiciară [3]. Doved. refus. mameĭ.

Dacă unul din părinţĭ este mort [4], saŭ se află în neputinţă de a-şĭ manifesta voinţa, consimţimîntul celuilalt, fie chiar al mameĭ, este de ajuns. Casul când unul din părinţĭ este mort.

Un caz de imposibilitate ar fi absenţa unuia din pă- Absenţa unuia din părinţĭ.

---

(1) «Am redus, dice expunerea de motive a legeĭ din 1906, necesitatea consimţimîntuluĭ părinţilor pentru băeţĭ ca şi pentru fete la 21 de anĭ. Se poate ca prin astfel de disposiţiunĭ să ridicăm unor părinţĭ saŭ bunĭ de la oraşe putinţa de a împedica unele căsătoriĭ nenorocite, dar vom uşura săvîrşirea multor căsătoriĭ în populaţiunea rurală, pentru care consimţimîntul părinţilor, bunilor şi consiliilor de familie n'avea nicĭ-o înrîurire folositoare; în schimb însă, formele pentru dovedirea acestuĭ consimţimînt sunt, de multe orĭ, o piedică reală pentru săvîrşirea căsătorieĭ. Am redus numĕrul publicaţiunilor la una în loc de două, cum este în codul german, şi în proiectul coduluĭ sviţerean, etc.».

(2) Cpr. T. Huc, II, 34; Baudry et Fourcade, II, 1457; Neagu, I, p. 254, No. 9.

(3) T. Huc, II, 34; Baudry et Fourcade, II, 1458.

(4) Moartea se va dovedi în genere prin extract de pe actul de deces.

rinţĭ, declarată saŭ presumată ([1]). Dacă unul din părinţĭ, fără a fi declarat saŭ presumat absent, s'ar afla numaĭ dus în străinătate saŭ aiurea, el n'ar fi în imposibilitate de a-şĭ manifesta voinţa ([2]).

Interdicţia unuia din părinţĭ. Controversă.

Interdicţia pentru causă de alienaţie mentală ar fi şi ea o causă de împedicare a manifestăreĭ consimţimîntuluĭ. Interdisul ar putea însă, în intervalele lucide, să consimtă la căsătoria copiilor sĕĭ; căcĭ în aceste intervale el ar avea, după cum am vĕdut, capacitatea de a se căsători însuşĭ ([3]).

L. asupra alienaţilor din 1894.

Alienatul care n'ar fi interdis ar putea, de asemenea, să consimtă în intervalele lucide, chiar dacă s'ar afla aşedat într'o casă de sănătate, conform legeĭ din 15 Decembre 1894 ([4]).

Condamn. la degradaţia civică. Controversă.

Aceĭ condamnaţĭ la degradaţiunea civică (art. 22 C. pen.) nu sunt puşĭ în imposibilitate de a consimţi, căcĭ incapacităţile fiind de drept strict, nicĭ-o lege nu-ĭ împedică de a-şĭ manifesta voinţa lor ([5]).

Casul când părintele nu este epitrop.

Consimţimîntul părinteluĭ rĕmas în viaţă este de ajuns, chiar dacă acest părinte nu este epitropul copiluluĭ; căcĭ faptul depărtăreĭ din epitropie nu-ĭ ridică calitatea de părinte ([6]).

Art. 133.

Dacă părinţiĭ sunt amîndoĭ morţĭ, saŭ se află în imposibilitate fisică, morală orĭ legală de a-şĭ manifesta voinţa, saŭ dacă domiciliul orĭ residenţa lor sunt necunoscute (art. 132), legea prescrie consimţimîntul bunuluĭ şi a buneĭ despre tată, iar în lipsa acestora, a bunuluĭ şi a buneĭ

([1]) Vedĭ *suprà*, p. 529, nota 1.—Absenţa se va dovedi prin sentinţa de declarare a tribunaluluĭ, saŭ printr'o copie de pe ordinul trib. pentru a se cerceta absenţa. (Cpr. art. 138 astădĭ abrogat).

([2]) Laurent, II, 313; Demolombe, III, 42; T. Huc, II, 36; Baudry et Fourcade, II, 1462.

([3]) Vedĭ *suprà*, p. 551. Cpr. Laurent, II, 314; T. Huc, II, 37; Baudry et Fourcade, II 1463. — *Contrà:* Interdisul nu are voinţă: Demante et Colmet de Santerre, I, 213 bis IV; Marcadé, I, 527; Mourlon, I, 540; Aubry et Rau, V, § 462, p. 73.

([4]) Cpr. Laurent, II, 314. Tribunalele vor aprecia în fapt dacă există saŭ nu imposibilitate de a-şĭ manifesta voinţa. Thiry, I. 230, p. 210.

([5]) Laurent, *loco cit.;* T. Huc, II, 38; Baudry et Fourcade, II, 1465.— *Contrà:* Demolombe, III, 44; Duranton, II, 80; Marcadé, I, 527: Aubry et Rau, V, § 462, p. 73: Vigié, I, 316, *in fine*.

([6]) Laurent, II, 315; Demolombe, III, 45.

despre mamă. Desbinarea între bunul şi buna din aceeaşĭ linie se consideră ca consimţimînt ([1]).

Şi aicĭ trebue să observăm o mică deosebire de la codul francez, căcĭ după art. 150 din acest din urmă cod, ambele liniĭ se consultă fără nicĭ-o precădere; pe când, la noĭ, numaĭ în lipsă de ascendenţĭ din partea tatăluĭ, se consultă buniĭ despre mamă. Această precădere pentru buniĭ despre tată o maĭ găsim încă odată în art. 353 şi 354. Deoseb. de la cod. francez.

O altă deosebire de la codul francez, pe care nu trebue s'o trecem cu vederea, este următoarea: In codul francez, numaĭ desbinarea între amîndouĕ liniile profită descendentuluĭ; pe când, la noĭ, neconsultându-se de odată de cât o linie, desbinarea dintre bun şi bună din aceeaşĭ linie profită copiluluĭ; de unde resultă că dacă bunul nu consimte, iar buna consimte, căsătoria va putea să aibă loc. Această contradicere a legiuitoruluĭ nostru provine de acolo că s'a tradus *ad litteram* paragraful al douilea din textul francez, uitându-se că s'a modificat paragraful întâĭ. Altă deoseb. de la codul francez.

In codul italian (art. 64), amîndoĭ soţĭ aŭ nevoe de consimţimîntul bunilor numaĭ până la 21 de anĭ ([2]), soluţie admisă acum şi la noĭ prin legea din 1906 (art. 131). C. italian. Art. 64.

Dacă nu există bunĭ nicĭ dintr'o linie, atuncĭ consimţimîntul se dă de străbunĭ, avênd precădere tot aceĭ din partea tatăluĭ; căcĭ prin *bunĭ*, legiuitorul înţelege toţĭ ascendenţiĭ, orĭ cât de depărtaţĭ ar fi (argum. din art. 155). Consimţ. străbunilor.

In lipsă de părinţĭ saŭ alţĭ ascendenţĭ, consimţimîntul Art. 133 § ultim.

([1]) In lipsa tatăluĭ şi a mameĭ, codul Calimach prescria consimţimîntul bunuluĭ şi a buneĭ, iar în lipsa acestora, a rudelor celor maĭ de aproape şi a epitropilor (art. 75, 76). La caz de desbinare între citatele persoane, Domnul şi Arhiereul hotăraŭ cele maĭ de cuviinţă şi de folos pentru tinerĭ (art. 77). In Anglia, consimţimîntul se poate da de Lordul cancelar, când ascendenţiĭ sunt absenţĭ, smintiţĭ saŭ refusă de a consimţi. Vedĭ Fœlix-Demangeat, *Tr. de dr. internat. privé*, II, p. 427. C. Calimach şi dr. englez.

([2]) In Anglia, de asemenea, copiiĭ ajunşĭ la vîrsta de 21 anĭ se bucură de o deplină libertate şi nu maĭ aŭ nevoe de consimţimîntul părinţilor saŭ celorlalţĭ ascendenţĭ. Vedĭ Er. Lehr. *Dr. civil anglais*, 88, p. 48 (ed. I-a). In Scoţia, consimţimîntul ascendenţilor şi al epitropilor nu este de loc cerut. Vedĭ Fœlix-Demangeat, *Dr. civil international*, II, pag. 427; Weiss, *Tr. élément. de dr. international privé* (ed. a 2-a), p. 440. Dr. englez.

la căsătorie se dă copiilor minori de epitropul lor (art. 133 § ultim, adaos prin legea din 1906).

Dreptul ascendenților nu poate fi delegat altora, nici nu este supus controlului justiției.

Dreptul de a consimți la căsătorie fiind personal ascendentuluĭ, nu poate fi delegat altor persoane ([1]), nicĭ înlocuit prin consimțimîntul justițieĭ, după cum poate fi înlocuit în codul austriac (art. 52), în codul neerlandez (art. 99 urm.), în codul italian, unde Curtea de apel este chemată a examina, în ședință secretă și fără advocațĭ, dacă bine saŭ rĕŭ ascendențiĭ saŭ consiliul de familie aŭ refusat consimțimîntul lor (art. 67 C. italian).

Modul cum poate fi dat consimțimîntul.

Consimțimîntul la căsătorie poate fi dat prin viŭ graiŭ, înaintea ofițeruluĭ stăreĭ civile (art. 62 și 139), saŭ prin act scris, însă numaĭ autentic ([2]). Pentru maĭ multă înlesnire, maĭ ales pentru locuitoriĭ sătenĭ, actul de consimțimînt poate fi autentificat de judecătorul de ocol saŭ de judecătoria comunală (art. 59 § ultim, adaos prin legea din 1906). După paragraful ultim al legeĭ din 8 Maiŭ 1875, consimțimîntul ascendenților domiciliațĭ în comune neresidențe de tribunal, putea fi numaĭ *legalisat* de primar. Acest text este astădĭ abrogat prin ultimul paragraf adaos la art. 59 prin legea din 1906.

Arătarea persoaneĭ cu care căsătoria urmează a fi contractată. Controversă.

In caz când consimțimîntul ascendenților nu se dă prin viŭ graiŭ, ci prin act autentic, actul trebue să arăte persoana cu care are a se săvîrși căsătoria; căcĭ consimțimîntul fiind maĭ mult prescris în interesul descendentuluĭ, o autorisare generală n'ar fi de natură a-l apăra contra proprieĭ sale inexperiențe ([3]).

([1]) Demolombe, III, 54. — Ascendentul poate să refuse consimțimîntul sĕŭ fără nicĭ-un motiv, și acest refus fiind definitiv, nu poate fi atacat pe nicĭ o cale. Cpr. Planiol, III, 85; Baudry et Fourcade, II, 1483: Neagu, I, p. 254, No. 5, și toțĭ autoriĭ.

([2]) Cpr. Laurent, II, 319; Marcadé, I, 573; T. Huc, II, 39, pag. 52; Aubry et Rau, V, § 466, p. 107, nota 5; Baudry et Fourcade, II, 1487; Demolombe, III, 55; Nacu, I, p. 282; Neagu, I, p. 255, No. 19.—*Contrà:* Consimțimîntul poate fi dat prin act sub semnătură privată și chiar în mod tacit. C. Pau, Sirey, 59. 2. 519; D. P. 60. 2. 157. Această din urmă soluție este inadmisibilă față de textul nostru.

([3]) Laurent, II, 320; Demolombe, III, 53; Demante et Colmet de Santerre, I, 236 bis; Mourlon, I, 552; Vigié, I, 318; Neagu, I, p. 255, No. 21; Nacu, I, p. 282; Valette, *Cours de C. civ.*, I (singurul apărut), p. 168; T. Huc, II, 39, *in fine*, p. 52;

Consimţimîntul poate fi retras de ascendentul care l-a dat, cât timp căsătoria n'a fost celebrată, şi el se consideră ca neavenit, de câte-orĭ ascendentul s'a săvîrşit din viaţă înainte de celebrarea căsătorieĭ. In asemenea casurĭ, copilul va trebui să dobîndească consimţimîntul ascendentuluĭ cel maĭ apropiat, în ordinea prescrisă de lege ([1]). Dacă ascendentul şi-a retras consimţimîntul sĕŭ, fără a se săvîrşi din viaţă, căsătoria nu va putea să aibă loc. Retragerea consimţimîntuluĭ.

Sunt legislaţiunĭ în care nobiliĭ, maĭ cu samă membriĭ familieĭ regale saŭ imperiale, nu se pot căsători fără autorisarea capuluĭ Statuluĭ ([2]). Acest principiŭ, care atribue capuluĭ Statuluĭ, asupra membrilor familieĭ sale, autoritatea ce dreptul roman conferea părinteluĭ de familie, a trecut în dreptul public european, şi acolo unde nu găsim o lege positivă, găsim cel puţin un uz în această privinţă. Dreptul străin în privinţa capuluĭ Statuluĭ.

Ast-fel, capul Statuluĭ are şi astăḑĭ această prerogativă în Spania, în Italia, în Germania, în Anglia, etc. A avut-o şi în Franţa maĭ întâĭ prin uz şi apoĭ prin lege ([3]). La noĭ, însă, acest lucru este şi a fost în totdeaunea necunoscut. Art. 131 § ultim din proiectul legeĭ din 1906 dispunea, în această privinţă, că membriĭ familieĭ regale nu se pot, la orĭ-ce vîrstă căsători, *sub pedeapsă de nulitate absolută*, fără consimţimîntul Regeluĭ saŭ al Regenţeĭ, în casurile prevĕḑute de art. 88 şi 89 din Constituţie; însă această disposiţie a fost suprimată la Senat, de comitetul delegaţilor, după propunerea guvernuluĭ. Proiectul legeĭ din 1906.

Căsătoria săvîrşită fără consimţimîntul părinţilor, celor-lalţĭ ascendenţĭ saŭ tutoruluĭ poate fi anulată (art. 164, 165), iar ofiţerul public poate, în asemenea caz, fi con- Sancţiunea art. 131 urm.

Thiry, I, 235; Baudry, I, 431; Baudry et Fourcade, II, 1493; Planiol, III, 84; Arntz, I, 287: Marcadé, I, 573. Cpr. L. 34, Pr., Dig., *De ritu nuptiarum*, 23. 2.—*Contrà*: Ducaurroy, Bonnier et Roustain, I, 283; Aubry et Rau, V, § 466, p. 107, nota 6; Chardon, *Puissance paternelle*, 204, pag. 70 (ed. belg. din 1843).

([1]) Căsătoria va fi însă menţinută, de câte orĭ a fost contractată de bună credinţă, în necunoştinţa morţeĭ ascendentuluĭ care o autorisase (cpr. art. 1557, 1558). Mourlon, I, 551, *in fine*; Demolombe, III, 58, *in fine*.

([2]) Veḑĭ, de exemplu, art. 69 din codul italian.

([3]) Veḑĭ C. Paris, D. P. 61. 2. 137.

damnat la amendă, conform art. 162 din codul penal, după cererea ascendenţilor saŭ a ministeruluĭ public.

2⁰ *Actele respectuoase.*

Art. 134—140 (abrogate prin L. din 15 Martie 1906).

Copiiĭ legiuiţĭ, cari aŭ atins majoritatea matrimonială (astăḑĭ 21 anĭ împliniţĭ), nu maĭ aŭ nevoe de consimţimîntul ascendenţilor spre a se putea căsători. Eĭ nu maĭ aŭ astăḑĭ nevoe nicĭ de acte respectuoase, căcĭ aceste acte aŭ fost desfiinţate prin legea din 1906.

Actele saŭ cererile respectuoase, pe care codul nostru le reprodusese după acel francez, care-îşĭ aŭ origina lor într'o ordonanţă franceză din 1556, şi a căror lipsă atrăgea altă dată, după declaraţia din 26 Noembre 1639, desmoştenirea copiilor, trebuiaŭ să fie respectuoase, adecă: să nu cuprindă nicĭ-o ameninţare, căcĭ altfel primarul ar fi putut să refuze înmânarea lor.

Actele respectuoase nu aveaŭ de bază autoritatea părintească, această autoritate încetând odată cu majoritatea copiilor, ci maĭ mult respectul ce copiiĭ trebue să aibă la orĭ-ce vîrstă către părinţiĭ lor (art. 325) şi maĭ cu samă interesul copiilor, pe care legiuitorul nu-ĭ credea încă destul de maturĭ spre a contracta o căsătorie potrivită (1).

Actele respectuoase, această ultimă rĕmăşiţă a putereĭ părinteştĭ romane, după expresia luĭ Planiol (III. 94), eraŭ menite să dispară, după cum aŭ dispărut din cele maĭ multe legiuirĭ străine (2). Ele aŭ fost cu drept cuvînt desfiinţate de legiuitorul din 1906.

Dr. internaţional. (1) Actele respectuoase, pe care legiuitorul din 1906 le-a desfiinţat, neinteresând ordinea publică internaţională, de aicĭ resultă că străiniĭ a căror lege personală nu le prescrie, puteaŭ să se căsătorească la noĭ, sub codul civil, care prescria asemenea acte, fără a fi supuşĭ îndeplinireĭ acestor formalităţĭ. Cpr. Vincent et Pénaud, *op. cit.*, v⁰ *Mariage*, 123.

Româniĭ care s'aŭ căsătorit în străinătate, sub codul civil, până la legea din 1906, eraŭ însă obligaţĭ a îndeplini formalităţile prescrise de art. 134 urm. din acest cod, întru-cât eĭ aŭ trebuit să îndeplinească toate condiţiile de capacitate impuse de legea română. Cpr. Vincent et Pénaud, *op.* şi *v⁰ cit.*, 103 urm.; Despagnet, *op. cit.*, p. 508, No. 252 (ed. a 3-a).

Dr. străin. (2) Actele respectuoase nu maĭ există astăḑĭ în Italia, în Aus-

3[0] *Consimţimîntul consiliuluĭ de familie şi al tutoruluĭ.*

Art. 142 (abrogat prin L. din 15 Martie 1906).

Art. 133 § ultim (adaos prin L. din 1906).—In lipsă de bunĭ, minoriĭ nu se pot căsători de cât cu consimţimîntul tutoruluĭ. (Art. 342 urm. C. civ. Art. 162 C. pen.).

După art. 142, abrogat prin legea din 1906, copiiĭ legitimĭ carĭ nu aveaŭ părinţĭ, nicĭ alţĭ ascendenţĭ în stare de a-şĭ manifesta voinţa, nu se puteaŭ căsători, femeea *până la douĕ-ḑecĭ şi unu anĭ*, iar bărbatul *până la douĕ-ḑecĭ şi cincĭ*, fără autorisarea consiliuluĭ de familie [1], iar nu a epitropuluĭ, după cum prescriŭ atât codul Calimach (art. 76) cât şi codul Caragea (art. 3, partea III, cap. 16). Art. 142 C. civ. abrogat prin L. din 1906.

Chestiunea de a se şti dacă decisia consiliuluĭ de familie, prin care se dădea saŭ se refusa consimţimîntul, putea saŭ nu să fie adusă în deliberarea tribunaluluĭ, conform art. 638 din procedura civilă, atuncĭ când nu era dată cu unanimitate de voturĭ, era foarte controversată [2]. Aplic. sub C. civ. a art. 638 Pr. civ. Controversă.

---

tria, în Germania, în Portugalia, etc. Codul neerlandez (art. 99) şi legea belgiană din 16 August 1887 le prescriŭ numaĭ pentru tată şi mamă, iar legea fr. din 20 Iunie 1896 prescrie un singur act respectuos, ca şi legea belgiană maĭ sus mencionată.—In Moldova, aceste acte eraŭ necunoscute ca şi în dreptul roman. Ele îşĭ aveaŭ însă fiinţă în codul Caragea (art. 4, partea III, capit. 16).

(1) Capacitatea uneĭ persoane, în ceea ce priveşte contractarea căsătorieĭ, făcênd parte din statutul personal, şi urmând a se determina de legea naţională a viitorilor soţĭ, s'a decis cu drept cuvînt că un Italian a putut să se căsătorească în România, în baza art. 65 din codul italian, fără consimţimîntul consiliuluĭ de familie, pe care îl cerea art. 142 din codul nostru. Judec. ocol. Galaţĭ, *Curierul judiciar* din 1905, No. 13. Cpr. Weiss, *Tr. élément. de droit international privé*, pag. 448, text şi nota 3 (ed. a 2-a). Dr. internaţional.

(2) Vedĭ asupra acesteĭ controverse, Neagu, I, p. 268, No. 2. — După părerea noastră, recursul la tribunal era admisibil, legiuitorul neavênd în sfatul de familie încrederea pe care o are în ascendenţĭ. Vedĭ în acest din urmă sens, Valette sur Proudhon, *État des personnes*, I, p. 339, nota *a* II (părere pe care acest autor o părăseşte în Cursul sĕŭ de drept civil, I, pag. 179, 180); Thiry, I, 231; Arntz, I, 286; Beudant, I, 311, nota 1; Nacu, I, p. 280, 281, No. 23; Demante et Colmet de Santerre, I, 216 bis; C. Bruxelles, D. P. 91. 2. 241.— *Contrà:* Marcadé, I, 546; Mourlon, I, 548; Vigié, I, 319; De-

Art. 133 § ultim (L. din 1906). Astădĭ, minoriĭ de 21 anĭ (adecă carĭ nu aŭ împlinit încă vîrsta de 21 anĭ) aŭ nevoe, spre a se putea căsători, în lipsă de părinţĭ saŭ alţĭ ascendenţĭ, de consimţimîntul epitropuluĭ lor.

Inapl. art. 638 Pr. civ. In caz de refuz din partea tutoruluĭ, nicĭ-un recurs nu este admis înaintea tribunaluluĭ, după cum asemenea recurs nu este admis nicĭ în caz de refuz din partea ascendenţilor. Art. 638 Pr. civ. nu poate fi invocat în specie, acest text nevorbind de cât de încheierile sfatuluĭ de familie.

4[0] *Consimţimîntul tribunaluluĭ.*

Art. 149. — Tutorul saŭ curatorul nu se poate căsători cu nevîrsnica ce se află sub tutela sa.

Asemenea nicĭ tatăl tutoruluĭ, nicĭ fratele acestuia, care încă se află sub părinteasca putere, nicĭ fiul tutoruluĭ nu poate lua în căsătorie pe pupilă, fără de primirea şi înscrisă adeverinţă a tribunaluluĭ cuprindĕtoare că acest tutor a dat pentru toate socoteală lămurită, şi că însoţirea minoareĭ cu el, saŭ cu altul din numitele persoane, va fi spre folosul eĭ. (Art. 349 urm., 355 urm., 415, 419, 425 urm. C. civ. Art. 98, 99 C. Calimach).

Dr. nostru anterior. Codul Caragea (art. 5, partea III, capit. 16) oprea pur şi simplu pe epitrop de a se căsători cu epitropisita sa în tot timpul epitropieĭ, iar codul Calimach (art. 98) permitea asemenea însoţire, când epitropisita a fost logodită de către tatăl sĕŭ, saŭ când căsătoria ar fi fost permisă prin testamentul acestuĭ din urmă ([1]), iar art. 99 din acelaşĭ cod adaogă că: «nicĭ tatăl epitropuluĭ, nicĭ fratele acestuia, care încă se află sub părinteasca putere, nicĭ fiul epitropuluĭ, nu poate lua întru însoţire pe epitropisită, fără de priimirea şi înscris adeverinţă a epitropiceşteĭ comisii, cuprindĕtoare că acest epitrop aŭ dat pentru toate sămi lămurite, şi că însoţirea sprevrîsniceĭ cu el saŭ cu altul

---

molombe, III, 86; Laurent, II, 344; T. Huc, II, 57; Planiol, III, 72; Aubry et Rau, V, § 462, p. 71, nota 25; pag. 74, notele 37 şi 40; Trib. Bruxelles, *Pas. belge*, 1890. 3. 177 (sentinţă infirmată de Curte).

Dr. roman. ([1]) «*Tutor, vel curator adultam uxorem ducere non potest, nisi a patre desponsa, destinatave, testamentove nominata conditione nuptiis, secuta fuerit*». L. 36, Dig., *De ritu nuptiarum*, 23. 2. O dispoziţie identică există în codul spaniol din 1889 (art. 45. 3°.

din pomenitele persoane, va fi spre folosul eĭ; asemenea se cere spre aceasta şi slobozirea stăpânireĭ» ([1]). Această disposiţie nu e luată din codul austriac, unde ea nu există, ci din dreptul roman ([2]).

Art. 149 din codul actual reproduce disposiţiile menţionate din codul Calimach, oprind căsătoria dintre nevîrsnică cu epitropul saŭ curatorul sĕŭ; cu tatăl, fratele, fiul epitropuluĭ saŭ curatoruluĭ. Scopul acesteĭ disposiţiĭ este de a apăra averea epitropisiteĭ care, prin astfel de căsătorie, ar fi putut fi mistuită cu cea maĭ mare uşurinţă. Dreptul actual.

Dar dacă căsătoria între persoanele de maĭ sus este în principiŭ oprită, tribunalul o poate încuviinţa când ea va fi în interesul nevîrsniceĭ, şi după ce epitropul va da socoteală despre întreaga sa administraţie.

Astfel dar, nevîrsnica care va voi să se căsătorească cu epitropul saŭ curatorul sĕŭ, cu tatăl, fratele saŭ fiul acestora, va trebui să dobîndească învoirea tribunaluluĭ care, printr'un anume proces-verbal, va constata că căsătoria este folositoare minoareĭ, şi că epitropul a dat sămile cuvenite.

Celelalte rude ale epitropuluĭ saŭ curatoruluĭ, neprevĕdute de art. 149, se pot căsători cu nevîrsnica, fără această autorisare specială.

De asemenea, atât epitropul cât şi curatorul vor putea lua în căsătorie pe epitropisită, fără autorisarea tribuna-

---

([1]) Iată cum se exprimă, în această privinţă, codul luĭ Andronaki Donicĭ (art. 22, capit. 28): «Epitropul, cum nicĭ fratele sĕŭ, nicĭ tatăl sĕŭ, nu poate să se logodească şi să iea prin cununie pre copila ce va avea subt epitropie, iar de va eşi din epitropie şi se va desface de toate socotelile, dându-şĭ curată samă, şi copila intrând subt altă epitropie, atuncea poate să o iea». C. luĭ Andr. Donicĭ.

([2]) L. 59, 62 § 2 şi 67, Dig., *De ritu nuptiarum*, 23. 2; L. 7, Pr., Dig., *Ad legem Iuliam de adulteriis*, 48. 5; L. 7, Cod, *De interdicto matrimonio inter pupillam et tutorem, seu curatorem filiosque eorum*, 5. 6.—Trebue însă să observăm că, la Romanĭ, mama pupileĭ putea să se căsătorească cu epitropul eĭ saŭ cu fiul epitropuluĭ: «*Mater pupillæ cum tutore filiæ suæ vel filio tutoris, nuptias contrahere non prohibetur*». L. 2, Cod. *loco cit.* Fata curatoruluĭ putea, de asemenea, să se căsătorească cu pupilul părinteluĭ sĕŭ: «*Curatorem adulto suo filiam suam nuptui collocare non posse, falso tibi persuasum est*». L. 5, Cod. *loco cit.* Dr. roman.

lului, după majoritatea eĭ, însă şi atuncĭ căsătoria nu se va putea săvîrşi de cât după o lună de la predarea socotelelor (art. 419).

Trebue să observăm că tatăl şi fiul epitropuluĭ sunt în totdeauna opriţĭ de a se căsători cu epitropisita, fără îndeplinirea formalităţilor prescrise de art. 149; pe când această proibiţie nu se maĭ aplică frateluĭ epitropuluĭ de cât până la majoritatea sa. Odată ce fratele epitropuluĭ saŭ curatoruluĭ nu se maĭ află sub puterea părintească, el poate lua de soţie pe epitropisită fără nicĭ-o formalitate; căcĭ, atuncĭ el fiind de sine stătător, legea îl presupune destul de matur şi de neatârnat pentru a nu fi dominat la darea socotelelor de influenţa frateluĭ sĕŭ cel maĭ mare.

Sancţiunea art. 149. Ofiţerul public care ar celebra o căsătorie în contra art. 149, se va pedepsi conform art. 162 din codul penal; căsătoria nu s'ar putea însă anula din această causă, impedicarea fiind pur proibitivă. (Vedĭ *suprà*, p. 541).

5⁰ *Consimţimîntul epitropuluĭ necesar copiilor fireştĭ.*

Art. 141 (modificat prin L. din 1906).—Copilul natural [1], care va fi perdut pe mama sa, saŭ a căruĭ mamă se va afla în neputinţă de a manifesta dorinţa sa, nu se va putea căsători inainte de vîrsta de două-ḑecĭ şi unu anĭ impliniţĭ fără consimţimîntul tutoruluĭ sĕŭ. (Art. 48, 98, 152, 155, 156, 175, 304 urm., 355 C. civ. Art. 162 C. pen. Art. 159 C. fr.).

Copilul firesc era scutit la noĭ, sub codul civil, de actele respectuoase, pe care art. 158 din codul francez le impune copiluluĭ legalmente recunoscut, însă nu se poate căsători astăḑĭ până la *două-ḑecĭ şi unu anĭ împliniţĭ*, fără consimţimîntul mameĭ sale, saŭ în lipsa eĭ, fără consimţimîntul epitropuluĭ sĕŭ.

Legea nu vorbeşte de tată, pentru-că în sistemul de-

Deoseb. de la textul fr. (1) Textul fr. (159) vorbeşte de copilul natural nerecunoscut saŭ care fiind recunoscut, a perdut pe tatăl şi pe mama sa. Acest text fixează vîrsta copiluluĭ până când el are nevoe de consimţimîntul tutoruluĭ, la *două-ḑecĭ şi unu anĭ*, iar nu la două-decĭ şi cincĭ, după cum prevedea vechiul art. 141.

C. olandez. In fine, textul fr. vorbeşte de un tutor *ad hoc*, ceea ce este mult maĭ exact. Codul olandez prescrie *până la două-ḑecĭ şi treĭ anĭ* consimţimîntul mameĭ, când ea este cunoscută.

plorabil al legiuireĭ noastre, copilul natural nu are tată cunoscut.

Cod. german. Art. 1589 § ultim.

Acelaşĭ sistem este admis şi în codul german. Art. 1589 § ultim din acest cod dispune, în adevĕr, că nicĭ-o înrudire nu există între tatăl şi copilul sĕŭ natural (1).

Consimţ. epitropuluĭ. Art. 141.

In lipsa mameĭ, adecă: dacă ea nu este cunoscută, saŭ dacă este în imposibilitate de a-şĭ manifesta voinţa, ori este săvîrşită din viaţă, consimţimîntul se dă de un epitrop special, iar nu de consiliul de familie, după cum dispune codul italian (art. 66). Demolombe (III, 89) vede o maĭ mare garanţie pentru copil într'o persoană de cât în maĭ multe. Codul austriac, pe lângă consimţimîntul epitropuluĭ maĭ cere încă şi pe acel al autorităţeĭ judecătoreştĭ *(die Einwilligung der Gerichtsbehörde).* Acest text nu se vede reprodus în codul Calimach şi, în adevĕr, în vechia legislaţie a Moldoveĭ şi a Munteniеĭ, ca şi în vechiul drept francez, copilul firesc se putea căsători la orĭ-ce vîrstă, fără consimţimîntul nimănuĭ. Nenorocițĭ copiĭ, lepădaţĭ în lume, fără nicĭ-un sprijin şi ajutor, eĭ eraŭ părăsiţĭ şi uitaţĭ până şi de lege, singurul apărător ce puteaŭ să aibă !

Inexactitate de text.

Textul nostru prescrie consimţimîntul epitropuluĭ, ca şi cum până la două-qecĭ şi unu de anĭ copilul firesc ar fi sub epitropie (2). Această expresie este însă inexactă, căcĭ e vorba aci de un epitrop *ad hoc,* aşa după cum prescrie şi art. 159 din codul francez, care epitrop se va rîndui de tribunal, după avisul consiliuluĭ de familie (art. 693 Pr. civ.) (3).

Sancţiunea art. 141. Art. 162 C. penal.

Ofiţerul stăreĭ civile, care ar fi celebrat căsătoria unuĭ copil natural fără învoirea epitropuluĭ, va fi pedepsit conform art. 162 C. penal. Căsătoria n'ar putea însă fi anulată din această causă, această împedicare fiind pur proibitivă, după cum vom vedea *infrà* sub art. 164.

(1) *«Ein uneheliches Kind und dessen Vater gelten nicht als verwandt».*

(2) In codul german, copilul natural are în toate casurile, până la majoritate, un tutor (art. 1707, 1717). Cpr. art. 222 C. Calimach (166, *in fine.* C. austriac). Uniĭ autorĭ admit această epitropie şi în Franţa. Veqĭ, de exemplu, Demolombe, VIII, 381.—Veqĭ însă Laurent, IV, 413 urm. Veqĭ în t. II a Coment. noastre, capit. intitulat: *Despre epitropia copiilor naturalĭ.*

(3) Cpr. Neagu, I. p. 267, No. 2 urm.

6⁰ *Consimţimîntul necesar copiilor adoptaţĭ.*

Dr. străin. După codul italian (art. 63), adoptatul, pe lângă consimţimîntul părinţilor sĕĭ fireştĭ, are nevoe, până la vîrsta de două-ḑecĭ şi unu anĭ, şi de consimţimîntul adoptătoruluĭ, care singur era necesar în dreptul roman şi este şi astăḑĭ în Germania (¹).

Dr. nostru. Nicĭ codul francez, nicĭ al nostru nu impun adoptatuluĭ obligaţia de a cere consimţimîntul adoptătoruluĭ: din contra, art. 313 declară că adoptatul rĕmâne în familia sa firească; de unde resultă că el va avea a cere consimţimîntul saŭ sfaturĭ numaĭ de la ascendenţiĭ sĕĭ fireştĭ, iar nicĭ-o dată de la înfiitorul sĕŭ tată.

Art. 141, 142. La caz când adoptatul n'ar avea nicĭ părinţĭ, nicĭ ascendenţĭ, se va aplica dreptul comun, adecă: art. 142 pentru copiiĭ legitimĭ, şi art. 141 pentru aceĭ naturalĭ (²).

IV. Inexistenţa uneĭ căsătoriĭ anterioare.

Art. 130. — Nu este iertat a trece în a doua căsătorie fără ca cea dintâĭ să fie desfăcută. (Art. 152, 153, 166, 169, 170, 172, 183, 184, 209, 210 C. civ. Art. 271 C. pen. Art. 147 C. fr.).

Prin posiţia noastră geografică suntem la porţile Orientuluĭ, şi cu-toate-acestea poligamia (³) nu numaĭ că n'a fost nicĭ-odată tolerată, dar încă a fost pedepsită într'un mod foarte aspru şi chiar inuman, de-oare-ce pe lângă pedeapsa ocneĭ, bigamul era purtat prin tîrg, în pielea goală, şi bătut, perḑênd şi bucatele sale, care deveneaŭ domneştĭ, «căcĭ perduse cinstea, fiind de ocară şi de toată ruşinea» (⁴).

Dr. german. (¹) Veḑĭ art. 1306 din codul german şi art. 31 L. din 6 Fevruar 1875 asupra dovedireĭ stăreĭ civile şi asupra căsătorieĭ.

(²) Cpr. Neagu, I, pag. 268, No. 6; Répert. Dalloz, *Supplément*, vᵒ *Mariage*, 68.

Condiţiile cerute pentru ca să existe bigamie. (³) Pentru ca să existe delictul de bigamie, ca şi orĭ-ce delict în genere, se cere intenţiunea delictuoasă, şi în acest delict, intenţiunea delictuoasă consistă în voinţa de a înfrînge legea, care opreşte pe acel căsătorit să se căsătorească din nou înaintea desfacereĭ primeĭ însoţirĭ, şi nimenĭ nu poate invoca ignoranţa legeĭ spre a scăpa de rĕspunderea uneĭ infracţiunĭ. Cas. rom. Bulet, 1898, p. 1110 urm. şi *Dreptul* din 1898, No. 69. Cpr. F. Hélie, *Th. du code pénal*, IV, 1676; Garraud, *Tr. th. et pratique du droit pénal fr.*, V, 1899.

(⁴) Veḑĭ Introducerea, *suprà*, p. 10.

Dispoziţia art. 130 din codul civil, care opreşte bigamia, şi a art. 271 din codul penal, care edictează în contra aceluĭ vinovat o pedeapsă, criminală altă dată, corecţională astădĭ, sunt conforme principiilor morale şi caracteruluĭ căsătorieĭ. In adevĕr, în ţările în care poligamia este legea comună, femeea este despreţuită şi nimicită. Nu trebue dar să ne mirăm dacă civilisaţia acestor popoare a rĕmas înapoĭ. Este, în adevĕr, ştiut că causa cea dintâĭ a degradăreĭ bărbatuluĭ este înjosirea şi despreţuirea femeeĭ.

«Pretutindenĭ unde bărbatul a degradat femeea, dice savantul profesor Paul Gide (1), el s'a degradat însuşĭ; pretutindenĭ unde el a tăgăduit drepturile femeeĭ, el a perdut însuşĭ propriile sale drepturĭ. Astfel, în ţările în care femeea e tratată ca sclavă, bărbatul a perdut simţul şi până şi noţiunea libertăţeĭ. Aşa, în ţările orientale, unde domneşte poligamia şi care, după observaţia luĭ Montesquieu, sunt adevarata patrie a despotizmuluĭ, femeea aparţine bărbatuluĭ, iar bărbatul, la rîndul luĭ, aparţine şi el despotuluĭ.

«Stăpân absolut al femeeĭ, el devine sclav îndată ce a păşit pragul haremuluĭ. Acolo unde femeea şi-a păstrat neatârnarea, însă şi-a perdut pudoarea, unde licenţa moravurilor şi uşurinţa despărţeniilor aŭ necinstit căsătoria, s'a vĕdut dispărând simţul demnităţeĭ personale atât la cetăţean cât şi la omul privat, şi corupţiunea, ascunsă maĭ întâĭ în sînul familiilor, lăţindu-se din ce în ce asupra întreguluĭ corp social. Pretutindenĭ, din contra, unde Constituţiile aŭ asigurat femeeĭ capacitatea şi demnitatea morală, s'aŭ vĕdut înflorind ca pe un pămînt roditor virtuţile casnice şi virtuţile cetăţeneştĭ, libertăţile omuluĭ privat şi libertăţile cetăţeanuluĭ» !

Art. 130 din codul civil este de ordine publică, aşa că un Român, care nu-şĭ ar fi perdut naţionalitatea, n'ar putea să se căsătorească de maĭ multe orĭ în ţările în care poligamia ar fi tolerată (2), după cum tot astfel, un străin, a căruĭ statut personal ar permite poligamia, n'ar putea contracta maĭ multe căsătoriĭ în România (3). Statutul Dr. internaţional.

(1) *Étude sur la condition privée de la femme, Introduction*, p. 6 (ed. a 2-a, 1885).

(2) Cpr. T. Huc, II, 27.

(3) Laurent, II, 361; Demolombe, III, 100; T. Huc, II, 103; Duranton, II, 139; Planiol, III, 33; Baudry et Fourcade, II, 1619; Neagu, I, p. 251, No. 4; Valette, *Cours de Code civil*, p. 165; Vincent et Pénaud, *Dictionn. de dr. international*, v° *Mariage*, 144; Weiss, *Tr. élément. de dr. internat. privé*, pag. 452 (ed. a 2-a); Despagnet, *op. cit.* 251 şi 255, pag. 515; Aubry et Rau, I, § 31, p. 96 (ed. a 4-a), p. 150 (ed. a 5-a), şi toţĭ autoriĭ; C. supremă a Statelor-unite, *J. Clunet*, 1880, p. 316. Vedĭ şi *suprà*, p. 198, 199.

personal al străinuluĭ va fi deci ţinut în frăŭ de către statutul teritorial, conform principiilor expuse *suprà*, p. 148 urm.

Căsătoriile poligamice celebrate în ţările în care sunt permise, sunt însă valide în România, pentru-că ceea ce legea opreşte este celebrarea maĭ multor căsătoriĭ pe teritoriul nostru ([1]).

Sancţ.art.130. Art. 166.

Orĭ ce căsătorie contractată în dispreţul art. 130 este anulabilă (art. 166), şi această nulitate este absolută ([2]).

Căsătoria n'ar fi însă anulabilă dacă acel care a contractat-o ar fi fost numaĭ logodit cu altă persoană ([3]), căcĭ ştim că promisiunile de căsătorie nu maĭ obligă astădĭ la nimic, ele putênd numaĭ da loc la daune, de câte orĭ aŭ fost rupte fără nicĭ-o causă bine-cuvîntată (V. *suprà*, p. 555).

Excepţie prejudicială.

Pentru ca a doua căsătorie să poată fi anulabilă şi să constitue delictul, altă dată crima de bigamie, trebue ca prima căsătorie să fie validă. Nulitatea primeĭ căsătoriĭ propusă într'o acţiune de bigamie ar constitui o excepţie prejudicială, după cum vom vedea maĭ la vale, sub art. 166.

V. Inexistenţa înrudireĭ în gradul oprit.

Sub această rubrică ne vom ocupa: 1⁰ despre înrudirea în genere; 2⁰ despre înrudirea şi cuscria în linie dreaptă; 3⁰ despre înrudirea şi cuscria în linie lăturalnică; 4⁰ despre înrudirea duhovnicească care se naşte din botez: şi în fine, 5⁰ despre înrudirea civilă care isvorêşte din adopţiune.

1⁰ *Disposiţiĭ generale asupra înrudireĭ* ([4]).

Principiile generale asupra înrudireĭ sunt tratate de legiuitor tocmaĭ la materia succesiunilor. Avênd însă nevoe de a cunoaşte de pe acum aceste principiĭ, ne vedem siliţĭ a schimba ordinea admisă de lege, şi a explica de îndată art. 660—663 din codul civil.

([1]) Cpr. Planiol, III, 33.—Vedĭ însă Inalta Curte de justiţie din Anglia, *J. Clunet*, anul 1903, p. 192.

([2]) Vedĭ *infrà*, explic. art. 166 urm.

([3]) Cpr. T. Huc, II, 28; Thiry, I, 229.

Dr. nostru anterior.

([4]) Această materie este tratată cu multe detaliĭ de codul Calimach, în art. 48—62. Cpr. Dig., *De gradibus et affinibus*, 38. 10. Vedĭ şi codul luĭ Andr. Donicĭ, capit. 31, *despre spiţele rudeniei*.

Art. 660.—Proximitatea rudenieĭ se stabileşte prin numĕrul generaţiunilor; fie-care generaţie numĕră un grad. (Art. 661 urm. C. civ. Art. 735 C. fr.).

Art. 661. — Şirul gradelor formează linia; se numeşte linie dreaptă şirul gradelor între persoanele ce se cobor una dintr'alta; linie colaterală, şirul gradelor între persoanele ce nu se cobor unele din altele, dar care se cobor dintr'un autor comun.

Linia dreaptă se împarte în linie dreaptă descendentă, şi în linie dreaptă ascendentă.

Intâia este aceea ce leagă pe capul neamuluĭ cu aceĭ ce se cobor de la el; a doua este aceea ce leagă o persoană cu aceĭ din care ea se coboară (Art. 660, 662, 663 C. civ. Art. 736 C. fr.).

Art. 662.—In linie dreaptă se numĕră atâtea grade câte sunt şi generaţiunĭ între persoane; astfel, fiul este cătră tatăl sĕŭ în cel dintâĭ grad; nepotul de fiŭ în cel de al doilea, şi vice-versa. tatăl şi bunul cătră fiiĭ lor şi nepoţiĭ lor de fiŭ. (Art. 660 C. civ. Art. 737 C. fr.).

Art. 663.—In linie colaterală gradurile se numĕră după generaţiunĭ, începênd de la una din rude pănă la autorul comun, şi de la acesta pănă la cealaltă rudă.

Fraţiĭ, dar, sunt în gradul al doilea, unchiul şi nepotul, în al treilea, veriĭ primarĭ în al patrulea, etc. (Art. 660, 662 C. civ. Art. 738 C. fr.).

Inrudirea este legătura care uneşte persoanele ce se cobor unele din altele, saŭ dintr'un autor comun (art. 48 C. Calimach). *Inrudirea. Definiţie.*

Linia este un şir de persoane între care există înrudire. Linia este dreaptă saŭ directă, şi lăturalnică saŭ colaterală. *Linia.*

Linia dreaptă se compune dintr'un şir de persoane născute una din alta; iar acea lăturalnică, dintr'un şir de persoane născute dintr'un autor comun (art. 51 C. Calimach). *Linia dreaptă şi lăturalnică.*

Linia dreaptă este suitoare (ascendentă), când avem în privire pe părinţĭ; ea este coborîtoare (descendentă), când avem în privire pe ceĭ născuţĭ (art. 52 C. Calimach). *Linia ascendentă şi descendentă.*

Spiţa (art. 144) saŭ gradul (art. 660) este distanţa ce există între două persoane inrudite între ele. *Spiţa.*

Aflarea spiţelor este lesne în linie dreaptă, ḑice art. 57 din codul Calimach, pentru-că câte naşterĭ se fac, atâtea spite se numĕră. Aşa, fiul cătră tată este spiţa întâĭ; nepotul cătră bun, spiţa a doua; strănepotul cătră străbun, spiţa a treia, etc. (art. 662 C. civ. actual). *Numĕrarea spiţelor.*

Iar în linie lăturalnică (colaterală), aflarea spiţelor nu

este atât de lesnicioasă, dice tot codul Calimach (art. 58), pentru-că aci se numără spiţele suindu-ne de la una din rude cătră autorul comun şi coborîndu-ne până la cea-laltă rudă.

Aşa dar, fratele şi surora sunt spiţa a doua; nepotul şi nepoata, unchiul şi mătuşa, spiţa a treia; nepotul cel mare şi nepoata cea mare, unchiul cel mare şi matuşa cea mare, vărul primar şi vara primară, spiţa a patra, etc.

Legea recunoaşte maĭ multe soiurĭ de înrudire:

Inrudirea. 1⁰ Inrudirea de sînge, care este leguită când se naşte din căsătorie; nelegiuită, firească saŭ naturală, când se naşte dintr'o împreunare fără căsătorie; 2⁰ înrudirea prin căsătorie, care se numeşte cuscrie, alianţă saŭ afinitate; 3⁰ înrudirea civilă care se naşte din adopţiune; şi în fine, 4⁰ înrudirea duhovnicească, care se naşte din botez (art. 145).

Cuscria. Cuscria este legătura care uneşte pe unul din soţĭ cu rudele celuilalt ([1]).

Dr. canonic. După dreptul canonic, cuscria se întindea şi între rudele ambilor soţĭ ([2]).

Doĭ fraţi pot lua două surorĭ. Această dispoziţie care, chiar sub legea veche picase în desuetudine, nu maĭ există astădĭ, aşa că doĭ fraţĭ pot lua de soţiĭ două surorĭ ([3]).

C. Calimach. Art. 48. După codul Calimach, cuscria se făcea din două saŭ treĭ neamurĭ, după cum două saŭ treĭ familiĭ se înrudeaŭ prin căsătorie. «Legătura ce se face între unul din ceĭ însoţiţĭ şi între rudeniile celuilalt însoţit, dice art. 48 din acest cod, se numeşte cuscrie, *care se face din două saŭ treĭ neamurĭ.*

Această ultimă disposiţie nu există în textul corespundĕtor austriac (art. 40), ci este împrumutată de la drepul canonic ([4]).

C. german. Art. 1590. ([1]) Rudele unuia din soţĭ sunt cuscri cu celalalt soţ, dice art. 1590 din codul german. «*Die Verwandten eines Ehegatten sind mit dem anderen Ehegatten verschwägert*».

([2]) Cpr. Trib. Tecuciŭ (motive), *Dreptul* din 1896, No. 56. Maĭ vedĭ încă Cas. rom. Bulet. S-a 1, 1879, p. 107 şi *Dreptul* din 1879, No. 25.

([3]) Vedĭ *suprà*, p. 53, 54. Aceeaşĭ soluţie este admisă şi în Franţa. Vedĭ Planiol, III, 43.

([4]) Vedĭ Şaguna, *Drept canonic*, § 75.

«Cuscria, ḑice art. 59 din codul Calimach, după regulă, nu are spiţă ([1]), pentru-că spiţele isvorĕsc din naştere, iar la rudeniile cele din cuscrie nu se face legătură prin naştere, ci prin legiuită însoţire; însă pentru ca să se păzească cinstea şi buna cuviinţă pentru nunţĭ, cuscria îşĭ împrumută liniile şi spiţele de la înrudirea legiuită». Astfel, eŭ sunt către rudele femeeĭ mele în aceeaşĭ linie şi spiţă în care este şi dînsa, şi vice-versa. Decĭ, eŭ sunt către socrul şi soacra mea în spiţa întâĭ *(loco filii)*; către tatăl şi mama lor, în spiţa a doua; către buniĭ şi bunele lor, în spiţa a treia, etc. (art. 60 C. Calimach). C. Calimach. Art. 59, 60.

Aceeaşĭ regulă se observă şi în linie lăturalnică saŭ colaterală. Ast-fel, fraţiĭ meĭ sunt cumnaţĭ cu femeea mea, în spiţa a doua; copiiĭ fraţilor meĭ sunt nepoţiĭ femeeĭ mele, care le este mătuşă prin cuscrie, în spiţa a treia, etc. (art. 61 C. Calimach). C. Calimach. Art. 61.

După canoane, cuscria resulta şi dintr'o logodnă validă *(quasi-affinitas)* ([2]). Astăḑĭ, cuscria resultă numaĭ din căsătorie, dar poate fi şi naturală. Astfel, eŭ sunt cuscru cu femeea legitimă a tătăluĭ meŭ firesc. Prin urmare, nu pot lua de soţie pe această femee, în urma morţeĭ saŭ divorţuluĭ tătăluĭ meŭ ([3]). Cuscria resultând astăḑĭ numaĭ din căsătorie, tatăl ar putea să iea de soţie pe logodnica fiuluĭ sĕŭ, iar fata, pe logodnicul mameĭ sale ([4]). Dr. canonic.

Dar cuscria poate să resulte din concubinaj? Iată, de exemplu, un bărbat care a trăit în concubinaj cu o femee; poate el să se cunune cu fata saŭ mama ţiitoareĭ luĭ, presupunênd, bine înţeles, că concubinajul ar fi de notorietate publică ([5]). In Danemarca, în Norvegia, în Germania ([6]), Cuscria nu poate să resulte din concubinaj, ci numaĭ din căsătorie. Controversă.

([1]) «*Gradus autem adfinitati nulli sunt*» L. 4, § 5, Dig., *De gradibus et affinibus*, *38. 10.*

([2]) Cpr. Şaguna, *op. cit.*, § 75; Esmein, *op. cit.*, I, p. 88.

([3]) Baudry, I, 443; Demante et Colmet de Santerre, I, 217 bis 1.

([4]) Veḑĭ Roguin, *Mariage*, No. 75, *in fine*, p. 95.

([5]) Cpr. C. Iaşĭ şi Cas. rom. *Dreptul* 1890, No. 46 şi Bulet. Cas. S-a 1, 1890, p. 626.

([6]) Iată, în adevĕr, cum se exprimă art. 1310 § 2 din codul german: «Căsătoria nu poate să aibă loc între persoanele acelea din care una a avut raporturĭ sexuale *(Geschlechtsgemeinschaft)* cu părinţiĭ, buniĭ saŭ descendenţiĭ celeilalte». Art. 33 din legea de la 6 Fevruar 1875 dispunea, de asemenea, că: C. german. Art. 1310

etc., cuscria resultă şi din relaţiunĭ nelegiuite; iar în Franţa, chestiunea este controversată, după cum vom vedea maĭ la vale (p. 586, nota 2).

Dr. nostru anterior.

La noĭ, după pravila luĭ Vasile Lupu şi a luĭ Mateĭ Basarab (glava 211), cuscria ar părea să resulte şi din relaţiunĭ ilicite. Iată, în adevĕr, cum se exprimă aceste pravile: «Feciorul, de se va împreuna cu curva tătâne-sĕŭ, saŭ cu mastehă-sa, acela face sînge amestecat, şi se va certa cu moartea, măcar că ḍic uniĭ că se va certa după cum va fi voia judecătoruluĭ». In legislaţiile abrogate prin codul actual (codul Calimach şi Caragea), nu găsim însă nimic în această privinţă. Faţă cu legea actuală, cum se află redactată, chestiunea este controversată, cel puţin în privinţa cuscrieĭ în linie dreaptă.

Dreptul actual. Controversă.

Atât Curtea din Iaşĭ cât şi Curtea de casaţie aŭ decis, în afacerea Ghika-Gall ([1]), că cuscria se naşte nu numaĭ din căsătorie, ci şi din relaţiunĭ ilicite, şi ambele Curţĭ îşĭ întemeiază argumentarea lor pe împrejurarea că legiuitorul nostru a adaos, la finele art. 143, cuvintele: *fără deosebirea înrudireĭ de legiuită saŭ nelegiuită însoţire*, care sunt luate din codul Calimach şi care, la finele textuluĭ, s'ar referi atât la înrudirea în linie dreaptă cât şi la cuscrie.

Maĭ întâĭ de toate, în cât priveşte sensul ce trebue să dăm acestor cuvinte, credem că prin nelegiuită înso-

---

«căsătoria este oprită între cuscri în linie directă, fără a se distinge dacă cuscria resultă din căsătorie saŭ din alte raporturĭ». După aceste texte nu maĭ rĕmâne nicĭ-o îndoială că un bărbat nu s'ar putea căsători în Germania cu fata concubineĭ sale, nicĭ cu ţiitoarea tatăluĭ saŭ fiuluĭ sĕŭ: o văduvă n'ar putea, de asemenea, să se căsătorească cu ibovnicul feteĭ saŭ mameĭ sale, etc. Veḍĭ Roguin, *op. cit.*, p. 95, care pomeneşte numaĭ de art. 1310 din codul german, scăpând din vedere art. 33 din legea din 1875 asupra căsătorieĭ, pe care l-am reprodus maĭ sus.

([1]) *Dreptul* din 1885, No. 20 şi 53. (Această importantă decisie nu este trecută în Buletinul Curţeĭ). Tot în acest sens se pronunţă şi amicul nostru, d-l C. N. Buzdugan. Veḍĭ ***Mariage des Roumains à l'étranger et des étrangers en Roumanie***, **pag.** 10 şi urm.. *ad notam*. Este însă de observat că acest autor combate părerea noastră, uitând că a semnat, ca judecător, sentinţa tribunaluluĭ din Iaşĭ, care a admis în totul modul nostru de a vedea (*Dreptul* din 1884, No. 44).

ţire trebue să înţělegem relaţiunile ilicite saŭ concubinajul ([1]); căcĭ, dacă legiuitorul ar fi înţěles a vorbi despre căsătoriile anulabile, atuncĭ n'am avea nicĭ un text care să oprească căsătoria între rudele naturale, în cât consecinţa acesteĭ teoriĭ ar fi că un tată ar putea lua de soţie pe fata sa naturală, ceea ce este inadmisibil. Cu-toate-acestea, singura împrejurare că legiuitorul nostru a aruncat la finele art. 143 cuvintele menţionate, nu este de ajuns pentru a schimba definiţia cuscrieĭ, pe care o găsim în codul Calimach (art. 59), unde se ḑice: că la rudeniile din cuscrie, nu să face legătura prin naştere, *ci prin legiuită însoţire,* adecă: prin căsătorie. Nu credem dar că legiuitorul coduluĭ civil să fi înţěles a să referi la Basilicale şi a schimba până şi codul Calimach, cu atât maĭ mult cu cât legiuitorul modern, care a rupt de o dată cu tradiţiile trecutuluĭ, făcênd dintr'o taină un contract civil, nu putea să aibă pretenţia de a fi maĭ moral şi maĭ prevěḑětor de cât însuşĭ codul Calimach, pe care l'a avut în vedere, şi care nu face alta de cât a reproduce dreptul canonic, unde cuscrirea izvorěşte numaĭ din căsătorie ([2]).

Este adevěrat că soborul din Trident, în secolul al 16-lea, a admis că cuscria resultă şi din relaţiĭ ilicite ([3]), însă Biserica răsărituluĭ n'a admis nicĭ-o dată dogmele acestuĭ mare sobor, de-oare-ce separaţia celor două bisericĭ, începută sub patriarhul Fotius la 852, a fost desăvîrşită sub patriarhul Cerularius în anul 1054. Cuvintele luate din codul Calimach nu pot, decĭ, să aibă în legea nouă un alt sens de acât acel ce-l aveaŭ în legea din care s'aŭ luat. Dacă aceste cuvinte se găsesc la finele art. 143, causa este că legiuitorul modern a prevězut în acelaşĭ text atât înrudirea din linie dreaptă, cât şi cuscria, despre care se

---

([1]) Codul Calimach, cele maĭ dese orĭ, prin *nelegiuită însoţire saŭ împreunare* înţelege concubinajul, incestul şi adulteriul (v. art. 216, 217, 948, etc.), numind căsătoriile anulabile: *neputernice.* (V. art. 215 şi 1618.—Veḑĭ cu-toate-acestea art. 118 şi maĭ ales art. 215 nota 14, unde prin *nelegiuită însoţire*, codul Calimach înţelege căsătoria putativă). C. Calimach.

([2]) Veḑĭ Şaguna, *op. cit.*, § 119.—Aceeaşĭ soluţie era admisă şi la Romanĭ. «*Namque conjungendæ adfinitatis causa fit ex nuptiis*». L. 4, § 3, *in fine*. Dig., *De gradibus et affinibus*, 38. 10.

([3]) Veḑĭ Esmein, *Le mariage en droit canonique*, I, p. 87, 88 şi 377.

vorbeşte în codul Calimach în două articole (92 şi 93): şi dovadă că acesta este adevĕratul sens al legeĭ, este art. 144, unde tocmaĭ la fine se vorbeşte de cuscrie, şi unde cuvintele luate din codul Calimach se referă numaĭ la înrudirea lăturalnică, iar nicĭ de cum la cuscrie. In acest sens s'a pronunţat atât tribunalul din Iaşĭ (sentinţă reformată de Curte) cât şi Curtea din Focşanĭ (decisie casată) [1], şi tot în acest sens se pronunţă şi majoritatea autorilor în Franţa [2].

2⁰ *Inrudirea şi cuscria în linie dreaptă.*

Art. 143. -- In linie directă este oprită căsătoria cu desăvîrşire între ascendenţĭ şi descendenţĭ şi între afinĭ (cuscri) de aceeaşĭ linie, fără deosebirea înrudireĭ de legiuită saŭ nelegiuită însoţire [3]. (Art. 152, 166, 172, 183, 184, 313, 660 urm. C. civ. Art. 161 C. fr.).

Intre descendenţĭ şi ascendenţĭ, căsătoria este oprită la infinit saŭ *în vecĭ*, după cum se exprimă codul luĭ Andr. Donicĭ (art. 2, capit. 31), fără deosebirea înrudireĭ de legiuită saŭ nelegiuită însoţire, adecă; fie că a existat căsătorie, saŭ numaĭ concubinaj, căcĭ nu legătura civilă, ci legătura de sînge a făcut pe toţĭ legiuitoriĭ să edicteze o astfel de proibiţie, care se întinde în infinit şi la cuscrie, cu deosebire însă că această din urmă nu poate să resulte, după cum am vĕdut, de cât din căsătorie.

Va să dică, după aceste principiĭ, care există în toate legislaţiile, mama nu se poate căsători cu fiul eĭ natural, nicĭ tatăl cu fiica luĭ naturală. (Vedĭ *suprà*, p. 585).

---

[1] Vedĭ *Dreptul* din 1884, No. 44 şi din 1885, No. 43. Cpr. Nacu, I, No. 37, p. 294. Vedĭ asupra acesteĭ controverse, Neagu, I. p. 270, No. 11 urm. care, ca de obiceiŭ, nu-şĭ dă părerea.

[2] Vedĭ Thiry, I, 243; Laurent, II, 351; Arntz, I, 295; Demolombe, III, 112; Velette sur Proudhon, I, p. 442; Baudry, I, 443; Baudry et Fourcade, II, 1546; T. Huc, 62; Ducaurroy, Bonnier et Roustain, I. 261; Planiol, I, 609; Beudant, I, 232, p. 335; C. Chambéry, D. P. 85. 2. 241.—*Contrà:* Marcadé, I, 549; Aubry et Rau, V, § 461, p. 58, nota 13; Demante et Colmet de Santerre, I, 217 bis I; Massé-Vergé, I, § 126, p. 203, nota 10.

Deoseb. de la Cod. francez.

[3] Textul fr. se exprimă în modul următor: «In linie dreaptă, căsătoria este oprită între toţĭ ascendenţiĭ şi descendenţiĭ legitimĭ saŭ naturalĭ şi între cuscri în aceeaşĭ linie».

Această disposiţie este conformă moraleĭ şi chiar legeĭ natureĭ; căcĭ s'a observat că mulţĭ din aceĭ nenorociţĭ copiĭ cari se nasc cu vre-o infirmitate oare-care sunt, cele de maĭ multe orĭ, fructul unor împreunărĭ incestuoase (1).

Inrudirea firească este o piedică la căsătorie nu numaĭ atuncĭ când este constatată printr'o hotărîre judecătorească, saŭ o recunoaştere în regulă (art. 48), ci după uniĭ, chiar în casul când ar resulta dintr'o posesie de stat constantă, saŭ dintr'un inscris, fie chiar sub semnătură privată (2). **Cum trebue să fie constatată înrudirea firească. Controversă.**

Codul francez opreşte căsătoria între toţĭ ascendenţiĭ şi descendenţiĭ *legitimĭ saŭ naturalĭ.* Aceste cuvinte nu s'aŭ tradus *ad litteram* de legiuitorul nostru, ci prin perifrasa: fără deosebirea înrudireĭ de legiuită saŭ nelegiuită însoţire, care e luată din codul Calimach (art. 92) (3);

Sensul nu este însă schimbat, după cum am vĕḑut. In art. 65 din codul austriac corespunḑĕtor cu art. 92 din codul Calimach, tot astfel se ḑice; «fie că înrudirea provine din naştere legiuită saŭ nelegiuită, *aus ehelicher oder unehelicher Geburt*». **C. austriac. Art. 65.**

«Amestecarea de sînge este un păcat şi o greşală maĭ cumplită de cât precurvia, ḑice pravila luĭ Mateĭ Basarab (glava 211), şi de se va face sînge amestecat între obrazele ce se vor sui şi pogorî, până într'a doua spiţă, atuncĭ certarea este moartea». Tot cu aceeaşĭ asprime era pedepsit şi incestul în linie colaterală: «Fratele de se va împreuna cu soră-sa, fără nicĭ-o nădejde se va omorî», ḑice acelaşĭ legislator (4). **Sancţiunea art. 143. Art. 166.**

---

(1) Cpr. Beudant, I, 230, p. 330. Garraud, *Tr. th. et pratique du dr. pénal fr.*, V, 1829 (ed. a 2-a).

(2) Marcadé, I, 548; Demobombe, III, 107, 108; Allemand, *Mariage*, I, 31 urm.; Nacu, I, p. 294; Trib. Versailles, Sirey, 92. 2. 92.—*Contrà*: Laurent, II, 350; Valette sur Proudhon, II, p. 178 urm.; T. Huc, II, 61; Beudant, I, 232; Baudry et Fourcade, II, 1543; Thiry, I, 242, *in fine*; Planiol, III, 41; Neagu, I, p. 270, No. 10.

(3) Iată, cum se exprimă art. 92 din codul Calimach. «Intre suitorĭ şi pogorîtorĭ este fără mărginire oprită însoţirea; iar între cele lăturalnice rudeniĭ, până la a opta spiţă, *fără deosebirea rudenieĭ din legiuită saŭ din nelegiuită însoţire*». **C. Calimach. Art. 92.**

(4) Incestul este şi astăḑĭ pedepsit în unele legislaţiĭ străine, de exemplu: în codul italian (art. 337 C. penal din 1889), în codul **Incest. Dr. străin.**

Dr. actual în privința incestului.

Astădĭ, incestul nu maĭ cade sub legea penală, dar este reprobat de morala publică, şi căsătoriile incestuoase sunt supuse anulăreĭ, potrivit art. 166 din codul civil.

3⁰ *Inrudirea şi cuscria în linie colaterală.*

Art. 144.—In linie colaterală, căsătoria este oprită până la a patra spiță inclusiv, fără osebirea înrudireĭ de legiuită saŭ nelegiuită însoțire, şi între afinĭ (curscri) de aceeaşĭ spiță. (Art. 150, 152, 166, 172, 183, 184, 660 urm. C. civ. Art. 162, 163 C. fr. modificate) [1].

Art. 150.—Cu-toate-acestea Regele, pentru motive grave, va putea acorda dispensă de proibițiile cuprinse în art. 144 din acest codice, adecă: pentru căsătoriile dintre cumnațĭ şi cumnate, şi pentru acele dintre verĭ şi vere. (Art. 128, 144 C. civ. Art. 164 C. fr. modificat) [2].

Dr. nostru anterior.

După art. 92 din codul Calimach (art. 65 C. austriac modificat), in linie colaterală, căsătoria era oprită până la a opta spiță, şi după Codul luĭ Andr. Donicĭ, până la spița a şaptea (art. 2, capit. 31), iar între cuscri, până la a şasea şi chiar a şaptea spiță [3].

---

suedez (v. La Grarsarie, *Codes suédois, titre pénal*, p. 174, 175), etc. Vedĭ în privința vechiuluĭ drept francez şi a altor legiuirĭ străine, Garraud, *Tr. th. et pratique du dr. pénal fr.*, V. 1829; Planiol, III, 36 urm.

Deoseb. de la C. fr.

(1) In linie colaterală, art. 163 din codul fr. opreşte căsătoria între unchiŭ şi nepoată, mătuşă şi nepot; iar art. 162 o opreşte între frațĭ şi surorĭ, legitimĭ saŭ naturalĭ, şi cuscriĭ de acelaşĭ grad.

Altă deoseb. de redacție de la C. fr.

(2) După art. 164 din codul francez, capul Statulul poate, pentru motive grave, să dea dispensă pentru căsătoriile dintre cumnațĭ şi cumnate, unchiŭ şi nepoată, mătuşă şi nepot.

C. Calimach. Art. 93.

(3) Iată, în adevĕr, cum se exprimă art. 93 din codul Calimach (66 C. austriac modificat): «La rudenia de cuscrie este fără mărginire oprită însoțirea între ceĭ socotițĭ de suitorĭ şi pogoritorĭ, iar între ceilalțĭ următorĭ, este ertată la a şasea spiță, şi de se va face amestecarea numelor, se opreşte şi la a şaptea spiță». Şi nota 9 de sub acest text adaogă: «La a şasea spiță nu se face amestecare de nume, când unchiul va lua pe mătuşă, şi nepotul pe nepoată; din împotrivă însă nu este slobodă pentru amestecarea numelor, pentru-că se face unchiul nepot şi nepotul unchiŭ; mătuşa se face nepoată şi nepoata mătuşă. Iar la a şaptea spiță, se face amestecarea numelor când tatăl şi fiul vor lua două vere al doilea, pentru-că tatăl şi fiul se fac cumnațĭ, şi verele al doilea, una soacră şi altă noră». Vedĭ şi Şaguna, *op. cit.*, § 121.

Astădĭ, în linie colaterală, legea oprește căsătoria între rude și cuscri până la a patra spiţă inclusiv ([1]). Dr. actual.

Astfel, căsătoria este oprită între fraţĭ și surorĭ, legitimĭ saŭ naturalĭ, bunĭ, consanguinĭ saŭ uterinĭ; între unchiŭ și nepoată, mătușă și nepot, și între verĭ primarĭ.

In Franţa, se discută chestiunea dacă această proibiţie trebue să se întindă la unchiul cel mare și la nepoata cea mică ([2]).

La noĭ, chestia nu suferă discuţie, pentru-că aceste persoane fiind rude în spiţa a patra (art. 58 C. Calimach), căsătoria este oprită prin art. 144, disposiţie care se vede admisă atât în codul neerlandez (art. 88), cât și în Anteproiectul de revisuire a luĭ Laurent (art. 149).

Oprirea căsăt. între cuscri.

De asemenea, între cuscri, căsătoria este oprită când unul din soţĭ este cuscru cu rudele celuilalt în gradele arătate de fraţĭ și surorĭ, unchiŭ și nepoată, verĭ, etc., însă cuscria nu poate să resulte de cât din căsătorie, iar

---

([1]) In Franţa (art. 162, 163), în Italia (art. 59), în Austria (art. 65), în Anglia și în alte ţărĭ, căsătoria este oprită până la spiţa a treia, iar în Germania (art. 1310), până la spiţa a doua, adecă: între fraţĭ și surorĭ consanguinĭ saŭ uterinĭ și între cuscrĭ în linie directă, *zwischen vollbürtigen oder halbbürtigen Geschwistern, sowie zwischen Verschwägerten in gerader Linie.* Dr. străin.

In Franţa, s'a propus abrogarea proibiţieĭ dintre cumnaţĭ și cumnate, însă această propunere a rĕmas baltă, cu toată părerea favorabilă emisă de Camera deputaţilor. Vedĭ Laurent, *Avant-projet de révision*, I, p. 358, No. 2. Codul francez maĭ oprește încă căsătoria între unchiŭ și nepoată, mătușă și nepot (art. 163), însă se pot acorda dispense pentru căsătoriile dintre cumnaţĭ, dintre unchiŭ și nepoată, saŭ mătușă și nepot (art. 164). Cpr. art. 59 și 68 C. italian.

Propunerea de modif. a art. 150 din codul civil.

Modificarea legeĭ a fost propusă și la noĭ, însă în sens invers. Un proiect de lege, semnat de Ministrul justiţieĭ, A. I. Arion, nevotat de Cameră, votat însă de Senat la 19 Fevruar 1868, a abrogat art. 150 din codul civil. (Vedĭ acest proiect de lege cu expunerea luĭ de motive, reprodus de d-l G. Nedelcu, în *Dreptul* din 1904, No. 73, p. 593 urm.)

Dreptul musulman.

La Musulmanĭ, căsătoria nu este oprită în linie lăturalnică de cât între frate și sora și descendenţiĭ suroreĭ, și între soră și descendenţiĭ frateluĭ, fie înrudirea legitimă saŭ naturală. Vedĭ M. Flehtenmacher. *Curierul judiciar* din 1905, No. 72. Cpr. Mandelstam, *J. Clunet*, anul 1903, p. 86.

([2]) Vedĭ Thiry, I, 247; T. Huc, II. 63; Planiol, III, 40, *in fine.*

nicĭ o-dată din concubinaj. (V. *suprà,* p. 584 urm.). In cât privește linia colaterală, controversa nu maĭ este cu putință, căcĭ cuvintele: *fără osebirea înrudireĭ de legiuită saŭ nelegiuită însoțire,* se găsesc de astă dată în mijlocul art. 144, și nu pot să se refere la cuscrie. Cuscria poate însă fi naturală. Astfel, eŭ n'aș putea să iaŭ de soție pe văduva frateluĭ meŭ natural, saŭ pe sora naturală a femeeĭ mele [1].

Subsistența cuscrieĭ în urma morțeĭ soțuluĭ care o producea. Controversă.

Cuscria subsistă chiar dacă soțul care a produs-o s'a săvîrșit din viață, fără a lăsa copiĭ, ea neputênd constitui o împedicare de cât numaĭ atuncĭ când unul din soțĭ nu maĭ este legat cu celalalt. In adevĕr, ar fi revoltător de a vedea o soacră căsătorindu-se cu fostul sĕŭ ginere, chiar dacă ea ar fi rĕmas văduvă fără copiĭ [2].

Anularea căsătorieĭ. Controversă.

Dar dacă cuscria subsistă după desfacerea căsătorieĭ, fie prin moarte, fie prin divorț [3], ea nu maĭ subsistă în urma anulăreĭ eĭ, căcĭ o căsătorie anulată este ca și cum n'ar fi avut ființă nicĭ odată. Astfel, eŭ aș putea lua de soție pe fiica foasteĭ mele soțiĭ, în urma anulăreĭ căsătorieĭ mele [4].

Art. 150.

Pentru motive grave, lăsate la suverana apreciare a Regeluĭ, el poate, și numaĭ în linie colaterală, să învoiască căsătoriile dintre verĭ, carĭ sunt rude în spița a patra, și dintre cumnațĭ, carĭ sunt cuscri în spița a doua [5].

---

(1) Cpr. Thiry, I, 246; Planiol, III, 40; Neagu, I, art. 144, No. 1.

(2) Laurent, II, 352; Thiry, I, 244; Arntz, I, 294; Planiol, I, 613 și III, 42; Baudry et Fourcade, II, 1544; T. Huc, II, 62, *in fine;* Demolombe, III, 117; Aubry et Rau, V, § 461, p. 56; Valette sur Proudhon, II, p. 315, 316, observ. II. Stubenrauch, *Commentar zum allg. öster. bürgerlichen Gesetzbuch,* I, § 66; B. M. Missir, *Dreptul* din 1881, No, 65. — *Contrà:* Duranton, III, 458, p. 445, nota 2 (argum. din art. 188). Cpr. și Trib. Tecuciŭ, *Curierul judiciar* din 1901, No. 10. Vedĭ asupra acesteĭ controverse, Répert. Sirey, v° *Alliance,* 14 urm.; Neagu, I, p. 271, No. 19 urm.

(3) Cpr. C. Paris, *Pand. Périod.* 98. 2. 233; Sirey, 1900. 2. 131.— Cuscria subsistă chiar în urma căsătorieĭ din noŭ a soțuluĭ care o producea. C. Dijon, Sirey, 89. 2. 232; Neagu, I. pag. 271, No. 23.

(4) Laurent, II, 353; T. Huc, II, 62; Baudry et Fourcade, II, 1545.—*Contrà:* Aubry et Rau, V, § 461, p. 57, text și nota 12. V. asupra acesteĭ controverse, Neagu, I, p. 271, No. 24 urm.

Dr. internațional.

(5) Legiuitorul nostru oprind aceste căsătoriĭ din causa unuĭ interes înalt și superior de morală publică, iar nu din causa

In cât privește rudele din spița a doua și a treia, nicì Regele nu poate da dispensă, pentru-că legiuitorul nostru, depărtându-se de la codul francez a mărginit dispensa numaĭ la spița a patra (art. 150). Dispensa între rudele din spița a doua și a treia.

In cât privește însă pe cuscriĭ din spița a treia și a patra, Regele poate, cu toată tăcerea legeĭ, să dea dispensă, căcĭ ar fi absurd ca legea să permită dispensă între rudele din spița a patra (verĭ), și aceeașĭ dispensă s'o refuse cuscrilor din aceeașĭ spiță. Cu alte cuvinte, cuscria nu poate să constitue o împedicare la căsătorie maĭ pu- Dispensa în privința cuscrilor din spița a treia și a patra.

---

interesuluĭ personal al soților, de aicĭ resultă că un American, care ar voi să se însoțească în România, conform statutuluĭ sĕŭ personal, cu cumnată-sa (fosta femee a frateluĭ sĕŭ), va trebui că dobîndească o dispensă. Cpr. Weiss. *Tr. élément. de dr. internat. privé*, p. 152, 153 (ed. a 2-a) și Tr. cel mare, III, p. 426 urm.; Vincent et Pénaud, *op. cit.*, v° *Mariage*, 145 urm.; Demolombe, III, 234; Aubry et Rau. I, § 31, p. 96 (ed. a 4-a), p. 150 (ed. a 5-a). — Vedĭ însă P. Fiore, *J. Clunet*, 1887, p. 158; Laurent, *Droit international*, IV, 295, 330. Vedĭ și *suprà*, p. 198. Dacă amîndoĭ soțiĭ sunt străinĭ, dispensa se va da de autoritatea respectivă a soților, iar nu de Capul Statuluĭ român, proibiția incestuluĭ civil atârnând numaĭ de statutul personal al soților. Vedĭ P. Missir (*Dreptul* din 1905, No. 75), care citează în acest sens cuvintele rostite de Renault, raportorul ultimeĭ convențiĭ de la Haga. — *Contrà:* M. Flechtenmacher (*Curierul judiciar* din 1905, No. 72), după care ar fi suficient ca soțiĭ să dobîndească dispensa de la autoritatea țăreĭ în care căsătoria se celebrează.—Rĕmâne însă bine înțeles că căsătoria celebrată între străinĭ, în străinătate, ar fi validă în România, chiar dacă soțiĭ ar fi rude în gradul oprit după legea română.

S'a decis că căsătoria între unchiŭ și nepoată, oprită de legea română, dar contractată în Austria între soțĭ de religie mosaică, validă sub raportul formelor, nu poate fi anulată în țară, dacă nu se constată că soțiĭ s'aŭ dus în străinătate anume spre a contracta această căsătorie în frauda legeĭ române (cpr. Cas. rom., *Curierul judiciar* din 1904, No. 52 și *Dreptul* din 1905, No. 68; Vareilles-Sommières, *Synthèse du dr. international privé*, p. 125 urm., 832 urm.), judecătoriĭ fonduluĭ fiind suveranĭ pentru a decide în fapt dacă există, saŭ nu, fraudă la lege (Cas. fr., *Revue de dr. international et de droit pénal international*, I, anul 1905, p. 715 urm.) și *Dreptul* din 1905, No. 79 p. 652.

Din cele maĭ sus expuse resultă că căsătoria celebrată între străinĭ, în străinătate, între unchiŭ și nepoată, între cum-

ternică de cât înrudirea de sânge. Iată, cum se explică aceastā anomalie. Art. 150 depărtându-se de la codul fr., după care cuscriĭ din spiţa a treia şi a patra se pot căsători fără nicĭ-o dispensă, a întins proibiţia până la spiţa a patra, admiţênd dispensa numaĭ pentru cumnaţĭ, ca şi textul francez, uitând de a prevedea dispensa pentru spiţa a treia şi a patra (1).

Printr'un decret din 1866, Regele renunţase la această prerogativă, însă continuă şi astădĭ a da dispense în basa art. 128 şi 150, de-oare-ce proiectul pentru abrogarea art. 150, despre care am vorbit maĭ sus (p. 589, nota 1), votat de Senat în şedinţa din 19 Fevruar 1868, după o apărare înfocată a Episcopuluĭ de Argeş, a fost retras de Guvern, în urma discuţieĭ ce el a stârnit în Cameră (2).

Dispensa în dreptul nostru anterior. Sub legea veche, dispensele se dădeaŭ de fie-care Episcop în eparhia sa, şi deslegarea pedicilor bisericeştĭ ajunseseră mijlocul cel maĭ sigur de a se înavuţi fără muncă; căcĭ, după cum a dis d-l Vasile Pogor în desbaterile Constituanteĭ de la 1866, căsătoriile şi divorţurile atârnaŭ nu numaĭ de capriciul, dar chiar de punga unuia din soţĭ.

Sancţiunea art. 144. Art. 166. Căsătoria săvîrşită în contra disposiţiilor art. 144 este anulabilă după art. 166 din codul civil, iar nulitatea este absolută, după cum vom vedea sub acest text.

---

naţĭ, etc. este validă în România, de şi asemenea căsătorie este oprită de legea noastră. Cpr. Vareilles-Sommières, *op. cit.*, II, 834, p. 126; Aubry et Rau, I, § 31, pag. 150 (ed. a 5-a).—Un unchiŭ şi o nepoată nu s'ar putea însă căsători în România, conform statutuluĭ personal al viitorilor soţĭ, chiar dacă eĭ ar produce o dispensa de la autoritatea respectivă străină, asemenea căsătorie fiind oprită de legea noastră (art. 144 C. civ.). Iată, în adevěr, cum se exprimă în această privinţă art. 2 din convenţia de la Haga, la care a aderat şi România: «Legea loculuĭ de celebrare poate opri străinilor căsătoria ce ar fi contrară disposiţiilor eĭ relative la înrudirea saŭ alianţa în gradul în care căsătoria este absolut oprită». Vedĭ această convenţie în *Monitorul oficial* din 3 Iunie 1904, No. 49. Vedĭ şi Neagu, I, p. 423 urm., care reproduce textul acesteĭ convenţiĭ.

(1) Cpr. B. M. Missir, *Dr.* din 1881, No. 65; Neagu, I, art. 150, No. 1.

(2) Veçĭ discuţiile furtunoase urmate în această privinţă în Camera deputaţilor, reproduse de d-l Nedelcu, în *Dreptul* din 1904, No. 73, p. 595 şi No. 74, p. 597 urm.

4[0] *Inrudirea duhovnicească care isvorĕşte din botez.*

Art. 145.—La rudenia din sf. botez se opreşte căsătoria între naş şi fină, precum şi între naşă şi fin. (Art. 49 şi 94 C. Calimach) (¹).

«Maĭ mare este rudenia după duh de cât după trup», ḑice canonul 53 a Soboruluĭ al şaselea (²). Bazat pe aceste consideraţiĭ şi împins de un sentiment religios, legiuitorul nostru asimilează pe naş şi pe fină cu tatăl şi fiica, oprind căsătoria între eĭ; dar fiul naşuluĭ poate astăḑĭ să se însoţească cu fiica fineĭ, ceea ce nu era permis altă dată; căcĭ căsătoria era oprită până la spiţa a treia după codul Calimach (art. 94), iar după canoane, până la spiţa a şaptea (³).

Această înrudire duhovnicească *(cognatio spiritualis)*, admisă şi de Soborul din Trident (⁴), există în Spania *(pa-* Dr. străin.

(¹) Dispoziţia art. 145 este împrumutată de la dreptul canonic, şi în special de la art. 49 şi 94 din codul Calimach. Iată, în adevĕr, cum se exprimă aceste texte:— Art. 49: «Rudenia ce se face prin sf. botez se ḑice duhovnicească; pentru aceasta nu are înrîurire la alte fapte politiceştĭ (civile), ci numaĭ duhovniceşte se socoteşte întru însoţire».—Art. 94: «La rudenia din sf. botez, se opreşte însoţirea până la a treia spiţă. Drept aceea, nănaşul nu poate să iea pe fina, saŭ pe mama, nicĭ pe fiica fineĭ sale; nicĭ fiul luĭ, pe vre-una dintr'aceste persoane, nicĭ finul pe femeea nănaşuluĭ sĕŭ, saŭ pe nănaşa sa, nicĭ pe mama, nicĭ pe fiica nănaşuluĭ saŭ a nănaşeĭ». Veḑĭ şi codul luĭ Andr. Donicĭ (art. 2, capit. 31), unde se ḑice: «Pentru rudeniile din cuscrie şi din sf. botez, bisericeştele pravile hotărĕsc la ce spiţă este slobodă cununia». In cât priveşte vechiul drept francez, unde această impedicare îşĭ avea de asemenea fiinţă, veḑĭ Pothier, *Contrat de mariage*, VI, 173 urm. Origina art. 145. Dr. canonic; C. Calimach.

(²) Veḑĭ codul Calimach, art. 94, nota 10 şi pravila luĭ Mateĭ Basarab, glava 195, *in fine*.

(³) Veḑĭ pravila luĭ Mateĭ Basarab, glava 195 şi Şaguna, *op. cit.*, § 54. Veḑĭ şi Harmenopol, *De nuptiis prohibitis*, 4, 7, § ultim (35).— După canoane, naşul trebue să fie de religia ortodoxă, şi nicĭ-într'un caz nu poate fi un călugăr. Veḑĭ Şaguna, *op. cit.*, § 95; *Idem*, I. Raţiu, *Instituţiunile dreptuluĭ bisericesc* (Blaj, 1877), p. 607. Nicĭ părinţiĭ nu pot fi naşĭ. Raţiu, *op. şi loco cit.* Veḑĭ şi pravila luĭ Mateĭ Basarab, glava 199.

(⁴) Veḑĭ Vering, *Droit canon*, II, § 200, p. 674 urm.; Esmein, *Le mariage en droit canonique*, I, p. 362 urm.

rentesco espiritual) (art. 75 C. civ. spaniol din 1889), in Rusia şi în alte ţări (1).

Lipsa de sancţiune.

Căsătoria săvîrşită în contra art. 145 nu este anulabilă din această causă (v. *suprà*, p. 541), şi ofiţerul public care ar fi celebrat-o, cu-toate-că cunoştea această impedicare, nu este supus la nicĭ-o penalitate.

C. luĭ Andr. Donicĭ.

După codul luĭ Andronaki Donicĭ, raporturile sexuale dintre naş şi fină eraŭ pedepsite cu tăerea nasuluĭ (art. 14, capit. 41).

5⁰ *Inrudirea civilă care isvorĕşte din adopţiune.*

Art. 146. — Tatăl adoptiv nu poate să se căsătorească cu adoptata sa, nicĭ cu fiica acesteia, nicĭ cu femeea fiuluĭ sĕŭ adoptiv. (Art. 309, 313 C. civ. Art. 95 C. Calimach).

Art. 147. — Adoptatul fiŭ nu se poate căsători cu aceea ce a fost femeea înfiitoruluĭ tată, nicĭ cu fiica luĭ, nicĭ cu mama luĭ, nicĭ cu sora mameĭ luĭ saŭ a tătăluĭ sĕŭ. (Art. 146, 148, 309 urm., 313 C. civ. Art. 96 C. Calimach).

Art. 148. — Nu este slobod a se căsători cine-va cu adoptata soră a tătăluĭ sĕŭ, a mameĭ, a bunuluĭ saŭ a buneĭ sale. (Art. 146, 147, 309 urm., 313 C. civ. Art. 97 C. Calimach).

Art. 313. — Cel adoptat va rĕmânea în familia sa firească, în care îşĭ va păstra şi toate drepturile sale (2); cu-toate-acestea căsătoria este poprită: între adoptător cu cel adoptat şi descendenţiĭ acestuia; între copiiĭ adoptivĭ aĭ aceluiaşĭ individ; între cel adoptat şi soţul adoptătoruluĭ, precum şi între adoptător şi soţul celuĭ adoptat. (Art. 146—148, 309 urm. C. civ. Art. 348 C. fr.).

Dr. străin.

In Rusia, în Austria şi în alte ţărĭ, adopţiunea nu face să nască nicĭ-o piedică la căsătorie. In Germania (art. 1311), adopţiunea constitue, din contra, o impedicare la căsătoria adoptatuluĭ saŭ descendenţilor luĭ cu adoptătorul (3).

Dr. nostru anterior.

La noĭ, încă din timpurile cele maĭ depărtate, înru-

(1) Vedĭ Roguin, *Mariage*, p. 95, No. 76. Vedĭ şi Tratatul nostru în limba franceză, p. 74, nota 1. — In dreptul musulman găsim o disposiţie şi maĭ curioasă, care opreşte căsătoria copiluluĭ cu femeea ce l-a alăptat. Vedĭ Tarnauw, *Droit musulman* (traducerea Eschbach), p. 87 (Paris 1860).

(2) Soluţie identică în dreptul roman. Vedĭ Novela 118, capit. 4.

(3) «*Wer einen Anderen an Kindesstatt angenommen hat, darf mit ihm oder dessen Abkömmlingen eine Ehe nicht eingehen, solange das durch die Annahme begründete Rechtsverhältnis besteht*». Art. 33 din legea asupra căsătorieĭ de la 6 Fevruarie 1875 nu vorbea de ascendenţiĭ adoptatuluĭ, ci numaĭ de adoptat şi adoptător.

direa civilă care isvorĕşte din iotesie saŭ facere de copiĭ de suflet, a fost o împedicare la căsătorie ([1]).

Astădĭ, căsătoria este oprită între adoptător şi adoptat (art. 146, 313 § 2); între adoptător şi copiiĭ adoptatuluĭ (art. 146, 313 § 2); între adoptător şi foasta femee a adoptatuluĭ (art. 146 şi 313 § ultim), şi vice-versa, între fiul adoptat şi foasta femee a adoptătoruluĭ, fără a se distinge dacă pe această femee a avut-o înfiitorul tată în diua înfiereĭ, înainte, saŭ după înfiere (art. 147 şi 313 § ultim); între adoptat şi fiica saŭ mama adoptătoruluĭ (art. 147); între adoptat şi sora mameĭ saŭ tatăluĭ adoptătoruluĭ (art. 147); între copiiĭ adoptivĭ aĭ aceleaşĭ persoane (art. 313 § 3). In fine, nu se poate căsători cine-va cu adoptata soră a tatăluĭ sĕŭ, a mameĭ, a bunuluĭ saŭ a buneĭ (art. 148), ceea ce însemnează că n'aş putea lua de soţie pe copila ce ar fi adoptat-o bunul saŭ buna mea, străbunul saŭ străbuna mea, pentru-că această copilă mĭ-ar fi mătuşă (spiţa a treia), saŭ strămătuşă (spiţa a patra). Dreptul actual.

Dacă nu mĕ pot căsători cu copila adoptată de bunul saŭ străbunul meŭ, *a fortiori* n'aş putea lua de soţie pe copila ce tatăl şi mama mea ar fi adoptat-o atuncĭ pe când eŭ nu eram încă născut, pentru-că adopţiunea imitând natura, această copilă mi-ar fi *loco sororis*.

Toate aceste proibiţiĭ aplicabile, după uniĭ şi străinilor, a căror statut personal n'ar prevedea asemenea împedicărĭ ([2]), sunt împrumutate de la codul Calimach (art. 95—97). Este însă de observat că legiuitorul nostru tratează această materie în două locurĭ: pe de o parte, la titlul Inadvertenţa legiuitoruluĭ.

([1]) Vedĭ pravila luĭ Mateĭ Basarab, glava 195; art. 95—97 C. Calimach, etc. In cât priveşte dreptul canonic al bisericeĭ apusene, vedĭ Vering, *Droit canon*, II, § 199, p. 673; Esmein, *op. cit.*, I, p. 87, iar în cât priveşte dreptul roman, vedĭ L. 14, Pr. şi § 1; L. 17; Pr.; L. 55, Pr., Dig., *De ritu nuptiarum*, 23. 2; — L. 27 Dig., *De adoptionibus*, 1. 7. Vedĭ şi Harmenopol, *De nuptiis prohibitis*, 4. 7, § 15. In cât priveşte vechiul drept francez, vedĭ Pothier, *Contrat de mariage*, VI, 171, 172.

([2]) Vedĭ P. Fiore, *J. Clunet*, anul 1887, p. 158, § 37.— *Contră*: Laurent, *Dr. civ. international*, IV, 303; Vincent et Pénaud, *op. cit.*, *Mariage*, 95; Olivi, *Revue de dr. international*, anul 1883, p. 225.

căsătorieĭ (art. 146—148) ([1]), iar pe de alta, la titlul adopţiuneĭ, în art. 313, care nu face de cât a reproduce proibiţiile din art. 146—148, cu deosebire însă că, după art. 313, căsătoria nu este oprită între adoptat şi ascendenţii adoptătoruluĭ, pe când această proibiţie se vede în art. 147.

Legiuitorul ajungênd la materia adopţiuneĭ, a uitat că împedicările ce resultă din înfiere aŭ fost prevĕdute la titlul căsătorieĭ, şi astfel a tradus art. 348 din codul fr. de la titlul adopţiuneĭ, în loc de a-l elimina. Nu credem să se poată susţine că art. 313, ca posterior, ar fi abrogat art. 146—148, căcĭ intenţia legiuitoruluĭ de a se reîntoarce la legislaţia anterioară este destul de manifestă prin reproducerea textelor respective din codul Calimach.

Lipsa de sancţiune. Controversă. O căsătorie săvîrşită în contra acestor proibiţiĭ n'ar putea fi anulată din această causă, aceste impedicărĭ fiind pur proibitive ([2]).

C. german. Art. 1771 din codul german dispune că căsătoria contractată în contra dispoziţiilor art. 1311 din acest Cod distruge legătura care resultă din adopţiune ([3]).

CAPITOLUL II

Despre formalităţile relative la celebrarea căsătorieĭ.

Căsătoria fiind un contract solemn, care intereseazâ întreaga societate, consimţimîntul soţilor trebue să fie exprimat în formele prescrise de lege. Cea maĭ mare garanţie că se vor îndeplini toate formele legiuite, este publicitatea.

Căsătoria trebue, deci, să fie celebrată cu uşile deschise, de funcţionarul competent, «nu în taină, ci în fiinţa a maĭ multor», dice art. 102 din codul Calimach.

Pentru ca publicitatea să fie complectă se cer maĭ multe condiţiĭ, şi anume:

([1]) Tot la titlul căsătorieĭ se ocupă despre aceste impedicărĭ şi codul italian (art. 60).

([2]) Vedĭ *suprà*, p. 541, text şi nota 3, unde se arată controversa.

([3]) «Iată, în adevĕr, cum se exprimă art. 1771 § 1 din acest cod: «*Schliessen Personen, die durch Annahme an Kindesstatt verbunden sind, der Vorschrift des § 1311 zuwider eine Ehe, so tritt mit der Eheschliessung die Aufhebung des durch die Annahme zwischen ihnen begründeten Rechtsverhältnisses ein.*

Celebrarea la domiciliul uneia din părţĭ; competenţa ofiţeruluĭ public; publicaţia în formele şi locurile arătate de lege; celebrarea în genere în casa comunală, cu uşile deschise, şi în presenţa a doĭ martorĭ (patru sub codul civil).

Ḑiua în care căsătoria urmează a fi celebrată, fie chiar o ḑi de sĕrbătoare, se hotărăşte de părţĭ (art. 61), iar oara de ofiţerul stăreĭ civile, după trebuinţile serviciuluĭ. Căsătoria poate fi celebrată nu numaĭ ḑiua, dar şi noaptea (1).

Comuna şi locul în care căsătoria urmează a fi celebrată.—Competenţa ofiţeruluĭ stăreĭ civile. Competenţă teritorială (Controversă).

Art. 151.—Căsătoria se va celebra în public, înaintea ofiţeruluĭ stăreĭ civile al domiciliuluĭ uneia din părţile care se însoţesc. (Art. 49, 51, 60, 61, 87, 152, 173—175 C. civ. Art. 22 Constit. Art. 165 C. fr.).

Art. 60. — Căsătoria se va celebra în comuna în care unul din soţĭ va avea domiciliul sĕŭ.

Acest domiciliŭ, întru cât priveşte căsătoria, se va stabili prin o reşedinţă de şase lunĭ continue într'o comună. (Art. 87, 151, 173 urm. C. civ. Art. 11 Regul. din 1866 asupra actelor ctăreĭ civile. Art. 74 C. fr.).

Pentru ca o căsătorie să fie validă, ea trebue să fie celebrată de ofiţerul stăreĭ civile. O căsătorie celebrată de o altă persoană, fie chiar acea persoană un funcţionar public, n'ar avea fiinţă (2). Necesitatea unuĭ of. al stăreĭ civ.

In regulă generală, căsătoria se celebrează în casa comunală (art. 61), şi numaĭ prin excepţie, pentru motive grave, de exemplu: în caz de pericol de moarte, ea s'ar putea celebra la domiciliul părţilor, saŭ chiar aiurea, însă şi atuncĭ cu uşile deschise, în presenţa martorilor, menţionându-se causa pentru care ea n'a putut fi celebrată la primărie (3). Codul italian (art. 97), codul neerlandez (art. Locul unde se celebrează căsătoria.

(1) Cpr. Planiol, III, 179; Neagu, I, p. 177, No. 9.

(2) Mourlon, I, 657; Demolombe, III, 205 şi 242; Laurent, II, 444; Baudry et Fourcade, II, 1694; Aubry et Rau, V, § 452, p. 14; Beudant, I, p. 389, No. 280, şi toţĭ autoriĭ.

(3) Demolombe, III, 206; Laurent, II, 425, 479; Thiry, I, 263; Arntz, I, 317; Aubry et Rau, V, § 466, p. 109, text şi nota 10; Marcadé, I, 667; T. Huc, I, 345; Demante et Colmet de de santerre, I, 240 bis III şi 275 bis I, nota 2; Baudry, I,

132) şi Ante-proiectul de revisuire a luĭ Laurent (art. 175) sunt formalĭ în această privinţă. Aceasta se prevede acum şi la noĭ prin cele două ultime paragrafe, adaose la art. 61, prin legea din 1906. Iată, cum se exprimă textul, în această privinţă: «Căsătoria poate fi celebrată în alt loc de cât casa comunală, după atestarea medicală că unul din soţĭ este împedicat de a părăsi casa pentru causă de boală. Intrarea publiculuĭ în acest local va fi lăsată liberă şi se va face menţiune despre aceasta în act».

Competenţa teritorială a of. stăreĭ civile. Controversă. Ofiţerul stăreĭ civile, sub nicĭ-un cuvînt, n'ar putea însă celebra o căsătorie afară din circonscripţia comuneĭ sale, pentru-că competenţa sa este teritorială, şi afară din circonscripţia sa, el nu maĭ are caracter public, ci este un simplu particular (¹).

Căsătoria ce ofiţerul stăreĭ civile, competent în cât priveşte persoana, ar fi celebrat afară din circonscripţia sa, de şi neregulată, n'ar fi numaĭ de cât nulă din această causă, după cum vom vedea maĭ la vale, sub art. 173, judecătoriĭ avênd, şi în privinţa incompetenţeĭ ofiţeruluĭ stăreĭ civile, aceeaşĭ putere suverană de apreciare, pe care o aŭ în privinţa anulăreĭ pentru lipsă de publicitate. Tribunalul din Botoşanĭ a admis în totul această soluţie, pe care o susţinusem în ediţia I-a, făcêndu-ne onoarea de a se referi, în motivele sale, la părerea noastră (²).

468; Baudry et Fourcade, II 1594; Planiol, III, 179; Nacu, I, p. 308; Neagu, I, p. 177, No. 3; C. Gand, *Pasicr. belge*, 1880. 2. 53 şi Sirey, 81. 4. 21; Cas. fr. D. P. 1901. 1. 205.— Indisposiţia momentană a unuia din martorĭ n'ar fi însă suficientă pentru a autorisa pe ofiţerul stăreĭ civile a celebra căsătoria in alt loc de cât in casa comunală.—Trib. Langres, D. P. 68. 3. 88; Sirey, 68. 2. 191.

(¹) Thiry, I, 263; Demolombe, III, 207; Ducaurroy, Bonnier et Roustain, I, 273; Marcadé, I, 575; Planiol, III, 178; Baudry et Fourcade, II, 1595; Demante et Colmet de Santerre, I. 240 bis IV; T. Huc, II, 93; Beudant, I, 254; Neagu, I, p. 177. No. 4. *Contră*: Laurent, II, 482; Valette, *Cours de C. civ.*, I, p. 281; Aubry et Rau, V, § 467, p. 115, text şi nota 20.

(²) Vedĭ *Dreptul* din 1901, No. 68 şi *C. judiciar* din 1902, No. 52. In acelaşĭ sens, C. Galaţĭ şi Iaşĭ, precum şi Tribun. Iaşĭ. *Dreptul* din 1889, No. 73 şi din 1890, No. 46; *Curierul judiciar* din 1900, No. 39. Vedĭ şi alte autorităţĭ citate *infrà*, sub rubrica: *Nulităţĭ absolute, incompetenţa ofiţeruluĭ stăreĭ civile.*

Ofiţerul competent de a celebra căsătoria. Controversă.

După art. 60 şi 151, căsătoria se celebrează de ofiţerul stăreĭ civile al comuneĭ unde unul din soţĭ îşĭ are domiciliul saŭ o reşedinţă de şase lunĭ. Care este însă sensul acestor disposiţiĭ? Chestiunea este foarte controversată, şi această controversă n'a fost curmată prin legea din 1906. Credem că căsătoria poate fi celebrată atât la locul unde unul din soţĭ are o reşedinţă de şase lunĭ, cât şi la locul domiciliuluĭ real, chiar când el n'ar avea la acel loc o reşedinţă de şase lunĭ (1). In adevĕr, legea a înţĕles a înlesni căsătoria, iar nu a-ĭ pune o piedică; de aceea s'a creat, în această privinţă, un domiciliŭ special, acel al reşedinţeĭ de şase lunĭ (art. 60), pe lângă domiciliul ordinar. Omul exercitându-şĭ obicinuit toate drepturile civile la domiciliul sĕŭ, este firesc lucru ca şi căsătoria să poată fi celebrată tot acolo. «Nu se poate perde dreptul de a se celebra căsătoria la domicilul ordinar, a ḑis Tronchet în Consiliul de Stat, prin faptul dobîndireĭ dreptuluĭ de a o celebra aiurea». Cu alte cuvinte, art. 151 se referă la domiciliul ordinar (art. 87), iar nu la domiciliul special statornicit de art. 60 (2).

Căsătoria minorilor.

Căsătoria minorilor neemancipaţĭ nu se poate celebra

C. german. Art. 1320, 1321.

(1) După art. 1320 din codul german, ofiţerul competent este acel al domiciliuluĭ saŭ reşedinţeĭ unuia din soţĭ. Dacă sunt maĭ mulţĭ ofiţerĭ competenţĭ, soţiĭ aŭ alegerea. Ofiţerul public competent poate delega pe ofiţerul stăreĭ civile a unuĭ alt district *(eines anderen Bezirkes)* (art. 1321).

(2) Veḑĭ în acest sens, Thiry, I, 262; Arntz, I, 316; Mourlon, I, 584; Demolombe, III, 196—203; Valette sur Proudhon, I, p. 383 urm. şi *Cours de C. civil*, p. 192. Veḑĭ de acelaşĭ autor şi *Explic. sommaire du I-er livre du C. Napoléon,* p. 95; T. Huc, II, 90, 91; Boudant, I, 165, 166; Neagu, I, p. 275, No. 4; Nacu, I, p. 307; G. Codrescu, *Dreptul* din 1902, No. 68; Aubry et Rau, V, § 466 *ab initio*, p. 106, text şi nota 1; Baudry, I, 467; Baudry et Fourcade, II, 1588 urm.; Planiol, III, 176; C. Orléans, D. P. 91.2. 235.—*Contrà*: Marcadé, I, 588 urm.; Laurent, II, 412 urm.; Demante et Colmet de Santerre, I, 228 bis I urm.; Duranton, II, 219 urm. Cpr. Trib. Vîlcea, *Curierul judiciar* din 1903, No. 61. Acest din urmă sistem pare a fi fost adoptat de art. 11 al Reg. asupra actelor stăreĭ civile din 1866, după care: «căsătoriile nu se pot face de cât în comuna unde soţiĭ saŭ numaĭ unul dintr'înşiĭ îşĭ are aşezarea (locuinţa) cel puţin de şase lunĭ». Sistemul contrar ne pare însă mult maĭ juridic.

de cât la domiciliul părinților saŭ epitropilor, iar nu la locul unde părinții saŭ epitropiĭ aŭ numaĭ o reședință de șase lunĭ, dacă minoriĭ nu o aŭ personal și eĭ; pentru-că reședința fiind o relație de fapt, nu se transmite, după cum se transmite domiciliul. Minoriĭ carĭ ar avea o reședință de șase lunĭ deosebită de domiciliul părinților saŭ tutorilor, ar putea să se căsătorească la această reședință [1].

Publicația care precede căsătoria.

Art. 49 (modificat prin L. din 1906).—Căsătoria trebue să fie precedată de o publicațiune; viitoriĭ soțĭ vor face declarațiunea proiectuluĭ de căsătorie, ofițeruluĭ stăreĭ civile, care îl va publica înaintea ușeĭ bisericeĭ enorieĭ și la ușa caseĭ comunale.

Această declarațiune se va putea face verbal saŭ înscris.

Această publicațiune și actul ce se va încheia întru aceasta, vor cuprinde: prenumele, numele, profesiunea și domiciliul ambilor viitorĭ soțĭ; calitatea lor de majorĭ saŭ minorĭ, și prenumele, numele, profesiunea și domiciliul taților și mamelor [2].

Acest act va maĭ cuprinde și diua, locul și oara în care s'a făcut publicațiunea; el se va înscrie pe un singur registru, care va fi numerotat și parafat, precum este prescris la art. 28, și care. la finele anuluĭ, urmează a se depune la grefa tribunaluluĭ de întâia instanță. (Art. 28, 30, 50, 51, 76, 79, 80, 84, 151, 174, 175 C. civ. Art. 12 și 30 Regul. din 1866. Art. 63 C. fr.).

Art. 50 (modif. prin L. din 1906).—Un extract de pe actul de publicațiune se va afișa pe ușa caseĭ comunale, unde își aŭ domiciliul viitoriĭ soțĭ, și va rĕmânea afipt timp de dece dile.

Căsătoria nu se va putea celebra, de cât după dece dile libere de la publicațiune. (Art. 174, 175, C. civ. Art. 729 Pr. civ. Art. 32. 47 Regul. din 1866 asupra actelor stăreĭ civile. Art. 64 C. fr.).

Art. 51 (modif. prin L. din 1906).—Dacă căsătoria nu s'a celebrat în cursul unuĭ an de la publicațiune, atuncĭ se va face o nouă publicațiune după formele prescrise maĭ sus la art. 49. (Art. 49, 50, C. civ. Art. 730 Pr. civ. Art. 48 Regul. din 1866. Art 65 C. fr.).

Publicația. Definiție. Publicația căsătorieĭ este o încunoștiințare făcută obșteĭ, cu scop ca aceĭ carĭ ar avea cuvinte de împotrivire să fie pușĭ în stare de a-șĭ exercita dreptul lor.

Dr. vechiŭ. Sub legislația abrogată, canoanele prescrieaŭ ca preo-

(1) Cpr. Baudry et Fourcade, II, 1591; Laurent, II, 417.—*Contrà*: Demolombe, III, 204; Duranton, II, 225; Neagu, I, p. 275, No. 5 urm.

(2) Ofițerul stăreĭ civile nu trebue să prevadă în publicație alte mențiunĭ de cât acele determinate de lege. Astfel, el nu trebue să arăte dacă viitoriĭ soțĭ sunt copiĭ legitimĭ, saŭ naturalĭ. V. circul. Minist. justițieĭ din Franța. *Pand. Périod.* 1905. 3. p. 28.

tul domiciliuluĭ viitorilor soţĭ să facă treĭ strigărĭ la biserică, după liturghie, în faţa şi auzul tuturor, în treĭ duminicĭ consecutive saŭ sĕrbătorĭ. (V. Şaguna, *op. cit.*, § 88, 89).

Dr. străin.

In Austria (art. 71 C. austriac), în Rusia, în Anglia, etc., se cer şi astădĭ treĭ publicaţiĭ, iar în Germania numaĭ una (art. 1316) (1), ca şi în Belgia (art. 1 L. din 26 Decembre 1891).

Soluţia codului civil.

La noĭ, codul civil prescriea două publicaţiĭ, care trebuiaŭ să se facă în douĕ duminicĭ consecutive, adecă: în interval de *şase* dile, iar nu de opt dile, după cum dispunea art. 49 (art. 32 Regul. din 1866), una la uşa bisericeĭ, templuluĭ, sinagogeĭ, saŭ moscheieĭ unde urma a se celebra ceremonia religioasă, iar cealaltă, la uşa primărieĭ unde fie-care soţ îşĭ avea domiciliul (2).

L. din 15 Martie 1906.

Astădĭ, pentru uşurarea căsătoriilor, art. 49, modificat prin legea din 1906, nu maĭ prescrie de cât o singură publicaţie, care se face de ofiţerul stăreĭ civile, după declaraţia verbală saŭ scrisă a părţilor.

Remiterea actelor în mânile of. stăreĭ civile.

Această publicaţie se face de ofiţerul stăreĭ civile, în genere după cererea ambilor viitorĭ soţĭ (3), în urma remi-

C. german.

(1) Această publicaţie nu se maĭ cere de câte orĭ o boală mortală *(eine lebensgefährliche Erkrankung)* a unuia din viitoriĭ soţĭ nu permite amînarea căsătorieĭ (art. 1316 § 2). In orĭ-ce caz, se poate dispensa şi de această publicaţie. « *Von dem Aufgebote kann Befreiung bewillgt werden* », soluţie admisă şi în Belgia (art. 7 L. din 26 Decembre 1891).—Art. 50 bis al proiectuluĭ legeĭ din 1906 permitea ofiţeruluĭ stăreĭ civile de a celebra căsătoria fără publicaţia prescrisă de lege, în caz când unul din viitoriĭ soţĭ era atins de o boală care-ĭ punea viaţa în pericol, însă acest text, votat de Senat, a fost suprimat de comitetul delegaţilor al Camereĭ deputaţilor. Vedĭ *suprà*, p. 548. — *Proiectul primitiv al legeĭ din 1906.*

Deoseb. de la C. francez.

(2) Art. 168 din codul francez maĭ prescrie încă o publicaţie în comuna unde domiciliază persoanele chemate a consimţi la căsătorie, dar nu prescrie nicĭ-o publicaţie la uşa bisericeĭ, după cum prescrie codul nostru. Această din urmă publicaţie este o reamintire a vecheĭ noastre legislaţiĭ.

(3) Planiol, III, 113; Baudry et Fourcade, II, 1569; Laurent, II, 418; Mourlon, I, 569; Demolombe, III, 181.—Ofiţerul stăreĭ civile ar putea însă face publicaţiile, sub rĕspunderea sa personală, numaĭ după cererea unuia din viitoriĭ soţĭ, rĕmânênd ca el să fie condamnat la daune cătră partea a căruĭ nume ar fi fost mencionat în publicaţiĭ, fără cererea eĭ, la caz când n'ar fi existat un proiect de căsătorie. Pand. fr., *Mariage*, I, 896.

tereĭ tuturor actelor în mânile luĭ. (Art. 24 Regul. din 1866).

Dobîndirea consimțimîntuluĭ de la aceĭ în drept. Controversă.

După codul italian (art. 74), ofițerul stăreĭ civile nu poate procede la publicațiĭ, dacă soțiĭ nu justifică că aŭ dobîndit consimțimîntul de la aceĭ în drept. La noĭ, chestia este controversată ca și în Franța (1), însă părerea cea maĭ juridică este, de bună samă, acea care pune în principiŭ că părțile trebue, de o cam dată, să dea ofițeruluĭ stăreĭ civile numaĭ notele și informațiile necesare pentru facerea publicațieĭ, rĕmânênd ca consimțimîntul și celelalte dovedĭ să fie produse în momentul celebrăreĭ căsătorieĭ (2).

Constringerea of. stăr. civile la facerea publicațieĭ saŭ celebrarea căsătorieĭ.

Ofițerul stăreĭ civile care, fără motive serioase, ar refusa de a face publicația saŭ de a celebra căsătoria, va putea fi constrîns la aceasta printr'o hotărîre judecătorească, care-l va condamna la o sumă fixă, ca daune pentru fie-care di de întârdiere (art. 1075). Recursul la justiție este formal admis în maĭ multe legislațiĭ străine (art. 79 C. austr., art. 98 C. italian, art. 178 Ante-proiectul de revisuire a luĭ Laurent), etc.

Scutirea de publicațiĭ. Dr. străin.

După codul francez, Capul Statuluĭ poate, pentru motive grave, să scutească pe soțĭ de a doua publicație, iar după codul italian (art. 78), Regele saŭ autoritățile delegate pot să scutească de ambele publicațiĭ, pentru motive foarte grave, *per cause gravissime*. După codul austriac (art. 86), tribunalul poate da dispensă de toate treĭ publicațiĭ, în casurĭ urgente, *unter dringenden Umständen* (3).

In Germania, soțiĭ pot fi scutițĭ de singura publicație prescrisă de lege (4), iar în Scoția, preotul poate, după împrejurărĭ, da dispensă pentru una saŭ două publicațiĭ. Nicĭ una din aceste disposițiĭ nu există în legea noastră (5).

---

(1) Vedĭ Baudry et Fourcade, II, 1570; Demolombe, III, 181.

(2) Cpr. Aubry et Rau, V, § 465, p. 104; Répert. Sirey, *Mariage*, 598; T. Huc, II, 86; Baudry et Fourcade, II, 1570; Neagu, I, p. 168, No. 6 urm.

(3) Viitoriĭ soțĭ, în asemenea caz, trebue să afirme sub jurămînt că nu cunosc nicĭ o împedicare la căsătoria lor: «*Doch müssen die Verlobten eidlich betheuern, dass ihnen kein ihrer Ehe entgegenstehendes Hinderniss bekannt sei*» (art. 86 C. austriac).

(4) Vedĭ *suprà*, p. 601, nota 1. Aceeașĭ soluție este admisă și în Belgia, unde dispensa poate, pentru motive grave, să se dea de procurorul tribunaluluĭ (art. 7 L. din 26 Decembre 1891).

(5) In Ante-proiectul de revisuire a luĭ Laurent (art. 154), procurorul general poate dispensa de ambele publicațiĭ căsătoriile care urmează a fi celebrate la patul morțeĭ.

Publicaţia va cuprinde menţiunile arătate de art. 49, printre care legea nu cere să se arate vîrsta viitorilor soţĭ, fiind suficient să se arăte dacă sunt majorĭ saŭ minorĭ. Menţiunile ce trebue să cuprindă publicaţia.

Ea se înscrie într'un registru special, care se ţine într'un singur exemplar, şnuruit, numerotat şi parafat şi care, la finele anuluĭ, se depune la grefa tribunaluluĭ (art. 28, 49). Inscrierea publicaţieĭ în registru.

După codul civil, căsătoria nu se putea celebra de cât după treĭ ḑile libere de la a doua publicaţie, adecă a cincea ḑi, *joi* (art. 47 Regul. asupra actelor stăreĭ civile din 1866) ([1]), a douĕ-spre-ḑecea ḑi de la cea dintâĭ. In caz când se faceaŭ publicaţiĭ în maĭ multe comune, termenul de treĭ ḑile curgea din ḑiua celeĭ din urmă publicaţiĭ. Art. 50.

Astăḑĭ, în urma legeĭ din 1906, căsătoria nu se poate celebra de cât după ḑece ḑile libere de la publicaţie (art. 50 § ultim), adecă a treĭ-spre-ḑecea ḑi. Nicĭ-o dispensă nu este admisă în această privinţă. L. din 1906.

Căsătoriile ce militariĭ contractează în ţară străină şi chiar în România, la caz de rĕsboiŭ saŭ de revoluţie, nu pot fi celebrate de cât după cele douĕ-ḑecĭ şi cincĭ ḑile de la prima publicaţie (art. 79). Legea prescrie decĭ maĭ multă publicitate pentru militarĭ de cât pentru civilĭ. Art. 79.

Căsătoria nu se poate celebra de cât în anul care a urmat publicaţia ([2]), şi acest an va începe a curge din ḑiua publicaţieĭ. Aşa dar, dacă publicaţia a fost făcută la 1 Ianuarie 1906, căsătoria se va putea celebra până la 31 Decembre 1907, ḑiua corespunḑĕtoare de 1 Ianuar Art. 51.

După art. 50 bis al proiectuluĭ legeĭ din 1906, ofiţerul stăreĭ civile avea facultatea de a celebra o căsătorie *in extremis* fără publicaţie, însă acest text, votat de Senat, a fost, după cum am văḑut, suprimat de comitetul delegaţilor al Camereĭ deputaţilor. Veḑĭ *suprà*, p. 548 şi 601, nota 1. Proiectul legeĭ din 1906.

([1]) După textul francez (art. 64), acel italian (art. 76) şi Ante-proiectul de revisuire a luĭ Laurent (art. 155), căsătoria poate fi celebrată a patra ḑi, iar în Belgia, a ḑecea ḑi de la aceea a publicaţieĭ (art. 2 L. din 26 Decembre 1891). Dr. străin.

([2]) După codul italian (art. 77), căsătoria trebue să se săvîrşească în cele 180 ḑile de la a doua publicaţie; după codul austriac (art. 73) şi acel german (art. 1316), în şase lunĭ, iar în Anglia, în treĭ lunĭ de la ultima publicaţie. Ante-proiectul de revisuire a luĭ Laurent reproduce codul francez. Dr. străin.

1907 fiind afară din an, un an neputênd să aibă de două ori aceeașĭ ḑi ([1]).

Sancțiunea publicațieĭ prescrise de lege.

Art. 174. — Dacă căsătoria n'a fost precedată *de cele două publicațiĭ prescrise de lege* ([2]), saŭ dacă intervalul timpuluĭ prescris pentru publicație și celebrare nu s'a observat, procurorul va provoca în contra ofițeruluĭ stăreĭ civile o amendă bănească, care nu va putea trece peste treĭ sute leĭ, și în contra părților contractante, saŭ în contra acelora sub puterea cărora ele aŭ făcut această contravenție, o globire proporționată cu averea lor. (Art. 49—51, 61, 62, 175, 182 C. civ. Art. 192 C. fr.).

Art. 175. — La pedepsele pronunțate prin art. precedent, se vor supune persoanele însemnate în el, pentru orĭ-ce contravențiune la regulele prescrise în art. 151, chiar de nu s'ar considera acele contravențiunĭ îndestulătoare pentru a se pronunța nulitatea căsătorieĭ. (Art. 60, 61, 151 C. civ. Art. 193 C. fr.).

Sancțiunea art. 49. Art. 174. Nefacerea publicațieĭ prescrise de lege nu atrage anularea căsătorieĭ ([3]), însă ofițerul stăreĭ civile care a fi contravenit disposițiilor legeĭ, va putea fi condamnat de tribunalul civil, după cererea ministeruluĭ public, la o amendă ce nu va putea fi maĭ mare de 300 leĭ vechĭ.

Soțiĭ carĭ ar fi contravenit și eĭ legeĭ, precum și persoanele sub autoritatea cărora eĭ se aflaŭ în momentul căsătorieĭ, vor putea fi condamnațĭ la o amendă lăsată la aprecierea judecătorilor și proporționată cu averea lor.

Critica Art. 174. Partea finală a art. 174 trebuia modificată; căcĭ nimic nu este maĭ periculos de cât de a lăsa o pedeapsă

([1]) Demolombe, III, 187; Répert. Sirey, *Mariage*, 621; Marcadé, I, 570.—*Contrà*: Celebrarea va putea să aibă loc, în specie, la 1 Ianuar 1907. Cpr. Duranton, II, 229; Laurent, II, 423; Aubry et Rau, V, § 465, p. 105, nota 12; T. Huc, II, 87.

Inexactitate de text. ([2]) Art. 174 nu maĭ este astăḑĭ în armonie cu art. 49, care nu maĭ prescrie de cât o singură publicație. Astăḑĭ, textul art. 174 trebue citit în modul următor: *Dacă căsătoria n'a fost precedată de publicația prescrisă de lege,* etc. Aceeașĭ îndreptare trebue să se facă și la art. 55, care iarășĭ vorbește de maĭ multe publicațiĭ.

([3]) Planiol, III, 355; Valette, *Cours de C. civ.*, p. 274; Valette sur Proudhon, I, p. 409, nota *a*; Aubry et Rau, V, § 467, p. 111 și 112, text și nota 2; Baudry et Fourcade, II 1846; T. Huc, II, 151; Beudant, I, 252, 259; Laurent, II, 478; Demolombe, III, 295; C. Paris, Sirey, 97. 2. 102; D. P. 97. 2. 439.—*Contrà*: Proudhon, *État des personnes* (ed. Valette), I, p. 408 și 441.

la apreciarea judecătoruluĭ. Asemenea excepţie de la dreptul comun nu se justifică prin nicĭ-o consideraţie. Codul italian (art. 123) şi Ante-proiectul de revisuire a luĭ Laurent (art. 202) nu prevĕd nicĭ-o penalitate pentru ascendenţĭ, pedepsind de o potrivă, cu o amendă de la 200 la 1000 leĭ, numaĭ pe soţĭ şi pe ofiţerul stăreĭ civile.

Penalitatea prevĕḑută de art. 174 este aplicabilă atât ofiţeruluĭ public, cât şi celorlalte persoane, nu numaĭ în caz de lipsa saŭ de neobservarea termenuluĭ publicaţieĭ, dar şi atuncĭ când s'ar fi violat celelalte regule de publicitate; când, de exemplu, fără legiuite motive, s'ar fi celebrat o căsătorie afară din primărie, saŭ fără presenţa martorilor, saŭ cu uşile închise, etc. [1]. Art. 175.

Codul italian (art. 124) pedepseşte cu amendă, iar Ante-proiectul de revisuire a luĭ Laurent (art. 203), cu amendă şi cu închisoare pe ofiţerul stăreĭ civile care ar fi celebrat o căsătorie cunoscênd existenţă uneĭ impedicărĭ legiuite. La noĭ, ofiţerul de rea credinţa s'ar expune, în asemenea caz, numaĭ la destituire şi la daune. Dr. străin.

Celebrarea căsătorieĭ.—Publicitate.

Art. 61 (modificat prin legea din 1906).—In ḑiua hotărită de părţile ce voesc a se însoţi, după expirarea termenuluĭ de publicaţiune, ofiţerul stăreĭ civile, în casa comunală, în presenţa a doĭ martorĭ, rude saŭ străinĭ, va da cetire părţilor *în persoană* a actelor sus-menţionate, relative la statul civil al părţilor şi la formalităţile căsătorieĭ, şi le va ceti art. 194, 195, 196 din capitolul VI al titluluĭ «despre căsătorie, despre drepturile şi datoriile respective ale soţilor». El va interpela pe viitoriĭ soţĭ, precum şi persoanele care autoriseazǎ căsătoria, de vor fi de faţă, să declare dacă s'a făcut vre-un contract de căsătorie, şi, la caz de afirmativă, data acestuĭ contract, precum şi numele şi reşedinţa autorităţeĭ care l-a autentificat. Ofiţerul stăreĭ civile va primi, după aceasta, declaraţia fie-căreĭ părţĭ, una după alta, că voesc a se căsă-

(1) Marcadé, I, 667; Demante et Colmet de Santerre, I, 275 bis 1; Mersier, *Actes de l'état civil*, p. 400 urm.; C. Gand şi Trib. Langres, D. P. 68. 3. 88; Sirey 68. 2. 191; Sirey, 81. 4. 21; C. Toulouse (soluţie implicită), Sirey, 98. 2. 216; Trib. Castres (sentinţă infirmată de Curte), Sirey, 99. 2. 16; Cas. fr. D. P. 1901. 1. 205 şi *Pand. Périod.* 1900. 1. 323.—*Contrà*: C. Toulouse, Sirey, 1899, 2. 16; D. P. 1900. 2. 29 şi *Dreptul* din 1899, No. 73 (cu observaţia noastră critică).

tori. El va pronunța, în numele legeĭ, că părțile sunt unite prin căsătorie, și va redacta îndată act despre aceasta.

Căsătoria poate fi celebrată în alt loc de cât casa comunală, după atestarea medicală că unul din soțĭ este împedicat de a părăsi casa pentru causă de boală.

Intrarea publiculuĭ în acest local va fi lăsată liberă și se va face mențiune despre aceasta în act (1). (Art. 24, 49, 62, 129, 173, 194—208 C. civ. Art. 22 Constit. Art. 162—166 C. pen. Art. 75 C. fr.).

In ce consistă celebrarea căsătorieĭ.

Celebrarea căsătorieĭ consistă în cetirea art. 194 urm. făcută în public de ofițerul stăreĭ civile, față cu *doĭ* martorĭ în loc de *patru*, cât se cerea înainte, după C. civil (2), rude saŭ străinĭ (3); în declarația făcută de părțĭ că ele voesc a se însoți, declarație care se face înaintea ofițeruluĭ public, de viŭ graiŭ, saŭ prin semne positive, și în fine, în proclamarea solemnă făcută de ofițerul public ca organ al legeĭ și al societățeĭ, că părțile sunt unite prin căsătorie (4). (Cpr. art. 1318 § din 1 codul german).

Necesitatea unuĭ act.

Toate aceste formalitățĭ sunt substanțiale, și ele se vor constata imediat printr'un act scris, semnat de părți, martorĭ și ofițerul care a instrumentat, după ce maĭ întâĭ se va ceti în auzul tuturor (art. 25, 26).

Actul scris este cerut ad probationem.

Actul scris nu este însă astădĭ, precum nu era nicĭ altă dată (5), prescris *ad solemnitatem*, ca condiție constitutivă a existențeĭ căsătorieĭ, ci *ad probationem*, ca mijloc de probă; de unde resultă că căsătoria șĭ-ar produce toate efectele sale, de și actul n'ar fi fost redactat saŭ n'ar fi fost semnat de una din părțĭ, pentru-că ar fi refuzat de a

---

(1) In cât privește ultimele două paragrafe adaose la art. 61 prin legea din 1906, vedĭ *suprà*, p. 598.

Dr. străin.

(2) In Anglia, în Italia (art. 94 C. italian), în Austria (art. 75 C. austriac), și în Germania (art. 1318 din C. german), se cer de asemenea numaĭ *doĭ* martorĭ. Aceeașĭ soluție era admisă în această din urmă țară și după art. 52 din legea de la 6 Fevr. 1875, care a rĕmas în vigoare, afară de art. 28—40, 42, 43, 51—53, care sunt abrogate și art. 41, 44, 50 și 55, care aŭ fost modificate. (Vedĭ art. 46 din legea de introducere a coduluĭ german, *Einführungsgesetz).*

(3) Martoriĭ pot fi rude saŭ afinĭ nu numaĭ cu părțile, dar chiar între eĭ și cu ofițerul stăreĭ civile, după cum prevede anume art. 1318 din codul german.

(4) Această formulă nu este sacramentală. Baudry et Fourcade. II, 1694; Pand. fr., *Mariage*, I, 967. Cpr. Beudant, I. 255; Neagu, I, p. 178, No. 15.

(5) Vedĭ Pothier, *Contrat de mariage*, VI, 378.

sub-semna, saŭ ar fi murit grabnic. Ofiţerul stăreĭ civile va trebui însă să arăte în act refuzul, saŭ împrejurarea care a împedicat pe părţĭ de a sub-semna (art. 26) (1).

In caz de moarte a ofiţeruluĭ public, în urma proclamăreĭ căsătorieĭ însă înainte de redactarea actuluĭ, existenţa căsătorieĭ va putea fi dovedită cu martorĭ, conform art. 33 (2). Moartea of. public înainte de redactare a actuluĭ.

Orĭ-ce preot, de orĭ-ce cult, român *saŭ străin*, nu poate săvîrşi benedicţia religioasă, fără a se asigura maĭ întâĭ de existenţa căsătorieĭ civile, sub pedeapsă de amendă şi chiar de închisoare, la caz de recidivă (art. 166 C. pen.) (3). Art. 166 C. penal.

In dreptul roman (4) şi în dreptul vechiŭ francez (5), soţiĭ se puteaŭ căsători prin procuraţiune. Astăḑĭ însă, aceasta nu maĭ este cu putinţă, faţă cu noul text al art. 61, care cere presenţa soţilor *în persoană*, cuvinte adaose la text după propunerea noastră. Căsătoria prin procuraţiune nu era cu putinţă nicĭ sub codul civil; căcĭ, pe de o parte, primul consul Bonaparte a spus-o expres în Consiliul de Stat, fără a fi contrazis de nimenĭ, iar pe de alta, textele privitoare la solemnitatea căsătorieĭ vorbesc numaĭ de părţĭ (art. 23, 60—62), ca şi în materie de divorţ (art. 224, 225, 276). Dovada cea maĭ bună că codul civil nu înţělesese a permite căsătoria prin procuraţiune, este că minorul trebue să consimtă în persoană, de şi are un epitrop care-l represintă în toate actele vieţeĭ civile. Ofiţerul stăreĭ civile va refusa, deci, de a celebra o căsătorie fără presenţa ambilor soţĭ în persoană (6). Căsăt. prin procuraţiune. Inadmisibilitate.

(1) Baudry et Fourcade, II, 1874; Demolombe, III, 213; Demante et Colmet de Santerre, I, 240 bis II; Laurent, II, 429 şi III, 4; Aubry et Rau, V, § 467, p. 116; Bonnier, *Tr. des preuves*, 545, pag. 474 (ed. din 188); Thiry, I, 264; Beudant, I, 255; Neagu, I, p. 178, No. 18.

(2) Demolombe, III, 213.

(3) Veḑĭ *suprà*, p. 200, şi autorităţile citate acolo.—In Spania şi în Italia, benedicţia religioasă poate să aibă loc înaintea contractuluĭ civil. Veḑĭ *suprà*, p. 200, nota. 1, *in fine* şi *J. Clunet*, anul 1903, p. 474 şi 987.

(4) L. 5, Dig., *De ritu nuptiarum*, 23. 2.

(5) Pothier, *op. cit.*, VI, 367; Esmein, *op. cit.*, I, p. 169 urm. şi II, p. 212.

(6) Aceeaşĭ soluţie este generalmente admisă şi în Franţa, cutoate-că acolo chestiunea este controversată. Veḑĭ asupra acesteĭ controverse, t. VIII a Coment. noastre, p. 40, nota 3 şi p. 51, nota 2. Cpr. Neagu, I, p. 177, No. 10.

Nulitatea căsăt. prin procurațiune.

Se decide însă în genere, în Franța, că căsătoria contractată prin procurațiune n'ar putea fi anulată numai din această causă, asemenea nulitate nefiind anume prevĕdută de lege ([1]). Căsătoria n'ar avea însă ființă, dacă mandatarul ar fi consimțit în necunoștința revocărei mandatului sĕŭ ([2]), după cum prevede anume art. 76 *in fine* din codul austriac.

Dr. străin în privința căsăt. prin procurațiune.

In Spania (art. 87 C. spaniol) și în Portugalia (art. 1068), căsătoria prin procurațiune este permisă prin decretul papeĭ Bonifaciŭ al VIII-lea, sub condiția însă ca procura să fie specială și să arăte numele persoaneĭ cu care căsătoria urmează a fi contractată. In Austria, soțiĭ se pot de asemenea căsători prin mandatarĭ investițĭ cu o procură specială, însă cu învoirea tribunaluluĭ, disposiție care nu se vede reprodusă în codul Calimach. Codul italian (art. 94), codul olandez (art. 133) prescriŭ în mod expres presența soților în persoană, însă cu oare-care excepțiĭ. Astfel, în Italia (art. 99), Regele se poate căsători prin procurațiune, iar după codul olandez (art. 134), Regele poate, pentru motive grave, să permită viitorilor soțĭ de a se căsători printr'o procurațiune specială și autentică. Art. 1317 din codul german prescrie presența părților în persoană, *persönlich*, fără a admite vre-o excepție.

Mențiunile ce trebue să cuprindă actul de căsătorie.

Art. 62 (modificat prin legea din 1906). — In actul de căsătorie se va cuprinde;

1° Prenumele, numele, profesiunea, etatea, locul de naștere și domiciliul fie-căruia din soțĭ (art. 21):

2° De sunt majorĭ saŭ minorĭ (art. 21, 342, 434);

3° Prenumele, numele, profesiunea și domiciliul taților și ale mamelor lor;

4° Consimțimintul taților și al mamelor, saŭ al tutoruluĭ în casurile cerute de lege (art. 131—133, 164, 165);

---

(1) Thiry, I, 265; Baudry, I, 469; Baudry et Fourcade, II, 1873; Demolombe, III, 210; Demante et Colmet de Santerre, I, 240 bis I; Glasson, *Consentement des époux au mariage*, 109; Neagu, I, p. 177, No. 11; Nacu, I, p. 308; Aubry et Rau, V, § 467, p. 116; Laurent, II, 485.—*Contrà:* C. Bastia, D. P. 49. 2. 80; Sirey, 49. 2. 338.

(2) Laurent, II, *loco cit.*

5° Publicațiunile în diferitele domiciliurĭ (art. 49—51, 174);
6° Oposițiunile, de ar urma niște asemenea, revocarea acestora, saŭ mențiunea că nu s'a arătat oposițiune (art. 52—55, 153—161);
7° Declarațiunea părților contractante că se iaŭ de soțĭ, și pronunțarea unireĭ lor de către ofițerul public (art. 61, 129);
8° Prenumele, numele, etatea, profesiunea și domiciliul fie-căruia din martorĭ, precum și declarațiunea de rude saŭ afinĭ aĭ soților, de ce anume parte și grad (art. 21, 24, 61, 660 urm.);
9° Declarațiunea ce s'a făcut asupra interpelațiuneĭ prescrise de art. precedent, că a urmat saŭ nu contract de căsătorie și pe cât se va putea, data contractuluĭ, de există, precum și numele și locul reședințeĭ autorităţeĭ care l-a autentificat; toate acestea, sub pedeapsă, contra ofițeruluĭ stăreĭ civile, de amenda prescrisă de art. 54. In caz când declarațiunea s'ar fi omis, orĭ s'a greșit, rectificațiunea actuluĭ, în ceea ce privește omisiunea saŭ greșala, se va putea cere de procurorul tribunaluluĭ, fără prejudiciul dreptuluĭ părților interesate, în conformitate cu art. 84 a acestuĭ codice (art. 54. 61, 84 C. civ. Art. 76 C. fr.) (¹).

Actul de căsătorie trebue să cuprindă: numele, prenumele, vîrsta, locul de naștere și domiciliul fie-căruia din soțĭ (art. 21); mențiunea dacă sunt majorĭ saŭ minorĭ (art. 21, 342, 434); prenumele, numele, profesiunea și domiciliul părinților saŭ celorlalțĭ ascendențĭ; consimțimîntul lor, saŭ al tutoruluĭ (art. 133, 141); acel al tribunaluluĭ (art. 149), de și legea nu spune nimic despre acest caz; publicațiile care s'aŭ făcut la diferitele domiciliurĭ (art. 49—51, 174); oposițiile care s'ar fi făcut (art. 52—55, 153—161); anularea lor de către tribunal (art. 158), saŭ mențiunea că nu s'a ivit nicĭ-una (art. 55); consimțimîntul părților (art. 129) (²), și pronunțarea căsătorieĭ în mod solemn de ofițerul public (art. 61); prenumele, numele, vîrsta, profesiunea saŭ meșteșugul și domiciliul martorilor, declarația

(¹) Textul fr. maĭ are încă un paragraf, adaos prin legea din 17 August 1897. Iată termeniĭ acestuĭ adaos: «Celebrarea căsătorieĭ se va menționa în marginea actuluĭ de naștere a soților». Se înțelege că această mențiune, care are de scop de a aduce la cunoștința ofițeruluĭ public existența uneĭ căsătoriĭ anterioare nedesfăcută, se face din oficiŭ. Répert. Sirey, v° *cit.*, 698 bis. C. francez.

(²) Nu este nevoe să se arăte semnele prin care s'ar fi luat consimțimîntul soților. In caz de căsătoria unuĭ surdo-mut, care știe a scri, ar fi însă prudent de a-ĭ se lua consimțimîntul înscris, anexându-se rĕspunsul luĭ la actul de căsătorie. Coin-Delisle, *Actes de l'état civil*, art. 75, No. 11 și 12.

dacă sunt străini cu părţile, saŭ în ce grad de înrudire ori afinitate (art. 21, 24); şi în fine, declaraţia părţilor după interpelarea ofiţeruluĭ public, dacă soţiĭ aŭ saŭ nu un contract matrimonial, data luĭ şi arătarea autorităţei care l-a autentificat (art. 61, 62, 1228 C. civ., 708 Pr. civ.

Scopul arătăreĭ contractuluĭ matrimonial. Arătarea contractuluĭ de căsătorie are de scop de a face cunoscută situaţia bănească a soţilor, pentru ca terţii să nu poată fi amăgiţĭ în relaţiile ce ar putea să aibă cu dînşiĭ. Acest paragraf s'a adăogat în Franţa prin legea din 10 Iulie 1850, votată în urma raportuluĭ profesoruluĭ Valette.

Legitim. copiilor naturalĭ, etc. Art. 62 nu maĭ prevede alte menţiunĭ, însă cu-toate acestea actul de căsătorie va trebui să maĭ facă încă menţiune despre legitimarea copiilor naturalĭ (art. 304), şi despre autorisarea de care aŭ nevoe militariĭ după legea din 12 Martie 1900. In Germania, ofiţerul public trebue să arăte şi religia viitorilor soţĭ (art. 54 L. din 6 Fevr. 1875).

Sancţiunea art. 62. Art. 64. Dacă ofiţerul stăreĭ civile a neglijat de a interpela pe părţĭ asupra contractuluĭ lor matrimonial, saŭ a face menţiune despre acest contract, el va fi pedepsit de tribunalul civil cu amenda prevĕdută de art. 54, osebit de daune.

Deoseb. de la codul fr. Cuvintele *toate acestea* din art. 62, faţă cu redacţia textuluĭ nostru, aŭ aerul de a se referi la întregul text, prin urmare, la toate menţiunile ce trebue să cuprindă actul de căsătorie, iar nu numaĭ la menţiunea despre contractul matrimonial, ca în Franţa; în cât, dacă această interpretare este adevĕrată, lipsa orĭ-căreĭ menţiunĭ se va pedepsi conform art. 54, iar nu conform art. 36.

Rectif. actuluĭ. Dacă s'a omis de a se face declaraţiile prescrise de lege, saŭ dacă ele aŭ fost făcute în mod greşit, rectificarea actuluĭ va putea fi cerută de părţĭ (art. 84) şi de procuror ca parte principală (art. 62). Vedĭ *suprà*, p. 451 şi *infrà*, p. 621.

Actele ce trebuesc date ofiţeruluĭ stăreĭ civile.

Art. 55.—Dacă nu s'a ivit vre-o oposiţiune, se va menţiona aceasta în actul de căsătorie, şi dacă publicaţia a fost făcută în maĭ multe comune, părţile vor înfăţişa certificatele fie-căreĭ comune la funcţionarul stăreĭ civile, spre a constata neivirea de oposiţiune. (Art. 62 § 7 C. civ. Art. 37 Regul. din 1866. Art. 69 C. fr.).

Art. 56 (modificat prin L. din 1906).—Ofiţerul stăreĭ civile va alătura la dosarul căsătoriilor extractele de pe actele de naştere, scoase din oficiŭ din registre, când soţiĭ sunt născuţĭ în a-

rea comună. Dacă ambiĭ soţĭ saŭ unul din eĭ sunt născuţĭ în altă comună, sunt datorĭ a presinta ofiţeruluĭ stăreĭ civile extracte de pe actele lor de naştere, saŭ vor îndeplini lipsa acestor acte prin alte dovedĭ de la domiciliul lor.

Tot aşa se va urma şi cu extractele de pe actele de moarte ale ascendenţilor viitorilor soţĭ, când aŭ decedat în acea comună ([1]). (Art. 33, 57, 58, 84, 87 C. civ. Art. 46 Regul. din 1866. Art. 70 C. fr.).

Art. 57 (modif. prin L. din 1906). — Dovedile ce vor îndeplini lipsa actelor de naştere saŭ de moarte sunt: declaraţiunea a doĭ martorĭ, bărbaţĭ saŭ femeĭ, rude saŭ nu a viitorilor soţĭ, despre locul şi epoca naştereĭ saŭ a morţeĭ.

Primarul comuneĭ va redacta act despre această declaraţiune, care se va semna de martorĭ, şi dacă vre-unul din martorĭ nu va şti saŭ nu va putea subscrie, se va face menţiune despre aceasta in acel act. (Art. 56, 59 C. civ. Art. 22, 3° C. pen. Art. 14 urm. şi 67 § 3 L. jud. ocoale din 1896. Art. 71 C. fr.).

Art. 58 (abrogat prin L. din 1906).

Art. 59 (modif. prin L. din 1906).—Actul autentic despre consimţimîntul tatăluĭ, mameĭ, saŭ tutoruluĭ, va cuprinde prenumele. numele, profesiunea şi domiciliul viitorilor soţĭ şi a tuturor acelora ce vor fi luat parte la acest act, precum şi gradul înrudireĭ lor.—Autentificarea acestuĭ act va putea fi făcută de judecătoriile de ocol şi de judecătoriile comunale. (Art. 87, 131—133, 164, 165. 1171 C. civ. Art. 14 urm. L. p. autentif. actelor din 1886 şi 1887. Art. 73 C. fr.).

Părţile, pentru à justifica îndeplinirea tuturor prescripţiilor legeĭ, sunt obligate a înmâna ofiţeruluĭ public următoarele acte: **Actele ce părţile trebue să remită of. stăreĭ civile.**

1° Certificatul că s'aŭ făcut publicaţiile legale (art. 49, 55) în diferitele comune, spre a se putea constata nevirea de împotrivirĭ;

2° Proba despre anularea oposiţiilor ivite (art. 54);

3° Extracte de pe actele de naştere ale ambilor soţĭ, lacă soţiĭ saŭ unul din eĭ sunt născuţĭ în altă comună de ât aceea în care se celebrează căsătoria;

4° Consimţimîntul ascendenţilor saŭ al tutoruluĭ, dacă ĭ sunt minorĭ de 21 anĭ (art. 131 urm). Dacă ascendenţiĭ unt săvîrşiţĭ din viaţă, copiiĭ minorĭ vor înfăţişa extracte e pe actele lor de deces.

Pentru uşurarea căsătoriilor, art. 56 dispune că ofi- **Art. 56.**

([1]) Ultimul paragraf al art. 56 nu exista în proiectul guvernuluĭ. El a fost adaos de comitetul delegaţilor Senatuluĭ, în urma observaţiilor făcute prin raportul nostru.

ţerul stărei civile este dator a scoate din oficiŭ din registrele respective, atât extractele de pe actele de naştere ale viitorilor soţĭ, cât şi extractele de pe actele de moarte ale ascendenţilor lor, de câte orĭ soţiĭ sunt născuţĭ în comuna în care se celebrează căsătoria, saŭ când ascendenţiĭ lor aŭ decedat în acea comună.

Art. 57. Actele de naştere ale viitorilor soţĭ pot fi înlocuite *pentru căsătoriĭ* [1], ca şi actele de moarte ale ascendenţilor, printr'o declaraţie *a doĭ* martorĭ [2], bărbaţĭ saŭ femeĭ, rude saŭ nu cu viitoriĭ soţĭ, dată înaintea primaruluĭ comuneĭ.

Art. 59. 5⁰ Dacă soţiĭ sunt minorĭ şi dacă ascendenţiĭ saŭ epitropul lor nu sunt de faţă la celebrarea căsătorieĭ, spre a-şĭ da consimţimîntul de viŭ graiŭ (veḑĭ *suprà*, p. 570), se va aduce actul consimţimîntuluĭ lor, cuprinḑênd menţiunile prescrise de art. 59, autentificat fie de tribunal, fie de judecătorul de ocol saŭ de judecătoria comunală [3].

6⁰ Soţiĭ cari n'ar avea vîrsta legiuită saŭ care ar fi rude în gradul pentru care se poate da dispensă, vor maĭ aduce încă proba despre dispensa de vîrstă (art. 128) saŭ a graduluĭ de înrudire (art. 150).

7⁰ Soţul care a maĭ fost odată căsătorit va înfăţişa extract de pe actul de moarte al soţuluĭ de maĭ înainte.

---

[1] Aceste acte nu pot deci servi în alte împrejurărĭ, de exemplu la dovedirea filiaţiuneĭ, niciĭ ca început de probă măcar. Cpr. Cas. rom., *Dreptul* din 1879, No. 28 şi Bulet. S-a I, 1879. p. 187; C. Bucureştĭ, *Dreptul* din 1894, No. 54. Cpr. Demolombe, III, 192; T. Huc, II, 342; Baudry et Fourcade, II, 1584; Planiol, III, 155; Capitolin, *Dreptul* din 1882, No. 23; Sand. Nănoveanu, *Explic. C. de proced. civ.*, p. 123; Neagu, I, art. 57, p. 175, No. 1.—Veḑĭ însă Victor Macri, *Dreptul* din 1885, No. 9.—S'a decis că diferenţa de vîrstă care trebue să existe între adoptător şi adoptat (art. 309), poate să resulte dintr'un act de notorietate, menit a servi la căsătoria adoptătoruluĭ. C. Bucureştĭ şi Trib. Tutova, *Dreptul* din 1888, No. 12 şi *Curierul judiciar* din 1905, No. 64.

[2] Sub codul civil, art. 57 prescria *cincĭ* marturĭ, iar art. 71 din codul fr. cere *şapte* martorĭ.

[3] După § ultim al legeĭ din 8 Martie 1875, astăḑĭ abrogat prin art. 59 din codul civil, consimţimîntul acelor în drept putea să fie numaĭ legalisat de primar, pentru persoanele domiciliate în comunele nereşedinte de tribunal. Veḑĭ *suprà*, p. 570.

saŭ dovada despre transcrierea sentinţeĭ de divorţ în termenul legal (art. 130). (Coin-Delisle, *op. cit.*, art. 73, No. 14).

8° In fine, pe lângă acestea militariĭ (ofiţeriĭ şi asimilaţiĭ lor) vor maĭ înfăţişa încă învoirea autorităţeĭ militare superioare, fără de care ofiţeriĭ stăreĭ civile sunt opriţĭ de a procede la căsătoria unuĭ militar (art. 1 şi 15 L. din 12 Martie 1900). **Căsăt. militarilor. L. din 12 Martie 1900.**

Independent de această autorisare, soţia unuĭ ofiţer inferior saŭ asimilat cu gradul de sub-locotenent saŭ locotenent, trebue să aibă ca dotă un venit anual cel puţin de 2500 leĭ, iar acea a unuĭ ofiţer saŭ asimilat cu gradul de căpitan, trebue să aibă un venit de cel puţin 1500 leĭ (art. 4 L. din 12 Martie 1900 (1). Trusoul nu se consideră ca dotă (art. 8 L. din 1900). Ofiţeriĭ superiorĭ şi generaliĭ, precum şi asimilaţiĭ lor se pot căsători fără dotă, justificând numaĭ moralitatea viitoareĭ soţiĭ (art. 9 L. din 1900).

Legea nu admite nicĭ un soiŭ de dispensă (art. 10 L, din 1900), însă în realitate se fac şi astădĭ acte simulate (2).

Neobservarea art. 55—59 nu atrage, contra ofiţeruluĭ stăreĭ civile, de cât pedeapsa prevědută de art. 36. **Sancţiunea art. 55—59.**

Codul italian (art. 124) pedepseşte cu amenda de la 500 pănă la 2000 leĭ pe ofiţerul stăreĭ civile care ar fi celebrat o căsătorie fără a cere de la părţĭ actele prescrise de lege, saŭ fără a fi competent, iar art. 45 din legea germană asupra stăreĭ civile şi a căsătorieĭ (6 Fevr. 1875), rěmas în vigoare (3), permite ofiţeruluĭ public de a scuti pe părţĭ de înfăţişarea actelor necesare, dacă faptele ce urmează a se dovedi iĭ sunt personal cunoscute luĭ. El poate în totdeauna cere de la soţĭ confirmarea sub jurămînt a faptelor ce nu-ĭ par destul de bine stabilite. **Dr. străin.**

---

(1) In cât priveşte fiicele ofiţerilor şi asimilaţilor din activitate, disponibilitate, retragere şi ale celor reformaţĭ pentru infirmităţĭ, ele se pot căsători cu un venit anual de 1500 leĭ, când se mărită cu un sub-locotenent, locotenent saŭ asimilat al lor, şi cu un venit anual numaĭ de 1000 leĭ, când soţul este căpitan saŭ asimilat luĭ (art. 6 L. din 1900). In cât priveşte formele sub care dota este admisă, vedĭ art. 7 din această lege.

(2) Vedĭ, în această privinţă, observaţia ce am publicat în *Curierul judiciar* din 1900, No. 78, asupra uneĭ decisiĭ a Curţeĭ din Limoges. Vedĭ şi t. VII a Coment. noastre, p. 167 urm.

(3) Vedĭ art. 46 din legea de introd. a cod. civil *(Einführungsgesetz)*.

CAPITOLUL III

Despre oposiţiunĭ la căsătorie.

Definiţie. O oposiţie este un act scris extra-judiciar, prin care o persoană avênd calitate, face cunoscut ofiţeruluĭ stăreĭ civile, înainte de celebrarea căsătorieĭ [1], o causă de impedicare la săvîrşirea eĭ.

Dr. vechiŭ fr. In dreptul vechiŭ francez, orĭ-cine putea să se împotrivească la săvîrşirea uneĭ căsătoriĭ, fără a arăta vre-un motiv, ceea ce adesea-orĭ aducea turburărĭ în sinul familiilor [2].

Dr. actual. Astădĭ, acest drept nu aparţine de cât persoanelor anume determinate de lege. Când persoanele care nu aŭ calitate, înştiinţează pur şi simplu pe ofiţerul stăreĭ civile despre un caz de impedicare, saŭ când persoanele avênd calitate nu se întemeiază pe vre-unul din motivele prescrise de lege (art. 155), ofiţerul public poate celebra căsătoria, fără a se expune la vre-o pedeapsă; căcĭ, în asemenea casurĭ, nu se poate dice că există o oposiţie în regulă. «Oposiţia *în regulă făcută,* dice art. 44 din Regul. asupra actelor stăreĭ civile din 3 Decembre 1866, opreşte pe ofiţerul stăreĭ civile de a păşi la facerea căsătorieĭ până ce maĭ întâĭ nu se va încuviinţa anularea eĭ» [3].

---

(1) Legea nearătând în ce termen trebue să se facă oposiţia la căsătorie, de aci resultă că ea poate fi făcută până în momentul celebrăreĭ eĭ. Cpr. Pand. fr., *Mariage*, I, 795; Demolombe, III, 162; Aubry et Rau, V, § 455, *ab initio*, p. 36; Neagu, I, p. 171, No. 12.

(2) Cpr. Pothier, *op. cit.*, VI, 81 urm.; Répert. Sirey, v° *Mariage*, 412; Planiol, III, 118; Laurent, II, 396.

(3) Aceeaşĭ soluţie este generalmente admisă şi în Franţa. Cpr. Marcadé, I, 608; Mourlon, I, 640; Ducaurroy, Bonnier et Roustain, I, 302; Valette, *Cours de C. civil*, p. 204 şi *Expl. sommaire,* p. 103; Valette sur Proudhon, I, p. 419, nota a; Laurent, II, 396; Planiol, III, 121; Thiry, I, 281; Arntz, I, 343 *in fine;* Baudry, I, 491; Baudry et Fourcade, II, 1662; T. Huc, II, 121; Beudant, I, 273.— *Contrà:* Ofiţerul public trebue să se oprească chiar înaintea uneĭ oposiţiĭ neregulate, tribunalul fiind singurul în drept de a judeca validitatea uneĭ oposiţiĭ. Vedĭ în acest din urmă sens: Demolombe, III, 163; Demante et Colmet de Santerre, I, 252 bis; Duranton, II, 203; Aubry et Rau, V, § 454, *in fine*, p. 36; Massé-

Din contra, dacă oposiţia emană de la persoanele prevědute de lege, saŭ are de temeiŭ o causă bine cuvîntată, căsătoria care s'ar celebra n'ar fi nulă, însă ofiţerul public care ar instrumenta, ar fi pedepsit conform art. 54 din codul civil.

Persoanele care aŭ calitatea de a se opune la căsătorie.

Art. 153.—Dreptul de a forma oposiţiune la celebrarea căsătorieĭ il are persoana legată prin căsătorie cu una din părţile contractante. (Art. 52, 54 urm., 130, 157, 161, 170 C. civ. Art. 172 C. fr.).

Art. 154 (modificat prin L. din 1906).—Tatăl şi, în lipsa tatăluĭ, mama, iar în lipsa şi a tatăluĭ şi a mameĭ, bunul şi buna, pot forma oposiţiune la căsătoria copiilor şi descendenţilor lor, dacă aceştia nu vor avea vîrsta de 25 anĭ împliniţĭ. (Art. 52, 54 urm., 131—136, 157, 161 C. civ. Art. 173 C. fr.).

Art. 155.—In lipsă de ascendenţĭ, fratele saŭ sora, unchiul saŭ mătuşa, vĕrul saŭ vara primară, fiind în legitimă vîrstă, pot forma oposiţiune, însă numaĭ în casurile următoare;

1° Când consimţimîntul consiliuluĭ de familie, cerut de art. 142, nu s'a dobîndit (1);

2° Când oposiţiunea este basată pe starea de smintire a viitoruluĭ soţ, această oposiţiune, a căruĭ anulare o poate pronunţa tribunalul, fără nicĭ-o instrucţiune saŭ formalitate, nu se va primi de cât numaĭ cu îndatorire pentru oponent de a cere interdicţiunea şi de a dobîndi, în privirea eĭ, hotărîre formală în termenul ce i se va da de tribunal. (Art. 157, 161, 434, 435 C. civ. Art. 643 Pr. civ. Art. 174 C. fr.).

Art. 156.—*In cele două casurĭ* (2) prevĕdute în art. precedent, tutorul saŭ curatorul nu va putea, în tot cursul tuteleĭ saŭ curateleĭ, a forma oposiţiune, fără a fi fost autorisat de către un consiliŭ de familie, pe care-l va putea convoca. (Art. 141, 142, 155, 164, 355 urm., 390, 414 C. civ. Art. 638 Pr. civ. Art. 175 C. fr.) (3).

Vergé, I, § 119, *in fine*, p. 194; Taulier, *Théorie raisonnée du code civil*, I, p. 296 (ed. din 1840); Rieff, *Actes de l'etat civil*, No. 167, p. 455 şi No. 179, p. 473 urm.

(1) Primul punct din art. 155 este abrogat, fiind-că art. 142 este abrogat prin legea din 1906.

(2) Saŭ maĭ bine dis: *în casul prevĕdut prin art. precedent*, căcĭ primul caz prevĕdut de art. 155 este abrogat, ca o consecinţă a art. 142, care a fost abrogat prin legea din 1906.

(3) Acest text nu figura în proiectul primitiv al coduluĭ. El a fost adaos după propunerea Tribunatuluĭ; însă modul cum este redactat a dat loc la marĭ dificultăţĭ. De aceea abrogarea luĭ se impune. Cpr. Planiol, III, 135. Cu-toate-acestea legea din 1906 nu l-a abrogat. Iată ce însemnează a legifera în mod pripit.

Art. 153. Soţul legiuit al persoaneĭ care voeşte a se căsători de al doilea, înaintea desfacereĭ primeĭ căsătoriĭ (1), este în drept a-şĭ apăra titlul sĕŭ de soţ şi a se împotrivi la căsătoria proiectată, după cum ar fi în drept a cere şi anularea eĭ (art. 170) (2).

Căsătoria anterioară va trebui însă să fie dovedită prin actele stăreĭ civile, iar nu prin posesia de stat (art. 177) (3). In caz când s'ar contesta prima căsătorie, contestaţia nu se va putea judeca cu ocasia oposiţieĭ, ci pe calea principală. (C. Focşanĭ, *Dreptul* din 1882, No. 24).

Art. 154. Ascendenţiĭ viitorilor soţĭ fiind în drept a cere anularea căsătorieĭ contractate fără consimţimîntul lor (art. 164), nimic nu e maĭ natural de cât ca eĭ să poată împedica contractarea căsătorieĭ.

Opos. soţuluĭ despărţit. Inadmisibilitate. Controversă. (1) Soţul despărţit nu are, deci, calitatea de a se opune la căsătoria fostuluĭ sĕŭ soţ. C. Paris şi Besançon, Sirey. 1900. 2. 80 şi 112; D. P. 1900, 2. 136; *Pand. Périod.* 1900. 2. 222; *Curierul judiciar* din 1900, No. 38 şi *Dreptul* din acelaşĭ an, No. 58 (ambele decisiĭ cu observ. noastră); D. P. 97. 2. 439: Cas. rom., *Curierul judiciar* din 1904, No. 46 şi *Dreptul* din acelaşĭ an, No. 47; T. Huc, II, 108 şi 402; Beudant, I. 270. pag. 376; Répert. Dalloz, *Supplément*, *Divorce*, 564; Répert. Sirey, *Mariage*, 416 şi *Divorce*, 3407, 3423 urm.; Baudry. I. 480; Baudry et Fourcade, *Personnes*, II, 1630; Laurent. II 376; Planiol, III, 124; Neagu, I, art. 153, No. 4 şi p. 495. No. 4: Demolombe, III, 139. — *Contrà:* Trib. Dieppe şi C. Amiens. Sirey, 90. 2. 200; D. P. 92. 2. 213; D. P. 97. 2. 492.

Dr. străin. (2) După codul neerlandez (art. 115) şi Ante-proiectul de revisuire a luĭ Laurent (art. 160), dreptul de oposiţie aparţine şi copiilor născuţĭ din prima căsătorie, chiar dacă soţul în drept ar păstra tăcerea. Tot după aceste codurĭ (art. 119 C. olandez şi 163 Ante-proiect. de revisuire), în casul căsătorieĭ uneĭ văduve înaintea expirăreĭ celor ḑece lunĭ (art. 210), bărbatul eĭ despărţit saŭ rudele sale se pot împotrivi la această căsătorie. In codul italian (art. 86), de câte orĭ femeea văduvă ar voi să se căsătorească înaintea expirăreĭ termenuluĭ de văduvie, dreptul de oposiţie aparţine ascendenţilor celor maĭ apropiaţĭ şi tuturor rudelor bărbatuluĭ dintâĭ. In caz de anularea primeĭ căsătoriĭ, dreptul de oposiţie aparţine soţuluĭ cu care această căsătorie fusese contractată (art. 86 C. italian).

(3) Pand. fr., *Mariage*, I. 699: Laurent, II, 376; Neagu. I, art. 153. No, 5.— Prin urmare, soţul căsătorit numaĭ religios, şi persoana logodită numaĭ, nu aŭ dreptul de a face oposiţie. Neagu, *loco cit.*, No. 2, 3 şi autoriĭ citaţĭ acolo.

Acest drept nu aparţine însă tuturor ascendenţilor de odată (1), ci numaĭ acelora a căror consimţimînt se cere pentru căsătorie, adecă: tatăluĭ (2), iar în lipsa luĭ, mameĭ; în lipsa mameĭ, bunilor, străbunilor, şi aşa maĭ departe.

Dacă tatăl nu se împotriveşte, mama, chiar dacă n'ar fi fost consultată, nu are dreptul de a se opune; căcĭ, în timpul căsătorieĭ, numaĭ el exercită puterea părintească (3). **Dr. mameĭ în caz de tăcerea tatăluĭ. Controversă.**

Atât mama cât şi orĭ-ce alte persoane vor putea însă să denunţe ofiţeruluĭ public casurile de împedicare ce ar avea fiinţă (4).

In lipsă de tată saŭ mamă, legea dă drept de oposiţie bunilor, străbunilor, etc. (5), însă în ordinea admisă de art. 133, avênd totdeauna precădere linia despre tată, ceea ce se vede admis nu numaĭ în codul nostru, dar şi în acel neerlandez (art. 93 şi 117). **Opos. bunilor, străbunilor, etc.**

Ascendenţiĭ nu pot astădĭ, în urma legeĭ din 1906, să se împotrivească la căsătoria proiectată de descendenţiĭ lor, de cât numaĭ până la împlinirea vîrsteĭ de 25 anĭ din partea acestora. Eĭ nu aŭ nevoe de a arăta ofiţeruluĭ public nicĭ-un motiv (art. 157), din cauza afecţiuneĭ ce eĭ sunt presupuşĭ a avea pentru descendenţiĭ lor, afecţiune **Opos. ascendenţilor.**

---

(1) Dreptul de oposiţie aparţine însă ascendenţilor în concurenţă cu soţul. Baudry et Fourcade, II, 1631; Neagu, I, art. 154, No. 2.

(2) In Franţa, se decide că dreptul de oposiţie aparţine şi tatăluĭ natural. Vedĭ Baudry et Fourcade, II, 1631; Demolombe, III, 142; Planiol, III, 125. La noĭ, nu poate să fie vorba de tatăl natural, ci numaĭ de mama naturală, atuncĭ când este cunoscută. **Tatăl natural.**

(3) Baudry et Fourcade, II, 1631; Laurent, II, 378; Mourlon, I, 620; Planiol, III, 125; Demolombe, III, 39 şi 140; T. Huc, II, 109; Beudant, I, 269; Aubry et Rau, V, § 454, p. 29, nota 5 şi § 462, p. 72; Neagu, I, p. 278, No. 5 urm.; Surville, *Éléments d'un cours de dr. civil*, I, 170.—*Contră*: Duranton, II, 77; Vazeille, *Mariage*, I, 119, p. 152. Acest din urmă sistem a trecut în codul italian (art. 82) şi în Ante-proiectul de revisuire a luĭ Laurent (art. 161).

(4) T. Huc, Planiol, Baudry et Fourcade, Laurent, Surville, *loco cit.*—*Contră*: Duranton, II, 77, nota 3. Cpr. Thiry, I, 277.

(5) Străbuniĭ, de care art. 154 nu vorbeşte, sunt cuprinşĭ în art. 155, care conferă dreptul de oposiţie unora din colateralĭ, numaĭ în lipsă de ascendenţĭ. Cpr. T. Huc, II, 110; Baudry et Fourcade, II, 1635; Laurent, II, 377; Demolombe, III, 140; Planiol, III, 126; Aubry et Rau, V, § 454, p. 29; Neagu, I, p. 278, No. 9.

care lasă a se presupune că nu se vor împotrivi fără motive serioase. Inaintea tribunaluluĭ însă, eĭ vor trebui să arăte un motiv legiuit, căcĭ altfel oposiţia lor va fi anulată (art. 158) ([1]).

Opos. colateralilor. Art. 155. Dintre colateralĭ, numaĭ uniĭ, şi anume: aceĭ cărora legea le presupune maĭ multă afecţiune pentru viitoriĭ soţi, aŭ dreptul de a se împotrivi la căsătoria acestora. Aceştia sunt: fratele saŭ sora, unchiul saŭ mătuşa, vărul saŭ vara primară. Acest drept nu aparţine însă nicĭ nepoţilor ([2]), de şi eĭ sunt în drept a provoca interdicţia unchiuluĭ lor (art. 436), şi de şi eĭ sunt într'un grad de înrudire maĭ apropiat de cât veriĭ; nicĭ cuscrilor ([3]), nicĭ descendenţilor ([4]).

Colateraliĭ maĭ sus mencionaţĭ nu aŭ drept de oposiţie, de cât dacă sunt majorĭ ([5]), şi numaĭ în lipsă de ascendenţĭ; ceea ce însemnează că dacă există un ascendent în stare de a-şĭ manifesta voinţa, care tace, colateraliĭ nu aŭ dreptul de a se împotrivi.

De câte orĭ nu există nicĭ un ascendent, toţĭ colateraliĭ pot forma oposiţie în mod colectiv, saŭ unul în locul altuia; căcĭ eĭ nefiind chemaţĭ a consimţi la căsătoria rudeĭ lor, nu era nicĭ-un motiv de a se face vre-o deosebire între eĭ ([6]).

([1]) Vedĭ *infrà*, p. 628, text şi nota 1.

([2]) Demolombe, III, 144: Laurent, II, 383; Valette, *Cours de C. civ.*, pag. 212; Planiol, III, 127, 130; Ducaurroy, Bonnier et Roustain, I, 295; Mourlon, I, 629; Neagu, I, p. 280, No. 5; Thiry, I, 277, p. 245; Baudry et Fourcade, II, 1645; T. Huc, II, 115, şi toţĭ autoriĭ.

([3]) Demolombe, III, 150; Demante et Colmet de Santerre, I, 247 bis III; Mourlon, I, 629, şi autoriĭ citaţĭ în nota precedentă.

([4]) T. Huc, II, 115, p. 139; Planiol, III, 130; Répert. Sirey, *Mariage*, 465; Mourlon, I, 629; Aubry et Rau, I, § 454, p. 33 şi autoriĭ *suprà* citaţĭ; Nacu, I, p. 315, No. 62, *in fine;* Neagu, I, p. 280, No. 5; Cas. fr. D. P. 72. 1. 345.

([5]) Acest drept nu aparţine decĭ nicĭ colateraluluĭ minor, fie el chiar emancipat, nicĭ epitropuluĭ sĕŭ. In adevĕr, este vorba în specie de un drept eminamente personal, pentru care acel în drept nu poate fi representat prin altul. Valette, *op. cit.*, p. 212; Planiol, III, 127; Baudry et Fourcade, II, 1638; T. Huc, II, 112; Aubry et Rau, V, § 454, p. 30, nota 9; Neagu, I, p. 280, No. 3; Demolombe, III, 143; Laurent, II, 381. — *Contrà:* Merlin, Répert., v° *Oppos. au mariage*, t. XI, p. 779.

([6]) Laurent, II, 380; Planiol, III, 127; T. Huc, II, 112; Mour-

Colateralii nu pot usa astăḑi de dreptul de oposiţie de cât într'un singur caz:

Când oposiţia se întemeiază pe starea de smintire, imbecilitate saŭ nebunie cu furie a viitoruluĭ soţ (art. 435); căcĭ cuvîntul *smintire* are aci un sens larg şi cuprinde orĭ ce soiŭ de slăbiciune a facultăţilor intelectuale (1).

Oposiţia pentru causă de smintire obligă pe oponent a provoca interdicţia viitoruluĭ soţ (2). **Provoc. interdicţieĭ viitoruluĭ soţ.**

Această acţiune nu se introduce însă înaintea ofiţeruluĭ stăreĭ civile, ci înaintea tribunaluluĭ, şi nu are nevoe de a fi introdusă înainte saŭ o dată cu oposiţia. Este de ajuns, în adevĕr, ca interdicţia să fie cerută atuncĭ când viitorul soţ va cere anularea oposiţieĭ, în care caz, tribunalul, de va găsi oposiţia neîntemeiată, o va anula pur şi simplu, fără nicĭ-o instrucţie; iar în caz contrar, va hotărî un termen, în care oponentul va fi ţinut a dovedi, fie prin martorĭ, fie prin acte scrise (art. 439), faptele din care deduce smintirea.

Cât timp viitorul soţ nu cere ridicarea oposiţieĭ, ea subsistă şi-şĭ produce efectele sale, adecă: opreşte căsătoria cu toate că interdicţia n'ar fi fost încă cerută (3).

Epitropul saŭ curatorul unuĭ minor emancipat (4) poate, de asemenea, să se împotrivească, în timpul tuteleĭ saŭ curateleĭ, la căsătoria acestuĭ minor, însă numaĭ cu învoirea sfatuluĭ de familie (5). **Art. 156.**

---

lon, I, 626; Demolombe, III, 142; Beudant, I, 270, p. 377; Neagu, I, p. 280, No. 1.

(1) Valette, *Cours de C. civil*, I, p. 214; Demolombe, III, 146; Baudry et Fourcade, II, 1640; Aubry et Rau, V, § 454, p. 31, nota 11; T. Huc, II, 113; Neagu, I, p. 280, No. 9.

(2) Ante-proiectul de revisuire a luĭ Laurent, reproducênd codul italian şi acel neerlandez, scuteşte pe oponent de a maĭ provoca interdicţia viitoruluĭ soţ (art. 171).

(3) Thiry, I, 227, p. 245, şi autoriĭ citaţĭ acolo.

(4) Este decĭ, în specie, vorba de tutorul saŭ curatorul viitorilor soţĭ, iar nu de tutorul saŭ curatorul uneia din rudele minoare saŭ interḑise arătate de art. 155, după cum pe ne drept susţine Malleville, unul din autoriĭ coduluĭ civil. Cpr. Planiol, III, 128; Baudry, I, 484.

(5) Nimic n'ar împedica însă pe consiliul de familie de a face el însuşĭ oposiţie prin unul din membriĭ sĕĭ, la caz de inacţiune

Dacă tutorul saŭ curatorul ar fi rudă cu minorul în gradul prevĕḑut de art. precedent, el n'are nevoe de autorisarea sfatuluĭ de familie, pentru-că atuncĭ el ar putea interveni, nu în calitate de tutor saŭ curator, ci în calitate de rudă, în basa art. 155. (Cpr. Marcadé, I, 600).

Ca şi colateraliĭ, epitropul saŭ curatorul nu se poate împotrivi la căsătoria minoruluĭ, de cât în lipsă de ascendenţĭ; ambiĭ însă se pot opune de o potrivă şi în acelaşi timp cu colateraliĭ [1].

Opos. la căsătoria unuĭ copil natural. Controversă. Atât epitropul cât şi curatorul nu se pot împotrivi de cât în casul prevĕḑut de art. 155, şi cu învoirea consiliuluĭ de familie, puţin importă dacă minorul este copil legitim saŭ natural, de oare ce art. 156 este redactat în termenĭ generalĭ [2].

Convoc. cons. de familie. Consiliul de familie nu se va convoca de epitrop, după cum inexact se exprimă textul, ci de tribunal, în urma cereriĭ epitropuluĭ (art. 356).

Inaplic. art. 156 majoruluĭ interḑis. Controversă. Art. 156 nu se poate aplica majoruluĭ interḑis: căcĭ din două una: saŭ interḑisul se găseşte într'un interval lucid, şi atuncĭ nu are nevoe de consimţimîntul nimănuĭ (veḑĭ *suprà*, p. 551); saŭ el nu se găseşte în asemenea intervale, şi atuncĭ nimenĭ nu-i poate conferi o capacitate care îĭ lipseşte [3].

Dr. minist. public. Dr. străin. Codul italian (art. 87), codul neerlandez (art. 120) şi Ante-proiectul de revisuire a luĭ Laurent (art. 164) admit expres dreptul ministeruluĭ public de a face oposiţie. In Franţa, chestiunea este controversată [4].

---

din partea tutoruluĭ saŭ curatoruluĭ. Cpr. Répert. Sirey. *Mariage*, 468; Demolombe, III; 147.

(1) Mourlon, I, 628; Demolombe, III, 147; Neagu, I, art. 156, No. 1 şi 2; Nacu, I, p. 315, No. 62.

(2) Demolombe, III, 149; Répert. Sirey, *v°* *cit.*, 477; Boileux, *Comment. sur le C. Napoléon*, I, p. 429.—*Contrà*: Tutorul unuĭ copil natural se poate împotrivi la căsătoria acestuĭ copil fără autorisarea sfatuluĭ de familie. Delvincourt, *Cours de C. civil.* I, p. 121 (nota asupra p. 62, ed. din 1834).

(3) Cpr. Laurent, II. 386. —*Contrà*: Marcadé, I, 601; Demolombe, III, 148; Thiry, I, 278; Répert. Sirey, *v°* *cit.*, 473 urm.

(4) Veḑĭ cele treĭ sisteme expuse de Thiry, I, 279. Cpr. Répert. Sirey, *v°* *cit.*, 478 urm. Baudry et Fourcade, II. 1647 urm.; Planiol. III. 129; Neagu, I. p. 282. No. 5 urm.; Mourlon. I. 629, nota 2.

La noĭ, ministerul public nu poate să aibă drept de împotrivire, pentru-că după un principiŭ obşteşte recunoscut, şi admis în termenĭ expreşĭ de codul neerlandez (art. 114), dreptul de împotrivire la căsătorie nu poate fi exercitat de cât de persoanele determinate de lege, şi nicăirĭ acest drept nu se conferă procuroruluĭ. «Oposiţiile la căsătorie, dice art. 39 din Regulamentul de la 3 Decembre 1866, asupra actelor stăreĭ civile, *nu se pot face de orĭ-cine;* legea hotărĕşte, în art. 153—156 din codul civil, cine anume are acest drept». S'a decis chiar că asistenţa ministeruluĭ public nu este necesară la judecata uneĭ oposiţiĭ, de câte-orĭ nicĭ-unul din soţĭ nu este minor, întru-cât legea nu-ĭ conferă acest drept [1]. Ministerul public are însă dreptul de a cere rectificarea actuluĭ de căsătorie, în caz când s'a omis de a se face, saŭ s'a făcut în mod greşit declaraţia relativă la convenţia matrimonială a soţilor, prevĕdută de art. 62 § ultim. (Vedĭ *suprà*, p. 451 şi 610). Dr. nostru.

Formele oposiţieĭ

Art. 52. — Oposiţiunile la căsătorie se vor face în douĕ exemplare, subsemnate amîndouĕ de înşişĭ oponenţiĭ, saŭ de împuterniciţiĭ lor prin procuraţiune specială şi autentică. Unul din exemplare, dimpreună cu copia de pe procuraţiune, se va comunica părţilor în persoană, şi în lipsă-le, se va lăsa la domiciliul lor. Iar celalalt exemplar, asemenea cu copie de pe procuraţiune, se va comunica ofiţeruluĭ stăreĭ civile, care va pune viza sa. (Art. 53—55, 87, 153—161 C. civ. Art. 74 Pr. civ. Art. 66 C. fr.).

Art. 157.—Verĭ-ce act de oposiţiune va arăta însuşirea care dă oponentuluĭ dreptul de a o forma, alegerea de domiciliŭ, locul unde căsătoria urmează a se celebra, precum şi motivele oposiţiuneĭ, afară numaĭ dacă va fi fost cerută de către un ascendent. Toate acestea sub pedeapsă de nulitate a actelor şi sub interdicţiune [2] pentru ofiţerul de stare civilă, care ar fi vizat actul ce cuprinde oposiţiunea, conform art. 52. (Art. 52—55, 97, 161 C. civ. Art. 735 Pr. civ. Art. 38—45 Regul. din 1866. Art. 176 C. fr.).

Art. 53.—Ofiţerul stăreĭ civile va trece, pe scurt, în registrul de publicaţiune, toate oposiţiunile. Dacă acele oposiţiunĭ se vor anula prin vre-o hotărîre judecătorească, saŭ prin vre-un act de

---

(1) Trib. Botoşanĭ. *Dreptul* din 1885, No. 7, p. 53.

(2) Adecă: suspendarea saŭ destituirea ofiţeruluĭ stăreĭ civile, *scoaterea din post*, după cum se exprimă art. 43 din Regulamentul din 1866. Este de observat că textul fr. prevede destituirea *portăreluluĭ*, care înmânează oposiţia părţilor. Deoseb. de la C. fr.

retragere din partea celor ce le dăduse, acea hotărîre saŭ act se va trece, pe scurt, pe marginea aceluiaşĭ registru. (Art. 49, 54, 158—161 C. civ. Art. 12 § 2 şi art. 41 Regul. din 1866).

Oposiţia, pentru a fi regulată, trebue să cuprindă sub pedeapsă de nulitate:

1⁰ Insuşirea oponentuluĭ, adecă: gradul de înrudire saŭ calitatea de epitrop orĭ curator, pentru ca ofiţerul stăreĭ civile să poată constata legalitatea eĭ;

2⁰ Arătarea motivelor determinate de art. 155, 156, în cât priveşte pe soţ, pe colateralĭ, pe epitrop şi curator (1), pentru ca părţile să-şĭ poată pregăti apărarea lor. Ascendenţiĭ nu aŭ nevoe de a invoca motive înaintea ofiţeruluĭ stăreĭ civile, ci numaĭ înaintea tribunaluluĭ (art. 158 urm.).

Greşală de redacţie a legiuitoruluĭ nostru.

3⁰ In fine, oposiţia va trebui să cuprindă alegerea de domiciliŭ din partea oponentuluĭ. In ce loc însă, oponentul trebue să-şĭ aleagă domiciliul? Codul italian (art. 88) şi Ante-proiectul de revisuire a luĭ Laurent (art. 165) prescriŭ alegerea de domiciliŭ în locul în care se află tribunalul chemat a judeca validitatea oposiţieĭ, iar textul fr., în locul unde căsătoria urmează a fi celebrată. Textul nostru prescrie alegerea de domiciliu *şi* arătarea locului unde căsătoria urmează a fi celebrată, din causă că s'a suprimat fără nicĭ un cuvînt, şi probabil dintr'o greşală de redacţie, preposiţia *în*, care în textul francez, uneşte aceste două membre de frasă. Şi greşeala este evidentă, căcĭ a lăsa pe oponent liber de a-şĭ alege domiciliul orĭ unde ar voi, ar fi a nu îndeplini scopul alegereĭ de domiciliŭ, care este înfiinţată în favoarea şi spre înlesnirea viitoruluĭ soţ, pentru ca el să nu fie obligat a cere anularea oposiţieĭ şi a pleda înaintea unuĭ tribunal de multe orĭ depărtat. Conchidem dar, cu toată greşala de redacţie ce găsim în legea noastră, că oponentul trebue să-şĭ aleagă domiciliul la locul în care căsătoria are a se celebra (2).

(1) Pentru soţ, motivele vor fi căsătoria existentă, iar pentru colateralĭ, epitrop saŭ curatorĭ, starea de smintire a viitoruluĭ soţ (art. 155, 156). Cpr. Thiry, I, 280; Planiol, III, 133 urm.

(2) In caz când soţiĭ ar avea domiciliĭ deosebite, alegerea se va face la domiciliul soţuluĭ a căruĭ căsătorie este contestată, dacă publicaţiile nu arată locul unde soţiĭ îşĭ propun de a celebra căsătoria. Cpr. Thiry, I, 280; Mourlon, I, 632.

Atât jurisprudenţa cât şi doctrina sunt astădĭ unanime pentru a recunoaşte că alegerea de domiciliŭ este atributivă de jurisdicţie (97) şi că, prin urmare, cererea de anulare a oposiţieĭ se poate face de soţul în drept înaintea tribunaluluĭ domiciliuluĭ ales ([1]). Alegerea de domiciliŭ este atributivă de jurisdicţie.

Oposiţia este un act extra-judiciar; ca atare, ea nu se poate decĭ comunica părţilor în drept, de cât prin portăreĭ, carĭ nu pot refuza serviciul lor, chiar dacă oposiţia ar fi neregulată ([2]). Aceasta este cu atât maĭ uşor de admis la noĭ, cu cât art. 157 pronunţă destituirea ofiţeruluĭ stăreĭ civile, iar nu a portăreluluĭ, după cum prescrie textul francez. Comunicarea opos. prin portăreĭ.

Comunicarea se va face în persoană, saŭ la domiciliŭ, conform art. 74 Pr. civ. Oposiţia va fi redactată în dublu exemplar, şi ambele exemplare vor fi subsemnate de oponent, saŭ de un procurator învestit cu procură autentică şi specială (art. 52). Art. 52.

Lipsa semnătureĭ din partea oponentuluĭ, n'ar atrage nulitatea oposiţieĭ, art. 52 neprevĕḑênd această nulitate, şi nulităţile fiind de drept strict (art. 735 Pr. civ.) ([3]). Lipsa semnătureĭ oponentuluĭ. Nulitate. Controversă.

Un exemplar de pe oposiţie, dimpreună cu copia de pe procură, dacă a fost făcută prin procurator, se va comunica ofiţeruluĭ stăreĭ civile, care urmează a celebra căsătoria, dacă acest ofiţer este cunoscut fie din publicaţiĭ,

([1]) Laurent. II, 391, 398; Demolombe, III. 156, 157: Répert. Sirey, *Mariage*, 503; Baudry, I, 487; Baudry et Fourcade, II, 1654; Beudant. I, 272; Aubry et Rau, V, § 457, p. 39, nota 3; T. Huc, II, 120; C. Rouen, Sirey, 78. 2. 71; Sirey, 59. 1. 451; Trib. Paris şi Bourges, *Dreptul* din 1872, No. 22; D. P. 72. 3. 40; D. P. 72. 5. 315, No. 12.—Partea în drept poate însă, dacă preferă, să ceară anularea oposiţieĭ, conform dreptuluĭ comun, la domiciliul ordinar al oponentuluĭ. Thiry, I. 281: Arntz, I, 345; Laurent, II, 398; Baudry et Fourcade, II. 1667; T. Huc, *loco cit.;* Répert. Sirey, *v° cit.*, 531.

([2]) Demolombe, III, 155; Duranton, II, 207.—*Contrà:* Laurent, II, 392.—O oposiţie verbală saŭ prin simplă scrisoare ar fi decĭ neavenită. Baudry et Fourcade, II. 1650.

([3]) Laurent, II. 393; Coin-Delisle, *Actes de l'état civil.* art. 66, No. 2 (ed. din 1835); Thiry, I, 280, *in fine;* Trib. Bourg. Sirey, 70. 2. 126.—*Contrà:* Există nulitate virtuală. Demolombe. III, 154; Marcadé, I, 604: Beudant. I, 271: Demante. I, 251 bis I; Baudry et Fourcade, II, 1651: Baudry. I. 487; Aubry et Rau, V, § 454. p. 36. text şi nota 3; Mourlon, I, 634.

fie din alte împrejurări, şi în caz contrar, ofiţerilor tuturor comunelor în care s'aŭ făcut publicaţiĭ, dacă ele s'aŭ făcut în maĭ multe comune (art. 55).

Art. 52. Al doilea exemplar, tot cu copia de pe procură, se va comunica părţilor, adecă: ambilor viitori soţĭ, pentru ca amîndoĭ să cunoască împrejurarea care opreşte căsătoria lor [1]. Cu-toate-acestea, oposiţia ar fi validă chiar dacă ar fi fost comunicată numaĭ soţuluĭ contra căruia a fost îndreptată (Laurent, II, 394).

Dacă oposiţia nu s'a comunicat ofiţeruluĭ stăreĭ civile, ci numaĭ părţilor, se va putea procede la celebrarea căsătorieĭ; iar dacă ea s'a comunicat numaĭ ofiţeruluĭ public, fără a se comunica părţilor, căsătoria nu va putea fi celebrată cât timp justiţia n'a anulat oposiţia [2].

Vizarea opos. de of. stăreĭ civile, etc. Art. 52, 53. Ofiţerul stăreĭ civile va viza oposiţia (art. 52), trecênd-o pe scurt în registrul de publicaţiĭ, menţionând în acelaşĭ timp pe scurt, pe marginea aceluiaşĭ registru, retragerea saŭ anularea eĭ de tribunal saŭ Curte (art. 53).

Sancţiune. Art. 157. Art. 157 pronunţă nulitatea oposiţieĭ în treĭ casurĭ: dacă ea nu conţine, în privinţa soţuluĭ, colateralilor şi tutoruluĭ saŭ curatoruluĭ, motivele pe care ea se întemeiază; arătarea calităţeĭ aceluia care o face şi alegerea de domiciliŭ în locul în care căsătoria urmează a fi celebrată. In cât priveşte lipsa semnătureĭ, am vĕḑut *suprà*, p. 623, că chestia este controversată.

Prin urmare, o oposiţie care n'ar cuprinde aceste treĭ puncte ar fi nulă şi, ca atare, n'ar putea să întârzie căsătoria, iar pe de altă parte, ofiţerul stăreĭ civile care va primi şi viza o ast-fel de oposiţie, s'ar expune a fi suspendat şi chiar destituit (art. 157 C. civ. şi 43 Regul. din 1866).

Judecarea oposiţieĭ.

Art. 54.—La caz de oposiţiune, ofiţerul stăreĭ civile nu va putea celebra căsătoria până ce nu-i se va face formal cunoscut anularea oposiţiuneĭ, prin retragerea celuia ce a dat-o, saŭ prin hotărire de judecată.

Ofiţerul stăreĭ civile care va urma împotrivă, va fi osîndit la o amendă de treĭ sute leĭ şi la despăgubire de toate cheltue-

[1] Laurent, II, 394; Planiol, III, 141; Mourlon, I, 635.
[2] Laurent, II, 394.

lile şi pagubele urmate părţilor. (Art. 62 § 7 şi 10, 158 urm. C. civ. Art. 68 C. fr.).

Art. 158.—Tribunalul de prima instanţă va hotărî până în dece dile asupra cererei de anularea oposiţiuneĭ. (Art. 54, 159 C. civ. Art. 177 C. fr.).

Art. 159.—Dacă urmează apel, citaţiunile se vor face până în treĭ dile de la primirea apeluluĭ, iar hotărîrea se va da cel maĭ tărdiŭ până în dece dile de la data citaţiuneĭ. (Art. 316 urm. Pr. civ. Art. 178 C. fr.).

Art. 160.—Dacă urmează recurs în casaţiune, pricina se va trata de urgenţă, şi se va da hotărîre cel mult până în termen de o lună de la data primireĭ recursuluĭ. (Art. 36 urm., 43 urm. L. curţeĭ de casaţie) (1).

Art. 161. — Respingêndu-se oposiţiunea, oponenţiĭ, dacă nu vor fi ascendenţiĭ, se pot osîndi la despăgubirĭ. (Art. 154, 998, 999 C. civ. Art. 179 C. fr.) (2).

Odată ce o oposiţie în regulă s'a comunicat ofiţeruluĭ stăreĭ civile, el nu maĭ poate celebra căsătoria de cât după ce această oposiţie a fost retrasă de însăşĭ partea care a făcut-o, printr'o cerere formală, semnată de oponent saŭ de un mandatar învestit cu o procură specială şi autentică (argum. din art. 52) (3), saŭ după ce s'a pronunţat anularea eĭ de justiţie, în urma cerereĭ soţuluĭ contra căruia a fost îndreptată (4). Art. 54.

Ofiţerul stăreĭ civile care ar urma din potrivă s'ar expune a fi condamnat la despăgubirĭ civile şi la cheltuelĭ pre-

---

(1) Art. 160 nu există în codul francez, ci este adaos de legiuitorul nostru. Autoriĭ admit însă şi în Franţa recursul în casaţie, conform dreptuluĭ comun. Cpr. Demolombe, III, 169.

(2) Art. 179 din codul francez, maĭ are încă un paragraf, adaos prin legea din 20 Iunie 1896, după care hotărîrile date în lipsă, în asemenea materie, nu sunt supuse oposiţieĭ. La noĭ, în lipsa unuĭ text derogator de la dreptul comun, se înţelege că există oposiţie atât la prima instanţă şi în apel, cât şi chiar înaintea Curţeĭ de casaţie. Vedĭ *infrà*, p. 626. Deoseb. de la C. fr.

(3) Oponentul se poate deci dezista de la oposiţia sa, şi această dezistare nu este supusă la nicĭ-o formă specială. Cpr. Planiol, III, 147; T. Huc, II, 120; Neagu, I, p. 173, No. 11 urm.

(4) Cpr. T. Huc, II, 120; Planiol, III, 148; Demolombe, III, 165; Aubry et Rau, V, § 457, *ab initio*. p. 39; Mourlon, I, 642; Baudry, I, 492; Laurent, II. 398; Répert. Sirey, *v° cit.*, 527; Baudry et Fourcade, II, 1665. S'a decis însă că şi celalt viitor soţ poate cere anularea oposiţieĭ. Trib. Paris, D. P. 98. 2. 419; Planiol, *loco cit.*

cum şi la o amendă, care nu va putea să întreacă suma de 300 leĭ vechĭ (art. 54 § ultim).

Impedicare proibitivă.

Căsătoria care ar fi fost celebrată înaintea respingereĭ oposiţieĭ, n'ar putea însă fi anulată de cât atuncĭ când oposiţia ar fi fost întemeiată pe o împedicare dirimantă. Oposiţia nu constitue decĭ, prin ea însăşĭ, de cât o împedicare *proibitivă* (1).

Art. 158, 159.

Tribunalul (2) va judeca de urgenţă în ḑece ḑile de la cererea în anulare a oposiţieĭ (art. 158) (3), iar Curtea in cele dintăĭ ḑece ḑile de la data citaţiilor, care se vor face in cele dintăĭ treĭ ḑile de la primirea apeluluĭ (art. 159). Acest termen de treĭ ḑile nu se vede prevĕḑut de textul francez.

Dr. de oposiţie.

Judecatul în lipsă va avea dreptul de oposiţie, conform dreptuluĭ comun (4).

Neperimarea instanţeĭ.

Toate aceste termene sunt create în interesul viitorilor soţĭ; prin urmare, instanţa nu se perimă dacă nu s'aŭ observat termenele scurte prescrise de lege (5).

---

(1) Thiry, I. 281, p. 251; Mourlon, I, 641; Demolombe, III. 172; Massé-Vergé, I, § 121, *ab initio*, p. 195, text şi nota 3; Beudant, I, 172; Baudry et Fourcade, II, 1659, *in fine;* Aubry et Rau, V, § 456, p. 38; Marcadé, I, 614.

Trib. competent a judeca oposiţia.

(2) Tribunalul competent este saŭ acel al domiciliuluĭ ales de oponent (art. 157), saŭ acel al domiciliuluĭ sĕŭ real. Planiol, III, 149; Baudry et Fourcade, II, 1667; T. Huc, II, 120; Neagu, I, p. 173, No. 7 urm.—Veḑĭ însă Répert. Sirey. *Domicile (élection de domicile)*, No. 12 şi 13.

(3) La caz de pericol în întârḑiere. tribunalul care ar ridica oposiţia, ar putea acorda executarea provisorie a sentinţeĭ sale (art. 129, 8°). Cpr. Neagu, I, p. 285, No. 8. In Franţa. s'a decis însă contrarul (C. Paris şi Besançon, D. P. 73. 2. 55; D. P. 74. 2. 112; Sirey, 74. 2. 168). Cpr. Tessier et Darras. *C. de procéd. civ. annoté*, I, art. 135, No. 125. Este însă de observat că art. 135 din Pr. fr. nu permite judecătorilor de a ordona executarea provisorie a sentinţeĭ lor *în caz de pericol vădit in întârḑiere.*

(4) C. Focşanĭ, *Dreptul* din 1883, No. 24; Demolombe. III, 168; Pand. fr., *Mariage,* I, 857; Neagu, I, p. 285, No. 6. Soluţia contrară a fost admisă în Franţa prin legea din 20 Iunie 1896. Veḑĭ *suprà*, p. 625, nota 2.

(5) Laurent, II, 403; Mourlon, I, 642; Demolombe, III, 167: Répert. Sirey, *Mariage*, 544; Massé-Vergé, I, § 122, p. 196, nota 5; Baudry et Fourcade, II, 1668; Demante et Colmet de Santerre. I, 253 bis I, şi toţĭ autoriĭ.

Dacă s'a făcut recurs în casaţie, acest recurs se va judeca tot de urgenţă în cea dintăĭ lună de la primirea luĭ (art. 160). Recursul nu este suspensiv de executare; căcĭ, de şi ar fi fost nemerit ca recursul să fie şi de astă dată suspensiv, ca şi în materie de divorţ (art. 245), totuşĭ legiuitorul n'a admis această excepţie de la dreptul comun (1). Recursul nesuspensiv de executare. Controversă.

Din cele maĭ sus expuse resultă că căsătoria poate fi celebrată, cu-toate-că s'a făcut recurs în casaţie contra decisieĭ Curţeĭ care a ordonat ridicarea oposiţieĭ. Ce se va întâmpla însă când, în urma casăreĭ decisieĭ Curţeĭ prin care se ridicase oposiţia, Curtea de trimetere ar menţine oposiţia? S'a ḑis că, în asemenea caz, căsătoria va fi nulă, afară de excepţia prevĕḑută de art. 183 (căsătoria putativă) (2). Adevĕrul este însă că, căsătoria nu va fi nulă de cât atuncĭ când va exista în realitate o causă de anulare, pentru-că dacă casarea uneĭ decisiĭ desfiinţează decisia casată şi tot ce s'a făcut în baza eĭ, căsătoria nu poate fi considerată ca un act făcut în executarea uneĭ decisiĭ (3).

Am vĕḑut că procedura în asemenea materie este urgentă. Această urgenţă se explică prin temerea ce a avut Inadvertenţa legiuitoruluĭ. Critica legeĭ.

(1) Laurent, II, 404; Demolombe, III, 169; Planiol, III, 151; Baudry et Fourcade, II, 1670; Marcadé, I, 613; Allemand, *Mariage*, I, 306; Vazeille, *Idem*, 177, p. 236; Demante et Colmet de Santerre, I, 253, bis II; Répert. Sirey, *Mariage*, 562; F. Herman, *C. civ. annoté*, I, art. 178, No. 13; Massé-Vergé, I, § 122, p. 197, nota 6; Thiry, I, 281, p. 250; Beudant, I, pag. 382, nota 1; Neagu, I, art. 160, No. 1; Aubry et Rau, V, § 457, p. 40; C. Rouen, Sirey, 60. 2. 589: D. P. 61. 5. 308.— *Contrà:* Duranton, II, 215. Cpr. C. Rennes, Sirey, 52. 2. 626; D. P. 54. 2. 12.—Prin aplicarea principiilor generale, apelul, în urma interjectăreĭ luĭ, suspendă executarea hotărîreĭ, care ordonă ridicarea oposiţieĭ şi, prin urmare, face obstacol la celebrarea căsătorieĭ. Baudry et Fourcade, II, 1670; T. Huc: II, 122; Thiry, I, 281, p. 250; Planiol, III, 151. Efectul suspensiv al apeluluĭ.

(2) Marcadé, I, 614, 615; Aubry et Rau, V, § 457, p. 40, text şi nota 10; Baudry et Fourcade, II, 1671; Baudry, I, 492; Pand. fr., v° *Mariage*, I, 870.

(3) T. Huc, II, 122; Planiol, III, 151; Laurent, II, 405; Demolombe, III, 170; Massé-Vergé, I, § 122, p. 197, nota 6; Beudant, I, p. 382, nota 1; Surville, *Éléments d'un cours de dr. civ.*, I, 172, p. 105. Veḑĭ asupra acesteĭ controverse, Répert. Sirey, v° *Mariage*, 562 urm.; Neagu, I, art. 160, No. 2 şi 3.

legiuitorul ca nu cum-va căsătoria proiectată să se zădărnicească din causa uneĭ oposiţiĭ neintemeiate. Este însă de observat că legiuitorul s'a contradis; căcĭ, pentru a fi logic până la capăt, ar fi trebuit ca toate termenele să curgă din dqiua pronunţăreĭ hotărîreĭ saŭ decisieĭ, iar nu de la comunicarea eĭ, conform dreptuluĭ comun. In orĭ ce caz, ar fi trebuit să se scurteze termenele de apel saŭ de recurs; să se desfiinţeze calea ordinară a oposiţieĭ, aşa cum a făcut logiuitorul fr. prin legea din 1896, etc.

Tribunalul numaĭ atuncĭ va admite oposiţia, când va constata o împedicare legiuită, fie proibitivă, fie dirimantă.

Impedic. la căsătorie pur morală. Controversă. O împedicare pur morală, neprevĕdută de lege, nicĭ odată n'ar putea fi admisă, chiar dacă oposiţia ar emana de la ascendenţĭ (1).

Dacă ofiţerul stăreĭ civile a dat curs uneĭ oposiţiĭ nulă în formă, tribunalul înainte de a judeca fondul o va anula, rĕmânênd ca oponentul să facă altă oposiţie în regulă. Curtea din Focşanĭ a decis că nulitatea nu maĭ poate fi opusă la tribunal (2), însă această decisie nesocoteşte art. 157, care pronunţă o nulitate expresă peste care tribunalul n'ar putea trece.

Lipsa de formă a opos. Oposiţia, care ar fi fost respinsă pentru lipsă de forme.

---

(1) Laurent, II, 399; Demolombe, III, 140; Marcadé, I, 596; Demante et Colmet de Santerre, I, 246 bis I; Valette sur Proudhon, I, p. 421, nota *a* şi *Explic. sommaire*, p. 101; Répert. Sirey, *v° cit.*, 427 urm.; Massé-Vergé, I, § 119, p. 193, text şi nota 6; Aubry et Rau, V, § 454, p. 30, text şi nota 8; T. Huc, II, 111; Beudant, I, 269; Ducaurroy, Bonnier et Roustain, I, 294; Surville, *op. cit.*, I, 170, p. 103; C. Douai şi Trib. Avesnes, D. P. 98. 2. 11: D. P. 99. 2. 39; Cas. fr. Sirey, 70. 1. 410; Trib. şi C. Iaşĭ, *Dreptul* din 1884, No. 44 şi din 1885, No. 20; C. Gand, *Revue trimestrielle de dr. civ.*, anul 1904, p. 593, No. 73 şi *Curierul judiciar* din 1905, No. 13.—*Contră:* Allemand, *Mariage*, I, 279 urm.; Delvincourt şi alţiĭ, după care tribunalele ar putea admite oposiţia unuĭ ascendent intemeiată pe un motiv pur moral. Această din urmă părere este inadmisibilă, ca una ce ar avea de efect de a face ca împedicările la căsătorie să fie nedefinite şi nedeterminate.

(2) Vedĭ *Dreptul* din 1883, No. 24. Era vorba în specie de lipsa arătăreĭ călităţeĭ oponentuluĭ şi a alegereĭ de domiciliŭ din parte-ĭ.

poate să fie reînoită; căcĭ nicăirĭ nu se prevede că oposiția nu se poate face de cât o singură dată ([1]).

Din contra, oposiția respinsă pentru lipsă de calitate saŭ în fond, nu poate fi reînoită pentru acelașĭ motiv, principiul autorităţeĭ lucruluĭ judecat opunêndu-se la aceasta ([2]). Respingerea opos. pentru lipsă de calitate.

Persoana a căreĭ oposiție a fost respinsă în fond, ar putea însă, după uniĭ, să facă o altă oposiție, bine înțeles pentru un alt motiv de cât pentru acel care făcea obiectul primeĭ oposițiĭ ([3]). Efect. opos. respinse în fond. Controversă.

Dacă oposiția s'a respins ca neîntemeiată, oponentul poate fi condamnat la daune (art. 161 și 998). Ascendențiĭ nu pot însă fi condamnațĭ la daune (art. 161), din causă că intervenția lor este presupusă a fi făcută în interesul viitorilor soțĭ. Eĭ pot însă fi condamnațĭ la cheltuelile procesuluĭ, conform dreptuluĭ comun (art. 140, 143 Pr. civ.), tribunalele rĕmânênd libere de a compensa cheltuelile făcute de o parte și de alta (art. 144 Pr. civ.) ([4]). Art. 161, 998.

CAPITOLUL IV

Despre cererile în nulitate a căsătorieĭ, despre efectele căsătorieĭ contractate de bună credință, și despre dovada celebrăreĭ căsătorieĭ.

Rubrica noastră vorbește, ca și acea din codul francez, numaĭ despre cererile în nulitate a căsătorieĭ, pe când în acest capitol, legiuitorul, se maĭ ocupă încă despre căsătoria contractată de bună credință saŭ putativă (art. 183, 184), și despre proba celebrăreĭ căsătorieĭ (art. 176—182). De aceea vom împărți capitolul de față în treĭ secțiunĭ. Secția I-a: *despre cererile de anulare a căsătorieĭ*; Secția a II-a: *despre căsătoria contractată de bună credință*; și în fine, S-a a III-a: *despre proba celebrăreĭ căsătorieĭ.* Impărțirea capit. IV. Inexactitatea rubriceĭ.

([1]) Laurent, II, 406; Demolombe, III, 176; Vazeille, *op. cit.*, I, No. 177, p. 237; Baudry et Fourcade, II, 1675 și autoriĭ citațĭ acolo. — *Contrà:* Merlin, Répert. v° *Oppos. au mariage*, t. XI, p. 779.

([2]) Baudry et Fourcade, II, 1676, 1677, și autoriĭ citațĭ acolo.

([3]) Demolombe, III, 176; Laurent, II, 406. — *Contrà:* Aubry et Rau, V, § 457, p. 41, 42, text și n. 15; Baudry et Fourcade, II, 1678. Această din urmă opinie ni se pare singura juridică.

([4]) Baudry et Fourcade, II, 1673; Laurent, II, 407; Demolombe, III, 175. — Vedĭ însă Marcadé, I, 616.

SECŢIA I

Despre cererile de anulare a căsătoriei (1)

Sensul cuvîntului nulitate. Căsăt. anulabilă şi căsăt. inexistentă.

Prin cuvîntul general de *nulitate*, legiuitorul a înţeles atât împrejurările care împedică căsătoria de a avea fiinţă, cât şi acele care o viciază numaĭ; pe când ar fi fost mult maĭ nemerit de a se da numele de *nulitate* împrejurărilor care impedică însăşĭ existenţa căsătorieĭ, şi acel de *anulare*, tuturor împrejurărilor care o viciază numaĭ, făcênd-o imperfectă. Din cele maĭ sus expuse resultă, deci, că o căsătorie poate fi radical nulă saŭ inexistentă, saŭ numaĭ anulabilă.

Teoria actelor inexistente.

După cât cunoaştem, nicĭ-un cod nu consacră în termenĭ expreşĭ teoria actelor inexistente (2), şi primiĭ comentatorĭ aĭ coduluĭ francez, precum: Delvincourt, Toullier, Duranton, etc. confundă actele inexistente cu acele anulabile.

Această teorie, pe care am semnalat-o *suprà*, p. 243 şi 550, a fost formulată pentru prima oară de Zachariæ de pe catedra de la Heidelberg (3), în cât este curios de a vedea că tocmaĭ un neamţ a trebuit să deschidă ochiĭ comentatorilor francezĭ asupra coduluĭ Napoleon.

De şi, prin cuvîntul *nulitate* legiuitorul înţêlege, după cum am vĕḑut, atât împrejurările care împedică contractul de a avea fiinţă, cât şi acelea care-l viciează numaĭ, şi de şi el confundă elementele necesare pentru *existenţa* contractuluĭ cu acele cerute numaĭ pentru *validitatea* luĭ (cpr.

---

(1) Vedĭ asupra acesteĭ materiĭ, Ameline, *Étude sur les nullités du mariage* (Paris, 1866).

Dr. străin.

(2) Această teorie este formal admisă în Ante-proiectul de revisuire a luĭ Laurent. Iată, în adevĕr, cum se exprimă art. 196 din acest proiect: «Căsătoria contractată în casul prevĕḑut de art. 140 (adecă când nu există consimţimînt saŭ când el n'a fost dat înaintea unuĭ ofiţer al stăreĭ civile), este nulă de drept. Ea nu poate nicĭ odată fi confirmată, nu produce nicĭ-un efect, chiar dacă soţiĭ ar fi de bună credinţă. Orĭ-cine poate să invoace inexistenţa căsătorieĭ». Art. 325 şi 326 din Proiectul coduluĭ civil japonez, elaborat de profesorul Boissonade, sunt redactate în acelaşĭ sens, sub rubrica generală: «condiţiile de existenţă şi de validitate ale convenţiilor».

(3) Vedĭ Zachariæ (ed. Massé-Vergé), I, § 35, p. 45; § 108, p. 165, 166, text şi nota 3, etc.

art. 162 și 948), totuși teoria luĭ Zachariæ resultă implicit din maĭ multe texte ale coduluĭ civil.

Astfel, art. 129, dicênd: că *nu este* căsătorie, când *nu este* consimțimînt, înțělege a dice că căsătoria, în asemenea caz, este *inexistentă*.

«Considerând, dice foarte bine Curtea noastră supremă, că de câte orĭ nu există consimțimint, nicĭ actele nu pot avea existența lor juridică» ([1]).

Curtea din Toulouse admite aceeașĭ soluție când pune în principiŭ că nulitatea, care resultă din lipsa de consimțimînt, nu trebue confundată cu viciul de consimțimînt; căcĭ în casul întâĭ, contractul este nul de drept, în sensul de *inexistent*, iar în casul al doilea el este numaĭ *anulabil* ([2]).

Art. 961 admite de asemenea, în mod implicit, teoria actelor inexistente, când dice că convenția făcută prin eroare, violență saŭ dol, nu este *nulă de drept* (adecă *inexistentă*), ci numaĭ anulabilă. In fine, aceeașĭ teorie maĭ resultă încă din art. 966, 1168, 1311, etc.

Intr'un singur text, legiuitorul vorbește de acte *fără ființă* (inexistente), și anume în art. 448, dicênd că actele făcute de un interzis în urma publicațiuneĭ de interdicție, saŭ fară asistența consiliuluĭ judiciar, sunt de drept socotite ca *fără ființă;* însă expresiunea de astă dată este inexactă, pentru-că tocmaĭ aceste acte nu sunt inexistente, ci numaĭ anulabile ([3]). **Art. 448. Inexactitate de text.**

Așa dar există, în drept, acte *nule* saŭ *inexistente* și acte *anulabile*. Iată cum un autor justifică această distincțiune datorită, precum am vědut, luĭ Zachariæ:

«De même qu'un être vivant est constitué par la réunion de certains organes essentiels, indispensables à son existence; de même, l'acte juridique est un composé d'éléments constitutifs, aussi nécessaires et essentiels à sa formation que les organes à l'existence des êtres animés. Si l'un de ces éléments fait défaut, l'acte juridique ne peut pas naître. Si, au contraire, ces éléments sont réunis, l'acte est régulièrement formé et susceptible de produire ses effets» ([4]).

([1]) Cas. rom. Bulet. S-a I, anul 1878, p. 338.

([2]) C. Toulouse, D. P. 86. 2. 73.

([3]) Cpr. Laurent, V, 305, 307 și XVIII, 532; T. Huc, III, 517; Planiol, I, 2640, 2641; Beudant, II, 976; Aubry et Rau, I, § 127, p. 897, text și nota 2 (ed. a 5-a); Dalloz, *Nouveau C. civ. annoté*, I, art. 502, No. 116, și toțĭ autoriĭ.

([4]) Capitant (profesor la Grenoble), *Introduction à l'étude du droit civil (notions générales)*, p. 251 (ed. 1-a din 1888).

Actul juridic inexistent este, deci, acela căruia îi lipsește una din condițiile substanțiale necesare formațiunei sale; de unde și denumirea impropriŭ întrebuințată de unii autori de: *act radical saŭ substanțial nul*.

Actul este inexistent în maĭ multe casurĭ:

Casurile în care un act este inexistent.

1⁰ Când convenția ce constată este lipsită de obiect (art. 1311); 2⁰ când nu există consimțimînt (art. 129); 3⁰ când există lipsă saŭ falșitate de causă, orĭ o causă ilicită (art. 966); 4⁰ când nu s'aŭ observat formele substanțiale prescrise de lege pentru formarea unuĭ contract solemn (de exemplu: o donațiune, o convenție matrimonială, o ipotecă), etc. 5⁰ când convenția intervenită între părțĭ violează o prescripție saŭ o proibiție de ordine publică [1].

Teoria actelor inexistente și anulabile, astfel formulată, este generalmente admisă de doctrină [2], și nu este fără interes.

Interesul ce presintă teoria actelor inexistente.

In adevĕr, între actele nule saŭ inexistente și acele anulabile numaĭ, există următoarele deosebirĭ:

1⁰ De câte-orĭ actul este inexistent saŭ fără ființă, nulitatea fiind radicală, ea va fi declarată ca preexistentă,

---

(1) Cpr. Répert. Sirey, v⁰ *Nullités*, 5. și autoriĭ citațĭ acolo.

(2) Vedĭ T. Huc, I, 201; II, 12; VII, 10 și VIII, 187 și 276; Planiol, I, 345 urm., p. 140 urm. (ed. a 2-a), 332 urm. (ed. a 3-a); Capitant, *op.* și *loco suprà* cit.; Aubry et Rau, I (*Introduction*), § 37, p. 180 (ed. a 5-a), și V, § 450, p. 6 t. și n. 5 (ed. a 4-a); Laurent, I, 71 și II, 269; XV, 450, 451, 465; XVIII, 531; XXVIII, 133 urm., etc. Répert. Sirey, *Mariage*, 699 urm. și *Nullités*, 2 urm.; Pand. fr., *Oblig.*, 7002 urm.; Demolombe, II, 240 urm.; XXV, 41 și XXIX, 21 urm.; Larombière, *Oblig.*, IV, art. 1304, No. 11 urm.; Vigié, II, 1063; Thiry, I, 283; II, 565 și III, 92, 94; Marcadé, I, 617 urm. și IV, 883; Arntz, III 261 urm.; Mourlon, I, 645 urm. și II, 1462 urm.; Massé-Vergé, I, § 35, p. 45; Demante et Colmet de Santerre, I, 255 urm. și V, 261, 262; Bufnoir, *Propriété et contrat*, p. 646 urm. (ed. din 1900); Boissonade, *Projet du C. civ. pour l'Empire du Japon*, II, p. 53 urm.; Baudry, I, 495 urm. și II, 785, 854 și 1148; Baudry et Barde, *Oblig.*, I, 26 și 316; Baudry et Fourcade, *Des personnes (Mariage)*, II, 1680 urm., p. 273 urm. (ed. a 2-a); Baudry et Tissier, *Prescription*, 589 urm. (ed. a 2-a); Giorgio Giorgi, *Teoria delle obbligazioni nel diritto moderno italiano*, VIII, 143; Ducaurroy, Bonnier et Roustain, I, 307 urm.; Ar. Pascal, *Gazeta tribunalelor*, anul 1864, No. 59, etc.

în caz de contestație, ceea ce însemnează că justiția va declara că actul n'a avut nicĭ-odată ființă ([1]).

2° Toate părțile interesate vor putea să se prevaleze de inexistența actuluĭ, fie pentru a se sustrage de la executarea luĭ, fie pentru a desființa executarea, când ea ar fi avut loc; ceea ce însemnează că nulitatea este *absolută;*

3° In fine, nicĭ timpul, nicĭ voința părților n'ar putea să valideze o convenție inexistentă, pentru-că neantul nu poate fi confirmat. Ea va trebui deci să se refacă cu formele obicinuite (art. 1168). *Quod nullum est confirmari nequit.* Art. 1310 din codul italian este formal în această privință. «*Non si possono sanare,* ḑice acest text, *con verun atto confermativo i vizzi de un atto nullo in modo assoluto per difetto di formalità*». Neconfirmarea actelor inexistente. Art. 1310 C. italian.

Art. 1167, § ultim din codul nostru face o excepție de la acest principiŭ, în privința moștenitorilor dăruitoruluĭ carĭ, în urma morțeĭ acestuĭ din urmă, pot confirma atât în mod expres cât și tacitamente, o donațiune nulă în privința formelor. Moștenitoriĭ aŭ, decĭ, un drept maĭ mare de cât autorul lor. Aceasta este curat o anomalie ([2]). Art. 1167. C. rom.

([1]) Va să ḑică, justiția intervine în toate casurile, de câte orĭ se încheie un act, chiar atuncĭ când actul este lipsit de unul din elementele sale substanțiale. Curtea din Bordeaux ḑice foarte bine în această privință că: «după o regulă generală de drept, nulitățile, fie ele absolute saŭ substanțiale, chiar de ordine publică, neexistând de drept, actele viciate îșĭ păstrează toate efectele lor, cât timp n'aŭ fost anulate, regulă aplicabilă și la căsătorie; și căsătoria există de câte orĭ un act constată celebrarea eĭ; în orĭ-ce caz există decĭ o acțiune în nulitate» (Sirey, 84. 2. 201). Un caz curios s'a întâmplat într'o comună rurală din Franța: în lipsa primaruluĭ și a ajutoruluĭ seŭ, două persoane se presintă la primărie și cer a fi căsătorite. Fiul primaruluĭ, luând locul tatăluĭ seŭ, celebrează căsătoria, care neapărat era nulă, din causă că n'a fost celebrată de un ofițer al stăreĭ civile. Această căsătorie a trebuit însă să fie declarată inexistentă, căcĭ ea a existat de fapt până la intervenția justițieĭ. Cpr. Beudant, I, p. 389, No. 280.

([2]) Vedĭ în această privință observația noastră, care întovărășește o decisie recentă a Curțeĭ de casație, publicată în *Curierul judiciar* din 1903, No. 84. Prin această decisie, Curtea supremă decide, cu drept cuvînt, că moștenitoriĭ dăruitoruluĭ pot, în urma morțeĭ luĭ, confirma o donațiune chiar neacceptată de donatar. Lucrul se pare cam straniŭ, și trib. de Tu- Art. 1167 § ultim. Anomalie.

Casul când conv. nu este inexistentă, ci numaĭ anulabilă.

De câte-orĭ, din contra, convenţia este numaĭ *anulabilă*, anularea trebue să fie cerută şi dobîndită în justiţie, şi aceasta numaĭ de partea care era incapabilă, saŭ a căreĭ consimţimînt era viciat. Cu alte cuvinte, nulitatea nu maĭ este de astă-dată absolută, ci relativă; iar viciul convenţiuneĭ anulabile poate fi acoperit printr'o confirmare tacită saŭ expresă (art. 1162, 1190), şi faptul părţeĭ interesate de a lăsa să treacă timpul cerut pentru exerciţiul acţiuneĭ în anulare, fără a exercita acest drept, echivalează cu o confirmare (art. 1900).

Precum vedem, teoria actelor inexistente şi anulabile nu este numaĭ o discuţie de cuvinte. Ea se întemeează pe interese serioase. De aceea autoriĭ o admit aproape fără şovăire (1).

Casurile când căsătoria este inexistentă.

Ea are o aplicaţie practică maĭ cu samă în materie de căsătorie, condiţiile esenţiale pentru existenţa acestuĭ contract fiind: 1° deosebirea de sex; 2° un consimţimînt exprimat; 3° şi celebrarea înaintea unuĭ ofiţer al stăreĭ civile (2). De câte-orĭ una din aceste condiţiĭ va lipsi, căsătoria va fi inexistentă.

Casurile când căsătoria este numaĭ anulabilă.

Căsătoria este, din contra, numaĭ anulabilă atuncĭ când ea are fiinţă legală, însă este infectată de un viciŭ oare-care. Căsătoria *anulabilă* este decĭ aceea care, din causa unuĭ viciŭ, poate fi anulată după cererea unor persoane anume determinate, care însă poate să devie validă, prin aprobarea saŭ ratificarea posterioară emanată de la persoanele învestite cu acţiunea în anulare.

tova hotărîse chiar contrarul; însă nu avem ce face, căcĭ această anomalie resultă din art. 1167, § ultim.

(1) Cu toate-acestea uniĭ o admit fără a-i da insemnătatea ce i se cuvine. Iată cum se exprimă, în această privinţă, A. Tissier (nota în Sirey, 1903. I, p. 259, col. 1): «Nous croyons que la distinction des actes nuls et des actes inexistents, *que les rédacteurs du Code civil n'ont pas connue, et qu'ils ont négligée comme inutile*, n'est pas à vrai dire inexacte dans son principe; mais nous croyons aussi qu'elle a été considérablement exagérée par la doctrine, et qu'elle n'a que des intérêts pratiques tout à fait exceptionnels et sans grande importance».

(2) Cpr. T. Huc, II, 124, 161; Planiol, III, 339—345; Baudry. I. 496; Marcadé, I, 620, p. 428; Laurent, II, 270 urm.; Aubry et Rau, V, § 450, p. 5; F. Herman, *C. civ. annoté*, I, art. 180, No. 3.

Pentru asemenea casurĭ este creată acţiunea în anulare, despre care se ocupă capitolul de faţă.

Nicĭ-o căsătorie nu poate fi anulată de cât în puterea unuĭ text expres de lege ([1]), şi numaĭ după cererea persoanelor cărora legea le dă dreptul de a provoca anularea; pe când în celelalte materiĭ, nulitatea poate să resulte din voinţa tacită a legiuitoruluĭ (nulitate virtuală). Acesta este un principiŭ admis aproape de toată lumea ([2]). **Căsătoria nu poate fi anulată de cât în baza unuĭ text expres de lege. Controversă.**

Între casurile de anulare a căsătorieĭ, unele aŭ fost introduse în interesul particular a unor persoane, altele într'un interes obştesc şi de ordine publică. Cele dintâĭ sunt nulităţile relative, iar cele de al doilea sunt nulităţile absolute. De şi nicăirĭ legea nu întrebuinţează această denumire, totuşĭ ea este foarte potrivită şi resultă chiar din spiritul legeĭ. **Nulităţile relative şi absolute.**

Nulităţile relative sunt acelea care pot fi propuse de oare-care persoane, şi care pot fi acoperite prin renunţarea lor expresă saŭ tacită. Aceste nulităţĭ sunt *vremelnice* saŭ *temporare*. **Nulităţile relative.**

Nulităţile absolute sunt acelea de interes public, care **Nulităţile absolute.**

([1]) Astfel, s'a decis, cu drept cuvînt, că căsătoria celebrată înaintea unuĭ ofiţer al stăreĭ civile subsistă independent de orĭ ce locuire comună şi că ea nu poate fi anulată din causa uneĭ separaţiĭ de fapt, orĭ cât de absolută şi de îndelungată ar fi; nicĭ din causă că unul din soţĭ s'ar opune la celebrarea benedicţieĭ religioase. Cpr. C. Montpellier, Sirey, 47. 2. 418.— Vedĭ însă Marcadé (I, 638), care vede in refusul benedicţieĭ religioase o eroare asupra persoaneĭ cu care căsătoria a fost contractată, soluţie care, la noĭ, în orĭ-ce caz este inadmisibilă.

([2]) Cpr. Laurent, II, 430 urm.; Thiry, I, 285, p. 253; Demolombe, III, 237 urm., 335 urm.; Baudry, I, 498; Baudry et Fourcade, II, 1700, 1701; T. Huc, II, 124; Beudant, I, 275; Aubry et Rau, V, § 458, p. 42, 43, text şi nota 2; Valette, *Cours de C. civil*, p. 223; Vigié, I, 373; Répert. Sirey, *Mariage*, 725; Neagu, I, p. 287, No. 1 şi 2; Cas. fr. D. P. 45. 1. 99; Sirey, 45. 1. 246. Cpr. Cas. rom. şi C. Iaşĭ, *Dreptul* din 1890, No. 46.—*Contrà:* Planiol, III, 327 — 330 şi 410. Maĭ vedĭ încă Demante et Colmet de Santerre (I, 260 urm.), care recunosc, în principiŭ, necesitatea unuĭ text de lege, adăogând însă că nulitatea nu are nevoe de a fi expres pronunţată, formula proibitivă putênd, în unele casurĭ, fi suficientă, ca una ce prin natura sa este eminamente iritantă.

pot fi propuse de orĭ-ce persoane interesate, şi chiar de ministerul public. Ele, fiind imprescriptibile, nu pot fi acoperite nicĭ prin confirmare, nicĭ prin trecerea unuĭ timp orĭ-cât de îndelungat. Ele sunt decĭ *vecinice* saŭ *perpetue*.

I. Nulitățile relative.

Nulitățile relative sunt în numĕr de douĕ: 1° un viciŭ de consimțimînt a unuia din soțĭ; 2° lipsa consimțimîntuluĭ din partea ascendenților saŭ tutoruluĭ (sub codul civil a consiliuluĭ de familie).

1° *Viciile de consimțimînt a soților.*

Aceste viciĭ, despre care am vorbit *suprà*, p. 557 urm., sunt: violența şi eroarea în persoana fisică (art. 162). Fiind că ne-am ocupat despre ele *suprà*, p. 558 urm., vom expune aci numaĭ acțiunea în anulare la care ele daŭ loc.

Persoanele care pot cere anularea căsătorieĭ pentru un viciŭ de consimțimînt (art. 162).

Numaĭ soțul care a fost victima violențeĭ saŭ a eroreĭ, poate cere anularea căsătorieĭ pentru un viciŭ de consimțimînt. Anularea uneĭ căsătoriĭ aducênd, în adevĕr, tulburărĭ în sînul familiilor, societatea este direct interesată, la menținerea eĭ. «De obşte, numaĭ nevinovateĭ persoane, dice art. 111 din codul Calimach (96 C. austriac), se cuvine dritul a cere desfacerea neputerniceĭ căsătoriĭ; perde însă acest drit, dacă după descoperirea împedicăreĭ de însoțire, nu se va depărta îndată de persoana cea vinovată».

Casul când soțul e minor. Soțul minor, fiind de drept emancipat prin căsătorie (art. 421), va exercita această acțiune cu asistența curatoruluĭ sĕŭ (art. 428) (1). După art. 112 din codul Calimach (96 *in fine* C. austriac), până la majoritate, numaĭ tatăl saŭ epitropul putea exercita acțiunea în anulare.

Moşt. soțuluĭ. Această acțiune, nefiind relativă la un interes bănesc,

---

(1) Baudry et Fourcade, II. 1746; Demolombe, III, 260; Aubry et Rau, V, § 462, p. 70, text şi nota 18; Thiry, I, 289, *in fine;* Arntz, I, 349; Répert. Sirey, *v° cit.*, 768; Neagu; I. p. 292, No. 40 ter.

ci constituind un drept moral şi personal al soţuluĭ lezat, nu trece la moştenitorĭ, nicĭ chiar în casul când soţul a murit în termenul util de a porni acţiunea (1), saŭ când el s'a săvîrşit din viaţă *pendente lite*, în urma exercităreĭ eĭ (2).

Creditoriĭ soţuluĭ. Art. 974. Cât pentru creditoriĭ soţuluĭ violentat saŭ indus în eroare, nu maĭ încape îndoială că eĭ nu vor putea exercita această acţiune în baza art. 974, pentru-că ea este una din acele exclusiv personale (3).

Cazul în care soţul este interdis. Interdisul se poate căsători în intervalele lucide, după cum am vĕdut (4). Dacă căsătoria a fost contractată în afară de aceste intervale, adecă în timpul nebunieĭ, ea fiind, în asemenea caz, radical nulă, nu numaĭ interdisul, în intervalele lucide, dar orĭ-ce persoane interesate, şi chiar

(1) Thiry, I, 289; Arntz, I, 349; Laurent, II, 449; Demolombe, III, 258; Mourlon, I, 679; Marcadé, I, 642; Planiol, III, 404; Neagu, I, p. 293, No. 42; Valette, *Cours de C. civil*, p. 238; Valette sur Proudhon, I, p. 433, nota *a* şi *Explic. sommaire*, p. 107; Demante et Colmet de Santerre, I, 262 bis V; Aubry et Rau, V, § 462, p. 69; Baudry, I, 507; Baudry et Fourcade, II, 1748; T. Huc, II, 134; Beudant, I, 282; Ameline, *op. cit.*, p. 363; Trib. Toulouse, D. P. 79. 3. 64; Sirey, 80. 2. 54.— *Contrà:* Vigié, I, 389, *in fine.*

(2) Baudry et Fourcade, II, 1749; Baudry, I, 508; Laurent, II, 450; Marcadé, *loco cit.;* T. Huc, *loco cit.;* Neagu, *loco cit.*, No. 43; Ameline, *op. cit.*, p. 365 urm.—*Contrà:* Moştenitoriĭ aŭ dreptul de a urmări acţiunea începută de autorul lor în baza maximeĭ cunoscute, a căreĭ aplicare se găseşte în art. 303 şi 833: «*Omnes actiones, quæ morte aut tempore pereunt, semel inclusæ judicio, salvæ permanent*» (L. 139, Dig., *De div. regulis juris antiqui*, 50. 17). Thiry, I, 289; Arntz, I, 349; Aubry et Rau, *loco cit.*, p. 69, nota 17; Duranton, II, 271; Valette, *op.* şi *loco cit.;* Planiol, III, 405; Vigié, I, 389; Demolombe, III, 259; Demante et Colmet de Santerre, I, 262 bis V; Nacu, I, p. 333, No. 82.

(3) Vedĭ Baudry et Fourcade, II, 1747; Aubry et Rau, *loco cit.*, p. 69; Vigié, I, 389; Planiol, III, 404; Demolombe, III, 257; Beudant, I, 282; Demante et Colmet de Santerre, *loco cit.* Vedĭ şi t. V a Coment. noastre, p. 208.—Această acţiune nu poate fi exercitată nicĭ de celalalt soţ, nicĭ de terţiĭ, nicĭ de ascendenţiĭ soţilor. Planiol, *loco cit.;* Neagu, I, p. 293, No. 41.

(4) Vedĭ *suprà*, p. 551. Cpr. Surville, *op. cit.*, I, 159. Vedĭ asupra aceste controverse, Ameline, *Nullités du mariage*, p. 417 urm.

colateraliĭ, pot cere ca justiţia să declare cum că o asemenea căsătorie n'a avut nicĭ-odată fiinţă ([1]).

Epitropul soţuluĭ interdis.

Epitropul, fiind dator a purta de grijă interdisuluĭ (art. 390, 454), va putea propune şi el această nulitate, însă numaĭ cu învoirea consiliuluĭ de familie ([2]).

Acoperirea nulităţeĭ care resultă din viciul de consimţimînt al soţilor.

Art. 163. — In casul prevědut de art. precedent, cererea de anulare nu se maĭ poate primi, dacă a urmat împreună veţuire în curs de şase lunĭ, care se vor socoti de când soţul a dobîndit deplina sa libertate, saŭ de când a recunoscut eroarea. (Art. 129, 152, 162, 167, 180, 959, 1167, 1190 C. civ. Art. 181 C. fr.).

Nulitatea relativă care resultă din viciul de consimţimînt al soţilor poate să fie acoperită printr'o confirmare saŭ ratificare posterioară. Legea vede o confirmare tacită în faptul locuireĭ în comun ([3]) timp de şase lunĭ, socotite de când soţul violentat şi-a redobândit deplina sa libertate, saŭ de când acel indus în eroare a recunoscut această eroare. In codul italian (art. 106) şi în Ante-proiectul de revisuire a luĭ Laurent (art. 185), acest termen e redus la o lună. La noĭ, eroarea asupra persoaneĭ fisice, se va recunoaşte îndată. «Soţul nevinovat, perde dreptul de a cere desfacerea căsătorieĭ, dice art. 111 din codul Calimach (96 C.

([1]) Laurent, II, 288; Demolombe, III, 129; Valette, *Cours de C. civil*, p. 247: Trib. Gand şi C. Alger, D. P. 47. 3. 24; D. P. 55. 2. 342.—*Contrà*: Colateraliĭ nu sunt în drept a propune nulitatea, Duranton, II, 30, 34; Cas. fr. D. P. 45. 1. 98; Sirey. 45. 1. 246.

Dr. străin.

([2]) Demolombe, III, 129.—*Contrà*: Duranton, II, 30.—După codul italian (art. 61), reprodus în Ante-proiectul de revisuire a luĭ Laurent (art. 142), interdisul nu poate să se căsătorească; iar dacă s'a căsătorit, anularea poate fi cerută de interdis, de epitropul sěŭ, de consiliul de familie şi de ministerul public (art. 112 C. italian şi 186 din Ante-proiectul de revisuire). Codul olandez (art. 143) nu conferă acest drept minist. public, ci colateralilor până la spiţa a patra, şi consiliuluĭ de familie.

([3]) Textul fr. cere ca locuirea să fie *continuată* timp de şase lunĭ, adecă: *neîntreruptă*. O intrerupere saŭ chiar maĭ multe intreruperĭ scurte, justificate de imprejurărĭ, n'ar împedica însă confirmarea de a-şĭ produce efectele sale. Cpr. Baudry et Fourcade, II, 1753.

austriac), dacă după descoperirea impedicăreĭ de însoţire, nu se va depărta *îndată* de persoana vinovată».

Cererea în anulare a căsătorieĭ va fi primită şi după şase lunĭ, dacă în acest timp soţiĭ n'aŭ locuit împreună, dar nu va maĭ putea fi primită după treĭ-ḑecĭ de anĭ, căcĭ acţiunea ar fi prescrisă (1). Prescr. acţiuneĭ în anulare. Controversă.

O altă confirmare tacită de cât acea stabilită de art. 163, care resultă din locuirea în comun, precum ar fi de exemplu, îngreunarea femeeĭ, întâmplată înaintea expirăreĭ termenuluĭ de şase lunĭ, nu poate să existe în specie. Asupra acestuĭ punct aproape toţĭ autoriĭ par a fi de acord (2). Neadmiterea uneĭ alte confirmărĭ tacite de cât acea prevěḑută de art. 163. Controversă.

Este, de asemenea, aproape necontestat că confirmarea expresă ar fi de ajuns pentru a valida căsătoria şi a acoperi nulitatea, chiar în lipsă de locuire în comun timp Confirmarea expresă. Controversă.

(1) Laurent, II, 454; Aubry et Rau, V, § 462, p. 71, text şi nota 22; Planiol, III, 407; Marcadé, I, 646; Massé-Vergé, I, § 127, p. 207, nota 7; T. Huc, II, 129; Baudry, I, 510; Baudry et Fourcade, II, 1761; Glasson, *Consentement des époux au mariage*, No. 157, 158; Répert. Sirey, *v° Mariage*, 784.—*Contrà*: Acţiunea se prescrie prin ḑece anĭ, conform art. 1900. Demolombe, III, 268; Arntz, I, 350; Vigié, I, 391; Duranton, II, 278; Duvergier asupra luĭ Toullier, I, 610, nota *a*; Valette sur Proudhon, I, p. 433, nota *a*. Această părere este însă greşită, căcĭ prescripţia de ḑece anĭ fiind o confirmare tacită, legea nu admite altă confirmare tacită de cât acea prevěḑută de art. 163. Veḑĭ t. VII a Coment. noastre, p. 75, text şi nota 4.—In fine, după alţĭ autorĭ (veḑĭ Demante et Colmet de Santerre, I, 263 bis II; Mourlon, I, 680; Valette, *Explic. sommaire*, pag. 108, 420 şi *Cours de C. civ.*, p. 237, 238; Thiry, I, 291, *in fine*, etc.; Protopopescu-Pake, *Dreptul* din 1874, No. 53), acţiunea ar fi imprescriptibilă. Şi această părere este inadmisibilă: 1° pentru că acţiunea în anulare nu implică, în specie, neapărat o chestie de stat (cpr. Laurent, II, 454), şi 2° pentru că legea nu declară toate acţiunile în reclamaţie de stat imprescriptibile, ci numaĭ unele din ele. Cpr. Répert. Sirey, *v° cit.*, 783. Veḑĭ asupra acesteĭ controverse, Pand. fr., *Mariage*, I, 1040 urm.; Neagu, I, p. 295, No. 13; Ameline, *op. cit.*, p. 375 urm.

(2) Demolombe, III, 263; Thiry, I, 290: Laurent, II, 453; Baudry, I, 509; Baudry et Fourcade, II, 1759; Ducaurroy, Bonnier et Roustain, I, 322; Neagu, I, p. 294, No. 8; Planiol, III, 408; Demante et Colmet de Santerre, I, 263 bis I; Aubry et Rau, V, § 462, p. 70, nota 20; Répert. Sirey, *v° cit.*, 778; T. Huc, II, 127; Ameline, *op. cit.*, p. 369.—*Contrà*: Vigié, I, 390.

de şase lunĭ; căcĭ, în toate casurile în care este admisă confirmarea tacită, confirmarea expresă este de drept (1). Pentru a fi însă validă, confirmarea expresă trebue să fie făcută în cunoştinţă de causă (art. 1190).

S'a decis însă că excepţia de neprimire statornicită de art. 163 contra uneĭ cererĭ de anulare a căsătorieĭ făcută după o locuire comună de şase lunĭ, nu se aplică atuncĭ când se cere anularea căsătorieĭ pentru-că unul din soţĭ nu avea sexul ce i se atribuia. (Cas. fr. D. P. 72. 1. 52).

Confirmarea din partea soţuluĭ minor.

Confirmarea expresă şi acea tacită, care resultă din locuirea în comun, poate să aibă loc chiar dacă soţul violentat saŭ indus în eroare ar fi minor; căcĭ minorul avênd capacitatea de a se căsători, trebue să poată confirma nulitatea care ar resulta din viciul de consimţimînt (2).

Dovedirea confirmăreĭ din partea soţuluĭ care o invoacă. Controversă.

Soţul amăgit saŭ siluit, care cere anularea căsătorieĭ pentru un viciŭ de consimţimînt, nu are alt-ceva de dovedit de cât existenţa violenţeĭ saŭ a eroreĭ în momentul celebrăreĭ căsătorieĭ; iar dacă celalalt soţ opune confirmarea, fie tacită, fie expresă, el devenind la rîndul seŭ reclamant (3), va trebui să dovedească această confirmare (4).

Cum se dovedeşte eroarea saŭ violenţa.

Dovada eroreĭ saŭ violenţeĭ se va face, de bună samă, prin martorĭ şi presumpţiĭ. Art. 115 din codul Calimach (art.

---

(1) Laurent, II, 453; Marcadé, I, 645; Demolombe, III, 264; Thiry, I, 290; Ducaurroy, Bonnier et Roustain, I, 322; Vigié, I, 390; T. Huc, II, 128; Beudant, I, 280; Glasson, *op. cit.*, 152; Baudry et Fourcade, II, 1760; Ameline, *op. cit.*, p. 370 urm.; Neagu, I. art. 163, No. 1.—*Contră:* Planiol, III, 408; Mourlon, I, 682.

(2) Valette, *Cours de C. civil*, p. 238; Demolombe, III, 267; Répert. Sirey, *Mariage*, 781; Duranton, II, 284; Pand. fr., *Mariage*, 1039; Laurent, II, 453; Baudry et Fourcade, II, No. 1760; Neagu, I, p. 294, No. 4; Ameline, *op. cit.*, p. 372.

(3) *Reus in excipiendo fit actor.* Vedĭ asupra acesteĭ maxime, t. VI a Coment. noastre, p. 357 şi 819; t. VII, p. 110 şi 442.

(4) Laurent, II, 452; T. Huc, II, 127; Baudry et Fourcade, II, 1758.—*Contră:* Demolombe, III, 262; Aubry et Rau, V, § 462, p. 70; Duranton, II, 277; Massé-Vergé, I, § 127, p. 207, nota 7; Glasson, *op. cit.*, 155; Cas. fr. Sirey, 69. 1. 303; D. P. 69. 1. 460. După aceste autorităţĭ, soţul reclamant va trebui, la caz de locuire în comun, să dovedească că n'aŭ trecut încă şase lunĭ de când a redobîndit libertatea saŭ de când şi-a recunoscut eroarea. Vedĭ asupra acesteĭ controverse, Neagu, I. p. 294, 295, No. 11 şi 12.

99 C. austriac) cere în privinţa dovedireĭ împedicărilor căsătorieĭ, documente publice saŭ particulare vrednice de credinţă, excluḑênd mărturisirea şi jurămîntul părţilor. Aceste din urmă doveḑĭ sunt inadmisibile şi astăḑĭ, în baza principiilor generale (art. 5).

Acţiunea în anulare se va introduce, ca şi în codul austriac (art. 97), înaintea tribunaluluĭ civil (art. 299) al domiciliuluĭ soţilor, adecă al bărbatuluĭ (art. 93). Sub legea veche, autoritatea competentă era dicasteria duhovnicească, pentru-că în codul Calimach, acţiunea în anulare se confunda cu acea în despărţenie (art. 113, 114 C. Calimach). Tribun. competent. Tribun. civil.

2⁰ *Lipsa consimţimîntuluĭ ascendenţilor saŭ tutoruluĭ.*

Art. 164. — Căsătoria contractată fără consimţimîntul tatăluĭ saŭ al mameĭ, al ascendenţilor *(saŭ al tutoruluĭ)* (1), în casurile în care acest consimţimînt este necesar, se poate ataca numaĭ de către aceĭ al căror consimţimînt este cerut (2). (Art. 131, 133, 152, 165, 183, 184 C. civ. Art. 182 C. fr.).

A doua nulitate relativă este acea care resultă din lipsa consimţimîntuluĭ părinţilor, celorlalţĭ ascendenţĭ şi a tutoruluĭ (art. 133 § ultim, adaos prin legea din 1906).

Când un minor s'a căsătorit fără consimţimîntul ascendenţilor saŭ al tutoruluĭ, se poate cere de la justiţie anularea căsătorieĭ, pentru-că dreptul acestor persoane ar fi ilusoriŭ, dacă n'ar fi sancţionat printr'o asemenea acţiune.

Această acţiune nu poate însă fi exercitată de cât de persoanele arătate de lege, adecă: de părinţĭ, bunĭ, străbunĭ şi de tutor, de şi legea nu vorbeşte de el (v. *infrà*, p. 644). Colateraliĭ, chiar aceĭ cari aŭ dreptul de a se împotrivi la căsătorie (art. 155), nu pot exercita acţiunea în anulare. Colateraliĭ nu pot cere anularea căsătorieĭ.

De asemenea, soţul care a călcat în picioare autoritatea ascendentuluĭ, nu poate, după textul nostru, să repare el însuşĭ greşala sa, cerênd anularea căsătorieĭ; căcĭ de şi Deoseb. de la C. fr. în privinţa soţuluĭ neautorisat.

(1) Textul vorbeşte de *consiliul de familie,* însă aceste cuvinte nu aŭ nicĭ-un sens faţă cu abrogarea art. 142, făcută prin legea din 15 Martie 1906.

(2) Textul fr. maĭ adaogă încă: saŭ de acela din soţĭ care avea nevoe de acest consimţimînt, cuvinte care s'aŭ eliminat în adins de legiuitorul nostru. Consecinte acesteĭ inovaţiĭ, legiuitorul nostru a eliminat şi din art. 165 cuvintele din codul francez, care se referă la soţĭ. Veḑĭ *infrà,* p. 644, nota 1. Deoseb. de la C. fr.

codul francez şi acel italian (art. 108) îi daŭ acest drept, totuşĭ, la noĭ, admiţêndu-se maxima: *Nemo ex delicto suo actionem consequi debet*, saŭ *Nemo ex proprio delicto potest sibi quærere actionem* (1), care era admisă altă dată în codul Calimach (art. 111), şi este şi astădĭ în codul austriac (art. 96), s'a eliminat ultimele cuvinte care figurează în codul fr., privitoare la soţul neautorisat; şi dovadă că aceasta nu este o greşală de traducere, ci o inovaţie a legiuitoruluĭ nostru, este că nicĭ în art. 165 nu se vorbeşte nimic despre acest soţ. Vom vedea însă că amîndoĭ soţiĭ sunt în drept a invoca nulităţile absolute (art. 166). (Vedĭ *infrà*, p. 655 urm.).

Creditoriĭ ascendenţilor, etc. Art. 974. Acţiunea în anulare se cuvine exclusiv persoanelor a căror consimţimînt este cerut în momentul căsătorieĭ, şi ca atare, nu poate fi exercitată de creditoriĭ ascendenţilor saŭ a soţuluĭ minor (art. 974) (2), nicĭ de moştenitoriĭ lor, cari nu aŭ măcar nicĭ dreptul de a urmări instanţa începută de autorul lor (3).

Stingerea acţiuneĭ prin moartea ascendentuluĭ. Dacă ascendentul a încetat din viaţă în termenul util (art. 165), fără a fi introdus acţiunea, ea este stînsă şi nu trece la ascendenţiĭ maĭ depărtaţĭ.

Casul când ascendentul chemat a consimţi este absent saŭ interdis. Controversă. Tot astfel, absenţa saŭ interdicţia ascendentuluĭ chemat a consimţi, face ca acţiunea să rĕmână în suspensie. Textul art. 164 este, în adevĕr, formal; acţiunea în anulare nu se cuvine de cât persoanelor *a căror consimţimînt este cerut*, se înţĕlege în momentul căsătorieĭ. Aşa, de exemplu, tatăl moare fără a fi exercitat acţiunea; ea nu va trece la bunul despre tată, pentru-că consimţimîntul bunuluĭ nu era necesar, atuncĭ când tatăl se afla încă în viaţă (4).

---

(1) Vedĭ un caz în care această maximă n'ar fi admisă, după uniĭ autorĭ, în Aubry et Rau, VII, § 709, p. 437, nota 29.

(2) Planiol, III, 413; Baudry et Fourcade, II, 1774; Beudant, I, 282; Demolombe, III, 279; Aubry et Rau, V, § 462, p. 69; Arntz, I, 351; Neagu, I, p. 298, No. 26; Laurent, II, 458, etc.

(3) Baudry et Fourcade, II, 1775; Demolombe, III, 279; Répert. Sirey, *Mariage*, 799; Planiol, III, 413; Laurent, II, 458; Demante et Colmet de Santerre, I, 264 bis IV; T. Huc, II. 134.— *Contrà:* Thiry, I, 294; Aubry et Rau, *loco suprà cit.*: Duranton, II, 290. Cpr. Neagu, I, p. 298, No. 21 urm.

(4) Laurent, II, 457; Demolombe, III, 280; Marcadé, I, 648; Thiry, I, 292; Baudry, I, 514; Baudry et Fourcade, II, 1766 urm.: T. Huc, II, 130; Demante et Colmet de Santerre, I,

Dacă un copil minor s'a căsătorit fără consimţimîntul tatăluĭ şi al mameĭ, numaĭ tatăl are, cel puţin după uniĭ, acţiunea în anulare; pentru-că de şi mama trebue să fie consultată, totuşĭ numaĭ consimţimîntul tatăluĭ este necesar la validitatea căsătorieĭ (1). Casul când mama n'a fost consultată. Controversă.

Tutorul are şi el dreptul de a cere anularea căsătorieĭ contractată de minor fără învoirea luĭ (art. 133 şi 164). Dreptul tutoruluĭ.

Iată însă un copil firesc, minor de doĕ-ḑecĭ şi unu anĭ, care s'a căsătorit fără consimţimîntul epitropuluĭ *ad-hoc* prescris de art. 141; este necontestat că însuşĭ copilul nu va putea cere anularea căsătorieĭ sale, pentru-că, după textul nostru, acest drept nu se cuvine nicĭ copiluluĭ legitim (2). Anul. căsăt. copiluluĭ natural. Art. 141. Controversă.

Acest drept n'ar trebui să-l aibă nicĭ epitropul, pentru-că nicăirĭ legiuitorul nu vorbeşte de acest epitrop, şi este de principiŭ, în materie de căsătorie, că acţiunea în anulare nu aparţine de cât persoanelor anume arătate de lege (3). Iată, decĭ, o căsătorie contractată în dispreţul legeĭ, şi cu toate-acestea, din causa uneĭ lacune regretabile, nimenĭ n'ar putea cere anularea eĭ, în cât se decide în genere că art. 141 nu are nicĭ-o sancţiune, şi că lipsa acesteĭ formalităţĭ constitue o împedicare proibitivă. Cel puţin în acest sens se pronunţă doctrina în Franţa (4).

---

264 bis IV; Pand. fr., *Mariage*, I, 1056 urm.—*Contrà:* Termeniĭ art. 164 se înţĕleg în sens larg şi colectiv, iar nu într'un sens restrictiv şi individual. Veḑĭ în acest din urmă sens. Valette, *Cours de C. civil*, p. 244 şi *Explic. sommaire*, p. 110; Duccaurroy, Bonnier et Roustain, I, 323. Veḑĭ asupra acesteĭ controverse, Neagu, I, p. 298, No. 23.

(1) Laurent, II, 457; Marcadé, I, 648; Pand. fr., *Mariage*, I, 1061; Baudry, I, 513; Baudry et Fourcade, II, 1768; T. Huc, II, 130; Thiry, I, 292.—*Contrà:* Acţiunea aparţine şi mameĭ. Veḑĭ în acest din urmă sens, Demolombe, III, 272; Mourlon, I, 685; Demante, I, 264 bis IV; Valette, *Cours de C. civil*, p. 244; Aubry et Rau, V, § 462, p. 75, 76, text şi nota 46; Répert. Sirey, *v°* *Mariage*, 788; Planiol, III, 411. — Aceeaşĭ controversă s'a ivit şi pentru casul când tatăl a dispărut saŭ a devenit nebun. Veḑĭ Planiol, *loco cit.*

(2) Veḑĭ *suprà*, p. 641, 642.—In Franţa, chestiunea este controversată. Veḑĭ Pand. fr., *Mariage*, I, 1071, 1072; Répert. Sirey, *eod. v°*, 805. La noĭ, nu poate să existe umbră de controversă în această privinţă.

(3) Veḑĭ *suprà*, p. 635.

(4) Cpr. Thiry, I, 293; Laurent, II, 460; Baudry et Fourcade, II,

La noĭ însă, s'ar putea foarte bine susţine că epitropul copiluluĭ natural, a căruĭ autoritate a fost călcată în picioare, ar putea cere anularea căsătorieĭ contractate fără învoirea luĭ, pentru-că acţiunea în anulare o credem admisibilă în privinţa copiilor legitimĭ, pentru care epitropul înlocueşte astădĭ, după noul text al art. 133 § ultim, pe consiliul de familie. Epitropul înlocueşte, în adevĕr, consiliul de familie cu toate drepturile ce avea acest din urmă, şi am vĕdut că consiliul de familie era, sub codul civil, în drept a cere anularea căsătorieĭ contractate fără învoirea luĭ. Cu-toate-acestea chestiunea este îndoelnică.

Acoperirea nulităţeĭ pentru lipsa consimţimîntuluĭ familieĭ.

Art. 165. — Cererea de nulitate nu maĭ poate fi pornită de către ascendenţiĭ al căror consimţimînt era cerut, dacă căsătoria va fi aprobată anume, saŭ prin tăcere de către aceĭ a căror consimţimînt era necesar, saŭ dacă a trecut un an de când aŭ cunoscut căsătoria, fără reclamaţiune din parte-le (1). (Art. 131 — 133, 154, 168, 959, 1190 C. civ. Art. 183 C. fr.).

Acoperirea nulităţeĭ prin confirmare şi prescripţie. Nulitatea întemeiată pe lipsa de consimţimînt din partea ascendenţilor fiind de interes privat, se acopere prin confirmarea expresă saŭ tacită, saŭ prin prescripţia de *un an* care, în codul italian, se vede redusă la şase lunĭ.

Art. 1900. Pentru convenţiile ordinare, acţiunea în anulare se prescrie prin dece anĭ (art. 1900).

Confirmarea expresă. Confirmarea expresă nu este supusă la nicĭ-o formă specială şi se poate da prin act autentic saŭ sub semnătură privată, şi chiar printr'o simplă scrisoare (2).

1772; Baudry, I, 513; Demolombe, III, 278; Marcadé, I, 650; Pand. fr., *Mariage*, I, 1070; Répert. Sirey, *eod v°*, 797; Aubry et Rau, *loco cit.*, p. 81, text şi nota 73; T. Huc, II, 130; Massé-Vergé, I, § 127, pag. 213, nota 39; Nacu, I, p. 337; Neagu, I, p. 267, No. 7; Marinescu, *Dreptul* din 1894, No. 60, p. 488. Vedĭ *suprà*, p. 577.—Vedĭ însă Planiol, III, 329, 336 şi 410; Foignet, *Manuel élément. de dr. civil*, III, p. 32.

(1) Textul fr. maĭ vorbeşte încă şi de soţĭ, însă cuvintele privitoare la eĭ aŭ fost eliminate de legiuitorul nostru, acest text fiind astfel în armonie cu art. 164. Vedĭ *suprà*, p. 641, n. 2.

(2) Thiry, I, 295; Mourlon, I, 690; Planiol, III, 418; Demolombe, III, 281; Valette, *Cours de C. civil*, p. 246; T. Huc, II, 132; Laurent, II, 461; Répert. Sirey, *v° cit.*, 810; Baudry, I, 518;

Confirmarea tacită poate să resulte din oare-care împrejurări de natură a indica voinţa ascendentului de a aproba căsătoria, precum ar fi, de exemplu: faptul că ascendentul ar fi asistat la celebrarea căsătoriei, ar fi botezat un copil născut din această însoţire, saŭ ar fi primit pe soţi în casă, privindu-i ca pe copiii sěi ([1]). Confirmarea tacită.

Ascendenţii a căror autoritate a fost călcată în picioare nu mai pot, de asemenea, cere anularea căsătoriei, dacă aŭ lăsat să treacă *un an*, de când aŭ cunoscut căsătoria, fără a exercita acţiunea lor, legea presupunênd, în asemenea caz, o confirmare tacită din partea lor. Acest termen începe a curge din ḑiua de când ascendentul a aflat despre căsătorie; căci altfel, soţul neautorisat n'ar avea de cât s'o ascundă un an, pentru a face ilusoriŭ dreptul familiei. Trecerea unui an de la cunoştinţa căsătoriei. Confirmare tacită.

Este necontestat că confirmarea poate să emane atât de la ascendenţi cât şi de la tutor. Expresiunea generală: *acei al căror consimţimînt era necesar* se referă, în adevěr, şi la tutor, după cum, sub codul civil, înaintea legei din 1906, se referea şi la consiliul de familie. Atât confirmarea expresă cât şi acea tacită nu putea însă să resulte, sub codul civil, de cât dintr'o deliberare-a consiliului, de-oare-ce renunţarea individuală a fie-cărui membru din acest consiliŭ nu constitue o confirmare, pentru-că legea presupune confirmarea din partea întregului sfat al familiei ([2]). Confirmarea tutorului.

Moartea saŭ majoritatea copilului neautorisat stinge atât acţiunea ascendenţilor cât şi acea a tutorului. Este, în adevěr, ştiut că această acţiune are mai mult în vedere interesul copilului, de cât acel al persoanelor Moartea saŭ majoritatea copilului. Stingerea acţiunei în anulare.

Baudry et Fourcade, II. 1780; Aubry et Rau, V, § 462, p. 77, nota 53; Neagu, I, p. 299, No. 1; Nacu, I, p. 339; Ameline, *op. cit.*, p. 304. Cpr. C. Pau, D. P. 60. 2. 156.

([1]) Cpr. Pothier, *Contrat de mariage*, VI, 446; Thiry, I, 295; Laurent, II, 261; Demolombe, III, 281; Planiol, III, 416; Baudry et Fourcade, II. 1781; T. Huc, II. 131; Mourlon, I, 690: Neagu, I, p. 299, No. 3; Nacu, I, p. 339; C. Paris. D. P. 73. 2. 59.—Rĕmâne bine înţeles că judecătorii fondului apreciază în mod suveran faptele din care resultă confirmarea tacită. Ameline, *op. cit.*, p. 305: Cas. fr. D. P. 75. 1. 482.

([2]) Laurent, II, 463; Neagu, p. 299, No. 6.

chemate a-şĭ da consimţimîntul; prin urmare, această tutelă nu poate să aibă fiinţă, dacă acel interesat nu maĭ există, saŭ dacă a atins majoritatea matrimonială (21 anĭ) ([1]).

Art. 112 C. Calimach. «Pentru un sprevrîsnic, supus tatăluĭ saŭ epitropuluĭ, dice art. 112 din codul Calimach (96 C. austriac), pot aceştia să pornească judecată, însă numaĭ până la împlinirea vîrsteĭ celeĭ desăvîrşite, când încetează stăpânirea lor».

II. Nulitățile absolute.

Art. 166.—Orĭ-ce căsătorie contractată în contra disposiţiunilor cuprinse la art. 127, 130, 143 şi 144, poate fi atacată atât de către însişĭ soţiĭ, cât şi de către toţĭ aceia carĭ aŭ vre-un interes la aceasta, precum şi de către ministerul public. (Art. 127, 130, 143, 144, 167—173, 183, 184 C. civ. Art. 280—283 C. pen. Art. 80 urm. Pr. civ. Art. 184 C. fr.).

Art. 167.—Cu-toate-acestea căsătoria contractată de consoţiĭ, carĭ nu aveaŭ încă vîrsta cerută pentru a putea contracta căsătoria, saŭ din care unul nu ajunsese numaĭ în această vîrstă, nu se maĭ poate ataca:

1° Dacă aŭ trecut şase lunĭ de când aceştĭ consoţĭ saŭ unul din eĭ aŭ ajuns la vîrsta competentă ([2]);

2° Dacă femeea, care nu avea încă această vîrstă, a devenit grea înaintea expirăreĭ acelor şase luĭ. (Art. 127, 166, 172 C. civ. Art. 185 C. fr.).

Art. 168. — Tatăl, mama, ascendenţiĭ şi *familia* ([3]) (tutorul), care a consimţit la căsătoria contractată, în casul prevĕzut prin

---

([1]) Demolombe, III, 282 şi 291. — *Contrà:* Baudry et Fourcade, II, 1783; Aubry et Rau, V, § 462, p. 77, 78; Demante et Colmet de Santerre, I, 265 bis II. După aceştĭ din urmă autorĭ, moartea saŭ majoritatea copiluluĭ neautorisat lasă să subsiste numaĭ dreptul ascendenţilor, nu însă şi acel al tutoruluĭ; pentru-că, în urma acestor împrejurărĭ, tutela nu-şĭ maĭ are fiinţă. Acţiunea în anulare din partea ascendenţilor va putea, decĭ, fi exercitată şi în urma desfacereĭ însoţireĭ prin moarte şi chiar prin divorţ, şi va avea de efect ştergerea efectelor căsătorieĭ pentru timpul cât ea a avut fiinţă. Cpr. Planiol, III, 420.

([2]) Adecă: aŭ împlinit 18 anĭ şi şase lunĭ, pentru bărbaţĭ, şi 15 anĭ şi şase lunĭ, pentru femeĭ.

([3]) Adecă: adunarea rudelor care compun consiliul de familie (art. 142). Acesta era sensul cuvîntuluĭ *familie* sub codul civil. Astădĭ, cuvîntul *familie* trebue înlocuit prin cuvîntul *tutor*, conform art. 133 § ultim.

art. precedent, nu aŭ dreptul de a cere nulitatea eĭ. (Art. 131, 133, C. civ. Art. 186 C. fr.).

Art. 169. — Persoanele care intentează acţiunea de nulitate contra uneĭ căsătoriĭ numaĭ într'un interes pecuniar, nu o pot intenta de cât atuncĭ când acel interes este actual. (Art. 173 C. civ. Art. 187 C. fr. modificat) (¹).

Art. 170. — Soţul, în prejudiciul căruia s'a contractat o a doua căsătorie, poate cere nulitatea acesteĭ din noŭ căsătoriĭ. (Art. 150, 153, 166, 171 — 173, 183, 184 C. civ. Art. 271 C. pen. Art. 188 C. fr.).

Art. 171.—Dacă aceĭ din urmă căsătoriţĭ opun nulitatea căsătorieĭ celeĭ dintâĭ, se va judeca prealabil validitatea saŭ nulitatea aceleĭ căsătoriĭ. (Art. 170 C. civ. Art. 189 C. fr.).

Art. 172.—Procurorul, în toate casurile cărora s'a aplicat art. 166, însă cu modificaţiunile prescrise la art. 167, poate, şi e dator să ceară nulitatea căsătorieĭ, în timpul vieţeĭ ambilor soţĭ, şi condamnarea lor la despărţire. (Art. 166, 167, 173, 181 C. civ. Art. 190 C. fr.).

Art. 173.—Orĭ-ce căsătorie, care s'ar fi făcut în taină şi nu s'a celebrat înaintea ofiţeruluĭ competent al stăreĭ civile, se poate ataca de către însuşĭ soţul (²), de către tatăl şi mama, de către ascendenţĭ şi de către toţĭ aceia cari aŭ la aceasta un interes actual (³), precum şi de către ministerul public. (Art. 49 urm., 61, 62, 151, 152, 154, 166, 174, 178 C. civ. Art. 191 C. fr.).

Nulităţile absolute sunt acele intemeiate pe un interes general şi de ordine publică, care pot fi invocate în orĭ-ce timp, de toţĭ aceĭ interesaţĭ, şi chiar de ministerul public. *Nulităţile absolute.*

Aceste nulităţĭ sunt imprescriptibile şi nu pot fi acoperite prin confirmarea părţilor. O singură excepţie s'a admis de lege pentru nulitatea aşa ḑisă *mixtă,* care ar resulta din neîndeplinirea vîrsteĭ legiuite. (V. p. 653 urm.). *Imprescriptibilitatea şi neconfirmarea nulităţilor absolute.*

Nulităţile absolte sunt prevĕḑute de art. 166 — 173. Ele sunt în numĕr de cincĭ: 1⁰ Existenţa uneĭ căsătoriĭ anterioare; 2⁰ înrudirea în gradul oprit; 3⁰ lipsa totală de *Care sunt nulităţile absolute.*

(¹) Textul francez este altfel redactat. Marcadé, (I, 660) criticând această redacţie, dă o formulă maĭ clară, pe care legiuitorul nostru o reproduce întocmaĭ. Iată, cum textul ar trebui să fie redactat după Marcadé *(loco cit)*: *«Les personnes qui n'exercent l'action que dans un intérêt pécuniaire, ne peuvent l'intenter que quand cet intérêt est né».* Veḑĭ *infrà*, p. 659. *Deoseb. de la C. fr.*

(²) Saŭ maĭ bine ḑis: *de către înşişĭ soţiĭ*, după cum se exprimă şi art. 166.

(³) Textul fr. dispune ca interesul să fie născut şi actual.

publicitate, pe care nu trebue s'o confundăm cu lipsa de publicaţie care, singură, nu atrage anularea căsătoriei (vedi *suprà*, p. 604 şi *infrà*, p. 651); 4º incompetenţa ofiţerului public, şi în fine, 5º neîndeplinirea vîrsteĭ legiuite (nulitate mixtă).

1º *Existenţa uneĭ căsătoriĭ anterioare (art. 130, 166).*

Bigamia care, până la 1874, a fost o crimă, astădi e un delict pedepsit cu maximum închisoreĭ (art. 271 C. pen.). Din toate causele de anulare, acea care atinge maĭ mult ordinea publică este bigamia. Acţiunea publică şi acţiunea civilă, care isvorĕsc din acest delict, se prescriŭ prin cincĭ anĭ (art. 594 Pr. penală) ([1]).

Imprescriptibilitatea acţiuneĭ publice. Acţiunea în anulare subsistă însă în totdeauna şi este imprescriptibilă, ca una ce nu are de scop un interes bănesc, ci un interes social ([2]).

Dovedirea căsătorieĭ anterioare. Chestie prealabilă. Acel care cere anularea căsătorieĭ pentru cuvînt de bigamie, trebue să dovedească existenţa căsătorieĭ anterioare (art. 1169). Pârîtul poate însă să opună nulitatea primeĭ căsătoriĭ, şi în asemenea caz, validitatea saŭ nevaliditatea acesteĭ căsătoriĭ trebue să se judece înainte, însă tot de instanţele represive, pentru-că judecătoriĭ acţiuneĭ sunt şi judecătoriĭ excepţiuneĭ. Cu alte cuvinte, este vorba în specie de o chestie prealabilă, iar nu de o chestie prejudicială ([3]). Dacă această soluţie este admisă de uniĭ în

---

Prescrierea acţiuneĭ civile, care resultă dintr'un fapt penal. ([1]) Este, în adevĕr, de principiŭ că acţiunea civilă care isvorĕşte dintr'o crimă, delict saŭ contravenţie se prescrie prin acelaş timp prin care se prescrie acţiunea publică, şi aceasta chiar atuncĭ când acţiunea civilă, exercitată deosebit de acea publică, ar fi fost introdusă înaintea judecătorilor civilĭ. Ar fi fost straniŭ, în adevĕr, ca un delict să fi putut motiva o acţiune în daune, atuncĭ când înaintea tribunalelor represive, acest delict n'ar maĭ fi putut să fie constatat, din causă că era prescris. Vedĭ asupra acestuĭ principiŭ incontestabil autorităţile citate în t. V a Coment. noastre, p. 508, nota 4 şi in Tr. nostru în limba franceză, p. 250, nota 1. V. *infrà*, p. 688. n. 2.

([2]) Cpr. Baudry et Fourcade, II, 1837; Aubry et Rau, V, § 461, pag. 64, text şi nota 37; Demolombe, III, 313; Laurent, II, 472; T. Huc, II, 142.

Chestie prejudicială. ([3]) Prin chestiĭ prejudiciale se înţeleg acele chestiĭ de drept civil, care se ivesc într'o judecată penală, a căror resolvire are

Franța (1), apoĭ, cu atât maĭ mult ea este admisibilă la noĭ, unde nu avem alte chestiĭ prejudiciale de cât acele prevĕḑute de art. 299 și 300. Or, aceste texte fiind excepționale, nu pot fi întinse la alte casurĭ. Apoĭ, art. 180 din codul civil conferă tribunalelor represive dreptul de a constata celebrarea legală a uneĭ căsătoriĭ. Acestea ni se par, după o maĭ matură reflexie, adevăratele principiĭ, la care ne am oprit în t. VII-a Comentariilor noastre, p. 638 urm. după ce maĭ întâĭ susținusem contrariul (2).

A fortiori, deci, tot tribunalul represiv, înaintea căruia se ridică chestiunea nulităței căsătorieĭ de al doilea, va fi competent de a judeca această excepție, pentru-că delictul consistă tocmaĭ în săvîrșirea acesteĭ căsătoriĭ (3). — **Judec. validităţeĭ căsăt. de al doilea.**

Dacă a doua căsătorie a fost contractată de unul din soțĭ în timpul absențeĭ celuilalt soț, regulele maĭ sus expuse vor fi combinate cu principiile expuse *suprà*, p. 524 urm. — **Căsăt. contractată în timpul absenţeĭ unuia din soţĭ.**

2° *Inrudirea în gradul oprit (art. 141, 144, 166).*

In linie dreaptă, căsătoria fiind oprită între rude saŭ cuscri la infinit (art. 143), iar în linie colaterală, până la

---

înrîurire asupra acesteĭ judecățĭ și care, prin urmare, trebuesc cercetate în mod prealabil *de tribunalele civile* (art. 299, 300). Causa penală este deci pusă în suspensie până la resolvirea chestieĭ prejudiciale pe cale civilă: *Le civil tient le criminel en état.* Veḑĭ t. VII a Coment. noastre, p. 639, 640.

(1) Veḑĭ Demolombe, V, 276; Bonnier, *Tr. des preuves*, 233, 235; Bertauld, *Quest. préjudicielles*, 86; T. Huc, II, 146, p. 166; Duvergier asupra luĭ Toullier, V, partea I, 152, p. 153, nota *a*; Garraud, *Tr. th. et pratique du dr. pénal fr.*, V, 1905, p. 182 urm. (ed. a 2-a); Laborde, *Cours de dr. criminel*, 736, p. 475 (ed. a 2-a). — *Contrà*: Există în specie o adevărată chestie prejudicială, așa că procesul de bigamie trebue suspendat până la judecarea validităţeĭ primeĭ căsătoriĭ de instanțele civile. Veḑĭ în acest din urmă sens, Cas. fr. și C. Rennes, D. P. 67. 1. 254; D. P. 80. 2. 189; Sirey, 81. 2. 129; Blanche, *Études pratiques sur le code pénal*, V, 220, 221.

(2) Veḑĭ t. V a Coment. noastre, p. 509 urm., nota 2.

(3) Veḑĭ F. Hélie, *Théorie du code pénal*, IV, 1678; Garraud, *op. și loco suprà cit.*; Mangin, *Tr. de l'action publique et de l'action civile*, I, 193, 194; T. Huc, II, 146. Veḑĭ și t. V a Coment. noastre, p. 511, *ad notam*.—*Contrà*: Blanche, *Études pratiques sur le C. pénal*, V, 220 urm.

spiţa a patra inclusiv (art. 144), orĭ-ce căsătorie contractată în contra acestor proibiţiĭ, ar fi incestuoasă, şi ar da loc la o nulitate absolută, nesupusă nicĭ confirmăreĭ, nicĭ prescripţieĭ.

Iată cum se exprimă Portalis în această privinţă:

«Ce ne sont point les lois romaines qui ont appris à des sauvages et à des barbares, qui ne connaissaient pas ces lois, à maudire les mariages incestueux; c'est un sentiment plus puissant que toutes les lois, qui remue et fait frissonner une grande assemblée, lorsqu'on voit sur nos théatres Phèdre, plus malheureuse encore que coupable, brûler d'un amour incestueux, et lutter laborieusement entre la vertu et le crime».

Art. 150. Dispensa dobîndită de la Rege (art. 150), în urma celebrăreĭ căsătorieĭ, n'ar putea s'o valideze, pentru-că ea trebue să fie anterioară, iar nu posterioară celebrăreĭ căsătorieĭ (¹).

3⁰ *Lipsa de publicitate (art. 151, 173—175).*

Elementele care compun publicitatea. Publicitatea este un fapt complex, care se compune din elemente diverse: publicaţiile (art. 49); intervenţia ofiţeruluĭ stăreĭ civile (art. 151); celebrarea în regulă generală la primărie (art. 61); admiterea publiculuĭ la această solemnitate (art. 151) şi presenţa a doĭ marturĭ (art. 61).

Clandestinitatea este o chestie de fapt. Lipsa totală de publicitate saŭ clandestinitatea (²) atrage anularea căsătorieĭ, şi această nulitate este absolută. Unul saŭ maĭ multe din aceste elemente pot să lipsească, şi cu toate acestea, căsătoria poate fi validată; căcĭ chestiunea de a se şti dacă există saŭ nu publicitate, este o chestie

---

(¹) Laurent, II, 474; Baudry et Fourcade, II, 1841; T. Huc, II, 147; Beudant, I, 280; Aubry et Rau, V, § 461, p. 64; Demolombe, III, 334; Planiol, III, 383; Demante et Colmet de Santerre, I, 267 bis I, pe care Laurent fără cuvînt îl citează ca fiind de părere contrară.—Vedĭ însă distincţiunea făcută de Ameline, *op. cit.*, p. 284 urm.

Deoseb. între căsătoriile clandestine şi acele ţinute secrete. (²) Nu trebue să confundăm căsătoriile lipsite de publicitate saŭ clandestine cu acele celebrate cu toată publicitatea legală, însă ţinute secrete de părţĭ, căcĭ aceste din urmă căsătoriĭ sunt valide, pentru-că legea actuală n'a maĭ reprodus art. 5 al ordonanţeĭ din 26 Novembre 1639, după care asemenea căsătoriĭ eraŭ considerate ca concubinajurĭ. Cpr. Planiol, III, 359; Aubry et Rau, V, § 467, p. 114; Marcadé, I, 670; Beudant, I, 256; T. Huc, II, 154; Neagu, I, p. 309, No. 10. Baudry et Fourcade, II, 1847, şi autoriĭ citaţĭ acolo.

de fapt lăsată la suverana apreciare a judecătorilor de fond. Aceasta resultă într'un mod neîndoelnic din art. 175, după care amenda poate fi pronunţată *chiar dacă contravenţiile la publicitate n'ar fi îndestulătoare pentru a se admite anularea căsătoriei.* Va să ḑică, judecătorul va aprecia, după împrejurări, dacă clandestinitatea a fost destul de însemnată pentru a atrage, saŭ nu, anularea căsătoriei ([1]).

Lipsa de publicaţii. Trebue să facem o mare deosebire între lipsa de publicitate şi lipsa de publicaţii, care se pedepseşte numai cu amendă (art. 174, 175) şi care, în principiŭ, nu este o causă de anulare, cu toată părerea contrară a luĭ Proudhon, care a rĕmas isolată. (V. *suprà*, p. 604 şi 648).

Imprescriptibilitatea acţiuneĭ în anulare. Nulitatea care resultă din lipsa de publicitate nu se poate prescrie, nicĭ acoperi prin posesiunea de stat a soţilor, nicĭ printr'un act expres saŭ tacit al voinţeĭ părţilor, după cum a declarat-o Portalis în expunerea de motive ([2]).

Căsăt. celebrată în străinătate. In cât priveşte căsătoriile celebrate în străinătate, publicitatea are a se reglementa după legile ţăreĭ în care căsătoria a fost celebrată, pentru-că publicitatea face parte din formele căsătorieĭ ([3]).

([1]) Thiry, I, 267; Laurent, II, 476 urm.; Demolombe, III, 294; Arntz, I, 360; Aubry et Rau, V, § 467, p. 113, text şi nota 12; Marcadé, I, 667; Baudry, I, 537; Baudry et Fourcade, II, 1844; T. Huc, II, 154; Valette sur Proudhon, I, p. 410 şi *Explic. sommaire*, p. 112; Beudant, I, 257; Planiol, III, 356; Ducaurroy, Bonnier et Roustain, I, 336, p. 212; Vigié, I, 386; Mourlon, I, 653; Gérardin, *Revue pratique*, anul 1866, t. 21, p. 266, nota 1; Neagu, I, p. 308, No. 3; Tribun. Botoşanĭ, *Dreptul* din 1901, No. 68 şi *C. judiciar* din 1902, No. 52; C. Iaşĭ, *Dreptul* din 1890, No. 46. Maĭ veḑĭ încă C. Galaţĭ şi Trib. Iaşĭ, *Dreptul* din 1889, No. 73 şi din 1890, No. 46; *C. judiciar* din 1900, No. 39. Veḑĭ *suprà*, 598, text şi nota 2.

([2]) Cpr. Trib. Botoşanĭ, sentinţă citată în nota 1; Baudry et Fourcade, II, 1848, şi autoriĭ citaţĭ acolo.— *Contrà:* Tribunalele sunt libere de a lua în consideraţie posesia de stat a soţilor. Mourlon, I, 669; Ducaurroy, Bonnier et Roustain, I, 343; Marcadé, I, 669; Demolombe, III, 328; Trib. Marseille şi C. Aix, D. P. 57. 2. 148.—*Contrà* (în privinţa posesieĭ de stat), Beudant, I, 280, p. 394, 395. Cpr. Neagu, I, p. 309, No. 11 şi 12.

([3]) Cpr. C. Galaţĭ, *Dreptul* din 1903, No. 10, consid. p. 90, col. 1-a.

4⁰ *Incompetența ofițeruluĭ stăreĭ civile (art. 60, 151, 173).*

Celebrarea căsătorieĭ de un alt ofițer public de cât acel competent.

Dacă căsătoria a fost celebrată de un alt ofițer al stăreĭ civile de cât acel competent, există o causă de anulare deosebită de acea a publicitățeĭ, de-oare-ce ofițerul public care intervine la celebrarea căsătorieĭ nu este numaĭ un simplu martor (1), ci organul legeĭ, care singur poate să facă să existe legătura căsătorieĭ (2).

Imprescriptibilitatea acțiuneĭ.

Această nulitate, fiind absolută, ca și acea care isvorĕște din lipsa de publicitate, este imprescriptibilă și nu poate fi acoperită nicĭ prin confirmarea expresă saŭ tacită a părților, nicĭ prin posesiunea de stat (3).

Puterea de apreciare a judecătorilor de fond. Controversă.

Judecătoriĭ aŭ, în privința incompetențeĭ ofițeruluĭ stăreĭ civile, aceeașĭ putere discreționară de apreciare, pe care o aŭ și în privința publicitățeĭ; căcĭ de și aceste nulitățĭ sunt deosebite, totușĭ sunt în legătură. Apoĭ, art. 175 lasă judecătorilor libertatea de apreciare pentru orĭ-ce contravențiĭ la art. 151. Or, acest text vorbește atât de publicitatea căsătorieĭ, cât și de competența ofițeruluĭ stăreĭ civile (4).

---

(1) Portalis a ḑis, cu-toate-acestea, în expunerea de motive, că «ofițerul stăreĭ civile trebue să fie considerat *ca un martor* necesar contractuluĭ». Vedĭ Baudry et Fourcade, II, 1850, p. 411.

(2) Cpr. Laurent, II, 481; Mourlon, I, 656; T. Huc, II, 153; Demolombe, III, 298; Valette, *Cours de C. civ.*, p. 272; Baudry et Fourcade, II, 1850; Aubry et Rau, V, § 467, p. 111, text și nota 1.—Marcadé (I, 665) confundă clandestinitatea și incompetența într'o singură nulitate, susținĕnd că competența ofițeruluĭ stăreĭ civile n'ar fi de cât un element al publicitățeĭ. Cpr. Beudant, I, 260, p. 369; Demante, I, 275 bis II.

(3) Baudry et Fourcade, II, 1855; Ducaurroy, I, 343; Laurent, III, 6; Demante et Colmet de Santerre, I, 278 bis III.—*Contrà:* (în privința posesieĭ de stat), Demolombe, III, 328; Valette sur Proudhon, I, p. 443, nota *a* și *Cours de C. civil*, p. 289, 290; Aubry et Rau, V, § 467, p. 118, text și nota 30.

(4) Baudry et Fourcade, II, 1851; Laurent, II, 483; Demolombe, III, 298; Marcadé, I, 667; T. Huc, II, 155; Beudant, I, 260; Demante et Colmet de Santerre, I, 275 bis II; Aubry et Rau, V, § 467, p. 114 și 115; Massé-Vergé, I, § 113, p. 178, nota 3; Mourlon, I, 656; Thiry, I, 268, 269; Planiol, III, 361; Trib. Botoșanĭ, sentință citată *suprà*, p. 651, nota 1. Vedĭ și *suprà*, p. 598 și 651.—*Contrà:* Ofițerul stăreĭ civile nu poate fi competent numaĭ în parte; el este saŭ nu este competent: de unde ar resulta că justiția n'ar avea dreptul de apreciare. Duranton, II, 239; Ducaurroy, Bonnier et Roustain, I, 336.

5º *Neîndeplinirea vîrsteĭ legiuite (art. 127, 166—168).— Nulitate mixtă.*

Pentru motive de ordine publică şi de un înalt interes social, toate legislaţiile aŭ hotărît o vîrstă, care variază după climă, până la care căsătoria este oprită ([1]). Astfel, dacă un bărbat s'ar căsători înainte de opt-spre-ḑece anĭ, şi o femee înainte de cincĭ-spre-ḑece (art. 127), fără a fi dobîndit o dispensă prealabilă de la Rege (art. 128), căsătoria este anulabilă, şi această nulitate este absolută, de şi maĭ puţin gravă de cât acea care resultă din incest şi bigamie.

Nulit. mixtă.

Această nulitate are însă un caracter special; ea este absolută, pe de o parte, ca una ce atinge ordinea publică; iar relativă, pe de alta, ceea ce face că uniĭ o numesc *mixtă*, din această causă; căcĭ, pe când celelalte nulităţĭ absolute nu se pot acoperi nicĭ-odată, nulitatea care isvorěşte din neîndeplinirea vîrsteĭ legiuite se poate acoperi, *erga omnes*, în cele două casurĭ arătate de art. 167.

Casurile în care nulitatea este acoperită. Art. 167.

1º Nulitatea care resultă din neîndeplinirea vîrsteĭ legiuite nu maĭ poate fi propusă de nimenĭ, nicĭ chiar de ministerul public, când bărbatul are opt-spre-ḑece anĭ şi şase lunĭ, iar femeea cincĭ-spre-ḑece anĭ şi şase lunĭ (art. 167); de-oare-ce, la această vîrstă, ambele părţĭ avênd capacitatea legală, imoralitatea din momentul celebrăreĭ căsătorieĭ a încetat.

Prescripţie specială.

Termenul de şase lunĭ, în care se poate exercita această acţiune, este o prescripţie specială, iar nu o confirmare.

2º Nimenĭ nu maĭ poate cere anularea uneĭ căsătoriĭ contractate de o femee înainte de vîrsta legiuită, dacă a devenit grea înaintea expirăreĭ celor şase lunĭ (art. 167), faptul îngreunăreĭ eĭ dovedind în deajuns destoinicia eĭ la căsătorie.

Prin cuvintele: *înaintea expirăreĭ acelor şase lunĭ*, textul nostru, maĭ clar în această privinţă de cât acel francez, înţělege acele şase lunĭ date spre a exercita acţiunea în anulare. Prin urmare, anularea nu maĭ poate fi cerută dacă femeea a devenit grea înaintea vîrsteĭ de cincĭ-spre-ḑece anĭ şi şase lunĭ.

([1]) Veḑĭ *suprà*, p. 546.

Mijloacele prin care se poate dovedi îngreunarea femeeĭ.

Femeea putênd în totdeauna să invoace, ca o causă de neprimire, îngreunarea eĭ, se naşte întrebarea: cum se va putea asigura justiţia despre acest fapt? După Duvergier ([1]), examinarea femeeĭ de experţĭ ar fi contrară bunelor moravurĭ. După Demolombe ([2]) însă, tribunalele vor putea ordona orĭ-ce mĕsurĭ ar crede de cuviinţă, atât examinarea femeeĭ de către experţĭ, doctorĭ, moaşe, etc., după cum dispune şi codul Calimach, în privinţa neputinţeĭ (art. 116) (v. *suprà*, p. 562), cât şi separarea provisorie a soţilor timp de ḑece lunĭ, după care se va pronunţa hotărîrea. (Argument din art. 172, 210 şi 289 C. civil).

Amîndoĭ soţiĭ trebue să aibă vîrsta legiuită. Controversă.

Dacă bărbatul s'a căsătorit înainte de a fi împlinit opt-spre-ḑece anĭ, această căsătorie va putea fi anulată până când el va avea opt-spre-ḑece anĭ şi şase lunĭ, cu-toate-că femeea ar avea vîrsta legiuită şi ar fi chiar îngreunată. Legiuitorul s'a temut, şi cu drept cuvînt, ca îngreunarea femeeĭ să nu fie cum-va datorită unor relaţiĭ culpabile şi adultere ([3]).

Nu se poate renunţa la termenul de 6 lunĭ. Controversă.

Soţiĭ carĭ ar fi ajuns în vîrstă legiuită, n'ar putea printr'o confirmare expresă saŭ tacită, să renunţe la termenul de şase lunĭ, hotărît de lege pentru exerciţiul acţiuneĭ în anulare, această nulitate fiind absolută şi de ordine publică ([4]).

Art. 168.

Ascendenţiĭ saŭ epitropul, carĭ ar fi dat consimţimîntul lor la o căsătorie, contractată înaintea vîrsteĭ legiuite, nu maĭ pot exercita acţiunea în anulare (art. 168), afară de cazul când ar fi fost induşĭ în eroare asupra vîrsteĭ adevĕrate a descendentuluĭ, de exemplu: prin producerea unuĭ act de naştere falş, saŭ prin alte manopere ([5]).

([1]) Toullier-Duvergier, I, partea I-a, 621, p. 361, nota 1.

([2]) Demolombe, III, 321. Veḑĭ şi Ameline, *op. cit.*, p. 243, 244.

([3]) Cpr. Planiol, III, 388; Thiry, I, 299, *in fine;* Baudry et Fourcade, II, 1829; T. Huc, II, 140; Laurent, II, 470; Demolombe, IV, 319; Marcadé, I, 657, 658; Ameline, *op. cit.*, pag. 241.—*Contrà:* Beudant, I, 280, p. 393.

([4]) Laurent, II, 469; Thiry, I, 299; Demante et Colmet de Santerre, I, 268 bis I; Baudry et Fourcade, II, 1825; T. Huc, II, 140; Aubry et Rau, V, § 461, p. 62; Mourlon, I, 697.—*Contrà:* (în privinţa ratificăreĭ exprese), Demolombe, III, 318; Toullier, D., I, partea I, 622.

([5]) Demolombe, III, 323; Baudry et Fourcade, II, 1834, etc.

Aceasta nu se consideră ca o confirmare a căsătorieĭ ci ca o pedeapsă, pentru-că ascendenţiĭ aŭ participat la un act ilegal şi condamnat de lege. «Nu trebue a ḑis Portalis, ca eĭ să se poată juca cu căsătoria, după ce s'aŭ jucat cu legile» ([1]).

Excepţia de neprimire a acţiuneĭ, trasă din art. 168, nu este oposabilă de cât persoanelor chemate a-şĭ da consimţimîntul; de-oare-ce art. 168 vorbeşte numaĭ de aceste persoane. Prin urmare, un ascendent al căruĭ consimţimînt nu era cerut la căsătorie, saŭ un colateral, ar putea cere anularea eĭ, cu-toate-că ar fi manifestat intenţia de a o aproba, asistând, de exemplu, la celebrarea eĭ ([2]). Persoanele cărora excepţia de neprimire este oposabilă.

La aceste casurĭ de nulitate, trebue să adăogăm pe acele în care căsătoria este radical nulă, saŭ maĭ bine ḑis inexistentă, şi în care justiţia, după cererea părţilor interesate, va decide că căsătoria n'a avut nicĭ-odată fiinţă ([3]). Casurile în care căsătoria este inexistentă.

Nulităţile căsătorieĭ fiind determinate în mod limitativ, o căsătorie n'ar putea fi anulată cu-toate-că ar fi fost contractată în dispreţul art. 145—149, 210, 277—279, etc.; căcĭ am vĕḑut că impedicările care resultă din aceste texte sunt proibitive, iar nu dirimante (V. *suprà*, p. 541 şi 594). Impedicările proibitive.

Persoanele care pot invoca nulităţile absolute.

Nulităţile absolute pot fi propuse de orĭ-ce persoane care aŭ un interes legitim şi actual. Persoanele interesate la anularea căsătorieĭ sunt următoarele:

1° *Amîndoĭ soţiĭ* (art. 166, 173), căcĭ eĭ aŭ interes de a face să înceteze o situaţie imorală, condamnată de lege şi de societate ([4]). Astfel, în cazul art. 127 şi în acel al art. 130, soţul puber saŭ bigam, ca şi acel care nu avea vîrsta legiuită saŭ care era liber, pot cere anularea căsă- Amîndoĭ soţiĭ.

([1]) Veḑĭ Planiol, III, 373; Baudry et Fourcade, II, 1831.
([2]) Demolombe, III, 322; Laurent, II, 471; Baudry et Fourcade, II, 1832. şi autoriĭ citaţĭ acolo.—*Contrà:* Toullier, D. I, partea I, 627. Cpr. Marcadé, I, 659.
([3]) Veḑĭ *suprà*, p. 550.
([4]) Acţiunea în anulare n'ar aparţine însă soţuluĭ despărţit de celalalt soţ, pentru-că el n'ar maĭ fi soţ, după cum cere legea. Cpr. Cas. fr. Sirey. 92. 1. 299: D. P. 93. 1. 412; Baudry, I, 527 bis; Baudry et Fourcade, II, 1817; Planiol, III, 372.

toriei, art. 166 nefăcênd în această privinţă nicĭ-o distincţie. Interesul care este în joc fiind prea însemnat, acţiunea soţuluĭ culpabil saŭ de rea credinţă n'ar putea fi respinsă în virtutea maximeĭ: *Nemo auditur propriam turpitudinem allegans* (1). Este adevĕrat că art. 173 pare a conferi acţiunea în anulare numaĭ unuia din soţĭ, însă acest text din greşală vorbeşte la singular; şi dovadă despre aceasta este că art. 166 vorbeşte de amîndoĭ soţiĭ la înmulţit.

Soţul în dauna căruia s'a contractat a doua căsăt.

2⁰ *Soţul în dauna căruia s'a contractat a doua căsătorie, înaintea desfacereĭ celeĭ dintăĭ* (art. 170).—Acest soţ, pe lângă dreptul ce are de a se opune la a doua căsătorie proiectată de celalalt soţ (art. 153), poate cere anularea eĭ, odată ce a fost contractată în contra legeĭ, avênd interes de a-şĭ apăra titlul sĕŭ de soţ legitim.

Acest interes există atât în timpul vieţeĭ, cât şi după moartea soţuluĭ bigam. In timpul vieţeĭ, interesul este maĭ mult moral, iar după moarte, poate să fie bănesc şi să aibă, de exemplu, de scop depărtarea de la moştenirea soţuluĭ bigam a copiilor născuţĭ din a doua căsătorie.

Textul francez prevede anume că anularea se poate cere chiar în timpul vieţeĭ soţuluĭ bigam. Aceste cuvinte, eliminate din textul nostru ca inutile, sunt înlocuite în Ante-proiectul de revisuire (art. 192) şi în codul italian (art. 113), prin cuvintele: în orĭ-ce timp *(in qualunque tempo)*, care arată maĭ bine intenţia legiuitoruluĭ.

Ascendenţiĭ şi epitropul.

3⁰ *Tatăl, mama, ceilalţĭ ascendenţĭ şi epitropul* (art. 166, 168, 173).—Dreptul acestor persoane de a propune în totdeauna şi în orĭ-ce timp, nulităţile absolute, nu poate fi contestat. In adevĕr, art. 168 tăgăduindu-le dreptul de a provoca anularea, când aŭ consimţit la o căsătorie contractată de o persoană neajunsă încă în vîrstă legiuită, le conferă prin *a contrario*, acţiunea în celelalte casurĭ. Apoĭ, art. 166, dând dreptul de a interveni tuturor acelora cari ar avea vre-un interes, nu se poate ḑice că ascendenţiĭ şi epitropul n'ar avea nicĭ-un interes în causă. Din contra, aceste persoane sunt în drept a interveni pentru a ocroti

(1) Această maximă, formulată de Godfroy, nicĭ n'a fost admisă de legiuitorul actual. Veḑĭ t. V a Coment. noastre, pag. 153, 274, nota 1 şi p. 389. Cpr. C. Caen, *Pand. Périod.* 88. 2. 166. Veḑĭ şi Trib. Olt, sent. civ. 311, 30 Iunie 1905 (nepublicată).

onoarea familieĭ. Interesul lor este deci moral, iar nu bănesc, precum este acel al colateralilor (art. 169) (1).

S'a susţinut că ascendenţiĭ pot, toţĭ împreună şi de o potrivă, să invoace nulităţile absolute. După acest sistem, dacă tatăl şi mama ar păstra tăcerea, buniĭ ar putea să provoace anularea (2). Credem însă, cu-toate-acestea, că liniştea şi demnitatea familiilor sunt, din contra, direct interesate ca acţiunea în anulare să nu aparţină tuturor ascendenţilor de odată, ci unora în locul altora, în ordinea în care legea iĭ cheamă a-şĭ da consimţimîntul (3). Acţiunea nu aparţine tuturor ascendenţilor de odată. Controversă.

In cât priveşte consiliul de familie, resultă implicit din art. 168 că acest consiliŭ putea, sub codul civil, propune nulitatea absolută care isvorĕşte din neîndeplinirea vîrsteĭ legiuite; deci, dacă el avea dreptul de a invoca nulitatea absolută cea maĭ puţin însemnată din toate, nu i se putea tăgădui, în principiŭ, dreptul de a propune nulitatea care Consiliul de familie. Controversă.

(1) Cpr. Thiry, I, 297, p. 262; Arntz, I, 354; Demolombe, III, 301; Laurent, II, 489 şi *Avant-projet de révision*, I, p. 401; Marcadé, I, 655; Valette, *Cours de C. civil*, p. 255; Aubry et Rau, V, § 465, p. 59, 60, text şi nota 20; T. Huc, I, 136; Planiol, III, 373; Demante, I, 270 bis I; Baudry, II, 525; Baudry et Fourcade, II, 1801; Neagu, I, p. 301, No. 6; Nacu, I, p. 341; Cas. fr. D. P. 48. 1. 247; Sirey, 48. 1. 673.— *Contrà:* Ascendenţiĭ n'aŭ un interes actual de cât în două casurĭ, şi anume: 1° în timpul vieţeĭ descendentuluĭ când consimţimîntul lor, necesar la căsătorie, n'a fost cerut şi 2° în urma morţeĭ descendentuluĭ, când eĭ sunt chemaţĭ la moştenirea luĭ. Duranton, II, 328; Toullier D., I, partea I, 626 şi 633.

(2) Planiol, III, 373; Marcadé, I, 655; Laurent, II, 490; T. Huc, II, 136; Valette, *op. cit.*, p. 256; Aubry et Rau, V, § 461, p. 59, text şi nota 19; Massé-Vergé, I, § 126, p. 204, n. 14; Baudry et Fourcade, II, 1802; Baudry, I, 525; Thiry, I, 297, p. 262, 263; Neagu, I, p. 301, No. 8.

(3) Vedĭ în acest din urmă sens, Demolombe, III, 303; Ducaurroy, Bonnier et Roustain, I, 329; Demante et Colmet de Santerre, I, 270 bis I; Duranton, II, 317; Toullier D., I, partea I, 633.

Codul italian (art. 104) dă acest drept ascendenţilor celor maĭ apropiaţĭ în grad, fără a precisa nicĭ-o limită, iar Laurent, în Ante-proiectul de revisuire (I, p. 401), crede de prisos de a curma controversa, susţinênd că, chiar din textul legeĭ actuale, ar resulta pentru ascendenţĭ dreptul de a interveni de o potrivă şi împreună. Dacă textul legeĭ ar fi atât de clar, pe cât îl crede Laurent, n'ar maĭ fi nicĭ-o discuţie. Dr. străin.

ar isvorî din incest saŭ bigamie; căcĭ sfatul de familie avea un interes moral la anularea uneĭ asemenea căsătorii (¹).

Epitropul.

Consiliul de familie fiind astăḑĭ înlocuit prin epitropul soţuluĭ minor (art. 133 § ultim), se înţĕlege că acest epitrop va avea acelaşĭ drept, pe care, sub codul civil, îl avea consiliul de familie. (Veḑĭ *suprà*, p. 641, 644).

Acest drept al consiliuluĭ nu dura însă, ca şi însuşĭ consiliul, de cât până la majoritatea soţuluĭ supus autorităţeĭ sale. (Baudry et Fourcade, II, 1805).

Consiliul de familie nu putea însă, după părerea generală, să exercite acţiunea în anulare pentru lipsă de publicitate şi incompetenţa ofiţeruluĭ public (art. 173) (²).

Toţĭ aceĭ cari aŭ un interes actual.

4⁰ Pot, în al patrulea loc, exercita acţiunea în anulare: *toţĭ aceĭ cari aŭ un interes actual a cere anularea căsătorieĭ* (art. 166, 169, 173). Legea vorbeşte maĭ întâĭ de aceĭ interesaţĭ în art. 166, referindu-se însă maĭ mult la un interes moral, aşa precum este acel al ascendenţilor, de cât la un interes bănesc. Când este vorba de alte persoane de cât ascendenţiĭ saŭ epitropul (altă dată consiliul de familie), legea nu maĭ presupune un interes moral, ci un interes bănesc (art. 166, 173). Acest interes trebue să fie *actual*, după textul nostru; *născut şi actual*, după textul francez; *legitim şi* actual, *legittimo ed attuale*, după art. 104 din codul italian, adecă: să existe în momentul exercităreĭ acţiuneĭ, şi să nu fie supus uneĭ intâmplărĭ ulterioare.

Creditoriĭ soţilor.

Care sunt persoanele învestite cu un interes bănesc? Art. 187 din codul francez prevede numaĭ pe colateralĭ şi pe copiiĭ născuţĭ dintr'o căsătorie anterioară; de unde s'ar

---

(¹) Demolombe, III, 304; Thiry, I, 297, p. 263; Baudry et Fourcade, II, 1804; T. Huc, II, 136; Planiol, III, 374; Neagu, I. p. 302, No. 10.—*Contrà:* Laurent (II, 491) care, după ce maĭ întâĭ recunoaşte că expresiunile generale din art. 166 *«aceĭ cari aŭ vre-un interes»* se referă şi la consiliul de familie, ajunge apoĭ la o conclusie cu totul contrară. Acest drept al consiliuluĭ de familie nu se vede expres menţionat în codul italian, ci numaĭ în Ante-proiectul de revisuire al jurisconsultuluĭ belgian (art. 189).

(²) Thiry, I, 297, p. 263. Cpr. Demolombe, III. 304; Baudry, I, 530; Planiol, III, 374; Neagu, I. p. 302, No. 12. — *Contrà:* Laurent, II, 491.

putea trage conclusia că creditoriĭ soților n'ar avea nicĭ-un interes, şi în acest sens s'a pronunțat, în adevĕr, atât Curtea din Douai cât şi Curtea de casație din Franța (1). La noĭ, însă, nicĭ-o discuție nu maĭ e cu putință, căcĭ art. 169 vorbind, în teză generală, de persoanele care pot să aibă un interes bănesc, se înțĕlege că creditoriĭ pot să aibă interes a cere anularea căsătorieĭ, fie pentru a sustrage bunurile bărbatuluĭ de sub ipoteca legală a femeeĭ (2), fie pentru a nu vedea anulată o obligație contractată cu o femee neautorisată (3).

Toate aceste persoane pot să aibă un interes actual în timpul vieţeĭ soților; cele de maĭ multe orĭ, însă, acest interes nu se va deschide de cât prin moartea soților, maĭ cu samă în cât priveşte pe colateralĭ şi pe copiiĭ născuțĭ dintr'o căsătorie anterioară (4).

Deoseb. de redacție de la codul fr.

După redacția vicioasă a textuluĭ francez (art. 187), s'ar părea că colateraliĭ şi copiiĭ născuțĭ dintr'o căsătorie anterioară n'ar putea nicĭ-odată provoca anularea căsătorieĭ în timpul vieţeĭ soților, şi în adevĕr, în acest sens se pronunță uniĭ autorĭ (5). Marcadé (I, 660), criticând însă această redacție, dă o formulă mult maĭ simplă şi maĭ lămurită în acelaşĭ timp, care a fost reprodusă *ad litteram* de legiuitorul nostru în art. 169 (6).

Textul nostru a înlăturat, decĭ, orĭ-ce discuție prin eliminarea cuvintelor: *în timpul vieţeĭ ambilor soţĭ.*

Ministerul public.

5⁰ In fine, exercițiul acțiuneĭ în anulare, cu privire la nulitățile absolute, aparține *ministeruluĭ public* (art. 166, 172, 173). Procurorul, ca representant al societățeĭ, lu-

---

(1) Vedĭ Répert. Dalloz, *Mariage*, 514, p. 302, nota 1.
(2) Cpr. C. Metz, D. P. 54. 2. 217; Sirey, 54. 2. 659; Marcadé, I, 655; Planiol, III, 377; Beudant, I, 288, p. 405.
(3) Cpr. Thiry, I, 292, p. 264; Arntz, I, 354; Laurent, II, 494; Demolombe, III, 305; Marcadé, I, 655; Aubry et Rau, V. § 461. p. 60; Baudry, I, 526; Baudry et Fourcade, II, 1808; T. Huc, II, 137; Planiol, III, 377; Mourlon, I, 667; Valette sur Proudhon, I, p. 428, nota *b*; Neagu, I, p. 302, No. 13.
(4) Marcadé, I, 660; Laurent, II, 492, 493; Demante et Colmet de Santerre, I, 270 bis II.
(5) Proudhon, *État des personnes* (ed. Valette), I, p. 440; Demolombe, III, 307.
(6) Vedĭ *suprà*, p. 647, nota 1.

crează într'un interes obştesc, pentru a face să înceteze scandalul. Prin urmare, el poate, şi în unele casurĭ are chiar datoria de a cere, înaintea tribunalelor civile, ca parte principală ([1]), anularea uneĭ căsătoriĭ contrară legeĭ şi moraleĭ.

Casurile în care acţiunea procuroruluĭ este facultativă.

In caz de lipsă de publicitate şi de incompetenţa ofiţeruluĭ stăreĭ civile, acţiunea procuroruluĭ este *facultativă*. «Orĭ-ce căsătorie care s'ar fi făcut în taină, etc., *se poate ataca*», ḑice art. 173. Osebit de acest text, care este destul de formal, judecătoriĭ având o putere suverană de apreciare în cât priveşte lipsa de publicitate şi incompetenţa ofiţeruluĭ public ([2]), se înţĕlege că şi procurorul trebue să aibă aceeaşĭ latitudine spre a porni, saŭ nu, acţiunea.

Casurile în care acţiunea procurorului este obligatorie. Controversă.

In casurile art. 166, adecă: în caz de bigamie (art. 130), de incest (art. 143, 144), saŭ de neîndeplinirea vîrsteĭ legiuite (art. 127), acţiunea ministeruluĭ public este, din contra, *obligatorie*, pentru-că împedicările care isvorĕsc din aceste treĭ împrejurărĭ, constituesc în totdeauna nişte infracţiunĭ maĭ grave, care ating maĭ de aproape ordinea publică, şi care trebuesc reprimate de organul societăţeĭ, instituit de lege spre a fi paza moravurilor publice.

Prin urmare, după acest sistem, care ni se pare cel maĭ juridic, şi care a fost susţinut de tribunul Boutteville ([3]), cuvîntul *poate* din art. 172 se referă la nulităţile prevĕḑute de art. 173; iar cuvintele *e dator* se referă la nulităţile care resultă din bigamie, incest şi lipsa vîrsteĭ legiuite ([4]).

([1]) Atribuţiunile ministeruluĭ public, în casurile în care el e *parte principală*, n'aŭ fost, în adevĕr, atinse prin legea din 29 Octombre 1877. Cpr. Cas. rom. Bulet. S-a 1, anul 1884, p. 1.

([2]) Veḑĭ *suprà*, p. 598 şi 652.

([3]) Veḑĭ discursul pronunţat de acest orator înaintea Corpuluĭ legiuitor. Locré, *Législation civile*, etc., IV, p. 561, 562, No. 22.

([4]) Veḑĭ în acest sens. Trib. Dâmboviţa, *Dreptul* din 1894, No. 44; Mourlon, I, 668; Ducaurroy, Bonnier et Roustain, I, 327, 334; Ortolan et Ledeau, *Du ministère public*, p. 168; Vazeille, *Mariage*, I, 249, p. 387 urm.; Demante, I, 273 bis IV; Surville, *op. cit.*, I, 175. — După un alt sistem, care se întemeiază pe autoritatea luĭ Portalis, acţiunea ministeruluĭ public ar fi în toate casurile facultativă. Cu alte cuvinte, expresiile din art. 172 *poate şi e dator* s'ar referi la art. 169, 170, iar nu la art. 173. Cpr. în acest din urmă sens, Demolombe,

Acţiunea ministerului public nu poate fi exercitată de cât în timpul vieţeĭ soţilor; căcĭ moartea unuia din eĭ face să înceteze scandalul ([1]). Codul italian (art. 114) şi Ante-proiectul de revisuire a luĭ Laurent (art. 193) sunt formalĭ în această privinţă. Când poate fi exercitată acţiunea procurorului.

Iată, însă, o căsătorie care a fost anulată în prima instanţă; procurorul poate să facă apel, cerênd menţinerea căsătorieĭ? Art. 193 din Ante-proiectul de revisuire a luĭ Laurent rĕspunde în mod afirmativ. In Franţa chestia este controversată ([2]) din causa legeĭ din 10 Aprilie 1810. La noĭ, unde argumentul ce se trage din această lege lipseşte, nu maĭ încape îndoială că rĕspunsul trebue să fie negativ. Dr. minist. public de apel. Inadmisibilitate.

Efectele anulăreĭ căsătorieĭ.

Anularea uneĭ căsătoriĭ nu poate să aibă loc de cât printr'o hotărîre judecătorească; până la pronunţarea acesteĭ hotărîrĭ, căsătoria de şi lovită de nulitate, totuşĭ subsistă şi continuă a-şĭ produce efectele sale, orĭ-cât de gravă ar fi iregularitatea de care ea este atinsă, chiar când nu ar fi existat un ofiţer al stăreĭ civile (V. *suprà*, p. 633, n. 1). Necesitatea uneĭ hotărîrĭ, care să anuleze căsăt.

Anularea, odată pronunţată de justiţe, are însă efect retroactiv, atât în privinţa soţilor cât şi a copiilor, până în ḑiua celebrăreĭ căsătorieĭ ([3]), şi aceasta conform unuĭ Efectul retroactiv al hot. de anulare.

III, 311; Laurent, II, 495. 496; Aubry et Rau, V, § 461, p. 61, nota 23; Planiol, III, 378; Baudry et Fourcade, II, 1812 urm.; Thiry. I, 297, p. 264; Arntz, I, 355; Vigié, I, 382; Acollas, I. p. 183. Vedĭ asupra acesteĭ controverse, Répert. Sirey, *v° Mariage*, 951 urm.

([1]) Planiol, III, 378; Thiry, I, 292, *in fine*, p. 264; Arntz, I, 355; Aubry et Rau, V, § 461, p. 60; Baudry, I, 527; Baudry et Fourcade, II. 1809; Mourlon. I, 668; Vigié, I, 382; Valette. *Cours de C. civil*, p. 259, 260; Demante et Colmet de Santerre. I, 272; Demolombe, III, 309.—Procurorul poate însă să exercite acţiunea în anulare, în urma morţeĭ primuluĭ soţ al bigamuluĭ. Baudry et Fourcade, II, 1810; Laurent, II, 496; T. Huc, II, 148.—*Contrà:* Demolombe, III. 310; Aubry et Rau, *loco cit.*; Arntz, I, 355.

([2]) V. asupra acesteĭ controverse, Répert. Sirey, *Mariage*, 959 urm.

([3]) Iată câte-va consecinţĭ care resultă din acest principiŭ: Efectele principale ale anul. căsătorieĭ.

1° Femeea, în caz de anulare a căsătorieĭ, nu va maĭ avea dreptul de a purta numele bărbatuluĭ sĕŭ (argum. din art. 7 L. asupra numeluĭ din 18 Martie 1895) (v. *suprà*, p. 252);

principiŭ cunoscut, adecă: că hotărîrile judecătoreştĭ sunt declarative, iar nu atributive de drepturile ce recunosc (1).

In această privinţă anularea se deosebeşte de desfacerea căsătorieĭ prin moarte saŭ divorţ, căcĭ această din urmă nu-şĭ produce efectele sale de cât pentru viitor (2).

Căsăt. putativă. Numaĭ căsătoria contractată de bună credinţă îşĭ va

---

2° Soţul saŭ soţiĭ, dacă amîndoĭ eraŭ minorĭ, n'aŭ fost emancipaţĭ (art. 421);

3° Copiiĭ născuţĭ din căsătoria anulată nu sunt legitimĭ, de-oare-ce căsătoria a fost desfiinţată cu efect retroactiv (cpr. Cas. Turin, Sirey, 81. 4. 7). Art. 1703 din codul german le conferă însă dreptul la alimente.

4° Copiiĭ născuţĭ înainte de căsătorie n'aŭ fost legitimaţĭ prin căsătoria, care maĭ în urmă s'a anulat (art. 304);

5° Cuscria, care ar resulta din căsătoria anulată, n'a existat nicĭ-odată;

6° Convenţiile matrimoniale şi donaţiile ce soţiĭ şĭ-aŭ făcut prin contractul de căsătorie (art. 936), saŭ în timpul căsătorieĭ (art. 937), aŭ rĕmas fără efecte. «Dacă se va arăta că însoţirea era dintru început neputernică, ḑice art. 1618 din codul Calimach, se desfiinţează tocmelile căsătoreştĭ».

7° Femeea nu poate să invoace incapacitatea sa în privinţa actelor ce ar fi făcut fără autorisare (art. 207); de aceea am şi vĕḑut că creditoriĭ eĭ sunt admişĭ a invoca anularea căsătorieĭ, în casul uneĭ nulităţĭ absolute (veḑĭ *suprà*, p. 658, 659);

8° Soţiĭ nu pot să invoace beneficiul art. 194, 197, nicĭ a art. 679, spre a se putea moşteni unul pe altul;

9° Datoria alimentară a dispărut (cpr. Planiol, III, 453);

10° Femeea nu va avea drept la pensia bărbatuluĭ sĕŭ, care ar fi fost funcţionar public (art. 6 urm. L. pensiilor din 23 Fevruar 1902), etc., etc. Cpr. Beudant, I, 288; Planiol, III, 431; T. Huc, II, 159; Surville, *op. cit.*, I, 181.

Singurul efect ce se recunoaşte căsătorieĭ anulate este, că femeea nu poate contracta o altă căsătorie, înainte de expirarea termenuluĭ de ḑece lunĭ din momentul hotărîreĭ de anulare. Art. 210 din codul nostru este acum formal în această privinţă.

(1) Cpr. Laurent, II, 437 şi 501; Demolombe, III, 344; Baudry et Fourcade, II, 1878; Beudant, I, 288; T. Huc, II, 159; Planiol, III, 430. Veḑĭ asupra efectuluĭ declarativ al hotărîrilor judecătoreştĭ, t. VI a Coment. noastre, p. 663, text şi nota 6; t. VII, p. 546, nota 2 şi 565; t. VIII, p. 377. Art. 1263 cuprinde o aplicare, iar art. 457 o derogare de la acest principiŭ. Cpr. Cas. rom. *Dreptul* din 1901, No. 30; Bulet. 1901, p. 384.

(2) Veḑĭ *infrà*, explic. art. 209.

păstra, în urma anulăreĭ, efectele sale civile pentru trecut.

Dacă există motive serioase de anulare, soţiĭ ar putea celebra din noŭ căsătoria lor, chiar înainte de a se pronunţa anularea ([1]). Celebr. căsăt. înainte de anulare.

După art. 115 din codul italian, reprodus în parte în Ante-proiectul de revisuire a luĭ Laurent (art. 194), femeea poate, în urma cerereĭ unuia din soţĭ, saŭ chiar din oficiŭ, la caz de minoritate, să fie autorisată a părăsi domiciliul conjugal, atuncĭ când acţiunea în anulare este propusă de unul din soţĭ. La noĭ, în lipsa uneĭ asemenea disposiţiĭ legislative, femeea nu poate părăsi domiciliul conjugal de cât la caz de divorţ (art. 250, 263) ([2]). Părăsirea domiciliuluĭ conjugal în procesul de anulare. Inadmisibilitate.

Nu avem a ne ocupa aci despre efectul autorităţeĭ lucruluĭ judecat în materie de anulare a căsătorieĭ, pentru-că această chestiune a fost examinată în t. VII a Coment. noastre, p. 567 urm. ([3]). Lucru judecat în materie de anul. căsătoriei.

SECŢIA II

Despre căsătoria contractată de bună credinţă (căsătoria putativă).

Art. 183. — Căsătoria care s'a declarat nulă, totuşĭ produce efectele sale civile, atât în privirea soţilor, cât şi în privirea copiilor, dacă ea s'a contractat de bună credinţă. (Art. 127, 143 urm., 162, 164, 166, 173, 184, 487, 1898 C. civ. Art. 201 C. fr.).

Art. 184.—Dacă buna credinţă există numaĭ din partea unuia din ambiĭ soţĭ, căsătoria produce efectele sale civile numaĭ în favoarea soţuluĭ celuĭ de bună credinţă şi a copiilor născuţĭ din acea căsătorie. (Art. 183 C. civ. Art. 202 C. fr.).

O căsătorie odată anulată, nu maĭ produce, în regulă generală, nicĭ un efect civil. Cu-toate-acestea, pentru motive de echitate, legiuitorul a făcut o excepţie de la această regulă, pentru casul când unul din soţĭ, saŭ amîndoĭ aŭ fost de bună credinţă ([4]). In asemenea caz, căsătoria este validă Căsăt. putativă.

([1]) Cpr. Pothier, *Contrat de mariage*, VI, 362; Laurent, II, 439; Demolombe, III, 286; C. Gand, D. P. 53. 2. 220.

([2]) Cpr. C. Paris, *J. Clunet*, anul 1905, p. 208 şi *Curierul judiciar* din 1905, No. 58.

([3]) Cpr. asupra acesteĭ chestiunĭ, Neagu, I, p. 330, 331, No. 55 urm.

([4]) O asemenea excepţie nu se vede în unele legiuirĭ străine. Astfel, teoria căsătorieĭ putative este necunoscută în Anglia. Cpr. Er. Lehr, *Droit civil anglais*, No. 106, p. 57 şi No. 188, p. 113 (ed. I-a); Roguin, *Mariage*, No. 123, p. 169. Dr. englez.

până la anularea eĭ, şi se consideră maĭ mult ca desfăcută, de cât ca anulată [1].

Definiţia căsăt. putative. Căsătoria putativă (*putare*, a crede) este, deci, aceea a căreĭ anulare a fost admisă de justiţie, pe care însă soţii, saŭ cel puţin unul din eĭ, o credeaŭ validă, pentru-că nu cunoşteaŭ viciul de care era atinsă. Legea consideră această căsătorie ca validă pentru trecut, din causa buneĭ credinţe ce exista în momentul contractăreĭ eĭ.

Dr. roman. Căsătoria putativă nu-şĭ avea fiinţă la Romanĭ [2]. «*Si quis incesti vetitique conjugii sese nuptiis funistaverit, proprias, quandiù vixerit, teneat facultates; sed neque uxorem, neque filios ex ea editos habere credatur*» [3].

Origina căsăt. putative. Dr. canonic. Origina acesteĭ căsătoriĭ o găsim în dreptul canonic, şi în special, într'o decisie a Papeĭ Inocent al III-lea, numită: *Qui filii sunt legitimi* [4].

După regulele dreptuluĭ canonic, o căsătorie anulată nu putea produce efecte civile de cât sub treĭ condiţiĭ. adecă: să fi fost contractată *publice, solemniter* şi *in facie Ecclesiæ* [5].

Buna credinţă şi solemnitatea căsăt. Din aceste treĭ condiţiĭ, legea actuală n'a păstrat de cât buna credinţă şi solemnitatea căsătorieĭ. Art. 183 cere. în adevĕr, o căsătorie *contractată* de bună credinţă.

Căsăt. inexistentă. Controversă. Pentru ca o căsătorie contractată de bună credinţă să poată produce efecte civile, trebue să fie numaĭ anu-

---

Codul Calimach şi acel austriac. [1] Atât după codul Calimach (art. 118 şi 1618), cât şi după acel austriac (art. 102). soţul de rea credinţă, care s'ar fi căsătorit, cunoscênd existenţa uneĭ impedicărĭ legiuite, era pedepsit conform coduluĭ penal. O asemenea disposiţie există şi astădĭ în codul penal spaniol (art. 486 urm.).

[2] Legea 57 § 1, Dig., *De ritu nuptiarum*, 23. 2 cuprinde însă un rescript al împăraţilor Marcus-Aurelius şi Lucius-Verus. care, din causa buneĭ credinţe a mameĭ, consideră ca legitimĭ copiiĭ născuţĭ dintr'o căsătorie incestuoasă. Cpr. art. 119 C. Calimach (art. 102 *in fine* C. austriac). Aceasta era un pas spre căsătoria putativă.

[3] L. 6 Cod, *De incestis et inutilibus nuptiis*, 5. 5.

[4] Capit. 14, *anno* 1213, *Corpus juris canonici*, pag. 566. Cpr. Thiry, I, 301; Planiol, III. 433; Esmein. *Le mariage en droit canonique*, II, p. 34 urm. Vedĭ şi Vering. *Droit canon* (trad. Bélet). II, § 214, p. 726; Répert. Sirey. *v⁰ Mariage*. 1014.

[5] Cpr. Répert. Sirey. *v⁰ cit.*, 1014; Planiol, III, 434; Esmein, *op. şi loco suprà cit.*

labilă, iar nu inexistentă [1]; căcĭ buna credinţă este chemată să înlocuiască condiţiile necesare la validitatea căsătorieĭ, iar nu a face să existe o căsătorie, care n'a avut fiinţă de cât în aparenţă [2]. *Qud nullum est nullum producit effectum.*

Buna credinţă consistă în necunoştinţa causelor care impedicaŭ căsătoria de a fi validă, şi este suficient ca ea să existe în momentul celebrăreĭ căsătorieĭ [3]; de unde resultă că o căsătorie contractată de bună credinţă îşĭ va produce efectele civile până în momentul anulăreĭ, cu-toatecă în urma celebrăreĭ eĭ, causa de anulare ar fi parvenit la cunoştinţa părţilor [4]. *Mala fides superveniens non nocet.* (Cpr. art. 1898, *in fine).*

Când trebue să existe buna credinţă. Controversă.

---

(1) Ştim că o căsătorie este inexistentă când este lipsită de unul din elementele sale esenţiale, şi ştim, de asemenea, că aceste elemente sunt: deosebirea de sex; existenţa consimţimîntuluĭ şi celebrarea căsătorieĭ înaintea unuĭ ofiţer al stăreĭ civile. Vedĭ *suprà,* pag. 634.

(2) Cpr. T. Huc, II, 161, 162; Thiry, I, 302; Laurent, II, 515: Demolombe, III, 355; Baudry et Fourcade, II, 1906 urm.: Beudant, I, 295; Aubry et Rau, V, § 460, p. 46, 47, text şi note; Duranton, II, 348 urm.; Neagu, I, p. 326, No. 13 urm.; C. Lyon, Sirey, 70. 2. 14; D. P. 70. 2. 71. Cas. rom.: Bulet. 1900, p. 1128.—*Contrà*: Répert. Sirey, *Mariage*, 1048 urm.; Pand. fr., *eod. v°*, I, 1310 urm.; Mourlon, I, 704; Marcadé, I, 691 urm.; Baudry, I, 547; Valette, *Curs de C. civ.*, p. 306 urm.; Massé-Vergé, I, § 125, p. 199, nota 1; Planiol, III, 445, 446; Trib. Bruxelles, *Pand. Périod.* 87. 5. 9; C. Bordeaux şi Craiova (căsătorie contractată de doĭ Austriacĭ înaintea preotuluĭ catolic). Sirey, 83. 2. 137: *C. judiciar* din 1900, No. 68 şi *Dreptul* din 1901, No. 22. Decisia Curţeĭ din Craiova a fost casată, însă pentru un alt motiv. Vedĭ Bulet. 1901, p. 221 şi *C. judiciar* din 1901, No. 24 (cu observaţia noastră). Această din urmă dicisie a fost publicată şi adnotată de noĭ în Sirey 1903, 4. p. 5 urm.

(3) Cpr. Trib. Dâmboviţa, *C. judiciar* din 1906, No. 15.

(4) Thiry, I, 302; Arntz, I, 366; Laurent, II, 505; Demolombe, III, 360; Demante et Colmet de Santerre, I, 283 bis V şi VI: Marcadé, I, 694; Aubry et Rau, V, § 460, p. 48, text şi nota 6; Massé-Vergé, I, § 125, p. 200, text şi nota 4; Mourlon, I, 705; Vigié, I. 399; Répert. Sirey, *v° cit.*, 1043: Solon, *Théorie des nullités*, II, 197; Neagu, I, p. 325, No. 8; Nacu, I. p. 359: Baudry, I, 546; Baudry et Fourcade, II. 1903; T. Huc, II, 160; Beudant, I, 293; Planiol, III, 437.—*Contrà:* E-

Eroarea de fapt saŭ de drept.

Buna credință isvorĕşte dintr'o eroare. Eroarea poate să fie *de fapt* saŭ *de drept*. Exemplu de eroare de fapt: Douĕ persoane s'aŭ căsătorit neştiind că eraŭ rude în gradul oprit de lege (1). Alt exemplu: In urma pronunțăreĭ divorțuluĭ, unul din soțĭ se căsătoreşte din noŭ. Intâmplându-se ca divorțul să fie anulat, această căsătorie îşĭ va produce toate efectele sale, dacă soțul care a contractat-o se credea despărțit (2). Exemplu de eroare de drept: Un cumnat se căsătoreşte cu cumnată-sa credênd că pronunțarea divorțuluĭ a desființat cuscria dintre foştiĭ soțĭ şi familiile lor (3).

Căsăt. a doĭ străinĭ, contractată înaintea unuĭ preot. Controversă.

Iată însă doĭ străinĭ, doĭ Austriacĭ catolicĭ, de exemplu, cari s'aŭ căsătorit în țara noastră la preotul catolic, conform legeĭ lor personale. Această căsătorie putea-va să fie considerată ca putativă, atuncĭ când s'ar stabili în fapt că soțiĭ aŭ fost de bună credință, adecă: n'aŭ ştiut că, în România, căsătoria este de competența exclusivă a ofițeruluĭ stăreĭ civile? Rĕspundem categoric: nu; căcĭ buna credință întemeiată pe ignoranța legilor n'ar putea, după noĭ, valida căsătoria de cât atuncĭ când ordinea publică n'ar fi în joc. Străinul care ar comite un delict pe teritorul nostru n'ar putea, de bună samă, să invoace ca scusă ignoranța legeĭ. Or, aceeaşĭ soluție pare admisibilă şi în privința căsătorieĭ, care necontestat interesează în gradul cel maĭ înalt ordinea publică şi socială (4).

Eroare de drept. Controversă.

Legea fiind generală şi nefăcênd de astă-dată nicĭ-o

---

fectele civile ale căsătorieĭ încetează odată cu buna credință. Ducaurroy, Bonnier et Roustain, I, 349; Toullier D., I, partea I, 656 (Duvergier nu împărtăşeşte însă această părere, *loco cit.*, p. 377, nota a). Acest din urmă sistem era formal admis în codul Calimach (art. 215, nota 14).

(1) Cpr. C. Aix, D. P. 46. 2. 147.

(2) Vedĭ Répert. Sirey, *v° Mariage*, 1025 şi *Divorce*, 4678.

(3) Curtea din Paris a considerat, în specie, căsătoria ca putativă, fiind că şi ofițerul stăreĭ civile, care celebrase căsătoria, împărtăşise această eroare. Vedĭ *Pand. Périod.* 98. 2. 234 şi Sirey, 1900. 2. 131.

(4) Cpr. G. G. Flaişlen, *Curierul judiciar* din 1898, No. 7, p. 53: Duvergier asupra luĭ Toullier, I, partea I, p. 377, nota *a*; Marcadé, I, 694; Aubry et Rau, V, § 460, p. 47, text şi nota 2; Demolombe, III, 354, *in fine*.—*Contrà:* Laurent, II, 504, p. 638, 639; C. Craiova, *C. judiciar* din 1900, No. 68 şi *Dreptul* din 1901, No. 22; C. Bordeaux, Sirey, 83. 2. 137.

distincţie, după cum face în art. 1206 § 2 ([1]), buna credinţă poate să resulte nu numaĭ dintr'o eroare de fapt, dar şi dintr'o eroare de drept ([2]).

Eroarea fie de fapt, fie de drept, nu maĭ are astădĭ nevoe de a fi scusabilă *(probabilis error)* ([3]), după cum se cerea altă dată ([4]) şi după cum se cere şi astădĭ în codul austriac (art. 160). **Eroarea nu are nevoe de a fi scusabilă. Controversă.**

Judecătoriĭ fonduluĭ vor aprecia în mod suveran, după împrejurările causeĭ, dacă a existat saŭ nu bună credinţă ([5]). **Chestie de fapt.**

De câte-orĭ o căsătorie se anulează, soţul care invoacă buna credinţă trebue, ca orĭ ce reclamant, s'o dovedească (art. 1169). *Reus in excipiendo fit actor;* şi această **Dovedirea eroreĭ de drept şi de fapt. Controversă.**

([1]) Vedĭ asupra art. 1206, care distinge eroarea de fapt de acea de drept, t. V a Coment. noastre, p. 54, *ad notam,* şi p. 371; t. VII, p. 340 urm.

([2]) Cpr. T. Huc, II, 160; Planiol, III, 435; Beudant, I, 293; Aubry et Rau, V, § 460, p. 49, text şi nota 7; Ducaurroy, Bonnier et Roustain, I, 349; Demolombe, III, 357; Baudry, I, 545; Baudry et Fourcade, II, 1900; Répert. Sirey, *Mariage,* 1019 urm.; Thiry, I, 302, p. 268; Arntz, I, 366; Laurent, II, 504; Demante et Colmet de Santerre, I, 283 bis III. Cpr. Trib. Ilfov, *Dreptul* din 1894, No. 20; Trib. şi C. Paris, D. P. 96. 2. 453; D. P. 97. 2. 200; Trib. Dâmboviţa, *C. judiciar* din 1906, No. 15. Vedĭ t. V a Coment. noastre, p. 53, text şi nota 2 şi p. 370, 371, text şi note. Maĭ vedĭ încă asupra eroreĭ de drept, t. VII, p. 340 urm.—*Contrà:* Vazeille, *Mariage,* I, 272; Allemand, *Idem,* I, 607; Duranton, II, 351; Richefort, *État des familles,* II, 210; Toullier D., I, partea I, 658, p. 377 (Duvergier nu împărtăşeşte însă această părere). Acest din urmă sistem, după care buna credinţă ar putea să resulte numaĭ dintr'o eroare de fapt, este inadmisibil, pentru-că principiul: *nemo censetur ignorare jus* saŭ *legem* nu maĭ este admis astădĭ, cel puţin în privinţa legilor de interes privat. Vedĭ t. V a Coment. noastre, p. 53, nota 2 şi t. VII, p. 341, text şi nota 1. Vedĭ şi *suprà,* p. 45. Vedĭ asupra acesteĭ controverse, Pand. fr., v° *Mariage,* I, 1270 urm.; Neagu, I. p. 325, No. 6. 7.

([3]) Thiry, I, 302, p. 268; Arntz, I, 366; Demolombe, III, 358; Planiol, III, 440; Aubry et Rau, V, § 460, p. 48, nota 5; Neagu, I, p. 324, No. 2.—*Contrà:* Duranton; II, 348, 350, 351; Toullier D., I, partea I, 654 urm.; Vazeille, *Mariage,* I, 272.

([4]) Cpr. Pothier, *Contrat de mariage,* VI, 437; Planiol, III, 439.

([5]) Demolombe, III, 358; T. Huc, II, 160: Répert. Sirey, *Mariage,* 1021, 1022; Neagu, I, p. 324, No. 3; Baudry et Fourcade, II, 1899; Cas. fr. Sirey, 90. 1. 145; D. P. 90. 1. 227.

soluţie este adevĕrată atât în privinţa' eroreĭ de drept cât şi a eroreĭ de fapt ([1]). S'a ḑis, ce e dreptul, în privinţa eroreĭ de fapt, şi am susţinut şi noĭ în ediţia precedentă, că aceĭ cari cer anularea căsătorieĭ trebue să dovedească reaua credinţă a soţilor, pentru-că eĭ ar fi presupuşĭ de bună credinţă ([2]). Acest sistem ne pare însă, astăḑĭ, după o maĭ matură reflexie, inadmisibil, art. 1899 de la prescripţie, care pune în principiŭ că buna credinţă este presupusă, nefiind aplicabil in specie; pentru-că el statorniceşte o presumpţie legală, şi ştiut este că asemenea presumpţiĭ sunt de strictă interpretare, şi nu pot fi întinse de la un caz la altul ([3]).

Efectele căsătorieĭ putative.

Trebue să distingem în această privinţă efectele în privinţa copiilor, şi efectele în privinţa înşişĭ a soţilor.

Efectele căsătorieĭ putative în privinţa copiilor. In privinţa copiilor, căsătoria contractată de bună credinţă produce toate efectele uneĭ căsătoriĭ valide, fără a se distinge dacă numaĭ unul din soţĭ saŭ amîndoĭ sunt de bună credinţă ([4]). Astfel, copiiĭ moştenesc pe părinţiĭ lor şi pe ceilalţĭ membrĭ aĭ familieĭ şi *vice-versa*, sunt moşteniţĭ de dînşiĭ; copiiĭ aŭ dreptul la creştere, educaţie şi la alimente (art. 185), la rezervă (art. 841), etc.

([1]) Cpr. Trib. Ilfov, *Dreptul* din 1894, No. 20, p. 155.

([2]) Cpr. Marcadé, I, 695; Aubry et Rau, V, § 460, p. 48, text şi nota 8; Demolombe, III, 359; Demante et Colmet de Santerre, I, 283 bis IV; C. Galaţĭ, *Dreptul* din 1903, No. 10. Art. 115 C. Calimach. «Juridica presumpţie este deapururea în favorul însoţireĭ», ḑice art. 115 din codul Calimach. «*Die Vermuthung ist immer für die Giltigkeit der Ehe*», ḑice art. corespunḑĕtor (99) din codul austriac.

([3]) Baudry et Fourcade, II, 1901. 1902; Laurent, II, 506; Répert. Sirey, *v[o] cit.*, 1040; Thiry, I, 302, p. 268; T. Huc, II, 160; Beudant, I, 294; Planiol, III, 438; C. Agen, D. P. 91. 2. 153; Sirey, 93. 2. 4; Trib. Dâmboviţa, *Curierul judiciar* din 1906, No. 15 (cu observaţia noastră). Veḑĭ asupra acesteĭ controverse, Neagu, I, p. 325, No. 10 urm.

C. german. ([4]) Cpr. Trib. Dâmboviţa, *Dreptul* din 1894, No. 44.—In cât priveşte posiţia juridică a copiilor născuţĭ din căsătoriĭ nule *(Richtliche stellung der Kinder aus nichtigen Ehen)*, în codul german, veḑĭ art. 1699 urm. din acest cod; iar în cât priveşte raporturile soţilor dintre eĭ, veḑĭ art. 1345 din acelaşĭ cod. In cât priveşte raporturile dintre soţĭ cu terţiĭ, ele sunt determinate prin art. 1344 din acest cod.

Se înțĕlege însă că copiiĭ carĭ s'ar naşte în urma anulăreĭ căsătorieĭ putative n'ar maĭ fi legitimĭ. «Copiiĭ ceĭ născuțĭ din neputernice însoțirĭ, ḑice art. 215 din codul Calimach, se socotesc ca nişte legiuițĭ, dacă se va dovedi că unul măcar din părințĭ n'a avut, în adevĕr, ştiință de împedicătoarea pricină a însoțireĭ». Şi aicĭ codul Calimach se deosebeşte de codul austriac, căcĭ art. 160 din acest text are, la fine, un paragraf, unde se ḑice că copiiĭ născuțĭ din asemenea însoțirĭ rĕmân, cu-toate-acestea, depărtațĭ de la orĭ-ce participare la averea, care prin pactele de familie *(Familienordnungen)*, este exclusiv reservată numaĭ copiilor legitimĭ, disposiție care nu se vede reprodusă în codul Calimach.

Copiiĭ născuțĭ în urma anul. căsăt. putative. Deoseb. între codul Calimach şi acel austriac.

Căsătoria contractată de bună credință legitimează copiiĭ naturalĭ ce soțiĭ ar fi avut dintr'o relație anterioară, fie eĭ chiar incestuoşĭ saŭ adulterinĭ [1]; de-oare-ce asemenea căsătorie producĕnd, în privința copiilor, toate efectele uneĭ căsătoriĭ valide, efectul căsătorieĭ este tocmaĭ legitimarea copiilor anteriorĭ (art. 304 urm. C. civ.).

Legitimarea copiilor naturali. Art. 304. Controversă.

După textul art. 184, s'ar părea că numaĭ copiiĭ născuțĭ *în urma* căsătorieĭ de bună credință ar fi considerațĭ ca legitimĭ. Cuvintele: «născuțĭ din acea căsătorie» sunt însă enunciative, legea prevĕḑĕnd numaĭ casurile ce se întâmplă de cele maĭ dese-orĭ *(de eo quod plerumque fit)*. Nu trebue, decĭ, să presupunem legiuitoruluĭ o precisie matematică de redacție, care este departe de obiceiurile sale. Copilul, nefiind responsabil de greşala părinților sĕĭ, legiuitorul nu era în drept să-l pedepsească pentru faptul că el a fost conceput saŭ s'a născut înaintea celebrăreĭ căsătorieĭ [2]. In acest sens s'a curmat controversa în co-

Copiiĭ născuțĭ înaintea celebrăreĭ căsăt. Controversă.

---

(1) Planiol, III, 450; Beudant, I, 291, p. 409.— Acest sistem este cu atât maĭ admisibil la noĭ, cu cât vom vedea, sub art. 304, că copiiĭ adulterinĭ şi incestuoşĭ pot, la noĭ, fi legitimațĭ printr'o căsătorie validă. Cu-toate-acestea majoritatea autorilor se pronunță în Franța în sens contrar. Veḑĭ Baudry et Fourcade, II, 1915, şi autoriĭ citațĭ acolo.

(2) Cpr. Thiry, I, 304; Arntz, I, 367; Laurent, II, 509; Demolombe, III, 366; Valette, *Cours de C. civ.*, p. 303; Valette sur Proudhon, II, p. 171 urm.; Mourlon, I, 702; Nacu, I, p. 359; Neagu, I, p. 329, No. 34; Marcadé, I, 696, 697; Ducaurroy,

dul italian (art. 116) şi în Ante-proiectul de revisuire a luĭ Laurent (art. 195).

Efectele în privința soților.

In privința soților, trebue să distingem dacă numaĭ unul din eĭ, saŭ amîndoĭ sunt de bună credință.

Casul când ambiĭ soțĭ aŭ fost de bună credință.

In caz când ar exista bună credință din partea ambilor soțĭ, căsătoria va produce toate efectele sale civile, atât în privința raporturilor dintre eĭ, cât şi în privința raporturilor dintre soțiĭ cu copiĭ.

Astfel, femeea va continua a purta numele bărbatuluĭ (1); ea va avea o ipotecă legală, supusă inscripțieĭ, asupra bunurilor bărbatuluĭ (art. 1754 urm.) (2); ea va fi sub autoritatea luĭ, şi ambiĭ soțĭ vor putea cere anularea actelor făcute de femeea neautorisată cu ceĭ de al treilea (art. 197, 199, 207); soțul minor, care fusese emancipat prin căsătoria putativă, va păstra beneficiul acesteĭ emancipărĭ; soțiĭ conservă dreptul reciproc de moştenire (art. 679) (3), etc.

Moşt. nu subsistă în urma anul. căsăt. Controversă.

Rĕmâne însă bine înțeles că dreptul la moştenire nu va subsista de cât până la pronunțarea anulăreĭ; căcĭ anularea căsătorieĭ face să dispară calitatea de soțĭ (4).

Moartea unuĭ din soțĭ înaintea anul. căsătorieĭ.

Dacă unul din soțĭ s'a săvîrşit din viață în cursul procesuluĭ, însă înainte de pronunțarea anulăreĭ, soțul rĕ-

---

Bonnier et Roustain, I, 476; Aubry et Rau, V, § 460, p. 60, text şi nota 12; T. Huc, II, 167; Beudant, I, 291, p. 409; Baudry, I, 551; Baudry et Fourcade, II, 1914.— *Contrà:* Demante et Colmet de Santerre, I, 283 bis VII şi t. II, 57 bis III; Planiol, III, 449; Vazeille, *Mariage,* I, 275, p. 439 urm.; Toullier D., I, partea I, 657 (Duvergier nu împărtăşeşte însă această părere, *loco cit.*, nota *a*).

(1) Beudant, I, 291, p. 410; Thiry, I, 305.— *Contrà:* Baudry et Fourcade, II, 1921; Neagu, I, p. 328, No. 26.

(2) Textele privitoare la ipoteca legală a femeeĭ măritate aŭ fost explicate în t. VIII a Coment. noastre, p. 507 urm.

(3) Soțiĭ despărțițĭ nu se maĭ moştenesc însă unul pe altul (art. 679).

(4) Thiry, I, 305; Planiol, III, 452; Baudry et Fourcade, II, 1922; Marcadé, I, 698, şi III, 189 ter; T. Huc, II, 164, 166; Chabot, *Successions,* I, art. 767, No. 5, p. 665 (ed. Belost-Jolimont din 1839); Demolombe, III, 370; Demante et Colmet de Santerre, I, 283 bis VIII; Valette, *Cours de C. civil,* p. 305; Vazeille, *Mariage,* I, 284; Duranton, II, 369; Aubry et Rau, V, § 460, p. 52, text şi nota 17.— *Contrà:* Beudant, I, 291, p. 410; Laurent, II, 511 şi IX, 157, după care dreptul de

mas în viaţă va culege moştenirea luĭ, conform art. 679, pentru-că, în momentul deschidereĭ moşteniriĭ, el avea încă calitatea de soţ; de unde resultă că, în caz de anularea căsătorieĭ putative pentru bigamie, moartea soţuluĭ bigam, întâmplată înainte de pronunţarea anulăreĭ, ar face ca succesiunea să se împartă între ceĭ doĭ soţĭ aĭ luĭ rĕmaşĭ în viaţă; căcĭ ambiĭ aŭ drepturĭ egale la moştenirea luĭ ([1]).

In cât priveşte raporturile dintre soţĭ cu copiiĭ lor, soţiĭ păstrează, în urma anulăreĭ căsătorieĭ, puterea părintească (art. 325 urm.), dreptul de moştenire (art. 679), usufructul legal (art. 338), etc. ([2]).

Raporturile dintre soţĭ cu copiiĭ lor.

Dacă presupunem acum ipoteza în care numaĭ unul din soţĭ ar fi fost de bună credinţă, căsătoria nu-şĭ va produce efectele sale de cât în privinţa copiilor şi a soţuluĭ de bună credinţă.

Casul când unul din soţĭ a fost de bună credinţă.

Astfel, dacă femeea este de bună credinţă, ea va purta numele bărbatuluĭ (art. 7 L. asupra numeluĭ din 18 Martie 1895) (v. *suprà*, p. 670); va putea cere executarea convenţiilor matrimoniale; va avea o ipotecă legală asupra imobilelor bărbatuluĭ; va putea anula actele făcute de dînsa fără autorisare ([3]); va exercita puterea părintească asupra copiilor ([4]); iĭ va moşteni şi va fi moştenită de dînşiĭ ([5]), etc.

---

moştenire între soţĭ ar subsista şi în urma anulăreĭ căsătorieĭ. Această controversă nu se vede curmată în codul italian, ci numaĭ în Ante-proiectul de revisuire a luĭ Laurent, în care s'a admis sistemul din urmă (art. 195). Vedĭ asupra eĭ, Neagu, I, p. 327, 328, No. 24, 25.

([1]) Cpr. Planiol, III, 452; Baudry et Fourcade, II, 1920; Demolombe, III, 378; Marcadé, I, 698. Vedĭ şi C. Galaţĭ, *Dreptul* din 1903, No. 10.— *Contrà:* Demante, I, 283 bis VIII.

([2]) Baudry et Fourcade, II, 1918; T. Huc, II, 166; Laurent, II, 510; Demolombe, III, 367; Thiry, I, 305; Aubry et Rau, V, § 460, p. 52; Beudant, I, No. 291, p. 410; Neagu, I, p. 327, No. 22.

([3]) Dacă numaĭ bărbatul a fost de bună credinţă, numaĭ el va putea ataca actele făcute de femee fără autorisare; Planiol, III, 460; Baudry et Fourcade, II, 1933, şi autoriĭ citaţĭ acolo.

([4]) Iată, decĭ, un caz în care puterea părintească va aparţine mameĭ, în timpul vieţeĭ tatăluĭ, în contra disposiţiilor art. 327 din C. civ. Cpr. Baudry et Fourcade, II, 1924; Planiol, III, 459. Art. 1701 din cod. german este formal în această privinţă. «*Die elterliche Gewalt steht der Mutter zu*», ḑice acest text.

([5]) Cpr. Paniol, III, 455; Thiry, I, 305, şi toţĭ autoriĭ.

Donaţiunile reciproce dintre soţi.

In caz când, prin contractul de căsătorie, soţiĭ şĭ-ar fi făcut donaţiunĭ reciproce, numaĭ acel de bună credinţă se va folosi de ele. (Cpr. art. 280). (1).

Soţul de rea credinţă nu se va folosi nicĭ de donaţiunile făcute de ceĭ de al treilea, prin contractul matrimonial, el neputênd revendica nicĭ-un efect civil al căsătorieĭ (2).

Donaţiunile făcute de terţiĭ, soţuluĭ de bună credinţă, vor fi din contra valide, ele fiind făcute în favoarea căsătorieĭ care, în privinţa luĭ, îşĭ produce toate efectele legale (3).

Aplicarea art. 836. Controversă.

Donaţiunea făcută de soţul de rea credinţă, unuĭ al treilea, nu e revocată prin dobîndirea unuĭ copil născut maĭ târḑiŭ dintr'o căsătorie putativă (art. 836), cu-toate-că unul din soţĭ ar fi fost de bună credinţă, şi nu foloseşte, în urma naştereĭ acestuĭ copil, nicĭ soţuluĭ dăruitor nicĭ copiluluĭ (4).

---

(1) Planiol, III, 456; Baudry et Fourcade, II, 1927, şi autoriĭ citaţĭ acolo. — Donaţiunile făcute între soţĭ în timpul căsătorieĭ vor supraveţui anulăreĭ eĭ, însă nu vor putea rĕmânea în picioare de cât prin voinţa părţilor, fiind-că ele sunt eminamente revocabile (art. 937). Cpr. Planiol, III, 457; Baudry et Fourcade, II, 1928; Demante, I, 283 bis, X.

Deoseb. de la C. fr. în privinţa donaţiunilor.

(2) Cpr. Laurent, II, 541.—Cu-toate-acestea, majoritatea autorilor (cpr. Planiol, III, 458; T. Huc, II, 168; Baudry et Fourcade, II, 1935 urm., etc.) menţin, în Franţa, atât donaţiunile de bunurĭ viitoare, cât şi acele de bunurĭ presente, când soţul de rea credinţă are copiĭ, pentru-că asemenea donaţiunĭ sunt presupuse a fi făcute în interesul copiilor ce se vor naşte din căsătorie (art. 1082 § ultim Cod fr.). La noĭ însă, aceasta nu se poate susţine cu succes; căcĭ art. 1082 din codul fr., fiind eliminat, nu există presumpţia stabilită de legiuitorul francez, întru cât o presumpţie legală nu poate să existe fără un anume text de lege. D-l Neagu (I, p. 329, No. 41, 42) nu observă această deosebire de redacţie între ambele codurĭ.

(3) Baudry et Fourcade, II, 1934; T. Huc, II, 168; Demolombe, III, 382; Neagu, I, p. 329, No. 38, şi toţĭ autoriĭ.

(4) Demolombe, III, 382, şi XX, 745; T. Huc, II, 168 şi VI, 255; Baudry et Colin, *Donations*, I, 1688; Massé-Vergé, III, § 485, p. 242, nota 18; Saintespès-Lescot, *Don. et testaments*, III, 934, p. 490 (ed. din 1855); Grenier, *Don. et testaments*, II, 191, pag. 158, text şi nota *a* (ed. Bayle-Mouillard, 1846); Mourlon, II, 762; Marcadé, III, 731; Troplong, *Donations et*

Survenirea unuï copil născut dintr'o căsătorie putativă va aduce, din contra, revocarea donaţiuneï, făcută de unul saŭ de celalalt soţ, dacă amîndoï eraŭ de bună credinţă saŭ dacă numaï unul fiind de bună credinţă, donaţia a fost făcută de dînsul; pentru-că, în asemenea casurï, căsătoria îşï produce toate efectele civile, atât în privinţa copiilor, cât şi a soţilor de bună credinţă (art. 183, 184) (1).

Soţul de bună credinţă, care ar fi fost amăgit prin manoperile celuilalt soţ, spre a contracta o căsătorie ce maï în urmă ar fi fost anulată, are o acţiune în daune contra soţuluï de rea credinţă, în baza principiilor generale (art. 998, 999) (2). Aceasta face obiectul unuï text special în codul neerlandez (art. 151) (3) şi în codul Calimach; căcï, după acest din urmă cod, soţul de bună credinţă, pe lângă că scăpa de pedeapsă, apoï avea drept şi la despăgubire (art. 118, 1618 C. Calimach). «*Ist ein Theil schuldlos*, ḑice art. 102, *in medio* din codul austriac, *so bleibt es ihm heimgestellt, Entschädigung zu fordern*». Art. 998, 999.

De asemenea, ceï de al treilea, carï ar fi contractat

testaments. II, 1382; Demante et Colmet de Santerre, III, 103 bis X.—*Contrà:* Revocarea are loc în toate casurile, atât în favoarea copiilor cât şi a însuşï dăruitoruluï, fără a se distinge dacă soţul dăruitor era de bună saŭ de rea credinţă. Aubry et Rau, VII, § 709, p. 436, text şi nota 29; Thiry, II, 390; Laurent, *Supplément*, IV, 202, p. 166.— In fine, după un al treilea sistem, revocarea ar avea loc, însă numaï în favoarea copiluluï. Cpr. Planiol, III, 2667; Duranton, VIII, 586. Veḑï *infrà*, explic. art. 836. Din toate aceste păreri, acea care pune în principiŭ că donaţiunea este irevocabilă, singură ne pare juridică, pentru-că soţul de rea credinţă nu poate, pe de o parte, să invoace legitimitatea copiluluï, iar pe de alta, copilul nu poate cere un drept care n'a fost introdus în favoarea sa. Este, decï, logic de a admite că nicï unul, nicï altul nu poate să pretindă că există revocare.

(1) Demolombe, XX, 745; Saintespès-Lescot, *loco cit.*, pag. 487; Thiry, II, 390; Laurent, *Supplément*, I, 483 şi IV, 202; T. Huc, *loco suprà cit.;* Mourlon, II, 762; Planiol, *loco cit.*, etc.

(2) T. Huc, II, 159, *in fine;* C. Alger şi Rouen, Sirey, 79. 2. 281; Sirey, 87. 2. 235.

(3) «Soţul care a fost de rea credinţă, ḑice acest text, va putea fi condamnat către celalalt la daune» «*De echtgenoot die in de kwade trouw heeft verkeerd, kan tot vergoeding van kosten, schaden en interessen jegens den anderen verwezen worden*». C. olandez. Art. 155.

de bună credință cu soții a căror căsătorie ar fi fost în urmă anulată, aŭ o acțiune în daune contra acestor soți, faptul de a contracta o atare căsătorie, întrunind elementele unuĭ delict civil (art. 998), saŭ cel puțin a unuĭ quasi-delict (art. 999).

C. olandez Art. 153. Codul neerlandez prevede această acțiune în termenĭ expreşĭ (art. 153), însă atât acest text cât şi acel care prevede acțiunea soțuluĭ de bună credință în contra aceluĭ de rea credință (v. *suprà*, p. 673, nota 3) sunt de prisos, ambile acțiunĭ resultând din principiile generale (1).

SECȚIA III

Despre proba celebrăreĭ căsătorieĭ.

In codul italian şi în Ante-proiectul de revisuire a luĭ Laurent, există un capitol a parte care se ocupă de proba celebrăreĭ căsătorieĭ. Codul francez, ca şi al nostru, tratează această materie în capit. nulitățilorl, de şi nicĭ-un raport nu există între aceste două materiĭ (2).

Proba celebrăreĭ căsătorieĭ se poate face: 1° prin înfățişarea actuluĭ de celebrare; 2° prin posesie de stat: şi în fine, 3° prin resultatul uneĭ procedurĭ penale.

1° *Proba căsătorieĭ prin actul de celebrare.*

Art. 176.—Nimenĭ nu poate reclama titlul de soț şi efectele civile ale căsătorieĭ, dacă nu presintă un act de celebrațiune a căsătorieĭ înscris în registrul stăreĭ civile (3), afară de casurile prevĕdute de art. 33, sub titlul: actele stăreĭ civile. (Art. 27 urm., 32, 33, 61, 62, 177—180, 292 urm. C. civ. Art. 194 C. fr.).

Art. 177.—Posesiunea de stat nu va putea dispensa pe aceĭ ce se pretind căsătorițĭ, şi o invoacă, de a înfățişa actul de celebrarea căsătorieĭ înaintea ofițeruluĭ stăreĭ civile. (Vedĭ art. citate la art. 176 şi art. 293, 294 C. civ. Art. 195 C. fr.).

Art. 178. — Când este posesiunea de stat, şi când se înfățişează actul de celebrarea căsătorieĭ înaintea ofițeruluĭ stăreĭ civile, soțiĭ nu pot fi primițĭ a contesta validitatea acestuĭ act. (Art. 62, 177, 293, 294 C. civ. Art. 196 C. fr.).

Dr. roman şi dr. vechiŭ. După dreptul canonic, dreptul roman (4), şi dreptul

(1) Vedĭ Laurent, *Avant-projet de révision*, I, p. 409.
(2) Vedĭ însă Planiol, III, 188, p. 57, nota 1 (ed. a 2-a).
(3) Saŭ maĭ bine ḑis: *un extract de pe actul înscris în registre.* Cpr. Planiol, III, 191.
(4) Cpr. L. 9 şi 13, Cod, *De nuptiis*, 5. 4.

nostru anterior [1], căsătoria şi toate actele stăreĭ civile se puteaŭ dovedi prin toate mijloacele de probă admise în materie civilă. Posesia de stat nu făcea niciĭ chiar să se nască o presumpţie de căsătorie [2].

Posesia de stat există de câte-orĭ două persoane trăesc mult timp în public ca bărbat şi femee (art. 179), când ele se tratează reciproc ca soţĭ, şi când aŭ fost considerate ca atare de familiile lor, şi în societate. (Cpr. art. 294) [3]. *Nomen, tractatus, fama.* **Posesia de stat.**

Ordonanţa de la Blois din 1579 (art. 40 şi 44) a desfiinţat presumpţia de căsătorie întemeiată pe posesia de stat [4]. **Ordon. din Blois.**

Astădĭ, căsătoria nu poate, în regulă generală, fi dovedită de cât printr'un extract de pe actul de celebrare, pe care ofiţerul stăreĭ civile a trebuit să-l întocmească conform art. 61 din codul civil. **Dr. actual.**

Ea nu poate fi dovedită prin celelalte probe ale dreptuluĭ comun, de exemplu: prin martorĭ, nicĭ chiar atuncĭ când ar exista un început de probă scrisă [5]; prin jurămînt, etc., pentru-că jurămîntul nu este admis în materiile care interesează ordinea publică [6]. Art. 1208 este decĭ conceput în termenĭ prea generalĭ când dice că jurămîntul **Martorĭ, jurămînt, etc.**

---

(1) Astfel, sub codul Calimach, dovada căsătorieĭ se putea face, fără nicĭ-o restricţie, prin orĭ-ce mijloace, şi chiar prin martorĭ. Cas. rom. Bulet. 1900, p. 1128. Aceeaşĭ soluţie era admisă şi sub codul Caragea. Cas. rom. Bulet. 1890, p. 805 şi 1003; Bulet. 1896, p. 1327. **C. Calimach.**

(2) S'a decis chiar că posesia de stat nicĭ nu exista sub legile vechĭ. Cpr. Trib. Ilfov, *Dreptul* din 1874, No. 28.

(3) Vedĭ asupra elementelor din care se compune posesia de stat, şi care sunt lăsate la apreciarea tribunalelor, Cas. fr. *Pand. Périod.* 1901. 1. 232; Sirey, 1902. 1. 315. V. *infrà*, p. 682, n. 1.

(4) Cpr. Arntz, I. 328; Aubry et Rau, V, § 452 bis, p. 16, nota 3; T. Huc, II, 171; Répert. Sirey, *v° Mariage*, 1107; Baudry et Fourcade, II, 1944; Planiol, III, 193, *in fine.*

(5) Planiol, III, 192, *in fine:* Aubry et Rau, V, § 452 bis, p. 15, nota 1, *in fine;* Baudry, I, 557; Baudry et Fourcade, II, 1942, p. 491; Répert. Sirey, *Mariage*, 1103; Pand. fr., *eod. v°*, 1667.— *Contrà:* Demante, I, 277 bis I (combătut în această privinţă de continuatorul săŭ Colmet de Santerre, *loco cit.*, 277 bis A).

(6) Cpr. Thiry, I, 306: Arntz, I, 328; Aubry et Rau, V, § 452 bis, p. 15, nota 1; Baudry et Fourcade, II, 1942, pag. 491: Baudry, I, 557; Répert. Sirey, *Mariage*, 1104; Neagu, I. p. 313, No. 11. Cpr. art. 115 C. Calimach, citat p. 640, 641.

decisoriŭ poate fi dat în orĭ-ce soiŭ de contestaţiĭ; căcĭ numaĭ contestaţiile băneştĭ sunt susceptibile de a fi dovedite prin jurămînt [1].

Actul de celebrare. Singura dovadă admisă, în principiŭ, atât în privinţa soţilor, cât şi în privinţa terţiilor, precum copiiĭ şi alte persoane interesate [2], este numaĭ actul de celebrare înscris în registre, saŭ maĭ bine ḑis extractele de pe acest act [3].

Filă volantă. Un act chiar înscris, însă pe o filă volantă, ar fi de astă-dată insuficient [4].

Posesia de stat. Art. 177. Posesiunea de stat, admisă de lege pentru filiaţiunea legitimă (art. 293 urm.), orĭ cât de îndelungată ar fi, nu

---

(1) Veḑĭ t. VII a Coment. noastre, p. 365 urm.

(2) Thiry, I, 306; Mourlon, I, 707; Vigié, I, 405; Laurent, III, 2; Planiol, III, 192; Répert. Sirey, v° *cit.*, 1108; Demolombe, III, 388; Baudry, I, 558; Aubry et Rau, V, § 452 bis, p. 16.

Casurile în care art. 176 urm. nu sunt aplicabile. Regulele excepţionale maĭ sus expuse se aplică numaĭ atuncĭ când reclamaţiunea are de obiect unul din efectele civile ale căsătorieĭ, nu însă casurile când proba căsătorieĭ n'ar avea de obiect o chestie de stat, precum ar fi, de exemplu: în casul în care ar fi vorba de a se dovedi îndeplinirea saŭ neîndeplinirea uneĭ condiţiĭ subordonate faptuluĭ celebrăreĭ căsătorieĭ. In asemenea caz, precum şi în altele de asemenea natură, căsătoria ar putea fi stabilită şi prin alte doveḑĭ, precum: acte scrise, martorĭ, etc. Cpr. Planiol, III, 189; Aubry et Rau, *loco cit.*, pag. 15, nota 2; Demolombe, III, 390; Laurent, III, 3; Baudry et Fourcade, II, 1946; Répert. Sirey, *Mariage*, 1109.

Inaplic. art. 176 la căsăt. celebrate în străinătate. Art. 176 urm. nu sunt, de asemenea, aplicabile căsătoriilor celebrate în străinătate, care se vor dovedi conform legeĭ ţăreĭ unde aŭ fost contractate, potrivit reguleĭ inscrise în art. 2: *Locus regit actum.* Planiol, III, 190; Vigié, I, 406; Gérardin, *Revue pratique*, anul 1866, t. 21, p. 269 urm.; Dalloz, *Nouv. C. civ. annoté*, I, art. 194, No. 14 şi 15; F. Herman, *C. civ. annoté*, *Supplément*, I, art. 194, No. 4. Astfel, s'a decis, cu drept cuvînt, că o căsătorie celebrată în Rusia, saŭ în Bulgaria, se va dovedi conform legilor ruseştĭ saŭ bulgare. Veḑĭ decisiile C. din Bucureştĭ şi Galaţĭ citate *suprà*, p. 195, nota 1. Cpr. C. Bordeaux, D. P. 87. 2. 163.

(3) Cpr. Trib. Roman, *Dreptul* din 1894, No. 33. V. p. 674, n. 3.

(4) Thiry, *loco cit.;* Mourlon, I, 707; Demolombe, III, 329; Aubry et Rau, *loco cit.*, pag. 17; Marcadé, I, 675; Planiol, III, 191: Baudry, I, 557; Baudry et Fourcade, II, 1942; Laurent, III, 5.—*Contrà:* Toullier D., I, partea I, 598; Vazeille, *Mariage*, I, 202, p. 280 urm. (ed. din 1825); Demante, I, 278 bis IV.

poate, în regulă generală, fi propusă ca probă a căsătorieĭ nicĭ de soțĭ unul în contra altuia, nicĭ de unul din soțĭ contra moștenitorilor celuilalt soț săvîrșit din viață, nicĭ de aceștĭ din urmă contra soțuluĭ rĕmas în viață, nicĭ de copiiĭ soților contra terțiilor cari le-ar contesta legitimitatea (1).

Motivele aceșteĭ disposițiĭ snt lesne de priceput. Posesia de stat este opera soților, pentru-că resultă din purtările lor în societate. Or, ea putênd fi adesea-orĭ înșelătoare, maĭ ales în orașele marĭ, după cum a spus-o Tronchet în Consiliul de Stat, prin admiterea eĭ ca probă a căsătorieĭ, s'ar fi înlesnit concubinajul, dându-se concubinilor putința de a usurpa drepturile soților legitimĭ (2). Până la ordonanța din Blois, care este din secolul al XVI-lea, posesia de stat a existat în Franța, precum am vĕḑut maĭ sus, ca o presumpție a căsătorieĭ, după cum ne atestă vechiul proverb amintit de Loysel în Institutele sale cutumiere: **Motivele p. care posesia de stat nu este admisă ca probă a căsătorieĭ.**

Boire, manger, coucher ensemble,
C'est mariage, ce me semble;

însă a fost desființată tocmaĭ din causa abusurilor la care dădea loc. Iată pentru ce art. 177 dispune că posesia de stat de soțĭ legitimĭ nu poate scuti pe aceĭ ce se pretind căsătorițĭ, și o invoacă, de a înfățișa actul de celebrare întocmit și inscris în actele stăreĭ civile de funcționarul care a celebrat-o.

Cu-toate-acestea posesia de stat de soțĭ legitimĭ nu este în totul lipsită de efecte; căcĭ de și ea n'ar putea înlocui actul de celebrare, totușĭ când ea există și se presintă actul de celebrare, soțiĭ nu pot cere nulitatea actuluĭ, orĭ care ar fi neregularitățile de care ar fi atins. Aceasta se spune în art. 178. Art. 178.

Acest text a dat însă loc la dificultățĭ (3), și Acollas (I, p. 191) ḑice că el nu are nicĭ-un sens.

---

(1) Posesia de stat era, din contra, admisă ca mijloc de dovadă a căsătorieĭ, la Romanĭ, și este și astăḑĭ admisă în Anglia. Veḑĭ Bonnier, *Tr. des preuves*, 196 și 202 (ed. din 1888).

(2) Cpr. Planiol, III, 193; Thiry, I, 307.

(3) Veḑĭ asupra art. 178 (196 C. fr.) o disertație a fostuluĭ nostru profesor, C. Gérardin, publicată în *Revue pratique de droit français*, anul 1866, t. 21, p. 257—281: «*Influence de la possession d'état sur la preuve du mariage*».

Sensul art. 178. Controversă.

După uniĭ, art. 178 ar însemna că posesia de stat acopere viciul de care celebrarea ar fi atinsă. Astfel, ea ar acoperi nulitatea care ar resulta din lipsa de publicitate prevĕḑută de art. 173, şi chiar acea care ar resulta din incompetenţa ofiţeruluĭ stăreĭ civile. După acest sistem, posesia de stat ar constitui o publicitate posterioară a căsătorieĭ, care ar inlocui publicitatea ce trebuea să existe la celebrarea eĭ (1).

După un alt sistem însă, mult maĭ raţional, art. 178 însemnează că posesia de stat acopere viciile, neregularităţile de care este atins actul stăreĭ civile, adecă: *instrumentul* menit a constata căsătoria, iar nu viciile de care era atinsă însăşĭ căsătoria, precum: lipsa de publicitate şi incompetenţa ofiţeruluĭ public. In adevĕr, art. 178 figurează între disposiţiile care se ocupă de dovedirea căsătorieĭ; art. 176 cere pentru doveḑirea căsătorieĭ un act al stăreĭ civile, adecă: un *instrumentum;* art. 177 dispune că posesia de stat nu poate înlocui acest act, acest *instrumentum;* in fine, art. 178 ne spune că de câte orĭ actul de celebrare este înfăţişat, soţiĭ nu pot fi primiţĭ a contesta validitatea acestuĭ act. Or, cuvîntul *act,* întrebuinţat de art. 178 are acelaşĭ sens ca şi în art. 176, 177, adecă: însemnează *instrumentum.* Apoĭ, această interpretare se maĭ întăreşte şi prin împrejurarea că art. 178 vorbeşte de *înfăţişarea* actuluĭ. Or, un act scris, un *instrumentun* poate fi înfăţişat, pe când nu se poate ḑice că căsătoria poate fi infăţişată. De şi, după acest sistem, aplicarea art. 178 devine maĭ rară, din causă că neregularităţile de care poate fi atins actul stăreĭ civile nu atrag în genere nulitatea luĭ, totuşĭ sunt casurĭ în care sistemul ce apărăm poate fi aplicat. Astfel, dacă presupunem că un act de căsătorie mencionează numaĭ

(1) Veḑĭ in acest sens, Demolombe, III, 328; Aubry et Rau, V, § 467, p. 117, 118; Valette sur Proudhon, I, p. 443 urm., *ad notam* şi *Cours de C. civil*, p. 289 urm.; Vigié, I, 405; Beudant, I, 280, p. 394, 395; Gérardin, *op. cit.*, p. 265 urm.; Ducaurroy, Bonnier et Roustain, I, 342 urm. Cpr. C. Bourges, D. P. 92. 2. 599. Controversa este în acest sens curmată prin art. 190 din Ante-proiectul de revisuire a luĭ Laurent. Veḑĭ şi art. 119 din codul italian, care are următoarea cuprindere. «Posesia de stat, conformă cu actul de celebrare a căsătorieĭ, purgează (curăţă) toate viciile de formă».

numele unuia din soţĭ, nu însă şi acel al celuilalt, acest act nu dovedeşte căsătoria; dacă există însă posesie de stat, viciul actuluĭ va fi acoperit [1]. Curtea de casaţie din Franţa a aplicat art. 178 la un act de căsătorie care nu cuprindea semnătura ofiţeruluĭ stăreĭ civile şi aceea a martorilor. (Cas. fr., Sirey, 65. 1. 193; D. P. 65. 1. 493).

Orĭ cum ar fi, pentru ca art. 178 să poată fi aplicat, se cer două condiţiĭ: **Condiţiile cerute p. aplicarea art.178.**

1° O posesie de stat, care să întrunească faptele şi împrejurările ce o compun: *nomen, tractatus, fama* (art. 294);

2° Un act al stăreĭ civile neregulat. Dacă actul ce s'ar înfăţişa n'ar fi un act al stăreĭ civile, ci un act redactat, de exemplu, de un particular, art. 178 n'ar fi aplicabil.

In fine, după uniĭ, excepţia care resultă din posesia de stat n'ar putea fi opusă de cât de unul din soţĭ, celuilalt [2]. După un alt sistem care ni se pare mult maĭ juridic, maĭ ales faţă cu redacţia textuluĭ nostru, unde cuvîntul *respectiv*, care se vede în codul fr., lipseşte, art. 178, de şi vorbeşte numaĭ de soţĭ, ca şi articolele precedente, totuşĭ are un sens absolut şi general care cuprinde chiar pe ceĭ de al treilea şi pe ministerul public [3]. **Cine poate opune excepţia care resultă din posesia de stat. Controversă.**

Principiul maĭ sus expus, după care căsătoria se dovedeşte prin extracte de pe actele stăreĭ civile, înscrise în registre, suferă două excepţiĭ. **Excepţiĭ de la regulele de maĭ sus.**

Prima excepţie este înscrisă în art. 176. In caz când n'aŭ existat registre, saŭ când registrele aŭ fost perdute orĭ distruse, ceea ce este ipotesa art. 33, căsătoriile se vor **Art. 33 şi 176.**

---

(1) Vedĭ Thiry, I, 308, din care am extras această argumentare; Arntz, I, 328; Laurent, III, 6 urm.; Marcadé, I, 673; Baudry, I, 561; Baudry et Fourcade, II, 1950; Demante et Colmet de Santerre, I, 278 bis III; T. Huc, II, 174 urm.; Taulier, *Th. raisonnée du C. civ.*, I, p. 323, 324; Duranton, II, 250; Planiol, III, 390. Cpr. Neagu, I, p. 315, 316, No. 10.

(2) Vedĭ Thiry, *loco cit.* Cpr. Planiol, III, 194 şi 391; Baudry et Fourcade, II, 1952; Demolombe, III, 327; Marcadé, I, 674; Aubry et Rau, V, § 467, p. 118, nota 31; C. Lyon, Sirey, 67. 2. 290.

(3) Vedĭ în acest din urmă sens, Mourlon, I, 711, *in fine*, nota 1, p. 364; Valette, *Cours de C. civil*, p. 290; Gérardin, *op. cit.*, *Revue pratique*, anul 1866, t. 21, p. 274 urm.; T. Huc, II, 178; Neagu, I, p 316, No. 15 şi 16; Nacu, I, p. 366, No. 122. Cpr. C. Bucureştĭ, *C. judiciar* din 1900, No. 24.

putea dovedi atât prin registre şi inscrisurĭ casnice cât şi chiar prin martorĭ. Pentru aceasta trebue însă maĭ întâĭ, să se dovedească în mod prealabil inexistenţa saŭ perderea registrelor. (Vedĭ *suprà*, p. 405, 406).

Dr. vechiŭ. Nu numaĭ sub legea actuală, dar şi sub acea veche, de la Regulamentul organic încoace, căsătoriile nu puteaŭ, în regulă generală, fi dovedite prin martorĭ şi presumpţiunĭ, de cât în lipsă de registre [1].

A doua excepţie este creată în favoarea copiilor (art. 179), iar a treia este prevĕḑută de art. 180—182.

2° *Proba căsătorieĭ prin posesia de stat.— Excepţie creată în folosul copiilor.*

Art. 179. — Cu-toate-acestea, dacă în casurile prevĕḑute de art. 176 şi 177, există copiĭ făcuţĭ de două persoane, care aŭ vieţuit împreună în public ca bărbat şi femee, şi care amîndouĕ aŭ încetat din viaţă, legitimitatea copiilor nu se poate contesta, sub singurul cuvînt că nu se represintă actul de căsătorie, orĭ când această legitimitate se dovedeşte printr'o posesiune de stat necontraḑisă prin actul de naştere. (Art. 176, 177, 292—295 C. civ. Art. 197 C. fr.) [2].

Copiiĭ pot adesea-orĭ să aibă interes a dovedi legitimitatea lor. Pentru aceasta eĭ trebue să dovedească căsătoria părinţilor lor, lucru ce une-orĭ poate să fie anevoe, când părinţiĭ sunt morţĭ şi locul unde eĭ s'aŭ căsătorit este necunoscut. De aceea legiuitorul, venind în ajutorul copiilor, a creat excepţia statornicită de art. 179.

După acest text, posesia de stat care, în principiŭ, nu poate înlocui actul de celebrare (art. 177), face dovadă complectă despre căsătorie, *numaĭ în folosul copiilor şi a moştenitorilor lor* [3], sub următoarele condiţiĭ:

1° Amîndoĭ soţiĭ trebue să fie încetaţĭ din viaţă; 2° soţiĭ trebue să fi avut în societate posesia de stat de soţĭ

---

(1) Cpr. C. Bucureştĭ, *Dreptul* din 1879, No. 19. V. p. 404, n. 2.

(2) Acest text consacră teoria desvoltată de Cochin în memoriul sĕŭ pentru vĕduva Bourgelat. Vedĭ Aubry et Rau, V, § 452 bis, p. 19, nota 19.

(3) Aubry et Rau, V, § 452 bis, p. 19, nota 18; Demolombe, III, 406 bis; Baudry et Fourcade, II, 1957; Neagu, I, p. 317, No. 3; Répert. Sirey, *v° cit.*, 1153; C. Nîmes şi Cas. fr. D. P. 61. 2. 182; Sirey, 61. 2. 325; Sirey, 72. 1. 97; D. P. 72. 1. 97.

legitimĭ; 3⁰ copiiĭ trebue să fi avut şi eĭ posesia de stat de copiĭ legitimĭ; şi în fine, 4⁰ posesia de stat a copiilor trebue să nu fie contraḑisă prin actul lor de naştere.

Soţiĭ trebue să fie încetaţĭ din viaţă.

Pentru ca art. 179 să fie aplicabil se cere, în primul loc, ca soţiĭ să fie *amîndoĭ* încetaţĭ din viaţă; căcĭ dacă măcar unul din eĭ ar trăi, copiiĭ ar putea să afle de la dînsul locul unde s'a celebrat căsătoria. Moartea soţilor va fi dovedită conform dreptuluĭ comun.

Alienaţia mentală saŭ absenţa ambilor soţĭ. Controversă.

După uniĭ, alienaţia mentală saŭ absenţa declarată a ambilor soţĭ, saŭ a aceluĭ rĕmas în viaţă, ar fi asimilată morţeĭ, copiiĭ găsindu-se, în asemenea casurĭ, în imposibilitate de a afla locul unde căsătoria a fost celebrată (¹). Acest sistem, consacrat în termenĭ expreşĭ prin art. 200 din Ante-proiectul de revisuire a luĭ Laurent, este inadmisibil, pentru-că o dispoziţie excepţională şi atât de gravă, precum este acea prevĕḑută de art. 179, nu poate, orĭ-cât de echitabilă ar fi o asemenea soluţie, să fie întinsă la alte casurĭ neprevĕḑute de lege (²). *Exceptiones sunt strictissimæ interpretationis.*

A fortiori, decĭ, art. 179 va fi inaplicabil în caz când unul din soţĭ fiind săvîrşit din viaţă, celalalt ar avea un interes bănesc a susţine că căsătoria n'a avut fiinţă (³).

Casul când absenţa unuia din soţĭ poate fi asimilată morţeĭ sale.

Absenţa unuia din soţĭ va fi însă asimilată morţeĭ sale, atuncĭ când ea a ţinut treĭ-ḑecĭ de anĭ, saŭ când s'aŭ împlinit una sută anĭ de la naşterea absentuluĭ (art. 114) (⁴).

(¹) Veḑĭ în acest sens, Thiry, I, 310, p. 276; Arntz, I, 332; Laurent, III, 10; Demolombe, III, 396; Bonnier, *Tr. des preuves,* 198; Mourlon, I, 729; Marcadé, I, 677; Valette sur Proudhon, II, p. 73 şi *Cours de C. civil,* p. 293; Massé-Vergé, I, § 116, p. 186, nota 9; Demante et Colmet de Santerre, I, 279 bis III; Beudant, I, 358; Nacu, I, No. 127, p. 368; Acollas, I, p. 195, 196; Baudry et Fourcade, II, 1959.

(²) Planiol, III, 198; T. Huc, II, 179, p. 199; Aubry et Rau, V, § 452 bis, p. 19, text şi nota 21; Taulier, *Th. raisonée du code civil,* I, p. 325 urm.; Neagu, I, p. 318, No. 7; C. Paris, Sirey, 53. 2. 375. D. P. 55. 2. 311. Veḑĭ asupra acesteĭ controverse, Dalloz, *Nouveau C. civ. annoté,* I, art. 197, No. 22 urm.

(³) Cpr. Valette, *Cours de C. civil,* p. 294; Marcadé, I, 677; Acollas, I, p. 196; Neagu, I, p. 318, No. 8; Demolombe, III, 397; Beudant, I, 357, p. 492; T. Huc, II, 179 urm.; Laurent, III, 9.— *Contrà*: Duranton, II, 254; Répert. Dalloz, *Supplément,* v⁰ *Mariage,* 216.

(⁴) Veḑĭ Dalloz. *Nouv. C. civ. annoté,* I, art. 197, No. 25.

A doua condiţie, cerută de art. 179, este posesia de stat a soţilor, adecă: dovada că soţiĭ aŭ vieţuit împreună şi în public ca bărbat şi femee *(nomen, tractatus, fama)* (art. 294).

Dovedirea posesieĭ de stat.

Faptele care compun posesia de stat, atât a soţilor cât şi a copiilor, pot fi stabilite prin orĭ-ce soiŭ de dovedĭ, şi chiar prin martorĭ, tribunalele apreciind valoarea dovedilor făcute [1].

Combaterea posesiĭ de stat.

De asemenea, adversariĭ copiluluĭ vor putea combate prin orĭ-ce soiŭ de probe, conform dreptuluĭ comun, posesiunea de stat invocată de dînsul [2].

Posesia de stat a copiilor.

A treia condiţie cerută pentru-ca art. 179 să poată fi propus cu succes, este ca copiiĭ să fi avut şi eĭ în societate posesia de stat de copiĭ legitimĭ [3] (art. 294).

Infăţiş. actuluĭ de naştere.

Infăţişarea actuluĭ de naştere ar fi un element puternic, însă n'ar fi de ajuns pentru a dovedi posesiunea de stat, acest act stabilind numaĭ filiaţiunea [4].

Necontradicerea posesieĭ de stat a copiilor cu actul lor de naştere.

In fine, ultima condiţie cerută pentru ca disposiţia excepţională a art. 179 să fie aplicabilă, este ca posesia de stat a copiilor să nu fie contradisă prin actul de naştere [5].

---

(1) Vigié, I, 409, p. 220; (ed. 1-a) Laurent, III, 14; Demolombe, III, 399; Thiry, I, 310, p. 276; Aubry et Rau, V, § 452 bis, p. 20; Répert. Sirey, *Mariage*, 1144; Baudry et Fourcade, II, 1964; Cas. fr. Sirey, 73. 1. 309. Vedĭ şi *suprà*, p. 675, nota 3. — Faptele din care resultă posesia de stat se apreciază în mod suveran de instanţele de fond. Laurent, III, 11; Cas. fr. D. P. 60. 1. 126; Cas. rom. *Dreptul* din 1906, No. 40. V. p. 675, n. 3.

(2) Laurent, III, 14; Pand. fr., *Mariage*, I, 1443; Neagu, I, p. 320, No. 29. Cpr. Baudry et Fourcade, II, 1968 urm. — *Contrà:* Demolombe (III, 405), care respinge proba prin presumpţiĭ, fără a da însă nicĭ-un motiv.

(3) Cpr. C. Bucureştĭ (afacerea Braicoff), *Dreptul* din 1901, No. 32 şi *Curierul judiciar* din acelaşĭ an, No. 33 (cu observaţia noastră). Copiiĭ vor trebui decĭ să dovedească o îndoită posesie de stat, atât a lor proprie, cât şi acea a părinţilor. Proba celeĭ dintâĭ nu i-ar scuti de a doua, şi una din aceste probe nu poate fi dedusă din cealaltă. Cpr. Planiol, III, 198; Laurent, III, 11; Demolombe, III, 398; Répert. Sirey, *v° cit.*, 1143; Cas. fr. D. P. 67. 1. 342; D. P. 73. 1. 303.

(4) Laurent, III, 12; Demolombe, III, 400; Aubry et Rau, V, § 452 bis, p. 20, nota 25; Valette sur Proudhon, II, p. 72, nota *a*.

(5) Nu maĭ este, decĭ, nevoe astădĭ ca posesia de stat să concordeze cu actul de naştere a copiluluĭ, după cum se cerea în dreptul vechiŭ francez, ci este de ajuns ca ea să nu fie contradisă prin actul de naştere. Répert. Sirey, *v° cit.*, 1145.

Copiiĭ nu sunt datorĭ a înfăţişa actul de naştere, dar în caz când asemenea act ar fi fost înfăţişat, nu e nevoe ca întrînsul copilul să fie calificat de legitim; ar fi de ajuns ca el să nu fie calificat ca natural, pentru ca această din urmă condiţie să fie îndeplinită ([1]).

Art. 179 nu stabileşte o simplă presumpţie de legitimitate în folosul copiilor, după cum pe nedrept susţin uniĭ ([2]), ci o dovadă desăvîrşită a căsătorieĭ părinţilor; prin urmare, a legitimităţeĭ, după cum foarte bine observă Laurent ([3]). Cu alte cuvinte, dovada prin posesie de stat înlocueşte, pentru copil, actul de căsătorie al părinţilor. Dar odată ce căsătoria a fost astfel dovedită, ea poate fi combătută prin orĭ-ce soiŭ de probe, conform dreptuluĭ comun. Astfel, s'ar putea opune copiluluĭ nulitatea saŭ inexistenţa căsătorieĭ părinţilor sĕĭ ([4]). **Art. 179 stabileşte o dovadă completă a legitimităţeĭ.**

3⁰ *Proba căsătorieĭ prin resultatul uneĭ procedurĭ penale* ([5]).

Art. 180.—Când dovada celebrăreĭ legale a căsătorieĭ se află dobîndită prin resultatul vre-uneĭ procedurĭ criminale, înscrierea sen-

([1]) Laurent, III, 13; Demolombe, III, 401; Planiol, III, 198; Répert. Sirey, *v⁰ cit.*, 1146; Baudry et Fourcade, II, 1965; Neagu, I, p. 319, No. 19; Thiry, I, 310, p. 277; Arntz, I 332; Demante et Colmet de Santerre, I, 279 bis V; Aubry et Rau, V, § 452 bis, p. 20, text şi nota 25.—Vedĭ însă Duvergier asupra luĭ Toullier, I, partea II, 877, p. 106, nota 2.

([2]) Aubry et Rau, *loco cit.*, pag. 21; Bonnier, *op. cit.*, 198, p. 174 (ed. Larnaude, 188); Demante et Colmet de Santerre, I, 279 bis, III; Demolombe, III, 402 urm.; Planiol, III, 199.

([3]) Laurent, III, 14 şi *Avant-projet de révision*, I, p. 414.

([4]) Laurent, *op. şi loco cit.*; Répert. Sirey, *v⁰ cit.*, 1148. Cpr. Bonnier, Demolombe, *loco suprà cit.*—Vedĭ însă T. Huc, II, 181, după care nu s'ar putea opune copiluluĭ *inexistenţa* căsătorieĭ, ci numaĭ *nevaliditatea* eĭ, susţinêndu-se, de exemplu, că căsătoria este anulabilă pentru bigamie, incest, etc. Cpr. Neagu, I, p. 319, 320, No. 21.

([5]) Art. 180 întrebuinţează cuvintele: procedură *criminală*; am înlocuit însă cuvîntul *criminal* prin *penal*, din causă că acesta este sensul luĭ. Cpr. Laurent, III, 16; T. Huc, II, 182; Thiry, I, 312, p. 277; Arntz, I, 334; Planiol, III, 204; Beudant, I, 351; Baudry et Fourcade, II, 1971; Neagu, I, p. 321, No. 1. Apoĭ, cuvîntul *criminal* nicĭ nu maĭ e potrivit în legislaţia noastră, unde toate fraudele ce se pot comite cu privire la actele stăreĭ civile sunt delicte, iar nu crime. (Vedĭ legea din 28 Maiŭ 1893, care corecţionalizează falşul în acte publice). **Inexactitatea rubriceĭ.**

tinţeĭ în registrele stăreĭ civile asigură căsătorieĭ, din ḑiua celebrăreĭ sale, toate efectele civile atât în privinţa consoţilor, cât şi în privirea copiilor născuţĭ din acea căsătorie. (Art. 27, 38 urm., 181, 182, 299, 300 C. civ. Art. 123—125, 140, 161, 203—205 C. pen. Art. 198 C. fr.) (1).

Art. 181.—Dacă soţiĭ, saŭ unul din eĭ, a încetat din viaţă, fără a fi intentat vre-o acţiune, acţiunea civilă poate fi intentată de către representanţiĭ lor, saŭ singurĭ pentru sine, saŭ tot de odată cu acţiunea publică intentată de către procuror. (Art. 172, 174, 182, 299, 300 C. civ. Art. 199 C. fr.) (2).

Art. 182. — Dacă funcţionarul stăreĭ civile, saŭ orĭ-care alt autor al fraudeĭ a încetat din viaţă, când s'a intentat acţiunea în contra sa, moştenitoriĭ luĭ vor fi urmăriţĭ înaintea tribunaluluĭ civil, pentru despăgubire, de către procuror, în fiinţa părţilor interesate, şi după denunţarea făcută din parte-le. (Art. 33, 37, 653, 998 C. civ. Art. 12 Pr. pen. Art. 200 C. fr.) (3).

Dovedirea căsătorieĭ printr'o sentinţă corecţională.

In fine, tot prin excepţie de la regula generală, celebrarea căsătorieĭ poate fi dovedită printr'o sentinţă condamnatoare emanată de la un tibunal corecţional (4), şi

---

(1) Redacţia art. 180 este identică cu acea a textuluĭ francez.

Deoseb. de redacţie de la cod. francez.

(2) Art. 181 este altfel redactat de cât în codul fr. Marcadé (I, 687), criticând redacţia textuluĭ care, cu adevărat, este vicioasă, după cum recunosc autoriĭ, arată cum ar fi trebuit redactat acest articol, şi legiuitorul nostru a reprodus întocmaĭ formula luĭ Marcadé.—In codul italian, în codul olandez, şi în Ante-proiectul de revisuire a luĭ Laurent, art. 181 şi 182 sunt eliminate. Aceste texte sunt atât de vicios redactate, dice Laurent în Ante-proiectul de revisuire (I, p. 415), în cât nicĭ nu se ştie ce a voit să ḑică legiuitorul prin ele. Veḑĭ însă Planiol (III, 203), care găseşte critica luĭ Laurent prea exagerată.

Altă deoseb. de redacţie de la codul francez.

(3) Art. 182 este modificat în redacţia sa iarăşĭ după observaţiile luĭ Marcadé. In adevĕr, acest autor (I, 690) observă cu multă dreptate că textul corespunḑĕtor din codul francez (art. 200), vorbind numaĭ de ofiţerul stăreĭ civile, este enunciativ, şi că se poate întâmpla ca o altă persoană să fie autorul crimeĭ saŭ delictuluĭ. Legiuitorul nostru, găsind această observaţie întemeeată, a reprodus şi de astă dată formula dată de Marcadé. Va să ḑică textele noastre sunt maĭ bine redactate de cât acele din codul francez. Trebue însă să recunoaştem că aceste texte, interesante din punctul de vedere doctrinal, aŭ rĕmas fără nicĭ-o aplicare practică. Cpr. Planiol. III, 203; T. Huc, II, 186, *in fine*, p. 206.

(4) Nu maĭ vorbim de Curtea cu juraţĭ, fiind că falşul în acte publice nu maĭ este astăḑĭ crimă, ci delict, după legea din 28 Maiŭ 1893. Inaintea acesteĭ legĭ, o hotărîre achitătoare,

iată cum: ofiţerul stăreĭ civile saŭ chiar o altă persoană (argum. din art. 182) a distrus, spre exemplu (art. 203 urm. C. penal), saŭ a falşificat actul de celebrare a căsătorieĭ (art. 123 urm. C. pen.), saŭ a înscris actul pe o filă volantă (art. 161 C. pen.), etc. Eĭ bine, în asemenea casurĭ, hotărîrea condamnatoare, emanată de la tribunalul corecţional înlocueşte actul de celebrare, dovedind pe deplin căsătoria, saŭ chiar orĭ-ce alt act al stăreĭ civile [1]. Rĕmâne numaĭ chestiunea de a se şti dacă această căsătorie era saŭ nu validă, adecă: dacă a fost saŭ nu contractată în contra vre-uneĭ oprirĭ a legeĭ.

Transcr. hotărîreĭ în registre. Art. 180.

Transcrierea acesteĭ decisiĭ în registrele stăreĭ civile, asigură căsătorieĭ toate efectele civile din ḑiua celebrăreĭ, ḑice art. 180. Aceasta nu însemnează că nulităţile căsătorieĭ sunt acoperite, ci că s'a dovedit celebrarea căsătorieĭ şi distrugerea actuluĭ care o constată. Cu alte cuvinte, decisia, după transcrierea eĭ, înlocueşte actul de celebrare.

Art. 1201. Controversă.

Uniĭ [2] susţin însă că hotărîrea transcrisă în registru

Tribun. corecţionale nu pot condamna la daune când achită saŭ absolv pe inculpat.

emanată de la Curtea cu juraţĭ, putea să dovedească căsătoria, când acuzatul fusese condamnat la daune, după cererea părţeĭ interesate, care s'ar fi constituit parte civilă; pentru-că Curtea cu juraţĭ poate condamna la daune pe acuzatul achitat saŭ absolvit, dacă osebit de faptul înlăturat prin verdictul juraţilor, Curtea constată o culpă în sarcina luĭ (art. 381, 382, 389 Pr. pen.). Acest lucru nu se maĭ poate întâmpla astăḑĭ, pentru-că tribunalul corecţional nu are acest drept, când achită saŭ absolvă pe inculpat. Veḑĭ în acest sens, Cas. rom. Bulet. S-a II-a 1873, p. 307 urm.; *Curierul judiciar* din 1900, No. 53 şi Bulet. 1900, p. 865 (decisie pronunţată în unire cu conclusiile noastre); Cas. fr. *Pand. Périod.* 91. 1. 44; D. P. 91. 1. 143; F. Hélie, *Instruc. criminelle,* VI, 2722; Garraud, *Pr. de dr. criminel*, p. 747, nota 1 (ed. a 7-a, 1901); Valette, *Cours de C. civil*, p. 297, nota 2. Este adevĕrat că Curtea din Craiova, prin o decisie nemotivată, a decis contrarul (*Dreptul* din 1898, No. 22), însă această decisie, pe care am criticat-o (*Dreptul* din acelaşĭ an, No. 24), face o greşită aplicare a principiilor de drept. Veḑĭ t. V a Coment. noastre, p. 424 urm., nota 1.—Astăḑĭ, la caz de achitare, acţiunea civilă se va urmări, conform art. 182 C. civ., şi după ce se va dobîndi o hotărîre condamnatoare, pentru daune, ea va fi transcrisă în registrele stăreĭ civile. Cpr. Valette sur Proudhon, II, p. 106. observ. III.

(1) Veḑĭ *suprà,* p. 396 şi 449.

(2) Mourlon, I, 713; Ducaurroy, Bonnier et Roustain, I, 346;

ar avea de efect dovedirea căsătorieĭ *erga omnes,* iar alţiĭ, că ea nu şi-ar produce efectele sale, conform art. 1201, de cât între persoanele care aŭ fost puse în causă ([1]).

Art. 181. Art. 181, care este mult maĭ bine redactat de cât în textul corespundĕtor francez ([2]), presupunênd ipoteza în care soţiĭ ar fi încetat din viaţă, fără a fi pornit în contra culpabiluluĭ nicĭ acţiunea civilă, nicĭ acea publică (art. 178 Pr. pen.), dispune că, în asemenea caz, representanţiĭ ([3]) soţilor pot singurĭ porni acţiunea civilă ([4]), înaintea tribunalelor civile (argument din art. 182), saŭ se pot constitui parte civilă înaintea instanţelor represive, dacă acţiunea publică a fost pusă în mişcare de către procuror.

Aşa dar, acţiunea publică poate fi pusă în mişcare orĭ-când, atât în timpul vieţeĭ soţilor, cât şi după moartea lor ([5]); iar soţiĭ se pot constitui parte civilă înaintea instanţelor represive. Aceasta resultă din art. 181, care presupune că soţiĭ aŭ încetat din viaţă, fără a fi pornit *vre-o*

Demante et Colmet de Santerre, I, 280 bis V; Aubry et Rau, V, § 452 bis, p. 24, nota 40; Massé-Vergé, I, § 116, p. 187, nota 14; Valette sur Proudhon, II, p. 106, observ. II; Marcadé, I, 683, şi V, art. 1351, No. XV; Planiol, III, 212; Pand. fr., *Mariage*, I, 1472; Aubry et Rau, V, § 452 bis, p. 24 (care revin asupra primeĭ lor opiniunĭ); Bufnoir, *Autorité de la chose jugée en matière d'état des personnes* (teză pentru doctorat), p. 132 urm. Cpr. T. Huc, II, 186.

(1) Laurent, III, 19; Demolombe, III, 419; Valette, *Explic. sommaire*, p. 114, No. XXIII, care revine asupra primeĭ sale opiniunĭ. Vedĭ asupra acesteĭ controverse, Baudry et Fourcade, II, 1988 urm.; Neagu, I, p. 322, No. 10 urm. Vedĭ şi t. VII a Coment. noastre, p. 661.

(2) Vedĭ *suprà*, p. 684, nota 2.

(3) Prin *representanţĭ* trebue să înţelegem pe toţĭ aceĭ interesaţĭ, carĭ represintă pe soţĭ, adecă: atât moştenitoriĭ cât şi creditoriĭ lor. Marcadé, I, 686. — Textul corespundĕtor fr. nu vorbeşte de representanţĭ, ci de toţĭ aceĭ carĭ aŭ interes a face să se declare căsătoria validă.

Deoseb. de redacţie de la C. fr. (4) In textul francez, se vorbeşte de acţiunea *criminală*. Această expresie fiind însă improprie, s'a înlocuit la noĭ prin cuvintele «acţiune civilă», după observaţia luĭ Marcadé (I, 685).

(5) Cpr. Baudry et Fourcade, II, 1980; T. Huc, II, 183: Demolombe, III, 411; Laurent, III, 17; Marcadé, I, 685, 686: Aubry et Rau, V, § 452 bis, p. 23; Ducaurroy, Bonnier et Roustain, I, 347; Neagu, I, p. 322, No. 1.

acțiune, adecă: nicĭ acțiunea civilă, nicĭ acea publică.

Representanții soților. Art. 181. Controversă.

In cât privește pe representanțiĭ soților, acțiunea lor nu se deschide de cât prin moartea soților carĭ, cât trăesc, represintă interesele tuturor (¹).

Representanțiĭ soților, adecă: moștenitoriĭ și creditoriĭ lor, vor putea deci, însă numaĭ după moartea soților, să pornească acțiunea civilă înaintea instanțelor civile, saŭ să se constitue parte civilă înaintea instanțelor represive.

Art. 182.

Dacă autorul sustracțieĭ saŭ falșificăreĭ actuluĭ de celebrare a încetat din viață în cursul procesuluĭ penal, acțiunea publică este stinsă (art. 12 Pr. pen.); acea civilă subsistă însă în contra moștenitorilor luĭ, carĭ vor fi urmărițĭ înaintea instanțelor civile de către procuror, în ființa părților interesate, și după denunțarea lor (art. 182).

Motivele disposițieĭ excepționale a art. 182, după care procurorul exercită acțiunea civilă.

Iată, decĭ, o disposiție cu totul excepțională: depositarul acțiuneĭ publice este chemat a urmări, de astă-dată înaintea tribunalelor civile, o acțiune pur civilă, ca și cum ar fi mandatarul părților interesate. Motivul acesteĭ disposițiĭ, cu totul excepțională, e lesne de priceput: moștenitoriĭ autoruluĭ fraudeĭ, nerespundênd de cât de daunele causate prin faptul autoruluĭ lor, ar putea foarte lesne să se înțeleagă cu părțile interesate spre a mărturisi un delict care n'ar exista în realitate. Iată pentru ce acțiunea civilă a fost, în acest caz, încredințată ministeruluĭ public. Această acțiune nu poate însă fi exercitată *ex officio* de procuror, ci numaĭ după cererea părților interesate (art. 182) (²).

Absența saŭ smintirea autoruluĭ fraudeĭ. Controversă.

Art. 182 s'ar aplica după uniĭ, prin analogie, la toate casurile în care acțiunea publică nu poate să dea loc de cât la o condamnare bănească, de exemplu: în caz de

---

(¹) Marcadé, I, 686; Ducaurroy, Bonnier et Roustain, I, 347.— *Contrà:* Laurent, III, 18; Planiol, III, 206; Demolombe, III, 412; Thiry, I, 311, p. 278; Arntz, I, 336, după care această acțiune ar putea fi exercitată de aceĭ interesațĭ, în timpul viețeĭ soților. Această soluție este inadmisibilă la noĭ, unde textul nu vorbește *de toțĭ aceĭ interesațĭ,* după cum se exprimă textul francez, ci *de representanțiĭ soților.* Or, știut este că cine-va nu poate fi representat de cât în urma morțeĭ sale. Cpr. Nacu, I, p. 370. Vedĭ și Neagu, I, p. 322, No. 3, care arată părerea noastră, fără însă a-șĭ da pe a sa.

(²) Cpr. Planiol, III, 207 și 352, pag. 488; Demolombe, III, 414; Neagu, I, p. 323, No. 1. Pand. fr. v⁰ *Mariage*, I, 1465.

smintire saŭ de absenţă a autoruluĭ fraudeĭ. In caz de absenţă, acţiunea civilă va fi exercitată de procuror contra representanţilor autoruluĭ fraudeĭ ([1]).

Casul când acţiunea publică este prescrisă.

Dar, dacă acţiunea publică este prescrisă, acţiunea civilă nu va putea fi exercitată contra moştenitorilor autoruluĭ fraudeĭ, fiind că este şi ea prescrisă ([2]). In asemenea caz, ca şi în casul când autorul fraudeĭ ar fi necunoscut, părţile interesate ar putea numaĭ să dovedească, conform art. 33 C. civ., distrugerea totală saŭ parţială a registrelor ([3]).

CAPITOLUL V

Despre obligaţiunile ce isvorăsc din căsătorie ([4]).

Efectele, pe care legea le atribue căsătorieĭ, sunt numeroase ([5]). Uniĭ autorĭ le reduc la nouĕ ([6]).

([1]) Marcadé, I, 690; Mourlon, I, 722; Pand. fr., *v° cit.*, I, 1467; Valette sur Proudhon, II, p. 107 şi *Cours de C. civil*, p. 302.—*Contrà:* Demolombe, III, 416, care revine asupra primeĭ sale opiniunĭ. Cpr. Baudry et Fourcade, II, 1986.

([2]) Cpr. Planiol, III, 209; Neagu, I, art. 182, No. 3.—Ştim, în adevĕr, că acţiunea civilă ce isvorăşte dintr'un fapt penal se prescrie prin timpul prin care se prescrie şi acţiunea publică, adecă: prin 10, 5 saŭ 1 an. Veḑĭ *suprà*, p. 648, nota 1.

([3]) Valette sur Proudhon, II, p. 108 şi *Explic. sommaire*, p. 115; Demolombe, III, 416, 417; Foignet, *Manuel élément. de dr. civil*, III, p. 57; Beudant, I, 352, *in fine;* Neagu, I, art. 182, No. 3 urm.; Mourlon, I, 723; Demante et Colmet de Santerre, I, 282 bis IV şi V; Planiol, III, 209.—*Contrà:* Aubry et Rau, V, § 452 bis, p. 25, text şi nota 41. Cpr. Baudry et Fourcade, II, 1985.

Inexactitatea rubriceĭ.

([4]) Această rubrică este prea generală, pentru-că în capitolul de faţă legiuitorul nu se ocupă de cât de unele obligaţiĭ ce isvorăsc din căsătorie (raporturile dintre soţĭ şi rudele lor). In capit. următor, legiuitorul se ocupă de raporturile dintre soţĭ.

([5]) Pothier enumeră patru-spre ḑece efecte. Veḑĭ *Contrat de mariage*, VI, 396 urm.

Efectele principale ale căsătorieĭ.

([6]) Beudant, I, 301.—Astfel, femeea dobîndeşte şi poartă numele bărbatuluĭ, acest drept încetând numaĭ prin pronunţarea divorţuluĭ (veḑĭ *suprà*, p. 252 şi 661, n. 3); femeea măritată nu are alt domiciliŭ de cât acel al bărbatuluĭ (art. 93, 196); femeea dobîndeşte prin căsătorie naţionalitatea bărbatuluĭ (art. 12, 19). Căsătoria stabileşte cuscria saŭ alianţa între fie-care din soţĭ şi rudele celuilalt; ea atrage emanciparea soţuluĭ minor (art. 421); ea atrage legitimarea copiilor născuţĭ

La noĭ, ca şi în Franţa, efectele căsătorieĭ sunt tot-deauna aceleaşĭ. Noĭ nu cunoaştem, în adevĕr, căsătoria *morganatică* saŭ de mâna stîngă care, în unele ţărĭ, nu conferă nicĭ femeeĭ, nicĭ copiilor, drepturile pe care le conferă o adevărată căsătorie. (Cpr. Planiol, III, 215; Beudant, I, 301). **Căsăt. morganatică.**

In capitolul de faţă legiuitorul se ocupă de datoria ce incumbă părinţilor de a-şĭ creşte copiiĭ (art. 185, 186) [1], şi de obligaţia alimentară care există nu numaĭ între părinţĭ şi copiĭ (art. 187—193), dar şi între alte persoane (art. 314, 831). **Impărţirea capit. V.**

1. Datoria de creştere şi de educaţie.

Art. 185. — Căsătoriţiĭ contractează împreună, prin singurul fapt al căsătorieĭ, îndatorirea de a alimenta, a întreţine şi a-şĭ educa copiiĭ. (Art. 190 urm., 283, 284, 294, 314, 332, 339, 759, 1253, 1266, 1284 C. civ. Art. 277 C. pen. Art. 203 C. fr.).

Căsătoria, saŭ maĭ bine ḑis faptul procreaţiuneĭ [2], face

înainte, dacă aŭ fost recunoscuţĭ fie prin actul de naştere, fie prin act autentic anterior căsătorieĭ, fie prin actul chiar de căsătorie (art. 304 modificat prin L. din 1906).; ea conferă soţuluĭ spraveţuitor dreptul de moştenire (art. 679).; ea conferă femeeĭ o ipotecă legală asupra imobilelor bărbatuluĭ pentru asigurarea doteĭ sale alienabile (art. 1753 urm.).; ea asigură copiilor minorĭ, legitimĭ saŭ legitimaţĭ, precum şi femeeĭ văduve, dreptul la o parte din pensia bărbatuluĭ, dacă acesta din urmă a fost funcţionar public (art. 6 urm. L. din 23 Fevruar 1902). Nu are însă drept la pensie văduva care s'a căsătorit cu un pensionar după promulgarea legeĭ din 1902. Această lege face însă prin art. 15 excepţie, în privinţa văduvelor căsătorite cu un pensionar înainte de legea nouă, care aŭ îndeplinit stagiul de cincĭ anĭ, cerut de legea anterioară a pensiilor din 10 Maiŭ 1890. Cpr. Cas. rom. *Dreptul* din 1905, No. 41. Căsătoria face ca convenţiile matrimoniale, care trebuesc să fie redactate înainte de celebrarea eĭ, să rĕmână definitive (art. 1228). Căsătoria este o causă de suspensie a prescripţieĭ, căcĭ prescripţia nu curge între soţĭ (art. 1881). Căsătoria face să se nască obligaţia alimentară, dreptul de moştenire, etc. Ea dă loc la oare-care obligaţiĭ între soţĭ, la incapacitatea femeeĭ măritate, etc.

(1) Aceste texte ar fi mult maĭ la locul lor în titlul care se ocupă de puterea părintească. Cpr. Beudant, I, 298, p. 418.

(2) Ḑicem faptul procreaţiuneĭ, pentru-că şi în urma desfacereĭ căsătorieĭ, drepturile copiluluĭ sunt aceleaşĭ. Cpr. Baudry et

să se nască pentru părinţĭ obligaţia de a se îngriji de copiiĭ lor, dându-le cele trebuitoare, de a-ĭ învĕţa şi a-ĭ creşte. adecă: de a desvolta facultăţile lor fisice, morale şi intelectuale ([1]).

C. Calimach. Art. 182.

«Părinţiĭ de obşte sunt îndatoriţĭ, dice art. 182 din codul Calimach (139 C. austriac), a da fiilor lor cuviincioasa creştere, adecă: îngrijindu-se pentru viaţa şi sănătatea lor, să le dea trebuincioasa hrană, deprindându-le puterile trupeştĭ şi iscusinţile sufleteştĭ spre bine, şi întemeiind fericirea lor cea viitoare prin învĕţăturĭ, maĭ întăĭ a *dogmelor credinţeĭ*, şi apoĭ a celorlalte folositoare ştiinţe».

Nu trebue să ne mirăm dacă, în vechia legislaţie a Moldoveĭ, religia are precădere, aceste ideĭ fiind potrivite cu duhul vremeĭ şi cu vechile noastre aşezăminte, în care religia şi biserica aŭ avut în totdeauna rangul întăĭ ([2]).

Fourcade, II, 1996; Marcadé, I, 705; T. Huc, II, 187; Planiol. I, 2160; Beudant, I, 298; Mourlon, I, 732; Laurent, III. 39.—Vedĭ însă Thiry, I, 314, care dice că obligaţia de creştere resultă atât din faptul procreăreĭ cât şi din căsătorie, pentru-că prin unirea lor, soţiĭ aŭ consimţit a creşte copiiĭ ce se vor naşte din această însoţire.

([1]) «Considerând, dice Curtea noastră supremă, că obligaţia de creştere şi de educaţie cuprinde nu numaĭ trebuinţile materiale ale copiilor, dar încă cultivarea şi desvoltarea facultăţilor lor intelectuale şi morale». Bulet. 1890, p. 782. Cpr. C. Bordeaux. Sirey, 88. 2. 132; Thiry, I, 314, p. 281; Baudry et Fourcade, II, 2009; Laurent, *Droit internat.*, V, 76.—Părintele este dator a plăti şi datoriile contractate de copil pentru căutarea sănătăţeĭ sale. Cas. rom. Bulet. S-a I, anul 1882, p. 171 şi *Dreptul* din 1882, No. 29. Vedĭ *infrà*, p. 701, text şi nota 3.

Educaţia religioasă a copiilor.

([2]) Este însă de observat că, chiar sub codul Calimach, copilul putea să aibă altă credinţă de cât acea a părinţilor sĕĭ (art. 1623). Tatăl şi astădĭ trebue să îngrijească de educaţia religioasă a copiilor sĕĭ, hotărînd religia în care eĭ trebue să fie crescuţĭ, rĕmânênd ca la majoritate, eĭ să-şĭ aleagă credinţa religioasă ce le-ar conveni. Decĭ, dacă în cazul uneĭ căsătoriĭ mixte, s'a stipulat prin contractul de căsătorie, aşa cum se întâmplă une-orĭ, că băeţiĭ vor fi crescuţĭ în religia tatăluĭ. iar fetele în acea a mameĭ, asemenea clausă nu va fi obligatorie pentru tată. care este singur stăpân în privinţa direcţieĭ ce urmează a se da copiilor sĕĭ minorĭ. Tribunalele n'ar putea interveni după cererea mameĭ, de cât atuncĭ când tatăl, abusând de autoritatea sa, ar creşte copiiĭ într'o doctrină subversivă saŭ prea fantesistă, precum ar fi: fetişismul,

Obligaţia de a-şĭ creşte copiiĭ şi de a le purta de grijă până la majoritate saŭ emancipare (cpr. Marcadé, I, 706), incumbă atât tatăluĭ cât şi mameĭ, însă nu este solidară, de-oare-ce solidaritatea nu poate să aibă ființă de cât în puterea legeĭ, saŭ a uneĭ convenţiĭ (art. 1041) (1). Nesolidaritatea oblig. de creştere. Controversă.

Sub regimul dotal, cheltuelile educaţiuneĭ sunt în sarcina bărbatuluĭ, femeea contribuind numaĭ cu venitul doteĭ sale (art. 1233, 1242), ceea ce se spune anume în codul italian (138 § 2). Casul când soţiĭ sunt căsătoriţĭ sub regimul dotal.

Dacă toată averea femeeĭ este parafernală (în care caz regimul dotal există numaĭ cu numele), şi dacă în contractul matrimonial nu se determină porţiunea contributivă a femeeĭ la sarcinile căsătorieĭ, ea va contribui la aceste sarcinĭ cu a treia parte din veniturile sale (art. 1284) (2). Casul în care toată averea femeeĭ este parafernală. Art. 1284.

In caz de separare de patrimoniĭ, femeea va contribui la creşterea copiilor comunĭ după puterea mijloacelor sale şi ale bărbatuluĭ, ea fiind datoare să întîmpine aceste sarcinĭ în totul numaĭ cu al sĕŭ, dacă bărbatuluĭ nu i-a maĭ rĕmas avere (art. 1266) (3). Separaţie de patrimoniĭ. Art. 1266.

---

panteismul, etc. Vedĭ în această privinţă t. VIII a Coment. noastre, p. 14 urm. şi observaţia ce am publicat asupra uneĭ decisiĭ a Curţeĭ de casaţie din Franţa, în *Curierul judiciar* din 1903, No. 21.

(1) Laurent, III, 43; Demolombe, IV, 4; T. Huc, II, 190; Baudry, I, 582; Baudry et Fourcade, II, 2000; Neagu, I, p. 336, No. 30; Trib. Roman, *Dreptul* din 1900, No. 5; Cas. fr. Sirey, 94. 1. 416; D. P. 95. 1. 199.— *Contrà:* Trib. şi C. Paris, Sirey, 62. 2. 513; D. P. 63. 2. 112. Cpr. Planiol, I, 2162. — Această obligaţie nu este nicĭ indivisibilă. Trib. Roman, *loco cit.* — Obligaţia de creştere şi de educaţie nu există, de asemenea, *in solidum*, în sarcina fie-căruia din soţĭ, aşa că terţiĭ s'o poată invoca pentru tot, în contra unuia saŭ celuilalt din soţĭ, cu-toate-că fie-care din eĭ poate eventual să fie chemat a o îndeplini pentru tot. Baudry et Fourcade, *loco cit.*, p. 542; Neagu, *loco cit.*, No. 31.— *Contrà:* T. Huc, II, 190; Demante et Colmet de Santerre, I, 285 bis, III, *in fine*; Cas. fr., D. P. 90. 1. 337 (cu nota luĭ P. de Loynes); Sirey, 91. 1. 81. Indivisibilitatea oblig. de creştere. Controversă.

(2) Vedĭ t. VIII a Coment. noastre, p. 494 urm.

(3) Vedĭ t. VIII a Coment. citate, p. 400 urm. Cpr. Trib. Paris. *Dreptul* din 1891, No. 1. — Această obligaţie există pentru mamă, chiar în privinţa cheltuelilor făcute înaintea separaţieĭ de patrimoniĭ, de şi ea nu se obligase personal a le plăti. Cas. rom. *Dreptul* din 1890, No. 52 şi Bulet. S-a I, 1890, p. 781.—*Contrà:* C. Galaţĭ (decisie casată), *Dreptul, loco cit.*

Separ. de bunurĭ contractuală.

In caz de separare de bunurĭ contractuală, se controversează chestiunea de a se şti dacă se va aplica în specie art. 1266 de la separaţia judiciară, saŭ art. 1284 de la parafernă ([1]).

Suportarea cheltuelilor de creştere şi de educaţie ale copiilor.

Cine suportă cheltuelile de creştere şi de educaţie a copiilor? Dacă copiiĭ nu aŭ avere personală, aceste cheltuelĭ sunt în sarcina tatăluĭ şi a mameĭ ([2]). Dacă eĭ aŭ o avere personală a căreĭ folosinţă aparţine părinţilor, cheltuelile sunt tot în sarcina acestor din urmă (art. 339). Dacă părinţiĭ aŭ perdut însă usufructul legal, eĭ nu sunt obligaţĭ a creşte copiiĭ din averea lor proprie, ci pot să scadă cheltuelile din venitul avereĭ copiilor ([3]). «Din veniturile avereĭ fiilor, ḑice art. 198 din codul Calimach (150 C. austriac), se cuvine, în cât vor ajunge, a se face cheltuelile pentru creşterea lor, iar prisosind ceva, să se dea cu dobîndă, făcêndu-se pe tot anul lămurită samă». Aceste veniturĭ trebuiaŭ să fie întrebuinţate la creşterea copiilor, chiar în casurile când rodurile avereĭ personale a copiilor eraŭ lăsate personal tatăluĭ (art. 200 C. Calimach, 150 C. austriac). Folosinţa legală nu exista decĭ în codul Calimach.

C. Calimach. Art. 198, 200.

([1]) Veḑĭ t. VIII a Coment. noastre, p. 412 urm.

([2]) Baudry et Fourcade, II, 1994; Beudant, I, 298; T. Huc, II, 188; Demolombe, IV, 3 urm.; Neagu, I, p. 334, No. 15 urm. Cas. rom. şi Trib. Roman, *Dreptul* din 1902, No. 13 şi 55.— Din cele maĭ sus expuse resultă că terţiĭ cari aŭ făcut cheltuelĭ pentru copiĭ, fără vre-o intenţie de liberalitate, aŭ o acţiune în justiţie contra părinţilor. T. Huc, II, 190, *in fine*; Baudry et Fourcade, II, 2003; Aubry et Rau, VI, § 547, p. 73; Laurent, III, 79 urm.; Neagu, I, p. 337, No. 42 urm.— Terţiĭ vor avea acţiunea în repetiţie şi în contra copiilor, cu condiţie însă ca aceştia să nu le poată imputa că aŭ neglijat de a exercita acţiunea contra părinţilor, atuncĭ când eĭ puteaŭ s'o facă. Aubry et Rau, *loco cit.*; Baudry et Fourcade, II, 2004; Laurent, III, 81; Demolombe, IV, 76. Se controversează însă chestiunea de a se şti dacă terţiĭ aŭ acţiune contra copiilor, atuncĭ când aceştia aŭ fost încredinţaţĭ terţiilor de către părinţĭ. Veḑĭ pentru afirmativa, Baudry et Fourcade, II, 2005; Demolombe, IV, 76; iar pentru negativa, veḑĭ Laurent, III, 81. Cpr. Pand. fr., *Aliments*, 620 urm.

([3]) Thiry, I, 314; Laurent, III, 44; Demolombe, IV, 12 urm. Aubry et Rau, VI, § 547, p. 72; Baudry, I, 582; Baudry et Fourcade, II, 2006; Demante et Colmet de Santerre, I, 385 bis III.

La caz de moarte saŭ de imposibilitate a unuia din soţĭ de a-şĭ îndeplini îndatorirea sa, ea trece la celalalt soţ [1].

Aceasta se prevede şi în art. 185, 186 din codul Calimach (143 C. austriac), cu adăogire însă că, la caz de moarte saŭ scăpătare a soţuluĭ rĕmas în viaţă, indatorirea trece la suitoriĭ despre tată, iar în lipsa acestora, la suitoriĭ despre mamă, soluţie admisă şi în privinţa copiilor naturalĭ (art. 227 C. Calimach, 171 C. austriac), ceea ce astădĭ nu maĭ există: căcĭ datoria de creştere şi de educaţie este exclusiv impusă tatăluĭ şi mameĭ, şi dacă ascendenţiĭ pot fi obligaţĭ a alimenta pe descendenţiĭ lor, aceasta este în puterea art. 187, iar nu în puterea art. 185. C. Calimach. Art. 185, 186, 227.

După codul italian (art. 138, § ultim.), în caz de lipsă de mijloace din partea părinţilor, obligaţia de creştere şi de educaţie trece şi astădĭ la ascendenţiĭ ceĭ maĭ apropiaţĭ, iar după Ante-proiectul de revisuire a luĭ Laurent (art. 218), la ascendenţĭ şi la colateralĭ. C. ital. Art. 138 § ultim.

Care sunt regulele după care părinţiĭ trebue să-şĭ crească copiiĭ. Iată, de exemplu, un părinte bogat: poate să dea pe copilul sĕŭ la meşteşug, saŭ să-ĭ dea numaĭ un învăţămînt primar? Legea rĕspunde negativ numaĭ într'un singur caz: când copiiĭ aŭ averea lor personală; căcĭ atuncĭ creşterea fiind o sarcină a folosinţeĭ legale, trebue să fie în proporţie cu averea copiluluĭ (art. 339); de unde resultă că, în caz când copiiĭ nu aŭ nicĭ-o avere, părinţiĭ pot să le dea creşterea şi educaţia ce ar crede de cuviinţă [2]. Regulele după care părinţiĭ trebue să-şĭ crească copiiĭ.

Codul actual se deosebeşte decĭ, în această privinţă, de codul Calimach; căcĭ după acest din urmă cod, de şi tatăl putea da fiilor sĕĭ nevîrsnicĭ o creştere potrivită cu rangul, starea şi chipul vieţeĭ ce ar fi socotit de cuviinţă, totuşĭ copilul, după ajungerea sa la sprevîrsnicie, putea să ceară de la judecătorie ca să i se dea o altă direcţie, maĭ potrivită cu plecarea inimeĭ şi cu puterile luĭ, şi judecătoria era datoare de a pune această pricină la cale, *cu chipurĭ sfătuitoare*, după ce se asigura maĭ întâĭ, cu mare sîrguinţă, prin învăţătoriĭ, rudele şi megieşiĭ tânăruluĭ, C. Calimach. Art. 194, 195.

---

(1) Cpr. C. Bordeaux, Sirey, 88. 2. 132.

(2) Cpr. Laurent, III, 42; T. Huc. II, 189 urm.—Vedĭ însă Baudry et Fourcade, II, 2011 urm.

atât despre dreptatea cerereĭ sale, cât şi despre starea avereĭ şi causele de împotrivire ale tatăluĭ (art. 194, 195 C. Calimach, 148 C. austriac).

Acţiunea copiluluĭ contra părinteluĭ sĕŭ. Lacuna legeĭ.

Părintele, care ar fi destul de denaturat pentru a nu-şĭ îndeplini datoria cea maĭ sacră către copiiĭ sĕĭ, impusă atât de legea natureĭ, cât şi de legea positivă, poate fi constrîns la aceasta printr'o acţiune?

S'a ḑis că o asemenea acţiune s'ar cuveni mameĭ, unui membru al familieĭ, şi chiar ministeruluĭ public ([1]). Aşa este; în teorie orĭ-ce obligaţie trebue să fie sancţionată printr'o acţiune, însă o adevărată lacună există în lege; căcĭ nu are cine să exercite acţiunea. In adevĕr, copilul până la majoritate este incapabil de a sta în judecată; mama nu are de asemenea nicĭ-o acţiune, tatăl exercitând singur, în timpul căsătorieĭ, puterea părintească (art. 327). Or, dacă mama care, în timpul căsătorieĭ, datoreşte ascultare bărbatuluĭ (art. 195), nu are nicĭ-o acţiune, *a fortiori* intervenţia consiliuluĭ de familie nu este admisibilă. In privinţa ministeruluĭ public, legea din 1810 (art. 46) îĭ dă dreptul, în Franţa, de a cere *ex officio* executarea legilor de interes public; la noĭ însă, nu avem nicĭ un text în această privinţă. Numaĭ în caz când minorul ar fi perdut pe unul din părinţiĭ sĕĭ, părintele rĕmas în viaţă ar putea fi acţionat de tutorul aceluĭ minor, când acest tutor ar fi altul de cât părintele supraveţuitor.

Soluţia coduluĭ Calimach. Art. 233 şi 979.

După codul Calimach, părinţiĭ cari nicĭ de cum nu se îngrijeaŭ de hrana şi buna creştere a copiilor, pe lângă că puteaŭ fi desmoşteniţĭ de aceştia (art. 979 C. Calimach, 769 C. austriac), dar maĭ perdeaŭ încă puterea părintească (art. 233). Această sancţiune, care se vede şi astăḑĭ în codul austriac (art. 177), există şi în Ante-proiectul de revisuire a luĭ Laurent (art. 219), însă nu are fiinţă în legea noastră; căcĭ afară de art. 268 din codul penal, care nu prevede de cât

([1]) Cpr. Mourlon, I, 734; Demolombe, IV, 9 şi VI, 372; Valette, *Cours de C. civil*, p. 309; Thiry, I, 314; Aubry et Rau, VI, § 547, p. 72; Baudry et Fourcade, II, 2017; D. C. Popescu, *Dreptul* din 1881, No. 78.—Veḑĭ însă Marcadé, II, 159; Laurent, III, 41; Planiol, I, 2165.

atentatul la pudoare din partea părinţilor [1], nu avem nicĭ un text în această privinţă [2].

O singură sancţiune poate decĭ să existe, în caz de neîndeplinirea datorieĭ de creştere impusă părinţilor, şi anume: slabele penalităţĭ la care eventual pot fi supuşĭ părinţiĭ carĭ nu trimet pe copiiĭ lor la şcoala primară (art. 8 şi urm. L. din 28 Aug. 1901 asupra învăţămîntuluĭ primar) [3]. L. din 28 August 1901.

Am ḑis că datoria de creştere şi de educaţie resultă maĭ mult din faptul procreaţieĭ de cât din căsătorie. (Veḑĭ *suprà*, p. 689, nota 2). Din acest punct de vedere, copiiĭ naturalĭ ar trebui să aibă şi eĭ dreptul de a fi crescuţĭ de părinţiĭ lor, de câte orĭ aceştĭ părinţĭ sunt cunoscuţĭ; şi acest drept se vede formal admis de codul Calimach; căcĭ, în adevĕr, de şi după acest cod, copilul nelegiuit era depărtat de la drepturile familieĭ şi a rudenieĭ, de numele de familieĭ al tatăluĭ, de evgenia, de marca neamuluĭ, precum şi de alte privilegiĭ părinteştĭ (art. 220 C. Calimach, 165 C. austriac) [4]; totuşĭ el avea dreptul să ceară atât de la mamă cât şi chiar de la tată, cheltuelile pentru hrana, creşterea şi căutarea sănătăţeĭ sale, potrivit cu starea lor (art. 223—227 C. Calimach, 166—171 C. austriac) [5], şi Creşterea copiilor naturalĭ. Lacună în dreptul actual.

(1) Şi acest text este rĕŭ redactat; căcĭ, printr'o stranie anomalie şi de sigur din causa uneĭ greşelĭ de traducere, părintele denaturat, care a atentat la bunele moravurĭ ale copiluluĭ sĕŭ minor, perde numaĭ puterea părintească, păstrând usufructul legal. Veḑĭ *suprà*, p. 375, nota 3. Greşală de traducere.

(2) Cpr. Laurent, III, 42; VI, 291 urm. şi *Avant projet de révision*, I, p. 482.—*Contrà:* Demolombe, VI, 367.

(3) Am observat *suprà*, p. 349 că, după legea veche asupra instrucţiuneĭ din 1864 (art. 31), şi străiniĭ domiciliaţĭ în România eraŭ datorĭ să trimeată pe copiiĭ lor la şcoala primară; şi aceasta cu drept cuvînt, pentru-că datoria de creştere şi de educaţie este de ordine publică, interesând conservarea şi perfecţionarea societăţeĭ (cpr. Laurent, *Droit international*, V, 81 urm.; Weiss, *Tr. élément. de dr. internat. privé*, p. 496, ed. a 2-a). După legea actuală însă, învăţămîntul primar este gratuit şi obligator *numaĭ pentru Românĭ*. Străiniĭ, afară de aceĭ din Dobrogea, plătesc o taxă şcolară (art. 1 L. din 28 Aug. 1901). Legea veche era decĭ, din acest punct de vedere, superioară legeĭ actuale.

(4) Cpr. art. 1706 din codul german.

(5) Tatăl copiluluĭ natural, ḑice art. 1708 din codul german, este obligat a da copiluluĭ, până la vîrsta de 16 anĭ îndepliniţĭ, Dr. străin. C. german şi C. italian.

această îndatorire nu era personală tatăluĭ şi mameĭ; căcĭ ea trecea, ca şi celelalte îndatorirĭ părinteştĭ, la moştenitoriĭ părinţilor (art. 227 C. Calimach, 171 C. austriac).

Superioritatea cod. Calimach asupra cod. actual. Trebue decĭ să mărturisim că C. Calimach este, în această privinţă, cu mult superior legislaţieĭ actuale, căcĭ unele din dispoziţiile aceluĭ cod fac onoare legiuitoruluĭ Moldoveĭ. Aşa, spre exemplu, vom cita art. 225 (169 C. austriac), unde se ḑice că dacă vieţuirea copiluluĭ nu va fi sigură prin încredinţarea luĭ mameĭ, care s'ar descoperi nevrednică de a-l creşte, orĭ neputincioasă, saŭ cu totul desfrânată, saŭ avênd vre-o altă împedicare, atuncĭ tatăl este îndatorit a-l depărta de la ea şi a-l creşte însuşĭ el, saŭ a-l da la alt loc sigur şi cuviincios.

Dr. actual. Oblig. tatăluĭ. Lacună. In dreptul modern, maĭ toţĭ autoriĭ susţin că şi astăḑĭ copiiĭ naturalĭ ar avea dreptul la creştere şi educaţie (1). «*Qui fait l'enfant doit le nourrir*» ḑice o veche maximă reprodusă de Loysel. Această soluţie se întemeiază însă maĭ mult pe dreptul natural, căcĭ dreptul positiv nu cuprinde nicĭ-o disposiţie în această privinţă, şi ştiut este că legislaţia noastră este mult maĭ defectuoasă, în privinţa acestor nenorocіţĭ copiĭ, de cât acea franceză. In adevĕr, în Franţa, copiiĭ naturalĭ legalmente recunoscuţĭ aŭ un drept oare-care asupra avereĭ tatăluĭ şi a mameĭ lor, după

întreţinerea alimentară conform condiţieĭ mameĭ. Această întreţinere cuprinde toate necesităţile vieţeĭ, *precum şi cheltuelile de educaţie şi de preparare la o profesiune*. «*Der Unterhalt umfasst den gesamten Lebensbedarf, sowie die Kosten der Erziehung und der Vorbildung zu einem Berufe*». Şi art. 1709 din acelaşĭ cod adaogă că tatăl datoreşte alimente înaintea mameĭ şi a rudelor eĭ. «*Der Vater ist vor der Mutter und den mütterlichen Verwandten des Kindes unterhaltspflichtig*». — După art. 186 din codul italian, datoria de creştere şi de educaţie priveşte pe tată în privinţa tuturor copiilor sĕĭ naturalĭ recunoscuţĭ; această îndatorire încetează însă când copilul are un soţ saŭ descendenţĭ în stare de a-l ajuta. Ante-proiectul de revisuire a luĭ Laurent pune pe copiiĭ fireştĭ pe aceeaşĭ treaptă cu copiiĭ legitimĭ, când filiaţiunea lor este legalmente stabilită (art. 328).

(1) Veḑĭ Demolombe, IV, 16 şi VI, 617 urm.; Valette, *Cours de C. civil*, p. 310; Beudant, I, 298; T. Huc, II, 187; Baudry et Fourcade, II, 1995; Aubry et Rau, VI, § 571, p. 215. Cpr. Laurent, III, 40.

încetarea acestora din viaţă (art. 756 urm. C. fr.), iar copiiĭ adulterinĭ şi incestuoşĭ aŭ numaĭ dreptul la alimente (art. 762, 764 C. fr.) [1]. La noĭ, nicĭ aceste texte nu există măcar, şi înaintea legeĭ din 1906 (art. 304), nicĭ nu se ştiea positiv dacă avem saŭ nu recunoaşterea [2]; de unde ne vedem silit a conchide că, faţă cu lacuna regretabilă ce există în legislaţia actuală, tatăl nu este de cât moralmente obligat a hrăni şi a creşte pe copiiĭ seĭ naturalĭ.

Cât pentru mamă, ea are necontestat această îndatorire, legea noastră nefăcênd, în privinţa eĭ, nicĭ-o deosebire între copiiĭ legitimĭ şi aceĭ naturalĭ (art. 141, 308, 337, 652, 677, 678). Această sancţiune nu are însă nicĭ-o aplicare practică, pentru-că dacă mama nu-şĭ îndeplineşte datoria sa, nu are, după cum am vĕdut, cine să exercite acţiunea în numele copiluluĭ. Oblig. mameĭ. Altă lacună.

II. Inzestrarea copiilor.

Art. 186.— Copilul nu poate cere de la tată saŭ mamă o parte din averea lor spre a se căsători, saŭ a-şĭ crea vre-un stabiliment. (Art. 294, 325, 456, 758, 1250 C. civ. Art. 204 C. fr.).

Pe lângă datoria de creştere şi de educaţie, legea maĭ impune părinţilor obligaţia de a-şĭ înzestra şi căpătui copiiĭ, însă această obligaţie este *naturală* [3]; căcĭ copiiĭ nu maĭ Oblig. naturală.

---

(1) Aceste texte aŭ fost modificate în Franţa la 25 Martie 1896.

(2) Vedĭ *infrà*, la titlul filiaţ. (t. II), explic. art. 48 C. civil.—Vedĭ asupra nouluĭ art. 304, Angel Atanasiu, *C. jud.* din 1906, No. 37.

(3) Vedĭ autorităţile citate în t. VI a Coment. noastre, p. 10, nota 2 şi în t. VIII, p. 136, nota 2. Cpr. Cas. rom. şi C. Bucureştĭ, *Dreptul* din 1902, No. 13 şi din 1886, No. 57. Cas. rom. (10 Fevr. 1903), *Curierul jud.* 1905, No. 65 şi *Dreptul*, 1906, No. 4 (decise nereprodusă în Bul. Curţeĭ). Cu-toate-acestea chestia este controversată, şi uniĭ consideră obligaţia de a-şĭ înzestra şi căpătui copiiĭ ca o obligaţie pur morală saŭ de conştiinţă. Vedĭ autorităţile citate în t. VIII a Coment. noastre, *loco cit.* Cpr. T. Huc, II, 196.

Curtea noastră supremă a decis (v. *Curierul judiciar* din 1905, No. 65 şi *Dreptul* din 1906, No. 4), că, de şi înzestrarea este un act cu titlu gratuit, supus formelor solemne ale donaţiunilor şi de şi prin urmare, în lipsa îndeplinireĭ formelor donaţiuneĭ, copilul înzestrat nu are nicĭ-o acţiune în contra înzestrătoruluĭ, totuşĭ când înzestrarea a fost executată de bună voe, adecă: când bunul a fost transmis de fapt Aplic. art. 1092 § 2 la constituirea de dotă. Controversă.

aŭ astădĭ nicĭ-o acţiune pentru a cere de la părinţĭ o parte din averea lor, spre a se căsători saŭ a-şĭ crea vre-un stabiliment. Legea presupune în maĭ multe texte existenţa acesteĭ obligaţiĭ naturale, de exemplu: în art. 294, 456, 758 şi 1250, însă n'a voit a o sancţiona printr'o acţiune şi a deschide astfel calea unor procese scandaloase, de-oare-ce o astfel de acţiune ar fi fost contrară respectuluĭ ce copiiĭ datoresc părinţilor la orĭ-ce vîrstă (art. 325) (1).

C. Caragea. Privilegiul masculinităţeĭ.

După codul Caragea, tatăl, iar în lipsa luĭ, fraţiĭ eraŭ datorĭ să înzestreze pe surorile lor (art. 12 şi 13, partea III, capit. 16), şi aceasta pentru-că fetele nu moşteneaŭ pe părinţĭ în concurenţă cu fraţiĭ lor: «Când părinţiĭ aŭ feciorĭ şi fete, ḑice art. 17 lit. e din codul Caragea (partea IV, capit. 3), numaĭ feciorii moştenesc de o potrivă, şi pe fete, de vor fi neînzestrate, datorĭ sunt să le înzestreze şi să le căsătorească» (2).

C. Calimach. Art. 1623.

După art. 1623 din codul Calimach (1220 C. aus-

în patrimoniul copiluluĭ înzestrat, părintele înzestrător nu maĭ poate cere restituirea acestuĭ bun, pentru-că el a executat de bună voe o obligaţie naturală (art. 1092 § 2). De şi sunt autorĭ cari aprobă acest mod de a vedea (cpr. Aubry et Rau, V, § 500, pag. 323, text şi nota 6; Planiol, III, 853; Guillouard, *Contrat de mariage*, I, 140; Rodière et Pont, *Idem*, I, 96), totuşĭ nu putem admite această soluţie, pentru-că donaţiile care n'aŭ fost învestite cu formele legale nu pot da naştere uneĭ obligaţiĭ. Făcêndu-se decĭ să decurgă o obligaţie dintr'o donaţie neînvestită cu formele legale, se atribue un efect neantuluĭ, ceea ce este inadmisibil (art. 1168). Cpr. Baudry et Barde, *Oblig.*, II, 1666, p. 686; Massol, *Oblig. naturelles*, p. 293 (ed. din 1858); Laurent, XII, 355; XVII, 13, 30 şi XXI, 159; Demolombe, XX, 43 şi XXV, 213. Cpr. Trib. imp. german şi C. Montpellier, D. P. 93. 2. 115; Sirey, 1905, 2. 185 (cu nota luĭ J. Hémard). Veḑĭ t. VI a Coment. noastre, p. 10, nota 2; t. VIII, p. 136, 137 şi *Dreptul*, 1906, No. 4.

(1) Cpr. C. Bucureştĭ (în motivele sale), *Dreptul* din 1886, No. 57.

(2) Veḑĭ asupra acesteĭ îndatorirĭ a fraţilor de a înzêstra pe surorile lor, t. V a Coment. noastre, p. 306, nota 3 şi t. VIII, p. 20, text şi nota 4; p. 165 şi 175. Veḑĭ şi observaţia ce am publicat în *Curierul judiciar* din 1902, No. 42. Cpr. şi Trib. Mehedinţĭ, *C. judiciar* din 1903, No. 50. Maĭ veḑĭ încă I. Peretz, *Privilegiul masculinităţeĭ în pravilniceasca condică Ipsilant şi în legiuirea Caragea*, precum şi raportul ce am făcut asupra acesteĭ lucrărĭ, publicat în *Dreptul* din 1906, No. 38.

triac) ([1]), tatăl și bunul despre tată ([2]) eraŭ îndatoriţĭ a-şĭ înzestra pe fiice şi pe nepoate, după rangul şi starea lor. Această obligaţie nu apăsa asupra mameĭ de cât atuncĭ când tatăl era sărac, saŭ când mama fiind de altă dogmă, fiica era ortodoxă. După acest cod, obligaţia de înzestrare nu era decĭ naturală, precum este astăḑĭ, ci *civilă* ([3]). Vechiul cod al Moldoveĭ nu face de cât a reproduce, în această materie, principiile dreptuluĭ roman ([4]), unde obligaţia de a-şĭ înzestra copiiĭ era neapărată pentru a înlesni creşterea populaţieĭ.

Am vĕḑut însă că codul Calimach nu impunea mameĭ obligaţia de înzestrare, de cât atuncĭ când tatăl era sărac, saŭ *când ea fiind de altă dogmă, fiica era ortodoxă.* Trebue să mencionăm cu această ocasie că, după acelaşĭ cod, copiiĭ perdeaŭ dreptul la înzestrare (art. 1625) şi chiar la moştenire (art. 978), *dacă se depărtaŭ din dreapta credinţă creştinească, saŭ dacă nu se împărtăşeaŭ în biserica ortodoxă.* Atât părinţiĭ cât şi copiiĭ eraŭ astfel pedepsiţĭ pentru-că împărtăşeaŭ o altă credinţă de cât acea recunoscută de aşezămintele ţăreĭ. Iată, cum vechia legiuire a Moldoveĭ înţelegea libertatea de conştiinţă, una din cele maĭ marĭ cucerirĭ a timpurilor moderne, proclamată în mod solemn prin art. 5 din Constituţie. C. Calimach. Art. 978 şi 1625.

După codul austriac, care a fost reprodus în parte de vechiul legiuitor al Moldoveĭ, religia nu constitue o piedică la înzestrare, însă copilul putea fi desmoştenit pentru părăsirea religieĭ creştine, *wenn es vom Christenthume abfällt* (art. 768), disposiţie abrogată prin art. 7 din legea de la 25 C. austriac.

([1]) Obligaţia de înzestrare existând şi astăḑĭ în Austria, de aicĭ resultă că un părinte austriac va putea fi constrîns a înzestra pe fiica sa austriacă în România, conform art. 1220 din codul austriac, legea română, care e contrară, neavênd nicĭ-un interes de a se amesteca în organisarea familiilor străine domiciliate în ţară. Cpr. Weiss, *Tr. élément. de dr. international privé,* p. 496 şi 500 (ed. a 2-a), şi Tratatul cel mare, III, p. 518; Neagu, I, p. 417, No. 60. Dr. internaţional.

([2]) Această obligaţie era impusă şi adoptătoruluĭ (art. 1627 C. Calim.).

([3]) Cpr. C. Iaşĭ, *Dreptul* din 1888, No. 5. Veḑĭ t. VI a Coment. noastre, p. 11, *ad notam.*

([4]) L. 19, Dig., *De ritu nuptiarum*, 23. 2; L. 7, Cod, *De dotis promissione*, 5. 11; L. 14, Cod, *De jure dotium,* 5, 12, etc.

Maiŭ 1868. Codul austriac maĭ cuprinde şi alte disposiţiĭ care n'aŭ fost reproduse de codul Calimach. Astfel, după art. 1220 *in fine* din acest cod, fiica naturală nu poate cere zestre de cât de la mama sa (1), iar după art. 1221, tribunalul, avênd în vedere starea în care se găsesc părinţiĭ, poate să-ĭ scutească de a-şĭ înzestra copiiĭ, etc.

C. Calimach. Art. 1625. După codul Calimach (art. 1625), obligaţia de înzestrare înceta când părinţiĭ eraŭ săracĭ; când copiiĭ aveaŭ averea lor personală; când se făceaŭ nevrednicĭ de înzestrare şi, în fine, când eĭ nefiind încă în deplină vîrstă, se căsătoreaŭ fără voia părinţilor (cpr. art. 1222 C. austriac), şi când se depărtaŭ din dreapta credinţă creştinească.

Datoria alimentară (2).

C. Calimach şi dr. roman. Datoria alimentară îşĭ are temelia sa în dreptul natural, şi ca atare, o găsim în toate legislaţiile. «Dacă părinţiĭ aŭ scăpătat, ḑice art. 207 din codul Calimach (154 C. austriac), se îndatoresc fiiĭ a se îngriji pentru cuviincioasa hrana lor, şi pentru celelalte cuviincioase ale vieţeĭ»; şi, legea romană era atât de aspră, în cât părinţiĭ cari nu dădeaŭ alimente copiilor lor, eraŭ consideraţĭ ca nişte ucigaşĭ. «*Necare videtur, non tantum is qui partum perfocat, sed et is qui abjicit, et qui alimonia denegat*» (3).

C. Caragea. In codul Caragea, foarte incomplect în această privinţă ca şi în multe altele, se vorbeşte de datoria alimentară a părinţilor către copiĭ numaĭ la caz de despărţenie (art. 7, partea III, capit. 16). Cât despre obligaţia copiilor de a ajuta pe părinţiĭ lor, la caz de nevoe, nu se dispune absolut nimic.

Ce cuprinde expresia alimente. Expresia «alimente» cuprinde: hrana, locuinţa, hainele, încălḑitul, etc., într'un cuvînt, întreţinerea, adecă: toate cele trebuitoare existenţeĭ omuluĭ, după posiţia sa socială (4).

---

(1) «*Ein uneheliche Tochter kann nur von ihrer Mutter ein Heirathsgut verlangen*».

Eroare de clasificare. (2) Legiuitorul se ocupă de obligaţia alimentară în treacăt, la titlul căsătorieĭ. Această obligaţie resultând însă din înrudire, iar nu din căsătorie, locul eĭ nu este aci, şi legea cuprinde în această privinţă o eroare de clasificare.

(3) L. 4, Dig., *De agnoscendis et alendis liberis*, 25. 3.

Dr. străin. (4) Cpr. art. 1610 din noul cod german şi articolul 171 din codul portughez. «Prin alimente, ḑice acest din urmă text,

precum și cheltuelile de boală *(valetudinis impendia)* *«Legatis alimentis, cibaria et vestitus, et habitatio debebit, quia sine illis ali corpus non potest»* ([1]).

Indatorirea de a alimenta nu obligă, cel puțin în regulă generală, la plata datoriilor făcute de creditor ([2]); părintele este însă obligat să plătească datoriile făcute de copilul sĕŭ minor pentru căutarea sănătățeĭ sale ([3]). **Plata datoriilor.**

Persoanele între care există datoria alimentară.

Art. 187.—Copiiĭ sunt datorĭ a da alimente tatăluĭ și mameĭ lor, și celorlalțĭ ascendențĭ cari se vor afla în lipsă. (Art. 185, 189 urm., 314, 338, 831, 1253 C. civ. Art. 205 C. fr.).

Art. 188. — Generiĭ și nurorile sunt datorĭ, asemenea, și în aceleașĭ împrejurărĭ, a da alimente socruluĭ și soacreĭ. Această îndatorire încetează însă:

1° Când soacra se căsătorește de a doua oară;

2° Când acela din soțĭ care producea afinitatea (cuscria) și copiiĭ născuțĭ din căsătoria sa cu celalalt soț, aŭ murit. (Art. 187, 189, 193, 1253 C. civ. Art. 206 C. fr.).

Art. 314.—Indatorirea naturală ce va continua a exista în-

---

se înțelege tot ce este indispensabil pentru hrană, locuință și îmbrăcăminte *(tudo o que é indispensavel ao sustento, habitaçao e vestuario).* Și acest text maĭ adaogă că alimentele maĭ cuprind încă, de câte-orĭ este vorba de un minor, educarea și instrucțiunea luĭ *(a educaçao e instrucçao).* — Lipsa se apreciază în mod suveran de instanțele de fond, după vîrsta, sexul, educația și posiția socială a aceluĭ care cere alimente. Cpr. Cas. rom. S-a 1, Bulet. 1884, p. 663; Bulet. 1894, p. 957; Cas. fr. Sirey, 90. 1. 216. Vedĭ *infrà,* p. 713.

([1]) L. 6, Dig., *De alimentis vel cibariis legatis*, 34. 1. Maĭ vedĭ încă L. 43, 44, Dig., *De verborum significatione,* 50. 16. Vedĭ și t. VIII a Coment. noastre, p. 295.

([2]) Pothier, *Contrat de mariage*, VI, 392; Marcadé, I, 717; Demolombe, IV, 53; Répert. Sirey, *Aliments*, 207; Aubry et Rau, VI, § 553, p. 108; Thiry, I, 322. Cpr. L. 5, § 16, Dig., *De agnoscendis et alendis liberis*, 25. 3. Vedĭ și pravila luĭ Mateĭ Basarab, glava 293, unde se dice: «Feciorii se nevoesc să hrănească pre părinții lor, de vor fi săracĭ, *iar a plăti datorii nu se nevoesc* nicĭ feciorii pentru părințĭ, nicĭ părințiĭ pentru feciorĭ; așișderea și părințiĭ se nevoesc a hrăni pre feciorii lor, *iară nu se nevoesc a plăti datorie pentru dînșiĭ».* Cpr. L. 5, § 16, Dig., *De agnoscendis et alendis liberis*, 25. 3. Vedĭ și Pothier, *Contrat de mariage*, VI, 392. **Pravila luĭ M. Basarab.**

([3]) Trib. Ilfov și Cas. rom. *Dreptul* din 1882, No. 29 și Bulet. S-a 1, 1882, p. 171. Vedĭ *suprà*, p. 690, nota 1, *in fine.*

tre cel adoptat şi tatăl şi mama sa de a-şĭ da unul altuia alimente, în casurile hotărîte de lege, va avea aceeaşĭ urmare între adoptător şi cel adoptat, unul către altul. (Art. 185—193 C. civ. Art. 349 C. fr.).

Art. 831.—Donaţiunea între viĭ se revoacă pentru ingratitudine: dacă, fără cuvînt, donatarul refusă alimente donatoruluĭ. (Art. 187—193 C. civ. Art. 956 C. fr.).

1⁰ *Datoria alimentară dintre ascendenţĭ şi descendenţĭ* (art. 187).

Datoria alimentară există între ascendenţĭ şi descendenţĭ legitimĭ, la infinit, dar nicĭ odată între colateralĭ [1].

Ascendenţiĭ şi descendenţiĭ naturalĭ.

Doctrina şi jurisprudenţa franceză sunt unanime pentru a recunoaşte existenţa datorieĭ alimentare între părinţiĭ şi copiiĭ naturalĭ [2], soluţie formal admisă de codul Calimach [3].

Inţelegem ca această obligaţie să existe între copilul natural şi mama sa, atuncĭ când filiaţiunea este legalmente stabilită [4]. In cât priveşte însă pe tată, am vĕdut că le-

---

Dr. străin.

(1) După art. 141 din codul italian, fraţiĭ şi surorile aŭ reciproc dreptul la alimentele strict necesare *(strettamenti necessari)*. însă numaĭ atuncĭ când nu pot să-şĭ agonisească mijloacele de existenţă, din causa uneĭ infirmităţĭ a trupuluĭ saŭ a minţeĭ. saŭ dintr'o altă causă ce nu poate fi imputată culpeĭ lor *(o per qualsivaglia altra causa, non imputabile a loro colpa)*.—In Spania, obligaţia alimentară există între fraţĭ, fără nicĭ-o distincţie (L. din 1870, art. 63, 67). Aceeaşĭ soluţie este admisă prin art. 172 din codul portughez. «Datoria alimentară este reciprocă, dice acest text, între descendenţĭ şi ascendenţĭ, între fraţĭ şi surorĭ *(entre descendentes e ascendentes, e entre irmaos)*. Ante-proiectul de revisuire a luĭ Laurent (art. 221) întinde această obligaţie, fără nicĭ-o restricţie, între colateralĭ, până la spiţa a şasea.—După art. 1601 din codul german, numaĭ rudele în linie dreaptă *(Verwandte in gerader Linie)* sunt obligate a-şĭ da reciproc alimente.

(2) Cpr. Planiol, I, 3024; Beudant, I, 371; Baudry et Fourcade. II, 2028; Valette, *Cours de C. civil*, p. 315; Aubry et Rau. VI, § 571 p. 215; Répert. Sirey, *Aliments*, 58 urm.; Thiry. I, 317; Marcadé, I, 709; Neagu, I, p. 347, No. 78; Cas. fr. Sirey, 87. 1. 65; D. P. 87. 1. 119.—Vedĭ însă Laurent. III. 60; T. Huc, II, 210 urm.

(3) Vedĭ *suprà*. p. 695. Cpr. art. 135 şi 175 din codul portughez.

(4) Cpr. G. Meitani, *Dreptul* din 1902, No. 21: Neagu, I, p. 347, No. 76. «*Matrem cogemus vulgo quæsitos liberos alere; nec non ipsos eam*». L. 5, § 4, Dig., *De agnosc. et alend. liberis*. 25. 3.

gislația noastră este mult maĭ defectuoasă de cât acea franceză, şi că nicĭ-un text nu poate fi invocat în sprijinirea acestuĭ sistem (1). Dacă este să ne răzemăm numaĭ pe dreptul natural, atuncĭ ar trebui să întindem obligația alimentară şi între colateralĭ, pentru-că legea natureĭ nu permite unuĭ frate bogat de a lăsa pe un alt frate sărac să moară de foame. Dreptul natural poate fi consultat pentru interpretarea unuĭ text întunecos (v. p. 60, 61), dar nu poate da naştere uneĭ obligațiĭ care nu este inscrisă în legea positivă.

A fortiori, decĭ, obligația alimentară nu va exista între copilul firesc şi ascendențiĭ tatăluĭ sĕŭ, nicĭ între tatăl acestuĭ copil şi descendențiĭ acestuĭ din urmă. Ea va exista însă între copiiĭ naturalĭ şi ascendențiĭ mameĭ, pentru-că copilul natural intră cu desăvîrşire în familia mameĭ (2).

2° *Datoria alimentară dintre cuscri* (art. 188).

Datoria alimentară maĭ există încă între cuscri saŭ aliațĭ cu titlu de ascendențĭ şi descendențĭ (ginere şi nuroră, socru şi soacră) (3). Nu intră însă în această denumire tatăl vitrig *(vitricus)*, mama vitrigă *(noverca)*, nicĭ fiastra *(privigna)*, adecă: fata ce femeea mea ar fi avênd dintr'o căsătorie anterioară (4).

---

(1) Cpr. C. Iaşĭ, *Dreptul* din 1888, No. 42.

(2) Cpr. G. Meitani, *Dreptul* din 1902, No. 21.

(3) Obligația alimentară dintre cuscri nu există în Statele-unite (cpr. Laurent, *Dr. international*, V, 86), şi vom vedea maĭ la vale că chestiunea de a se şti dacă un socru american poate cere alimente, în România, de la ginerele sĕŭ, saŭ *vice-versa*, este foarte controversată. Vedĭ *infrà*, p. 725 urm. Dr. american.

(4) Répert. Sirey, *Aliments*, 66; Beudant, I, 371; Demante et Colmet de Santerre, I, 293 bis I; Neagu, I, p. 348, No. 1; Planiol, I, 3027; T. Huc, II, 199; Baudry, I, 591; Baudry et Fourcade, II, 2032; Thiry, I, 317; Arntz, I, 372; Laurent, III, 59; Demolombe, IV, 24 urm.; Aubry et Rau, VI, § 553, p. 99, nota 4; Mourlon, I, 741. Cpr. C. Bruxelles, *Revue trimestrielle de dr. civil*, IV, anul 1905, p. 373, No. 4 şi *C. judiciar* din 1905, No. 52; C. Grenoble, D. P. 1904. 2. 469, 470. V. şi Trib. Gand, *C. jud.* din 1906, No. 35.— S'a decis însă că bărbatul, care ar fi alimentat pe copilul născut din prima căsătorie a femeeĭ sale, n'ar avea acțiunea în repetiție, dacă el a înțĕles a plăti alimentele din veniturile dotale ale femeeĭ, ca o sarcină a folosințeĭ sale, maĭ ales dacă el a încasat baniĭ

Cuscrii între care există oblig. alimentară. Controversă.

Datoria alimentară între cuscri este limitată la spiţa întâĭ, şi nu se întinde la infinit. Art. 188 nu vorbeşte, în adevěr, de cât de ginere şi de nuroră, socru şi soacră. A întinde deci această obligaţie ar fi a o înfiinţa fără nicĭ-un text de lege [1].

Incetarea oblig. alimentare dintre cuscri.

Obligaţia dintre ginere, nuroră, socru şi soacră încetează când soacra s'a căsătorit de al doilea [2]; 1° pentru că legea vede cu ochĭ răĭ căsătoria uneĭ femeĭ care are copiĭ; dovadă de aceasta este disposiţia art. 340; şi 2° pentru că soacra, prin această căsătorie, a intrat în altă familie, unde va găsi cele trebuitoare existenţeĭ sale [3].

A doua căsăt. a nororeĭ. Controversă.

A doua căsătorie a socruluĭ nu face să înceteze obligaţia alimentară [4]; a doua căsătorie a nororeĭ face însă pe a-

---

proveniţĭ dintr'o pensie alimentară servită femeeĭ de fostul eĭ prim bărbat, în scopul de a alimenta pe copiiĭ născuţĭ din prima însoţire. C. Grenoble, D. P. 1904. 2. 470.

(1) Planiol, I, 3028; T. Huc, II, 199; Baudry, I, 592; Baudry et Fourcade, II, 2033; Laurent, III, 59; Répert. Sirey, *Aliments*, 68, 69; Ducaurroy, Bonnier et Roustain, I, 356; C. Grenoble, D. P. 63. 5. 24; Sirey. 63. 2. 58.—*Contrà*: Maĭ toţĭ autoriĭ, întemeindu-se pe o explicaţie dată de Tronchet în Consiliul de Stat (v. Locré, *Législ. civile*, IV, p. 379 şi 388), întind această obligaţie la toţĭ descendenţiĭ şi ascendenţiĭ celuilalt soţ. Vedĭ în acest din urmă sens, Thiry, I, 317; Arntz, I, 372; Marcadé, I, 709; Aubry et Rau, VI, § 553, p. 99; Demolombe, IV, 25; Valette, *Cours de C. civil*, p. 316; Valette sur Proudhon, I, p. 446; Beudant, I, 371, p. 504; Mourlon, I, 742; Demante et Colmet de Santerre, I, 288 bis 1; Massé-Vergé, I, § 131, p. 221, nota 4; Chardon, *Puissance paternelle*, 284, p. 107 (ed. belg. din 1843). Cpr. Cas. rom. Bul. 1894, p. 957. Această decisie pune în principiŭ că ginerele datoreşte alimente buneĭ după mamă a soţieĭ sale. Vedĭ asupra acesteĭ controverse, Neagu, I, p. 348, No. 2 urm.

(2) Rĕmâne însă bine înţĕles că mama păstrează, cu-toate-că s'a căsătorit de al doilea, dreptul de a cere alimente de la copiiĭ născuţĭ din prima căsătorie. *Pœnalia non sunt extendenda*. Cpr. Aubry et Rau, VI, § 553, p. 99, nota 6, *in fine*; Planiol, I, 3030; T. Huc, II, 200; Baudry et Fourcade, II, 2035; Laurent, III, 76; Neagu, I, p. 349, No. 8.

(3) Vedĭ însă Thiry, I, 318, care dice că nicĭ-unul din aceste motive nu este serios.

(4) Thiry, I, 318; Beudant, I, p. 507, nota 1; Planiol, I, 3030; Répert. Sirey, *v° cit.*, 79; T. Huc, II. 200; Laurent, III, 76; Vigié, I, 421; Neagu, I, p. 349, No. 9, şi toţĭ autoriĭ.

ceasta din urmă să peardă dreptul la alimente, de şi legea n'o spune expres, motivele privitoare la soacră fiind aplicabile şi nuroreĭ (1).

Desfacerea căsătorieĭ contractată de al doilea de către soacră saŭ noră, nu face să renască pentru dînsele dreptul la alimente, care a fost perdut prin această căsătorie (2). **Desfacerea căsăt. soacreĭ saŭ nuroreĭ.**

Art. 189, despre care ne vom ocupa maĭ la vale, stabileşte reciprocitatea nu numaĭ în privinţa obligaţieĭ alimentare, dar şi în privinţa casurilor în care ea încetează; de unde se deduce că ginerele şi nurora nu maĭ pot cere alimente de la soacra lor căsătorită de al doilea, după cum nicĭ socrul şi soacra nu maĭ aŭ acest drept contra nuroreĭ căsătorite de al doilea care, prin această căsătorie, perdênd dreptul sĕŭ, a încetat tot-odată de a maĭ fi obligată (3). **Căsătoria de al doilea a soacreĭ saŭ nuroreĭ. Controversă.**

Obligaţia alimentară dintre ginere, noră, socru şi soacră maĭ încetează încă, când acel din soţĭ care producea cuscria şi copiiĭ născuţĭ din căsătoria sa cu celalalt soţ, aŭ încetat din viaţă; căcĭ de şi în asemenea caz, cuscria nu este încă stinsă cu desăvîrşire şi constitue, după lege, o împedicare la căsătorie (vedĭ *suprà*, p. 590), **Moartea soţuluĭ care producea cuscria şi a copiilor sĕĭ.**

---

(1) Demolombe, IV, 28; Marcadé, I, 711; Valette, *Cours de C. civil*, p. 317; Massé-Vergé, I, § 131, p. 221, nota 6; Beudant, I, 372; Aubry et Rau, VI, § 552, p. 100, text şi nota 7; Répert. Sirey, *v° cit.*. 81.—*Contrà:* Baudry, I, 593; Baudry et Fourcade, II, 2037; Laurent, III, 77; Demante et Colmet de Santerre, I, 289 bis III; T. Huc, II, 200; Neagu, I, p. 349, No. 13; Planiol, I, 3030; Thiry, I, 318.—Art. 140 din codul italian menţine dreptul la alimente socruluĭ, care s'a căsătorit de al doilea, dar nu-l menţine pentru noră. După Anteproiectul de revisuire a luĭ Laurent (art. 225), atât socrul cât şi soacra, ginerele cât şi nurora perd dreptul la alimente prin a doua căsătorie, soluţie care este mult maĭ logică. **Dr. străin.**

(2) Laurent, III, 76; Planiol, I, 3030; T. Huc, II, 200; Demolombe, IV, 30; Répert. Sirey, *v° cit.*, 82; Baudry, I, 593; Baudry et Fourcade, II, 2034; Neagu, I, p. 348, 349, No. 6; C. Limoges, D. P. 97. 2. 463.

(3) Demolombe, IV, 29; Demante et Colmet de Santerre, I, 289 bis II; Baudry, I, 595; Baudry et Fourcade, II, 2036; Massé-Vergé, I, § 131, p. 221, nota 5.—*Contrà:* Marcadé, I, 711; Laurent, III, 76; Ducaurroy, Bonnier et Roustain, I, 350; Planiol, I, 3031; Répert. Sirey, v° *Aliments*, 85; Mourlon, I, 744; Beudant, I, 372; T. Huc, II, 200; Aubry et Rau, VI, § 53, pag. 99, nota 6.

totuşĭ, după sěvîrşirea din viaţă a acestor persoane, legătura este mult maĭ slabă. «*Morte ma fille, mort mon gendre*» ḑicea vechiul drept francez. Astfel, eŭ nu maĭ datoresc alimente socruluĭ saŭ soacreĭ mele, dacă femeea mea s'a săvîrşit din viaţă, fără a lăsa copiĭ, saŭ dacă aceşti copiĭ aŭ murit şi eĭ.

Desfacerea căsăt. prin divorţ. Ce trebue să decidem când eŭ m'aş fi despărţit de soţia mea? De şi legea nu prevede acest caz, totuşĭ credem că obligaţia alimentară va înceta, pentru-că despărţenia produce ca şi moartea desfacerea căsătorieĭ (art. 209). Rěmâne însă bine înţěles că datoria alimentară numaĭ atuncĭ va fi stinsă când, în urma despărţenieĭ ar fi murit toţĭ copiiĭ, saŭ n'ar fi existat nicĭ unul, efectele despărţenieĭ neputênd fi altele de cât acele ale morţeĭ (1).

Casul când, în urma divorţuluĭ, aŭ rěmas copii. Din cele maĭ sus expuse resultă că obligaţia alimentară subsistă în urma pronunţăreĭ divorţuluĭ, dacă din căsătoria desfăcută aŭ rěmas copiĭ (2).

Aplic. art. 654 şi 808. Dacă bărbatul, care producea cuscria, s'a săvîrşit din viaţă, fără a lăsa copiĭ, femeea care ar fi rěmas îngreunată ar putea cere alimente de la socrul şi soacra sa, copilul zămislit fiind presupus existent (3) (argument din art. 654 şi 808) (4). (Cpr. art. 1963 C. german).

Art. 992. Femeea va trebui însă să restitue alimentele primite, dacă în urma primireĭ lor, se dovedeşte că îngreunarea eĭ era numaĭ aparentă, saŭ că copilul s'a născut mort. Aceĭ cari aŭ plătit alimentele vor avea contra eĭ *condictio indebiti* (art. 992) (5).

(1) Planiol, I, 3030, *in fine*; T. Huc, II, 202; Neagu, I, p. 350, No. 16; Répert. Sirey, *Aliments*, 77; Baudry et Chauveau, *Personnes (Divorce)*, III, 266; Vraye et Gode, *Divorce*, II, 613 (ed. a 2-a); C. Paris, Sirey, 90. 2. 1; Sirey, 92. 2. 43; D. P. 93. 2. 353; Trib. Anvers, Sirey, 92. 4. 16; Trib. Paris, *Dreptul* din 1891, No. 83, p. 667.

(2) Veḑĭ autorităţile citate în nota precedentă. — *Contrà:* Cas. fr. şi C. Orléans, Sirey, 91. 1. 311; D. P. 93. 1. 353; Sirey, 92. 2. 133; D. P. 93. 2. 354.

(3) *Infans conceptus pro nato habetur, quoties de ejus commodis agitur.*

(4) T. Huc, II, 201; Laurent, III, 78; Baudry et Fourcade, II, 2039; Demolombe, IV, 26 bis; Trib. Marseille, Sirey, 63. 2. 140; D. P. 63. 5. 23.

(5) T. Huc, *loco cit.*, şi autoriĭ citaţĭ în nota precedentă.

3⁰ *Datoria alimentară dintre soţĭ (art. 194, 196).*

Datoria alimentară există între soţĭ. In adevĕr, în timpul căsătorieĭ, soţiĭ îşĭ datoresc unul altuia sprijin şi ajutor (art. 194, 196), după putinţă, la toate întâmplările, adaogă art. 63 din codul Calimach. Art. 194, 196.

In timpul cât ţine divorţul, femeea poate, ca mĕsură provisorie, să dobîndească o pensie alimentară (art. 250), şi chiar în urma desfacereĭ căsătorieĭ, soţul în favoarea căruia divorţul a fost pronunţat, poate dobîndi o pensie alimentară din averea soţuluĭ vinovat (art. 281). Art. 250 şi 281.

Bărbatul, dacă este sărac, poate şi el, în timpul căsătorieĭ, să ceară alimente de la soţia sa, care ar părăsi domiciliul conjugal ([1]). Dr. bărbatuluĭ la alimente.

Dacă bărbatul refusă de a-şĭ primi femeea în domiciliul sĕŭ, saŭ o maltratează în aşa mod în cât ea este nevoită să părăsească domiciliul conjugal, el poate fi obligat a-ĭ servi o pensie alimentară, chiar dacă ea nu cere divorţul, şi această pensiune nu va înceta de cât atuncĭ când bărbatul îşĭ va primi femeea în casă, dându-ĭ cele trebuitoare ([2]). Curtea de casaţie a decis, cu drept cuvînt, că bărbatul este obligat a servi soţieĭ sale o pensie alimentară, de câte-orĭ ea este silită să părăsească domici- Refusul bărbatuluĭ de a-şi primi femeea, saŭ maltratarea eĭ.

([1]) Cpr. Baudry et Fourcade, II, 2134; Neagu, I, p. 355, No. 23.

([2]) Beudant, I, 309, p. 433; Planiol, III, 232; Baudry, I, 621; Baudry et Fourcade, II, 2135 şi 2173; Demolombe, IV, 110; T. Huc. II, 239; Massé-Vergé, I, § 133, pag. 230; Laurent, III, 54 şi 94; Aubry et Rau, V, § 470, p. 133; Cas. rom., C. Focşanĭ şi Trib. Ilfov, Bulet. 1872, pag. 16; *Dreptul* din 1874, No. 25, 41 şi 75 (această din urmă decisie cu observ. luĭ Gr. Pĕucescu); Bulet. S-a I, 1884, p. 704 şi anul 1891, p. 1237; *Dreptul* din 1881, No. 84; Trib. Roman, *Dreptul* din 1902, No. 55; Trib. Ilfov şi Tutova, *Dreptul* din 1893, No. 83 şi din 1899, No. 55 (cu observaţia noastră); Trib. Paris. *Curierul judiciar* din 1898, No. 20; C. Bruxelles (20 Maiŭ 1902), *Revue trimestrielle de dr. civil*, III, anul 1904, p. 594. Vedĭ t. V a Coment. noastre, p. 487, *ad notam.*— S'ar putea întâmpla ca bărbatul să fie silit a părăsi domiciliul conjugal. din causa femeeĭ, şi în asemenea caz, s'a decis că el va putea cere alimente de la dînsa. C. Bordeaux, D. P. 54. 2. 10.

liul luĭ din causa întreţinereĭ uneĭ concubine în acest domiciliŭ [1].

Refusul femeeĭ de a locui împreună cu bărbatul sĕŭ.

Femeea n'ar avea însă drept la alimente dacă, fără nicĭ-o causă bine-cuvîntată, n'ar voi să locuiască împreună cu bărbatul eĭ [2], saŭ dacă amîndoĭ soţiĭ s'ar fi înţěles a trăi separaţĭ [3].

Interdicţia bărbatuluĭ.

Se poate întâmpla ca bărbatul să nu-şĭ poată împlini obligaţia impusă prin art. 196, când, spre exemplu, el ar fi interḑis, saŭ s'ar afla într'o casă de sănătate (L. din 15 Decembre 1894 asupra alienaţilor). In asemenea casuri excepţionale, femeea neavênd cele trebuincioase la domiciliul comun, va îndrepta cererea de alimente contra representantuluĭ legal al bărbatuluĭ [4].

Casurile în care terţiĭ aŭ acţiune în contra femeeĭ p. alimentele date afară din domiciliul conjugal.

Din imprejurarea că femeea trebue să locuiască la un loc cu bărbatul sĕŭ (art. 196), resultă că ceĭ de al treilea, cari i-ar fi dat alimente afară din domiciliul conjugal, ar avea acţiune contra bărbatuluĭ numaĭ în casurile în care femeea ar fi fost autorisată de dînsul a şedea separat, saŭ când ea ar fi avut motive serioase de a părăsi locuinţa comună (Demolombe, IV, 94).

4° *Datoria alimentară dintre adoptător şi adoptat* (art. 314).

Art. 314.

Datoria alimentară există între adoptător şi acel adoptat (art. 314); căcĭ, până la un punct oare-care adopţiunea imitează natura. Adoptatul datoreşte decĭ alimente atât ascendenţilor sĕĭ fireştĭ [5] cât şi adoptătoruluĭ, avênd

---

[1] Cas. rom. Bulet. 1900, p. 204.—Femeea n'ar putea însă cere o pensie alimentară din causă că bărbatul refusă de a celebra căsătoria religioasă. C. Montpellier, Sirey, 47. 2. 418.

[2] Veḑĭ *infrà* explic. art. 196. Aceasta se spune expres în art. 133 din codul italian.

[3] C. Bruxelles, decisie citată p. 707, nota 2 şi *Curierul judiciar* din 1905, No. 15; Laurent, III, 55; Baudry et Fourcade, II, 2131; Beudant, I, 309; Aubry et Rau, V, § 470, p. 132, 133.

[4] Cpr. Laurent, III, 57.— Veḑĭ însă Baudry et Fourcade, II, 2129.

[5] In adevĕr, de şi art. 314 nu vorbeşte de cât de tatăl şi mama adoptatuluĭ, totuşĭ nu maĭ încape îndoială că adoptatul datoreşte alimente tuturor ascendenţilor sĕĭ. Baudry et Chénaux, *Personnes (Adoption)*, IV, 95; Demolombe, VI, 147; Planiol, I, 2997; Marcadé, II, 106.

drept să ceară alimente de la aceleaşĭ persoane (art. 189) ([1]).

Datoria alimentară nu există însă între descendenţiĭ adoptatuluĭ şi adoptător, nicĭ între adoptat şi ascendenţiĭ adoptătoruluĭ, de-oare-ce adopţiunea nu produce o înrudire fictivă de cât între adoptător şi adoptat ([2]). Persoanele între care obligaţ. alimentară nu există.

Şi aicĭ trebue să observăm că legea actuală se deosebeşte de codul Calimach; căcĭ după art. 247 din acest cod (183 C. austriac), între înfiitorĭ şi înfieţĭ, *cum şi între urmaşiĭ acestora* ([3]) se păzesc driturile întocmaĭ ca între ceĭ din naştere legiuiţĭ părinţĭ şi fiĭ. C. Calimach. Art. 247.

In codul Caragea (art. 11, partea IV, capit. 5), se vorbeşte de înclinarea şi datoriile fiilor celor de suflet către părinţiĭ lor sufleteştĭ, şi *vice-versa,* fără a se vorbi însă despre urmaşĭ. C. Caragea.

După art. 367 din codul francez, representanţiĭ epitropuluĭ oficios datoresc alimente epitropisituluĭ, din averea epitropuluĭ, în caz când acest epitrop ar fi încetat din viaţă înainte de a fi adoptat pe epitropisit. Acest text s'a eliminat de legiuitorul nostru cu întreaga secţie care se ocupă de tutela oficioasă. De asemenea, nu s'a maĭ tradus nicĭ art. 762 şi 764 din codul francez, care daŭ drept la alimente copiilor adulterinĭ şi incestuoşĭ. Textele din codul fr. eliminate de legiuitorul nostru.

5° *Datoria alimentară dintre donatar şi donator (art. 831).*

Donatarul, adecă primitorul daruluĭ, este obligat a veni în ajutorul dăruitoruluĭ, la caz de nevoe, sub pedeapsă

([1]) Adoptatul datorind alimente adoptătoruluĭ ca şi un copil legitim, de aci resultă că el datoreşte aceste alimente înainte de ascendenţiĭ adoptătoruluĭ şi odată cu descendenţiĭ luĭ. Cpr. Aubry et Rau, *loco cit.*, p. 137; T. Huc, III, 124; Demolombe, VI, 148; Baudry et Chéneaux, *loco cit.;* Marcadé, II, 106; Répert. Sirey, *Adoption*, 225. Cât pentru adoptător, el datorind alimente adoptatuluĭ ca şi cum ar fi tatăl luĭ legitim, se înţelege că el le va plăti după descendenţiĭ legitimĭ saŭ adoptivĭ aĭ adoptatuluĭ, şi odată cu ascendenţiĭ săĭ. Vedĭ autoriĭ *suprà* citaţĭ.

([2]) Baudry et Chéneaux, *op.* şi *loco cit.;* T. Huc, III, 124; Aubry et Rau, VI, § 560, p. 134; Demolombe, VI, 134, 147; Mourlon, I, 1010, 1011; Planiol, I, 3010, 3023 (ed. a 2-a) şi I, 663, 1603 (ed. a 3-a).

([3]) Cpr. art. 1766 din codul german.

de a vedea revocată donaţiunea ce ar fi primit. Obligaţia, în asemenea caz, nu este reciprocă, ci apasă numaĭ asupra primitoruluĭ daruluĭ (art. 831).

C. Calimach. După art. 1274 din codul Calimach (947 C. austriac), primitorul daruluĭ era obligat a ajuta pe dăruitor, la caz de scăpătare, după analogia sumeĭ dăruite, care se afla încă în stăpânirea luĭ, şi a-ĭ plăti pe tot anul legiuitele dobîndĭ a sumeĭ dăruite (art. 1273 C. Calimach). Donaţiunea nu putea însă fi revocată pentru singurul refus de a alimenta pe dăruitor ([1]).

Dr. actual. Astădĭ, din contra, refusul primitoruluĭ daruluĭ de a veni în ajutorul bine-făcătoruluĭ sĕŭ este privit ca un act de nerecunoştinţă, care poate da loc la revocarea donaţiuneĭ (art. 831).

Facerea uneĭ somaţiĭ din partea donataruluĭ. Pentru ca justiţia să poată admite revocarea, care nicĭ-odată nu are loc de drept (art. 832), trebue să existe un refus *fără cuvînt* ([2]) din partea primitoruluĭ daruluĭ;

Dr. roman şi vechiul dr. fr. ([1]) In vechiul drept francez, chestiunea de a se şti dacă refusul donataruluĭ de a alimenta pe dăruitor era saŭ nu o causă de revocare a donaţiuneĭ, era controversată. Cpr. Pothier, *Donations entre vifs*, VIII, 190, 191; Répert. Sirey, *Donations*, 3077.—In cât priveşte dreptul roman, trebue să observăm că Justinian nu prevĕdĭuse refusul de a da alimente între causele de revocare enumerate de L. 10, Cod, *De revocandis donationibus*, 8. 56, probabil din causa beneficiuluĭ *competentiæ* saŭ *deductionis* de care se bucura dăruitorul. Acest beneficiŭ consista în dreptul ce el avea de a opri, la trădarea lucrurilor dăruite, ceea ce ĭ trebuia pentru hrana sa. Vedĭ Instit., De *actionibus*, 4, 6, § 38; L. 173, Pr., Dig., *De regulis juris antiqui*, 50. 17; L. 19, § 18 şi L. L. 49, 50, *De re judicata*, 42. 1. Vedĭ asupra beneficiuluĭ *competentiæ*, t. VIII a Coment. noastre, p. 182, 183 şi 419, nota 3.

Casurile în care donatarul ar putea să refuze alimente dăruitoruluĭ. ([2]) Aceste cuvinte nu există în textul francez, şi sunt adaose de legiuitorul nostru. Cuvînt legitim de refus ar fi atuncĭ, de exemplu: când dăruitorul n'ar fi în lipsă (cpr. Répert. Sirey, *Donations*, 3080; Baudry, II, 513; Baudry et Colin, *Don. et test.*, I, 1611; Demolombe, XX, 645; Laurent, XIII, 13; Demante et Colmet de Santerre, IV, 98 bis VII), saŭ când primitorul daruluĭ ar fi scăpătat şi el, după cum dispune anume art. 1273 din codul Calimach (947 C. austriac).

De asemenea, ar fi cuvînt legitim de refus când dăruitorul ar fi avênd rude bogate de la care ar avea dreptul să ceară alimente, pentru-că dăruitorul nu este în lipsă de câte-

ceea ce lasă a se presupune că dăruitorul trebue să aducă la cunoştinţa primitoruluĭ daruluĭ starea sa de scăpătăciune printr'o somaţie extra-judiciară, şi numaĭ în caz când primitorul daruluĭ ar fi refusat ajutorul sĕŭ, fără nicĭ-un motiv bine-cuvîntat, saŭ ar fi propus o sumă prea mică, justiţia ar putea să pronunţe revocarea donaţiuneĭ.

Limita în care donatarul este ţinut la plata alimentelor. Controversă.

Primitorul daruluĭ nu este ţinut la plata alimentelor de cât în limita bunurilor dăruite, după cum dispune anume art. 1274 din codul Calimach, orĭ-cât de mare ar fi averea sa personală, această avere neavênd nimic de comun cu calitatea sa de primitor al daruluĭ.

Sunt însă autorĭ carĭ susţin că primitorul daruluĭ nu poate fi obligat de cât până la concurenţa venituluĭ bunurilor dăruite ([1]). (Cpr. art. 1273 C. Calimach).

Această limită fiind însă arbitrară, ca una ce n'a fost admisă de legea actuală, trebue să conchidem că primitorul daruluĭ poate fi obligat până la concurenţa tuturor bunurilor dăruite, fără a se putea însă întrece valoarea acestor bunurĭ, tribunalele fiind suverane în apreciarea lor ([2]).

Cazul când oblig. alimentară ar fi fost impusă prin actul de danie.

In caz când datoria alimentară ar fi fost impusă prin însuşĭ actul constitutiv al donaţiuneĭ, atuncĭ primitorul daruluĭ nu s'ar putea libera de această obligaţie prin pără-

---

orĭ ar putea să-şĭ procure cele trebuitoare vieţeĭ pe o altă cale. Vedĭ în acest sens, Demolombe, XX, 647; Laurent, XIII, 11; Mourlon, II, 733; Aubry et Rau, VII, § 708, p. 415, 416, text şi nota 9; Troplong, *Don. et test.*, III, 1315; Arntz, II, 1919; Répert. Sirey, *Donations*, 3083; Planiol, III, 2646; F. Herman, *C. civ. annoté*, II, art. 955, No. 32; Marcadé, III, 703; T. Huc, VI, 243; Saintespès-Lescot, *Don. et test.*, III, 878.—*Contrà:* Duranton, VIII, 558; Thiry, II, 381, p. 372; Bayle-Mouillard asupra luĭ Grenier, *Don. et test.*, II, 213, p. 190, nota *c* (ed. din 1846).—Vedĭ însă Baudry, III, 513, precum şi Baudry et Colin, *op. cit.*, I, 1613, după carĭ judecătorul va decide în fapt, *ex æquo et bono*, dacă donatarul trebue să dea alimente dăruitoruluĭ, cu-toate-că acesta are descendenţĭ saŭ ascendenţĭ în stare de a-l ajuta.

([1]) Mourlon, II, 733; Saintespès-Lescot, *op. cit.*, III, 880; Arntz, II, 1919; Thiry, II, 381; Laurent, XIII, 10; Demante et Colmet de Santerre, IV, 98 bis VII; Demolombe, XX, 649; Baudry et Colin, *op. cit.*, I, 1612; Bayle-Mouillard asupra luĭ Grenier, *op. cit.*, II, 213, nota *b*.

([2]) Cpr. Planiol, III, 2646; Répert. Sirey, *v⁰ Donations*, 3079.

sirea şi restituirea bunurilor primite ca dar, ci din contra, ar putea fi constrîns la plata alimentelor, putêndu-se urmări şi averea sa personală; pe când, din contra, dacă alimentele sunt datorite în puterea legeĭ (art. 831), obligaţia sa fiind nedespărţită de bunurile dăruite, părăsirea acestor bunurĭ l-ar descărca cu desăvîrşire [1].

Efectele revocăreĭ în privinţa terţiilor. In fine, vom maĭ observa că revocarea ce s'ar pronunţa pentru inexecutarea condiţieĭ saŭ sarcineĭ de a alimenta pe dăruitor, şi-ar produce efectele sale *in præteritum*, chiar în privinţa terţiilor (art. 830); pe când revocarea donaţiuneĭ pentru ingratitudinea donataruluĭ, care ar fi refusat de a-şĭ îndeplini obligaţia impusă de art. 831, n'ar fi oposabilă terţiilor (art. 834) [2].

Caracterele datorieĭ alimentare.

Art. 189.— Obligaţiunile ce resultă din aceste disposiţiunĭ sunt reciproce. (Art. 187—193 C. civ. Art. 207 C. fr.).

Art. 190. — Alimentele se daŭ în proporţiune cu trebuinţa acelora cari le reclamă, şi cu starea aceluia care e dator să le întimpine. (Art. 191 C. civ. Art. 208 C. fr.).

Art. 191.— Când acela care dă, saŭ acela care primeşte alimentele ajunge într'o stare astfel, că unul nu le maĭ poate da, saŭ celalalt nu maĭ are nevoe de ele în total saŭ în parte, se poate cere a fi apărat, saŭ a se face reducţiune din ceea ce dă. (Art. 192 C. civ. Art. 209 C. fr.).

Reciprocitatea şi variabilitatea oblig. alimentare. Datoria alimentară este deosebită de datoria de creştere (art. 185), şi are câte-va caractere speciale care o deosebesc de celelalte obligaţiĭ. Aşa, de exemplu, datoria alimentară este reciprocă (art. 189) şi variabilă; căcĭ alimentele se daŭ în proporţie cu nevoile creditoruluĭ şi cu mijloacele debitoruluĭ (art. 190) [3].

---

(1) Demolombe, XX, 643, 644.

(2) Cpr. Demolombe, XX, 644; Bayle-Mouillard asupra luĭ Grenier, *op. cit.*, II, p. 189, nota *a*; Massé-Vergé, III, § 484, p. 233, nota 8, *in fine*.

(3) Spre a se aprecia mijloacele debitoruluĭ, se va avea în vedere datoriile şi sarcinile ce grevează averea sa (T. Huc, II, 206; Baudry et Fourcade, II, 2076). Judecătoriĭ vor avea însă în vedere starea actuală a debitoruluĭ, iar nu acea eventuală. T. Huc, *loco cit*, care citează în acest sens o decisie a Curţeĭ din Nancy din 12 Iunie 1879. Cpr. asupra tuturor acestor puncte, Neagu, I, p. 341, No. 22 urm.

Obligaţia alimentară poate fi redusă saŭ poate înceta cu totul, după împrejurărĭ (art. 191) ([1]). Reduc. saŭ încet. oblig. alimentare.

Acel care are drept la alimente trebue să fie în lipsă (art. 187, 188). Lipsa şi nevoea sunt relative şi se apreciază în mod suveran de judecătoriĭ fonduluĭ, după vîrsta, sexul, educaţia şi posiţia socială a părţilor ([2]). Lipsa în care se găseşte creditorul.

Lipsa şi nevoea pot să provină din culpa aceluia care cere alimente. Astfel, un copil ar avea drept la alimente, cu-toate-că ar fi răsipit averea primită de la părinţĭ ([3]), saŭ că s'ar fi căsătorit contra voinţeĭ lor ([4]), saŭ chiar dacă ar fi comis o faptă care l'ar fi exclus de la moştenire (art. Culpa creditoruluĭ.

([1]) Hotărîrile privitoare la alimente, ca şi acele privitoare la ţinerea copiilor, sunt deci provisoriĭ şi nesusceptibile de a dobîndi autoritatea lucruluĭ judecat. Vedĭ autorităţile citate în t. V a Coment. noastre, p. 306, nota 1 şi în t. VII, p. 491, nota 4. Cpr. Neagu, I, p. 351, No. 1 urm. şi p. 477, No. 24 urm.— In cât priveşte hotărîrile privitoare la ţinerea şi paza copiilor, vedĭ t. VII a Coment. noastre, p. 492, text şi nota 1, precum şi Trib. Le Havre, *Pand. Périod.* 1904. 2. 273; *Curierul judiciar* din 1905. No. 1, p. 8.— Aceste hotărîrĭ aŭ însă un caracter definitiv, pentru trecut, până la modificarea lor. T. Huc, II, 206, 209; Baudry et Fourcade, II, 2162.— Caracterul hotărîrilor privitoare la alimente.

In fine, vom observa că hotărîrile prin care se acordă alimente pot fi executate provisor (art. 129 Pr. civ.) şi că imobilul dotal care, în principiŭ, este inalienabil, poate fi înstrăinat pentru plata de alimente (art. 1253, 2°). Vedĭ t. VIII a Coment. noastre, p. 293 urm. Art. 129 Pr. civ. şi 1253 § 2 C. civ.

([2]) Cpr. Cas. fr. D. P. 98. 1. 303; Planiol, I, 3042; Demolombe, IV, 62, *in fine*. Vedĭ *suprà*, p. 701, *ad notam*.—S'a decis că o jenă momentană a aceluia în drept a primi alimente nu este suficientă pentru a justifica o asemenea cerere; însă că tribunalele pot obliga pe aceĭ cari datoresc alimente a face avansurile de care reclamantul ar avea nevoe, sub condiţia uneĭ restituirĭ ulterioare. Trib. Albi, *Pand. Période*, 1906. 2. 144.

([3]) Pothier, *Contrat de mariage*, VI, 385; Répert. Sirey, v° *Aliments*, 153; Demolombe, IV, 48: Baudry, I, 607; Baudry et Fourcade, II, 2072; Planiol, I, 3039; Aubry et Rau. VI, § 553, p. 107.—Vedĭ însă Duranton, II, 383.

([4]) Laurent, II, 70; Demolombe, IV, 49; Aubry et Rau, VI. § 553, p. 107; Répert. Sirey, *Aliments*, 154; Baudry, I. 607; Baudry et Fourcade. II, 2073.— După art. 1625 din codul Calimach (inexistent în codul austriac). copilul minor care se căsătoria fără voia părinţilor, perdea dreptul la înzestrare. C. Calimach. Art. 1625.

655, 831, 930), nicĭ un text de lege nefăcênd să înceteze obligaţia alimentară în caz de nedemnitate (¹).

Casurile în care creditorul ar avea maĭ multe imobile.

Nu s'ar putea însă ḑice că există o adevĕrată lipsă din partea aceluia care ar avea maĭ multe imobile, de şi veniturile lor n'ar fi suficiente; căcĭ reclamantul n'ar avea, în asemenea caz, de cât să vîndă un imobil spre a-şĭ înlesni mijloacele de traiŭ (²).

Casurile în care creditorul este în stare de a munci.

Munca fiind şi ea un capital, acela care este încă în stare de a munci şi de a-şĭ câştiga existenţa, nu este în lipsă în adevăratul înţeles al cuvîntuluĭ şi, decĭ, nu poate cere alimente (³).

Casurile în care lipsa se datoreşte desordineĭ şi trândăvieĭ creditoruluĭ.

Tribunalele nu vor acorda, de asemenea, alimente acelora care sunt în lipsă din causa desordineĭ şi trândăvieĭ lor, pentru-că menirea justiţieĭ nu este de a îndemna la rĕŭ şi la imoralitate (⁴). «Acel care a căḑut în lipsă din causa imoralităţeĭ sale, ḑice art. 1611 din Codul german, nu poate să ceară de cât stricta întreţinere» (⁵).

Dovedirea lipseĭ în care se găseşte creditorul.

Acel care cere alimente trebue, în principiŭ, să dovedească, ca orĭ-ce reclamant (art. 1169), că se află în lipsă. Acest principiŭ nu este însă atât de absolut pe cât îl cred uniĭ (⁶), de-oare-ce reclamantul afirmă un fapt negativ,

---

(¹) Répert. Sirey, *v⁰ cit.*, 155; Demolombe, IV, 51; Beudant, I, 372; Massé-Vergé, I, § 131, p. 222, nota 14; F. Herman, *C. civ. annoté*, I, art. 207, No. 6; Baudry et Fourcade, II, 2074; Neagu, I, p. 341, No. 21; Planiol, I, 3039.— *Contrà*: Marcadé, I, 723; Duranton, II, 385 şi 418; Aubry et Rau, VI, § 553, p. 107; Baudry, I, 607. Cpr. în acest din urmă sens, L. 5, § 11, Dig., *De agnoscendis et alendis liberis*, 25. 3. Veḑĭ şi Pothier, *Contrat de mariage*, VI, 385.

(²) Laurent, III, 71; Répert. Sirey, *v⁰ Aliments*, 125. Cpr. Demolombe, IV, 44; Baudry et Fourcade, II, 2069. — Veḑĭ însă Aubry et Rau, *loco cit.*, p. 106.

(³) Laurent, *loco cit.*— La caz când acel care cere alimente exercită o industrie oare-care, tribunalele vor ţine samă de veniturile ce-ĭ procură această industrie spre a scădea cu acest venit pe aceĭ obligaţĭ a da alimente. C. Pau, D. P. 67. 2. 196.

(⁴) C. Bruxelles, *Revue trimestrielle de dr. civil*, III, anul 1904, p. 594 şi *Curierul judiciar* din 1905, No. 15; Laurent, III, 71; Demolombe, IV, 46. Cpr. Baudry et Fourcade, II, 2068.

(⁵) «*Wer durch sein sittliches Verschulden bedürstig geworden ist, kann nur den notdürftigen Unterhalt verlangen*».

(⁶) Cpr. Laurent, III, 72; T. Huc, II, 206; Baudry et Fourcade, II, 2066.

care nu poate fi dovedit ([1]). Prin urmare, pârîtul va trebui să arăte mijloacele de existenţă ale reclamantuluĭ, şi acesta din urmă va avea a stabili că mijloacele indicate nu există saŭ că, în orĭ-ce caz, sunt insuficiente ([2]).

Renunţarea la alimente. Inadmisibilitate.

Obligaţia alimentară este impusă de legiuitor pentru motive de umanitate; în acest sens ea este de ordine publică, şi ca atare, persoanele care aŭ drept la alimente nu pot de maĭ 'nainte să renunţe la ele (art. 5), omul neavênd dreptul de a renunţa la viaţă ([3]). «Nu se poate renunţa la alimente pentru viitor», ḑice art. 1614 din codul german ([4]). (Cpr. L. 8, Cod, *De transactionibus,* 2. 4).

Art. 281.

Se poate însă renunţa la o pensie alimentară dobîndită în baza art. 281. Vedĭ *infrà* (t. II) explic. acestuĭ text.

Solidaritatea şi indivisibilitatea oblig. alimentare. Controversă.

Sunt autorĭ carĭ admit şi solidaritatea şi indivisibilitatea obligaţieĭ alimentare ([5]). Alţiĭ admit numaĭ solidaritatea ([6]), iar alţiĭ numaĭ indivisibilitatea, pentru-că şi viaţa ar fi indivisibilă. *Nemo pro parte vivere potest* ([7]). Valette şi Curtea din Pau admit o solidaritate specială pronunţată de judecătorĭ ([8]). Cu drept cuvînt se poate mira cine-va cum un jurisconsult atât de eminent a putut să cadă într'o asemenea eroare; căcĭ dacă solidaritatea nu există în virtutea legeĭ, cum ar putea judecătoriĭ s'o admită? Nu trebue decĭ să ne oprim la asemenea teoriĭ. In adevĕr, obli-

---

([1]) In cât priveşte dovedirea faptelor negative, vedĭ t. VII a Coment. noastre, p. 107.

([2]) Demolombe, IV, 47; Duranton, II, 410; Aubry et Rau, VI, § 553, p. 107. Cpr. Planiol, I, 3037.

([3]) Laurent, III, 50; Neagu, I, p. 344, No. 51 urm. şi p. 351, No. 6; Répert. Sirey, v° *Aliments*, 359 urm.; Baudry et Fourcade, II, 2101. Cpr. C. Bordeaux şi Pau, Sirey, 57. 2. 111; D. P. 59. 5. 24; D. P. 85. 2. 248.

([4]) «*Für die Zukunft kann auf den Unterhalt nicht verzichtet werden*».

([5]) Toullier D., I, partea II, 613, p. 4 urm. şi III, partea II, 779; Proudhon, *État des personnes*, I, p. 447 (ed. Valette); C. Douai, D. P. 56. 2. 54.

([6]) Rodière, *Solidarité et indivisibilité*, 158. Cpr. în privinţa vechiuluĭ drept francez, Pothier, *Contrat de mariage*, VI, 391.

([7]) Vedĭ în acest din urmă sens, Duranton, II, 424, 425.

([8]) Valette, *Cours de C. civil*, p. 320; C. Pau, D. P. 67. 2. 196. Cpr. Demante et Colmet de Santerre, I, 292 bis II; Taulier, *Théorie raisonnée du code civil*, I, p. 335.—*Contrà:* Pand. fr., v° *Aliments*, 534 bis; Marcadé, I, 716, *in fine*.

gaţia alimentară nu poate fi solidară, pentru-că solidaritatea trebue să resulte expres din lege, saŭ din convenţia părţilor (art. 1041). De asemenea, ea nu poate fi indivisibilă, pentru-că are de obiect nişte lucrurĭ cu totul divisibile, adecă: banĭ saŭ alimente în natură. Apoĭ, afară de aceasta, art. 190 nu permite de a se condamna pe debitor de cât în proporţie cu averea sa; de unde resultă că, chiar după textul legeĭ, obligaţia alimentară nu poate fi nicĭ solidară, nicĭ indivisibilă ([1]).

Acţiunea în repetiţie. Plata uneĭ datoriĭ alimentare nu poate da loc, pentru trecut, în folosul aceluia care a făcut-o, la o acţiune în repetiţie, chiar dacă creditorul ar fi încetat de a maĭ fi în lipsă ([2]).

De asemenea, ascendentul care, fără a fi dator, a dat cele trebuitoare pentru creşterea şi învăţătura unuĭ copil, nu poate exercita o acţiune în repetiţie, dacă a făcut aceste cheltuelĭ cu intenţie de liberalitate, *non credendi animo, sed pietate ductus,* intenţie care se apreciază în mod suveran de instanţele de fond ([3]) şi care, în orĭ-ce caz, nu se presupune. (C. Aix, D. P. 1904. 2. 208).

([1]) Thiry, I, 324; Arntz, I, 376; Laurent, III, 67, 68; Demolombe, IV, 63; Planiol, I, 3047; Aubry et Rau, VI, § 553, p. 104, text şi nota 18; T. Huc, II, 226; Beudant, I, 373; Baudry, I, 604; Baudry et Fourcade, II, 2054, 2057; Marcadé, I, 716; Mourlon, I, 751; Valette sur Proudhon, I, p. 448, nota *a*; Ducaurroy, I, 359; Larombière, *Oblig.*, II, art. 1221, No. 36; Neagu, I, p. 344, No. 46 urm.; Nacu, I, pag. 383; Acollas, I, pag. 217, 218; Répert. Sirey, *Aliments,* 304 urm.; Pand. fr., *eod. v°*, 524 urm.; C. Paris, D. P. 93. 2. 175. D. P. 98. 2. 197; Cas. fr. *Pand. Périod.* 89. 1. 286; D. P. 95. 1. 237; *Pand. Périod.* 95. 1. 289; Sirey. 96. 1. 232; Trib. Geneva, Sirey, 85. 4. 31. Vedĭ t. VI a Coment. noastre, p. 218, nota 4 şi p. 227, text şi nota 7.—Vedĭ însă Curtea din Caen (Sirey, 1905. 2. 265), care dice că obligaţia alimentară este divisibilă numaĭ în cât priveşte executarea eĭ. Vedĭ şi nota care însoţeşte această decisie.

([2]) C. Nancy, D. P. 79. 5. 15. Cpr. Cas. fr. D. P. 96. 1. 569; Laurent, III, 79; Demolombe, IV, 72; T. Huc, II, 209; Baudry et Fourcade, II, 2103; Neagu, I, p. 344, 345, No. 55.

C. Calimach. Art. 254. ([3]) Cas. fr. D. P. 74. 1. 16.—«Ceĭ ce primesc copiĭ de suflet spre hrană, socotindu-se ca nişte părinţĭ, dice art. 254 din codul Calimach (186 C. austriac), nu aŭ dreptate a cere pe urmă de la dînşiĭ cheltuelile făcute pentru hrana şi creşterea lor».

Acţiunea în repetiţié ar putea însă să aibă loc de câte-orĭ intenţia ascendentuluĭ n'ar fi fost de a face o liberalitate, atuncĭ maĭ cu samă când tatăl ar avea destule mijloace spre a îngriji de copilul sĕŭ; căcĭ, în asemenea caz, ascendentul n'a putut fi de cât mandatarul saŭ gerantul de afacerĭ al tatăluĭ ([1]).

Casurile în care acţ. în repetiţie ar fi admisibilă.

Acţiunea terţiilor ar putea fi exercitată chiar în urma morţeĭ acelora carĭ aŭ primit alimentele ([2]), şi în contra acestor din urmă, cât timp eĭ se află în viaţă, când aceste alimente ar fi fost date fără nicĭ-un mandat din partea acelor obligaţĭ a le da, şi cu intenţia de a fi cerute înapoĭ. Persoana alimentată neputêndu-se, în asemenea caz, înavuţi în dauna terţiilor carĭ aŭ procurat alimentele, aceştia vor avea acţiunea *de in rem verso*, iar nu acţiunea *negotiorum gestorum*, după cum pe nedrept susţin uniĭ ([3]).

Acţ. de in rem verso. Controversă.

Trebue să ne întrebăm acum dacă obligaţia alimentară este personală aceluia care o datoreşte, saŭ dacă ea trece la moştenitoriĭ sĕĭ?

Personalitatea oblig. alimentare.

Un punct constant este că această obligaţie se stinge prin moartea creditoruluĭ ([4]). *Constat enim alimenta cum vita finiri* ([5]). Numaĭ ratele din trecut neplătite aceluĭ în drept,

Moartea creditoruluĭ.

([1]) Cpr. C. Toulouse şi Douai, *Pand. Périod.* 86. 2. 261; D. P. 50 2. 66 şi 137; Sirey, 50. 2. 586; Laurent, III, 80; Demolombe, IV, 74; T. Huc, II, 227; Baudry et Fourcade, II, 2082; Aubry et Rau, VI, § 553, p. 108. Vedĭ *suprà*, p. 692, nota 2.

([2]) Demolombe, IV, 75; Baudry et Fourcade, II, 2083; Répert. Sirey, *v*° *Aliments*, 277; Neagu, I, p. 345, No. 61. — *Contrà:* Duranton, II, 423, p. 374, 375.

([3]) Laurent, III, 81; Pand. fr., *Aliments*, 619; Répert. Sirey, *eod. v*°, 274.—*Contrà:* Demolombe, IV, 76. Cpr. Neagu, I, pag. 345, No. 62 urm. V. şi C. Aix, D. P. 1904. 2. 208. Vedĭ şi *suprà*, p. 692, nota 2.—Cât pentru chestiunea de a se şti dacă terţiĭ aŭ acţiunea în repetiţie contra acelora carĭ aŭ primit alimentele, atuncĭ când aceĭ dintâĭ le aŭ dat în baza uneĭ convenţiĭ intervenite între terţiĭ şi debitorul legal al alimentelor (de exemplu: părintele şi-a pus copilul într'un institut, saŭ l-a încredinţat cui-va ca să înveţe un meşteşug), ea este controversată. Vedĭ asupra acesteĭ controverse, semnalată *suprà*, p. 692, nota 2, Pand. fr. *Aliments*, 620 urm. Vedĭ şi Baudry et Fourcade, II, 2005.

([4]) T. Huc, II, 220, *ab initio*. Cpr. art. 1615 din codul german.

([5]) L. 8, § 10, *in fine*, Dig., *De transactionibus*, 2. 15.

în timpul vieţeĭ sale, constituind pentru dînsul şi pentru aĭ sĕĭ un drept câştigat, pot fi cerute de moştenitoriĭ luĭ (1).

Moartea debitoruluĭ. Controversă.

Ce se va întâmpla însă când debitorul se va săvîrşi din viaţă? Chestiunea este controversată. Uniĭ susţin, în adevĕr, că obligaţia alimentară trece la moştenitoriĭ debitoruluĭ, chiar atuncĭ când creditorul ar fi scăpătat în urma morţeĭ debitoruluĭ (2). Alţiĭ fac însă următoarea distincţie: dacă creditorul a scăpătat în timpul vieţeĭ debitoruluĭ, obligaţia alimentară trece la moştenitorĭ, iar dacă din contra, creditorul a devenit nevoiaş în urma morţeĭ debitoruluĭ, atuncĭ obligaţia se stinge odată cu moartea acestuia din urmă (3). *Cessante causa, cessat effectus.* Noĭ însă credem că, în toate casurile, obligaţia alimentară se stinge prin moartea debitoruluĭ. In adevĕr, această obligaţie se întemeiază pe un raport personal de înrudire care, după moarte nu maĭ există. Apoĭ, ea isvorĕşte dintr'o datorie de sprijin şi de cucernicie care, după natura eĭ, nu se poate transmite la moştenitoriĭ debitoruluĭ. In fine, personalitatea obligaţieĭ alimentare resultă din însuşĭ textul legeĭ; căcĭ această obligaţie fiind reciprocă (art. 189), reciprocitatea nu poate fi înţeleasă fără personalitate (4).

---

(1) Planiol, I, 3048; T. Huc, II, 221; Mourlon, I, 752; Thiry, I. 326; Baudry, I, 608; Répert. Sirey, v° *Aliments*, 303; Cas. fr. D. P. 57. 1. 351; Sirey, 57. 1. 809.

(2) Duranton, II, 407; Proudhon, *Tr. des droits d'usufruit, d'usage personnel et d'habitation,* IV, 1818 urm., p. 21 urm., (ed. din 1836); Massé-Vergé, I, § 131, p. 222 (text). Cpr. L. 5, § 17. Dig., *De agnoscendis et alendis liberis*, 25. 3.

Dr. străin şi C. Calimach.

(3) Aubry et Rau, VI, § 553, p. 100, text şi nota 10; Marcadé. I, 718; Mourlon, I, 752; Demante et Colmet de Santerre. I. 291 bis II. Acest sistem este formal admis în codul italian (art. 145) şi în Ante-proiectul de revisuire a luĭ Laurent (art. 225). Codul Calimach nu declară transmisibilă la moştenitorĭ obligaţia alimentară, ci numaĭ datoria de creştere şi de educaţie (art. 186, 227). Vedĭ *suprà*, p. 693.

(4) Demolombe, IV, 40; Laurent, III, 48; Planiol, I, 3048; T. Huc, II, 221; Beudant, I, 373; Arntz, I, 374; Baudry, I, 608. 609; Baudry et Fourcade, II, 2061 urm., Massé-Vergé. I. § 131, p. 222, nota 10, *in fine*; Pand. fr., v° *Aliments*, 383 urm.; Répert. Sirey, *eod. v°*, 282 urm.; Neagu, I, p. 342, No. 34; Acollas, I. p. 219, 220; Cas. fr. D. P. 57. 1. 351; Sirey. 57. 1. 809; Sirey, 94. 1. 464 (cu nota luĭ Al. Wahl); C. Besançon, D. P. 80. 2. 142; Sirey. 80. 2. 299.

Această soluţie este aplicabilă la alimentele ce soţiĭ îşĭ datoresc unul altuia, în basa art. 194; la alimentele ce bărbatul poate fi condamnat a da soţieĭ sale în timpul divorţuluĭ (art. 250) (1), precum şi la alimentele datorite în urma uneĭ condamnărĭ pronunţate în folosul soţuluĭ care a dobîndit divorţul (2).

După cum obligaţia alimentară este personală debitoruluĭ, tot astfel şi dreptul de a cere alimente este personal creditoruluĭ; aşa că el nu va putea fi exercitat de creditoriĭ acestuĭ din urmă, în basa art. 974 (3). Art. 974.

Creditoriĭ debitoruluĭ vor putea însă să ceară reducerea saŭ descărcarea obligaţieĭ alimentare, în baza art. 974, de câte-orĭ situaţia creditoruluĭ a devenit maĭ bună (4).

După art. 408 din procedura civilă, sumele saŭ pensiunile acordate de judecată, dăruite saŭ legate sub titlu de pensie alimentară, nu pot fi urmărite şi sechestrate de cât numaĭ pentru datoriĭ de alimente, chiriĭ saŭ alte creanţe privilegiate asupra mobilelor (art. 1729 C. civ.) (5). Art. 408 Pr. civ.

(1) Cpr. Cas. fr. D. P. 74. 1. 342.

(2) Laurent, III, 311; Baudry et Chauveau, *Personnes (Divorce)*, III, 290, p. 188.—*Contrà:* C. Nancy, Sirey, 1900, 2. 33. Vedĭ asupra acesteĭ controverse *infrà* (t. II), explic. art. 281.

(3) Pand. fr., *Aliments*, 487; Neagu, I, p. 343, No. 36. Vedĭ t. V a Coment. noastre, p. 205.

(4) Laurent, III, 75; T. Huc, II, 208, *in fine*.—*Contrà*: C. Paris, D. P. 50. 5. 23; Sirey, 50. 2. 171, după care, creditoriĭ n'ar putea exercita acţiunea în reducţiune de cât atuncĭ când ar exista dol saŭ fraudă din partea debitoruluĭ.

(5) In cât priveşte lefile, pensiile şi recompensele naţionale, vedĭ art. 409 din Pr. civ. modificat prin legea din 1 Iunie 1905 (Monit. of. din 1 Iunie 1905, No. 47). Iată cum acest text a fost modificat. «Pensiile de retragere, recompensele naţionale şi diurnele eclesiasticilor, militarilor şi tuturor funcţionarilor plătiţĭ de Stat, district, comună şi instituţiile de bine-facere ale căror bugete se votează de Cameră, nu se pot ceda nicĭ în totul, nicĭ în parte. Ele nu se pot urmări de cât până la o treime pentru datoriĭ către Stat, penalităţĭ prevĕdute de lege, pentru chiriĭ şi creanţe alimentare, precum şi pentru creanţele privilegiate prevĕdute de art. 1729 din codul civil; până la jumătate în ce priveşte plata doteĭ legiuiteĭ soţiĭ, precum şi alimentele acordate de lege soţieĭ, copiilor *şi ascendenţilor*».—S'a decis, cu drept cuvînt, că o pensie nu poate fi urmărită pentru o datorie a pensionaruluĭ către o comună, întru cât Statul nu se poate confunda cu comuna, aceasta Art. 409 Pr. civ. L. din 1 Iunie 1905.

Cedarea pensiilor alimentare.

Cât pentru chestiunea de a se şti dacă pensiile alimentare pot fi cedate saŭ vîndute, ea este controversată, şi această controversă a fost examinată în t. VIII a Comentariilor noastre, p. 563, 564.

Compensaţia legală.

Ceea ce pare însă necontestat este că pensiile alimentare nu sunt supuse compensaţieĭ legale (art. 1147, 3°) (1). Aceasta resultă din împrejurarea că pensiile alimentare sunt nesezisabile. Astfel, debitorul pensiuneĭ, care ar fi şi el, la rîndul luĭ, creditorul persoaneĭ căreia îĭ datoreşte alimente, n'ar putea să opună compensaţia legală, afară de cazul când creanţa sa ar fi privitoare tot la alimente (2).

Compensaţia facultativă.

Cât pentru compensaţia facultativă, ea este admisă de aceĭ cari admit posibilitatea cesiuneĭ pensieĭ alimentare (3).

---

avênd o existenţă autonomă deosebită de Stat, şi întru cât excepţiile sunt de strictă interpretare. Or, art. 409 din Pr. civ. nu permite urmărirea pensiilor, lefilor etc. într'o limită oare-care de cât în favoarea Statuluĭ, nu însă şi a comunelor. C. Bucureştĭ, *C. judiciar* din 1901, No. 36.—Inaintea legeĭ din 1905, pensiile şi lefile nu puteaŭ fi urmărite pentru alimente datorite de pensionarĭ saŭ funcţionarĭ, ascendenţilor, ci numaĭ pentru acele datorite soţieĭ şi copiilor (cpr. Cas. rom. şi C. Galaţĭ, Bulet. 1901, p. 1204 şi *C. judiciar* din 1902, No. 33 şi 50), ceea ce era o nedreptate pe care legea din 1905 a făcut-o să dispară.

Indemnisările de chiriĭ acordate unor anume funcţionarĭ.

Această lege maĭ dispune că indemnisările de chirie ce se acordă unor funcţionarĭ, precum sunt aceĭ aĭ căilor ferate, sunt neurmăribile şi necesibile în mod absolut, ele neputênd fi urmărite şi cedate de cât numaĭ pentru chiria datorită pe semestrul la care acele îndemnisărĭ sunt aferente (L. din 1 Iunie 1905, ultimul paragraf). Inaintea promulgăreĭ acesteĭ legĭ, jurisprudenţa admitea în mod aproape constant urmărirea indemnisărilor de chirie. Cpr. Cas. rom. şi C. Craiova, *Curierul judiciar* din 1903, No. 51 şi Bulet. 1901, p. 689; *C. judiciar* din 1904, No. 80. Veḑĭ asupra acesteĭ chestiunĭ, G. A. Râmniceanu şi I. Oprescu, *C. judiciar* din 1903, No. 51; din 1904, No. 82 şi din 1905, No. 64. Veḑĭ, în această privinţă, maĭ multe hotărîrĭ publicate în *C. judiciar* din 1905, No. 71.

(1) Planiol, I, 3050; T. Huc, II, 223; Demolombe, IV, 78; Beudant, I, 368, *in fine*, p. 503; Aubry et Rau, VI, § 553, p. 112; Valette sur Proudhon, I, p. 450, nota *a*; Pand. fr., *Aliments*, 442 urm.; Répert. Sirey, v° *Aliments*, 339 şi *Compensation*, 399 urm.; Baudry, I, 610 bis; Laurent, XVIII, 448.

(2) Cpr. Répert. Sirey, v° *Aliments*, 339.

(3) Cpr. Pand. fr., v° *Aliments*, 445 bis. Veḑĭ t. VI a Coment. noastre, p. 796.

Ordinea în care trebue să se plătească alimentele.

Nicĭ codul francez, nicĭ al nostru nu arată ordinea în care diferitele persoane, obligate a da alimente, sunt ţinute a-şĭ plăti datoria lor (1). Cu-toate-acestea, atât doctrina cât şi jurisprudenţa sunt aproape unanime pentru a admite ordinea următoare.

1° Intâĭ, obligaţia alimentară apasă asupra soţuluĭ, căsătoria fiind legătura cea maĭ intimă care poate să existe între doue persoane.

«Soţul persoaneĭ în lipsă, ḑice art. 1608 din codul german, este obligat a-i da alimente înaintea rudelor sale. Dacă însă, din causa celorlalte obligaţiĭ, soţul nu poate da alimente, fără a-şĭ primejdui propria sa întreţinere potrivit ranguluĭ sĕŭ, rudele sunt obligate înaintea soţuluĭ» (2). Art. 1608 C. german.

2° In al doilea loc, vin rudele: descendenţiĭ maĭ întâĭ şi apoĭ ascendenţiĭ, pentru-că descendenţiĭ sunt maĭ întâĭ chemaţĭ la moştenire (art. 669). *Quem sequuntur commoda, eumdem sequi debent incommoda.*

3° In al treilea loc, vin cuscriĭ, şi între aceştia maĭ întâĭ ginerele şi nurora şi apoĭ socrul şi soacra, cuscria nefiind de cât o imitaţie a înrudireĭ de la care îşĭ imprumută, prin analogie, efectele sale (3).

---

(1) După art. 142 din codul italian, obligaţia alimentară este impusă maĭ întâĭ: 1° soţuluĭ; 2° apoĭ descendenţilor; 3° ascendenţilor; 4° ginerilor şi nurorilor; 5° socruluĭ şi soacreĭ; şi în fine, 6° colateralilor.—După art. 222 din Ante-proiectul de revisuire a luĭ Laurent, ascendenţiĭ şi descendenţiĭ datoresc alimente impreună şi îndată după soţĭ; apoĭ vin cuscriĭ, şi în fine, colateraliĭ. Dr. străin.

(2) In privinţa obligaţieĭ rudelor, art. 1606 din codul german dispune următoarele. «Descendenţiĭ datoresc alimente înaintea ascendenţilor. Obligaţia alimentară a descendenţilor se determină după ordinea legală a moştenireĭ şi în proporţie cu partea lor de moştenire. Intre ascendenţĭ, aceĭ maĭ apropiaţĭ în grad sunt obligaţĭ înaintea celor maĭ depărtaţĭ. Ascendenţiĭ din acelaşĭ grad contribuesc cu părţĭ egale. Tatăl este însă obligat înaintea mameĭ, afară de casul când usufructul avereĭ copiluluĭ aparţine acesteĭ din urmă. «*Steht die Nutzniessung an dem Vermögen des Kindes der Mutter zu, so haftet die Mutter vor dem Vater*». C. german. Art. 1606.

(3) Astfel, de exemplu, eŭ sunt în drept a cere maĭ întâĭ alimente de la soţia mea. Dacă ea a murit saŭ se află în lipsă, mĕ

Acest sistem, admis și în vechiul drept francez ([1]), pare a fi în contradicție cu principiul: *ubi emolumentum successionis, ibi onus esse debet;* căcĭ el impune maĭ întăĭ obligația alimentară soțuluĭ, care este moștenitor neregulat și care exclude numaĭ pe Stat (art. 679, 680). Nu avem însă ce face, față cu lacuna ce există în lege; de oare-ce sistemul opus, admis de Laurent, de Huc și de o parte din jurisprudență, după care toțĭ aceĭ obligațĭ a da alimente ar fi ținuțĭ de o potrivă, sub același titlu, tribunalele fiind libere de a hotărî după împrejurărĭ cine trebue să plătească alimentele, nu este fără inconvenient, și însușĭ Laurent mărturisește că, în acest sistem, totul este lăsat la puterea discreționară și la voința judecătoruluĭ. In ordinea pe care am admis-o, împreună cu o parte din doctrină și din jurisprudență, cel puțin arbitrarul este înlăturat.

Casul când există maĭ mulțĭ debitori în același grad. Rĕmâne însă bine înțeles că dacă există maĭ mulțĭ debitorĭ în același grad, creditorul este în drept a cere alimente de la toțĭ de odată ([2]).

---

voiŭ adresa la descendențiĭ meĭ (copiĭ, nepoțĭ, etc.); în lipsa acestora, la ascendențĭ (tată, mamă, bunĭ, etc.); în lipsă de ascendențĭ, la ginerele saŭ nurora mea, și în fine, la socrul saŭ soacra mea. Vedĭ în acest sens, Demolombe, IV, 32 urm.; Marcadé, I, 713; Aubry et Rau, VI, § 553, p. 101 urm.; Demante et Colmet de Santerre, I, 290 bis; Massé-Vergé, I, § 131, p. 223; Thiry, I, 319; Arntz, I, 373; Vigié, I, 420; Beudant, I, 373, p. 510; Répert. Sirey, v° *Aliments*, 97 urm.; C. Bruxelles, Sirey, 91. 4. 16 și *C. judiciar* din 1902, No. 29; Trib. Albi, *Pand. Périod.* 1906. 2. 143 și *C. judiciar*, 1906, No. 41.— *Contrà:* Laurent, III, 64 urm.; Pand. fr., *Aliments*, 496 urm.; T. Huc, II, 198, 199; Trib. Genève și C. Paris, Sirey, 85. 4. 31 și Sirey, 96. 2. 108; D. P. 98. 2. 421; C. Bucureștĭ, *Dreptul* din 1891, No. 63. Maĭ vedĭ încă Cas. fr. D. P. 56. 1. 251; Sirey, 56. 1. 487; Sirey, 68. 1. 437; D. P. 69. 1. 243. După aceste din urmă autorităţĭ, toate persoanele obligate a da alimente sunt ținute de o potrivă și în același timp, tribunalele urmând a decide cine va suferi această sarcină.—Uniĭ autorĭ admit ordinea maĭ sus stabilită, fără însă a o declara obligatorie pentru judecătorĭ, așa că decisia lor n'ar fi casabilă, dacă eĭ s'ar fi depărtat de la această regulă. Cpr. Baudry, I, 597; Baudry et Fourcade, II, 2046 urm.; Planiol, I, 3032, 3033. Vedĭ și Neagu, I, p. 345 urm., No. 65 urm.

([1]) Vedĭ Pothier, *Contrat de mariage*, VI, 387.

([2]) Cpr. Beudant, I, 373, p. 510. — De asemenea, dacă aș avea

In fine, dacă aceĭ obligaţĭ a da alimente sunt şi eĭ în lipsă, creditorul se va adresa la debitorul saŭ debitoriĭ din gradul subsequent, după cum dispune anume art. 1607 din codul german.

Modul de prestare a alimentelor.

Art. 192.—Dacă persoana care e datoare a înlesni trebuinţile vieţuireĭ, va justifica că nu maĭ poate plăti pensiunea de întreţinere, tribunalul poate, după ce va cerceta şi se va încredinţa de adevĕr, să ordone ca să primească în locuinţa sa, să alimenteze şi să întreţină pe acela căruia era dator a da acea pensiune. (Art. 193 C. civ. Art. 210 C. fr.).

Art. 193. — Tribunalul va hotărî asemenea dacă tatăl saŭ mama, care se va oferi a primi să alimenteze şi să întreţină în casa sa pe copilul, căruia este dator a da mijloacele de vieţuire, va putea fi scutit de plata pensiuneĭ în banĭ. (Art. 185, 192 C. civ. Art. 211 C. fr.)

In regulă generală, alimentele consistă într'o pensie bănească (1), pe care debitorul o plăteşte în mod periodic aceluĭ în drept, judecătoriĭ avênd facultatea de a determina, după împrejurărĭ, momentul când pensiunea trebue să fie plătită (2).

Această regulă sufere însă două excepţiĭ:

1° Se poate întâmpla ca acel care datoreşte alimen-

---

un fiŭ şi un nepot, adecă un copil a unuĭ alt fiŭ al meŭ săvîrşit din viaţă, amîndoĭ ar fi obligaţĭ a-mĭ da alimente, ambiĭ fiind moştenitoriĭ meĭ presumptivĭ. Cpr. Demolombe, IV, 36; Duranton, II, 394; Aubry et Rau, VI, § 553, pag. 103, text şi nota 16. — *Contrà:* Beudant, I, 373, p. 510; Toullier D., I, partea II, 613.

Dacă presupunem acum că am pe tatăl meŭ, mama mea fiind moartă, însă trăind tatăl eĭ (bunul meŭ despre mamă), voiŭ avea iarăşĭ drept de a cere alimente de la amîndoĭ. Cpr. Aubry et Rau, *loco cit.*, p. 104; Marcadé, I, 714; Demolombe, IV, 37.—*Contrà:* Beudant, Toullier, *loco cit.*

(1) «Alimentele se prestează prin plata uneĭ rente în banĭ *(Geldrente)*», dice art. 1612 din codul german. C. german. Art. 1612.

(2) Baudry et Fourcade, II, 2089.—In regulă generală, pensia alimentară se plăteşte în banĭ.—Debitorul n'ar putea decĭ să fie obligat a constitui în folosul creditoruluĭ, un capital ale căruĭ veniturĭ să fie afectate la servirea pensieĭ alimentare; el n'ar putea, de asemenea, fi obligat să-ĭ remită în acest scop un capital, nicĭ în fine să se deseziseze, în beneficiul pensionaruluĭ, de folosinţa unuia din bunurile sale. Cpr. B. et Fourcade, II, 2088.

tele să nu aibă mijloace suficiente pentru a plăti o pensie în banĭ. In asemenea caz, judecătoriĭ fonduluĭ, suveranĭ apreciatorĭ aĭ faptelor pot, după împrejurărĭ, asigurându-se de posiţia în care s'ar afla debitorul, să facă ca alimentele să fie prestate în natură, la domiciliul acestuĭ din urmă (art. 192), saŭ chiar la domiciliul creditoruluĭ, dacă s'ar constata că viaţa în comun este cu neputinţă ([1]).

2[0] Tatăl şi mama, fără a fi obligaţĭ a justifica situaţia bănească în care se găsesc, aŭ, după alegerea lor, alternativa de a plăti copiilor alimentele în banĭ, saŭ de a-ĭ întreţine şi alimenta în casa lor; judecătoriĭ fiind liberĭ, după împrejurărĭ, de a primi saŭ de a respinge această cerere a părinţilor ([2]). Această excepţie se întemeiază pe împrejurarea că copiiĭ nu se pot crede umilițĭ prin aceea că vor locui împreună cu părinţiĭ lor, pentru-că eĭ nu fac de cât a-şĭ relua locuinţa ce aveaŭ maĭ 'nainte ([3]).

Persoanele cărora art. 193 este aplicabil. Controversă.

Această alternativă nu aparţine însă de cât tatăluĭ şi mameĭ, iar nu şi celorlalţĭ ascendenţĭ ([4]), nicĭ copiilor în raport cu ascendenţiĭ lor ([5]), nicĭ aliaţilor în raporturile lor respective ([6]); pentru-că art. 193 fiind o excepţie, ştim că excepţiile sunt de strictă interpretare. *Exceptiones sunt strictissimæ interpretationis.*

Tatăl şi mama cari ar fi în imposibilitate de a plăti o pensie alimentară în banĭ, ar putea însă fi constrînşĭ de

---

([1]) Demante et Colmet de Santerre, I, 293 bis II; Baudry et Fourcade, II, 2095; Neagu, I, p. 352, No. 5.

([2]) Demolombe, IV, 59; Laurent, III, 74; Planiol, I, 3045; Baudry et Fourcade, II, 2096; Aubry et Rau, VI, § 553. p. 109; Cas. fr. D. P. 93. I. 184.

([3]) Cpr. Planiol, I, 3045; Neagu, I, art. 193, No. 2.

([4]) Planiol, I, 3046; Baudry et Fourcade, II, 2097; Laurent, III, 74; T. Huc, II, 218; Marcadé, I, 722; Massé-Vergé, I, § 131, p. 226, nota 37; Aubry et Rau, *loco cit.*, p. 109, nota 37; Neagu, I, art. 193, No. 3.—*Contrà:* Demolombe, IV, 60; Ducaurroy, I, 360; Vazeille, *Mariage*, II, 516; Massé-Vergé, *loco cit.* (text). Aceştĭ autorĭ întind excepţia la toţĭ ascendenţiĭ, întemeindu-se pe vechiul drept francez, argument care la noĭ lipseşte.

([5]) Aubry et Rau; Baudry et Fourcade, *loco cit.*; Neagu, *loco cit.*, No. 4; C. Grenoble, D. P. 70. 2. 226; Sirey, 71. 2. 36.

([6]) Baudry et Fourcade, *loco cit.*; Planiol, I, 3046; Neagu, I. p. 352, No. 5; Demante et Colmet de Santerre, I, 293 bis I.

justiție a primi în casa lor și a alimenta pe copilul care ar fi în lipsă (1).

In toate casurile în care copilul este primit și alimentat în casa părintească, el este dator a da tot concursul sĕŭ la lucrările casnice; căcĭ, la caz de refus din partea sa de a se face folositor în limitele puterilor sale, tribunalul ar putea să respingă cererea sa de alimente (2). **Concursul ce copilul trebue să dea părintelui.**

Natura statutuluĭ datorieĭ alimentare (drept internațional) (Controversă).

Care este natura statutuluĭ obligațieĭ alimentare? Chestiunea este din cele maĭ controversate. Uniĭ susțin că această obligație este cârmuită de legea țăreĭ în care este propusă *(lex fori)*; iar alțiĭ, de legea națională a părților.

După primul sistem se susține că, în fie-care țară, legile care reglementează datoria alimentară, sunt legĭ de ordine publică și, ca atare, se impun tuturor străinilor, fără a se distinge dacă legea lor națională recunoaște saŭ nu această obligație (3).

Astfel, după acest sistem, un frate italian n'ar putea să reclame alimente, în România, de la un alt frate al sĕŭ, conform art. 141 din codul italian. **Oblig. alimen. dintre frațĭ.**

---

(1) Demolombe, IV, 61.—*Contrà:* C. Amiens (considerente reproduse de Demolombe, *loco cit.*).

(2) Proudhon, *Tr. des droits d'usufruit, usage*, etc., I, 203, p. 244 (ed. din 1836); Demolombe, IV, 66.—Persoana alimentată la domiciliul părinteluĭ nu s'ar putea sustrage de la lucrările casnice, de cât atuncĭ când ele ar fi prea grele pentru dînsa. Proudhon, *loco cit.* Cpr. L. 13, § 2. Dig., *De alimentis vel cibariis legatis*, 34. 1.

(3) Vedĭ în acest sens, Aubry et Rau, I *(Introduction)*, § 31, p. 133 (ed. a 5-a); Demolombe, I, 70, p. 86; Weiss, *Tr. th. et pratique de dr. internat. privé*, III, p. 514 urm.; P. Fiore, *Diritto internazionale privato*, No. 109, p. 160 (ed. ital. din 1874). «*Gli stranieri residenti in Italia*, dice acest autor, *sono tenuti all'obbligo degli alimenti, qualunque fossero le leggi della loro patria*»; Despagnet, *op. cit.*, 258, p. 528 (ed. a 3-a): Trib. Paris, *J. Clunet*, anul 1876, p. 184, col. 2 și anul 1879, p. 489; Trib. Livorno (Italia), *J. Clunet*, anul 1898, p. 415; Judec. de pace ocol. al XVI-lea din Paris, *Pand. Périod.* 1904. 5. 2 și *C. judiciar* din 1904. No. 30 (cu observația noastră); Cas. fr. *Pand. Périod.* 1904. 5. 24 și *Curierul judiciar* din 1906, No. 35.

Oblig. dintre cuscri.

De asemenea, un ginere englez saŭ american ar putea cere, în România, alimente de la socrul sĕŭ, şi *vice-versa*, cu-toate-că legea personală a părţilor *(common law)* nu admite asemenea obligaţie între cuscri.

După un alt sistem, datoria alimentară va fi cârmuită de legea personală a părţilor. Pentru a se ajunge la acest resultat se ḑice că ordinea publică n'ar fi interesată la existenţa obligaţieĭ alimentare, fiind-că această datorie n'ar isvorî din faptul procreaţiuneĭ, ci din căsătorie; şi dovadă despre aceasta ar fi că legea se ocupă de datoria alimentară în capitolul care tratează despre obligaţiile ce isvorĕsc din căsătorie (1).

După acest sistem, obligaţia alimentară, cel puţin dintre cuscri şi colateralĭ, fiind o lege de statut personal, de aicĭ ar resulta că doĭ fraţĭ italienĭ, domiciliaţĭ în România, ar putea cere alimente unul de la altul, conform art. 141 din codul italian (veḑĭ *suprà*, p. 702, n. 1), de şi după legea română, această obligaţie nu-şĭ are fiinţă între colateralĭ.

De asemenea, un ginere englez saŭ american nu ar putea cere alimente, în România, de la socrul sĕŭ englez saŭ american; şi *vice-versa*, de-oare-ce asemenea obligaţie este necunoscută în Anglia şi în America, între cuscri. (V. p. 703, nota 3).

Conflict între douĕ statute deosebite. Controversă.

Iată însă un Român, care a luat în căsătorie pe o Americană: acest Român poate să ceară alimente, în România, de la socrul sĕŭ american? Saŭ iată un Italian, a căruĭ frate a devenit Român prin înpămîntenire: Italianul poate să ceară alimente, în România, conform coduluĭ italian, de la fratele sĕŭ devenit Român, şi ce lege vor aplica judecătoriĭ românĭ: acea italiană, saŭ acea română? Credem că faţă cu acest conflict, şi în lipsă de tratate internaţionale, judecătoriĭ românĭ sunt autorisaţĭ a aplica legea română (2).

(1) Veḑĭ în acest sens, Laurent, *Dr. civil international*, V, 88 urm., p. 185 urm.; T. Huc, II, 229; Brocher, *Cours de dr. internat. privé*, I, p. 297. Cpr. C. Alger, *J. Clunet*, anul 1882, p. 627, col. I. Veḑĭ asupra acesteĭ controverse, Répert. Sirey, *v° Aliments*, 514 urm.; Vincent et Pénaud, *Dictionn. de dr. internat. privé, v° Aliments*, 20 urm.; Pand. fr., *Aliments*, 788 urm.

(2) Veḑĭ Laurent, I, 88 şi *Dr. internat.*, V, 90, 94. Cpr. Trib. Pontoise, *Pand. Périod.* 95. 5. 40. Chestiunea este şi de astădată controversată. Veḑĭ asupra acesteĭ controverse, Répert. Sirey, *v° Aliments*, 526 *urm.*

Doĭ frațĭ românĭ, domiciliațĭ în Italia, pot cere alimente unul de la altul, în virtutea coduluĭ italian? Pasquale Fiore rĕspunde afirmativ, considerând legea italiană ca de ordine publică. (Vedĭ *suprà*, p. 725, nota 3). Cererea de alimente între doĭ frațĭ românĭ, în Italia.

Dacă se admite însă personalitatea statutuluĭ și în privința colateralilor, așa cum se admite în privința cuscrilor, rĕspunsul trebue să fie negativ. Româniĭ n'ar putea, decĭ, să pretindă în Italia niște drepturĭ pe care eĭ nu le ar putea cere în țara lor. (Cpr. Laurent, *Dr. internat.*, V, 93).

Dar, dacă datoria alimentară dintre cuscri și colateralĭ nu este de ordine publică, și dacă conservarea societățeĭ nu este direct interesată la existența uneĭ asemenea obligațiĭ, nu e tot astfel când este vorba de alimente datorite de rude în linie directă. Aci, din contra, ordinea publică este în joc; căcĭ nu e permis unuĭ părinte de a omorî pe copilul sĕŭ: *Necare videtur is qui alimonia denegat* (1). Prin urmare, un copil firesc ar putea cere alimente de la tatăl sĕŭ natural, conform legeĭ țăreĭ în care el ‘șĭ ar exercita acțiunea, cu-toate-că acest copil nu ar avea asemenea acțiune după statutul sĕŭ personal (2). Casurile în care oblig. alimentară e de ordine publică.

CAPITOLUL VI

Despre drepturile și datoriile respective ale soților.

Legiuitorul, după ce s'a ocupat maĭ întăĭ, în capitolul precedent, de datoriile părinților către copiĭ și de obligația alimentară, se ocupă în capit. de față de drepturile și îndatoririle respective ale soților.

Datoriĭ comune ambilor soțĭ.

Obligația de credință, sprijin și ajutor.

Art. 194.—Soțiĭ îșĭ datoresc unul altuia credință, sprijin și ajutor. (Art. 61, 195 urm., 211 urm., 1224 C. civ. Art. 269, 270 C. pen. Art. 212 C. fr.).

«Ambele părțĭ sunt de o potrivă supuse, ḑice art. 105 din codul Calimach (90 C. austriac), spre împlinirea căsă- C. Calimach. Art. 105.

(1) Vedĭ *suprà*, p. 700.
(2) Cpr. Laurent, *Dr. civil international*, V, 91, 92.

toreştei datorii, spre credinţă, şi spre cuviincioasă purtare a uneia către alta» ([1]).

Adulter.

Violarea credinţeĭ conjugale constitue delictul de adulter care, pe lângă că este o causă de despărţenie (art. 211), maĭ are şi o sancţiune penală (art. 269 C. pen.) ([2]), soţii fiind în această privinţă egalĭ înaintea legeĭ.

([1]) Pothier prevede că numaĭ femeea trebue să fie credincioasă bărbatuluĭ. Iată, în adevĕr, cum se exprimă acest jurisconsult (*Contrat de mariage*, VI, 382).

«La femme est obligée envers son mari au devoir conjugal. lorsqu'il le demande: *à n'avoir de commerce charnel avec un autre homme, contre la foi qu'elle a donnée à son mari, et à n'accorder aucunes faveurs de cette espèce*».

Oblig. de credinţă. Dr. străin.

Astădĭ, ambiĭ soţĭ îşĭ datoresc unul altuia credinţă. «Ambiĭ soţĭ, dice art. 181 din *Allgemeines Landrecht für die Preussischen Staaten* (II, 1), îşĭ datoresc unul altuia credinţă conjugală»; şi art. următor (182) adaogă că violarea acesteĭ credinţe din partea unuia din soţĭ nu autorisă pe celalalt a comite aceeaşĭ greşală. «*Die Verletzung derselben von Seiten des einen Ehegatten, berechtigt den andern nicht zu gleichen Vergehungen*».

Dr. străin în privinţa adulteruluĭ.

([2]) In legislaţia luĭ Manù, pedeapsa adulteruluĭ era foarte aspră. Femeea adulteră era aruncată la cânĭ, iar complicele eĭ era ars de viŭ. Vedĭ Eschback, *Introduction générale à l'étude du droit*, p. 595 şi 613. La unele popoare, adulterul nu era însă considerat ca un delict penal, după cum nu este nicĭ astădĭ considerat în Anglia, la New-York, în codul penal din 1884 al cantonuluĭ de Geneva, etc. (V. Répert. Sirey, *Adultère*, 364, 411; Roguin, *Mariage*, 128, p. 178, 179). Astfel, Laponiĭ se rugaŭ adesea-orĭ la bărbaţĭ străinĭ, pentru ca aceştia să-ĭ înlocuiască pe lângă soţiile lor. De asemenea, în India, o femee măritată putea să se dea aceluia care-ĭ făcea present un elefant, şi ea era mândră de preţul cu care îşĭ vindea favorurile eĭ. Maĭ mult încă, femeea sterilă era obligată să cedeze altor femeĭ patul bărbatuluĭ eĭ. Această lege reaminteşte pe acea a luĭ *Numa*, imitată de Lycurg şi citată de Plutarc (v. Eschbach, *op. cit.*, p. 521): «Bărbatul roman care avea copiiĭ ce dorea, dice acest autor, putea să cedeze in totul femeea luĭ altuia, saŭ numaĭ să i-o împrumute cu dreptul de a o lua înapoĭ». In unele părţĭ ale Indieĭ, brahmaniĭ aveaŭ drept la primele favorurĭ ale mireselor (vedĭ Eschbach, *op. cit.*, No. 279, p. 595), drept care s'a exercitat şi în Franţa până în secolul al XVI-lea şi chiar până în al XVII-lea, sub numele de: *droit du seigneur*. Soţiĭ recalcitranţĭ, cari nu se supuneaŭ exerciţiuluĭ acestuĭ drept, eraŭ condamnaţĭ a face amendă onorabilă în genuchĭ. Vedĭ Bedel, *Nouv. traité de l'adultère*, No. 1, p. 6, 7 (ed. din 1826). Vedĭ în privinţa adulteruluĭ, *infrà* (t. II), explic. art. 212.

Datoria de credinţă, cu consecinţile eĭ penale, subsistă până în momentul transcriereĭ hotărîreĭ de divorţ, de-oare-ce căsătoria nu se desface de cât prin transcrierea hotărîreĭ în registrele stăreĭ civile ([1]). Momentul până când subsistă oblig. de credinţă.

Căsătoria fiind o tovărăşie, împreunarea sufletelor *(l'union des âmes)*, după expresia fericită a primuluĭ consul Bonaparte, *consortium omnis vitæ* ([2]), soţiĭ, pe lângă credinţă, îşĭ maĭ datoresc încă unul altuia sprijin şi ajutor: sprijin moral şi sprijin material întru întîmpinarea greutăţilor vieţeĭ; ajutor, de exemplu: la un caz de boală saŭ de altă nenorocire ([3]). Ajutorul cuprinde şi datoria alimentară, despre care am vorbit maĭ sus, p. 700 urm. Refusul unuia din soţĭ de a-şĭ îndeplini îndatoririle impuse prin art. 194, poate constitui o causă de despărţenie (art. 212). Datoria de sprijin şi de ajutor.

Viaţă comună.

Art. 196. — Femeea este datoare să locuiască împreună cu bărbatul sĕŭ, şi să-l urmeze orĭ în ce loc va găsi el de cuviinţă să-şĭ stabilească locuinţa sa; bărbatul este dator a o primi şi a-ĭ înlesni tot pentru vieţuirea eĭ, după starea şi puterea sa. (Art. 93, 185, 259, 277, 1224, 1226 C. civ. Art. 214 C. fr.).

Femeea, avênd domiciliul bărbatuluĭ (art. 93), trebue să locuiască împreună cu dînsul, şi să-l urmeze orĭ-unde el ar crede de cuviinţă să-şĭ stabilească domiciliul, chiar în străinătate ([4]). Aceasta nu este de cât o consecinţă a prin- Femeea trebue să urmeze pe bărbatul sĕŭ chiar în străinătate.

([1]) Vedĭ *infrà*, explic. art. 210 şi 277, 278.

([2]) Vedĭ *suprà*, p. 533.

([3]) «Soţiĭ nu trebue să se părăsească unul pe altul la un caz de nenorocire», dice art. 176 din *Allgemeines Landrecht für die Preussischen Staaten* (II, 1). «*Auch wegen Widerwärtigkeiten dürfen sie einander nicht verlassen*».

([4]) Demolombe, IV, 90; Thiry, I, 326, *in fine;* Laurent, III, 86; T. Huc, II, 235; Beudant, I, 313; Planiol, III, 248 (ed. a 2-a) şi I, 920 *in fine* (ed. a 3-a); Répert. Sirey, *Mariage*, 1217; Aubry et Rau, V, § 471, p. 134; Marcadé, I, 726; Neagu, I, p. 357, No. 1. — *Contrà:* Pothier, *Contrat de mariage*, VI, 382 şi *Puissance du mari*, VII, 1. Cpr. în acest din urmă sens, art. 10 şi 1354 din codul german, asupra cărora vedĭ t. VIII a Coment. noastre, p. 12, nota 2.— Vedĭ şi art. 1186 din codul portughez, unde se dice: «Femeea e datoare să urmeze pe bărbatul sĕŭ pretutindenĭ, afară Dr. străin.

cipiuluĭ că ea datoreşte ascultare bărbatuluĭ (art. 195).

Ilicitatea convenţieĭ ce soţiĭ ar face de a trăi separaţĭ. O convenţie prin care soţiĭ s'ar obliga a trăi separaţĭ unul de altul ar fi decĭ ilicită, şi ca atare, inexistentă (art. 5, 968, 1224), asemenea convenţie fiind contrară însuşĭ scopuluĭ căsătorieĭ ([1]).

Art. 195. Bărbatul este dator s'o primească şi s'o apere (art. 195), procurându-ĭ cele trebuitoare existenţeĭ, după starea şi puterea sa ([2]).

Consecinţile refusuluĭ bărbatuluĭ de a-şĭ primi femeea. Refusul din partea bărbatuluĭ de a-şĭ primi femeea, saŭ din partea femeeĭ de a locui împreună cu bărbatul seŭ, poate da loc la despărţenie ([3]), saŭ la alimente ([4]); dar

de casul când el s'ar stabili în străinătate *(excepto para payz estrangeiro)*. Veḑĭ şi art. 58 din codul spaniol, după care tribunalele pot să scutească pe femee de a urma pe bărbat, de câte-orĭ el îşĭ mută reşedinţa sa peste mărĭ saŭ în ţară străină *(cuando el marido translade su residencia á Ultramar ó á pais extranjero)*.

Pr. luĭ Mateĭ Basarab. Iată ce găsim în această privinţă în pravila luĭ Mateĭ Basarab (glava 188). «Când va fugi bărbatul de într'un oraş saŭ sat, pentru vre-o greşală mare ce va fi făcut acolo, şi se teme să nu-l prinḑă judecătorul să-ĭ facă certare, atuncĭ muiarea iaste datoare să meargă după dînsul orĭ unde va merge, şi de ar fi şi vinovat tot i se cade să meargă după dînsul să se afle la nevoia luĭ» ; şi această pravilă adaogă: «Muiarea nu este datoare să meargă după bărbat, când va cunoaşte că merge să facă vre-o rĕutate, ce se ḑice furtuşag, tâlhărie, şi alte ca aceasta, etc.» Cpr. art. 681, II. I, *Allgemeines Landrecht für die Preussischen Staaten*, după care femeea nu era de asemenea datoare a urma pe bărbat, când el fugea din causa comitereĭ unuĭ delict: «*wenn der Mann, wegen begangener Verbrechen, sich aus den Königlichen Landen entfernt hat*».

([1]) Cpr. C. Caen, D. P. 52. 2. 127. Veḑĭ t. V a Coment. noastre, p. 136. şi *suprà*, p. 236.

C. Calimach şi dr. străin. ([2]) Cpr. art. 106 din codul Calimach (91 C. austriac). Veḑĭ şi art. 185 din *Allgemeines Landrecht für die Preussischen Staaten*, (II, 1). unde se ḑice că bărbatul trebue să procure soţieĭ sale o intreţinere potrivită cu starea sa. «*Der Mann ist verbunden, seiner Frau standesmässigen Unterhalt zu gewähren*»; şi art. următor (186) adaogă că femeea trebue să se mulţumească cu intreţinerea necesară, dacă bărbatul nu poate să-ĭ procure o intreţinere potrivită stăreĭ sale.

([3]) Cpr. C. Bucureştĭ şi Cas. rom. *Dreptul* din 1903, No. 74 şi din 1904, No. 47: *Curierul judiciar* din 1904, No. 31 şi 46; C. Amiens, D. P. 90. 5. 158, No. 11. V. şi *infrà*, explic. art. 212.

([4]) Veḑĭ *suprà*, p. 707, text şi nota 2.

nu ne vine a crede că bărbatul ar putea cere ajutorul puterei publice spre a-şĭ aduce femea în domiciliul sĕŭ *manu militari;* căcĭ nu vedem cum s'ar putea sili pe o femee să locuiască cu bărbatul sĕŭ, în contra voinţeĭ sale. «Femeea trebue să urmeze pe bărbat la domiciliul sĕŭ, ḑice art. 588 din codul cant. Zurich din 1887, *fără ca el s'o poată constrînge la aceasta prin forţă*» ([1]). Ştim prea bine că maĭ multe femeĭ, chiar la noĭ, aŭ fost aduse cu de-a sila la domiciliul bărbatuluĭ prin mijlocirea portăreilor, în urma intervenţiuneĭ justiţieĭ. Dar care a fost oare in practică resultatul unor mĕsurĭ atât de extreme? A doua ḑi şi de multe orĭ chiar în aceeaşĭ ḑi, femeea a părăsit din noŭ casa bărbatuluĭ. Pentru ce dar să admitem nişte mĕsurĭ care jignesc libertatea individuală, atuncĭ când ele nu pot să ne conducă la nicĭ un resultat practic? Suntem decĭ silit a conchide că obligaţia înscrisă în art. 196 C. civ. este şi rĕmâne o obligaţie pur morală ([2]). Aducerea femeeĭ prin forţa publică în domiciliul bărbatuluĭ. Controversă.

Singura sancţiune juridică care reesă din desbaterile urmate înaintea Consiliuluĭ de Stat, consistă în dreptul bărbatuluĭ de a cere despărţenia, considerând părăsirea domiciliuluĭ conjugal ca o insultă gravă ([3]); pe lângă aceasta, bărbatul maĭ e în drept să refuse de a servi o pensie alimentară femeeĭ cât timp ea s'ar opune, fără nicĭ-o causă bine-cuvîntată, de a relua viaţa comună ([4]), mĕsură care va rĕmânea inefi- Sancţiunea părăsireĭ domiciliuluĭ conjugal din partea femeeĭ.

([1]) Un bărbat de naţionalitate elveţiană n'ar putea, decĭ, să ceară de la tribunalele române aducerea femeeĭ sale cu de-a sila în domiciliul conjugal, statutul sĕŭ personal neîncuviinţând această mĕsură extremă. Cpr. A. Weiss, *Tr. élément. de dr. international privé*, p. 492 (ed. a 2-a). Dr. internaţional.

([2]) Cpr. Laurent, III, 89 urm.; Baudry, I. 620; Baudry et Fourcade, II, 2166 urm.; T. Huc, II, 238; Neagu, I, p. 359, No. 20; Arntz, I, 381. Veḑĭ în acest sens un studiŭ anonim, publicat în *Dreptul* din 1872, No. 10. Cpr. Trib. Charleroi, *J. Clunet*. anul 1882, p. 572; C. Aix, Sirey, 84. 2. 93; Trib. Olt, *Dreptul* din 1883, No. 31. Veḑĭ *infrà*, p. 733, nota 3.

([3]) Veḑĭ Pand. fr., *v° Mariage*, I, 1569; Arntz, I, 381; Thiry, I, 327; T. Huc, II, 239; Laurent, III, 94. V. *infrà*, explic. art. 212.

([4]) T. Huc, II, 237; Laurent, III, 90; Baudry et Fourcade, II, 2168; Pand. fr, *Mariage*, I, 1569; Demolombe, IV, 104; Demante et Colmet de Santerre, I, 297 bis III; Taulier, *Théorie raisonnée du C. civ.*, I, p. 342; Garsonnet, *Pr. civ.*, III, § 529, p. 455; Aubry et Rau, V, § 471, p. 134, 135; Thiry, I, 327;

cace de câte-orĭ femeea va avea o avere personală. Această mĕsură este admisă în termenĭ expreşĭ de codul italian ([1]). Cu-toate-acestea, chestiunea este din cele maĭ controversate atât în doctrină cât şi în jurisprudenţă, şi maĭ multe sisteme există în această privinţă.

Condamnarea femeeĭ la daune în folosul bărbatuluĭ. Controversă.

După un sistem se susţine, în adevĕr, că femeea care ar fi părăsit domiciliul conjugal fără nicĭ-o causă binecuvîntată, ar putea fi condamnată la daune în folosul bărbatuluĭ, şi obligată a plăti acestuĭ din urmă o sumă de banĭ pentru fie-care ḑi de întârḑiere ([2]).

Dar se poate rĕspunde cu multă dreptate că bărbatul, a căruĭ domiciliŭ a fost părăsit, nu este creditorul femeeĭ, pentru ca să i se poată aplica art. 1075. Faptul părăsireĭ domiciliuluĭ nu'ĭ aduce, în adevĕr, nicĭ-o pagubă, nicĭ nu-l împedică de a realisa vre-un folos. Art. 1075 şi 1084 nu pot decĭ fi aplicate în specie ([3]).

Urmărirea veniturilor personale ale femeeĭ şi reţinerea hainelor sale. Controversă.

Un alt sistem conferă tribunalelor dreptul de a constrînge pe femee a locui împreună cu bărbatul sĕŭ prin urmărirea veniturilor sale personale, saŭ reţinerea hainelor şi rufelor sale ([4]), soluţie formal admisă prin art. 133, §

Baudry, I, 620; Vigié, I, 425; Arntz, I, 381; Beudant, I, 313; Cas. fr. şi C. Dijon, Sirey, 91. 1. 466; D. P. 91. 2. 349; D. P. 89. 2. 243. Cpr. şi Trib. Lyon, *Pand. Périod.* 92. 2. 91.

C. italian. Art. 133 § 1.

([1]) «Obligaţia bărbatuluĭ de a da alimente soţieĭ sale încetează, ḑice art. 133 § 1 din codul italian, de câte-orĭ ea depărtându-se de la domiciliul conjugal fără nicĭ-o causă bine-cuvintată, refuză de a se reîntoarce acolo, «*quando la moglie, allontanatasi senza giusta causa dal domicilio coniugale, ricusi di ritornarvi*».

([2]) Cpr. Beudant, I, 313; Taulier, *op. cit.*, I. p. 342 (ed. din 1840); Demolombe, IV, 106; Duranton, II, 439; C. Nîmes, Cas. fr., Trib. Gray şi C. Besançon. D. P. 63. 2. 161; D. P. 79. 1. 80; Sirey, 79. 1. 176; *Pand. Périod.* 91. 2. 141; C. Liège, Sirey, 98. 4. 15 şi *Curierul judiciar* din 1900, No. 58 (cu observ. noastră). Cpr. C. Bruxelles, Répert. Dalloz, *Mariage*, p. 380, No. 759, nota 2. Vedĭ şi *J. Clunet*, anul 1882, p. 572.

([3]) Baudry, I, 620; Baudry et Fourcade, II, 2171; Aubry et Rau, V, § 471, p. 135, nota 5; Mourlon, I, 758; T. Huc, II, 237, *in fine*; Laurent, III, 92; Thiry, I, 327; Arntz, I, 381; Garsonnet, *Pr. civ.*, III, § 529, p. 455 urm.; Marcadé, I, 726; Valette, *Cours de C. civil*, p. 326; Pand. fr., *Mariage*, I, 1582. Cpr. Trib. Orthez şi C. Pau. D. P. 63. 2. 193.

([4]) Demolombe, IV, 105; Vigié, I, 425; Aubry et Rau, *loco cit.*,

2 din codul italian ([1]). Pentru a se ajunge însă la această mĕsură excesivă, tăcerea legeĭ nu este suficientă, ci ar trebui un text, expres care să permită bărbatuluĭ de a lipsi pe soţia sa de drepturile ce'ĭ conferă legea, în calitate de proprietară, în virtutea convenţiuneĭ sale matrimoniale ([2]).

In fine, o jurisprudenţă aproape constantă şi majoritatea autorilor permit bărbatuluĭ de a constrînge pe femee *manu militari* a se reîntoarce la domiciliul conjugal, nu pentru a o ţine cu de-a sila, ci pentru a-şĭ afirma autoritatea sa maritală, şi în speranţa că ea se va împăca saŭ că, cel puţin, va fi intimidată prin întrebuinţarea forţeĭ publice şi nu va maĭ îndrăzni să părăsească din noŭ casa bărbatuluĭ ([3]).

Aducerea femeeĭ manu militari în domiciliul bărbatuluĭ.

p. 135; Demante, I, 297 bis III; Marcadé, I, 726; Beudant, I, 313, p. 437; A. Roger, *De la saisie-arrêt*, 201, p. 180 (ed. din 1860); Massé-Vergé, I, § 133, pag. 229, nota 4; C. Nîmes şi Bordeaux, D. P. 63. 2. 194; Sirey, 82. 2. 126. Vedĭ în acest sens numeroasele autorităţĭ citate în Pand. fr., *v⁰ Mariage*, 1580 şi în Fuzier-Herman, *Code civil annoté*, I, art. 214, No. 18.

([1]) «Autoritatea judecătorească, dice art. 133, § 2 din codul italian, poate, după împrejurărĭ, să ordone, în folosul bărbatuluĭ şi a copiilor, urmărirea vremelnică a uneĭ părţĭ din veniturile parafernale ale femeeĭ, «*il sequestro temporaneo di parte delle rendite parafernali della moglie*».

C. italian. Art. 133 § 2.

([2]) Cpr. Laurent, III, 91; Mourlon, I, 758, nota 1; Pand. fr. *Mariage*, I, 1582; Duranton, II, 439; Ducaurroy, I, 367; Arntz, I, 381; Baudry, I, 620; Baudry et Fourcade, II, 2169; T. Huc, II, 237; Thiry, I, 327; Vraye et Gode, *Divorce*, II, 528.

([3]) Cpr. în acest sens, Beudant, I, 313, p. 437 urm.; Planiol, III, 220; Surville, *op. cit.*, I, 195, p. 118; Vigié, I, 425 (ed. 1-a), No. 441 (ed. a 2-a); Taulier, *op. cit.*, I, p. 342; Ducaurroy, Bonnier et Roustain, I, 367; Thiry, I, 327; Valette sur Proudhon, I, p. 453, nota *a* şi *Code civil*, I, p. 326; Valette, *Explic. sommaire*, p. 117 urm.; Garsonnet, *Pr. civ.*, III, § 529, p. 457; Demolombe, IV, 107; Pand. fr., *Mariage*, I, 1584; Demante et Colmet de Santerre, I, 297 bis III (ed. 2-a), 302 bis III (ed. a 3-a); Marcadé, I, 726; Mourlon, I, 758; Aubry et Rau, V, § 471, p. 135, text şi nota 7; Massé-Vergé, I, § 133, p. 229, nota 4; Troplong, *Contrainte par corps*, 258; Odilon Barrot, *Encyclopédie du droit*, *v⁰ Abandon d'époux*, No. 6 urm. Tot în acest sens tinde a se fixa şi jurisprudenţa. Cpr. D. P. 55. 2. 284; D. P. 63. 2. 193; Sirey, 63. 2. 97; Trib. Die, *Gaz. du*

Am vĕḑut însă că toate aceste mijloace de constrîngere sunt inadmisibile şi că îndatorirea femeeĭ de a locui împreună cu bărbatul sĕŭ, inscrisă în art. 196, este o obligaţie pur morală. (Veḑĭ *suprà*, p. 731).

Dreptul femeeĭ de a fi aşeḑată cu forţa în domiciliul bărbatuluĭ. Controversă.

Bărbatul care refusă de a-şĭ primi femeea, nu poate fi constrîns a o urma, iar femeea ar putea, după uniĭ, să recurgă la forţa publică spre a fi aşeḑată în domiciliul conjugal; pentru-că, în asemenea caz, constrîngerea nu se exercită contra persoaneĭ, ci contra lucruluĭ ([1]).

Dreptul femeeĭ la o pensie alimentară.

In orĭ-ce caz, bărbatul ar putea, după cum am vĕḑut, să fie condamnat a servi o pensie alimentară femeeĭ, pe care el ar refusa s'o primească în domiciliul sĕŭ ([2]). S'a decis, în aceeaşi ordine de ideĭ, că femeea poate cere o pensie alimentară de la bărbatul sĕŭ, când ea nu poate intra în domiciliul conjugal din causa soţuluĭ, care întreţine o concubină chiar în acel domiciliŭ ([3]).

Casurile excepţionale în care femeea nu este obligată a locui cu bărbatul sĕŭ.

Dar dacă femeea este, în principiŭ, obligată a locui împreună cu bărbatul sĕŭ, această regulă sufere excepţie în casurile următoare:

1° Când el nu are un domiciliŭ stabil, şi umblă vagabondând din loc în loc ([4]). *Mulier sequi debet maritum,*

---

palais, 90. 2. 358.— *Contrà:* Arntz, I, 381; Laurent, III, 93; Baudry, I, 620; Baudry et Houques-Fourcade, II, 2172; Allemand, *Mariage*, II, 925; Chardon, *Puissance maritale*, 10 urm., p. 6 urm. (ed. belg. din 1843); T. Huc, II, 238; Duvergier asupra luĭ Toullier, I, partea II, 616, nota 1; Duranton, II, 440; C. Aix, Sirey, 84. 2. 93; C. provincială a Olandeĭ meridionale, D. P. 52. 2. 105; Trib. Louvain şi Charleroi, *J. Clunet*, anul 1882, p. 572; Trib. Quimper, Sirey, 1905. 2. 252 şi *C. judiciar* din 1906, No. 30. Veḑĭ asupra acesteĭ controverse, F. Herman, I, art. 214, No. 11 urm.; Pand. fr., *Mariage*, I, 1568 urm.; Dalloz, *Nouv. C. civ. annoté*, I, art. 214. No. 21 urm.; Répert. Sirey, *Mariage*, 1229 urm.; Neagu, I, p. 359, No. 15 urm. Cpr. t. V a Coment. noastre, p. 486, *ad notam* şi t. VIII, p. 344, *ad notam*. V. *suprà*, p. 731, n. 2.

([1]) Arntz, I, 381, *in fine*; Thiry, I, 327, *in fine*; Aubry et Rau, V, § 471, p. 137; Demolombe, IV, 110; Beudant, I. 312; Pand. fr., *Mariage*, I, 1601; Ducaurroy, Bonnier et Roustain, I, 368.— Veḑĭ însă Baudry et Fourcade, II, 2173.

([2]) Veḑĭ *suprà*, p. 707 şi 730.

([3]) Cas. rom. Bulet. 1900. p. 204 (decisie la care am luat şi noĭ parte). Veḑĭ *infrà*, p. 735.

([4]) Répert. Sirey, *v°* *Mariage*, 1219; Pand. fr., *eod. v°*, 1544; De-

nisi vagabundus sit; 2° când el își are domiciliul într'un loc nesănătos, care ar putea primejdui sănătatea soției sale; 3° când el are o profesie imorală, după cum ar fi, de exemplu, ținerea uneĭ case de toleranță; 4° când întreține o pozadnică saŭ țiitoare în domiciliul conjugal [1]; 5° când nu are o locuință potrivită cu starea și posiția sa socială [2]; 6° când ar emigra, cu toate că emigrarea ar fi oprită de lege [3]; 7° când ar maltrata-o, făcêndu-ĭ viața nesuferită [4]; 8° și în fine, când bărbatul n'ar avea un domiciliŭ al sêŭ propriŭ și independent: când, de exemplu, el ar ședea la un loc cu părinții sêĭ saŭ alte rude ale sale, și când această comunitate de locuință ar fi pentru femee o sorginte de contrarietăți și de umilințe netolerabile [5].

Tot din art. 196 maĭ resultă că dreptul de a hotărî locul înmormîntăreĭ uneĭ persoane aparține, în principiŭ, afară de casul când defunctul ar fi exprimat o voință contrară, soțuluĭ rĕmas în viață, iar nu moștenitorilor defunctuluĭ [6]. **Determinarea locului înmormîntăreĭ uneĭ persoane. Controversă.**

---

molombe, IV, 95; T. Huc, II, 235; Baudry et Fourcade, II, 2164; Mourlon, I, 759; Neagu, I, p. 357, No. 5.

(1) Cpr. Cas. rom., decisie citată *suprà*, p. 734, nota 3.

(2) Mourlon, I, 759: Demolombe, IV, 95; Pand. fr., *Mariage*, 1545; Répert. Sirey, *loco cit.*—După art. 152 din codul italian, aceasta constitue o causă de separare de trup, «*quando il marito, avendone i mezzi, ricusi di fissarla una residenza in modo conveniente alla sua condizione*». **C. italian.**

(3) Aubry et Rau, V, § 471, p. 134, nota 2; Demolombe, IV, 91; T. Huc, II, 235; Baudry et Fourcade, II, 2164; Neagu, I, p. 357, No. 4.

(4) Laurent, III, 87; Baudry et Fourcade, II, 2165; Neagu, I, p. 358, No. 8.— Vedĭ însă Demolombe (IV, 97), după care femeea n'ar putea părăsi domiciliul conjugal din causa maltratărilor bărbatuluĭ, de cât sub condiția de a cere divorțul. Despărțenia este însă un drept de care femeea poate să useze, și n'ar fi tocmaĭ moral de a o împinge la această tristă necesitate.

(5) Demolombe, IV, 95; B. M. Missir, *Dreptul* din 1874, No. 25, p. 196; Répert. Sirey, *v° cit.*, 1220; Pand. fr., *Mariage*, 1556. Cpr. C. Pau, Sirey, 91. 2. 3.

(6) Vedĭ în acest sens, C. de apel din Trani (Italia), Sirey, 1901. 4. 40 și numeroasele autorităţĭ citate în observ. noastră asupra aceste decisiĭ, publicată în *Curierul judiciar* din 1902, No. 19. *Idem*, Jud. ocol Ploeștĭ (Scriban), *Curierul judiciar* din 1904, No. 19 (cu observația noastră); Demolombe, IV, 111 bis; T. Huc, VI, 311, *in fine*. Cpr. Répert. Sirey, v° *In-*

Se înţělege însă că soţul ar putea să renunţe la acest drept, în favoarea uneĭ rude, şi asemenea renunţare ar avea de obiect o obligaţie de a face, iar nu cadavrul defunctuluĭ care, fiind afară din comerţ, nu poate face obiectul uneĭ convenţiĭ (1).

Inferioritatea şi incapacitatea femeeĭ măritate.

Art. 195.—Bărbatul e dator protecţiune femeeĭ, femeea ascultare bărbatuluĭ. (Art. 950, 1224, 1225 C. civ. Art. 213 C. fr.) (2).

Femeea măritată este lovită de o incapacitate juridică în tot timpul cât ţine căsătoria, şi art. 950 o enumĕră între incapabilĭ. Această incapacitate începe din ḑiua celebrăreĭ căsătorieĭ (3), pentru a nu se sfîrşi de cât odată cu moartea bărbatuluĭ, saŭ cu transcrierea hotărîreĭ de divorţ.

Dr. roman. La Romanĭ, maĭ cu samă în dreptul vechiŭ, femeea era toată viaţa eĭ lovită de o incapacitate radicală, şi su-

---

humation, 80 urm.; Pand. fr., *eod v°*, 159 urm.; Répert. Dalloz, *Supplément*, v° *Culte*, 868.—*Contrà:* Autorităţile citate în Répert. Sirey, *v° cit.*, 85 urm.; Trib. şi C. Paris, D. P. 58. 3. p. 54 şi 5. 330, No. 3.

(1) C. Nancy şi Trib. Amiens, D. P. 69. 2. 233; Sirey, 70. 2. 6; Sirey, 82. 2. 118 şi Répert. Dalloz, *Supplément*, v° *Culte*, 878, nota 1; Trib. Paris şi C. Toulouse, Répert. Dalloz, *Supplém.*, v° *cit.*, 868, nota 1 şi 872, nota 2; Pand. fr., v° *Inhumation*, 182; Répert. Sirey, *eod. v°*, 104, 105.

Dr. străin. (2) Art. 132 din codul italian reproduce numaĭ partea întâĭ a textuluĭ francez *(il marito ha il dovere di proteggere la moglie)*, fără a ḑice că femeea datoreşte ascultare bărbatuluĭ. Autoritatea bărbatuluĭ trebue, în adevĕr, să fie acea a unuĭ protector, iar nu a unuĭ despot.—In reforma coduluĭ civil, hotărîtă de curĕnd cu prilejul serbăreĭ centenaruluĭ C. francez, un membru al comisiuneĭ, Paul Hervieu, a propus ca, în art. 213 fr. (al nostru 195), să se ḑică anume că, pe lângă credinţă şi ascultare, femeea datoreşte bărbatuluĭ eĭ şi *iubire*. Veḑĭ *Revista judiciară* din 15 April 1905, No. 1. Iată, cum se exprimă, în această privinţă, Pothier *(Contrat de mariage*, VI, 382). «*La femme doit aimer le mari, lui être soumise, lui obéir dans toutes les choses qui ne sont pas contraires à la loi de Dieu, et supporter ses défauts; travailler de tout son pouvoir au bien commun du ménage*».

(3) După unele cutume fr. (de ex. *la coutume d'Artois)*, femeea devenea incapabilă din ḑiua logodneĭ sale, însă Dumoulin consideră acest obiceiŭ ca netrebnic *(ineptum)*. Veḑĭ Pothier, *Puissance du mari*, VII, 8 urm.; Baudry et Fourcade, II, 2179.

pusă putereĭ bărbatuluĭ, care dobîndea asupra eĭ drepturile absolute ale unuĭ părinte, din causa uneĭ pretinse infirmităţĭ inerente natureĭ sale, *propter animi levitatem* ([1]).

Astădĭ, femeea nu maĭ este incapabilă din cauza slăbiciuneĭ sexuluĭ, *propter fragilitatem sexus*, de-oare-ce incapacitatea eĭ încetează odată cu desfacerea căsătorieĭ ([2]). «Necesitatea autorisăreĭ bărbatuluĭ nu se întemeiază pe slăbiciunea minţeĭ, ḑice Pothier, căcĭ o femee măritată nu are raţiunea maĭ slabă de cât fetele şi văduvele, care nu aŭ nevoe de autorisare» ([3]). Dr. actual.

Legiuitorul modern a supus pe femee, bărbatuluĭ, creḑênd că astfel va ocroti maĭ bine interesele comune ale familieĭ şi drepturile copiilor ([4]). «Autorisarea bărbatuluĭ, necesară femeeĭ atât pentru a sta în judecată, cât şi pentru orĭ-ce act extra-judiciar, este înfiinţată, ḑice Curtea noastră supremă, în interesul putereĭ bărbăteştĭ, şi pentru păzirea intereselor matrimoniale, orĭ-care ar fi regimul bunurilor sub care ar trăi soţiĭ» ([5]). Motivele incapacităţeĭ femeeĭ măritate.

Orĭ-care ar fi fost intenţia legeĭ, această idee este greşită şi nepotrivită cu cerinţile timpuluĭ în care trăim. Legea face, în adevĕr, din bărbat un stăpân absolut, iar din femee aproape o sclavă. Pentru ce acest exces de putere? Pentru ce numaĭ unul să aibă toate drepturile, iar celalalt toate îndatoririle? Se vede că, în spiritul legiuitoruluĭ, Critica legeĭ.

([1]) Cpr. Gaius, *Instit.*, Coment. I, § 108 urm.

([2]) Codul suedez (§ 2, capit. 19) dispune că fetele, la orĭ-ce vîrstă sunt sub tutelă, şi această tutelă n'a fost desfiinţată în Suedia, de cât prin legea din 5 Iulie 1884. Veḑĭ R. de la Grasserie, *Les codes suédois*, pag. 51. Veḑĭ în privinţa dreptuluĭ scandinav, P. Gide, *Étude sur la condition privée de la femme*, p. 219 urm. (ed. Esmein). Veḑĭ şi alte legislaţiĭ străine, citate în t. II a Coment. noastre, ultimul capitol al tuteleĭ: despre tutela femeilor *(Geschlechtsformundschaft)*. Cpr. Weiss, *Tr. élément. de dr. internat. privé*, p. 486, nota 3 (ed. a 2-a); Gide, *op.* cit., p. 280 urm. C. suedez.

([3]) Pothier, *Tr. de la puissance du mari*, VII, No. 3, p. 3.

([4]) Cpr. Laurent, III, 95; Valette, *Cours de C. civil*, p. 332; Aubry et Rau, V, § 472, p. 136; Demolombe, IV, 115 urm.; Thiry, I, 328; Baudry, I, 624; Baudry et Fourcade, II, 2176; T. Huc, II, 240; Beudant, I, 343 urm.; Planiol, III, 256 urm.; F. Herman, *C. civ. annoté*, I, art. 215, No. 1 urm.

([5]) Bulet. S-a II, 1881, p. 429; Bulet. Cas. anul 1890, p. 778.

a rĕmas încă această idee greşită, că bărbatul este o ființă superioară.

Dr. italian. Legislația noastră reproduce sistemul francez, după care incapacitatea femeeĭ măritate este regula generală, iar capacitatea, o excepție. In codul italian s'a admis sistemul invers: femeea măritată este în principiŭ capabilă, şi numaĭ prin excepție devine incapabilă. Proiectul primitiv a luĭ Miglietti desființase cu desăvîrşire autoritatea bărbatuluĭ. însă această inovație, împrumutată de la legislația austriacă, care fusese aplicată în Lombardia, n'a putut trece. Senatorul Stefani-Nicolasi a ḑis, între alțiĭ, că desființarea autorităţeĭ maritale ar constitui o lovitură directă adusă familieĭ, şi că menținerea eĭ este o necesitate de ordine publică ([1]).

C. Calimach. In codul Calimach, femeea avea aproape aceeaşĭ capacitate ca şi bărbatul, căcĭ în acest cod al Moldoveĭ nu găsim de cât două texte care vorbesc de autorisarea bărbatuluĭ, şi anume: art. 1021 şi 1077 ([2]).

C. Calimach. Art. 231. Este adevĕrat că în codul Calimach maĭ găsim încă un text, şi anume: art. 231, care pune pe femeea măritată nevîrsnică *sub puterea bărbatuluĭ,* însă se înțelege numaĭ în cât priveşte persoana, după cum o spune anume textul corespunḑĕtor din codul austriac ([3]), adecă: în cât priveşte interesele casnice. In cât priveşte însă averea. tatăl eĭ avea drepturile şi îndatoririle unuĭ curator ocârmuitor, până la împlinirea vîrsteĭ legiuite, când ocârmuirea trecea la femee, care avea o deplină capacitate atât în pri-

---

([1]) Veḑĭ t. VIII a Coment. noastre, p. 410, nota 3.

C. Calimach. Art. 1021 şi 1077. ([2]) Art. 1021 dispune că femeea nu poate, fără ştirea şi voința bărbatuluĭ eĭ, să primească moştenirea cuvenită eĭ (cpr. art. 687 din codul actual), iar art. 1077 prevede că femeea nu poate să ceară împărțeala uneĭ moşteniriĭ, fără ştirea şi primirea bărbatuluĭ, după cum nicĭ bărbatul nu poate s'o ceară fără voința eĭ. Ambele aceste dispozițiĭ nu se găsesc în codul austriac.—Bărbatul nu se putea judeca pentru averea femeeĭ sale, de cât avênd o procură (vechilimea) din partea eĭ. Veḑĭ Colecția de deslegări (Codul judiciar al Moldoveĭ), p. 453.

C. austriac. Art. 175. ([3]) «*Wenn eine minderjährige Tochter sich verehelichet, so kommt sie zwar in Rücksicht ihrer Person unter die Gewalt des Mannes*» (art. 175 *ab initio* C. austriac).

vinţa actelor de administraţie, cât şi în privinţa actelor de disposiţie ([1]).

In codul Caragea găsim, de asemenea, un singur text, care vorbeşte de autorisarea bărbatuluĭ, şi anume: art. 2, partea III, capit. 8, unde se ḑice că «cine împrumută nevastă cu bărbat, fără adeverirea şi a bărbatuluĭ şi a judecăţeĭ, îşĭ perde împrumutarea» ([2]). Cu-toate-acestea, sub această legislaţie, chestiunea de a se şti dacă femeea se putea împrumuta singură în marginile paraferneĭ sale, era controversată. (Cpr. Gr. Pĕucescu, *Oblig.*, I, 75, p. 57). C. Caragea.

Bărbatul este capul familieĭ, ḑice art. 106 din codul Calimach, *das Haupt der Familie* (art. 91 C. austriac); *das Haupt der ehelichen Geselschaft* (*Landrecht* prusac); *il capo della famiglia* (art. 131 C. italian), etc. Aceasta o spune şi legea noastră în art. 1224. Acest principiŭ al autorităţeĭ bărbatuluĭ, proclamat de art. 195 şi 1224 din codul civil, este de ordine publică, şi nu poate fi modificat prin convenţiĭ particulare (art. 5, 1224) ([3]). Art. 1224 C. actual. Ordine publică.

Bărbatul este dator de a apăra pe soţia sa întru toate întâmplările, ḑice art. 106 din codul Calimach (91 C. austriac) şi art. 107 din acelaşĭ cod (92 C. austriac) adaogă că femea este datoare, la câte cere casnica orînduiala, *să se supue,* cum şi toţĭ casniciĭ, prin grija şi silinţa eĭ, orînduelilor hotărîte de către bărbat ([4]). Aşa dar, şi în vechia C. Calimach. Art. 106, 107.

([1]) Cpr. art, 1659 din codul Calimach şi art. 46, partea III, capit. 16 din codul Caragea.

([2]) Veḑĭ asupra incapacităţeĭ femeeĭ măritate sub codul Caragea. Ar. Pascal, *Gazeta tribunalelor*, anul 1861, No. 2, p. 15 şi No. 19, p. 155. In cât priveşte chestiunea de a se şti dacă. sub acel cod, femeea dotală se putea obliga numaĭ cu autorisarea judecăţeĭ, fără consimţimîntul expres al bărbatuluĭ. veḑĭ C. Bucureştĭ, *Gaz. tribun.* 7 Iulie 1862, No. 67, p. 554.

([3]) Baudry et Fourcade, II, 2177; F. Herman, *C. civ. annoté*, I, art. 217, No. 1.—Bărbatul nu poate delega autoritatea sa altuia. Veḑĭ *suprà*, p. 236.

([4]) Bărbatul nu poate astăḑĭ în mod arbitrar să oprească pe femee de a avea relaţiĭ cu rudele eĭ. Trib. Paris, D. P. 70. 3. 40: Sirey, 70. 2. 158.—Demolombe (IV, 87 bis) susţine că bărbatul ar fi în drept a deschide scrisorile particulare ale soţieĭ sale. însă această soluţie este contestată. Veḑĭ Vanier, *Revue pratique*, anul 1866, t. XXI, p. 107. In cât priveşte proprie- Proprietatea scrisorilor.

noastră legislaţie, soţiĭ nu eraŭ cu desăvîrşire egalĭ. Exista un inferior şi un superior, însă superioritatea bărbatuluĭ, în cât priveşte interesele casnice, nu aducea nicĭ-o jignire femeeĭ, care-şĭ păstra capacitatea sa juridică, pe care ea o avea ca văduvă şi nemăritată.

Prav. luĭ V. Lupu şi a luĭ M. Basarab. In pravila luĭ Vasile Lupu şi a luĭ Mateĭ Basarab (glava 185), bărbatul avea dreptul de corecţiune asupra femeeĭ, şi putea s'o închidă în temniţă saŭ s'o pue în fiare, *când precurvea, şi când o afla că i face hicleşug să-l omoare.* După aceste pravile, numaĭ bătaea cu vrăjmăşie era pentru femee o cauză de despărţenie, iar pentru bărbat, o cauză de certare; şi pentru ca să fie vrăjmăşie se cerea o bătae, nu cu pumnul saŭ cu palma, fie chiar cât de mult şi cât de des, ci o bătae cu toiagul în cap, saŭ în obraz, bătae aşa de cumplită în cât să se sfărâme lemnul, să curgă şiroae de sânge, iar femeea să scăpe de abia vie din mânile calăuluĭ (1).

Dr. englez. Asemenea lucrurĭ nu sunt de mirat într'o legislaţie care datează de la mijlocul secoluluĭ al 17 lea; ceea ce însă cu drept cuvînt poate mira pe orĭ-cine este de a vedea dreptul de corecţiune consacrat şi astăzĭ în Englitera (2), care este, precum s'a ḑis, pămîntul clasic al tuturor libertăţilor. Dreptul de corecţiune a rĕmas numaĭ în câteva legislaţiĭ ca o tristă amintire a trecutuluĭ; incapacitatea juridică a femeeĭ măritate este însă în multe locurĭ legea comună (3).

---

tatea scrisorilor misive, veḑĭ t. V a Coment. noastre, p. 452 urm., nota 3 şi t. VII, p. 179, nota 2. Maĭ veḑĭ încă observaţia ce am publicat asupra uneĭ decisiĭ a înalteĭ Curţĭ din Anglia, in *Dreptul* din 1900, No. 81, şi asupra uneĭ sentinţe a trib. de Neamţ, *C. judiciar* din 1901, No. 82. Cpr. C. Bucureştĭ, *C. judiciar* din 1902, No. 65.

(1) Veḑĭ *suprà*, p. 11 (Introducţie).—După novela 117 (capit. 14) a luĭ Justinian, bărbatul avea acelaşĭ drept de corecţiune asupra femeeĭ, ca şi asupra sclavilor sĕĭ, *flagellis et fustibus acriter castigare.*

(2) In Anglia, bărbatul este în adevĕr în drept, pentru o greşală mare a femeeĭ, a restrînge libertatea eĭ: *restrain wife of her liberty.* Veḑĭ Laurent, *Dr. civ. international*, V, 38, p. 90.

Dr. străin. (3) Femeea măritată este însă capabilă în Germania (art. 52 Pr. civ. germ.—*Contrà: Allgemeines Landrecht für die Preussischen Staaten*, art. 189, II, I; veḑĭ *infrà*, p. 743, nota 2), în Austria.

Ideea de inferioritate a femeeĭ şi de supunerea eĭ sub puterea absolută şi despotică a bărbatuluĭ e veche cât lumea şi datează încă de la creaţiune. «Bărbatul n'a fost făcut pentru femee, ci femeea pentru bărbat», dice sf. Pavel; şi acest apostol adaogă: «Bărbatul este chipul Dumnezeireĭ pre pămînt, stăpânul creaţiuneĭ, pe când femeea e născută supusă». Şi tot de la apostolul Pavel sunt următoarele cuvinte, pe care cu toţiĭ ne le amintim, pentru-că le-am audit rostindu-le la cununiile noastre; «Deci dar şi voĭ, unul fişte-carele, aşa să-şĭ iubească muerea sa ca şi pre sine, *iar muerea să se teamă de bărbat*». Biblia.

Un părinte al bisericeĭ latine, Tertulian, a scris următoarele: «Femee, ar trebui să fiĭ vecinic îmbrăcată în haine de doliŭ şi în sdrenţe, şi să te pocăeştĭ în lacrimĭ, pentru că tu aĭ perdut omenirea. Femee, tu eştĭ uşa iaduluĭ! Tu aĭ corupt pe acela pe care Satan nu îndrăznea să-l atace în faţă. Din cauza ta Hristos a murit! etc.» (¹).

La Evreĭ, încă din timpurile cele maĭ depărtate, fe- Dr. ebraic.

în Anglia, în Grecia, în Rusia, şi chiar în imperiul otoman (cpr. Trib. mahometan din Constanţa, *C. judiciar* din 1905, No. 20). Vedĭ t. VIII a Coment. noastre, p. 490, nota 5.—După art. 211 urm. din Ante-proiectul de revisuire a luĭ Laurent, femeea măritată este în principiŭ capabilă. Dacă soţiĭ sunt căsătoriţĭ sub regimul comunităţeĭ, nicĭ-unul din eĭ nu poate înstrăina averea sa proprie, fără concursul celuilalt, saŭ al justiţieĭ, la caz de neînţelegere între eĭ.

Disposiţia care statorniceşte incapacitatea femeeĭ măritate fiind o lege de statut personal, urmăreşte pe femeea română pretutindenĭ (art. 2, § 2); aşa că ea va avea nevoe de autorisarea bărbatuluĭ, conform legeĭ române, chiar dacă s'ar afla într'o ţară în care femeea este pe deplin capabilă; şi *vice-versa*, femeea capabilă după legea sa personală, nu va avea nevoe de autorisare în România. Cpr. C. şi Trib. Paris, D. P. 88. 2. 225; *Pand. Périod.* 1902. 5. 16 şi *J. Clunet*, anul 1902, p. 116; *Dreptul* din 1903, No. 27 (cu observ. noastră). Maĭ vedĭ încă în acelaşĭ sens, autorităţile citate în t. VIII a Coment. noastre, p. 489. 490. Cpr. şi Trib. Iaşĭ, *Dreptul* din 1897, No. 50 şi *J. Clunet*. 1898, p. 196 urm. (afacerea Teodorini). Maĭ vedĭ încă observaţia ce am publicat în *Dreptul* din 1903, No. 27 şi T. Huc, II, 280; Baudry et Fourcade, II, 2406. etc.—*Contrà:* C. Gand, *Revue trimestrielle de dr. civil*, III. anul 1904. p. 503, No. 8 şi *C. judiciar* din 1905, No. 13; Merlin. Répert.. *Effet rétroactif*, p. 545 (ed. a 5-a din 1817). Dr. internaţional. Controversă.

(¹) Vedĭ Roguin, *Mariage*, p. 17, No. 6.

meea era plecată slugă a stăpânuluĭ sĕŭ, *ancilla domini*. Iată, în adevĕr, cuvintele ce Moise pune în gura luĭ Iehova-Dumnezeŭ, atuncĭ când femeea s'a lăsat a fi amăgită de şarpe şi a gustat din pomul cel oprit. «Veĭ fi sub puterea bărbatuluĭ, şi el te va stăpâni». *Sub viri potestate eris, et ipse dominabitur tui.*

Dr. muzulman. La Turcĭ, Mahomet declară în Koran că bărbaţiĭ sunt superiorĭ femeilor din porunca luĭ Dumnezeŭ; că ele sunt datoare a se supune voinţeĭ bărbaţilor, cari aŭ voe să le bată, la caz de neascultare.

Dr. indian. In legile luĭ Manù găsim următoarele: «Femeea e sub paza tătăluĭ sĕŭ în timpul copilăreĭ, sub paza bărbatuluĭ în timpul tinereţelor, sub paza copiilor în timpul bătrâneţelor; nicĭ odată ea nu poate să fie de capul eĭ».

Dr. grecesc. La Grecĭ, ca şi la Romanĭ, femeea chiar nemăritată, era sub epitropie toată viaţa eĭ şi nu putea face nimic fără epitropul eĭ firesc şi legiuit. Ea era nevîrsnică la orĭ ce vîrstă, de la leagăn până la mormînt; şi această stăpânire despotică a bărbatuluĭ părea atât de naturală şi de logică, în cât Platon, unul din celeĭ maĭ marĭ geniĭ aĭ antichităţeĭ, ḑice că femeea este o fiinţă necomplectă; iar un alt filosof, Aristotele. nu se sfieşte de a proclama în Republica sa, că bărbatul este făcut pentru a porunci, iar femeea pentru a asculta.

Femeea la Egypţienĭ. Pomponius Mella şi Herodot ne arată că femeea, soţie adevĕrată a bărbatuluĭ în toată puterea cuvîntuluĭ, ar fi avut în Egypet aceleaşĭ drepturĭ ca şi bărbatul; însă aceasta este foarte problematic, pentru-că autoriĭ vechĭ aŭ scris aşa de puţin asupra legislaţiuneĭ acesteĭ ţărĭ, în cât maĭ nimic nu cunoaştem positiv în această privinţă.

Conclusie. Aşa dar, orĭ unde ne întoarcem, găsim aceeaşĭ idee: femeea este o fiinţă perdută, condamnată de maĭ 'nainte, blestemată de însuşĭ Dumnezeŭ, şi acest blestem care apasă asupra eĭ, trebue să-l transmită din generaţie în generaţie la tot neamul sĕŭ. Ea este victima bărbatuluĭ încă de la eşirea sa din grădina raiuluĭ, a ḑis un scriitor. Şase miĭ de anĭ de nedreptate n'aŭ fost încă de ajuns pentru a scutura jugul robieĭ! Este adevĕrat că civilisaţia modernă a făcut un pas înainte, şi că femeea nu maĭ este astăḑi aşa de înjosită precum era altă dată. Progresul nu va fi

însă desăvîrşit de cât atuncĭ când se va şterge din legea positivă principiul nedrept şi vexator, care statorniceşte inferioritatea juridică şi socială a femeeĭ, proclamând egalitatea ambilor soţĭ. Robia femeilor negre a fost desfiinţată în America, a ḑis Victor Hugo, nu a maĭ rĕmas de desfiinţat de cât robia femeilor albe în Europa!

Incapacitatea femeeĭ măritate este generală. Ea se aplică, în principiŭ, tuturor actelor sale juridice, atât la acele judecătoreştĭ, cât şi la acele extra-judecătoreştĭ.

Incapacitatea femeeĭ măritate în privinţa actelor judecătoreştĭ.

Art. 197. — Femeea nu poate porni judecată, fără autorisaţiunea bărbatuluĭ eĭ, *chiar şi în casul când e comerciantă publică* (¹). (Art. 198, 200, 202, 203, 205, 207, 1224, 1285 C. civ. Art. 624 urm. Pr. civ. Art. 67 § 4 L. jud. de ocoale din 1896; Art. 16 C. com. Art. 215 C. fr.).

După art. 197, femeea măritată *nu poate porni judecată* fără învoirea bărbatuluĭ, şi trebue să adăogăm: saŭ a justiţieĭ (art. 200 urm. C. civ., 624 urm. Pr. civ.); şi această expresie inexactă legiuitorul nostru o maĭ reproduce încă în art. 200, 203 şi 207. S'ar părea decĭ, la prima vedere, că numaĭ femeea *reclamantă* ar avea nevoe de autorisare; şi în adevĕr, Curtea de casaţie întemeindu-se pe litera legeĭ, a pronunţat maĭ multe decisiĭ în acest sens. Credem însă că femeea măritată, afară bine înţeles de acea autorisată a face comerţ (art. 16 C. com.), are nevoe de autorisare, spre a putea *sta în judecată*, atât ca reclamantă şi intervenientă, cât şi ca pârîtă (²); şi aceasta înaintea tuturor instanţelor civile; căcĭ printr'o apărare greşită fără ştirea bărbatuluĭ, ea ar putea să-şĭ pericliteze interesele sale. Imprejurarea că legiuitorul întrebuinţează în

Necesitatea autorisăreĭ când femeea este pârîtă. Inexactitate de text.

(¹) Cuvintele subliniate în text, privitoare la femeea comerciantă, sunt abrogate prin art. 16 din codul de comerţ, care dispune că femeea comerciantă poate, *fără autorisarea soţuluĭ sĕŭ*, a sta în judecată şi a se obliga pentru tot ce priveşte comerciul sĕŭ. Cpr. M. A. Dumitrescu, *Codul de comerţ comentat*, I, p. 341, No. 593. D-l Neagu (I, p. 361, No. 3) scăpând din vedere art. 16 din noul cod comercial, discută chestia după autoriĭ francezĭ, arătând posibilitatea uneĭ controverse, care la noĭ nu e cu putinţă. — Art. 16 C. comercial.

(²) Femeea măritată era altă dată incapabilă de a sta în judecată şi în Germania, după *Allgemeines Landrecht* (art. 189, II, 1). Iată cum se exprimă acest text. «*In der Regel kann* — Dr. german.

unele texte cuvintele «a porni judecată», încă nu dovedesc nimic; căcĭ în art. 205 şi 1285, se ḑice că femeea nu poate *sta în judecată* fără autorisare; de unde resultă că art. 197 nu este o inovaţie a dreptuluĭ nostru, ci o traducere vicioasă a textuluĭ francez: *ester en jugement (stare in judicio)* (1).

Diferitele casurĭ în care femeea are nevoe de autorisare.

Femeea are nevoe de autorisare chiar când reclamă în contra bărbatuluĭ sĕŭ (2), saŭ când bărbatul reclamă în contra eĭ (3); când ea provoacă interdicţia bărbatuluĭ (art. 436) (4), saŭ când se provoacă interdicţia eĭ (5): când ea cere anularea căsătorieĭ (6), etc.

---

daher die Frau, ohne Zuziehung und Einwilligung des Mannes, mit Andern keine Prozesse führen». Astăḑĭ, art. 52 din proced. civilă germană dispune, din contra, că femeea are o deplină capacitate de a sta în judecată. «*Die Prozessfähigkeit einer Frau wird dadurch, dass sie Ehefrau ist, nicht beschränkt*». Veḑĭ *suprà*, p. 740, nota 3.

(1) Veḑĭ decisiile citate într'un sens şi în altul în t. VIII a Comment. noastre, p. 392, 393, nota 1, precum şi Neagu. I. p. 362, No. 8, şi la autorităţile citate acolo, *adde*, in sens că femeea n'are nevoe de autorisare când este pârîtă. Cas. rom. Bulet. S. II, 1887, p. 598.

Casul când femeea se judecă cu bărbatul.

(2) Baudry et Fourcade, II, 2186; Planiol, III, 285; T. Huc. II. 243; Beudant, I, 334; Demolombe, IV, 138; Thiry, I. 329; Laurent, III, 105. — In caz când femeea reclamă în contra bărbatuluĭ eĭ, ea se consideră ca autorisată din momentul ce soţul a acceptat desbaterile şi ia conclusiĭ contra eĭ. Baudry et Fourcade, II, 2186, 2237, şi autoriĭ *suprà* citaţĭ. Cas. rom. Bulet. 1897, p. 834. — Veḑĭ însă Laurent, III, 125, *in fine*. Cpr. Cas. fr. D. P. 45. 1. 97; Sirey, 45. 1. 366. Art. 60 din codul spaniol dispune că femeea nu are nevoe de autorisare de câte-orĭ se judecă cu bărbatul sĕŭ, fie ca reclamantă, fie ca pârîtă. Cpr. art. 1192, 2° C. portughez, care ḑice: «*A mulher casada (căsătorită) nao póde estar em juizo sem auctorisação do marido, excepto em quaesquer pleitos com o marido*».

C. spaniol şi portughez.

Casul când bărbatul reclamă în contra femeeĭ.

(3) De câte orĭ bărbatul reclamă în contra femeeĭ, el o autorisă prin aceasta însuşĭ, în mod tacit a sta în judecată. Veḑĭ autoriĭ citaţĭ în nota precedentă şi Cas. fr. Sirey. 78. 1. 193: D. P. 75. 1. 482.

(4) Baudry et Fourcade, II, 2190; Beudant, I, 326; Thiry. I. 329; Demolombe, IV, 126; Laurent, III, 108; Planiol, III, 295; Neagu, I, p. 363, No. 23.—*Contrà*: Aubry et Rau, V, § 472, p. 141.

(5) Aubry et Rau, *loco cit.*, p. 139; Demolombe, IV, 125; Baudry et Fourcade, II, 2191; Duranton, II, 456.

(6) Baudry et Fourcade, II, 1698 şi 2187; Demolombe, IV, 127; Beudant, I, 326; Laurent, II, 436 şi III, 104; Aubry et Rau.

Femeea neputênd sta în judecată fără a fi autorisată de bărbat, saŭ în lipsă-ĭ, de justiţie, are nevoe de autorisare pentru a putea pleda într'o contestaţie la urmărire, într'o acţiune recursorie civilă, într'o împărţeală ([1]), în apel, recurs, revisuire, şi chiar când s'ar vinde un imobil al eĭ ipotecat; căcĭ autorisarea, dată de bărbat saŭ de justiţie spre a-şĭ putea ipoteca imobilul sĕŭ parafernal saŭ dotal, nu implică şi pe aceea de a sta în judecată pentru înstrăinarea acestuĭ imobil ([2]). Contestaţie la urmărire, împărţeală, etc.

Femeea are nevoe de autorisare chiar când se execută contra eĭ o hotărîre definitivă, asupra avereĭ sale dotale saŭ parafernale, după cum ar fi, de exemplu, aducerea la îndeplinire a uneĭ hotărniciĭ ([3]). Execut. uneĭ hot. contra femeeĭ.

Femeea, fie chiar separată de bunurĭ, nu poate sta în judecată fără autorisare, cu-toate-că textul nostru n'a reprodus ultimele cuvinte din textul corespundĕtor francez, unde se vorbeşte de femeea separată de bunurĭ; căcĭ incapacitatea femeeĭ isvorînd din căsătorie, autorisarea este prescrisă pentru orĭ-ce femee măritată în genere, puţin importă regimul sub care ar fi căsătoriţĭ soţiĭ ([4]). Este adevărat că Curtea Femeea separată de bunurĭ.

---

loco cit., p. 139; Neagu, I, p. 364, No. 25; Cas. fr. D. P. 58. 1. 271; Sirey, 58. 1. 271.—Vedĭ însă Labbé, nota în Sirey, 78. 1. 194.—Femeea n'ar avea însă nevoe de autorisare de câte-orĭ căsătoria ar fi nu numaĭ anulabilă, ci *inexistentă*, pentru-că o căsătorie inexistentă nu poate produce niciĭ un efect. Baudry et Fourcade, II, 2187; Laurent, *loco cit.*—*Contrà:* C. Lyon, Sirey, 67. 2. 290.

([1]) C. Bucureştĭ, *Dreptul* din 1882, No. 77.

([2]) Vedĭ t. VIII a Coment. noastre, p. 394, text şi nota 2. Cpr. Cas. rom. *Dreptul* din 1888, No. 21, p. 161 şi 163; Bulet. 1888, p. 173 şi 178; *Dreptul* din 1881, No. 36.—In urmăririle silite, femeea se consideră însă ca autorisată când se comunică bărbatuluĭ actele de procedură. Vedĭ t. VIII, *loco cit.* Cpr. Cas. rom. *C. jud.* din 1894, No. 29 şi Bulet. 1894, p. 617.

([3]) Cas. rom. Bulet. 1890, p. 777 şi *Dreptul* din 1890, No. 47.

([4]) Cas. rom., *Dreptul* din 1881, No. 36 şi Bulet. S-a II, 1881, p. 429; Bulet. 1888, p. 178; Bulet. 1890, p. 777. Cpr. şi Trib. Ilfov, *Dreptul* din 1890, No. 8; Cas. fr. D. P. 45. 1. 33; Sirey, 45. 1. 45; D. P. 94. 1. 248; Sirey, 94. 1. 237; Thiry, III, 381; Planiol, III, 1460; T. Huc, II, 242; Beudant, I, 326; Baudry et Fourcade, II, 2183 şi autorităţile citate în t. VIII a Coment. noastre, p. 394, nota 1.

noastră supremă a decis la 1878 ([1]), că prin separarea de bunurĭ femeea dobîndeşte capacitatea de a sta în judecată, fără nicĭ-o autorisare; însă această decisie interpretă în mod greşit art. 197 şi 1265, de-vreme-ce prin separare, femeea dobîndeşte o capacitate oare-care numaĭ în privinţa administrăreĭ avutuluĭ sĕŭ şi a înstrăinăreĭ avereĭ sale mişcătoare. Cât pentru incapacitatea de a sta în judecată, atât ca reclamantă cât şi ca pârită, ea subsistă pănă la moartea bărbatuluĭ, saŭ pănă la transcrierea hotărîreĭ de divorţ ([2]).

Continuarea unuĭ proces. In fine, femeea va avea nevoe de autorisare pentru a putea continua, în timpul căsătorieĭ, un proces început în momentul capacităţeĭ sale ([3]).

Oridine publică. Regula care statorniceşte, în această privinţă, incapacitatea femeeĭ măritate este de ordine publică; de unde resultă că lipsa de autorisare pentru starea în judecată poate fi opusă de aceĭ în drept, adecă: de femee, de bărbat saŭ de moştenitoriĭ lor (art. 207) în orĭ-ce stare s'ar afla procesul, şi chiar pentru prima oară înaintea Curţeĭ de casaţie ([4]). Ea poate, de asemenea, fi invocată de judecătorĭ din oficiŭ ([5]).

([1]) Vedĭ Bulet. S-a I, 1878, pag. 353.

([2]) Vedĭ şi art. 1285 care prescrie autorisarea bărbatuluĭ saŭ a justiţieĭ în privinţa avereĭ parafernale.

([3]) Baudry et Fourcade, II, 2194; Arntz, I, 383; Aubry et Rau, V, § 472, p. 140. Cpr. Demolombe, IV, 139.

([4]) Vedĭ t. VIII a Coment. noastre, p. 393, *ad notam*, şi la autorităţile, citate acolo, *adde:* Planiol, III, 326: Beudant, I, 340, p. 474; Baudry et Fourcade, II, 2365; T. Huc, II, 243, 277; Guillouard, *Contrat de mariage*, III, 1210, *in fine:* Demolombe, IV, 354: Pand. fr., *Mariage*, 2477; Répert. Sirey, *Autor. de femme mariée*, 18 urm.; Répert. Dalloz, *Supplément*, *Mariage*, 539; Aubry et Rau, V, § 472, p. 163, 164; Neagu, I, p. 363, No. 14 şi p. 408, No. 144 urm.; Trib. Iaşĭ, *Dreptul* din 1883, No. 26; Cas. rom. Bulet. 1899, p. 1347; Cas. fr. D. P. 79. 1. 213; D. P. 90. 1. 377; D. P. 96. 1. 152; Sirey, 96. 1. 368; C. Besançon, Sirey. 99. 2. 174; D. P. 99. 2. 269.—*Contrà:* Cas. rom. Bulet. S-a I, 1877, p. 56 şi Bulet. 1883, pag. 1172.

([5]) Cas. rom. Bulet. S-a 1, 1875, p. 156 şi 164.

Actele judecătoreştĭ pe care femeea, prin excepţie, le poate face fără autorisare.

Prin excepţie, femeea nu are nevoe de autorisarea bărbatuluĭ când cere despărţenia, invoirea tribunaluluĭ de a cita pe bărbat (art. 222, 223) ţinêndu-ĭ loc de autorisare [1]. Acţ. în divorţ.

Femeea nu are, de asemenea, nevoe de autorisarea bărbatuluĭ, ci numaĭ de acea a presidentuluĭ tribunaluluĭ pentru a cere separaţia de bunurĭ (art. 1259 C. civ., 628 Pr. civ.), şi pentru a cere inscripţia ipotecei legale asupra imobilelor bărbatuluĭ sĕŭ (art. 1756, 1757) [2]. Separ. de bunurĭ, inscrip. ipotecei legale, etc.

Ea poate, fără nicĭ o autorisare, să ceară revocarea uneĭ donaţiunĭ făcută în timpul căsătorieĭ (art. 937); să facă acte conservatoriĭ [3], şi în fine, să părăsească domiciliul bărbatuluĭ, la caz de despărţenie. Acest ultim punct este însă controversat, şi această controversă va fi examinată în t. II, sub art. 250. Revocarea donaţiuneĭ făcute în timpul căsăt., etc.

In fine, creditoriĭ femeeĭ n'aŭ nevoe de a fi autorisaţĭ când exercită, în baza art. 974, o acţiune care aparţinea Art. 974.

---

(1) Baudry et Fourcade, II, 2196; Pand. fr., *Divorce*, 1047; T. Huc, II, 244 şi 304; Planiol, III, 537; Neagu, I, p. 444, No. 9 şi 10; Beudant, II, 402; Laurent, III, 107; Massé-Vergé, I, § 134, p. 232.— Femeea minoră, emancipată prin căsătorie, poate cere divorţul contra bărbatuluĭ eĭ, fără asistenţa unuĭ curator *ad hoc*. C. Angers, Sirey, 99. 2. 40 şi *C. judiciar* din 1900, No. 68; Trib. Paris, D. P. 95. 2. 85; T. Huc, II, 304, 307; Vraye et Gode, *Divorce*, I, 118; Carpentier, *Tr. th. et pratique du divorce*, I, 68, p. 127; Fremont, *Divorce*, 166; Massol, *Sépar. de corps*, p. 171, 172, No. 6 (ed. a 2-a); Neagu, *loco cit.*, No. 13. Rauter, *Cours de procéd. civile*, 345, p. 386 (ed. din 1834).—*Contrà:* Laurent, V, 227; Demolombe, VIII, 312; Beudant, II, p. 546, nota 1; Aubry et Rau, I, § 133, p. 850, text şi nota 17 (ed. a 5-a), p. 555 (ed. a 4-a). Vedĭ asupra acesteĭ controverse, Répert. Dalloz, *Supplément*, v° *Divorce*, 115 şi Pand. fr., *Divorce*, 1060 urm.

(2) S'a decis că, de câte-orĭ femeea cere inscripţia ipoteceĭ sale legale, ea nu are nevoe de a pune pe bărbatul sĕŭ în causă, după cum nicĭ bărbatul nu are nevoe de a chema pe soţia sa în instanţă, când cere reducerea acesteĭ ipotecĭ (art. 1761). Cas. rom. *Curierul judiciar* din 1906, No. 36 şi *Dreptul* din 1906, No. 44 (cu observ. noastră). Cpr. Martou, *Privil. et hypothèques*, III, 916.

(3) Planiol, III, 269.—Vedĭ *infrà*, explic. art. 208, p. 755, text şi n. 2.

femeeĭ (¹). Femeea va avea însă nevoe de autorisare, când va fi pusă în causă. (T. Huc, II, 243).

Capacitatea femeeĭ măritate în materie criminală, corecțională și de simplă poliție.—Excepție de la regula înscrisă în art. 197.

Art. 198.—Autorisarea bărbatuluĭ nu se cere când femeea va fi urmărită înaintea judecățeĭ în pricinĭ criminale (²) saŭ polițieneștĭ. (Art. 7—9 C. pen. Art. 216 C. fr.).

Femeea reclamantă.

Femeea *reclamantă* în materie criminală, corecțională saŭ de simplă poliție are nevoe de autorisarea bărbatuluĭ, ca și în materie civilă (³). Intervenția bărbatuluĭ saŭ a justițieĭ devine însă zadarnică când femeea este acționată *ca pârîta* înaintea instanțelor represive; căcĭ, în asemenea caz, autoritatea bărbatuluĭ dispare înaintea autorităţeĭ legeĭ. Motivul uneĭ asemenea excepțiĭ, admisă și în vechiul drept francez (⁴), este lesne de priceput: femeea pârîtă poate, în materie civilă, să aibă interes a nu se apăra, spre a se feri de niște cheltuelĭ zadarnice; de aceea se cere intervenția bărbatuluĭ; pe când, în materie represivă, femeea avênd totdeauna interes de a se apăra, intervenția bărbatuluĭ n'ar maĭ avea nicĭ un rost.

Apăr. femeeĭ contra acț. în daune formulată de partea civilă.

Femeea se poate apăra fără autorisare nu numaĭ în contra acțiuneĭ publice pusă în mișcare de procuror, dar și în contra acțiuneĭ în daune formulată de partea civilă înaintea instanțelor represive, fie că acțiunea civilă a fost

(¹) T. Huc, II, 243, *in fine*; C. Poitiers, D. P. 89. 2. 113. Cpr. Baudry et Fourcade, II, 2195.

(²) Cuvîntul *criminal* are în acest text, ca și în art. 180, un sens larg și cuprinde atât crimele cât și delictele. Baudry et Fourcade, II, 2198; Aubry et Rau, V, § 472, p. 140, nota 13; Demolombe, IV, 141; Planiol, III, 272; Thiry, I, 330; Cas. fr. D. P. 65. 1. 207.

(³) Laurent, III, 109; Demolombe, IV, 140; Baudry et Fourcade, II, 2198; Aubry et Rau, V, § 472, p. 140, nota 12; Répert. Sirey, *Autor. de femme mariée*, 125.—Astfel, s'a decis că femeea nu poate, fără autorisare, să cheme pe bărbatul sĕŭ înaintea tribunalelor represive pentru maltratarea eĭ. Trib. Troyes, Sirey, 92. 2. 24. Ea nu se poate constitui nicĭ parte civilă, fără autorisarea bărbatuluĭ saŭ a justițieĭ. Répert. Sirey, v° *Autor. de femme mariée*, 126. Cpr. C. Paris, Sirey, 71. 2. 187.—*Contră:* Cas. rom. Bulet. S-a II, 1889, p. 685.

(⁴) Vedĭ Pothier, *Tr. de la puissance du mari*, VII, 63 urm.

exercitată de partea lezată ca accesorie a acţiuneĭ publice (art. 8 Pr. pen.), fie că acţiunea publică a fost întrodusă de a dreptul înaintea instanţelor represive de partea lezată (art. 178 Pr. civ.); căcĭ, în ambele casurĭ, acţiunea civilă fiind accesorie aceleĭ publice, femeea măritată fiind capabilă de a se apăra în cât priveşte acţiunea principală, trebue să aibă aceeaşĭ capacitate pentru a putea rĕspunde la acţiunea civilă [1].

Chestie prejudicială. In cât priveşte casul când femeea ar opune în apărarea sa o chestie prejudicială de competenţa tribunalelor civile (vedĭ *suprà*, p. 648, nota 3), s'a decis că ea are nevoe de autorisare pentru a putea susţine această chestiune [2]. Chestia prejudicială fiind însă un mijloc de apărare, femeea trebue s'o poată susţine singură, fiind-că se poate apăra fără nicĭ-o autorisare. (Cpr. Planiol, III, 272, *in fine)*.

Delictele femeeĭ. In orĭ-ce caz, nu maĭ rĕmâne îndoială că femeea va avea nevoe de autorisare de câte orĭ va fi chemată a rĕspunde înaintea instanţelor civile de daunele causate printr'un fapt penal [3].

Incapacitatea femeeĭ măritate în privinţa actelor extrajudecătoreştĭ.

Art. 199. — Femeea, avênd chiar paravernă, nu o poate da, înstrăina, ipoteca, nu poate dobîndi avere cu titlu oneros saŭ gratuit fără concursul bărbatuluĭ la facerea actuluĭ, saŭ prin deosebit consimţimînt înscris. (Art. 200, 202, 208, 687, 914. 950, 952, 1224,

---

(1) Demolombe, IV, 143; Valette, *Cours de C. civil,* p. 350; Demante et Colmet de Santerre, I, 299 bis III; Planiol, III, 272; Mourlon, I, 772, nota *in fine.—Contrà:* Laurent, III, 110; T. Huc, II, 244; Beudant, I, 326; Marcadé, I, 728; Aubry et Rau, V, § 472, p. 140, nota 14; Baudry, I, 629; Baudry et Fourcade, II, 2202; Arntz, I, 383; Thiry, I, 330; Répert. Sirey, *Autor. de femme mariée*, 133 urm. După aceştĭ din urmă autorĭ, autorisarea femeeĭ ar fi neapărată de câte orĭ acţiunea publică ar fi fost pusă în mişcare direct de partea lezată, în basa art. 178 Pr. pen.

(2) Cpr. Cas. fr. D. P. 46. 1. 205; Sirey, 46. 1. 550.

(3) Laurent, III, 110; Planiol, III, 272; Beudant, I, 326; T. Huc, II, 244; Baudry et Fourcade, II, 2200; Demolombe, IV, 142; Neagu, I, p. 365, No. 14; Foignet, *Manuel élément. de dr. civil*, III, p. 65; Thiry, I, 330; Répert. Sirey, v° *Autor. de femme mariée,* 128; Cas. fr. D. P. 46. 1. 205; Sirey, 46. 1. 550.

1242, 1249. 1265, 1285, 1538, 1718, 1769 C. civ. Art. 15, 16 C. com. Art. 217 C. fr.).

Actele extra-judiciare.

In principiŭ, afară de excepţiile ce vom semnala maĭ la vale, incapacitatea femeeĭ măritate se întinde la toate actele extra-judiciare ce ea poate să facă. Prin acte extra-judiciare se înţeleg actele făcute în afară de instanţele judecătoreştĭ. Art. 199 prevede maĭ multe din aceste acte, însă enumerarea făcută de acest text nu este limitativă, ci pur enunciativă ([1]).

Dobîndirea de avere cu titlu oneros saŭ gratuit, etc.

Astfel, femeea nu poate, fără autorisarea bărbatuluĭ saŭ a justiţieĭ, să dobîndească avere nicĭ cu titlu oneros (vîndare, schimb, transacţie) ([2]), nicĭ cu titlu gratuit (succesiune, donaţiune, etc.) ([3]). Ea nu poate să înstrăineze dota mişcătoare de cât cu învoirea bărbatuluĭ saŭ a justiţieĭ (art. 1249), iar acea nemişcătoare, numaĭ în casurile şi cu formele anume determinate de lege (art. 1250, 1253).

Capacitatea femeeĭ sub legea veche în cât priveşte exoprica. C. Calimach şi Caragea.

In cât priveşte averea parafernală, femeea avea, sub legea veche, o capacitate deplină. «Femeea are neîngrădită proprietate asupra exopriceĭ eĭ, ḑice codul Calimach, putênd să dispună slobod, după a eĭ plăcere şi voinţă, în viaţă, şi prin voinţa cea de pe urmă. Bărbatul nu are nicĭ-o putere asupra exopriceĭ femeeĭ, fără învoirea eĭ» (art. 1659, 1660). Codul Caragea ḑice acelaşĭ lucru în alte cuvinte: «Câtă exoprică ştiută bărbatuluĭ are muerea, ḑice acest cod (art. 46, partea III, capit. 16), toată ca nişte lucrurĭ ale sale o stăpâneşte ea desăvîrşit, şi este volnică să facă cu dînsa ce va vrea, adecă: s'o închirieze, s'o zălogească, s'o împrumute şi s'o dăruiască» ([4]).

Dr. actual.

Astăḑĭ, femeea avênd chiar paravernă, nu poate singură să stea în judecată pentru dînsa, nicĭ s'o dăruiască, nicĭ s'o vîndă ([5]), nicĭ s'o ipotece; pentru-că spre a putea

---

([1]) Aubry et Rau, V, § 472, p. 142, nota 18; Baudry et Fourcade, II, 2203; Planiol, III, 262; Demolombe, IV, 179.

([2]) Femeea nu poate decĭ să devină adjudecatară a unuĭ imobil, fără consimţimîntul bărbatuluĭ. Cas. rom. Bulet. 1900, p. 1510 şi *C. jud.* din 1901, No. 11 (decisie la care am luat şi noĭ parte).

([3]) Cpr. Cas. rom. *Curierul judiciar* din 1903, No. 26.

([4]) Cpr. Cas. rom. Bulet. 1869, p. 31; Bulet. S-a 1, 1871, p. 34; Bulet. S-a 1, 1882, p. 10.

([5]) Cpr. C. Bucureştĭ şi Cas. rom. *Curierul judiciar* din 1905, No. 4 şi din 1903, No. 26; Bulet. 1903, p. 42 şi 47.

ipoteca trebue a avea capacitatea de a înstrăina (art. 1769) (1); ea nu poate să constitue asupra bunurilor sale o anticresă, un usufruct, o servitute (2), etc. Ea nu poate, fără autorisare, să primească o moştenire (art. 687) (3) saŭ un legat (4); nicĭ să remită o datorie (art. 1138); nicĭ să primească o donaţiune pentru dînsa, ci numaĭ pentru copiiĭ sĕĭ minorĭ (art. 815); nicĭ să se oblige prin contracte saŭ convenţiunĭ (5), căcĭ prin obligaţiile sale femeea îşĭ înstrăinează avutul sĕŭ (art. 1718) (6): de unde resultă că femeea nu poate, fără autorisare, să contracteze un împrumut (7).

(1) Beudant, I, 326; Planiol, III, 263; Thiry, I, 331; Baudry et Fourcade, II, 2205; Foignet, *op. cit.*, III, p. 66, şi toţĭ autoriĭ.

(2) Cpr. C. Douai, D. P. 73. 2. 92 şi autoriĭ citaţĭ în nota precedentă. Vedĭ t. VIII a Coment. noastre, p. 395 şi 396, text şi nota 1. Cpr. Neagu, I, p. 367, No. 7 urm.

(3) Planiol, III, 262. Cpr. art. 1021 din codul Calimach, citat *suprà*, p. 738, nota 2. Vedĭ şi t. VIII a Coment. noastre, p. 389, 390.

(4) O femee săteancă ar putea însă, bine înţĕles cu autorisarea bărbatuluĭ saŭ a justiţieĭ, dacă este măritată, să primească ab intestat saŭ prin testament un pămînt rural, întru cât legea rurală nu exclude pe sătence de la moştenirea acelor împroprietăriţĭ. Cas. rom. *Dreptul* din 1904, No. 64.

(5) «Femeea nu poate, fără autorisarea bărbatuluĭ, dice art. 1193 din codul portughez, să dobîndească avere, s'o înstrăineze, să se oblige prin contract *(adquirir ou alienar bens, nem contrahir obligaçoes)*, de cât în casurile în care legea permite aceasta în mod expres *(excepto nos casos em que a lei especialmente o permitte)*. C. portughez. Art. 1193.

(6) Beudant, I, 326; T. Huc, II, 246; Planiol, III, 262; Thiry, I, 331; Baudry et Fourcade, II, 2203; Demolombe, IV, 145 urm.; Laurent, III, 97; Neagu, I, p. 368, No. 22. Vedĭ t. VIII a Coment. noastre) p. 394.—Femeea nu poate, fără autorisare, să garanteze pe un terţiŭ. Vedĭ t. VIII a Coment. noastre, p. 389, text şi nota 2. Tot acolo se arată şi dreptul nostru anterior în această privinţă.

(7) Vedĭ t. VIII a Coment. noastre, pag. 390.—Cu-toate-acestea, dacă se va dovedi de împrumutător că împrumutul a folosit personal femeeĭ, ea va restitui baniĭ împrumutaţĭ, nu în baza contractuluĭ, ci în baza maximeĭ; *neminem æquum est cum alterius detrimento locupletari* (L. 206, Dig., *De regulis juris antiqui*, 50. 17 şi art. 1164). Cpr. Pothier, *Tr. de la puissance du mari*, VII, 51; Laurent, III, 101; Trib. Ilfov, *Curierul judiciar* din 1905, No. 20. Vedĭ *infrà*, explic. art. 207.

Casurile când femeea contractează cu bărbatul sĕŭ.

Femeea are nevoe de autorisare chiar când contractează cu bărbatul sĕŭ, saŭ cu un al treilea în interesul bărbatuluĭ. In ambele casurĭ, autorisarea justiţieĭ nu este neapărată, acea a bărbatuluĭ fiind suficientă (1).

Contract. unuĭ angajament teatral; public. uneĭ opere literare, stiinţifice, etc.

Femeea, fie chiar separată de bunurĭ, nu poate fără autorisare să facă comerţ (art. 15 C. com.), să contracteze un angajament teatral (2); să publice opere stiinţifice saŭ literare (3); să treacă examene ca medic, moaşă, etc. (4); să fie executor testamentar (art. 914); să se oblige prin gestiune de afacerĭ către ceĭ de al treilea (art. 987 urm.) (5).

Plata nedatorită.

Femeea, fie chiar separată de bunurĭ, care ar fi primit *bona fide* o sumă nedatorită, va fi obligată la restituire, întru cât s'ar dovedi că această sumă i-ar fi folosit (art. 1098, 1164). Iar dacă femeea a fost de rea credinţă, ea va restitui întreaga sumă primită (art. 994); căcĭ, în a-

(1) Veḑĭ *infrà*, explic. art. 203, unde se arată controversa.

(2) In ambele casurĭ, autorisarea bărbatuluĭ nu poate, în principiŭ, fi înlocuită prin acea a justiţieĭ. Veḑĭ t. VIII a Coment. noastre, p. 391, 392, text şi nota 5. Cpr. Trib. Iaşĭ, *Dreptul* din 1897, No. 50 (af. Teodorini). Veḑĭ *infrà*, p. 758.

C. portughez. Art. 1187.

(3) Art. 1187 din codul portughez este expres în această privinţă. Iată cum se exprimă acest text: «*A mulher auctora nao póde publicar os seus escriptos sem o consentimento do marido; mas póde recorrer á auctoridade judicial em caso de injusta recusa delle*».

(4) Veḑĭ t. VIII a Coment. noastre p. 392, *ad notam*.

Casurile în care femeea a gerat afacerile altuia.

(5) Dar dacă o femee s'a amestecat fără autorisare în afacerile altuia şi le-a administrat în mod greşit, ea trebue să despăgubească pe stăpân de reaua sa gestiune, acest fapt constituind un quasi-delict care o obligă (art. 999). Cpr. T. Huc, II, 248; Demolombe, IV, 181; Demante et Colmet de Santerre, I, 300 bis V; Laurent, III, 101; Baudry et Fourcade, II, 2212.—Femeea va restitui, de asemenea, cheltuelile făcute de un terţiŭ, care ar fi gerat patrimoniul eĭ în mod util (art. 991). Şi femeea va fi în asemnnea caz obligată conform dreptuluĭ comun, iar nu numaĭ până la concurenţa folosuluĭ tras de ea. Cu alte cuvinte, terţiul va avea contra femeeĭ acţiunea *negotiorum gestorum*, iar nu acţiunea *de in rem verso*. Demolombe, IV, 177; T. Huc, *loco cit.*; Aubry et Rau, V, § 472, p. 142, nota 22; Baudry et Fourcade, II, 2211; Laurent, III, 101; Beudant, I, 325.—*Contrà:* Duranton (II, 497) care, printr'o confusie regretabilă, nu conferă în asemenea caz contra femeeĭ acţiunea *negotiorum gestorum*, ci numaĭ acţiunea *de in rem verso*.

semenea caz, existând dol, acest fapt constitue un delict civil care o obligă ([1]). (Veḑĭ *infrà*, p. 755).

In fine, ni se pare că, maĭ cu samă în legislaţia noastră, femeea n'ar putea să recunoască un copil firesc fără autorisarea bărbatuluĭ saŭ a justiţieĭ; căcĭ incapacitatea femeeĭ măritate fiind regula generală, iar capacitatea, o excepţie, nu numaĭ că nicăirĭ legea nu-ĭ conferă acest drept, dar încă la noĭ lipseşte art. 337 din codul francez, din care s'ar putea trage argument în favoarea sistemuluĭ opus, generalmente admis în Franţa ([2]). **Recunoaşterea unuĭ copil firesc.**

Pentru a termina acest capitol, vom observa că autorisarea de care femeea măritată are nevoe spre a putea contracta (art. 199, 201), nu interesează ordinea publică ([3]); de unde resultă că lipsa acesteĭ autorisărĭ nu poate fi propusă pentru prima oară în casaţie, nicĭ nu poate fi invocată de judecătorĭ din oficiŭ ([4]), după cum poate fi propusă şi invocată lipsa de autorisare necesară femeeĭ spre a putea sta în judecată (art. 197, 200) ([5]). Lipsa de autorisare fiind un mijloc de fond, poate însă fi propusă pentru prima oară în apel ([6]). **Autorisarea necesară femeeĭ spre a putea contracta nu interesează ordinea publică.**

Actele extra-judecătoreştĭ ce, prin excepţie, femeea măritată poate face fără nicĭ-o autorisare.

Art. 208. — Femeea poate face testament, fără autorisarea soţuluĭ sĕŭ. (Art. 802, 807, 815, 858 urm., 937, 1538, 1265 C. civ. Art. 226 C. fr.).

Femeea măritată vîrsnică, saŭ nevîrsnică de 16 anĭ (art. 807), poate face testament fără nicĭ-o autorisare ([7]),

([1]) T. Huc, II, 248; Laurent, III, 101; Baudry et Fourcade, II, 2213; Demolombe, IV, 182; Neagu, I, p. 369, No. 35, 36; Répert. Sirey, *Autor. de femme mariée*, 190; Aubry et Rau, IV, § 442, p. 730.

([2]) Cpr. Laurent, IV, 38. — *Contra*: Demolombe, IV, 187 şi V, 388; Valette, *Cours de C. civil*, p. 440.

([3]) Cpr. Trib. Iaşĭ, *Dreptul* din 1884, No. 26; Aubry et Rau, V, § 472, p. 163, nota 108.

([4]) Cas. fr., D. P. 78. 1. 483; Aubry et Rau, *loco cit.*; Baudry et Fourcade, II, 2362; Neagu, I, p. 409, No. 149.

([5]) Veḑĭ *suprà*, p. 746.

([6]) Bandry et Fourcade, Aubry et Rau, *loco cit.*; Neagu, *loco cit.*, No. 148.

([7]) Codul Calimach (art. 751, nota 46) permite femeeĭ îngreunate, **C. Calimach.**

pentru-că această dispoziție producêndu-şĭ efecte numaĭ la moartea femeeĭ (art. 802), puterea bărbatuluĭ atuncĭ nu-şĭ maĭ are ființă. Şi apoĭ, este de principiŭ că testamentul trebue să fie opera exclusivă a voințeĭ libere a testatoruluĭ.

Revoc. testamentuluĭ.

Odată ce femeea are capacitatea de a-şĭ face testamentul, fără învoirea nimăruĭ, se înțelege *a fortiori* că ea poate să-l revoace printr'un act posterior (art. 920 urm.) (1).

Alte acte extra-judiciare pe care femeea le poate face fără autorisare.

Ea poate, de asemenea, să revoace fără nicĭ-o autorisare o donațiune făcută în timpul căsătorieĭ (art. 937); să revoace un mandat (2); să fie aleasă mandatar (art. 1538) (3); să primească o donațiune făcută copiilor (art.

---

care s'ar afla la scăldătoare, în primejdie de moarte, să-şĭ facă testamentul verbal înainte a nouĕ femeĭ, a căror mărturie este primită.

(1) Argument din art. 937, § 2. Cpr. Planiol, III, 268; T. Huc, II, 281; Baudry et Fourcade, II, 2219; Thiry, I, 332, p. 301; Répert. Sirey, *Autor. de femme mariée*, 214; Demolombe, IV, 185, şi toțĭ autoriĭ.

(2) Cpr. Demolombe, IV, 186; Baudry et Fourcade, II, 2222.

(3) Femeea care a primit astfel mandat nu se poate însă obliga, fără autorisare, nicĭ către mandante, nicĭ către terțiĭ. Cpr. Baudry et Fourcade, II, 2224; Demolombe, IV, 168; Aubry et Rau, V, § 472, p. 137, nota 2; Valette sur Proudhon, I, p. 462, nota *a*, No. 1.

Casurile în care femeea este presupusă a avea mandat tacit de la bărbatul sĕŭ.

In cât priveşte casurile în care femeea este presupusă a avea mandat tacit de la bărbatul sĕŭ (cheltuelile casnice), cpr. Pothier, *Tr. de la puissance du mari*, VII, 49. Vedĭ t. V a Comentariilor noastre, p. 320, *ad notam* şi t. VIII, p. 414. Cpr. C. Bucureştĭ şi Craiova, *Dreptul* din 1885, No. 85; *Dreptul* din 1889, No. 36; *Dreptul* din 1896, No. 34 şi *Curierul judiciar* din 1903, No. 62 (cu observ. noastră). Trib. Ilfov, *Dreptul* din 1889, No. 5. Vedĭ şi Neagu, I, pag. 376, No. 116 urm.; Planiol, II, 2241. Maĭ vedĭ încă Pand. fr., *Mandat*, 255 urm. şi *Mariage*, 5147 urm. Cpr. şi Judec. de pace Paris, *Pand. Périod.* 1906. 2. 113.

Dreptul femeeĭ de a închiriea un imobil pentru locuirea comună.

In baza acestuĭ mandat tacit se decide în genere că femeea ar putea, maĭ cu samă în caz de absență a bărbatuluĭ, să închirieze, bine înțeles în limitele unuĭ act de administrație, adecă: cel mult pe cincĭ anĭ, un imobil pentru locuința eĭ şi a familieĭ sale, rĕmânênd însă ca tribunalele să anuleze contractul, după cererea bărbatuluĭ, în caz când femeea ar fi făcut cheltuelĭ prea marĭ. Cpr. Demolombe, IV, 170; Troplong, *Louage*, I, 149; Répert. Sirey, *Bail en général*, 127; Guillouard, *Louage*, I, 59.—Vedĭ însă Trib. Ilfov, *Dreptul* din 1889, No. 5.

815) [1]; să consimtă la căsătoria copiilor anteriorĭ (art. 131 urm.), la adopţiunea şi emanciparea lor (art. 311 şi 422); la despărţenia lor prin consimţimînt mutual (art. 257); să dobîndească avere prin accesiune, incorporaţie şi prescripţie (art. 645); să facă acte conservatoriĭ [2], precum ar fi, de ex.: o somaţie, un protest, luarea saŭ reînoirea uneĭ inscripţiĭ ipotecare asupra imobilelor debitorilor sĕĭ [3]; să întrerupă prescripţia, etc.

Femeea separată de bunurĭ poate, fără nicĭ-o autorisare, să ceară restituirea doteĭ sale [4]. Restit. doteĭ.

Femeea este, de asemenea, obligată a repara chiar cu averea eĭ dotală, pagubele cauzate prin delictele saŭ quasi-delictele sale; căcĭ dacă, prin excepţie, principiile de echitate înscrise în art. 998 şi 999 din codul civil n'ar fi aplicabile femeilor măritate, li s'ar da dreptul şi privilegiul de a produce pagube şi de a-şĭ însuşi averea altora, fără nicĭ-o rĕspundere. (Argument şi din art. 1162, care prevede expres rĕspunderea minoruluĭ) [5]. Delictele saŭ quasi-delictele femeeĭ.

Femeea măritată va fi obligată, fără nicĭ-o autorisare, Gest. de afacerĭ.

---

(1) Cpr. Laurent, III, 99.

(2) Laurent, III, 98; Planiol, III, 269; Beudant, I, 324; Demolombe, IV, 131; Aubry et Rau, V, § 472, p. 143; T. Huc, II, 281; Baudry et Fourcade, II, 2215; Thiry, I, 332; Neagu, I, p. 370, No. 52 urm. Vedĭ şi *suprà*, p. 747. — Şi terţiĭ pot face contra femeeĭ acte conservatoriĭ, fără ca ea să aibă nevoe de a fi autorisată. Répert. Dalloz, *Supplément*, t. 10, *Mariage*, 448, p. 450. — Femeea n'ar avea nevoe de autorisare de cât atuncĭ când indeplinirea actuluĭ conservator nu s'ar putea face de cât printr'o cerere în judecată. V. autoriĭ *suprà* citaţĭ.

(3) In cât priveşte inscrierea ipoteceĭ sale legale asupra imobilelor bărbatuluĭ eĭ, vedĭ art. 1754 şi 1757 explicate în t. VIII a Coment. noastre, p. 508 urm.

(4) Vedĭ t. VIII a Coment. noastre, p. 424, nota 1.

(5) Vedĭ t. V a Coment. noastre, p. 473 urm.; t. VII, p. 28, text şi nota 1 şi t. VIII, p. 245, text şi nota 4. Vedĭ şi observaţia ce am publicat în *Curierul judiciar* din 1900, No. 29, p. 271 urm. Această soluţie era admisă şi în vechiul drept francez. Cpr. Pothier, *Tr. de la puissance du mari*, VII, 52.—Femeea n'ar putea însă, fără autorisare, să hotărască printr'o transacţie suma ce urmează a plăti persoaneĭ dăunate prin delictele saŭ quasi-delictele sale. Aubry et Rau, V, § 472, p. 143, nota 24; Cas. fr. D. P. 70. 1. 158; Sirey, 70. 1. 212; Baudry et Fourcade, II. 2214; Neagu, I, p. 370, No. 41; Larombière, *Oblig.*, IV, art. 1310, No. 8; Répert. Sirey, *Autor. de femme mariée*, 173 şi 195.

prin faptele gerantuluĭ, dacă afacerile eĭ aŭ fost gerate în mod util de o a treia persoană; dar ea n'ar putea, în principiŭ, să gereze fără autorisare afacerile altuia (1).

Rĕspunderea p. oblig. ce isvorĕsc din lege. Controversă.

Femeea este obligată şi fără autorisarea bărbatuluĭ saŭ a justiţieĭ, când este vorba de o obligaţie care isvorĕşte din lege. Aşa, de exemplu, ea este obligată fără nicĭ-o autorisare prin gestiunea uneĭ tutele, şi rĕspunde de reaua sa administrare, saŭ de lipsa de gestiune (art. 344, 348, 383) (2).

Capacitatea femeeĭ separate de bunurĭ.

Tot prin excepţie de la regula generală (art. 199), femeea separată de bunurĭ, fie prin contractul matrimonial (art. 1224), fie prin justiţie (art. 1265), are libera administraţie a avutuluĭ sĕŭ, putênd chiar să înstrăineze averea sa mişcătoare (art. 1265). Prin urmare, obligaţiile femeeĭ separate de bunurĭ, relative la actele de administraţie, sunt valide şi pot fi urmărite atât asupra avereĭ sale mişcătoare, cât şi asupra aceleĭ nemişcătoare (art. 1718) (3).

Dreptul de control şi de supraveghere al bărbatuluĭ.

Chiar în casurile în care femeea are libera administraţie a avutuluĭ sĕŭ, bărbatul are, în calitatea sa de cap al familieĭ (art. 1224), dreptul de control şi de supraveghere, putênd în totdeauna să provoace oare-care mĕsurĭ de garanţie şi de conservare. (Cpr. Demolombe, IV, 173).

Femeea dotală.

Femeea măritată sub regimul dotal nu are administraţia avereĭ sale dotale (art. 1242); ea are însă capacitatea de a-şi

(1) Vedĭ *suprà*, p. 752, text şi nota 5.

(2) Baudry et Fourcade, II, 2208, 2209; Demolombe, IV, 176; Aubry et Rau, V, § 472, p. 142, text şi nota 21; Ducaurroy, I, 372; Thiry, I, 332; Massé-Vergé, I, § 134, p. 233; Neagu, I, p. 368, No. 31.—*Contrà:* Duranton, II, 500. După acest din urmă autor, femeea n'ar fi obligată ca epitroapă de cât dacă ar fi primit epitropia, saŭ s'ar fi măritat de al doilea (art. 348). Cpr. şi Laurent, III, 100.

(3) Mourlon, I, 767. Vedĭ de acelaşĭ autor, *Examen critique et pratique du Comment. de Troplong sur les privilèges*, I, 6. p. 7 urm.; Valette sur Proudhon, I, p. 465 observ. II; Demolombe, IV, 161; Duranton, II, 492; Guillouard, *Contrat de mariage*, III, 1199; Rodière et Pont, *Idem*, III, 2193; Thiry, III, 383; T. Huc, IX, 281; Planiol, III, 1457.—*Contrà:* Marcadé, V, art. 1449, No. III, p. 602, 603 şi alţĭ autorĭ citaţĭ în t. VIII a Coment. noastre, p. 395, nota 2, după care femeea, n'ar fi obligată prin actele sale de administraţie de cât asupra bunurilor sale mişcătoare.

administra averea parafernală fără autorisare (art. 1285).

Capacitatea femeeĭ comerciante.

Art. 202.—Când femeea căsătorită, care va avea parafernă, va face comerciŭ conform art. 5 din codicele de comerţ ( ), ea se va putea obliga, fără autorisaţiunea bărbatuluĭ, pentru tot ce priveşte negoţul sĕŭ.—Iar când femeea măritată, neavênd parafernă, va face comerţ, se va urma după art. 6 din codicele de comerţ (²). (Art. 197, 199 C. civ. Art. 15, 16 C. com. Art. 220 C. fr.).

Art. 16 Cod com.—Femeea comerciantă poate, fără autorisaţiunea soţuluĭ sĕŭ, a sta în judecată şi a se obliga pentru tot ce priveşte comerţul sĕŭ.

Ea poate, pentru acest sfîrşit, a ipoteca şi înstrăina toată averea sa fără consimţimîntul soţuluĭ.

Cu-toate-acestea, bunurile dotale nu vor putea fi ipotecate saŭ înstrăinate de cât în casurile şi după formele prevĕḑute de codicele civil. (Art. 15 C. com. Art. 197, 199, 202, 204, 1248 urm. C. civ. Art. 14 C. com. ital.).

Femeea măritată, ŏrĭ-care ar fi regimul eĭ matrimonial, poate astăḑĭ să facă comerţ cu consimţimîntul expres saŭ tacit (³) al bărbatuluĭ sĕŭ (art. 15 C. com.) (⁴).

(¹) Adecă: conform art. 16 din codul de comerţ actual.

(²) Adecă: conform art. 15 şi 16 din codul comercial actual.—După vechiul cod comercial, pus în aplicare în Moldova la 1840, numaĭ femeea care avea exoprică se putea neguţitori (art. 5). Femeea care avea dotă nu putea nicĭ-odată să facă comerţ pe socoteala sa proprie şi, în asemenea caz, chiar când era autorisată de bărbat, ea se socotea ca mandatarul luĭ, obligându-l numaĭ pe dînsul, iar dota sa rĕmânea întreagă şi neclintită (art. 6 C. com. vechiŭ). Prin această inovaţie, legiuitorul nostru anterior trecuse peste marginile uneĭ adevĕrate mĕsurĭ de protecţiune: căcĭ, în dorinţa de a împedica înstrăinarea avereĭ dotale, el închisese cariera comerţuluĭ tuturor femeilor care nu aveaŭ exoprică. Mult maĭ logic şi maĭ raţional este decĭ codul de comerţ actual, după care femeea dotală se poate neguţitori, dota eĭ neputênd însă fi ipotecată saŭ înstrăinată de cât în casurile şi după formele prevĕḑute de codul civil (art. 16 C. com. din 1887). **Deoseb. între vechiul cod comercial şi acel actual.**

(³) După art. 1196 din codul civil portughez, autorisarea de a face comerţ, de a ipoteca saŭ înstrăina un imobil, precum şi acea de a forma o cerere în judecată, nu poate fi dată de cât prin act autentic *(por escripto authentico ou authenticado)*. In celelalte casurĭ, autorisarea bărbatuluĭ poate fi verbală saŭ scrisă *(de palavra ou por escripto)*. Ea poate, de asemenea, să resulte din fapte care o presupun neapărat *(ou por factos de que ella necessariamente se deduza)* (art. 1195 din acelaşĭ cod). **C. portughez. Art. 1195, 1196.**

(⁴) Bărbatul, care a dat soţieĭ sale autorisarea de a face comerţ

Autor. justiţieĭ.

Autorisarea bărbatuluĭ nu poate, la noĭ, fi înlocuită prin acea a justiţieĭ de cât la caz de interdicţia **saŭ absenţa bărbatuluĭ (art. 15 § 4 C. com.)** (1).

Art. 15 § 1 C. com.

Consimţimîntul bărbatuluĭ este presupus când exerciţiul comerţuluĭ femeeĭ este public şi notoriŭ, afară numaĭ când bărbatul a oprit aceasta în mod expres prin o declaraţie publicată în forma art. 10, § 2 (art. 15, § 1 C. com.).

Art. 15 § 2 C. com.

Femeea nu se consideră ca comerţantă de câte-orĭ nu face de cât să vîndă în detaliŭ mărfurile traficuluĭ bărbatuluĭ sĕŭ (art. 15, § 2) (2).

Capacitatea femeeĭ comerţante.

Femeea comerţantă poate sta în judecată şi se poate în mod valid obliga (3) pentru tot ce priveşte comerţul sĕŭ, în puterea autorisăreĭ generale ce are de a face comerţ. Ea poate, pentru acest sfîrşit, să amaneteze mobilele, să ipoteceze şi să înstrăineze imobilele sale, fără un noŭ consimţimînt al bărbatuluĭ; numaĭ bunurile eĭ dotale nu pot fi ipotecate saŭ înstrăinate de cât în casurile şi după formele prevĕḑute de codul civil (art. 16 C. com.). Celeritatea necesară operaţiilor comerciale era, în adevĕr, incom-

---

Retragerea autoris. de a face comerţ.

chiar prin contractul de căsătorie (veḑĭ în această privinţă, Répert. Sirey, *Autor. de femme mariée*, 850 urm.; Baudry et Fourcade, II, 2337), este liber de a o retrage, îndeplinind, bine înţěles, formele publicităţeĭ prevĕḑute de art. 10 C. com., pentru ca terţiĭ să ştie că nu maĭ pot contracta cu dînsa. T. Huc, II, 267; Arntz, I, 388; Baudry et Fourcade, II, 2336. Cpr. C. Bordeaux şi Toulouse, Sirey, 74. 2. 193; Sirey, 76. 2. 209; D. P. 77. 2. 33.

(1) Veḑĭ t. VIII a Coment. noastre, p. 392, *ad notam*. Cpr. Dumitrescu, *Codul de comerţ adnotat*, I, p. 328 urm.; Trib. Iaşĭ, *Dreptul* din 1897, No. 50. Veḑĭ *suprà*, p. 752, n. 2.—In Franţa, această chestie este controversată. Veḑĭ Lyon-Caen et Renault, *Tr. de dr. commercial*, I, 250, p. 229 urm. (ed. a 2-a).

(2) Aceeaşĭ soluţie este admisă şi în Franţa. Cpr. C. Bastia, Sirey, 94. 2. 71.—Femeea care, în urma căsătorieĭ, ar continua singură comerţul ce exercita înainte de a se căsători, ar fi însă comerţantă şi, ca atare, ar putea fi declarată în stare de faliment. Cas. fr. Sirey, 87. 1. 384. Cpr. T. Huc, II, 264.

Actele ce pot fi făcute de femeea comerţantă.

(3) Astfel, femeea poate să contracteze datoriĭ, să facă transacţiĭ, sa vîndă şi să cumpere mărfurĭ, să subscrie cambiĭ, să ia cu chirie saŭ să cumpere un imobil pentru exerţiul comerţuluĭ eĭ; să facă reparaţiĭ la acest imobil; să construiască din noŭ, etc. Cpr. Demolombe, IV, 296; Dumitrescu, *op. cit.*, I, p. 342, No. 597; Baudry et Fourcade, II, 2271.

patibilă cu obligaţia femeeĭ de a dobîndi o autorisare specială pentru fie-care act în parte. (V. *infrà*, p. 766, n. 1).

Toate actele făcute de o femee comerţantă, chiar acele nedeclarate de dînsa ca făcute în interesul comerţuluĭ sĕŭ, saŭ care n'ar avea forma comercială sunt, după art. 4 din codul de comerţ, presupuse făcute în vederea acestuĭ comerţ, şi se bucură de presumpţia de comercialitate, dacă nu sunt de natură civilă saŭ dacă contrariul nu resultă din însăşĭ cuprinderea actuluĭ. Prin urmare, în caz când s'ar cere anularea unuĭ act ca făcut de o femee neautorisată, terţiĭ carĭ aŭ contractat cu dînsa aŭ în favoarea lor presumpţia de comercialitate a actuluĭ, şi aceĭ carĭ-l atacă vor trebui să dovedească că actul n'a fost făcut în vederea comerţuluĭ femeeĭ (1); şi încă şi atuncĭ actul va rĕmânea în picioare, dacă ceĭ de al treilea aŭ fost de bună credinţă şi aŭ putut crede că el a fost făcut în vederea comerţuluĭ femeeĭ (2). Art. 4 C. com. Presumpţie de comercialitate.

Am vĕdut că, în principiŭ, femeea comerciantă are capacitatea de a se obliga, fără o nouă autorisare, pentru tot ce priveşte comerciul sĕŭ (art. 16 C. com.). Art. 16 C. com.

Cu-toate-acestea femeea, de şi comerciantă, totuşĭ nu poate să intre într'o societate comercială, în care şi-ar lua o rĕspundere nemărginită, de exemplu: într'o societate în nume colectiv saŭ în comandită, fără o nouă autorisare specială (3) a bărbatuluĭ saŭ a tribunaluluĭ civil, în caz Actele ce femeea comerţantă nu poate face.

(1) Presumpţia de comercialitate va putea fi dărîmată prin orĭ-ce probă. Demolombe, IV, 302; Baudry et Fourcade, II, 2277; Lyon-Caen et Renault, *Tr. de dr. comm.*, I, 257; Neagu, I, p. 384, No. 19. D-l Dumitrescu (*op. cit.*, I, pag. 189 şi 343) este decĭ greşit când afirmă că presumpţia de comercialitate prevĕdută de art. 4 C. com. este *juris et de jure*.

(2) Cpr. Demolombe, IV, 301, 302; Aubry et Rau, V, § 472, p. 156, nota 73; T. Huc, II, 266; Baudry et Fourcade, II, 2276; Lyon-Caen et Renault, *Tr. de dr. comm.*, I, 257; Valette sur Proudhon, I, pag. 460, nota *a*, No. II.—*Contrà:* Marcadé, I, 741; Demante et Colmet de Santerre, I, 302 bis I; Massé, *Dr. comm.*, II, 1044 şi 1119 (ed. a 2-a); Bravard-Veyrières et Demangeat, *Tr. de dr. comm.*, I, p. 102, 103 (ed. a 2-a).

(3) Această autorisare, de şi *specială*, poate însă fi şi tacită, devreme-ce legea nu cere, în specie, o autorisare *expresă*. Dumitrescu, *op. cit.*, I, p. 337, No. 589; Ottolenghi, *Codice di commercio del regno d'Italia*, I, p. 290.—*Contrà:* Bolaffio, *Il Codice di commercio italiano*, I, partea I, p. 200, No. 135. Autoris. tacită. Controversă. Art. 15 § 5 C. com.

de interdicţie saŭ de absenţă a bărbatuluĭ (art. 15. § 5 C. com.).

Societate anonimă saŭ în comandită pe acţiunĭ. Femeea nu are însă nevoe de nicĭ-o autorisare ca să intre într'o societate anonimă saŭ în comandită pe acţiunĭ, pentru-că, în asemenea societăţĭ, responsabilitatea eĭ este mărginită la un capital determinat. Autorisarea generală de a face comerţ este deci, pentru aceste societăţĭ, suficientă ([1]).

Femeea necomerţantă. Contractarea uneĭ societăţĭ. Cât pentru chestiunea de a se şti dacă femeea necomerciantă, separată de bunurĭ, poate, saŭ nu, să contracteze o societate cu un terţiŭ saŭ cu bărbatul eĭ, chestia este controversată ([2]).

Garantarea datorieĭ unuĭ terţiŭ. In fine, vom maĭ semnala încă o excepţie de la principiul înscris în art. 16 din codul comercial, şi anume: femeea, fie chiar comerţantă nu poate fără o autorisare specială, să garanteze o datorie civilă saŭ chiar comercială a unuĭ terţiŭ. ([3]).

Formele şi caracterele autorisăreĭ maritale (art. 199).

Autoris. expresă saŭ tacită. In regulă generală, autorisarea de care are nevoe femeea măritată se dă de bărbat, şi numaĭ prin excepţie. de justiţie (art. 200, 201). Fie că este vorba de a sta în judecată (art. 197), fie de a contracta (art. 199), autorisarea bărbatuluĭ ([4]) poate fi expresă saŭ tacită ([5]).

Autorisarea expresă. Ea este expresă: când se dă printr'un act scris ([6]). fie el autentic saŭ sub semnătură privată, de exemplu: o

---

(1) Dumitrescu, *op. cit.*, p. 337, No. 588.—In Franţa, chestiunea de a se şti dacă femeea comerţantă poate, saŭ nu, contracta cu un terţiŭ o societate comercială, este controversată. Vedĭ Baudry et Fourcade, II, 2273 urm. şi autorităţile citate acolo.

(2) Vedĭ t. VIII a Coment. noastre, p. 92, nota 2; p. 390, text şi nota 3 şi p. 411, 412.

(3) Demolombe, IV, 298; C. Besançon, D P. 80. 2. 6. Vedĭ t. VIII a Coment. noastre, pag. 389, text şi nota 2.—*Contrà:* Baudry et Fourcade, II, 2272; Duranton, II, 479.

(4) Chestiunea de a se şti dacă şi autorisarea justiţieĭ poate fi tacită, este controversată. Vedĭ *infrà*, explic. art. 200.

(5) Cpr. Cas. rom. Bulet. 1869, p. 92; Bulet. S-a 1, 1874. pag. 213; Trib. Covurluiŭ, *Curierul judiciar* din 1897, No. 26; Laurent, III, 117, 125; Thiry, I, 333; Demolombe, IV, 192; Baudry et Fourcade, II, 2229; T. Huc. II, 250; Beudant, I, 328; Planiol, III, 282, şi toţĭ autoriĭ.

(6) Cpr. Cas. rom. *C. jud.* din 1903, No. 26; Bulet. 1903, p. 42.

scrisoare ([1]), şi după unii, chiar în mod verbal ([2]), după cum prevede anume art. 1195 din codul portughez ([3]).

Dovada autorisăreĭ verbale nu poate însă nicĭ-odată fi făcută prin martorĭ şi presumpţiĭ, chiar dacă ar fi vorba de o valoare maĭ mică de 150 leĭ, şi chiar dacă ar exista Dovedirea autoris. verbale.

([1]) T. Huc, II, 250; Planiol, III, 283; Beudant, I, 328; Demolombe, IV, 194; Laurent, III, 119; Baudry et Fourcade, II, 2230; Aubry et Rau, V, § 472, pag. 151; Marcadé, I, 735; Neagu, I, p. 372, No. 76; Cas. rom. Bulet. S-a II, 1875, p. 373. Vedĭ t. VIII a Coment. noastre, p. 486, nota 3.

Autorisarea expresă poate fi dată printr'un act sub semnătură privată, chiar dacă ar fi vorba de un act solemn, precum: o donaţiune, o ipotecă, etc. Vedĭ autoriĭ *suprà* citaţĭ şi Répert. Sirey, *Autoris. de femme mariée*, 383; Valette, *Cours de C. civ.*, p. 341. — *Contrà:* C. Besançon şi Cas. fr. D. 45. 4. 153. No. 2: Sirey, 47. 1. 289. Aceste decisiĭ fac însă o greşită interpretare a legeĭ; căcĭ nu este exact de a se dice că autorisarea face parte integrantă din donaţie saŭ ipotecă. Consimţimîntul femeeĭ trebue să fie constatat în forma autentică; autorisarea care complectează capacitatea eĭ juridică poate însă să fie dată şi printr'un act sub semnătură privată. Acte solemne. Controversă.

In cât priveşte mandatul ce bărbatul ar da femeeĭ de a constitui saŭ de a şterge o ipotecă, el n'ar putea fi dat de cât în forma autentică, legea fiind formală în această privinţă (art. 1781, 1788). Şi apoĭ, este de principiŭ că în toate actele solemne, părţile nu pot fi representate de cât printr'un mandat autentic, pentru-că, după cum foarte bine dice Curtea de casaţie din Franţa, validitatea mandatuluĭ este subordonată îndeplinireĭ formeĭ speciale ce el are de obiect. V. t. VIII a Coment. noastre, p. 41, text şi n. 2 şi t. VII, tabla analitică, v° *Acte solemne*. Vedĭ şi *suprà*, pag. 219. O mare deosebire există decĭ între autorisare şi mandat. In adevĕr, femeea lucrează în numele sĕŭ propriŭ de câte orĭ bărbatul o autorisă în formele legale, pe când din contra, dacă femeea a primit un mandat de la bărbatul sĕŭ, atuncĭ ea nu se obligă personal, ci obligă pe mandante (art. 1546). *Qui mandat, ipse fecisse videtur.* Cpr. Répert. Sirey, v° *cit.*, 384. Deosebire între mandat şi autorisare.

([2]) Mourlon, I, 797; Demante et Colmet de Santerre, I, 300 bis VII; Aubry et Rau, V, § 472, p. 150, text şi nota 52; Arntz, I, 389; Baudry, I, 636; Massé-Vergé, I, § 134, p. 240, nota 47. — *Contrà:* Laurent, III, 117; Thiry, I, 333; Baudry et Fourcade, II, 2229; T. Huc, II, 250; Beudant, I, 328; Demolombe, IV, 193; Vigié, I, 434. In codul italian (art. 134), autorisarea trebue să se dea prin act public, *con atto pubblico*. Vedĭ asupra acesteĭ controverse, Neagu, I, p. 372, No. 79 urm.

([3]) Vedĭ *suprà*, p. 757, nota 3.

un început de probă scrisă, ci numaĭ prin mărturisire și jurămînt ([1]), soluție generalmente admisă și în privința transacțiunilor, unde legiuitorul vorbește iarășĭ de un act scris (art. 1705) ([2]).

Autorisarea tacită.

Autorisarea este tacită când din împrejurărĭ se poate deduce că bărbatul aprobă actul făcut de femee ([3]).

Legea definește autorisarea tacită: *concursul bărbatuluĭ la facerea actuluĭ* (art. 199), iar autorisarea expresă: *consimțimîntul înscris al bărbatuluĭ* (art. 199): Consimțimînt saŭ autorisare sunt unul și acelașĭ lucru.

Presența bărbatuluĭ la facerea actuluĭ. Controversă.

Pentru ca să existe autorisare tacită, art. 199 cere concursul bărbatuluĭ la facerea actuluĭ, și aci este vorba de un concurs intelectual, iar nu de un fapt material; de unde resultă că simpla presență a bărbatuluĭ n'ar fi suficientă, dacă el n'ar fi luat parte la săvîrșirea actuluĭ ([4]).

([1]) Aubry et Rau, *loco cit.*, pag. 151, nota 53; Demolombe, IV, 193; Répert. Dalloz, *Supplément*, *Mariage*, 469; Répert. Sirey, *Autor. de femme mariée*, 380 urm.; Mourlon, I, 798; Demante, I, 300 bis VII; Baudry et Fourcade, II, 2231, 2232; C. Paris, D. P. 52. 2. 22; Sirey, 51. 2. 337.—*Contrà:* Laurent, III, 118; T Huc, II, 250, etc., după care autorisarea n'ar putea fi dovedită de cât prin act scris. Alțiĭ, din contra, admit proba testimonială în casurile art. 1191, 1197 și 1198. Valette, *Cours de C. civil*, p. 341, text și nota 3. Vedĭ asupra acesteĭ controverse, Neagu, I, p. 373, No. 81 urm.

Art. 1705. ([2]) Cpr. C. Bucureștĭ, *Curierul judiciar* din 1900, No. 53 și *Dreptul* din acelașĭ an, No. 51; *Dreptul* din 1880 (anul al VIII-lea), No. 9. Vedĭ și observația ce am publicat în *Curierul judiciar* din 1901, No. 23, asupra uneĭ decisiĭ a Curțeĭ din Bordeaux. Controversa la care a dat loc art. 1705 este studiată acolo în toate amănuntele eĭ.

([3]) Un caz de autorisare tacită găsim în art. 258 de la divorțul prin consimțimînt mutual. Cpr. Thiry, I, 367, p. 344. V. *infrà* (t. II), explic. acestuĭ text.

([4]) T. Huc, II, 251; Planiol, III, 284; Laurent, III, 121.—*Contrà:* Aubry et Rau, V, § 472, p. 151, 152; Baudry et Fourcade, II, 2236, 2238, 2239, 2241, după care orĭ-ce participare a bărbatuluĭ la îndeplinirea actuluĭ de către femee, ar implica cunoștința luĭ și ar constitui o autorisare tacită. Cpr. C. Iașĭ, *Dreptul* din 1902, No. 8. Vedĭ asupra acesteĭ controverse, Neagu, I, p. 373, No. 87 urm. Judecătoriĭ fonduluĭ apreciază în mod suveran, după împrejurărĭ, dacă bărbatul a dat concurs la îndeplinirea actuluĭ și a înțeles, saŭ nu, a autorisa pe soția sa. Demolombe, IV, 196.—S'a decis că cel maĭ bun concurs

Cu-toate-acestea, femeea se consideră ca autorisată când bărbatul a asistat-o în instanță, de și nu a pus conclusiĭ.(1), saŭ când a tras o poliță asupra eĭ (2), saŭ a pornit o reclamație în contra eĭ (3).

Casurile în care femeea se consideră ca autorisată în mod tacit.

Femeea nu s'ar considera însă ca autorisată prin simplul fapt că ar fi reclamat în contra bărbatuluĭ eĭ, cât timp acesta nu acceptă desbaterile și nu pune conclusiĭ (4), saŭ prin faptul că ar fi semnat o obligație, care maĭ 'nainte ar fi fost semnată de bărbat; căcĭ, în asemenea caz, nu există concursul bărbatuluĭ la act, ci două acte deosebite (5).

Concursul bărbatuluĭ la formarea actuluĭ este singura

---

ce ar putea da bărbatul este de a semna actul alăturea de femee. Cpr. Cas. rom. și C. Bucureștĭ, Bulet. S-a 1, 1885, p. 513; *Dreptul* din 1882, No. 69 și din 1883, No. 13. Vedĭ *infrà*, nota 5.

(1) Pothier, *Tr. de la puissance du mari,* VII, 75; Demolombe, IV, 196; Laurent, III, 125; Baudry et Fourcade, II, 2237.

(2) Demolombe, *loco cit.;* Laurent, III, 120; Aubry et Rau, V, § 472, p. 152; Pand. fr., *Mariage*, I, 1998; Neagu, I, p. 374, No. 94; Baudry et Fourcade, II, 2237. Cpr. Cas. fr. D. P. 74. 1. 102; Sirey, 70. 1. 217.—In caz însă când femeea ar trage o poliță în contra bărbatuluĭ, ea nu se consideră ca autorisată prin acceptarea acestuĭ din urmă, dacă el n'a confirmat maĭ în urmă actul femeeĭ, pentru-că acceptarea bărbatuluĭ n'a fost concomitentă cu actul femeeĭ, ci a intervenit maĭ în urmă. Pand. fr., *v° cit.*, 1999; Répert. Sirey, *Autor. de femme mariée*, 414; Neagu, p. 374, No. 95.

(3) Baudry et Fourcade, *loco cit.;* T. Huc, II, 243; Demolombe, IV, 138, 196; Laurent, III, 105, 125; Répert. Dalloz, *Supplément*, *Mariage*, 428 și 471; Cas. fr. D. P. 75. 1. 482; Sirey 78. 1. 193; Vedĭ și *suprà*, p. 744, notele 2 și 3.

(4) Vedĭ *suprà*, p. 744, nota 2.

(5) Marcadé, I, 735, *in fine;* Laurent, III, 122.—Este însă necontestat că femeea ar fi pe deplin autorisată când ar semna de o dată cu bărbatul sĕŭ, pentru-că atuncĭ n'ar maĭ fi două acte deosebite, ci unul singur. Astfel, s'a decis că femeea se consideră ca autorisată, când doĭ soțĭ garantează împreună o datorie a lor, unul în presența celuilalt. Cas. rom. Bulet. 1897, p. 701. Presența ambelor semnăturĭ pe act nu dovedește însă că ele aŭ fost puse de odată, căcĭ femeea a putut semna maĭ în urmă. Cpr. Cas. fr. Sirey, 93. 1. 182; D. P. 93. 1. 295. Pentru maĭ multă siguranță, actul trebue să constate presența simultanee a ambilor soțĭ. Planiol, III, 284; Répert. Dalloz, *Supplément*, *Mariage*, 475.

Imprejurările din care se poate deduce autorisarea tacită. Controversă.

împrejurare din care se poate deduce autorisarea tacită, și această autorisare n'ar putea să resulte din alte împrejurări de natură a face neîndoelnică voința bărbatuluĭ. Astfel, femeea s'ar socoti neautorisată, cu-toate-că ar fi fost sfătuită și îndemnată de bărbat a face cutare saŭ cutare act, despre care el ar fi avut cunoștință ([1]).

Aceasta ar fi însă adevărat, după uniĭ, numaĭ în cât privește autorisarea relativă la actele extra-judecătorești (art. 199). Cât pentru autorisarea de care femeea are nevoe spre a putea sta în judecată, ea ar putea să resulte din orĭ-ce împrejurărĭ care ar face neîndoelnică voința bărbatuluĭ de a complecta capacitatea femeeĭ; căcĭ de și există o mare analogie între actele judecătorești și acele extra-judecătorești, totușĭ legiuitorul, prin excepție, vorbește de concursul bărbatuluĭ la facerea actuluĭ în art. 199, care este relativ numaĭ la autorisarea necesară spre a putea contracta, și știut este că excepțiile sunt de strictă interpretare ([2]).

Dovedirea autor. tacite.

In orĭ-ce caz, acel care invoacă concursul bărbatuluĭ la formarea actuluĭ, saŭ alte împrejurărĭ din care ar resulta autorisarea luĭ, trebue să facă această dovadă, conform dreptuluĭ comun (art. 1169) ([3]), iar presumpția pe care

([1]) Mourlon, I, 795; Marcadé, I, 735; Demolombe, IV, 197; Laurent, III, 123, 124; Planiol, III, 284; T. Huc, II, 251, 252; Baudry et Fourcade, II, 2241; Baudry, I, 638; Beudant, I, 329; Thiry, I, 333; Répert. Sirey, *Autor. de femme mariée*, 387; Pand. fr., *Mariage*, I, 1987; Foignet, *Manuel élément. de dr. civil*, p. 68; Trib. Ilfov, *Dreptul* din 1889, No. 5 și *Curierul judiciar* din 1906, No. 5 (cu observația noastră). Cas. fr. D. P. 81. 1. 354; Sirey, 82. 1. 301.— *Contrà:* Autorisarea bărbatuluĭ ar putea resulta și din alte împrejurărĭ lăsate la apreciarea suverană a instanțelor de fond. Aubry et Rau, V, § 472, p. 151, 152. Cpr. Cas. fr. D. P. 92. 1. 5 (cu nota luĭ Planiol); Sirey, 93. 1. 65 (cu nota luĭ Labbé); Trib. Montauban, Sirey, 94. 2. 150. Vedĭ și alte autoritățĭ citate în Pand. fr., v° *cit.*, 1990 urm. Cpr. Neagu, I, p. 375, No. 105 urm.

([2]) Laurent, III, 125. Cpr. Cas. rom. Bulet. 1869, consid. de la p. 95, care a decis că femeea se consideră pe deplin autorisată când bărbatul a știut că femeea sa a fost chemată în judecată și a tăcut. Cpr. Cas. fr. D. P. 95. 1. 463.— *Contrà:* Demolombe, IV, 191; Baudry et Fourcade, II, 2242.

([3]) Baudry et Fourcade, II, 2240.

legea o trage din concursul bărbatuluĭ odată dovedită, nu maĭ poate fi combătută prin proba contrară (art. 1202) ([1]).

Specialitatea autorisăreĭ maritale.

Art. 206.—Orĭ-ce autorisaţiune generală, chiar când este stipulată prin contractul de căsătorie, nu este valabilă de cât pentru administraţiunea bunurilor care sunt parafernale ([2]). (Art. 1224, 1225, 1536 C. civ. Art. 223 C. fr.).

Autorisarea ce se dă femeeĭ, atât de bărbat cât şi de justiţie ([3]), fie pentru actele judecătoreştĭ, fie pentru acele extra-judecătoreştĭ, nu poate să fie generală, ca în codul italian ([4]), ci trebue să fie *specială*, pentru

([1]) Baudry et Fourcade, *loco cit.;* Aubry et Rau, V, § 472, p. 151; Pand. fr., *Mariage,* I, 1987; Neagu, I, p. 378, No. 146; Cas. fr. Sirey, 31. 1. 119; Répert. Dalloz, *Mariage,* 858, n. 2.

([2]) Art. 206 cuprinde o inexactitate de text, căcĭ femeea avênd de drept administraţia avereĭ sale parafernale (art. 1285), nu are pentru aceasta nevoe de nicĭ-o autorisare. In codul francez, o asemenea disposiţie poate avea un înţĕles, căcĭ în Franţa, existând regimul comunităţeĭ legale, în care administraţia se cuvine bărbatuluĭ (art. 1421 C. fr.), această administraţie se poate lăsa femeeĭ printr'o clausă a contractuluĭ matrimonial. La noĭ însă, unde acest regim nu există, ultimele cuvinte ale art. 206 sunt lipsite de înţĕles. Pentru a fi exact, textul nostru ar trebui să fie astfel redactat: «O autorisaţie generală, chiar prevĕdută prin contractul de căsătorie, este nulă, fie acea autorisaţie relativă la actele judecătoreştĭ, fie la acele extra-judecătoreştĭ». **Inexactitate de text.**

([3]) Planiol, III, 305; T. Huc, II, 261; Beudant, I, 331; Baudry et Fourcade, II, 2309; Baudry, I, 644; Laurent, III, 141; Demolombe, IV, 271; Neagu, I, p. 391, No. 3; Répert. Sirey, *Aut. de femme mariée,* 551; Foignet, *Manuel élément. de dr. civ.,* III, p. 70.

([4]) Iată, în adevĕr, cum se exprimă art. 134 din codul italian: «Femeea nu poate să dăruiască, să înstrăineze imobilele sale, să le greveze de ipotecĭ, să contracteze împrumuturĭ, să cedeze saŭ să primească capitalurĭ, să garanteze pe alţiĭ, să transigă, să stea în judecată cu privire la aceste acte, fără autorisarea bărbatuluĭ. Bărbatul poate să dea femeeĭ, prin act public, *o autorisare generală* pentru toate aceste acte, saŭ specială numaĭ pentru unele din ele; el păstrează însă dreptul de a o revoca». — Capacitatea femeeĭ măritate atârnând de legea personală a soţilor, adecă a bărbatuluĭ, când eĭ aŭ aceeaşĭ naţionalitate (vedĭ *suprà,* p. 741, *ad notam*), de aicĭ resultă că o femee italiancă va putea să invoace în România autorisarea generală ce i s'ar fi dat prin contractul de căsă- **C. italian. Art. 134.**

fie-care act în parte, *ad rem quæ geritur accommodata*, după expresia luĭ D'Aguesseau. O autorisare generală de a face toate actele juridice în infinit, saŭ o autorisare de a sta în judecată la toate instanţele, orĭ pentru toate procesele câte va avea femeea, saŭ de a înstrăina toate imobilele sale, etc. ar fi nulă, chiar când ar fi fost dată prin contractul de căsătorie; căcĭ, în adevĕr, autorisarea avênd de scop ocrotirea intereselor femeeĭ şi a familieĭ, bărbatul trebue să ia cunoştinţă de fie-care act în parte, spre a şti dacă trebue să-l încuviinţeze saŭ nu. De altfel, a autorisa pe femee de maĭ 'nainte a face toate actele ce ar crede de cuviinţă, ar fi pentru bărbat o renunţare la autoritatea ce-ĭ dă legea, renunţare care nu este cu putinţă, autorisarea femeeĭ măritate interesând ordinea publică (art. 5) (1).

Mandatul ce bărbatul dă femeeĭ sale n'are nevoe de a fi special.

Dar dacă autorisarea trebue să fie specială, mandatul ce bărbatul ar da femeeĭ poate însă să fie general. Astfel, eŭ aş putea da femeeĭ mele un mandat general spre a înstrăina saŭ ipoteca toată averea mea imobiliară, şi asemenea mandat ar fi valid (2).

Mandatul ce femeea poate să dea bărbatuluĭ eĭ.

Femeea n'ar putea însă să dea bărbatuluĭ sĕŭ un mandat general şi nelimitat de a înstrăina, de a ipoteca şi de a se împrumuta pentru dînsa şi în numele eĭ; căcĭ din faptul că autorisarea bărbatuluĭ trebue să fie specială resultă ca consecinţă că şi consimţimîntul femeeĭ trebue să fie special. Actele de administraţie făcute de bărbat, în baza unuĭ asemenea mandat general, ar fi valide; pe când actele de înstrăinare ar fi nule şi n'ar obliga nicĭ într'un caz pe femee (3).

---

torie. Cpr. C. Paris, D. P. 85. 2. 117 şi *J. Clunet*, anul 1884, p. 289. Baudry et Fourcade. II. 2406; Weiss. *Tr. de dr. international privé*, III, p. 508: Neagu, I. p. 416. No. 45.

Art. 16 C. com.

(1) Art. 16 din codul de comerţ face excepţie de la acest principiŭ în privinţa femeeĭ autorisate a face comerţ. Celeritatea operaţiilor comerciale nu era, în adevĕr, compatibilă cu autorisările speciale, care ar fi trebuit să fie date pentru fiecare act în parte. Cpr. T. Huc, II, 262; M. A. Dumitrescu, *Codul de comerţ comentat*, I. p. 341. No. 596. V. şi p. 758, 759.

(2) Cpr. Demolombe, IV, 204; Baudry et Fourcade, II. 2252; Neagu. I. p. 394. No. 27, 28; Cas. fr. D. P. 61. 1. 366.

(3) Cpr. Demolombe, IV, 210; Aubry et Rau. V, § 472, p. 154, text şi nota 67; Répert. Sirey, *Autor. de femme mariée*, 594

Am vĕḑut că autorisarea de care are nevoe femeea măritată, şi care se dă fie de bărbat, fie de justiţie, trebue să fie specială, iar nu generală. Care este sensul acestor cuvinte? Chestiunea este controversată. După Duranton (II, 449), autorisarea este specială când afacerea pentru care s'a dat este determinată. Astfel, ar fi specială autorisarea ce bărbatul ar da femeeĭ sale de a vinde saŭ de a ipoteca imobilele sale situate în Bucureştĭ, saŭ în cutare district. In adevĕr, tot ce legiuitorul a voit să oprească, după această părere, este autorisarea ce s'ar da în termenĭ generalĭ de a înstrăina, de a ipoteca, etc., fără a se arăta anume ce imobile; de a sta în judecată, fără a se arăta anume procesul, etc. După părerea generală însă, autorisarea pentru a fi specială, trebue să fie dată în vederea fie-căruĭ act determinat, în vederea uneĭ operaţiĭ precise şi anume arătate. Aşa, în specia de maĭ sus, autorisarea ar fi specială numaĭ atuncĭ când femeea ar fi autorisată a vinde saŭ a ipoteca cutare saŭ cutare imobil determinat, în cutare condiţiĭ (1); a contracta cutare împrumut în cutare saŭ cutare condiţiĭ; a sta în judecată în cutare proces: la prima instanţă, la a doua, etc. Această din urmă părere este conformă vechiuluĭ drept francez unde, după cum observă Pothier şi Lebrun, autorisarea trebuia să fie specială pentru fie-care afacere, pentru fie-care contract (2). **Ce se inţĕlege prin specialitatea autorisăreĭ. Controversă.**

Prin aplicarea acestor principiĭ s'a declarat neregulată autorisaţia dată spre a garanta o datorie a căreĭ sumă este

urm.; Cas. fr. D. P. 53. 1. 75 şi 160; Sirey, 53. 1. 572. — *Contrà:* Valette, *Cours de C. civil*, p. 345.

(1) Autorisarea de a înstrăina un imobil ar fi destul de specială când ar cuprinde arătarea imobiluluĭ, fără a se specifica preţul şi celelalte condiţiĭ ale vinḑăreĭ (C. Toulouse, Sirey, 76. 2. 209; D. P. 77. 2. 33), şi fără a se arăta numele cumpărătoruluĭ. Cas. fr. D. P. 79. 1. 412. — *Contrà:* Répert. Sirey, *Autor. de femme mariée,* 579.

(2) Cpr. Pothier, *Tr. de la puissance du mari,* VII, 67; Demolombe. IV. 207 şi 276; Laurent, III, 113; Beudant, I, 328; T. Huc. II, 261; Baudry et Fourcade, II. 2245 urm.: Aubry et Rau, V, § 472, p. 153, text şi nota 66: Demante et Colmet de Santerre. I. 306 bis I; Thiry. I. 334; Arntz, I. 388; Mourlon. I. 799; Neagu. I. p. 391, No. 4 urm.; Planiol, III, 307; Cas. fr. D. P. 98. 1. 214; Sirey, 98. 1. 400.

necunoscută ([1]); acea de a contracta un împrumut, fără a se arăta suma ce femeea urmează a împrumuta ([2]); acea de a sta în judecată în toate procesele ce ar putea să aibă femeea ([3]), etc.

S'a decis, de asemenea, că autorisarea dată femeeĭ de a eşi din indivisiune nu este specială, şi nu cuprinde pe acea de a face o transacţie ([4]), saŭ de a vinde un imobil ([5]).

Autoris. dată femeeĭ p. maĭ multe afacerĭ determinate. Din faptul că autorisarea dată de bărbat saŭ de justiţie trebue să fie specială, n'ar trebui să conchidem că femeea are nevoe de o autorisare deosebită pentru fie-care act; căcĭ se poate foarte bine da femeeĭ, prin acelaşĭ act, maĭ multe autorisărĭ speciale pentru maĭ multe afacerĭ determinate ([6]).

Autoris. dată de bărbat prin mijlocirea unuĭ mandatar. Bărbatul poate să autorise pe soţia sa prin mijlocirea unuĭ mandatar, însărcinat de a-ĭ ţinea locul într'una saŭ maĭ multe afacerĭ anume determinate prin mandat, însă nu-ĭ este permis de a delega uneĭ a treia persoane însuşĭ dreptul autorisăreĭ, care este un atribut al potereĭ bărbăteştĭ ([7]).

Cât pentru mandatul nelimitat ce femeea ar da bărbatuluĭ sĕŭ, vedĭ *suprà*, p. 766.

Art. 206 dispune că orĭ-ce autorisaţie generală, chiar când este stipulată prin contractul de căsătorie, nu este validă de cât pentru administraţia bunurilor parafernale.

([1]) Cas. fr. D. P. 84. 1. 13; Sirey, 85. 1. 495; Beudant, I, 328; Planiol, III, 307.

([2]) Cas. fr. D. P. 88. 1. 478; Sirey, 88. 1. 432; Baudry et Fourcade, II, 2247; Beudant, I, 328; Planiol. III, 307.

([3]) Cas. fr. Sirey, 77. 1. 33; D. P. 77. 1. 348; Planiol, III, 307; Beudant, I, 328; Baudry et Fourcade, *loco cit.;* Lyon-Caen et Renault, *Tr. de dr. comm.*, I, 255.

([4]) C. Bucureştĭ, *Dreptul* din 1888, No. 50.

([5]) Répert. Sirey, *Autor. de femme mariée*, 570; C. Caen, Sirey, 51. 2. 428; D. P. 52. 2. 27.

([6]) Planiol, III, 307, *in fine;* Demolombe, IV, 207 bis I; Demante et Colmet de Santerre, I, 306 bis 1; Aubry et Rau, V, *loco cit.*, p. 154; Baudry et Fourcade, II, 2251; Pand. fr., *Mariage*, 2067; Neagu, I, p. 395, No. 37.

([7]) Cas. fr. D. P. 77. 1. 101; Sirey, 77. 1. 215; Répert. Sirey, *v° cit.*, 589 urm.; Demolombe, IV, 209; Baudry et Fourcade, II, 2248; Pand. fr., *Mariage*, I, 2075; Neagu, I, p. 392, No. 7. Vedĭ şi *suprà*, p. 236 şi 739, nota 3.

Aceasta nu însemnează însă că bărbatul ar putea să dea femeeĭ, prin contractul de căsătorie, autorisarea generală de a face toate actele de administrație ([1]). Este adevĕrat că femeea poate, adoptând regimul de separare de bunurĭ, să-șĭ reserve, prin contractul matrimonial, folosința și administrația bunurilor sale; și in asemenea caz, ea poate necontestat să-șĭ administreze avutul sĕŭ fără autorisarea bărbatuluĭ ([2]); însă atuncĭ dreptul de administrație este o consecință a regimuluĭ matrimonial, iar nu a uneĭ autorisărĭ generale, care nicĭ nu putea fi dată atuncĭ, fiind-că contractul matrimonial trebue să fie făcut înainte de celebrarea căsătorieĭ (art. 1228 C. civ., 708 urm. Pr. civ.), adecă: la o epocă când nu exista nicĭ soțĭ, nicĭ putere maritală.

Casul când administrația avereĭ femeeĭ a fost conferită bărbatuluĭ prin contractul de căsătorie.

Dacă presupunem că administrația avereĭ femeeĭ a fost conferită bărbatuluĭ prin contractul de căsătorie, bărbatul o va administra de bună samă, el neputênd să abiliteze femeea a exercita un drept de administrație pe care ea nu-l are. Tot ce bărbatul ar putea să facă ar fi de a da mandat femeeĭ să administreze în locul luĭ, însă acest mandat diferă de autorisare; căcĭ de câte orĭ femeea administrează în virtutea autorisăreĭ bărbatuluĭ, ea se obligă personal; pe când ea obligă pe bărbat când administrează în baza mandatuluĭ primit de la dînsul (art. 1546) ([3]).

Specialitatea autorisăreĭ în cât privește actele judecătoreștĭ (art. 197, 206).

Autoris. e necesară p. fie-care grad de jurisdicție.

Femeea, pentru a putea sta în judecată, trebue să aibă o autorisare specială fie de la bărbat, fie de la justiție (v. *suprà*, p. 765), adecă: să fie autorisată înaintea tuturor instanțelor judecătoreștĭ, și pentru fie-care grad de jurisdicție.

Apel, recurs, etc.

Astfel, femeea autorisată a pleda în prima instanță, trebue să fie din noŭ autorisată spre a face apel saŭ recurs ([4]). Autorisația acordată uneĭ femeĭ măritate de a in-

([1]) V. *suprà*, p. 765, n. 2, unde am vĕḑut că art. 206 este rĕŭ redactat.
([2]) Veḑĭ t. VIII a Coment. noastre, p. 408.
([3]) Thiry, I, 334, p. 303, 304. Veḑĭ *suprà*, p. 761, nota 1.
([4]) Cpr. Trib. și C. Iașĭ, *Dreptul* din 1883, No. 18 și 26 (ambele cu observ. noastră); Cas. fr., *Dreptul* din 1879, No. 37; Sirey, 79, 1. 252; D. P. 79. 1. 213; Demolombe, IV, 130; Laurent, III, 149; Répert. Sirey, *Autor. de femme mariée*, 637 urm.

troduce o acţiune în justiţie nu-ĭ conferă deci dreptul de a ataca cu apel hotărîrea prin care i s'a respins reclamaţia [1]; nicĭ de a se apăra în apelul interjectat de protivnicul eĭ. (Veḑĭ *infrà,* p. 771).

Femeea nu poate fi autorisată pentru toate gradele de jurisdicţie deodată. Controversă.

Femeea ar avea nevoe de autorisare pentru fie-care grad de jurisdicţie, chiar dacă ar fi fost autorisată în termenĭ generalĭ de a susţine întregul proces. Cu alte cuvinte, după părerea noastră, femeea nu poate fi autorisată în mod cumulativ pentru toate gradele de jurisdicţie de odată, fiind-că bărbatul trebue să-şĭ poată da samă despre afacere în momentul când dă autorisarea [2].

Autoris. dată în apel nu are efect retroactiv. Controversă.

Autorisarea care s'ar da pentru prima oară în apel nu poate avea efect retroactiv spre a acoperi viciul primitiv al cerereĭ introductive de instanţă [3].

Recurs în cas.

Cele ḑise în privinţa apeluluĭ se aplică şi recursuluĭ în casaţie.

Confirmarea din partea bărbatuluĭ a actuluĭ făcut de femee fără autorisare.

Dacă femeea a făcut apel saŭ recurs fără autorisare, aceste acte nu sunt nule, ci numaĭ neregulate. In consecinţă, bărbatul este în drept a confirma actul făcut de femeea neautorisată, în termenul defipt de judecătorĭ [4].

Oposiţie în apel.

(1) Veḑĭ decisiile citate în Répert. Sirey, *v° cit.*, 657; Cas. fr. D. P. 79. 1. 213.— Femeea autorisată a pleda în apel nu are însă nevoe de o nouă autorisare pentru a face oposiţie contra decisieĭ care-ĭ respinge apelul. C. Toulouse, D. P. 83. 2. 39: Aubry et Rau, V, § 472, p. 157; Baudry et Fourcade, II, 2321.

(2) Veḑĭ Répert. Sirey, *v° cit.*, 639 urm.; Laurent, III, 149: Taulier, *Théorie raisonnée du C. civil*, I, p. 345 (ed. din 1840): Baudry et Fourcade, II, 2323.—*Contrà:* Autorisarea specială dată pentru toate instanţele, *in omnem causam*, şi pentru un proces determinat, este validă. Mourlon, I, 775; Demolombe, IV, 285; T. Huc, II, 243, p. 263; Boitard et Colmet-Daage. *Leçons de Pr. civile*, II, 1107, p. 628 (ed. a 15-a); Cas. fr. D. P. 57. 1. 333; D. P. 58. 1. 104.

(3) Trib. Iaşĭ şi C. Paris, *Dreptul* din 1883, No. 26 (cu observ. noastră), şi *Dreptul* in 1879, No. 16; C. Craiova, *Dreptul* din 1893, No. 68.—*Contrà:* Baudry, I, 627, *in fine;* Cas. fr. Répert. Dalloz, *v° Culte*, 625, nota 4; Cas. rom. Bulet. 1889, p. 800.

(4) Cas. rom. Bulet. S-a 1, 1872, p. 319; Bulet. S-a 1, 1886, p. 859: *Dreptul* din 1886, No. 4; Bulet. 1891, pag. 1054: *Dreptul* din 1893, No. 68 şi Bulet. 1893, p. 866: Bulet. 1897, pag. 1333; Bulet. 1898, p. 1057; C. Bordeaux, Sirey, 51. 2. 757: D. P. 52. 2. 63; C. Bruxelles, *Revue trimestrielle de dr. civ.*

Am ḑis că femeea autorisată în prima instanţă, chiar pentru a duce procesul până la capăt, are nevoe de o nouă autorisare spre a face apel. Această soluţie este, după părerea noastră, aplicabilă atât pentru a putea pleda în apelul făcut de dînsa, cât şi pentru a se apăra în apelul făcut de protivnicul eĭ, în caz când ea a câştigat procesul la prima instanţă (1). Necesitatea autorisăreĭ p. ca femeea să se poată apăra în apelul făcut de adversarul sĕŭ. Controversă.

Autorisarea nu conferă femeeĭ măritate capacitatea de a face de cât actele pentru care ea i-a fost dată. Astfel, femeea autorisată a pleda nu poate face transacţiĭ (art. 1706) (2); niciĭ să defere, să refere saŭ să primească un jurămînt decisor, asemenea jurămînt implicând o tranzacţie (3); nicĭ să renunţe la acţiunea sa, la apel, recurs, etc.; nicĭ să se deziste (4); nicĭ să facă o mărturisire în justiţie, care să servească de dovadă in contra eĭ (art. 1206); căcĭ mărturisirea implică înstrăinarea unuĭ drept (5). Pentru toate aceste acte femeea va avea nevoe de o autorisare specială. Transacţie, jurămînt, mărturisire, etc.

Femeea, chiar separată de bunurĭ, va avea de asemenea nevoe de o autorisare specială spre a putea face un compromis (art. 339 Pr. civ.) (6). Compromis.

IV, anul 1905, p. 372, No. 3 şi *Curierul jud.* din 1905, No. 60; Laurent, III, 103; Aubry et Rau, V, § 472, p. 165; Neagu, I, p. 406, No. 120 urm.

(1) Laurent, III, 149; Aubry et Rau, V, § 472, p. 157, 158; Duranton, II, 459; C. Montpellier, Répert. Dalloz, *v° Mariage*, 782, nota 2. Cpr. Baudry et Fourcade, II, 2325.—*Contrà:* C. Iaşĭ, *Dreptul* din 1883, No. 18; Cas. fr. D. P. 79. 1. 158; Sirey, 79. 1. 273; V. şi alte decisiĭ citate în Répert. Sirey, *v° cit.*,661; Demolombe, IV, 287; Boitard et Colmet-Daage, *Leçons de procéd. civile,* II. 1107, p. 628 (ed. a 15-a).

(2) Laurent, III, 147; Demolombe, IV, 280; Baudry et Fourcade, II, 2313.

(3) Laurent, III, 148; Demolombe, IV, 282; 283; Baudry et Fourcade, II, 2316.—Nu este însă nevoe de o nouă autorisare pentru ca ea să poată presta jurămîntul supletor deferit de judecătorĭ. Demolombe, IV, 283. Jurămînt supletor.

(4) Baudry et Fourcade, II, 2314, 2315, şi autoriĭ citaţĭ acolo.

(5) Laurent, III, 148 şi XX, 170.—*Contrà:* Baudry et Fourcade, II, 2317; Demolombe, IV, 284 şi XXX, 471; Marcadé, V, art. 1356, No. 2, p. 221. Veḑĭ asupra acesteĭ controverse t. VII a Coment. noastre, p. 330, nota 2.

(6) Veḑĭ autorităţile citate într'un sens şi într'altul în t. VIII a Coment. noastre, p. 391. nota 1.

Darea uneĭ procurĭ, executarea hotărîreĭ, etc.

Cu-toate-acestea, une-orĭ autorisarea nu trebue să fie mărginită la actele pentru care a fost dată. Astfel, femeea măritată, autorisată a pleda, va putea să dea în acest scop procură unuĭ advocat (1); să aducă la îndeplinire hotărîrea ce va dobîndi. *Qui veut la fin, veut les moyens.* Nu se poate admite, în adevĕr, că bărbatul care a aprobat causa, n'a înţĕles a aproba şi efectele (2).

Efectele autorisăreĭ.

Autorisarea dată de bărbat saŭ de justiţie, cu formele prescrise de lege, complectează capacitatea femeeĭ măritate, şi face ca actul săvîrşit de dînsa să fie valid (3), dar nu face să se nască nicĭ-o obligaţie personală pentru bărbat, orĭ care ar fi regimul matrimonial al soţilor. *Qui auctor est non se obligat.* Astfel, s'a decis, cu drept cuvînt, că soţul care intervine într'un contract numaĭ pentru a autorisa pe soţia sa, nu rĕspunde de daunele isvorite din acest contract (4).

---

(1) Cpr. N. I. Titulescu, *C. judiciar* din 1905, No. 75; G. M. Corbescu, *Dreptul* din 1905, No. 82.—*Contrà:* Trib. Ilfov (în majoritate, d-l D. Negulescu fiind de părerea noastră), *C. judiciar* din 1906, No. 5 şi 9; C. Cristescu (unul din judecătoriĭ cari aŭ format majoritatea tribun.), *Dreptul* din 1905, No. 66 şi din 1906, No. 15, p. 115, 116, *ad notam.*

(2) Baudry et Fourcade, II, 2320; Demolombe, IV, 292; Aubry et Rau, V, § 472, p. 157. Cpr. Répert. Sirey, v° *Autoris. de femme mariée*, 616.

(3) Thiry, I, 342. — Autorisarea nu acopere însă causele de anulare care ar exista în act. Thiry, *loco cit.*

(4) C. Iaşĭ, *Dreptul* din 1883, No. 72. Cpr. C. Agen, D. P. 83. 2. 41; Planiol, III, 318; T. Huc, II, 274; Baudry et Fourcade, II, 2328; Laurent, III, 151; Thiry, I, 342; Aubry et Rau, V, 472, p. 159, text şi nota 92; Neagu, I, p. 400, No. 54.

Art. 151 Pr. civ.

Bărbatul chemat spre a autorisa pe soţia sa, nefiind parte în proces, lipsa luĭ nu dă loc la aplicarea art. 151 din Pr. civilă. Veḑĭ decisiile citate în t. VII a Coment. noastre, p. 386, nota 1. Veḑĭ şi C. Bucureştĭ, *Dreptul* din 1885, No. 59.

Dreptul bărbatuluĭ de a apăra pe femee.

De şi bărbatul nu e parte în proces, s'a decis cu-toate-acestea că chemarea luĭ în instanţă, spre a asista şi autorisa pe soţia sa, nu poate fi considerată ca o simplă formalitate, ci ca un drept pe care legea îl conferă bărbatuluĭ de a da soţieĭ sale, chiar separată de bunurĭ, sfaturile şi protecţia de care ea poate avea nevoe; de unde resultă că soţul chemat spre a autorisa pe soţia sa este în drept să examineze dacă jurisdicţia înaintea căreia e chemată femeea este saŭ nu competentă să statueze asupra procesuluĭ, şi să opună orĭ-ce excepţie va găsi de cuviinţă. C. Paris, *Dreptul* din 1881, No. 66.

Când se poate da autorisarea bărbatuluĭ saŭ a justiţieĭ (art. 199).

Autorisarea bărbatuluĭ saŭ a justiţieĭ se poate da înaintea actuluĭ ce femeea îşĭ propune de a face, saŭ chiar prin însuşĭ actul, însă nicĭ o dată după săvîrşirea acestuĭ act (1). Darea autoris. în momentul faceriĭ actuluĭ.

Bărbatul poate, ce e dreptul, să confirme actul făcut de femee fără autorisare, însă vom vedea maĭ la vale, când ne vom ocupa despre acţiunea în anulare, că chestiunea de a se şti care sunt efectele aceste confirmărĭ este foarte controversată. (Vedĭ *infrà,* p. 796 urm.). Confirmarea actuluĭ făcut de femeea neautorisată.

Bărbatul este totdeauna liber de a revoca autorisarea ce a dat, cât timp actul n'a fost încă făcut, rĕmânênd, în asemenea caz, femeeĭ dreptul de a recurge la justiţie (art. 624 urm. Pr. civ.) (2). Revocarea autorisăreĭ.

Bărbatul ar putea să revoace chiar autorisarea dată de justiţie, la caz de absenţă saŭ de incapacitatea sa, atuncĭ când aceste cause ar fi încetat (3), dar n'ar putea nicĭ-odată revoca autorisarea ce justiţia ar fi dat la caz de refuz din partea sa, avênd numaĭ dreptul, în atare împrejurărĭ, de a face apel la Curte contra încheiereĭ tribun. (4). Revocarea din partea bărbatuluĭ a autorisăreĭ dată de justiţie.

(1) S'a decis, cu drept cuvînt, că prin darea uneĭ autorisărĭ posterioare, bărbatul nu poate să ridice femeeĭ beneficiul acţiuneĭ în anulare ce-ĭ conferă art. 207 din codul civil, şi aceasta maĭ ales atuncĭ când bărbatul a dat autorisarea sa în favoarea unuĭ creditor al femeeĭ, în cursul uneĭ instanţe de divorţ, pendentă între dînsul şi soţia sa. Trib. Paris, *Revue du Notariat*, 1905, No. 12100 şi *C. judiciar*, 1906, No. 5.

(2) In cât priveşte revocarea autorisăreĭ de a face comerţ, vedĭ *suprà.* p. 757, nota 4.

(3) Aubry et Rau, V, § 472, p. 158, 159; Répert. Sirey, *Autor. de femme mariée,* 844 urm. Justiţia, în atare împrejurărĭ, înlocuind pe bărbat, revocarea se va putea face printr'o simplă somaţie, rĕmânênd femeeĭ dreptul de a recurge din noŭ la justiţie, cu formele pe care le-ar fi întrebuinţat, dacă bărbatul ar fi refusat de a o autorisa. Aubry et Rau, *loco cit.*, nota 88; Répert. Sirey, *v° cit.,* 854; Baudry et Fourcade, II, 2340, 2341.—Vedĭ însă Demolombe IV, 325, după care bărbatul trebue să se adreseze justiţieĭ pentru ca ea să revoace însăşĭ autorisarea dată de dînsa.

(4) Aubry et Rau, *loco cit.*, p. 159, text şi nota 89; Répert. Sirey, *v° cit.*, 854; Baudry et Fourcade, II, 2339.—Vedĭ însă Demolombe, IV, 325.

Efectele revocăreĭ.

Revocarea nu poate însă să producă efecte de cât pentru viitor, din momentul când ea a ajuns la cunoştinţa terţiilor (cpr. art. 1557, 1558). Cât pentru trecut, actele făcute de femee, înaintea revocăreĭ, sunt şi rĕmân valide (1).

Ordine publică. Dr. internaţional.

Regula care prescrie femeeĭ autorisarea bărbatuluĭ saŭ a justiţieĭ, pentru a putea sta în judecată, este de ordine publică în acest sens că nu se poate deroga de la ea prin convenţiĭ particulare (art. 5 şi 1224) (2); dar de aci nu urmează că bunele moravurĭ şi interesul societăţeĭ cer numaĭ de cât ca femeea măritată să fie incapabilă; de unde resultă că femeea străină, capabilă după statutul sĕŭ personal este şi rĕmâne capabilă în România, conform aceluí statut; şi vice-versa, femeea măritată română duce cu sine incapacitatea sa pretutindenĭ, chiar în ţările în care femeea se bucură de o deplină capacitate. In adevĕr, legile relative la capacitatea persoanelor sunt legĭ personale (art. 2), şi nu se poate ḑice că statutul teritorial ar trebui să domineze statutul personal, căcĭ societatea nu este pusă în primejdie prin capacitatea femeeĭ măritate (3).

Propunerea lipseĭ de autorisare în casaţie şi din oficiŭ.

Din împrejurarea că autorisarea prescrisă de art. 197 este de ordine publică, trebue să conchidem că lipsa eĭ se poate propune pentru prima oară în orĭ-ce stare s'ar afla procesul, chiar înaintea Curţeĭ de casaţie şi că ea va putea fi invocată de judecătorĭ din oficiŭ (4).

C. portughez. Art. 1197.

(1) Demolombe, IV, 326; Aubry et, Rau, V, § 472, p. 159; Répert. Sirey, *v° cit.*, 855; Baudry et Fourcade, II, 2342. «Bărbatul poate să revoace autorisarea dată de dînsul, ḑice art. 1197 din codul portughez, cât timp lucrurile sunt încă în între-gimea lor; îndată însă ce actul autorisat a primit un început de executare *(se este tiver tido começo de execuçao)*, el nu va maĭ putea s'o revoace de cât sub condiţia de a repara prejudiciul ce ar resulta pentru terţiĭ din această revocare».

(2) Cpr. Beudant, I, 336, p. 468. Veḑĭ *suprà*, p. 746.

(3) Veḑĭ *suprà*, p. 141, nota 6; 167, 168 şi 741, *ad notam*.

Autoris. necesară spre a putea contracta.

(4) V. *suprà*, p. 746, 753 şi t. VIII a Coment. noastre, p. 393, *ad notam*.—In privinţa autorisăreĭ necesare spre a putea contracta (art. 199, 201), lipsa eĭ poate, ca orĭ ce mijloc de fond, fi propusă pentru prima oară în apel, nu însă înaintea Curţeĭ de casaţie, pentru-că autorisarea de care femeea are nevoe spre a putea contracta, nu interesează ordinea publică. Veḑĭ *suprà*, p. 753 şi *infrà*, p. 787.

Autorisarea justiţieĭ.

In regulă generală, autorisarea de care are nevoe femeea măritată se dă de bărbat, şi numaĭ prin excepţie ea se poate da de justiţie, în casurile următoare: 1° când bărbatul este căḑut sub o condamnare criminală (art. 203); 2° când el este interḑis saŭ absent (art. 204); 3° când el este minor (art. 205); 4° şi în fine, când refusă femeeĭ autorisarea de care ea are nevoe.

Acestea sunt singurele cazurĭ excepţionale în care autorisarea bărbatuluĭ poate fi înlocuită prin acea a justiţieĭ.

De câte-orĭ decĭ femeea va contracta cu bărbatul sĕŭ, saŭ cu un terţiŭ în interesul bărbatuluĭ, autorisarea bărbatuluĭ este necesară, însă ea este suficientă. Maxima: *nemo in rem suam auctor esse potest* (Instit., *De auctoritate tutorum*, 21, § 3) nu-şĭ primeşte aplicare de cât în materie de tutelă (cpr. art. 693 Pr. civ.) (1). **Cazurile în care femeea contractează cu bărbatul sĕŭ. Controversă.**

Art. 136 din codul italian a admis soluţia contrară, şi nu fără oare-care temeiŭ, căcĭ dacă este un caz în care femeea trebue să fie apărată, este tocmaĭ acela în care ea are interese contrare bărbatuluĭ sĕŭ. De aceea, soluţia coduluí fr., admisă şi de legea noastră, este cu drept cuvînt criticată de uniĭ autorĭ (2). **C. italian. Art. 136.**

1° Condamnarea bărbatuluĭ.

Art. 203. — Când bărbatul este căḑut sub o condamnaţiune criminală, chiar la caz când decisia este dată în lipsă (contumace), femeea chiar în vîrstă legiuită, nu poate, în timpul cât ţine

(1) Veḑĭ în acest sens, Pothier, *Tr. de la puissance du mari*, VII, 42; T. Huc, II, 273; Planiol, III, 289; Laurent, III, 134; Beudant, I, 334; Marcadé, I, 747, 747 bis; Baudry et Fourcade, II, 2293; Demolombe, IV, 232 urm.; Demante et Colmet de Santerre, I, 300 bis X urm.; Thiry, I, 340; Arntz, I, 386; Aubry et Rau, V, § 472, p. 148, 149, text şi notele 46, 47; Pand. fr., *Mariage*, I, 2146 urm.; Répert. Sirey, *Autor. de femme mariée*, 291 urm.; Neagu, I, p. 389, No. 12; Cas. fr. Sirey, 68. 1. 202; Cas. rom. Bulet. S-a 1, 1888, p. 101; C. Galaţi, *Dreptul* din 1889, No. 81. Cpr. şi C. Bucureştĭ, *Dreptul* din 1873, No. 43, p. 2.—*Contrà:* Veḑĭ decisiile citate în Pand. fr., *v° cit.*, 2143—2145.

(2) Veḑĭ P. Gide, *Étude sur la condition privée de la femme*, p. 472 urm. (ed. Esmein din 1885).

osînda, *să pornească judecată* (1), nicĭ să contracteze de cât după autorisaţiunea tribunaluluĭ, care poate, în acest caz, să dea autorisaţiunea sa, fără ca să fi chemat saŭ ascultat pe bărbat. (Art. 197, 199, 204 C. civ. Art. 67 L. de jud. ocoale din 1896. Art. 624 urm. Pr. civ. Art. 7 C. pen. Art. 470 urm., 483 Pr. pen. Art. 221 C. fr.).

Pedeapsă criminală. Bărbatul condamnat de Curtea cu juraţĭ la o pedeapsă criminală (art. 7 C. pen.), fie această decisie contradictorie saŭ dată în lipsă (art. 470 urm. Pr. pen.) (2), nu maĭ poate interveni pentru a complecta capacitatea juridică a soţieĭ sale: 1° pentru-că, prin această condamnare, el s'a făcut nedemn de a maĭ putea exercita puterea maritală, şi 2° pentru-că intervenţia sa n'ar maĭ fi chiar cu putinţă, de câte-orĭ el s'ar afla în temniţă făcêndu-şĭ osînda, departe de soţia sa. In asemenea caz, justiţia, adecă: tribunalul civil, saŭ judecătorul de ocol, pentru afacerile de competenţa sa (art. 67 L. jud. de ocoale din 1896), înlocuind pe bărbat, va aprecia dacă femeea trebue, saŭ nu, să fie autorisată de a sta în judecată, fie ca reclamantă, fie ca pârîtă, saŭ de a contracta, chemând şi ascultând saŭ nu pe bărbat, in camera de consiliŭ, după cum va crede de cuviinţă. Femeea n'are însă, în asemenea caz, nevoe de a face bărbatuluĭ nicĭ-o comunicare, şi poate să se adreseze de-a dreptul la justiţie.

Bărbatul este incapabil şi nedemn tot timpul cât ţine

Inexactitate de text. (1) Saŭ maĭ bine ḑis: *să stea în judecată*, după cum maĭ corect se exprimă art. 204, 205 şi 1285 din codul civil, căcĭ am vēḑut că femeea are nevoe de autorisare atât ca reclamantă cât şi ca pârîtă. V. *suprà*, p. 743, 744 şi *infrà*, p. 783, n. 4.

C. fr. şi italian. Art. 135, 136. (2) Codul fr. prevede casul condamnăreĭ la o pedeapsă aflictivă şi infamantă, adecă tot criminală, iar codul italian scuteşte pe femee de orĭ-ce autorisare, când bărbatul este minor, interḑis, absent saŭ condamnat la maĭ mult de un an de închisoare *(condannato a più di un anno di carcere)*; când femeea este comerciantă, saŭ separată de trup din culpa bărbatuluĭ *(per colpa del marito)* (art. 135). După acest cod (art. 136), autorisarea justiţieĭ nu înlocueşte pe acea a bărbatuluĭ, de cât în caz de refuz din partea sa, în caz de separare de trup saŭ de contrarietate de interes *(se trattisi di atto nel quale siavi opposizione d'interesse)*. Autorisarea nu poate fi acordată, în asemenea cazurĭ, de cât după ce se va chema şi asculta pe bărbat în camera de consiliŭ, afară de casurile urgente *(salvi i casi di urgenza)*.

osînda, adecă: de la pronunţarea decisieĭ şi pănă după executarea saŭ prescrierea pedepseĭ (art. 596, 600 Pr. pen.) (1).

Numaĭ condamnarea la o pedeapsă criminală face pe bărbat să-şĭ peardă autoritatea sa; aşa că autorisarea nu s'ar putea da de justiţie dacă el a fost condamnat la o simplă pedeapsă poliţienească, saŭ la o pedeapsă corecţională, chiar de Curtea cu juraţĭ (2). Pedeapsă corecţională saŭ de simplă poliţie.

A fortiori, deci, art. 203 nu este aplicabil când bărbatul a fost declarat în stare de faliment (3), saŭ a făcut cesiunea tuturor bunurilor sale (art. 1122 urm.) (4). Falimentul bărbatuluĭ, etc.

2° Absenţa saŭ interdicţia bărbatuluĭ.

Art. 204. — Dacă bărbatul se află sub interdicţiune saŭ absent, tribunalul poate, după apreciarea împrejurărilor, a autorisa pe femee saŭ ca să stea în judecată, saŭ ca să contracteze. (Art. 106 urm., 197, 199, 205, 435 urm., 448 C. civ. Art. 624, 626, 643 urm. Pr. civ. Art. 222 C. fr.

Art. 626 Pr. civ. — Dacă bărbatul va fi presupus saŭ declarat absent, saŭ interdis, şi femeea va voi a dobîndi autorisarea justiţieĭ, nu va maĭ fi nevoe de somaţia şi citaţia bărbatuluĭ, urmându-se potrivit celor de maĭ sus. (Art. 624, 625 Pr. civ. Art. 204, 205 C. civ. Art. 863, 864 Pr. fr. modificate).

In caz de declaraţie saŭ chiar numaĭ de presumpţie de absenţă (art. 626 Pr. civ.), bărbatul fiind în imposibilitate de a-şĭ manifesta voinţa, tribunalul civil saŭ judecătorul de ocol, pentru afacerile de competenţa sa (art. 67 L. din 1896), va putea învoi pe femee a contracta saŭ a sta în judecată, după o simplă cerere din partea eĭ, fără nicĭ-o Absenţa bărbatuluĭ.

---

(1) Cpr. Baudry et Fourcade, II, 2289; T. Huc, II, 268; Demolombe, IV, 216; Aubry et Rau, V, § 472, p. 147, text şi nota 42; Planiol. III, 297.—Vedĭ însă Beudant (I, 333, pag. 464), care şterge din text cuvintele «în timpul cât ţine osînda».

(2) Beudant, I, 333, p. 464, nota 1; Neagu, I, p. 385, No. 9.

(3) Beudant, *loco cit.;* T. Huc, II 271, *in fine;* Baudry et Fourcade, II, 2292; Demolombe, IV, 230; Lyon-Caen et Renault, *Tr. de dr. comm.*, VII, 208 *quater*, p. 162; Répert. Sirey, *Autor. de femme mariée*, 290; Neagu, *loco cit.*, No. 10: C. Bordeaux, Sirey, 89. 2. 125.

(4) Baudry et Fourcade, Demolombe, *loco cit.;* Pand. fr., *Mariage*, I, 2141; Répert. Sirey, *v° cit.*, 289; Neagu, *loco cit.*, No. 11. Vedĭ asupra instituţieĭ cesiuneĭ bunurilor, numită la Romanĭ *miserabile auxilium*, t. VI a Coment. noastre, p. 655 urm.

somaţie prealabilă, şi fără a se chema pe bărbat (art. 626 Pr. civ. ([1]).

Nepresenţa bărbatuluĭ la domiciliŭ. Controversă. Această soluţie ar fi, după uniĭ, aplicabilă chiar în caz când bărbatul ar fi nepresent, fiind la o prea mare depărtare de soţia sa, fără ca să existe incertitudine asupra existenţeĭ sale; căcĭ prin cuvîntul *absenţă* trebue să se înţeleagă aci, *lato sensu,* conform vechiuluĭ drept francez ([2]), orĭ-ce caz de depărtare care ar pune pe bărbat în imposibilitate de a-şĭ manifesta voinţa ([3]).

Interdicţia bărbatuluĭ. In caz de interdicţie a bărbatuluĭ (art. 435), femeea se va adresa de a dreptul la tribunalul civil, saŭ la judecătorul de ocol, pentru afacerile de competenţa luĭ, aducênd o copie de pe hotărîrea care a admis interdicţia şi dovada că această hotărîre s'a publicat conform art. 448 din codul civil, fără îndeplinirea alteĭ formalităţĭ, iar judecătoriĭ vor aprecia dacă trebue, saŭ nu, să se dea femeeĭ cuvenita autorisare spre a contracta saŭ a sta în judecată.

Casul în care bărbatul este pus într'o casă de sănătate. Controversă. Autorisarea se va da, după uniĭ, de justiţie chiar în caz când bărbatul, fără a fi interdis, s'ar afla într'o casă de sănătate, conform legeĭ asupra alienaţilor din 15 Decembre 1894, pentru-că şi în asemenea împrejurărĭ bărbatul n'ar fi în stare de a judeca dacă autorisarea este saŭ nu în folosul femeeĭ ([4]).

([1]) Citarea şi ascultarea bărbatuluĭ nu maĭ e necesară nicĭ în caz de minoritatea luĭ. Vedĭ *infrà,* p. 782.

([2]) Cpr. Pothier, *Tr. de la puissance du mari,* VII, 12.

([3]) Vedĭ în acest sens, Arntz, I, 385; Mourlon, II, 778; Demolombe, IV, 214; Beudant, I, 333; Ducaurroy, Bonnier & Roustain, I, 379; Duranton, II, 506; Cpr. Demante, I, 305 bis; C. Bordeaux, D. P. 98. 2. 198.— *Contrà:* T. Huc, II, 269: Laurent, III, 127; Marcadé, I, 744; Aubry et Rau, V, § 472, p. 146, nota 39; Baudry et Fourcade, II, 2281; Carré-Chauveau, *Lois de le procédure,* VI, partea II, *Quest.* 2925 bis, p. 679, 680; Répert. Sirey, *Autor. de femme mariée,* 240 urm.; Neagu, I, p. 386, No. 2; Thiry, I, 339. Vedĭ şi Planiol, III, 293.— După aceştĭ din urmă autorĭ, dacă bărbatul s'ar afla absent numaĭ de fapt, fără a fi declarat saŭ măcar presupus ca atare, femeea va trebui să aştepte reîntoarcerea luĭ saŭ să-ĭ ceară autorisarea prin scrisoare. Această părere are în favoarea eĭ termeniĭ art. 626 Pr. civ., care vorbeşte numaĭ de bărbatul *declarat* saŭ *presupus* absent. Cpr. Répert. Sirey, *v° cit.,* 241, 242.

([4]) Planiol, III, 295; Mourlon, I, 780; Massé-Vergé, I, § 134, p.

In orĭ-ce caz, autorisarea dată de un bărbat smintit, însă neinterdis, ar fi validă, dacă a fost dată într'un interval lucid (1). **Validitatea autoris. dată într'un interval lucid.**

In cât priveşte pe bărbatul râsipitor saŭ slab de minte, căruia s'ar fi rînduit un consiliŭ judiciar (art. 445, 458), trebue să decidem că el nu va putea să autorise pe soția sa a face nişte acte pe care nu le-ar fi putut face el însuşĭ. In adevĕr, de şi legea nu vorbeşte de cât de interdis, totuşĭ această expresie cuprinde pe toțĭ aceia cari sunt lovițĭ de o incapacitate oare-care (2). **Cazul când s'a rînduit bărbatuluĭ un consiliu judiciar. Controversă.**

Se poate întâmpla ca femeea să fie epitroapa bărbatuluĭ sĕŭ interdis, cu atât maĭ mult cu cât art. 452 din **Cazul în care femeea este epitropa bărbatuluĭ sĕŭ interdis.**

237, nota 40; Thiry, I, 339, p. 308; Acollas, I, p. 242; Aubry et Rau, V, § 472, p. 147, text şi nota 40; Pand. fr., *Mariage,* I, 2116; Répert. Sirey, *Autor. de femme mariée,* 267; Trib. Gand, *Flandre judiciaire* din 1891, No. 33, p. 535 şi *Curierul judiciar* din 1906, No. 5 (cu observația noastră).—*Contrà:* T. Huc, II, 270; Demolombe, IV, 225; Baudry et Fourcade, II, 2284; Neagu, I, p. 386, No. 6; Laurent, III, 130. Cpr. C. Gand, D. P. 74. 2. 153.

(1) T. Huc, Laurent, *loco cit.* Cpr. Neagu, I, p. 386, No. 5.

(2) Arntz, I, 285, *in fine;* Mourlon, I, 780; Thiry, I, 339, p. 308, 309; Demolombe, IV, 226; Massé-Vergé, I, § 134, p. 237, 238, nota 40; T. Huc, II, 271; Planiol, III, 296; Baudry et Fourcade, II, 2287; Aubry et Rau, V, § 472, p. 148, text şi nota 45; Pand. fr., *v° Mariage,* 2123; Répert. Sirey, *v° cit.,* 274 urm., şi maĭ ales 278; Neagu, I, p. 387, No. 21; C. Bordeaux, Sirey, 69. 2. 316; D. P. 70. 2. 34; Cas. fr. D. P. 77. 1. 307.—Cu-toate-acestea chestiunea este controversată. şi după uniĭ, individul pus sub un consiliŭ judiciar ar avea capacitatea de a autorisa pe soția sa, fiind-că legea declară incapabil numaĭ pe interdis (Duranton, II, 506 urm.); iar după alțiĭ, acel pus sub un consiliŭ judiciar ar putea asista pe soția sa, însă numaĭ cu asistența consiliuluĭ. Vedĭ în acest din urmă sens, Laurent, III, 132; Magnin, *Tr. des minorités,* I, 909, p. 731 (ed. din 1842). Şi această părere este inadmisibilă, căcĭ nu se poate ca o autorisare să fie acordată de două persoane deodată. Bărbatul fiind incapabil, el va fi înlocuit de justiție. Prin urmare, individul pus sub un consiliŭ judiciar fie pentru râsipire, fie pentru slăbiciune de minte, nu va putea decĭ să autorise pe soția sa de cât pentru actele pe care el le poate face singur. Cât pentru actele pe care el nu le poate face de cât cu asistența consiliuluĭ, femeea va fi autorisată de justiție.

codul nostru dispune în termenĭ imperativĭ că femeea *va fi* tutricea bărbatuluĭ sĕŭ interḑis ([1]). Se înţelege că, în asemenea caz, ea va putea să facă, fără autorisare, toate actele relative la această epitropie, căcĭ în atare împrejurărĭ, ea nu lucrează în numele eĭ propriŭ, ci în puterea mandatuluĭ primit de la lege ([2]).

Actele pe care femeea, epitropa bărbatuluĭ interḑis, le ar face pentru dînsa. Controversă.

In cât priveşte însă actele pe care ea le-ar face în numele eĭ, ea rĕmâne supusă regulelor generale de incapacitate, fiind obligată a cere autorisarea justiţieĭ. Astfel, nicĭ într'un caz ea nu va putea sta în judecată, în cât priveşte averea eĭ personală, fie chiar mobiliară, fără autorisarea justiţieĭ ([3]).

Cazul când femeea ar fi interḑisă.

S'ar putea întâmpla ca femeea să fie interḑisă (caz neprevĕḑut de lege). In asemenea caz, bărbatul va fi de cele maĭ multe orĭ epitropul eĭ, şi va administra averea conform regulelor de la tutelă. Acest caz nu presintă nicĭ o dificultate.

Casul când bărbatul nu este epitropul femeeĭ.

Chestia se complică însă când, pentru un motiv saŭ altul, bărbatul nu maĭ este epitropul femeeĭ sale. In cât priveşte actele pe care femeea le putea face singură înainte de interdicţie, precum sunt, de exemplu: actele de administraţie, dacă femeea era separată de bunurĭ, saŭ avea avere parafernală (art. 1285), nu maĭ încape îndoială că tutorul le va putea face singur ([4]).

([1]) Textul corespunḑĕtor fr. (507) ḑice: femeea *va putea fi* tutrice *(pourra être nommée tutrice de son mari).*

([2]) Cpr. Laurent, III, 131 şi V, 302; Répert. Sirey, *v.º cit.*, 255 urm.; Baudry et Fourcade, II, 2286; T. Huc, II, 270; Demolombe, IV, 227; Pand. fr., *Mariage,* I, 2125 urm.; Neagu, I, p. 386, No. 9; Acollas, I, p. 242.

([3]) Laurent, III, 131; Demolombe, IV, 227; Baudry et Fourcade, II, 2286; Pand. fr., *v.º cit.,* 2127 urm., Neagu, I, p. 386. No. 11 urm. — *Contrà:* Duranton, III, 754, care raţionează în modul următor: Femeea avênd dreptul, în calitatea de epitropă, de a sta în judecată, fără nicĭ-o autorisare, în cât priveşte averea mobiliară a bărbatuluĭ sĕŭ interḑis, ar fi absurd de a o declara incapabilă în privinţa drepturilor sale mobiliare propriĭ. Lucrul pare cam straniŭ, ce e dreptul, însă soluţia contrară este singură juridică, şi era admisă şi de Pothier în vechiul drept francez *(Tr. de la puissance du mari,* VII, 26).

([4]) Cpr. Pand. fr., *Mariage,* I, 2129. Neagu, I, p. 387, No. 16.

Cât pentru actele în privinţa cărora femeea ar fi avut nevoe de autorisarea bărbatuluĭ, se susţine că această autorisare va fi necesară şi epitropuluĭ, întru cât interdicţia femeeĭ nu poate să aducă nicĭ-o ştirbire autorităţeĭ bărbatuluĭ [1]. La aceasta se rĕspunde însă, cu drept cuvînt, că autorisarea bărbatuluĭ său a justiţieĭ ar atinge şi ar compromite principiul în virtutea căruia puterile epitropuluĭ femeeĭ interḑise se determină după regulele ordinare ale tuteleĭ (art. 454). Prin urmare, vom decide că epitropul femeeĭ interḑise va putea sta în judecată în acţiunile mobiliare ale femeeĭ, fără autorisarea bărbatuluĭ, iar în acţiunile imobiliare numaĭ cu autorisarea consiliuluĭ de familie (art. 408). Cu alte cuvinte, vom aplica în specie numaĭ regulele de la tutelă, fără a le combina cu autoritatea bărbatuluĭ; căcĭ altfel, s'ar înfiinţa, după cum foarte bine observă Curtea din Amiens, în privinţa bunurilor femeeĭ, douĕ autorităţĭ rivale, care a-rare-orĭ s'ar putea împăca: aceea a tutoruluĭ şi acea a bărbatuluĭ [2]. Actele p. care femeea ar fi avut nevoe de autorisarea bărbatuluĭ.

3° Minoritatea bărbatuluĭ.

Art. 205.—Dacă bărbatul este minor, femeea trebue să aibă autorisaţiunea tribunaluluĭ saŭ ca să stea în judecată, saŭ ca să poată contracta. (Art. 197, 199, 342, 421, 427 urm. C. civ. Art. 67 L. jud. de ocoale din 1896. Art. 224 C. civ.).

Bărbatul, când este minor, de şi emancipat prin căsătorie (art. 421), totuşĭ este incapabil de a face singur alte acte de cât acele de o pură administraţie (art. 427—430). Era decĭ cu neputinţă ca legea să fi admis intervenţia uneĭ persoane incapabile spre a complecta capacitatea uneĭ finţe tot incapabile [3].

---

(1) Veḑĭ decisiile citate în Pand. fr. *loco cit.* In acelaş sens, Baudry et Fourcade, II, 2288.

(2) Veḑĭ C. Amiens, Répert. Dalloz, v° *Mariage*, 801, p. 305, nota 2 (considerentele aceste decisiĭ sunt reproduse de Demolombe); Mourlon, I, 780, nota 2, *in fine;* Demolombe, IV, 228; Pand. fr., v° *Mariage*, 2130; Neagu, I, p. 387, No. 17 şi 18.

(3) Cu-toate-acestea, în dreptul vechiŭ francez, bărbatul, de şi minor, exercita puterea maritală asupra femeeĭ sale chiar majoră. Veḑĭ Pothier, *Tr. de la puissance du mari*, VII, 29 urm. Codul fr. actual a inovat decĭ în această privinţă. Dr. vechiŭ fr.

Acte de administrație.

Bărbatul minor, putênd însă să facă acte de administrație, se înțĕlege de la sine că poate să autorise pe femee a face și ea asemenea acte. Chestiunea este însă, la noĭ, lipsită de interes; căcĭ în cât privește averea parafernală, femeea o administrează de drept fără nicĭ-o autorisare (art. 1285), iar în cât privește bunurile dotale, femeea nu-șĭ poate, după părerea noastră, rezerva administrația lor [1].

Starea în judecată.

In cât privește autorisarea necesară femeeĭ spre a putea sta în judecată, femeea minoruluĭ va avea nevoe de autorisarea justițieĭ numaĭ în privința acțiunilor imobiliare; căcĭ, în privința acțiunilor mobiliare, bărbatul de și minor, avênd capacitatea de a porni singur asemenea acțiunĭ [2], este evident că va putea să autorise pe soția sa a face ceea ce el însușĭ poate să facă [3].

Art. 624 urm. Pr. civ.

Pentru a dobîndi autorisarea justițieĭ, femeea va urma conform art. 624 și urm. din Pr. civ., dovedind minoritatea bărbatuluĭ printr'un extract de pe actul sĕŭ de naștere. Ea nu va maĭ avea însă nevoe să someze și să citeze pe bărbatul sĕŭ înaintea justițieĭ, nicĭ justiția nu va maĭ avea nevoe de a-l consulta, de câte orĭ actul pentru care se cere autorisarea întrece marginele capacitățeĭ sale [4].

Casul în care bărbatul este major și femeea minoră.

Legea presupune că femeea este majoră, iar bărbatul minor, ceea ce a-rare-orĭ se va întâmpla în practică, căcĭ maĭ totdeauna bărbatul este maĭ în vîrstă de cât femeea. Presupunênd decĭ că bărbatul este major, iar femeea minoră, actele de administrație, pe care minorul emancipat le poate face singur (art. 427), vor putea fi făcute de femee cu autorisarea bărbatuluĭ.

In cât privește actele ce minorul emancipat nu poate

---

(1) Vedĭ t. VIII a Coment. noastre, p. 19 și 219, text și nota 5, unde se discută controversa.

(2) Argument *a contrario* din art. 428. Vedĭ în t. II, explicarea acestuĭ text.

(3) Baudry et Fourcade, II, 2282; Thiry, I, 339, p. 309; Planiol, III, 294; Neagu, I, p. 388, No. 2; T. Huc, II, 272, și toțĭ autoriĭ.

(4) Baudry et Fourcade, II, 2301; Demolombe, IV, 253; Laurent, III, 138.—*Contrà:* Toullier-Duvergier, I, partea II, 653, p. 18. Vedĭ și Planiol, III, 302, după care consultarea bărbatuluĭ ar fi facultativă.

face singur, femeea va avea nevoe de autorisarea bărbatuluĭ, ca bărbat şi ca curator; de învoirea consiliuluĭ de familie şi chiar de aprobarea tribunaluluĭ, dacă este vorba de acte pentru care se cer asemenea formalităţĭ (art. 427 urm.) (1). Actele ce minorul emancipat nu poate face singur.

Cât pentru autorisarea necesară femeeĭ spre a putea sta în judecată, ea nu va avea nevoe de cât de autorisarea bărbatuluĭ sĕŭ (art. 428). Starea în judecată.

Dacă, pentru un motiv oare-care, bărbatul major nu exercită puterea maritală, el va fi înlocuit de justiţie (2).

Dacă amîndoĭ soţiĭ sunt minorĭ, bărbatul nu va putea da autorisare de cât pentru actele de administraţie, pe care el le poate face singur (art. 427). Când va fi însă vorba de a sta în judecată saŭ de a face alte acte de cât acele de administraţie, autorisarea nu se va putea da de cât de justiţie (3). Casul când amîndoĭ soţiĭ ar fi minorĭ.

4⁰ Refuzul bărbatuluĭ de a da autorisarea.

Acest refuz poate fi relativ la starea în judecată din partea femeeĭ (art. 200), saŭ la săvîrşirea unuĭ act extrajudecătoresc (art. 201).

1⁰ *Starea în judecată.*

Art. 200.—Dacă bărbatul se opune a da femeeĭ autorisaţiunea de a porni judecată (4), tribunalul iĭ poate da această autorisaţiune. (Art. 197, 198, 201, 1285 C. civ. Art. 624 urm. Pr. civ. Art. 67 L. jud. ocoale din 1896. Art. 218 C. fr.).

Art. 624 Pr. civ.—In casurile când femeea măritată va trebui a fi autorisată de justiţie, ea va face maĭ întâĭ o somaţie bărbatuluĭ sĕŭ printr'un agent al tribunaluluĭ, şi dacă bărbatul sĕŭ

---

(1) Baudry et Fourcade, II, 2283; Beudant, I, 333; T. Huc, II, 272; Laurent, III, 129; Demolombe, IV, 229; Neagu, I, p. 389, No. 9.

(2) Baudry et Fourcade, II, 2283; Demolombe, IV, 229.

(3) Laurent, III, 129. Cpr. Baudry et Fourcade, II, 2283, *in fine*.

(4) Cuvintele *«a porni judecată»* sunt o traducere greşită a expresiuneĭ din textul fr. *«ester en jugement»*, greşală pe care legiuitorul a maĭ făcut-o în art. 197, 200, 203 şi 207. In art. 204, 205 şi 1285, legiuitorul se exprimă însă în mod corect, întrebuinţând de astă dată expresiunea *«a sta în judecata» (stare in judicio)*. Vedĭ *suprà*, pag. 776. nota 1 şi pag. 743. 744 şi *infrà*. p. 787, nota 3. Inexactitate de text.

tot nu va voi să dea autorisarea sa, femeea va face cerere (1) către presidentul tribunaluluĭ domiciliuluĭ soţuluĭ, care va cita pe bărbat de urgenţă în camera de chibzuire, spre a arăta temeiurile nevoinţeĭ sale. (Art. 625, 626 Pr. civ. Art. 197, 198, 200 urm., 1251, 1285 C. civ. Art. 67 L. jud. ocoale din 1896. Art. 861 Pr. fr.).

Art. 625 Pr. civ.—După ce se va asculta bărbatul, saŭ **dacă el nu va veni la ḑiua însemnată, tribunalul va hotărî asupra cereręĭ femeeĭ, ascultându-se şi conclusiile ministeruluĭ public (2).** (Art. 624, 626 Pr. civ. Art. 200, 201, 204, 205 C. civ. L. din 29 Oct. 1877 asupra atribuţiilor minist. public. Art. 862 Pr. fr.).

Care este procedura după care justiţia va autorisa pe femee a sta în judecată, atuncĭ când bărbatul va refusa autorisarea sa? Trebue să distingem două ipoteze şi anume: 1° cazul când femeea este reclamantă, şi 2° cazul când ea este pârîtă.

Cazul când femeea este reclamantă.

Prima ipoteză: *Femeea este reclamantă.*—In asemenea caz, dacă bărbatul nu voeşte a o autoriza, ea îĭ va face o somaţie prin portăreĭ (3), şi dacă şi în urma acesteĭ somaţiĭ, el se opune a-ĭ da autorisarea, saŭ nu rĕspunde, ceea ce este acelaşĭ lucru, tribunalul domiciliuluĭ comun al soţilor, care este acel al bărbatuluĭ (art. 93 C. civ. şi 624 Pr. civ.) (4), saŭ judecătorul de ocol, pentru procesele de

---

L. timbruluĭ. Art. 22 § 9.

(1) Cererea de autorisare făcută la tribunal (nu însă şi la judecătorul de ocol) pentru complectarea capacităţeĭ femeeĭ măritate, se face pe timbru fix de *cincĭ* leĭ. (Art. 22, § 9 L. timbruluĭ din 1900).

L. din 1877 asupra atrib. minist. public.

(2) După legea din 29 Octombre 1877 asupra atribuţiilor minist. public, conclusiile procuroruluĭ nu maĭ sunt cerute de cât în afacerile în care sunt interesaţĭ minorĭ şi interḑişĭ. Legiuitorul din 1900, scăpând din vedere această lege fundamentală, care modifică atribuţiile ministeruluĭ public, a reprodus textul din vechia procedură civilă, aşa că acest text nu maĭ este în armonie cu sus-citata lege.

(3) Femeea nu poate fi scutită de această somaţie, pe care oratorul Guvernuluĭ a numit-o: «*un omagiŭ juridic adus autorităţeĭ bărbatuluĭ*». Veḑĭ Boitard et Colmet-Daage, *Leçons de Pr. civ.*, II, 1107, p. 628 (ed. a 15-a); C. Paris, D. P. 52. 2. 77.—Veḑĭ însă in sens contrar, decisiile citate în Pand. fr., v° *Mariage,* 2172.—Această somaţie nu maĭ este necesară când bărbatul este minor (veḑĭ *suprà*, p. 782), interḑis, saŭ absent (art. 626 Pr. civ.).

(4) In casul art. 200, ca şi în casul art. 201, tribunalul saŭ judecătorul de ocol competent este tot acel al domiciliuluĭ bărbatuluĭ (art. 624 Pr. civ.). Cpr. Beudant, I, 330; Baudry et Fourcade, II, 2298; T. Huc, II, 257.

competenţa sa (art. 67 L. jud. ocoale din 1896) ([1]), după ce maĭ întăĭ va chema şi va asculta pe bărbat în camera de consiliŭ, va admite saŭ va respinge cererea femeeĭ, după cum va crede maĭ folositor ([2]).

A doua ipoteză: *Femeea este pârîtă.* — Procedura fr. (art. 861) nu prevede de cât cazul când femeea este reclamantă. La noĭ, se prevede însă atât cazul când femeea este reclamantă, cât şi când ea este pârîtă, de-oare-ce art. 624 din Pr. civ. vorbeşte, în termenĭ generalĭ, de cazurile în care *femeea măritată va trebui să fie autorisată în justiţie*. Prin urmare, la noĭ, formele ar trebui să fie aceleaşĭ şi într'un caz şi într'altul. Cu-toate-acestea, s'a adoptat în practică uzul din Franţa, după care reclamantul cheamă în judecată atât pe femee cât şi pe bărbat ([3]), pentru ca acesta din urmă s'o autorize, şi dacă el nu vine saŭ se opune formal, atuncĭ autorisarea se dă de justiţie. **Cazul când femeea este pârîtă.**

Autorisarea justiţieĭ trebue să fie specială ca şi acea

Chestiunea este însă de a se şti dacă tot tribunalul domiciliuluĭ bărbatuluĭ este competent de a autorisa pe femee a face apel saŭ recurs. După un sistem, se admite afirmativa (cpr. Aubry et Rau, V, § 472, p. 145 şi 146; T. Huc, II, 258 precum şi decisiile numeroase citate în Pand. fr., *Mariage*, I, 2192 urm.); iar după altul, autorisarea se va da de instanţa superioară, Curtea de apel saŭ Curtea de casaţie. Astfel, cel puţin, se petrec lucrurile în practică. Vedĭ în acest din urmă sens, Cas. fr. D. P. 79. 1. 213; Demolombe, IV, 262; Baudry et Fourcade, II, 2299; Répert. Dalloz, *Supplément*, *Mariage*, 502. Vedĭ şi decisiile citate în Pand. fr. *v° cit.*, 2190. Vedĭ asupra acesteĭ controverse, Neagu, I, p. 381, No. 24 urm. **Cine autorisă pe femee a face apel, recurs, etc.? Controversă.**

([1]) Cpr. Trib. Iaşĭ, *Dreptul* din 1882, No. 26.

([2]) Tribunalele sunt deci libere de a refuza autorisarea cerută de femee, şi aceasta în toate cazurile în care justiţia este chemată a o da. (Cpr. art. 201 C. civ.). Vedĭ Baudry et Fourcade, II, 2307; T. Huc, II, 243; Laurent, III, 139; Aubry et Rau, V, § 472, p. 145. Când femeea va fi pârîtă, tribunalele vor acorda in totdeauna autorisarea, iar când ea va fi reclamantă, tribunalele vor aprecia dacă bărbatul a uzat numaĭ saŭ a abuzat de autoritatea sa. Autoritatea bărbatuluĭ trebue să fie acea a unuĭ protector, iar nu a unuĭ despot, a dis oratorul Berlier.

([3]) Toate actele de procedură trebue decĭ să fie făcute faţă de ambiĭ soţĭ. Cas. rom. S-a II, 18 Iunie 1904, decisia No. 261 (nepublicată încă), citată după condică de Neagu, I, p. 279, No. 6 bis.

Autor. justiției, care trebue să fie specială, poate fi și tacită. Controversă.

a bărbatuluĭ ([1]), ea putênd însă, după uniĭ, fi şi tacită. Astfel, femeea ar fi considerată implicit şi tacit autorisată de justiţie, de câte-orĭ bărbatul ar fi condamnat prin aceeaşĭ hotărîre cu femeea, maĭ cu samă când reclamantul ar fi cerut ca femeea să fie autorisată de justiţie, în lipsa bărbatuluĭ ([2]).

Publicitatea hotărîreĭ. Dreptul de apel. etc. Controversă.

In orĭ-ce caz, încheierea prin care tribunalul dă saŭ refusă autorisarea femeeĭ, este o adevărată hotărîre, şi ca atare, se pronunţă în public (art. 86 Pr. civ.), numaĭ ascultarea bărbatuluĭ avênd loc în camera de consiliŭ ([3]); şi această hotărîre este supusă apeluluĭ, conform dreptuluĭ comun, atât din partea bărbatuluĭ cât şi din partea femeeĭ ([4]).

2⁰ *Facerea unor acte juridice extra-judecătoreştĭ.*

Art. 201. — Dacă bărbatul se opune de a autorisa pe femee ca să facă vre-un act, femeea poate să cheme de a dreptul pe bărbat înaintea tribunaluluĭ de întâia instanţă din districtul (judeţul) domiciliuluĭ *comun* ([5]), care poate să dea, saŭ nu autorisaţia sa, după ce va asculta arătările bărbatuluĭ în camera de consiliŭ, saŭ va fi dovadă despre chemarea sa. (Art. 93, 199, 203 urm. Art. 624 Pr. civ. Art. 219 C. fr.).

([1]) Vedĭ *suprà*, p. 769.

([2]) Laurent, III, 139; Pand. fr., *Mariage*, I, 2251; Demante et Colmet de Santerre, I, 301 bis III; Neagu, I, p. 380, No. 15. Cpr. Cas. fr. D. P. 68. 1. 256 (soluţie implicită); D. P. 83. 1. 71; Sirey, 83. 1. 368; Cas. rom. Bulet. S-a 1, 1882, p. 283 şi S-a II, p. 837; C. Craiova (soluţie implicită), *Dreptul* din 1890, No. 43. — *Contrà:* Demolombe, IV, 268; Duranton, II, 466; Baudry et Fourcade, II, 2306; Carré-Chauveau, *Lois de la procédure*, VI, partea II, *Quest.* 2921 bis. p. 675; Trib. Iaşĭ, *Dreptul* din 1883, No. 26 (cu observ. noastră); Trib. Ilfov şi C. Bucureştĭ, *Dreptul* din 1888, No. 71 şi din 1889, No. 15.

([3]) Marcadé, I, 737; Cas. fr. şi C. Poitiers, D. P. 50. 1. 157 şi 2. 117. — *Contrà:* Carré-Chauveau, *op. cit.*, VI, partea II, *Quest.* 2923, p. 676; Boitard et Colmet-Daage, *Leçons de Pr. civ.*, II, 1107, p. 628, 629 (ed. a 15-a); Sănd. Nănoveanu, *Pr. civ.*, p. 1294.

([4]) Baudry et Fourcade, II, 2298, *in fine*, 2308; Demolombe, IV, 260; Aubry et Rau, V, § 472, pag. 145; Boitard, *op. cit.*, II, 1108, p. 630; Sănd. Nănoveanu, *Pr. civ.*, p. 1297; Planiol, III, 303, *in fine;* Neagu, I, p. 382, No. 6.

([5]) Textul oficial dice din eroare domiciliul *comuneĭ.*

Art. 201 din codul civil este complectat şi modificat în parte prin art. 624 din Pr. civ., care prescrie o somaţie din partea femeeĭ *în toate cazurile în care autorisarea are a se da de justiţie.* Femeea care ar voi să facă un act juridic extra-judiciar, de exemplu: o înstrăinare, un împrumut, etc. (1), pe care bărbatul ar refuza de a-l autorisa, iĭ va face deci maĭ întâĭ o somaţie prin portăreĭ, şi dacă nicĭ atuncĭ bărbatul nu-ĭ va da cuvenita autorisare, ea îl va chema înaintea tribunaluluĭ civil al domiciliuluĭ luĭ, şi tribunalul, după ce îl va asculta în camera de consiliŭ, la caz când el ar fi de faţă, apreciind împrejurările, va da saŭ va refuza autorisarea cerută; însă hotărîrea tribunaluluĭ se va pronunţa în public şi cu drept de apel. (Vedĭ *suprà,* p. 786). **Complectarea şi modificarea art. 201 C. civ. prin art. 624 Pr.**

Autorisarea justiţieĭ va trebui să fie specială ca şi acea a bărbatuluĭ (2). **Specialitatea autoris. justiţieĭ.**

La caz de minoritate, absenţă, interdicţie saŭ condamnarea bărbatuluĭ la o pedeapsă criminală, femeea se va adresa de-a-dreptul la justiţie, fără a maĭ soma şi cita pe bărbat (art. 626 Pr. civ.). **Art. 626. Pr. civ.**

Autorisarea necesară femeeĭ spre a putea face un act juridic extra-judecătoresc, fie că această autorisare se dă de bărbat saŭ de justiţie, nu este de ordine publică, după cum este acea neapărată pentru a putea sta în judecată. (Vedĭ *suprà,* p. 753 şi 774, nota 4). **Ordine publică.**

Consecinţile lipseĭ de autorisare. — Nulitate. — Nulitate relativă.

Art. 207. — Numaĭ femeea, bărbatul şi moştenitoriĭ lor pot cere anularea tocmelelor saŭ a *pornirilor de judecată* (3), făcute fără autorisaţiune. (Art. 197, 199, 820, 952, 1098, 1164, 1251, 1265, 1900 C. civ. Art. 225 C. fr.).

Art. 952. — Persoanele capabile de a se obliga nu pot opune femeeĭ măritate necapacitatea sa. (Art. 207 C. civ. Art. 1125 C. fr.).

De şi legea nu pronunţă în mod expres nulitatea ac-

---

(1) Cpr. T. Huc, II, 259.

(2) Vedĭ *suprà,* p. 765, text şi nota 3; 769 şi 785.

(3) Expresiunea «*pornirilor de judecată*», care se maĭ găseşte şi în alte texte (art. 197, 200 şi 203), este greşită. Vedĭ *suprà*, p. 783, nota 4 şi trimeterile de acolo.

Nulitatea actelor făcute de o femee neautorisată. telor juridice, făcute de femeea măritată fără autorisarea bărbatuluĭ saŭ a justiţieĭ, totuşĭ această nulitate resultă în mod neîndoelnic atât din termeniĭ imperativĭ aĭ art. 199, cât şi din art. 207, care încuviinţează cererea de anulare a unor asemenea acte (1).

Nulitate relativă. Lipsa de capacitate neconstituind însă o nulitate absolută, ci o nulitate relativă, actele făcute de o femee măritată neautorisată, ca şi de orĭ-ce incapabil în genere, nu sunt inexistente, ci numaĭ anulabile; şi anularea se poate invoca numaĭ de incapabil, şi numaĭ în casul când actul făcut îĭ poate fi vătămător (2).

Dr. vechiŭ francez. In dreptul vechiŭ francez, actul făcut de o femee măritată neautorisată, era nul cu desăvîrşire, şi nulitatea putea fi propusă de orĭ-ce parte interesată, adecă: de bărbat, de femee, de moştenitoriĭ lor, şi chiar de terţiĭ carĭ contractaseră cu femeea (3).

Dr. actual. Astădĭ, asemenea act nu maĭ este radical nul, ci numaĭ *anulabil;* iar nulitatea fiind relativă, ca toate nulităţile ce resultă din incapacitate, nu poate fi opusă de cât de bărbat, de femee şi de moştenitoriĭ acesteĭ din urmă. (V. *infrà*, p. 792). Art. 952 închide dreptul terţiilor cari ar fi contractat cu femeea, iar art. 207, acelora cari n'ar fi contractat cu dînsa, de şi ar putea avea interes la anularea actuluĭ (4).

Anul. donaţieĭ primită de femee fără autorisare. Controversă. Astfel, anularea uneĭ donaţiunĭ ce femeea măritată ar fi primit, fără nicĭ-o autorisare, n'ar putea fi propusă de însuşĭ dăruitorul (5).

---

(1) Cpr. Trib. Ilfov, *Dreptul* din 1889, No. 76, p. 615; Baudry et Fourcade, II, 2343; T. Huc, II, 275; Planiol, III, 319; Laurent, III, 154; Demolombe, IV, 327, şi toţĭ autoriĭ.

(2) Cas. rom. Bulet. 1900, p. 287 (decisie la care am luat parte).

(3) Vedĭ Pothier, *Tr. de la puissance du mari,* VII, 5, p. 4.

(4) Cpr. Demolombe, IV. 350; Laurent, III, 155; Aubry et Rau, V, § 472, p. 163; Baudry et Fourcade, II, 2351; Neagu, I, p. 405, No. 110 urm. Cpr. Cas. rom. şi C. Bucureştĭ, Bulet. S-a II, 1876, ultimul considerent, p. 387; Bulet. S-a I, 1881, p. 101; Bulet. 1890, p. 352 şi *Dreptul* din 1891, No. 62. Vedĭ în cât priveşte aplicarea acestuĭ principiŭ la incapacitatea comunelor, *suprà*, p. 289. Cpr. Trib. Olt, *Dreptul* din 1906, No. 29.

(5) Demolombe, IV, 348 şi XX, 219; Marcadé, III, 650 urm.; Mourlon, II, 673; Arntz, II, 1867; Larombière, *Oblig.,* I, art. 1125, No. 5; Saintespès-Lescot, *Don. et testaments,* III, 660; Valette sur Proudhon, II, p. 479, nota *a*; Cas. rom. şi C.

De asemenea, acel care a făcut un compromis cu o femee măritată nu pote propune nulitatea luĭ [1], etc. Anul. unuĭ compromis.

Dar dacă ceĭ de al treilea nu pot, în genere, propune anularea actelor făcute de o femee neautorisată, totușĭ pârîtul care se vede chemat în judecată de o femee măritată neautorisată, poate chema pe bărbat în instanță, spre a da soțieĭ sale cuvenita autorisare; saŭ poate, printr'o excepție dilatorie, să ceară ca să nu se dea curs acțiuneĭ femeeĭ, până nu va fi autorisată conform legeĭ [2]. Dreptul terțiuluĭ de a chema pe bărbat în instanță spre a-șĭ autorisa pe soția sa.

Unele tribunale resping ca neregulat introduse, acțiunile făcute de o femee măritată neautorisată, în loc de a amâna causa până la dobîndirea autorisăreĭ din partea bărbatuluĭ, saŭ până la autorisarea femeeĭ de către justiție în locul bărbatuluĭ. Această practică este însă greșită și chiar contrară legeĭ [3].

Persoanele care pot opune nulitatea.

Persoanele care pot să ceară anularea actelor făcute de o femee neautorisată, sunt: bărbatul, femeea, moștenitoriĭ și creditoriĭ eĭ. Art. 1200 din codul portughez și art. 65 din codul spaniol dispun că acest drept nu aparține de cât bărbatuluĭ, moștenitorilor saŭ representanților luĭ.

1° Bărbatul, în timpul căsătorieĭ, are un interes moral Acțiunea bărbatuluĭ.

Bucureștĭ, Bulet. S-a I, 1877, p. 305 și *Dreptul* din 1876, No. 30: Cas. fr. D. P. 79. 1. 271; D. P. 89. 1. 369. Cpr. Planiol, III, 319.— *Contrà:* Cas. fr. Sirey, 89. 1. 412; D. P. 90. 1. 100; T. Huc, VI, 195 și VII, 62; Laurent, XII, 259; Troplong, *Donations,* II, 1118, 1126; Demante et Colmet de Santerre, IV, 73 bis; Aubry et Rau, VII, § 652, p. 60, 61, text și nota 12; Thiry, II, 362; Baudry, II, 471; Petrescu, *Donațiunile,* p. 72 urm.; Massé-Vergé, III, § 425, p. 60, text și nota 12; Magnin, *Tr. des minorités,* II, 1018, p. 100 (ed. din 1842). Vedĭ asupra aceșteĭ controverse, Baudry et Colin, *Don. et testaments,* I, 1305 urm. și t. IV a Coment. noastre (ed. 1-a), p. 130, precum și t. V, p. 34.

(1) Demolombe, IV, 349; Cas. fr. Sirey, 63. 1.. 119; D. P. 63. 1. 225.

(2) Demolombe, IV, 351; Laurent, III, 156; Aubry et Rau, V, § 472, p. 165. Vedĭ și *suprà,* p. 770.

(3) Vedĭ *suprà,* p. 770, text și nota 4 și *infrà,* p. 795.

de a cere anularea tuturor actelor făcute de soţia sa fără autorisare, pentru-că autoritatea sa de cap al familieĭ a fost călcată în picioare ([1]).

Acţ. bărbatuluĭ în urma desfacereĭ căsătorieĭ. Lipsă de interes.

In urma desfacereĭ căsătorieĭ, acest interes moral nu maĭ există. Cu-toate-acestea autoriĭ recunosc, în teorie, că bărbatul ar putea exercita acţiunea în anulare, chiar în urma desfacereĭ căsătorieĭ, atuncĭ când el ar avea un interes bănesc ([2]), interes care la noĭ nu poate să existe; căcĭ cazurile arătate de autorĭ se referă la femeea căsătorită sub regimul comunităţeĭ legale, regim matrimonial care la noĭ nu există, de şi nimic nu se opune ca soţiĭ să-l adopte prin convenţia lor ([3]).

Acţiunea femeeĭ.

2⁰ Femeea are, de asemenea, interes, atât în timpul căsătorieĭ cât şi în urma desfacereĭ eĭ, să ceară anularea actelor făcute de dînsa fără autorisare, pentru-că a fost lipsită de protecţia bărbatuluĭ, şi acest drept i se cuvine fără ca ea să fi suferit vre-o leziune. Există decĭ o deosebire între femeea măritată şi minor (art. 1157 urm.) ([4]).

Declaraţia femeeĭ că ea este capabilă.

Iată însă o femee care n'a declarat în act că este căsătorită, saŭ care s'a declarat necăsătorită, pe când în realitate era măritată: poate ea, în asemenea caz, să ceară anularea actuluĭ? Negreşit că da. Nu se poate aplica aci maxima «*error communis facit jus*», pentru-că datoria celor de al treilea cari aŭ contractat saŭ cari s'aŭ judecat cu o femee, era de a se asigura despre capacitatea eĭ. «*Qui cum alio contrahit, vel est, vel esse debet non*

---

(1) Cpr. Planiol, III, 320; T. Huc, II, 277; Thiry, I, 344; Baudry et Fourcade, II, 2345; Trib. Roman, *Dreptul* din 1898, No. 54.

(2) Baudry et Fourcade, II, 2346; Thiry, *loco cit.*; Demolombe, IV, 341; Beudant, I, p. 469, nota 1; T. Huc, II, 277; Cpr. Neagu, I, p. 404, No. 99.

(3) Vedĭ t. VIII a Coment. noastre, p. 8, 23 şi 26.

(4) Cpr. Trib. Roman, *Dreptul* din 1898, No. 54 (motive); Baudry et Fourcade, II, 2361; Laurent, III, 157, 159. — Rĕmâne însă bine înţeles că, în timpul căsătorieĭ, femeea nu va putea propune anularea pe cale de acţiune de cât cu autorisarea bărbatuluĭ sĕŭ. Baudry et Fourcade, II, 2344.

ignarus conditionis ejus» [1]. (Argument şi din art. 1159, după care minorul care face o simplă declaraţie că este major, îşĭ păstrează acţiunea în rescisiune) [2].

Dar dacă femeea a întrebuinţat manoperĭ frauduloase, prin care ar fi înşelat pe ceĭ de al treilea asupra capacităţeĭ sale, producênd, de exemplu, acte mincinoase, atuncĭ actul săvîrşit de dînsa ar fi valid, şi ea n'ar maĭ putea cere anularea luĭ. (Argument prin analogie şi din art. 1162) [3]. Aceasta nu este de cât o consecinţă a principiilor cunoscute că femeea măritată rĕspunde de delictele şi quasidelictele eĭ [4]. **Cazul în care femeea ar fi întrebuinţat manoperĭ frauduloase. Controversă.**

Femeea n'ar maĭ putea, de asemenea, propune nulitatea, dacă căsătoria eĭ a fost ţinută secret de soţĭ [5], saŭ când ea trecea pe nedrept în ochiĭ tuturor ca nemăritată, maĭ cu samă atuncĭ când fără a întrebuinţa manoperĭ frauduloase, prin actele şi faptele sale a contribuit a se acredita eroarea comună, în care căḑuse terţiĭ [6]. **Cazul când căsăt. a fost ţinută secret.**

---

(1) L. 19, Pr., Dig., *De diversis regulis juris antiqui*, 50. 17.

(2) Pothier, *Tr. de la puissance du mari*, VII, 53, 54; Laurent, III, 160 şi XVIII, 547; Demolombe, IV, 327; Baudry et Fourcade, II, 2380; Aubry et Rau, V, § 472, p. 168; Duranton, II, 462, 495; T. Huc, II, 276 şi VIII, 208; Mourlon, I, 818; Pand. fr., I, *Mariage*, 2401 urm.; Neagu, I, p. 403, No. 83 urm. Cas. fr. D. P. 98. 1. 305. Cpr. şi Trib. Roman (motive), *Dreptul* din 1898, No. 54, p. 467, coloana 1, *in fine*.—*Contrà:* Marcadé, I, 751.

(3) Pothier, *op. cit.*, VII, 28 şi 54; Planiol, III, 270; Neagu, I, p. 403, No. 88 urm.; Laurent, III, 161; Demolombe, IV, 328; Thiry I, 344, p. 314; Mourlon, I, 818; Baudry, I, 654; Baudry et Fourcade, II, 2379; T. Huc, II, 276; Aubry et Rau, V, § 472, p. 169; Pand. fr., *Mariage*, I, 2404 urm.; Cas. fr. D. P. 88. 1, 361; *Pand. Périod.* 88. 1. 308; Sirey, 91. 1. 294; Trib. Ilfov, *Dreptul* din 1889, No. 76 şi din 1905, No. 74.—*Contrà:* Femeea poate cere anularea actuluĭ, chiar dacă a întrebuinţat manoperĭ frauduloase, rĕmânênd ca terţiĭ înşelaţĭ să exercite contra eĭ o acţiune în daune şi în restituire. C. Paris, D. P. 67. 2. 92; Sirey, 67. 2. 294. Cpr. Toullier, D., I, partea II, 624, p. 12.

(4) Veḑĭ *suprà*, p. 755.

(5) Baudry et Fourcade, II, 1847 şi 2378; Laurent, III, 161, *in fine;* Pand. fr., *v° cit.*, 2412; Aubry et Rau, *loco cit.*, p. 168; Demolombe, III, 297 şi IV, 330; Répert. Sirey, *Autor. de femme mariée*, 880; Neagu, I, p. 404, No. 93.

(6) Baudry et Fourcade, II, 2381; Mourlon, I, 818; Laurent, III, 161; Neagu, I, p. 404, No. 94.

Cazul când eroarea femeeĭ nu provine din faptul eĭ. Dacă însă eroarea terţiilor nu provine din actele şi faptele femeeĭ, ea va putea din contra să propună nulitatea, eroarea terţiilor neputênd, în asemenea caz, aduce nicĭ-o daună femeeĭ (1). *Error communis facit jus.*

Oblig. femeeĭ de a restitui ceea ce-ĭ a folosit. In orĭ-ce caz, femeea de şi va anula obligaţia sa pentru lipsă de autorisare, totuşĭ va trebui să restitue ceea ce i-a folosit personal, în basa maximeĭ: «*jure naturæ æquum est neminem cum alterius detrimento et injuria fieri locupletiorem*» (2), a căreĭ aplicare o găsim în art. 1164; de unde resultă că femeea nu are nicĭ-un interes a cere anularea actuluĭ făcut de dînsa, dacă acest act i-a folosit în totul; căcĭ, în asemenea caz, ea va trebui să restitue tot ce a primit în baza actuluĭ anulabil (3).

Moştenitoriĭ soţilor. 3° Art. 207 prevede, în al treilea loc, că atât moştenitoriĭ femeeĭ cât şi aceĭ aĭ bărbatuluĭ pot cere anularea actelor făcute de femeea neautorisată. In privinţa moştenitorilor femeeĭ, nu există nicĭ-o dificultate, fiind-că eĭ pot să aibă un interes bănesc la anularea actuluĭ făcut de autorul lor (în specie femeea neautorisată) (4); pe când, din contra, moştenitoriĭ bărbatuluĭ nu pot avea nicĭ-un interes la această anulare, însuşĭ bărbatul ne avênd de cât un interes moral în această privinţă (5).

---

(1) Cpr. Pothier, *op. cit.*, VII, 28 şi 54: Baudry et Fourcade. II, 2382; Mourlon, *loco cit.*; Répert. Sirey, *v° cit.*, 876 urm.—Vedĭ însă Demolombe, IV, 332. Cpr. legea aşa ḑisă *Barbarius Philippus*, din causă că începe prin aceste cuvinte (L. 3. Dig., *De officio prætorum*, 1. 14), din care s'a extras maxima: *error communis facit jus*. Vedĭ asupra aceste maxime celebre. Solon *Théorie de la nullité des conventions et des actes en tout genre*, I, 370 urm., p. 245 urm. (ed. din 1835).

(2) L. 206, Dig., *De regulis juris antiqui*, 50. 17 şi L. 14, Dig., *De condictione indebiti*, 12. 6.

(3) Cpr. Trib. Ilfov şi Cas. rom. *Dreptul* din 1889, No. 76; Bulet. Cas. 1898, p. 7; Judec. ocol Mizil, *Curierul judiciar* din 1904, No. 5: Cas. fr. D. P. 1900. 1. 455; D. P. 1901. 1. 16: T. Huc, II, 276; Laurent, III, 162; Pand. fr., *Mariage*, I. 2423; Neagu, I, p. 404, No. 96; Mourlon, I, 821, *in fine*. Vedĭ şi *suprà*, p. 751, nota 7. Vedĭ asupra art. 1164, t. VII a Coment. noastre, p. 34 urm.

(4) Acelaşĭ interes ar putea să-l aibă şi creditoriĭ moştenitorilor femeeĭ. Cpr. Baudry et Fourcade. II. 2350: Neagu, I, p. 405, No. 109.

(5) Vedĭ *suprà*, p. 788. Cpr. T. Huc, II, 279; Planiol, III, 320;

Legea nu vorbeşte de creditoriĭ femeeĭ, însă cu-toate-acestea este în deobşte recunoscut că anularea se poate cere şi de creditoriĭ eĭ, în basa art. 974, dreptul femeeĭ fiind un drept bănesc, iar nu un drept moral, după cum este acel al bărbatuluĭ (¹). **Creditoriĭ femeeĭ. Controversă.**

Cât pentru creditoriĭ bărbatuluĭ, eĭ nu pot să exercite acţiunea în timpul căsătorieĭ, interesul acestuĭ din urmă fiind în acest timp pur moral. Eĭ nu pot, de asemenea s'o exercite nicĭ în urma desfacereĭ căsătorieĭ, acţiunea lor fiind lipsită de interes (²). **Creditoriĭ bărbatuluĭ. Art. 974. Controversă.**

De asemenea, acel care ar fi garantat o obligaţie contractată de o femee neautorisată, n'ar putea nicĭ într'un caz să propună anularea aceşteĭ obligaţiĭ, pentru că el este personal obligat (³). **Fidejusorul femeeĭ măritate.**

Acel care cere anularea unuĭ act pentru lipsă de autorisare, n'are nimic de dovedit, căcĭ incapacitatea femeeĭ **Incapacitatea femeeĭ măritate este regula generală.**

Thiry, I, 344, *in fine*, p. 315; Mourlon, I, 820. Acest din urmă autor ḑice că din eroare art. 207 conferă moştenitorilor *ambilor* soţĭ acţiunea în anulare; textul ar fi trebuit decĭ să se exprime, ca şi art. 137 din codul italian, în modul următor: «Numaĭ bărbatul, femeea *saŭ moştenitoriĭ eĭ* pot cere, etc.».

(¹) Trib. Roman (motive), *Dreptul* din 1898, No. 54; C. Paris, D. P. 88. 2. 225; Thiry, I, 345; Baudry et Fourcade, II. 2348; T. Huc, II. 278; Laurent, III, 163; Demolombe, IV, 342; Beudant, I, 337; Aubry et Rau, V, § 472. p. 162; Marcadé, I, 752; Mourlon, I, 820; Neagu, I, p. 405, No. 106.—*Contrà:* C. Besançon, *Dreptul* din 1905, No. 25, p. 204. Tot în acest din urmă sens se pronunţase maĭ întâĭ şi Toullier (IV, partea I, 567), însă această părere a fost părăsită maĭ în urmă şi de acest autor, care mărturiseşte însuşĭ greşala sa.

Alta este însă chestiunea de a se şti dacă creditoriĭ chirografarĭ aĭ uneĭ femeeĭ măritate sub regimul dotal, pot saŭ nu să ceară, în numele eĭ, anularea înstrăinărilor, ipotecilor saŭ obligaţiilor sale personale, la care ea ar fi consimţit asupra bunurilor sale dotale. Şi această chestiune este controversată. Veḑĭ t. V a Coment. noastre, p. 209, text şi nota 3, precum şi t. VIII, p. 318, 319. **Anul. înstrăinărilor consimţite de femeea dotală asupra bunurilor eĭ dotale.**

(²) *Contrà:* Trib. Roman (motive), *Dreptul* din 1898, No. 54. In Franţa, chestiunea este controversată. Veḑĭ Baudry et Fourcade, II. 2349. Cpr. Neagu, I, p. 405, No. 107 urm.

(³) Demolombe, IV, 343; Troplong, *Cautionnement*, 82; Aubry et Rau, V, § 472. p. 163; Guillouard, *Cautionnement*, 161, p. 181: F. Herman, *C. civ. annoté*, I, art. 225, No. 32.

măritate fiind regula generală, iar capacitatea, o excepţie ([1]), pârîtuluĭ incumbă sarcina de a dovedi că femeea a fost capabilă, adecă: că era majoră şi nemăritată, saŭ că a avut cuvenita autorisare ([2]).

Autor. lucruluĭ judecat a decisiilor în care femeea ar fi stat în judecată fără autorisare.

Principiul relativităţeĭ anulăreĭ se aplică atât la actele extra-judecătoreştĭ, cât şi la procesele în care femeea ar fi stat în judecată fără autorisare ([3]). De aicĭ n'ar trebui însă să conchidem, după cum se susţine de Duranton (II, 468), că decisiile judecătoreştĭ, în care o femee măritată ar fi figurat fără a fi fost autorisată, n'ar putea dobîndi autoritatea lucruluĭ judecat; căcĭ indată ce ele n'aŭ fost atacate în termenele legale prin căile ordinare de reformare (oposiţie şi apel), saŭ prin căile extraordinare de anulare (revisuire şi recurs), ele sunt definitive şi nu maĭ pot fi atacate printr'o acţiune în anulare, de vreme ce aŭ dobîndit autoritatea lucruluĭ judecat.

«Considerând, ḑice Curtea noastră supremă, prin o decisie încă din 21 Fevruar 1883, că o hotărîre judecătorească nu poate fi anulată pritr'o acţiune principală, ci numaĭ prin căile de reformare şi retractare prescrise de lege; că, dar, când aŭ trecut termenele în care o hotărîre putea să fie atacată, ea a dobîndit autoritatea lucruluĭ judecat, şi nu maĭ poate fi pipăită sub nicĭ-un cuvînt; că de şi este adevĕrat că femeea măritată poate cere şi susţine cu succes nulitatea actelor încheiate de ea în timpul căsătorieĭ, fără autorisaţia soţuluĭ sĕŭ, însă asemenea nulitate se poate invoca numaĭ în timpul cercetăreĭ procesuluĭ, până în momentul când a intervenit o hotărîre care a dobîndit autoritatea lucruluĭ judecat; că tocmaĭ în vederea principiuluĭ că o hotărîre judecătorească ce a dobîndit autoritatea lucruluĭ judecat, nu poate fi atacată în nulitate pe calea principală, prin art. 207 din codul civil se dispune că femeea, bărbatul şi moştenitoriĭ lor pot cere anularea pornirilor de judecată făcute fără autorisaţie, ceea ce presupune o judecată încă în fiinţă şi neterminată prin o hotărîre definitivă, etc.» ([4]).

([1]) Veḑĭ *suprà*, p. 738. Cpr. T. Constantinescu, *Curierul judiciar* din 1906, No. 41.

([2]) Baudry et Fourcade, II, 2360; Demolombe, IV, 336; Aubry et Rau, V, § 472, p. 162, nota 101; Massé-Vergé, I, § 134, p. 243, nota 63; Neagu, I, p. 409, No. 151.—*Contrà:* Cas. fr. Sirey, 87. 1. 56.

([3]) Beudant, I, 340; Baudry et Fourcade, II, 2354; T. Huc, II, 243; Laurent, III, 156; Demolombe, IV, 351, şi toţĭ autoriĭ.

([4]) Bulet. Cas. S-a 1, 1883, p. 172. Cpr. şi Bulet. 1889, p. 411 şi 413. Veḑĭ în acelaşĭ sens, Beudant, I, 340, p. 473 urm.; Baudry et Fourcade, II, 2354, 2364; Demolombe, IV, 354; Aubry et Rau, V, § 472, pag. 163, 164; Laurent, III, 156; Neagu, I, p. 407, No. 133 urm. Veḑĭ şi t. VII a Coment. noastre, p. 498, nota 1.

Ce trebue să facă pâritul care ar fi chemat în judecată de o femee neautorisată.

Pârîtul, care ar fi chemat în judecată de o femee mă-ritată neautorisată, nu are decĭ interes a primi desbaterile; el va face foarte bine de a cere un termen pentru ca ea să fie autorisată fie de bărbat, fie de justiţie (1); căcĭ dacă el s'ar judeca, decisia ce s'ar da ar fi inatacabilă, fie că femeea a câştigat saŭ a perdut procesul. In adevĕr, în cazul întâĭ, femeea nu are interes a o ataca, iar pârîtul nu poate să-ĭ opună incapacitatea sa (art. 952); în casul al doilea, numaĭ femeea poate să uzeze de calea oposiţieĭ, apeluluĭ, revisuireĭ saŭ recursuluĭ în casaţie, nicĭ-odată însă de acţiunea în anulare, care nu poate fi exercitată de cât în privinţa actelor extra-judecătoreştĭ (2).

Cazul când un terţiŭ ar fi chemat în judecată pe o femee neautorisată.

Acum, dacă presupunem că femeea, în loc de a fi re-clamantă, este pârîtă, posiţia terţiuluĭ reclamant este tot atât de rea, dacă el n'a pus şi pe bărbat în causă, pen-tru ca acesta să-şĭ autorise pe soţia sa; căcĭ dacă el va perde procesul, femeea va invoca hotărîrea dobîndită, iar dacă dînsul îl va câştiga, hotărîrea va putea fi reformată pentru simpla lipsă de autorisare, atât după cererea femeeĭ şi a moştenitorilor eĭ, cât şi după acea a bărbatuluĭ, cel puţin în timpul căsătorieĭ (3).

In resumat, fie vorba de acte judecătoreştĭ saŭ extra-judecătoreştĭ, sancţiunea lipseĭ de autorisare consistă tot în nulitatea relativă a actuluĭ, însă anularea se va pro-duce sub diferite forme, după cum va fi vorba de acte ju-decătoreştĭ saŭ extra-judecătoreştĭ (4): în casul întâiŭ, anu-larea se va dobîndi printr'o acţiune exercitată pe cale prin-cipală; iar în casul al doilea, numaĭ în cursul procesuluĭ, prin căile ordinare saŭ extra-ordinare permise de lege (oposiţie, apel, revisuire şi recurs în casaţie). Acestea sunt adevĕratele principiĭ.

---

(1) Cpr. Aubry et Rau, *loco cit.*, p. 165; Beudant, *loco cit.*, pag. 474. Vedĭ *suprà*, p. 789 şi 770, text şi nota 4.

(2) Beudant, *loco cit.;* Planiol, III, 326.

(3) Beudant, I, 341, p. 475.—Ştim că, în această privinţă, nuli-tatea poate fi propusă în orĭ-ce stare a procesuluĭ, şi chiar pentru prima oară înaintea Curţeĭ de casaţie. Vedĭ *suprà*, p. 746, 753 şi 774.

(4) Beudant, I, 342.

Acțiunea bărbatului. Controversă. Bărbatul, care n'ar fi fost pus în causă, va putea însă să atace hotărîrea, pe cale de contestație, și chiar printr'o acțiune în anulare după ce a devenit definitivă; căcĭ el nefiind parte în proces, n'a putut s'o facă a fi reformată pe căile legale; altfel dreptul sĕŭ ar fi ilusoriŭ (1).

Confirmarea actelor anulabile.

Nulitatea care resultă din lipsa de autorisare poate fi confirmată atât de bărbat (2) cât și de femee.

Confirmarea expresă saŭ tacită. Confirmarea poate fi expresă (art. 1190) saŭ tacită (art. 1167, 1900) (3).

Efectele confirmăreĭ. Dacă ambiĭ soțĭ aŭ confirmat actul, saŭ numaĭ femeea, însă cu autorisarea bărbatuluĭ, actul devine inatacabil, chiar din partea creditorilor, cari nu pot să aibă maĭ multe drepturĭ de cât debitoriĭ lor (4).

---

(1) Cpr. Trib. Ilfov și C. Bucureștĭ, *Dreptul* din 1888, No. 71 și din 1889, No. 15; C. Craiova și Cas. rom. Secțiĭ-unite, *Dreptul* din 1889, No. 15; din 1890, No. 43 și Bulet. 1890, p. 623. Vedĭ și t. VII a Coment. noastre, p. 498, nota 1 și observația asupra decisieĭ Curțeĭ din Iașĭ, ce am publicat din *Dreptul* din 1902, No. 66.—*Contrà:* Cas. rom. S-a I, Bulet. 1889, p. 411 și 413. După această din urmă decisie, bărbatul n'ar putea propune nulitatea de cât în cursul procesuluĭ, până în momentul când hotărîrea a rĕmas definitivă.—In Franța, bărbatul are terția oposiție (*la tierce opposition*). Cpr. Planiol, III, 326; Aubry et Rau, V, § 472, p. 164; Baudry et Fourcade, II, 2366; Demolombe, IV, 356; T. Huc, II, 277; Beudant, I, 341; Neagu, I, p. 408, No. 139 urm.

C. portughez. Art. 1201. (2) Confirmarea din partea bărbatuluĭ *(confirmaçao do marido)* este anume prevĕdută de art. 1201 din Codul portughez.

(3) Astfel, o obligație contractată de o femee măritată neautorisată, cu-toate-că este în principiŭ nulă, poate fi validată printr'o confirmare posterioară, expresă saŭ tacită. Cas. fr. Sirey, 87, 1. 268. Legea cerênd ca confirmarea să fie făcută în forma actuluĭ ce se confirmă, s'a decis că renunțarea la o moștenire făcută la grefa tribunaluluĭ de o femee măritată neautorisată, poate fi în urmă confirmată de soțul sĕŭ printr'un act sub semnătură privată, sub forma uneĭ scrisorĭ misive. Cas. rom. Bulet. 1896, p. 1186 și *Curierul judiciar* din 1896, No. 38.

Art. 974. (4) Baudry et Fourcade, II, 2368; Aubry et Rau, V, § 472, p. 167; Cas. fr. D. P. 54. 1. 388. — Creditoriĭ ar putea însă să atace confirmarea ca făcută în frauda lor, prin acțiunea pau-

Dacă confirmarea emană numaĭ de la unul din soțĭ, chestia este de a se ști care vor fi, în privința femeeĭ, efectele confirmăreĭ bărbatuluĭ, și *vice-versa:* crae vor fi în privința bărbatuluĭ efectele confirmăreĭ femeeĭ? Cazul în care confirmarea emană numaĭ de la unul din soțĭ.

Maĭ întâĭ, în cât privește confirmarea femeeĭ, ea nu poate să aibă loc, în timpul căsătorieĭ, de cât cu autorisarea bărbatuluĭ saŭ a justițieĭ. Confirmarea femeeĭ.

Confirmarea făcută de femee cu autorisarea bărbatuluĭ, închide orĭ-ce drept acestuĭ din urmă; pe când confirmarea eĭ cu autorisarea justițieĭ, lasă drepturile bărbatuluĭ intacte, această confirmare nefiind oposabilă de cât femeeĭ și moștenitorilor eĭ (1).

Aceașĭ soluție este admisibilă în privința confirmăreĭ făcute de femee în urma desfacereĭ căsătorieĭ, asemenea confirmare neavênd efecte de cât în privința moștenitorilor eĭ (2). Confirmarea femeeĭ în urma desfacereĭ căsătorieĭ.

Bărbatul putênd să confirme singur actul pe care femeea l-a făcut fără autorisare, se naște întrebarea dacă asemenea confirmare va valida actul în privința femeeĭ? Chestiunea este controversată pentru cazul când confirmarea bărbatuluĭ a avut loc în timpul căsătorieĭ (3). Efectele confirmăreĭ făcută de bărbat în timpul căsătorieĭ.

liană (art. 974). Vedĭ autoritățile *suprà* citate. Rĕmâne bine înțĕles că soțiĭ nu maĭ pot confirma după ce creditoriĭ femeeĭ aŭ cerut anularea actuluĭ. Aubry et Rau, Baudry et Fourcade, *loco cit.;* Laurent, III, 165; Neagu, I, p. 409, No. 156.

(1) Aubry et Rau, *loco cit.*; Beudant, I, 338; Baudry, I, 651; Baudry et Fourcade, II, 2368, 2375; Pand. fr., *Mariage*, I, 2512; Répert. Sirey, *Autor. de femme mariée*, 912 urm.; Marcadé, I. 750, *in fine*; Neagu, I, p. 409, No. 157 urm. Vedĭ și t. VII a Coment. noastre, p. 31. — Vedĭ însă Demolombe (IV, 272, 273), care susține că autorisarea justițieĭ ar avea de efect stingerea acțiuneĭ bărbatuluĭ, mărturisind însă că această teorie a rĕmas până acum isolată.

(2) Aubry et Rau, Beudant, Marcadé, *loco cit.*; Pand. fr., *v° cit.*, 2514; Laurent, III, 165; Baudry et Fourcade, II, 2374; Neagu, I, p. 409, No. 160.

(3) Vedĭ autoritățile citate într'un sens și într'altul în t. VII a Coment. noastre, p. 31, nota 3. Cpr. Pand. fr., *Mariage*, I, 2525, 2526; Répert. Sirey, *Autor. de femme mariée*, 896 urm.; Planiol, III, 324; Neagu, I, pag. 409, 410, No. 161 urm. Trib. din Paris a decis că confirmarea bărbatuluĭ, în timpul căsătorieĭ, nu închide de cât acțiunea luĭ, nu însă și aceea a femeeĭ, care rĕmâne neatinsă.

Confirm. bărbatuluĭ în urma desfacereĭ căsătorieĭ.

Cât pentru cazul în care bărbatul ar fi confirmat actul anulabil, în urma desfacereĭ căsătorieĭ, această confirmare închide numaĭ acţiunea sa şi acea a moştenitorilor luĭ (pentru aceĭ cari admit şi acţiunea acestor din urmă), fiind-că, în urma desfacereĭ căsătorieĭ, el ne maĭ avênd calitatea de soţ, consimţimîntul dat de dînsul nu maĭ constitue o autorisare validă (1).

Confirmarea tacită. Art. 1900.

Până acum n'am vorbit de cât de confirmarea expresă. Ştim însă că confirmarea poate fi şi tacită. O confirmare tacită, în privinţa actelor extra-judecătoreştĭ, este acea care resultă din art. 1900 (2). In adevĕr, de câte orĭ femeea a lăsat să treacă ḑece anĭ de la desfacerea căsătorieĭ, fără a exercita acţiunea în anulare, ea se consideră că a renunţat la acţiunea eĭ şi că, prin urmare, a confirmat actul tacitamente (3).

Art. 1879.

Nu este însă supusă prescripţieĭ, pe cât timp ţine căsătoria, acţiunea în anulare a femeeĭ în privinţa actelor făcute de dînsa fără autorisarea bărbatuluĭ saŭ a justiţieĭ, în casurile în care legea declară acea autorisare obligatorie (art. 1879) (4).

De când începe a curge termenul de 10 anĭ, în caz de confirmare tacită din partea bărbatuluĭ. Controversă.

Confirmarea care resultă din expirarea termenuluĭ de ḑece anĭ, statornicit de art. 1900, se aplică şi acţiuneĭ bărbatuluĭ, însă există discuţie asupra punctuluĭ de plecare a acestuĭ termen. Părerea cea maĭ juridică, după noĭ, este aceea care pune în principiŭ că, în privinţa bărbatuluĭ, termenul de ḑece anĭ nu va maĭ curge din ḑiua desfacereĭ căsătorieĭ, ci din ḑiua formăreĭ actuluĭ, saŭ din ḑiua în care bărbatul a luat cunoştinţă despre el; căcĭ, pe de o parte, ar fi straniu ca acest termen să înceapă a curge

---

Bărbatul nu maĭ poate confirma actul anulabil, după ce femeea a exercitat acţiunea în anulare.

(1) Veḑĭ Neagu, I, p. 410, No. 163 şi autoriĭ citaţĭ în t. VII a Coment. noastre, p. 31, nota 4; Marcadé, I, 754; Pand. fr., *v° cit.*, 2528.—In orĭ-ce caz, este afară de îndoială că bărbatul nu maĭ poate confirma actul anulabil, după ce femeea a exercitat acţiunea în anulare; căcĭ a confirma însemnează a aproba actul făcut de femee, a consimţi odată cu ea; or, în specie, consimţimîntul femeeĭ nu maĭ subsistă. Pand. fr. *v° cit.*, 2527; Laurent, III, 167; Aubry et Rau, V, § 472, p. 167. Cpr. Répert. Sirey, *v° cit.*, 903.

(2) Acest text a fost explicat în t. VII a Coment. noastre, p. 68 urm.

(3) Veḑĭ t. VII a Coment. noastre, p. 92.

(4) Veḑĭ asupra art. 1879, t. VIII a Coment. noastre, p. 492, text şi nota 2.

din ḑiua desfacereĭ căsătorieĭ, adecă: tocmaĭ de la o epocă când bărbatul nu maĭ are nicĭ-un interes la anularea actuluĭ; iar pe de alta, art. 1900 nu vorbeşte de bărbat, ci numaĭ de femee, şi acest text fiind excepţional, trebue să fie interpretat *stricto sensu* (1).

CAPITOLUL VII

Despre desfacerea căsătorieĭ.

Art. 209.—Căsătoria se desface: 1° prin moartea unuia din soţĭ; 2° prin despărţenia legal pronunţată (2). (Art. 211 urm. C. civ. Art. 227 C. fr.).

Astăḑĭ, ca şi sub legea veche, căsătoria se desface prin moartea unuia din soţĭ, şi prin despărţenia legal pronunţată de justiţie, saŭ maĭ bine ḑis prin transcrierea hotărîreĭ care pronunţă divorţul (3). **Cauzele de desfacere a căsătorieĭ.**

Cât pentru absenţa unuia din soţĭ, ştim că orĭ cât de îndelungată ar fi, ea nu produce desfacerea căsătorieĭ (4). **Absenţa unuia din soţĭ.**

Nu trebue să confundăm desfacerea căsătorieĭ cu anularea eĭ, căcĭ pe de o parte, causele de anulare sunt anterioare saŭ cel puţin concomitente cu celebrarea însoţireĭ, pe când causele de desfacere sunt totdeauna posterioare; iar pe de altă parte, efectele căsătorieĭ în trecut sunt desfiinţate cu efect retroactiv, afară de regulele privitoare la căsătoria putativă (art. 183, 184); pe când la caz de desfacerea căsătorieĭ prin moarte saŭ prin divorţ, **Deoseb. între desfacerea şi anularea căsătorieĭ.**

(1) Veḑĭ autorităţile citate *pro* şi *contrà* în t. VII a Coment. noastre, p. 92, 93, nota 4, şi la autorităţile citate acolo, *adde*: în sensul nostru: Répert. Sirey, *v° cit.*, 924; T. Huc, VIII, 195, p. 247; Bufnoir, *Propriété et contrat*, p. 731 urm., iar în sens contrar, Planiol, II, 1284, *in fine* p. 402 (ed. a 2-a); Baudry et Barde, *Oblig.*, III, partea I, 2042, p. 383 urm.

(2) Ar fi fost mult maĭ exact de a se ḑice că o căsătorie se consideră ca desfăcută din ḑiua transcriereĭ hotărîreĭ de divorţ, în termenul prescris de lege, căcĭ în lipsa acesteĭ transcrierĭ, căsătoria subsistă, cu-toate-că desfacerea eĭ ar fi fost pronunţată de justiţie (art. 246—248). Veḑĭ *suprà*, p. 729 şi *infrà*, p. 803. **Inexactitate de text.**

(3) Veḑĭ nota precedentă.—In Franţa, până la legea din 31 Maiŭ 1854, căsătoria sa maĭ desfăcea încă prin moartea civilă a unuia din soţĭ. **Moartea civ.**

(4) Veḑĭ *suprà* p. 524. Cpr. Baudry et Fourcade, I, 1272 urm. şi II, 2384; Beudant, I, 363; Répert. Sirey, *v°* *Absence*, 548 şi *Mariage*, 1298; Mourlon, I, 496. 822.

toate efectele eĭ sunt menţinute până în momentul desfacereĭ eĭ [1].

Efectele desfacereĭ căsătorieĭ.

Desfacerea căsătorieĭ are de efect încetarea drepturilor şi obligaţiilor dintre soţĭ. Astfel, femeea majoră redobîndeşte capacitatea ce avea ca nemăritată. Viaţa în comun nu maĭ există, şi bărbatul este obligat a restitui zestrea (art. 1271), etc. Obligaţia alimentară nu încetează însă de cât între soţĭ; părinţiĭ păstrează puterea părintească şi dreptul lor de moştenire faţă de copiĭ, etc. In cât priveşte efectele anulăreĭ căsătorieĭ, veḑĭ *suprà*, p. 661, nota 3, iar în cât priveşte efectele căsătorieĭ, veḑĭ *suprà*, p. 688, nota 6.

CAPITOLUL VIII

Despre a doua căsătorie.

Art. 210 (modificat prin legea din 1906). — Văduva şi femeea a căreĭ căsătorie a fost declarată nulă, nu pot trece în a doua căsătorie, de cât după ḑece lunĭ de la desfacerea prin moarte, saŭ anularea căsătorieĭ precedente, afară dacă a născut în acest interval. (Art. 162 urm., 170, 176, 209, 278, 289, 340 C. civil Art. 228 C. fr.).

Art. 278 (modificat prin legea din 1906). — Femeea despărţită nu va putea trece în altă căsătorie de cât după ḑece lunĭ de la despărţirea eĭ, saŭ, dacă a făcut cerere de părăsire a domiciliuluĭ conjugal, după ḑece lunĭ de la data hotărîreĭ, care i-a admis această cerere, afară de casul când femeea a născut în acest interval. (Art. 210, 289 C. civ. Art. 296 C. fr.) [2].

Art. 210.

Art. 210 opreşte căsătoria văduveĭ, saŭ femeeĭ a căreĭ căsătorie a fost anulată, înaintea expirăreĭ termenuluĭ de ḑece lunĭ, socotite din ḑiua morţeĭ bărbatuluĭ [3], saŭ din

---

(1) Cpr. Beudant, I, No. 288, p. 404 şi No. 362, p. 496; Planiol, III, 462; Répert. Sirey, *v° Mariage*, 1299; Baudry, I, 655; Baudry et Fourcade, II, 2385. Veḑĭ *suprà*, p. 662.

Aplic. art. 278 la divorţul prin consimţimînt mutual.

(2) Această disposiţie este aplicabilă la noĭ atât despărţenieĭ pentru causă determinată, cât şi aceleĭ prin consimţimînt mutual; pe când, după textul primitiv al coduluĭ francez, ea nu era aplicabilă de cât despărţenieĭ pentru causă determinată; de oare-ce, la caz de consimţimînt mutual, ambiĭ soţĭ nu se puteaŭ căsători de cât după treĭ anĭ, disposiţie care n'a fost reprodusă de legiuitorul nostru. Astăḑĭ, divorţul prin consimţimînt mutual nu maĭ există în Franţa.

C. luĭ Andr. Donicĭ şi C. Calimach.

(3) «Femeea, murindu-ĭ bărbatul, ḑice Andr. Donicĭ (capit. 30, § 10), este oprită după pravilă ca să intre în a doua cununie până

ḑiua de când hotărîrea de anulare a devenit definitivă [1].

Termenul de ḑece lunĭ este cel maĭ lung al gestaţiuneĭ femeeĭ (art. 289). Decĭ, dacă femeea rĕmasă văduvă, saŭ a căreĭ căsătorie a fost anulată, n'a născut nicĭ-un copil în acest timp, aceasta este o dovadă complectă că ea n'a rĕmas îngreunată de la bărbatul eĭ [2].

---

nu va trece *un an* după moartea bărbatuluĭ eĭ, care se chiamă anul jălanieĭ; *iar după despărţenie, de se va întâmpla să se facă din greşala eĭ, atuncea femeea este oprită cincĭ anĭ a nu se mărita»*. Veḑĭ şi art. 144 din codul Calimach, unde se ḑice că: «Femeea bărbatuluĭ celuĭ vrednic de jălire este datoare să păzească anul jălireĭ, pentru neamestecarea seminţeĭ şi pentru cinstea mortuluĭ eĭ bărbat». Veḑĭ şi pravila luĭ Mateĭ Basarab (glava 261), citată *infrà*, p. 802, nota 2.

Am vĕḑut că, după codul luĭ Andr. Donicĭ, femeea nu se putea mărita *cincĭ anĭ*, dacă divorţul era pronunţat din culpa eĭ. Aceeaşĭ dispoziţie exista şi în codul Calimach, cu adăogire însă că femeea nu se maĭ putea căsători nicĭ-odată cu un alt bărbat, dacă divorţul fusese pronunţat contra eĭ pentru precurvie (adulter) saŭ vrăjmăşia bărbatuluĭ (art. 128). Cpr. Nov. 22, capit. 15 şi 16; Nov. 117 capit. 13 şi Nov. 134. C. Calimach. Art. 128.

In India, un obiceiŭ atât de vechiŭ pe cât de barbar, voia ca femeea văduvă să fie arsă odată cu cadavrul bărbatuluĭ eĭ. Acest sacrificiŭ *(Sutty)* nu era însă obligator. In legile luĭ Manù nu se pomeneşte despre acest obiceiŭ, însă se prevede că văduva trebue să rĕmână credincioasă memorieĭ bărbatuluĭ eĭ, nefiindu-ĭ nicĭ iertat de a pronunţa numele unuĭ alt bărbat, fără a se expune la o reprobare obştească, şi fără a perde până şi numele de femee cinstită. Veḑĭ Eschbach, *Introduction générale à l'étude du droit*, § 279, p. 596. Dr. indian.

(1) Textul actual, modificat prin legea din 1906, prevede anume casul anulăreĭ căsătorieĭ, care se vede prevĕḑut şi în unele legiurĭ străine (cpr. art. 57 C. italian; art. 120 C. austriac; art. 1313 C. german; art. 146 din Ante-proiectul de revisuire a luĭ Laurent, etc.). Sub codul civil, chestiunea era controversată, însă după părerea generală, art. 210 se aplica atât în caz de moartea bărbatuluĭ, cât şi în caz de anularea căsătorieĭ, motivele fiind aceleaşĭ şi într'un caz şi într'altul. Cpr. Beudant, I, 239; Planiol, III, 45, 335, 431 şi 472; T. Huc, II, 159; Marcadé, I, 756; Fremont, *Divorce*, 860.— *Contrà:* Laurent, II, 364; T. Huc, II, 284, p. 300, care se contraḑice cu cele spuse la No. 159. Anul. căsătorieĭ.

(2) După art. 148 din codul Calimach, văduva care năştea în urma împlinireĭ termenuluĭ de ḑece lunĭ de la moartea bărbatuluĭ eĭ, perdea câştigurile nunteştĭ; căcĭ fără îndoială aceasta dovedea că pruncul era din curvie. Iată ce găsim, în C. Calimach. Art. 148.

Motivele art. 210.

Motivul acestei dispozițiĭ este neamestecarea semințeĭ, după cum se exprimă art. 144 din codul Calimach, *seminis incertitudo, turbatio sanguinis* (¹).

Motivul tras din buna cuviință nu maĭ există astădĭ.

Cât pentru motivul tras din buna cuviință, despre care pomenesc vechile noastre legiuirĭ (²), și pe care uniĭ autorĭ îl califică de copilăresc, de-vreme-ce bărbatul se poate căsători îndată după moartea soțieĭ sale, el nu maĭ există astădĭ, pentru-că după noul text, cum a fost modificat prin legea din 15 Martie 1906, femeea se poate căsători îndată ce a născut, fiind-că ușurarea eĭ înaintea termenuluĭ de dece lunĭ face să dispară posibilitatea orĭ-căreĭ confusiunĭ asupra paternitățeĭ prunculuĭ (³).

Dr. roman și dr. străin.

Soluția admisă la noĭ de legiuitorul din 1906 era for-

---

această privință în Harmenopol, *De ante nuptiis donatione*, IV, 6, § 2: «*Si intra tempora luctus sub finem anni mulier pepererit, ut ambiguum non sit partum ex priori matrimonium susceptum non esse, eam omnino sancimus privari donatione ante nuptias et quoad proprietatem, et quoad usumfructum*».

(¹) L. 11, § 1, Dig., *De his qui notantur infamia*, 3. 2. Cpr. Pothier, *Contrat de mariage*, VI, 530.

Pravila luĭ M. Basarab.

(²) «Muiarea căreia 'i va muri bărbatul, dice pravila luĭ Mateĭ Basarab (glava 261), aceea nu e volnică să iea alt bărbat până nu va trece jalea un an. Iară de'ĭ va dice Împăratul saŭ Domnul, atuncĭ poate maĭ 'nainte, până ce n'aŭ trecut acel an de jale, să se mărite. Pentru douĕ vinĭ s'aŭ întărit a fi anul de jale: ca să nu să mărite muiarea într'însul, însă una, ca să nu se tâmple muiarea grea, iar a doua, *căcĭ iaste datoare pentru cinstea bărbatuluĭ eĭ să jălească*. Aceasta de multe orĭ se află la dumnezeeștele canoane de spune, că încă muiarea care nu umple anul cel de jale ci se mărită de iea alt bărbat, aceea are și certare saŭ pedeapsă». Vedĭ și art. 144 C. Calimach, citat *suprà*, p. 801, *ad notam*.

C. Calimach și codul suedez.

(³) Vedĭ Planiol, III, 470.—După art. 144 din codul Calimach, și bărbatul era dator să păzească anul jăliriĭ, soluție logică, care se vede admisă și în unele legiuirĭ străine. «*Un văduv* saŭ o văduvă, dice codul suedez din 1731, nu se poate recăsători de cât după trecerea unuĭ an de la moartea primuluĭ soț» (art. 3, tit. căsătorieĭ, capit. 12, despre împărțeală și coabitația nelegiuită, *olaga samman flyttning*). Vedĭ și *Allgemeines Landrecht für die Preussischen Staaten* (II. 1, § 24), după care bărbatul nu se putea căsători de cât șase septămânĭ în urma morțeĭ soțieĭ sale.

mal admisă la Romanĭ ([1]) şi este şi astădĭ admisă în unele legiuirĭ străine ([2]).

In Franţa se decide, din contra, că uşurarea femeeĭ înaintea expirăreĭ termenuluĭ de 10 lunĭ n'o autorisă nicĭ într'un caz să se căsătorească ([3]). Dr. francez.

Art. 210, despre care ne-am ocupat până acum este privitor numaĭ la desfacerea căsătorieĭ prin moarte saŭ la anularea eĭ. In cât priveşte desfacerea căsătorieĭ prin divorţ, fie pentru causă determinată, fie prin consimţimînt mutual (v. *suprà*, p. 800, nota 2), ea este cârmuită de art. 278. După acest text, femeea despărţită nu se poate căsători, afară de casul când ar fi născut înainte, de cât tot după ḍece lunĭ de la transcrierea hotărîreĭ de divorţ în registrele stăreĭ civile, căcĭ numaĭ atuncĭ despărţenia este definitivă ([4]). Art. 278.

Dacă, în cursul procesuluĭ de divorţ, femeea a făcut însă cerere de părăsirea domiciliuluĭ conjugal şi justiţia a încuviinţat această cerere, termenul de ḍece lunĭ va curge de la Inovaţia adusă prin legea din 1906.

([1]) Veḍĭ L. 11, § 2, Dig., *De his qui notantur infamia*, 3. 2, unde se ḍice: «*Pomponius eam, quæ intra legitimum tempus partum ediderit, putat statim posse nuptiis se collocare*: *quod verum puto*».—După art. 145 din codul Calimach, numaĭ femeea bărbatuluĭ celuĭ nevrednic de jălire putea să se mărite după 40 ḍile de la uşurarea eĭ. Bărbaţiĭ ceĭ nevredniciĭ de jălire eraŭ prigonitoriĭ patrieĭ şi a stăpânireĭ, ucigaşiĭ de sine, când se bucuraŭ de întregimea minţeĭ lor, aceĭ fugiţĭ la vrăjmaşĭ saŭ căḍuţĭ în fapte criminaliceştĭ pedepsite cu moartea (art. 146 C. Calimach şi L. 11, § 3, Dig., *De his qui notantur infamia*, 3. 2). C. Calimach. Art. 145, 146.

([2]) Veḍĭ art. 1313 C. german; art. 120 C. austriac; art. 57 C. italian, etc.—Art. 1233 din C. portughez dispune, în această privinţă, că femeea care ar voi să se căsătorească înaintea expirăreĭ termenuluĭ de ḍece lunĭ de la moartea bărbatuluĭ. este obligată a face să se verifice dacă este îngreunată saŭ nu *(será obrigada a fazer verificar se está ou nao gravida)*. Dr. străin.

([3]) Veḍĭ Planiol, III, 470; Mourlon, I, 823; Beudant, I, 240; T. Huc, II. 284; Laurent, II, 363; Baudry et Fourcade, II, 2388; Fremont, *Divorce*, 859; Réprt. Sirey, v° *Mariage*, 342. Veḍĭ şi Unger, *System des österr. allgem. Privatrechts*, I, p. 89.

([4]) V. *suprà*, p. 729, 799, n. 2 şi *infrà* (t. II), explic. art. 277.—Tot de la transcrierea hotărîreĭ de divorţ va curge şi termenul de 300 ḍile, prevĕḍut de art. 289. Cpr. Planiol, III, 649; T. Huc, II, 394; Baudry et Chauveau, *Personnes (Divorce)*, III. 247, p. 157; Neagu, I, p. 512, No. 18.

data acesteĭ hotărîrĭ [1]; de unde rezultă că în caz când ea n'ar fi părăsit domiciliul conjugal, saŭ l-ar fi părăsit fără autorisarea tribunaluluĭ, ceea ce ştim că se poate, de şi chestiunea este controversată (veḑĭ *suprà*, p. 747), termenul de ḑece lunĭ va curge tot de la transcrierea hotărîreĭ de divorţ.

Impedicarea care resultă din art. 210 şi 278 este proibitiva. Controversă.

Impedicarea care rezultă din art. 210 şi 278, fiind, după părerea generală, numaĭ proibitivă, iar nu dirimantă, căsătoria femeeĭ contractată în dispreţul acestor texte n'ar putea fi anulată numaĭ din această causă [2], iar ofiţerul stăreĭ civile, care ar fi celebrat căsătoria, nu s'ar expune la nicĭ-o pedeapsă; căcĭ legiuitorul nostru a eliminat art.

Critica inovaţieĭ aduse prin legea din 15 Martie 1906.

(1) Proiectul primitiv al legeĭ din 1906, votat pentru prima oară de Senat, dispunea că: «femeea despărţită nu va putea trece în altă căsătorie de cât după ḑece lunĭ de la autorisarea de a părăsi domiciliul conjugal în timpul instanţeĭ de divorţ». Această idee a rĕmas şi în textul actual votat de Cameră, însă redacţia textuluĭ a fost schimbată. Legiuitorul presupune că, în urma părăsireĭ domiciliuluĭ conjugal, impreunarea soţilor n'a maĭ avut loc, şi de aceea permite căsătoria femeeĭ după ḑece lunĭ de la data încuviinţăreĭ părăsireĭ domiciliuluĭ bărbatuluĭ. Această soluţie este însă din toate punctele de vedere greşită, căcĭ se poate întâmpla ca cu toată părăsirea domiciliuluĭ conjugal din partea femeeĭ, soţiĭ să fi avut de fapt raporturĭ împreună, şi femeea să fi rĕmas îngreunată; aşa că, în cazul uneĭ nouĭ însoţirĭ din partea eĭ, nu se va şti care din doĭ bărbaţĭ este tatăl copiluluĭ. Acelaşĭ lucru se poate întâmpla de câte-orĭ femeea s'a căsătorit fără a observa termenul prescris de art. 210 şi 278. Veḑĭ *infrà*, pag. 807, nota 3 şi explic. art. 289.

(2) Cpr. Marcadé, I, 756; Mourlon, I, 562 şi 824; Planiol, III, 335 şi 473; Valette, *Cours de C. civil*, p. 288; Valette sur Proudhon, I, p. 405; Laurent, II, 484 şi III, 290; Demolombe, III, 337; Thiry, I, 250; Arntz, I, 303; Baudry, I, 660; Baudry et Fourcade, II, 1861; Baudry et Chauveau, *Divorce*, III, 257; Beudant, I, 241, p. 342; Aubry et Rau, V, § 463, p. 82, nota 5; Demante, I, 260 bis IV; T. Huc, II, 284, 399; Ducaurroy, Bonnier et Roustain, I, 386; Répert. Sirey, *Mariage*, 1300; Fremont, *Divorce*, 860; Vraye et Gode, *Idem*, II, 619 (ed. a 2-a); Goirand, *Idem*, p. 191; Neagu, I, p. 494, No. 3; Nacu, I, p. 473; D. Cuculi, *Dreptul* din 1879, No. 23; Trib. Iaşĭ, *Dreptul* din 1884, No. 44; C. Orléans, *Pand. Périod*, 94. 5. 36.— *Contrà:* Proudhon, *État des personnes*, (ed. Valette), I, p. 404 şi II, p. 49; Windscheid, *Zur Lehre des Cod. Napoléon von der Ungültigheit der Rechtsgeschäfte*, p. 9 urm. Veḑĭ şi *suprà*, p. 541.

194 din codul penal fr. care, în asemenea caz, pedepseşte pe ofiţerul stăreĭ civile cu amenda de la 16 până la 300 leĭ (1).

Art. 210 şi 278 aŭ dat loc la o dificultate în materie de drept internaţional. Chestiunea este, în adevĕr, de a se şti dacă împedicarea la căsătorie care resultă din aceste texte este, saŭ nu, aplicabilă femeilor străine domici- Controversa la care art. 210 şi 278 aŭ dat loc în dreptul internaţional.

(1) Art. 121 din codul austriac dispune că, în asemenea caz, ambiĭ soţĭ sunt pedepsiţĭ cu o pedeapsă proporţională împrejurărilor *(die beide Ehegatten sind mit einer den Umständen angemessenen strafe zu belegen).* Acest text adaogă însă că violarea acesteĭ disposiţiĭ nu atrage nulitatea căsătorieĭ; ea face însă ca femeea care n'a respectat termenul văduvieĭ, să peardă avantajele ce-ĭ făcuse primul eĭ bărbat atât prin contractul de căsătorie saŭ testament, cât şi printr'un pact succesoral saŭ printr'un aranjament intervenit cu ocazia divorţuluĭ. In cât priveşte pe bărbat, el perde numaĭ dreptul de a cere anularea căsătorieĭ. In fine, acelaşĭ text dispune, în partea sa finală, că dacă s'a născut vre-un copil din această căsătorie şi dacă este îndoială asupra paternităţeĭ acestuĭ copil, i se rîndueşte un curator pentru apărarea drepturilor sale. C. austriac. Art. 121.

Art. 147 din codul Calimach dispune, de asemenea, că: «dacă se va mărita femeea bărbatuluĭ celuĭ vrednic de jălire, maĭ înainte de împlinirea anuluĭ jălireĭ, nu numaĭ că se lipseşte de toate câştigurile nunteştĭ, cum şi de cele lăsate eĭ prin testament de către bărbat, dar şi cu alte pedepse se pedepseşte ea şi acela ce o va lua, amînduoĭ socotindu-se necinstiţĭ». După acest cod (art. 149), văduva care, avênd copiĭ, ar fi voit să se mărite înainte de împlinirea anuluĭ jălireĭ, nu putea scăpa în alt chip de necinste, de cât dobîndind slobozenia stăpânireĭ, şi lăsând fiilor sĕĭ, în deplină proprietate, jumătate din averea sa şi toate câştigurile nunteştĭ. Bărbatul văduv care, avênd copiĭ, păzea anul jălireĭ, dobîndea întrebuinţarea veniturilor celor câştigate din averea soţieĭ sale prin testament, până la ajungerea copiilor în vîrstă legiuită, iar dacă nu avea copiĭ, atuncĭ îĭ rĕmânea acele lucrurĭ în deplină proprietate (art. 152 C. Calimach). Astfel, bărbatul care se conforma legeĭ, avea oare-care foloase, iar acel care o călca în picioare nu avea nicĭ pedeapsă, nicĭ necinste, ci numaĭ perdea acele foloase. C. Calimach. Art. 147 urm.

Astăḑĭ, nicĭ măcar disposiţia din codul Calimach nu maĭ există, şi bărbatul se poate căsători de îndată după moartea soţieĭ sale. S'ar părea, după cum a ḑis nu maĭ ştim care femee de spirit, că noĭ bărbaţiĭ, cari avem misiunea şi monopolul de a face legile, căutăm în tot-deauna a le face în folosul nostru şi în detrimentul femeilor, cerênd maĭ multă moralitate de la ele de cât de la noĭ înşine! Critica legeĭ actuale.

liate la noĭ, a căror statut personal ar fi contrar? Curtea din Paris, reformând o sentință a tribunaluluĭ, a admis afirmativa, punênd în principiŭ că ordinea publică din Franța s'ar opune la căsătoria femeeĭ înaintea expirăreĭ celor ḍece lunĭ de văduvie, chiar dacă statutul eĭ personal ar permite asemenea căsătorie [1]. Mulțĭ autorĭ se mărginesc a înregistra această decizie, pronunțată în contra conclusiilor minist. public, fără măcar a discuta chestiunea hotărîta prin ea. Ba încă uniĭ recomandă cu tot dinadinsul considerentele eĭ [2], care ni se par de o slăbiciune extremă. In adevĕr, dacă este de principiŭ că statutul teritorial trebue să țină în frîŭ statutul personal, de câte-orĭ acest din urmă se găsește în oposiție cu o lege teritorială de ordine publică, principiŭ admis atât de jurisprudență [3] cât și de autorĭ, și consacrat în termenĭ expreșĭ prin art. 30 din legea de introducere a coduluĭ german *(Einführungsgesetz)*, nu este însă exact de a se afirma, așa precum afirmă Curtea, că proibiția edictată de art. 210 și 278 ar interesa ordinea publică și bunele moravurĭ; căcĭ după cum foarte bine ḍice Laurent, dacă ar fi așa, împedicarea care rezultă din aceste texte ar fi dirimantă, iar nu proibitivă. Nu se poate crede, în adevĕr, că existența societățeĭ ar fi periclitată prin împrejurarea că o femee străină ar opune statutul eĭ personal uneĭ împedicărĭ pur proibitive. La noĭ, este un argument și maĭ mult pentru a decide chestiunea în acest sens, și anume: eliminarea din codul nostru a art. 194 C. pen. fr., care pedepsește pe ofițerul stăreĭ civile, ce a celebrat căsătoria în contra disposițiilor art. 210 și 278, argument care-șĭ are însemnătatea sa și pe care Curtea

(1) Veḍĭ *Dreptul* din 1872, No. 17; Sirey, 73. 2. 112; D. P. 73. 2. 160; *J. Clunet*, 1874, p. 31, v° *Divorce*. Cpr. Répert. Sirey, v° *Mariage*, 1303 urm.

(2) Veḍĭ Fremont, *Divorce*, 860, p. 416; Demolombe, I, 100 bis; A. Weiss, *Tr. élément. de dr. internat.*, p. 451 și 541 (ed. a 2-a din 1890) și *Tr. de dr. intern.*, III, p. 424, 425; Brocher, *Dr. intern.*, p. 277; Chrétien, *J. Clunet*, anul 1886, p. 169, nota 1; Rolin, *Pr. de internat. privé* (1897), II, p. 74; Despagnet. *op. cit.*, 264, p. 536, 537. Tot în acest sens se pronunță și amicul nostru d-l P. Negulescu, fără însă a arăta că chestiunea este viŭ desbătută și controversată. (V. *Dreptul* din 1900, No. 48, p. 391).

(3) Cpr. Trib. Covurluiŭ, *Curierul judiciar* din 1897, No. 23. Veḍĭ *suprà*, p. 148 urm.

din Paris nu-l omite în considerentele sale (1). In fine, nu trebue să uităm argumentul pe care se întemeiază Ministrul justiției din Franța (2), și care ni se pare decisiv, de și nu l-am găsit nicĭ într'un autor: Art. 210 și 278 din codul civil nu sunt de cât o consecință a art. 289 (315 Cod. fr.) din acelaș cod, care stabilește o presumpție de legitimitate în folosul copiluluĭ născut în cele treĭ sute zile de la desfacerea primeĭ căsătoriĭ (3). Această presumpție nu se referă însă de cât la copilul al căruĭ statut personal este cârmuit de legea română; filiațiunea copiluluĭ străin se determină de presumpțiile legeĭ țăreĭ sale, și neobsevarea termenuluĭ de dece lunĭ, nu poate, de câte-orĭ el nu este prescris de legea străină, să producă vre-o consecință în privința luĭ. Prin urmare, textele menționate aŭ un caracter cu totul privat și prevĕd o simplă chestiune de capacitate cârmuită de statutul personal al femeeĭ. Acestea sunt adevĕratele principiĭ, și sentința tribunaluluĭ din Paris care le admitea, a fost fără cuvînt infirmată de Curte (4).

(1) Cpr. Despagnet, *op.* și *loco suprà cit.*

(2) Vedĭ scrisoarea Ministruluĭ justițieĭ din Franța adresată procuroruluĭ general al Curțeĭ din Pau, *J. Clunet*, anul 1899, p. 218 urm. și *C. jud.* din 1900, No. 63 (cù observ. noastră).

(3) Presupunênd că o femee s'a căsătorit înaintea expirăreĭ celor dece lunĭ de văduvie, chestiunea este de a se ști a cuĭ va fi copilul ce se va naște, în asemenea caz, după șase lunĭ de la săvîrșirea celeĭ din urmă căsătoriĭ, și tot odată înainte de dece lunĭ de la desfacerea celeĭ dintâĭ? Chestiunea este controversată, și această controversă va fi examinată la titlul filiațiuneĭ, sub art. 289. Vedĭ de pe acum asupra acesteĭ controverse, Demolombe, V, 93, 94; Baudry et Chéneaux, *Personnes (Filiation)*, III, 446.

(4) Vedĭ în acest sens, Laurent, *Dr. intern.*, V. 131, p. 272; T. Huc, II, 399; Bressolles, *Quest. de dr. internat.*, p. 21; Pic, *Mariage et divorce en dr. internat. et en législation comparée*, p. 141; C. N. Buzdugan, *Mariage des Roumains à l'étranger*, etc., p. 224; P. Fiore, *Mariage célébré a l'étranger suivant la législation italienne*, *J. Clunet*, anul 1886, p. 168, No. 7; Vraye et Gode, *Divorce*, II, 621 (ed. a 2-a), cari revin asupra primeĭ lor opiniunĭ; Guignot, *Quest. sur le divorce*, p. 104. Cpr. și Vincent et Pénaud, *Dictionn. de dr. international*, v° *Mariage*, 143, care se mărginesc a arăta ambele opiniunĭ, fără însă a-șĭ da părerea.

Erorile strecurate în acest volum.

La p. 3, începutul rîndului 19, a se ceti: caştigat în loc de *câştigat.*

La p. 34, ultimul rînd din text, a se ceti: vom vorbi despre abrogoarea lor, în loc de: abrogarea *lui.*

La p. 40, finele rîndului 3 din nota 2, a se ceti: Basilicalele, în loc de: *Basilicale.*

La p. 42, începutul rîndului 14 din text, a se ceti: Iniţiativa, în loc de: *Iniţiativa.*

La p. 45, rîndul 8 din nota 3, a se ceti: nimenĭ nu se maĭ poate apăra în loc de: nu se maĭ poate *apără.*

La p. 61, începutul ultimuluĭ rînd din nota 2, a se ceti: Basilicalele, în loc de: *Basilicale.*

La p. 62, ultimul rînd din text, a se ceti: o parte, în loc de: *o pate.*

La aceeaşĭ p. (62), rîndul, 5 din text, a se ceti: Basilicalele, în loc de: *Basilicale.*

La p. 70, rîndul 14 şi 16 a se ceti: întrebuinţează, în loc de: *întrebuintează.*

La p. 80, rîndul 3 din text, a se ceti: codul spaniol din 1889, în loc de: codul spaniol din 1888.

La aceeaşĭ p. (80), rîndul 21 din text, a se ceti: *Nisi nominatim*, în loc de: *Nisi nomitatatim.*

La p. 100, începutul rînduluĭ 24 din text, a se ceti: această soluţie, în loc de: această *şoluţie.*

La p. 104, ultimul rînd din text, a se ceti: drept câştigat, în loc de: drept *caştigat.*

La p. 107, finele noteĭ 2, a se ceti: t. VIII a Coment. noastre, p. 112, în loc de: *p. 111, in fine.*

La p. 132, rîndul al doilea din nota 2, a se ceti: *Curierul judiciar*, din 1902, No. 25, în loc de: No. 27.

La p. 151, începutul rînduluĭ 11, a se ceti: în România, în loc de: *în ţară străină.*

La p. 154, nota marginală, a se ceti: Mijloacele de dovedire a legilor străine în loc de: a *leglor* străine.

La p. 246, rîndul 8 din text, a se ceti: viabil, în loc de: *viablil.*

La p. 252, rîndul 6 din text, a se ceti: art. 7 L. din 1895, în loc de: art. 6.

La p. 357, finele noteĭ 1, a se adăoga: C. Bucureştĭ, *Dreptul* din 1905, No. 79.

La p. 360, începutul rînduluĭ 2 din nota 1, a se ceti: persoanele, în loc de: *personale.*

La p. 385, finele rînduluĭ 9 din text, a se ceti: protoereŭ, în loc de: *proteoreŭ.*

La p. 416, nota 5, rîndul 4, a se ceti: Sirey, 72. 1. 397, în loc de: Sirey, 72. 1. 337.

La p. 541, începutul noteĭ 2, a se ceti: Vedĭ *infrà* explic. art. 210, etc., în loc de t. II.

La p. 605, rîndul 17 din text, a se ceti: cunoscênd inexistența uneĭ căsătoriĭ, în loc de cunoscênd *inexistentă*, etc.

La p. 631, rîndul 3 al noteĭ 3 a se ceti: Aubry et Rau, I, § 127, p. 807, în loc de: p. 897.

La p. 742, rîndul 20 din text, a se ceti: Platon, unul din cele maĭ marĭ geniĭ ale antichitățeĭ, în loc de: unul din *celeĭ* maĭ marĭ geniĭ *aĭ* antichitățeĭ.

La p. 757 urm. s'a tipărit din eroare, în maĭ multe locurĭ: femeea *comerțantă,* în loc de femeea *comerciantă* saŭ *comersantă.*

La p. 760 s'a ḑis că femeea, fie chiar comerciantă, nu poate fără o autorisare specială, să garanteze o datorie fie chiar comercială a unuĭ terțiŭ. Aceasta este o eroare. Credem, în adevĕr, după matură reflexie, că femeea comerciantă are capacitatea de a garanta pe un terțiŭ, în baza autorisăreĭ generale de a face comerț. Numaĭ femeea necomerciantă are nevoe de autorisare spre a putea garanta obligația unuĭ terțiŭ. In acest sens trebue să se îndrepte eroarea strecurată la p. 760, rîndurile 11 şi urm.

TABLA MATERIILOR

CUPRINSE ÎN VOLUMUL I (EDIŢIA II-a)

CARTEA I

TITLUL I

CAPITOLUL I

Pagina

CAPITOLUL II

CAPITOLUL III

CAPITOLUL IV

CAPITOLUL V

Pagina

CAPITOLUL VI

TITLUL III

TITLUL IV

CAPITOLUL I

CAPITOLUL II

CAPITOLUL III

SECŢIUNEA I

CAPITOLUL II

CAPITOLUL III

CAPITOLUL IV

SECȚIUNEA I

SECȚIUNEA II

SECȚIUNEA III

CAPITOLUL V

CAPITOLUL VI

CAPITOLUL VII

CAPITOLUL VIII

TABLA NUMERICĂ A ARTICOLELOR

CUPRINSE ÎN

VOLUMUL I (EDIȚIA A 2-a)

CODUL CIVIL

PROCEDURA CIVILĂ

TABLA ALFABETICĂ ŞI ANALITICĂ

A

MATERIILOR CUPRINSE ÎN VOL. I (ED. A 2-a)

A

Actele stărei civile

B

Căsătoria

ției este cerută în caz când bărbatul este condamnat la o pedeapsă criminală, 776.—Nu însă și când el este condamnat la o pedeapsă corecțională saŭ de simplă poliție, 777. — Nici în caz când bărbatul este declarat falit, 777.—Justiția maĭ autorisă încă pe femee când bărbatul este absent saŭ interdis, 777 urm., 779, 780. — Cazul neprevĕdut de lege când femeea ar fi interdisă, 780, 781. — Cazul când bărbatul, fără a fi presupus saŭ declarat absent, lipsește de la domiciliul sĕŭ (Controversă), 778. — Cazul când bărbatul este pus într'o casă de sănătate (Controversă).778.—Bărbatul poate să-șĭ autorize femeea când se găsește într'un interval lucid, 779.—Cazul când s'a rînduit bărbatuluĭ numaĭ un consiliŭ judiciar (Controversă), 779.—In caz când bărbatul este minor, de și emancipat prin căsătorie, tot justiția autorisă pe femee, 781 urm. — Cazul când bărbatul este major și femeea minoră, 782, 783. — Cazul când amândoĭ soțiĭ ar fi minorĭ 783.—In caz când bărbatul, present și capabil, refuză de a da autorisare femeeĭ, autorisarea se dă tot de justiție, 783 urm.—Cazul când femeea este reclamantă, 784, 785.—Cazul când femeea este părîtă, 785. — Cine autoriză pe femee a face apel, recurs, etc. (tribun. domiciliuluĭ bărbatuluĭ, saŭ instanța superioară) ?, 785 nota. — Autorisarea justițieĭ, care trebue să fie specială, poate fi și tacită, 769, 786, 787.—Hotărîrea prin care justiția dă autorisarea se pronunță în publică și este supusă apeluluĭ, 786.—Autoris. justițieĭ in privința actelor extra-judiciare făcute de femee, 786 urm.

— *Consecințile lipseĭ de autorisare* (nulitate relativă), 788.— Dreptul terțiuluĭ de a chema pe bărbat în instanță, 789.—Persoanele care pot opune nulitatea (bărbatul, femeea și moștenitoriĭ eĭ), 789 urm., 792. — Creditoriĭ femeeĭ pot cere anularea actuluĭ făcut de ea, nu însă și creditoriĭ bărbatuluĭ, 793.—*Quid juris* in privința fidejusoruluĭ femeeĭ ?, 793. — Cazul când femeea a declarat că este capabilă, 790, 791.—Cazul când ea a întrebuințat manoperĭ frauduloase, 791.—Cazul când căsătoria a fost ținută secret, 791.

— *Confirmarea actelor anulabile,* 796 urm. — Confirmarea poate fi expresă saŭ tacită, 796, 798.—Efectele confirmăreĭ ambilor soțĭ (validitatea actuluĭ), 796. — Efectele confirmăreĭ emanate numaĭ de la unul din soți, 797 urm.—Confirmarea femeeĭ în timpul căsătorieĭ, 797.—Confirmarea eĭ în urma desfacereĭ căsătorieĭ, 797.— Efectele confirmăreĭ bărbatuluĭ in timpul căsătorieĭ, 797.— Confirmarea bărbatuluĭ în urma desfacereĭ căsătorieĭ, 798. — Bărbatul nu maĭ poate confirma actul anulabil după ce femeea a exercitat acțiunea in anulare, 798, n. 1.

—*Desfacerea căsătorieĭ* (moartea saŭ despărțenia), 799. — Absența unuia din soțĭ nu produce desfacerea căsătorieĭ, 799.—Deosebire între desfacerea și anularea căsătorieĭ, 799.—Efectele desfacereĭ căsătorieĭ, 800.

— *A doua căsătorie a femeeĭ vĕduve saŭ despărțite,* 800 urm. — Termenul de zece lunĭ de văduvie și motivele acesteĭ disposițiĭ, 800 urm.— Motivul tras din buna cuviință nu maĭ există astăzĭ în urma legeĭ din 1906, 802.—Inovația adusă în această materie prin legea din 1906 și critica eĭ, 803, 804, text și n. 1.—Impedicarea care resultă din violarea termenuluĭ de vĕduvie impus femeeĭ vĕduve saŭ despărțite este pur proibitivă, 541, 804.— Bărbatul se poate căsători îndată după desfacerea primeĭ însoțirĭ, 805 nota 1.—Controversa la care căsătoria vĕduveĭ saŭ femeeĭ

D

G

J

L

N

Cazul când există conflict între naționalitatea tatăluĭ și acea a mameĭ, 299. — Naționalitatea copiilor naturalĭ, 299 urm.—Efectul legitimăreĭ cu privire la naționalitatea acestor copiĭ (Controversă), 300. Vedĭ *Copil natural, Legitimare,* etc. — Efectele adopțiuneĭ cu privire la naționalitate, în privința persoanelor adoptate, 301.— Inrîurirea momentuluĭ zămisliréĭ asupra naționalitățeĭ (Controversă), 301 urm. — Naționalitatea copiluluĭ născut în România dintr'un Român care și-a perdut naționalitatea sa, 303 urm.—Statutul personal al străinilor nu maĭ atârnă astădĭ de domiciliul, ci de naționalitatea lor, 146 urm., 346.

—*Recunoașterea calitățeĭ de Român a Românilor din alte State* (art. 9 Constit.), 304 urm.—Efectul retroactiv al recunoaștereĭ în privința copiilor, 305. — Româniĭ din alte State nu pot dobîndi imobile rurale în România de cât în urma recunoaștereĭ calitățeĭ lor, 305.—Nicĭ să exercite până atuncĭ profesia de advocat, 306 nota.

—*Româniĭ prin bine-facerea legeĭ.* — Copilul găsit pe teritoriul român fără părințĭ cunoscuțĭ, 306 urm.

— *Dobîndirea naționalitățeĭ române prin căsătorie*, 306 urm.— Cazul uneĭ căsătoriĭ putative, 310.— Cazurile în care femeea poate să aibă o altă naționalitate de cât bărbatul, 310 urm.—Femeea străină căsătorită cu un Român, devenind vĕduvă, rĕmâne în principiŭ Româncă, 312.

— *Dobîndirea naționalitățeĭ prin împămîntenire.*— V. *Impămîntenire.*

— *Despre aceĭ carĭ nu aŭ nicĭ-o naționalitate* (statutul domiciliuluĭ). 323 urm. — Despre aceĭ carĭ aŭ maĭ multe naționalitățĭ deodată, 324.

— *Perderea calitățeĭ de Român,* 368 urm.—Impămîntenirea în țară străină, 369 urm.—Efectele perdereĭ naționalitățeĭ în privința copiilor minorĭ, 320, 370. — Perderea calitățeĭ de Român prin primirea uneĭ funcțiĭ publice de la un guvern străin, 370, 371. — Exercițiul profesiuneĭ de advocat, medic, hirurg, etc., nu se consideră în genere ca o funcțiune publică, 371. — Nicĭ exercițiul uneĭ funcțiunĭ bisericeștĭ, 371. — Perderea calitățeĭ române prin supunerea la o protecție străină, 371 urm. — Prin întrarea într'un serviciŭ militar străin, fără autorisarea guvernuluĭ, 371 urm.— Prin anexiunea de teritoriŭ, 295, 296, 373. — Prin căsătoria uneĭ Românce cu un străin, 373 urm.

— *Redobîndirea calitățeĭ române,* 378 urm. — Prin bine-facerea legeĭ, în privința Româncéĭ căsătorite cu un străin (moartea soțuluĭ străin saŭ pronunțarea divorțuluĭ), 379 urm.— Această redobîndire a naționalitățeĭ române nu are efect în privința copiilor minorĭ, carĭ rĕmân tot străinĭ, 303, 304, 380.— Redobîndirea naționalitățeĭ române prin reîntoarcerea în țară cu învoirea guvernuluĭ, 380 urm.— Redobîndirea naționalitățeĭ române nu are efect retroactiv, 382. — Soarta femeilor și a copiilor aceluia care a redobîndit naționalitatea română, 382.

Naționalitatea otomană. — Se confundă cu religia așa că orĭ-ce muzulman este cetățean otoman. — Pentru aceĭ muzulmanĭ, fie chiar israelițĭ, naționalitatea otomană resultă din reședința în imperiul otoman, din supunerea putereĭ muzulmane și plata impositulu de capitație *(Djezie).* Cpr. Cas. rom. *Dreptul* din 1906, No. 46; *Curierul judiciar* din același an. No. 48 și Salem, *J. Clunet,* 1905, p. 589. V. *Israelițĭ, Muzulmanĭ,* etc.

Naturalizare.— V. *Impămîntenire.*

Navă.— V. *Vas.*

Nemo censetur ignorare le-

Q

S

Erorile strecurate în Tabla analitică, coala 53, din cauză că această coală a fost tipărită fără ca să fi fost revisuită de autor.

La pag. 834, cuvîntul: *Căsătorie*, la început, a se ceti: Deosebirea de sex, 534, nota 3, etc., în loc de: 5, 534, etc.

La pag. 837, acelaşî cuvînt, col. I, rîndul 25, se va ceti: Sancţiunea părăsireî domiciliuluî conjugal din partea femeeî (motiv de divorţ şi dreptul bărbatuluî de a refusa alimente femeeî), 731 urm.

La pag. 838, acelaşî cuvînt, col. I, rîndul 26, a se ceti: Garantarea datoriî unuî terţiŭ, 760, 810. V. *Comerţ*, *Femeea măritată comerciantă*, *Garantare*, etc.

La aceeaşî pag. şi coloană rîndul 36 urm., a se ceti: Mandatul ce bărbatul ar da femeeî de a face un act solemn trebue însă să fie autentic, 761, n. 1.

La aceeaşî pag. col. 2, rîndul 9, a se adăoga înainte de 768: 236, cetindu-se astfel: Bărbatul poate să autorize pe femeea sa prin mijlocirea unuî mandatar, 236, 768.

La aceeaşî pag. şi coloană, rîndul 13, înainte de 768, se va adăoga: 739, n. 3, cetindu-se astfel: care este un atribut al putereî sale, 739, n. 3; 768.

La pag. 841, cuvîntul: *Comună*, rîndul 3, a se ceti: Incapacitatea comuneî (nulitate relativă), 288 urm.; 788, n. 4.

La pag. 843, a se ceti: *Degradaţie civică*, în loc de: *Degradaţie civilă*.

La pag. 844, col. 2, rîndul 42, a se adăoga înainte de 459: 146 urm., 346, cetindu-se astfel: Statutul personal nu maî atârnă astăḑî de legea domiciliuluî, ci de naţionalitatea persoanelor, 146 urm., 346, 459.

La pag. 848, finele col. 1, a se ceti: *Exceptiones sunt strictissimæ interpretationis*, în loc de: *strictissime interpretationis*.

La aceeaşî pag., col. 2, cuvîntul *Extradare*, a se ceti: *neadmisă* de Constit., în loc de: *neadmişî*.

La pag. 862, la finele cuvintelor: *Proprietate literară*, se adaogă următoarea frasă.—In procesul de care amĭ vorbit maî sus, privitor la proprietatea literară a străinilor în România, Curtea de casaţie, Secţia vacanţelor, a decis, fără a se face măcar acesteî chestiunî onoarea uneî diverginţî, că depositul operilor literare, artistice, etc. n'a fost nicĭ-odată prescris de legea preseî, saŭ de regulamentul eî. (Veḑî *Dreptul* din 1906, No. 51). Această soluţie, pe care nu este locul de a o critica aci, este cam pripită. Destul este să spunem, de o cam dată, că nu pentru prima oară Curtea de casaţie a pronunţat decisiî asupra cărora ea însăşî a fost nevoită să revină a doua ḑi.

La pag. 864, cuvîntul *Sex*, a se adăoga, după 534: nota 3, 634 şi 665, n. 1, cetindu-se astfel: Deosebirea de sex: 534, n. 3; 634 şi 665, n. 1.

Intreaga materie a Obligaţiilor este cuprinsă în trei volume. *şi anume:* **în t. V, VI şi VII.**

Tomul VIII cuprinde: CONTRACTUL DE CĂSĂTORIE şi VÎNZAREA.

Tomul IX va cuprinde: CONTRACTUL DE LOCAŢIUNI şi CONTRACTUL DE SOCIETATE.

Toate aceste volume se găsesc de vîndare pe preţul lor la Ziarul *«Curierul judiciar»* **Bucureşti, 5—Calea Rahoveĭ—5**

PREŢUL VOL. DE FAŢĂ: 18 LEĬ

De acelaşĭ autor (în limba franceză):

Dreptul vechiŭ şi noŭ al Românieĭ, operă complectă într'un volum. — In acest volum, autorul insistă maĭ cu seamă asupra controverselor proprii legislaţiuneĭ noastre, atât în materie civilă, cât şi în materie penală şi comercială. **Preţul acestuĭ volum: 12 leĭ.**

Volumul II din ed. a II-a, care s'a şi pus sub tipar, va cuprinde: *Comentariul tit. VI, VII, VIII, IX şi X* din codul civil, iar t. III, *întreaga Carte a II-a (art. 461—643).* T. IV va cuprinde *Succesiunile ab intestat,* iar t. V (saŭ maĭ bine din t. IV, partea II), va cuprinde *Donaţiunile* şi *Testamentele.*